This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

1031.3(26)

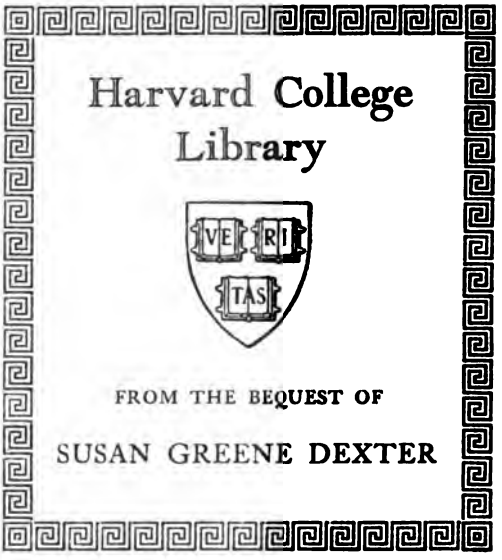
Harvard College
Library
VE RI
TAS
FROM THE BEQUEST OF
SUSAN GREENE DEXTER

Kompl.

VALVOJA

26:s VUOSIKERTA

TAMMIKUU 1906

I VIHKO

TOIMITUS: E. N. SETÄLÄ. ZACH. CASTRÉN. KUSTAVI GROTENFELT. LAURI HENDELL. U. KARTTUNEN. O. MANNINEN. V. TARKIAINEN.

AVUSTAJIA: JUHANI AHO. A. H. BERGHOLM. K. R. BROTHERUS. J. H. ERKKO. A. V. FORSMAN. J. FORSMAN. O. A. FORSSTRÖM. HANNES GEBHARD. A. GROTENFELT. HJ. HAHL. YRJÖ HIRN. TEKLA HULTIN. K. F. IGNATIUS. SANTERI INGMAN. MIKAEL JOHNSSON. O. A. KALLIO. GUST. KOMPPA. KAARLE KROHN. K. S. LAURILA. EINO LEINO. N. LIAKKA. V. MALIN. AINO MALMBERG. KUST. MELANDER. TEUVO PAKKALA. TH. REIN. O. RELANDER. HEIKKI RENVALL. M. RUUTH. HELMI SETÄLÄ. W. SÖDERHJELM. K. TALLQVIST. YRJÖ WICHMANN. Y. M.

Valvojan päätoimittaja: Zach. Castrén, Fabianink. 30.
Valvojan toimitussihteeri: Lauri Hendell, Pursimiehenk. 2. (Telef. 854.)
Valvojan taloudenhoitaja: U. Karttunen, Kauppiaank. 7.
Huom.! Kirjeenvaihto osoitetaan *Valvojan toimitukselle, Helsinki.* (Telef. 854.)

Tilaushinnat: toimitukselta suoraan tilattaessa $^1/_1$ v. 10: 60; $^1/_2$ v. 5: 30; postin kautta tilattaessa $^1/_1$ v. 10: 80; $^1/_2$ v. 5: 40.

Huom.! Säännöttömyydet jakelussa pyydetään heti ilmoittamaan asianomaiseen tilauspaikkaan tai toimitukselle.

Helsinki, Suom. Kirjall. Seur. Kirjap. Osakeyht., 1906.

VALVOJA

KUUDESKOLMATTA VUOSIKERTA

1906.

TOIMITUS:

E. N. SETÄLÄ. ZACH. CASTRÉN. KUSTAVI GROTENFELT.
O. MANNINEN. VÄINÖ SALMINEN. V. TARKIAINEN.

AVUSTAJIA:

JUHANI AHO. A. H. BERGHOLM. K. R. BROTHERUS. J. H. ERKKO. A. V. FORSMAN. J. FORSMAN. O. A. HAINARI. HANNES GEBHARD. A. GROTENFELT. HJ. HAHL. LAURI HENDELL. YRJÖ HIRN. TEKLA HULTIN. K. F. IGNATIUS. SANTERI INGMAN. MIKAEL JOHNSSON. O. A. KALLIO, GUST. KOMPPA. A. V. KOSKIMIES. KAARLE KROHN. K. S. LAURILA. EINO LEINO. N. LIAKKA. V. MALINEN. AINO MALMBERG. KUST. MELANDER. TEUVO PAKKALA. TH. REIN. O. RELANDER. HEIKKI RENVALL. M. RUUTH. HELMI SETÄLÄ. W. SÖDERHJELM. K. TALLQVIST. YRJÖ WICHMANN. Y. M.

HELSINGISSÄ
SUOMALAISEN KIRJALLIS. SEURAN KIRJAPAINON OSAKEYHTIÖ
1906.

A
BALT 1031.3 (26)

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

Ainehisto.

Kirjoituksia valtion, yhteiskunnan, tieteen, kirjallisuuden ja taiteen aloilta.

Siv.

Aho, Juhani, Uusi raamatun käännös 399
Castren, Jalmari, J. V. Snellmanin kannasta rautatiekysymyksissä . . . 310
C., Z., Mikä puoluejaon perustuksena? 76
Castrén, Zach., Millä puolella olisi Snellman ollut...? 345
Erich, R., Piirteitä kansainvälisen sovinto-oikeuden vaiheista ja tehtävistä 198
Godenhjelm, B. F., Mikä on suomalainen sivistys 264
Granström, Hanna, Kotimaista runoutta englannin kielellä 251
Grotenfelt, Arvi, Nykyaikaiset rotuteoriat sielutieteen valossa . . . 97, 179
— —, Yksilön merkitys historiassa 296
Grotenfelt, Kustavi, Snellmanista ja kansallisuuskysymyksestä 357
Gummerus, Jaakko, Kirkon ja valtion ero Ranskassa 161
— —, Snellmanin aika Juhani Ahon kuvaamana 376
Helander, Antti, Itsehallinto koululle 391
Hendell, Lauri, Tietoja tietosanakirjoista 484
Homén, O., Guiseppe Giacosa 503
Ihamuotila, A. A., Alemman maanviljelyksemme järjestämisestä 20
Ingman, Santeri, J. V. Snellman ja nykyajan väittelyt 368
J. V. Snellman kauppaopiston suunnittelijana 386
Johansson, Mikael, Mitä uusi aika vaatii kansan opetukseen nähden . . . 109
Kalima, Eino, Uusi elämäkerrallinen teos Leo Tolstoista 564
Korff, S. A., Demokratismi historiassa ja tieteessä 467, 513
Krohn, Kaarle, † Kaarlo Bergbom 47
Laurila, K. S., Saksalainen yhteiskuntaelämä romaanissa kuvattuna . . 557
L. Onerva, Paul Verlaine 492
Lindström, F. J., Taide leikki-teorian kannalta 540
Malinen, V., Mietteitä puolueistamme 653
Melander, G., Mietteitä tulevasta sivistystyöstämme 630
N. E., J. V. Snellman ja J. J. Nervander kirjeenvaihtavina riitaveljinä . 368
Nervander, E., Kohtaus Emil von Qvantenin elämästä sekä hänen elämäkertansa valmisteluista 123
Nervander, E., Muistiinpanoja Kaarlo Bergbomin aikaisemmilta vuosilta 408, 473
Relander, O., Kouluopetus lähemmäksi elämää 193
Renvall, Heikki, Kansanvaltaisen työväenlainsäädännön johtavasta aatteesta 10
Rosendahl, Axel, Koulureformia odottaessa 211
Setälä, E. N., Pieni lisä sensuurin historiaan 579
— —, Gottlundin pilajuttu sensorista 651
Setälä, Helmi, Viime vuoden huomattavin kirjauutuus 36
— —, Muistelma 679

Silander, Alpo, Lisäpiirteitä Saiman syntyyn ja kuolemaan 275
— —, Snellmanin ensimäinen suomenkielinen kirje Lönnrotille 383
Suolahti, H., Indogermanisten kansain alkukoti uusimman tutkimuksen valossa 681
Tallgren, Aarne, Auringonpalvelemisesta Pohjois-Europassa esihistoriallisena aikana 637
— —, Eikö pronssikautta ole ollut olemassa? 699
Tallgren, Oiva J., Mitä Espanjassa lauletaaan 224
T(allgren), A. M., Oskar Levertin runoilijana 574
T(arkiainen), V., Kansallisteatteri 65, 146
— —, J. V. Snellman kotimaisen kaunokirjallisuuden arvostelijana . . . 325
Tikkanen, J. J., Keskiaikaisen taiteen luonne 705
Tudeer, O. E., Valvojan esihistoria 1
Vasenius, Valfrid, Henrik Ibsen 447
— —, † J. H. Erkko. Muutamia ääriviivoja 607
Öhman, Hjalmar, Suomen kuvaamataide v. 1905 140
Väittelyä: Alemmasta maanviljelysopetuksesta vieläkin. Kirj. U. Brander 258

Kirjeitä Helsingistä.

kirj. *Spectator*.

Valvojan juhlajulkaisu 88
Suomalaisia mietteitä 90
Eduskunnan muutos 430
Mitä tehtävää on vielä nykyisellä eduskunnalla? 433
Ristiriita 434
Lisiä kielikysymyksen selvittämiseen 438
Viime tapahtumat 498
Valtiollista kansallistuntoa kehittämään! 500
Historian lehti kääntynyt 533
Anarkia 535
Puolueiden asemasta 670
Valvojan leviäminen v. 1906 674

Kaunokirjallisuutta.

Altenberg, Petter, Elämäkerrallista. Suom. 133
— —, Kaksi nuorta paria. Suom. 134
— —, Jumalain hämärä. Suom. 135
J. H. Erkko, Uusi kevät 54
— —, Aikanasi 263
— —, Sinä 628
— —, Hymni 628
Kallas, Aino, Suojärvi Liivinmaalla 55
— —, Pimeät joulut. 415
— —, Viron orjan laulu 416
— —, Soturille 416
— —, Kuolleen sydän 417
— —, Mene tekel 417

Larin Kyösti, Vuorivaeltaja 232
Leino, Eino, Niniven lapset. Satunäytelmä 56
Manninen, O., Musa lapidaris 519
— —, De profundis 520
— —, Sensitiva 521
— —, Lacrymosa 522
— —, Tabula rasa 523
— —, „. . . Confudit labia eorum“ 523
— —, Paavo Cajander 698
Pennanen, Ain' Elisabetti, Kaks vierasta 137
— —, Ajatti taatto kartanostaan 138
— —, Hebrealainen 139
— —, Epitaphium 139
Verlaine, Paul, Keinotekoiset kukat 494

Tervehdyksiä.

Kallas, O., Tervehdys Valvojalle 63

Arvosteluja ja ilmoitettuja teoksia.

Arv.
Atra, Kaarlo, Valhetta . . . . . M. H. J. 668
Birjukov, Paul, Leo Tolstoin elämä ja teokset. Suom. Arvid Järnefelt . . Eino Kalima. 564
Björnson, Björnstjerne. Mary. Suom. Werner Andelin. . . . . H. S. 732
Caine, Hall, Himo. Suom. Aino L. . . . . Y. K. 758
Blomstedt, Kaarlo, Nuijasodan ajoista Suomessa . . . . . K. G. 597
Calamnius-Kianto, Ilmari, Isänmaallisia runoelmia . . . . . Y. K. 730
Chambers, Artur, Haudantakainen elämä . . . . . E. J. 249
D' Annunzio, Gabrielle, Kevätaamun unelma . . . . . V. T. 67
Descartes, Metodin esitys ja mielenliikutuksien taistelu. Suom. J. Hahl ja Ph. Suuronen . . . . . K. Hildén. 242
Dödens tystnad. Ruots. Alfred Jensen . . . . . F. L. 402
Engelberg, Rafael, Työpajan tõminässä . . . . . V. T. 149
Eucken, Rudolf, Suurten ajattelijain elämänkatsomukset. Arvi Grotenfelt. 235
Favorin, Hanna, Maantieteen opetus. . . . . L. Helle. 426
Finnish Songs . . . . . Hanna Granström. 251
Ferri, Enrico, Sosialismi ja uuden ajan tiede. Suom. Yrjö Sirola . J. F. 428
Frenssen, Gustav, Hillingenlei . . . . . Helmi Setälä. 36
Friberg, Maikki, Maantieteellinen käsikirja . . . . . L. Helle. 156
Giacosa, Giuseppe, Una partitæ a scacchi . . . . . O. Homén. 504
— —, Trionfo d' amore . . . . . — —. 504
— —, Il marito amante della moglie . . . . . — —. 505
— —, Luisa . . . . . — —. 506
— —, Resa a discrezione . . . . . — —. 506
— —, Tristi amori . . . . . — —. 507
— —, Diritti dell' anima . . . . . — —. 508
— —, Come le foglie . . . . . — —. 508

Gorjkij, Maxim, Vankila . . . . . Eino Landgren. 244
Gripenberg, Bertel, Gallergrinden . . . . . A. H. B. 151
Gummerus, Jaakko, Mikael Agricola . . . . . Heikki Ojansuu. 598
Hainari, O. A., Silmäys Suomen keskiajan sivistyshistoriaan . . K. G. 597
Halme, Kaarle, Herran ääni . . . . . E. K—ma. 660
Hannikainen, Suomen sota vv. 1808—09 . . . . . K. G. 597
Hornborg, Felix, Virkistysmatka . . . . . V. T. 68
Härkönen, Ivo, Syystarinoita korvesta . . . . . F. L. 420
Järnefelt, Arvid, Maaemon lapsia . . . . . Z. C. 68
Järvi, K. A., Akilles . . . . . M. H— J. 734
Koistinen, O. P., Suomen suvun alkukodista ja leviämisestä . . . K. G. 597
Kokoelma Suomen kansan sananlaskuja, julk. A. V. Koskimies. V. W. S. 531
Krafft, Götz, Geschichte einer jugend . . . . . K. S. Laurila. 557
Laitinen, A. A. A., Uskonpuhdistuksen aika Suomessa . . . . . K. G. 597
Larin Kyösti, Meren maininkeja . . . . . V. T. 150
— —, Tuhkimo ja kuninkaan tytär . . . . . V. T. 148
Leino, Eino, Tuomas Vitikka . . . . . Y. K. 666
Lindeqvist, K. O., Suomen oloja 1600-luvun loppupuoliskolla . . K. G. 597
Lindström, G., Taloudellinen aikakausi Suomen historiassa . . . . K. G. 597
Manninen, O., Säkeitä . . . . . V. T. 71
Moser, G. von, Ultimo . . . . . V. T. 67
Nervander, E., Suomalainen kirkkomaalari Michael Toppelius ja hänen teoksensa. Suom. E. Richter . . . . . F. L. 247
Noponen, Alpo, Ensimäiseltä kymmeneltä . . . . . F. L. 419
Ohorn, Anton, Luostariveljet . . . . . V. T. 146
Parmanen, Eino, Valoon vapauteen . . . . . E. K—ma 662
Perttilä, Emil, Tiede ennen kaikkea . . . . . E. K—ma. 663
Platon, Gorgias. Suom. K. Forsman . . . . . K. Hildén. 237
Poul la Cour ja *J. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. G. Melander. 424
Rein, G., Juhana Vilhelm Snellman . . . . . Z. C. 424
Rousseau, Jean Jaques, Èmile eli kasvatuksesta . . . . Arvi Grotenfelt. 234
Runeberg, J. L., King Fjalar. Kääntänyt Anna Bohnhof . . . . . Hanna Granström. 251
— —, Kuningas Fjalar . . . . . V. T. 147
Rydberg, Viktor, Valikoima runoelmia. Suom. Valter Juva. . . . Y. K. 663
Salmela, Maria, Taistojen teitä . . . . . V. T. 70
Setälä, Helmi, Mennyt päivä . . . . . Y. K. 421
Shaw, Bernhard, Ihminen ja yliihminen. Suom. Aino Malmberg . . . . Gunnar Castrén. 592
Schiller, F., Don Carlos . . . . . V. T. 146
Sick, Ingeborg, Else neito . . . . . Y. K. 528
Strauss, Emil, Tuonen turviin . . . . . A. H. B. 495
Suolahti, G., Suomen valistusaika ja sen suomalainen sivistys . . K. G. 597
Sylwan, Otto, Den moderna pressen . . . . . Alpo Silander. 604
Talvio, Maila, Louhilinna . . . . . E. K—ma. 735
Tudeer, O. E., Kreikan kansa persialaissotien aikana . . . . . K. G. 595
Vallin, V., Kustaa II Aadolfin aika Suomessa . . . . . K. G. 597
Vasenius, Valfrid, Suomalainen kirjallisuus . . . . . V. T. 530
Vest, Eliel, Zachris Topelius . . . . . V. T. 497
Wilde, Oscar, Salome. . . . . V. T. 65
Vuoritsalo, Hiukan sekava juttu . . . . . E. K—ma. 663

Suomi ulkomailla.

Kalevalan käännöksiä ja Kalevalakirjallisuutta ulkomailla 254
Kanteletar englanniksi 257
Valvojan juhlanumero Italiassa arvosteltuna 257
Armeniankielinen onnittelu Valvojalle 444
Arvosteluja suomalaisen kirjailijan teoksista (Helmi Setälä) 444

Kuvia.

O. E. Tudeer 1
Kaarlo Bergbom 49
O. Kallas. 63
Joh. Vilh. Snellman. Snellman-numeron liitteenä . . . . . .
Saima 279
J. V. Snellman 1837 303
Maamiehen ystävä 351
Litteraturblad 367
Valokuvajäljennös Snellmanin kirjeestä Löönrotille 385
Giacosa marionettejä tanssittamassa 510
J. H. Erkko. 607
Jäljitelmä Erkon runosta 628
Kolme muinaistieteellistä kuvaa 643, 645
Paavo Cajander 698
Neljätoista keskiajan taidetta valaisevaa kuvaa . . . . . 703—725

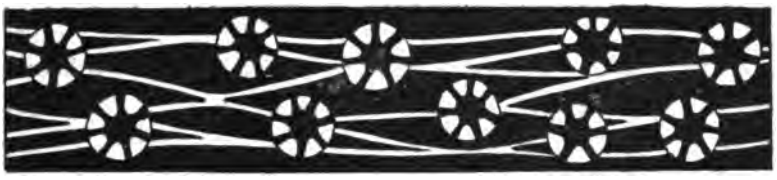

Valvojan esihistoriaa.

Valvoja johtaa alkujuurensa tavallaan 1860- ja 1870-luvun vaiheista asti. Sen idut ovat näet haettavina ystäväpiiristä, joka niinä aikoina harjoitti opintoja yliopistossa. Yhteinen ajattelemis- ja tuntemistapa oli vetänyt sen jäsenet toisiinsa; yhteinen taistelu vakaumuksen saavuttamiseksi, yhteinen kehitys lujittivat liiton. Piiri oli pieni; jäseniä siinä tuskin koskaan oli useampia kuin neljä tai viisi; pysyväisenä kantajoukkona olivat E. G. Palmén, V. Vasenius ja minä.

Meille niinkuin muille opintoaika oli vapautumisen ja näköpiirin laajenemisen aika. Mahtavasti vaikutti meihin aikakauden vapaamielinen henki, joka näkyi joka taholla repivän alas vanhoja rajamuureja, nostavan kaihtivia verhoja ja avaavan kansoille ja ihmiskunnalle vapaan uran valoisaa tulevaisuutta kohti.

Niinpä meitä innostutti John Stuart Millin optimistinen liberaalisuus: parlamentaarisesti järjestetty vapaus oli itsestään tuottava oikeuden vallan, etujen ja pyrkimysten sopusoinnun. — Syvälle menevän henkisen mullistuksen vaikuttivat meissä H. Th. Bucklen rohkeat uudet aatteet kansojen kohtalojen perussyistä ja hänen nerokas — vaikkakin osaksi paradoksaalinen — kokeensa muuttaa historia eksaktiseksi tieteeksi: sen tuli induktiivista tietä pyrkiä saamaan selville ne lait, jotka, kumoomattomina kuin luonnon lait ainakin, ilmenevät kansojen ja ihmiskunnan elämässä ja määräävät sen kulun; — jos ennen joskus oli koetettu esittää jonkunmoisia historian lakeja, niin niitä oli parhaasta päästä johdettu deduktiivisesti, ennakolta mielivaltaisesti hyväksytyistä „käsitteistä". Historia oli vapautettava, ei ainoastaan yliluonnollisen johdon eli sekaantumisen uskosta, vaan myös kaikista käsiteromantiikin hämähäkinkudoksista. Ja yhtä voimakkaasti kuin Bucklen suurisuuntainen periaatteellinen uudistusvaatimus, vaikuttivat mieliimme hänen synkän loistavat kuvauksensa henkisen sorron vaikutuksesta kansojen elämään. — Olimme siis sangen kaukana siitä filosofisesta katsantotavasta, joka silloin vielä, mikäli me tiesimme, kävi meidän maassa oikeauskoisesta: Hegelin idealismi ei ollut meistä juuri muuta kuin sumua ja sanapöyhkeilyä vain; — oltiinpa enemmän taipuvaisia omaksumaan Ludvig Büchnerin, „Kraft-und-Stoff"-Büchnerin selvää, johdonmukaista materialismia.

Positiivisen sisällyksen elämänkäsityksellemme antoi kuitenkin kehitysoppi. Darwinin teokset olivat meille ikäänkuin uusi valoisa ilmestys, ja Haeckelin rohkeat sovittelut johtivat meidät näkemään kehityksessä sen voiman, joka vallitsee koko oliokunnassa: se se oli elinprinsiippinä kansojenkin ja ihmiskunnankin elämässä; se se oli rakentanut inhimillisen yhdyselämän muodot; se oli hionut ihmissuvun kyvyt yhä tehoisammiksi, monitahkoisemmiksi, kirkkaammiksi; se se oli edelleenkin vievä ihmisyyden eteenpäin yhä suurempaan täydellisyyteen.

Yllä kerrotusta käynee sanomattakin selväksi, että olimme joutuneet kauas pois kirkon uskon opinkappaleista, dogmeista. Olimmehan innostuen lukeneet Victor Rydbergiä; sitä paitsi vaikutti meihin muukin vapaamielinen kirjallisuus, m. m. eräs vähän tunnettu saksalainen populäärifilosofi Radenhausen, joka Isis nimisessä kirjassa

älykkäästi ja räikeästikin esitti silloisen raamatunkritiikin tuloksia. Kristinusko, sellaisena kuin se esiintyy kirkollisena järjestelmänä, oli meistä aikansa elänyt. Mutta olimme lähtöisin kodeista, joissa olimme saaneet nähdä ja kokea, kuinka elävä kristillisyys voi ihmisen sielu-elämää jalostaa ja syventää, kodeista, joissa olimme kasvaneet rakkauden hengen valossa ja lämmössä; ja ne ihanteet, jotka kristinopin perustaja oli ihmiskunnalle asettanut, ne pysyivät meidänkin ihanteinamme. Eikä meistä ollut ristiriitaa Kristuksen opin ja kehitysaatteen välillä: olihan kristinoppikin kehityksen tuote, eikä sen kehitys ollut suinkaan päättynyt — — —

Taistelu vakaumuksen saavuttamiseksi yksilön ja ihmiskunnan suurissa elinkysymyksissä oli ensimäisinä ylioppilasvuosinamme enemmän kuin mikään muu vaatinut puoleensa meidän harrastuksemme ja kykymme. Ylioppilaspolitiikki, jonka kuohut niinä aikoina useinkin kohosivat sangen korkealle, ei meidän piiriämme aivan suuresti harrastuttanut. Osakuntaelämään otimme kuitenkin vilkkaasti osaa; saivatpa E. G. Palmén ja V. Vasenius osakunnassaan (Uusmaalaisessa) tottua seisomaan pienessä vähemmistössä ja taistelemaan häikäilemätöntä puolue- ja enemmistösortoa vastaan, — kooten siten kokemuksia, jotka voimakkaasti vaikuttivat siihen käsitystapaan, joka piirissämme kehittyi.

Mitä isänmaan oloihin ja päivän polttaviin kysymyksiin tulee, olimme alussa ainoastaan selvillä siitä, että oltiin vapaamielisiä ja kansanmielisiä. Olihan Runebergin runous meille ilmaissut, mitä isänmaa ja Suomen kansa ovat, ja virittänyt sydämissämme isänmaanrakkauden pyhän liekin. Ja elettiinhän vielä uudestisyntyneen valtiollisen elämän riemuisina ja jännittävinä nousuvuosina.

Mutta kun perustuslaillisen elämän säännöllinen kulku oli saatu taatuksi 1869 v:n valtiopäiväjärjestyksen kautta eikä mikään pahempi taantumus tuntunut enää olevan pelättävissä, niin se jännitys, jolla oli seurattu elvytetyn edustuslaitoksen ensimäisiä askeleita, tietenkin jossain määrin väheni. Ja jo kauan kytenyt kielikysymys alkoi astua etualalle, se valtasi yhä enemmän ihmisten mielet ja tuli vähitellen kansan tietoisuudessa päivän polttavimmaksi kysymykseksi.

Meidän pienelle piirillemme se oli alkuaan jotensakin vieras; olimme kasvaneet ruotsinkielisissä kodeissa, joissa, niinkuin niin mo-

nissa muissa, vallitsi jonkunmoinen reaktsioni Snellmanin ankaraa, sotaista herätyshuutoa ja varsinkin hänen äreätä väittelytapaansa vastaan. Ja meitä itseämme vieroitti „fennomaniasta“ Snellmanin hegeliläis-abstraktinen kansallisuuskäsite; — hän ei tosin itse noudattanut sitä käytännössä, vaan sen sijaan muutamat hänen seuraajistaan kyllä ajoivat sitä useinkin „in absurdum“.

Yhtä paljon vieroitti meitä alussa eräs toinenkin seikka. Snellmanin ja muiden vapaamielisten väli oli, kuten tunnettua on, pahasti rikkoutunut. Tämä oli vaikuttanut sen, että suomenmieliset jossakin määrin sysäytyivät pois vapaamielisestä ajatustavasta. Fennomaniassa pääsi valtaan taipumus vanhoillisuuteen monissakin asioissa. Uskonnon alalla suomenmieliset yleensä asettuivat kirkon auktoriteetin ja muuttumattoman dogmiuskon kannalle. Luonnontiedettä halveksittiin; kehitysoppia suorastaan inhottiin. Ja kun sittemmin uusi, olevaisten olojen epäkohtia paljastava ja totuuteen pyrkivä virtaus alkoi tunkeutua esille kirjallisuudessa ja taiteessa, niin suomenmielisten johtomiehet yleensä asettuivat hylkivälle, ilkkuvalle kannalle; — sanomalehtikiistat Ibsenistä tuskin lienevät vieläkään unohdetut. — Poikkeuksia oli tietysti olemassa, mutta yleensä kumminkin suomenmielisten näköpiiri tuntui meistä niinä aikoina olevan ahdas, heidän käsitystapansa vanhentunut ja umpinainen.

Emme toiselta puolen voineet olla tunnustamatta oikeaksi fennomanian kansallista ja demokraatista päämäärää. Ja kerrassaan naurettava oli meistä se into, jolla Helsingfors Dagblad, vapaamielisten varsinainen äänenkannattaja siihen aikaan, koetti teoreetisesti todistaa, että sellainen asia kuin kielikysymys *ei voinut eikä saanut* olla puoluejaon määrääjänä, kun kuitenkin kävi joka päivä selvemmäksi, että juuri se kysymys se määräsi julkisen elämän kulun maassamme. Emmekä voineet olla huomaamatta sangen aikaiseen, mitenkä Helsingfors Dagbladin vapaamielisyys, niin korkealentoisena kuin se esiintyikin sanoissa ja teorioissa, usein löpsähti siipirikkona maahan, juuri silloin kun se olisi ollut toteutettava jonkun isänmaalle tärkeän asian ratkaisussa.

Ja vähitellen meille selvenemistään selveni, että kansamme edistyksen valtaväylä ei ollutkaan haettava siitä välkkyvästä vaahdosta, joka pärskyi ilmoille liberaalisen äänenkannattajan palstoista, vaan että

se kulki mahtavana ja syvänä juuri kansallisessa liikkeessä, suomalaisuudenpyrinnössä. Meille selvisi, että se työ, mikä oli tehtävä vapauden ihanteiden toteuttamiseksi tässä maassa, se oli — jos mieli saada pysyväistä aikaan — tehtävä Suomen suomalaisen kansan maaperässä. Se työ oli oleva syvää kyntöä; pinnan karhiminen ei riittänyt. Meille selvisi, että tärkein, välttämättömin työ, johon isänmaa poikiansa kutsui, oli kansassa uinuvien voimain herättäminen, taajain rivien kohottaminen täyteen sivistyksen osallisuuteen, kansalliseen itsetietoisuuteen ja tehokkaaseen osanottoon maan asiain hoitoon. Ja keinona yhtä hyvin kuin tähdellisenä päämäärän osana oli suomen kielen viljelys ja sen saattaminen luonnollisiin oikeuksiinsa Suomen maassa.

Siten se isänmaanrakkaus, jonka lapsina olimme Runebergilta oppineet, muuttui selvemmäksi, lämpimämmäksi ja konkreetisemmaksi, mikäli elämä vei meidät lähemmälle todellisuuden tehtäviä ja sitä kansaa, jonka hyväksi tahdoimme työmme tehdä. Meistä oli tullut suomenmielisiä.

— — Jo sangen aikaiseen oli meissä herännyt ajatus, että oli luotava aikakausikirjallisuuden alalla äänenkannattaja, joka ajaisi vapauden ja edistyksen asiaa, mutta ajaisi sitä syvällisemmin ja vilpittömämmin kuin Helsingfors Dagblad; uuden äänenkannattajan tulisi — toisin kuin Helsingfors Dagblad — asettua pyrinnöissään empimättä todellisuuden pohjalle; kansanvaltaisuuden periaatteet olisivat siis todella sovellutettavat kansan suureen enemmistöön, Suomen suomalaiseen kansaan. Aikakauskirjatuuma heräsi meissä jo ennenkuin kielikysymyksen koko merkitys ja kansanvaltaiset ihanteet olivat meille täysin selvinneet: äänenkannattajaamme ajateltiin alussa ruotsinkieliseksi. Luettiinpa piirissämme jo kerran, muistaakseni 1870-luvun keskipaikoilla, aiotun ruotsinkielisen äänenkannattajan lennokas ohjelmakirjoitus; sen oli kirjoittanut toveri, joka silloin oli neljäntenä miehenä ystäväpiirissämme, mutta jonka ura pian sen jälkeen erkani meidän elämänpolustamme ja vei hänet Dagbladilaisuuteen. — — Mutta ei kauankaan, niin jo ymmärsimme, että jos tahdottiin tehokkaasti edistää Suomen kansan vapaata kaikinpuolista kehitystä, niin sen tuli tapahtua suomen kielellä. Olimme sillä välin yliopistossa lukeneet suomea opintoaineena ja siten jossakin määrin veres-

täneet niitä suomen kielen tähteitä, joita oli jäänyt muistiimme lapsuusvuosilta; pari meistä sitä paitsi siirtyi muutamiksi kuukausiksi sydän-Suomen saloille tutustuakseen sen kansaan ja lisätäkseen suomen kielen taitoaan syvistä ja puhtaista lähteistä. — —

Kului kuitenkin vielä vuosia, ennenkuin tuumamme selvisivät toteutettaviksi. Olihan kullakin vielä „Lehr- und Wanderjahre" suoritettavana, osaksi kotimaassa, osaksi ulkomailla. Mutta aikakauskirjan-aate ei silti jäänyt unohduksiin. Niinpä E. G. Palmén ja V. Vasenius, harjoittaessaan Tukholmassa tieteellisiä tutkimuksia, pyrkivät näiden ohessa perehtymään sanoma- ja aikakauskirjallisuuden työalaan ja työtapoihin. Molemmat olivat jo sangen nuorina käyttäneet kynäänsä kotimaan sanomalehdissä (E. G. Palmén etupäässä Folkvännenissä ja Morgonbladetissa, V. Vasenius Helsingfors Dagbladissa). E. G. Palmén joutui verrattain aikaiseen ottamaan valtiopäivämiehenä osaa valtiolliseen elämään (ensi kerran 1877—1878 aatelistossa). Jo sitä ennen hän oli päässyt läheiseen tuttavuuteen, vieläpä ystävyyteenkin suomalaisen puolueen johtomiesten kanssa. Hartaasti hän oppi, mitä kovissa taisteluissa karaistuilta sotureilta oli opittavaa, antamatta kuitenkaan itseänsä koskaan sen ahdistavan puoluekurin alaiseksi, joka puolueen johdossa vallitsi, vaan säilyttäen henkensä vapauden silloinkin kun vastapuolue häntä soimasi silmittömäksi puoluemieheksi.

Ne aatteet, jotka määräsivät myöhemmin n. s. Valvoja-ryhmän kannan puoluetaistelussamme, astuivat ensi kerran ilmi eräässä nimimerkki E. G. P:n allekirjoittamassa kirjoitussarjassa („Mietteitä puolueista 1877—1878 vuoden valtiopäivillä, I—VII"), joka oli luettavana Kirjallisessa Kuukauslehdessä 1878. Sarjan loppuartikkelissa näet lausutaan se ajatus, että täytyy tulla aika, jolloin suomalaisen puolueen keskuudessa eri ajatussuunnat — lähinnä vapaamielinen ja vanhoillinen — erkanevat toisistaan ja muodostuvat eri puolueiksi. Eikä puolueen, joka seisoo kansallisella pohjalla, tarvitse sellaista hajoamista peljätä eikä pyrkiä jäykkään yhdenmukaisuuteen. „Nykyänsä olisi eripuraisuus paikalla tekevä lopun ruotsikiihkon vallasta; mutta jos suomikiihkoisten puolue sitä vastoin hajoaa eri lahkokuntiin, niin se on meille ainoastaan uutta voimaa tuottava. Mitenkä niin? Siitä selvästä syystä että nämä uudet puolueet, suomikiihkoi-

set liberalit ja suomikiihkoiset konservativit, paremmin kuin yksistään vapaamielinen tai yksistään vanhalla-olevainen suomikiihko voisivat vetää luoksensa ja sulattaa niitä yleisesti liberalisia ja konservativisia aineksia, jotka löytyvät täällä. Suomalaisuuden asiaa nämä lahkokunnat tietysti ajaisivat yhdistetyin voimin; vaan muissa kysymyksissä voisi kumpikin kehittää itselleen omaa ohjelmaa, ja täten suomikiihkoisen puolueen eri haarat vähitellen tulisivat vasta syntyvien valtiollisten puolueitten aluksi ja keskukseksi. — Moni lukija on varmaan oudoksuva, että me ylipäänsä soisimme suomikiihkoisen puolueen hajoomista tavallisten kysymysten suhteen. Vaan me puolestamme olemme vakuutetut vielä siitäkin, että semmoisten eroitusten synty olisi itse kielikiistassakin tuiki tarpeellista ja hyödyllistä" . . .

Nämä aatteet tuntuivat monen mielestä oudoilta ja ylen arveluttavilta. Siitä lämpimästä yhteistunnosta, joka vallitsi suomenmielisten leirissä, oli näet koitunut ankara keskihakuisvoima; oltiin totuttu siihen käsitykseen, että suomalaisuuden pyrinnöt olivat edistyneet suureksi osaksi juuri lujasti keskitetyn puoluejärjestelmän vuoksi. Meidän mielestämme sitä vastoin suomalainen puolue ei ollut saavuttanut voittojansa ankaran puoluekurin kautta, vaan päin vastoin: *vaikka* suomenmielisyyden pyrinnöt olivat olleet liiaksi sidotut kangistuttavaan taistelukuriin, niin se oli voittanut ja edelleen voittava, siksi että sen sisimpänä elinvoimana olivat suuret, innostuttavat vapausaatteet. „ . . . Uudistus muodostui sen tähden [että kaksikielisyys oli vieroittanut sivistyneet kansasta] kielikiistaksi, ollen kuitenkin oikeastaan selvästi yhteiskunnallinen kysymys. Kaikkien yhtäläisyys lain edessä, valistus, sivistys kaikille avoimeksi, jotta Suomi voisi menestyä, — siinä oli, siinä on vieläkin kieliasian ydin." Nämä sanat ovat luettavina 1884 v:n Valvojassa (E. G. Palmén, Suomen puolueitten nykyisestä asemasta), mutta ne valaisevat hyvin sitä kantaa, joka ilmeni mainitussa kirjoituksessa v:lta 1878.

Kirjallisen Kuukauslehden palstat olisivat epäilemättä edelleenkin olleet meidän ryhmän miehille avoimina. Mutta meillä oli mielessä luoda aatteillemme ja pyrinnöillemme täysin itsenäinen äänenkannattaja, joka ei olisi traditsioneihin sidottu. Asiasta selviydyttiin kuitenkin hyvässä sovussa. Niille miehille, jotka isänmaanrakkauden innostamina olivat luoneet Kirjallisen Kuukauslehden ja mitä vaikeimmissa

oloissa tehneet työtä sen ylläpitämiseksi, oli vähitellen, kansallisen elämän vilkastuessa, avautunut uusia tärkeitä työaloja isänmaallisen viljelyksen laajalla vainiolla, ja he olivat sen tähden puolestaan taipuvaiset lakkauttamaan Kuukauslehden, kunhan vain uuden suomalaisen kirjallisen aikakauskirjan syntyminen oli taattu.

Suurin vaikeus oli näin ollen sopivan päätoimittajan löytämisessä. Alusta pitäen olimme selvillä siitä, että siihen toimeen pystyi ainoastaan aatetoveri, joka hallitsi suomen kieltä täydellisemmin kuin yksikään meistä. Semmoinen mies löydettiin J. R. Danielsonista. Hänellä suomi oli ollut lapsuudesta saakka varsinaisena sivistyskielenä: hän oli näet käynyt suomalaista koulua — ainoata täydellistä suomalaista oppikoulua, mikä 1860-luvulla oli Suomenmaassa olemassa. Hän oli vähän nuorempaa ylioppilaspolvea kuin me muut — ylioppilasvuosinahan pari kolme vuotta useinkin merkitsee enemmän kuin myöhemmin vuosikymmen. Mutta hän oli jo aikaiseen tehnyt itsensä tunnetuksi nuorison piirissä etevänä puhujana ja kynäniekkana; ja pian hänen tieteellinen kykynsä veti yleistä huomiota puoleensa. Meidät lähensi häneen kenties enimmin se itsenäisyys, jota hän osoitti taistellessaan nuorison keskuudessa rehentelevää yltiökansallismielistä ryhmää vastaan, joka asettui häikäilemättä valtapolitiikin kannalle ja pyrkiessään panemaan „koko programmin toimeen“ vaati sortovaltaa asetettavaksi sortovallan sijalle. Me näimme hänessä tulevaisuuden miehen, miehen, joka seisoen kansallisella pohjalla oli tarmokkaasti pyrkivä toteuttamaan uuden ajan aatteita niin tieteessä kuin yhteiskuntaelämässäkin.

Niin, sopiva mies oli tiedossa, mutta silti vaikeudet eivät olleet vielä voitetut. Näytti näet sangen epävarmalta voisiko Danielson, joka nuorena oli perustanut oman kodin, saada pääkaupungissa toimeentulon. Hän oli 1878 tullut historian dosentiksi yliopistoon ja syksyllä samana vuonna hakenut Z. Topeliuksen jälkeen avoimeksi joutunutta yleisen historian professorin virkaa. Se sukupolvi, joka nyt on keski-iän seutuvilla, muistaa mitenkä Danielsonin ja toisen hakijan välinen kilpailu pani mielet jännitykseen koko maassa. Sitä näet käsitettiin puolueotteluna, ankarana puolueiden voimainmittelynä. Danielsonin toiveet olivat verrattain heikot, hänen tieteellisestä etevyydestään huolimatta. Kilpailijaa näet pidettiin hallitsevissa ruot-

sinmielisissä piireissä ikäänkuin itsestään määrättynä avoimeen tärkeään paikkaan. Danielson olikin sillä välin varmuuden vuoksi hakenut lehtorinviran maaseutukaupungista ja tullut siihen nimitetyksi; näytti sangen luultavalta, että hänen oli todella oleva pakko siihen turvautua — ja silloin aikakauskirja-yrityksemme olisi kai lykkääntynyt epävarmaan tulevaisuuteen. Alussa vuotta 1880 molempain hakijain väitöskirjat tarkastettiin. Tuloksena oli, että ainoastaan Danielsonin väitöskirja tuli tiedekunnassa hyväksytyksi. Sillä asian olisi pitänyt olla ratkaistu. Mutta vastapuolueen taholta ponnisteltiin sittenkin jos jollakin tavalla hänen nimittämistään vastaan. Eikä niin ollen voitu pitää varmana, että hän voisi Helsinkiin jäädä, ennenkuin konsistorion enemmistö oli lopultakin, 10 p. marrask., hylännyt kanssahakijan valituksen. Mutta silloin uusi äänenkannattaja olikin valmis astumaan ilmoille. Viidenneksi mieheksi oli toimitukseen saatu nuori lupaava kielentutkija Volmari Porkka, Suomen suomalaisen kansan syvistä riveistä lähtenyt mies, suursaarelainen, jonka kielitaito pulppusi tuoreena ja raittiina kansankielen syvistä suonista — kaunis, kirkasluontoinen mies, joka uhrasi henkensä Suomen sukukielten tutkimukselle ja aikaiseen temmattiin pois elävien piiristä, mutta jonka muisto elää valoisana kaikissa, jotka häntä tunsivat.

Valvojan näytevihko ilmestyi joulukuun 1 p. 1880.

O. E. Tudeer

Kansanvaltaisen työväenlainsäädännön johtavasta aatteesta.

Kirjoittanut

HEIKKI RENVALL.

«Ce sera l'un des traits essentiels du socialisme de faire des formations du droit, le caractère même de l'évolution historique.»
HECTOR DENIS: *Histoire des systèmes économiques et socialistes.*

Se kansanvaltainen uudistus, jonka toivomme pian toteutuvan, asettaa meidät äkkiä keskelle työmaata, jossa on yllinkyllin työtä — työtä, johon meidän heti täytyy käydä käsiksi. Kun mielessämme kuvittelemme eduskuntalaitoksen jo uudistetuksi, yhteiskuntamme perustukset kansanvaltaistutetuiksi ja sitten itsellemme koetamme selvitellä lähimmän tulevaisuuden vaatimat parannukset, niin joudumme ymmälle siitä, mihinkä ensin on käsiksi käytävä. Mielessäni kuvittelen, että juuri samaa mahtaa uutisasukas tuntea, kun hänen eteensä äkkiä avautuu nuori, voimaa ja runsautta uhkuva, perkaamaton maa. Tehtävän suuruus ja ihanuus houkuttelee häntä heti koko innollaan antautumaan työhön, mutta samalla tietoisuus oman työkykynsä rajoituksesta ahdistaa hänen mieltään. Jokainen ala, jokainen työmaan osa työntekijää kutsumalla kutsuu. Mutta mistä aloittaa ja miten aloittaa?

Yksi ala, joka ehkä lähinnä vaatii korjausta ja uudistusta, on työväenlainsäädäntömme. Tosin meillä ei vielä ole suurteollisuutemme muuta kuin alullaan, ja kovaa työtä, nerokasta ja pontevata työtä vaaditaan teollisuudenharjoittajiltamme, ennenkuin niillä aloilla, jotka luonto on osoittanut meille luonnollisiksi teollisiksi tuotantohaaroiksemme, saamme teollisuutemme johtavien maitten teollisuusmuotojen tasalle. On meillä kuitenkin tehdasteollisuus jo nyt siksi pitkälle kehittynyt, että sen rinnalla teollisuuslainsäädäntömme voimassaolevat määräykset esiintyvät kokonaan vanhentuneina ja vaativat mitä perusteellisinta uudistusta.

Kaiken työväenlainsäädännön ydinkohta on työvälipuheita koskeva lainsäädäntö. Työmiehen ainoa omaisuus on hänen ruumiinvoimansa,

työkykynsä. Sen vuokraamiseen sisältyy kansamme enemmistön taloudellinen toiminta. Siitä selviää, miten tärkeä on sitä koskeva lainsäädäntö. Tämän lainsäädännön täytyy olla siksi taipuvainen, siksi kehitysmahdollinen, että se kehittyy ja muodostuu työväenluokan kehittymisen ja nousemisen mukana.

Työväenluokka on tehdasteollisuuden vaikutuksen alaisena saanut nykyaikaisen erikoisleimansa. Se ei ole sama yhteiskuntaluokka, jonka jäsenet ennen oppipoikina tai kisälleinä istuivat „mestarinsa" kanssa samassa ruokapöydässä, asustelivat ammattiopettajansa valvomina ja kasvatettiin mestarlensa ammattitovereiksi ja useasti vävypojiksi. Nykyään muodostavat tehdastyöntekijät aivan erityisen kansanluokan, omine luokkaharrastuksineen ja luokkakäsityksineen. Ja mitä enemmän tehdasteollisuus kehittyy suurteollisuudeksi, sitä selvemmäksi ja ylitsepääsemättömämmäksi käy luokkaraja.

On selvää, että tällainen perinpohjainen muutos työväen asemassa antaa työvälipuheelle erilaisen luonteen, aivan uuden merkityksen. Siihen sisältyy nyt — kuten jo sanoin — työntekijän koko taloudellinen elämä, koko hänen aineellinen toimeentulonsa. Ja se käsittää kokonaisen, selvärajaisen kansan*luokan* aineellisen olemassaolon edellytykset. On ilmeistä näin ollen, mikä syvä merkitys sillä on yksityiseen työntekijään nähden, ja siitä myös selviää, miksikä se on kokonaisen luokan mielestä niin arka ala. Työvälipuhetta koskevan lainsäädännön kehittäminen on työväelle tärkein lainsäädäntöpiiri ja suurimmaksi osaksi siitä syystä, että voisi juuri siihen vaikuttaa, työväki niin kiihkeästi vaatii päästä tasaisiin valtiollisiin oikeuksiin. Tällä alalla työväen valtiollinen vaikutus on oleva suurin ja tätä lainsäädännön alaa koskevat lähinnä Hector Denis'in yllälainaamani sanat, että „sosialismin tärkeimpiä piirteitä tulee olemaan oikeuden uudistaminen".

Meillä on juuri tällä alalla lainsäädäntö erittäin vanhentunut. Jos jossain niin juuri siinä selvästi ilmenee „luokkalainsäädäntö". Vuoden 1879 elinkeinolaki on yhä tärkein työvälipuhetta koskeva asetus. Ajatelkaamme, miten suuresti työväenluokan yhteiskunnallinen asema sekä teollisen työn laatu ja merkitys on muuttunut niiden 26 vuoden kuluessa, joiden ajan työvälipuhelainsäädäntö on suurimmissa osissa muuttumattomana pysynyt. Vuoden 1889 asetus työntekijäin suojelemisesta ja v:n 1895 laki työnantajain vastuunalaisuudesta työntekijää kohtaavasta

ruumiinvammasta, joskin itsessään kylläkin tärkeitä, eivät koske suorastaan itse asian ytimeen, työvälipuheeseen.

On sentähden päivänselvää, että kiireellisimpiä uudistuksia, joihin meidän on ryhtyminen, on työvälipuheen sisällyksen, valvonnan ja purkamisen määrääminen laissa.

Ei ole kuitenkaan tarkoitukseenani tässä kirjoituksessa kosketella niiden parannusten sisällystä, jotka ovat ajanhengen vaatimat. Kirjoitukseni tarkoitus on vain viitata siihen periaatteeseen, jonka tulee määrätä kansanvaltaisen työväenlainsäädännön suunta meilläkin.

Jokainen työväenlainsäädäntö jää joko puolinaiseksi tai turhaksi, ilman työväen omaa osanottoa siihen. Suurimmassa määrin koskee tämä työvälipuhetta käsittelevää lainsäädäntöä.

Työmies on kykenemätön yksin etujaan valvomaan ja puoliaan pitämään hieroessaan työnantajan kanssa kauppaa työvälipuheen sisällyksestä. Valtion säädökset jäävät turhiksi säädöksiksi paperille, ellei yksinäinen työmies saa muuta turvaa kuin minkä valtio suorastaan voi tarjota. Valtio ei voi lakiensa eikä virkamiestensäkään avulla järjestää yksityiskohdissa kullakin teollisuusalalla kullekin työmiehelle maksettavaa palkkaa hänen suorittamastaan määrätystä työstä. Elämän moninaisuutta ja liikeolojen vaihtuvia vaatimuksia voi ainoastaan käytännön mies ja ammattilainen seurata. Yksinäinen työmieskin on sentään avuttomasti työnantajan armoille heitetty. Hänen alempi sivistyksensä, joka tekee hänelle mahdottomaksi saada kyllin selvää ja oikeata yleissilmäystä liikeoloista, sekä ne omituisuudet, että hänen taloudellinen vaihtotavaransa — ainoa omaisuutensa — työkykynsä, on hänen ruumiiseensa sidottu, ettei sitä, hetkittäin syntyvänä ja hetkittäin haihtuvana, voida varastoihin kasata kuten muita tuotteita sekä että hänen elääkseen siten aina täytyy työvoimaansa — huolimatta huonoista tai hyvistä liikesuhteista — pitää kaupan, nämät omituisuudet yhdessä niistä johtuvan sokean hurjan kilpailun kanssa vaikuttavat, että yksinäinen työmies säännöllisesti joutuu alakynteen työsopimuksessa. Työmiehen ainoa pelastus tästä asemasta on yhteenliittyminen ammattilaistensa kanssa. Ammattiyhdistysliike on teollisuustyö-olojen luonnollinen ja ainoa tehokas järjestäjä. Työolojen järjestymisen puute tai heikkous on työväen heikkouden syy. Nykyisin työn alalla vallitsevan anarkian, järjestyksettömyyden poistaminen on kansanvaltaisen työväenlainsäädännön päätehtävä. Tähän se ei kuitenkaan kykene ilman

työväen ammatiillista yhteenliittymistä. Ammattiyhdistysliikkeen edistäminen on sentähden oleva uudenaikaisen työväenlainsäädäntömme johtava aate.

Ammattiyhdistysliikkeen edistämisellä en kuitenkaan tarkoita ammattiyhdistysten rahallista tai taloudellista tukemista. En suinkaan! Ammattiyhdistysten tulee syntyä, kehittyä, varttua ja voimistua työväen omien ponnistusten avulla, sen oman heräämisen ja taloudellisen sivistymisen tuloksena. Ainoastaan työväen oma, elämän opettama kokemus ammatillisen liittymisen välttämättömyydestä muodostaa sen pohjan, jolle kansanvaltainen työväenlainsäädäntö on pysyväisesti rakennettavissa. Valtion tehtävä olkoon osaltaan tätä kokemuksen saamista edistää.

Valtion tulee tunnustaa ammattiyhdistykset sosiaalisen elämän luonnollisiksi orgaaneiksi, palkkatyöväen sekä oikeutetuksi että myöskin toivottavaksi järjestymismuodoksi. Valtion pitää lainsäätäjänä tunnustaa, että työvälipuheen oikeudenmukainen järjestäminen käy mahdolliseksi vain ammatillisen liittymisen avulla. Toisin sanoin, valtion pitää katsoa, että työmiehen asema työvälipuheen solmimisessa ja sen ehtojen vaivomisessa sekä sen purkamisessa käy työnantajan aseman vertaiseksi. Ja sen se tehköön siten, että se lain voimalla nostaa ammattiyhdistykset työmiehen edun oikeutetuiksi valvojiksi.

Luulen parhaiten voivani ajatustani selvittää ja lukijalle antaa paraimman kuvan siitä suunnasta ja hengestä, minkä mielestäni tulee kansanvaltaisen työväenlainsäädännön alalla vallita, vetoamalla historialliseen esimerkkiin: niihin aatteisiin, jotka johtivat Europan ensimäistä sosialistista ministeriä hänen koettaessaan sovittaa kansanvallan periaatteita oman maansa, Ranskan työväenlainsäädännön uudistamiseen.

Kesäkuussa 1899 astui *A. Millerand* kauppa- ja teollisuusasiain ministeriksi Waldeck-Rousseaun ministeristöön. Hän pysyi siinä tammikuuhun 1902, jolloin ministeristö vapaaehtoisesti luopui.

Niiden puolenkolmatta vuoden kuluessa, joiden ajan Millerand johti Ranskan tasavallan teollisuuspolitiikkiä, on hän saanut aikaan tai ainakin alulle pannut ja suunnitellut työväenlainsäädännön alalla uudistuksia, jotka periaatteelliseen johdonmukaisuuteensa nähden tarjoavat mitä paraimman esimerkin kansanvaltaisesta työväenlainsäädännöstä. Luulen sopivaksi ja hyödylliseksi juuri nyt, kun me seisomme työväenlainsäädännön uudistamisen edessä ja kun meilläkin sen valvomiseksi hallitukseen on

otettu sosialisti, suomalaisille lukijoille esittää Millerandin suhdetta työväenammattiyhdistyksiin.[1]

Erottuaan hallituksesta Millerand lausui eräässä puheessaan: „se yleinen käsitys, joka on ollut ja tulee olemaan toimintani johtavana aatteena, on työväen järjestymisen välttämättömyys."

Se ala, johon Millerand kaikkein ensiksi sai mielipiteitään sovelluttaa, koski valtion laskuun suoritettavan työn palkkaa. Hän määräsi, että urakoitsijan, joka otti suorittaakseen valtion työtä, tuli maksaa työmiehille paikkakunnalla tavallinen palkka. Tämän paikkakunnan-hinnan määräsivät valtionviranomaiset, joiden velvollisuus oli asiasta neuvotella paikkakunnan sekä työnantajain että työntekijäin ammattiyhdistysten kanssa.[2] Täten ammattiyhdistyksille oli jo annettu laillinen oikeus edustaa koko ammattia tärkeässä asiassa.

Samalla tavalla Millerand kohta virkaan astuttuaan kutsui työväen ammattiyhdistysten jäseniä ottamaan osaa niihin paikallisiin lautakuntiin, joita tehdasalueilla v:sta 1892 asti oli asetettu valvomaan naisten ja alaikäisten teollisuustyötä koskevan lain kehittämistä. Tällä tavalla oli työväen järjestyneille ryhmille annettu tilaisuus suorastaan ja virallisessa muodossa syventyä tehdastyöväen menestystä tarkoittavien lakien vaikutukseen ja oppia tuntemaan niissä olevia heikkouksia. Se ajatus, joka Millerandia johti, oli selvä. Hän tahtoi antaa työväelle tilaisuuden työnantajan täydellisenä vertaisena ottaa osaa niihin laitoksiin, jotka valtio oli luonut itselleen neuvonantajiksi teollisella alalla. Siinä työväen luottamusmiehet saisivat työväenluokan etuja valvoa ja toivomuksiaan työvälipuheisiin nähden esittää. Monessa puheessaan on Millerand selittänyt tarkoittaneensa antaa työväelle valtaa, mutta sellaisessa muodossa, että valta työväen luottamusmiehissä yhä suuremmassa määrin kasvattaisi valta-asemasta johtuvaa vastuunalaisuuden tunnetta.

Tämä ajatus on myös ohjannut Millerandia, hänen perustaessaan „les conseils du travail" ja „le conseil superieur du travail". Jälkimäinen, joka

[1] Kuvaukseni lähinnä perustuu seuraavaan kahteen teokseen: A. LAVY, *L'oeuvre de Millerand, un ministre socialiste. Faits et documents.* Parisissa 1901. A. MILLERAND, *Le socialisme réformiste francais.* Parisissa 1903.

[2] Työmies, joka voi osoittaa, että hänelle on maksettu luvallista pienempi palkka, saa suoraan valtion puoleen kääntyä, joka maksamansa lisäpalkan korvaa urakoitsijan antamasta takausrahasta.

astui toimintaan keväällä 1900, on teollisuuden harjoittajain neuvoskunta, joka valtion hallinnon neuvonantajana valvoo käytännöllisen teollisen työn etuja. Se on kokoonpantu 66 jäsenestä, joista $^1/_3$ osa on työnantajain ammattiyhdistysten, toinen $^1/_3$ työn tekijäin ammattiyhdistysten ja kolmas $^1/_3$ hallituksen valitsema. Cònseil superieur tällaisenaan kokoontuu vain kerran vuodessa. Se muodostaa jonkinlaisen „lisätyn teollisuushallituksen", joka lopullisesti käsittelee ehdoitettuja uudistuksia tai korjauksia teollisuuden alalla. Mutta tämä „ylineuvosto" on kokonaisuudessaan liian suurilukuinen ollakseen useammin tai vielä vähemmän jatkuvasti koolla. Sentähden valitsee se keskuudestaan 22 jäsenisen komitean, johon tulee kuulua m. m. seitsemän työväen ja yhtä monta työnantajain edustajaa. Tämä komitea muistuttaa Englannin suuria kuninkaallisia komissioneja, joidenka huolenpidon, tutkimusten ja harrastusten esineinä ovat kaikki teollisuuden elämän vaihtelevat ilmiöt ja niiden synnyttämät vaatimukset ja toivomukset, tyytymättömyydet ja ristiriidat. Se antaa lausuntoja ministerin pyynnöstä, se panee alulle tilastollisia tutkimuksia, tutkii työnantajain ja työntekijäin suhteita, pyytää asiantuntijain lausuntoja ja esittää havaintoihinsa perustuvia uudistusehdoituksia.

Tämän „ylineuvoston" alaosastoina toimivat paikalliset työneuvostot (les conseils du travail), joita ministeri voi määrätä valittaviksi joka teollisuusaluetta varten. Niiden pääasiallinen tehtävä on edustaa paikallisen teollisuuden tarpeita, antaa valtion viranomaisille luotettavia tietoja ja olla kokoonpanoonsa nähden luonnollinen työnantajain ja työntekijäin riitaisuuksien sovittelija. Neuvosto jakaantuu ammattien mukaan osastoihin ja jokaisessa osastossa on jäseniä yhtä monta työnantajain kuin työntekijäin edustajaa. Ammattiyhdistykset valitsevat neuvoston jäsenet, myöskin työnantajain edustajat.

Ammattitarkastuksen alalla pani Millerand samansuuntaisia uudistuksia toimeen. Hän muutti ammattitarkastajain kelpoisuusvaatimukset sellaisiksi, että työläisillekin kävi mahdolliseksi ammattitarkastajiksi päästä ja hän antoi ammattitarkastajille käskyn asettua pysyviin väleihin ammattiyhdistysten kanssa. „Teollisuustarkastus", lausuu hän, „ei voi taata työväensuojeluslainsäädännön kaikinpuolista sovelluttamista muuta kuin työväen myötävaikutuksella ja tämä myötävaikutus on täysin saavutettavissa ainoastaan työväen järjestöjen välityksellä."

Ei missään kuitenkaan selvemmin kuvastu se aate, joka johti Mil-

lerandin työväenlainsäädäntöä, kuin hänen rohkeassa ehdoituksessaan työriitaisuuksien ratkaisemiseksi.

On tarvittu jotenkin pitkällistä ja hyvin kiivasta työtä, ennenkuin nykyaikaisessa lainsäädännössä on saatu tunnustetuksi työväen lakko-oikeus. Ei hetikään kohta taloudellisen vapauden ystäville selvinnyt, että lakkoonyhtymisen oikeus on vapaan työvälipuheen luonnollinen seuraus ja että se on ainoa tepsivä „viimeinen keino", jonka avulla työväki voi oikeuksiaan puolustaa.

Millerandin mielestä on valtio kuitenkin ottanut ainoastaan puolen askeleen eteenpäin tunnustaessaan työlakot laillisiksi. Se on antanut oikeuden, mutta se ei ole ollenkaan huomioonsa ottanut niitä uusia suhteita, jotka tämä oikeuden harjoittaminen tuo mukanaan. Valtio on mitättömän vähän tehnyt vähentääkseen työlakoista johtuvia häiriöitä tai jouduttaakseen säännöllisten olojen palaamista. Hänen ehdoituksensa tarkoitus oli sentähden lainmääräämiin rajoihin asettaa työlakko-oikeuden käytäminen. Sen mukaan oli työlakkoon ryhtyminen ja sen jatkaminen oleva riippuvainen niiden enemmistön tahdosta, joiden etuja lakko suorastaan koskee ja erityisillä ehdoilla oli riitapuolet velvoitettavat noudattamaan sovinto-oikeuden tuomiota.

Tämän rohkean, huomiota herättävän lakiehdoituksen pääkohdat ovat seuraavat:

Laki koskee ainoastaan teollisuusliikkeitä, joissa on enemmän kuin 50 työntekijää. Ja nekin ovat lain alaiset ainoastaan siinä tapauksessa, että teollisuuden harjoittaja sen tahtoo. Jos isäntä tahtoo hyväkseen käyttää lakia, on hänen annettava jokaiselle hänen laitokseensa työhön rupeavalle työntekijälle painettu tieto siitä, että hän alistuu lain alle. Jos työmies enemmän kuin kolme päivää pysyy työssä, katsotaan hänen puolestaan siihen suostuneen.

Lakiehdoitus sisältää sen määräyksen, että jokaisessa sellaisessa teollisuuslaitoksessa, joka on tämän lain alainen, on valittava työmiesten toimesta ja heidän joukostaan pysyväinen valiokunta välittämään laitoksen työväestön ja isännistön välillä. Jokainen teollisuuslaitoksessa työskentelevä, joka on täyttänyt 18 vuotta, on vaalioikeutettu; vaalikelpoisuusehtona on 25 vuoden ikä sekä luku- ja kirjoitustaito. Valittujen velvollisuus on saattaa isännistön tietoon jokainen valitus teollisuuslaitoksen työväen puolelta. Määrätunnilla viikossa on työväen edustajilla pääsy isännistön

edustajan puheille ja ainakin kerran kuussa, järjestyssäännöissä määrättynä päivänä ja tuntina, oikeus saada puhutella teollisuuslaitoksen omistajaa tai johtokunnan esimiestä. Siinä tapauksessa, että isännistön edustaja ei ole hyväksynyt työväen edustajain valitusta, on näillä oikeus ja velvollisuus, jos työmiesryhmä sitä vaatii, jättää valitus kirjallisesti laitoksen omistajalle tai johtokunnalle. Omistajan velvollisuus on antaa edustajiensa kautta työväelle niinikään kirjallinen vastaus 48 tunnin kuluessa, ja jos hän siinä ei suostu työväen ehdoitukseen, on hänen nimittäminen edustajansa sovintolautakuntaan. Vasta jos isäntä tai isännistö ei näitä velvollisuuksiaan täytä, on työväellä oikeus ryhtyä lakkoon. Jos taas isännän puolesta on asetettu sovintolautakunnan jäseniä, niin on työväen velvollisuus 48 tunnin kuluessa senkin valita yhtä monta jäsentä lautakuntaan. Lautakunnalla on tämän jälkeen kuusi päivää aikaa sovitella riitapuolien välillä; elleivät onnistu, on työväellä oikeus ryhtyä lakkoon. Mutta tässäkin tapauksessa on työlakko-oikeus määrättyjen muotojen rajoittama. Koko teollisuuslaitosta tai jotakin sen osaa ei voida lakkotilaan julistaa muuten kuin enemmistön kautta. Ja tämän enemmistön ei pidä ainoastaan olla äänestäjien enemmistö, vaan myös edustaa vähintäin $^1/_3$ kaikista äänioikeutetuista työntekijöistä. Ja jotta isännistö viime hetkessäkin vielä voisi välttää lakon puhkeamista, on säädetty, että kuusi tuntia ennen lopullista äänestystä on isännistölle ilmoitettava paikka ja aika, jolloin äänestys tapahtuu. Jokainen tällä tavalla tehty päätös sitoo kaikkia teollisuuslaitoksen työntekijöitä. Työväen vähemmistö ei ole oikeutettu ryhtymään lakkoon, vaan vähemmistö ei myöskään ole oikeutettu jäämään työhön. Mutta yhtä vähän kuin työlakkoon ryhtyminen, yhtä vähän on työlakon jatkaminen mikään ehdoton oikeus. Lainalaisen, työlakkoon ryhtyneen työväen täytyy joka viikko uudistaa päätöksensä. Ellei lakon jatkaminen saavuta ylläsanottua enemmistöä, on työlakko päättynyt.

Vielä silloinkin kun lakko on puhjennut, tarjoo laki sovinto-oikeudelle tilaa. Mutta silloin eivät enää ole sovinto-oikeutena molempien puolien valitsemat edustajat, vaan vakinaisen ylläkerrotun työneuvoston se osasto, joka edustaa lakkoa kohdannutta ammattia. Kuten jo edellä on lausuttu valitaan työneuvoston jäsenet työnantajien ja työntekijäin ammattiyhdistysten toimesta. Ne edustavat siten ammatteinharjoittajain ja työmiesten itsetietoisinta ja korkeimmalle kohonnutta kerrosta. Tällä

näin valitulla sovinto-oikeudella, jossa kummallakin puolella aina on yhtä monta edustajaa, on oikeus ratkaista riita. Sen päätökseen samoinkuin ensimäisen sovinto-oikeuden päätöksiin täytyy kummankin riitapuolen tyytyä. Mutta näin annettu päätös on voimassa vain 6 kuukautta.

Tämä lakiehdoitus on kaikilta puolin joutunut hyökkäysten alaiseksi. Ranskan sosialistit ovat enemmistöltään vielä sillä kehittymättömällä kannalla, että he uskovat tai ainakin uskottelevat toisilleen, että sosialistinen uudistus on oven edessä, ja vain vartoo hetkeä, jolloin sorrettu köyhälistö rohkaisee mielensä ja ryhtyy väkivaltaiseen vallankumoukseen. Sitä paitsi on ranskalainen työmies niinkuin ranskalainen ylimalkaan individualisti eikä mielellään hyväksy yksilön oikeuksien rajoittamista. Saksan sosialistit ovat nekin käyneet ehdoitusta vastustamaan, enimmin siinä olevien yksityisheikkouksien perustuksella. Ranskan työnantajat ovat vieläkin yleisemmin asettuneet vastustavalle kannalle. He sanovat kammovansa laissa tunnustettua enemmistövaltaa, yksilön työoikeuden sortamista. Omituista, että he siinä ovat yhtä mieltä vallankumouksellisten sosialistien kanssa! Nämät viimeksimainitut ovat osoittaneet, että määräyksen kautta, joka tekee työlakon enemmistöpäätöksestä riippuvaiseksi, työlakot tulisivat perin vaikeiksi aikaansaada, sillä nykyisessä työorganisatsionin anarkisessa tilassa useimmissa tapauksissa juuri pieni, rohkea ja perheellisesti riippumattomampi vähemmistö saa lakon aikaan. Jos työnantajatkin tämän monasti todistetun kokemuksen tunnustaisivat, eivätköhän suopeammin silmin katselisi ehdoitusta? Toinen periaatteellinen vastaväite koskee sitä, että työneuvostot ovat säädetyt sovinto-oikeuksiksi. Ja tässä taas erittäin se kohta on työnantajista tuntunut loukkaavalta, että työmiesten edustajat työneuvostoissa ovat ammattiyhdistysten valitsemat.

Tämä muistutus koskee asian ytimeen. Siinä kuvastuu sen periaatteen täydellinen ymmärtämättömyys, joka ohjasi Millerandia ja joka — niin luulen — tulee olemaan tulevaisuuden kansanvaltaisen työväenlainsäädännön erikoisleimana.

Yksinomaan siten, että työväelle suodaan työnantajan suhteen täysin tasa-arvoinen asema työvälipuheen solmimisessa, valvomisessa ja peruuttamisessa, on järjestynyt yhteistoiminta pääoman ja työn välillä teollisella alalla aikaansaatavissa. Mutta tällaiseen yhtäoikeutettuun ja tasaväkiseen asemaan voi työväki nousta ainoastaan oman ammatillisen järjestymisensä avulla. Valtion velvollisuus on tätä järjestymistä edistää

ja sitä lainsäädäntönsä avulla jouduttaa. Valtion, jonka velvollisuus on rauhan ja järjestyksen aikaansaaminen kaikilla inhimillisen ja kansallisen toiminnan aloilla, tulee luottamuksella palvelukseensa ottaa ne luonnolliset orgaanit, jotka taloudellisen kehityksen tuloksina syntyvät. Tällaisia orgaaneja ovat ammattiyhdistykset — sekä työnantajain että työntekijäin. Teollisen elämän omien luonnollisten elimien käyttäminen valtion lainsäädännön tarkoitusperien toteuttamiseen on elävän kansanvaltaisen aatteen mukaista.

Se esimerkki, jonka olen ylempänä kertonut, osoittaa, miten monella eri alalla ja monen eri suhteen järjestämiseksi tämä aate on käytettävänä. On varmaa ettei aatteen sovelluttamismahdollisuus siihenkään rajoitu. Elämä on rikas ja monipuolinen. Varsinkin teollisella alalla etsii uhkuva elämä ja rientävä kehitys uusia oikeusmuotoja päästäkseen niitten suojassa rauhaan ja sopusointuun. Aate on tässä luomistyössä pysytettävä selvänä. Se on pääasia ja sen palvelemista on tämäkin kirjoitus tarkoittanut.

Alemman maanviljelysopetuksemme järjestämisestä.[1]

Kirjoittanut

A A. IHAMUOTILA.

Viimeksi ilmestyneen virallisen tilaston mukaan on maanviljelystiluksien lukumäärä Suomessa 122,848, tai jos tähän luetaan vielä lisäksi torpparit, jotka nekin ovat oman maatalouden pystyssäpitäjiä, on koko lukumäärä 189,931. Tämä määrä talousyksiköitä ylläpitää Suomen maanviljelystä. Näiden tiluksien hoitajat, olivatpa sitten itsenäisiä tai vuokralaisia, määräävät Suomen maanviljelyksen alhaisemman tai korkeamman kannan. Näiden älystä, yritteliäisyydestä, näiden ammattitaidosta, näiden tiedoista, näiden sivistyskannasta, näiden harrastuksesta riippuu Suomen maanviljelyksen kanta, Suomen maanviljelyksen kukoistus tai lakastuminen. Näiden uskosta ammattinsa tärkeyteen, näiden uskosta maanviljelyksen kannattavaisuuteen riippuu Suomen maanviljelyksen pystyssäpysyminen. Heistä riippuu, onko Suomen maanviljelyksessä itsessään elinvoimaa, pulppuaako siitä yhä uusia viljelyksen aloja vai harjoitetaanko sitä yksistään palkka- ja leipäammattina, heidän uskostaan ja uskollisuudestaan riippuu, onko Suomi ennen pitkää tukkiyhtiöiden metsätaimisto vai voiko se kiinnittää kansaa maahan ja pidättää sitä siirtymästä vieraisiin maihin ja vieraisiin ammatteihin.

Näistä talousyksiköistä on saman tilaston mukaan viljelyksiä, joiden suuruus on vähintään 700 ha. 2,433 eli noin 1,3 %; viljelyksiä 25—100 hehtaarin välillä 23,983 eli 12,6 %, 33 % 5—25 ha, 17,8 % alle 5 ha. viljelyksiä sekä 35,3 % torppareja, jotka viljelyksien suuruuden puolesta useimmassa tapauksessa kuuluvat alimpaan ja korkeintaan sitä seuraavaan luokkaan. Ensinmainitut, yli 100 hehtaarin viljelijät ovat varakkaita, tavallisesti saaneet jonkinlaista sivistystä. Heiltä voi odottaa harrastusta ja heillä voi olla maanviljelystietoja. Ja mikä tärkeintä: suurviljelijöinä

[1] Liittyy jatkona kirjoitukseen „Alempi maanviljelysopetuksemme" Valvojan viime maaliskuun vihossa sivv. 181—199.

on heillä mahdollisuus auttaa itseään. Eikö yhteiskunnan velvollisuus heitä kohtaan siis ole pienin? Mutta on niin paljon pieniä viljelijöitä, pääluvun mukaan miltei yksinomaan heitä, itsenäisiä talousyksiköitä hekin, oman talouden pystyssäpitäjiä. Sydänmaissa on torppareita, on pikkutilallisia, jotka perintönä ovat saaneet ammattinsa, jotka pysyvät alallaan, koska he siihen ovat joutuneet. On sitäpaitsi niin paljon sellaisia, joitten mielestä maanviljelys on ankarin ammatti, joka raskaimmiten antaa leivän, vihonviimeinen ammatti, johon jäävät vain ne, jotka muualle eivät ole päässeet; sellaisia, jotka tällä hetkellä muuttavat kaupunkeihin, jättävät kotinsa ja kontunsa tai lähtevät vieraille maille. On toki, jumalan kiitos, sellaisiakin, joille maanviljelystyö on ainoa ja rakkain, joilla maahenki on niin veressä, etteivät he tule ajatelleeksikaan mitään muuta ja jotka kituvat siinä, vaikka se kuinkakin kovalle ottaa. Näille kaikille pienviljelijöille, olkoot he sitten ammatissaan vapaasta tahdosta tai pakosta, on kuitenkin yhteistä, että heidän on vaikea auttaa itseään. Ja heidän avukseen on valtion ja yhteiskunnan ensi kädessä riennettävä. He muodostavat Suomen maalaiskansan ytimen ja sydämen ja pääosan. Sen hyvinvointi ja kohoaminen on koko Suomen kansan hyvinvointi ja kohoaminen. Heitä on 86 %, heitä on 160,000, heitä on enemmänkin, riippuen siitä, mihin vedämme rajan suur- ja pienviljelijän välillä.

Ja juuri *heidän* pitäisi kai olla *alemman* maanviljelysopetuksen objekteja.

Niin, jokaisen heistä sitä *pitäisi* olla. Eikö se ole maanviljelysopetuksen tai ainakin alemman maanviljelysopetuksen ihanne, että niin moni kuin mahdollista, edes joka viides, edes joka kymmenes, joka ottaa oman talouden haltuunsa, joka ottaa torpan, joka ottaa pikkutilan, olisi ollut edes pienemmän aikaa kotoaan poissa silmiään aukomassa, heräämässä ja ennen kaikkea kiintymässä ammattiinsa? Eikö lopullinen päämäärä ole se, että jokainen, jonka henki panee vaikkapa pienemmänkin talouden rattaat käymiseen, ennen sitä olisi saanut osakseen edes lyhytaikaisempaa maanviljelysopetusta? Vai sekö on päämäärä, että meillä vuosittain pääsee maanviljelyskoulusta 200, kun näitä talousyksikköjä on lähes 200,000, — vai sekö, että meillä nykyään tuhannesta tilanomistajasta vain 10 on saanut maanviljelysopetusta, olkoon se sitten kaksivuotista, kaikkien suurten maanviljelystalojen urakkatöihin totutettua opetusta; vai sekö, että meillä tuhannesta torpparista ainoastaan yksi —

sanoo yksi! — on ollut kaksi vuotta muutamilla suurtiloillamme oikein työntekoa oppimassa muka siinä uskossa, että sitten „tietää mitä työnteko on“?

Ja sittenkin: vaikka ainoastaan yllämainittu pieni määrä maanviljelijäin suuresta luokasta tulee maanviljelysopetuksesta osalliseksi, näyttää nykyisen alemman maanviljelysopetuksemme kasvatteja olevan olemassa huutava liikamäärä. Sitä todistavat useat ilmiöt ja sitä todistanee seuraavakin.

Ilmoitettiin tässä rajun ja reiman etumiehen paikkaa haettavaksi. Ilmoitus oli tarkoituksella pantu siihen muotoon, etteivät maanviljelyskoulun käyneet pehtorit vaivaisi itseään. Oli esim. vältetty sanaa todistus ja kehoitettiin vain päästökirjaa lähettämään. Hakuja tulee lukemattomia, mutta millaisia? Herroja maanviljelyskoulutodistuksineen, valokuvineen, todistuksineen kauniista ulkomuodosta, vieläpä sotilaallisesta ryhdistäkin. Ja mikä merkillisintä: ilmoitettua *etumiehen* paikkaa eivät haekkaan! Vaan he muuttavat sanan etumies työnjohtajaksi ja pehtoriksi. Joku sanoo: jos on tarkoitus „työnjohtajasta [josta ei ole edes puhuttu] tehdä etumies, jonka pitäisi tehdä työtä, niin siitä virasta en välitä“. Tämä kaikki on tietysti heidän oma asiansa, mutta miksi he sitten hakevat? Siinä on kysymyksen ydin! He tarttuvat kuin oljenkorteen, uskotellen itselleen: ehkä onnistuu, ehkä etumiehellä sittenkin tarkoitetaan pehtoria. Ja onnea koetetaan. Niin kovaa työtä kuin käytännöllisissä maanviljelyskouluissa vaaditaankin, ei heistä sittenkään ole tullut työtä pelkäämättömiä, ja niin harvat kuin näissä maanviljelyskouluissa käyvätkin, ovat ne sittenkin ehtineet kasvattaa melkein sairaalloisen luokan, joka hakee paikkoja ja etsii kaikki ilmoitukset, sekä sopivat että sopimattomat. Ainoakaan todellinen etumies ei sensijaan hakenut. Vasta kun ilmoitettiin: „koulua käyneet herrat älköötkö vaivatko itseään“, saatiin mitä haluttiin.

Näitä nykyisen maanviljelysopetuksemme kasvatteja on meillä siellä täällä pehtoreina. Me tapaamme heitä maalla juhlatilaisuuksissa, häissä ja hautajaisissa selittämässä, mitenkä pienviljelys ei pysty kilpailemaan suurviljelyksen kanssa. Jopa näkyy päässeen vallalle sekin käsitys, että toiselta puolen pikkuviljelys ja vanhanaikainen eli primitiivinen viljelys — ja toiselta puolen uudenaikainen ja suurviljelys ovat yhtä ja samaa, kuten minulle tuonoin selitettiin. Onko se heille opetettu vai olosuh-

teetko, suuret maanviljelyskoulutilatko sen ovat luoneet, se kai ei ole pääasia. Mutta ken ei kaikessa tässä nykyisessä käytännöllisessä maanviljelysopetusjärjestelmässämme mitään uudistuksen tarvetta näe, kenestä se vielä on liian nuori ja liian lyhyen ajan vaikuttanut, kuten toisessa maanviljelysvirkamiesten kokouksessa v. 1901 sanottiin, sillä ei ole silmiä nähdä eikä korvia kuulla.

Yllä on sanottu, että noin 200 oppilasta vuosittain lasketaan alemmista maanviljelyskouluista. Tästä on jätetty pois se opetustyö, jota kansanopisto, talvikurssit ja muutkin laitokset maanviljelysopetuksen jakajina tekevät, mutta sitä ei suinkaan ole tehty siksi, että niiden merkitys kiellettäisiin, vaan siksi, että lukuun on otettu vain se muoto maanviljelysopetustamme, joka on valtion suojassa ja valtioavun nielee. Talvikurssit ja varsinkin kansanopistot kyllä laskevat paljon oppilaita ja jakavat enemmän tai vähemmän perusteellista opetusta monelle eikä se suinkaan ole halveksittavaa, mutta kenelle paljon annetaan siltä paljon vaaditaan, ja luullakseni meillä on oikeus ja velvollisuus ensi kädessä puhua siitä laitoksesta, joka meillä on maanviljelysopetuksen päämuoto. Ja se on totisesti suurimpien uudistusten tarpeessa.

Edes jotakin kaikille ja se mitä annetaan olkoon elävää henkeä, elävää uskoa vakavan työn ohella eikä kylmän palkkapiiskan alaista!

Tanskassa, joka meille viime aikoina on parhaaksi esikuvaksi tullut, on „Landøkonomisk aarbogin“ mukaan v:lta 1905 vakinaisissa maanviljelyskouluissa noin 450 vuosioppilasta [1] (neljästä koulusta ei ole oppilaita ilmoitettu), joka merkitsee, kun kurssi useimmissa kouluissa kestää $^1/_{11}$—$^{30}/_4$ tai sitä lyhyemmän ajan, siis 5—6 kuukautta, ainakin 1,000 oppilasta. Ja suuriko on valtioapu? Kaikkien näiden koulujen valtioapu (olkootpa sitten landbrugs-, landbo-, landhusholdings-, agerbrugs-t. m. kouluja) on yhteensä vain alle 33,000 kruunua. Meillä laskevat käytännölliset maanviljelyskoulumme, jotka ovat vakinaisten nimen saaneet, vuosittain 200 oppilasta ja valtioapu on 400,000 mk. Ottaen Tanskassa lukuun ne kansanopistot, joissa maanviljelysopetusta jaetaan, on vuosioppilaita 1,165, päitä 2,500 — valtioapu 72,135 kruunua. Ja

[1] Kun kurssit ovat eri pituisia, ilmoitetaan tilastossa oppilasluku »*vuosioppilaiksi*» muutettuna; 5-kuukautisessa kurssissa on kukin oppilas $^5/_{12}$ vuosioppilasta, esim. 12 oppilasta = 5 vuosioppilasta, 3-kuukautisessa kukin $^3/_{12}$ = $^1/_4$ vuosioppilasta, siis esim. 40 oppilasta = 10 vuosioppilasta.

lopuksi kaikki nämä erilaiset koulut — maanviljelys-, karjanhoitokoulut ja kansanopistot, jotka maanviljelysmaassa kuten meillä ja Tanskassa itse asiassa ovat juuri maanviljelysväestön kehityslaitoksia, — voivat mainitun vuosikirjan mukaan esittää seuraavat puhuvat luvut: koko oppilasluku hyväksytyissä kouluissa v. 1903—1904 2,546 vuosioppilasta, joka merkitsee yhteensä noin 6,000 oppilasta — meillä kaikkiaan 1,782 ja niistäkin yli puolet kansanopistoista. Ja valtioapu! Kaikki nämä laitokset, jotka näin monelle tuhannelle pitemmän tai lyhyemmän ajan tietoja jakavat, saivat finanssivuonna 1904—1905 157,000 kruunua. Vastaava luku meillä yli 600,000 mk. (maanviljelyskoulut 417 tuh., karjanhoito- ja meijerikoulut 120 tuh. sekä kansanopistot 67 tuh.). Mutta Tanskassa on yksi erä, jota me emme ensinkään tunne: 251,000 kruunua jaetaan oppilaille apurahoina näissä kouluissa. Me olemme kokonaan osanneet säästää tällaisen erän!

Tanskassa on yksi käytännöllisteoreetinen maanviljelyskoulu. Se ottaa vuosittain 9 oppilasta ja tuntuu kaikessa olevan saman mallin mukainen kuin meidän koulumme. On vain huomattava, että tämäkin koulu ylläpidetään testamenttivaroilla, jotka ovat lahjoitetut yli 100 vuotta sitten. Siihen aikaan oltiin Tanskassa samalla kannalla kuin me nyt! En tunne omasta kokemuksestani Tanskan koulujen henkeä, en niiden laitosten muotoa. Mutta kaikkien niiden kuvausten mukaan, joita me olemme lukeneet ja sen kuvan mukaan, joka meillä kaikilla on, elää siellä toinen henki kuin meidän nykyisissä käytännöllisteoreetisissa maanviljelyskouluissa. Ja Tanskan maatalouden kukoistus, sen maakansan korkea kanta, yritteliäisyys, — siellähän saadaan yksin munista melkein se mikä meillä voista —, se että sen kansan keskuudesta pulppuaa yhä uusia kehityksen aloja, se se lopulta kuitenkin lienee sitovin todistus Tanskan maanviljelysopetuksen oikeaan osaamisesta. Onko meillä, Tanskan onnellinen kehitys silmiemme edessä, ennakkoluulotonta uskallusta ottaa sen opetuslaitoksesta oppia, vai jäämmekö tyytyväisinä odottamaan kunnes vanha lahoo itsestään, odottamaan, että se on tarpeeksi vanhaa?

*

Nykyisten määräysten mukaan ovat oppilaat kaksivuotisen palkkaussäännön alaisia. Koulunpitäjä istuu päärakennuksessa kuin linnassaan, turvattuna tietäen, että hänellä on käskettävänään kolmeenkymme-

neen nouseva nuori työvoima, kuten kaksivuotista asevelvollisuuttaan suorittava joukko. Mitä tällä palkkaussääntömääräyksellä on tarkoitettu, sitä en tiedä. Mutta en mahda erehtyä luullessani, että tuokin määräys osaltaan on nykyisistä maanviljelysopetuslaitoksistamme luonut sen tylyn ja kylmän ja kolkon laitoksen, joka se on, jossa korvapuustit eivät ole harvinaisia, josta oppilaat katsovat edullisimmaksi paeta ja johon heitä on kruununkyydillä palautettava, josta he koettavat lääkärintodistuksilla päästä irti — kun he juuri hiljan lääkärintodistuksella ovat sinne tulleet. Oli miten oli, mutta luuleeko joku oppilaan, jota ei muu pidätä kuin väkipakolla palauttamisen pelko, jolle ei opetus koulussa mitään ole, jolle kurssin keskenlopetus ei mitään merkitse — luuleeko joku hänen siellä oppivan, uskooko joku hänen sieltä tiedonhalua, innostusta ja kiintymystä ammattiinsa saavan? Tätä määräystä puolustetaan luultavasti sillä, että — kuten usein olen kuullutkin sanottavan — on terveellistä kokea oikein kovaa, on terveellistä, että pannaan oikein kovalle ja opitaan tietämään, mitä työnteko on; ei ole vahingoksi parisen vuotta olla palkkaussäännön alaisena j. n. e. . . . Onhan laiskureita, talollisenpoikia ja varsinkin herraspoikia, joille voi olla terveellistä joutua tällaisiin laitoksiin ja voihan sellaisten vanhemmille olla mukavaa lähettää heitä maanviljelyskouluun ikäänkuin mihinkäkin kasvatuslaitokseen. Mutta maanviljelysopetus ei ole aiottu näille, maanviljelysopetus ei ole aiottu tällaista sivutarkoitusta varten. On kysymys maatalouden kannattavaisuuden kohottamisesta, siitä, miten me niille nuorukaisille, jotka ovat maanviljelyksen elämänsä ammatiksi valinneet, annamme alustavan pohjan. Ei ole kysymys jonkinmoisen kurituskoulun hankkimisesta herraspojille, kauppiaanpojille tai muille sellaisille. On kysymys nuorukaisista, jotka lapsuudesta asti ovat tässä työssä olleet. Ei ole tarkoitus hankkia päästökirjaa, jolla saavutetaan kelpoisuus määrättyyn virkaan määrätyllä, vuosittain tai kuukausittain juoksevalla palkalla, ei ole kysymys kelpoisuuden hankkimisesta valtion leipäkannikkaan. Ei myöskään saa olla päätarkoituksena valmistaa herroille suurtilallisille avustajia, rättäreitä tai pehtoreja — herroille suurtilallisille, jotka eivät maanviljelystä ymmärrä, vaan pääomillaan maatiloja omistavat. Se aika — jos sitä joskus on ollut — jolloin nämä pehtorit olivat Suomen maanviljelykselle niin tärkeitä, kuten v. 1890 komitea väittää (kts. v. 1890 komitean mietintö, siv. 45), on ollut ja mennyt. Herrat suurtilalliset pitäkööt toki itse huolta

pehtoreistaan! Siihen on alempi maanviljelysopetus liian arvokas. Alemmalla maanviljelysopetuksella on oma tarkoitusperänsä, on tarkoitusperä itsessään.

Tullaan sanomaan: nykyiset kouluthan ovat kansan suosiossa, koska pyrkijöitä on enemmän kuin voidaan vastaanottaa. On totta, että muutamiin kouluihin tarjoutuu liiaksi hakijoita. Mutta on myöskin totta, että toisiin kouluihin saadaan oppilaat näiden onnellisempien koulujen jätteistä. Jos hakijaluku todella kansansuosiota todistaa, niin ei se ylläolevaa kumoa. Sillä olkoon järjestelmä mikä tahansa — kunnon mies voi aina saada koulustaan kunnollista. Ja vaikka olisi niinkin, että hakijoita todella kauttaaltaan olisi runsaasti, yli paikkojen, niin ei se todista mitään näiden koulujen kelpoisuudesta. Kun meillä vain on tämä yksi ainoa muoto, niin se vain todistaa, että meillä toki on edes joku määrä opinhaluisia nuorukaisia, mutta älköön yksin heidän pyrkimisestään kouluihin tehtäkö johtopäätöstä näiden koulujen sopivaisuudesta.

Onhan meillä talvikurssit ja onhan kansanopistoissa isäntäkoulut.

Toisessa maanviljelysvirkamiesten kokouksessa sanoo eräs talvikurssin pitäjä, että talvikursseissa käy melkein yksinomaan varakkaita talollisen poikia. Miten nurinkurista sekin! Varakkaat, herrastumaan päässeet talonpojat voivat usein tarvita työnteon oppimista — nyt sitä oppivat varattomat, jotka sen jo osaavat. Varakkaat talonpojat voisivat kesänkin vauriotta olla kotoa poissa — nyt ovat varattomat pikkutilallisen lapset kaksi kesää kotoa poissa nykyisissä maanviljelyskouluissa työntekoa oppimassa!

Talvikursseja voivat käyttää vain varakkaammat, niin kauan kuin heidän itsensä on kustannettava ylläpitonsa, vaatteensa y. m. Sama koskee kansanopistojen isäntäkouluja, sitäpaitsi näidenkin opistojen isäntäkurssi, huonojen varojen takia, usein on vain nimellinen. Tosiasia on vielä sekin, että kansanopistojemme yhteydessä olevat maamieskurssit tuntuvat oppilaspuutetta kärsineen. Se riippuu, paitsi varojen puutteesta, myöskin siitä, että usea, joka kansanopistokurssin on käynyt, meidän kehittymättömissä oloissamme katsoo sen riittävän ja toiseksi talveksi jää menemättä. On sitäpaitsi jo aikojen kuluessa totuttu tietämään, että ne ja ne laitokset ovat valtion laitoksia ja toisekseen: *maanviljelysopetuksen harrastus omaksi tarpeeksi on vielä liian pieni.* Onko meidän tämän alle alistuttava, siihen tyydyttävä? Eikö maanviljelysopetuksen harrastusta

olisi herätettävä, koulut luotava siihen malliin, että ne sopivat juuri tuota omaa tarvetta varten? Jos kuitenkin sen asianhaaran, että käytännöllisiin kouluihin on hakijoita ja muihin ei, tahdotaan väittää jotakin todistavan, todistaa se kai pääasiassa sitä, että maalaisväestö on käytännöllisiin kouluihin tottunut ja sitäpaitsi liian köyhä kustantamaan edes 25 mk. kuussa (nurutaanhan esim. oppikoulujen lukukausimaksua, 20 mk. lukukaudessa) ja monet vanhemmat ajattelevat: olkoon miten onkin, ainakin nykyisissä käytännöllisissä maanviljelyskouluissa opetus on vapaa rahallisista menoista. Ja se merkitsee maalaiselle hyvin paljon.

Toinenkin seikka todistaa, että harrastus tähän maanviljelysopetuskysymykseen meillä on liian pieni. Julkisuudessa esiintyneistä uutisista tunnemme, että sekä hallituksen että maanviljelyshallituksen komiteat ovat saaneet tehtäväkseen laatia ehdoituksen uusiksi kontrahdeiksi ja että useiden maanviljelyskoulujen kontrahdit väliaikaisesti ovat vahvistetut vain vuodeksi eteenpäin. Tärkeitä uudistuksen mahdollisuuksia on siis juuri nyt olemassa. Olisi odottanut, että kysymystä olisi innokkaasti pohdittu, että maanviljelys- ja maamiesseurat olisivat asiasta keskustelleet. Mutta me olemme kun olemmekin kasvatetut ja totutetut tähän: olisi toisen yksityisasioihin sotkeutumista, jos sekaantuisi maanviljelyskouluasioihin. Ja yleinen mielipide on hidas. Kosk'emme ole siihen kasvaneet emmekä kasvatetut, on pilkantekoa sanoa: kilpailkoon uusi vanhan kanssa.[1] Eikä siitä, että sentään joku määrä oppilaita vanhasta tottumuksesta ja sentähden että valtion auktoriteetti seisoo näiden koulujen takana, niihin pyrkii, ole oikeus päättää, että nämä koulut ovat sopivat ja ettei niitä vastaan saa puhua.

On sanottu: älkäämme vanhaa repikö! Hyvä. Mutta voiko toivoa, että pysyttämällä nykyiset käytännölliset maanviljelyskoulut sellaisinaan, 400,000 mk:n vuotuisella valtioavulla ja 200:aan vuosittain laskettavalla oppilaalla, voidaan päästä alussa suunnittelemaani päämäärään: että meillä vuosittain oppilasjoukko nousisi kuuteen, jopa kymmeneen tuhanteen; ja jotteivät nämä oppilaat olisi vain varakkaista kodeista, apurahoina jaettaisiin vielä edellistä suurempi summa? Voiko toivoa, että tämän vanhoilleen jätettävän laitoksen rinnalle saadaan tehokas maanviljelysopetus itse maataviljelevälle luokalle? Voiko toivoa, että sitä varten saadaan

[1] Kts. »Valvojaa» vuodelta 1905, siv. 264.

vielä riittävästi valtioapua mainitun 400,000 mk:n lisäksi? Nyt tulee tämä summa vain 200:n vuosittain laskettavan oppilaan osaksi — silloin tulisi tämän erän nousta moninkertaiseksi. Onko siihen toiveita[1] — ja onko se enää edes toivottavaa?

Tämän kirjoituksen tarkoitus ei ole luoda sääntöehdoitusta ja tarkoilleen määrättyä muotoa maanviljelyskouluille. Sellainen tehtävä on annettava erityiselle komitealle, mutta ennakkoluulottomalle ja ennen kaikkea puolueettomalle. Nyt on tämä tehtävä, mitä käytännöllisiin maanviljelyskouluihin tulee, annettu maanviljelyshallitukselle ja muutamille yksityisille koulunpitäjille. On pelättävä, ettei tästä komiteasta suuria muutosehdoituksia lähde![2] Sitäkin suuremmalla syyllä on keskustelua herätettävä, ja tämän kirjoituksen tarkoitus on antaa lisänsä siinä suhteessa. On saatava selville, mikä on oleva alemman maanviljelysopetuksen päämuoto, suunta jonne on pyrittävä, ja mitä nykyisestä muodosta on säilytettävä ja miten vähiin uudistuksiin on tyydyttävä, jotta olot „terveesti ja tasaisesti“ kehittyisivät, „ilman repimisiä ja mullistuksia“.[3]

Annettakoon maanviljelysoppilaitoksille vapaampi muoto. Nykyään on tarkalleen määrätyt kaavat, valtioavut ja ehdot. Kaikki on saanut alkunsa ja tapahtunut ylhäältäpäin. Hallitus ilmoittaa antavansa sellaiset ja sellaiset ehdot, maksavansa semmoisen ja semmoisen joukon perustamiskustannuksia. Suurtilojen omistajat sieltä ja täältä näkevät ilmoitukset, ymmärtävät hyvän saaliin olevan otettavissa ja haluavat useinkin vain parantaa „afäärejänsä“. Virkamiehet tulevat ja tarkastavat. Tehdään kontrahti. Kansa on pysynyt asialle kylmänä. Maanviljelyskoulu on paikkakunnalle tullut kuin pilvistä pudoten. Ei! Ihan toista tietä maanviljelyskoulujen pitää syntyä, niiden pitää nousta itse kansasta, niiden pitää kehittyä kansan oman harrastuksen lämmössä, kansan rakkauden helliminä. Niiden pitää olla paikkakunnan yhteistoiminnan tuotteita ja sittemmin paikkakuntalaisten hoidon ja valvonnan alaisina. Valtio vain avustaa. Maanviljelysseurat, maamiesseurat ottakoot asian omakseen.

---

[1] Ainakin on jo nytkin kolmen viime keväänä lakkautettavaksi päätetyn maanviljelyskoulun vapaaksi tulevalla valtioavulla apuahakevien kansanopistomiesten toiveita maanviljelyshallituksessa ilahutettu.

[2] Näissä piireissä pidetään näitä kouluja tarkoituksenmukaisina ja sitäpaitsi koulunpitäjien oma etu vaatii säilyttämään ne.

[3] Kts. Valvoja 1905, siv. 264.

Tällaisissa vapaissa muodoissa on maanviljelysopetus kehittynyt useissa muissa maissa. Ei ole ollut varmoja kaavoja. Käytäntö ja kokemus ovat olleet määrääjinä. Norjassa esim. ovat amtit saaneet perustaa maanviljelyskouluja. Valtiolla on ollut jotkut määrätyt ehdot, joiden sisäpuolella on ollut pysyttävä. Mutta milloin nämäkin ovat olleet sopimattomia, on yleinen mielipide vaatinut muutoksia, kuten esim. kun kaksivuotisia kouluja pidettiin liian pitkäaikaisina, vaadittiin 1 $^1/_2$-vuotisia ja yksivuotisia ja valtion oli taivuttava. Meidän maanviljelyskoulumme ovat olleet irrallaan, erillään niistä laitoksista, jotka meillä maanviljelysasioita ajavat. V. 1896 asetukseen tuli kyllä muka tärkeä määräys, että seudun maanviljelysseura valitsee johtokuntaan kaksi jäsentä. Lienevätkö säännön laatijat tarkoittaneet totta määräyksellään. Nollaksi se useassa tapauksessa on jäänyt. Johtokunta kokoontuu ainoastaan koulunpitäjän kutsusta — luonnollisesti hänelle on mukavinta olla johtokuntaa kokoonkutsumatta ja pysyä irti tuosta vieraasta aineksesta, joka saattaisi ruveta järjestelemään hänen yksityisiä asioitaan. Ainakin tiedän tapauksen, jolloin puheenjohtaja on ollut aseeton, vaikka kuinkakin tärkeät asiat olisivat vaatineet johtokunnan kokoonkutsumista.

Moni muukin määräys näissä säännöissä on tarkistuksen tarpeessa. Puhumattakaan sellaisista pikkuseikoista kuin että valtion varoilla ostettuja opetusvälineitä katsotaan koulunpitäjän yksityisomaisuudeksi ja sellaisina on ilmoitettu myytäväksikin, on monta tärkeää seikkaa kuten ehdoitus oppilaiden työpäivän pituudesta, ja sellainenkin byrokraatinen, suoraan sanoen venäläinen tapa, että koulunpitäjä ilman tilitysvelvollisuutta saa nostaa valtioavun, käytti sen sitten miten käytti, kunhan vain ylläpitää jonkinlaista koulua. Sellainen kysymys kuin valtion puolelta tapahtuva tarkastus saa vähäpätöisemmän merkityksen, jos koulut syntyvät ja perustetaan sitä tietä, johon äsken viittasin. Mutta niin kauan kuin meillä säilyvät nykyiset maanviljelyskoulumme irrallaan olevina, ainoastaan maanviljelyskoulun pitäjästä riippuvana laitoksena, on tarkastuksella suuri merkitys ja se on tehtävä tehokkaammaksi. Tarkastajan on otettava askel muuallekin kuin minne johtaja vie eikä vain päärakennuksessa tai johtajan perässä kulkien tyydyttävä katselemaan, mitä näytetään. Niin kauan kuin ei oppilaalla ole mitään oikeuksia — esim. oikeutta vaatia työntekoa oppimisen kannalta, niin kauan kuin ei hänellä ole tietoisuutta siitä, että koulussaolo, olkoon se sitte työntekoa tai mitä toimintaa ta-

hansa, on oppilaan itsensä vuoksi, että ensimäinen määrääjä kaikessa on oppilaan etu, hänen oppimisensa ja vasta toisessa sijassa kartanon hyöty — niin kauan kuin ei oppilaalla tätä kaikkea ole, tulisi tarkastajan uskaltaa keskustella oppilaidenkin kanssa, ehkäpä vielä ilman johtajan läsnäoloa. Sillä voi sattua, että koulunjohtajan silmäykset pitävät suut ummessa. Milloin oikein miehissä kaiken uhallakin on päätetty valittaa, voi sekin mennä hukkaan, kun joku mielistelijä jo melkein ennen kysymystä rientää selittämään: „kiitoksia, herra tarkastaja, kyllä hyvin voidaan!“ Ja tarkastaja poistuu, muiden oppilaiden puidessa nyrkkiä pettäjätovereille.

*

V:n 1901 komitea ehdoittaa yksitalvisia kursseja pikkuviljelijöille, ensin annettuaan useita oikeita lausuntoja alemman maanviljelysopetuksen tarkoituksesta. Kun nyt alempi maanviljelysopetus pääasiassa voi tyydyttää vain pikkuviljelijän tarvetta, odottaisi että nämä pikkuviljelijöille ehdoitetut talvikurssit komitean ehdoituksessa tulisivat muodostamaan alemman maanviljelysopetuksen päämuodon. Mutta komitean ehdoitus ei suurestikaan muuttaisi maatalousopetuksemme luonnetta: nykyiset kaksivuotiset käytännölliset maanviljelyskoulumme jäisivät entiseen kuntoonsa — tuhlattaisiin siis edelleen valtion varoja etupäässä herrastilojen pehtorien kasvattamiseen ja maataviljelevän kansamme valtaava enemmistö saisi tyytyä muutamiin näiden lisäksi perustettaviin, uuden ehdoituksen mukaisiin talvikursseihin! Mietinnössä ehdoitettu ohjelma näitä talvikursseja varten on kyllä pääasiassa oikeaan osattu. Meidän oloja varteenottaen ehdoitetaan aluksi yksivuotisia talvikursseja, jotka tulisivat pidettäviksi yksityisten pienillä tiloilla, seudulla, jossa on hyvin hoidettuja pieni- ja keskikokoisia taloja ympäristössä. *Mutta mistä moinen valtioapu — 14,050* [1] *mk. vuosittain* sekä sitäpaitsi vielä perustamiskustannuksia 5,000 mk., jota komitea ehdoittaa! *Eikä oppilaille penniäkään!* Kun tä-

[1] Nykyiset koulut saavat 14,200 mk., talvikursseille ehdoitetaan 14,050 mk. Kun koko komitean mietinnössä läpikäyvänä on, että nykyisiin kouluihin ei kajota, on kai ajateltu: tasapuolisuuden vuoksi on talvikursseille annettava sama, niin tulee nykyisten käytännöllisten koulujenkin valtioapu oikeutetuksi. Muuten on vaikea tätä yhteensattumaa ymmärtää, kun on niin erilaisista kouluista kysymys.

mäkin summa — ainakaan ei mietinnöstä käy selville muuta — tulisi koulunpitäjälle ilman tilitysvelvollisuutta, syntyisi hänelle taaskin lypsylehmä, joskin laihempi. Mutta Suomi on kun onkin virkamiesten luvattu maa eikä meillä laisinkaan näy ymmärrettävän antaa arvoa pienille summille, vaikka muiden — ja rikkaampien — maiden esimerkki niin selvään osoittaa niilläkin voitavan suuria aikaansaada. Ellei valtion kassa ole pohjaton, voinee tuskin tämän lisäksi toivoa oppilaille avustusta, joka esim. Tanskassa tekee pääerän valtion menoista maatalouskouluille.

Yhdistettäköön aluksi nämä talvikurssit kaikkien kansanopistojemme yhteyteen. Kansanopistomme eivät ole lihavien päivien lapsia, ne ovat uhrausten tuotteita, niissä elää jo senkintähden toinen henki eikä niille annettu avustus tule ketään yksityistä hyödyttämään. Jos niille annetaan edes puolet mainitusta summasta, voivat ne yhteyteensä järjestää etevän ammattiopetuksen ja kiinnittää opettajikseen etevimpiä agronoomejamme.[1] Kansanopistoissa joutuvat Mustialan agronoomit terveellisen vastapainon alaisiksi, kun johtaja tavallisesti on muualla sivistyksen saanut.[2] Syntyy molemmin puolin tervetullut vuorovaikutus. Ajan pitkään eivät kuitenkaan kansanopistojen talvikurssitkaan voi antaa maataloudellista ammattisivistystä kaikille niille tuhansille talollisten ja torpparien pojille, joitten tulee siitä osalliseksi tulla. Talviopistojen syntymistä yksityisten pienille tiloille on senjälkeen kaikin puolin edistettävä, syntyköön niitä mitä useampia, sitä parempi, ja ajanpitkään ja missä olosuhteet näyttävät sitä vaativan ja *sallivan* myös kaksitalvisia kursseja, mutta ei v:n 1901

[1] Kirjoitettu ennenkuin saattoi odottaa vapaamman ajan olevan niin likellä. Kansamme opetusta koskevassa kysymyksessä on astetuttu silloisiin oleviin oloihin ja tyydytty siihen, mikä silloin näytti mahdolliselta.

[2] Älköön kuitenkaan sokeasti peitettäkö silmiä vastakkaiselta yksipuolisuudelta, kun tällaisen käytännöllisen laitoksen johdossa on teologi tai filologi. Kerran eräältäkin kansanopiston johtajalta teoreetis-innostus-yksipuolisuudesta kansanopistoja ahdistaessani, tiedustelin esim. kansantalouden opetusta hänen opistossaan. Johtaja sitä opetti ja kertoi lukevansa oppilaille meilläkin suomennettua Leroy-Beaulieun oppikirjaa, ja naivisti hän lisäsi, ettei totisesti ymmärrä, mitä hyödyttää selittää oppilaille rahan ja vekselien määritelmiä. Kun ei ole asiasta innostunut eikä sitä ymmärrä, voi sotkeutua tällaisiinkin ongelmoihin löytämättä koko kansantaloudesta mitään hedelmäätuottavaa, vaikka kansantalous on kiitollisimpia aloja myöskin kansantajuisille esitelmille.

komitean ehdoittamaa byrokraatista suuntaa. Kansanopistot ja niiden johtokunnat ovat hyvin läheisessä tekemisessä keskenään. Sekin että valtio liian runsain käsin avustaa, tekee opetuslaitoksen ympäristölle vieraaksi: *kaikki seudun velvollisuudet laitosta kohtaan katoavat.*

Yksi moite, joka tätä viitoittamaani suunnittelua vastaan tullaan tekemään, on se, että uudessa opetustavassa käytännölliselle opettamiselle ja käytännöllisyydelle ei ole annettu sille tulevaa sijaa: haaveillaan vain rakkautta maahan, innostusta ja harrastusta, joka kyllä on hyvää ja kaunista, mutta joka elämän kovuudessa ei kestä. Mutta tahtoisin kysyä, mitä se sitte oikeastaan on se käytännöllisyys ja opetetaanko ja opitaanko sitä nykyisissä *käytännöllisissä* maanviljelyskouluissa?

Käytännöllisyyden opettamisella ja käytännöllisyyden oppimisella tarkoitan minä puolestani ensi sijassa perehtymistä ja syventymistä talouden — vaikka kuinkakin pienen — hoitoon, järjestämiseen ja johtoon, perehtymistä talouteen elimellisenä yhteytenä, sen eri elinten keskinäiseen vaikutukseen ja tarkoituksenmukaisimpaan suhtautumiseen toisiinsa.

Onko otaksuttavaa, että esim. pienviljelijän poika ollessaan kaksi vuotta yhtenä pienenä työntekijänä suuren maanviljelyskoulutilan työkoneistossa ja ilta- ja aamupuhteilla teoreetista opetusta saadessaan oppii tätä tarkoittamaani käytännöllisyyttä? Missä määrässä sitä ensiksikin yleensä opitaan ja opetetaan edes niissä rajoissa, joissa se tällaisella suurtilalla on mahdollista, se kai jo edellisistä kuvauksistani on selville käynyt. Ja toiseksi, missä määrässä tarkoittamaani käytännöllisyyttä voidaan suurella maanviljelyskoulutilalla oppilaiden omia keskikokoisia ja pieniä oloja varten opettaa, vaikka taloutta opetuksessa silmällä pidettäisiinkin?

Sen opettaminen koulusalissa sitäpaitsi tuskin koskaan kantaa kypsää hedelmää, sillä sitä varten pitäisi opettajan olla yhtä aikaa etevä opettaja, taloudellisesti omilla jaloillaan seisova maanviljelijä ja monipuolinen agronoomi.[1]

Vielä toisestakin syystä on ajateltava teoreetista opetusta yksikseen. Kun kerran opettajat, oppisalit ja opetusvälineet ovat olemassa, olisi op-

[1] Sivumennen sanottakoon, että, jos todella tahdotaan saada käytännöllisyyden oppimista itse opetukseen, annettakoon suunvuoro käytännöllisille maanviljelijöille, miehille, jotka todella pitävät peltojensa viljelykset pystyssä peltojen omalla voimalla. Onhan meillä jo nytkin tällaisia sivistyneitä maan-

pilaita saatava mitä enemmän sitä parempi. Voihan niitä olla aina 50:eea à 100:aan asti. Nykyään on oppilaiden korkein määrä 24 ja määräysten mukaan pitää olla peltoa 15 hehtaaria oppilasta kohti. Jos oppilaiden lukua vielä nykyisellä pohjalla lisättäisiin ja näiden kaikkien pitäisi saada kussakin työnteossa harjoittautua, silloin sitä vasta saataisiin oikea suurtila! Suuruuteensa nähden ovat nykyiset koulutilamme muutenkin jo paikkakunnalla ainoat. Toisin esim. Norjassa. Siellä on yleisesti ehdoitettu, ettei maanviljelyskoulutalo saa olla paikkakunnan tilojen keskikokoa suurempi. Ja mikä onkaan luonnollisempaa! Sillä onko sitä, joka tulee tekemään työtä yhdessä 3—4 miehen kanssa, opetettava olemaan 30—40 miehen joukossa, onko sille, joka hoitaa 10—30 lehmän karjaa pienessä navetassa — opetettava käytännöllistä karjanhoitoa 100—300 lehmän karjassa kaikkine pieneen taloon mahdottomine laitoksineen? Onko se, joka tulee 5—25 ha:n viljelyksiä hoitamaan, vietävä 100—500 ha:n viljelystä oppimaan? Onko sille, jonka taloudessa 10 mk. jo on suuri tekijä, opetettava taloutta, jossa 100 mk. on vain pisara meressä! Tosiasiana pysyy, ettemme voi käytännöllistä opetusta, jos sillä todella tarkoitetaan muuta kuin suurtilojen työn teettämistä, jakaa samansuuruisissa viljelyksissä oppilaille, jotka tulevat aivan erisuuruisia viljelyksiä hoitamaan.

Jos taas käytännöllisyyden opettamisella tarkoitetaan kätevyyden saavuttamista maanviljelystöissä, niin sitä taitoa saanee nykyisistä käytännöllisistä maanviljelyskouluistamme se, jolla sitä ei ole — maanviljelijäimme pojilla se miltei poikkeuksetta on jo kouluun mennessä. Voisihan ehkä niitä varten, jotka tahtovat nimenomaan tätä kätevyyttä maanviljelystöissä oppia, nykyisistä työnjohtajakouluista — niissä on valtion avustuksella rakennetut opetus- ja oppilashuoneet valmiina — muodostaa renkikouluja, joissa ensimäisiä alkeita opetetaan aamu- ja iltapuhteilla ja jotka koulut eivät saisi maksaa valtiolle paljoa. Työllään ansaitsisivat oppilaat ruokansa, opettajien palkkausta avustaisi valtio muutamalla tuhannella markalla, apuopettaja toimisi kuten nykyisissäkin oloissa

viljelijöitä, jotka omasta kokemuksesta voivat oppilaille monta haaraa valaista. Kiinnitettäköön heitä edes muutamiksi tunneiksi. Tietysti vakinaisten ammattiaineiden aina tulee olla agronoomeilla, mutta kun käytännön miehet ovat mukana, saa opetus käytännöllisyyden pohjan ja oppilaat herroihin luennon pitäjiin luottavat.

kartanon kirjanpitäjänä ja johtaja voisi kai tilanhoitajana palvella omistajaa.

Mutta missä saavat sitten oppilaat uuden ehdoituksen mukaisissa laitoksissa, alemman maanviljelysopetuksemme päämuodossa, talvikursseissa, oikeaa maatalouden pitoa, tuota tarkoittamaani käytännöllisyyttä oppia? Sen merkitystä en mitenkään kiellä, päinvastoin. Mutta sitä ei suinkaan saada olemalla työssä suurtilan työlauman joukossa, yhtä vähän kuin toiselta puolen sitä taitoa opitaan ottamalla osaa retkeilyihin, kun käydään nähtävyyksiä ja merkillisyyksiä katsomassa. Meidän maanviljelyskoulutalojemme taloudessa ei sitä taitoa ole, ne kun pidetään pystyssä valtioavulla. Ei sitä aina myöskään ole maanviljelijöissä, jotka kyllä näyttävät ylläpitävän kannattavaa tai malliviljelystä, mutta joitten pellot, jos ne erinänsä eristetään, tuottavat pelkkää tappiota, ja jotka pysyvät pystyssä vain metsän, pääoman tai jonkin muun sellaisen nojassa.

Se käytännöllisyys, jota tarkoitan, on niin sanoakseni sisäistä työtä niissä käytännöllisissä maanviljelijöissämme, jotka luottavat viljelemäänsä maahan, peltojensa omaan voimaan, *mustan mullan ja harmaan saven omaan* tuottavaisuuteen. Se käytännöllisyys on taito, joka elää tuhansissa pienen pienissä vivahduksissa talouden kunkin eri haaran ja sopusuhtaisen kokonaisuuden hoidossa. Kaikki nämä tietää ja tuntee vain se maanviljelijä, joka elää ammattinsa nojassa, jolla ammatti on veressä, joka pääomatta ja muitta sivutuloitta pitää pystyssä taloutensa koneistoa.

Onhan meillä toki näitäkin maanviljelijöitä! Heidän luokseen ovat oppilaat vietävät harjoittelemaan, heiltä oppimaan, heidän salaisuuksiensa perille pääsemään. Nämä maanviljelijät eivät useinkaan ole ulkonaisen malliviljelyksen pitäjiä, he ovat konjunktuuriviljelijöitä, he laskevat tarkalleen hinnat, he käyttävät hyväkseen jokaista taloudenhaaraa ja heiltä saavat alemman maanviljelyksen oppilaat — koulussa jonkun verran teoreetisia tietoja saatuaan — vaikeimmin opittavan taidon, ne pienen pienet salaisuudet ja vivahdukset, jotka talouden pidossa ovat niin suuret ja painavat.

Mutta tällainen harjoittelulaitoskaan ei voi itsestään syntyä, ellei ryhdytä toimenpiteisiin sellaisen aikaansaamiseksi. Se on yhtä tärkeä kuin itse opetuslaitos ja sen syntymistä on valtion autettava. Siihen on valtioapua käytettävä ja senkin vuoksi on katsottava, miten nykyinen valtioapu tulee käytetyksi. Tällaisen laitoksen menestyminen riippuu

vieläkin enemmän henkilöistä kuin muodoista. Sen onnistuminen riippuu melkein yksinomaan siitä, tahdotaanko, osataanko joku asiaa ymmärtävä ja siihen innostunut, kansan ja todellisten maanviljelijäin luottamusta nauttiva henkilö kiinnittää tällaisen laitoksen henkiseksi johtajaksi.

Opisto antaa tietoja, tiedonhalua ja intoa — harjoittelutalo käytännöllistä taitoa ja uskoa kannattavaan talouteen, maanviljelyksen kannattavaisuuteen.

*

Yli 1 $^1/_2$ miljoonalla hengellä on Suomessa maanviljelys ammattina. Siinä on siis se kansan valtaava enemmistö, jossa Suomen sydän sykkäilee, mutta siinä on myös se peloittava mahti, joka käsiinsä ottaa uuden Suomen hallituksen ja jolle se kuuluu ja jolle se tulee, kun Suomelle uusi hallitusmuoto luodaan, kun sen asiat ratkaistaan jokaisen kansalaisen yhtäoikeutetulla äänellä. Mutta jotta se tämän tärkeän tehtävänsä voisi täyttää, on se herätettävä itsetietoisuuteen, on se herätettävä ennen kaikkia oman ammattinsa, oman tehtävänsä tärkeyttä ymmärtämään. Tietämättömyydessä, jopa pimeydessä tätä suurta kansanainesta kauan on pidetty ja se on siinä pysynyt. Eikä ihme, sillä se on itsekin usein ollut oman ammattinsa halveksija. Sille on opetettu: talonpoika on tollo, maalainen moukka, kaupunkilainen herra. Mutta nyt on uusi aika tullut, nyt tulee maalaisen ja maanviljelysmiehen ymmärtää asemansa ja osata ylpeillä ammatistaan. Se kansa, joka „aurankurjessa kulkee ja lapionvarressa on“, on kauan kummitellut kauniina lauseena herrojen juhlapuheissa. Tästä puoleen aurankurjessa kulkija ja lapionvarressa olija itsetietoisena harjoittaa ammattiaan eikä ainoastaan herrojen juhlapuheissa näitä sanoja kuule. Maanviljelysväestömme itsetiedoton rakkaus mustaan multaan, harmaaseen saveen, jopa navetan lantaan on saatava sille ylpeydeksi,

Ja maanviljelysopetus — se on suunniteltava maanviljelyksen harjoittajien omaa tarvetta varten, se on luotava sellaiseksi, että sen oppilaat, tietoja saatuaan, entistä innokkaampina ja turpeeseen kiintyneempinä palaavat koteihinsa.

Viime vuoden huomattavin kirjauutuus.

Kirjoittanut

HELMI SETÄLÄ.

Gustav Frenssen: Hilligenlei. Berlinissä 1905, G. Grote. 615 siv. 8:o. Hinta 5 Rmk.

Vasta umpeen kuluneen vuoden merkillisin kirjauutuus on epäilemättä GUSTAV FRENSSENin[1] Hilligenlei, merkillisin ainakin niiden lukijoiden mielestä, jotka kaunokirjalliseltakin teokselta vaativat jotakin pysyvämpää kuin vain hetken ajankuluketta ja nautintoa. Ja että Frenssenin teokset täyttävät tuon vaatimuksen, sen tietää jokainen joka on tutustunut Jörn Uhliin.

Frenssenillä on aina jotakin sanottavaa lukijoillensa, tässä teoksessaan vielä enemmän kuin entisissä. Tuntuupa melkein siltä, kuin hän tässä olisi tahtonut käyttää kaunokirjallista muotoa vain saadakseen elämänkatsomuksensa ja tutkimustensa tulokset niin yleistajuisessa muodossa kuin mahdollista leviämään joka maahan ja joka kotiin. Eikä kirja kuitenkaan tee tendensikirjan vaikutusta. Siinä on tuoretta realismia, siinä on tuoksuvaa romantiikkia, siinä on hienoja lyyrillisiä kohtia ja voimakkaita eepillisiä episodeja. Se on jännittävä ja mukaansa tempaava, sen henkilöt ovat lihaa ja verta, heidän kanssansa iloitsee ja murehtii. Ihmeteltävällä taidolla tekijä hallitsee noita lukemattomia lankoja, jotka lähtevät kertomuksen vyyhdistä sekaantuakseen toisiinsa, mutta selviytyäkseen jälleen yhdeksi suureksi kokonaisuudeksi. Ei jälkeäkään siitä hajanaisuudesta eikä poikkeamisesta sivupoluille, jotka eivät vie eteenpäin kertomuksen juonta, mikä oli vielä niin ominaista Jörn Uhlin tekijälle. Mutta jonkun verran Jörn Uhlin alkuperäistä voimaa on samalla myöskin kadonnut.

---

[1] Gustav Frenssenin elämästä ja teoksista on Gustav Schmidt julkaissut laajan kirjoituksen 1904 vuoden Valvojassa.

Frenssen, samoinkuin niin useat muut nykyajan teologit, on yrittänyt ratkaista kysymystä, oliko Jeesus jumala vai ihminen. Monen vuoden tutkimusten tulokset hän nyt tässä kirjassaan esittää suurelle yleisölle. Tämän kysymyksen käsittely ei kuitenkaan ole varsinaisesti punottu kertomuksen juoksuun, vaan on se siihen vain liitetty erityisenä osana, siten osittain rikkoen kaunokirjallisen teoksen taiteellista eheyttä. Mutta toiselta puolen on tuo liite siksi mieltäkiinnittävä, ettei toivoisi sen siitä puuttuvankaan. Sen kautta pääsee tunkeutumaan itse kirjan ytimeen ja samalla silmäämään tekijän omaan sieluun.

Kuvaamalla Jeesuksen elämää sekä hänen aikaansa ja aikalaisiansa tekijä tahtoo näyttää toteen, että Jeesus oli ihminen, joka tiesi olevansa kutsuttu maansa vapahtajaksi. Millä tavalla tekijä todistelee tätä väitettänsä, selviää paraiten seuraavasta otteesta:

Ihminen hän oli. Siihen on runsaasti todistuksia! Ensiksikin: Hän on sen itse sanonut. Toiseksi: Hän oli ajatuksiltaan aikansa lapsi. Kolmanneksi: Hän oli erikoinen luonne-ilmiö. Neljänneksi: Hän oli kehityksen alainen. Viidenneksi: Hänen luonteensa ei ollut kokonaan vapaa siitä mikä on pahaa. Kuudenneksi: Hän on erehtynyt, varsinkin siinä suhteessa, ettei hän palannut takaisin maailmaan eikä Jumalan valtakuntaa ole tullut . . . Hän oli ihminen. Hän oli ihmeellisen hyvä ja viisas ja rohkeamielinen: ei mikään hänen ajatuksensa eikä tekonsa käy yli ihmismitan. Hän oli ihanin ihmislapsista.

Meille hän on antanut ihanasta ihmissielustaan heränneen uskon siihen korkeaan, jumalalliseen arvoon, mikä jokaisella ihmissielulla on, ja tästä uskosta juurtuneen uskon käsittämättömän, ikuisen voiman hyvyyteen ja läsnäoloon; ja ikäänkuin hyvästä maasta kasvaneen ihanan hedelmän hän on antanut meille tästä samasta uskosta versoneen uskon ihmiskunnan vaikeihin, ihaniin tehtäviin ja hänen ihmeellisen korkeaan päämaaliinsa, Jumalan valtakuntaan! Ja siten hän on ihmiselämän tarkoituksen ja arvon kohottanut valoon ja antanut sille ikuisen aateluuden.

Mutta seuratkaamme nyt itse kirjan juonta. Hilligenlei on pieni kaupunki Pohjois-Saksassa, jonka asukkaat vanhoina aikoina kuuluivat erityiseen uskonlahkoon ja nimittivät itseään Hilligenleiläisiksi. He toivoivat nimittäin, että heidän kaupungistaan ja sen ympäristöstä tulisi kerran todellinen „Hilligenlei“, s. o. „pyhä maa“. Tämän uskonlahkon viimeinen jäännös on vanha Hule Beiderwand. Hän elää kokonaan tuossa uskossansa ja seuraa ikkunastansa kaupungin lasten leikkiä, arvatakseen, kuka heistä toteuttaisi vihdoin tuon toiveen. Sillä hän

uskoo varmasti, että itse Hilligenleistä lähtee se mies, jolla on voimaa muuttaa hänen syntymäseutunsa pyhäksi maaksi.

Toinen, joka luottaa myöskin tuohon uskoon, on Thoms Jans, loistolaivan matruusi, mutta hän toivoo, että työväenliike sen toteuttaisi. Eräänä iltana kun hän istuu toveriensa parissa ja kysyy heiltä, onko kukaan heistä ollut hetkeäkään onnellinen elämässänsä, hän on saanut kuulla sosiaali-demokraateista, miten he tahtovat jakaa onnen tasan kaikille ihmisille ja poistaa säätyeroituksen. Tuo oppi avaa hänelle aivan uuden maailman. Kuinka usein hän on itsekseen aprikoinut omaa ilotonta elämäänsä, joka on kulunut vain työssä ja vaivassa. Lapsesta saakka hänellä oli ollut palava tiedonhalu, mutta sitä hän ei koskaan saanut tyydyttää. Hänellä oli päässään, niinkuin hän itse sanoi, „tyhjä talo, jossa ei ollut väliseiniä, ei ikkunoita, ei huonekaluja eikä asukkaita". Ja kuinka usein hän oli mielessään ajatellut, että jos hänellä olisi poika, niin mitäpä hän sille voisi antaa perinnöksi muuta kuin tuollaisen samanlaisen „tyhjän talon" kuin hänellä itselläänkin oli. Paljoa parempi sitten olla ilman poikaa. Ja hän oli lähtenyt loistolaivaan pois vaimonsa luota, jota hän kuitenkin rakasti koko sydämestänsä, ja oli oleskellut siellä jo kolme vuotta, sillä hän tahtoi siten estää pojan syntymistä maailmaan, joka saisi vain kärsiä yhtä paljon kuin hän itsekin.

Mutta kuinka toiselta elämä nyt hänelle kajasti. Jos köyhän poika todellakin saisi istua hevosen selässä yhtä hyvin kuin rikkaankin, niin miksikä hän ei voisi uskaltaa. Voisihan elämä hänenkin pojalleen tarjota onnea. Ja tuon uuden opin hurmaamana hän lähtee laivasta yön selkään vaimonsa luo.

Siten alkaa tarina Kai Jansista, joka „rauhaa saamatta ja alituisesti toivoen etsii pyhyyttä".

Pieni Kai Jans ei ole mikään tavallinen lapsi. Hänellä on suuret ihmettelevät silmät, joilla hän katsoo kummeksien maailmaa. Hän pysyttelee kauan äitinsä helmoissa, hän ei uskalla ottaa osaa toisten lapsien leikkiin, hän pelkää heidän pilkkaansa ja kiusaansa. Vanha Hule Beiderwand pudistaa hänelle päätään ja sanoo: „Ei tuostakaan tule mitään, hänellä on arat silmät, ei hän uskalla". Ja isä sanoo häntä liian pehmeäksi ja taipuvaksi, hänellä ei ole samaa ylpeyttä kuin opettaja Bojen lapsilla. Äiti yksin uskoo häneen: „Kyllä hän on yhtä ylpeä kuin Bojenkin lapset", väittää hän varmasti, „hänen ylpeytensä on vain toista

lajia, se on syvemmällä sielussa . . . Hän uneksii toisenlaisesta kuningaskunnasta kuin muut".

Jo varhain pojan mielikuvitus alkaa liikkua. Hän tahtoo rakentaa „korkean talon, joka ulottuisi taivaaseen asti. Siinä isä ja äiti saisivat asua ja kaikki ihmiset. Siinä olisi alituista iloa ja laulua. Ei siinä ketään yskä vaivaisi eikä kukaan kuolisi".

Mutta toiset eivät ymmärrä hänen puheitansa ja pilkkaavat häntä. Koulussa hän antaa opettajille paljon vaivaa. Milloin hän on viisain koko luokalla, milloin kaikista typerin. Hän tietää kaikki mitä kuussa tapahtuu, mutta tavallista orjantappurapensasta hän ei tunne. Tavallisesti hän on arka kuin jänis, mutta ennenkuin toinen aavistaakaan, yltyy hän suureksi ja hurjaksi ja iskee sekä eteen että taakse. Heikompaa hän on aina valmis puolustamaan, eikä hän voi sietää vääryyttä ja pahuutta. Hänen on vaikea uskoa toisista muuta kuin hyvää, mutta kun tuo usko pettää, on hän joutua aivan epätoivoon. Merkillinen poika tuo Kai Jans!

Opettajan toimi päilyy hänen mielessään tulevaisuuden ihanteena, mutta kun varat eivät siihen riitä, niin hän pyrkii kaupungin sanomalehden latojaksi ja kirjoittaa siihen runoja ja uutisia. Sanomalehden toimittaja ja kaupungin pormestari, joka silloin tällöin tuo lehteen kirjoituksiansa, ovat hänen mielestään ikäänkuin korkeampia olentoja, joiden jokaista sanaa hän kuuntelee kunnioituksella ja ihailulla. Mutta tuota ihailua ei kestä kauan, sillä hän huomaa että heidän sanansa ovat onttoja ja heidän kirjoituksensa valheellisia. Hilligenlei ei ollutkaan mikään pyhä maa, niinkuin hän oli luullut. Siinä oli vain valhetta ja petosta. Mutta hän tahtoi oppia tuntemaan maailmaa, lähteä vieraihin maihin, kysellä ja etsiä. Jostakin hän sen varmaan vihdoin löytäisi. Ja sitten kun hän sen löytäisi, palaisi han takaisin Hilligenleihin ja koettaisi toteuttaa sen täälläkin.

Hän lähtee nyt merelle yhdessä Piet Bojen kanssa, joka on opettajan poika Hilligenleistä. Useita vuosia hän kulkee paikasta paikkaan, maasta maahan. Mutta vaikka hän tahtoo oppia tuntemaan maailmaa ja ihmisiä, niin hän pysyttelee erillään kaikista muista, elää omaa elämäänsä ja miettii omia asioitansa. Hän saa kärsiä paljon kovaa, laiva, jossa hän kulkee, on myrskyssä pahoin pilaantunut, kapteeni ja miehistö hakevat lohdutustaan viinasta. Pelastus näyttää melkein mahdottomalta. Mutta

silloin Piet Boje, ainoa, joka ei kadota malttiansa, tarttuu peräsimeen ja komentaa miehet pumppuamaan vettä. Mutta kun nämät eivät tahdo totella, niin hän pakoittaa Kai Jansin kertomaan heille tarinan toisensa jälkeen ja siten houkuttelemaan heitä kuin pieniä lapsia työhön. Kai Jans kertoo. Pumppu alkaa liikkua ja miehet ihmettelevät mielessänsä, mikä on tuon hiljaisen toverin tehnyt äkkiä niin kaunopuheiseksi. Kun laiva vihdoin pelastuu satamaan, niin Kai Jans ja Piet Boje pakenevat toiseen laivaan, jossa perämiehenä on heidän lapsuudentoverinsa Pe Ontjes Lau. Silloin heille koittaa paremmat päivät. Mutta ennenkuin Kai Jans saapuu kotiin, murskautuu hänen oikea kätensä laivassa ja hänen täytyy jättää merimieselämä sikseen.

Hän on jo kahdenkymmenen vuoden vanha. Mitä hän nyt aikoo? kysyvät ihmiset häneltä. „Hän on kiertänyt koko maailman“, sanoo isäkin hänestä, „mutta Hilligenleitä, pyhää maata, hän ei ole löytänyt. Ehkä sitä ei vielä ole laisinkaan olemassa“, lisää hän sitten ajatellen työväenpuolueen tulevaisuuden tehtävää; „se on ehkä vielä kaukana tulevaisuudessa“.

Erään ystävän avulla Kai pääsee kouluun, hän aikoo nyt papiksi. Sillä tiellä hän varmaan voi löytää Hilligenlein. Ja hän tarttuu innolla työhön, hän lukee päivät ja puolet yöt, hän ponnistelee yhä eteenpäin ja eteenpäin. Mutta hänen sielunsa on rauhaton, hän tuntee itsensä yksinäiseksi, hän kaipaa ystävyyttä ja osanottoa. Ja iltaisin kävellessänsä hän suuntaa usein askeleensa pientä taloa kohti, jossa Piet Bojen omaiset asuvat.

Opettaja Boje on aikoja sitten kuollut, äiti elättää kutomakoneella perhettänsä, Piet, vanhin lapsi, on merellä. Kaksi tytärtä, Anna ja Heinke hoitavat talouden toimia. Nuo Bojet ovat merkillistä väkeä, varsinkin naiset. He ovat nopsat sekä vihassa että teoissa ja heidän ajatuksensa liitävät korkealle. Mutta he muuttuvat hiljaisiksi ja tyytyväisiksi, jos he saavuttavat sen onnen, josta he ovat uneksineet.

Ryhdiltään he ovat komeita kuin kuningattaret, ja siksi ihmiset sanovat heitä ylpeiksi. Mutta he eivät ole ylpeät muusta kuin rakkaudestansa. Heillä on kuuma veri, ja rakkaus on heille elämänehtona, samoinkuin auringonpaiste kukkaselle.

Lapsuudesta asti on Kai Jans pitänyt Anna Bojesta. Mutta Kai on Annan mielestä liian nuori, liian lapsekas. Hän tahtoo saada täyden

miehen, sellaisen, jota hänen ei tarvitse kauan odottaa. Sillä rakkaudenjano on hänessä jo täysin herännyt.

Hän antaa Kain mennä, mutta sen jälkeen muuttuu Annan mieli katkeraksi. Hän ajattelee kaikkia seudun nuoria miehiä, mutta ei kukaan hänen mielestänsä ansaitse hänen rakkauttansa. He ovat kaikki vain poikia. Ainoa, joka hänen silmissään on täysi mies, on perämies Lau, jonka laivassa Piet ja Kai Jans olivat kulkeneet. Mutta he ovat vain kiusotelleet toisiaan lapsesta saakka. Lau on nyt jättänyt merimieselämänsä ja perustanut kaupan kotiseudullansa. Hän rakastaa Annaa ja hän tietää, että Annakin häntä rakastaa, vaikka hän ei tahdo sitä myöntää. Ja siten nuo kaksi ihmistä, jotka eivät toivo mitään palavammin kuin omistaa toinen toisensa, taistelevat toisiansa vastaan. Vihdoin kuitenkin rakkaus voittaa. Ja kun Anna ensi kertaa lähtee tapaamaan sitä miestä, johon hän tietää nyt olevansa eroamattomasti sidottu, niin hän ajatuksissaan valmistuu tähän ensi kohtaukseen. Se on rakkauden korkeaa veisua, jommoista harvoin saa kirjallisuudessa lukea.

Kai Jans on suorittanut tutkintonsa ja pääsee papin apulaiseksi naapuripitäjään. Mutta tyydytystä ja rauhaa hän ei sittenkään löydä. Uskonnolliset epäilykset alkavat häntä kalvaa, sillä hän ei ole koskaan voinut uskoa kirkonoppiin sellaisena kuin sitä koulussa on opetettu. Ja varsinkin nyt, kun hänen tulee itse opettaa sitä muille, hän huomaa, kuinka vähän lohdutusta on tuosta vanhasta kylmästä opista, joka vaatii uskomaan perisyntiin, verilunastukseen ja muuhun sen kaltaiseen. Hän koettaa perustua yksinomaan Kristuksen omiin sanoihin, opettaa rakkautta lähimäiseen ja luottamusta Jumalaan. Mutta hänen opetuksensa on pohjaa vailla ja hän tuntee olevansa epävarma ja onneton.

Väliaikoina hän käypi kotonansa. Tuntikausia hän istuu vanhan Thoms Jansin kanssa ja kuuntelee hänen elämänkokemuksiansa. Mutta omia epäilyksiään hän ei saa isälleen ilmaistuksi. Hän kantaa ne toiseen taloon, nuorelle Heinke Bojelle, joka lapsellisella ihailulla on kiintynyt Kai Jansiin. Heinke on vielä melkein lapsi, eikä itse ymmärrä niitä taisteluja, jotka nuoren miehen sydämessä riehuvat, mutta hän osaa kuunnella ja osanotollaan lohduttaa ja rohkaista häntä. Heinken kehoituksesta Kai päättää lähteä takaisin yliopistoon oppiaksensa vielä enemmän. Sillä hän pelkää, että kirkko muuten puristaa hänet omaan ahdasmielisyyteensä

eikä salli hänen vapaasti tutkien oppia tuntemaan kansansa tilaa ja mahdollisesti sitä auttaa.

Sillä aikaa kuin Kai Jans taistelee yksin maailmalla ja unohtaa oman itsensä ja personallisen onnensa etsiessään elämän tehtävää ja sisällistä vakaumusta, taistelee Heinke kotonaan rakkautensa puolesta. Hän rakastaa Kai Jansia. Kuinka usein kulkiessaan hänen rinnallansa ja kuunnellessaan hänen sielunsa tuskaa, hän olisi ollut valmis heittäytymään hänen kaulaansa ja lohduttamaan häntä suuteloillaan. Mutta Kai ei huomannut hänen rakkauttansa, ei kaivannut hänen hellyyttään. Yksin jäätyään Heinke kulkee alituisissa unelmissa. Hän on oikea Boje luonteeltansa. Hän on nuori ja hänellä on oikeus rakastaa. Mutta kun Kai Jans ei ymmärrä katsoa omaa onneansa, niin toinen tulee ja vie häneltä sen, mikä oli hänelle jo varattu.

Peter Volquardsen saapuu opettajaksi Hilligenleihin. Hän huomaa Heinken kukoistavan kauneuden, hän pääsee Bojelle asumaan eikä kestä kauan, ennenkuin ystävyydenliitto on syntynyt Heinken ja hänen välillään. Peter on kelpo nuori mies, joka on saanut kehittyä onnellisissa oloissa, hän rakastaa Heinkeä koko sydämestänsä, ja Heinke, joka ajatuksissansa vertaa Peteriä ja Kai Jansia toisiinsa — toisen hilpeää, leikillistä, hellää luonnetta toisen raskasmielisyyteen ja epäröimiseen — siirtää äkkiä kiihkeän rakkautensa edelliseen. Kai on kaukana poissa, Heinke ajattelee häntä kuin veljeä, ystävää, ja nauttii onnestaan toisen kanssa.

Kai Jans on nyt tulossa kotiin. Hän on entistä murtuneempi, hän on nähnyt elämää kaikkein kurjimmalta puolelta ja luottamus omaan itseen on kokonaan kadonnut. Istuessaan rautatiejunassa hän miettii toivotonta tilaansa. Pitäisikö hänen erota elämästä, vai elääkö tylsänä yhä edelleen? Vai koittaisiko hän kolmatta keinoa, tekeytyisikö hän hulluksi, astuisi Hampurissa junasta pois ja huutaisi ohikulkeville: „Ihmislapset, mitä te juoksette noin levottomasti ja kiireesti! Miksi te näytätte huolestuneilta? Miksi teidän lapsenne ovat kalpeat ja vakavat, miksi he eivät mene metsään leikittelemään? Miksikä teidän nuorukaisenne rasittavat itseänsä, miksi ei heillä ole kukkia päässä? Miksi niin monet teistä asuvat pimeitten pihojen perällä? Miksi teillä on suuria vankiloita ja hullunhuoneita? Mikä teitä vaivaa? Oletteko te hulluja? Ettekö te tiedä että koko maailma Hampurin lähiseuduilla on pyhä? Katsokaa ympärillenne, avatkaa toki silmänne! Ettekö näe: ylt'ympärillänne pyhää

maata! . . ." Mutta kun hän täten oli jonkun aikaa tuskissaan valitellut, vaipui hän syvään uneen. Ja unissaan hän näkee valoisan, ystävällisen kuvan:

Lintu tuli lentäen hänen luoksensa, se oli suuri ja valkea, pitkä kuin haikara ja se liikutteli voimakkaasti siipiänsä. „Käy istumaan selkääni", sanoi se hänelle, „minäpä näytän sinulle jotakin ihanata, jotta tulisit iloiseksi". Ja heti kun hän oli istahtanut sen selkään, valtasi hänet vapauden ja iloisen odotuksen tunne. He lensivät maitten ja merien yli, ikäänkuin ne olisivat olleet vain peltoja ja lampia, tulivat metsäisen, korkean vuoriketjun tasalle ja laskeutuivat korkealle kukkulalle. Ja hänen oppaansa sanoi: „Näetkös tuolla?" Ja kun hän katsoi eteensä, niin hän näki laajan maan, metsäisen ja korkean, jossa tuuli oli raitis ikäänkuin Jumalan henkäys. Metsien laidassa kohosivat aurinkoiset talot puutarhojen keskellä, joissa ihmiset käyskentelivät voimakkaina, säteilevin, puhtain silmin, otsalla jaloja, rauhan aatteita. Katsellessaan eteensä ihaniin, iloisiin mietteihin vaipuneena hän kuuli äänen vieressänsä, katsahti ihmeissään ylös ja tunsi vanhan ihmeellisen merimiehen, jonka seurassa hän kuusitoista vuotta sitten oli kulkenut Vancouverista kolmen päivämatkan sisämaahan; nyt hän myös tunsi maan silmiensä edessä samaiseksi: „Katsos!" sanoi vanhus. „Kerran sinä nyt saat nähdä pyhän maan, koska niin palavasti olet sitä halunnut".

Kun Kai palaa kotiin, on Peter Volquardsen lähtenyt lomalle vanhempiensa luokse. Kai ei aavista missä suhteessa Heinke on Peteriin, ja kun Heinke näkee Kain niin murtuneena sielultansa, niin hän sen enempää ajattelematta tulee lapsuuden ystävänsä avuksi. Hän koettaa rohkaista hänen mieltänsä, hän antaa hänen purkaa itselleen kaiken tuskansa ja kärsimyksensä ja hän kohtelee häntä kuin äiti sairasta lastaan. Ja hän päättää, ettei hän väsy, ennenkuin hän näkee Kain iloisena ja tyytyväisenä jälleen.

Pitkillä kävelyretkillään Kai selvittää Heinkelle elämänviisauttansa. Kaikki ponnistus ja eteenpäinpyrkimys elämässä on turhaa, jollei ihmisellä ole oikeata pohjaa, oikeata uskontoa. Mutta miten ihminen voi saavuttaa tuon uskon? Ei kukaan tiedä, missä se on. Koko meidän aikakautemme on ilman pohjaa, ilman pyhää maata. Yksi ainoa vain on seisonut tuollaisella pyhällä maalla, Kristus. Jos hänen kuvansa olisi meille täysin selvä, jos voisimme saada esiin hänen todellisen elämänsä siitä kultauksesta, jolla vuosien kuluessa häntä on sivelty ja koristettu, jos voitaisiin näyttää toteen, että hän oli todellinen ihminen,

samanlainen kuin mekin, ja kumminkin seisoi pyhällä maalla ja oli onnellinen ja iloinen, niin silloin mekin voisimme seisoa samalla pyhällä pohjalla ja edistää kansamme vapahdusta.

Heinken rohkaisemana Kai ryhtyy ratkaisemaan kysymystä Jeesuksen elämästä. Hän aloittaa työnsä pelolla ja vavistuksella, mutta mitä pitemmälle hän pääsee, sitä suuremmaksi hänen rohkeutensa kasvaa ja sitä selvemmäksi hänen tehtävänsä kirkastuu. Ja hänen sisällisen silmänsä eteen astuu syvä, puhdas ja rohkea ihmiselämä, joka on liikuttava alusta loppuun saakka, liikuttava uskossaan, hyvyydessään, ylpeässä voittoon pyrkimyksessään, jolle voiton saavuttaminen näyttää mahdottomalta, erehdyksessään ja häviössään. Kun tuo hänelle selviää, niin on hän itse kuin uudestisyntynyt. Mieli on keventynyt, kaikki haamut ovat paenneet. Hän vie Heinken mukanaan pitkälle kävelyretkelle, hän katsoo häneen, ikäänkuin hänen silmänsä vasta olisivat auenneet, koko hänen sielunsa on yhtenä ainoana riemuna ja onnena. Heinke säpsähtää. Häntä säälittää Kai, joka koko elämänsä on ollut köyhä ja onneton ja samalla hänen ajatuksensa liitävät tuon toisen luo, jolle hän on itsensä luvannut. Mutta hän ei uskalla turmella Kain iloa, hänellä ei ole sydäntä katkeroittaa häneltä tätä ainoata onnen päivää, hänellä ei ole voimaa vastustaa hänen syleilyänsä ja suudelmiansa.

Ristiriitaiset tunteet raastavat hänen sydäntänsä. Hän rakastaa Peteriä, hän ei voi pettää häntä, mutta Kai on hänelle myös rakas, rakas aina lapsuuden päivistä saakka. Voiko hän siis riistää häneltäkään tätä ainoata onnea? Mutta kun hän palaa kotiin ja näkee huoneen, jossa hän Peterin kanssa on viettänyt monta talvista iltaa lemmenkuherruksissa, näkee hänen tuolinsa ja kaikki kuvansa seinillä, niin hän tietää, ettei hän voi elää ilman häntä. Ja hän kirjoittaa Kaille ja tunnustaa hänelle kaikki.

Tuo isku kohtaa Kai Jansia kuin salama, ja hän menee Heinken luo kalpeana kuin kuolema voimatta sanaakaan sanoa. He eroavat ystävinä, mutta illalla Kai heittäytyy vuoteeseensa ja makaa siinä kauan liikkumatta, ilman tajua. Äkkiä hän kuitenkin herää ja on kuulevinaan äänen vieressänsä sanovan: „Luulitko sinä, että voisit nauraen käydä vapahtajan elämää kertomaan?“

Silloin hän peittää kasvonsa käsiinsä ja purskahtaa hillittömään itkuun.

Kai Jans alkaa nyt kirjoittaa, panna paperille kaiken sen, mitä hän mielessään on selvitellyt. Ja usean viikon työn tuloksena on hänellä vihdoin valmiina edessään vapahtajan elämä.

Hän lähtee taas pois kotiseudultansa ja jättää käsikirjoituksensa Heinkelle. Onhan siinä Heinkelläkin osansa, ilman hänen apuansa se ei koskaan olisi syntynyt. Mutta antakaamme tekijän itsensä kuvata, mitä ajatuksia tuo kirjoitus nuoren naisen mielessä nostatti:

Heinke Boje istui huoneessaan pöydän ääressä ja luki lamppunsa valossa.

Kun yö pimeni, kohosivat raskaat syyssumut kaikkialta, haudoista ja syvyyksistä ja kietoutuivat harmaina käärmeinä Hilligenlein kaupungin ympärille. Ne hiipivät kaduille, yllättivät ihmisiä ja peloittivat heitä äänettömillä liikkeillään ja kalpealla kulullaan. Vihdoin ne täyttivät koko kaupungin aina talojen harjoja ja tukevan tornin lyijykattoa myöten ja himmensivät kaiken valon.

Kun Heinke Boje sydänyön aikana oli päässyt loppuun, niin hän avasi ikkunan ja katsoi ulos. Hän huomasi tuon muodottoman, hengettömän, kylmän usvan liikunnan, hänen rintaansa alkoi ahdistaa ja hän tunsi pelkoa. Hänen eteensä kohosi ihmisolemuksen koko epävarmuus ja taakka ja yksityisen sielun hirveä yksinäisyys ja kiusasi häntä suuresti. Ja hän itki itsensä ja kaikkien ihmisten tähden ja tuon miehen tähden, joka kulki nyt yksinäistä tietään harmaassa, kylmässä, muodottomassa usvassa. Häntä ei kukaan rakkaudella seurannut; hänen mukanaan ei kulkenut ainoatakaan uskonveljeä.

Mutta sitten hänen ajatuksensa siirtyivät häneen, josta hän juuri oli lukenut, tuohon lempeään, voimakkaaseen ihmiseen ja hänen uskoonsa. Ja hänen oma uskonsa kohosi hänen uskonsa varaan kuin köynnös tuen varaan. Ja Heinke uskoi ja rukoili samalla tavalla kuin hänkin oli uskonut ja rukoillut.

Tuo käsikirjoitus kulkee sen jälkeen kädestä käteen. Kai Jans ei tahdo sitä julkaista, vaikka hänen ystävänsä häntä kehoittavat. Ei siksi että hän pelkäisi ihmisten arvostelua, sillä vaikka hän olisi aivan yksin, niin hän ei sittenkään pelkäisi. Sillä se, joka seisoo yksin totuuden puolella, hän ei ole hyljätty. Mutta hän ei tahdo että ihmiset hänelle sanoisivat: „Katsos, nyt kun hän ei ole enää virassaan, nyt hän ilmaisee niin vapaasti ja hurjasti mielipiteensä“. Sillä sitä se ei ole. Hän ei ollut vain asiasta ennemmin selvillä, hän oli kirkon opin kahleissa, niinkuin useimmat muutkin.

„Mutta kun tuo käsikirjoitus julkaistaan“, vakuuttaa hänelle eräs hänen ystävistään, „silloin monet, monet ihmiset, jotka ovat vieraantuneet kirkon opistaja sen vuoksi kadottaneet kaiken uskon, tuntevat itsensä jälleen kristityiksi. He etsivät turvaa taaskin evankeliumista ja saavuttavat siten suuren voiton sielulleen ja elämälleen.“

Kun Kai Jans palaa kotiin pitkältä matkaltansa on hän terveydeltään murtunut mies. Hän ei ehdi enää muuta kuin kuolla omassa maassaan. Mutta kun hän kuolinvuoteellaan laskee kätensä ristiin, niin hän lausuu selvällä ja kirkkaalla äänellä: „Kerran minä olen Hilligenlein nähnyt . . . unessa vain . . . se oli sanomattoman ihana.“

*

Hilligenleistä olisi vielä paljonkin sanottavaa. Siinä on useita henkilöitä, joita tässä kirjoituksessa en ole voinut edes nimeltä mainita, mutta joiden luonteet ja elämänvaiheet herättävät lukijassa mielenkiintoa. Aivan erityisen kirjoituksen voisi myös omistaa „käsikirjoitukselle“, tuolle osalle kirjaa, joka kaikista taiteellisista muistutuksista huolimatta syvimmin vaikuttaa lukijan mieleen. Mutta sen esittämiseen ja arvostelemiseen ei yksin tunne riitä, vaan siihen vaadittaisiin tietoja ja tutkimuksia, joita näiden rivien kirjoittajalla ei ole. Moni on kenties katsellen asioita vain kirkon opin kannalta valmis tämän teoksen ilman muuta tuomitsemaan, mutta kenties sen kautta myöskin käyttääkseni uudelleen tekijän omia sanoja „moni joka on vieraantunut kirkon opista ja sen vuoksi kadottanut kaiken uskon . . . . saavuttaa suuren voiton sielulleen ja elämälleen.“

KAARLO BERGBOM.

Neljäkymmentä vuotta sitten Valvojan edeltäjän Kirjallisen kuukauslehden ensimäisessä vuosikerrassa kirjoitteli yksi lehden nuorista perustajista katsauksia ulkomaiden kirjallisuuteen, koettaen selvittää itselleen syvintä syytä muutamain vuosisadalle tunnusmerkillisten kirjailijain onnettomuuteen:

„Täynnä jaloja ihanteita, he eivät kuitenkaan jaksa toteuttaa niitä; he sanovat silloin aina joko olevaiset olot taikka ihanteensa syypääksi tähän, mutta unhottavat oman heikkoutensa. Harvat hetket he elävät rauhassa Jumalan ja itsensä kanssa; tavallisesti he horjuvat ylimielisyyden ja epätoivon, innostuksen ja pilkan, haaveellisen spiritualismin ja törkeän materialismin välillä. He ovat suuria miehiä ja kuitenkin heidän kansansa ei lausu heidän nimiänsä puhtaalla ilolla, he ovat suuria runoniekkoja ja kuitenkin tulevaisuus on säästävä ainoastaan vähimmän osan heidän teoksistaan, sillä sekä miehiltä että teoksilta puuttuu yksi sekä elämän ja runollisuuden ensimäisiä ehtoja — eheys."

Eheyden elämän ehtona kilpeensä piirtänyt nuorukainen, KAARLO JUHANA BERGBOM, seisoi silloin tienhaarassa, jossa hänen oman elämänsä ura oli valittava. Edellisenä vuonna 1865 oli hänen viisinäytöksinen historiallinen draamansa *Pombal och jesuiterne* (Pombal ja jesuiitat) esitetty Helsingin ruotsalaisessa teatterissa, antaen hänelle toiveita menestyksestä kirjailijana. Paria vuotta myöhemmin valmistunut tohtoriväitös *Om det historiska dramat i Tyskland* (his-

toriallisesta draamasta Saksanmaalla) avasi hänelle tieteen työalan, jolla hänen oppinsa ja kykynsä epäilemättä olisi huomatuksi tullut.

Siihen että tiede sai väistyä taiteen tieltä, on nähtävästi vaikuttanut Snellmanin katsantokanta, joka oli niin ankarasti tuominnut Ahlqvistin antautumisen kielitieteen palvelukseen ja joka selvästi tuntuu 1860-luvulla suomalaisuuden harrastajain yleisessä pyrkimyksessä kaunokirjalliseen työhön. Mutta Snellman oli asettanut Suomen nuorille kirjailijoille toisenkin ehdon: „jokainen ruotsin sana teiltä on tästä lähtein verrattavasti pois hukattua Suomen ja teidän omalle nimellenne kunniaa tuottamatta.“

Voidakseen tämänkin vaatimuksen täyttää oli umpiruotsalaisessa pääkaupungissamme kasvanut nuorukainen käynyt kaksi erää Saarijärvellä suomen kieleen perehtymässä. Suomeksi hän sittemmin julkaisikin Kirjallisessa Kuukauslehdessä, paitsi muutamia kaunokirjallisia kertomuksia, kaksinäytöksisen syvästi vaikuttavan murhenäytelmän *Paola Moroni* 1870. Oli siis toivoa — ja tämä toivo lausuttiinkin ilmi, että hän yhä uusilla draamoilla olisi rikastuttanut ja kohottanut suomalaista näytelmäkirjallisuutta.

Vaan 1870-luvulla muuttuvat suomalaisuuden ystäväin harrastukset puhtaasti kirjallisista yhä enemmän kasvatusopillisiksi. Kaunokirjailijamme ja tiedemiehemme antautuvat oppikoulujen perustamiseen, johon moniaalta menee koko elämäntyö, sekä opettavaisen ja yleistajuisen kirjallisuuden toimittamiseen, jota varten perustetaan erityinen Kansanvalistusseura; myöskin Suomalaisen Kirjallisuuden Seura julkaisee tällä vuosikymmenellä etupäässä sanakirjoja ynnä muita koulun oppikirjoja.

Mitenkä tämä pedagoginen suunta lopullisesti määräsi myös Kaarlo Bergbomin elämänuran, näkyy eräästä kirjoituksesta, jonka hän julkaisi Kirjallisessa Kuukauslehdessä 1872 vähää ennen kuin Suomalainen teatteri vakinaisesti perustettiin. Mainitun vuoden valtiopäivillä oli talonpoikien puolesta tehty anomus valtioavun myöntämisestä myöskin suomalaista

Kaarlo Bergström

näyttämöä varten. „Se mielipaha, jopa vihakin, jota talonpoikaissäädyn anomus muutamilla tahoilla on herättänyt, todistaa kylläksi, kuinka vaikea useain meidän maan sivistyneitten on vapautua siitä mielipiteestä, ettei kaikki sivistyslaitokset ole ainoastaan muutamia valituita, etuoikeutettuja varten olemassa, vaan koko kansan tähden. Tälle katsomustavalle ei voi mitään. Se on kouluasiassa ilmaantunut niin törkeänä itsekkäisyytenä, ettei Suomen kansan sovi siitä odottaa muuta kuin sortoa. Onneksi vaan harvat pitävät tämmöistä mieltä. Mutta useat muutkin — tasamieliset, sivistyneet ihmiset — eivät talonpoikain anomuksessa näe mitään muuta kuin tarpeettomia houreita, joita muka on aivan mahdoton toteuttaa. Tämä katsomustapa perustaikse osittain jonkunmoiseen epäluottamukseen meidän kansamme sivistysvoimaan, jota epäluottamusta löytyy monessa isänmaanystävässä, vaan joka sittenkin on isänmaallisuutta vailla, osittain puutteelliseen tietoon meidän maan teatterioloista.“ Osoitettuaan, mitä edellytyksiä suomalaisen teatterin perustamisella jo oli olemassa, hän tekee johtopäätöksensä. Jos teatteri Suomessa on ylellisyystavaraa ja siis valtioapu suomalaiselle teatterille tarpeeton, niin „se on samassa myös tarpeeton ruotsalaiselle teatterille. Sillä tuhansien markkojen hukkaaminen ylellisyyteen, kun kansa elää köyhyydessä, on anteeksiantamatonta tuhlausta — hyödyttömien muukalaisten elättäminen, kun maan omat lapset nääntyvät nälkään, niinkuin katovuosina, se on enemmän kuin kevytmielistä — se on julmaa. Vaan jos teatteri pidetään sivistyslaitoksena, josta valuu rakkautta kaikkeen kauniiseen, lempeihin tapoihin, jotka saattavat elämän valoisaksi, yleviin tunteisiin, jotka sitä jalostuttavat, täysivoimaiseen henkiseen vaikutukseen — miksi meiltä — kansan suomenkieliseltä osalta — ehdoin tahdoin suljetaan tämä sivistyksen lähde, miksi meiltä ryöstetään tämä kirkastavainen valo? Miksi ei meille aseteta tätä koulua, jossa kansakunta oppii sievää älyllisyyttä ja vakavaa ryhtiä, elämän tyynimielistä tarkastusta, jossa meidän omat runoilijamme saavat meille kertoa, mitä rinnassamme on jaloa, mitä olennossamme

on pienoista, isiemme suurimmat urostyöt ja halvannäköisen elämän mökissä, suuruudesta, joka on niin suurta, että sitä voi käsittää ainoastaan taiteen kuvastimessa, pienuudesta, joka on niin pienoista, että sitä voi tarkastaa ainoastaan taiteen suurennuslasilla."

Jo vuodesta 1869 oli Bergbom pannut toimeen suomen kielellä, joka sitä ennen ainoasti tilapäisissä seuranäytelmissä oli kajahdellut, tositaiteellisia näytäntöjä, saatuaan asiaan innostumaan muiden muassa ruotsalaisen teatterin etevimmän näyttelijättären rouva *Raan*. Siitä huolimatta lienee harva niistä, jotka 22 p. toukok. 1872 kokoontuivat keskustelemaan Bergbomin ehdoituksesta, että varsinainen suomalainen näyttelijäjoukko perustettaisiin, luottanut yrityksen menestykseen. „Mutta Bergbomiin kaikki luottivat, ja koska hän asian mahdolliseksi uskoi, niin uskoivat muutkin hänen uskohonsa, ja melkoinen takaussumma suomalaiselle teatterille kirjoitettiin kokoon. Että silloin osoitettu usko ja luottamus ei ole pettänyt, että päinvastoin suomalainen teatteri on edistynyt yli kaikkien toivojen, tahtoispa melkein sanoa yli alkuunpanijankin toivojen, se on jo nyt niin yleiseen myönnetty seikka, ettei sitä juuri tarvitsiskaan mainita." Näin lausui Julius Krohn Suomen Kuvalehdessä 1874, ennenkuin Bergbomille oli vielä ilmoittautunutkaan hänen nerollisin oppilaansa *Iida Aalberg*, joka muutamia vuosia myöhemmin oli vievä suomalaisen teatterin maineen ulkopuolelle oman maan rajoja. Mutta edellisenä vuonna 1873 oli puheosaston rinnalle syntynyt ooperaosasto, 1870 luvun suomalaisen kultuurielämän loistavin kukka, jota ei vielä vuosisata-neljänneksenkään jälkeen ole kyetty uudelleen eloon herättämään.

Vielä enemmän kuin tuloksiltaan oli suomalaisuuden kevätaika ihasteltava uhrautuvaisuudessaan. Tuskin mikään kansallisista yrityksistämme on vähäiseltä ja vähävaraiselta kannattajajoukoltaan kysynyt niin tuntuvia uhrauksia kuin suomalainen teatteri ynnä suomalainen oopera. Mutta niihin annettiinkin kernaasti, kun etupäässä oli mies, joka ei ai-

noastaan ollut palkkaetuja pyytelemättä, vaan oli vielä omat varansa alttiiksi pannut.

Niin tyystin Bergbom antoi tälle sivistyslaitokselle koko aikansakin, niin eheästi hän omisti tälle kaiken huomionsa ja työkykynsä, että hänen oma personallisuutensa ikäänkuin katosi näyttämön taakse. Mutta se tuntui kaikessa kulisseista ja puvuista alkaen, joissa historiallinen oppi ja esteetinen aisti tuli kysymykseen, henkisen kokonaisvaikutuksen luomiseen asti, joka vaatii syvällistä ja samalla ylevää käsitystä. Eivätkä Bergbomin koulua käyneet ainoastaan näyttelijät, vaan myös näytelmänkirjoittajat, joiden työtä hän auliisti ohjasi, antaen runsaasta varastostaan aiheita, mielikuvia, suunnitelmia toisten käytettäväksi, omalle nimelleen tunnustusta tahtomatta.

Vaan tavoittelemattakin on Kaarlo Bergbomin nimi nyt yleisimmin tunnettuja ja tunnustettuja Suomessa. Sen osoittivat kiitolliset kansalaiset hänelle ja hänen lämminsydämiselle sisarelleen EMILIE BERGBOMille, joka yhdessä veljensä kanssa on kaiken aikaa uskollisesti päivän helteen ja kuorman kantanut, viime keväänä vietetyssä erojaisjuhlassa. Sama yksimielinen tunnustus tuli näkyviin heidän hautojensa ääressä. Tähän aikaan kenties huomattavin kiitos Kaarlo Bergbomin elämäntyöstä sisältyy „Työmiehen“ lyhyisiin muistosanoihin. Viitattuaan siihen, että päämäärä, jonka Bergbom osoitti, oli tosinäytelmätaiteen kansanomaiseksi tekeminen, lehti päättää: „Suuret työläisjoukot muistavat vainajata.“

Hetken huvitus, vaikka kuinka jalostava ja ylentävä, ei ole voinut tätä kiitosta aiheuttaa. Kysymyksessä on oppilaitos, joka miespolven ajan on pääkaupunkimme suomalaisen väestön sivistyskantaa kohottanut sekä tietomäärään että hyvään aistiin nähden; osittain välittömästi, vaan monin verroin enemmän välillisesti on sen kasvattava vaikutus ulottunut yli koko maan seurojen toimeenpanemiin iltamiin ja yleisiin kansanjuhliin. Tärkeintä kaikista kuitenkin on, että se on opettanut pääkaupunkiin saapuneille suomalaisille, jotka muinoin ensi työkseen hyläten äidinkielensä opettelivat ruotsia pääs-

täkseen sivistyneitten kirjoihin, että hienoinkin sivistys on suomen kielellä mahdollinen. Tämän käsityksen omistaminen ei ollut vähemmän tarpeellinen niille nuorukaisjoukoille, jotka lueskelevat yliopistossamme hajaantuakseen jälleen maaseudulle sivistyksen edustajiksi. Suomalaisen teatterin ja aikoinaan erittäin ooperan kautta saavutti kaunis ja sointuva suomen kieli arvonantoa ja myötätuntoisuutta niissäkin pääkaupungin piireissä, joille muut suomalaisuuden pyrinnöt ja yritykset olivat ventovieraita.

Jos se, jolla on ollut onni kasvaa keskellä suomalaisrientojen ripeintä toiminnan-aikaa, saisi sanoa, kenen uhrautuva työ teki nuoreen mieleen valtavimman vaikutuksen, esimerkkinä kehoittaen yhtä eheästi antautumaan kansansa palvelukseen, niin en ainakaan omasta puolestani epäilisi lausua: *Kaarlo Bergbom*in.

Kaarle Krohn.

Uusi kevät.

Hauta se oli minun elämäni,
yksin, ankea, kaiuton.
Nähnyt ei kenkään kyyneltäni — —
Näkihän silmäys auringon!

Näkihän metsäkin ouruvettä,
kuinka se talvea huuhtoi pois.
Sydäntä kyynele huuhtoi, että
palata sinne taas nuoruus vois.

Hautaholvini alhoon astui
kevätyö impenä nuorena,
silmäni kyyneleistä kastui,
riemujen aamukasteesta.

Kukkia immen on poskipäissä,
toivoa silmistä säihkyää.
Minäkin uutena, niinkuin häissä,
taas alan kannelta helkyttää.

Hiirenkorvall' on koivun lehti
uuden elämäni tarhassa;
vuokko ja ruusu jo aueta ehti, —
nurmi on nuorta ja puhdasta.

J. H. Erkko.

Suojärvi Liivinmaalla.

Painui jalka rannan liejuun,
tuuli kylmä kaislaa tuuti,
huojui soitten hennot koivut,
pääni päällä kuovit huuti.

Soitten silmä, umpijärvi!
Suru väijyy alla lumpeen,
murehtivat mustat vedet . . .
Rämeet saartaa järven umpeen.

Kivenkova murhe, jolle
itkun iloa ei suoda,
silmä täynnä kyyneleitä,
joista yksikään ei vuoda.

Aino Kallas.

Niniven lapset.

Satunäytelmä

kirjoittanut

EINO LEINO.

Kolmas kuvaelma.

Erämaa. Oikealla kallioita ja louhia. Vasemmalla etualalla palmu. Jona tulee, väsyneenä ja sauvaansa nojaten. Iltapäivän valaistus.

JONA (yksin). Herra, minä tiedän, että sinä olet pitkämielinen ja hyvä, mutta miksi teit minut vääräksi profeetaksi? Miksi lähetit minut Niniven kaupunkiin, vaikka minä kauhistuin niin suurta kadotusta? Miksi säälit heitä silloin kuin minä en säälinyt heitä? Miksi et sinä säälinyt heitä silloin kuin minä säälin?

Totisesti olen minä tullut pilkaksi ja sananlaskuksi kansojen seassa.

Yö yllättää. Tahdotko minut nyt erämaahan hukuttaa? Katso, minä olen päivän käynyt ja minun jalkani ovat väsyneet. Jos se on tahtosi, Herra, että tähän kaadun, niin kuule siis, mikä on viimeinen sanani sinulle: minä olin onnellinen, niin kauan kuin en tuntenut sinua, mutta siitä asti kuin sinä tulit minun tyköni ja herätit minussa minun suuren ajatukseni, on minun elämäni ollut myrsky ja pyörrehiekka, jota tuulet ajelee.

Nyt olen minä häpeään tullut eikä minulla ole enää yhtään suurta ajatusta. On aika kuolla, Jona. Päivänpaahde on luuni kalventava.

(Huomaa palmupuun.)

Mitä näen? Puu, rikas ja ruhtinaallinen! Lähde sen juurella! Kultainen ja kaunis! — Herra! Herra! Minä näen, että sinä elät. Kiitetty olkoon sinun nimesi iankaikkisesta niin iankaikkiseen! Et sinä hylkää eksyväistä, vaan johdat häntä niinkuin paimenet kedolla kaitsevat karjojansa. — (Kuivanut lehti putoaa maahan, Jona poimii sen.)

Jumala! Pilkkaatko minua? Puu on kuivanut ja mätä, ensimäinen tuuli on sen oksat tyhjiksi karistava. Sekö oli sinun laupeutesi? — Toki tahdon kieleni kostuttaa.

(Kumartuu maahan juodakseen.) Pimeyden vallat! Lähde juoksee pois ja minun sormeni harovat polttavaa hiekkaa. Jumalani! Jumalani! (Repäisee vaatteensa ja siroittaa raivoisassa epätoivossa hiekkaa hiuksiinsa.) Niin ole kirottu päivä, jona synnyin ja kirottu hetki, joka sai minut jumaliin uskomaan! Kautta pitkien päivämatkojen he inehmon johdattavat ja syöksevät hänet surmaan, silloin kuin heidän hetkensä on tullut. He antavat meille suuret ajatukset, mutta vain, että me niiden kautta häpeään tulisimme. Liekit lempeät he sytyttävät sydämissämme, mutta vain, että me palaisimme niinkuin ruoho kedolla. Kunnian korkeudet he meidän silmiimme heijastavat, mutta vain, että me syöksyisimme sitä syvemmälle. Autuas se, joka eli niinkuin eläin eikä tiennyt muuta kuin mikä oli hänen nälkänsä ja hänen janonsa. Nyt olen minä eläinten kaltaiseksi tullut.

Painaa päänsä maahan. TIETÄJÄ tulee kallioiden lomasta.

TIETÄJÄ. Tokkohan nyt oikein vihastut, Jona?

JONA. Kuka olet? En tunne sinua.

TIETÄJÄ. Entinen opettajasi olen. Miksi olet hiekkaa suortuviisi siroittanut?

JONA. Koska olen kuollut erämaahan; yö ääretön on kohta minut vaippaansa verhoava.

TIETÄJÄ. Oman majasi ovella seisot. Etkö tunne näitä kallioita?

JONA. Kasvoi palmu minun majani edessä. Miksi on Herra minun puuni kuivattanut?

TIETÄJÄ. Se kuivi silloin kuin oma voimasi väheni ja sinä yhdyit Niniven lasten ystäväksi.

JONA. Läikkyi lähde kultainen alla palmupuuni. Miksi on Herra sen maahan hylkyttänyt?

TIETÄJÄ. Se juoksi hiekkaan silloin kuin oma järkesi sameni ja sinä suutelit Niniven tyttäriä.

JONA. Miksi herätti Herra minut synneistäni?

TIETÄJÄ. Koska hän tahtoi kunniansa kuuluttaa.

JONA. Mutta miksi armahti hän Niniven kaupunkia?

TIETÄJÄ. Koska kansa katui.

JONA. Niin teki hän minut vääräksi profeetaksi.

TIETÄJÄ. Olitko itse hänelle oikea profeetta!

JONA. Myöskin minä olen katunut.

TIETÄJÄ. Siksi on Herra myös sinua armahtanut.

JONA. Tarkoitatko kuolemaa?

TIETÄJÄ. Tahtoisitko siis elää todellakin?

JONA. En.

TIETÄJÄ. Sen arvasin.

JONA. Kummallista. Äsken vielä pelkäsin kuolla. Nyt sitä luokseni toivottelen.

TIETÄJÄ. Se juuri on Jumalan armo sinulle. Hän on ottanut sinulta elämän halun.

JONA. Siltä, joka on kaikki kadottanut!

TIETÄJÄ. Niin on säätänyt viisaasti Herra luomakunnan. Kuolema on armo onnettomalle.

JONA. Minä olen valmis.

TIETÄJÄ. Mene siis majaasi ja kuole, kun kaikki tähdet syttyvät taivaalle ja Jumalan valtakuntaa julistavat.

JONA. Jo päivän varjot pitenevät. Pian hämärä lankeaa.

TIETÄJÄ. Aurinko korpeen alenee. Etkö näe sen ääreltä Niniven tornien kimmeltävän?

JONA. Kuitenkin on maailma kaunis.

TIETÄJÄ. Kuitenkin on se sinun kerran jätettävä.

JONA. Tapahtukoon siis sinun tahtosi.

TIETÄJÄ. Amen.

Kohottaa kätensä ikäänkuin siunaukseen. Ruusunpunainen iltaruskon auer karkeloi taustassa. Kuuluu etäistä laulua ja soitantoa.

JONA. Mitä kuulen? Mitkä äänet erämaassa?

TIETÄJÄ. Elämä tahtoi lausua sinulle jäähyväisensä.

Karavaanikuoro.

Kukka on kasvanut erämaan sannassa,
puna-raakku auennut aavikon rannassa.
Erälaivat soutaa,
ihanansa Intian prinssi nyt noutaa.

Tulikuumat niinkuin askelet allamme
huulet heljät hiiluvat saatettavallamme,
varsi kuin palmu,
silmän suuren nurkassa nukuttava valmu.

INDRA:

„Arvaatko armas, mikä mieli on matkamme?
Tiedätkö, mitä kohti kotitietä jatkamme?"

ZENOBE:

„Tiedä en, oma kulta, oikeata väärää.
Kuinka siis muistaisin matkamme määrää?"

INDRA:

„Entä jos eksymme elon tiellä, kukkani?
Entä jos raukeat erämaahan, rukkani?"

ZENOBE:

„Päivällä pilvi, yöllä tulenpatsas puuntaa.
Tietä suru sydämen ja veren-hehku suuntaa."

Kaunis on yön tähti Ganges-virran pinnalla.
Katso, hän väräjävi ylkänsä rinnalla,
iho eebenpuusta,
hampahat valkean, pyhän norsun luusta.

JONA. Karvas on elämän hyvästi-jättö.

TIETÄJÄ. Varro: karavaani jakautuu, mies illan ruskosta ratsain kiiruhtaa. Hän sinkoaa kuin kultanuoli. — He ovat meidät huomanneet.

JONA. Mitä luulet hänen tahtovan meiltä?

TIETÄJÄ. Kenties tahtoo hän houkutella sinua takaisin elämään.

JONA. Siis vielä viime koettelemus.

TIETÄJÄ. Elämä koettelee aina. — Hän hyppää alas satulasta. Hän on täällä.

AIRUT (tulee). Tervehdin teitä, pyhäiset miehet. Suutelen maata, jota on koskenut jumalan valittujen kantapää.

TIETÄJÄ. Ketä etsit?

AIRUT. Etsin Jonaa, Niniven profeettaa, jonka kunnia on elävä sukukunnasta niin sukukuntaan.

JONA. Tekeekö hän pilkkaa minusta?

TIETÄJÄ. Tämä on mies, jota etsit. — Hän tahtoo sinua puhutella.

AIRUT. Kolmasti kumarrun minä maahan sinun edessäsi, o suuri profeetta! Käännä kasvosi armollisesti minun puoleeni, että päivä paistaisi päälle tomun orjan.

JONA. Pitääkö minun vielä viime hetkelläni konnain suusta tuomioni kuuleman? — Kuka olet?

AIRUT. Olen vähäisin sen Herran palvelijoista, jonka todistaja olet. Mutta ne ovat minua ylhäisemmät, jotka ovat minut lähettäneet.

JONA. Mitä on minulla tekemistä Niniven lasten kanssa?

AIRUT. Niniven lapset ovat säkkiin pukeutuneet ja Niniven kaupunki on tuhkahuoneeksi muuttunut. He ovat kaikki katuneet.

JONA. Mitä liikuttaa minua Niniven lasten katumus?

AIRUT. Olet oikeassa, suuri profeetta. Sinä seisot niin paljon heitä ylempänä kuin taivas on maasta eroitettu. He kunnioittavat kaikki sinua jumalana.

JONA. Mitä sanot?

AIRUT. He sanovat: „jumalat ovat astuneet alas maan päälle ja tulleet ihmisten lasten vertaisiksi.“ — He pyytävät sinua palaamaan takaisin Niniveen.

JONA. Ninive ei hukkunut.

AIRUT. Sinä olisit voinut hukuttaa sen, mutta viimeisellä hetkellä kääntyi sinun sydämesi. — Saavu, o suuri profeetta, tule kautta kaikuvien kunniaporttien! — Me tahdomme sinua kunnioittaen kumartaa.

JONA. Minä olen väärä profeetta.

AIRUT. Olet oikea profeetta: ankara sanoissa, mutta lempeä teoissa. Juuri siksi me sinua siunaamme ja rakastamme.

JONA. Isäni! Kuuletko, mitä hän sanoo?

TIETÄJÄ. Kerran viimeisen koettelee elämä sinua, Jona.

JONA. Ah, kuinka armaat ovat väsyneelle elämän koetuskivet!

TIETÄJÄ. Tiedät matkasi määrän, jos olet profeetta.

JONA. Kun tietäisin, kumpi olen: oikea vai väärä?

TIETÄJÄ. Olet se, miksi sydämesi sinut todistaa.

JONA. En ole profeetta.

TIETÄJÄ. Siis olet ihminen.

JONA. Niinkuin hekin.

TIETÄJÄ. Nyt olet jumala.

JONA. Kiusaatko sinäkin minua?

TIETÄJÄ. Sanon, mitä sydämesi todistaa.

JONA. Enkö ole heidän vertaisensa?

TIETÄJÄ. Ei kukaan ole toisensa vertainen, joka käy tietä tuonelaan.

JONA. Kuitenkin olemme saman äidin kantamia.

TIETÄJÄ. Maa on äiti yhteinen ihmislasten, mutta harvat tuntevat sen, joka on siittänyt heidät: Henki.

JONA. Enkö ole tomu?

TIETÄJÄ. Seisot auringossa.

JONA. Se menee mailleen.

TIETÄJÄ. Se on viepä sinut mukanaan.

JONA. Minne?

TIETÄJÄ. Sinne, jossa kaikki katoaa.

JONA. Pitääkö minun kadota juuri nyt, kun tiedän, kuka olen?

TIETÄJÄ. Pitää. Sillä sinä olet määrän päähän päässyt.

JONA. Onko tämä kuolema?

TIETÄJÄ. On. Sillä nyt on Henki kokonaan täyttänyt sinut.

JONA. Kuka olen siis?

TIETÄJÄ. Olet minun vertaiseni.

Katoaa kallioon ukonjyrinällä. — JONA herää ikäänkuin unesta.

AIRUT. Minkä vastauksen saan viedä herralleni?

JONA. Mitä sanoitkaan? Kenen puolesta puhut minulle?

AIRUT. Ninus I:n, Niniven kuninkaan. Hän sanoo: „Tule meidän luoksemme, asu meidän keskellämme, o suuri profeetta, ja me tahdomme tehdä sinulle temppeleitä ja suitsuttaa kaikilla alttareilla, ettäs kuritit ja säälit meitä!"

JONA. En muista oikein, kuka olet. Etkö tullut karavaanista tuolta?

AIRUT. Myöskin Indra, prinssi Intian tervehtää sinua.

JONA. Hän ei polveaan notkistanut.

AIRUT. Hänkin kunnioittaa sinun viisauttasi ja pyytää sinua neuvonantajakseen viiden-virran maahan.

JONA. Minä jään.

AIRUT. Olen täyttänyt tehtäväni.

JONA. Varro: eikö Niniven tyttärellä Zenobella ole minulle mitään sanottavaa?

AIRUT. Hän on itse saattava sinulle tervehdyksensä.

Menee. Päivä on painunut alas. Näyttämö hämärtyy nopeasti. Tähdet syttyvät taivaalle. Kuu kohoaa.

JONA (yksin). Mitkä oudot näyt! Koko erämaa on suuri kuvasarja minun edessäni. — Nyt ne sammui. Yö hiljainen lähenee. Minua pelottaa. Onnellinen se, joka nyt lepää majassaan. — Tietäjä, minne menit? Tuska armoton sydämessäni! Olenko yksin? En voi olla yksin. Pitääkö minun mennä yksin tuohon majaan? Luoja laupias armahda minua! — Ah!

Vaipuu majansa ovelle. Koko korpi helisee, hunnut hopeaiset häilähtävät kuutamossa. — BAJADEERIEN tanssi, jota ZENOBE johtaa.

Bajadeerien laulu.

Päivä pitkä, paahtava urhoille suotiin,
yö lyhyt, lämpöinen rintaamme luotiin.
Lennä, lennä, lintu, hämyn perho, häily,
virvatuli sydämissä, syty, älä säily!

Kyllin on kruunuja karkelijalla,
valtakunnat uinuvat võittemme alla.
Kun ma hunnun heitän, kultakirstut aukee;
kun ma soljen päästän, sotajouset laukee.

Häviävät. ZENOBE heittää pienen kukkasen JONAN eteen.

JONA (ottaen kukan käteensä). Onko tämä elämän tarkoitus?

Kuolee.

Esirippu.

Tervehdys Valvojalle.

Pidupäevaks õnnesoov ja tänu selle äratuse eest, mis ta ka Soome lahe lõunarannale on toonud: saatku juured sügavasse kodumulla põue, laotagu oksad laiale ka üle sugurahvaste vaimuvainude!

Neid sõnu kirjutan suure rutuga kesk ärevat aega: tuleleegid tõusevad maal ja linnas, mõõka ihutakse, taper ootab tööd. Vend heitleb vennaga, erakond erakonnaga. Mis tänini seisis, see nüüd ragiseb, raksub. Tarretanud ülekohus lööb muhenema, nõutakse vastuseid, mis kaua andmata jäänud. Mure sähvab südames: mis peab kõigest sellest saama? kas langeme kõik kuristikku?

Aga ühtlasi paisutab põue imelik värin: me elame, me mõistame veel püüda, ei ole mineviku raskus veel jõudnud surmata meis tahtmist. Ja ei kustu lootus: need on kevadised tormid; mühagu maru ja murdku puid: ka jää kaob, kodumuld sulab. Ning murdugu praegune põlv, küll tõusevad teised, kes seemet heidavad sula maa rüppe.

Ja olgugi meil põld kitsas, — seda sügavamalt künname! Olgu rahvas väikene, — seda enam tõmbame ühes üksikuid?

Valvojalle

juhlapäiväksi onnentoivotus ja kiitos siitä herätyksestä, jota tämä myös Suomenlahden etelärannalle on tuonut: saakoon juuret syvälle kotimaahan, levittäköön myös oksat laajalle sukukansain hengen vainioille.

Nämät sanat kirjoitan suurella nopeudella keskellä ankaraa aikaa: tuliliekit kohoavat maaseudulla ja kaupungissa, miekka hiotaan, kirves odottaa työtä. Veli kiistelee veljen kanssa, puolue puolueen. Mikä tähän asti on ollut, se nyt ritisee, ratisee. Piintynyt vääryys murenee, vaaditaan tiliä, mikä kauan on jäänyt antamatta. Murhe kalvaa sydämessä: mikä tulee kaikesta tästä, suistummeko kaikki pyörteeseen?

Mutta samalla paisuttaa poven ihmeellinen väristys: me elämme, me ymmärrämme vielä vaatia, menneen ajan raskaus ei ole vielä voinut surmata meissä tahtomista. Eikä ole sammunut luottamus: nämä ovat keväiset tuulet; raivotkoon myrsky ja kaatakoon puita: jää katoaa, maapohja sulaa. Ja murtukoon nykyinen polvi, kyllä kohoavat toiset, jotka kylvävät siemenen sulaan maahan.

Ja olkoonpa peltomme ahdas, sitä syvemmälle kynnämme. Olkoon kansa vähäinen, — sitä enemmän kokoamme yksilöitä.

Tartossa $^{6}/_{19}$ p. jouluk. 1905.

O. Kallas

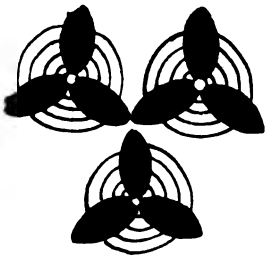

Taidetta.

Kansallisteatteri.

Salome. — Kevätaamun unelma. — Ultimo. — Virkistysmatka.

Oscar Wilden »*Salomen*» esitys Kansallisteatterissa muodostui illaksi, joka jätti pysyvän muiston. Tämä kappale on lajissaan pieni mestariteos, jonka yksi ainoa näytös sisältää enemmän voimaa ja itämaisen intohimon hehkua kuin Sudermanin „Johanneksen" viisi näytöstä, joissa käsitellään samaa aihetta, Herodeksen tyttären Salomen suhdetta Johannes Kastajaan. Wilden kappale on ehyt, ikäänkuin vaskeen valettu kuva itsensä myrkyttävästä intohimosta. Se tarjoo näyttelijöille kiitollisen, vaikka vaikean tehtävän, problemaattisten sieluntilojen esittämisessä, vaatien heiltä, ei naturalistista luonnontarkkuutta, vaan taiteellista tyylitystä samaan vahvaan, vaikka hillittyyn henkeen, johon kappale on tyylitetty. Kaikki keskittyy Salomeen! Muut henkilöt ovat vain selvittävänä taustana, kuten se salaperäinen kuutamoyökin, jossa kaikki tapahtuu.

Nti Tompuri loi Salomesta kuvan, joka kantaa suuren taiteen leimaa. Hän oli mielestäni käsittänyt oikein sen äänilajin, jolla Salomen olemus oli tulkittava, käyttäen sordiinia voimakkaimmissakin purkauksissa ja säilyttäen kuumimmissakin kohtauksissa taiteen vapauttavan sielukkaisuuden, hairahtumatta patologiseen. Niinpä painuikin kohtaus kohtaukselta mieleen eheäksi kokonaisuudeksi: Kuinka hän astuu ulos pa-

latsista viivähtävin, ruhtinaallisin askelin. Kuinka hänen sanansa läpi hunnun hyväilevät nuorta syrialaista päämiestä, joka on valmis kuolemaan hänen edessänsä. Kuinka hänen kasvoillaan, kahden tumman palmikon keskellä, uinuvat syvät unelmat, kun hän kuulee Jochanaanin äänen maanalaisesta tyrmästä. Kuinka hänen koko ruumiinsa jännittyy odotuksesta, kun Jochanaan tuodaan esiin. Kuinka hän joustavana kaarena, ummistuvin silmin, anoo häneltä suuteloa — sanoilla, joissa väreilee kaikki aistien hekkuma. Kuinka hän kimmahtaa takaisin kirouksen satuttamana ja jäykistyy salaperäisiä ajatuksia hautovaksi sfinksiksi, joka antaa Herodeksen houkutella häntä tanssimaan. Kuinka hän vihdoin rautaisella lujuudella vaatii vastalahjan, toistaen kerta toisensa perästä: „Minä tahdon Jochanaanin pään.“ Kuinka hän, saatuaan tahtonsa läpi, ensin epäihmisellisesti riemuitsee, mutta kohta murtuu polvilleen vadin eteen, käsittäen sen arvoituksen, jonka hän oli väärin ratkaissut. — Liikkeissä, mutta varsinkin äänessä oli vivahduksia, jotka avasivat näköaloja Salomen sieluun. Muistakaamme vain ylimenoja palavasta rakkaudentunnustuksesta kylmään „minä tahdon“-vaatimukseen ja siihen epätoivosta sortuvaan kurkkuääneen, joka puhkesi esiin maassa Jochanaanin pään edessä. Se oli taidetta, joka kohoaa kauniina muistona yli kaiken sen, mitä viime aikoina olemme nähneet Kansallisteatterissa, ja se todistaa ei ainoastaan työtä ja intelligensiä, vaan alkavaa tunteen vapautumista ja taiteeseen siirtymistä, mikä on toivottavasti vievä nuoren taiteilijattaren yhä uusiin voittoihin. — Aivan toiseen tapaan oli hra Ahlberg käsittänyt osansa Herodeksena. Hänen esityksensä oli naturalistista ja antoi luonnontotuudessaan voimakkaan kuvan tuosta intohimojen ja nautintojen riuduttamasta ruhtinaasta. Hän liikkui hermostuneen kulmikkaasti, nauraa hahatti, puhui särkyneellä äänellä ja joutui omituisten puuskapäiden valtaan: milloin kädet riippuen velttoina pitkin tuolin sivuja ja silmät kamalasti tuijottaen yhteen kohtaan, milloin taas kiihtyen hillittömäksi, niin että sormenpäätkin vapisivat. — Muidenkin näyttelijäin esityksessä (esim. nti Martinin Herodiaksessa) huomasi pikemmin naturalistista luonnonmukaisuuden tavoittelua kuin tyylitystä, jota kappaleen yleissävy mielestäni olisi enemmän vaatinut.

Miksi muuten lienee suomennoksesta esim. alusta jätetty pois eräitä repliikkejä, joissa kappaleen vertauskuvallisuus vielä selvemmin tuntuu?

„Salomen“ täytekappaleena oli GABRIELLE D'ANNUNZION yksinäytöksinen »*Kevätaamun unelma*», jotenkin mauton ja teennäinen tuote. Se ei tuntunut menevän yleisöön edes niiden kauniiden lyyrillisten välähdysten avulla, joilla tekijä nähtävästi on koettanut lieventää kamalien, sairaalloisten kohtausten vaikutusta. Rva Rautio Isabellana tulkitsi nämä valoisat momentit kirkkaalla, ehyellä tavallaan ja kutakuinkin hyvin. Mutta hän on olemukseltaan liian terve ja voimakas voidakseen asettua onnettoman mielipuolen kaikkiin särkyneihin sieluntiloihin ja oikullisiin päähänpistoihin. Hra Veckman Virginiona ja neiti Helenius Beatricena täyttivät tehtävänsä mukiinmenevästi. Mutta hra Leino lääkärinä ja rva Suonio Teodatana eivät saaneet epäkiitollisista osistaan juuri muuta kuin väkinäisen teatterinäytteen.

G. von MOSERin 5-näytöksinen komedia »*Ultimo*» on Arkadian ajoilta vanha tuttu, joka nyt vedettiin uudestaan päivänvaloon. Ei ollut kai valoisemman ympäristön vika, että se kriitillisestä katsojasta saattoi näyttää vähän tomuttuneelta, vaan syy — jos lauantai-iltojen kevyttä huvinäytelmää on edes lupa arvostella — on sen saksalaisen tekijän maussa. Ultimossa ei ole sitä henkevyyttä, joka säteilee ranskalaisten komediain vuoropuhelusta, eikä selvää kompositsionia. Juoni on tehty ja laiha, ja luonteet — niistä ei puhettakaan. Mutta sittenkin sen lukuisille koomillisille kohtauksille saattaa nauraa paikka paikoin ihan kyllikseen, ja naurussa on anteeksianto. — Hra Lindfors näytteli siinä likinäköistä, kirjojensa ääressä tomuttunutta professoria tavallisella mainiolla rutiinillaan. Hän kulki tukka pörrössä, koppalasit nenällä ja kädet aina vatsalla bonjouria kiinnipitelemässä. Oli ilo kuulla ja nähdä, miten hän kiivastui ja miten silloin kädet ja kasvot elivät. Hra Leino esitti kauppaneuvosta, käytännöllistä, järkevää liikemiestä, joka punnitsee vakavasti kaikki asiat ja ohjaa ne oikein päin. Hän esiintyi harmaatukkaisena ja valkopartaisena, tulta silmissä ja liikkeissä jonkunlaista hauskaa nuorekkuutta, joka sopi hänelle hyvin. Muista henkilöistä jäi mieleen pehmeäkielinen (s:ää sammaltava), ruskeapukuinen tyhjäntoimittaja, hra von Haas (hra Suonio) kumarruksineen, tuolinsyleilyharjoituksineen ja tyhmine puheineen, reipas Yrjö Richter (hra Veckman), päätään kallisteleva toimitusmies (hra Falck) ja ketteräliikkeinen, hyvästi naamioitu professorineno (hra Kallio). Neidet Helenius ja Tähtinen suoriutuivat vähänvaativista tyttöosistaan luontaisella kauneudellaan ja naivisuudella.

FELIX HORNBORGin 3-näytöksinen komedia »*Virkistysmatka*» oli kotimainen uutuus, jota katsomaan yleisö meni vaatimattomilla toiveilla ja palasi sittenkin pettyneenä. Aihe ei olisi ollut hulluimpia eikä siihen tartunta alussa vallan huono, mutta kappale putosi näytös näytökseltä alaspäin ja hajosi lopussa burleskiksi sekamelskaksi. Tunsi että tekijä oli aloittanut käydä ranskalaisten huvinäytelmänkirjoittajien koulua, mutta syystä tai toisesta jättänyt sen kesken. Näytteleminen sujui kappaleen hengessä vilkkaasti, mutta niin ettei yhtään henkilökuvaa syntynyt, vaikka on annettava tunnustus näyttelijäin ponnistuksille ja varsinkin hra Kallion tunnolliselle työlle.

V. T.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

ARVID JÄRNEFELT, *Maaemon lapsia*. Kertomus. Helsingissä 1905, Otava. 187 siv. 8:o. Hinta 3: 25.

Jouluksi ilmestyneestä kaunokirjallisuudesta tämä Järnefeltin kertomus tuntuu saaneen puoleensa suurimman mielenkiinnon. Niistä arvosteluista, jotka olen sattunut sanomalehdistössä näkemään, on toisissa lausuttu ilo sen johdosta, että teoksen taiteellinen muoto osoittaa Järnefeltin luopuneen saarnailevan tendensikirjailijan tekotavasta, minkä arvostelijat sanovat haittaavan useita hänen edellisiä luomiansa, toisissa taas on saanut kiitosta juuri se tendensi, joka tästä kirjasta on tavattu, se seikka, että siinä huomataan sosialistista aatetta kohdistettavan maanomistusoloihin ja vaadittavan maata yhteiseksi, vapaiden työntekijöiden viljeltäväksi. Mutta siitä arvostelijat ovat yksimielisiä, että kirja on lukemisen arvoinen ja antaa lukijalleen todellista tyydytystä.

Onkin mielestäni ehdottomasti tunnustettava, että kirja tekee vilkkaan vaikutuksen mieleen. Se on kirjoitettu sillä keveydellä, ripeydellä ja tunnevoimalla, joka välittömästi lukijaan vaikuttaa ja saa hänen mielikuvansa ja tunnelmansa kulkemaan samoihin suuntiin kuin kirjoittajankin. Taiteellisin keinoin tekijä siinä puhuu oman aatesuuntansa puolesta.

Sillä tendensiä kirjassa kyllä on. Mutta ensinnäkin on aivan luonnollista ja oikeutettua, että kaunokirjailija taiteellisin keinoin ilmaisee

rakkaimmat aatteensa. Taiteellisin keinoin esitetty aatesisällys, siinähän juuri kaunokirjallisen luoman viehättävyys varsinaisesti onkin.

Mutta toiseksi itse se aatesisällys, joka kirjassa esitetään, on Järnefeltin moneen edelliseen teokseen verraten sangen suuressa määrin vapaa ahtaasta kaavamaisuudesta. Sen sijaan teos koskettaa niitä yleisinhimillisiä aatteita, jotka muodostavat Järnefeltin elämänkatsomuksen varsinaisimman pohjan. „Maaemon lapsia“ on kirja ihmisistä, ihmisistä, joita yhteisen elämänpohjan tulisi kehittää todelliseen toistensa ymmärtämiseen, mutta joissa virikkeet inhimilliseen lähentymiseen vain heikosti esiintyvät sydämen salaisissa ja salatuissa sopukoissa. Ihmisissä on „enkelien“ ääni „hiljainen kuin aamutuuli, joka vain ihmisten tunnoissa soipi“. Mutta sittenkin sydämen parhaimmat salaiset virikkeet saattavat yksilöissä kehittyä ratkaisevasti elämää määräämään.

Eikä elämä muussa tapauksessa saa todellista arvoa aikaan kuin siinä, että nämät sisäiset virikkeet itsestään pääsevät murtautumaan esiin. Pakolla ei ihmisiä toisiinsa lähenhetä eikä myöskään ulkopuolelta hampaiden annetuilla moraalisaarnoilla; ainoastaan todellinen syventyminen toisen sieluun ja lämmin halu jännittää sen omat sisäiset voimat, huolimatta siitä että herättäjän omat onnenaiheet saavat syrjäytyä, siinä se tie, jota elämän tosiarvo pääsee kohoamaan.

Kuvatessaan inhimillisen yhteisymmärryksen syvää tarvetta kirja saa laajemman merkityksen siitä, että se ei esitä ihmisiä vain eri yksilöinä, vaan eri kansanluokkiin kuuluvina. Eri luokkiin kuuluen ihmiset elävät tunnemaailmaansa nähden kokonaan erillään pääsemättä toisiaan ymmärtämään, ja kuitenkin sydämen tunteet voivat olla molemmilla yhtä hienot ja kärsimykset yhtä raskaat. Kohtalot ja kokemukset herättävät omituisella tavalla ihmisissä toisiinsa verrattavia kärsimyksiä ja samalla ne virittävät kaivattua yhteisymmärrystä. Kohtalo karkoittaa torpparin yhteiskunnallisen pakkovallan avulla pois niiltä tiluksilta, joita hän on viljellyt, mutta se voi suuren tilanhaltijankin saada karkoitetuksi pois koko isänmaasta, jossa hän ei sitä ennen ollut omien alustalaistensa mielentilaa osannut ymmärtää ja sen vuoksi joutui tekemään masentavimman kokemuksen koko elämässään.

Sellaisen aiheen käsitteleminen, joka Järnefeltin kirjalla on, voi helposti johtaa esitystä hempeätunteisuuteen, sentimentaaliseen haaveiluun. Mutta yleensä kirja ei sellaista vaikutusta tee. Käytetyt taidekeinot, tiilin virkeys ja notkeus, ihmisluonteiden ja luonnon värikkäät kuvaukset, lyhyet, selväpiirteiset viittaukset historiallisiin kotoisiin oloihimme ja lämmittäviin aatteihin tekevät sen, ettei lukija, päästyään lyhyessä hetkessä kirjan loppuun, tunne halua kriitillislin huomautuksiin, vaan sen sijaan tyydytystä ja iloa siitä, että kirja on antanut hänen kuulla sen äänen sointuvan, joka „hiljaisena kuin aamutuuli soi ihmisten tunnoissa“.

Z C

MARJA SALMELA, *Taistojen teitä.* Porvoossa 1905, Werner Söderström Osakeyhtiö. 424 siv. 8:o. Hinta 4: —.

Marja Salmela on ottanut tässä romaanissa laajasti käsitelläkseen aina Päivärinnan ajoista tuttua aihetta kansan elämästä: isien pahain tekojen perintöä polvesta polveen, kunnes se vasta kiivaiden taistelujen kautta voitetaan ja onni astuu kirkastamaan kohtaloita. Synkkä aihe on siten kehitetty valoisaan loppuun. Siinä suhteessa se eroaa esim. Maila Talvion romaanista „Pimeän pirtin hävitys", johon sillä on eräitä kosketuskohtia. Ei voi kieltää Salmelan kirjassa olevan jonkunlaista eepillisyyttä. Tekijätär ei kajoa suuresti ympäristön kuvaukseen, vielä vähemmin hän vaipuu lyyrillisten tunnelmien maalaukseen. Juoni liikkuu kohtuullisten rajojen sisällä ja pysyy ehyesti koossa. Kertomus tuopi henkilöiden keskustelut ja toimet esille rauhallisesti, vauhtia juuri koskaan lisäämättä tai hymyllä keventämättä. Tyylissä on mahdollisimman vähäinen määrä personallisuutta. Kaikki tämä soveltuu kirjan henkeen, siihen tyyneen optimistisuuteen, joka on koko kansamme vanhaa yhteisomaisuutta ja kaiketi etupäässä uskonnosta peräisin. Salmelan edellisissä tuotteissa se oli vielä kovin sentimentaalista hyvän ihannoimista ja pahan mustaamista. Nyt se näyttää tulleen jo koko joukon tasapuolisemmaksi.

Yleensä voisi tästä teoksesta sinänsä puhua pelkkää hyvää, ellei taiteelta vaadittaisi muuta kuin koossapysyvää keskinkertaisuutta. „Taistojen teitä" nousee kyllä arvossa esim. Päivärinnan kertomuksen „Isäin pahat teot lasten päälle" tai Auran suosittujen historiallisten romaanien yläpuolelle, mutta ei saavuta esim. Maila Talvion parhaita romaaneja. Ja miksi ei? Siksi, että siinä kuvatut taistelut eivät ole syvästi elettyjä, vaan pikemmin ulkonaisen asettelun varassa, jolla on koetettu antaa koko kertomukselle kaamea sävy. Luonteiden kuvaus on ylimalkaista ja pysytteleiksen kotoisten romaaniemme tutuilla yhteismailla. (Teiton vanhan puolihullun ukon, joka liikkuu talossa peloittavana kummituksena, ja hennon Anni tytön tunnemme jo esim. Maila Talvion kirjoista. Ja vanhempien raakuus — kun he pakoittavat Annia väkisin naimisiin rikkaan talonpojan kanssa — on iänikuinen romaaniaihe.) Vuoropuhelu ja yleensä esitystapa on laveata ja yksitoikkoista, niin että lukija pyrkii väsymään ennenkuin pääsee tuon 424-sivuisen romaanin loppuun. — Siinä mielestäni pääasialliset huomautukset, jotka voidaan tehdä sitä vastaan. Mutta tällläänkin se on sovelias kansankirja, joka osoittaa tekijässään melkoista kehitystä.

V. T

Runoutta.

O. MANNINEN, *Säkeitä.* Porvoossa 1905, Werner Söderström Osakeyhtiö. 108 siv. 8:o. Hinta 3: —, koruk. 4: 50.

Ensimäinen seikka, joka astuu mieleen Mannisen „Säkeihin" tutustuessa, on niiden vahva personallinen sävy. Tuntee, ettei meillä ole ennen kukaan muu semmoisia lauluja niin laulanut kuin hän. Niissä on omintakeinen kiinteä säepoljento, omat väkevästi iskevät loppusoinnut, omat runokuvat ja yleensä koko runojen rakenne omaa. Tuskin tapaisi niistä tarkimmallakaan analyysillä mainittavia vaikutuksia muista runoilijoista, vaikka olemme tunteneet Mannisen ahkerana runojen suomentajana likipitäen vuosikymmenen ennen tätä omaa „esikoista". Semmoinen muodon itsenäisyys on kenessä tahansa merkkinä tunnelaadun voimakkaasta erikoistumisesta ja ehkäpä samalla ankarasta itsekritiikistä. Mutta selvemmin näkyy tämä omasävyisyys, jos koetamme tarkastaa hänen runojansa sisällyksen puolesta.

Niissä on mahdollisimman vähän ulkokohtaista — tai sanoisinko aineellista — suurille laumoille puhuvaa. Niiden joukossa ei ole yhtään isänmaallista laulua, ei yhtään tavallisessa merkityksessä historiallista runoa eikä mitään, jonka esim. voisi otaksua jossakin kansanjuhlassa menevän yleisön tunnelmaan. Ne ovat puhtaasti subjektiivista tunnelyriikkaa. Mutta ne eivät kuohu dithyrambisena innostuksena, eivät tempaa mukaansa päivänpaisteisuudellaan, niinkuin esim. Eino Leinon „Päivän poika" ja monet muut laulut, eivätkä ne vaikuta eksoottisella väriloistollaan tai aristokraattisella väsyneisyydellään kuten Gripenbergin runot. Pikemmin voisi niitä sanoa yksivärisiksi ja hiljaisiksi säveliksi. Niissä kuvastuu personallisuus, joka on ulkonaisesta maailmasta kääntynyt sisäänpäin oman sielunsa soittoa kuuntelemaan. Elämä soi niissä vain kaikuna ja esineistä kajastelee ikäänkuin sisäinen tunto esiin. Aniharvoin ne vetoavat niihin sielunosiin, jotka ovat helpoimmin tavattavissa ja joita niin monet runoilijat meilläkin jo ovat soitelleet, vaan ne koskettavat sielun sanattomimpia aloja. Niiden sointua kuulemaan herkkenee mieli jonakin hiljaisena iltahetkenä, kun yksinäisen valvojan ohitse kulkevat menneet muistot ja toteutumatta jääneet kauneimmat toiveet — silloin kun sanaton kaipaus soittelee sielussa. Päivisin on korva kenties liian täynnä elämän ulkonaista melua ja pysyy senvuoksi näille hiljaisille sävelille kuurona. Mutta kun se kerran niihin tottuu, alkaa se niissä vähitellen huomata eloa, väriä ja vivahduksia. Tuo ensi kuulemalta suppea ala laajenee kokonaiseksi maailmaksi säveleitä, jossa on nousunsa ja laskunsa, pehmeät ja kovat kosketuksensa. Ja silloin huomaa sointujen kumpuilevan elettyinä tuntoina runoilijan sydämestä.

Kokoelman ensimäinen osasto, joka sisältää useimmat ennestään tutut runot, on luonteeltaan taaksepäin katsovaa, muistojen runoutta. „Mennyt päivä“ on kuvaava johdatus tähän mielialapiiriin. Se on muisto kesäisiltä ajoilta: leikkivä liina vilahtaa mäenahteessa viimeisen kerran, auringon laskiessa, ja häipyy näkymättömiin:

„meni, ah iäksi mennen,
kuin meni päivät
niin monet ennen,
jotk' elämättäni jäivät.“

Siinä helähtää johtomotiivi, syvä elämän kaipaus, ensi kerran, uudistuakseen eri muodoissa ja muunnoksissa läpi kokoelman. Alkuosassa se soipi pehmeinä ja kevyinä kosketuksina. Milloin kajastelevat mielessä vielä keväiset onnenunelmat kuin kultapilvet, milloin ikävöi nuori veri karkeloimaan kaukaisille ulapoille. Siinä värisee sanatonta ja arkaa odotusta. Mutta se ei voi tarttua otolliseen hetkeen, kun mieli on täysinnään uskoa ja unelmia, vaan kerta toisensa perästä se pettyy ja tuntee että

„Pilvet on pilviä, vaikka ne kuinka
kullassa ruskotelkoot.
Toivot on turhia, vaikka ne kuinka
onnea uskotelkoot.“

Se mikä kerran on mennyttä, ei koskaan palaa, ja siksi soi kuin joutsenlaulua ulapalla, johon väsynyt siipi on vaipunut pyrkiessään päin utuista kaukorantaa (Runo „Joutsenlaulua“).

Toisessa osastossa käydään näihin tuntoihin kovemmin kiinni, vedetään ne ankaralla kädellä ajatuksen tuomioistuimen eteen, huomataan liian hennoiksi elämään ja uhrataan armotta: „mik' on kuolon saalis, sen ei elää auta.“ Elämän sisin kaipaus on tehty mykäksi, huulet liitetty lujaan, kaikki entisyys kielletty. Mieli harkitsee kylmästi elämänarvoja ja kimpoaa katkerana ivana ympäröivää keskeneräisyyttä vastaan. Joskus pyrkii järki jo ylpeilemään omista saavutuksistaan. Tulee silloin tuskan ja epätoivon hetki. Jonakin yönä nousevat tunnon hirmut salatuista syvyyksistä esiin. Niitä vastaan taistella on turha ja sydäntä jo kouristaa kuoleman ajatus.

Mutta tietä on vielä edessä. Vaikka kallein on iäksi jäänyt jälkeen, kaikuu kulkijalle käsky: jatka matkaasi. Korkealla kangastaa uusia päämääriä:

„Ylös katsot, katse raukee.
Kuka kultasiivet kutoo?
Uni lentää, tosi putoo,
kuilu kuilun alle aukee.“

Siitä mieli tyyntyy rauhallisesti katsomaan entisyyttäkin. Se palaa kielteisyyden pólulta antamaan arvoa sille elämälle, joka on eletty. Ja niinpä on kolmannessa osassa laulettu ihanimmat laulut elämälle. Sammuneet säveleet ovat heränneet eloon. Näköalat ovat avartuneet ja aukenevat nyt eteenpäin, tulevaisuuteen päin. Ensi osan välittömyyteen on tullut lisäksi tuskan synnyttämä kuulea syvyys. Kaipauksen polte on viileentynyt miehekkääksi, lämpimäksi resignatsioniksi:

„täytymyksen tähti tyyni
yöhön käyvän tietä ohjaa."

Laajana finalena soipi kiitos elämän kirkkaille voimille, siunaus muistoille:

„Kiitos sulle, kirkas nainen,
ylimmäinen yöni tähti.
— — — — — — — —
Lie mull' eessä mieron pettu,
orvon taival, orjan taakka:
kiitos, ett' on kirjoitettu
kohtaloni tähtiin saakka."

Se „utuinen ranta", jota kohti joutsenet ensimäisen osaston loppurunossa uupuneina uivat, on nyt seestynyt. Aallot ovat viihtyneet myrskyjen jälkeen lepoon. Ja vaikka yön läheisyys tuntuukin, kaareutuu ulapan yläpuolella seesteinen rauha: suur' iäisyys. (Kts. runoa „Veet viihtyy . . .")

Tämä on vain yksi läpileikkaus niistä mielialoista, jotka „Säkeissä" soivat kolmiosaisena, loppuun päin laajenevana sinfoniana. Siinä on useampia vivahduksia, ja joku toinen voisi tehdä niistä toisenlaisen kombinatsionin. Mutta luulen, että edellinenkin tapailee pääkohtia ja että sillä on jonkunlainen psykologinen oikeutuksensa.

Katsokaamme sitten, millä keinoilla mielialat ovat runoiksi kudotut.

„Säkeissä" huomaamme siinä suhteessa monta eri menetelmää. Näkyvä symbooli vallitsee niissä usein sanattoman sisäisen tunnon kehyksenä, mutta Manninen ei koskaan maalaa eikä tavallisesti kehitä situatsioniakaan täydesti alusta loppuun, vaan merkitsee siitä vain yleisen värisävyn tai vilahduksen (esim. „punahuntu" tai „leikkivä liina" maantiellä auringon laskiessa — „sormet kuudanvilveet", jotka poistavat otsalta poltteen — maaliskuun aamuna „kujeili kutri vallaton, kimalsi kuuran kiteet" j. n. e.). Välistä hän osoittaa vain liikkeen („Luistimilla", „Lentotähti", „Alamäkeen", „Rynnäkkö", „Metsien mies"), toisinaan luopi pari kolme mielikuvaa („Kuin tuskan vuori", „Ikimennyttä", „Veet viihtyy"), joskus taas tulkitsee kaikki vuoropuhelun avulla („Sodomasta", „Synkkä ja va-

loisa", „Incognito"). Lisäksi on helppo huomata, ettei tekijä suosi pateettista tunteen paisuntaa, vaan sanoo sanottavansa mahdollisimman lyhyesti ja koruttomasti, tuntien tarkasti yksityisen kuvaavan sanan arvon oikealla paikalla ja osaten käyttää sitä hyväkseen. Korkeintaan on hänen lauseissaan pieni nousu, joka on aikaansaatu toistamalla sama sana tai sama säe. Tavallisesti ovat lauseetkin lyhyitä, ikäänkuin viittauksia vain. Yhteen ainoaan sanaan on puserrettu sisällys, joka toiselta runoilijalta olisi vaatinut kokonaisen säkeistön. Mutta ikäänkuin vastakkaisuuksiin ajavasta oikusta ovat taas eräät lauseet kasvaneet melkoisen pitkiksi periodeiksi (esim. ss. 19, 36 ja 104).

Tällä suppeudellaan vaativat runot lukijankin sielun mukaan luomistoimintaan, täydentämään sen, mitä sanat eivät ilmi lausu. Se luullakseni osaltaan selittää, miksei kokoelman voi koskaan otaksua tulevan kansantajuiseksi. Se tapaa vain niitä yksilöitä, jotka ovat disponeeratut noista harvoista viittauksista tapaamaan itse tunnelman.

Suppeaksi kehittyneen säetekniikin en puolestani luulisi siinä niinkään suuresti vaikeuttavan lyyrillisen tunnelman esille pääsemistä. Siitä on esimerkkinä runo „Veet viihtyy", jonka kaikki lienevät valmiit tunnustamaan syvästi vaikuttavaksi, vaikka sitä lakoonisemmaksi lyyrillinen runo tuskin voinee tulla. Itsepä tuo melkein pelkistä riimisanoista kokoonpantu „Hukkapeli" on mielestäni ainakin alkuosaltaan välittömän tunteen kannattama. Enkä olisi halukas sanomaan esim. „Incognito" runoa miksikään kylmän järjen synnyttämäksi mieterunoksi. Luulen nimittäin, että yhtä suurella välttämättömyydellä ja välittömyydellä kuin mielialat esim. Eino Leinon runoissa valuvat laulavaksi musikaaliseksi keinunnaksi, ne Mannisella — toisenlaisen temperamentin ilmauksena — pakoittautuvat lujasti toisiinsa liittyviksi sanoiksi ja kiinteämmäksi säepoljennoksi kuin mihin meillä yleensä on totuttu. Tämän kiinteyden saa aikaan etupäässä loppusointujen tavaton runsaus. Suuri määrä lauseiden ponnesta on tihentynyt niihin. Ne antavat melkein joka kolmannelle tai neljännelle sanalle erityisen painon ja sitovat eri säkeet lujiksi sointuryhmiksi. Siitä useiden säkeiden kova kaiku. Mutta toisinaan nuo loppusoinnut ihmeellisellä tavalla sulavat kuulumattomiin ja koko säkeistö helkähtää hentona ja kevyenä musiikkina, esim. runoissa „Joutsenlaulua", „Maaliskuussa" ja „Veet viihtyy". Samaan soivaan ryhmään lukisin myös esim. runot „Luistimilla", „Pellavan kitkijä", „Kuutamo", „Spartatar", „Verivelka" ja „Paljon", vaikka niissä on kussakin edellisistä eroava sointunsa ja runopoljentonsa. Runo „Joutsenet" taas jongleeraa kauniina kantavana vokaalimusiikkina, jommoista ei ole suomen kielellä ennen kuultu.

Manninen hallitsee noita taidekeinojansa semmoisella itsetietoisella mestaruudella ja keveydellä, johon meillä ei ole totuttu. Senvuoksi on hänen runouttaan sanottu taiturimaiseksi ja mieteperäiseksi, ja se ilmai-

see kyllä erään puolen sen luonteesta — nim. suuren yleisön silmillä katsottuna. Mutta jos mennään syvemmälle ja katsotaan asiaa runoilijan omalta kannalta, on hänen taiteensa harrasta ja välitöntä. Sillä tunne se lopultakin on määrännyt hänen mielikuvansa siihen tiiviiseen muotoon, jossa ne esiintyvät. Tosin meidän tuntomme reageeraa joskus sen liiallisuutta vastaan. Niin on runossa „Vesuvius“ mielestäni paljon tehtyä ja liiaksi uhrattu muodon jumalille. Eivätkä jotkut symbolistiset runot, kuten „Tuhlaajapoika“ ja „Onnen puoti“, joissa vertauskuva on kehitetty liian yksityiskohtaisen konkreettiseksi, tee minuun aivan välitöntä vaikutusta. Mutta ne ovat kokoelmassa vain hupenevana osana. Pääaineksella se on lyriikkaa, jonka näennäisesti kylmän ulkokuoren alla ja näennäisesti tehtyjen säeaitausten takana, on kaikki lämmintä ja vapaata.

Ensimäisessä osastossa minua on miellyttänyt kuulea keveys ja sen alla soiva kaiho, toisessa osassa taas nuo synkät kuvat, joissa sielun ristiriidat ja tuska tyynesti tulkitaan. Tähänastisessa lyriikassamme tapaa vain aniharvoja merkkejä sellaisesta sielukkaisuudesta kuin näissä ilmenevä. Niissä on monta ehyttä ja tunnelmarikasta laulua esim. „Mennyt päivä“, „Luistimilla“, „Joutsenet“, „Metsien mies“ ja „Sodomasta“, jotka ovat erityisesti painuneet mieleeni. Mutta vasta kolmannessa osassa ovat ne runot, joilla Manninen on syventänyt lyriikkaamme ja joissa hän on luonut jotakin aivan uutta. En luule esim., että kukaan meillä on laulanut niin ihania rakkaudenlauluja kuin „Paljon“ ja „Synkkä ja valoisa“ tai tulkinnut elämän syvintä tuntoa niin yleisinhimillisesti ja yksinkertaisen tyvenesti kuin runossa „Veet viihtyy“. Ja jos maailmankirjallisuudesta yrittäisin muistella niille vastineita, mainitsisin lyriikan parhaita: Heinen viimeisiä runoja La Mouche'lle, Frödingin kuuleimpia lauluja ja Goethen „Über allen Gipfeln ist Ruh..“, (johon jo O. Homén arvostelussaan Euterpessä on viitannut). Jo näiden runojen vuoksi on syytä iloita „Säkeiden“ ilmestymisestä kirjallisena merkkitapauksena, ja luulenpa ne kokonaisuudessaankin voitavan kunnialla asettaa minkä tahansa tässä maassa ilmestyneen suomalaisen runokokoelman rinnalle.

Mannisen runojen sisällinen arvo on siinä, että hän niissä — puhuakseni Ibsenin sanoilla — holder Dommedag over sig selv ja että hän noudattaa runotoiminnassaan kauemmas osoittavia „suuntaneuloja“ kuin hetken muotia tai vuosien tottumuksia. Siitä syystä ovat hänen runonsa monen mielestä epämoderneja. Mutta vain siinä merkityksessä kuin kaikki iankaikkinen ja janoava kaipaus sieluissamme on epämodernia. Ja tarkalle ottaen niissä kenties on enemmän modernia kuin hätäisesti tutustuessa luullaankaan. Tarkoitan sitä tuskallista taistelua järjen ja tunteen välillä, jota ne kuvastavat ja joka vaatii kalliin uhrin elämältä, ennenkuin rauha ja tasapaino saavutetaan. Se intensiivisyys, millä nuo ankarat tunnot ovat eletyt, ja vilpittömyys, jolla ne ovat tulkitut, antaa mielestäni ko-

koelman parhaille runoille elinvoiman, joka toivottavasti ulottuu yli nykyhetken. Siinä on esikuva ja velvoitus suomalaiselle lyriikalle. Ja kenpä tietää, eikö „Säkeissä“ oikein ymmärrettynä piile velvoitusta koko henkiselle kehityksellemme, siinä alttiudessa, jolla kaikki on keskitetty kuulemaan sisäistä ääntä ja sen tuomioita.

V. T.

Päivän kysymyksiä.

Mikä puoluejaon perustuksena?

Kirjoittanut

Z. C.

Vertailut usein ontuvat, myöskin ne, joita tehdään eri maiden ja kansojen välillä. Mutta erityisestä syystä saattaa sittenkin olla aihetta muutamassa kohden verrata Suomen ja Norjan nykyisiä puolueoloja toisiinsa.

Norjassa ymmärsivät puolueet pitkien ja katkerien kiistojen jälkeen, että niiden täytyi ulospäin, Ruotsiin nähden toimia yhdessä. Saatiin puolueiden yhteistoiminta aikaan, yhteistoiminnassa kehittyi kunnioitusta ja veljellistä mieltä entisten puoluevastustajain välille, ja kun yhteisin voimin vapaa Norja oli saatu pelastetuksi, on ruvettu kysymään, mikä saataisiin puoluetaistelun aiheeksi, sillä ystävyys ja sovinto on olojen tasaannuttua nähtävästi jo muutamista käynyt hieman ikäväksi.

Tyynemmät sanoivat siihen: ei tarvitse etsimällä etsiä aiheita puolueryhmittelyille, asiat kyllä piankin luovat puolueaidat pystyyn, eroittavat kansalaiset eri leireihin.

Tietysti ne sen tulevat tekemäänkin.

Näin nykyisessä Norjassa. Mutta miten meillä toisin!

Meilläkin on saavutettu, ainakin osaksi saavutettu se tarkoitusperä, jota viimeisten synkkien vuosien kuluessa ei ole tahdottu päästää näkyvistä, vaikka päämäärä onkin näyttänyt kovin kaukaiselta. Mutta meillä eivät eri puolueiden miehet ole yhdessä voineet iloita voitosta. Ei ole taistelua yhdessä käyty, ei ole päästy toinen toistansa ymmärtämään.

Niin kauan kuin Norjassa eri puolueet asettuivat eri kannoille siihen valtaan nähden, jota vastaan kumpikin puolue tahtoi Norjan itsemääräämisoikeutta puolustaa, oli puolueiden suhde toisiinsa äärettömän katkera. Oikeiston mielestä vasemmisto jyrkkyydellään pilasi välit Ruot-

sin kanssa saavuttamatta mitään tositulosta. Vanhat hyvät oikeistolaiset kuvittelivat itselleen, että Norjan varsinaiset oikeudet kyllä saataisiin turvatuiksi, kunhan heidän maltilliset johtajansa pääsisivät neuvotteluja ruotsalaisten kanssa ohjaamaan. Mutta kun sitten tämä heidän toivonsa petti, niin silloinpa juuri nämä entiset maltilliset pahiten sydäntyivät ja asettuivat milteipä jyrkemmin kuin vasemmistolaiset ajamaan irroittautumisen asiaa. Joissakin saattoi kaikesta huolimatta vielä pysyä rakkaus unioniyhteyteen, mutta he olivat vaiti.

Olen tehnyt tämän viittauksen vieraihin oloihin lausuakseni siten ajatuksen, jonka Valvoja usein ennenkin on viime vuosien kuluessa lausunut. On ollut mitä suurin kansallinen onnettomuus maallemme se, että puolueet suhteessaan ulospäin asettuivat suorastaan vastustamaan toistensa toimia. Sellaisissa oloissa puolueet ihan pakosta joutuvat yhteisen asian vahingoksi raatelemaan toisiansa verihaavoille ja kokonaisuuden asia saatetaan kokonaan vaaraan.

Haavat vieläkin kirvelevät. Ainoastaan se voi selittää sen omituisen asiaintilan, että puolueet, samalla kuin niiden ohjelmat lähinnä ratkaistaviin suuriin kysymyksiin nähden kuuluvat kuta kuinkin samanlaisilta, ovat mitä tulisimmassa riidassa keskenään. Samaten kuin Norjassa on meilläkin tätä nykyä vaikea vastata kysymykseen, mikä asiallisesti eroittaa puolueet, mutta kuinka erillään toisistaan ovat personat!

Äsken selailessani Valvojan edellisiä vuosikertoja sattuivat silmääni seuraavat Th. Reinin lauseet, jotka sopivat sovellettavaksi nykyisiinkin oloihimme: „politiikissa on aivan väärin, jos annetaan kostontunteiden, mieskohtaisen myötätunnon, vastenmielisyyden y. m. s. määrätä menetystapaa. Se osoittaa vain valtiollista kypsymättömyyttä“ (Valvoja 1882 s. 6).

On syytä nykyäänkin puolueoloihimme nähden valittaa valtiollista kypsymättömyyttämme.

Kuitenkin voi meitä kaikesta huolimatta lohduttaa se tieto, että politiikissa sittenkin asiat ajanpitkään painavat enemmän kuin personat ja personalliset tunteet. Jos tahtoo löytää perusteita sille toivolle, että onnettomien puolueolojen pyörteistä voimme päästä väljemmille vesille, niin on sen vuoksi kernaammin tarkattava niitä asioita, jotka voivat vaikuttaa kohottavasti ja järjestävästi puolueryhmitykseen, kuin siivosti kehoitettava puoluetaistelijoita sovintoon.

Ensinnäkin perustuslaillisuuden kysymys. Mikä merkitys sillä on nykyiseen puolueryhmittelyyn?

Täytyy mielestäni sanoa, että tämän kysymyksen vaikutus puoluemuodostukseen on nykyhetkellä pääasiallisesti personallista laatua. Viime vuosien puoluetaistelu on toiselta puolen yhdistänyt toverilliseen luottamukseen niitä, jotka ovat perustuslaillisuuden lipun alla yhdessä taistelleet, toiselta puolen herättänyt katkeruutta ja vihaa „perustuslaillisten“

ja „suomettarelaisten“ välille. On aivan luonnollista, ettei puolueasema ole yhdellä kertaa muuttunut senkään jälkeen kuin myöskin vanhoillissuomalainen puolue on suurten muutosten opettamana hyväksynyt laillisuuden toteuttamisen ja puolustamisen ohjelmaansa. Epäluottamus ja katkeruus ovat syvälle mieliin syöpyneet. Mutta sittenkin on kylmästi harkiten kysyttävä, voiko perustuslaillisuuden kysymyksellä olla pysyvä vaikutus puoluemuodostukseen.

Yhteisen edun vuoksi täytyy toivoa, että suomettarelaisen puolueen yhtyminen laillisuuden kantaan on tositeossa osoittautuva pysyväiseksi ja luotettavaksi sekä että tämä yhtyminen tämän edellytyksen täyttyessä tunnustetaan muiden kansalaisryhmäin puolelta vilpittömäksi tosiasiaksi. Tätä tunnustamista suomettarelaisen puolueen ei tulisi vaikeuttaa pitämällä hellää huolta puolueystäväinsä eduista silloinkin kun todella laillisuuden palauttaminen on niiden kanssa ristiriidassa. Ja täytyy toivottavaan tunnustamiseen nähden vielä sanoa, että se kyllä olisi paljon helpompi asia, jos suomettarelainen puolue olisi kestetyn taistelun aikana toisin, kuin se on tehnyt, käsittänyt ja täyttänyt tehtävänsä välittävänä, sovittavana puolueena, puolueena, joka myönnytysten ja sovittelujen tietä tahtoo lepyttää hyökkääjää siten turvatakseen kansansa kansallista olemassaoloa. Tällaiseksi puolue epäilemättä alussa tehtävänsä käsitti, mutta aseman kiristyessä ovat siinä yltiöpäiset ainekset ottaneet johdon, sellaiset, jotka luulivat voivansa pelastaa suomalaisen kansallisen kultuurin irroittamalla tämän kultuurin asian perustuslakitaistelun pohjalta, jopa asettamalla nuo molemmat ristiriitaisina vastakkain. Erittäinkin on puolueen johtajain menettely asevelvollisuusasiassa omansa nostamaan arvostelijan mielestä synkkiä tunteita esiin.

Mutta entisyyden tapahtumiin en tahdo sen enempää koskea, sillä kuulun puolestani niiden kansalaisten luullakseni yhäti kasvavaan joukkoon, jotka yhteisen edun vuoksi katsovat tärkeäksi, ettei entisyyden tapahtumia turhan vuoksi kaivella esiin, vaan mahdollisuutta myöten jätetään puolueettoman historian arvosteltaviksi. Ei niille ainakaan tulisi nykyisyyden puoluekysymysten käsittelemisessä antaa ratkaisevaa merkitystä. Mitä nykyisyyteen tulee, on kysymys laittomuuden aikana nimitettyjen virkamiesten asemasta se varsinainen asia, josta puolueet perustuslaillisuuden kysymykseen nähden kiivaimmin taistelevat. Mutta tämäkin asia kuuluu suurelta osalta niihin personakysymyksiin, jotka eivät kauankaan voi päiväjärjestyksessa pysyä. Vanhoillissuomenmielinen puolue ei voi laittomasti nimitettyjen virkamiesten puolustamisessa vedota siihen entisen ohjelmansa kohtaan, että on tärkeätä säilyttää virat kotimaisille miehille. Jos kysymys tulee valtiosäätyjen ratkaistavaksi, niin se epäilemättä tulee asiallisten, laillisten näkökohtain mukaan ratkaistuksi

ja siirtyy satunnaisesta kiihoituksesta huolimatta piankin pois päiväjärjestyksestä. [1]

Sanoin olevani sitä mieltä, että perustuslaillisuuden näkökohta ei nykyisten edellytysten vallitessa voi jäädä vallitsemaan puoluemuodostusta. Tietysti voi piankin tulla aika, jolloin perustuslaillinen asemamme jälleen on hyökkäyksien alaisena ja jolloin puolueiden uskollisuus perustuslaillisuutta ja Suomen sisällistä itsemääräämisoikeutta kohtaan pannaan koetukselle. Mutta saatujen kokemusten jälkeen on mielestäni suomalainen velvollisuus luottaa siihen, ettei vastaisissa mahdollisissa koettelemuksissa entinen sisäinen hajaannus ulkoapäin tulleen hyökkäyksen edessä enää ole uudistuva. Siksi suurelta täytyy asian vakavuuden tuntua ja siksi paljon on kuitenkin kovaa kokemusta saatu.

Perustuslaillisuuden kysymykseen nähden tulee mielestäni nykyisen aseman tarkastelija siihen päätökseen, ettei se sellaisenaan pysty pysyväisesti eroittamaan puolueita, vaan että tähän kysymykseen nähden puolueiden, mikä niiden jakoperusteeksi tulleekin, olojen pakosta täytyy asettua toistensa kanssa yhteisvaikutukseen.

Tiedän että väitteeni perustuslaillisuudesta ja puolueiden jakoperusteesta kohtaa vastustusta niiden puolelta, jotka puhuvat eheästä perustuslaillisesta puolueesta. Mutta on tosiasioita, joiden edessä vastaväitteet eivät kestä.

Ensinnäkin se, että suomenmielisten perustuslaillisten puolue, joka perustuslakitaistelun aikana on pysynyt erityisenä ryhmänä, äskettäin on entistä selvemmin järjestäytynyt omaksi itsenäiseksi puolueeksi määräten ohjelmansa päivän kysymyksiin nähden. Tämä tosiasia on monelle tullut yllätyksenä eikä sen merkitystä ole vielä oivallettu, eipä täysin edes puolueen pää-äänenkannattajassakaan. Asian epäselvyyteen vaikuttavat toiselta puolen personalliset suhteet, jotka ovat syntyneet perustuslaillisten puolueryhmäin yhteisen taistelun johdosta, toiselta puolen se yleinen edistys, jonka kansanvaltaisuuden ja yhteiskunnallisen uudistuksen asia on eri puolueiden ohjelmiin nähden saavuttanut.

Kun niin myöhään kuin v. 1895 siinä lentokirjassa, joka kenties enimmän on meillä aatteellisesti selvittänyt äänioikeusliikkeen merkitystä, K. J. Ståhlbergin „Äänioikeusliikkeitä“ nimisessä kirjassa tutkimusten loppuponneksi asetettiin vaatimus, että „porvaris- ja talonpoikaissäädystä varallisuussensus pois ja ääni mieheen“, niin tämä vaatimus varmaankin tuntui porvarillisista piireistä kovin pilventakaiselta. Olivathan suomenmielisetkin, jotka 80-luvulla kansanvaltaista edistystä sangen vähän lupaavissa oloissa olivat ottaneet äänioikeusasian asteettaisen edistyksen

[1] Ennenkuin tämä lasketaan painoon, tulee tieto siitä, että senaatin ehdoitus esitykseksi on korkeimmassa paikassa hylätty.

muodossa ajaaksensa, olleet varmasti omaksumatta vastamainittua periaatteellista vaatimusta silloisen äänioikeusliikkeen varsinaiseksi tarkoitukseksi. Historiallisten olojen vaikeus teki sen, että suomenmielinen puolue kauan aikaa hapuili äänioikeusasian ajamisessa sinne tänne, ennenkuin se todella ymmärsi sen kansanvaltaisen päämäärän, johon äänioikeusasiassa oli sekä porvaris- että talonpoikaissäätyyn nähden — eikä vain edelliseen säätyyn nähden — pyrittävä. Varsinkin vaikeutti päämäärän selviytymistä se seikka, että äänioikeusasian ajamisen oli kielipoliitinen edistystarve pannut alulle. Siitä oli seurauksena, että kielipoliitiset näkökohdat pääsivät liiankin paljon himmentämään äänioikeusliikkeen merkitystä kansanvaltaisena edistysharrastuksena. Kun syystä valitetaan ruotsinmielisten sitkeätä vastustusta äänioikeusasiassa, niin täytyy myös valittaa suomenmielisten puolinaista menettelyä, joka esti asian periaatteellista merkitystä täysin vaikuttamasta eikä päästänyt kysymystä yleisemmin mielissä selviämään. Kovin kauan suomenmielisten pääjoukko pysyi 10-äänisen asteikon kannalla, vieläpä asettui suorastaan vastustamaan pitemmälle tähtääviä pyrintöjä. Tavallaan melkoinen edistys tästä kannasta oli kun vanhoillissuomenmielinen hallitus teki äänioikeusreformi-ehdoituksensa; siinäkin oli kuitenkin ehdoitettu äänioikeuden ehdoksi verraten korkea sensus, joka olisi riistänyt äänioikeuden monelta sitä jo nauttivaltakin sekä 3- tai 4-pykäläinen asteikko. Tätä ehdoitusta yleensä vanhoillissuomalaiselta taholta kannatettiin; kuvaavana esimerkkinä vallinneesta käsitteiden epäselvyydestä muistettakoon tässä mieliin, miten Valvojan Spectatorin silloin v. 1902 täytyi oikaista erästä hallituksen ehdoitusta puolustelevaa U. Suomettaren mahtimiestä ja kansataloustieteilijää, kun tämä ei ollut osannut toisistaan eroittaa *yleistä* ja *yhtäläistä* äänioikeutta. — Omasta puolestaan Spectator silloin lausui sen selvän ohjelman, että loppumääräksi oli asetettava yleinen äänioikeus, mutta koska sitä silloisiin oloihin katsoen ei sillä hetkellä olisi ollut mahdollista ajaa, olivat voimat lähinnä kohdistettavat yhtäläisen äänioikeuden saavuttamiseen, ääniasteikon poistamiseen.

Vaikeissa ulkonaisissa oloissa on äänioikeusasiamme todellakin saanut kehittyä, se on hyvin tunnettu asia.

Tunnettu ja valitettava asia on sekin, miten viime valtiopäivillä saatiin aikaan äänioikeusasiata perusteellisesti valaiseva mietintö vastalauseineen, mutta miten tämä mietintö silloisissa selviämättömissä valtiollisissa oloissa ensi hetkellä johti paljastaan teoreetiseen taikka kielteiseen tulokseen. Mutta nyt suuren murroksen jälkeen on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus — ajateltakoonpa todellakin tämän yhden asian todellista merkitystä — kaikkien puolueiden tunnuslauseena ja keisarillisen manifestin lupaama. Tällaisissa oloissa vaaditaan paljon siltä puolueelta, joka tahtoo ohjelmaansa nähden erityisesti ansaita kansanvaltaisen puolueen nimen.

Mutta onpa vielä päästy siihenkin, ettei enää ole kysymys yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta kahden säädyn vaaleihin nähden, vaan eduskunnan täydellisestä muuttamisesta ja — tähänkin näkyvät jo eri puolueet suostuneen — yksikamarijärjestelmän aikaansaamisesta. Missä määrin kutakin puoluetta ohjelmat ja lupaukset samassa määrin velvoittavat tositoiminnassa niitä toteuttamaan, sen saakoon tulevaisuus näyttää.

Olojen oma johdonmukaisuus on tässä uudistuskysymyksessä taivuttanut mielet myöntymään perinpohjaisiin uudistuksiin eikä tyyni harkinta. On taaskin toteutunut se historian usein uudistuva menettelytapa, että välttämättömät valtiolliset edistysvaatimukset, joiden eteen voittamattomilta näyttävät esteet patoutuvat saaden edistysmielistenkin pyrkimykset rajoittumaan varovaiseksi muutosten harkitsemiseksi, yhtäkkiä valtaavat kansalaisten tunteet ja saavat niiden avulla yhdellä kertaa ratkaisevan käänteen aikaan. Verrattakoonpa vain sitä tapaa, millä yksikamarijärjestelmä on nyt, kuten on sanottu, kansan „huutoäänestyksellä“ tullut hyväksytyksi, siihen vähäiseen julkiseen keskusteluun, jonka alaisena yksi- ja kaksikamarijärjestelmä on meillä ollut ennen suuren murroksen tapahtumista. Kun esim. 1880 luvulla sen ajan vapaamielisimmät miehet, J. R. Danielson, E. G. Palmén, Th. Rein, Valvojassa pohtivat kysymystä eduskunnan uudistamisesta, niin he ensinnäkin katsoivat sen kaukaiseksi tulevaisuuden asiaksi ja esittävät mietteensä keskustelun alustukseksi eivätkä käytännöllisiä toimenpiteitä varten. Ja asiaan nähden on heistä kaksikamarijärjestelmä ainoa, mikä voi tulla kysymykseen. Vieläpä tahtoi J. R. Danielson tehdä molemmat kamarit *yhdenarvoisiksi* myöskin veroitusasioissa eikä vain lakiasioissa; sitä vastoin Th. Rein puolusti toiselle kamarille edellisissä asioissa suurempaa valtaa.

Kun nykyoloissa yksikamarijärjestelmän vaatimus on päässyt kansassamme niin valtaavaksi, niin siinä luonnollisesti tyytymättömyyden tunteet entiseen luokkaedustukseen ja sen ylimykselliseen luontoon ovat vaikuttaneet enemmän kuin harkinta, mikä eduskunnan muoto olisi oloissamme edullisin. Suurten joukkojen puhjennut itsetunto on herättänyt lähtemättömäksi sen ajatuksen, että kaksikamarijärjestelmässä sittenkin piilee jokin luokkaedustuksen muoto sekä voi johtaa vaarallisiin ristiriitoihin ylimyksellisen ylähuoneen ja kansanvaltaisen alakamarin välillä. Ei ole päässyt paljonkaan kuuluviin se harkitseva mielipide, että ensimäinenkin kamari voidaan järjestää kansanvaltaisuuden pohjalle, yleisiin vaaleihin perustuvaksi ja että sellaisella järjestelmällä voi olla etunsa silläkin. Niinpä todella puolueet näyttävät kansassa heränneiden voimakkaiden tunteiden vaikutuksesta asettuneen mikä varmemmin mikä heikommin yksikamarijärjestelmän kannalle.

Kun puolueet ohjelmainsa puolesta ovat näin suureen yksimielisyy-

teen päässeet, niin tosiasiallisesti eroavaisuudet eivät voi olla suuret siihen verraten, josta ollaan yksimieliset.

Tämä mielipiteiden yhteinen edistys kansanvaltaisuuteen päin saa selityksensä monesta asiasta. Viime vuosien taistelussa laillisuuden puolesta on eri puolueiden täytynyt vedota suurien kansanjoukkojen apuun, etenkin asevelvollisuusasiasa. Tietysti on siitä kansan itsetunto äärettömästi kasvanut ja samalla se ristiriidan tunne, jonka vanhentunut luokkaedustuksemme kansanvaltaisen taistelujärjestön vastakohtana on synnyttänyt. Tähän tulee lisäksi etenkin se tenhoava ja samalla varoittava vaikutus, minkä kansanvaltainen vapautusliike Venäjällä on meikäläiseen kehitykseen tehnyt, ja kaiken tämän johdosta on meillä valtaavasti ja pysyvästi päässyt voimaan se käsitys, mikä kaukonäköisimmillä on ollut jo aikaisemmin, että ainoastaan mitä laajimmalle pohjalle on kansamme tulevaisuuden rakentaminen mahdollinen.

Tällaisissa oloissa suomenmielisten perustuslaillisten eli „nuorsuomalaisten" ryhmä on selvästi järjestäytynyt itsenäiseksi puolueeksi. Kun sanon tätä puoluetta „nuorsuomalaiseksi" puolueeksi, niin otan kyllä huomiooni, ettei se enää nykyoloissa ole kokoonpanoonsa nähden sama puolue, joka etenkin Päivälehden ympärille kokoontui ja joka jo ennen perustuslakitaistelun alkamista selvimmin kannatti kansanvaltaista uudistusta. Nimen käyttämistä oikeuttaa se seikka, että siihen yleisessä tietoisuudessa sisältyy perustuslaillisen ajatustavan ohessa kansanvaltaisuus, suomenmielisyys ja vapaamielisyys. Mitä kosketeltuun järjestäytymiseen tulee, niin tässä kenties vähemmän merkitsee järjestäymisen vaikutus siihen nähden, että n. s. perustuslaillisten puolueryhmäin ohjelmain on täytynyt jyrkistyä kansanvaltaisuuteen päin. Siinäkin suhteessa kosketellun tosiasian merkitys on tuntunut; ilman sitä yksikamarijärjestelmän vaatimus ei olisi erittäinkään perustuslaillisessa puolueryhmässä päässyt sillä tavoin yleisesti tunnustetuksi kuin se nykyään on. Mutta vielä suuremman merkityksen antaisin tälle tapahtumalle siihen nähden, että nuorsuomalainen itsenäinen vaikutus on antava asian todelliselle ajamiselle erikoisen ponnen. Olemme suuriin kysymyksiimme nähden vielä ohjelmien kannalla, mutta ohjelmain toteuttamisessa saattavat kyllä melkoiset vaikeudet kohdata. On pidettävä huolta siitä, etteivät mitkään nyt lähinnä ajettavalle uudistuskysymykselle vieraat asiat pääse siihen yhteenkytkettyinä saattamaan vaaraan ja estämään uudistuksen toteutumista. Siinä suhteessa nuorsuomalaisen puolueen järjestäytyminen kansanvaltaisuuden aatetta jyrkästi ajamaan on erittäin tärkeä tapahtuma.

Missä määrin nuorsuomalaisen puolueen suhteessa muihin puolueisiin muut näkökohdat kuin kansanvaltaisuuden pääsevät lähimmässä tulevaisuudessa vaikuttamaan, riippuu monenlaisista seikoista. Puolue on

yleisin sanoin lausunut kantansa suomalaisuuden asiaan nähden, josta etempänä tahdon lausua muutamia ajatuksia. Myöskin vapaamielisyyden aate on vanhastaan kuulunut nuorsuomalaisten ohjelmaan ja tietysti vastaisuudessa paljonkin vaikuttava, kun sellaiset kysymykset kuin esim. kysymys kirkon suhteesta valtioon tulevat esille.

Toinen seikka, joka myöskin osoittaa vääräksi ajatuksen, että perustuslaillisuus sellaisenaan kykenee määräämään puoluejaoituksen, on Nya Pressenin esiintyminen sillä ohjelmalla, että ruotsalainen puolue on koottava yhteen. Se on astunut Helsingfors Postenin sijalle, joka lehti olemassaolonsa aikana saavutti monessa suhteessa arvonantoa toistenkin ryhmäin puolelta. Tähän vaikutti lehden pyrkimys leyittää ruotsinkielisiin piireihin kansanvaltaista ja edistyneesti yhteiskunnallista ajatustapaa, sen taipumus siihen käsitykseen, että ruotsin kielen asiaa oli ajettava kultuurikysymyksenä eikä varsinaisesti valtiollisena sekä vielä se yleensä suvaitsevainen esiintymistapa, jonka suhteen lehti vei voiton muilta pääkaupungin puoluelehdiltä. Lehden toisinaan itsenäistä kantaa osoittava esiintyminen on sen eduksi merkittävä. Kuitenkin oli lehden esiintymisessä havaittavana jonkunlainen horjuvaisuus ja epävarmuus, milloin oli lausuttava sana sellaisissa tositapahtumain tuomissa kysymyksissä, joissa kansanvaltaisuuden ja yhteiskunnallisen edistyksen asia vaatii muuta kuin ylimalkaisia lauselmia. Tämä horjuvaisuus näyttää nyt päässeen ilmenemään siinä, että lehden kirjalliset voimat ovat siirtyneet Nya Pressenin yhteyteen toisenlaista ohjelmaa kannattamaan.

Tosin Nya Pressenin vanha päätoimittaja, hra Axel Lille on selittänyt tahtovansa johtaa lehteänsä koko joukon toisessa hengessä kuin vanhaa Nya Presseniä, joka vainovuosien alkaessa kunnialla kaatui Suomen laillisuuden teräväna puolustajana. Suuren murroksemme jälkeen on tietysti Nya Presseninkin esiinnyttävä jotakin oppineena. Kansanvaltaisuudelle, yhteiskunnalliselle edistykselle ja myöskin suomen kielelle nykyinen Nya Pressen tunnustaa aivan toisen merkityksen kuin entinen. Mutta sittenkin lehti asettaa tehtäväkseen koota ruotsalaisen puolueen yhteen yhteistä asiata ajamaan, yhteinen asia on tietysti ruotsalaisen kultuurin säilyttäminen pääasiallisesti samassa asemassa kuin mikä sillä nykyään on. Kysymys on siitä mihin tällainen valtiollisen lehden ohjelma johtaa.

Ruotsinkielisellä kultuuriaineksella näkyy olevan edessään kaksi mahdollisuutta valittavanaan. Se voi käyttää epäilemättä sangen arvokkaat voimansa yhteisen isänmaan hyväksi tahtomatta eristäytyä syrjään kokonaisuudesta. Ruotsinkieliset sivistyneet tässä tapauksessa tulevat katsomaan velvollisuudekseen oppia oman kielensä ohella suomen kielen ei ainoastaan siinä tarkoituksessa, että pääsisivät tämän taitonsa avulla vaikuttamaan valtiollisten asiain johtoon ja hoitoon, vaan myöskin Suo-

men kansallista eheyttä kannattaakseen. Pitäen silmällä velvollisuuksiansa kansan kokonaisuutta kohtaan ruotsinkieliset sivistyneet samassa voivat erityisesti pitää huolta niiden sivistysaarteiden kehittämisestä ja ruotsiapuhuvalle väestölle levittämisestä, jotka ruotsinkielisinä esiintyneet suuret nerot ja ahkerat työntekijät ovat maallemme yhteisin voimin hankkineet. Tällainen ohjelma on turvaava ruotsinkielisille vaikutuksille huomattavan sijan Suomen vastaisessa kultuurielämässä.

Mutta on olemassa sekin mahdollisuus, että ruotsinkieliset sivistyneemme vetäytyvät yhteisistä riennoista syrjään omaksi nurkkakunnaksi, joka katsoo eristetyn aseman voivan tarjota lujan turvan tulevaisuuteen säilymisen varalta. Tässä tapauksessa heidän asiaansa valtiollisessa elämässä ei paljoakaan tule auttamaan se, että jotkut heistä osaavat suomen kieltä taitavina ottaa osaa valtiolliseen ja julkiseen yhteiselämään sekä tällä kielellä puhua ruotsinkielisen kultuurin tarpeesta saada valtiolta kannatusta ja turvaa. Sillä silloin ruotsinkielisten harrastukset tulevat kokonaisuuden kannalta katsoen olemaan erikoisharrastuksia, jotka Suomen kansalle tuntuvat vierailta. Suurempi tai pienempi sivistyneiden joukko, joka ei kansan enemmistön kieleen ja käsitystapaan halua varsinaisesti perehtyä, on tulevaisuuden Suomessa osoittautuva monin verroin enemmän vieraaksi kuin nykyoloissa.

Tuntuu epäilemättömältä, että viime vuosien kokemukset ovat suurissa määrin avanneet entisten ruotsinmielistemme silmiä näkemään velvollisuuksiansa palvella kansansa kokonaisuutta eikä vain viljelemään jotakin erikoisharrastusta. Mutta täytyy huolestuneena kysyä, miten hra Axel Lillen kehoitushuuto kokoontumaan ruotsalaisuuden lipun ympärille on vaikuttava ruotsinkielisen sivistysluokan ajatustapaan ja yleensä maamme puolueoloihin. On omituista ettei hra Lillen kohottaminen valtiollisen sanomalehden johtajaksi ole herättänyt asianomaisissa — muissa kuin perin harvoissa — epäilystä jo siihen tapaan nähden, millä hra Lille päinvastoin kuin muut suomalaiset maanpakolaiset käsitti asemansa vieraalla maalla, irtaantuen omasta maastaan toisen maan kansalaiseksi. Kun tämä mies, kaiketi vieläkään olematta edes Suomen kansalainen, asetetaan johtajaksi kokoamaan maamme ruotsalaista puoluetta yhteen, niin näyttää olevan se vaara lähellä, että vanha suomalaiselle kansallisuudelle vieras ruotsalaisnatsionalistinen ajatustapa jälleen on vieroittava Suomen yhteisestä kansasta niitä ruotsiapuhuvia aineksia, jotka vainon vuosina ovat yhteisen asian puolesta voimiaan uhranneet.

On tietysti mahdotonta edeltäpäin kieltää sitä, että kenties sittenkin saavutetut kokemukset ja uudet katsantotavat tulevat pysymään ainakin henkiinherätettävän ruotsalaisen puolueen vasemmistossa, n. s. nuorruotsalaisissa. Saattaa toivoa että heidän vaikutuksensa on edelleenkin puolueessa tuntuva. Joka tapauksessa se seikka, että nuorsuomalainen

puolue; jonka ohjelmalle nuorruotsalaiset ovat sanoneet antavansa tunnustustaan, on järjestynyt itsenäiseksi puolueeksi, ymmärtääkseni ei ole heikontava nuorruotsalaisten pyrkimyksiä, vaan päinvastoin vaikuttava niihin varmentavasti ja velvoittavasti.

Nuorsuomalaisen puolueen järjestyminen ja Nya Pressenin kieliohjelma ovat mielestäni tosiasioita, jotka osoittavat mahdottomaksi puheen yhdestä perustuslaillisesta puolueesta. Varsinaisesti tällaista puoluetta ei ole ollutkaan olemassa, vaan läheinen yhdysvaikutus eri puolueiden välillä yhteistä tarkoitusperää, laillisuuden puolustusta varten. Mutta nykyisissä oloissa, joissa lähinnä on kysymys uuden valtiollisen pohjan rakentamisesta kansanvaltaisessa hengessä, on nähtävästi tuleva ilmi, että kukin puolue tahtoo ajaa omaa valtiollista kantaansa, tietenkin valmiina yhdysvaikutukseen, milloin olot sitä tulevat vaatimaan tai molempain edut siihen kehoittavat.

Kun sen lisäksi että Nya Pressen on astunut esiin ruotsalaista puoluetta yhteen kokoamaan, ottaa huomioon Uuden Suomettaren hartaan halun saada kielitaistelun uudelleen viritetyksi ja puoluejaon varsinaiseksi määrääjäksi, kun vielä muistaa että myöskin nuorsuomalainen puolue on järjestyessään määrännyt kantansa suomen kielen asiassa, niin ei näytä mahdottomalta, että kieliasia on lähimmässä tulevaisuudessa jonkun verran astuva päiväjärjestykseen valtiollisten puolueiden toiminnassa. On sen vuoksi syytä harkita, mitä asiallista pohjaa tällä kysymyksellä nykyoloissa on myönnettävä olevan.

On itsestään selvää, että suomalaisuuden liikkeellä on edelleen ja juuri nyt, kun laillisuuden pohja toivottavasti saadaan vakaannutetuksi, oleva kultuuriliikkeenä suuri ja syvälle menevä merkitys. Suomenkielisen sivistyksen kehittäminen, syventäminen ja laajentaminen on tehtävä, jonka suorittamiseen tarvitaan innokkaita työntekijöitä. Tämä kultuurityö ei ole suoritettavissa ainoastaan puolinaisella sydämellä; siihen tarvitaan muutakin kuin sitä että virallisesti ja julkisuuden edessä tunnustetaan suomalaisen kansallisuuden kehittäminen tärkeäksi. Suomalaisten sivistysjuurien on pääseminen tunkemaan syvemmälle kuin ulkopuoliseen esiintymistapaan. Erittäinkin on se muistettava, että sivistyneiden suomenkielisten kotien lukumäärä on tässä maassa ehdottomasti kohotettava, jotta suomalainen sivistys todella perustuisi elävään kansallistuntoon. Paljon tässä suhteessa osoittavat asian ymmärtämättömyyttä nekin, jotka julkisuudessa esiintyvät Snellmanin kansallisuusaatteen perijöinä. Vastakestetyn vainon aikana saattoi erittäinkin huomata tyypillisiä surettavia esimerkkejä tällaisesta ymmärtämättömyydestä. Ajateltakoonpa esimerkiksi sitä, että henkilö kotikielenään viljelee ruotsia, valtion korkeana virkamiehenä venättä ja kuitenkin samalla sanoo pitävänsä suomalaisuuden asiaa maansa

tärkeimpänä, tärkeämpänä laillisuudenkin pysyttämistä, niin ymmärtää suomalaisen tositunnon surullisen heikkouden tässä maassa.

Ei mielestäni ole epäilystä siitä, että suomalaisen kultuuritunnon elvyttäminen on oleva mitä tärkein läheisimmän tulevaisuuden tehtävä. Mutta tätä asiata ei välittömästi voida sellaisin keinoin edistää, joiden käyttämisestä määrättyihin tarkoituksiin valtiolliset puolueet ovat erimielisiä. Käännyn sen vuoksi kysymään, missä määrin suomalaisuuden asia saattaa tulla varsinaisesti valtiolliseksi kysymykseksi.

Kaiken sen jälkeen mitä on tapahtunut viime murrosaikana, näkyy yleisesti tunnustetuksi tässä maassa selvinneen se tosiasia, että suomen kielen tulee virallisisessa ja hallinnollisessa elämässä saada se vallitseva asema, joka sille kansan suuren enemmistön kielenä tulee. Tästä tuntuu sen jälkeen kuin uusi senaattimme on ottanut tärkeän askeleen sanottuun suuntaan, eri tahoilla päästävän yksimielisiksi. Tässä kohden suomalaisuuden harrastajilla saattaa olla se kylläkin tärkeä tehtävä jäljellä, että se pitää silmällä tunnustetun kannan toteuttamista käytännössä, etenkin tärkeimpien virkamiesten nimittämisessä.

Mutta varsinaisesti araksi tulee käsiteltäväni kysymys vasta silloin, kun on kysymys siitä, millaiseksi on ajateltava kummankinkielisen kultuurin suhde valtiovallan kannatukseen ja johtoon. Mihin suhteeseen on Suomen valtion asetuttava erittäinkin yliopiston ja oppikoulujen kielioloihin nähden?

Mitä ensinnäkin yliopistoon tulee, niin ilmeisesti erehdytään, jos luullaan voitavan jäädä entiselle kannalle ja odottaa olojen paranemista paljaastaan siten, että useampien suomenkielisten vähitellen onnistuu päästä yliopistovirkojen haltioiksi. On puhuttu tieteen vapaudesta ja sanottu, ettei yliopisto ole mikään kielilaitos. Siltä kannalta on väitetty yhdentekeväksi, pidetäänkö luennot suomeksi vai ruotsiksi. Mutta ei ole otettu huomioon, että Suomen yliopisto on maailmassa ainoa yliopisto, jonka määränä on virittää suomalaisen kultuurimuodon tieteellistä kehitystä. Ei ole Suomelle yhdentekevää, kehittyykö suomalainen tieteellinen sivistys ja sivistyssanasto vai ei. Eikä se kehittymään pääse, jos ainoa laitos, missä se varsinaisesti voi tapahtua, lykkää tehtävän luotansa.

Ei ole myöskään Suomen valtion kannalta yhdentekevää, saavatko sen tulevat virkamiehet ja erittäinkin lainopillisessa tiedekunnassa opiskelevat virkamiesalut riittävää tilaisuutta suomenkieliseen tieteen harjoitteluun. Ja suomenkielisten ylioppilaiden lisääntyessä tulee yhä kiusallisemmaksi se asiaintila, että tärkeissä tieteenhaaroissa ei ole suomenkielisiä luentoja ainoassa suomalaisessa yliopistossa.

On selvää, että epäkohta on vaadittava korjattavaksi valtiollisin keinoin, jollei yliopisto itse vapaaehtoisuuden tietä voi ja tahdo sitä korjata. Ei ole mikään luonnoton vaatimus se, että niiden yliopiston opettajain,

joita lain muodollinen vaatimus velvoittaa osaamaan suomen kieltä opetuskielenä käyttää, tulee ottaa tyydyttääkseen suomenkielisen opetuksen tarpeita. Niihin opetuksiin nähden, joita viimeinen ajankäänne on antanut, on mielestäni vapaaehtoisuuden tie se, jota tähän kysymykseen nähden lähinnä tulee ajatella kysymyksen ratkaisijaksi. Olemme nykyoloissa saaneet nähdä sen ilmiön, että muutamat sivistyneet henkilöt, jotka aikaisemmin ovat pysyneet sangen vieraina raittiusliikkeelle, ovat määrätyksi ajaksi julistautuneet ehdotonta raittiutta noudattamaan ja julkisesti kehoittaneet muitakin noudattamaan täten annettua esimerkkiä. Mikä tulos saataisiinkaan aikaan, niin kuulin äsken erään suomenkielisen yliopistonopettajan sanovan, jos muutamat sellaiset yliopistonopettajat, jotka tähän asti ovat yksinomaan ruotsiksi luennoineet, julistaisivat alkavansa pitää suomenkielisiä luentoja ja kehoittaisivat hengenheimolaisiansa valmistautumaan tätä esimerkkiä noudattamaan. Jos jotakin sellaista tapahtuisi, niin silloin vältettäisiin asian kärjistymistä siihen vaatimukseen, että lain vaatimusten kanssa sopusoinnussa on velvoitettava yliopiston opettajia luennoimaan tarpeen mukaan määrätyt tunnit suomeksi. Läheinen tulevaisuus on osoittava, tuleeko tämän kysymyksen ratkaiseminen kohtaamaan sellaisia vaikeuksia, jotka virittävät kielitaistelua.

Mitä oppikouluihin tulee, esiintyy kysymys erittäinkin siinä muodossa, missä määrin valtio on velvollinen kannattamaan ruotsinkielisiä kouluja. Tästäkin asiasta saattaa erimielisyyttä syntyä, jos ruotsalainen puolue pyrkii tässäkin suhteessa pidättämään oloja entisellä kannalla ja vaatimaan valtion kannatusta harvaoppilaisille ruotsalaisille oppikouluille supisuomalaisen asutuksen keskellä. On selvää, että ruotsinkielisten oppilaitosten avustamista on katsottava kansan kokonaisuuden eikä muutamien yksilöiden mieliharrastusten mukaan.

Voimatta tässä sen enempää kajota asian yksityiskohtiin huomautan vain, että yleensä kielikysymykseen nähden suomalaisuuden ystävät paraiten ajavat asiataan, kun oikeutettujen parannusten aikaansaamiseksi vetoavat asiansa kohtuuteen ja oikeuteen. Siten saattaa olla mahdollista saada asianomaiset edistysvaatimuksiin ajoissa hyvällä taipumaan, sekä siten tehokkaasti vaikuttamaan siihen suuntaan, että pakkotoimenpiteet, jotka aina ovat omiansa pahaa verta synnyttämään, ovat vältettävissä.

Mitä nuorsuomalaiseen puolueeseen erittäinkin tulee, ei sen puolustamain aatteiden mukaista ole natsionalismin lipun nostaminen. Kokonaisuuden vaatimusten asettamissa rajoissa on myönnettävä ruotsinkieliselle kultuurille vapaa elämisen oikeus eikä lähteä siitä edellytyksestä, ettei kokonaisuus voi sallia kahden kultuurimuodon läheisessä vuorovaikutuksessa kehittyä rinnakkain ja kilpailla keskenään. Mutta, vaikka onkin varottava natsionalismin yksipuolisuutta, niin ei nuorsuomalainen puo-

lue voi olla suomalaiselle kultuurille, kansan suuren enemmistön viljelemälle kultuurille vaatimatta sille tulevaa — oikeutta.

Nuorsuomalainen puolue on edellisinä vuosina muodostanut kantajoukon siinä kansalaisryhmässä, joka on esiintynyt suomenmielisten perustuslaillisten nimellä. Perustuslaillisuuden aatetta hylkäämättä on puolueen nykyoloissa syytä panna painoa siihen osaan sen ohjelmata, joka käsittää kansanvaltaisuuden ja suomalaisuuden. Luulen että täten yleinen valtiollinen asemamme on suuressa määrin selvenevä ja terveelliseen suuntaan kehittyvä.

Ylempänä olen puhunut niistä puolueista, joita voidaan sanoa porvarillisiksi. Sitä tehdessäni en ole ollut muistamatta sitä suuresti kasvanutta vaikutusvaltaa, jonka sosialidemokraatinen puolue on viime aikoina saavuttanut. Tämän puolueen merkitys on lähimmässä tulevaisuudessa luullakseni pääasiallisesti oleva välillistä laatua, se on pakoittava toiset puolueet, jotka edelleen pysynevät varsinaisesti määräävinä, todellisesti ajamaan kansanvaltaisten ja yhteiskunnallisten uudistusten asiaa. Varsinaisena koetuskivenä tämän puolueen kelvollisuudesta on oleva se, voiko se pitää aisoissa tai torjua luotaan ne anarkismiin taipuvat ainekset, jotka siinä viime aikoina ovat päässeet näkyviin. Jos näiden ainesten vaikutus sosiaalidemokraatiseen puolueeseen uhkaa käydä voimakkaammin kokonaisuudelle turmiolliseen suuntaan, on se seikka olojen terveinä pysyen pakoittava yhteiskunnan järjestystä haluavat puolueet ja kansalaiset kaikista kerroksista puolueista riippumattakin yhdysvaikutukseen tällaisen suunnan vastustamiseksi. Sillä niin pitkälle meikäläisten puolueiden nykyään vallitseva tunnekuohuinen erimielisyys ei kuitenkaan voine päästä, etteivät ne sisäisen tosivaaran edessä voi sitä yhteistä perustusta löytää, jolla niiden itsensä ja yhteiskunnan varsinaisimpain elämänedellytysten pystyssä pysymisen vuoksi täytyy seistä. Mutta siten syntyvä ristiriita olisi epäilemättä varsin haitallinen sekä kansan yhteisille eduille yleensä että myöskin erityisesti niille monille perin tärkeille ja täysin oikeutetuille uudistuspyrinnöille, joita on työväenpuolueen ohjelmassa.

15—18. I. 1906.

Kirje Helsingistä.

Valvojan juhlajulkaisu. — „Suomalaisia mietteitä".

Aloittaessaan 26:tta vuosikertaansa ei Valvoja saata olla kiitostansa lausumatta kaikille niille, jotka ovat vaikuttaneet sen juhlavihon aikaansaamiseksi, jolla Valvoja lopetti ensimäisen vuosisadanneljänneksensä.

Tämä kiitos kohdistukoon ensi sijassa niihin kirjailijoihin, jotka ovat avustuksillaan tehneet juhlavihon sisällyksen arvokkaaksi, kirjapainolle ja sen työväestölle, jotka ovat tehneet voitavansa vihon jouduttamiseksi ja sen asun juhlallistuttamiseksi, kustannusyhtiölle, joka on juhlajulkaisua levittänyt tavallista paljon laajempaan piiriin, ja yleisölle, joka on sitä tilauksillaan kannattanut. Vaikkapa juhlavihon kirjoitukset ovatkin lyhyitä, luulemme kuitenkin saattavamme sanoa, että tämä julkaisu antaa pienoiskuvan — joskaan ei täydellistä — meidän henkisistä voimistamme sekä myöskin siitä mielenkiinnosta, mitä suomen kielellä harjoitettu sivistystyö voi saada osakseen maamme rajojen ulkopuolella. Ja jos tämä pitää paikkansa, ei juhlavihkoon pantu työ ole hukkaan tehtyä.

Suurlakon tähden ja useitten kirjoitusten myöhästymisen vuoksi ei juhlavihkomme voinut ilmestyä sinä päivänä, 1 p. joulukuuta, jona 25 vuotta oli kulunut Valvojan näyttönumeron ilmestymisestä. Suurella voimainponnistuksella sekä kirjapainon että toimituksen puolelta voitiin saada täytetyksi juhlavihon erikoispainoksen kustantajalle annettu lupaus, että vihon tuli ilmestyä ainakin muutamia päiviä ennen joulua.

Saadaksemme vihon valmistumaan, oli pakko juhlavihosta jättää pois muutamia kirjoituksia, jotka joko tulivat liian myöhään tai olivat liian pitkiä tai joiden tekijät olivat muulla kirjoituksella edustettuina juhlavihossa. Nämä kirjoitukset ilmestyvät nyt tässä vihossa. Kaksi kirjoittajaa, Valvojan entinen päätoimittaja O. E. Tudeer, sekä virolainen Oskar Kallas, joiden kirjoitukset myöhästyivät, eivät ensinkään esiintyneet juhlavihossa; sitä vastoin olivat J. H. Erkko, Aino Kallas ja Eino Leino, joiden tässä julkaistut kirjoitukset olivat niinikään juhlavihkoon aiotut, siinä muilla kirjoituksilla edustettuina. Yksi juhlavihkoon aiottu kirjoitus, joka tuli sangen myöhään ja oli niin pitkä, että se olisi ehdottomasti lykkäyttänyt juhlavihon ilmestymisen yli joulun, ja joka sitä paitsi toimituksen mielestä oli laadultaankin juhlavihkoon sopimaton, on ollut julkaistuna Uudessa Suomettaressa, koska sen tekijä ei katsonut voivansa antaa kirjoituksensa jäädä tähän tammikuun vihkoon, johon tarjouduimme sen ottamaan.

Niin uskomattomalta kuin se tuntuukin, on viimeksi mainitusta varsinaisesti toimituksen sisäisestä asiasta saatu hyökkäyksen aihe Valvojan nykyistä toimitusta vastaan. On muutamilla tahoilla katsottu kerrassaan sopimattomaksi, että toimitus on luullut olevansa oikeutettu harkitsemaan, mitkä kirjoitukset ovat katsottavat sopiviksi juhlajulkaisuun ottaa, mitkä eivät, ja nähtävästi siis arveltu että tämä asia oikeutta myöten on U. S:n „koko kansan“ päätettävä. Ja näissä pahan mielen purkauksissa ei ole edes väitetty, saatikka todistettu, puheenalaista kirjoitusta sopivaksi juhlakirjoitukseksi, vaan ovat ajatukset käyneet siihen suuntaan, että Valvojalle tarjotun juhlakirjoituksen sopivaisuutta toimitus ei saa arvostella

kirjoituksen arvoon, sisällykseen ja muotoon katsoen, vaan kirjoittajaan ja hänen entisiin ansioihinsa nähden.

Minun ei tarvinne sanoa, etten voi hyväksyä tämmöistä vaatimusta enkä olisi koko asiaan ensinkään koskenutkaan, jollen pitäisi tarpeellisena sen johdosta torjua erästä Valvojan toimitusta kohtaan lausuttua epäilystä. On epäilty, että Valvojan toimitus muka tahtoo syrjäyttää avustajiensa joukosta niitä kirjoittajia, jotka eivät valtiollisissa kysymyksissä ole lehden kannalla. Tämä epäilys ei ole oikeutettu, ei juhlajulkaisuun nähden eikä muutenkaan. Edelliseen oli pyydetty kirjoituksia avustajain puoluekantaan katsomatta, vaikkakin vastoin toimituksen toivoa monet, joilta avustusta oli pyydetty, jäivät pois. Tämä on tietysti monessa tapauksessa voinut riippua aivan satunnaisista syistä, niinkuin näkyy siitä, mitä äsken sanoimme. Valvojan avustajain luettelo pysyy uutta vuotta alkaessamme pääasiassa samana kuin ennen. Toimituksella luvassa olevien kirjoitusten joukossa on myöskin sellaisia, jotka osoittavat, että Valvojan entiset kirjoittajat puoluekannasta huolimatta tahtovat sitä edelleenkin avustaa. Omasta puolestaan pitää Valvojan toimitus sellaisen suomalaisen aikakauskirjan asiaa kuin Valvoja on siksi tärkeänä, että se tähän yhteiseen kultuurityöhön tahtoo koota yhteen kaikki saatavissa olevat voimat.

Valvojan juhlanumero ei kuitenkaan ainoastaan tuon yhden siinä olemattoman kirjoituksen vuoksi ole joutunut moitteen alaiseksi, vaan se on lisäksi Uudessa Suomettaressa, paitsi muita kirjoituksia, aiheuttanut kokonaista kaksi pitkää pääkirjoitusta „Suomalaisia mietteitä". Vaikken yleensä mielelläni rupea väittelemään sanomalehtikirjoittajain kanssa, jotka ehtivät esiintyä 30 kertaa sillä välin kuin minä yhden, niin tämmöinen suuri huomio vaatii kuitenkin vastahuomiota.

Uuden Suomettaren kirjoittaja on saanut aihetta „surullisiin suomalaisiin mietteihin" sen tiedustelun johdosta, jonka Valvoja juhlajulkaisunsa tähden pani toimeen ihmisyys- ja kansallisuuskysymyksestä. Kirjoittaja katsoo kansallisen liikkeemme „takatalven" merkiksi sitä, että Valvoja on rohjennut asettaa kansallisuusaatteen keskustelun alaiseksi. Valvojan kiertokirjeen sanat, jotka lukija voi juhlavihkostamme nähdä, todistavat muka „jäytävää epäilystä" suomalaisen kansallisuuden asiaan. Kirjoittajalle ei johdu mieleenkään ajatella, että Valvojan kehoitus mielipiteiden vaihtoon kansallisuuskysymyksessä on asetettu sillä tavoin kuin asiallisten vastauksien pyytäjän täytyy tehdä. Keskustelukysymystä esitettäessä täytyy tietysti viitata erilaisten käsitysten olemassaoloon ja pyytää henkilöiltä, joiden voi arvella olevan eri kannalla, vastauksia, jotka valaisevat heidän vakaumustaan asiasta. Ei kenellekään, joka kykenee sivistyneesti ajattelemaan, voi olla epätietoista, että kansallisuuskysymyksestä on olemassa erittäinkin nykyaikana eri käsityksiä. Muistettakoonpa vain U. S:n

käsityksen vastakohtana kansainvälisen sosialidemokratian ajatuskantaa. Miksi Uuden Suomettaren kirjoittaja tahtoo kieltää kansallisuusaatteen tarkastusta sen aatteen valossa, jonka edessä kaikkien inhimillisten pyrkimysten tulee voida osoittaa arvonsa, ihmisyysaatteen? Pelkääkö kirjoittaja keskustelua? Itsetietoinen ihminen ei menettele rakkaimpienkaan aatteittensa suhteen jäniksen tavoin, joka pistää päänsä pensaaseen, vaan hän kysyy ja arvostelee. Mutta Uuden Suomettaren kirjoittajan mielestä ei saa esittää kysymystä kansallisuuden arvosta, siihen täytyy uskoa kuten uskonkappalecseen, koska Snellman kerran on kansallisuuskäsitteen muodostanut. Lukija voi tämän Valvojan vihon ensi kirjoituksesta nähdä, että Snellmanin kansallisuuskäsite on jo ennen Valvojan syntymistä ollut epäilyksen alainen sellaisissakin piireissä, joiden suomalaisuuden harrastusta U. S:n kirjoittaja ei tahtone epäillä. Suomalaisen kansallisen liikkeen takatalven voi kirjoittaja siten, jos hän tahtoo, asettaa paljoa aikaisemmaksi kuin hän on tehnyt.

Uuden Suomettaren kirjoittaja ei itse puolestaan tahdo asettaa kysymystä kansallisuusaatteen arvosta. Mutta muut sen sittenkin tekevät, ja aiheita, jotka kyllä antavat nekin riittävästi syytä „surullisiin mietteisiin", on heillä siihen yltä kyllin. Mistä muusta on varsinaisimmin lähtenyt vaino Suomen laillista itsemääräämisoikeutta vastaan kuin siitä, mitä tämän oikeuden vainoojat sanovat — kansallisuusaatteeksi? Kenties Uuden Suomettaren kirjoittaja itsekin on huomaava, ettei hän kysymystä kykene paljaalla mahtisanalla ratkaisemaan, ja siitä saava aihetta entistä tarkemmin lukemaan ne lisät kysymyksen valaisemiseksi, jotka Valvojan juhlajulkaisu sisältää. Ainoastaan hänen oma ajattelemattomuutensa voi saada hänet vaatimaan kysymystä syrjään ja sen vuoksi lausumaan että kysymyksen rinnalla „merkitsee vähemmän mitä sille (Valvojalle) on vastattu" (!).

Ja mitä sisältää sitten Uuden Suomettaren kaksi pitkää kirjoitusta? Paitsi muutamia tekijän omia onteloita mahtipontisuuksia pelkästään — sitaatteja ja referaatteja Valvojan kirjoituksista!

Näistä on kai siis kuitenkin suomalaisuuden asian kannalta jotakin hyvää löydettävissä. U. S:n kirjoittaja löytää aluksi „ainakin y h d e n", joka ymmärtää suomalaisuuden asian, ranskalaisen oppineen Gauthiot'in, ja vakuuttaa ensimäisen kirjoituksensa lopussa että hän on „a i n o a", joka tämän asian käsittää. Toisen kirjoituksensa alussa tekijä jo vakuuttaa että „aivan niin surullinen kuin edellisestä kirjoituksestamme voi päättää, ei Valvojan juhlavihon sisällys toki ole suomalaisuuden asian kannalta", ja sitten hän löytää vielä ainakin kaksi „valontähteä", joita hän siteeraa ja refereeraa.

Vahinko ettei hra kirjoittaja ole jatkanut tutkimuksiaan. Jos hän olisi lukenut muutakin, mitä Valvojalle on sen tekemiin kysymyksiin

vastattu, olisi hän ehkä vielä löytänyt suomalaisuuden kannalta muitakin hyviä kirjoituksia. Kenties hän olisi lisäksi huomannut olevan jotakin ilon aihetta siinäkin, että kirjailijat, joiden äidinkielenä on ruotsi, tahtovat tässä esiintyä suomen kielellä sivistyneen suomalaisen yleisön edessä. Ja jos se häntä ei ilahuta, niin eikö olisi ainakin pientä ilonvälähdystä voinut herättää, ettei hra Gauthiot ole ainoa ulkomaalainen, joka on — ja juuri Valvojaa lukemalla — seurannut Suomen suomalaisen sivistyksen kehitystä, vaan että niitä on useita muitakin ja että niiden joukossa on, niinkuin juhlavihko osoittaa, semmoisia, jotka ovat siihen määrin perehtyneet suomen kieleen, että pystyvät itse suomeksi kirjoittamaan? Eiköhän tämäkin seikka olisi voinut antaa Uuden Suomettaren kirjoittajalle aihetta joihinkin „suomalaisiin mietteihin"?

Ja eiköhän hra Gauthiot'inkin kirjoitus voisi antaa U. S:n kirjoittajalle vielä aihetta muunkinlaisiin mietteihin? Eiköhän se saattaisi johtaa häntä ajattelemaan, että suurena syynä suomalaisuuden alennustilaan on ollut se, että juuri suomenmieliset itse eivät ole käytännössä toteuttaneet teoriojansa, etteivät he ole antaneet suomen kielelle sitä sijaa kotiensa ja esiintymisensä kielenä, joka sille olisi tuleva? Edelleen on hra Gauthiot'in kirjoituksessa yksi kohta, joka U. S:n kirjoittajalta on jäänyt kokonaan mainitsematta. Ranskalainen tiedemies sanoo, että Valvoja „edustaa ei yksin Suomessa, vaan muuallakin maailmassa suomen kieltä ja suomen mieltä", ja hän asettaa kirjoituksensa alussa mittakaavaksi suomalaisen sivistyksen ulottuvaisuudesta Valvojan levenemisen, Valvojan tilaajamäärän verrattuna Finsk Tidskriftin tilaajamäärään. Ranskalainen kirjailija siis — lieneekö Uuden Suomettaren kirjoittaja sen huomannut? — arvostelee suomalaisen sivistyneen luokan lukumäärää sen mukaan, missä määrin Valvojaa Suomessa tilataan ja luetaan. Luuleeko Uuden Suomettaren kirjoittaja edistävänsä sitä suomalaista sivistystyötä, jota ranskalainen kirjailija arvostelee näin tärkeäksi, sillä että kirjoittelee Valvojasta lukijoilleen niin kuin Uuden Suomettaren kirjoituksissa luetaan. Puhuessaan Valvojan tilaamisesta kirjoittaja ensi sijassa panee painoa Valvojan eroavaan valtiolliseen kantaan ja laajasanaisesti hän valittaa tätä seikkaa lukijoillensa, jotka vasta nämät puoluemiehen tietysti sangen otolliset huokaukset luettuaan saavat sen „mitä lämpimimmän" kehoituksen, että sittenkin ja kaikesta huolimatta Valvojaa olisi kannatettava.

Millä kannalla Valvoja on ollut suomalaiseen kansallisuusasiaan nähden, ei minun tässä tarvitse selittää, vaan saan siinä suhteessa viitata lukuisiin lausuntoihin, joita lehtemme on sisältänyt. Mitä se henkilö, joka viimeksi kuluneiden yhdeksän vuoden kuluessa on ollut Valvojan päätoimittajana ja nyt siitä eronnut, on näistä asioista ajatellut, näkyy muun muassa hänen kirjoituksestaan „Uutena vuonna 1902". Meidän

ei ole tarpeen sitä uudestaan painattaa lehteemme, mutta tahdomme siihen viitata, kun aloitamme uuden vuoden 1906, jolle lähtiessämme toivotamme lukijoillemme onnea ja menestystä.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Teollisuushallituksella: Suomen teollisuushallituksen tiedonantoja. 37 vhk. — Teollisuustilastoa v. 1903. Tehtaat ja käsiammattilaitokset.

Maanviljelyshallituksella: Maanviljelyshallituksen kertomus vuodelta 1903. — *Enzio Reuter*, Kertomus tuhohyönteisten esiintymisestä Suomessa vuonna 1903. — *G. A. Bredenberg*, Berättelse från Mustiala försöksstations meijeriafdelning för åren 1901—03.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *V. Salminen*, Köyliön pitäjän historia. 4: —. — *Valfrid Vasenius*, Suomalainen kirjallisuus. 5 lisävihko 1896—1900. 6: —. — Suomen kansan sävelmiä. Toinen jakso. Kolmas vihko. — *Molière*, Oppineita naisia. Suom. O. Manninen. 2: 50. — *Väinö Salminen*, D. E. D. Europæus. 3: —. — *Shakespeare*. Kuningas Henrik V. Suom. P. Cajander. 2: 50. — *Jakob Hurt*, Setukeste laulud. 16: —.

Tilastollisesta päätoimistosta: Suomen tilastollinen vuosikirja 1905. — Säästöpankkien tarkastajan alamainen kertomus ynnä yleiskatsaus säästöpankkien tilaan ja hoitoon v. 1904. — Panttilainaustarkastajan alamainen vuosikertomus ynnä yleiskatsaus panttilainauslaitoksiin v. 1903 ja 1904. — Siirtolaisuus vuosina 1902—03. — *Matti Helenius*, Invaliditeetti- ja vanhuusvakuutuksen tila eri maissa. 1: 50. — Suomen laivaliike Venäjän ja ulkovaltojen kanssa v. 1904. — Suomen kauppa Venäjän ja ulkovaltojen kanssa sekä tullilaitoksen ylöskanto v. 1904. — *Aug. Hjelt*, Väestösuhteet Suomessa v. 1904.

Otavalta: *Th. Rein*, Johan Vilhelm Snellman tecknad af — —. 9—14 vhk. à 1: 75. — *Aino Kallas*, Meren takaa. 2: 25. — *Eino Leino*, Naamioita. 3: 25. — —, Päivä Helsingissä. 1: 85. — *Joel Lehtonen*, Villi. 3: 50. — —, Mataleena. 2: 75. — *Rafael Engelberg*, Työpajan töminässä. 1: 50. — *Arvid Järnefelt*, Maaemon lapsia. 3: 25. — *Tyko Hagman*, Ihminen ja eläin. 2: 25. — *Mikael Johnsson*, Neuvoja maalaiskansakoulujen perustamiseen ja hoitoon. 1: 50. — *Urila*, Kappale kouluhistoriaa 1: —. — *Larin Kyösti*, Meren mainiinkeja. 2: 25. — *Arthur Chambers*, Haudantakainen elämä. Suom. K. Suomalainen. 2: 25. — *Adolf Langsted*, Yksin maailmalla. Suom. Edla Nord. 1: 85. — *Johanna Spyri*, Pikku Heidi. Suom. 2: 25. — *Henryk Sienkiewicz*, Sakari Bartek. Suom. Maila Talvio. —: 85. — *P. Nordmann*, Maantieteen opetuksen tarkoitus, välikappaleet ja metodi. Suom. Toinen pain. 1: 50. — Tulevaisuutta kohti. Suomeksi julkaisi N. R. af Ursin. 2: 75. — *Daniel De Foe*, Robinson Crusoe'n elämä ja kummalliset seikkailut. Suom. Samuli S. 2: 50. — *Ludvig Kiljander*, Eläinoppi. 4: 50. — *J. Blicher-Clausen*, Inga Heine. Suom. Samuli S. Toinen pain. 2: 75. — *Max Oker-Blom* ja *S. V. Levander*, Kodin lääkärikirja. 1 ja 2 vhk. à —: 45. — *Poul La Cour* ja *Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. Suom. 6 ja 7 vhk. à —: 75. — *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799. Suom. Kaarlo Blomstedt. 9—13 vhk. à —: 50. — *Yrjö Veijola*, Karsikko. 1. 50. — *V. Soldan-Brofeldt*, Meidän Tiroolin matka. 1: 75. — *Berje Janssen*, Niilo Grubben seikkailut. Suom. Helmi Setälä. 1: 75.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *O. Manninen*, Säkeitä. 3: —. — *Iivo Härkönen*, Syystarinoita korvesta. 1: 50. — *Levis Wallace*, Ben-Hur. Suom. Aatto S. Toinen painos. 3: 50. — *Matti Helenius*, Alkoholikysymys tilastotieteen valossa. 4: —. — *Hans Aanrud*, kertomuksia. Suom. V. Tarkiainen. 1: 25. — *Helen Keller*, Kertomus elämästäni. Suom. 2: 25. — *Leo Tolstoi*, Sota ja rauha. I,1. 1: 25. — *Miguel De Cervantes Saavedra*. Älykkään ritarin Don Quijote de la Manchan elämänvaiheet. Suom. 2: 50. — *K. Flodin* ja *P. Nordmann*, Albert Edelfelt. Suom. O. A. Joutsen. 1: —. — *Santeri Alkio*, Nuorisoseurakirja. I. 3: 25. — *Heikki Meriläinen*, Korpelan Tapani. Toinen pain. 1: —. — Kirkkoisä Augustinuksen tunnustukset. Suom. Osv. Stenroth. 3: 50. — Kodin kirja. Lukemista Suomen kodeille. II. 2: — Suomen nuorison laulukirja. Kolmas lis. pain. 1: 50. — *Kyösti Järvinen*, Liikeapulaiskysymys ja yhteiskunnallinen lainsäädäntö —: 75. — *Alpo Noponen*, Ensimäisellä kymmenellä. 1: 25. — *Sven Hedin*, Seikkailuja Tibetistä. Suom. 3, 4 ja 5 vhk. à —: 50. — Tohtori Martti Lutherin saarnoja. Suom. Uusi laitos. 2 vhk. —: 50. — Sosialidemokratian vuosisata. Suom 6, 7 ja 8 vhk. à —: 25. — *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. Suom. 22 vhk. —: 55. — Keksintöjen kirja. 13 vhk. —: 65. — Punatulkku. — Hienointa kultaa. (Täti kertoo III.) —: 25. — *Lauri Soini*, Salojen elämää. —: 50. — Joululusanoma lapsille —: 15. — *Marja Salmela*, Taistojen teitä. 4: —. — *Z. Topelius*, Lukemisia lapsille. Suom. 16, 17, vhk. à —: 75. — —, Pieniä kirjoitelmia. Suom. 9 vhk. —: 55. — *Ch. Wagner*, Nuoriso. Suom. Aune Krohn. — *Matti Tarkkanen*, Nykyajan herätysliikkeet. 1: —. — *Victor Madsen*, Maapallon kehityshistoria. Suom. J. E. Aro. 1: 50. — *Koraalikomitea*, Uusia hengellisiä sävelmiä I. —: 40. — *Ilmari Kovero*. Yksityiskirjanpito. — *Mary Macleod*, Shakespeare nuorisolle I. Suom. A. ja K. Forsman. 2: 75. — *H. Klemetti*, Uusia hengellisiä sävelmiä I. Sovittanut — —. 1: 25. — *Syrjästäkatsoja*, Kuinka uutta Suomea rakennetaan. 1: 25. — *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 10 vhk, —: 25. — Kuvateos: Albert Edelfelt. 1 vhk. 4: 50. — *Leimu*, Väinölä. Helmivyö suomalaista runoutta. 2: —. — Runoja Väinölästä, Helmivyö uudempaa suomalaista runoutta. —: 75. —

K. J. Gummeruksella: *Juho Reijonen*, Kulku-ukon kertomuksia. 1: 50. — *Augusta Demander*, Kokemuksia kansakoulussa. 1: 25. — *Natanael Beskow*, Saarnoja. Suom. M. I. 7 vhk. —: 80. — *Rudolf Handmann*, kristinusko ja buddhalaisnus toisiinsa verrattuina. Suom. K. K. Ahlstedt. —: 65. — *Jaakko Gummerus* ja *Erik Johansson*, Kirkko ja valtio. —: 50.

Heliokselta: *Arvid Järnefelt*, Helena. (Ruotsiksi.) *Bertel Gripenberg*, Gallergrinden. 4: 25. — *Hjalmar Procopé*, Belsazars gästabud. 3: 75. — *C. G. Estlander*, Från flydda tider. 4: 75. — *Gustaf Cygnæus*, I grefvens tid. 1: 25. — Hvad Albert Edelfelt skrifvit. Minnesteckningar, uppsatser och konstbref. — Dödens tystnad. Nya ryska noveller. Käänt. Alfred Jensen. 4: 75. —. *Ivar Wilskman*, Idrotten i Finland i början af tjugonde seklet. I ja II. à 3: —. — *J. E. Rosberg*, Land och folk. 12 vhk. — *Eric Ehrström*, Jorden rundt i flygmaskin. — —, Maan ympäri lentokoneella. — *Robert Browning*, Råttfångaren från Hameln. — *Oscar Wilde*, Lord Arthur Savile's brott och spöket på Canterville. Ruots. käänt. Michaël Gripenberg ja Ernst von Wendt. — *Fichte*, Tankar i urval utgifna af Rolf Lagerborg. 3: 25. — *Viktor Heikel*, Gymnastikens historia. Förra delen. 4: 50. — *Arvid Järnefelt*, Jordens barn. 3: 25. — *Leonid Andrejeff*, Det röda skrattet. Käänt. A. B. 2: 75. — *Georges Rodenbach*, Klockspelaren. Käänt. Agnes von Kraemer. 5: 75. — M:me Rolands bref i urval öfversatta af Alma Söderhjelm.

G. L. Söderströmiltä: *Gustaf Frenssen*, Kyläsaarnoja. Suom. Yrjö Lindstedt. 7—9 vhk. à —: 60. — *Hans Nielsen* ja *Offert Ricard*, Ota käteesi ja lue! Suom. 1 vhk. —: 55. — Valikoima satuja ja kertomuksia. Suom. Fanny Mantere. 1: 75. — *C. Skovgaard-Petersen*, Usko ja ajallinen menestyminen. 3 vhk. 1: 15.

Söderström & C:o:lta: *Eliel Vest*, Zachris Topelius. En biografisk studie af — —. 5: —. — *Anders Ramsay*, Från barnaår till silfverhår. Sjette afd. 4: —. — *Birger Widt*, Marskalk Jamagatas ring. 3: 50. — Engelsk lyrik.

Käänt. Anna Krook. 8: —. — *Mortimer Forsten*, Minnen från andaktsstunder. 8: —. — *Fågel Blå*, Sex kissar. 1: 50. — *Eva Ljungberg*, Systrar. 2: 50. — *Axel Rosendahl*, Alfabetisk ordlista till Lärobok i franska. — *Erik Johansson*, Kristlig religionslära. 2: 90. — Nya testamentet. vhk. 7—8.

Historiallisilta seuraltа: Historiallinen arkisto. XIX. 2: 50.

G. W. Edlundilta: *Z. Topelius*, Samlade Skrifter. 19—22 vhk. à 1: 50. — *Gustaf Trolle*, Ruotsalainen uhkapurjehtija. Suom. Juho Jäykkä. 1: 50.

Pellervo seuralta: *Hannes Nylander*, Yhteistoimintaa karjan jalostamisessa. 1: 25. — Yhteinen metsätalous. —: 75. — *Lennart Gripenberg*, Viljanmyyntiosuuskunnat. 1: 25. — *Hannes Gebhard*, Maanosto-osuuskunta —: 50.

Boman & Karlssoniita: *Otto Sverdrup*, Uusia maita. Suom. 29—31 vhk. à —: 55. — *Urho Haapanen*, Syksyisiä vesoja. 1: —. — —, Torpparit. —: 75. — *Yrjö Heilala*, Kolmen markan koneenkäyttäjä. — 75. — —, Pullan pyörittäjäin kokous. —: 50. — —, Rautateiltä ja sen varsilta. I. 1: 25. — *J. A. Teirikari*, Merikuvia. 1: 50. — *Birger Vidt*, — Kaksiteräinen miekka. Suom. W. J. 1: 75. — *A. L.* Iltahetkien iloksi. 1: 25. — — Juttuja. 1. 25.

Suomen lähetysseuralta: *B. H. Helander*, Apostolein teot. II. 1: 50.

Ekonomiska samfundetilta: Föredrag och förhandlingar. IV, 3 ja 4 vhk. à 1: 50.

Suomen metsänhoitoyhdistykseltä: Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisuja XXII, 3.

B. B. Bergdahliita: *Edvin Snellman*, Kirkkohistorian oppikirja lyseoille ja tyttökouluille. 2: 40.

Clouberg & C:o:ita: *J. W. Ruuth*, Viipurin kaupungin historia. Suom. 6. vhk. 1: 50.

Kansanvalistusseuralta: Kansanvalistusseuran kalenteri 1906. 8: —.

Tekijältä: *J. Kahilus*, Esimerkkejä fysiikan alalta. Oppikouluja varten. Toinen pain. 1: 25.

Teoloogінen Aikakauskirja, 8 ja 9 vhk. 1905: G. G. Rosenqvist, Några tankar med anledning af den senaste tidens händelser. — Jaakko Gummerus, Raamatun arvo ja käytäntö keskiajan kirkossa. — —, Saksan ja pohjoismaiden tärkeämpi teoloogінen kirjallisuus vuodelta 1904. IV. Kirkkohistoria.

Yhteiskuntataloudellinen aikakanskirja: n:ot 5 ja 6: Onni Hallsten, Ruotsin vakuutuslain pääkohtia. — Matti Helenius, Alkoholikysymyksen tilastollinen selvitys. — J. Forsman, Uusi teoria tuotannon ja kulutuksen välisestä suhteesta.

Historiallinen aikakauskirja, n:o 5: Kustavi Grotenfelt, Erään Turun ylioppilaan kirjevaihto. — E. G. Palmén, Kuusikymmenvuotisia muistoja. — Gunnar Lindström, Gregorius Turonensis.

Duodecim, n:ot 8 - 10: Theodor Löfström, Ammattien tarkastuksesta terveydenhoidollisessa mielessä. Taav. Laitinen, Alkoholin vaikutuksesta sekä ihmis- että eläinruumiin vastustuskykyyn erityisesti huomioonottamalla perinnöllisyyttä.

Dansk Tidsskrift; n:o: C. Lambek, Byliv og Landliv. — H. Waage, Ligo Valgeret for alle Folketingsvælgere.

Virittäjä, n:o 7.
Kansakoulun lehti, n:t 21, 22.
Suomen urheilulehti, n:t 9, 10.

Pyrkijä, n:t 11, 12.
Maantieteellisen yhdistyksen aikakauskirja, n:o 6.
Terveydenhoitolehti, n:t 9 - 12.
Teollisuuslehti, n:t 20—24.
Metsän ystävä, n:t 11, 12.
Kanerva, n:t 23 - 24.
Neuphilologiche Mitteitungen, n:t 7, 8.
Framtid, n:t 1—3.
Opettajain lehti (näytenumero).
Suomen kirjakauppalehti, n:t 22—24,
Kodin ystävä, n:o 12.
Puutarha, n:o 12.
Nuori Suomi (näytenumero).
Naisten ääni (näytenumero).
Postimees, n:t 1—8.
Rakennustaito (näytenumero).
Sosialistinen aikakauslehti (näytenumero) 1, 2.
Lukutupa, n:o 1.
Le courrier Européen, n:ot 3, 4.
Vapaa sana (näytenumero).
Tähti, n:t 1, 2.

Nykyaikaiset rotuteoriat sielutieteen valossa.

Kirjoittanut

ARVI GROTENFELT.

I.

Usein kuulee sanottavan, että filosofia on vieras käytöllisen elämän harrastuksille ja tarpeille, että se viihtyy vain abstraktsionein ilmakehässä eikä siis tuota mitään hyötyä ihmiselämälle. Mutta tämä tiede on siinä kohden varsin omituisessa väliasemassa. Sillä toiselta puolen sattuu myöskin usein, että ihmiskuntaa kiihkeästi kuohuttavat sellaiset kysymykset ja harrastukset, joihin täytyy etsiä selvitystä filosofian avulla, ja silloin suuri yleisö tahi ainakin kaikki ne ihmiset, jotka ottavat osaa ihmiskunnan suuriin pyrintöihin, innolla heittäytyvät filosofeeraamaan, niin hyvin kuin osaavat. M. m. on suuria käytännöllisiäkin kysymyksiä, jotka vaativat valaisua erittäinkin *sielutieteen* puolelta. Yksi sellainen kysymys, joka nykyhetkellä kiihoittaa intohimojakin ja joka kaipaa sielutieteellistä valaisua, on kysymys eri ihmisrotujen keskinäisistä suhteista: pitääkö eri rotuihin kuuluvain kansain olla tasa-arvoiset ja ystävällisissä suhteissa toisiinsa, vai pitääkö yhden rodun hallita toisia; onko välttämätöntä että on jonkinmoinen sotatila eri rotujen välillä j. n. e.? Tämä kaikki riippuu tietysti eri ihmisrotujen erilaisista kyvyistä ja ominaisuuksista.

Paljon huomiota ovat viime vuosikymmeninä herättäneet muutamien kirjailijain esittämät jyrkät rotuteoriat, jotka väittävät, että rotujen eroavai-

suudet ovat hyvin syvät ja perinjuuriset ja että ne ovat ratkaisevasti määränneet ihmiskunnan historian kulun. Yhdellä rodulla on muka paljoa suurempi sivistyskyky kuin toisilla, — valkoisella rodulla tai „arjalaisella rodulla“ tai „germanilaisella rodulla“, taikka miten sitä tahtoo määritellä; se rotu yksistään on saanut historiassa aikaan huomattavia tekoja, suuria ja jaloja luomia. Tahi myöskin on kuulunut väitteitä siihen suuntaan, että, vaikkei mikään rotu olisikaan ehdottomasti etevämpi muita, niin kuitenkin jokaisella rodulla on määrätty erikoisuutensa ja se luo sentähden välttämättä aivan omituisen sivistysmuotonsa. Sen tulee muka pitää kiinni omituisuudestaan, jyrkästi kannattaa ja kehittää vain sitä, ja sen vuoksi jonkinmoinen sotakanta eri rotujen välillä on muka välttämätön. Tämänsuuntaisista väitteistä lähtien on vaadittu, että tulee pitää tarkasti huolta „rodun puhtaudesta“; on väitetty, että eri rotujen sekoittuminen toisiinsa vaikuttaa turmiollisesti kansoihin ja sivistyskehitykseen.

Monestakin syystä nämä opit ovat herättäneet vilkasta mielenkiintoa yleisössä, — jos kenties ei juuri meillä, niin kumminkin monessa muussa maassa. Ne voivat panna liikkeelle kansalliskiihkoisia, „natsionalistisia“ tunteita ja intohimoja ja ne ovatkin usein esiintyneet sellaisten pyrintöjen yhteydessä ja saaneet kannatusta kansalliskiihkoilijain puolelta. Toinen syy, joka myöskin on hankkinut näille opeille suosiota, on se, että historiallisen kehityksen selittäminen rotuomituisuuksien nojalla tuntuu luonnontieteelliseltä, fysiologiselta selitykseltä ja saavuttaa sentähden nykyaikana mieltymystä. Sillä etsitäänhän meidän aikanamme — aivan oikeutetuista syistä — innokkaasti juuri luonnontieteellisiä selityksiä ilmiöihin.

Olisi odotettavissa, että me täällä Suomessa aivan erityisellä mielenjännityksellä kiinnittäisimme huomiomme kysymykseen rotuomituisuuksista, että käsittäisimme sen oikein kansalliseksi elinkysymykseksi. Mutta sensijaan meillä enimmäkseen kovin tyynesti ja välinpitämättömästi kuunnellaan rotuintoilijain puheita rotupuhtauden suuresta merkityksestä, juuri kuin asia koskisi vain jotakin vierasta ja kaukaista yhteiskuntaa, eikä lainkaan oman isänmaallisen sivistyksemme sisintä olemusta ja elinvoimaa. Kuitenkin on ilmeistä, että, jos tosiaankin rotuomituisuuksilla olisi niin erinomaisen syvä ja ratkaiseva merkitys kuin monet nykyänsä väittävät, niin Suomen kansan asema olisi kovin omituinen ja vaikea siinä rotujen kilpailussa tai rotujen taistelussa, jota väitetään maailmanhistorian

olennaiseksi sisällykseksi. Se perustus, johon koko sivistyksemme nojautuu, olisi arveluttava ja epävarma ja koko sivistystyömme kenties suorastaan toivotonta. Sillä onhan Suomen kansa kokoonpantu aivan eriluontoisista rotualneksista, ja sivistyksemme on kerrassaan heterogenisen, eriaineisen rotusekoituksen tuote, jommoista rotuteoreetikot pitävät niin turmiollisena. Kansamme pääaineksen olemme tottuneet lukemaan mongolilaiseen rotuun, — tosin pääasiassa vain kielivertailun perustuksella. Sen mukaan kansamme pääaines kuuluu kansainryhmään, jonka koti ja varsinainen maaperä yleensä on Aasia. Sivistyksemme taas on verrattomasti suurimmaksi osakseen aivan toisenrotuisten kansojen, arjalaisten, luoma. Kuinka nämä toisilleen perin vieraat ainekset voivat sulautua yhteen? Kenties on väärin, että me niin tyynesti ja välinpitämättömästi kysymystä käsittelemme. Epäilemättä on syytä sitä vakavasti punnita ja koettaa sitä tieteellisesti valaista.

Sitä paitsi nuo jyrkät rotuteoriat usein esiintyvät aivan erityisillä *tieteellisyyden* vaatimuksilla. Useat niiden innokkaimmista kannattajista vakuuttavat lakkaamatta, että heidän oppinsa muka on perusteellisen tieteellisen tutkimuksen uusin tulos ja viimeinen sana, — vaikka kriitillinen tarkastaja mielestäni välttämättä tulee siihen vakaumukseen, että nuo kiihkeästi esitetyt väitteet todenteossa johtuvat aivan toisenlaisista vaikuttimista ja perusteista. Kun suuri yleisö kuulee puhuttavan näistä opeista, herää siinä aivan luonnollisesti se ajatus, että niillä lienee vankka tieteellinen perustuksensa niissä laajoissa antropologisissa, kansanpsykologisissa ja sosiologisissa tutkimuksissa, joita, niinkuin jokainen tietää, meidän päivinämme harjoitetaan. Puolestani luulen, että tieteellä on täysi syy ehkäistä tuollaisen luulon syntymistä ja panna vastalauseensa sitä vastaan. Rotuintoilu nojautuu tieteellisesti katsoen varsin heikkoihin perusteihin; syynä siihen, että se on niin paljon kannatusta saanut, ovat aivan toiset asianhaarat ja vaikuttimet.

Jo vv. 1853—55 ilmestyi teos, jota sopii katsoa tuon suunnan alkulähteeksi ja johon sen kannattajat yhä uudelleen viittaavat klassillisena, perustavana teoksena — kreivi DE GOBINEAUn „Essai sur l'inégalité des races humaines" (tutkimus ihmisrotujen erilaisuudesta, 4 osaa). Siinä esitetään laajasti tuota oppia, että historian kulku ja inhimillisen sivistyksen kehitys johtuu korkeampien ja alempien rotujen vastakohdasta sekä että kaikki se, mikä historiallisissa sivistysmuodostuksissa maan päällä

on suurta ja jaloa, on lähtenyt yhdestä juuresta eli yhdestä kansainheimosta.

Gobineau on vielä siinä onnellisessa asemassa, että hän voi pääasiassa pitää kiinni ihmiskunnan yksinkertaisesta jaosta kolmeen rotuun, valkoiseen, keltaiseen ja mustaan. Hänen seuraajansa ovat olleet pakoitetut turvautumaan paljoa monimutkaisempiin teorioihin. Ei Gobineau kumminkaan katso kaikkia niitä kansoja, jotka kuuluvat tuohon kovin laajaan valkoiseen rotuun, yhdenvertaisiksi, vaan valkoisesta rodusta hän valitsee yhden osan, arjalaisen kansanheimon; hänen teoksensa päätulos on: valkoisen rodun etevämmyys, ja tässä rodussa arjalaisen heimon („supériorité du type blanc, et, dans ce type, de la famille ariane"). Valkoisen rodun muut haarat eivät olekkaan hänen väitteensä mukaan puhdasta syntyperää, vaan sekarotua; esim. seemiläiset ovat syntyneet valkoisen ja mustan rodun sekoituksesta. Missä arjalainen on puhdas rodultaan, siinä hänessä tahdon pontevuus ja kestävyys on onnellisesti yhtyneenä älyn etevyyteen, hänen mielessään liikkuvat ihanteelliset aatteet ja ylevät pyrinnöt, hän on tunteellinen, mutta myöskin urhoollinen ja ritarillinen, jopa hiukan hurjuuteen asti (farouche), — niinkuin muinaiset germanit olivat. Keltaisessa rodussa on tahdon kestävyyttä, samoin kuin valkoisessa; mutta se on aivan „utilitaristinen", s. o. kääntyneenä aineellisen hyödyn tavoittelemiseen; henkisessä katsannossa se on aina vain „keskinkertainen", ei pyri koskaan erittäin korkealle eikä syvälle. Musta rotu on aistillinen, sen ajatuskyky on heikko, pyrinnöissään se voi osoittaa kiihkeyttä ja hurjuuttakin, mutta ei kestävyyttä.

Gobineau myöntää, että muutamissa tapauksissa rotusekoitus on tuottanut edullisiakin tuloksia. M. m. hän esittää sen oudoksuttavan väitteen, että taiteellinen mieli ja kyky on syntynyt valkoisen ja mustan rodun yhtymisestä; muinaiskreikkalaisetkin ovat muka saaneet taiteelliset lahjansa siten, että heihin välillisesti on sekoittunut neekerirodun verta [1]. Yleensä kuitenkin rotujen sekoittuminen on Gobineaun opin mukaan se turmion lähde, joka ihmiskunnan historiassa yhä laajemmalle levittää myrkkyänsä ja joka vaikuttaa, että tulevaisuus hänestä näyttää synkältä ja toivottomalta. Hän väittää hyvin jyrkästi, että *kaikki* sivistysmuodos-

[1] „Le génie artistique, également étranger aux trois grands types, n'a surgi qu'à la suite de l'hymen des blancs avec les nègres" (De l'inégalité etc. I, 1853, s. 356; vrt. II s. 78—100 y. m.).

tukset maan päällä ovat saaneet alkunsa jostakin valkoisen rodun haarasta. Esim. Kiinassakin ja Egyptissä sivistyskehitys on muka alkanut siitä, että jokin arjalainen heimo on tullut maahan ja perustanut yhteiskunnallisen järjestyksen sekä valtiollisen elämän; siitä ohuesta kerroksesta valkoista ylimystöä, joka siten muka alkuansa oli olemassa näissäkin maissa, on lähtenyt kaikki, mikä niissä on saatu toimeen sivistyksen alalla. Mutta kaikkialla tuo jalo, eteenpäin vievä kansanaines on sitten yhä enemmän sekoittunut alempiin rotuihin. Europankin kansat ovat nykyänsä jo kovin sekarotuiset. „Suomalaiset" eli mongolilaiset ovat olleet koko Europan alkuasukkaina. Arjalaiset ovat sitten, tullen Aasiasta, valloittaneet maan, mutta ovat melkein kaikkialla sekoittuneet tuohon alempaan rotuun ja siten huonontuneet. Gobineau, joka katsantotavaltaan oli kerrassaan ylimysmielinen, kertoo tavanneensa laajoilla matkoillaan etevimpienkin kansojen seassa äärettömän paljon typeriä ja ala-arvoisia ihmisiä („imbéciles", „brutes"), sekä ennen kaikkea aivan liian paljon demokraatteja. Se kaikki johtuu turmiollisesta rotusekoituksesta. Itse puolestaan Gobineau luuli suoraan polveutuvansa eräästä norjalaisesta viikingistä Ottar Jarlista, joka 9:nnellä vuosisadalla valloitti Brayn kaupungin Rouenin läheisyydessä, vieläpä luuli sukupuunsa hänen kauttansa ulottuvan aina Ynglinga-sukuun ja Odiniin asti; siis hänessä ainakin oli puhdasta ja jalointa germanilaisverta. Rotusekoituksen tapahtuessa onneton välttämättömyys näkyy yleensä vievän siihen, että etevimmän rodun jalot ominaisuudet verrattain nopeasti häviävät ja huonommat luonnonominaisuudet vähitellen yhä enemmän pääsevät voitolle. Nykyänsä ei ole enää yhtään puhdasta valkoveristä kansaa, rotusekoitus on jo saastuttanut ne kaikki. Sentähden ei ole enää toivoa mistään uudesta huomattavasta alkuunpanosta sivistyksen alalla, vaan ihmiskunnan päivä laskeutuu jo varmaa iltahämäräänsä kohti.

Gobineaun opit eivät heti herättäneet paljon huomiota. Mutta viime vuosikymmeninä ne ovat useissa eri maissa saaneet innokkaita kannattajia. Ranskassa esim. DE LAPOUGE (teoksessaan L'Aryen, „Arjalainen"), AMMON y. m. ovat esittäneet samansuuntaisia oppeja.

Saksassa on aivan viime vuosina samanlainen henkinen virtaus erittäin voimallisesti esiintynyt. Sitä edustaa esim. tuo synnyltään englantilainen, mutta kasvatukseltaan kosmopoliitinen ja saksan kielellä kirjoittava Houston Stewart CHAMBERLAIN („Die Grundlagen des XIX Jahr

hunderts" — vrt. siitä Valvojassa 1900, s. 394—401). Nykyään ilmestyy Saksassa ylen tiheästi teoksia, jotka saarnaavat näitä rotuperiaatteita. Uusin tämänsuuntainen kirja, joka on joutunut minun käsiini, on erään J. L. REIMENin kirjoittama nimellä „Ein Pangermanisches Deutschland; Versuch über die Konsequenzen der gegenwärtigen wissenschaftlichen Rassenbetrachtung für unsere politischen und religiösen Probleme" (Pangermaninen Saksa; yritys soveltaa nykyaikaisen tieteellisen rotututkimuksen johtavat näkökannat poliitisiin ja uskonnollisiin kysymyksiimme) 1905. Kirjoittaja vaatii Saksan valtakuntaa ryhtymään germanilaisen rotuaatteen edistämiseksi laajoihin valloituksiin. Saksan pitää saada haltuunsa kaikki ne Europan mannermaan osat, joissa vielä on pelastettavissa joku määrä puhdasta germanilaista rotuainesta; ruumiilliset tunnusmerkit osoittavat, että sitä vielä on, paitsi varsinaisissa germanilaisissa kansoissa, jonkun verran esim. pohjois-Ranskassa, muutamissa Venäjän osissa j. n. e. Sentähden Saksan pitää hyvällä tai pakolla liittää yhteyteensä Skandinavia, Alankomaat, suuri osa Ranskaa y. m., ja sekarotuisissa seuduissa pitää kaikilla keinoilla, — väkinäisillä ja epähumanisillakin — vaalia puhdasta germanilaista rotua, edistää sen vahvistumista ja voittoa. Toinen äskettäin ilmestynyt samansuuntainen saksalainen teos on G. SPIELMANin „Urteile über Arier und Mongolen, Weckruf an die europäischen Kontinentalen unter historischer und politischer Beleuchtung der gelben Gefahr" (Arvostelmia arjalaisista ja mongoleista, herätyshuuto europpalaisille mannermaa-asukkaille historiallisesti ja poliitisesti valaisten keltaista vaaraa). Tämäkin nimitys puolestansa jo näyttää, että ahkerasti kehoitetaan ankaraan rotutaisteluun. — Myöskin Englannissa, Amerikassa ynnä muualla esiintyy kirjallisuudessa samansuuntaisia pyrkimyksiä ja aatteita.

II.

Mitä todisteita näillä opeilla on esiintuotavana tuekseen? Sitä kysyessämme huomiomme kiintyy ensiksi yrityksiin määrätä eri rotujen ruumiillisia, anatomisia tunnusmerkkejä. Voidaanko selvillä ruumiillisilla tunnusmerkeillä eroittaa rodut toisistaan, joten saataisiin varma pohja, jonka nojalla sitten voisimme punnita kysymystä niiden henkisistä ominaisuuksista ja kyvyistä?

Viime vuosikymmeninä on ahkerasti tutkittu asiata, on yritetty löytää roduntunnuksia ja rakentaa selvää ihmisrotujen järjestelmää. Mutta erinomaisen vaikeaksi on osoittautunut keksiä mitään varmoja tunnusmerkkejä. Oli totuttu eroittamaan ihmissuvun rodut toisistaan ensi sijassa ihovärin mukaan ja sen mukaisesti on nimitetty noita kolmea päähaaraa, joita vanhastaan on oletettu (ylemp. s. 100), sekä myöskin niitä viittä tunnettua rotua, jotka BLUMENBACH (1752—1840) eroitti (valkoinen, keltainen, musta, punainen, ruskea). Mutta yhä enemmän huomattiin näiden jakojen suuret heikkoudet. Etevä ruotsalainen tutkija RETZIUS koetti löytää perusteen rotujen eroittamiseen pääkallon eri muodoista, jotka olivat määrättävät tarkoilla mittauksilla. Niin eroitettiin pitkäkalloiset (dolikhokefalit) ja lyhytkalloiset (brakhykefalit) sekä pystyhampaiset (orthognathit) ja vinohampaiset (prognathit). Rotuintoilijat ovat yleensä hyväksyneet sen opinkappaleen, että jalon arjalaisen heimon tunnusmerkkeihin kuuluu pitkäkalloisuus. Mutta mahdottomaksi on osoittautunut tälläkään perustuksella jakaa ihmiskuntaa selvästi rajoitettuihin rotuihin. Useimmissa kansoissa, ainakin Europassa, tavataan nykyänsä pitkäkalloisia ja lyhytkalloisia aivan sekaisin. Eteläsaksalaiset ovat nykyään suurimmaksi osaksi lyhytkalloisia, niinikään slaavilaiset kansat. Pohjois-Saksassa ja Ranskassa kallomuodot ovat kovin sekoitetut. Ainoastaan englantilaiset ja skandinavilaiset, osaksi myöskin pohjois-saksalaiset vastaavat sitä tyyppiä, joka on julistettu tosiarjalaisten tunnusmerkiksi; he ovat jokseenkin yleisesti pitkäkalloisia, vaaleaverisiä, sinisilmäisiä, korkeavartaloisia. Nämä maat ovat *osaksi* samat kuin ne, joissa tiedetään germanilaisen heimon historiallisella ajalla säilyneen puhtaimpana. Ihmetellä kuitenkin täytyy, että Englannissa ruumiilliset rotutunnusmerkit ovat verrattain puhtaat ja yhdenlaatuiset, koska historiasta tiedämme juuri Englannissa kovin monien eri kansain sulautuneen toisiinsa. Joka tapauksessa eivät suinkaan kaikki ne kansat, jotka kielivertailun nojalla kuuluvat arjalaiseen eli indoeuroppalaiseen heimoon, osoita yhteisiä rotumerkkejä.

Sentähden nykyisten rotuintoilijain oppi on yhä enemmän pukeutunut omituiseen muotoon, johon alkua oli jo Gobineaussa: myönnetään että nykyiset „arjalaiset“ kansat ovat muodostuneet moninaisten rotusekoitusten kautta; mutta itsepintaisesti pidetään kuitenkin kiinni siitä perusaatteesta, että historian ylevät ja suuret teot sekä etevät sivistystuotteet kaikki ovat johtuneet yhdestä ainoasta alkurodusta, joka on ollut ytimenä

tahi yhtenä aineksena arjalaisten sivistyskansain muodostuksessa. Monesti oletetaan, että Europassa on toisiinsa sulautunut pääasiassa kolme alkuansa eroitettua rotua: ensiksi tuo „valittu“ kansa, — pohjoiseuroppalainen pitkäkalloinen, vaaleaverinen rotu, varsinainen *homo europœus;* toiseksi lyhytkalloinen, tummaverinen rotu, joka vanhimmista ajoista asti on asustanut keski-Europassa Alppien seuduilla ja jota muka Linné jo on kuvannut nimellä *homo alpinus;* kolmanneksi etelä-Europassa toinen pitkäkalloinen, mutta tummaverinen rotu, *homo mediterraneus*, joka monien mielestä jo on jonkinlaisessa yhteydessä neekerirodun kanssa, — kenties ikivanhoina aikoina syntynyt valkoisten ja neekerien sekarotu. H. St. Chamberlain esittää, että *alkuansa* germanit, keltit ja slaavilaiset olivat läheistä sukua toisilleen ja muodostivat tuon pohjoiseuroppalaisen jalon rodun, mutta sitten ne ovat suureksi osaksi sulautuneet ja hävinneet „alempiin“ rotuihin; keltit ja slaavilaiset ovat siten kadottaneet alkuperäisen rotuluonteensa, niin että nykyänsä pääasiassa vain germanilaiset kansat edustavat ihmiskunnan eteenpäin vievää ainesta. Nojautuen muutamien roomalaisten kirjailijain jotenkin epämääräisiin lausuntoihin oletetaan usein, että esim. vanhojen gallialaisten joukossa ylimykset, kansan johtajat, olivat vaaleaverisiä ja kuuluivat toiseen rotuun kuin kansan suuri enemmistö; he olivat muka pohjoisesta päin tulleita valloittajia, „jalompaa“ syntyperää, jotka muodostivat „kuninkaallisen“ aateliskerroksen tummempien „*hominum alpinorum*“ seassa.

Jota selvemmin on osoittautunut, että antropologiset tutkimukset eivät voi antaa tarkkoja ruumiillisia eri rotujen tunnusmerkkejä, sitä enemmän rotuteorian kannattajat ovat ruvenneet siirtämään keskustelun sielutieteen alalle ja puolustamaan lempiaatettaan sillä, että rotujen syvimmät, ratkaisevat eroavaisuudet ovatkin henkistä laatua. Ja rohkeasti he antautuvat kuvailemaan Europan alkurotujen sielullisia omituisuuksia, — joita rotuja ei kukaan ole nähnyt ja joista meillä ei ole mitään suoranaista tietoa, — varsinkin lempirotuansa, pohjoiseuroppalaista pitkäkalloista ja vaaleaveristä ihmistä. Se on ihmiskunnan historian *aktiivinen* rotu, toiminnanhaluinen, individualistinen, siinä ainoastaan elää oikea „personallisuuden henki“, joka kehittää yksilöitä henkisesti voimakkaiksi; samalla siinä elää ylevä, ihanteellinen mieli. Yhtenä sen tunnusmerkkinä mainitsevat muutamat saksalaiset kirjailijat mielialaa, jota muka erityisesti kuvaa saksalainen sana „Treue“ (uskollisuus), kun sillä tarkoitetaan sitä

suhdetta, mikä vallitsi muinaisgermanilaisen päällikön ja hänen „miestensä“ („Mannen“) välillä; se oli nim. aivan erinäinen, *personallinen*, ihanteellinen suhde *ihmisten* välillä, johon kuului täydellinen ja ehdoton antautuminen toisilleen.

Arveluttava seikka näissä teorioissa on kuitenkin se, että saman valiorodun eri ylistäjät kuvaavat sen henkisiä ominaisuuksia hyvinkin eri tavalla. Toisten mielestä, esim. Gobineaun ja Chamberlainin, ihannerodun luonne on tunteellinen ja idealinen, ritarillinen, jonkun verran romantillinen ja haaveksivainen, mystillisyyteen taipuva; sillä on selvä ja korkealle kehittynyt järki, joka mieluimmin oleksii ylevien, ihanteellisten aatteiden piirissä; Chamberlain teroittaa nimenomaan mieleen, että tahdon pontevuus ja sitkeys on paljoa suuremmassa määrässä toisen rodun, seemiläisen, tunnusmerkkinä. Sitä vastoin Lapougen mielestä, joka on yhtä innokas valkoisen pohjoiseuroppalaisen rodun ylistäjä, järkiperäiset kyvyt eivät siinä ole sen etevämmät kuin muussa ihmiskunnassa, vaan valiorodun pääasiallinen tunnusmerkki, joka antaa sille voiton muiden yli, on kylmä, sitkeä tahto, uupumaton, tarvittaessa kova ja häikäilemätön toimeliaisuus. Toisten mielessä siis kuvastuu rodun perusluonteena jonkinmoinen runollinen käsitys alkuperäisistä germaneista; toiset taas, „realistit“, katsovat sen perusominaisuudeksi sitä lakkaamatonta, häikäilemätöntä toiminnanintoa ja käytännöllistä ymmärtäväisyyttä, jolla nykyänsä germanilaiset teollisuuden harjoittajat ja liikemiehet „valloittavat maailman“ ja joka lienee kehittynyt korkeimpaan huippuunsa Amerikan „yankeissa“! Voidaanko ajatella jyrkempää ristiriitaa?[1]

Mitä sielutieteellisen kritiikin on sanottava kaikista näistä väitteistä? Kokemusperäisen sielutieteen pohjalla meidän on mahdoton väittää mitään sellaisesta tuntemattomasta suuruudesta kuin tuosta oletetusta pohjoiseuroppalaisesta vaaleaverisestä alkurodusta. Meidän on tyytyminen tarkastamaan henkistä elämää ihmisryhmissä, jotka ovat kokemusperäisesti vaarinotettavissa. Kysymme siis, voiko sielutiede huomata selviä sielul-

[1] Monessa katsannossa valaisevaa arvostelua rotuteoreetikkojen väitteistä ja yleensä tervejärkinen selvitys koko kysymyksestä tavataan S. R. Steinmetzin kirjoituksessa »Der erbliche Rassen- und Volkscharakter» (Perinnöllinen rotu- ja kansanluonne) aikakauskirjassa »Vierteljahrsshrift für wissenschaftliche Philosophie u. Soziologie», N. F. I (1902), S. 77—126. Siinä viitataan tarkemmin useiden yllämainittujen tutkijain eri teoksiin.

lisia eroavaisuuksia niissä roduissa, jotka nykyänsä ovat olemassa rinnakkain tai joista on säilynyt riittäviä historiallisia tietoja.

Mielestäni on asian selvitykseksi tärkeätä jakaa ne perusteet ja todisteluyritykset, joita tässä katsannossa on tuotu esiin, kahteen luokkaan ja pitää niitä kerrassaan erillään toisistaan. Noissa todisteluyrityksissä käytetään nim. kahta hyvin erilaista menettelytapaa; toinen on rohkeampaa laatua, osaa tuoda esiin paljon mieltäkiinnittäviä, usein hämmästyttäviäkin seikkoja ja näyttää pääsevän varsin rikkaihin ja intressantteihin tuloksiin, mutta sisältää myöskin suuria vaaroja ja virhelähteitä. Toinen menettely on paljoa varovaisempi ja vaatimattomampi, se ei osaa tuoda esiin läheskään niin jännittäviä väitteitä, mutta se on turvallisempi ja etenee verkalleen, hiljaisen tieteellisen tutkimuksen tavoin.

Edellinen, rohkeampi menettely, joka onkin tavallisin väittely- ja todistelutapa näitä kysymyksiä käsiteltäessä, on se, joka tarkastaa ja kuvailee kunkin kansan ja rodun luonnetta sen mukaan, kuinka se on esiintynyt historiassa eli mitä uutta se on luonut sivistyksen alalla. Näin menetellen on tultu esim. siihen väitteeseen, että muutamat kansat ovat osoittautuneet „aktiivisiksi", s. o. heissä on ilmennyt itsenäistä toimintahalua ja toimintakykyä. Toisia kansoja kuvataan sitä vastoin „passiivisiksi"; arvellaan, että ne eivät omaa riittävää alkuunpanovoimaa saadakseen aikaan mitään varsinaisesti uutta sivistyshistoriassa. Muutamat arvelevat esim., että ainoastaan arjalaiseen „rotuun" tai kieliheimoon kuuluvat kansat ovat aktiivisia, kaikki muut ovat passiivisia. Saman metodin mukaan kuvataan yksityisten kansain luonnetta. Muinaiset helleenit olivat taiteellisen kauneuden kansa. Roomalaiset olivat ikäänkuin luodut maailmanvalloittaja-kansaksi ja yhteiskunnallisiksi järjestäjiksi, heissä oli, paitsi sotaista kuntoa, erityinen tarkan kurin ja järjestyksen henki. Nykyisten englantilaisten kansallisena perusominaisuutena on käytännöllinen toimeliaisuus j. n. e. Pääasia on siis, tätä menettelytapaa noudatettaessa, historianfilosofinen jokaisen kansan ja rodun luonteenkuvaus sen sivistyshistoriallisten ennätysten mukaan.

Toinen varovaisempi ja vaatimattomampi metodi on se, joka koettaa riittävän laajalta vaarinottaa sielullisia toimintoja, mieluimmin alkeellisia sielullisia toimintoja, yksilöissä ja tutkia, ilmeneekö niissä eri rotujen eroavaisuuksia. Mallikelpoinen tieteellinen menettely olisi sellainen, että kokeellisesti tutkittaisiin esim. alkeellisia älyperäisiä sieluntoimintoja tahi

mielenliikutuksia hyvin lukuisissa eri rotuihin kuuluvissa yksilöissä ja siten koottaisiin kysymystä valaiseva tilasto. Mutta sellaisia tutkimuksia on äärettömän vaikea toimeenpanna kyllin laajassa määrässä. Meidän käytettävänämme on ainoastaan hyvin vaatimaton alku senlaatuisiin tutkimuksiin. Muutamia yleisempiä kokemuksia tuohon suuntaan on kuitenkin voitu tehdä, esim. vertaamalla saatavissa olevia luotettavia tietoja siitä, kuinka eri rotuihin kuuluvat lapset edistyvät alkeellisessa kouluopetuksessa y. m. s.

Mitä tulee niihin tuloksiin, joihin on tultu edellistä, niin sanoakseni sivistyshistoriallista eli historianfilosofista menettelyä käyttämällä, niin ei johdu mieleenikään kieltää näiltä huomioilta ja johtopäätöksiltä kaikkea merkitystä. Mutta minun pitää kuitenkin huomauttaa niistä suurista heikkouksista, jotka haittaavat sen luontoisia perusteluja ja johtopäätöksiä.

Muutamat yleiset huomiot, jotka kuuluvat tähän luokkaan, ovat pääasiassa aiheuttaneet koko rotuteorian synnyn ja antavat kieltämättä sille jotakin tukea. Yleisin tällainen ilmiö on se valta-asema, minkä arjalaiset eli indoeuroppalaiset kansat ovat nykyisessä ihmiskunnassa saavuttaneet. Nuo kansat, joiden kielet muodostavat, yleisen vertaavan kielitieteen kannalta puhuen, jokseenkin läheisesti yhteenkuuluvan heimolaisryhmän, ovat kahden viime vuosituhannen ja varsinkin viime vuosisatojen historiassa anastaneet kerrassaan johtavan aseman ja hallitsevat nyt maapallon suurinta osaa; nämä kansat ovat suorastaan levinneetkin niin voimallisesti, että nykyänsä melkein toinen puoli ihmiskuntaa puhuu siihen kieliryhmään kuuluvia kieliä.

Jo nämät seikat ovat luonnollisesti antaneet aihetta tuohon väitteeseen, että etupäässä indoeuroppalaiset ovat „aktiivisia“ kansoja, jotka kykenevät lakkaamatta kehittymään ja edistymään sekä viemään sivistystä eteenpäin. Vastakohtana on voitu aina uusimpiin aikoihin asti viitata esim. Itä-Aasian vanhoihin mongolilaisiin sivistyskansoihin, jotka vuosituhansia näyttävät pysyneen passiivisina, melkein liikkumatta ja muuttumatta. Näin asiata esitettäessä ei tavallisesti oteta huomioon sitä, että muutamat arjalaiset kansat ovat osoittautuneet hyvinkin passiivisiksi; esim. koko heimon pääluvultaan suuri haara, intialaiset, on aivan samoin kuin kiinalaiset, saavutettuaan jo kaukaisessa muinaisuudessa monessa katsannossa ihmeteltävän sivistyskehityksen, sitten jäänyt sille kannalle; se on pysynyt näennäisesti „epähistoriallisena“, enempään kehitykseen kykenemättömänä

ja valtiollisessa katsannossa heikkona kansana, jota jo toista tuhatta vuotta ovat hallinneet verrattain harvalukuiset seemiläiset, mongolilaiset tahi europpalaiset valloittajat.

Voidaan vedota siihenkin kieltämättä merkilliseen tosiasiaan, että kaksi kertaa uudemmassa historiassa, kun kansa, jota enemmällä tai vähemmällä syyllä tavallisesti luetaan mongolilaiseen rotuun, esiintyi valloittajana ja perusti laajan valtakunnan, nim. toisella kerralla turkkilaiset ja toisella varsinaiset mongolit, nämä eivät osoittaneet kykyä kehittämään eivätkä edes omistamaan sivistystä, vaan esiintyivät melkein yksinomaan sivistyksen hävittäjinä; näyttihän varsinkin mongolilaisissa raakalaisten vihamielisyys sivistysmaailmaa vastaan tulleen ikäänkuin personifioiduksi, — samoin kuin tuhat vuotta varhemmin hunneissa.

Kuka voisi kieltää, että tuollaisissa ilmiöissä luultavasti on myötävaikuttamassa eri rotujen alkuperäinen, eriävä sielullinen luonne? Todennäköistä on epäilemättä, että itse asiassa joitakin alkuperäisiä sielullisia rotuomituisuuksia ja -eroavaisuuksia on olemassa. Mutta samalla jo nämäkin esimerkit osoittavat, kuinka kovin eri tavoin saman rodun henkinen perusluonne voi ilmaantua ja muodostua, niinkuin esim. noissa passiivisuuteen vaipuneissa intialaisissa ja heidän kuumeentapaiseen toimeliaisuuteen antautuneissa europpalaisissa ynnä amerikkalaisissa pikkuserkuissaan. On ilmeistä, että myöskin ulkonaiset eli historialliset olot vaikuttavat äärettömän paljon kehityksen kulkuun. Ei ole mahdollista yrittääkkään selittää historiallista kehitystä edes sen pääpiirteissä yksistään alkuperäisistä rotuomituisuuksista, vaan ne luonnolliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset, joiden alaisina kukin kansa on elänyt, ovat mitä suurimmassa määrässä huomioonotettavat. Muutamat arjalaiset kansat eivät epäsuotuisain olojen takia ole päässeet sivistyskehityksen alkuunkaan, niinkuin esim. albanilaiset, kurdilaiset ja Hindukush vuoren seuduilla asuvat arjalaiset (afganit y. m.). Sitä vastoin esim. ne suomalais-ugrilaiset kansat, jotka historiallisten tapahtumien kautta ovat joutuneet täydellisesti europpalaisen sivistyspiirin yhteyteen ja osallisuuteen, nim. etupäässä unkarilaiset ja suomalaiset, ovatkin täydellisesti omistaneet tämän sivistyksen, niin että se ei enää ole heillä mikään vieras lainatavara, vaan on kasvanut lihaksi ja vereksi. Vakaumukseni mukaan itse asiassa sivistyshistorian näkyvistä tuloksista suurempi osa on johdettava historiallisista oloista; ainoastaan vähempi ja vähemmän näkyväinen osa, joka on

vaikeasti keksittävissä ja selvitettävissä, johtunee rotuomituisuuksista. Seuraava esitys koettaa tarkemmilla perusteilla tukea ja valaista tätä väitettä.

(Jatk.)

Mitä uusi aika vaatii kansanopetukseen nähden?

Kirjoittanut

MIKAEL JOHNSSON.

Se käänne Suomen kansan elämässä, minkä viime syksyn tapahtumat ovat vaikuttaneet, avaa meille uusia mahdollisuuksia ja asettaa meille samalla uusia velvollisuuksia miltei jokaisella elämänalalla. Mutta varmaankin on opetus ja etenkin varsinainen kansanopetus yksi niitä aloja, joilla uudet olot kaikkein kipeimmästi vaativat laajalle kantavaa ja tarmokasta työtä.

Täysin purjein kulkee nyt valtiopurtemme mitä laajinta ja täydellisintä kansanvaltaisuutta kohti. Jos se eduskunta- ja valtiomuoto toteutuu, jota Suomen kansa nykyään hartaasti odottaa, niin on meillä pian kansanvalta, jolle ei ole vertoja ainakaan meidän maanosassa. Mutta kansan*valta* ilman vastaavaa kansan *sivistystä* on vaarallinen asia. Jo vanhan ateenalaisen kansanvallan ihailija ja innokas edistäjä, suuri Perikles, sen oivalsi ja pyrki kaikin voimin kohoittamaan kansansa sivistyskantaa sen vapauden ja oikeuksien tasalle. Ja sen jälkeen on historia monituisia kertoja todistanut, että vapaus ja kansanvalta lepäävät vankalla pohjalla vasta silloin, kun laajalle levinnyt ja korkealle kohonnut kansansivistys sitä kannattaa. Mainittakoon vain muutama kaikille tuttu esimerkki.

Ranskan ensimäinen tasavalta ei kestänyt koetusta ja toinen yritys raukesi vieläkin nopeammin, sillä näihin aikoihin Ranskan kansa vielä uinui tietämättömyyden unta katolisen kirkon helmassa. Vasta kolmas tasavalta on pysynyt pystyssä. Mutta silloinkin horjuivat perustukset monta kertaa, ennenkuin ne vakaantuivat. Se näyttää tapahtuneen

oikeastaan vasta senjälkeen, kun yleisen kansanopetuksen siunauksia nauttinut uusi miespolvi ehti kasvaa vapauden tueksi.

Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa perustettiin kansanvalta samaan aikaan kuin Ranskassa ensimäinen tasavalta, ja se on kestänyt alusta alkaen lujana. Miksi? Epäilemättä siksi, että sillä jo kohta alusta oli vanha ja vankka kansansivistys pohjana. Kohta tultuaan maahan 16-sataluvun keskivaiheilla, jolloin Europassa yleisestä kansanopetuksesta vielä tuskin uneksittiinkaan, Uuden Englannin puritaanit sääsivät yleisen opetusvelvollisuuden. Sen mukaan vaadittiin „jokaisen kunnan vanhimpia valvomaan, ettei kukaan heidän veljistään ja naapureistaan sallisi niin suurta raakuutta perheessään, ettei koettaisi antaa itse tai muiden avulla lapsillensa ja huonekunnallensa sen verran oppia, että he taitaisivat selvästi lukea englannin kieltä ja tuntisivat tärkeimmät lait".[1] Vieläpä määrättiin sakko tämän säädöksen laiminlyömisesta. Tämmöiselle pohjalle kelpasi puolentoista vuosisadan kuluttua rakentaa Yhdysvaltain vapaus.

Kuinka likeisessä yhteydessä kansan sivistys ja kansanvalta ovat keskenään, se tajutaankin selvästi juuri siellä, missä vapaus on suurin. Vapaa Sveitsi on Europan ensimäinen kouluvaltio, mitä oppilaiden lukuun ja kansanopetukseen uhrattuihin varoihin tulee. Ranska on tehnyt äärettömiä ponnistuksia voittaaksensa lyhyessä ajassa takaisin, mitä vuosisadat ovat laiminlyöneet, ja sen kanssa kilpailee Englanti; Skandinaavian ja Saksan erinomaisesta kansanopetuksesta puhumattakaan. Mutta tuskin sittenkään vetävät Europan ponnistukset vertoja Amerikan Yhdysvaltojen suurenmoisille uhrauksille yleisen kansalaissivistyksen kartuttamiseksi. Kuvaavaa sikäläiselle käsitykselle on se tapa, millä Yhdysvallat orjasodan jälkeen ottivat vastaan ne miljoonat tietämättömiä neekereitä, joille sota oli tuottanut täydet kansalaisoikeudet. Sadottain ja tuhansittain riensi etelävaltioihin opettajia maan eri osista ja miljoonia uhrasivat yksityisetkin kansalaiset koulujen hyväksi näissä sodasta nääntyneissä valtioissa. Niinkuin roomalaiset sotapäälliköt muinoin heittivät legiooniensa kotkat vihollisten riveihin kiihoittaaksensa sotilaidensa urhoollisuutta, niin hekin — sanottiin silloin — olivat heittäneet kalliimpansa, kansalaisvapautensa, noiden tietämättömien joukkojen huostaan; elleivät tahtoneet sitä menet-

[1] Minun harventamani.

tää, tuli heidän valistaa nämä joukot, ennenkuin mitään vahinkoa oli ehtinyt tapahtua.

Tämmöiset historian todistukset ja kaikkien sivistyskansojen yksimielinen käsitys silmien edessä emme voi torjua luotamme kysymystä, onko meillä kansansivistys ja sen luonnollinen edellytys, kansanopetus, tämän nyt saavuttamamme kansanvaltaisuuden tasalla. Meillä perustetaan kansanvalta, suurempi kuin muilla kansoilla — onko myöskin meidän kansanopetuksemme etevämpi kuin muualla, laajemmalle levinnyt ja paremmin järjestetty?

Vastaus ei saata olla epätietoinen. Edessämme on se surullinen tosiasia, että kansansivistys on meillä muihin verraten takapajulla, arveluttavasti takapajulla. Meillä on tosin jo kolmatta sataa vuotta ollut olemassa jonkunlainen opetusvelvollisuus, joka on aikaisin hankkinut kansalle lukutaidon. Meillä on myöskin kansakoulu hyvällä alulla. Mutta verraten muiden sivistyneiden ja vapaiden maiden kansanopetukseen olemme sittenkin kieltämättä suuresti jäljellä.

Mitä puutteita meidän kansanopetuksessa on, se on pääasiassa meille kaikille tuttua. Nämä puutteet ovat vanhoja, monasti puheena olleita asioita, joiden korjaaminen on milloin mistäkin syystä yhä vain tuonnemmaksi lykkäytynyt. Sallittakoon minun tässä kääntää huomio muutamiin tärkeimpiin.

1. Ensi sijassa muistettakoon se sivistyskansalle varsin arveluttava tosiasia, että vain noin 40 prosenttia sen kouluikäistä nuorisoa käypi kansakoulua; siis suurempi osa, aina *60 prosenttia* tulevia äänivaltaisia kansalaisia, joiden on vaaliuurnan ääressä päättäminen kansan kohtaloista ja jotka voivat toisten luottamusmiehinä joutua sille lakeja säätämään, ei saa edes niitä kansalaissivistyksen alkeita, mitkä nykyinen kansakoulu antaa. Eivätkä edes ne, jotka koulua käyvät, läheskään kaikki käy sitä loppuun, vaan jättää sen suuri osa vuoden tai parin kuluttua. Jo kauan aikaa on tämä asianlaita herättänyt laajoissa kansalaispiireissä vakavaa huolta; nyt se käypi tulevaisuudessa suorastaan mahdottomaksi. Meidän täytyy tämä asianlaita korjata, ja ainoa keino siihen on — sen tiedämme kaikki — *yleinen opetusvelvollisuus*. Siitä emme enää pääse mihinkään. Säädettäköön se ensiksi niin lievässä muodossa kuin mahdollista, esim. niin, että ainoastaan määrätyn, ei aivan pitkän matkan päässä koulusta asuvat vanhemmat ja holhoojat ovat velvolliset panemaan lapsensa kouluun tai

muuten hankkimaan heille kansakoulun oppimäärää vastaavat tiedot. Tämmöinen ehdoitus on, niinkuin tiedämme, nykyään tehty ja parhiallaan virallisen käsittelyn alaisena; se näyttääkin olevan meidän oloihimme hyvin soveltuva ja mahdollinen ilman suurta viivytystä toteuttaa, varsinkin jos köyhempien lasten avustamisesta opetusvälineillä, ruoalla ja vaatteilla tarpeellista huolta pidetään.

2. Alueellisen opetusvelvollisuuden säätämisellä on semmoisenaan oleva suuri merkitys, sillä tilasto osoittaa, etteivät läheskään kaikki koulun lähimmässä naapuristossakaan asuvat vanhemmat pane lapsiaan kansakouluun. Mutta täyden, koko kansaan ulottuvan merkityksen saapi tämmöinen määräys vasta sikäli kuin saadaan maahan riittävä määrä kansakouluja. Se nykyään jo voimassa oleva laki, että koulu on perustettava jokaiseen piiriin, missä vähintään 30 lasta ilmoitetaan koulunkäyntiin, ei näytä yksin riittävän saamaan aikaan odotettuja tuloksia. Sillä kokemus osoittaa, että koulujen perustaminen ei ole huomattavasti ainakaan vastaiseksi edistynyt tämän määräyksen kautta. Syynä on nähtävästi suurimmaksi osaksi kuntien varattomuus ja jo nytkin raskas kouluverotaakka, mikä lähentelee kaikkien muiden kunnallisverojen yhteistä määrää. Varsinkin kysyvät uudet koulurakennukset melkoisia varoja, joita kuntien on perin vaikea tarvetta vastaavassa määrässä hankkia. Muualla maailmassa ottaakin valtio osaa koulujen rakentamiskustannuksiin enemmän kuin meillä; varsinkin on sen osuus ollut suuri siellä, missä, niinkuin Ranskassa ja Englannissa, lyhyessä ajassa on täytynyt rakentaa suuri määrä kouluja. Meidänkin maassamme on kysymys *valtion suuremmasta osanotosta koulujen rakentamiseen* ollut vireillä, onpa tätä arten jo valmiina tarkasti harkittu suunnitelma [1], joka vartoo vain vahvistamista ja toimeenpanemista. Toteutettuna se epäilemättä olisi omiansa antamaan uutta vauhtia koulujen perustamiselle maalaiskunnissa.

Sitä myöten kuin tällä keinoin lähestyttäisiin ihannetta „kansakoulu joka kylään", kypsyisi myöskin maa ja kansa semmoista lakimääräystä varten, joka tekisi pakolliseksi koulujen perustamisen kaikille kansan lap-

[1] „Maalaiskuntain kansakoululaitoksen edistämisestä. Julkaissut Kansantaloudellinen Yhdistys." Ehdoitus sisältää pääasiassa, että kutakin uutta yhden opettajan koulua varten voitaisiin saada 4,000 mk. valtioapua ja 8,000 mk. huokeakorkoista lainaa, siis miltei kustannusten koko määrä.

sille samoin kuin se velvoittaisi kaikkia lapsia koulua hyväkseen käyttämään.

3. Nämä kaksi asiaa — alueellinen opetusvelvollisuus ja koulujen perustamisen runsas avustaminen — ovat epäilemättä tätä nykyä ennen muuta jokaisen kansanopetuksen ystävän mielessä, kun hän luopi katseensa kansakoululaitokseemme. Mutta nämä eivät suinkaan ole ainoat seikat, mitkä uusissa oloissamme huomiota ansaitsevat. Kansakoulumme on maaseudulla vielä tavallaan keskeneräinen rakennus, jolta puuttuu varsinainen perustus. Annettakoon kotiopetukselle ja kiertokoululle täysi arvo ja myönnettäköön, että ne ovat kansakoulun vastaiselle työlle yleensä panneet jonkunlaisen pohjan; tunnustettava on kuitenkin totuuden nimessä, että tämä pohja on ollut aivan liian heikko ja että nelivuotisen ylemmän kansakoulun työkunto on jäänyt vajanaiseksi tämän heikkouden vuoksi. Kun selvän lukemisen vaikea taito, joka oletetaan jo saavutetuksi ylempään kansakouluun pyrittäessä, ei todellisuudessa ole silloin läheskään tyydyttävä ja kun lisäksi kirjoituksen ja laskennon opetus on enimmäkseen ensimäisestä alusta aloitettava, niin tulee tästä johtuva työ raskaaksi painajaiseksi sille työlle, mikä olisi varsinaisina kansakouluvuosina suoritettava. Tämä oppimäärä on jo itsessään miltei liian runsas ja vaikea neljässä vuodessa opittavaksi; kun siihen tulee lisäksi tuo ensimäinen opetus, muuttuu ylempi kansakoulu osittain alemmaksi kansakouluksi ja sen laajat oppimäärät saadaan yläuokalla vain hätäisesti ja konemaisesti päähän paukutetuiksi. Miten arveluttavasti koulun kasvattava ja henkisesti kypsyttävä merkitys siitä kärsii, on sanomattakin selvää. Kun lisäksi ajattelemme, että muiden sivistysmaiden kansakoulukurssi on *seitsemän-* ja *kahdeksanvuotinen* — vastaten meidän *neljää vuotta* — ja että kansakoulun vuotuinen työaika yleensä on pitempi kuin meillä, täytyy meidän tulla pakostakin siihen päätökseen, ettei meillä ole varaa kauemmin tuhlata pois kansamme lasten kahta ensimäistä perustavaa opetusvuotta. Ellei tässä saada parannusta aikaan, jääpi Suomen kansakoulu työarvoltaan yhä edelleen puolikuntoiseksi sivistysmaiden kansakoulujen rinnalla, ja kansansivistyksen aste samassa määrin alemmaksi, vaikkapa kaikki lapset saataisiinkin koulua käymään. Sittenkin, kun tämä epäkohta on korjattu, jääpi kansakoulukurssi meillä 6-vuotiseksi, s. o. vuoden tai kaksi lyhemmäksi kuin muualla, lukuunottamatta lyhempää vuotuista lukuaikaa.

Kysymys ensimäisen opetuksen järjestämisestä maalaiskunnissa on sekin ollut meillä jo kauan päivänkysymyksenä, jonka ratkaisemisen välttämättömyys puoleen tai toiseen on käynyt päivä päivältä selvemmäksi, huolimatta kaikesta siitä arkaluontoisuudesta, minkä se meillä historiallisten olojen johdosta on saanut. Onhan parhaallaan vireillä kysymys komitean asettamisesta tätä ratkaisua valmistamaan. Siinäkin siis laajalle kantava tehtävä uuden Suomen kansanopetuksen hyväksi.

4. Samalla kun kansakoulumme vaatii vankempaa perustusta, näyttää se myöskin kaipaavan yhtäälle päin jonkinlaista täydennystä. Oppilas, joka oikeassa ajoin, s. o. 9 vuoden iässä, pannaan ylempään kansakouluun, on suorittanut täyden kurssin täyttäessään 13 vuotta. Siinä iässä on lapsi vielä lapsi eikä ole parhaassakaan tapauksessa voinut saavuttaa semmoista tietojen ja luonteen kypsyyttä, että voitaisiin pitää hänen kasvatustaan päättyneenä. Silloin vasta oikeastaan saattaisi alkaa itsekasvatuksen avustama luonteenkehitys ja omintakeinen oppimistyö. Vuodet lähinnä lapsen pääsemistä kansakoulusta, nuo vuodet lapsuuden ja nuorukaisiän rajalla, ovat epäilemättä tärkeimpiä kehitysvuosia ihmisen elämässä, ja äärettömän paljon riippuu siitä, minkälaisten vaikutusten alaiseksi hän niinä vuosina tulee. Hän on silloin yhtä herkkä huonoille kuin hyville vaikutuksille, ja epätietoisissa oloissa uudet tuulet saattavat pian pyyhkäistä pois hänen mielestään ne hyvät siemenet, jotka koulu mahdollisesti on kylvänyt. Ja samoin unohtuvat helposti pois myöskin ne vähät tiedot ja tiedolliset harrastukset, jotka hän on voinut omistaa. Muutaman vuoden jatkuva, vaikkapa vähempikin ohjaus ja opetus koulun puolelta olisivat sen vuoksi arvaamattoman tärkeät.

Tällä asialla on niin suuri yleinen merkitys, että se tekee jonkunlaisen jatkuvan opetuksen kansakoulusta päässeelle nuorisolle erittäin toivottavaksi kaikissakin oloissa. Mutta silminnähtävää on, että sillä niissä oloissa, joihin meidän kansamme nyt on siirtymäisillään, on aivan erityinen tärkeytensä. Äsken jo viittasin siihen, että jok'ainoan pojan ja tytön on määrä täyteen ikään tultuansa astua vaaliuurnan luokse ratkaisemaan maan kohtaloita. Tosin on hänellä jo aivan toiset edellytykset tämän kansalaisvelvollisuuden täyttämiseen kuin jos hän olisi jäänyt kouluopetuksesta kokonaan osattomaksi. Mutta sittenkin, onko tuo poika ja tyttö, joka kouluiän jälkeen jääpi kaikkea tiedollista, usein kaikkea siveellistäkin kasvatusta vaille, oleva täysin valmis tähän tehtävään? Mistä on hän

saapa ne tiedot ja sen arvostelunkypsyyden, mikä tähän tarvitaan? Mistä on hän saapa käsityksen sen yhteiskunnan rakenteesta ja tarpeista, jonka lainsäätäjäksi ja hallinnon valvojaksi hän itsekin kelpaa? Ja mistä on hän saapa edes jossain määrin perusteellisen käsityksen ajan suurista kysymyksistä, niistä asioista, joiden ratkaisemiseen puoleen tai toiseen hänen näin on otettava osaa? Nämä ovat todellakin tällä hetkellä elinkysymyksiä kansallemme. Ja luonnollisin vastaus niihin lienee kaiketi se, että kansanopetuksen täytyy laajentua niin, että se kykenee näissä asioissa tarpeellista opastusta antamaan. Kansakoulussa ei vielä 11- ja 12-vuotinen lapsi niistä paljoakaan käsitä, vielä vähemmin voipi hän niitä arvostella. Yhteiskuntaoppi, tuo meidän aikanamme ja meidän kansallemme erittäin tärkeä oppiaine, on opetettava varsinaisen kansakouluajan jälkeen. Jo sitä varten, ellei mitään muuta, on meille tarpeen jonkunlainen *varsinaisten kouluvuosien jälkeen jatkuva opetus.*

Mutta tämä ei ole ainoa aine, jota varten tämmöinen jatko-opetus olisi tarpeellinen. Ajan merkkejä tarkkaava katsoja ei voi olla huomaamatta, että nykyään on kehittymässä valtaava liike kansanopetuksen alalla, joka tarkoittaa tämän opetuksen kohdistamista kansanelämän moninaisiin tarpeihin. Kaupunkilaisnuorisolle käypi kaikissa maissa teollisuuspiirustus ja muu valmistava opetus erityisiä teollisuusaloja varten aivan yleiseksi; maalaisväelle vaaditaan yleistä opetusta järkiperäisen, ajanmukaisen maanviljelyksen alkeissa; tuleville emännille pyritään hankkimaan opetusta kodinhoidossa; kaikille pidetään välttämättömänä tuntea yleisen terveydenhoidon perusteet, johon liittyy moninaisia tärkeitä erikoisaloja, jotka syvältä koskevat kansan fyysillisiä ja siveellisiä elinehtoja. Luonteeltaan ja laadultaan ovat nämä opetusaineet miltei kauttaaltaan semmoisia, että ne paremmin sopivat kehittyneemmälle iälle; sitä paitsi ei parhaallakaan tahdolla näytä olevan mahdollista saada niille tarpeellisen laajaa sijaa varsinaisessa 6-vuotisessa kansakoulussa. Kun tuskin voinee epäillä, että nämä suunnat opetuksessa saavat meilläkin vuosi vuodelta kasvavaa kannatusta, niin ei liene muuta neuvoa kuin ohjata kehitys siihen suuntaan, että jatko-opetus olojen ja mahdollisuuksien mukaan ottaa nämä aineet ohjelmaansa. Nykyajan kilpailussa käytännöllisen elämän alalla emme muuten voi toivoa kestävämme ulkomaiden yhä karttuvan ammattisivistyksen rinnalla. Varsinkin on maanviljelyksen, maan pääelinkeinon, vaatimukset tässä suhteessa erittäin varteen otettavat; sen kehityksestähän riippuu

mitä syvimmin ja monihaaraisimmin juurin koko yhteiskuntamme terve kehitys.

Jatko-opetuksesta, joka kansakouluiän jälkeen vielä estäisi lapsen alkamasta varsinaista ammattityötä, meillä kuitenkin tuskin voi olla puhetta. Mutta sen sijaan näyttää olevan näitä tarkoituksia varten aivan omiansa semmoinen opetus, joka saisi sijansa ammattityön rinnalla. Sen kaltainen jatko-opetus ei olekkaan meillä enää vieras, sillä onhan joku satamäärä jatkokursseja jo vuosittain valtion avustamina pantu toimeen niin järjestettyinä, että varttuneempi nuoriso varsinaista työtänsä sanottavasti haittaamatta voipi niihin iltaisin kokoontua pari kertaa viikossa pitkin lukuvuotta. Niinhyvin valtiopäivät kuin hallitus ovat näille kursseille antaneet tunnustusta myöntämällä ja ehdoittamalla niille äskettäin entistä suurempia apurahoja. Mutta siitä huolimatia vaatii tämä asia yhä vielä kipeästi yhteiskunnan huomiota. Jotta saataisiin suunnilleenkaan riittävä määrä näitä kursseja toimeen, jotta niistä tulisi „todellisesti pysyvä piirre kansakoululaitokseemme“, niinkuin viime valtiopäiväin yleinen valitusvaliokunta lausui suotavaksi, vaativat ne vielä tuntuvasti runsaampia määrärahoja. Sillä niitä on vielä tuskin joka kymmenennessä koulussakaan. Ja vielä kipeämmin ne vaativat järjestämistä ja kehittämistä ajan vaatimusten tasalle, sillä nyt on niissä sekä aineen valinta että opetusmenettely vielä varsin satunnainen ja puutteellinen.

Hyvin järjestettynä ja hoidettuna voisi tämä jatko-opetus aikaa myöten avata maamme kansanopetukselle uusia aloja. Aluksi vapaaehtoisuuden tietä yleiseksi saatettuna saattaisi se lopulta muodostua varsinaiseksi kansanopetuksen yläasteeksi, niinkuin on käynyt Sveitsissä.

5. Läpikäyden kuusivuotisen kansakoulun ja sen jälkeen muutamana vuonna ottaen osaa jatkokursseihin saisi lapsi, joka ei antaudu ylemmän opin tielle, tiedollista kasvatusta aina ensimäisiin nuorukaisvuosiin saakka. Mutta kehittyneempikin nuorukaisikä vaatii opinahjonsa, jossa kansalaismieli ja kansalaiskunto pääsee itsenäisemmin ja perusteellisemmin varttumaan. Nämä ahjot ovat meillä jo valmiit — nuo meille rakkaiksi käyneet *kansanopistomme.* Näistä ahjoista tulee lähteä niiden miesten ja naisten, jotka kansan syvien rivien lähimpinä luottamusmiehinä sitä johtavat taloudellisissa yrityksissä, kunnallisessa ja valtiollisessa elämässä ja ylipäänsä sen sekä aineellisessa että henkisessä työssä. Niiden on luotava se virkavallasta riippumaton, sivistynyt sääty,

joka on kaikissa koettelemuksissa oleva kansan lähin tuki ja turva. Nämä „kansan yliopistot“ ansaitsevat siis mitä hellintä huolenpitoa. Mutta kaikki tiedämme, minkälaista elämää nämä oppilaitokset tähän saakka ovat viettäneet. Hallituksen puolelta siedettyinä, mutta ei suosittuina ovat ne taloudellisen toimeentulonsa ja siitä riippuen koko vaikutuksensa puolesta olleet ahtaalla, yksityisten ja kuntien uhraavaisuuden varassa. Se seikka, että ne kuitenkin ovat pysyneet pystyssä, saaneet runsaasti oppilaita ja luvultaan vain lisääntyneet, osoittaa, missä määrin ne jo ovat saavuttaneet kansan luottamuksen. On aika, että ne nyt saavat Suomen kansanopetuslaitosten sarjassa oikean paikkansa, joka ei saata olla mikään muu kuin varsinaisen kansanopetuksen korkein aste, johon kansakoulu ja jatko-opetus johtavat ja joka tämän opetuksen päättää. Tässä asemassaan tulee kansanopiston saada täysin turvattu taloudellinen toimeentulo sekä tarkoitustansa täysin vastaava järjestely.

6. Muutokset varsinaisessa kansanopetuksessa tuovat miltei välttämättömästi mukanansa muutoksia opettajien valmistuksessa. Niin on moni ylempänä kosketeltu uudistus omiansa antamaan uutta virikettä niillekin kysymyksille, jotka koskevat seminaariolojen parantamista. Jo kauan on asianomaisissa piireissä tajuttu, että nykyiset seminaarimme eivät enää täysin vastaa tarkoitustaan. Ne eivät enää laajuudeltaan eivätkä laadultaan tyydytä kaikin puolin ajan vaatimuksia. Ne neljä seminaarivuotta, joihin opettajain valmistus nyt supistuu, on ahdettu niin täyteen erilaisia opinnoita ja harjoituksia, että ne ovat omiansa työnpaljoudellaan liiaksi rasittamaan oppilaita. Opintojen keskeyttäminen seminaarissa terveydellisistä syistä ei nykyään ole mikään harvinainen ilmiö, yhtä vähän kuin nuorten opettajain murtuminen liiallisesta voimainponnistuksesta. Kuitenkin tutkitaan huolellisti jok'ainoan pyrkijän terveydentila, ennenkuin hän seminaariin otetaan, ja ovat oppilaat siellä olonsa aikana lääkärin valvonnan alaisina. Ruumiillista rasittumista saattaisi kuitenkin moni pitää enemmän tai vähemmän satunnaisena ilmiönä, mikä ei vielä aiheuttaisi aivan perinpohjaisia muutoksia. Mutta aivan yleinen ja seminaarin nykyisestä järjestyksestä kokonaan riippuva on sitä vastoin se epäkohta, että tulevan kansanopettajan valmistusaika menee miltei kauttaaltaan koulumaiseen läksynlukuun, tieteiden välttämättömien alkeiden läksymäiseen omistamiseen. Ja kuitenkin on hänen opintoaikansa sijoitettu siihen ikään, jolloin halun itsenäisiin opintoihin, vapaampaan ja

omintakeiseen, todella kehittävään työhön pitäisi olla virkeimmillään. Seminaarikurssi näin muodoin tuskin on omiansa parhaimmalla mahdollisella tavalla valmistamaan kansan vastaisia opettajia aikana, joka niinkuin nykyinen vaatii erinomaista henkistä valppautta ja vireyttä, ajan moninaisten kysymysten tuntemista ja kypsynyttä arvostelemista. Valtaavat uudet ajatussuunnat ja se pohjakerrosten valveutuminen, minkä meidän aikamme on saanut nähdä, jättävät pian kansanopettajan aikansa jälkeen, samalla syrjäyttäen hänet kaikesta johtavasta asemasta ja tehden hänet suureen kutsumukseensa kykenemättömäksi, jos hän edelleenkin saapi siirtyä pelkästään läksyjä lukemasta oman koulunsa opetukseen ja johtoon.

Tämä seikka on jo ollut meidänkin maassa keskustelun alaisena yleiseisessä seminaarinopettajain kokouksessa v. 1903. Silloin jo katsottiin tarpeelliseksi saada aikaan seminaarissa vapaampia opintoja ylemmillä asteilla, mutta kaikki käytännölliset ehdoitukset tähän suuntaan raukesivat siihen tosiasiaan, ettei seminaarissa ollut niihin mitään aikaa, ellei tahdottu heikontaa sitä välttämätöntä alkeistietojen pohjaa, jota ilman itsenäiset opinnot eivät mitenkään tarkoitustaan vastaa.

Siitä ajasta ovat ne näkökohdat, jotka tässä keskustelussa tunnustettiin oikeiksi, saavuttaneet muuttuneiden olosuhteiden vuoksi yhä suuremman merkityksen. Seminaariajan pidentäminen yhdellä vuodella näyttää sen vuoksi tulleen yhä tarpeellisemmaksi. Aivan ratkaisevasti näyttävät tähän kysymykseen nyt vaikuttavan ne uudet vaatimukset itse kansanopetukseen nähden, joista edellä on ollut puhe, jos niille kerran tunnustetaan pätevyyttä. Sillä mistä saavat opettajat kyvyn ja taidon opettaa esim. yhteiskuntaopin perusteita, ellei heille itselleen siitä anneta enempää käsitystä kuin tähän saakka on muutamalla historian ja maantiedon tunnilla annettu? Sama on laita muihinkin aineisiin nähden, jotka näyttävät vaativan sijaa jatkokursseissa. Yksityisiin opintoihin näillä aloilla ei todellakaan ole nykyisessä seminaarissa aikaa eikä seminaariajan jälkeenkään monella. Kaikki suunnitelmat kansanopetuksen aivan tarpeellisesta laajentamisesta raukeavat sen vuoksi toimeenpanon mahdottomuuteen, ellei opettajain valmistuksessa tehdä vastaavia parannuksia.

Niinkuin näkyy, on tässäkin yksi tuskin syrjäytettävissä oleva tehtävä, kun on kysymys kansanopetuksen järjestämisestä ajan vaatimusten mukaan. Olisi siis syytä ottaa uudestaan keskustelun alaiseksi aikaisempi

tuuma seminaarien laajentamisesta, josta jo seminaarikomitea vuodelta 1895 teki vaihtopuolisen ehdoituksen. Kysymys raukesi pääasiallisesti siihen, ettei aikaa liene pidetty soveliaana suurille muutoksille ja että arveltiin seminaarilaisten heikon varallisuuden vaikeuttavan opintoajan pidentämistä. Molemmat syyt ovat nykyään kadottaneet merkityksensä. Mitä jälkimäiseen tulee, ovat varmaankin kansan varallisuussuhteet suuresti parantuneet päättäen siitäkin, että suuri joukko seminaariin pyrkijöitä on jaksanut hankkia itselleen vuoden kestävän yksityisopetuksen esiseminaareissa valmistuakseen seminaarin pääsytutkintoon.

7. Opettajasivistyksessämme on meillä vielä toinenkin kysymys, joka yhä kasvavassa määrässä on vaativa yhteiskunnan huomiota. Se on kysymys opettajien jatkuvista opinnoista. Samat syyt, jotka vaativat kansanopettajan valmistuksessa seminaariaikana parannuksia, tekevät myöskin tärkeäksi, että hänelle valmistetaan tilaisuutta pitää tiedolliset harrastuksensa vireillä myöskin seminaariajan jälkeen. Se paino ja kulutus, minkä yhtämittainen työ ympäristössä, jossa tulee miltei yksinomaan käyttää ja muille jakaa henkistä pääomaa vuosi toisensa perästä, on suurempi kuin niitä oloja kokematon ja näkemätön helposti voipi käsittää. Se on tosin tähän saakka onneksi vaikuttanut niin, että se on kansanopettajissa herättänyt voimakasta vastavaikutusta, ponnistusta kulutuksen korvaamiseksi uudella henkisellä pääomalla. Siksi on ihmeteltävällä nuorekkuudella käytetty jok'ainoata tilaisuutta seminaaritietojen laajentamiseksi; opettajakokoukset, vapaat opettajayhdistykset ynnä lomakurssit ovat kauniina todistuksena tästä. Mutta muistettava on, että kulutus voi käydä niinkin suureksi, että se lopulta kuluttaa pois myöskin edistyshalun, ja silloin ei asia ole enää helposti autettavissa. Kansakoulumme silloin ummehtuu tuoreiden henkisten virtausten puutteessa ja koulun työ käypi senmukaiseksi: koneelliseksi koulumestaroimiseksi.

Kysymys kansakoulunopettajien jatkuvista opinnoista on sekin viime aikana tullut päivänkysymykseksi, varsinkin siinä muodossa, että yliopiston luentosalit tahdotaan opettajille avattaviksi. Yleinen kansakoulukokous Kuopiossa 1902 lausui yksimielisesti sen hartaan toivomuksen, että yliopistossa järjestettäisiin lukukauden tai kaksi kestäviä kursseja kansakoulunopettajia varten erityisissä oppiaineissa. Anomusehdoitus samasta asiasta tehtiin pappissäädyssä viime valtiopäivillä, ja sai tämä ehdoitus valiokunnan yksimielisen kannatuksen. Toivoa sopii sen-

vuoksi, että nyt koolla olevat säädyt, joilla on käsiteltävänään myöskin kysymys suostuntaveroista kansakoululaitoksen ylläpitämiseksi, käsittävät asian tärkeyden ja jättävät arvokkaana jäähyväislahjana Suomen kansakoululle ensimäisen aloitteen tällä alalla todistukseksi valistuneesta ja aina auliista huolenpidostaan kansankasvatuksen asiassa. Siitä alusta sopisi sitten vähitellen kehittää yhä suuremmassa määrässä tarvetta vastaava opintojärjestelmä kansakoulun opettajia varten korkeakoulussa.

8. Luonnolliselta tuntuu, että verrattain suuria lisärakennuksia tehtäissä kansakoululaitokseemme, myöskin tarpeellisia muutoksia ja korjauksia tehtäisiin entisessä pohjarakennuksessa. Sen vuoksi olisi suotavaa, että edellämainittujen kysymysten ohella koko voimassaoleva kansakouluasetuksemme joutuisi tarkastuksen alaiseksi. Siinä on ymmärrettävästi kyllä koko joukko kylläkin tärkeitä kohtia, jotka eivät enää näytä vastaavan ajan vaatimuksia ja sen vuoksi näyttävät muutosta kaipaavan. Niin on ollut puheena työvoimain lisääminen kouluylihallituksen kansakouluosastoon ja tämän osaston mahdollinen uudestaan järjestäminen; samoin maalaiskansakoulun tarkastustoimen järjestäminen; yleiset kansakoulukokoukset; opettajain viranhaku, asema, palkkaedut ja ylennysmahdollisuudet; oppilasmaksujen poistaminen ja opetusvälineiden hankinnan järjestäminen; koulukirjastojen järjestäminen; puhumattakaan semmoisista suurista, mutta ehk'ei yhtä kiireellisistä kysymyksistä kuin on esim. pohjakoulukysymys kaikessa laajuudessaan. Nämä ja epäilemättä monet muut kohdat ansaitsevat tulla ennen tai myöhemmin harkinnan alaisiksi suurempia tai pienempiä korjauksia varten.

Mutta vaikka ei suurempia asiallisia muutoksia näissä kohden lopulta tehtäisikään, niin vaatii nykyinen kansakouluasetus jo muodollisistakin syistä tarkastusta. Sillä onhan tuo kansakoulun perustukseksi laskettu, jo 40-vuotinen asetus tätä nykyä niin monessa kohdassa muutettu, korjailtu, paikattu ja lisillä varustettu, että koko asetus nykyään on olemassa enemmän irtonaisina asetuksina kuin eheänä, hyvin järjestettynä lakina.[1] Tietenkin ovat vaikeudet noiden monilukuisten asetusten käyt-

[1] V:n 1866 kansakouluasetukseen oli vuoteen 1900 asti tehty muutoksia 66:een sen 148:sta pykälästä, moneen pykälään useampia, niin että muutosten luku, alhaisen laskun mukaan oli 147. Yleensä sai jo mainittuna vuonna hakea lakimääräyksiä kansakoulutoimesta 164:stä eri asetuksesta, julistuksesta, ohjesäännöstä ja kiertokirjeestä.

tämisessä melkoiset varsinkin kaikille niille kansan miehille ja naisille, jotka m. m. johtokuntain jäseninä tulevat niiden kanssa tekemisiin. Kaikista näistä syistä onkin jo kauan eri piireissä kytenyt ajatus kansakouluasetuksemme tarkastuksesta. Se olisikin epäilemättä jo aikaisemmin lausuttu julki, elleivät valtiolliset olomme olisi tehneet kaikkia yrityksiä siihen suuntaan arveluttaviksi. Nyt kun olot ovat muuttuneet, on jo tämä ajatus eri tahoilta pyrkinyt ilmi. Mutta ei suinkaan olisi tarvis repiä rikki sitä pohjaa, mikä on olemassa. Sillä ihmeteltävästi ovat kuitenkin ne puitteet, jotka nykyinen asetus kansakoululaitoksellemme sommitteli jo ennen sen syntymistä, osoittauneet tarkoituksenmukaisiksi, kansakoulun nopea kehitys kun on voinut näissä puitteissa tapahtua neljä vuosikymmentä ja pääasiassa voipi sitä yhä edelleenkin.

Tällainen on pääpiirteissään se ohjelma, joka käsittääksemme aivan itsestään tarjoutuu — ettemme sanoisi: pakoittavalla voimalla asettuu — uuden Suomen toteutettavaksi kansanopetuksen alalla. Siinä ei ole — sanottakoon se vielä kerran — yhtään kohtaa, mikä ei olisi jo kauan ollut keskustelunalaisena ja tosi tarpeeksi tunnustettuna. Nykyinen tehtävämme näyttää sen vuoksi olevan näiden pyrintöjen yhdistäminen kokonaisohjelmaksi ja tämän ohjelman toteuttaminen: sen elimellinen liittäminen meidän jo olemassaolevaan kansakoululaitokseemme.

Näin laaja työ, mikä syvälle koskisi kansanopetuksemme kaikkiin aloihin, ei tietysti olisi aivan lyhyessä ajassa eikä vähillä voimilla suoritettavissa. Eikä se kaiketi voisi aivan ensi kiireessä tulla lainsäädännön alaiseksi. Mutta semmoinen työ vaatii paljon valmistuksia, ja niihin olisi epäilemättä syytä käydä ilman vitkastelua käsiksi. Monet niistä kysymyksistä, jotka meillä selvitystä ja ratkaisua vartoovat, ovat vanhemmissa sivistysmaissa jo saaneet ratkaisun ja on niistä olemassa kallisarvoista kokemusta. Tuntuisi miltei kevytmieliseltä, jos lähtisimme näissä asioissa lakia säätämään hankkimatta sitä ennen selvitystä näistä oloista ulkomailta, käyttämättä hyväksemme kaikkea sitä kokemusta, mitä sieltä on saatavissa. Tämän selvityksen hankkiminen näyttäisi olevan ensimäinen tehtävä; sitä seuraava olisi asiantuntijain yhteistyö ehdoitusten tekemiseksi, koulukomitea, joka kansakouluun nähden on ainakin yhtä tarpeellinen kuin oppikouluun nähden.

Tässä esitetty suunnitelma saattaa ehkä monen mielestä tuntua liian

laajapiirteiseltä ja suuritöiseltä otettavaksi näin yhdellä kertaa ja yhtenä kokonaisuutena käsiteltäväksi. Voidaan arvella paremmaksi, että se jätetään askel askeleelta, piirre piirteeltä vähitellen toteutumaan, kasvamaan sillä hitaisella, mutta varmalla tavalla, jolla kaikki viljelystyö kylmässä ilmanalassamme tavallisesti edistyy. Mutta ajatelkaamme tarkemmin asiaa. Monella alalla on jo ylempänä kosketeltuja kysymyksiä varten melkoisia esi- ja valmistustöitä olemassa, ja on niistä yleinenkin mielipide jo vakaantunut tai vakaantumassa. Ja toiselta puolen: olemme äkkiä joutuneet ajankäänteeseen, joka tekee kaikki nämä uudistukset monta vertaa tärkeämmiksi ja kiireellisemmiksi kuin ennen, joka suorastaan kansallisen kehityksemme uhalla vaatii meitä käymään niihin käsiksi. Ja onhan meillä juuri parhaallaan eduskunnan ja hallitusmuodon uudestaan muodostamisessa käteentuntuva kokemus siitä, että tämmöinen aika välttämättömyydellänsä saattaa nopeasti kypsyttää esiin tuloksia, joihin tavallisissa oloissa menisi monet pitkät vuodet. Ja lopulta lienee mielessä pidettävä, että nykyiset suotuisat olosuhteet saattavat, ken tietää milloin, taaskin muuttua. Se touko, mitä ei tehdä tänään, saattaa jo huomenna olla liian myöhäinen. Nyt, kun se näyttää mahdolliselta, on meidän lujitettava ja laajennettava kansanopetuksen rakennusta; kansan oikeus itse säätää koulunsa laki on toteutettava, ei ainoastaan jossakin eduskunta- tai hallitusmuotolain pykälässä, vaan sillä tavoin, että kansa itse todellisesti lain säätää.

Kansakoululaitos, semmoisena kuin se tässä on suunniteltu, tulee epäilemättä kysymään paljon varoja, ja sekin saattaa monessa herättää epäilyksiä. Mutta nyt, jos milloinkaan, tulee meidän muistaa nuo monesti lausutut ja aina paikkansa pitävät sanat, etteivät mitkään menot ole tuottavaisempia kuin ne, mitkä valtio käyttää tulevaisten kansalaistensa sivistykseen.

Kohtaus Emil von Qvantenin elämästä sekä hänen elämäkertansa valmisteluista.

Kirjoittanut

E. NERVANDER.

Kun runoilija *Emil von Qvanten* 76 vuoden ikäisenä 5 p. jouluk. 1903 kuoli pienessä San Remo nimisessä kaupungissa, joka sijaitsee Välimeren rannalla lähellä Ranskan rajaa, omistettiin hänelle Suomessa ja Ruotsissa lämminhenkisiä muistosanoja, joista kuitenkaan ei yleensä tavannut tarkkapiirteistä kuvausta vainajan inhimillisestä luonteesta. Niukasti ja melkeinpä vain esittämällä otteita tarjona olevista hakemistoista kosketeltiin samoin hänen elämänsuhteitaan elämäkerralliselta kannalta.

Tämä ei ole kummeksittavaa, sillä lähteitä hänen elämänsä kuvaamiseen ei ole ollut käytettävissä eikä ole vielä nytkään. Laajimmin lienee rouva *Cecilia Bååth-Holmberg* kertonut tietoja Emil von Qvantenista, mutta ei aina elämänkertojan tyyneydellä ja selvänäköisyydellä.

Varsinkin hänen kotinsa, hänen lapsuutensa, hänen kouluvuotensa ja hänen vain noin vuoden kestävä oloaikansa Suomen kadettikoulussa ovat hämärän peittämät. Myöskin hänen valmistuksestaan ylioppilastutkintoa varten lienee sangen vähän tietoja. Sitä vastoin hänen ylioppilasvuotensa ja hänen kehityksensä runoilijaksi ovat suhteellisesti paremmin selvillä. Pitkästä merimatkastaan Hyvän Toivon niemelle ja paluumatkastaan sieltä kuuluu hän kertoneen kirjeissä äidilleen, mutta on epävarmaa, ovatko nämä tallella, koska äiti jo 50 vuotta sitten kuoli. Mitä tulee Emil von Qvantenin oloon ja vaikutukseen Ruotsissa lukien vuodesta 1853, niin niiden tuntemiseksi lienee olemassa jotenkin rikkaita lähteitä. Sittenkuin hän oli jättänyt toisen kotimaansa tehdäkseen itselleen Italiasta kolmannen kotimaansa, alkoi hänen elämänsä kaunis lempeä auringonlasku, josta moni välähdys on esiintynyt sanomalehtikirjeissä pohjoismaihin.

Ainakin Italiassa oleskellessaan vanha runoilija oli säännöllisessä

kirjeenvaihdossa läheisten omaistensa kanssa, jotka asuivat Mäntsälässä *Andersbergin* suurella maatilalla ja olivat häneen hyvin kiintyneet. Täällä hänen kirjeillään on epäilemättä oleva varma turvapaikka niinkuin myöskin sillä uurnalla, joka sisältää runoilijan tuhan, on määrä tulla täällä säilytetyksi Suomen koivujen ja honkien suojassa.

Emil von Qvanten ei tosin ollut korkeimman asteen runoilija, mutta hän oli suloinen laulaja, jolla oli suomalainen sydän. Saattaa ymmärtää hänen pitäneen lähtemättömän ilon aiheena sitä, että kohtalo salli hänen sepittää *Suomen laulun*, joka suurina isänmaallisina juhlahetkinämme nousee kaikkien suomalaisten rinnoista ja yhdistää suomea ja ruotsiapuhuvia veljessiteellä.

Että lempeän isänmaallisen runoilijan elämänkuvaus on ilmaantuva, se on, luulisin, vain ajankysymys, ja silloin olisi elämänkertojalle hyvä, jos hänellä olisi varastossaan kutakuinkin täydellinen aineisto, varsinkin koska on kuvattava henkilö, jonka elämänviivat nyt jo ovat jotenkin epävarmasti silmäiltävinä ja aikaa myöten yhä enemmän himmenevät myöhemmille tutkijoille. Tietojen saamisen taito on siinä, että kysyn, kysyn ja taaskin kysyn, sanoi vanha viisas, ja se sääntö pitää. Nyt kun se mies on löydetty, joka on ottanut tehtäväkseen kirjoittaa Suomalaisen teatterin historian, etsivät hänen äänettömät kysymyksensä useinkin Emelie ja Kaarlo Bergbomin hiljakkoin umpeenluotuja hautoja. Turhaan! Ne eivät voi vastausta enää antaa. Moni Suomen näyttämön vanhempaa aikaa koskeva „syntysana“ on näiden sisarusten mukana painunut maan syvään poveen.

Ettei Emil von Qvanten itse katsonut kiusalliseksi sanomalehdistön kärkkäisyyttä tuomaan esiin tietoja hänen personallisista elämänvaiheistaan, kunhan vain esitys oli totuudenmukainen ja inhimillisesti ymmärtävä, käy selville siitäkin, että kun minä maaliskuussa v. 1900 julkaisin pienen kirjoitelman: „*Emil von Qvanten ja Emelie Aminoff*“, jolle nuorelle naiselle hän v. 1851 alkusanallaan „*Emilialle*“ ilmeisesti oli omistanut ensimäisen runovihkonsa, hän Roomasta lähetytti minulle tervehdyksen ja kiitoksen „muistavaisuudesta ja ystävällisyydestä“.

Olin paljoa aikaisemmin — en voi tällä hetkellä tarkkaan sanoa, minä vuonna se tapahtui — toimituttanut julkisuuteen kaksi hänen kirjettään suomeksi käännettyinä. Se luultavasti ei tullut hänen kuuluviinsa.

Nämä tiedonannot olivat vielä vähemmän omiansa häiritsemään hänen rauhaansa.

Mitä en silloin julkaissut, sen tahdon nyt jalon runoilijan kuoleman jälkeen tuoda esiin, nimittäin hänen kirjoittamansa kirjeen, jossa hän *itse* esittää hänelle Etelä-Afrikassa sattuneen harmillisen tapauksen. Voisi näet tapahtua, että Emil von Qvantenin tuleva elämänkertoja päästyään esityksessään pari vuotta 1850-luvulle, hämmästyneenä pysähtyy, kun hän kenties lähteistään, jostakin kirjeestä tai muista tiedoista saa kuuluviinsa epäselvää puhetta eräästä virheellisyydestä, johon rakas maanmiehemme teki itsensä syypääksi tuossa etäisessä maassa — hiipivää huhua, jonka perustusta hän ei voi ymmärtää eikä myöskään tosiasioilla kumota, jos se sattuisi esiintymään siinä uskottavassa ulkomuodossa, joka haihtuvaksi hetkeksi hämmensi monen uutisniekan mielen siihen aikaan kuin tämä huhu ensiksi syntyi. Sillä huhussa oli hiukkanen, aivan pikkuruinen hiukkanen tosiasiallisuutta. Mutta tämän hiukkasen totuuden raitis henki helposti puhaltaa olemattomiin.

Runoilijan ystävät Fredr. Cygnæus ja B. O. Schauman etunenässä eivät hetkeäkään ottaneet uskoakseen harmillista juttua. — Olin siihen aikaan kolmetoistavuotias poika ja kuulin minäkin jutusta puhuttavan holhoojani, prof. N. A. Gyldénin perheessä, joka oli mitä läheisimmin kiintynyt nuoreen runoilijaan eikä luonnollisesti uskonut muuten pian hiljenevää huhua, jota minua varoitettiin kertomasta. Tottelin, mutta selittämätön juttu palautui usein mieleeni, kunnes aavistamatta v. 1881 tapasin Emil von Qvantenin itsensä Cygnæukselle kirjoittaman kirjeen, jonka tuonnempana esitän lukijalle ja josta löysin arvoituksen selityksen. Kirje on kirjoitettu hyvin ohuelle paperille, rikkinäinen, kellastunut ja mustetahrainen, mutta sitä on viimeisen vuosisataneljänneksen kuluessa huolellisesti säilytetty.

Tämän kirjeen esihistoria on seuraava:

Kohta sen jälkeen kuin Emil von Qvanten v. 1851 oli julkaissut runovihkonsa („Dikter"), osoitti hänen aina heikkona pysyvä terveydentilansa niin arveluttavia keuhkotaudin oireita, että hänen lääkärinsä määräsi hänelle pitemmän merimatkan lämpimämpään ilmanalaan. Matkasta tulikin tosi ja käytettiin tietysti purjelaivaa. Kulku suunnattiin Hyvän Toivon niemeä kohti. Heikkona ja sairaana runoilija saapui Kapiin ja tähän suureen merikaupunkiin hän asettui.

Pianpa hänen rahansa rupesivat arveluttavassa määrin hupenemaan. Tämä huomio sai yksinäisen ja kaukana olevan vavistuksella ajattelemaan sitä kurjuutta, johon hänen täytyi joutua. Niinkuin tunnettua, käy usein Kap-kaupungissa laivoja kaikista maailman ääristä. Vihdoin katsoi nuori maanmiehemme itsensä pakoitetuksi kääntymään erään laivan päällikön puoleen pyynnöllä, että tämä hankkisi hänelle rahamäärän, jonka suuruus Qvantenin tilaan nähden on katsottava sangen vaatimattomaksi, 25 Englännin puntaa (625 Suomen markkaa). Kapteeni lupasi auttaa, jos Qvanten voisi mainita puoltajakseen jonkun tunnetun toiminimen Suomessa, kuitenkaan kapteeni ei tuntenut sellaisia muita kuin Kiseleffin ja Sundmanin Helsingissä sekä Hackmanin kauppahuoneen Viipurissa. Hätään joutunut suomalainen ylioppilas kirjoitti silloin reippaasti ja liikemiehen lyhyellä tavalla osoituksen viipurilaiselle kauppahuoneelle, että sen oli hänen puolestaan maksettava kapteenille mainittu summa. Tähän tapaan näkyy tuo rahasopimus tapahtuneen. Kapteeni nosti ankkurin ja lähti taas ulapoita kyntämään Qvantenin antama arvopaperi taskussaan.

*

Tähän tahdon lisätä seuraavaa. Hackmanin kauppahuoneen asioita hoiti siihen aikaan — kuten myöskin koko pitkänä ajanjaksona 1807—1865 — konsuli J. F. Hackmanvainajan leski, Maria Elisabeth Laube, joka oli kotoisin Saksista. Hän oli tarmokas ja ymmärtäväinen nainen, joka naisessa tavattomalla kauppanerolla varsinaisesti lienee pannut perustuksen toiminimen melkoisen suurelle varallisuudelle. Syntyneenä v. 1776 hän oli jo vanha nainen kun Qvantenin juttu tapahtui. Tuntuuhan sangen otaksuttavalta, ettei nuoren ylioppilaan jotakin vuotta aikaisemmin saavuttama runoilijamaine ollut päässyt hänen kuuluviinsa, niinkuin sekin, ettei hän myöskään tiennyt mitään runoilijan matkasta Hyvän Toivon niemelle; kaikkein vähimmin rouva tunsi asianomaisen käsialaa ja nimikirjoitusta, ja kun ei mikään lähempi selitys asian laadusta ollut saapunut, oli enemmän kuin anteeksiannettavaa, ettei tuntemattoman „kauppatuttavan“ arvopaperia otettu vastaan lunastettavaksi.

*

Palaamme Kap-kaupunkiin. Vähän aikaa sen jälkeen kuin sopimus oli tehty Qvantenin ja merikapteenin välillä, jonka nimi ja kansallisuus

on minulle tuntematon, sai maanmiehemme vastaanottaa täsmälleen kyseessä olevan rahasumman, 25 puntaa konsuli Sundmanin välityksellä, joka toimi asiamiehenä runoilijan uskollisten ystäväin Cygnæuksen ja B. O. Schaumanin puolesta. Voi hyvin ymmärtää, mitä mielipahaa hienotunteinen Emil von Qvanten tunsi, kun — ikäänkuin paheksumisen merkiksi — ei yhtään kirjoitettua riviä kummaltakaan tullut lähetyksen mukana. Viipurin raha-asia oli mahtanut käydä hullusti — mutta hän ei silloin enää voinut mitään tehdä. Raskas oli se matka, joka hänellä nyt oli edessä — ja pitkä, sillä tehtyään vielä matkan Kapista Itä-Indiaan, hän lähti paluumatkalle Englannin ja Belgian kautta Tukholmaan, jonne hän terveydeltään parantuneena saapui v. 1853 ja johon hän asettui.

Ystävät Suomessa olivat ensimäisen pienemmän rahalähetyksen lisäksi myöhemmin osoittaneet hänelle vielä 100 puntaa (2,500 markkaa), joita rahoja hän ei kuitenkaan koskaan saanut nähdä, sillä ne saapuivat Kapiin vasta sen jälkeen kuin Qvanten oli jättänyt Afrikan.

Mihin vuodenaikaan hän v. 1853 saapui Tukholmaan, on minulle tuntematonta, mutta v:n 1854 alussa hän kirjoittaa Tuhholmasta Cygnæukselle seuraavan kirjeen, joka on lähimpänä aiheena tähän kirjoitukseeni:

Tukholmassa 3 p. helmik. 1854.

Hyvä Veli!

Mielessäni liikkuu sekä jonkunlainen häpeän että myöskin enenevän ilon tunne, kun nyt otan kynän käteeni kirjoittaakseni sinulle saatuani äitini viime kirjeestä tietää kaikista niistä tehokkaista huolenpiteistä, joihin olet ryhtynyt minun tähteni, sekä siitä mielesi ystävyydestä, jota aina olet minulle osoittanut. Kun konsuli Sundmanin kautta sain Kapissa vastaanottaa ne 25 Englannin puntaa, joista täten kiitän sinua ja O. Schaumania, eikä mitään kirjettä seurannut mukana, silloin, sen tunnustan, minulla oli rahoista, vaikka ne tarpeeseen olivatkin, tuiki vähän iloa, ja koko joukko sangen vähän imartelevia käsityksiä omasta personastani alkoi nousta mielestäni esiin. Myöhemmin sain nyt tietää, että olet vielä lisäksi lähettänyt minulle 100 puntaa, josta täten pyydän sinua vastaanottamaan kiitollisen

*kiitokseni. En lausu kiitostani rahojen tähden, sillä, kuten tiedät, niitä en ole saanut käsiini, mutta siitä todellisesta ystävyydestä ja osanotosta, jota tekosi osoittaa, kun, todellakin, on mahtanut tuottaa sinulle paljon vaivaa ja huolta saada kokoon niin suuri summa sellaiselle köyhälle pirulle kuin minulle. Missä ja miten tämän summan pesäjako sitten tehtiin? Vanhassa Tallgrenin * minulle kirjoittamassa kirjeessä, jonka äitini on lähettänyt minulle, kuvailee hän sitä hämmennystä, jonka on aikaansaanut minun vekselini, minkä minä Kapissa asetin Hackmanin maksettavaksi. Mutta hän lisää myöskin: „Cygnæus, joka aina näkee asiat niiden paremmalta puolelta, selitti heti kirjeesi lyhyyden siten, että sinä herättääksesi kapteenissa luottamusta et voinut toisin asettaa kirjeesi sanoja.“ — Kiitos sinulle siitä, veljeni! Se ei ainoastaan osoita elämän kokemustasi, vaan myöskin järkähtämättömän jaloa mieltäsi. Mutta tyhmää oli, etten samassa postissa voinut lähettää erityistä kirjettä Hackmanille ja nöyrimmiten pyytää heitä hyväntahtoisesti käsittämään, että tämä vekselin asettaminen kaukana siitä että se olisi lähtenyt vaativaisuudesta (kuinka niin tyhmä ajatus saattoi heidän päähänsä pälkähtää, sitä tuskin käsitän!) päinvastoin tapahtui suurella tuskalla ja sydämen ahdistuksella sekä vain äärimäisellä vetoamisella ja luottamuksella siihen ihmisystävyyteen, jota luulin heissä huomanneeni; että tämä vetoaminen heidän ihmisystävyyteensä luonnollisesti tapahtui suurimmassa hätätilassa; — olinhan yksin jotenkin sairaana, vieraassa ja kaukaisessa maassa, jossa ei minua kukaan tuntenut ja jossa tuskin mikään suomalainen nimi kuin heidän (paitsi Sundmanin ja Kiseleffin) oli tunnettu. Kaikki tämä olisi minun pitänyt suurilla kirjaimilla selittää vielä samassa postissa, niin heidän kieltäymisensä vekseliä hyväksymästä ei ainakaan olisi minua kahdenkertaisesti suututtanut, niinkuin se nyt tekee — sillä että sellainen kieltäyminen tapahtuisi, se ei todellakaan hetkeksikään tullut mieleeni. Sitä vastoin pelkäsin pahoin, että he olisivat minulle nyreissään tuollaisesta pakkovierailusta, ja aioin tietenkin tehdä kaiken voitavani haihduttaakseni tätä vaikutusta. Hyvä Veli, kun sinä nyt pian kirjoitat minulle, kuten toivon, niin kerro minulle, kuinka tämä asia lopuksi päättyi. On omituista, etten vielä ole saanut vastausta siihen kirjeeseen, jonka Alfthanille * kirjoitin viime joulukuun alussa.*

---

* *Taiteenystävä, arkkitehti Nestor Tallgren.*

* *Varmaankin Johannes Alfthan, kirjakauppias ja sanomalehtimies Viipurissa, tukkukauppias Anton Alfthanin poika.*

Tahdon hetkeksi keskeyttää kirjeentekstin esityksen lausuakseni iloni sen johdosta, että, niinkuin kyllä saattoi edeltäpäin varmasti päättää, kaikki oli käynyt moraalisesti moitteettomassa muodossa, mutta myöskin hymyilläkseni sille aitosuomalaiselle kansallispiirteelle, joka tuli ilmi nuoren porilaisen runoilijan käytöksessä. Hän *ei tullut sitä tehneeksi*, hän häpesi Hackmanin kauppafirmalle muutamin rivein asettaa selvästi päivän valoon sitä hätätilaista toimenpidettä, johon hän niin reippaasti oli ryhtynyt. Ei hän edes anna viittausta siihen, että sairaloisuus oli estänyt häntä kynää käyttämästä, vaan hänen lapsellinen ujoutensa antaa laivan ajelehtia oman onnensa nojassa. Voisi luulla, että hänen olonsa Hyvän Toivon niemellä antoi hänelle hyvää toivoa siitä, että hänen runollinen huolettomuutensa kyllä ohjaisi aluksen oikeaan suuntaan, kun sillä oli pohjalastina hänen nuori, puhdas rehellinen omatuntonsa.

Lystillistä on myös nähdä, että kun hän vihdoinkin tulee kirjoittaneeksi asiasta, hänen mieleensä ei näy juolahtavankaan, että tämä kirje olisi ollut osoitettava Hackmanin kauppahuoneelle. Sen sijaan hän puolustautuu Cygnaeuksen edessä, joka kyllin oli osoittanut, ettei hän ollut ollenkaan epäillyt nuoren runoilijaveikkonsa rehellisyyttä. Kenties kuitenkin tässä ylempänä olevan otteen viimeinen rivi viittaa siihen, että hän oli pyytänyt ystäväänsä „Johannesta“ esittämään asian oikeassa valossa tuolla kaukana Viipurissa.

Kun se osa Qvantenin kirjettä, joka seuraa ylempänä esitetyn alkupuolen jälkeen, osittain koskee, joskin vain hätäisin piirtein Qvantenin läheisintä tuttavapiiriä hänen ensimäisen Tukholmassa-olonsa aikana, osittain ansaitsee lukemista kirjalliselta kannalta katsoen, painetaan tähän myöskin kirjeen loppupuoli, joka kuuluu:

Sydämestäni toivotan sinulle onnea siihen professorin virkaan, jonka kenties näinä päivinä jo olet saanut. Kautta Jumalan! tällaisina aikoina tarvitaan jos koskaan jaloa tahtoa ja voimaa.

Hyvä veli ja ystävä! On niin paljon, josta pitäisi kirjoittaa, että kenties sentähden olisi parasta heti lopettaa. Ensimäisestä kirjeestäni täältä Ruotsista äidilleni sait tietää tärkeimmät matkani vaiheet. Voisin siihen lisätä, että Belgiassa näin paitsi Antverpenin, jossa asuin, myöskin Gentin ja iloisen Brüsselin. Täällä Tukholmassa asun „Kaupungissa“, ihan vieressä sitä taloa, johon Fersen pakeni, mutta josta hän taaskin raastettiin

ulos rääkättäväksi. Olen tutustunut nyttemmin lakanneen „Nordisk Tidskriftin“ ulosantajaan A. Sohlmaniin. Hän on kirjeenvaihdossa Z. Topeliuksen kanssa, luulen. Jos ensi kirjeestäsi saisin tietää, keitä täkäläisiä kirjailijoita sinä lähemmin tunnet, niin menen heitä tapaamaan, tietysti en heidän, vaan sinun tähtesi. Kuten tiedät, ovat valtiopäivät täällä nykyään koolla, ja viina ja puolueettomuus ovat ne molemmat navat, joiden ympärillä kaikki pyörii. Sen epäämättömän huomion olen tehnyt Ruotsin valtiopäiväin kokoonpanosta, että pappissäädyllä on — mukavin ja lämpimin olo kokoushuoneessaan; siinä on todella jotakin, joka muistuttaa roviolla-polttoa, jossa myöskin korvat kuumenivat.

Historioitsija ja tohtori Grönbladin näen usein; Nordströmit ovat osoittaneet suurta kohteliaisuutta minua kohtaan; kirjastonhoitaja Arvidsonia olen silloin tällöin käynyt tervehtimässä ja näiden lisäksi tunnen vielä kaksi täällä oleskelevaa maanmiestä, jotka opiskelevat teknologisessa laitoksessa, Holstiuksen ja Heimbürgerin. *

Seuraavan palan, jonka sattumalta tulin nähneeksi („Nordisk Tidskriftissä) ja joka on otettu englantilaisesta teoksesta: The Litterature and Romance of Northern Europe. By William and Mary Howitt. 2 Vol. London 1852 Calburn et Comp.“, tahdon tähän kopioida, koska voi sattua, ettette te siellä ole saaneet sitä tietoonne. Mainitussa teoksessa asetetaan nyt elävistä ruotsinkielisistä runoilijoista Runeberg ensimäiseen sijaan. Hänestä sanotaan:

»Runeberg on syntymältään suomalainen, vaikka hän kirjoittaa ruotsiksi, ja tämä on ollut hänelle suureksi avuksi, sillä se on häuet pelastanut siitä alinomaisesta huolimattomuudesta lyyrillisen tilapäärunouden helpossa, sujuvassa sepittämisessä, joka on ruotsalaisten onnettomuutena, ja joka tekee sen, että niin monet heidän runoilijansa vain ovat samaan karjaan ja rotuun kuuluvien eri lammasten kaltaisia, niillä kun on sama villa, sama muoto, samanväriset jalat ja päät. Suomella on oma runouden suoni, vaikkei voi sanoa sillä olevan omaa kansalliskirjallisuutta. Koska maa vuosisatojen kuluessa on ollut vain maakuntana olemassa, niin sillä ei ole ollut tilaisuutta tuottaa

* Se arvostelu Runebergin runoudesta, jonka Qvanten tämän jälkeen kirjeessään esittää, lienee ollut painettuna Litteraturbladissa — v. 1854 luulisin — mutta sitä ei luullakseni ole suomeksi julkaistu. Vaikka se on 50 vuoden vanha, tuntuu se kuitenkin melkein uudelta nykyisille lukijoille ja sitä paitsi se on aiheena niihin mietteisiin, jotka v. Qvanten kohta sen jälkeen lausuu ruotsalaisen runouden silloisesta välikaudesta.

kansalliskirjallisuutta, mutta sillä on yhtä kaikki kotimainen runoutessa. Keskellä sen synkkiä metsiä, sen laajoja, jylhiä kankaita, sen yksinäisiä järviä oli mahdotonta, ettei runous tulisi vierailemaan sen kansan luo, ja sitä se onkin tehnyt. Ollen niinkuin Franzén tästä maasta kotoisin Runeberg esiintyi, ja maansa koko omituiseen synkkämieliseen luonteeseen hän on yhdistänyt syvän tunteen sen kärsimyksiä ja entisiä kovia kohtalaja kohtaan. Hänen runoudessaan sanomme jäähyvästit kaikelle tuolle Sefiirien, Muusojen, Apollonien, Floorojen, Aleksien, Najaadien, Thyrsisten ja Amaryllien leikinteolle ja kaikelle muulle kuluneen Olympoksen vanhalle helytavaralle ja koristeille. Tässä saamme nähdä eläviä ihmisiä ja eläviä tekoja, jotka on otettu todellisesta maailmasta, siitä, jossa me olemme olemassa ja iloitsemme — emme mitään sepustettuja iloja ja suruja — todellisia, epäilemättömiä suruja. Runeberg löysi täydellisesti sivellintään varten maan, joka oli rikas jaloista urotöistä, juhlallinen, vakava, syvätunteinen, kansan, jolla oli voimakkaat * intohimot ja syvät muistot entisaikojen taisteluista. Runeberg on ihan arvelematta pohjoismaiden tosimpia ja suurimpia runoilijoita. Hänen runoilunsa on ylevä, syvä, tuore, sen hengettären tapainen, joka asuu runon esineessä. Hän esittää meille hänen isänmaansa kolkot sydänmaat ja synkät metsät, hän maalaa sitä yksinkertaista, urhoollista, kärsivällistä kansaa, joka tätä maata asuu. Runeberg ymmärtää elämän sellaiseksi kuin se todella on suurine ja liikuttavine muotoineen, hän kuvaa kerjäläistä, mustalaisnaista, rosvoa . . . Hänelle on kylliksi se, että kuvattava on inhimillistä luontoa, toimivaa tai kärsivää, ja tässä katsannossa hän kohoaa kaikkia Ruotsin runoilijoita paljoa korkeammalle.»

Tämä on otettu englantilaisesta teoksesta. Toisessa paikassa on samassa „Nordisk Tidskriftissä" luettavana seuraavat lausunnot:

»Ruotsalaisen kirjallisuuden alalla ei ole Ruotsissa moniin vuosiin esiintynyt yhtään ainoata eepillistä tai dramaatista runoteosta, jolla olisi varsinainen arvo. Lyyrillisistä tunteenpurkauksista ja tilapäälaulelmista ei tosin ole puutetta ollut, mutta tälläkään runouden alalla ei ole viime vuosina mitään erinomaisenlaatuista tuotetta. Tämä runouden alalla sattunut kato ei kuitenkaan näy ulottuneen veljesmaahan Suomeen. Sen ruotsalainen kaunokirjallinen harrastus on aivan viime vuosina sekä määrään että laatuun nähden saanut aikaan enemmän kuin emämaan, jos kokonaan jätämme syrjään ruotsalaisten romaanituotteiden suuren paljouden. Suomessa nykyään elävät ruotsalaiset runoilijat pyrkivät kohoutumaan sisällyksettömästä lyyrillisestä helinästä arvokkaampiin runollisiin luomiin. Suomalais-ruotsalainen kirjallisuus on viime aikoina tuonut näkyviin useita eepillisiä ja dramaatisia runo-

* Vastaava sana alkuperäisessä kirjeessä on mahdoton lukea.

tuotteita, jotka osoittavat korkeata runollista arvoa sekä ovat henkensä ja aiheittensa puolesta isänmaallisia.» — »Kaikki nämä ruotsalaiset runoilijat eivät muodosta omaa kirjallista koulua, vaan seisovat kukin erityisellä omituisella pohjallaan.» — — »Pikemmin tapaa Ruotsin nuorimpien runoilijoiden joukosta useita Runebergin jäljittelijöitä.»

Olen esittänyt nämä otteet, koska ne, paitsi että ne sisältävät meitä erityisesti imartelevia lausuntoja, osoittavat, että sangen tarpeellinen ja terveellinen vastavaikutus on ruotsalaisessa runoudessa paraikaa heräämässä tietoiseksi ja muodostumassa. Viime aikoina ovat todellakin kieli ja valmis, erinomaisesti kehitetty riimien, kuvien ja käypien lausetapojen koneisto enemmän määränneet runoilua kuin aatteet, runollinen näkemys, tosi ja harras tunne. Tämän aikakauden luonteenomaisimpana edustajana, samalla lahjakkaimpana ja onnettomimpana on pidettävä Nybomia, samoin kuin Tegneriä — sanottakoon mitä tahansa — täytyy katsoa sen perustajaksi. Tällaiselle kaavamaisuuden aikakaudelle täytyy tietysti, kun se ryhtyy ajattelevasti tarkastamaan itseänsä, sellaisen olennon kuin Runebergin, jonka yksinkertaisella puhtaudella ja selvyydellä on täysi ihanteellinen kauneutensa vain sentähden että se samalla on niin totuudenmukainen, tällaiselle, sanon minä, täytyy hänen esiintyä äärettömän viehättävänä ja miltei ihanteellisena pyrkimisen päämääränä.

Vielä ei ole „Läsning i populära ämnen" nimisen julkaisusi toinen vihko, jota erinomaisella uteliaisuudella odotan, saapunut tänne.Ällös väsy tähän yritykseen, vaan kehittyköön se päinvastoin siten, että kokoat ympärillesi hyviä ja käytännöllisiä avustajia. Että sellaisia voidaan saada, sitä tuskin epäilen, koskapa koko yritys on yhtä ajanmukainen kuin tarpeellinen meillä. Snellmanin „Läran om staten" menee mainiosti kaupaksi Ruotsissa ja on nyt loppuunmyyty. Pyydän sinua, että olisit hyvä ja sanoisit hänelle paljon terveisiä — hänen pienelle rakastettavalle rouvalleen myöskin. Tämän mukana lähetän muutamia rivejä ystäville Tallgrenille ja (Oskar) Topeliukselle, jotka olen rohjennut panna samaan kuoreen. Äidillesi kirjoitan erikseen. Lämpimimmällä kiitollisuudella ja kunnioituksella olen alati harras ystäväsi

Emil v. Qvanten.

*

Muutamia päiviä sen jälkeen kuin Qvanten oli kirjoittanut tämän kirjeen, julistettiin se pitkällinen sota, joka itämaisen sodan nimellä koski

myöskin Suomen rannikkoja. Kaikki höyrylaivaliike Ruotsin ja Suomen välillä lakkasi kahdeksi kesäksi eteenpäin, seikka, joka kai ensi sijassa esti runoilijaa jälleen näkemästä kotimaatansa.

Nämä sotaolot johtivat kohta Emil von Qvantenin siihen valtiolliseen toimintaan, joka oli sitova hänet uuteen läntiseen kotimaahan, jossa hän muutamia vuosia myöhemmin saavutti ne oikeudet, jotka kuuluvat Ruotsin kansalaiselle.

Peter Altenberg'iä.

Otteita Peter Altenbergin kirjasta „Was der Tag mir zuträgt."

Suomennos Valvojaa varten.

Elämäkerrallista.

(Katkelma.)

Olen syntynyt 1862, Wienissä. Isäni on kauppias. Hänellä on omituisuus: hän ei lue muuta kuin ranskalaisia kirjoja. Ei neljäänkymmeneen vuoteen muuta. Hänen vuoteensa yläpuolella on seinällä ihmeen hieno kuva hänen jumalastaan „Victor Hugo". Iltaisin hän istuu tummanpunaisessa nojatuolissa, lukee „Revue des deux Mondes" ja yllänsä on hänellä sininen samettikaulus — nuttu à la Victor Hugo. Ei, sellaista idealistia ei ole toista tässä maailmassa. Häneltä kerran kysyttiin: „Oletteko ylpeä pojastanne?!"

Hän vastasi: „En siitä kovin loukkaantunut, että hän kolmeenkymmeneen vuoteen ei mitään hyvää toimittanut. Senpä tautta en tunne suureksi kunniaksi, että hän nyt on runoilija! Annoin hänelle vapauden. Tiesin että se oli uhkapeliä. Luotin sieluunsa!«

Niin on, sinä isistä jaloin ja merkillisin, kauan olen väärinkäyttänyt jumalallista vapauden lahjaasi, olen jaloja naisia ja sangen vähän jaloja tulisesti rakastanut, olen metsiä kuljeskellut, olen juristi lakia tutkimatta, medisiinari lääkeoppia lukematta, kirjakauppias kirjoja myymättä, rakastaja milloinkaan naimisiin menemättä, ja lopulta runoilija runoja tekemättä! Vai ovatko nämä pikkupakeet runoja?! Eivätpä suinkaan. Ne

ovat ekstrakteja! Elämän ekstrakteja! Sielun ja satunnaisen päivän elämä, puserrettuna 2—5 sivuun kuten tihennetty höyry, turhista puhdistettuna kemiallisesti puhtaaksi! Lukijan tehtäväksi jääköön omin voimin taas sulattaa nämä ekstraktit, muuttaa ne nautittavaksi liemeksi, antaa niitten kiehahtaa omassa mielessään, sanalla sanoen tehdä ne jälleen nestemäisiksi ja sulatettaviksi. Mutta onpa „henkisiä vatsoja," jotka eivät siedä ekstrakteja. Kaikki jääpi niihin raskaana painamaan. He tarvitsevat 90 prosenttia velliä, lusikkaruokaa. Millä he ekstrakteja sulattaisivat? Ominko voimin muka? — — —

Kaksi nuorta paria.

Kaksi nuorta paria on ravintolassa illallista syömässä.

Toinen mies on ihanankaunis ja vaimo lempeä.

Toinen on lempeä ja vaimo ihanankaunis.

Puhellaan. Ollaan puhumatta.

Totta tosiaan, on oikein hyvä olla. Niinkuin kotona ja kuitenkin kotoa poissa. Sellainen on hotellinsali.

Mosel-viiniä: Graacher Münzlei.

Kaikilta käy mieli hilpeäksi.

„Kuka ensin nauraa . . . ?!" sanoi toinen lempeä toiselle. Ja katsovat toisiinsa.

Mutta samalla he nauroivat kumpikin, nauroivat, nauroivat.

„Kuka ensin nauraa . . . ?!" sanoi toinen ihanankaunis toiselleen.

Mutta he jäivät vallan totisiksi ja katsoivat toisiaan, katsoivat, katsoivat . . .

Silloin menettivät lempeätkin hilpeytensä ja joivat hiljaa viiniä: Graacher Mynzlei.

Jumalainhämärä.

Kaunis hän oli, kaunis kuin Kyteréa, Merestänoussut, joka valkoisin sormin viehkeästi pusersi valtameren pisarat kullanvaaleista hiustensa tulvasta. Hänen nimensä oli Anita.

Jo 14-vuotiaana hän teki ihmeitä ja niinkuin kaameanihana välkkyvä maneettivuori veti hän luokseen elämänlaivat laivureineen ja ne menivät murskaksi.

Nähkää! Kaikki lukion oppilaat muuttuivat miehiksi hänet nähdessään ja kaikki miehet koulupojiksi! Ja yksi pojista pisti hänelle käteen liuskan, mihin oli kirjoittanut: „Kuolemakseni teitä kaihoon, Anita."

Silloin hän tunsi: „Sellaisesta lauseesta voi elää, elää!"

Niin sai hän sen suloisen ihmeellisen tiedon, että hänessä eli suunnaton jumalallinen voima, joka kultaisin sätein virtasi ulos kylmille varjoisille ihmisille, saattaen oman auringonkeskuksensa salaisuuksista valoa ja lämpöä köyhille maanihmisille! Ja hän havaitsi, että tämä voima maailmansähköinä virtasi ulos hänen kultaisesta hiustensa tulvasta, virtasi hänen sinenharmaista silmistään, hänen komeista rinnoistaan, hänen valkoisista käsistään, hänen hohteisista silkkisistä vaatteistaan! Sen hän havaitsi.

Niin hän eli, kun alkoi elää, niinkuin suuret jumalattaret siitä — — että häntä rakastettiin! Hän eli rukoilevain ihmisten lauluista, kosteiden silmäin valituksista, huumaantuneiden sydänten ylistysvirsistä, suitsutuksista ja seppeleistä, liekeistä, rukouksista hän eli, lemmensanoista ja hävityksistä. Mitä hänelle tuotiin, sen hän otti vastaan kiitollisuudella ja antoi hymyn takaisin. Niin hän kasvoi, luoden valoa ja lämpöä, levittäen oman auringonkeskuksensa salaisuuksista leutoja keväänsäteitä ja ankaraa kesänhellettä ja taas muuttuen takaisin talviauringoksi.

Kerran hän sanoi: „Yhden ainoan onnellisen ihmisen minä tiedän, vanhan kylvettäjättäreni. Hän saa minut nähdä kaikessa kauneudessani."

Toisen kerran, uimakoulussa, huusi hän nauraen kopistaan: „Hyvät naiset, se joka tahtoo nähdä minut, maksaa vain yhden kruunun. Raha annetaan köyhälle Marille."

Ja moni tytöistä meni sinne ja maksoi kruunun.

Yksi vain ei tullut.

Ja Kyteréa sanoi hänelle: „Stefanie, miksi et tullut komeuttani katsomaan?“

„Toiset“ -- vastasi Stefanie — „eivät tulleet katsomaan komeuttasi, Anita, vaan hakemaan ja löytämään sinusta jonkun vian. Mutta minä tiedän, että sinä olet viaton. *Sillä ainoastaan se, jossa ei ole vikaa, kadottaa häveliäisyyden tunteen, saavuttaa kreikkalaisen alastomuuden hilpeyden, Anita!*“

Kerran tuli jumala — lyyrillinen runoilija, soitti kannelta, lauloi: „Kyteréa, merestänoussut — —.“ Sen pitemmälle hän ei päässyt.

Anita kysyi: „Mikä te olette, mitä te olette olevinanne?!“

„Minä? Jumalain poika olen, runoilija.“

Silloin hän luuli nuoren miehen vertaisekseen, antoi hänelle parhaan hymynsä. Mutta runoilija tahtoi enempää, enempää. Silloin kosketti Anita hänen olkaansa ja sanoi: „Olette pettäneet minut. Jumalainlapsi Te ette ole!“

„Mistä sen tiedätte?“

„Te ette voi elää nektarista ja ambrosiasta. Teidän on tarvis ahmia kuin sonni nurmella. Menkää tiehenne!“

Ja tuo ajatteli: „No, olen saanut uuden mielenvaikutuksen merkittäväksi.“

Vaan myöhemmin tuli oikea jumalten-lapsi.

„Vai olet sinäkin mokoma,“ ajatteli Anita ja antoi hänellä kepeimmän ja heikoimman hymynsä. Mutta hän eli siitä hymystä! Silloin Kyteréa huomasi, että hän oli oikea jumalten-lapsi, joka osasi elää nektarista ja ambrosiasta ja oli hänen vertaisensa.

Ja sitten tuli uusi polvi, valistunut.

Ja yksi, joka ei enää ollut pakana eikä tietänyt Kyteréoista, joitten hiuksista pisartelee valtameri, eikä kreikkalaisista temppeleistä hartauksineen, sanoi: „Pyydän Teitä vaimokseni, Anita. Olen Teitä kunnioittava ja Teille uskollinen. Mutta tuo pakanallinen hymy on Teidän jättäminen, armaani. Jättäkää sellaiset Kálmàr'ille, Dirckens'ille, Othérô'lle, juhlituille jumalattarille!“

Ja tästä lähtien Anita piti häntä totisimpana, koska hän ei ollut pakana, eikä hänen hymystään huolinut. Ja jätti pakanahymynsä. Ja kun hän oli luopunut tästä hymystään, joka oli tehnyt hänet valtijattareksi yli maailman, yli lukiopoikain, yli yliopiston juristien ja medisiin-

narien, yli akademiain taideoppilasten, yli upseerien, yli tehtailijain poikain, yli vääräin runoilijain ja yli oikeiden runoilijain, silloin hän itsekin lakkasi olemasta pakana, Kyteréa merestä noussut, kuten väärä runoilija oli sen laulanut ja oikea tuntenut, ja hänestä tuli rouva Anita T., rouva Se — ja — se, jolla joka torstai-ilta oli vastaanotto illallisineen, paitse teatteri-iltoja.

Ja hänen puolisonsa sanoi: „En tahdo sen pitemmälti filosofeerata tästä asiasta — — mutta tiedän, että olen hankkinut sinulle rauhan, Anna. Oli jo aika. Omaan itseesi olisit sortunut. Eikö niin?"

„Niin", sanoi vakavasti, ilman hymyttä jumaluudestaan luopunut — — „kiitän sinua!"

Neljä runoelmaa.

Kirjoittanut

Ain' Elisabetti Pennanen.

Kaks vierasta . . .

Sun pääsi jo vaipuu rintaan
ja huoneessa hiljenee . . .
ja sisintä, hiljaisintaan
mun sieluni kuuntelee.

Kaks kiihkeää, kaunista unta!
Kaks vierasta kuitenkin!
Ja yhteinen valtakunta
on särkynyt suruihin.

Kaks vierasta vihille tullut!
Kaks köyhää, kurjaa nyt.
On haihtuneet haaveet hullut,
tuli rintain jo jäähtynyt.

On hiljainen, hiljaisin hetki . . .
takan hiilet jo tummuneet . . .
ja tunteet suruisetki
on tyhjinä hapuilleet.

Mut yhä kun pääsi vaipuu,
poves mykkänä myrskyää,
mun täyttää ääretön kaipuu
sun tuskias viihdyttää.

Ma tahtoisin povelles asti,
sua suudella uudestaan,
sua suudella hehkuvasti,
tän kerran viimeisen vaan.

Ja jäähyväishetkenä antaa,
mikä mielehen iäksi jää,
mitä voisimme ylpeinä kantaa
ja muistoksi pyhittää.

Ajatti taatto kartanostaan.

Nyt turman ruoskat vingahti!
ja surman soihdut singahti!

Ajatti taatto kartanostaan,
ajatti yöhön asunnostaan,
ajatti yöhön tyttölastaan,
kirosi kylmä kynnyksellä,
kotia käydä kielsi.

Hän vielä viipyy taaton teillä,
anellen auki akkunoita,

kun yössä tuulet tohajavat,
ja peikot tummat tuijottavat,
ja pelko päätä puistuttaa,
ja surman pieni sulhoks saa.

Hebrealainen.

Jos astuisi hän vielä joukossamme
ja johdattaisi oppilapsiaan,
minä myöskin tuohon seuraan saisin.
En uskois hänen taivaitaan
— en siitä mitään hälle suotta virkkais. —
Nuo tahtoisin mä nähdä silmät vaan!
Nuo äärettömän rakkauden silmät,
hänet nähdä, jok' ol' aina hieno
ja ihmeen yksin . . .

Epitaphium.

Ma hengen haudasta vein taaskin hautaan,
mut tiellä paistoi aurinko ja usein kuu.
Myös mielistyin mä moneen outoon nautaan,
ja juuri ennen hautaa ol' hauskin rendez-vous!

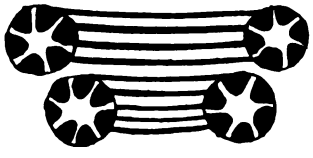

Taidetta.

Suomen kuvaamataide v. 1905.

Kirjoittanut

HJALMAR ÖHMAN.

Kuoleman saalis on ollut suuri taiteilijapiirissä viimeksi kuluneena vuotena. Sen ensimäinen mies Edelfelt, kultuurimme ylpeys ja kunnia, hienojen maisemaidyllien maalari Munsterhjelm, ja Isto, jonka taiteilijaura aivan äskettäin niin hyvillä toiveilla alkoi, ovat kaatuneet heltymättömän niittäjän iskusta.

Munsterhjelm ja Edelfelt! Kahden sukupolven, kahden taidekauden ihanteet sisältyvät näihin nimiin. Haaveilevaa romantiikkia 19:nnen vuosisadan keskivaiheilta, jotakin „Kanervankukkien" lyyrillisestä tuoksusta on Munsterhjelmin kuutamomaisemissa. Hän on yksi tuon kirjallisen suuruusajan merkkimiehistä, hänen maisemansa jo tuntuvat sanoin ja säkein ajatelluilta, ennenkuin ne värein esitettiin. Düsseldorfilaisen koulunsa pohjalla on hän koko olemukseltaan lähempänä vanhaa Wrightiä kuin meidän aikamme maisemamaalareita. Sitä yleisöä, joka oli oppinut taidetta tajuamaan romaanien ja runojen välityksellä, oli Munsterhjelmin maalaustaide omiansa viehättämään, ja tuskin on kukaan maisemamaalari maassamme nauttinut yleisempää suosiota kuin Munsterhjelm. Mutta sen vuoksi mitä hän vanhoilla päivillään oli, jolloin

hän uudestaan ja uudestaan toisteli nuoruusaikansa ihanteellisia sisämaanidyllejä, emme saa unhoittaa, että hän erityisesti kuutamotauluissaan kerran kohosi todelliseen mestaruuteen, kuten esim. tunnetussa taulussaan „metsälampi kuutamossa", joka säilytetään taideyhdistyksen kokoelmissa.

Siirtyminen Munsterhjelmistä Edelfeltiin merkitsee naturalismin voittoa taiteessamme. Yleissivistyksellisellä alalla on tälle kaudelle tunnusmerkillistä luonnontieteiden kohoaminen samaan valta-asemaan, joka spekulatiivisilla, mieteperäisillä tieteillä oli ollut. Edelfeltillä on maalaustaiteessa sama merkitys kuin K. A. Tavaststjernalla Suomen ruotsalaisessa kirjallisuudessa. Tavaststjernan runous tuli kuten raitis tuulahdus mereltä epigoni-runouden ummehtuneeseen ilmakehään. Samoin Edelfeltin maalaukset tässä naiivissa idealismissa, joka yhä vielä niin kauan on säilyttänyt arvonsa suuressa yleisössä, vaikuttavat niinkuin elämä itse unikuvan vastakohtana.

Mutta Edelfeltillä on Suomen maalaustaiteessa korkeampi sija kuin Tavaststjernalla runoudessa. Kaipaamme Tavaststjernassa hänen terveestä vaistostaan ja raittiista, välittömästä voimastaan huolimatta hieman muodon helppoutta ja täyteläisyyttä. Teknilliseen mestaruuteen nähden ja monipuolisessa ja sopusuhtaisessa lahjakkaisuudessa on Edelfelt ainoa Suomen taiteessa. Hänen oppivuotensa Pariisissa sattuivat siihen aikaan, jolloin naturalismi saavutti suuret voittonsa kaikesta vanhanpäiväisestä romantisesta kaavailusta. Ankarampaa muodon koulutusta ei voi ajatellakaan, ja Edelfelt nautti tätä opetusta halulla ja innostuksella. Hän oli ensin palvellut vallalla olevaa historiamaalausta, ja vielä hänen varhaisemmalle naturalistiselle kehityskaudellensa on ominainen sama kansanelämän kuvaamisen harrastus, joka palautuu hänen ranskalaisissa taiteilijaystävissään. Tästä jossakin määrin kansatieteellisestä lisäkkeestä Edelfelt kuitenkin vapautuu täydellisesti parhaissa teoksissaan 1880-luvulta. Se mikä luonnossa on puhtaasti maalauksellista, värivivahtelu, on niissä hänen huomionsa esineenä. Luonntutkijan tavoin, joka laboratoriossaan tekee havaintoja luonnonilmiöistä, tarkastaa Edelfelt auringonvaloa, kaikkien luonnon värien ja niiden valo- ja varjoleikin alkulähdettä.

Edelfeltin runsaassa tuotannossa on jokainen löytävä puolia, jotka erikoisesti sointuvat hänen mielensävyynsä. Kansantieteilijä ja kansanpsykologi on aina ihaileva hänen kuviaan uusmaalaisesta saaristoelämästä, hänen Ruokolahden-eukkojaan ja hänen vanhaa runolaulajatartaan. Maail-

manmies on mieltyvä hänen tekemiinsä muotokuviin nykyajan suku- ja sivistysylimystön etevistä edustajista tai hänen galleriaansa ihania naistenkuvia, joista Edelfeltin ritarillisuus, hieno äly ja loistava mestaruus puhuu erikoisesti viehättäen. Isänmaanystävä on kaikkina aikoina hänen piirustuksistaan Vänrikki Stoolin tarinoihin saava aihetta taiteen ihailuun ja kultuurihistorioitsija ylpeydellä viittaava Blanca kuningattareen tai yliopiston juhlasalin mahtaviin seinämaalauksiin, jotka ylistävät Edelfeltin korkeaa sivistystä, syvää historiamme tuntemista sekä hänen väriloistoista maalaustaidettaan.

Tietenkään eivät kaikki Edelfeltin ominaisuudet ilmene yhtä voimakkaasti hänen yksityisissä teoksissaan, — se on luonnollista. Toisessa teoksessa on toinen, toisessa taas toinen puoli hänen taiteilijaluonnettaan etualalla. Se joka Edelfeltissä ihailee ennen kaikkea universaalista kykyä ja hienoa sivistystä, on varmaankin asettava juhlasalin seinämaalaukset etusijalle hänen teoksistaan. Itse asiassa ovatkin nämä maalaukset Edelfeltin teoksista ne, joissa useimmat hänen taiteellisista ja yleisinhimillisistä ominaisuuksistaan tulevat näkyviin, luova mielikuvitus, sivistys, syvät tiedot, rakkaus synnyinmaahan ja sen historiallisiin muistoihin sekä lopuksi taiteilija-ilo juhlasta ja loistavista väreistä.

Mutta enemmän kuin taiteilija-historioitsija viehättäisi minua omasta puolestani taiteilija-luonnontutkija. Edelfelt oli kultuurinlapsi, hänen taiteilijasävyssään oli runsas pohja historiallisia traditsioneja. Mutta hän oli myöskin syväleimainen ja voimakas yksilöllisyys. Terveen, kokeilevan aikamme lapsena oli hänen kyvyssään piirre analyytistä tutkimusintoa. Ja kaikista hänen runsaslahjaisen kykynsä eri puolista näyttää minusta viehättävimmältä se, mikä yhdistää hänet meidän aikamme empirismiin, naturalistiseen taiteeseemme. Minusta tuntuu kuin hän seisoisi korkeimpanaan teoksissa sellaisissa kuin „Lauantai-iltä“, „Onkivia poikia“, „Veneellä leikittelevia poikia“, sekä Turun museossa oleva näköala hämäläisestä kylästä; ne ovat kuvia, joissa kaikki ainemaiset, aihetta tai sisällystä pohtivat ajatukset väistyvät puhtaan maalaaja-ilon tieltä, joka luo säteilynsä talonpojan valkoiselle mekolle, kalastajapoikien honteloille jaloille tai ilakoivien tyttöjen aamuiselle puvulle. Ihmishengen pyrkimys oivaltamaan olioiden olemusta, viettymys tutkistelemiseen, joka on ominainen kaikille suurille sieluille ja joka niin suuressa määrin on kuvaavaa Edelfeltille, ilmenee erikoisen voimakkaasti näissä tauluissa. Enem-

män kuin useimmissa hänen mestaruutensa kypsyneemmän ajan luomissa on varhaisemmilla nuoruudenteoksilla sitä viehätystä, joka aina on nuoruudentaiteelle ominaista, voimakkaasti kuohuva, kumpuava elämä ylöspäin kehittymässä. Tosin säilytti Edelfelt, enemmän kuin useimmille kuolevaisille on suotu, kautta koko elämänsä tuon nuoruuden tulen, tuon pyrkimyksen alati uusien ilmaisumuotojen löytämiseen ajatukselle ja näkemykselle. Siksi on vaikea ratkaista, onko enemmän valittaminen sitä suurta vauriota, mikä hänen poismenonsa oli Suomen taiteelle, vaiko enemmän iloitseminen siitä, että hän sai täältä lähteä nuoruuden lupausten tuores seppele harmaantuneella ohimollaan.

Istolla on oma, erikoinen paikkansa taidehistoriassamme. Jo vauraaseen ikään ehtineenä hän jätti käsityön taiteen takia ja kulki siinä omaa tietään. Hänen opintoajaltaan Berlinin taideakatemiassa on, mikäli tiedän, hänen isänmaallinen taulunsa „Hyökkäys", joka nopeasti saattoi hänen nimensä tunnetuksi, ei ainoastaan kaikkialla kotimaassa, vaan jopa sen ulkopuolellakin. En ole nähnyt alkuperäistä kuvaa, enkä siis saata omalta näkemältäni lausua arvostelua siitä. Muistan vain mitä Edelfelt lausui siitä vähää sen jälkeen kuin taidenäyttelyn valitsijalautakunta oli sen hylännyt. Paitsi erinäisiä puutteellisuuksia piirustuksessa, jotka selvästi käyvät näkyviin jäljennöksissäkin, huomautti hän että taulu oli epäonnistunut ja ruma väriltään ja ettei sen tuomitseminen näyttelyyn kelpaamattomaksi lautakunnassa perustunut valtiollisiin, vaan puhtaasti taiteellisiin syihin. Useissa näyttelyissä oli Istolla sen jälkeen vaatimaton, mutta kunnioitettu sija. Hän asetti näytteille m. m. useita muotokuvia, joissa vallitsi rehellinen pyrkimys yksinkertaisuuteen ja totuuteen, erikoisesti ansaitsee Oulussa oleva rehtori Rosendalin muotokuva tässä merkitä muistiin. Taiteilijain ensimäisessä syysnäyttelyssä oli Istolla kokoelma maisema-harjoitelmia Siperiasta, missä hän oli viettänyt kesän. Ne olivat mieltäkiinnittäviä, osittain komeita tunnelmia aavojen arojen maasta, voimakkailla mutta osaksi hieman synkillä väreillä esiteltyjä. Puuttuvaa herkkyyttä hienompien värisointujen oivaltamiseen ei Iston onnistunut saada voitetuksi. Samalla kuin hänen parhaat taulunsa ilmaisevat voimakasta tunnelmaeloa ja toisinaan korkeaa isänmaallista paatostakin, on niissä pakollisuutta ja raskautta, joka todistaa itseoppinutta.

Mainittujen korkea-arvoisten taiteilijain manallemenon mieliä murtaessa on taiteenystävälle rakasta panna tähdelle ne lupaukset, joita Favén, Thomé ja Sjöström antoivat syysnäyttelyssä kokoelmillaan. Mikä säkenöivä gallialainen sävy FAVÉNin koko esiintymisessä: hän tulee opinnoiltaan Pariisista ikäänkuin noitaprofessori syli täynnä kuvia ja asettaa kirjavan galleriansa ihmettelevien silmiemme eteen. Ne eivät, se on itsestään selvää, kaikki ole samanarvoisia, niinpä ovat rouva Ekmanin ja toht.. Renvallin muotokuvat hämmästyttävän heikot ja epäkypsät. Mutta toisissa, kuinka hän suorastaan löihtii esille elämän, mielialan voimakkaasti sykkivästä pariisilaiselämästä, tavoittaa, kuten esim. neiti Konkolan muotokuvassa, itse huimuuden yltiöpäisestä elonilmastaan. Hän ei tyydy antamaan vain jonkun kohtauksen, jonkun tyypin siitä, hän tahtoo antaa itse hengen, esprit'in, tuoksun. Pienen aamiaiskohtauksen atelierissä tavoittaa hän tauluunsa kolmessa istunnossa ja ensimäinen välitön vaikutelma ja vallaton mieliala ovat siina mainiosti osatut. Favén rakastaa iloista elämää ja voimakkaita sensatsioneja. Ja ilmaisussa, mikä voimakas temperamentti! Suoraa kättä maalaava ranskalainen sensatsionitaulujen tekijä voisi kadehtia taiteilijaa neiti Konkolan muotokuvasta. Kuvattu seisoo siinä, kankaalle kiinnitettynä jonkun hilpeän kepposen keskeltä omituisessa aistillisen hurmion ilmakehässä. Ja sen vastakohtana norjalaisen kirjailijan, Bojerin, miettehikäs, tutkisteleva pää. Mutta kenties kaikkein paras on kahden istuvan naisen kuva, taideteos täynnä etelämaalaista eloa ja temperamenttia.

Myöskin THOMÉ tahtoo tuoda kuuluville suuren Europan elämästä saamiansa vaikutelmia, mutta hänen hillitty ja ylhäinen tyyneytensä eroo jyrkästi Favénin veitikkamaisuudesta. Non multa sed multum, on hänen kilpilauseensa. Favén antaa tuhlaavalla kädellä, Thomé säästävällä, mutta se mitä hän antaa on täyspätevää ja läpeensä harkittua. Katso hänen suurta tauluaan syysnäyttelyssä, mikä voima ja notkeus taideratsastajattaren hentoisessa ruumiissa, mikä räikeä sirkusloisto väreissä, mikä spirituelli luonnekuvaus katsojatyypeissä, mikä kiihoittava valo yli koko taulun! Siinä on jotain Degas'in tapaista, mutta nuorekasta nuoruusintoista Degas'ia, vielä täynnä mielenkiintoa yksityiskohtiin ja kukistamatonta tarvetta osoittaa taitavuuttaan ja teräväkatseisuuttaan. Myöskin niissä kahdessa muotokuvassa, jotka Thomé pani näytteille, esiintyi hänen te-

rävä taiteilijakatseensa luonteenkuvauksessa, miltei herkuttelevan hienona naisen muotokuvassa.

Vastakohtana näiden molempain taiteilijain pariisilaiselle sävylle tuntui SJÖSTRÖM aito suomalaiselta. Vakava naisen muotokuva, kaunis talvimaisema ja suuri kuva „Kotiin palaavia työmiehiä" asettavat hänen niiden maalaustaiteilijaimme ensi riviin, joilla on kansallinen taidesävy.

*

Veistotaiteessa eivät uutuudet olleet monilukuiset eivätkä huomiota kiinnittävät. Muutamia NYLUNDin tekemiä muotokuvia, suuresti ja voimakkaasti muovaeltuja, ja Hj. Munsterhjelmin rintakuva, hänen poikansa JOHNin alkajaisteos. Muotokuvanäköisyys tuntui kaikeksi ikäväksi pintapuoliselta, ja kokonaisuudella oli faunimaisen jovialisuuden leima, joka ainakin minuun vaikutti oudolta.

Tämä syysnäyttelystä. Kevätnäyttely tarjosi, paitsi kaunista kokoelmaa Werner Holmbergin teoksia ja hovineuvos Westzynthius-vainajan kokoelmaa nuorempaa suomalaista taidetta, hyvin vähän huomiota kiinnittävää. Eikä myöskään naistaiteilijain näyttelyssä kevätkesällä ollut tarjona mitään yllätystä yli FANNY CHURBERGin ja HELMI BIESEN vanhempien tuotteiden.

*

Rakennustaiteen alalla astuu LARS SONCK tänä vuonna ehdottomasti etusijalle. Turussa seisoo valmiina hänen tekemänsä uusi kirkko, varsinkin sisustaltaan voimakkaan personallisuuden leimaama ja täynnä harvinaista yhtenäisyyttä ja tyyntä sopusointua. Tampereen kirkko on niinikään vuoden varrella valmistunut, ainoastaan sisäpuolella on vielä HUGO SIMBERG tekevä muutamia pienempiä koristeellisia järjestelyjä.

Pääkaupungissa on Sonck rakentanut kaksi taloa, lääkärien yksityisen sairaalan Tehtaankadun varrelle ja telefoniyhtiön palatsin Korkeavuorenkadun varrelle, molemmat kaikkein kauneimpia töitä mitä uusi rakennustaiteemme on tuottanut. Niin eheänä ja puhdastyylisenä kuin varsinkin telefonipalatsi kohoaa valtavine harmaakivifasaadeineen, lienee se ensimäinen ja määränsä tuntevin, mitä uusi suunta ainakin täällä Helsingissä voi osoittaa.

Kansallisteatteri.

Don Carlos. — Luostariveljet. — Kuningas Fjalar. — Tuhkimo ja kuninkaantytär.

SCHILLERin *„Don Carloksen“* uusintoa katsomaan mentiin etupäässä sen elävän kuvan tähden, jonka hra Leinon vanhastaan tiedetään antavan Filip II:sta, Espanjan kuninkaasta. Hän onkin teatterin jäsenistä nähdäkseni ainoa, jolla on edellytyksiä tulkita tuommoisia voimakkaita, mutta raakoja ja tyrannimaisia valtiasluonteita. Erityistä painoa hän oli pannut Filipin epäluuloisuudelle, joka tekee hänen katseensa tuimaksi, liikkeensä ja koko esiintymisensä vaanivaksi, valmiiksi äkkinäisiin, häikäilemättömiin hyökkäyksiin. Ja siitä syntyi ehyt, suuri- ja lujapiirteinen personallisuus, joka tuntui draaman henkeä vastaavalta. Samaa ei voi sanoa ystäväparista Don Carlos ja markiisi Posa. Sitäpaitsi ne joutuivat kokonaan varjoon Filipin rinnalla. Don Carlosta esittivät nuoret voimat, hrat Kilpi ja Snellman, vuoro-illoin. Edellinen antoi kuvan sisäisesti ja ulkonaisesti kovin kuohuvasta nuorukaisesta, jolla ei ole tyyntä rauhanhetkeä juuri ollenkaan. Jälkimäinen taas loi tasaisemman luonteen, joka vaikutti melkein liian jäykältä ja yksitoikkoiselta. Markiisi Posan suuren, kauniin vapaudenihanteen ja sankarillisen ystävyyssuhteen tulkitsi hra Suonio paatoksella, joka ei tuntunut tulevan sydämestä. Herttua Albalta (hra Eino Salmelalta) puuttui ryhtiä ja hra Lindforsin mainiosti naamioitu suur'inkvisiittori oli liian kireälle pingoitettu ja vaikutti lopulta väsyttävästi. Rva Olga Salossa prinsessa Ebolina oli eräitä luontevia piirteitä. — Muut esiintyjät jääköot mainitsematta.

Sääli, ettei kappaleessa, jonka suomennoksen kielellistä asua toht. A. V. Forsman on parantanut, saanut kuulla luontevaa puhetta, vaan deklamoimista.

ANTON OHORNin 5-näytöksinen *„Luostariveljet“* (Die Brüder von St. Bernhard) sai laimean vastaanoton. Eikä se parempaa ansainnutkaan. Sisällys oli laihaa, eikä pystynyt herättämään syvempää mielenkiintoa meikäläisessä yleisössä, jolle luostarikysymys on vieras, vaikka luostarielämä yhtä hyvin kuin mikä elämänmuoto tahansa voisi tarjota viehätystä, jos sitä saisi katsoa pohjemmalta kuin tässä pintapuolisessa tekeleessä. Luostariveljien luonteista tuli näkyviin vain heikkoja ääriviivoja, esim. omaa etuansa katsova priori (hra Falck), jossa olisi odottanut enem-

män uskonkiihkoa; suuri teeskentelijä ja juonittelija isä Simon (hra Eino Salmela) ja nuori sentimentaalinen veli Paulus (hra Snellman). Enemmän elämää ja väriä oli maallikkojen osissa, ja poikkeaminen luostarista sorvaaja Döblerin asuntoon oli kappaleen yksitoikkoisuudessa pieni virkistysmatka. Hra Pihlajamäen Döblerissä oli ehtaa maalaisluontevuutta, ja savolainen murteellisuus puhetavassa pyrki tekemään siitä kovinkin kotoisen tyypin. Nti Lähteenoja hänen vaimonaan oli harras ja haikeamielinen kuten aina. Liian affekteerattua oli hra Kilven esiintyminen luostarin metsänhoitajana — liikkeet koneelliset ja ääni alati värisevää paatosta —, vaikka hän päättääkin päivänsä onnettomasti.

Runeberginpäivä toi „*Kuningas Fjalarin*" sankaritovereineen yleisön nähtäväksi. Eino Leinon tunnollisuus tämän runoelman näytelmäksi muodostamisessa on tunnettu ja tunnustettu. Hän on sovittanut kuvaelmiksi ja repliikeiksi koko runoelman alusta loppuun; siitä ei liene suuriakaan palasia poissa. Minä puolestani rakastan mieluummin lukea tämän jalon runoelman runona kuin kuulla ja nähdä sitä Kansallisteatterin lavalta. Sen esitys oli näet pikemmin hengen kidutusta kuin nautintoa. Tuli kysyneeksi itseltänsä, milloinka koittanee se päivä kansalliselle näyttämötaiteellemme, jolloin ei enää runomittaistakaan esitystä turmella deklamoimisella, vaan annetaan luontevalle äänenkäyttelylle oikeutensa. Sillä — lukuunottamatta hra Kalliota — kaikki esiintyjät järjestänsä lausuivat luonnottomasti: skandeeraten, korostaen sanoja tai lauseita väärin, puhuen epäselvästi tai värittäen ääntänsä liiallisesti. Eikä ilo henkilökuvista ollut paljoa suurempi. Itse kuningas Fjalarissa oli hra Leinon esittämänä jonkunlaista jäykkää suuruutta ja majesteetillisuutta. Mutta hra Pihlajamäen käsissä, joihin se uskottiin hra Leinon sairauden aikana, se menetti ylevyyttänsä ja arvokkuuttansa. Melkein samaa voisi sanoa Morannalista, Morvenin sokeasta kuninkaasta (hra Falckista), joka pilasi vaikutuksen puhuen liiaksi huutamalla. Salaperäistä jylhyyttä vaille jäi kuva tietäjä Dargarista (hra Eino Salmela) ja jotakin Hjalmarin voittoisasta nuoruudesta kaipasi hra Ahlbergin esityksessä. Koko sankari- ja ruhtinasparvesta kohosi vain hra Kallio vanhana Sjolfina huomattavammin esiin. Naisväestä taas olisi toivonut Oihonnan, s. o. nti Högdahlin, joka vastikään oli koteutunut pitkältä opintomatkaltaan, voivan luoda mieleenpystyvän kuvan. Mutta nämä toiveet pettivät. Nti H. toisella kädellään särki, mitä toisella rakensi. Tuo

vetten viileä neito, joka jakelee rukkasia ventomielisille runoniekoille ja kehnoille kalvankäyttäjille sekä itsekin on relpas metsästäjä, muuttuu varsinkin 5:nnessä kuvaelmassa (Morannalin tornissa taistelua katsoessaan) niin itkusuiseksi ja vaikeroivaksi hempukaksi, että ihan säälittää. Neiti H:n tulisi ehdottomasti julistaa ilmisota kaikkea luonteensa sentimentaalisuutta vastaan ja käytellä vähän säästävämmin ja järkevämmin äänensä värähtely- ja paisutusmahdollisuuksia.

Oli katsojalle lapsellinen hupi lepuuttaa silmiänsä LARIN KYÖSTIN satunäytelmässä „*Tuhkimo ja kuninkaantytär*“: nähdä satulinnoja, Hiidenvuoria ja hirsipuita ja antaa ohitsensa karkeloida sinipiikojen metsänhämärässä ja itse punaisen pyövelin ja kuninkaan tallimestarin apulaisineen hypnotiseerautua näännyttävään pahan omantunnon tanssiin Tuhkimon ihmeellisen simapillin soidessa. Satunäytelmät dekoratsioneineen ja vaihtelevine valaistuksineen ovat jo vanhastaan kansallisen näyttämömme loistonumeroita. Ja kun kappaleessa, kuten tässä, on siellä täällä hauskoja päähänpälähdyksiä ja loppu hyvä, niin saattoi melkein unohtaa, etteivät kuvaelmat liity kiinteästi toisiinsa ja että siltä puuttuu syvempi symbolinen suhde elämään, mikä olisi mielestäni elinvoimaisen satunäytelmän merkki (— ellei semmoisena pidetä mainittua omantunnontanssia lopussa). — Tuhkimosta oli hra Kallio luonut kevytjalkaisen ja pirteän satuluonteen, joka kunnioittaa tekijäänsä. Kuninkaantyttäreksi oli taas pieni rva Olga Leino omiansa. Ja näiden kahden miekkosen ensimäinen kohtaus linnanpihalla oli viattomassa lapsellisuudessaan kappaleen hauskimpia. Kuninkaan viittaa kantoi hra Pihlajamäki, ja hänen notkeaselkäisenä tallimestarinaan pelasti hra Lindfors monta situatsionia näppärillä eleillään. Hyvän koomillisen naamioituksensa vuoksi ansaitsevat mainitsemista: hra Suonio hitaana Tähkimönä, hra Rautio juoppona Markkuksena ja hra Falck kauheana Iso-Hiitenä, vaikkei kaksi viimemainittua saanut esitykseensä täyttä sadun illusionia.

Oli vahinko, ettei Selim Palmgrenin säveltämä kaunis näytelmämusiikki päässyt muutamin paikoin tukemaan itse sanallista esitystä ja siten kohottamaan tunnelmaa. Melodraamalliset kohdat oli käytännöllisistä syistä täytynyt poistaa ja sovittaa kaikki musiikki alku- ja välisoitoiksi.

V. T.

Kirjallisuutta.

Runoutta.

RAFAEL ENGELBERG, *Työpajan tõminässä.* Elämän-orjan lauluja. Helsingissä 1905, Otava. 95 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Rafael Engelbergin „Työpajan tõminässä" on esikoinen, joka sisältää nelisenkymmentä pikkurunoa. Aiheet ovat eri aloilta. Niitä liittää ulkonaisesti yhteen tehdasympäristö, jossa laulut kuvataan syntyneiksi nokisen sepän mielessä. Seppä tuntee orjuutensa painon ja kärsii siitä samaten kuin kansansa arasta nöyryydestä. Hänen kaipauksensa palaa valoon ja vapauteen, jossa onnelliset päivänlapset vaeltavat ja jossa kulkee myös valkean linnan ihana neiti, hänen sydämensä toivottu. Siinä kokoelman pääsuunnat. — Tekijän esikuvina tuntuvat olleen etupäässä Eino Leino ja Joel Lehtonen („Perm"). Heti ensimäisessä runossa on mielestäni merkkejä molemmista. „Helkavirsiin" viittaavat läheisesti semmoiset runot kuin „Pakkanen Puhurin poika" ja „Sydämen satu". Lehtosen kanssa yhteistä taas on voiman ihailu ja suurisanainen ylpeys.

Minun täytyy tunnustaa, että ulkonaiset tehdaspuitteet ovat jättäneet minut kokonaan kylmäksi. Ne tuntuvat tehdyiltä ja ovat nähtävästi viekoitelleet tekijän käyttämään vastakohtia: orja ja vapaa, musta ja valkoinen yhtä ylimalkaisesti kuin niitä käyttävät sosialistipuhujat. Hän ei ole saanut tehdaselämän kuvauksiinsa omaa sielullista sävyä, eikä näissä elämän orjan lauluissa yleensäkään tapaa suuntaan tai toiseen sielullistunutta personallisuutta. Lausumatapa on kyllä suoraa — hra Engelberg suosiikin etupäässä vapaita loppusoinnuttomia runomittoja —, mutta tulee usein niin lähelle proosaa, ettei mielessä synny iloa sanojen henkevästä rytmiin kietoutumisesta eikä sitä alttiiksi-herkkenemistä, minkä hyvä runous vaikuttaa. On kuitenkin eräitä alkeita — puolisenkymmentä runoa — joissa tuntee tekijän tavanneen omasta säveleestään oikealla tavalla kiinni. Semmoisina pidän pontevaa alkulaulua „Elämänorja", jonka ydinlauseena on:

mies ei armolla ylene,
vankat nousee nostamatta.

sekä runoja: „Niin se oisi miehen mitta", „Orjan kevättä", „Jäävuori" ja „Toki on mullakin toveri", joista viime mainittu on kokoelman hienoin.

Kun niitä vain olisi enemmän, sillä sen tapaisiin voipi mielestäni kiinnittää toiveita.

V. T.

LARIN KYÖSTI, *Meren maininkeja.* Helsingissä 1905, Otava. 122 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Larin Kyösti on saavuttanut runomuodon käyttelyssä semmoisen kätevyyden, että se houkuttelee häntä toistamaan itseänsä, sensijaan että odottaisi häneltä jatkuvaa kehltystä eteenpäin. Vanhan toistamiselta on hänen uusi kirjansa minuun vaikuttanut. Meri, jonka läheisyyteen hän nyt on siirtänyt runoutensa, on tosin kokonaan tuntematon elementti suomalaisessa lyriikassa. Mutta se ei ole tälle tyyniveriselle sisämaalaiselle avannut sisintä olemustaan: ei näyttänyt rajatonta vapauttaan kuten Heinelle eikä ihania neidonoikkujaan kuten Tavaststjernalle. Larin Kyösti ei ole osannut kiintyä siihen eikä katsoa sitä rakastajan silmällä, niin että hänen omassa sielussaan olisi aukeillut uusia maailmoita. Vaan hän on istunut rannalla yhtä passiivisena ja kiihkottomana maamyyränä kuin konsanaan kotoisessa Hämeessään ja koonnut taivaan pilvistä, merenaalloilta ja rantakylistä värejä ja hahmoviivoja, merkitäkseen ne runovihkoonsa yhtä yksitellen ja hajanaisina kuin ne ovat luonnosta hänen silmäänsä sattuneet. Se selittää, miksi useimmilta hänen merimaalauksiltaan puuttuu kokonaisuutta ja perspektiiviä. Ne ovat nähtyä eikä tunnettua, ja yksityiset puut peittävät metsän kokonaiskuvan silmistämme. Osoittautuupa se vapaa runomitta, jota hän, nähtävästi Heinen Pohjanmeri-runojen esikuvan mukaan, yrittää eräissä kuvauksissaan („Myrsky tulee“ ja „Yötä odottaessa“), liian vaikeaksi hänelle eikä luonnu sitovaksi poljennoksi runoille.[1] Mutta joskus, onnellisella hetkellä, hän on temmannut kiinni ripeästä rytmistä ja Bellmanin tavoin huulet hymyssä ja pieni leikin ilkama poskipäissä rallattanut polskan tahtiin virkeän saaristolaiskuvan („Saaristopolska“) tai hyräillyt hitaampaan tahtiin laatukuvan kipparin vanhasta kajuutasta („Vanhassa kajuutassa“). Toisinaan hän taas on kertonut jonkun hauskan anekdootin merimiesten ja rantajätkien elämästä („Salakuljettaja“, „Rantasouvarit“) tai luonut luonnekuvan vanhasta vaarista, joka tyynin mielin odottaa elämänsä iltaa („Vaari“). Tämmöiset leikilliset tai tyynet kuvat ovat hänen erikoisalansa suomalaisessa runoudessa, ja niissä hän on nytkin parhaansa antanut. Sen sijaan hän ei ole minusta onnistunut yrittäessään joskus traagillisia aiheita, kuten runoissa „Viron Jyrki ja Inkeri“ ja „Majakan vartija“; ne tekevät minuun kaikessa kaameudessaan sekavan vaikutuksen.

Ei sekään, mikä kirjassa on personallisesti omassa nimessä laulettua, tehoa mieleen. Siinä on paljon semmoista, mikä tuntuu tehdyltä.

---

[1] Ohimennen huomautan, että runoissa »Myrsky tulee» ja »Kalastajatyttö» tuntuu minusta aiheessakin Heinen vaikutusta, runossa »Teirin jäljiltä» Runebergin ja runon »Valkeat valkamat» keskipaikoilla Kiven tuutulaulun kaikua.

Uhma, kuohu ja rauhattomuus ovat Larin Kyöstillä pelkkiä sanoja. Ja rakkaussuhde saaristolaistyttöön, Madliin, on niin naivia, ettei sitä kelvoin tee mieli ottaa todeksi mieheltä, joka on yli kolmenkymmenen. Vain pisarainen poikamaista sensualismia: halu ojentaa kättään immen povelle, siepata häneltä salaa suukkonen ja toivoa kultaisten kuherruspäivien iäti jatkuvan — eikä mitään muuta. Senhän ovat kaikki Samppa Luomat ja Santtu Pirit jo tuhannesti laulaneet. Larin Kyöstiltä odottaisi jotakin enemmän.

Kaikkineen jättää kokoelma laimean vaikutuksen. Larin Kyöstin mieli tuntuu tyyntyneen ja melkeinpä väsyneen entisestään. Toivoisin runoilijan jälleen voivan ponnahtaa vireeseen ja, asettamalla itselleen eteenpäin velvoittavia päämääriä, saavan enemmän sielua ja taiteellista eheyttä runouteensa.

V. T.

BERTEL GRIPENBERG, *Gallergrinden.* Helsingissä, 1905, Helios. 122 siv. 8:o. Hinta 4: 25.

Bertel Gripenberg on epäilemättä meidän ruotsinkielisistä runoilijoistamme se, joka on omiansa herättämään mitä suurinta mielenkiintoa. Uusi kirja häneltä on aina uutuus, johon kiiruhtaa tutustumaan. Siksi paljon sisälsi ja vielä enemmän lupasi jo hänen ensimäinen runokokoelmansa, että sitten mielenkiinnolla tahtoo seurata hänen kehitystään ja odottaa näitten lupausten täyttymistä.

Sanottakoon se heti tässä, ettei mielestäni voi sanoa sen täysin tapahtuneen vielä tämän viimeisenkään runokokoelman kautta. En tahdo tietysti sanoa, ettei hänen muototaitonsa, joka aina on ollut ihmeteltävä, korvaa hivelevä ja yksinkertainen, tässä olisi vieläkin kohonnut ja varmistunut. Hänen tyylinsäkin on sattuva kuin taitavan ritarin miekka ja kuvaa kirkkaasti kaikkien nähtäväksi, kuten tarkkasilmäisen maalarin sivellin. En tahdo myöskään sanoa, ettei hänen aihealansa olisi koko lailla laajentunut, hänen näköpiirinsä avartunut ja kohonnutkin. Mutta mielestäni se on tapahtunut vain puolittain. Hänen tunne-elämänsä ei ole kohonnut siinä määrin, kuin hänen taiteilijasilmänsä on teroittunut. Hän ei vielä ole runoilijana kohonnut samalle korkealle, vapaalle asteelle, jonka hän jo taiteilijana häikäisevällä, ihmeteltävällä taidolla ja voimalla on saavuttanut. Yleensä tuntuu, niinkuin tämä kokoelma olisi pidettävä hänen ensimäisen kehitysjaksonsa loppupisteenä tahi ehkä siirtymisenä seuraavaan, mielemmin kuin että se edustaisi jotain aivan uutta runoilijan tuotannossa.

Muutamissa näissä runoissa tuntuu nimittäin runoilija tekevän tiliä entisyytensä kanssa. Se aistillisuuden kimalteleva harso, joka viekoitte-

levissa laskoksissa hurmaavasti lemuten verhosi hänen aikaisemman tuotantonsa, on nyt haihtumistaan haihtunut. Runoilija ei ole oikeastaan itse sitä irroittanut, vaan harso on repeytynyt ja elämän todellisuudessa kadottanut kultauksensa. Repaleet on siitä nähtävissä vielä tässä kokoelmassa (Svanen till Leda, Efter mörkret, Eros, Faraos svårmod), mutta ne eivät uhku samaa välitöntä antautumista ja luottamusta, kuin silloin ennen kevään mullistavassa hyörinässä, kun kaikki voimat elpyivät, mahlat puissa vuosivat ja aurinko kaikki sulatti ja kaikki valaisi elämän kuumalla hehkulla ja lumoavalla loistcella. Osaksi kaiholla, osaksi katkeralla ivalla ajattelee runoilija niitä aikoja. Näin hän puhuttelee Erosta:

Ja, jag har brutit mot ditt väsens lagar,
ja, jag har syndat inför lyckans gud.
Jag har ej lydt ditt första, enda bud,
och därför rastlöst nu mig ånger jagar.

Käärmeen pistos on elämänilon myrkyttänyt, pimeys auringon peittää ja tien kiviin loukkaa kulkija jalkansa

Förvillade och utan mål vi irra,
med blinda ögon vi i dunklet stirra
ur lifvets mörker dödens natt emot.

Sama on perussävy runoissa „Till en dam af värld“ ja „November“, vaikka vienompaa, kaihomielisempää:

Vi skulle mötts en dag för längesen,
när lifvet skimrade med annat sken,
vi skulle mötts i maj, i vårens månad.

Edellinen näistä runoista on vielä mainittava erittäin havainnollisesta, syvällisestä ja samalla yksinkertaisesta viimeisestä tertsinistään, joka on varsin kuvaava Gripenbergin taiteelle ja johon vertauskohtia näissäkin runoissa on useampia.

On mahdotonta seurata kaikkia tunteen vaihteluita ja vivahduksia kokoelmassa, jossa on kymmeniä runoja. Mutta yleensä antaa se jonkunverran särkyneen, väsähtäneen vaikutuksen. Siinä on tuskaa ja pettymystä, kaihoa ja väsymystä, joka on menneen kehityksen jäännös, tyhjennetyn pikarin pohja-annosta. Siitä ei ole sen enempää puserrettavissa, nuoruuden ihana huumaus on haihtunut, todellisuuden esirippu on vedetty kahtia ja runoilija astuu ulos piiristä, jossa hänellä ei ole enää mitään kokematta, ei mitään saavutettavaa.

Se, mikä on uutta tässä kokoelmassa, esiintyy runoissa sellaisissa kuin „För alla vindar“, „Vår tröst“, „Död“, „Gallergrinden“, „En ädling“, „Dårarnas stad“, „David dansar“, mainitakseni vain ne, jotka en-

sin muistuvat mieleeni. Niissä eri tavalla, eri vivahduksissa kaikuu sitä voimaa, sitä uhkaa ja sitä toivoakin, joka Gripenbergin suvereeenin muototaituruuden kannattamina luovat hänen runoilijaluonteensa erityisyyden ja kohottavat hänet niin korkealle sekä runoilijana että varsinkin taiteilijana. En ole vielä maininnut tämän kokoelman juuri jälkimäisessä suhteessa huomattavinta puolta: niitä 26 sonettia, jotka muodostavat alkupuolen kirjaa. Tätä vaikeata runomuotoa, jota ruotsalaisessa kirjallisuudessa vain harvat ovat uskaltaneet yrittää, jonka sopivaisuutta ja oikeutusta ruotsin kielessä aikanaan ankarasti kiellettiinkin ja jota vasta sellaisen runoniekan kuin Snoilskyn on onnistunut mestaruudella käsitellä, on Gripenberg mitä ihmeteltävimmällä taidolla ja inpiratsionilla saanut luonnollisesti ja yksinkertaisesti seuraamaan tunteittensa ja ajatustensa vivahduksia. Se vaara, joka sonettirunoudessa usein on tarjona, että joko muoto tai sisällys kärsii, että sisällys ei mahdu tai oikeammin sovellu siihen ahtaaseen, ankarasti järjestelmälliseen muotoon, joka on sonetille ominainen, joten siis joko muoto on jo aivan virheellistä ja särkynyttä tai sisällys ainoastaan helisevän ja kauniisti kaikuvan muodon perustana, on Gripenbergin onnistunut suurella muotomestaruudellaan ja oikealla runollisella aistilla välttää. Parhaimmat Gripenbergin sonetit, joihin lasken varsinkin runot „Gallergrinden“, „För alla vindar“, „Vår tröst“, „En ädling“, „Det stängde huset“ ja ensimäinen sekä viimeinen kuusoneteista, ovat kuten jalolla viinillä reunojaan myöten täytetyt kauniinmuotoiset pikarit. Niissä ei ole mitään liikaa, ei mitään vajaata. Notkeasti, taipuisasti seuraavat vaikeat loppusointuyhdistykset toisiansa. Hiljainen mietiskely, milloin hillityn tunteen kannattamana, milloin räikeän, suppean kuvauksen värittämänä, on näille soneteille yhteistä, niinkuin se aina on pidettykin juuri soveltuvana tälle runomuodolle. Runoilija lausuu useassa kohden suurta mieltymystään tähän runomuotoon ja varsinkin runossa „En ädling“ on sonetin ylistys saanut muodon, joka mitä kaunopuheisimmin kuvastaa sen luonnetta sellaisena, kuin runoilija on sen tuntenut. Se on sanottu sellaisella syvällä tuntemuksella ja sanojen valinnalla, että se „Gallergrinden“in ohella kohoaa edustavaksi tässä kokoelmassa.

För svag, för vek för vilda hjältedater
är du på lifvets brokiga teater
blott gäsparen i länstol på parkett.

Men dock, om någon till försvar dig tvingar,
i finhyllt hand liksom på lek du svingar
en skarp och smidig, blixtrande florett.

Siinä on hiukan sitä epigrammaatista kärkeäkin, mikä yleensä Gripenbergin soneteille ei ole ominaista.

Runollisessa suhteessa korkeimmalle on Gripenberg mielestäni kohonnut runossa „Dårarnas stad“, jossa hän kuvaa sitä aatteellisuuden, runouden kaupunkia, jonka muureja ei pimeyden valta voi repiä ja jota ajan kylmä, kuolettava ja rumentava henkäys ei tavoita. Se kaupunki on

i väst om måne och öst om sol
långt utan klokskapens gränser,
i syd om söder och norr om pol
mot oss det hägrande glänser.

Mutta ainoastaan se, jolla on rajaton luottamus runouden todellisuuteen, sen kaupungin saavuttaa. Kylmäsydäminen, järkiperäisesti edut ja tappiot vaa'alla punnitseva jää kun jääkin ilmeisesti sen muurien ulkopuolelle. En voi olla tähän painattamatta viimeisiä, runouden ja kauneuden kaiuttamia säkeitä:

En stad som strålar af dikt och sång
i natten vi fjerran bygga.
Dess mur är fast och dess port är trång
och tornen höga och trygga.
Af rytmens silfver och rimmens gull
och längtans lysande lågor
vi resa en stad, som ej störtas kull
af tidens larmande vågor.

Kauniimmin kuin Gripenberg runossaan „En graf“ ei kukaan ole vapaudensankaristamme laulanut. Tämä on miehuutta, puhtainta runoutta ja rautaista muotoa. Se on kunniataulu marmoriin uurrettu kaikiksi ajoiksi.

Päättäen Gripenbergin edellisistä kauniista isänmaallisista lauluista oli varsin odottamatonta saada lukea sellaista kuin „Svensk sång“ ja „Germanskt blod“. Siksi hyvin hra Gripenbergin olisi pitänyt tuntea, mitenkä oikeastaan on sen „germaanisen veren“ laita meidän ruotsiapuhuvassa sivistyneessä säädyssä, ettei hän olisi langennut tällaiseen pikkumaiseen, naurettavaan nurkkapatriotismiin.

Olen tähän asti ainoastaan maininnut kokoelman johdantorunon, vaikka runoilija nähtävästi siinä on tahtonut ilmituoda sisimmän vallitsevan tunteensa. Hän tahtoo pysyä määrätyn välimatkan päässä yleisöstä, pysyttää tuon profanum vulguksen loitolla itsestään. Sisimmän pyhäkkönsä pidättää hän itselleen, muut jääköot tuon kultaisen ristikkoportin ulkopuolelle. Porttina on tuo hieno, suppea, itseensä suljettu, aristokraatinen sonetti.

Ei voi olla huomaamatta sitä yhtäläisyyttä, joka on tämän runon ja Snoilskyn „Noli me tangere“-runon välillä. Sama arka, hienotuntei-

nen runoilijan itseensä sulkeuminen ilmenee siinäkin. Sekin on sonetti joka aloittaa Snoilskyn runokokoelman (v. 1871). Sama asia sanotaan siinä tavalla, joka, samalla kuin se suuresti muistuttaa „Gallergrinden'iä“ myös karakteriseeraa runoilijoiden erilaisuuden.

Jag torgför ej mitt hjärtas lust och kval
att skrynklas ned af obekanta händer;
min fantasi dig bjärta lekverk sänder,
men känslans helgedom hålls aldrig fal.

Gripenberg laulaa:

„Hit, men ej längre“ sakta hviskar vinden.
Så stanna, vandrare, vid gallergrinden.
Du har sett nog, dig bjudes icke mer.

Framför den port, som aldrig öppnad knarrar,
du lyssna må till dämpad sång, som darrar
med hälsning från den värld du aldrig ser.

On varsin valaisevaa asettaa nämä otteet vierekkäin. Sävyn yhtäläisyys on myöskin havaittavissa seuraavan runon „För alla vindar“ ja sen Snoilskyn runon välillä, joka alkaa: „Jag bringar rosor, jag bringar drufvor“ j. n. e. Yleensä voi varsin suurella varmuudella konstateerata Snoilskyn vaikutusta Gripenbergiin. Niinkuin Snoilskylla oli „Espanjalaiset sonettinsa“, niin on myös Gripenberg laulanut laulusikermän tuosta ritariuneensa nukahtaneesta maasta. Gripenbergin runollinen kehitys itsestään johtaa Snoilskyn vaikutukseen, tietysti siten, että, kuten aina, kun on kysymys tosirunoilijoista, heidän runoilijaluonteensa alkuaan ovat yhteen sointuneet. Heidän runottarensa ovat läheistä sukua ja tähän asti on nuorempi kulkenut, suuresti katsoen, vanhemman lipun alla. Heidän suuresta erilaisuudestansa toiselta puolen ei ole tarpeen eikä tilaisuuttakaan tässä puhua.

Tämä tietysti ei ole mikään tyhjentävä selonteko Gripenbergin viimeisestä runokokoelmasta. Monet huomattavat kauniit runot ovat jääneet mainitsematta, jokunen puutteellisuus tahi heikkous samaten. Jokainen on itse siihen tutustuva. Toinen painos lienee jo loppumaisillaan.

A. H. B.

Opetusopillista kirjallisuutta.

MAIKKI FRIBERG, *Maantieteellinen käsikirja.* Europa. Kuopiossa 1905, Otava. VI + 358 siv. 8:o. Hinta 4: 25.

Otavan kustannuksella on ilmestynyt Maikki Fribergin kirjoittama 350 sivun laajuinen maantieteellinen käsikirja, joka käsittelee Europpaa. Kansakouluntarkastaja Adolf von Bonsdorff on kirjoittanut tähän suosittavan esipuheen. — Tekijä itse omistaa muutamia sanoja lukijalle huomauttaen siitä surkeasta tosiasiasta, ettei ole olemassa suomenkielisiä laajempia maantieteellisiä teoksia, joita opettajat voisivat käyttää apunaan. Lieventääkseen tätä epäkohtaa hän on ryhtynyt laatimaan kysymyksenalaista teosta.

Ennekuin tekijä käy käsiksi varsinaiseen aineeseen, omistaa hän parisenkymmentä sivua maantieteen alkuopetukselle. Entisaikoina, kertoo tekijä, antoi opettaja oppikirjan ja kartan oppilaalle ja pitemmittä selityksittä määräsi niistä läksyt. — Tämä tuntui tietenkin oppilaista vaikealta ja muodostui vain ulkoluvuksi, jonka seuraukset helposti arvannee. Ulkomailla on tällaista menetystapaa maantieteen opetuksessa alettu kiivaastikin vastustaa ja vaaditaan ensi aluksi maantieteellisten käsitteiden selvittämistä kotiseutuopetuksella. Vallankin alussa käy opettaminen tämän opetustavan mukaan helpoksi, kun oppilailla jo kouluun tullessaan on varastossa muutamia käsitteitä, kuten vuori, laakso, joki, järvi, niemi j. n. e. — Tähän tapaan käyvä opetussuunta on meidänkin maassamme saanut suurta kannatusta ja yksi sen hartaimmista puoltajista näyttää kirjan tekijäkin olevan.

Mutta jos tekijän tavoin käsittäisimme maantieteen keskitsevän koulun muut oppiaineet, niin tokkohan opetus enää kävisikään helpoksi. Sitäpaitsi eivät uudemman suunnan maantieteilijät ole aineellaan käsittäneetkään tätä. Ei myöskään heidän käsityksensä ole sopusoinnussa tekijän antaman myöhemmän määrityksen kanssa, jonka mukaan „maantieto on sellainen aine, joka opettaa meitä tuntemaan eri maita, niiden ilmanalaa, kasvi- ja eläinkuntaa y. m. olosuhteita“. Jos kerran tahdomme jotakin määritellä, niin pitää se asettaa tarkkojen rajojen sisään. Näin ollen on ylläoleva määrityskin kovin horjuva, sillä siitä voimme tehdä minkälaisia johtopäätöksiä hyvänsä. Jos esim. „y. m.“ käsittävät koulun muut oppiaineet, niin on tämä jossain määrin sopusoinnussa edellisen määritelmän kanssa. Kun nyt tekijällä näyttää olevan hyvin horjuva käsitys esitettävästä aineestaan, niin on ymmärrettävissä sekin seikka, että hän esittää kirjassaan paljon muutakin kuin maantiedettä. Melkeinpä joka maan yhteydessä on laajempi pätkä maan historiaa ja osaksi yksityisten henkilöitten elämäkertoja. Milloin hän esittää tilastotiedettä, lue-

tellessaan kuinka paljon kassakaapeissa on rahaa, antaessaan tietoja kapakoissa kävijöistä, virkamiesten palkoista, palveliattarien juomarahoista y. m. Milloin ottaa tekijä taas puheeksi hyväntekeväisyyden, lomakurssit, yleisen äänioikeuden, taiteen, j. n. e. — Mielestäni näin ollen ei olisi oikeutettua nimittää kirjaa yksinomaan maantieteelliseksi käsikirjaksi.

Mitä kirjan kokoonpanoon tulee, näyttää siinä käytetyn jossain määrin välinpitämättömyyttä. Kirjan nimilehdellä on „Europa", josta saa sen käsityksen, että se käsittää koko maanosan, joka ei kuitenkaan näytä olevan asian laita, sillä Suomi on kokonaan jäänyt unohduksiin. Ainehistoa jaettaessa ei ole tarkoin silmälläpidetty maantieteellisiä näkökohtia. Vaikka otetaankin huomioon valtiolliset rajat eri maita esitettäessä, niin olisi paikallaan tällaisessa teoksessa antaa sijaa maantieteellisillekin näkökohdille. Rumaania esim. viedään tavallisesti Keski-Europpaan, mutta tekijän esityksestä saa sen käsityksen, että se kuuluisi Balkanin niemimaahan. Tämä seikka lienee muuten yhteydessä sen kanssa, että yleensä muutkin maat esitetään milloin vain sattuu. Niinpä tehdään selkoa ensiksi Tanskasta, sitten Suur-Britanniasta ja viimeiseksi Skandinaavian maista. — Toisinaan näyttää tekijä panevan suurempaa painoa ilmastolle, kasvistolle, eläimistölle, kansallisuuksille j. n. e., asettaessaan niille vallankin kirjan loppupuolella oikein lihavan päällekirjoituksen, jotavastoin ainakin yhdessä maassa ilmasto on jäänyt huomioonottamatta. Pyreneitten niemimaata käsiteltäessä omistetaan useita lehtiä koko niemimaalle. Sitten on eri nimikirjoituksella varustettuna „Härkätaistelut" ja „Portugali", Espanjaa tällä tavalla erikoisesti huomioonottamatta. Samalla tavalla on Balkanin niemimaalla menetelty Kreikan suhteen. — Kuvia kirjassa on sivulukuun nähden vähän ja useimmat niistä ovat hyvin pieniä. Kartanaihelmat, jotka kuvaavat Englannin tärkeimpiä metalli- ja kivihiilialueita ja Venäjän luonnonomaista jakoa, ovat epäasiallisesti laadittuja.

Ei myöskään ole tarkkaa huolta pidetty siitä, että esitettävä olisi kaikin puolin asiallista ja sitäpaitsi ovat tiedonannot useasti vanhentuneita. Muutamat esimerkit valaisevat tätä. Ilmastovyöhykkeitä selitettäessä mainitaan niiden rajoiksi kravun- ja kauriinkääntöpiirit sekä napapiirit. Tällaista jakoa ei enää hyväksytä, sillä sen mukaan asetetaan ensin rajat, joiden sisäpuolelle sijoitetaan ilmastovyöhykkeet. Ensin kaiketi tulee tutkia ilmastoa ja vasta sen mukaan asettaa rajat. Tässä tarkoituksessa on vyöhykkeiden rajoiksi hyväksytty isotermit, eli sellaiset viivat, jotka yhdistävät saman vuotuisen keskilämmön vallitsemat paikat toisiinsa. Tiedämme myöskin ajan muuttuvan eri paikkakunnilla kulkiessamme lännestä itään taikka idästä länteen. Kullakin pituusasteella muuttuu se 4 minuuttia joko edelle tai taaksepäin riippuen siitä, mennäänkö itään tai länteen, mutta tekijän mukaan muuttuisi se lähes kol-

menkertaisesti, kun hän sanoo: „kun kello meillä on 12, on se jo Pietarissa yksi.“ Vaikkei tekijä tarkoittaisikaan lähtökohdaksi Helsinkiä, niin ei sittenkään koko Suomen leveydellä ole näin suurta ajan eroitusta. Suotavana ei liene pidettävä sellainen merkitsemistapa, että luku toisessa paikassa ilmaistaan tarkkaan, toisessa taas likimääräisenä, vaikka edellisessä tapauksessa onkin ilmaistu likimääräinen arvo. Ei liioin ole paikallaan esittää kovin väärennettyjä numeroita, kuten esim. Keski-Uralista puhuttaessa, joka ei muka kohoaisi kuin 600 m:n korkeuteen. Tiedämme näet kuitenkin, että vuorenhuippu Kontshakov kohoaa 1,559 m:n ja Demeshkin-Kamen 1,633 m:n korkeuteen.

Jyllannin yhteydessä mainitaan sen läpi kulkevan Itä-Europan maanselänteen jatkon, jonka myöhemmin sanotaan esiintyvän Pohjois-Saksassakin. Todellisuudessa ei täällä mistään maanselänteestä voi puhua, vaan on siellä vain pohjasärkkä- (moreeni) kumpuja, kuten Himmelbjerget ja monet muut. Tekijän olisi myöskin pitänyt selittää, miksi klittein (hiekkasärkkien, hiekkanietosten) jyrkin rinne on Pohjanmerelle päin, sillä alkujaan on se puoli ollut loivin. Hiekkakauraa ei myöskään kylvetä kliteille, vaan se istutetaan. Grafiitin sanotaan olevan samaa kuin lyijyskivi, pitäisi tällä kaiketi tarkoittaa hiiltä, sillä lyijyn (jos lyijyskivellä sitä tarkoitetaan) kanssa ei tällä ole mitään tekemistä. Niinikään sanotaan rikkiä metalliksi, vaikka se ei sitä olekkaan.

Belgian rajoista puhuttaessa mainitaan pisimmän sivun olevan etelää, vaikka se onkin lounasta kohti. Ei Belgiassa myöskään voi puhua Maas-joen eteläpuolesta, koska joen suunta on melkein pohjois-eteläinen. Belgian ilmanalasta tekijä sanoo, että se on yleensä lauhkea, vaihteleva ja kyllin kostea ja että tämä varsinkin koskee meren rannikkoa ja Flanderia j. n. e. Tästä saa sen käsityksen, ettei muka Flanderi olisikaan merenrannalla.

Alppien muodon sanotaan muistuttavan yltäkylläisyyden sarvea, mutta ei selitetä minkälainen se yltäkylläisyyden sarvi on. Ei liene myöskään mahdollista kyntää kastanjapeltoa, koska kastanja on puukasvi. Rautatammen muun muassa mainitsee tekijä olevan ominaisen Espanjalle, mutta onhan se Vähälle-Aasiallekin ominainen. Vuonojen syntyä selitetään siten, että ne olisivat laaksomuodostumia, jotka maanpinnan vajoamisen kautta olisivat täyttyneet vedellä. Mutta nyt tiedetään, että vuonon suupuoli on paljoa matalampi kuin muu osa, ja senpä takia käsitetäänkin niiden muodostuneen jäätikköjokien uurtamisen kautta, jotka sen suupuolelle ovat kasanneet irtonaisia maalajeja.

Yllä olevat viittaukset jo puolestaan puhuvat, ettei teosta laadittaessa ole kyllin huolta pidetty sen asiallisesta puolesta.

Teoksen kielellinen asu ei ole sekään vailla heikkouksiaan. Tuntuupa toisinaan kieli aivan sananmukaiselta käännökseltäkin. Mainittakoon muutamia

esimerkkejä. Vuoren eri osista käytetään nimityksiä *jalka* (saksan kielessä käytetään sanaa „Fuss"), rinne ja huippu. Jalka-sanan asemasta käyttää suomalainen juuri-sanaa. Pinta*olot*-sanan asemasta tulisi käyttää nimitystä pintamuodostus tai pintasuhteet; asutus*oloista* voi kyllä puhua. Ilmansuunnista puhuttaessa on käytetty muotoja »*etelin*» ja »*lounaan*», pitäisi kaiketi olla eteläisin ja lounaaseen. Muun muassa näyttää tekijä liikkuvan alpei*ssa* eikä alpeilla, kuten muut tekevät. *Loppu*moreenin asemasta on käytäntöön otettu vastaavampi sana päätemoreeni. Paikallaan ei myös ole käyttää sellaisia muotoja kuin *mantereinen* ilmanala, *länsi-venäläinen* maanselänne, *espanjalainen* ylätasanko. Samaa menettelytapaa noudattaen voisimme sanoa esim. suomalainen lahti Suomenlahden asemasta. *Kivilaji*-sanaa ei tule käyttää siinä, missä vuorilajia tarkoitetaan, samoin ei *muodostus* vastaa rakenne-sanaa.

L. Helle.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *Shakespeare*, Kuningas Henrik viides. Suom. P. Cajander. 2: 50. — *B. F. Godenhjelm*, Saksalais-suomalainen sanakirja. Toinen, uudistettu laitos. 12: - .

Ruotsalaiselta Kirjallisuusseuralta: *P. Nordmann*, Bidrag till Helsingfors stads historia. II. 2: —. — Förhandlingar och uppsatser 19. 1905. 3: 50.

Tilastollisesta päätoimistosta: Katsaus Suomen väkilukuun joulukuun 31 p:nä 1900. — Köyhäinhoito Suomessa vuonna 1902. — Vakuutustarkastajan kertomus kihlakunta- ja pitäjäapuyhdistysten toiminnasta vuosina 1902 ja 1903.

Werner Söderström osakeyhtiöltä: *Juhani Aho*, Lastuja. III. Toinen painos. 3: 75. — *Selma Lagerlöf*, Kungahällan kuningattaret. Suom. Aarni Kouta. 1: 50. — *Th. Roosevelt*, Amerikan salomailla. Suom. O. E. Lampén. 3: 50. — *Zach. Topelius*, Pieniä kirjoitelmia. 10 vhk. —: 55. — *H. C. Andersen*, Satuja ja tarinoita. Suom. Maila Talvio 9 ja 10 vhk. à —: 25. — *H. J. Myding*, ja *P. S. Wedell-Wedellsborg*, Veri huutaa. Suom. T. W. —: 80. — *Sven Hedin*, Seikkailuja Tibetissä. Suom. 6—10 vhk. à —: 50. — *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 11—13 vhk. à —: 25. — *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. Suom. 23 ja 24 vhk. à —: 55. — Kodin keittokirja. Suom. 1 vhk. —: 30. — Keksintöjen kirja. 14—16 vhk. à —: 65. — Sosialidemokratian vuosisata. Suom. 9 ja 10 vhk. à —: 25. — Martti Lutherin saarnoja. Suom. Uusi laitos. 3. vhk. —: 50. — *Aksel Rosendahl*, Sanaluettelo.

Otavalta: *A. R. Blomqvist*, Eduskuntalaitokset eri maissa. —: 85. — *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799 4 vhk. —: 50. — *Max Oker-Blom* ja *G. V. Levander*, Kodin lääkärikirja 5 ja 6 vhk. à —: 45. — *Paul La Cour* ja *Jac Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. Suom. Yrjö Tuomikoski. 8 vhk. —: 75.

Helsingiltä: *J. E. Rosberg*, Land och folk. 13 vhk. — *T. E. Karsten*, Österbottniska ortnamn. I.

Pellervolta: Osuustoimintaliike Suomessa. Pellervon vuosikirja IV. 1904. 5: —.

Tekijältä: *I. Jôgewer*, Eesti Kirjandus. I.

Teoloogineu aikakauskirja, n:o 1: Jaakko Gummerus, Kuvauksia Englannin kirkollisista oloista. — G. G. Rosenqvist, Inre missionen och den sociala frågan. — Martti Ruuth, Kirkko ja työväenliike.

Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja, n:o 1.: Onni Talas, Kotipaikkaoikeusreformi Suomessa. — Ernst Neovius, Valtiorautateittemme rahallisista tuloista.

Duodecim, n:ot 11, 12 (1905): M. Äyräpää, Pharynx- striktuurien proteetisesta hoidosta. — K. O. Winter, Bakteri-väriaineista. — Osw. Streng, Eräs tuberculidi-tapaus.

Maantieteellisen yhdistyksen aikakauskirja, n:ot 1—2: Werner Söderhjelm, Ett franskt geografiskt kompendium från fjortonhundratalet och dess framställning af Norden. — J. A. Palmén, Naturalhistorians ställning i Finlands läroverk.

Pellervo, n:o 1.
Pyrkijä, n:o 1.
Sosialistinen aikakauslehti, n:o 3.
Terveydenhoitolehti, n:ot 1, 2.
Metsänystävä, n:o 1.
Suomen urheilulehti, n:o 1.
Suomen teollisuuslehti, n:ot 1, 2.
Kanerva, n:o 1.
Puutarha, n:o 1.
Framtid, n:ot 4—7.
Nuori Suomi, n:ot 1—7.
Suomen kirjakauppalehti, n:o 1.
Postimees, n:ot 9—26.
Kansakoulun lehti, n:ot 1—3.
Le courrier européen, n:ot 5, 6.
Kyläkirjaston kuvalehti, A:sarja ja B:sarja, tammik.
Lukutupa, n:ot 2, 3.

Kirkon ja valtion ero Ranskassa.

Kirjoittanut

JAAKKO GUMMERUS.

Oman aikansa tapauksien kantavuutta on usein vaikea arvostella. Mahdoton on sanoa mikä tapaus merkitsee todellista käännettä kehityksessä, mikä taas, vaikkakin aikanaan paljon melua herättää, on merkitykseltään ohimenevää.

Niinpä jääköön tulevaisuuden asiaksi, ovatko oikeassa ne monet, jotka uskovat että se muutos kirkon ja valtion suhteessa, joka Ranskassa astui voimaan 1 p. tammikuuta tänä vuonna, on alkuna uuteen ajanjaksoon, alkuna liikkeeseen, joka vähitellen, mutta varmasti on käyvä yli koko Europan, samoin kuin tänään näemme viimeisen hyökyaallon siitä mullistavasta myrskystä, joka sai alkunsa niinikään Ranskassa 1789, ehtineen Europan äärimäisille rajoille idässä.

Oli miten oli: tämä muutos on joka tapauksessa sekä periaatteellisella puoleltaan että kappaleena nykyajan historiaa siksi huomattava, että selonteko sen vaiheista lienee paikallaan Valvojan palstoilla [1].

[1] Lähteinä on paitsi itse lakitekstiä pääasiallisesti käytetty: ARISTIDE BRIAND, *La Séparation des Eglises et de l'Etat.* Rapport fait au nom de la Commission de la Chambre des Députés, suivi des pièces annexes. — RAOUL ALLIER, *La séparation etc.* L'enquête du »Siècle». — HENRI CHARRIAUT, *Après la séparation.* Enquête sur l'avenir des églises (Figaro). — EUGEN LACHENMANN'in kirjoitussarja Christliche Welt'issä 1905 ja 1906.

I.

Yli vuosisadan oli kirkon ja valtion suhteen pohjana Ranskassa se konkordaati eli sopimus, jonka Napoleon ensimäisenä konsulina 15 p. heinäkuuta 1801 solmi paavi Pius VII:nnen kanssa. Napoleon koetti sillä rakentaa siltaa sen kuilun yli, joka vallankumouksen aikana oli syntynyt uudistuneen Ranskan valtion ja katolisen kirkon välillä ja uhkasi saattaa vaaraan jo saavutetut kansalliset tulokset. Vallankumouksen kokeiluista uskontopolitiikin alalla hän palasi todellisuuden pohjalle, solmien kompromissin historiallisten kirkkokuntain, ensi sijassa roomalaiskatolisen kirkon kanssa. Seuraavana vuonna julkaisemissaan „orgaanisissa artikkeleissa“ hän antoi täydentäviä määräyksiä, jotka tarkoittivat turvata valtiolle ratkaisevan vallan. Yksityiskohdissa on Napoleonin perustamassa järjestelmässä tehty muodosteluja, mutta pääasiassa se kuten sanottu oli pysynyt voimassa näihin saakka.

Tämän järjestelmän mukaan on valtio kannattanut katolista, reformeerattua ja luterilaista kirkkoa sekä juutalaisten seurakuntia suorittamalla niiden papeille palkkaa ja ylläpitämällä teologisia tiedekuntia (2 protestanttista) ynnä katolisia pappisseminaareja. Menoerä kirkoille, joka viime vuosisadan alussa teki 15—20 milj. vuodessa, nousi vähitellen siksi kunnes se v. 1876 oli korkeimmillaan (lähes 54 milj.), mutta laskeutui sen jälkeen taas, tehden viime vuosina 45—40 milj. eli vähän enemmän kuin 1 % valtion kaikista menoista. Protestanttisille kirkoille annettu kannatus on tehnyt noin $1^1/_2$ milj. vuodessa. Valtio otti myös vastatakseen kirkkojen rakentamisesta ja ylläpidosta. Katoliseen kirkkoon nähden säilytti valtio itselleen nimitysoikeuden piispan- ja arkkipiispanvirkoihin; hallituksen nimittämälle henkilölle oli paavin annettava kanoninen vahvistus. Synodien pitämiseen ja uusien kirkkojen tai kappelien vihkimiseen vaadittiin hallituksen suostumus. Piispat eivät saaneet hallituksen suostumuksetta lähteä hiippakuntainsa piiristä. Paavin kirjeitä ei saanut ilman valtiovallan suostumusta Ranskassa julkaista tai julkisessa toiminnassa noudattaa. Muutamat näistä määräyksistä perustuvat „orgaanisiin artikkeleihin“, joita paavi ei koskaan ole tunnustanut.

Minkälaisiksi muodostuivat tämän järjestelmän puitteissa todelliset suhteet valtion ja eri kirkkokuntain välillä?

Mitä tulee protestanttisiin kirkkoihin, tunnustetaan yksimielisesti ettei kummallakaan puolella ole ollut siitä haittoja. Ranskan protestantit ovat olleet lojaalisia ja isänmaallisia alamaisia ja ovat erittäinkin täydestä vakaumuksesta kannattaneet tasavaltaista hallitusmuotoa, joka onkin sopusoinnussa reformeeratun kirkon oman kansanvaltaisen järjestön ja koko hengen kanssa. Uskonnollisessa suhteessa protestanttisuus on pysynyt avoinna ajan henkisille virtauksille; se on menestyksellä koettanut osoittaa, että vapaus ja usko, sivistys ja evankeliumi voivat yhtyä sopusointuisaksi kokonaisuudeksi. Nimet sellaiset kuin Edmond de Pressensé, Auguste ja Paul Sabatier, Réville ovat siitä todistuksena.

Toisin on katolisen kirkon laita. Se on uskonnollisessa suhteessa kehittynyt suuntaan, joka on yhä syventänyt juopaa sen ja nykyaikaisen sivistyselämän välillä. Chateaubriandin ja Lamennaisin vapaamielisen katolisuuden sijaan, jolla vuosisadan alussa oli suuri merkitys, on tullut umpiuskoinen hurskaus, jonka luonteenomaisia ilmauksia ovat Lourdesin Maarianpalvelus ja Taxil-juttu. Vapaamielisellä katolisuudella on kyllä vieläkin edustajia, mutta ne ovat pienenä vähemmistönä. Suhteessaan valtioon on katolinen kirkko säilyttänyt vanhat periaatteensa hengellisestä ja maallisesta vallasta — nuo periaatteet, jotka ovat jyrkässä ristiriidassa nykyaikaisen valtioelämän kanssa. Se on aina asettanut yksityiset etunsa korkeammalle kuin isänmaan. Niinä aikoina, jolloin sen valtiollinen vaikutusvalta on ollut suurin, on se käyttänyt tätä valtaansa niin, että seurauksena on ollut voimakas kirkonvastainen virtaus koko kansassa ja uusia, kirkkoa vastaan tähdätyitä lainsäädäntötoimenpiteitä. Niinpä ranskalaisen klerikalismin viimeistä valtaperiodia, Mac Mahon'in presidenttikauden ja Broglien ministeristöjen aikaa 1873—79 seurasi Gambettan ja Ferryn johtama „kultuuritaistelu“, jonka tuloksia oli uskonnonopetuksen poistaminen kouluista (Paul Bert'in koululaki 1880—86) ja jesuiittain karkoitus. Nämä toimenpiteet eivät periaatteessa olleet muuta kuin itsepuolustusta valtion puolelta, mutta niiden täytäntöönpanossa tuli ilmi paljon vanhaa jakobiinihenkeä, vihaa itse kristinuskoa vastaan. Liioittelu tähän suuntaan synnytti taas vuorostaan vastavaikutuksen. Siten on myöskin kolmannen tasavallan aikana, niinkuin aikaisemminkin kautta koko vuosisadan, kehitys käynyt voimakkaina heilauksina puoleen ja toiseen. Kirkon ja valtion suhde ei ole tasapainoansa löytänyt. Ja syvin syy siihen on epäilemättä katolisen kirkon.

1880-luvun loppuvuosista alkoi taas klerikalismille nousualka, jota kesti kymmenkunta vuotta. Mutta se liittoutui taaskin kaikenlaisten epäiltäväin ainesten kanssa, jotka vain näyttivät tarjoavan mahdollisuutta tasavallan kukistamiseen. Boulanger-seikkailussa olivat klerikaalit pääkannattajia. Samaten sitten natsionalismissa, joka huippeutui Dreyfus-jutussa. Tuoreessa muistossa on vielä se osa, joka katolisilla oli tässä oikeuden ja ihmisyyden taistelussa. Kun sitten Dreyfus-juttu lopultakin päättyi natsionalismin tappioksi ja kolmas tasavalta onnellisesti suoriutui vaikeasta kriisistään, oli luonnollinen seuraus, että alkoi uusi sarja lainsäädäntötoimenpiteitä kirkkoa vastaan.

Dreyfus-jutun aikuiset tapaukset olivat tuoneet päivän valoon ne salaiset tiet, joita myöten ultramontaaninen katolisuus oli saavuttanut vaikutusvaltansa armeijassa ja kansassa. Ensimäinen vastaisku oli Waldeck-Rousseaun yhdistyslaki, joka etupäässä tahtoi ehkäistä munkkikuntia ja heidän toimintaansa nuorison kasvattajina. Sen pitemmälle ei Waldeck-Rousseau sillä kertaa tahtonut mennä. Toiselta puolen tekivät myös Leo XIII ja Rampolla voitavansa säilyttääkseen suhteita tasavaltaan edes ulkonaisesti ehjinä. Ranskan piispat eivät kumminkaan olleet kovinkaan taipuvaisia noudattamaan paavin kehoituksia ja asettumaan vilpittömästi lojaaliselle kannalle tasavaltaa kohtaan. Niitä verrattain harvoja kirkon miehiä, jotka sen tekivät, heidän omat uskonveljensä kaikin tavoin kiusasivat. Kirkko oli sisällisesti irtaunut kansastaan. Siksipä oli vain ajankysymys, milloin kansa puolestaan ulkonaisesti irtautuisi kirkosta.

Muutamat satunnaiset viime aikojen tapaukset jouduttivat julkirikkaumista. Ensin pari henkilövaihdosta: Waldeck-Rousseaun ja Leo XIII:nnen sijalle, jotka molemmat olivat taitavia ja varovaisia valtiomiehiä, tulivat kiihkoisa Combes ja Pius X, joka ensi sijassa on pappi ja vasta toisessa valtiomies. Hyljäten edeltäjäinsä perinnäisen ranskalaisystävällisen politiikin näyttävät Pius X ja Merry del Val päättäneen etsiä tukea paavikunnan vastaiselle politiikille kolmiliiton valtioista. Lopulliseksi aiheeksi tulivat rettelöt kahden piispan, Lavalin piispan Geayn ja Dijonin piispan Le Nordezin asiassa. Molemmat nämä piispat olivat valtiollisilta mielipiteiltään luotettavia tasavaltalaisia, mutta olivat juuri sillä herättäneet rojalistisessa ja kiihkokatolisessa papistossaan tyytymättömyyttä. Tältä taholta pantiin toimeen kiivas yllytys ja tehtiin piispoja vastaan Roomassa ilmiantoja m. m. siveellisistä hairahduksista. Sen johdosta paavi

asetti tutkijakunnan selvittämään piispa Geayn asiaa, ja tulos oli että piispa sai kehoituksen erota virastaan. Mutta tämä jättikin Roomasta tulleen kirjeen Ranskan hallitukselle, joka lähetti Vatikaanille vastalauseen tällaista erokäskyä vastaan, pitäen sitä konkordaatin loukkauksena. Koska konkordaatin 5:nnen artikkelin mukaan piispojen nimittäminen oli hallituksen vallassa, niin ei myöskään heidän eroittamisensa voinut tapahtua yksipuolisesti paavin käskystä. Paavi sitä vastoin väitti kieltämättömäksi oikeudekseen valvoa kirkon palvelijain uskon ja elämän puhtautta ja haastoi piispan Roomaan asiassaan vastaamaan. Hallitus puolestaan, taaskin konkordaatiin vedoten, kielsi piispaa hiippakunnastaan poistumasta. Melkein samalla lailla kehittyi piispa Le Nordezin juttu. Lopuksi lähetti Merry del Val 26 p. heinäk. 1904 Ranskan hallitukselle kirjeen, jossa jyrkästi puolustettiin Vatikaanin käsitystä. Siihen vastasi hallitus kutsumalla pois lähettiläänsä Vatikaanista: koska „pyhä istuin“ ei pane arvoa konkordaatin noudattamiselle, niin ei hallituskaan puolestaan katso maksavan vaivaa ylläpitää virallisia suhteita.

Satavuotinen side valtion ja kirkon välillä oli katkennut. Mitä nyt oli tehtävä? Oliko pyrittävä sitä uudelleen solmiamaan, rakentamaan uutta, ajanmukaisempaa konkordaatia? Ei ole ihme, ettei mieliala Pariisissa äskeisten tapausten johdosta ollut suotuisa sellaiselle ajatukselle. Oli löydettävä toinen, otollisempi ratkaisu, ja sellainen olikin jo tarjolla.

II.

Ajatus, että kirkko ja valtio olisivat toisistaan eroitettavat, oli vallankumouksen aikana lyhyeksi aikaa yrittänyt toteutua, mutta syrjäytyi restauratsionin tapahtuessa. Se uudistui kumminkin seuraavan vuosisadan kuluessa eri tahoilla. Romantillisen katolisuuden äänenkannattaja, Lamennaisin, Lacordairen ja Montalembertin *l'Avenir* puolusti sitä hehkuvin sanoin. „Ei ole mitään valtiouskontoa. Napoleon antoi kirkolle mitä siltä ilmankaan ei tule puuttumaan, leipää, mutta riisti siltä mitä se ennen kaikkea tarvitsee, vapauden! Luopukoon papisto valtiosta ja sen antamasta palkasta, eläköön almuista ja tulkoon vapaaksi! Köyhänä kuin kansa itse heittäytyköön papisto rohkeasti kansan syliin!“ Myöhemmin on sellaisia ääniä katoliselta taholta kuulunut harvemmin. Protestanttisella taholla sitä vastoin saavutti suunta, joka puolusti vapaata kirk-

koa ja eroa valtiosta, 1840-luvulta lähtien yhä kasvavan merkityksen. Kuuluisan sweitsiläisen *Alexandre Vinet*'in aatteet levisivät Ranskaankin ja voittivat innokkaita kannattajia (*Fr. Monod, Edmond de Pressensé*). Valtiolla ei ole kirkon kanssa muuta tekemistä kuin että se takaa kirkon vapauden. Uskovain seurakunnan ei tule muodostua syntymän ja tottumuksen, vaan vapaan ratkaisun ja yksilöllisen uskontunnustuksen pohjalla.

Tasavaltalaisten valtiomiesten ja puolueiden ohjelmassa kirkon ja valtion eron aate oli perintöä osaksi suuren vallankumouksen ajoilta, osaksi liberalismin yleisistä teorioista. Vuodesta 1881 on tämä vaatimus ollut pysyväisenä pykälänä radikaalisen puolueen ohjelmassa, ja silloin tällöin on parlamentissa tehty sen toteuttamista tarkoittavia ehdoituksia.

Näillä ehdoituksilla oli kumminkin viime vuosiin saakka merkitystä ainoastaan mielenosoituksina. Vasta yhdistyslain käsittelyn jälkeen v. 1901 joutui kysymys kirkon ja valtion erosta käytännöllisen politiikin piiriin. Nyt tehtiin parin vuoden kuluessa kokonaista kahdeksan sitä tarkoittavaa ehdoitusta edustajakamarissa. Niiden valmistava käsittely uskottiin kesäkuussa 1904 33-miehiselle valiokunnalle, jonka puheenjohtajaksi tuli Ferdinand Buisson (vapaamielinen protestantti) ja mietinnön laatijaksi sosialistinen edustaja *Aristide Briand* — lopullisen lakiehdoituksen varsinainen henkinen isä.

Ratkaistuaan ensi istunnossaan 17:lla äänellä 15:ttä vastaan periaatteellisen kysymyksen eron hyväksi, kävi valiokunta ehdoituksia tarkastamaan. Niissä oli ensinnäkin muutamia hyvin radikaalisia, useimmat sosialistien tekemiä. Niinpä edusmies *Dejeante* tahtoi että kaikki uskonnolliset yhdyskunnat välittömästi lakkautettaisiin ja niiden koko omaisuus otettaisiin valtion huostaan; säästyneet varat pantaisiin työväen vanhuudenvakuutusrahastoon. Edusmies *Hubbard*'in ehdoituksen mukaan siirrettäisiin kirkonomaisuus niinikään valtiolle ja kunnille, jotka voisivat vuokrata entiset kirkot korkeintaan viideksi vuodeksi uskonnollisille yhdistyksille.

Huomattavin radikaaliselta taholta tulleista ehdoituksista oli sosialisti *Francis de Pressensé*'n — Edmond de P:n pojan — laatima ja 56:n sosialistisen edustajan, m. m. Jaurèsin ja Millerandin allekirjoittama huolellisesti valmistettu lakisuunnitelma, jossa oli 103 pykälää; se oli jätetty kamarille 7 p. huhtik. 1903. Siinäkin vaadittiin kirkon omaisuuden siirtämistä valtiolle tai kunnille; ainoastaan ne rakennukset jätettäisiin kirkkokunnille, jotka todistettavasti olivat rakennetut y k s i n o m a a n vapailla

lahjoilla. Kunnat voisivat vuokrata niiden haltuun joutuneet kirkot määrävuosiksi „uskonnonharjoitus-yhdistyksille“ *(associations cultuelles)*, joita entisten kirkkokuntain jäsenet voivat muodostaa, jos halusivat. Näiden yhdistysten toiminnalle ehdoitettiin paljon rajoituksia, joihin tavallisten yhdistysten ei tarvitse alistua. Niinpä ne esim. vuokraamissaan tai hankkimissaan kirkoissa eivät saisi pitää muunlaisia kokouksia kuin varsinaisia jumalanpalveluksia, mutta ei niinkuin tähän saakka esim. kristillisten nuorisoyhdistysten juhlia, esitelmiä kirkkohistorian tai sisälähetyksen alalta t. m. s. Sitä vastoin pitäisi kirkkojen niinä aikojna, jolloin ei jumalanpalveluksia niissä pidetä, olla vapaasti käytettävissä kunnan toimeenpanemia yhteiskunnallisia juhlia varten. Ken on kymmenen vuotta ollut kirkon palveluksessa, menettäisi ikipäiviksi oikeuden tulla valituksi eduskuntaan tai kunnallishallintoon! Pressensén ehdoituksen koko sisällys ja sävy todistaa että Combesin kannattajain vaikutusvaltaisin ryhmä kirkon ja valtion erolla etupäässä ymmärsi kirkon kurissa pitämistä ankaroilla poliisisäädöksillä. „Hieman kasakkamaiseksi“ (un peu cosaque) sanoi ehdoitusta sattuvasti Gabriel Monod. Herra Pressensé itse sitä vastoin oli hyvin ihmeissään siitä, ettei hänen hengenheimolaistensa piirin ulkopuolella käsitetty sen tosivapaamielistä luonnetta!

Kolme muuta ehdoitusta, entisen opetusasiain ministerin *Flourens*'in ja edusmiesten *Reveillaud*'in ja *Grosjean*'in, asettuivat johdonmukaisemmin sille kannalle, että uskonnollisten yhdistysten yhtä hyvin kuin muidenkin tulee saada järjestää sisälliset asiansa vapaasti, kunhan eivät toiminnallaan riko yleistä lakia.

Valiokunta pani työnsä pohjaksi lähinnä Pressensén ehdoituksen, muodostellen sitä kuitenkin monessa kohden lievemmäksi. Lokakuussa 1904 oli mietintö valmis kamariin lähetettäväksi tullakseen siellä keskustelun alaiseksi. Sanomalehdissä ja kirjallisuudessa oli kauan vilkkaasti käsitelty erokysymystä, ja puolueet kamarissa olivat kantansa merkinneet. Sillä välin kuin ehdoitukset olivat valiokunnassa oli välien rikkaantuminen Vatikaanin kanssa tapahtunut. Erokysymys, joka vuotta, paria ennen, asiaa vireille pantaessa, vielä oli saattanut näyttää „akateemiselta“, oli nyt olosuhteiden pakosta tullut sellaiseksi, että siihen oli saatava pikainen vastaus — suuntaan tai toiseen.

Sitä kummempi oli ettei hallitus ja varsinkaan Combes itse, joka oli kirkollisasiain ministeri, noiden pitkällisten valmistuspuuhain aikana

vielä kertaakaan ollut kantaansa ilmaissut. Itse asiassa hän tahtoi odottaa tapausten ja yleisen mielipiteen kehitystä; hän oli selvillä siitä että kirkon ja valtion ero oli askel, jolla oli kauas kantavat seuraukset, mutta seuraukset, joita oli vaikea edeltäpäin tarkoin arvata. Vielä maaliskuussa 1903 hän oli senaatissa puolustanut konkordaatin säilyttämistä, sanoen uskovansa että se paremmin kuin sen poistaminen vastasi Ranskan kansan yleistä mielialaa ja tapoja. Suhteiden Vatikaaniin yhä kiristyessä Combes eroehdoituksiin kajoamatta vain ylimalkaisesti vakuutteli: Kanossaan emme mene! Mutta tasavaltaisen *bloc*'in paino kävi yhä suuremmaksi, ja Geay-Le Nordez-jutun jälkeen hän itsekin alkoi vakaantua siinä mielipiteessä, että ero nyt oli käynyt välttämättömäksi. Puheessa Auxerressa 4 p. syysk. 1904 hän ensi kerran julkisesti sen lausui, luvaten koettaa vaikuttaa siihen suuntaan, että ero tapahtuisi kohtuuden ja vapauden hengessä. Hallitus näytti kumminkin vielä tahtovan jättää asian parlamentin alkuunpanon varaan, tekemättä omaa ehdoitusta. Mutta kun tätä epämääräisyyttä paheksuttiin, täytyi Combesin vihdoin julkaista ehdoituksensa; se tapahtui marraskuun 10 p.

Ehdoitus herätti melkoista hämmästystä. Se perustui valiokunnan tekstiin, mutta siihen oli tehty lukuisia muutoksia, jotka todistivat tarkastuksen olleen pintapuolisinta laatua. Tulikin ilmi että työ oli ollut uskottuna eräälle alemmalle virkamiehelle, joka oli heikosti perehtynyt kirkko-oikeuteen, mutta sitä enemmän rikosoikeuteen, niinkuin lukuisat ehdoitukseen otetut sakko- ja rangaistusmääräykset osoittivat. Eivätkä muutokset muutenkaan käyneet Combesin lupaamaan hyväntahtoiseen suuntaan. Niinpä esim. määräys, etteivät „uskonnonharjoitus-yhdistykset" saisi yhtyä suuremmiksi kuin yhden departementin alueen käsittäviksi liitoiksi, olisi ollut surmanisku protestanttisten kirkkokuntien yleisorganisatsionille ja syössyt monta pientä, yksinäistä seurakuntaa nälkäkuoleman vaaraan. Katolista kirkkoa tämä määräys ei haitannut, koska hiippakunnat yleensä eivät käsitä yhtä departementia laajempia alueita. Onneksi se jäi muiden mukana pois siinä muodostelussa, jonka alaiseksi koko ehdoitus tuli, kun sitä ja valiokunnan entistä ehdoitusta käytiin sovittamaan yhteen.

Sillä välin oli Combesin ministeristö kukistunut. Uuden, *Rouvier*'in ministeristön puolesta antoi opetusasiain ministeri *Bienvenu-Martin* helmik. 9 p. 1905 lakiehdoituksen, joka oli paljoa maltillisempi kuin Combesin,

vaikka siinäkin katsottiin asioita yksipuolisesti valtiovalvonnan kannalta. Nyt alkoi varsinainen keskustelu edustajakamarissa; paljon muutoksia tehtiin vieläkin, ja lopputuloksena oli, että kirkon ja valtion eroa koskeva laki hyväksyttiin 3 p. heinäkuuta 341:llä äänellä 233:a vastaan.

Eri kirkkokuntain mielipiteet ja toiveet tulivat näiden keskustelujen aikana ilmi sekä eduskunnassa että sanomalehdistössä. Varsinkin protestantit, jotka yleensä nytkin periaatteessa eroa kannattivat, ottivat innokkaasti osaa selvitykseen, lausuivat kaikkiin yksityiskohtiin nähden epäilyksensä ja toiveensa ja tekivät minkä voivat saadaksensa lain määräykset niin vapaamielisiksi, ettei uskonnollinen toiminta tulisi kärsimään. Katolisella taholla oli myös joitakuita, jotka ilolla tervehtivät eroa, mutta enimmät pitivät sitä periaatteellisesti vääränä ja panivat ankarin sanoin siihen vastalauseensa, ennustaen lain hyväksymisestä sisällistä sotaa. Piispat olivat kauan olleet vaiti. Mutta paimenkirjeessään paaston aikaan 1905 hekin yksimielisesti panivat vastalauseensa tätä „rikoksellista yritystä" vastaan, vedoten m. m. siihen että paavin *Syllabus* v:lta 1864 oli julistanut harhaopiksi väitteen, että kirkko ja valtio ovat eroitettavat. Tällä kokonaan hylkäävällä kannalla ollen he yleensä eivät ryhtyneet tekemään mitään positiivisia ehdoituksia vastaisten uskonnonharjoitus-yhdistysten järjestämiseksi. He luultavasti viimeiseen saakka uskoivat, ettei erosta kumminkaan totta tulisi ja pelkäsivät että antautuminen lakiehdoitusta lähemmin käsittelemään edistäisi heidän vastustajainsa asiaa. Näin ollen ei Ranskan valtiomiesten ollut helppo yksityiskohdissa tietää ja ottaa huomioon katolisen papiston mielipidettä. Mutta asiaa ei siihen heitetty. Sanomalehdet lähettivät tiedustelijoitaan kiertelemään piispanpalatsista toiseen ja julkaisivat intervjuviensä tulokset laajoina kirjoina. Siten saadut tiedot ovat varmasti koko joukon vaikuttaneet lain lopulliseen muodostukseen.

Monella antiklerikaalisellakin valtiomiehellä oli suuria epäilyksiä aiotun toimenpiteen soveliaisuudesta. Niinpä sanoi ent. ministeri *Ch. Dupuy* (maltillinen tasavaltalainen) käytännöllisen politiikin kannalta vastustavansa eroa. Uskonnollisilla tunteilla ja tavoilla nyt kerran on suuri valta miljoonain ihmisten mielissä ja 40,000 pappia on vaalimassa näitä tunteita ja tapoja.

»Minä kysyn, onko valtion edun mukaista, että he vieraantuvat meistä ja että heille ja heidän kannattajilleen huudetaan kopea, mutta uhkarohkeu

nescio-vos (en tunne teitä)! Kuka ei huomaisi että valtio ei voi, haittoja kärsimättä, joutumatta itse vaaraan, jättää toiminnastaan riippumattomaksi järjestöä, joka on ainoa laatuaan sekä jäsentensä valtavan lukumäärän kautta että sen siveellisen vaikutusvallan kautta, joka sillä on jäseniinsä? — Konkordaati, sanottakoon mitä tahansa, antaa valtiolle ja sen kultusministerille auktoriteetin, joka ei ole vain näennäinen; on väärin kiinnittää huomiota yksinomaan sen rasittavaan puoleen, tahtomatta nähdä sen turvaavaa luonnetta. — — Valitatte papiston kiihoitustyötä. Saatte nähdä minkälaiseksi tämä kiihoitustyö käy, jahka konkordaati on poistettu!»

Samaan suuntaan lausui senaattori *Thézard:*

»Nykyisissä oloissa kirkolle suoritettu menoerä on vakuutusmaksu, jonka me suoritamme säilyttääksemme ainakin suhteellisesti rauhallisen tilan. Epäilemättä: ne jotka maksavat osansa kuulumatta mihinkään kirkkokuntaan näyttävät maksavan toisten puolesta; mutta sopii kysyä eikö sillä yhteiskunnalla, johon he kuuluvat, ole jonkunlaista, joskin välillistä hyötyä tästä järjestelmästä. Periaate että jokaisen tulee maksaa vain siitä, mikä suoranaisesti häntä hyödyttää, voi olla loogillinen, mutta se ei tyydytä kaikissa tapauksissa. Se on yksilöllinen periaate, joka sopii muutamina aikoina ja muutamissa maissa. Meidän päivienme Ranska käy päinvastoin solidariteetin aatetta kohti.»

Eroa puolustavain valtiomiesten mielipiteissä olivat edustettuina kaikki mahdolliset vivahdukset maltillisuudesta punaisimpaan radikalismiin saakka, jonka mielestä „uskonto on yhtä suuri kansallinen vaara kuin alkoholismi". Toiset puolustivat eroa käytännöllisenä, rauhoittavana toimenpiteenä, arvellen että kun kirkon ja valtion edustajat mahdollisimman vähän olisivat tekemisissä toistensa kanssa, suhteet siten muodostuisivat rauhallisiksi; toiset taasen toivoivat lain lamauttavan katolisen kirkon toimintaa ja kannattivat siinä mielessä mahdollisimman jyrkkiä määräyksiä.

Päätaistelu suoritettiin sillä aikaa kuin lakiehdoitus oli käsiteltävänä edustajakamarissa. Sittenkuin se siellä oli tullut hyväksytyksi, oli sen jatkuva käsittely verrattain hiljainen loppunäytös. Senaatti hyväksyi sen 181:llä äänellä 102:ta vastaan joulukuun 6 p. 1905. Presidentti allekirjoitti sen kolme päivää myöhemmin ja 1 p. tammikuuta 1906 astui laki kirkon ja valtion erosta voimaan.

III.

Olemme edellä seuranneet uuden lain syntyhistoriaa. Teemme nyt selkoa sen sisällyksestä tärkeämmissä kohdin.

Aluksi esitetään yleiset periaatteet. „Tasavalta tunnustaa omantunnonvapauden. Se takaa vapaan uskonnonharjoituksen eräillä yleisen järjestyksen vaatimilla rajoituksilla.“ „Tasavalta ei tunnusta, ei palkkaa eikä avusta mitään uskontoa.“ Seurauksena tästä on kultusbudgetin poistaminen. Kaikki maksuerät uskonnonharjoituksen hyväksi valtion, departementien ja kuntain menoarvioissa lakkaavat. Muistutettiin kyllä, että kun suuren vallankumouksen aikana kirkon suunnattoman suuri omaisuus peruutettiin valtiolle, valtio korvaukseksi sitoutui suorittamaan jumalanpalveluksen, pappien palkkauksen ja köyhäinhoidon kustannukset, ja että kultusbudgeti siis tavallaan oli valtiovelan korkoa. Mutta kuitenkaan ei miltään taholta tuhlattu sanaakaan sen säilyttämisen puolustamiseksi; kaikki pitivät sen lakkauttamista itsestään selvänä seurauksena erosta.

Lakkautus ei kuitenkaan tapahdu yhdellä iskulla. Kohtuutonta olisikin ollut, jos ne yli 40,000 pappia ja teologisten oppilaitosten opettajaa, jotka urallensa ruvetessaan tiesivät saavansa valtiolta varman, joskin hyvin vaatimattoman palkan, nyt muitta mutkitta olisi jätetty puille paljaille. Radikaalisimmat ehdoitukset eivät ottaneet tätä ensinkään huomioon, ja Pressensén ehdoituksessa luvattiin eläke, 600 fr., ainoastaan 45 vuotta vanhemmille ja 20 vuotta virassa olleille papeille, joilla todistettavasti ei ollut mitään muita tuloja ja jotka eläkettä nimenomaan pyytäisivät. Näitä ehtoja kumminkin sitten askel askeleelta paranneltiin. Lopullisen lain mukaan saavat papit, joilla on 60 ikävuotta ja 30 virkavuotta, elinkautiseläkkeeksi $^3/_4$ palkastaan; 45 ikävuotta ja 20 virkavuotta oikeuttaa eläkkeeseen, joka nousee puoleen palkasta; kumminkaan eivät nämä eläkkeet saa nousta yli 1500 fr. Muut papit saavat vain neljänä vuonna vuosittain vähenevän raha-avun.

Kirkollismenojen lakkautuksen kautta säästyneet varat jaetaan kuntain kesken suhteellisesti maaveron määrään. Alkujaan oli nuo 40 milj. aiottu siirtää työväen vanhuus- ja invaliditeettivakuutusrahastoon. Mutta kun arvattiin, ettei uusi laki kohtaisi sanottavaa vastustusta tehdastyöväen puolelta, joka yleensä on kirkosta vieraantunut, muutettiin määräys nykyiseen muotoonsa, koska siten toivottiin saatavan kirkkoon kiintynyt, vanhoillinen maalaisväestö uuteen lakiin suostutetuksi.

Entisten seurakuntain sijalle tulevat nyt uskonnonharjoitusyhdistykset *(associations pour l'exercice des cultes)*. Niiden toiminnan

perustuksena on yhdistyslaki v:lta 1901, jonka määräyksien lisäksi uusi laki sisältää koko joukon erikoisrajoituksia. Yhdistyksillä ei saa olla mitään muuta tarkoitusta kuin jumalanpalveluksen ylläpitäminen. Yhdistyksen muodostamiseen tarvitaan vähintäin 7 täysikäistä kansalaista kunnassa, jonka väkiluku on alle 1,000, vähintäin 15, jos väkiluku on 1,000—20,000, ja vähintäin 25, jos se nousee yli 20,000. Yhdistyksestä saa erota milloin tahansa, kunhan suorittaa maksettaviksi langenneet ynnä kulumassa olevan vuoden jäsenmaksut — s. o. pitempiaikaisia sitoumuksia ei saa vaatia. Yhdistykset voivat ottaa vastaan lahjoituksia ja panna toimeen rahankeräyksiä, kantaa maksuja kirkollisista toimituksista, penkkien vuokrasta y. m. Ne voivat siirtää liikatulojaan toisille samanlaisille yhdistyksille, tekemättä siitä kumminkaan vakinaista sopimusta. Ne eivät voi missään muodossa saada apurahoja valtiolta, departementeilta tai kunnilta. Yhdistysten tilit ovat valtion tarkastuksen alaiset. Liikenevistä tuloistaan voivat yhdistykset muodostaa vararahaston, jonka koroilla ylläpidetään jumalanpalvelusta. Sen pääoma ei saa nousta yli keskimääräisten vuosimenojen kolminkertaisen määrän, jos vuositulot ovat suuremmat kuin 5,000 fr.; pienemmissä yhdistyksissä se saa nousta vuositulojen kuusinkertaiseen määrään. Sitäpaitsi on lupa perustaa toinen vararahasto, jonka tuloja yksinomaan saa käyttää rakennuksia varten. Kaikki rahastot ovat sijoitettavat arvopapereihin. Liikamäärät, milloin niitä havaitaan syntyneen, siirretään kunnallisille hyväntekeväisyyslaitoksille, ja lain määräyksiä rikkonut yhdistys voidaan julistaa lakkautetuksi.

Paikallisyhdistykset voivat muodostaa laajempia alueita käsittäviä liittoja (*unions*), joilla on yhteinen keskushallinto. Kaikki edellä olevat säädökset koskevat myös liittojen toimintaa ja taloutta.

Näiden rajoitusten tarkoitus on tietysti torjua sitä vaaraa, minkä lujasti järjestynyt ja suuria „sotarahastoja“ omistava kirkko „valtiona valtiossa“ voisi tuottaa. Määräykset pienimmästä henkilöluvusta, joka on tarpeen kulttiyhdistyksen muodostamiseksi, tahtovat estää pappia parin kirkonpalvelijan kanssa saamasta johtoa käsiinsä ja voivat, samoin kuin säädökset tilivelvollisuudesta, vaikuttaa katolisen kirkon kansanvaltaistuttamiseksi. Mutta kaikki kirkkokunnat valittavat — ja kuten näyttää syystä — että varsinkin taloudelliset rajoitukset on tehty paljon ahtaammiksi kuin valtion turvallisuus olisi vaatinut. Pyrkimys pakoittamaan seurakuntia elämään kädestä suuhun ilmeni aikaisemmissa ehdoituk-

sissa vielä räikeämmin. Niinpä ehdoitti Combes, että rahankeräykset voisivat tapahtua ainoastaan kirkossa, joten esim. listojen kuljetuttaminen perheissä olisi luvaton. Pressensé tahtoi säädettäväksi, etteivät seurakunnat koskaan saisi koroittaa maksuja kirkollisista toimituksista yli sen määrän, mikä niillä oli eron hetkellä, ja että seurakuntain tulisi suorittaa $^1/_{10}$ tuloistaan köyhäinhoidolle, samoin kuin on laita teatterien. Vararahasto olisi Combesin ehdoituksen mukaan saanut nousta ainoastaan kolmanteen osaan vuosimenoista, joten yhdistykset olisivat voineet turvata taloutensa korkeintaan neljäksi kuukaudeksi eteenpäin. Rakennusrahastoa ei saisi tarkoitukseensa käyttää ilman erityistä hallituksen lupaa j. n. e.

Tärkeimpiä ja vaikeimmin ratkaistavia kohtia laissa oli kysymys omistus- ja käyttöoikeudesta entiseen kirkolliseen omaisuuteen. Uusi laki lakkauttaa tähänastiset kirkollisen omistusoikeuden subjektit, sellaiset kuin piispanistuimet, kapitulit, kirkonrakennusrahastot *(fabriques)*, papiston eläke- ja apukassat j. n. e. Ellei näitä rahastoja ja tuloja havaita valtiolle kuuluviksi, on niiden entisillä haltijoilla oikeus siirtää ne, mikäli varat ovat määrätyt varsinaisiin kulttitarkoituksiin, nyt muodostuville kulttiyhdistyksille, ja mikäli niillä on ollut muu, esim. hyväntekeväisyystarkoitus, jollekin sopivaksi katsomallensa yleishyödylliselle laitokselle. Tämä siirto on tapahtuva ennen tammik. 1 p:ää 1907; muussa tapauksessa saa hallitus määrätä omaisuuden kunnallisille hyväntekeväisyyslaitoksille. Jos kulttiyhdistys myöhemmin lopettaa toimintansa, on niinikään hallituksen asia määrätä yhdistyksen huostaan jätetyn vanhan kirkollisen omaisuuden kohtalosta.

Mitä erityisesti tulee rakennuksiin, kuten kirkkoihin, pappiloihin ja piispantaloihin, asettuu laki sille kannalle että ne, jotka olivat olemassa ennen konkordaatia v. 1801, ovat valtion, departementien tai kuntain omaisuutta, koska suuri vallankumous oli ne kansallisomaisuudeksi julistanut ja Napoleon konkordaatissa ainoastaan käytäntöoikeuden kirkolle luovuttanut. Jotenkin yleisesti myönnetään, että tässä on olemassa satavuotisen käytännön vahvistama *fait accompli*, johon ei enää käy kajoaminen, ajattelipa sen alkuperäisestä oikeutuksesta mitä hyvänsä. Katoliset piispat selittävät kuitenkin, että nämä rakennukset konkordaatissa uudelleen annettiin kirkon omiksi ja että siis äsken hyväksytty laki merkitsee uutta väkivaltaista anastusta. Monet muutkin arvelevat, että kohtuus olisi

vaatinut kirkkorakennusten takaisin luovuttamista, varsinkin kun niiden rahallinen arvo muiden käsissä on pieni. Tätä toivetta lainlaatijat eivät ottaneet huomioon, vaan pyrkivät päinvastoin ulottamaan valtion ja kuntain omistusoikeuden myöskin jälkeen v. 1801 syntyneisiin rakennuksiin, sikäli kuin niihin osaksikaan oli saatu apurahaa yleisistä varoista. Tämän kerrassaan kohtuuttoman vaatimuksen täytyi kumminkin lopulta jäädä pois laista. Konkordaatin jälkeen kohonneet rakennukset siirtyvät edellä kerrotulla tavalla kulttiyhdistysten haltuun.

Todellisen myrskyn nosti yritys riistää kulttiyhdistyksiltä oikeus vapaasti käyttääkin valtion omaisuudeksi julistettuja entisiä kirkkojansa. Hallituksen viimeisen ehdoituksen mukaan olisivat kulttiyhdistykset saaneet käyttää kirkkoja kaksi vuotta ilmaiseksi ja sitten 10 vuotta vuokraa vastaan, joka ei saisi nousta yli 10 % yhdistyksen vuosituloista; tämän ajan kuluttua jäisi valtion, departementin tai kunnan viranomaisten asiaksi mielensä mukaan ratkaista, saisivatko kulttiyhdistykset niitä edelleen käyttää vai vuokrattaisiinko ne toisiin tarkoituksiin. Yksimielisesti panivat kaikkien kirkkokuntain edustajat näihin suunnitelmiin vastalauseensa. Voisihan jakobiinihenkinen kunnallishallinto vuosikymmenen perästä vuokrata kirkon esim. luentosaliksi ateistisia esitelmiä varten tai vaikkapa kahvilaksi. Meaux'in piispa sanoi kieltäytyvänsä maksamasta vuokraa tuomiokirkostaan ja palatsistaan, vaikka se määrättäisiin vain 5 fr:ksi vuodessa. „Vai vuokrata uskonnollisiin tarkoituksiin vihityt rakennukset hallitukselta, joka vastoin lakia ja kohtuutta on ne meiltä riistänyt? Se vielä puuttuisi!“ Uhattiin mieluummin lukea messuja ladoissa tai ulkoilmassa kuin armosta pyytää hallitukselta sitä, mikä oikeutta myöten oli kirkon omaa. Tämä vastustus vaikuttikin, että kamari lopullisessa käsittelyssä luopui vuokravaatimuksesta, mikäli se koski kirkkorakennuksia, sekä aikarajoituksesta; laki luettelee nyt vain muutamia tapauksia, joissa käyttöoikeus lakkaa. Arkkipiispalliset ja piispalliset palatsit sitä vastoin jätetään kulttiyhdistysten ilmaiseksi käytettäväksi ainoastaan kahdeksi vuodeksi, pappilat ja seminaarien sekä protestanttisten teologisten tiedekuntain talot viideksi vuodeksi. Tämän ajan päätyttyä saavat valtio, departementit tai kunnat vapaasti määrätä niiden käyttämisestä.

Rakennusten siirtyessä uusille hoitajille on tehtävä tarkat luettelot, inventaarit, kaikesta niihin kuuluvasta irtaimistosta. Tämä määräys otettiin lakiin kirkon edustajain pyynnöstä omistusseikkojen vastaisten selvi-

tysten varalle. Ei aavistettu silloin että sen käytäntöönpanosta seuraisi niin paljon levottomuuksia.

Määräykset uskonnonharjoituksen valvontaa koskevassa luvussa tarkoittavat ennen kaikkea ehkäistä valtiollisia vehkeilyjä kirkon puolelta. Huoneustossa, jota käytetään jumalanpalvelukseen, ei saa pitää valtiollisia kokouksia; pappi, joka sellaisessa huoneustossa julkisessa puheessa tai kirjoitetulla julistuksella soimaa tai häväisee virkamiestä tai yllyttää vastustamaan valtiovallan laillisia toimenpiteitä, rangaistaan suurilla sakoilla ja vankeudella. Toiset määräykset suojelevat uskonnonharjoituksen vapautta. Ketään ei saa pakoittaa ottamaan osaa jumalanpalvelukseen tai pysymään siitä poissa. Vihdoin panee' laki rajoituksia kultin ulkonaiselle esiintymiselle. Uskonnollisia symboleja ei saa asettaa mihinkään julkisiin muistomerkkeihin tai paikkoihin, paitsi kirkkoihin, haudoille ja museoihin. Kellojen soittamiseen ja juhlasaattoihin ulkosalla vaaditaan erityinen lupa. Jumalanpalveluksien tulee olla julkisia eikä siis pääsyä niihin saa keneltäkään kieltää.

IV.

Mitä ajatellaan Ranskassa kirkon ja valtion eron seurauksista?

Klerikaalinen „*Croix*“ lehti kirjoittaa lain hyväksymisen johdosta: »*Consummatum est* (Se on täytetty). Eilispäivästä saakka on kyllä vielä olemassa katolinen Ranska samoin kuin ranskalaisia katolisia. Mutta kansakuntana on Ranska edustajainsa toimesta pyyhitty pois katolisten valtioiden luvusta. Se on sietämätön askel niille, jotka ovat koko elämänsä uhranneet yhdelle ainoalle aatteelle, Ranskan liitolle kirkon kanssa!»

Ja kirjoittaja, kreivi de Mun, yllyttää taisteluun lakia vastaan: „Siin' on lakinne! Minä tallaan sen jalkoihini!“ Uhataan ja ennustetaan, että tasavalta tällä teolla on oman hautansa kaivanut.

Päinvastaiselta taholta kirjoittaa radikaalinen „*Lanterne*“:

»Vihdoinkin! Tästä lähtien ei Ranskassa enää ole virallista kirkkoa. Teokratia on kadonnut laeistamme. Mutta tästedes niinkuin tähänkin saakka on meidän puolustautuminen rosvomaista klerikalismia vastaan, ja elleivät aseet, jotka uusi laki meille suo, riitä, on meidän takominen uusia! Kirkko on saanut haavan sydämeensä. Pian se on luhistuva kokoon välinpitämättömyyden ja ylenkatseen painon alla. Vihdoinkin pääsee tasavalta voitolle kirkosta. Alas kirkko! eläköön tasavalta!»

Siinä molemmat äärimäisyydet — ja niiden edustajia on kummallakin puolen paljon. Toiset kumminkin arvostelevat tyynemmin nyt otettua askelta ja sen mahdollisia seurauksia. Mutta hyvin eri suuntiin käyvät silloinkin arvelut ja ennustukset.

Ne, jotka pelkäävät tai toivovat, että katolinen kirkko siinä kriisissä, johon se nyt epäilemättä joutuu, on suuressa määrässä heikontuva, vetoavat siihen tosiasiaan, että Ranskassa on laajoja alueita, joilla tämä kirkko näyttää kokonaan menettäneen vaikutusvaltansa. Seurakunnissa, joissa ei kirkkoon saavu muita kuin pappi, hänen emännöitsijänsä ja lukkari, voi käydä vaikeaksi saada kokoon ne 7 täysikäistä henkilöä, jotka tarvitaan kulttiyhdistyksen muodostamiseen. Eräässä Seine-et-Marne departementin piirissä on 400:sta kirkosta 80 tyhjänä ympäri vuotta ja ainoastaan 2 % väestöstä käy messussa. Pariisista on toht. Delaunay laskenut, että 1000:sta pariisilaisesta 966 ei käy missään jumalanpalveluksessa. Eräs toinen tilastotieteilijä tulee laskuissaan siihen tulokseen, että Ranskan 36 milj. katolisesta voi pyyhkiä 25 miljoonaa pois kirkolta hukkaan menneinä!

Ja kuitenkin voi toiselta puolen tuoda runsain määrin tosiasioita, jotka puhuvat aivan toista. Se osoittautuu jo siinä, että niin monet aivan epäkirkollisetkin elämänsä merkkihetkinä haluavat kirkollisia juhlamenoja. Sosialisti sellainen kuin Jaurès lähettää „toverien“ raivonpurkauksista huolimatta tyttärensä äitineen ensi ehtoolliselle, munkkikuntain kiivas „vainooja“ Waldeck-Rousseau kuolee yleisripin tehtyään krusifiksi kädessään. Pariisissa tapahtuu ainoastaan 18 % hautauksista ilman kirkollista siunausta. Itsessään tämä kaikki kyllä useimmiten on pelkkää tapaa, jolla ei ole suurtakaan uskonnollista merkitystä, mutta se osoittaa kuitenkin, että katolisella kirkolla vielä on suuri valta ihmismielissä. Ja on hyvinkin mahdollista, että toimenpiteet, jotka on aiottu tai luultu surmaniskuksi henkitoreissa olevalle vastustajalle, päinvastoin herättävät eloon valekuolleen ja loihtivat esiin voimia, joiden olemassaolosta ei ollut aavistustakaan. Lienee ollut oikeassa se katolinen pappi, joka lausui edusmies Delafosselle: „Niin kauan kuin oleskelen uskonnosta vieraantuneiden talonpoikieni keskuudessa, eivät he tahdo tietää minusta mitään; mutta jos he joskus jäävät papitta, tulevat he yhteen ääneen sellaista vaatimaan, ja jolleivät pappia saa, tulee heistä tasavallan vihollisia.“

Varma on myöskin, että Ranskan katolisessa kirkossa on paljon

todellista, suuriinkin uhrauksiin altista hurskautta ja että vielä on laajoja alueita — Bretagne, Vendée, Auvergne j. n. e. — joissa katolinen kirkko yksinvaltiaana hallitsee. Onpa tuo niin epäkirkollinen Pariisi toiselta puolen myös suurimpia katolisuuden keskuspaikkoja maailmassa. Uskottava on että saadaan kokoon suuria keskuskassoja, joiden avulla voidaan tukea köyhiä seurakuntia ja siten säilyttää kirkollinen organisatsioni monella seudulla, missä paikkakunnallinen harrastus on laimea. Kirkko menettää suuren joukon nimellisiä jäseniään, mutta paljon — enemmän kuin sen vastustajat uskovat — jää jäljelle ja ne ovat sen uskollisempia ja kiihkeämpiä. Käytännöllisessä toiminnassa uuden järjestön luomiseksi tulevat ultramontaanit ja vapaamieliset katoliset käymään käsi kädessä. Kirkko on siten sisällisesti lujittuva yhtenäisemmäksi.

Tähänastinen tulos on ilmeisesti ollut että uskonnolliset vastakohdat Ranskan kansan keskuudessa ovat vain kärjistyneet. Onko se ohimenevä ilmiö? Sitä sopii epäillä. Varsinainen syy taisteluun tasavallan ja katolisen kirkon välillä on katolisen kirkon omassa sisällisessä luonteessa. Ei voitane väittää tämän luonteen siitä muuttuvan, että kirkko on päässyt irti valtiosta. Taistelun muodot vain muuttuvat. Onpa ennustettu että kunhan aikansa koetellaan taistelua tässä muodossa, siihen kyllästyneinä tehdään aselepo — uusi konkordaati. Tulevaisuus on osoittava onko Ranskan alkavan „kultuuritaistelun“ loppu oleva samanlainen kompromissi kuin Saksan. Pahin vaara, joka katolista kirkkoa uhkaa, muuten tuleekin yltiöpäisten kiihkoilijain puolelta sen omassa keskuudessa.

Musertavaksi iskuksi katolista kirkkoa vastaan on nykyinen laki aivan liian lievä. Kirkko on kyllä keksivä keinoja millä kiertää sen monet rajoitukset. Jos taas mielittäisiin mennä niin pitkälle jyrkkyydessä että se todella tepsisi, niinkuin radikaalisimmat vaativat, niin saataisiin käyttää inkvisitsionin ja albigenssisotain menettelytapoja, ja se olisi toki liian räikeässä ristiriidassa vapaamielisyyden kanssa. Mutta pahoitella täytyy että kun tasavallan johtavat valtiomiehet pyrkivät suurempaan kohtuuteen, he eivät siinä menneet perille asti. Lopullisessakin muodossaan on uudella lailla liian selvästi taistelulain leima; ellei se ole kyllin ankara vahingoittaakseen katolista kirkkoa, on se parahiksi tyly ärsyttääkseen sitä.

Ranskan protestantit tietävät varsin hyvin että heidätkin kirkon ja valtion ero ja valtioavun lakkaaminen saattaa vaikeaan ahdinkoon — vai-

keimpaan, missä heidän kirkkonsa ovat olleet Nantesin ediktin lakkauttamisen jälkeen. Heidän toimintaansa tulevat uuden lain monet rajoitukset pahemmin haittaamaan kuin katolisia, osaksi siksi että he ovat niin harvalukuisia ja hajallaan, osaksi senkin tähden että he periaatteen vuoksi lojaalisesti noudattavat epämukavaakin lakia, koska se on laillisella tavalla syntynyt. Rohkealla luottamuksella he kumminkin käyvät tulevaisuutta kohti ja ovat heti suurella tarmolla ryhtyneet niihin käytännöllisiin toimiin, joita siirtyminen uuteen järjestelmään vaatii. Vaikk'ei uudesta laista tullutkaan läheskään niin vapaamielinen kuin he olivat toivoneet, tervehtivät he sitä ilolla, koska se heidän mielestään sittenkin periaatteessa oikein ratkaisee kirkon ja valtion suhteen. Mutta kirkon ja valtion erolla he eivät tahdo ymmärrettävän sitä ettei valtion politiikissa kristinuskon periaatteilla ole mitään tekemistä. Päinvastoin; kun keskustelujen aikana yhä uudelleen vedottiin Yhdysvaltain esimerkkiin todistukseksi siitä että kirkon ja valtion ero paraiten takaa rauhalliset suhteet, niin protestantit painolla huomauttivat, viitaten itse Briand'in mietinnössä siteerattuihin lausuntoihin, että „Yhdysvalloissa tosin on juriidinen ero, mutta mitä likeisin moraalinen yhteys kirkkokuntain ja valtion välillä." „Yhdysvaltain yhteiskunnan perustajat ja sen perustuslakien laatijat ovat käsittäneet että kristinuskon ja hyvän hallinnon välillä on olemassa mitä likeisin yhteys ja että tämä uskonto on terveen siveyden lujin perustus." Tämä on Ranskan protestanttien ihanne, se päämäärä, jota kohti he osaltaan tahtovat suunnata isänmaansa kehitystä.

Kristinuskon kukistaminen, konkordaatin uudistus tai „moraalinen uniooni" kristillisten kirkkojen ja valtion välillä — kas siinä kolme kilpailevaa ihannetta nykyajan Ranskassa.

Nykyaikaiset rotuteoriat sielutieteen valossa.

Kirjoittanut

ARVI GROTENFELT.

III.

Kun sivistyshistoriassa saavutetuista tuloksista koettaa tehdä johtopäätöksiä kansojen ja rotujen luonteen selvittämiseksi, niin voi näitä johtopäätöksiä vastaan melkein aina tehdä sen yleisen muistutuksen, että silloin tulee arvostelleeksi kunkin kansan kykyä ja omituisuutta vain niiden *korkeimpien huippujen* mukaan, joihin sen sivistyselämä ja henkinen tuotanto on muutamissa harvoissa yksilöissä kohonnut. Muutamat harvat kansan jäsenet ovat edullisissa historiallisissa oloissa nousseet niin korkealle, että ovat luoneet jotakin merkityksellistä ja yleiselle sivistyskehitykselle arvokasta. Verrattomasti suurin osa etevimpienkin sivistyskansain jäsenistä on aina ollut paljoa alhaisemmalla kannalla. Sentähden on väärin tuomita sivistykseen kykenemättömiksi niitä kansoja tahi rotuja, joilla ei vielä tähän asti ole ollut niin edullisia historiallisia oloja, että olisivat tuottaneet alkuperäisesti luovia neroja. Tarvitaan lukuisain erittäin edullisten ehtojen, m. m. ulkonaistenkin asianhaarojen, yhtymistä, jotta kansassa piilevät kyvyt voisivat päästä sillä tavalla täysin hedelmiä tuottamaan. Sentähden tuonlaatuisia johtopäätöksiä tehtäessä liiaksi supistetaan niiden kansojen lukua, joita luullaan kykeneviksi ottamaan itsenäistä osaa sivistystyöhön.

Hyvin huomattava ja mieleen teroitettava totuus on, että kunkin kansan luonne, mikäli se ilmenee merkillisissä historiallisissa teoissa, *muuttuu* historian kuluessa. Tätä kysymyksen puolta tarkastaessamme meidän on pakko, pitääksemme silmällä konkreetisia esimerkkejä, tarkastaa etupäässä eri *kansojen* luonnetta, emmekä voi puhua paljon suorastaan *roduista*. Tässä kohden esiintuotavat huomiot valaisevat kuitenkin vakaumukseni

---

Oikaisu: tämän kirjoituksen ensimäisessä osastossa siv. 102 riv. 4 on REIMEN, lue REIMER, sekä saman sivun riv. 20 G. SPIELMAN, lue C. SPIELMANN.

mukaan rotuprobleemiakin. — „Roduilla“ on tietysti ymmärrettävä ainoastaan niitä suuria ihmiskunnan osia, jotka selvillä ruumiillisillakin tunnusmerkeillä eroavat toisistaan, niinkuin esim. neekerirotu, kaukasialainen rotu, mongolilainen rotu. Väärin on siis puhua esim. „anglosaksilaisesta rodusta“, koska anglosaksilaiset kansat ovat luettavat yhteen monien muiden kansojen kanssa samaan rotuun. Ei myöskään saa puhua „germanilaisesta rodusta“, — ainakaan jos pitää silmällä *nykyisiä* oloja, — koska nykyiset germanilaisia kieliä puhuvat kansat eivät suinkaan muodosta erityistä rotuyhteyttä; korkeintaan voipi kenties, — jos olettaa germanien muinoin muodostaneen eheän rotukokonaisuuden, — hypoteetisesti puhua alkuperäisestä germanilaisesta rodusta tahi alarodusta. Myöskin „arjalainen rotu“ on hypoteetinen ja hyvinkin epäiltävä käsite. Mutta jonkinmoinen rotueroitus lienee kuitenkin olemassa esim. seemiläisten ja indoeuroppalaisten kansain välillä.

Historia on täynnänsä esimerkkejä siitä, että kansa, joka vuosisatoja tai vuosituhansia on elänyt yhdellä tavalla ja osoittanut yhtäläistä luonnetta, uusien historiallisten olojen tahi tapahtumain johdosta yht'äkkiä näyttää ominaisuuksia, joista ei kenelläkään ollut aavistusta. Hyvin etevät ihmistuntijat ovat sentähden usein pahasti erehtyneet ennustuksissaan historiallisista asioista ja läheinen tulevaisuus on toisinaan osoittanut perin kieroiksi heidän kuvauksensa jonkin kansan historiallisesta luonteesta.

Ranskalaisten kansallisluonnetta esim. kuvattiin ennen suurta vallankumousta tuntuvasti toisin kuin nykyänsä. Muutamat piirteet senaikuisissa kuvauksissa ovat tosin tietysti samat, joita me nytkin katsomme ranskalaisille kuvaaviksi; niin esim. silloinkin huomautetaan, että ranskalaisen mieli on keveä, että hän on vaihtelevainen ja uudistushaluinen. Mutta muutamat toiset piirteet senaikuisissa luonteenkuvauksissa tuntuvat nyt kerrassaan vanhentuneilta. IMM. KANT lausuu v. 1764 eräässä vertailevassa tutkistelussaan eri kansojen luonteesta: „Ranskalainen on rauhallinen kansalainen ja kostaa veronvuokraajain sortoa satiireilla tahi parlamenttien vastalauseilla, jotka ainoastaan hankkivat kansan isille isänmaallisuuden kunnian . . . ja kauniita ylistysrunoja“.[1] Toinen yhtä etevä

[1] KANTin kirjassa „Beobachtungen üb. das Gefühl des Schönen und Erhabenen“, jonka 4:s osasto puhuu „Von den Nationalcharakteren, insofern sie auf dem unterschiedlichen Gefühle des Erhabenen und Schönen beruhen“; KANT, Sämmtliche Werke, julk. Hartenstein, II, 1867, s. 270.

vaarinottaja, Preussin kuningas Fredrik II, palaa kirjeissään usein siihen huomautukseen, että ranskalaisten puheet ja meluamiset eivät vie mihinkään tositoimeen. Eräässä paikassa hän lausuu: „En välitä vähintäkään pariisilaisten huudoista; he ovat ampiaisia, jotka aina surisevat; heidän soimauksensa ovat niinkuin papukaijan kirkumista ja heidän arvostelunsa yhtä vakavat kuin marakatin johtopäätökset metafysiikasta". Ja kun v. 1742 ranskalaisen sotajoukon peräytymisretki Böömistä Belle-Isle'n johdolla oli tuottanut heille suuria tappioita, niin hän kirjoittaa: „Jokaisessa muussa maassa sellainen peräytymisretki olisi herättänyt yleisen hämmästyksen; Ranskassa, missä pieniä asioita käsitellään arvokkuudella ja suuria keveästi, ei tehty muuta kuin naurettiin ja Belle-Isle'ä ylistettiin lauluilla". [1] Suuri vallankumous näytti sitten Ranskan kansan luonnetta uudelta puolelta. Ja ilmeistä on, että se uusi suunta, jota Ranskan kansan historia ja elämä sen jälkeen on kulkenut, on vuorostaan vaikuttanut takaisin kansallisluonteeseen. Se on tehnyt sen enemmän „radikaliseksi", taipuvaiseksi kiivaaseen toimintaan ja perinpohjaisiin uudistuksiin.

Aivan samoin ne arvostelut Saksan kansan luonteesta, jotka vielä 19:nnen vuosisadan alkupuolella näyttävät olleen kaikkein tavallisimmat, tuntuvat nykyään omituisen vanhentuneilta. Esim. pari ranskalaista kirjailijaa, jotka siihen aikaan varsin myötätuntoisesti kuvasivat saksalaista kansallisluonnetta, rouva STAËL (De l'Allemagne, painettu 1813) ja historioitsija J. MICHELET (Introduction à l'histoire universelle, 1831), esittävät sitä seuraavasti. Saksalaiset ovat täynnänsä tunnetta ja mielikuvitusta, vaipuneina mietiskelyyn ja haaveiluun; he antautuvat usein itsekkyydettömästi jonkinmoiseen mystilliseen panteismiin; mutta heiltä puuttuu toimintakykyä ja pontevuutta ja varsinkin valtiollisissa pyrinnöissään he ovat saamattomat; he ovat „Europan intialaiset". Onhan tässäkin osaksi mainittu samoja piirteitä, joita mekin huomaamme saksalaisten kansallisluonteessa. Mutta senjälkeen kuin Saksan kansa 19:nnen vuosisadan loppupuolella on hämmästyttänyt maailmaa toimintakyvyllään ja pontevuudellaan, ei ainoastaan sodassa ja valtioelämässä, vaan myöskin nykyajan teollisessa kilpailussa, niin tuo kokonaiskuvaus kuitenkin tuntuu kerrassaan naurettavalta.

---

[1] Lukuisia Fredrik II:n lausuntoja ranskalaisista yhdistää A. FOUILLÉE kirjassaan „Psychologie du peuple français", 2 èd. 1898, s. 237—242.

Venäläisten kansallisluonnetta on totuttu kuvaamaan tavalla, joka muistuttaa Kantin ja Fredrik II:n arvosteluja ranskalaisista: he ovat vilkkaat, usein innokkaat, mutta heidän yhteisiin pyrintöihinsä ei tule oikein täyttä vakavuutta, pontta ja voimaa. Hyvin mahdollista on, että Venäjän kansa pian osoittaa tässä katsannossa uusia ominaisuuksia, joiden ei ole tähän asti ollut tilaisuus päästä toteutumaan ja näkyviin.

Nykyänsä ovat jokaisen suussa ja ajatuksissa japanilaiset, jotka elettyänsä vuosituhansia — tahi ainakin, omankin tunnustuksensa mukaan, monta vuosisataa — samanlaista suljettua, passiivista ja jokseenkin muuttumatonta elämää kuin kiinalaiset, nyt ovat omistaneet tuon europpalais-amerikkalaisen aktiivisen, ulospäin kääntyneen, melkein kuumeentapaisen toimintahalun.

Tässä voisi mainita vieläkin hyvin monta esimerkkiä; mitenkä arapialaiset, Muhammedin esiin astuttua, osoittivat aivan uusia ominaisuuksia, y. m.

Kansan luonne siis muuttuu monessa katsannossa. Kaiketi sen pohjana on jonkinmoinen jotenkin muuttumaton perusluonto; mutta tämä lienee vain yleinen ja epämääräinen luonteensävy, temperamentti-omituisuus. Esim. se, että ranskalaiset ovat vilkkaat ja kiivaat, saksalaiset sitä vastoin henkisesti „raskaampaa“ rakennetta, on kaiketi verrattain pysyväinen omituisuus läpi vuosituhansien. Onhan jo Caesar kuvaillut muinaisia gallialaisia vilkkaiksi ja uudistushaluisiksi ja meillä on täysi syy olettaa, että ranskalaiset ovat perineet syvimmät luonnonominaisuutensa etupäässä heiltä. Senlaatuisissa hyvinkin yleisissä, muodollisissa sielullisten toimintain omituisuuksissa lienee etsittävä eroitus eri rotujen välillä. Mutta kovin vaikeata on näitä omituisuuksia selvittää ja määrätä.

Rotujen omituisuudet ovat luonnollisesti katsottavat pysyväisemmiksi kuin kansojen. Kuitenkin voidaan suorastaan todistaa muutamien sellaistenkin omituisuuksien muuttuvan historian kuluessa, joita tavallisesti pidetään rotu-tunnusmerkkeinä. Germanit, jotka nykyaikana osoittavat tuota kiihkeätä, uupumatonta käytännöllistä toimeliaisuutta, joka hankkii heille voiton elämän kilpailussa, elivät 2000 vuotta sitten hetkeä varten, välinpitämättöminä huomispäivästä, „suurina lapsina“, niinkuin sivistymättömät kansat tavallisesti tekevät. Itse heidän ihailijansa ja ylistäjänsä TACITUS, joka nimenomaan tahtoo asettaa heidät, terveen luonnonkansan, vastakohdaksi oman kansansa liikasivistykselle ja turmeluk-

selle, todistaa kuitenkin, että germanit, kun he eivät taistelleet tai metsästäneet, joivat, pelasivat arpaa tahi laiskoittelivat. Koko se germanein ja roomalaisten vastakohta, jota Tacitus esittää ja jossa usein on tahdottu keksiä koko joukko rotueroavaisuuksia, on pääpiirteissään sama, mikä aina eroittaa voimakkaan luonnonkansan ja vanhan sivistyskansan toisistaan.

Nykyaikanakin useimpia luonnonkansoja kuvataan „suuriksi lapsiksi", jotka antautuvat hetkellisten mielialojen valtaan eivätkä ajattele tulevaisuutta. Kaikkein enimmin sitä sanotaan neekereistä. Neekerejä kuvataan myöskin aistillisiksi ja julmiksi; usein arvellaan, että nämäkin ominaisuudet ovat heillä „veressä" ja kuuluvat heidän rotunsa tunnusmerkkeihin. Niinikään Amerikan intianeja sanotaan erinomaisen julmiksi. Totta onkin luullakseni, että kauhistuttava julmuus nykyänsä ilmenee neekereissä ja intianeissa yleisemmin kuin indoeuroppalaisissa sivistyskansoissa. Mutta ei tarvitse muuta kuin vilkaista Europan kansojen historiaan huomatakseen, että ne kyllä ovat entisinä aikoina, vieläpä silloinkin, kun ne jo olivat kohonneet huomattavalle sivistysasteelle, osoittaneet julmuutta, joka ei jää jäljelle minkään muun rodun rinnalla. Eivätkö kreikkalaiset ja roomalaiset olleet kauhean julmia? Usein he teurastivat voitetun kaupungin kaikki asukkaat j. n. e. Ja tuskinpa tarvinnee vedota erityisiin esimerkkeihin osoittaaksemme, että Europassa keskiaikana oltiin kamalan julmia. Mainittakoon ainoastaan muutamia ilmiöitä: oikeudellinen tortyyri, inkvisitsioni, noitien kohtelu vielä uuden ajan ensimäisinä vuosisatoina, mielisairaiden kohtelu, ristiretket esim. preussiläisiä ja liettualaisia vastaan, juutalaisvainot, jotka usein olivat niin kamalat, että vainotut epätoivoissaan joukottain tappoivat itsensä j. n. e. Eivätkö monet näistä asioista ole kauheimpia, mitä historia yleensä tuntee? Aivan nykyajastakin voisi mainita esimerkkejä, jotka panevat vahvasti epäilemään, ovatko europpalaiset nytkään, kun jostakin syystä heidän petomaiset viettymyksensä pääsevät irralleen, vähääkään paremmat. Siis toinen rotu ei voi syyttää toista suuremmasta julmuudesta. Ja tokkohan „aistillisuuden" laita lienee paljoakaan toisin?

Yleensä on aivan kieroa koettaakaan selittää niin mutkikkaita, monista edellytyksistä riippuvia sielullisia ilmiöitä kuin esim. julmuutta, tai „uskollisuutta päälliköille", tai kunnioitusta naisia kohtaan, tai ihanteellista mieltä, tai „anarkiaa" y. m. semm. rotuomituisuuksiksi. Sensuun-

taisia väitteitä tavataan tosin lakkaamatta antropologisessa kirjallisuudessa, mutta sellaiset ilmiöt riippuvat todenteossa aina moninaisista historiallisista oloista ja vaihtelevat niiden mukaan. Korkeintaan voivat rotuluontoon kuulua muutamat alkeellisimmat, paljoa yksinkertaisemmat sielullisruumiillisen rakenteen ominaisuudet, niinkuin esim. aistillisten tuntemuksien suurempi tai vähempi kiihkeys taikka selvyys, jotka ominaisuudet eräissä oloissa saattavat antaa aihetta esim. julmuuden tai ihanteellisen mielen ilmenemiseen tahi anarkistisiin yhteiskunnallisiin oloihin. Yleensä kansatieteellisessä kirjallisuudessa vilisee perin kieroja väitteitä ja selitysyrityksiä; meidän täytyy lakkaamatta oikaista sellaisia väitteitä vertaamalla saatavissaolevia luotettavimpia tiedonantoja toisiinsa sekä jättämällä kokonaan syrjään koko joukko mielivaltaisia johtopäätöksiä ja mietelmiä.

Monet niistä sielullisista piirteistä, joita enimmäkseen esitetään rotuominaisuuksiksi, johtuvat siis todenteossa historiallisista oloista.

Ylempänä esitettyjen seikkain nojalla väitän, että kaikki johtopäätökset kansojen luonteesta, jotka nojautuvat siihen, mitä kukin kansa on saanut aikaan historiassa, eivät voi *ennustaa* mitään tulevaisuuteen nähden. Menneisyyteen nähden sellaiset luonteenkuvaukset voivat olla hyvinkin valaisevat ja mieltäkiinnittävät. Ne lausuvat, millaisena kansan tahi rodun luonteensävy ja toiminta tähän asti on osoittautunut merkillisimmissä historiallisissa ilmauksissaan; mutta siitä, miten kansa tahi rotu vastaisuudessa tulee käyttäytymään, siitä ne eivät ilmoita mitään luotettavaa.

Olen jo myöntänyt, että luultavasti kunkin kansan historiallisen kehityksen pohjana on jokin verrattain hyvin pysyväinen, mutta epämääräinen ja vaikeasti määriteltävä rotuluonne. Kumminkaan *ei* sitäkään ole katsottava *ehdottomasti muuttumattomaksi*. Kun nykyaikainen tiede on meille osoittanut, kuinka äärettömän paljon pitkien ajanjaksojen kuluessa tapahtuva kehitys saa aikaan luonnossa, niin meidän täytyy ajatella ihmisrotujenkin syntyneen sellaisen kehityksen kautta. Jos ihmiskunta ylipäänsä koskaan on ollut jakaantuneena aivan määrättyihin, selvästi rajoitettuihin ja toisistaan eroaviin rotuihin, niin täytyy olettaa niiden muodostuneen siten, että eri ihmisryhmät ovat kovin pitkät ajat, kymmeniä tuhansia tahi luultavasti satoja tuhansia vuosia, asuneet kukin yhdessä ja samassa seudussa, samanlaisten luonnollisten vaikutuksien alaisina. Silloin on niiden ihmisten jälkeläisiin vähitellen kehittynyt määrätty ruumiillis-sielullinen rakenne ja tämä on juurtunut niin syvälle, että sitä

voidaan katsoa pysyväksi ja muuttumattomaksi, verraten niihin lyhyihin ajanjaksoihin, joita historia valaisee. Onhan luultavaa, että ihmiset kaukaisina alkuaikoina eivät matkustaneet paljon eivätkä vaeltaneet toisiin maihin, joten hyvin pitkällinen oleskelu samoissa seuduissa tuntuu mahdolliselta.

Valkoisen, arjalaisen rodun alkuperästä on lausuttu eräitä sentapaisia arveluja. Nykyänsä on jokseenkin yleisesti luovuttu entisestä olettamuksesta, että kaikki arjalaiset kansat olisivat tulleet yhteisestä alkukodista Keski-Aasiasta; sen sijaan on oletettu, että pohjoiseuroppalainen vaaleaverinen rotu (homo europaeus) on muodostunut siten, että sen esivanhemmat elivät satoja tuhansia vuosia viileässä ilmanalassa Pohjois-Europassa, kenties suurien vaivojen ja ponnistuksien alaisina, joko Skandinaviassa (niin esim. K. PENKA teoksissaan „Origines Ariacæ" 1883 ja „Herkunft der Arier" 1886 sekä L. WILSER kirjassaan „Die Germanen" 1904, ynnä vanhemmissa teoksissa), tahi Länsi-Venäjän tasangoilla, taikka kosteassa seudussa niillä tienoin, missä nykyänsä Pohjanmeri aaltoilee (LAPOUGE). Kaikki nämä arvelut ovat tietysti aivan epävarmat, mutta ne perustuvat oikeaan käsitykseen rotujen muodostumisesta.

IV.

Edellisessä olen etupäässä pitänyt silmällä sellaisia johtopäätöksiä rotujen ja kansojen luonteesta, jotka nojautuvat niiden luomien kultuurituotteiden sivistyshistorialliseen tarkastukseen; osaksi olen kuitenkin jo tullut kosketelleeksi niitäkin vaarinottoja, jotka suhteutuvat suorastaan yksityisihmisiin. Mutta meidän on vielä erittäin punnittava, mitä tuloksia voidaan saavuttaa käyttämällä tuota toista, varovaisempaa tutkimusmetodia, joka nimenomaan ja yksistään tarkastaa yksilöiden sielunelämää. Suotavaa olisi, että *tilastollisesti* verrattaisiin toisiinsa erirotuisten individien alkeellisia sieluntoimintoja. Tietääkseni ei ole kumminkaan vielä olemassa sellaisia tutkimuksia. Enimmät eri rotujen luonteenkuvaukset perustuvat niihin hajanaisiin ja metodittomiin havaintoihin, joita tutkija on tehnyt kanssakäynnissään lukuisain eri rotuihin kuuluvien yksilöiden kanssa, sekä siihen ylimalkaiseen käsitykseen rotujen omituisuudesta, minkä hän siten on saanut.

Mielestäni valaisevimmat saatavissa olevat vaarinotot, jotka osaksi lähenevätkin tilastollista menettelytapaa, ovat tiedonannot siitä, miten eri

rotuihin kuuluvat lapset edistyvät alkeellisessa kouluopetuksessa. Siinä katsannossa luotettavimmat vaarinottajat todistavat odottamattoman yksimielisesti, että erirotuisten lasten oppimiskyvyssä ei yleensä ole mitään selvää eroitusta. Puhdasrotuiset intianilapset ja neekerilapset oppivat yleensä hyvin, yhtä hyvin kuin europpalaiset, kun vain heitä opetetaan yhtä huolellisesti ja yhtä suotuisissa oloissa.

Australialaisista on hyvinkin ristiriitaisia ilmoituksia. Muutamat vaarinottajat ovat kyllä kuvanneet heitä kykenemättömiksi kohoamaan siltä kovin alhaiselta kehitysasteelta, millä he yleensä ovat. Mutta toiselta puolen täysin luotettavat todistajat ilmoittavat, että heidänkin lapsensa lähetyskouluissa menestyksellä kilpailevat europpalaisrotuisten lapsien kanssa, vieläpä toisinaan voittavatkin nämät muutamissa aineissa, esim. laskennossa ja piirustuksessa.[1] Kuitenkin lisätään usein, että heiltä iäkkäämmiksi tultuaan puuttuu kestävyyttä työssään ja halua järjestyneeseen elämään, jonka takia he monesti, vaikka ovat saaneet sivistyneen kasvatuksen ja näennäisesti hyvin sen omaksuneet, sitten palaavat kansalaistensa raakaan elämäntapaan.

Muutamia vuosikymmeniä sitten sukupuuttoon hävinneet tasmanialaiset olivat hyvin alhaisella kehitysasteella; E. B. TYLOR katsoo heidän edustaneen vanhemman kivikauden kehityskantaa. Muutamista tähän kansaan kuuluvista lapsista, joita kasvatettiin eräässä orpolasten koulussa, ilmoitetaan, että he laskennossa ja kieliopissa olivat heikommat kuin valkorotuiset lapset, mutta kirjoituksessa, historiassa ja maantiedossa näitä etevämmät. Siitä voisi kenties päättää, että heidän ajatuskykynsä oli heikompi, mutta heidän havaintokykynsä ja ehkä myöskin heidän muistinsa kehittyneempi. Mutta tämä johtopäätös nojautuu niin niukkaan vaarinottoainekseen, ettemme voi sille juuri paljon huomiota vaatia.

Intellektualisessa katsannossa ei näy siis voitavan osoittaa mitään selvää eroitusta eri rotujen synnynnäisissä kyvyissä. Toisinaan tosin tapaamme väitteitä, että esim. niinkin kehittyneeltä kansalta kuin kiinalaisilta puuttuisi kyky abstraktsioneihin, kyky „kohota yleisiin aatteihin". Niin esim. P. BARTH väittää, yhtyen erääseen Gobineaun lausuntoon, Kiinan kielen omituisuuksien ynnä muiden seikkain „varmasti todistavan", että kiinalaisilta puuttuu kyky analyysiin ja sen takia myöskin kyky

[1] K. E. JUNG kirjassaan „Der Weltteil Australien" (4 osaa), I 1882, s. 90—1.

abstraktsioniin.[1] Tämä väite on kuitenkin epäilemättä aivan erehdyttävä. Tieteellisesti sivistyneet kiinalaiset ovat yltäkyllin osoittaneet, että heidän rotunsa kykenee käsittämään „yleisiä aatteita"; ja jos taas arvostelija ajattelee sivistymätöntä kiinalaista, niin täytyy kysyä, kykeneekö sivistymätön tahi puolisivistynyt europpalainen hienompaan ajatustoimintaan.

Nykyänsä useimmat niistä kirjailijoista, jotka väittävät rotujen merkitystä suureksi, myöntänevät, että intellektualisissa kyvyissä eroitus ei ole niinkään selvästi huomattavissa. Rotuomituisuudet ovatkin, sanovat he, etupäässä temperamenttiomituisuuksia; luonteensävy, tunne-elämä ja pyrkimykset ovat eri roduissa erilaiset. Esim. neekeri on aina silmänräpäyksen lapsi, ylen sangviininen, ei osaa hillitä hetkellisiä tunteitaan eikä intohimojaan; sentähden hän on myöskin hillittömästi aistillinen j. n. e. Kiinalainen on aina tottumuksen orja, se perustuu muka niinikään rotuomituisuuteen, nim. tunne- ja pyrkimyselämän syvästi juurtuneeseen laatuun. Tuollaisista luonteensävyn omituisuuksista johtuu, niin sanotaan, että „alempiin" rotuihin kuuluvat henkilöt eivät voi kulkea eteenpäin sivistyksen uralla niin kestävästi kuin indoeuroppalaiset, vaan pian väsyvät ja pysähtyvät kehityksessään.

Merkille pantava seikka on se, että useissa tapauksissa johonkin luonnonkansaan kuuluva lapsi, joka on saanut sivistyneen kasvatuksen ja näyttää täydellisesti omaksuneen sen, sitten tilaisuuden tarjoutuessa yht'äkkiä, ikäänkuin hämärän vietin ajamana, on heittänyt päältänsä sivistyneen elämän tavat ikäänkuin rasittavan taakan ja palannut kansalaistensa joukkoon täydelliseen raakalaiselämään. Mainitaan m. m. seuraavat senluontoiset esimerkit. Uuden Etelä-Walesin ensimäinen kuvernööri Phillip toi Englantiin kaksi nuorta, lahjakasta australialaista, nimeltään Bennilong ja Jemmeravanni. Heidät kasvatettiin huolellisesti, esitettiin kuningas Yrjö III:lle, he näyttivät kokonaan omistaneen europpalaiset tavat ja voittivat Englannissa yleistä suosiota miellyttävän ja luonnollisen käytöksensä takia. Toinen heistä, Bennilong, kuoli Englannissa. Mutta Jemmeravanni palasi Australiaan ja sinne tultuaan hän kohta heitti päältänsä europpalaiset vaatteet ja palasi kansalaistensa perin

[1] P. Barth, Die Philosophie der Geschichte als Sociologie I, 1897, s. 248; vrt. Steinmetzin ylempänä (s. 105) mainittua kirjoitusta aikakauskirjassa Zeitschrift für wissenschaftliche Philosophie und Sociologie, N. F. I (1902), s. 97.

raakaan elämäntapaan. — Eräs tulimaalainen, Jemmy Burton, jonka kapteeni Fitzroy toi Englantiin ja kasvatti ja jota muutamat kirjailijat ovat maininneet todistuksena siitä, että tulimaalaisia voidaan täydellisesti sivistyttää, palasi sittemmin Tulimaahan ja oli vähän aikaa sen jälkeen taas täydellinen raakalainen. — Eräs botokudilais-poika, — botokudit kuuluvat Brasilian raaimpiin intianiheimoihin — kasvatettiin Bahian kaupungissa, pääsi yliopistoon ja saavutti lääketieteen tohtorin oppiarvon. Mainitaan että hänen luonteensa peruspiirteenä aina oli syvä surumielisyys. Kun hän muutamia kuukausia itsenäisesti oli harjoittanut lääkärin ammattia, hävisi hän yht'äkkiä Bahiasta. Vasta useiden vuosien kuluttua hänen kasvatusvanhempansa saivat varman tiedon siitä, että hän oli palannut metsiin, seuratakseen alastomana, jousineen ja nuolineen, kansansa sotamiehiä heidän retkillään.[1] — Europassakin on monesti huomattu, että mustalaissyntyisissä lapsissa, joita on otettu kasvatettavaksi, näyttää olevan mahtava, hämärä vietti, joka vetää heitä takaisin epävakaiseen kulkurielämään ja vastustaa kaikkea taipumista sivistyneen, järjestyneen elämän sääntöjen ja siteiden alaiseksi. — Kaikkia näitä esimerkkejä vastaan voi kuitenkin asettaa monta muuta tapausta, joissa tuollainen kasvatus on täydellisesti onnistunut ja kasvatti on elinikänsä pysynyt saavuttamallansa kehityskannalla.

Mainitut esimerkit antavat jotakin tukea sille väitteelle, että eri rotujen tunne- ja tahtoelämässä on syvään juurtuneita eroavaisuuksia. Mutta näissäkin kohdin rotuomituisuuksiin sekoittuu ja rotuomituisuutena pidetään usein sellaisiakin ominaisuuksia, jotka todistettavasti johtuvat erilaisesta kasvatuksesta ja ympäristössä vallitsevista katsantotavoista. Koetan vielä muutamalla esimerkillä valaista tätä asian puolta.

Selvimpiin sielullisiin rotuomituisuuksiin näyttää kuuluvan neekerien sangviininen luonne, heidän hillitön antautumisensa hetkellisten mielenliikutuksien ja vaikutteiden valtaan. He ovat silmänräpäyksen lapsia, ilmaisevat äänekkäästi hetkellistä iloansa ja suruansa, joka siten näyttää olevan hyvinkin voimakas ja kiivas, mutta he siirtyvät kovin helposti taas vastakkaiseen mielialaan. Sitä vastoin muutamat toisiin rotuihin kuuluvat luonnonkansat käyttäytyvät aivan toisin. Amerikan intianit esim. ovat umpimieliset, käytöksessään vakavat, heissä näyttää olevan vallitse-

[1] TSCHUDI, Reisen durch Südamerika II, 1866, s. 286.

vana melankolinen temperamentti. Arvokkaina ja ylpeinä he eivät katso soveliaaksi ääneen ilmaista mielenliikutuksiaan. He kärsivät valittamatta, ääntäkään päästämättä suurimpiakin ruumiillisia tuskia. „Homeron urhot, jotka kaikuvalla äänellä valittavat tuskiansa, olisivat intianien mielestä akkamaisia pelkureita". Tässä näyttää siis ilmenevän merkillinen rotujen erilaisuus. Mutta voipi sittenkin syystä kysyä: piileekö tämä eroavaisuus tosiaankin kummankin rodun jäsenten synnynnäisessä, ruumiillis-sielullisessa rakenteessa, vai eikö se pikemmin johdu kasvatuksesta ja vallitsevasta tavasta? Aivan nykyisin useat kirjailijat ovat esittäneet Amerikassa tekemiään huomioita, jotka osoittavat, että näidenkin rotujen silmiinpistävä luonteeneroavaisuus ainakin melkoiseksi osaksi on vain ympäristön, vallitsevan tavan ja historiallisten olojen vaikutusta. Nykyänsä Amerikassa usein huomautetaan, mitenkä varsinkin nuoret neekerit monesti osoittavat erinomaista kestävyyttä ja sitkeyttä pyrkiessään sivistyksen osallisuuteen. Sitä vastoin nuorissa intianeissa — joissa yleisten rotuominaisuuksien johdosta pikemmin odottaisi kestävyyttä — huomataan kouluissa hyvinkin yleisesti jonkinmoinen väsymyksen piirre, apatia, harrastuksen puute. Hyvin valaisevasti lisää eräs kertoja: samaa harrastuksen puutetta osoittavat muuten intianilasten vanhemmat koulua kohtaan; heitä ei saa panemaan lapsiaan kouluun muuten kuin antamalla vapaasijoja ja muita etuja j. n. e. Tämä lisäys on niin valaiseva, koska se suorastaan osoittaa, että intianikotien perhehenki ja kasvatus pitää vireillä lasten haluttomuutta; kansassa on vielä elossa heimotraditsioni, joka tekee vastustusta valko-ihoisten tuomalle yhteiskuntajärjestykselle. Eräs kertoja huudahtaa: minkä vastakohdan tähän osoittavatkaan neekerioppilaat hyvissä neekeriopistoissa, esim. Tuskegeessä! Siinä näkee oppilaita, jotka opiskelevat semmoisella innolla ja kestävyydellä, ikäänkuin olisivat ottaneet elämäntehtäväkseen osoittaa vääriksi Gobineaun ynnä muiden rotuteoreetikkojen väitteet heidän rotunsa kykenemättömyydestä. Epäilemättä nämä seikat johtuvat siitä, että neekerit ovat paljoa suuremmassa määrässä kuin intianit, useita sukupolvia, eläneet sivistyneiden keskuudessa ja nähneet sivistyksen hedelmiä; heissä ei ole mitään omaa heimotraditsionia, joka voisi asettua sivistyspyrintöjä vastaan, vaan heidän ainoana pyrinnön määränään ja ihanteenaan on seurata europpalaisten esimerkkiä. Siis neekerilasten ja intianilasten osoittama taipuvaisuus tahi taipumattomuus oppi-

miseen ei johdu sittenkään ainakaan yksinomaan synnynnäisestä rotuluonnosta, vaan hyvin olennaisesti myöskin ympäristön vaikutuksesta.

V.

Nojautuen edellä kosketeltuihin seikkoihin ja asianhaaroihin katson voivani esittää seuraavat väitteet, jotka tavallaan ovat tutkisteluni lopputuloksina.

Kun koetamme määrätä eri rotujen ja kansojen henkistä luonnetta, niin voimme kuvata ainoastaan *keskimääräisiä tyyppejä* („Durchschnitts"-tyyppejä), — emme voi yrittääkään määritellä tarkkaan rajoitettuja yleiskäsitteitä, jotka selvillä tunnusmerkeillä eroittaisivat kaikki kysymyksessä olevaan rotuun tai kansaan kuuluvat yksilöt kaikista muista roduista tahi kansoista. Jokainen yksilö poikkee enemmän tahi vähemmän keskimäärästä, ja monikin yksilö saattaa enemmän lähetä toisen rodun keskityyppiä kuin oman rotunsa tyyppiä. Jos esim. sanomme, että neekeri on silmänräpäyksen lapsi ja aistillinen, niin se ei saata tarkoittaa muuta, kuin että neekerien joukossa on suurempi luku yksilöjä, joissa nuo ominaisuudet vallitsevat, kuin muissa roduissa, esim. europpalaisissa. Mutta ilmeisesti ei saa kieltää sitä, että monikin yksityinen europpalainen on suuremmassa määrässä silmänräpäyksen lapsi ja aistillinen kuin moni neekeri, eikä sitä, että muutamat neekerit voivat luonteeltaan olla miettiväisiä ja itseänsä hillitseviä. Samoin on *mahdollista,* että niiden ihmisten joukossa, jotka kuuluvat homo europaeus-„rotuun", s. o. joiden ruumiillinen rakenne sopii yhteen oletetun „homo europaeus"-tyypin kanssa, on verrattain enemmän „herrainsieluja", homo alpinus-„rodussa" enemmän „orjainsieluja; mutta aivan varmaa on, että myöskin „homo europaeus"-tyypissä toisinaan piilee „orjansielu" ja päinvastoin.

Ainakin *sielullisista* ominaisuuksista puhuttaessa on rotutyyppien merkitys aivan kerrassaan ymmärrettävä tällä tavoin; ei voi ajatellakaan, että tyyppi olisi varsinainen, varmasti määritelty ja rajoitettu lajikäsite, jonka alle kaikki siihen kuuluvat yksilöt olisivat alistetut. Ainoastaan näin rotutyyppejä ymmärrettäessä on myöskin ajateltavissa, että „arjalaisessa" tahi kaukasialaisessa rodussa on enemmän intelligensiä kuin esim. mongolilaisessa; sillä ilmeisesti muutamat jälkimäisenkin rodun edustajat ovat varustetut terävällä järjellä, joka suuresti voittaa arjalaisten keskimäärä-älyn.

Todennäköistä on, että monet, eri rotuihin kuuluvat luonnonkansat entisinä aikoina ja nykyaikana ovat olleet varustetut yhtä hyvillä kyvyillä ja kehitysmahdollisuuksilla kuin nykyisten etevimpäin sivistyskansain esi-isät pari tuhatta vuotta takaperin. Viimeisten vuosituhansien kuluessa historialliset olot ja luonnollinen valinta ovat kehittäneet ja vahvistaneet sivistyskansoissa niitä älyperäisiä ja tunteenomaisia ominaisuuksia, jotka ovat eduksi sivistyselämässä, sill'aikaa kuin luonnonkansoissa luonnollinen valinta edelleen on pitänyt voimassa juuri niitä ominaisuuksia, joita raakalainen tarvitsee. Mutta se muutos, mikä tämän johdosta historiallisella ajalla on syntynyt kansojen luonteessa ja taipumuksissa, ei ulotu syvälle; tuskin voi katsoa sen vielä kuuluvankaan „rotuluonteeseen".

Luontaisia lahjoja ja kehityksen mahdollisuutta on suotu monille eri roduille, — kenties tosin eri määrässä ja erilaisia. Ne eroavaisuudet, joita siinä katsannossa on, eivät anna riittävää aihetta tekemään käytöllisessä elämässä mitään olennaista eroitusta eri rotujen oikeuksiin nähden eikä kohtelemaan niitä eri tavoin. Ensiksikään ei ole perustetta siihen, että millään tavoin rajoitettaisiin tahi supistettaisiin määrättyihin rotuihin kuuluvien yksilöiden oikeutta pyrkiä eteenpäin ja vaikkapa johtavaan asemaan millä alalla tahansa. Mutta ei saa katsoa ratkaistuksi sitäkään, että elinvoimaiset kansat, jotka kuuluvat toiseen rotuun kuin nykyiset sivistyskansat, eivät voisi kansoinakin tulevaisuudessa menestyksellä ottaa osaa sivistyspyrintöihin. Melkein epäilemätöntä minusta on, että ennen pitkää kiinalaiset — samoin kuin nuo passiivisuuteen vaipuneet, vaikka kieleltään ja rodultaan pääasiassa arjalaiset hindulaiset — tulevat heräämään paljoa aktiivisempaan osanottoon ihmiskunnan yleisiin sivistyspyrintöihin. Ei ole mitään pätevää todistetta siihen olettamukseen, ettei joku neekerirodun haara kerran tulevaisuudessa voi samoin nousta pontevampaan historialliseen toimintaan.

Toisinaan on esitetty se väite, että, joskin on tunnustettava useiden eri rotujen kykenevän sivistykseen, niin kukin rotu luontonsa pakosta luo aivan *erilaisen* sivistyksen ja sentähden niiden muka täytyy *taistella* toisiansa vastaan. Historia ei anna mitään pätevää tukea tällekään väitteelle. Se todistaa päinvastoin, että sivistys lakkaamatta on siirtynyt toisesta kansasta toiseen, katsomatta rotujen rajoihin.

Niin esim. arapialaiset loistoaikanaan omaksuivat muinaiskreikkalaisen sivistyksen ja heistä se taas siirtyi europpalaisiin kansoihin. Maailman

suurimmat ja korkeimmat *uskonnot* ovat myöskin siirtyneet toisesta rodusta ja kansainryhmästä toiseen, sekä niiden kanssa ylevimmät, ihanteellisimmat aatteet ja pyrinnöt, joihin ihmishenki yleensä on kohonnut. Kristinusko ja Muhammedin usko syntyivät seemiläisissä, mutta siirtyivät sitten toisenrotuisiin kansoihin. Niinikään buddanusko, siirtyessään noin 2000 vuotta sitten Intiasta Kiinaan, rakensi suurenmoisen sivistysyhteyden kahden mahtavan erirotuisen kansainryhmän välillä. Se sivistysvirta, joka silloin rupesi virtaamaan vanhimmasta arjalaisesta sivistyspiiristä Itä-Aasian vanhoihin mongolilaisiin sivistyskeskuksiin, jatkui monta sataa vuotta ja on mahtavimpia tapahtumia maailman sivistyshistoriassa. Vaikka se kultuuriyhteys sitten katkaistiin, on se kuitenkin vaikuttanut niin syvästi, että vielä tänä päivänä Intian henkinen elämä epäilemättä on lähemmin sukua Itä-Aasian buddalaisten, mongolilaisten kansojen sivistykselle kuin europpalaisten henkiselle elämälle ja pyrinnöille — huolimatta rotuyhteydestä ja huolimatta siitä, että Intia viimeisellä vuosisadalla taas on ollut niin voimakkaan europpalaisen vaikutuksen alaisena.

Hyvin tiedämme täällä meillä, että Suomessa ja Unkarissa länsieuroppalainen, „arjalainen" sivistys ei ole mikään vieras istutus, joka ei olisi voinut juurtua maaperään, vaan se on täydellisesti sulautunut alkuansa toisenrotuisten kansojen henkeen.

Vakaumukseni on siis, ettei eri rotujen henkinen luonne pakoita niitä keskinäiseen taisteluun elämästä ja kuolemasta. Rotuvihalla ei suinkaan ole mitään sellaista syvempää, aatteellista oikeutusta.

Sentähden en ole edes puhunutkaan n. s. keltaisesta vaarasta, — yhtä vähän kuin siitä „valkoisesta hävityksestä", josta muutamat aasialaiset kirjailijat kenties suuremmalla syyllä puhuvat.[1] Olisi parempi ja asianmukaisempi, ettei ollenkaan asettaisi „keltaisia" ja „valkoisia" vastakkain, vaan pikemmin mikäli mahdollista jätettäisiin rotueroitus huomioonottamatta, — niinkuin olemme täällä Suomessa oppineet käytännöllisessä elämässä unohtamaan niiden rotuaineksien vastakohdan, jotka muodostavat Suomen kansan. Emme yritäkään eroittaa toisistaan arjalaisia aineksia ja mongolinrotuisia eli perisuomalaisia aineksia Suomen kansassa ja Suomen kansan sivistyselämässä. Sellainen yritys irroittaa toisistaan saman elimistön yhteenkasvaneita jäseniä olisikin aivan toivoton ja mahdoton.

[1] Vrt. esim. OKAKURA-KAKUZO, Japans uppvaknande, öfversättn. fr. engelskan, Stockholm 1905, s. 97—113.

Kouluopetus lähemmäksi elämää.

Kirjoittanut

O. Relander.

Kun viime aikoina meidän maassamme on puhuttu koulupuutarhoista, on yksinomaisesti ajateltu maalaiskoulujen lapsia. Sehän on niinkuin olla pitää, soisin puutarhanhoidon saavan jalansijaa joka koulussa maalla, jotta maalaislapset oppisivat rakastamaan työskentelyä puutarhassa, tarkkaamaan kasvien elämää ja iloitsemaan voidessaan edistää kasvien menestymistä.

Mutta aivan yhtä suuri syy olisi minusta antaa kaupungin lapsille tilaisuutta tutustua puutarhanhoitoon, eikä suinkaan ainoastaan kansakoulunoppilaille, vaan yhtä hyvin oppikoulujen.

Maalaislapsillahan kumminkin useimmissa tapauksissa on tilaisuus luontoon tutustua, perehtyä maaelämän töihin. Mutta kaupunkilaislapset sekä usein myös tehtaiden väestön lapset jäävät ulkopuolelle. Etenkin on asianlaita sellainen suurempien kaupunkien köyhempien lasten. Varakkaampi kaupunkilaisväestö asuu kesällä maalla, mutta monet heistäkin asuvat huviloissa viettäen jotensakin samaa kaupunkilaiselämää kuin talvella. Ja toisekseen ei lapsia mitenkään ohjata tarkkaamaan luontoa, vielä vähemmän maalaiselämää.

Opetetaanhan meidän kouluissamme luonnontieteitä ja maantiedossa lausutaan joku sana myös maan elinkeinoista, mutta luonnontieteiden opetuksessa on muilla näkökohdilla etusija ja maantiede sisältää niin paljon muuta. Seuraus on, että koulun käynyt, minkä koulun tahansa, useimmiten on sangen vieras meidän kotoiselle luonnollemme ja vielä enemmän maalaiselämälle. Saattaahan hänen kasvistossaan olla useita harvinaisia kasveja, mutta hän ei osaa eroittaa rukiin, vehnän ja ohran tähkiä toisistaan. Olen tavannut maantieteenopettajattaren, joka ei osannut eroittaa toisistaan kuusta ja petäjää. Eräs luonnontieteenopettajatar ei tuntenut niinipuuta. Mutta mitäpä näistä, tietäväthän he sen sijaan niin ihmeen paljon muuta.

Mutta omituista on, että niin paljon vierasta opetetaan, samalla kuin kotoisesta jää niin paljon oudoksi. Huvikseni olen kysynyt useilta koululaisilta, mikä se baobab-puu on. He ovat tienneet, millainen se on ja missä se kasvaa, vaikka omia puita eivät tunne.

Mutta ylläsanottu on vain pieni osa, vain yksi puoli laajemmalti ulottuvasta suunnasta, vain muutamia satunnaisia esimerkkejä. Sille, joka on käynyt jonkun koulun meidän maassamme, olkoon sitten lyseon, tyttökoulun, seminaarin, sille on luonnollisesti paljon opitun rinnalla jäänyt paljon oppimatta. Mutta omituista on se, että melkoinen osa siitä, mikä todellisessa elämässä täyttää useimpien ihmisten mielen, ne toimialat, joilla useimmat ihmiset meidän maassamme liikkuvat, ovat jääneet kokonaan ulkopuolelle, näitä oloja ei ole koskaan koulussa kosketeltu, tai korkeintaan sivumennen. Liikutaan niin suuressa määrässä teoreetisten tietojen aloilla, koetetaan ohjata lapsia tuntemaan vieraita maita, niiden oloja ja kieliä, ulkonaisen kielitaitavuuden antamista pidetään melkein tärkeimpänä. Kotoinen jää syrjään, oma maa ja kansa ja sen elämä. Lapsiin kai vaistomaisesti juurtuu se käsitys, että se mistä koulussa puhutaan, minkä oppimiseen niin paljon aikaa ja vaivaa käytetään, on etusijassa suuriarvoista ja tärkeätä, jotavastoin se, mistä ei koulussa puhuta, on toisarvoista tai ehkä kokonaan halpaa.

Ennen kaikkea jää koulussa syrjään se työ, josta meidän kansamme elää. Se on se, josta ei puhuta, ja josta pitäisi puhua. Lasten pitäisi jo koulussa kuulla puhuttavan siitä työstä, jolla enimmät ihmiset meidän maassamme elävät, heidän tulisi oppia tuntemaan, miten tämä työ pääpiirteissään on järjestetty, miten se kannattaa, tuntea vähän sen kehityshistoriaa ja sen vastaisia päämääriä; tämän kaiken etupäässä sitä varten, että he oppisivat tätä työtä kunnioittamaan ja rakastamaan. Heidän tulee oppia arvossa pitämään sitä työtä, josta meidän kansamme saa toimeentulonsa. Se ei saa olla heille mitään toisarvoista, vähäpätöistä, josta ei koskaan puhuta, josta se kyllä saa ottaa selon, jonka täytyy sitä tehdä, mutta jonka tuntemiseen muiden ei tarvitse aikaa tuhlata. Päinvastoin tulee tämän työn olla heille likeinen ja tuttu. Koska tämä työ on erittäin tärkeä meidän kansamme elämässä, täytyy sen kuvastua tärkeänä myös lasten mielissä. Ja jos lapset todella oppivat tätä työtä kunnioittamaan ja rakastamaan, niin ehkäpä vastaisuudessa ne, joiden tulee tämän työn kautta toimeentulonsa ansaita, antautuvat työhönsä iloisella mielellä.

Ja niille taas, jotka yhteiskunnassa eivät suorastaan tule työskentelemään niillä aloilla, joista enin osa meidän kansaamme elää, olisi äärettömän tärkeätä osata rakastaa tätä työtä. Ja samalla kun he rakastaisivat ja kunnioittaisivat työtä, he myös oppisivat rakastamaan ja kunnioittamaan työntekijöitä. Olen vakuutettu siitä että siten varmaan laskettaisiin paljoa varmempi perustus isänmaanrakkaudelle.

Työn arvo kohoaa tekijänsä silmissä, kun hän huomaa että muutkin antavat sille arvoa, että sekin, joka ei sitä suorastaan tee, sitä tuntee ja arvossa pitää. Ja niille, jotka eivät sitä työtä tee, olisi se omiaan antamaan aivan toisenlaisen käsityksen oman kansan eri kerroksista; se olisi omiaan kauniilla tavalla lähestyttämään kansan eri ryhmiä toisiinsa yhteisen ymmärtämisen ja kunnioituksen kautta, maalaisia kaupunkilaisiin ja kaupunkilaisia maalaisiin, henkisen työn tekijöitä ruumiillisen työn tekijöihin ja päinvastoin.

Kun olen puhunut työnteosta, olen ajatellut niitä toimia, joilla useimmat ihmiset meidän maassamme saavat toimentulonsa: maanviljelystä ja sen sivuelinkeinoja, mutta myös monenlaisia muita työaloja; työtä kirjapainoissa, sahoissa, paperi-, rautatehtaissa, kutomoissa, kaivostyötä, malminnostoa, metsänhakkuuta ja tukkien uittoa, kalastusta.

Kaikkeen tähän olisivat nuorison ajatukset suunnattavat, olisi avattava näköaloja, opetettava kunnioittamaan ja rakastamaan todellisen elämän ja oman ajan ja oman kansan työtä ja taistelua.

Omasta maasta puhuessa olisi nämä seikat otettava puheeksi ja niille annettava riittävästi aikaa. Mutta pitemmälle olisi mentävä. Työhön olisi suorastaan tutustuttava niin hyvin kuin se on mahdollista.

Erityisesti tahtoisin tällä kertaa ehdoittaa yhtä keinoa yllä kuvattujen tarkoitusten saavuttamiseksi. Ehdoittaisin että kaupunkeihin, mutta ennen kaikkea Helsinkiin perustettaisiin koulupuutarhoja.

Koulupuutarhalla saattaa käsittää monta eri seikkaa: puutarhaa, jossa koululapset työskentelevät, puutarhaa, jossa heille näytetään erilaisia kasveja, vielä semmoista puutarhaa, jommoisia on esimerkiksi Kööpenhaminassa, joissa lapset ylimalkaan eivät käy, vaan joissa kasvatetaan sopivia kasveja koulujen kasvitieteenopetusta varten. Kasvitieteellistä koulupuutarhaa meillä tuskin vielä tarvittaneen. En tällä kertaa myöskään aio ottaa tarkemmin puheeksi lasten puutarhaa niin tarpeellisena kuin sitä

pidänkin jo terveydelliseltä kannalta varsinkin kaupunkien köyhemmän väestön lapsille. Erityisesti ajattelen näytepuutarhaa koulujen tarpeeksi.

Joku voisi arvella, että onhan meillä Helsingissä yliopiston kasvitieteellinen puutarha, sehän tyydyttää nämä tarpeet, sopiihan sinne viedä lapsia katsomaan. Mutta ei se näitä tarkoituksia vastaa. Sillä on kokonaan omat erikoiset tarkoituksensa.

Näytepuutarhassa olisi etusijassa näytettävä, mitä meidän maassamme viljellään ja miten sitä viljellään. Ensinnäkin olisi siihen järjestettävä säännönmukainen vuoroviljelys pienoiskoossa. Järjestäisimme sinne vaikka 8-vuotisen kierron: 1) kaura, 2) ohra, 3) vikkeri, 4) kesanto, 5) ruis, 6—8) apilasta ja timoteita. Vuorojen ei tarvitsisi olla suuremmpia kuin 4 m². Vielä viljeltäisiin samanlaisissa neliöissä perunoita, hamppua, pellavaa, turnipsia, herneitä, härkäpapuja, alopekurusta ja ehkä muutamia muita meillä yleisesti käytettyjä rehukasveja. Sitä paitse tulisi puutarhassa olla erityinen keittiökasvitarha, jossa puutarhakiertoon järjesteltyinä viljeltäisiin meillä tavallisia keittiökasveja: kaalikasveja, palkokasveja, juurikasveja, salatti-, spenatti-, sipulin-, maustin-, kurkkukasveja; eri ryhmässään muutamia monivuotisia ruokakasveja. Lisäksi tulisi siinä olla pieni he delmä- ja marjatarha, jossa olisi pari kappaletta kutakin meillä viljeltävää hedelmäpuuta ja pieni alue eri marjalajeja.

Taustaksi koulupuutarhalleni istuttaisin eri lajeja puita, jotka eivät ole kaikkein tavallisimpia. Keskelle puutarhaa laittaisin pienen huvihuoneen suomalaisen talonpoikaistuvan malliin, avonaisella, katollisella porstualla varustetun. Tuvan ympärille istuttaisin joitakuita pensasryhmiä, joissa olisivat edustettuina kaikkein tavallisimmat koristepensaat: sireeni, spiræa, lonicera, cornus, carragana, philadelphus, pari ruusulajia j. n. e., ainoastaan muutamia harvoja lajeja ja semmoisia, joita yleisesti koko maassa viljellään. Sitten tulisi talon edustalla olla pieni kukkamaa, erikseen tavallisia monivuotisia kukkia, semmoisia kuin: bellis, akleija, aconitum, delfinium, pioni, iris j. n. e., erikseen yksivuotisia, sekä suoraan kylmälle maalle kylvettäviä että semmoisia, joiden taimet lavoissa kasvatetaan. Kukkien tulisi myös olla kaikkialla maassa yleisesti suosittuja, pois olisivat jätettävät kaikki oudot ja vaikeasti hoidettavat. Tuvan ja porstuan seinämälle saattaisi panna joitakin köynnöskasveja.

Tupaan olisi laitettava pieni museo, jossa olisi pienennetyssä koossa näytteitä kaikista työaseista, joita yleisesti meidän maassamme käytetään.

Siinä haravat, viikatteet, sirpit, lapiot, taikot, puu- ja rautahangot, nämä ehkä luonnollisessa koossaan; aurat, sahrat, heinäreet häkkineen, rautaharat, niittokoneet y. m. pienennetyssä koossa. Ehkä vielä voisi ajatella tuvassa näytteillä oleviksi riihien, latojen malleja, kukaties meijerikin pienoiskoossa.

Tuvan tulisi joka tapauksessa olla niin suuri, että sinne mahtuisi hyvästi sisään kokonainen koululuokka opettajineen.

Jos tuvassa olisi vielä tilaa, saisi sinne panna lyhteitä eri viljalajeista, pellava- ja liinakimppuja, näytteitä puulajeistamme ynnä paljon muuta, jotka kaikki tarkoittaisivat samaa.

Tuvan edustalle järjestäisin vielä muutamia kiviryhmiä, tyypillisiä näytteitä graniitista, gneisistä, suomalaisesta marmorista, kalkkikivestä, metallipitoisia kiviä, malminäytteitä. Näitä ei saisi olla paljon, vaan sen sijaan tyypillisiä, kaikkien maantieteen oppikirjassa mainittujen tulisi olla edustettuina.

Jos vastaisuudessa tätä näytepuutarhaa tahdottaisiin kehittää ja siihen olisi tilaa ja varoja, voitaisiin ryhmittää kasvit biologisten periaatteiden mukaan. Saman mallin mukaan, jota on noudatettu Kööpenhaminan kasvitieteellisessä puutarhassa ja Leydenin yliopiston kasvitieteellisessä puutarhassa. Mutta yhtä hyvin voisi biologinen puutarha muodostua aivan erikseen, sillä sen tarkoitushan on kokonaan kasviopillinen.

Jonkinlaista alkua tämäntapaiseen puutarhaan on ollut Korkeasaaressa, sikäläisen puutarhurin toimesta. Sopivampi olisi mielestäni kuitenkin jokin muu paikka. Kenties voisi puutarhalle saada tilaa Eläintarhasta. Sillä tulisi olla oma hoitajansa ja saisivat siellä käydä koulut luokittain opettajansa johdolla sekä muukin yleisö. En tahdo tässä ruveta suunnittelemaan kenen toimesta ja millä varoilla tämmöinen puutarha saataisiin aikaan. Jos tuumailuni herättäisi myötätuntoisuutta edes joissakin muissa, luulisin keinoja kyllä löytyvän sen toteuttamiseksi. Sivumennen vain mainitsen, että Helsingin kaupunki uhraa vuosittain puutarhatarkoituksiin 100,000 markkaa, ja on sillä suuri ja etevä ammattikunta palveluksessaan. Vuosittain muodostetaan uusia aloja maasta puistoksi ja puutarhaksi.

Olen vakuutettu siitä, että suunnittelemani näytepuutarha olisi omiaan osaltaan auttamaan niiden yleisten aatteiden toteuttamista, joista ylempänä olen puhunut. Samoja aatteita olisi sitten monella muullakin tavalla noudatettava, mutta rajoitun nyt ylläesittämääni keinoon.

Piirteitä kansainvälisen sovinto-oikeuden vaiheista ja tehtävistä.

Kirjoittanut

R. ERICH.

Siitä kuin ensimäinen yleismaailmallinen, valtioidenvälinen rauhankonferensi kokoontui Haagin kaupungissa on jo seitsemän vuotta kulunut. Kokouksen loppulausunnossa puhutaan m. m. uuden samanlaatuisen konferensin tarpeellisuudesta, jo senkin vuoksi, että useat kokouksen ohjelmaan kuuluvat tahi sitä läheltä koskettelevat kysymykset eivät siinä vielä olleet käsittelyn alaisiksi joutuneet tahi ainakaan lopullista ratkaisuansa saaneet. Todennäköisesti onkin nyt toisen, alulle pantua työtä jatkavan konferensin kokoonkutsuminen lähimmässä tulevaisuudessa odotettavissa.

Tämä seikka herättää kenties monen kysymään, voivatko tuollaiset kokoukset nykyisissä oloissa todellakin tuottaa tyydyttäviä tuloksia. Onko ensimäinen yleismaailmallinen rauhankonferensi, johonka kutsumus lähti sekä ulkonaisesti että sisällisesti kaikkea muuta kuin „rauhallisen“ suurvallan ylimmältä huipulta, todellakin voinut hyviä hedelmiä kantaa, eikö se itse asiassa ollut jotenkin merkityksetön suurmaailmallinen diplomaatiparaadi? Oloissa, joissa — kuten meillä Suomessa — ainoastaan loitolta seurataan kansainvälistä suurpolitiikkia ja pääasiallisesti vain välillisesti tullaan kosketukseen sen yhteydessä olevain virtausten kanssa, on jonkinlainen alusta pitäen kieltävä käsitys näistä seikoista ylimalkaan laajalle levinnyt. Kukapa ei meillä ole rauhanaatteen ja yleisen maailmanrauhan ystävä — — — seikka, joka ei itsestään vielä edellytä itsenäistä asiantuntemusta ja omaa arvostelukykyä, vaan joka pikemmin, varsinkin pienissä kansoissa kuuluu „ajan henkeen“ ja edistystä harrastavain aatteelliseen ilmapiiriin. Helposti huomaakin, että tämän harrastuksen takana useimmissa tapauksissa ovat jotkut opitut ylimalkaiset tunnuslauseet tahi haaveilut ikäänkuin taian avulla perinpohjin muuttuvasta maailmanjärjestyksestä. Tyhjä intoilu johtaa siihen, että tosiolojen tutkimista ja selvilleottamista sinänsä katsotaan tarpeettomaksi, koskapa ne joka tapauk-

sessa ovat siksi nurinkurisia ja huonoja, että kaikki niiden pohjalla suunnitellut parannukset jäisivät muka vain tehottomiksi puolinaisuuksiksi. Tällainen käsitystapa ei ota tyydyttävästi huomioon kaiken kehityksen yleistä kulkua ja niitä edellytyksiä, jotka positiivisella toiminnalla ja erilaatuisten tekijäin myötävaikutuksella ovat luotavat kaikkien pysyväisten uudistusten ja parannusten pohjaksi. Yhtä väärä on tuo asian oikeaan laitaan perehtymättömissä toisinaan tavattava arvelu, että vaitioiden välisissä suhteissa ainoastaan väkivalta tahi poliitiset juonet olisivat määräävinä, että tämä ala olisi kaikelle oikeusjärjestykselle vieras. Tällaista harhakäsitystä vastaan on huomautettava, että tosiaankin on olemassa kansainvälinen oikeus. Sekin on ollut tärkeän kehityksen alaisena sekä aikaa voittaen rikastunut uusilla oikeussäännöksillä ja vallannut uusia aloja. On kyllä myönnettävä, että siinä vielä meidän päivinämme on hyvin paljon toivomisen varaa sekä aukkoja sellaisia, etteivät oikeuselämän muilla aloilla olisi ajateltavissakaan, ja että sen säädöksiä usein on loukattu, jopa rankaisematta loukattu. Mutta ellei tällaista oikeutta olisi olemassa, ja ellei sen normeja sittenkin periaatteellisesti pidettäisi pyhinä ja sitovina, niin olisi sekä valtioiden että useasti yksityistenkin asema kokonansa turvaton. Väkivalta yksin saisi olla määräävänä kansojen välisissä suhteissa ja yksityishenkilö nauttisi sangen puutteellista oikeudellista suojaa oman maansa rajain ulkopuolella. Tämäntapainen on, kuten tunnettu, asiain tila aikaisempina kehityskausina hyvinkin yleisesti ollut.

Arvaamattoman tärkeitä ovat todella ne parannukset, joita jatkuva edistys on tuottanut. Useat kaikkein tärkeimmät liike- ja oikeuselämän alat ovat sitä laatua, ettei menestyksellinen toiminta niillä ole mahdollinen muussa tapauksessa kuin että yhdysvaikutus eri valtioiden ja kansain kesken niillä on aikaan saatu ja taattu. Tarpeetonta olisi sellaisia oloja luetellakaan, ellei nykyistä olotilaa usein pidettäisi jonakin itsestään selvänä ja luonnollisena seikkana unohtamalla, että se itse asiassa on vaatinut vuosisatain työtä ja kehitystä. Maailmanliikenteen tarkoituksenmukainen järjestäminen ja ennen kaikkea sen turvaaminen, posti- ja sähkölaitos, useat tieteelliset, terveydelliset ja yleishyödylliset laitokset samoinkuin tärkeät yksityis- ja rikosoikeutta sekä oikeudenhoitoa koskevat alat ovat vähitellen sekä useasti melkoisten vaikeuksien kautta kohonneet nykyiselle korkealle kehityskannalleen. Tämä ei olisi ollut saavutettavissa,

ellei valtioidenkin kesken olisi olemassa yleisesti tunnustettuja ja sitovia oikeussääntöjä.

Välillisesti täytyy sen seikan, että kansojen yhteinen etujenpiiri laajenee ja lisääntyy vaikuttaa myöskin yleisen rauhan säilyttämiseksi. Nykyaikaisten valtioiden kesken on olemassa koko joukko sellaisia suhteita, jotka tosin saattavat muuttua — johtaen silloin useinkin lähempään yhteyteen, — mutta eivät kokonaan katketa ja hävitä. Ei yhdellekään kansalle olisi mahdollista vetäytyä pois sivistyskansain suuresta yhteydestä, siksipä ei myöskään mikään valtio saattaisi lakkauttaa kaikkea yhteyttään ja vuorovaikutustaan tämän tahi tuon toisen valtion kanssa. Suurten poliitisten tapausten ja muutosten seurauksena saattaa tosin olla osittainen ja ohimenevä eristyminen, mutta silloinkin pidetään ennen vallinneen, harrastusperien yhteyteen perustuvan olotilan palauttamista ja uudistamista itsestään selvänä tehtävänä. Joskin sotaiset keinot ja välikappaleet ovat saavuttaneet hirvittävän tehokkaisuuden ja hävitysvoiman, niin on toiselta puolen supistunut se piiri, jossa maailmanpolitiikin määräämättömillä ja vaivoin hillittävillä voimilla on vapaa temmelyskenttänsä, ja sitä rajoittamassa on juuri kansojen yhteisten harrastuspiirien ala. Yksilölliselle menestykselle, aineellisille ja henkisille voimille, on turvattava oma, sodan hävityksiltä ja valtioiden ulkopolitiikan muuttuvaisilta virtauksilta niin täydellisesti kuin suinkin suojattu alueensa. Sellaisissa oloissa ei sota enää esiinny säännöllisenä ja itsessään oikeutettuna valtioiden välisenä suhteena, vaan etsitään suurpolitiikille, mikäli suinkin mahdollista, toisenlaisia keinoja ja ilmaisumuotoja, joskin — kuten meidänkin aikanamme yhä vielä on laita — tämän politiikin viimeisenä ja äärimäisenä voimakeinona seisoo sodan uhkaava haamu. — Joka tapauksessa suovat kansainvälinen oikeus ja vallitseva eetillinen käsitystapa entistä paljoa arvokkaamman turvallisuuden ja suojan sekä valtio-indiviideille että yksityisihmisille, ja jokaista uutta edistysaskeletta samaan suuntaan on luonnollisesti ilolla tervehdittävä.

Yleisen maailmanrauhan mahdollisuudesta puhuttaessa saapi usein kuulla sanottavan, että valtioiden, yksityishenkilöiden tavoin, joka tapauksessa tulisi alistaa riitansa puolueettoman oikeuden ratkaistaviksi. Tässä ajatuksessa on tietystikin paljon oikeutettua ja sen — ainakin osittaista — toteuttamista käytännöllisessä politiikissa tarkoittavat juuri useat tähänastiset toimenpiteet, jotka toivottavasti tulevaisuudessa saavat vielä paljoa

suuremmankin merkityksen ja laajuuden. Mutta arvaamattoman suuret ja lukuiset vaikeudet kohtaavat tämän kysymyksen ratkaisemista, jos todella vaaditaan että kaikki mahdolliset riitaisuudet ja valtakysymykset, joita valtioiden välisissä suhteissa saattaa syntyä, yksinomaan ja poikkeuksettomasti olisivat tuomioistuimen ratkaistaviksi alistettavat. Tahdomme myöhemmin yksityiskohtaisemmin tätä puolta valaista, ainoastaan sivumennen huomautettakoon jo nyt, miten äärettömän kaukainen vielä on se mahdollisuus, että valtiot, joiden täyteen valta-asemaan ja suvereniteetiin l. ylivaltiuteen aina on katsottu kuuluvaksi, ettei niitten yläpuolella korkeampaa oikeusastetta ja tuomaria ole olemassa, vapaatahtoisesti suostuisivat periaatteellisesti luopumaan omasta ylimmästä ratkaisu-oikeudestansa, yksin tärkeimpiin elinkysymyksiinsäkin nähden. Tehoton olisi sitäpaitsi tällainen ehdoton ja pakollinen oikeudellinen ratkaisu, ellei sen täytäntöönpanoa taattaisi ja turvattaisi voimakkailla ja pettämättömillä ulkonaisilla keinoilla, joilla tarvittaessa voitaisiin pakoittaa niskoittelevaa alistumaan.

Luonnollista on, että Haagin konferensia ja sen merkitystä arvosteltaessa täytyy tyytyä käyttämään — ehdottoman maailmanrauhan aatteen kannalta katsoen — jotenkin vaatimatonta ja vallitsevien poliitisten olojen mukaista mittapuuta. Olevien realisten olojen ja laitosten pohjalla seisovat valtiomiehet sitä ohjasivat, eivätkä he, monen yksityisen kenties hyvinkin syvällisestä periaatteellisesta rauhanharrastuksesta huolimatta, luonnollisestikaan saattaneet ottaa lukuun hyvin pitkälle meneviä uudistuksia ja parannuksia. Kokouksen ohjelmaan kuului m. m. laatia uudet oikeussäännöt maasodankäyntiä varten, tehtävä, missä se onkin suorittanut kiitosta ansaitsevan työn, mutta joka samalla on todistuksena rauhankonferensin täysin realisesta, olojen mukaisesta luonteesta ja tarkoitusperästä.

Kaikkein tärkein tulos, mihin Haagin konferensin työ johti, on vakinaisen valtioidenvälisiä riitaisuuksia ratkaisevan sovintotuomioistuimen perustaminen. Toteutui ajatus, mikä vuosikymmeniä oli kangastanut sekä tiedemiesten että rauhanaatteen ystäväin tulevaisuuden taivaalla. Totta on ettei mainittu sovinto-oikeus, siinä muodossa, minkä se rauhankonferensissa sai, läheskään tyydyttänyt kaikkia toiveita, joita sen suhteen oli ollut olemassa. Venäjän hallituksen tekemä ehdoitus sisälsi itse asiassa sen määräyksen, että valtiot olisivat velvolliset jättämään eräänlaatuiset riitakysymykset sovinto-oikeuden ratkaistaviksi, nimittäin kaikki sellaiset

riidanaiheet, jotka ovat oikeudellista laatua ja jotka asianomaisen valtion oman harkinnan mukaan eivät koske sen kunniaa tai elinehtoja. Sanottu ehdoitus siis kuitenkin jossain määrin tahtoi saada sovinto-oikeusmenettelyn pakolliseksi; milloin valtio ei itse olisi katsonut oikeusriidan koskevan kunniaansa tahi kaikkein tärkeimpiä harrastusperiänsä, olisi sen tämän mukaan täytynyt alistua oikeudelliseen ratkaisuun.

Mutta konferensi katsoi mahdottomaksi edes tässäkään rajoitetussa muodossa velvoittaa kokouksessa edustettuja suvereenisiä valtioita luopumaan sodankäynti-oikeudestaan. Päätökseksi tuli siis, että tuo suunniteltu ehdollisesti pakollinen oikeudenkäyntimenettely sai raueta, ja valtiolle edelleenkin jäi täysi vapaus kaikissa esiintyvissä tapauksissa valita joko aseellisen tahi oikeudellisen riidanratkaisun välillä. Varsinkin periaatteellisesti on eroitus kuten helposti huomaa sangen tärkeä. Konferensin päätöksessä lausutaan muuten, että asianomaiset valtiot pitävät sovinto-oikeusmenettelyä tehokkaimpana sekä kohtuudenmukaisimpana ratkaisukeinona, milloin erimielisyys koskee *oikeuskysymystä* — siis sellaista, johon kansainvälisen oikeuden normeja suorastaan voidaan sovittaa — sekä silloin ensi sijassa valtioidenvälisten sopimusten sisällystä ja sovelluttamista, edellyttäen, että riitaisuutta ei ole voitu sovittaa tavallisia diplomaatisia keinoja käyttämällä.

Mutta vaikkakaan rauhankonferensi ei tehnyt sovinto-oikeusmenettelyä missään muodossa pakolliseksi kokouksessa edustetuille valtioille, on se kuitenkin voimakkaasti edistänyt pitemmällekin meneväin velvoitusten syntymistä tällä alalla. Puhumattakaan siitä, että ne ennen vuotta 1899 tehdyt sopimukset, joissa muutamat valtiot olivat suostuneet määrättyjet riitakysymysten alistamisesta sovinto-oikeuden ratkaistaviksi, edelleenkin jäivät voimaansa, pidättivät kokouksessa edustetut valtiot itselleen oikeuden vastakin erikoissopimusten kautta velvoittaa itsensä ja sopimuskumppaninsa pakolliseen sovintotuomioon kaikissa niissä tapauksissa, joihin katsovat sellaisen menettelyn olevan sovellutettavissa. Ja vasta Haagin konferensin jälkeen onkin tällaisia valtioidenvälisiä sopimuksia syntynyt melkoinen luku. Niissä asianosaiset määrävuosiksi — useasti viideksi vuodeksi — tähi määräämättömäksi ajaksi sitoutuvat sovituilla edellytyksillä jättämään eräät riidanaiheet sovinto-oikeuden ratkaistaviksi. M. m. ovat kaikki europpalaiset suurvallat, paitsi Venäjä, suuremmassa tai vähemmässä määrässä tätä menettelyä noudattaneet, ja ennen kaikkea

ovat lukuisat keskikokoiset ja pienet valtiot mahdollisimman laajasti sitä hyväksensä käyttäneet. Yleisenä sääntönä on, että ainoastaan juriidista luonnetta olevat sekä valtiosopimusten tulkitsemisesta johtuvat riitaisuudet ovat jätettävät sovinto-oikeuden — nyttemmin tietysti useimmissa tapauksissa Haagin vakituisen tuomio-istuimen — ratkaistaviksi, mutta tästä menettelystä kerta kaikkiaan eroitetaan sellaiset tapaukset, missä valtion itsenäisyys, kunnia tahi elinehdot ovat kysymyksessä. Huomattava on kuitenkin, ettei tätä rajoitusta, joka helposti saattaa koko sopimuksen verrattain merkityksettömäksi, tavata kaikissa tämänlaatuisissa sopimuksissa. Jotkut poliitiselta merkitykseltään toissijaiset maat ovat muutamissa viimeaikaisissa valtiosopimuksissa ulotuttaneet molemminpuolisen velvoituksen oikeudelliseen riidanratkaisuun melkoista pitemmälle, jopa kaikkiin mahdollisiin erimielisyyden aiheisiin. Yleisen maailmanrauhan pysyväisyydelle on näillä pienempäin valtioitten sopimuksilla, jotka kyllä sellaisinaan esiintyvät kiitettävänä esikuvana, vain suhteellisesti vähäinen merkitys. Luonnollista on muuten, että pienten ja vähäväkisten valtioitten elämänehdot ylimalkaan viittaavat sellaiseen ulkopolitiikkiin, joka mikäli mahdollista ylläpitää hyvää ja rauhallista suhdetta muihin maihin, mutta samalla kuitenkin välttää liittoutumista toiseen tahi toiseen mahtavampaan valtaan, koska siitä saattaisi olla seurauksena, että heikompi puoli osaksi menettäisi tosiasiallisen riippumattomuutensa, ehkäpä liittonsa johdosta joutuisi arvaamattomiin sotiin ja suurpoliitisiin selkkauksiin. Niin ollen on myös luonnollista, että tällainen valtio koettaa turvata olemassaolonsa ja rauhallisen kehityksensä kaikilla keinoilla ja erityisesti juuri sovinto-oikeudelliseen riidanratkaisuun velvoittavain valtiosopimusten avulla. Suuret maailmanvallat sitävastoin eivät katso etujensa mukaiseksi vähentää toimintavapauttaan tässä kohden.

Kysymyksessä olevain valtiosopimusten arvo ja merkitys sodan ja väkivaltaisen suurpolitiikin ehkäisemiseksi ei kuitenkaan riipu yksinomaan niissä olevain määräysten sisällyksestä, vaan sangen suuresti myöskin siitä tunnollisuudesta ja vilpittömyydestä, millä niitä käytännöllis-poliitisessa elämässä noudatetaan ja toteutetaan. Se seikka, että useimmat sopimukset tarkoin rajoittavat ja määräävät asianomaisten valtioitten velvollisuuden sovinto-oikeudellisen ratkaisun käyttämiseen, osoittaa puolestansa yleensä, että tätä menettelyä todellakin aiotaan noudattaa, milloin puheena olevan velvollisuuden alainen tapaus sattuu.

Vaikka puheena olevaa valtioidenvälistä oikeudenhoitoa nimitetään „sovinto-oikeudelliseksi“, ei tämä sisällä sitä, että riidanratkaisijain olisi päätöksensä tehtävä yleisten kohtuuden ja jonkinlaisen „luontaisen oikeuden“ perusteiden nojalla, että hänen siis olisi toimittava jonkinlaisena välittäjänä eli „sovittajana“, joka molemminpuolisten myönnytysten ja sovittelujen avulla saapi riidan ratkaisun aikaan. Nykyaikaisissa kansainvälisissä suhteissa merkitsee sovinto-oikeus oikeudellista menettelyä, johon asianosaiset vapaan suostumuksensa nojalla määrätyissä tapauksissa ovat sitoutuneet alistumaan; se on siis tässä kohden vastakohtana kaikelle pakolliselle oikeudenkäynnille, johon valtiovallan määräyksestä yksityishenkilöiden tahtomattaankin täytyy taipua. Sitävastoin kansainvälinen sovinto-tuomioistuin kyllä — kuten varsinainen tuomioistuin ainakin — ratkaisee sen käsiteltäviksi jätetyt asiat *oikeudellisten* normien, kansainvälisen oikeudensäädösten mukaan. Tähän tosin ei saa olla huomauttamatta, että oikeussäännöt tällä alalla kieltämättä vielä ovat osaksi siksi puutteellisia, osaksi vakaantumattomia ja epäilyksenalaisia, ettei yksin niiden perustuksella joka tapauksessa ole mahdollista päätöstä tehdä, sekä että tuomioistuin, joka kansainvälisiä riitaisuuksia ratkaisee, siten — paljoa suuremmassa määrässä kuin oikeuselämän muilla aloilla on laita — tosiasiallisesti usein joutuu luomaan uutta oikeutta, uusia oikeussääntöjä. — Aikaisemmin on myös mainittu, että kansainvälisen sovinto-oikeoden ratkaistavaksi ensi sijassa joutuu juuri oikeuskysymyksiä, eli juriidista luonnetta olevia riitaisuuksia, eikä siis yleensä sellaisia, joissa jotakuinkin yksinomaisesti on kysymys vallasta ja vastakkaisista eduista. Ja joskaan ei aina ole helppoa määrätä, mikä riitaisuus koskee oikeuskysymystä, mikä ei, on kaikissa tapauksissa muistettava, että kansainvälinen sovinto-oikeus on tuomioistuin, jossa asioita ratkaistaan säätönäisen oikeuden — tässä tapauksessa kansainvälisen oikeuden — mukaisesti eikä diplomaatisen välittelyn ja sovittelun keinoilla [1].

---

[1] Tässä yhteydessä ansaitsee mainitsemista, että Haagin rauhankonferensi on laatinut tärkeitä säädöksiä myöskin tämänlaatuisista aseettomista ratkaisukeinoista, jotka juuri asetetaankin ensi sijalle. Kokouksessa edustetut valtiot sopivat nim. siitä että vakavanlaatuisen erimielisyyden ilmaantuessa kahden valtion välillä, näitten mikäli mahdollista on vältettävä aseisiin ryhtymistä, sekä sen vuoksi, mikäli asianhaarat sen myöntävät, pyydettävä kolmannen valtion hyvänsuopaa välitystä. Niinikään on tällaisella puolueettomalla

Haagin vakinaisen kansainvälisen tuomioistuimen muodostavat rauhankongressissa edustettujen valtioitten nimittämät tuomarit sillä tavoin, että kukin valtio kuuden vuoden ajaksi nimittää neljä henkilöä. Kaikkien täten määrättyjen jäsenten nimet ovat oikeuden jäsenluettelossa, mistä oikeudenkäynnin alkaessa kumpikin asianosainen sitten valitsee kaksi tuomaria, ja nämä neljä taas määrättyjen sääntöjen mukaan täydentävät lukunsa viidennellä, joka toimii oikeuden puheenjohtajana. Sovinto-oikeuden puoleen kääntyväin valtioitten tulee allekirjoittaa sopimus, jossa riidan esine sekä sovintotuomarien valtuutus tarkoin määrätään, ja joka sisältää asianosaisten velvoituksen vilpittömästi ja tunnollisesti alistua oikeuden päätöstä noudattamaan. Molemminpuoliselle rehellisyydelle ja luottamukselle perustuu luonnollisesti tämän sovinto-oikeuden auktoriteeti, koskei ole olemassa sitä toimeenpanevaa valtaa, joka ulkonaisilla pakkokeinoilla taivuttaisi niskoittelevan täyttämään päätöksen mukaista velvollisuuttansa. Määrättyjä tapauksia varten voivat asianosaiset kuitenkin sopimuksessaan pidättää itselleen oikeuden vaatia päätöksen revisionia eli asian uudistettua käsittelyä.

Asianomaisilla valtioilla on luonnollisesti täysi vapaus sopimuksissaan määrätä välisensä riitaisuudet toisen tahi toisin kokoonpannun oikeusistuimen käsiteltäviksi, mutta kaikkein useimmissa tapauksissa tulee tietysti käytäntöön juuri Haagin vakituinen oikeus, jonka toiminta ja työtapa rauhankonferensin päätöksessä myöskin ovat yksityiskohtaisesti määrätyt. Tarkempi selonteko näistä seikoista kuitenkin tuskin vetäisi puoleensa huomiota.

Jo ennen rauhankonferensia ja Haagin sovinto-oikeuden perustamista olivat erinäiset valtiot muutamissa yksityistapauksissa jättäneet riitaisuutensa — toisinaan hyvinkin huomattavat — tilapäisesti valitun tuomarin tahi oikeuden selvitettäväksi, useinpa varsinaisesti ratkaistavaksikin. Paljoa suurempi merkitys on luonnollisesti kuitenkin valtiosopimuksilla, jotka kerta kaikkiaan säätävät tällaisen menettelyn säännönmukaisesti käytettäväksi ainakin monenlaatuisissa riitakysymyksissä. Vaki-

---

vallalla oikeus omastakin aloitteestaan, sekä ennen sodan puhkeamista että sen kestäessä, tarjota riitapuolille palveluksiaan ja välitystään. Tuoreena esimerkkinä tällaisesta puolueettomasta myötävaikutuksesta sodan päättämiseen on Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain hallituksen rauhan hyväksi tarjooma välittely venäläis-japanilaisessa sodassa.

naisen tuomio-istuimen olemassaolo tietysti myöskin puolestansa melkoisesti edistää ja helpoittaa puheenalaisten valtiosopimusten syntymistä ja menestyksellistä vaikutusta. Ei saata olla toivomatta, että se ala valtioitten välisiä suhteita, jota eivät vallitse yksin itsekkäät pyyteet ja poliitiset laskelmat, vaan jolla kansainvälinen *oikeus* tosiasiallisesti määrää tahi pyrkii määräämään, kehityksen mukana on laajeneva. Puolueettomalle arvostelijalle on selvää, että noita kauniita puheita suvereenisten valtioiden kunniasta ja elinehdoista eivät läheskään aina vastaa todelliset eri kansallisuuksien oikeutukseen ja tehtävään perustuvat eetilliset arvot, vaan että ne useasti ovat verhona itsekkäille poliitisille pyyteille ja väkivaltaisia keinoja suosivalle laajentamishalulle. Kenties selvimmän esimerkin tarjoovat tässä kohden useitten maailmanvaltojen suhteet sivistymättomiin tahi puolisivistyneisiin kansoihin; puhumattakaan siitä että mainitut vallat suhteissansa näihin useasti polkevat moraalista oikeutta ja keveästi syrjäyttävät kansainvälisen oikeuden periaatteita, on se väite, että tällaisen politiikin menestys ja harrastukset koskevat kansallisia elinehtoja, vaikka useimmiten tähän kuuluvissa ristiriidoissa selvästi on kysymys vallasta eikä oikeuteen perustuvista vaatimuksista, osoituksena siitä miten vaillinaisesti oikeus vielä kansainvälisiä suhteita vallitsee. Mutta tällaiset tosiseikat eivät luonnollisestikaan saa estää ilolla tervehtimästä kaikkia parannuksia, joita olevien olojen pohjalla tehdään. Toivottavasti on kehitys kulkeva siihen suuntaan, että valtioyksilöt, kuten yleensä ihmisyksilöittenkin suhteen on laita, osaksi saavuttavat yhä suurempaa vapautta, s. o. suurempaa ja vakaantuneempaa turvallisuutta ja riippumattomuutta ulkonaisesta pakosta, yhtäläistä ja taattua oikeusturvaa, osaksi taas tulevat enemmän sidotuiksi, toisistaan riippuvaisiksi ja toisiinsa kiinnitetyiksi ihmiskunnan yhteishyvän ja entistä täydellisemmän oikeuden siteillä, mitkä estävät vääryyttä rankaisematta tapahtumasta kansojen keskinäisissä suhteissa. Olkoon joka tapauksessa sanottu, että mitään äkillisiä ja täydellisiä reformeja tällä alalla ei ole vaadittava eikä toivottava valtioittenvälisten diplomaatikokousten työstä, niin suurta tunnustusta kuin tämä muuten saattaakin ansaita. Yhtä vähän kuin aikoinansa pyhän alliansin osaksi taantumismielisyydestä lähtenyt haaveellinen tuuma yksinvaltiasten päätöksellä luoda uudet maat, joissa vanhurskaus ja rauha asuisivat, saattoi mitään varsinaista vaikuttaa, yhtä vähän saattaa nytkään

mikään muu kuin elimellinen, kaikinpuolinen kehitys johtaa toivotuille perille.

Huolimatta siitä katsotaanko asiata positivistin tai utopistin silmillä, tosioloja tutkivan vai haaveilijan kannalta, pidetäänkö täydellisen maailmanrauhan tilaa suotavana vai vähemmin onnellisena, — joka tapauksessa tällainen maailmantila on jotakin, josta ainoastaan ylimalkaisia arveluita voidaan lausua. Kansainvälinen oikeus nykyisessä muodossaan, missä se pääasiallisesti käsittää osan niistä suhteista, jotka vallitsevat täysin itsenäisiksi tunnustettujen valtioitten kesken, ei suinkaan täysin vastaisi sitä. mitä puheenalaisessa yleismaailmallisessa tilassa ymmärrettäisiin kansainvälisellä oikeudella. Jälkimäinen olisi edelliseen verrattuna melkoista syvällisempi ja vakaantuneempi, täydellisempi ja laajentuneempi. Julkisessa oikeudessa ei varmaankaan saattaisi olla olemassa nykyistä jyrkkää eroa n. s. kansainvälisen oikeuden ja sisällisen valtio-oikeuden välillä. „Kansainvälisen oikeuden“ sisällys ja luonne vastaisivat paremmin kuin nyt tämän käsitteen nimitystä. Lienee verrattain helposti käsitettävissä, että niin todellakin pitäisi olla asian laidan.

Lyhytnäköisesti kyllä luulevat jotkut, muuten sangenkin hyväaikeiset tutkijat voivansa itsellensä tehdä puheenalaisten kysymysten ratkaisun verrattain helpoksi vaatimalla vain sitä, että nykyisen — ehkä jossain määrin täydennetyn — kansainvälisen oikeuden normeja on tarkoin ja loukkaamattomasti noudatettava, heikompienkin itsenäisten valtioiden tasaarvoisuus ja oikeutus tunnustettava ja ennen kaikkea vältettävä sekaantumista muitten valtain oloihin ja oikeuksiin; tätä tietä voitaisiin muka jotakuinkin saavuttaa olotila, missä järjestynyt väkivalta melkein olisi voitettu kanta. Niin paljon tunnustusta kuin nämä vaatimukset ansaitsevatkin, ovat ne sellaisinaan yksipuoliset. Selväksi katsottu ajatus, että nykyinen valtiosysteemi muuttumattomana kelpaisi kestäväksi pohjaksi idealisemmalle maailmanjärjestykselle, on erehdyttävä. Edellyttäen sellaisen tapahtuman mahdollisuuden, ei voisi nykyoloissa pitää suotavanakaan yleistä valtioidenvälistä, tahi esim. yleiseuroppalaista rauhansopimusta, jonka tarkoituksena ja seurauksena m. m. olisi, että nykyiset valtakunnat ja valtiot sellaisinaan jäisivät pysyväisiksi ja muuttumattomiksi. Suotava se ei olisi sen vuoksi, että voimassaoleva järjestys monessa suhteessa huonosti tyydyttää oikeudentuntoa ja puolueetonta arvostelua. Ja oikeudenmukaisuudelle perustumatta voisi tällainen otaksuttu rauhan-allianssi

muodostua loistavaksi, mutta helposti hajoovaksi ulkokuorirakennukseksi, vaikka sopimuskumppaneilla olisi hyvinkin vilpitön halu sitä pystyssä pysyttää.

Asian laita on nimittäin todellisuudessa se, ettei sotia ja taisteluita synny ainoastaan itsenäisten valtioitten välisten riitain aiheuttamina, vaan myös saman valtakunnan valtion tahi kansallisuudenkin keskuudessa. Useimpien kansallisuuksien elämässä on valtio merkinnyt tosin välttämätöntä ja olennaista, mutta samalla suhteellista ja vaiheitten alaista elämänmuotoa; kansallisuus ja valtio ovat käsitteitä, jotka todellisuudessa useimmiten pyrkivät lankeemaan yhteen ja tämän tarkoituksen saavuttamiseksi väkisin muuttamaan niitä olosuhteita, jotka tälle yhtymiselle ovat esteenä. Historia tuntee sekä kansallisuussotia että kansalaissotia [1]. Edelliset pyrkivät yhdistämään saman kansallisuuden valtiollisesti erilleen pirstaantuneita osia yhteisvaltiolliseen yhteyteen, jälkimäiset — mikäli niillä nimittäin on varsinaisesti poliitinen, eikä sosiaalinen luonne — purkamaan ja hajoittamaan vakinaisesti tahi keinotekoisesti syntynyttä ja koossa pidettyä valtiollista yhteyttä. Pohjaltaan on tarkoitus kummassakin tapauksessa sama, vaikka ulkonaiset ja oikeudelliset vaikutukset ovat päinvastaiset. Jo senkin vuoksi, ettei ole mahdollista tarkoin määrätä ja toisistaan eroittaa eri kansallisuuksia, on ja on aina oleva mahdoton vaatimus, että kukin kansallisuus ehdottomasti pääsisi luomaan oman valtiollisen yhteyden. Eikä tämä suinkaan olekaan joka tapauksessa pääasia, vaan se, ettei yhdenkään kansan ja kansallisuuden tarvitse kärsiä muitten sortoa ja rasittavaa ylivaltaa. Missä muodossa mikin kansallisuus paraiten täyttää omat ja yleisinhimilliset tehtävänsä, eheänä valtiona, siinäkö muodossa että se joko täysin itsenäisenä tai jossakin määrin riippuvana itsehallinto-oikeudella vallitsee erityistä aluetta, vai siinä, että se elää eristämättömänä, mutta muiden rinnalla yhtä oikeutettuna vähemmistö-aineksena yhtenäisessä kokonaisuudessa, ei voida ylimalkaisella säännöllä ratkaista. — Kieltämätön tosiseikka on vain se, että maailmassa vallitsevat olot tässä kohden vielä jättävät äärettömän paljon toivomisen varaa. Joskin nykyisten valtioyksilöitten olemassaolon oikeutus on tunnustettu ja verrattain taattu, ei kansojen itsemääräämisoikeus silti ole

[1] Kansalaissodista puhuttaessa tarkoitetaan kansalalaisilla saman valtion tahi yhdysvaltion, esim. liittovaltion alamaisia.

läheskään turvattu. Jos niin olisi, silloin olisi aihe moneen verityöhön maailmasta poistettu.

On siis olemassa useammanlaisiakin syitä, jotka osoittavat mahdollisesti ajateltavissa olevan yleisen rauhan tilan kuuluvan ainakin hyvin etäiseen tulevaisuuteen.

Eikä tällaista tilaa luonnollisesti saa kuvitella niin ihanteellisen „rauhalliseksi" siinä merkityksessä, ettei aina olisi riidanaiheita eri valtioitten ja eri kansallisuuksien kesken. Väkivaltaiset yhtymisetkään eivät kenties olisi kokonaan vältettävissä, mutta määrääväksi ei viime sijassa jäisi väkivalta ja pakko, vaan ratkaisu olisi todella kansainvälisen tuomioöikeuden käsissä, jolla luonnollisesti olisi paljoa laajempi toimi-ala ja valtuutus kuin nykyään. Ja oikeudellisten päätösten pakollinen täytäntöönpano luultavasti ei aina olisi vältettävissä.

Huomautettakoon vielä kerran, että nykyaika vielä tarjoaa verrattain vähäisiä ulkonaisia ja sisällisiä edellytyksiä puheenalaisten olojen pikaiselle saavuttamiselle. M. m. vaaditaan luonnollisesti olennaisia muutoksia ihmisten eetillisessä arvostelussa, vallitsevassa ajatus- ja käsitystavassa. Onhan meidän päivinämme vielä hyvin tavallista, että muuten henkisesti ja moraalisestikin korkealla kehitysasteella seisovat henkilöt osoittavat hämmästyttävän suurta tunnottomuutta ja ymmärtämättömyyttä ihmiskunnan yleisetuja läheltä koskevien kysymysten arvostelemisessa. Eikö vielä muutama vuosisata sitten kerettiläis- ja noitavainoja yleisesti pidetty sangen otollisina ja hurskautta todistavina toimina; onko epäoikeutettu se ajatus että tulevaisuus on langettava hylkäävän tuomionsa joistakin nykyään luvallisina ja siveellisinä pidetyistä tavoista ja käsityksistä?

Yksi, ehdottomasti huomiota ansaitseva väite, joka periaatteellisista syistä toisinaan tehdään sitä ajatusta vastaan, että kansainvälisten riitaisuuksien oikeudellinen ratkaisu vastaisuudessa astuisi väkivaltaisten keinojen sijalle, lähtee siitä oikeutetusta tosiseikasta, ettei positiivinen l. säätönäinen oikeus milloinkaan saata käsittää ja hallita inhimillisiä elämänilmiöitä ja tapahtumia. Sanotaan, että suuret liikkeet ja aatteet eivät voi päästä voitolle ilman kovaa taistelua vallitsevia, useasti laillistettuja oloja vastaan. Ja kaikkein vähimmin olisi mahdollista tahi onnellistakaan sitoa kansojen kohtalot ja kehitysmahdollisuudet tarkoin rajoittaviin oikeussäädöksiin. — Tämän katsantotavan pohjana on aivan oikeutettu ajatus, nim. se, ettei yksilö eikä kansa eikä mikään historiallinen elämänmuoto ole

aiottu säätönäisen oikeuden orjaksi. Sietämätön olisi tila, jossa oikeudelliset normit joka askeleella ja jokaisessa yksityiskohdassa olisivat toiminnan vapautta rajoittamassa. Ja silläkin alalla, jota mainitut säädökset hallitsevat, sattuu tapauksia, milloin elämän ristiriitaisuudet tahi ratkaisevat tapahtumat pakostakin katkaisevat säädetyn lain kahleet. — Mutta huomattava on, että kehityksen mukana säädetty oikeus pyrkii yhä täydellisemmin vastaamaan elämän tarpeita ja vaatimuksia. Sellaiset alat, jotka luonnostaan eivät sovellu säädetyn lain rajoitettaviksi, jättää se vapaan itsemääräämisoikeuden ja siveellisten velvoitusten valtaan ja koettaa sitä täydellisemmin hallita aloja, joilla tärkeät inhimilliset harrastukset tarvitsevat sen suojaa. Täten myöskin vähennetään, vaikk'ei niitä kokonaan voida poistaa, aiheet äsken mainittua laatua olevlin ristiriitaisuuksiin. Tällainen on ollut ja on edelleen oleva säädetyn oikeuden kehityskulku. Tarpeetonta on tässä kohden muuta kuin viitata siihen, miten sivistyneessä maailmassa valtion sisällinen, sekä julkinen että yksityinen oikeus on täydellisentynyt, mahdollisimman mukaan pyrkinyt taittamaan kärjen väki- ja mielivallalta, mutta samalla turvaamaan yksilölle vapaan toiminta-alan. Onhan jo kansainvälisissäkin suhteissa sangen huomattava edistys samaan suuntaan aikain kuluessa tapahtunut. Ja saattaisivatko täällä täydellisemmät ja oikeudenmukaisemmat olot, joissa ulkonainen väkivalta ei enää viime kädessä ohjaisi, valtiot ja kansat kehitykseen kelpaamattomiksi „oikeuden orjiksi"? Sitä tuskin tarvinne uskoa. Vallitsevien vääryyksien perinpohjainen korjaaminen, kansain itsemääräämisoikeuden tunnustaminen olisivat jo poistaneet valtavan osan riidan syitä ja tulenarkoja aineksia. Valtioitten ja kansain oikeudellisia suhteita määräävillä laeilla ja niitä sovelluttavilla tuomio-istuimilla ei suinkaan olisi tarkoituksena — yhtä vähän kuin ne siihen milloinkaan kykenisivätkään — kaikin puolin ja yksityiskohdittain säädöksillään sitoa niitten ulkonaista ja keskinäistä vaikutusta ja kilpailua tahi olla kahleena kansain vapaalle kehitykselle ja edistykselle. Ainoastaan siinä missä vääryys ja kohtuuttomuus, joskin verhottuna, voimaansa luottaen ja voimallansa lumoten, monasti vieläkin voittojansa viettää, olisi oikeuden valta ja järjestys sijalle asettunut.

Koulureformia odottaessa.

Kirjoittanut

AXEL ROSENDAHL.

Kysymys parhaimmasta opetusjärjestelmästä, täydellisimmästä kasvatussysteemistä on vanhimmista ajoista asti antanut miettimisen aihetta ei ainoastaan yksinäiselle ajattelijalle, jota elähyttää toivo kasvavan nuorison jalostumisesta, vaan myös jokaiselle kansalaiselle, joka tavalla tai toisella ottaa osaa yleisten asiain käsittelemiseen. Vuosisatojen kuluessa on tätä kysymystä pohdittu: monella eri tavalla on sitä koetettu ratkaista. Mutta ratkaisuansa vailla on yhä vielä tämä kysymys.

Kovien aikojen kansoja kohdatessa on paremmin kuin muulloin tultu huomaamaan, mitä puutteellisuuksia on nuorison kasvatuksessa. Synkät ajat niinhyvin muissa sivistysmaissa kuin meilläkin ovat paljastaneet sellaisia varjopuolia yksilöissä, joiden poistamiseen sitte tarmolla on ryhdytty. Kukin kohdastamme olemme viime raskaina vuosina tämän todeksi havainneet.. Ei siis ihme, että käännekohdan tultua jokainen ajatteleva, valistunut kansalainen nykyään tässä maassa hartaammin kuin koskaan ennen kysyy: mikä on paras kasvatusjärjestelmä?

Kysymys kasvatusjärjestelmän uudistamisesta on kysymyksistä vaikeimpia ja sen ratkaisulla suuntaan tai toiseen on mitä syvällisimmät seuraukset. Se on se polttopiste, jossa yhtyvät ihmisajatuksen monenväriset säteet ja ihmisellisen toiminnan erilaiset perussyyt, motiivit. Se on useiden pedagogisten ja didaktisten kysymysten, monien psykologisten välisuhteiden ja lukemattomien vastakohtaisten sosialisten ja poliitisten harrastusten ja pyrkimysten yhtymäkohta. Tuntuu sentähden toivottavalta, että tätä kysymystä valaistaan ja tarkastellaan eri suunnilta.

Olemassaolevaa halua syventyä kasvatuskysymykseen tyydyttää vain hyvin suunniteltu, sopusuhtainen kokonaisuus, jossa erilaiset, vastakkaiset mielipiteet voivat tyyntyä. Sanoimme: vastakkaiset mielipiteet; tiedämme näet aivan hyvin, ettei mikään systeemi, oli se miten hyvin järjestetty ja suunniteltu tahansa, voi kaikkia tyydyttää, niin pian kun siirrytään teo-

reetiselta alalta käytännön alalle, s. o. kun tulee puheeksi tuntikaavan järjestäminen. Silloin syntyy riita, taistelu uudelleen. Esillä olevan kysymyksen ratkaisu on näet aina ollut ja on yhä vielä *kultuuritaistelu*, taistelu vanhemman ja uudemman ajan kultuurin välillä. Täytyy siis kysyä: onko mahdollista, tietomme yhäti laajentuessa ja syventyessä, ilmiöiden ja olioiden muuttumistaan muuttuessa, esittää yleispätevää pedagogista systeemiä, jota voi käytännössä toteuttaa; jossa historiallista yhtäjaksoista kehitystä keskeyttämättä uuden ajan oikeutetut vaatimukset pääsevät mahdollisuuden mukaan oikeuteensa ja joka myös tarpeeksi tyydyttää yksilön personallisuutta? Kielteinen vastaus on tähän kysymykseen annettava. Mutta vaikka näin onkin asian laita, niin on jokaisen ajattelevan pedagogin juuri tietämisen ja henkisen käsitystavan ainaisen vaihtelemisen tähden varmana vakaumuksenaan lausuttava: pedagogisen systeemin olemassaolo on mahdollisena pidettävä ja tämän systeemin täytyy sekä teoreetisessa että praktillisessa suhteessa aina vastata ajan korkeimpia vaatimuksia.

Meidän keskikoulujemme (lyseoiden) opetusjärjestelmä samoinkuin monien muiden nykyisaikaisten ilmiöiden haittana on sisällinen ristiriita. Se käsitys tieteellisestä ja yleisestä kansalaissivistyksestä, josta opetusjärjestelmämme on syntynyt, on aikojen kuluessa muuttunut. Tämän käsityksen ja opetusjärjestelmämme välillä ei niin muodoin enää ole välitöntä yhteyttä olemassa. Mutta toisessakin suhteessa ei opetusjärjestelmämme alalla ole tavattavissa tarpeellista kehitystä. Opetusjärjestelmämme ei ole voinut seurata uudempaa kultuurikehitystä eikä uudenaikaisen tieteen tuloksia ole voitu siihen sovittaa. Kultuurikehityksen tunnusmerkkinä on luonnontieteiden suurenmoinen kehkeytyminen, uudemman kirjallisuuden yhä lisääntyvä merkitys ja käytännöllisten toimien ja elinkeinojen yhäti kasvava arvo. Näiden tekijöiden kanssa täytyy opetusjärjestelmän olla välittömässä yhteydessä. Jos tahtoo opetusjärjestelmän alalla päästä tuosta sisällisestä ristiriidasta, niin on kaikkien vaatiman ja odottaman koulureformin tuloksena oleva sellainen koulujärjestelmä, joka kasvavalle nuorisolle takaa niiden yleistietojen saavuttamisen, jotka ovat tarpeelliset meidän valistuneella aikakaudellamme elävälle ja siinä toimivalle toimintahaluiselle kansalaiselle. Toisin sonoen: koulun tulee tarjota n. s. realisivistystä, joka muodostaa vastakohdan sille sivistyslajille, jota erittäin mielellään — mutta millä oikeudella? — on sanottu

humanistiseksi. Mutta ei vielä siinä kyllin; käytännöllisen elämän vaatimusten mukaisesti sovitetun realisivistyksen, yleisen kansalaissivistyksen tulee samalla tarjota ja laskea se perustus, jolle tieteellinen sivistys nykyisaikaisessa merkityksessä on rakennettava.

Ei voitane kieltää, että saattaa olla eri mielipiteitä siitä, mitä käsitteellä „yleinen kansalaissivistys" on ymmärrettävä, että realisivistyksen olennaisesta sisällyksestä saattaa antaa erilaisia selittelyjä. Mutta jos mainittua käsitettä onkin vaikea ristiriidattomasti määritellä, niin sen kuitenkin käsittää jokainen, jolle ei ajan yleiset kultuuriseikat ja pyrinnöt ole tuntemattomia. Nimenomaan sanottakoon sentään, ettei tämä käsite sisällä mitään erityistä ammattia tai praktillista tointa varten tarvittavia spesialitietoja.

Soveltuuko tämä yleinen kansalaissivistys sen korkeamman tieteellisen sivistyksen perustaksi, jota yliopistossa laajennetaan ja kehitetään? Tunnettua on, että kieltävästi tähän kysymykseen vastaavat ne, jotka kaikesta huolimatta yhä vielä harrastavat muodollista sivistystä ja kielellisloogillista koulutusta, jotka pitävät klassillis-humanistista sivistystä tieteellisen sivistyksen vertaisena, toisin sanoen ne, jotka eivät ole seuranneet aikaansa, eivät ole havainneet tai eivät ole tahtoneet havaita, mikä tällc ajalle on luonteenomaista. Ne taasen, jotka ovat tutustuneet nykyajan aatevirtauksiin ja tieteiden nykyaikaisiin tutkimusmetodeihin, vastaavat myöntävästi tuohon tehtyyn kysymykseen. Aikoina, jolloin deduktiivistä ajattelemista pidettiin ainoana tieteellisenä ajattelemisena, jolloin systemaatinen filosofia oli tiedettä varsinaisessa merkityksessä, oli aivan luonnollista, että koulussa jo alimmasta asteesta saakka katsottiin pääasiaksi nuoren oppilaan järjen muodollista kehitystä. Sittemmin on tieteiden maailmassa tapahtunut osaksi täydellinen uudistus, mikä on aiheuttanut myös tieteellisten tutkimusmetodien muutoksen: nykyaikainen tiedemies käyttää tutkimuksissaan kokemusperäisiä, vertailevia ja historiallis-kriitillisiä metodeja. Ja varmana voinee pitää, että tieteille vastaisuudessakin ovat luonteenomaisia metodit, jotka perustuvat induktsioniin ja analogiamuodostukseen, mielikuvitukseen, tosiolojen tarkkaan tutkimiseen ja praktillis-konkreetiseen sovelluttamiseen. Tästä kaikessa lyhykäisyydessä huomautetusta tosiasiasta käynee selville, että juuri tieteellisyyden kannalta katsoen realisivistystä, yleistä kansalaissivistystä on katsottava tar-

peelliseksi valmistukseksi nykyisaikaisten eksaktisten tutkimusmetodien käyttämiseen.

Koulujärjestelmämme uudistus yleisen kansalaissivistyksen vaatimusten mukaisesti on niin muodoin toivottava. Mutta tätä asiaa on toiseltakin näkökohdalta tarkasteltava. Täytyy näet vastata kysymykseen: onko tämä uudistus pedagogiselta kannalta katsoen mahdollinen ja suotava?

Lienee sanomattakin selvää, että, vastausta tähän tähdelliseen kysymykseen etsiessä, psykologisille tosiasioille on annettava ratkaiseva sanavalta; oppilaiden ikä ja siitä seuraava kehitys ovat tässä määräävinä tekijöinä. Fysiologia opettaa: ei ihminen elä siitä mitä hän syö, vaan siitä mitä hän sulattaa. Samaa opettaa psykologia omalla alallaan. Eivät kaikki aineet ole elimistölle hyödyksi, vaikka ruoansulatuselimet ne ottavatkin vastaan; ne ovat päinvastoin sille vahingoksi. Sama on henkisen digestioniprosessin laita. Ainoastaan niistä tiedoista on lapselle hyötyä, joita hän voi henkisesti „sulattaa" ilman että hänen iästä ja kehityksestä riippuva assimilatsionikykynsä vahingoittuu. Yksistään tällaiset tiedot muodostavat sen henkisen pääoman, joka tuottaa elämälle hyödyllisiä sivistyshedelmiä. Kun tätä kaiken todellisen opetuksen perussääntöä vastaan rikotaan, vahingoittuu lapsen psyykillinen kehitys tavalla tai toisella ennemmin tai myöhemmin. Lasten ruoansulatuselimiä koetetaan kyllä pitää hyvässä kunnossa; siitä ovat valitut ruokalistat todistuksena. Mutta tarpeellista huolta ei pidetä lasten henkisistä sulatuselimistä, sitä ilmeisesti todistaa se harrastuksen puute, joka on ylen tavallinen koulujemme keskiluokilla ja joka valitettavasti uhkaa käydä pitkälliseksi haluttomuudeksi, kroonilliseksi apatiaksi. Koulujärjestelmämme on syynä siihen, ettei oppilaita, niinkauan kuin he ovat lapsia, voida lapsina kohdella eikä heille antaa heidän kehityskantansa mukaista opetusta. Opetuksen pitäisi ala-asteilla oleman havainnollisempaa, konkreetisempaa; sen pitäisi koskettelemen vain niitä tietoaineksia, jotka ovat tarpeellisia suuremmalle yksilöryhmälle. Abstraktisten tieto-objektien liianaikainen tyrkyttäminen aikaansaa arveluttavia häiriöitä lapsen psyykillisessä kehityksessä. Mutta ei siinä kyllin; teoretiseeraavan opetusmetodin tulokset ovat ylen pienet ja nämäkin ovat kehittyneemmällä asteella juurtajaksain toistettavat. Tällainen teoretiseeraaminen, joka, lapsen ollessa vielä verrattain aikaisella kehitysasteella, kiinnittää puoleensa kaikki hänen ajatuksensa, ei ole tarvittavassa yhteydessä hänen kokemuspiirinsä kanssa; ei lapsi voi käsittää

hänelle täten tyrkytettyjen tieto-objektien tarkoituksenmukaisuutta; ei hän osaa sovelluttaa niitä mihinkään elämänsä kohtiin, ja sentähden ne ovat omiansa synnyttämään hänessä vain vastenmielisyyttä, samalla kun ne ennen aikojaan kuluttavat hänen ajatusvoimansa. Niihin aineisiin, joiden opetuksessa psykologisen pedagogiikin perussääntöjä vastaan enimmin rikotaan, kuuluvat: kielet, abstraktinen geometria ja algebra, siis aineet, jotka suurimmaksi osaksi täyttävät koulujemme tuntikaavan. Tässä yhteydessä lienee syytä huomauttaa, että erityisesti matematiikin opetuksessa käytetään liian abstraktista, valetieteellistä opetusmetodia. Ja kuitenkin on juuri matematiikki se aine, jonka alkeiden tunteminen on välttämättömän tarpeellinen kaikilla elämän aloilla.

Psykologisetkin tosiseikat siis puolestaan perustelevat myöntävän vastauksen antamista tehtyyn kysymykseen: onko koulujärjestelmämme uudistus yllä ehdoitettuun suuntaan pedagogiselta kannalta katsoen mahdollinen ja suotava.

Voidaan siis psykologis-pedagogiselta samoin kuin yleisen kansalaissivistyksen kannalta katsoen pitää toivottavana, että koulu- ja opetusjärjestelmämme uudistettaisiin siihen suuntaan, että opetus koulun alemmilla asteilla saa konkreetisemman, tosiperäisemmän ja havainnollisemman leiman ja abstraktisten tietoesineiden järjestelmällinen opiskelu siirretään ylemmille asteille.

Tässä yhteydessä ei sovi jättää mainitsematta erästä seikkaa, joka myös koskee ehdoitettua koulujärjestelmämme uudistusta, vaikka se tosin onkin erityisalaan kuuluva. Onko mahdollista ja ehditäänkö koulun ylemmällä asteella, johon useat opetuskohdat ehdoitetun koulujärjestelmämme uudistuksen kautta siirtyisivät, oppilaille antaa se tietomäärä, joka on välttämätön yliopistolukuja varten?

Kun koulun alemmat luokat pääsevät abstraktisten ja muodollisten ainesten painosta, niin voidaan aineiden eri kohdat ja oppimäärät ylemmillä luokilla johdonmukaisemmin järjestää ja samalla silmällä pitää tarpeellista keskitystä. Eri tietoainesten järkiperäisestä sijoittelusta koulun eri luokille on epäilemättä seurauksena, että oppilaita paremmin ja tarkoitusperäisemmin kuin nykyisten olosuhteiden vallitessa voidaan valmistaa ylemmän asteen opintoja varten. Samoin voi kaikella todennäköisyydellä olettaa, että tässä mainitun ainesijoittelun ynnä havainnollisemman opetusmetodin johdosta oppilaat osoittavat suurempaa harrastusta ja

valppautta opinnoissaan kuin nykyään on laita. Sitäpaitsi on muistettava, että oppilaiden varttuneemmasta iästä johtuva suurempi psyykillinen kyky tekee mahdolliseksi niiden oppimäärä-osien pikaisen oppimisen, jotka ovat siirretyt ylimmille luokille. Lopuksi huomautettakoon, että työtä yläluokilla voi tuntuvasti vähentää ja helpoittaa jättämällä pois sellaisia kohtia, jotka vastaisiin lukuihin nähden yliopistossa ja polyteknillisessa opistossa ovat joko vähemmän arvoisia tahi suorastaan haitallisia; näistä mainittakoon esimerkkinä suulliset ja kirjalliset käännösharjoitukset äidinkielestä vieraisiin kieliin.

On niinmuodoin hyvin luultavaa, että oppilaat ylemmillä luokilla voivat liiaksi rasittumatta oppia sen tietomäärän, joka on välttämätön yliopistolukuja varten.

Keskikoulujemme laajentamista yhdeksännellä luokalla, jota joskus on ehdoitettu, ei voi pitää suotavana. Mutta jos se kuitenkin katsottaisiin tarpeen vaatimaksi, niin ei silti oppikursseja mitenkään saisi kvantitatiivisesti lisätä.

Millä ikäasteella, millä luokalla on sitten oppilaan katsottava saavuttaneen sen henkisen kypsyyden, oppineen sen tietomäärän, jota yleisen kansalaissivistyksen kannalta katsoen pidetään tarpeellisena? Tai toisin sanoen: milloinka voi opetus sopivimmin saada abstraktisemman luonteen, koska on siirryttävä niihin spesialisempiin opintoihin, jotka muodostavat perustan varsinaisille yliopistoluvuille. Nykyisten määräysten mukaan ovat, tai oikeammin sanoen pitäisi meidän realilyseomme oleman niin järjestetyt, että viisi alinta luokkaa muodostaa n. s. pohjakoulun päättyvine kursseineen. On aivan luonnollista, ettei oppilas päästyään viidenneltä luokalta ole voinut siihen määrin henkisesti kehittyä kuin yleisen kansalaissivistyksen kannalta katsoen täytyy pitää välttämättömänä. Ei hän myöskään ruumiillisesti ole niin vaurastunut eikä muissakaan suhteissa niin vakaantunut kuin yleisemmiltä näkökohdilta katsoen on oikeus vaatia siltä, joka jättää koulun kasvattavan tuen siirtyäkseen jollekin käytännöllisen elämän uralle tai hankkiaksensa itselleen jossakin erikoisammatissa tarvittavia spesialitietoja. On sentähden toivottava, että *kuusi* alinta luokkaa päättyvine oppikursseineen järjestettäisiin n. s. realikouluksi yleiseen kansalaissivistykseen tarvittavan tietomäärän hankkimista varten. Kaikki mitä suinkin voidaan on tehtävä, jotta yleinen kansalais-

sivistys vahvistuisi ja laajentuisi ja jotta realikuolussa opittava tietomäärä muodostaisi eheän kokonaisuuden.

On lopuksi selitettävä, miten opetus ylimmillä luokilla tarkoitustaan parhaiten vastaavalla tavalla olisi järjestettävä.

Yllä on lausuttu toivomus, että eräiden tietoainesten opiskelu olisi siirrettävä koulun ylemmille luokille. Jos tämä toivomus toteutuu, seuraa sittä, että eräitä tietoaloja tahi niiden osia on jossakin määrin vähennettävä ja supistettava sekä että yläluokkien tuntikaavoja täytyy tuntuvasti muuttaa. Sitä paitsi esitetään meidän päivinämme yhä äännekkäämmin vaatimuksia sellaisten uudenajan kultuurikehityksen aiheuttamien tietoainesten ottamista lyseoiden opetuskaavaan, joiden tarkkaa tuntemista pidetään välttämättömänä jokaiselle sivistyneen nimeä kantavalle henkilölle. Toisaalta taas vaaditaan opetuskaavassa jo ennestään oleville aineille suurempaa tuntimäärää kuin niillä nykyään on. Ja luonnollisesti ei saa oppilasten yksilöisyyttä, personallisuutta eikä myöskään liikarasituksen vaaraa jättää huomioon ottamatta, kun on ylimpien luokkien opetuskaava järjestettävä. Näitä vaatimuksia on mikäli mahdollista otettava huomioon, jos ne nimittäin pedagogisessa suhteessa sitä ansaitsevat, ja oppiaineiden moninaisuudesta aikaan saatava harmoninen kokonaisuus.

Selvää on, ettei opetuskaavassa ole tilaa kaikille oppiaineille, jos yläluokat vastaisuudessakin pysytetään kauttaaltaan niin yhtenäisesti järjestettyinä kuin ne nykyään ovat. Jos siis tahdotaan opetusta järjestää yläluokilla järkiperäisellä tavalla ja samalla ottaa huomioon uuden ajan oikeutettuja vaatimuksia, niin on koulun yläaste jaettava kahteen osastoon. Useimmissa sivistysmaissa onkin katsottu tarpeen vaatimaksi jakaa keskikoulujen yläaste kahteen, kolmeen, jopa neljäänkin eri osastoon. Tällaiseen yläluokkien kahtiajakoon on meillä vielä enemmän syytä, koska oppiaineiden paljous meidän kouluissamme on suurempi kuin muiden maiden. Kun tämä ehdoitettu kahtiajako tuntuvasti lisäisi koulujen vuosirahasääntöä, niin olisi taloudelliselta kannalta katsoen toivottavaa, että eri aineita opetettaisiin yhteisesti kummankin osaston vastaavilla luokilla niin suuressa määrin kuin pedagogiset näkökohdat suinkin sallivat. Mutta vaikka tästä koulun yläluokkien kahteen osastoon jakamisesta koituukin valtiolle suurempia menoja, niin ei se saa vaikuttaa asian ratkaisuun suuntaan tai toiseen. Jos tahdotaan koulujärjestelmäämme uudistaa (yy-

dyttävälle ja ajan vaatimuksia vastaavalle kannalle, niin on rahallisessakin suhteessa jotain uhrattava.

Kahtiajaon voisi ajatella sopivimmin alkavaksi nykyisellä kuudennella luokalla. Ja niiden tietoainesten mukaan, jotka antavat osastoille erikoisen leiman, voisi niitä nimittää; *matemaatiseksi* osastoksi ja *kielelliseksi* osastoksi.

Ylempänä lausuttiin toivottavaksi, että kuusi alinta luokkaa päättyvine oppikursseineen järjestettäisiin n. s. realikouluksi yleiseen kansalaissivistykseen tarvittavan tietomäärän hankkimista varten. Joko matemaatisen tai kielellisen osaston ensimäinen luokka olisi mainittua toivomusta silmällä pitäen siis niin järjestettävä, että se muodostaisi realikoulun kuudennen luokan. Koska kieltämätöntä on, että tietoja korkeintaan yhdessä vieraassa kultuurikielessä voi katsoa yleiseen kansalaissivistykseen kuuluviksi, niin on kai luonnollisinta, että matemaatisen osaston ensimäinen luokka muodostaa realikoulun ylimmän luokan. Tällä — matemaatisen osaston ensimäisellä — luokalla olisi siis kahdenlainen tarkoitusperä: päättää ja viimeistellä yleiseen kansalaissivistykseen kuuluva tietomäärä ja samalla muodostaa pohjaperusta niin sanotulle tieteelliselle opetukselle. Voinee pitää varmana, että tällaisesta järjestelystä ei olisi mitään haittaa n. s. tieteellisen opetuksen spesialisiin tarkoitusperiin nähden. Jos taas vastoin kaikkia todennäköisyyspäätelmiä yleisen kansalaissivistyksen ja luulotellun tieteellisyyden vaatimukset joutuisivat keskenään ristiriitaan, niin on näiden jälkimäisten vaatimusten väistyttävä.

Kun nykyajan merkkejä tarkkaavasti katselee, ei keneltäkään voine jäädä huomaamatta, että meillä samoinkuin muualla vuosi vuodelta on alettu antaa yhä suurempaa arvoa erityisille teollisuudenhaaroille ja käytännöllisille toimille. Tähän terveelliseen suuntaan olisi yleistä mielipidettä laajoissa piireissä ohjattava. Olisi ajoissa koetettava mahdollisuuden mukaan ehkäistä n. s. sivistyneen proletariaatin syntymistä. Tässä esitetty suunnitelma yleisen kansalaissivistyksen lujittamiseksi ja laajentamiseksi tuntuu käytännölliseltä keinolta tuon tarkoitusperän saavuttamiseksi. Sanomattakin on selvää, että valtion olisi suotava erinäistä hakukelpoisuutta eri aloilla niille, jotka olisivat suorittaneet päästötutkinnon tässä ehdoitetussa kuusiluokkaisessa realikoulussa. Siten saisi tämä uusi koululaji yleisön puolelta luottamusta ja suuri osa niistä oppilaista, joilla

ei ole erityistä halua eikä taipumusta tieteellisempiin opintoihin, varmaankin realikoulun läpikäytyänsä siirtyisi praktillisen elämän eri urille.

Kun nyt täten opetus- ja koulujärjestelmämme uudistamisen tärkeimpiin periaatteellisiin kohtiin on viitattu, voimme siirtyä tarkastamaan, miten tuntikaava olisi järjestettävä.

Näyttää suotavalta, ettei *uskonnon* opetukseen käytettyä tuntimäärää vähennettäisi.

Mitä tulee *äidinkielen* asemaan, luulisi jo jokaisen myöntävän, että se ei mitenkään vastaa ajan vaatimuksia. Tämän tärkeän aineen tulisi olla kaiken opetuksen keskustana; sitä vaatii ei ainoastaan kansallisten sivistysainesten lujittaminen ja laajentaminen, vaan myöskin n. s. yleiskieliopillisen koulutuksen varmistuminen. Oikeutettuun asemaansa ei äidinkieli keskikoulujen opetuskaavassa tässä maassa voi päästä; mutta sen opetukseen käytettävää tuntimäärää on kuitenkin koetettava lisätä niin paljon kuin asianhaarat sen suinkin sallivat.

Venäjän kielen tuntimäärä on kuten tunnettu korkeimmassa paikassa määrätty. Mutta tämä tuntimäärä olisi eri luokille jaettava niin, että varsinkin yläluokilla aikaa säästyisi muiden sivistysainesten oppimiselle. Tähän katsoen olisi venäjän kielen opetuksen alkaminen jo toisella luokalla.

Ylempänä on koetettu osoittaa, että opetus- ja koulujärjestelmämme uudistuksesta psykologis-pedagogisten ja yleisen kansalaissivistyksen vaatimusten mukaiselle kannalle seuraa erinäisten opetuskohtien ja oppiaineiden siirtyminen koulun ylemmälle asteelle. Niinpä näyttää sopivalta, että *saksan kielen* oppiminen alkaisi vasta viidennellä luokalla. Opittavien vieraiden kielien paljoudesta emme valitettavasti voi päästä. Vieraiden kielien opetus olisi niin muodoin järjestettävä sillä tavalla, että siitä tulisi mahdollisimman pienessä määrässä vahinkoa oppilaiden säännölliseen kehittymiseen nähden. Nykyisten opetuskaavojen mukaan alkaa vieraiden kielien opetus liian varhain. Tuskin on oppilas oppinut jonkun kielen yksinkertaisimmat alkeet, kun hänen jo on ryhdyttävä uuden, ihan tuntemattoman kielen oppimiseen. On sanomattakin luonnollista, että tällainen kieliopetuksen järjestely sotii kaikkia yksinkertaisimpiakin psykologis-pedagogisia perussääntöjä vastaan. Jos kerran joku voimia kysyvä työ ei ole vältettävissä, niin on sen suorittaminen annettava voimallisemmalle, kehittyneemmälle ja heikompi siitä vapautettava.

Muuten on selvää, että kielellisellä osastolla on saksan kieltä luettava perinpohjaisemmin kuin matemaatisella osastollo.

Ranskan kieltä luetaan realilyseiden nykyisten tuntikaavojen mukaan kolmella ylimmällä luokalla yhteensä 12—15 tuntia. Tämä kieli olisi oleva vakinaisena oppiaineena vain kielellisellä osastolla ja tuntimäärän voisi alentaa kahdeksitoista.

Mitä *englannin kielen* asemaan tulee, on huomautettava seuraavaa. Totta on, että tällä kielellä ei kieliopetukselliselta kannalta katsoen eikä yliopistolukuihin nähden ole niin yleistä merkitystä kuin ranskan kielellä. Mutta toiselta puolen on myönnettävä, että tiedot englannin kielessä käyvät meilläkin vuosi vuodelta tarpeellisemmiksi. Voisi siis ajatella, että niille oppilaille, jotka sitä haluaisivat, annettaisiin oikeus lukea englannin kieltä ranskan kielen asemesta.

Matematiikin, luonnonopin ja maantiedon suureen merkitykseen nähden tuntuu mahdottomalta hankkia ranskan ja englannin kielille sijaa varsinaisessa tuntikaavassa matemaatisella osastolla. Kuitenkin olisi niille tämän osaston oppilaille, jotka niin haluaisivat, annettava tilaisuutta lukea *jompaa kumpaa* näistä kielistä vapaaehtoisena oppiaineena.

Yhteiskuntaoppi käy niissä olosuhteissa, joihin kansamme nykyään on siirtymäisillään, yhä tärkeämmäksi oppiaineeksi. Tähän nähden olisi *historian* opetukseen käytettävää tuntimäärää vähäisen lisättävä.

Myöskin olisi välttämättömästi *terveysoppi* saatava vasituisten oppiaineiden joukkoon. Sopivimmalta tuntuu, että terveysoppia metodillisesti esitetään voimistelutunneilla. Millä luokilla tätä opetusta voidaan parhaimmalla menestyksellä antaa, siitä päättäköot asiantuntijat. Muuten huomautettakoon tässä yhteydessä, että käytännöllisten haittojen välttämiseksi varsinaisen tuntikaavan kehyksen ulkopuolella olevat vakinaiset ja vapaaehtoiset oppitunnit olisi mahdollisuuden mukaan sijoitettavat välittömästi päivän viimeisen oppitunnin jälkeen.

On lopuksi katsottava, olisiko syytä sovittaa *latinan kielen* opetusta keskikoulujemme tuntikaavaan. Epäilemättä on tähän suurikin syy. Meidänkin aikanamme on näet latinan kielen taidolla useilla tieteen aloilla merkitys, joka ei ole aivan pieneksi arvosteltava. Mutta uuden ajan vaatimusten mukaista ei ole, että kohtuuttoman pitkää aikaa käytetään tämän kielen oppimiseen, kuten meidän n. s. klassillisissa lyseissä tehdään. Latinan kieltä olisi kouluissa opetettava vain siihen määrään, kuin sitä

vastaisissa tutkimuksissa erinäisten tieteiden työvainiolla tarvitaan. Tähän nähden olisi suotavaa, että ne oppilaat kielellisellä osastolla, jotka niin haluaisivat, saisivat vaihtaa esim. ranskan kielen, luonnonhistorian ja piirustuksen latinan kieleen.

Latinan kielen opinnoista puhuttaessa sopii huomauttaa seuraavata seikkaa. Niiden oppilaiden, joiden olisi aikomus n. s. realikoulun läpikäytyänsä antautua apteekialalle, olisi myös sallittava tässä mainitulla tavalla vaihtoehtoisesti tutustua latinan kielen alkeisiin.

Mutta koska kreikan kielen opinnot ovat pidettävät yliopistolukuihin kuuluvina ja ne sellaisina ovat lyseittemme opetuskaavasta poistettavat; koska latinan kielessä, sen opetuksen ollessa yllä ehdoitettuun tapaan keskikoulujemme ylemmillä luokilla järjestettynä, epäilemättä voitaisiin saavuttaa erinäisiin tieteellisiin tutkimuksiin tarvittavat alkeistiedot, niin olisi mielestämme otettava vakavan harkinnan alaiseksi kysymys, eikö se aika jo ole tullut, jolloin n. s. klassilliset lyseot eivät enää ole tässä maassa tarpeen vaatimia. Sopinee toivoa, että latinan edustajat ottavat varteen ne uuden ajan hengen luomat sosialiset olosuhteet, joihin olemme siirtymäisillämme, eivätkä koeta kuluneilla puheparsilla puolustaa kuolleiden kielien vallitsevaa asemaa n. s. klassillisissa lyseissämme.

Lopuksi mainittakoon, että tässä ei voi tulla kysymykseen esittää minkäänlaista suunnitelmaa uusille oppikursseille. Sellaisen suunnitelman laatiminen kysyy luonnollisesti ammattimiesten ja asiantuntijain yhteistyötä ja sen tulee olla kokemuksen ja laajojen psykologis-pedagogisten tutkimusten tulos. Tässä on vain koetettu lyhykäisesti koskettella opetus- ja koulujärjestelmämme uudistamiskysymystä periaatteelliselta kannalta ja tahdottu keskusteltavaksi esittää tuntikaavaehdoitus uudelle koulutyypille, joka paremmin kuin nykyiset lyseomme vastaisi demokratisen ajan oikeutettuja vaatimuksia.

Sanomattakin on selvää, että tässä ehdoitettu koulujärjestelmämme uudistus välttämättömästi toisi mukanaan epäajanmukaisen ylioppilastutkintomme parannuksen, tämän muisti- ja epäitsenäisyystutkinnon, joka asettamalla psykologisesti mahdottomia vaatimuksia pakoittamalla pakoittaa kouluopetuksen arvottomaksi, mutta liiallisesti rasittavaksi muistiharjoitteluksi.

Ehdoitus tuntikaavaksi.

Oppiaineet	Realikoulu I	II	III	IV	V	I VI Mat. osasto	I VI Kiel. osasto	Tuntien summa realikoulussa	II Mat. osasto	II Kiel. osasto	III Mat. osasto	III Kiel. osasto	Summa Mat. osasto	Summa Kiel. osasto
Uskonoppia	2	2	2	2	2	2		12	2		2		16	
Äidinkieltä	6	4	3	3	3	3		22	3		2		27	
Toista kotim. kieltä .	5	3	3	3	2	2		18	2		2		22	
Venäjää	—	4	5	5	3	2		19	2		3		24	
Saksaa	—	—	—	—	5	4	5	9	3	5	2	4	14	19
Ranskaa tai englannin kieltä	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	4	—	12
Ranskaa tai englannin kieltä (vapaaeht.) .	—	—	—	—	—	(2)	—	—	(2)	—	(2)	—	(6)	—
Latinaa (ranskan, luonnonhistorian ja piirust. asemesta) . .	—	—	—	—	—	—	7	—	—	6	—	6	—	19
Historiaa ja yhteiskuntaoppia	1	1	2	3	3	3		13	3		4		20	
Maantietoa	3	3	2	2	1	1	—	12	1	—	1	—	14	11
Matematiikkia . . .	4	4	4	4	4	4		24	6	2	6	2	36	28
Luonnonoppia . . .	—	—	—	—	—	4	—	4	4	3	4	3	12	6
Luonnonhistoriaa . .	2	2	3	3	2	2		14	1		1		16	
Kaunokirjoitusta . .	2	2	—	—	—	—		4	—		—		4	
Piirustusta	—	1	2	2	2	1		8	1		1		10	
Kirjanpit. (vapaaeht.)	—	—	—	(1)	(1)	—		(2)	—		—		(2)	
Laulua (vapaaeht. IV luokalta alkaen) . .	2	1	1	(1)	(1)	(1)		4 (7)	(1)		(1)		4 (9)	
Voimistelua ja terveysoppia	3	3	3	3	3	2+1		17+1	2+1		2+1		21+3	
	30	30	30	30	30	30+1		—	30+1		30+1		—	

Muist. Kuudennelta luokalta alkaen on yksi voimistelutunti asetettava varsinaisen tuntikaavan ulkopuolelle välittömästi päivän viimeisen oppitunnin jälkeen.

Monen vanhoillisuuteen taipuvan mielestä saattaa tässä ehdoitettu keskikoulujemme uudistussuunnitelma tuntua liian laajapiirteiseltä ja jyrkästi perinpohjaiselta. Mutta jos se kerran tunnustetaan tarpeen vaatimaksi — niinkuin se epäilemättä onkin — niin olisi vitkastelematta ryhdyttävä sen toteuttamispuuhiin. Nykyiset suotuisat olosuhteet, jotka näyttävät otollisilta tällaisen reformin toteuttamiseen nähden, voivat piankin taas muuttua.

Koulu- ja opetusjärjestelmämme uudistuskysymyksen lopulliseksi ratkaisuksi ei tässä esitettyä suunnitelmaa mitenkään ole katsottava, se olisi pidettävä vain askeleena oikeaan suuntaan. Tulevaisuudessa, jolloin uudet yhteiskunnalliset olosuhteet vaativat opetuskaavan muuttamista n. s. sosialisten sivistys- ja tietoainesten opettamisen laajentamiseksi, on kansakoulu kokonaisuudessaan asetettava lyseoiden pohjakouluksi ja opetusjärjestelmiä uudestaan muodostettava niin, että alkuopetuksesta alemmassa kansakoulussa asteettain astutaan yliopistoon saakka. Sillä, niinkuin ylempänä huomautettiin, pedagogisen systeemin täytyy sekä teoreetisessa että praktillisessa suhteessa aina vastata ajan korkeimpia vaatimuksia.

Mitä Espanjassa lauletaan.

Kirjoittanut

OIVA JOH. TALLGREN.

„Parhaat laulut laulettakoon — käydessä tätä katua: — alkupäässä ruusu kukkii, — sorja neilikka lopussa“ tämmöinen laulu ei suomeksi soi, sillä Suomessa katu on avara ja julkinen, vailla ruusuja ja neilikoita, ja tytöillä muuta tointa kuin seista kukkimassa toisen kerroksen akkunoissa. Espanjan kaduilla se soi ja siellä sitä lauletaan. Sielläpäinhän kukkamaa on. Kuulee laulettavan:

Las calles de Sevilla
Se están arando,
De rosas y claveles
Se están sembrando.

(Marín IV s. 506 [1].)

Se on: Katuja Sevillan — ollaan kyntämässä, — ruusuja ja neilikoita — vakoon kylvetään. Kuinka totta tämä lienee, paljon siellä kukista pidetään. Sikaritehtaan tyttö Sevillassa saattaa lähteä työhön ilman suurusta, mutta ei ilman kukkavihkoa, sanoo tuntija.

Mitähän Espanjan maassa laulellaan? Seuraavassa pieni valikoima laulurunoja — ruskean espanjalaisen tai helmikaula espanjattaren ajatuksia.

Ensiksi: paljo Espanjassa lauletaan. Paljo pääkaupungissakin, ja sitä sorjinta kansanlyriikkaa. Palvelijattaret Madridissa ovat, käyttääkseni ystäväni sanoja, *un romancero vivo y ambulante*, elävä laulelmisto. Meneppäs, lukijani, Madridiin, kyllä siellä raikuu: jos ikkunasi auki pihalle päin, niin lauluja sisään, ylempää ja alempaa, ties kuinka monelta ikkunalta, ja ehkä tuntikaudet. Ja puhuakseni taas Sevillasta — eräs kirjailija kertoo tapainkuvaus-romaanissa: „Hämmästyy nähdessään mi-

[1] Edempänä teoksen nimi. *Se están* luetaan *sestán*.

tenkä runosuoni ei ehdy ja miten herkästi se aukee. Kyliä ja taloja on, joissa pojat ja tytöt illoin, valonaan klassillinen kynttilä talvella ja Lunan hopeat kesällä, kilpaa rakastavat ja vihaavat ja väittelevät — laulun kielellä, laulamalla toisilleen laulunpätkiä, *coplas*[1]. Tuskin siinä ajatusta syntyy, josta ei koplaa lauleta, tuttua tai uutta. Ken ei tiedä soveliasta vanhaa, kyhää uuden; jos tästä tulee huono, niin se heti laulettua unohtuu, mutta jos se on nerokas, jos se tarkkaan vastaa mielentilaa, niin jo seuraavana päivänä koko kylä sitä hyräilee, kymmenen vuoden päästä kenties koko Espanja; puolen vuosisadan kuluttua laulavat samaa ajatusta kaukaiset kansat." Semmoista ehkä voi sattua. Näkyy joku kastilialainenkin laulaja kehaisseen: Jos viikko yhtäpäätä — mua laulatettais, — kahdesti samaa virttä — ei koskaan kuultais (Marín IV s. 269). Ja kuitenkin ovat nämä virret vain neljä riviä pitkiä, niinkuin tähänastiset sitaattini; nelirivinen säkeistö, se on aitoespanjalainen laulurunon muoto. Laulettaessa tietysti noita neljää säettä kyllä kertaillaan ja pujotellaan monin tavoin.

Mitäs lauletaan tuossa kukkien maassa, noissa iltojen iloissa?

Tietysti *echan flores*, kohteliaisuuksia, usein ilman erikoista kekseliäisyyttä, mutta ei aina, ja joskus ihmeen kauniisti. Tässä vain jokunen; verrattakoon muuten erästä kirjoitusta Nordisk Tidskriftissä v. 1905.

„Nyt ei tähdet taivàhalla — kaikk' ole paikallansa: — sullahan, kulta, ne parhaat tähdet — ne sulla on kasvoillasi" (Marín II s. 23).

„Tähtiä on taivahalla — tuhat seitsemän, — kaksi lisää kasvoillasi: — tuhat yhdeksän" (Marín II s. 29).

„Kun näen sinut, hämmennyn aina, — ja kun sinut kadulla kohtaan, — silloin sieluni ailahtaa, — kuin tahtois ruumiista pois" (Marín II s. 344).

„Kas, karttaa taivaan lumi — sun kasvojas, — kuin sanois: en jää tähän, — täss' ei mua tarvis" (Marín II s. 43).

Useimmin tietysti Espanjan poika tummasta laulaa („tumma" fem. = *morena*): „Sinun kasvosi on kuin — Sierra *Morena*, ja silmäsi rosvoja, jotka siellä pitävät majaa"[2] (Marín II s. 29).

---

[1] Meille tutumpi nimitys *kupletti* on samaa kielellistä juurta kuin *copla*.

[2] Vieläpä: »Ken väittää että Venus oli vaalea, ei ole oppinut estetiikkaa Salamancassa!» (Marín II s. 62).

Rosvoilusta on syytöksiä monenlaisia:

„Herra tuomari, jättäkää te rauhaan rosvot, teillä on itsellänne tytär, joka ryöstää ihmisten sydämet!“ (Marínissa?)

Enemmän tai vähemmän Espanjan väriä on näissäkin:

„Huules on kuin uutimet, — kuin punasamettia; — uudintes välistä, kuiskaa, tyttö, — kuiskaa mulle: tahdon“ (Marínissa?):

Son tus labios dos cortinas,
Terciopelo carmesí;
Entre cortina y cortina
Niña, díme, dí que sí.

„Pensas ruusua kasvattaa — ja neilikkaista nurmi, — isä yhtä tytärtään — mut eipäs tiedä kelle!“ (Marínissa?)

„Tulen minä tästä istuttamaan — männyn pihallesi; — jahka siinä männyssä rypäleitä kasvaa, — tulen minä kullakseskin“ (Galician murretta, edempänä nimitettävästä kokoelmasta).

„Nyt minä myyn nämä silmäni päästä, — kuka ne tahtoo ostaa? — Myyn pois petturit, jotka ei malta — salata rakkautta“ (Marín III s. 413).

Seitsenrivisinä kirjoitan pari tähän kuuluvaa seguidilla-koplaa alkuperäistä muotoa jäljentäen näin (loppusointuja en jäljennä):

»Kuin taivas heinäkuussa
niin on sun lempes:
pilveilee joka päivä,
vaan sade viipyy.
Niin on sun lempes:
pilviä nostattelee,
vaan kuivaa jatkuu»

(Marín III s. 84).

»Sanoppa: lemmit mua?
Vai petätköhän?
Ei toiveist' ole ruuaks,
ei mulle vainkaan.
Ne kypsyy myöhään,
ja odottaissa saattaa
nälkäänkin kuolla»

(Marín III s. 150).

„Puolet mailmaa nauraa — toista puolta, — ja minä yksin nauran — koko mailmaa!“ (Marín IV s. 296).

* * *

„En minä laulele, jotta se kuuluis — tän pojan korkia ääni; — minä vain laulelen, ettei kasvais — huoli ja tuska yhteen!“ (Galiciasta).

* * *

Kun sydän on *moraito como el lirio, negrito como el carbón,* sinipunerva kuin lilja, musta kuin hiili, silloin ei laulustakaan tule niin räikeä, niin punan- ja kellanpuhuva. Silloin helähtelee mollissa latinakin, „tuo urosten kieli, puhdasääninen kuin miekkojen kalske“ (— latinaahan espanja on! — Sääli että täytyy *kääntää*!).

„Kuinka ruikutat poloinen — lintu pieni öljypuussa! — Kiellä nyt sitä, emoni, — tai ihan itken kuunnellessa“ (Marín III s. 367; herttaisia ovat Andalusian murteen diminutiivit). Niin Suomessakin käen kukunta itketti, kun ikävä oli: „Elköhön emoton lapsi — kauan kuunnelko käkeä: — kun käki kukahtelevi, — niin syän sykähtelevi, — syän syttyvi tulelle, — pää palolle paukahtavi. — Elköhön emoton lapsi — kuunnelko kevätkäkeä: — itku silmähän tulevi, — veet poskille valuvi, — kyynärän ikä kuluvi, — vaaksan varsi vanhenevi — kuultua kevätkäkösen“ [1].

„Vuoren pimennosta liitää — suruinen kyyhkynen, — tutkii tiellä joka pensaan, — kalleintaan etsien“ (Marínissa?).

„Noilla taivaan tähtösill' on — nimi jokaisella; — oman kultatähteni nimi on Rita [2], — sitä kutsun, mutt' ei se vastaa“ (Marín II s. 178).

„Seisoin juurella mantelipuun, — enkä ottanut oksalta kukkaa: — ja kaunoisen luota kun läksin pois, — tuli toinen ja poimi sen“ (Marín).

„Taivaan lintu lentäväinen, — kannat suussas lankaa: — tuo mulle lankas, parsisin sillä — sydän raukkani haavaa“ (Galiciasta).

„Toiveeni aina on kuin — tuulella laineet: — kuin vuoria ensin, ja sitten — vaahtoa vaan.“ (Marín III s. 96: vapaita iambeja, „seguidilla“:

[1] Kanteletar I 61.

[2] Lyhennys nimestä Margarita.

Todas mis esperanzas
Olas parecen,
Que montes aparentan,
Y espumas mueren.

„Ma katselen kuvaani, katson, — ja sitten katselen sua: — onni on sinua nähdä, — tuska („penilla") katsella mua" (Marín V).

„Mit' olet syönyt tänään? — olet kalman kalpea!" — „Tuhkaa olen syönyt — rakkauden palon" (Marín III s. 427).

„Sydämessä mulla on — kuin hopeaiset portaat: — ylöspäin käy pettymys — vaan alas lempi raukka" (Marín III s. 390).

„Oli niinkuin mantelinkukka — mun nuoruuteni: — se aikaisin kukki, ja aikaisin - hukkaan meni" [1] (Marín III s. 389).

„Soimaan, soimaan kuolinkellot! (*Doblen, doblen las campanas*) — hiljaa, hiljaa, kellot kuuluu, — suruharsoon kukkasetkin: — sydän multa kuoli pois" (Marín III s. 372).

Kun ihminen suurista suruistaan kertoo — niinkuin täällä Suomessa kuusen oksille, rannan ruokosille, veden kaloille — mantelipuulle, niin kukkaset eivät sitä kestä, ne varisevat maahan, taikka puun juuri kuivettuu (Marín III s, 432 ja seur.). Vieläpä: „Äiti, äiti kulta — katsokaa kuinka — peilistä johon katsoin — elohopea mustuu!" (Marín III, s. 424).

„Kun oikein itken, niin äiti, vaikk' onkin äiti, ei voi mua lohduttaa" (Marín III s. 385).

„Kuules, kiltti uusi haudankaivaja — tästä saat kaksi realia [2], — avaa se hauta minulle — johon äiti pantiin" (Marín IV s. 134).

Ei ainoastaan, niinkuin Kullervolle, äiti haudassa, vaan myös äiti elossa on kalleinta maan päällä:

„Kun näen kuinkas itket, niin minua naurattaa; — jolla äiti on ja joka yhtäkaikki itkee, se ei ole mies, se on „esiliina" (sic! Marín IV s. 132).

„Kaikki saat anteeks, paitsi ettes — säästä äitiäni; — äitiä ei saa löytämällä, — ja kadultahan löysin sinut" (Marínissa?).

„Kaks meill' on aarretta suurta, — ja niitä vailla ei mitään: — äiti päällä maan, — ja ikuisuudessa Herra" (Marín IV s. 132).

* * *

[1] Mantelipuu kukkii jo helmikuussa ja sen kukka varisee pian.

[2] 50 pennin raha.

„Kahden suutelon muisto mulla on — sieluni pohjassa tallella: — viimeisen, min antoi äiti mulle, — ja ensimäisen, minkä sulle minä“ (Marínissa?).

„Ei yksikään kukka ole arempi vierasta koskemista suhteen kun kansanlaulut“, sanoi Lönnrot. Käännös, suorasanainen, taitavinkin, harvoin sanoo ihan samaa kuin espanjalainen kansanlaulu, ja tuskin koskaan ihan samalla lailla.

Tässä niitten kahden „Kantelettaren“ nimet, joista Espanjan lauluja poimielin, mikäli niitä on painettuja. Edellinen teos on Suomen yliopiston kirjastossa:

FRANCISCO RODRÍGUEZ MARÍN *Cantos populares españoles* (espanjalaisia kansanlauluja), Sevillassa 1882—83. Viisi nidosta; ei romansseja; ensi nidoksen alussa tietoja kokoelman synnystä ja kokoonpanosta sekä (runsaasta!) kirjallisuudesta; viidennessä m. m. sävelnäytteitä (45 numeroa, yksiäänisinä paitsi yksi) ja bibliografiaa sekä folkloristinen katsaus Espanjan kansanlyriikkaan; kaikissa viidessä vertailevia otteita Sicilian, Italian, Ranskan, Katalonian, Galician, Portugalin kansanlauluista.

JOSÉ PÉREZ BALLESTEROS, *Cancionero popular gallego* (Galician kansan laulelmisto), Madridissa 1885 — (olen käyttänyt vain ensi nidosta, joka on seitsemäs laajaa kokoelmaa *Biblioteca de las tradiciones populares españolas*). Niinikään lyriikkaa.

Espanjan kansanlyriikkaa ei näy olleen kauan painettuna. Vasta 1805 ilmestyi sitä kokoelma, *Colección de las mejores coplas ... que se han compuesto para cantar á la guitarra*, „Parhaat laulut mitä on sepitetty kitaralla säestettäviksi“; julkaisijana muuan iloveikko ZAMACOLA Madridista, salanimeltä *Don Preciso*.

Saksatar oli seuraava julkaisija, DOÑA CECILJA BÖHL DE FABER, syntyisin Sweitsistä, Hampurissa koulutettu, kolmen naimisen kautta kotiutunut Andalusiaan; nerokas ja henkevä, Espanjan kansan tulinen ihailija. Salanimellä *Fernan Caballero* kuvaillut (espanjaksi) Andalusialaisia kansantapoja (1852), julkaissut Andalusian kansansatuja, kansanlauluja (1859), — — — Arvoituksia, sananlaskuja, leikkilukuja (1877).

V:n 1859 jälkeen on Espanjan kansan koplalauluja julkaistu monta kokoelmaa [1], m. m. Victor Hugolle omistettu Marínin Cantos populares.

[1] Ks. Marín V ss. 161—168, ja bibliografiaa V ss. 149—154.

Nimitän tässä vielä saksankielisen tutkielman:

SCHUCHARDT, *Die Cantes flamencos*, Hallessa 1881. Aikakauskirjassa Zeitschrift für romanische Philologie, joka on yliopistomme kirjastossa.

Runonäytteeni ovat Marínissa monikin (viimeiset melkein järjestään) Andalusian eli yleensä etelämurretta. Se on oivaa kulkurilaulujen kieltä, herkkää ja rallattavaa, muuten omituisen hohisevaa kuulla, kirjasta helpompaa kuin suupuheessa. Galicia on Portugalin pohjoispuolinen kulma; vuoret vihantia, kieli vokaalikas, kansantanssit muinaisaikuisia. Jo roomalainen Silius Italicus oli nähnyt kuinka „rikkaan Callaecian" nuoriso karkeloi, laulaen („ululantem") „omakielisiä barbarisia lauluja". Näin nykyään sointuu vaeltavan galicialaisen laulu:

Airiños, airiños, aires,
Airiños da miña terra,
Airiños, airiños, aires,
Airiños, levaime á ela.

Se on: „tuuloset, tuuloset, tuulet, — tuuloset oman maani, — tuuloset, tuuloset, tuulet, — tuuloset, kantakaa minut sinne!"

Espanjan laulun muotoja ovat copla ja unhoon jääpä romanssi, muualla uuslatinan alueella tehdään laulut toisin. Espanjalainen copla on senkin vuoksi niin helppo sepittää, että vain toinen ja neljäs säe ovat loppusoinnussa, ja nekin vain vokaalittain: *terra* ja *ela*, *parecen* ja *mueren* ovat hyviä loppusointuja, „assonansseja". Säekkin on vallan yksinkertainen, neljä trokeeta (niinkuin Kantelettaressa!) tai iambeja [1]; korostus hyvin vapaa, niinkuin romaanisessa runossa aina. Selvästi *iambisen koplan* (seguidilla) esimerkki on alussa luettu *Las calles de Sevilla*.

Laulettaissa säkeitä kertaillaan ja kertaillaan, soittimella säestäin; välilläkin „kosketaan" (*tañen*) kitaran tai *bandúrrian* kieliin, ja onpa laji koplalauluja, peteneras, joihin pari kertaa pujotellaan väliin säe:

nena de mi corazón,

joka usein on vallan irrallaan sisällyksestä, sillä se merkitsee „tyttö minun sydämeni" s. o. „tyttö kultaseni". Moni mollisävyinen kopla tässä ylempänä on petenera. Sävel on alaltaan ahdas, harvoin edes oktaavia. Arago-

[1] Muodon suhteen älköön mitään pääteltäkö käännöksistäni!

nian jotas-koplissa loppu jatkuu pitkään, lopulta syvälle alas. Sävel tai laulanto muutkin koplan alalajit eroittaa: malagueñas, valencianasj. n. e. Tässä näytteeksi vielä yksi petenera, orvon paimenen valitus karjatiellä vuoristossa (cañada), siinä muodossa kuin se lauletaan:

Soledad de la cañada,
Nena de mi corazón,
Soledad de la cañada,
Soledad, triste de mí.
No tengo padre ni madre,
Nena de mi corazón,
No tengo padre ni madre,
Ni quien se acuerde de mí.
Soledad de la cañada,
Soledad, triste de mí.

Sisällys:

Yksin poljen polkuani,
— tyttö kultaseni!
yksin poljen polkuani,
yksin angervoinen.
Isä kuoli, äiti kuoli,
— tyttö kultaseni!
isä kuoli, äiti kuoli,
ei mua kukaan muistakkaan.
Yksin poljen polkuani,
yksin angervoinen.

* * *

Soledad de la cañada —. Muistuu mieleen Espanjan maa. Mitä on Espanja nyt? Muistan mitä näin: tässä autio Sierra, kaukana tuolla alhaalla kurjalan kylä, tahkonkiven värinen — liekkö raunioina — ja valtavan luostarin muurit; lähellä kirkas puro ja ehkä ruusuja ja neilikoita, mutta ympärillä lohduton Mancha. Lohduton Mancha: auhtoa aroa; entisiä vesiviemäreitä kuivillaan; lahjakas kansa kouluttamatta. Tuolla linna, punoittava alcázar, jossa puhuttiin arapiaa muinoin, ja roomalainen aquae ductus, mutta kaukana, jonne ei kanna paimenen silmä. Rikas oli menneisyys; köyhä olet nyt, ylväs Hispania. Köyhä ja takapajulla, Europan työmaalta syrjässä.

Yksi rikkaus sinulla on tallella, paitsi muinaisuutesi aarteita: kitarasi helinä ja laulujes. Jos vielä kerran toinnut sinäkin ja tunnet uuden päivän tuulet, silloin unohtuu sinulta laulelu, ruostuu poikki vanhan soittosi kieli.

Vuorivaeltaja.

Kirjoittanut

LARIN KYÖSTI.

Vuorten iljankoihin taivaat hohtaa,
ihmishengen jälkeä ei kohtaa,
viimat viiltää,
ikijäiset huiput siellä kiiltää
loistoss' auringon,
siellä maailma on
suuri, avara, ja katse kantaa
kauas korkealle äärettyyden rantaan.

Siellä ihmiset on kääpiöitä;
synkät, harmaat vuoret miettii öitä,
jolloin tuotiin
alkusora, Luojan taide luotiin,
tähdet usvain taa,
merten helmaan maa
sekä kaikki kaunis, jylhä, suuri,
uhmaajain ja titaanien ylväs muuri.

Kunnian kukkuloilla kylmät viimat
vinkuu, sammuu tulikuumat kiimat,
tunteet jäätää,
elon laaksosta ne vuoriin häätää
öisen etsijän
valost' elämän,
korkeelle, miss' alkaa unten ukset,
piilee aatteen aarteet, kaameet arvoitukset.

Sinne nousin hinnall' elämäni
kalmankylmät huiput edessäni. —
Rintaa viilsi
vaikka kaikki ympärilläin kiilsi
kirkkain timantein.
Sydämmelle vein
käteni, mi etsi ystävätä,
elämää, kun vuoti haavat, huusi hätä.

Näin ma erakkona elämäni,
kävin tuomioni, käräjäni
sielussani
kilvoitellen Jaakobpainiani;
kalmaa uhmaten,
voimaa vuotaen
epätoivon kurjat kuilut kävin,
karaistuin ja kasvoin mielin ylentävin.

Teiltä sain ma, vuoret välkkyväiset,
kylmät järjen leimut, mietteet jäiset
vaarat kestää.
Vietit, vallat ei saa nyt mua estää,
jotka juhliin pyys.
Kylmä iäisyys!
Sulle uhraan ilot, haaveet nuoret,
erakko nyt laaksoon käy, hyv' yötä vuoret!

Kirjallisuutta.

Filosofista kirjallisuutta.

JEAN JACQUES ROUSSEAU, *Èmile* eli Kasvatuksesta. (Filosoofinen kirjasto III.) Ranskankielestä suomentanut sekä johdannolla ja selityksillä varustanut Jalmari Hahl. Helsingissä 1905. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Toimituksia 91 osa, III). XXI + 1029 siv. 8:o. Hinta nid. 8: —, sid. 10: 50.

RUDOLF EUCKEN, *Suurten ajattelijain elämänkatsomukset;* Ihmiskunnan elämänprobleemin kehityshistoria Platonista nykyaikaan asti. (Filosoofinen kirjasto IV.) Suom. Kaarlo Forsman. Helsingissä 1905. Suom. Kirj. Seura (Toimituksia 91, IV). XI + 850 siv. 8:o. Hinta nid. 10: —, sid. 12: —.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisemaa „Filosoofista kirjastoa“ on v. 1905 ilmestynyt kaksi numeroa, molemmat laajoja teoksia.

Rousseaun „Èmile eli kasvatuksesta“, joka ilmestyi v. 1762, on maailmankirjallisuuden merkkiteoksia. Siinä kuvastuvat elävästi ne ihmisen ja kirjailijan ominaisuudet, joilla Rousseau on niin mahtavasti vaikuttanut 18:nnen ja 19:nnen vuusisadan sivistyskehitykseen. Julistettuaan ensimäisessä kuuluisaksi tulleessa teoksessaan, — kilpakirjoituksesaan kysymyksestä „onko tieteiden ja taiteiden elvyttäminen edistänyt tapojen puhtautta?“, — että sivistys tähän asti ei suinkaan ole parantanut ihmisiä eikä heidän olojansa, vaan päinvastoin sortanut heidän luonnollisia kykyjään ja pyrkimyksiään, tehnyt heidän olonsa pakonalaiseksi ja tuskalliseksi sekä siveellisestikin heitä turmellut, koettaa Rousseau „Èmilessä“ osoittaa, miten lasta voitaisiin alusta alkaen niin kasvattaa, että annettai-

siin hänen luontaisten kykyjensä ja taipumuksiensa varttua täydessä vapaudessa ja siten luotaisiin terve, inhimillistä onnea ja siveellisyyttä kartuttava sivistyksen muoto.

Tässä kirjassa ilmenee hyvin voimakkaasti se syvä vakaumus ja into, millä Rousseau aina taisteli *tunteen* oikeuksien puolesta kuivaa ymmärryksen valistusta vastaan sekä välittömän, teeskentelemättömän *luonnollisuuden* puolesta sovinnaisuutta, pakkoa ja liikasivistystä vastaan. Tuota perusvaatimusta, että pitää antaa kasvatin kehittyä vapaasti, ilman mitään pakkoa ja ilman liian tuntuvaa ohjaustakaan, esitetään ja kehitellään osaksi äärimmäisiin liiallisuuksiin, jopa mahdottomuuksiin asti. Mutta esityksen yksipuolisuudet ja liioittelutkin ynnä se omituinen hermostunut, hillitty kiihko, joka selvästi siitä henkii, osoittaa niin elävästi kirjoittajan omaa innostusta aatteihinsa sekä sitä sydämen lämpöä, jolla hän aatteitaan ajoi, että se ei voi olla vaikuttamatta voimakkaasti lukijaan.

Rousseau on sovittanut teokseensa myöskin esityksen uskonnollisesta käsityksestä, joka sekin vielä on omansa kiinnittämään huomiota. Se sisältyy etenkin kirjoitukseen „Savoijalaisen apulaispapin uskontunnustus", joka muodostaa osan teoksen neljännestä „kirjasta" (suomennoksen siv. 530—643).

Toht. Hahlin sujuva ja taidokas suomennos, hänen kirjoittamansa lyhyt johdanto ja hänen muutamiin paikkoihin lisäämänsä selittävät muistutukset tekevät kirjan helppotajuiseksi ja mieluisaksi luettavaksi sille suurelle yleisölle, joka harrastaa kasvatusopin pääkysymyksien periaatteellista selvitystä. Teoksen hinta on hyvin huokeaksi määrätty, joka seikka varmaankin on oleva monelle lisäkehoituksena sen ostamiseen. En voi olla valittamatta sitä, että kustantaja, sidottaessaan teoksen kahteen osaan, ei ole noudattanut mitään luonnollista jakoa, vaan antanut toisen osan alkaa keskellä lausetta, vieläpä keskellä sanaa. Sen olisi pitänyt alkaa neljännen „kirjan alusta, — tahi, jos tahdottiin „tasaista" jakoa, „Savoijalaisen apulaispapin uskontunnustuksen" alusta.

Jos Rousseaun teos on filosofiseksi teokseksi hyvinkin helppotajuinen, niin Euckenin „Elämänkatsomukset" kieltämättä vaatii lukijalta paljoa enemmän jännitettyä tarkkaavaisuutta ja ajatuksen ponnistusta. Mutta sille lukijalle, jolla vain on elävää harrastusta aineen tutkimiseen, tarjoo se runsasta palkintoa tutkimuksen vaivasta.

Euckenin teos, josta saksaksi on vuosien 1890 ja 1904 välillä ilmestynyt viisi yhä uudelleen muodostettua painosta, tahtoo suurien ajattelijain elämäntyöstä ja aatteista tuoda esiin ne kohdat, jotka ovat omiansa valaisemaan „elämänprobleemia", s. o. tuota nykypäivinä taas hyvinkin monelle ihmiselle niin polttavaksi käynyttä kysymystä siitä, mitä merkitystä ja arvoa ihmiselämällä oikeastaan on ja kuinka se on suunnattava.

Tekijä huomauttaa johdannossaan, mitenkä viime vuosisatojen ja vuosikymmenien huimaavan nopea eteenpäin pyrkiminen vain on tehnyt tuon kysymyksen yhä tuntuvammaksi. Kaikki edistys ulkonaisessa sivistyksessä, kaikki voitot, joita ihminen saavuttaa luonnon hallitsemisessa, eivät syvemmältä tyydytä sielua ja henkeä. Täytyy lopulta epäillen ja tuskallisesti kysyä, voittaako ihmisen sisin olemus mitään sivistyksen loistavan riemukulun kautta.

Näistä mietteistä lähtien Eucken etsii ja koettaa lukijalle selvittää, missä kohdin suurien ajattelijain elämäntyö valaisee elämän arvoitusta. Hän käsittelee kaikkia etevimpiä europpalaisessa sivistyskehityksessä esiintyneitä filosofeja ja filosofisia suuntia, mutta sen ohessa myöskin niitä suuria tietäjiä, jotka uskonnon alalla ovat tuoneet esiin uuden elämänkatsomuksen. Siten hän esittää ja vertaa käsiteltyihin filosofisiin oppeihin sekä kristinuskon perustajan että kristillisen kirkon elämänkatsantoa, ynnä vielä erittäin esim. Augustinuksen ja Lutherin johtavia aatteita. Muutamia aatteellisessa katsannossa merkillisimpiä runoilijoitakin kosketellaan lyhyesti, esim. Goetheä. Suomalaista laitosta varten on Eucken — niinkuin tunnettu Suomen hartaimpia ystäviä ulkomailla — omasta alkuunpanostaan kirjoittanut „liitteen", silmäyksen J. L. Runebergin elämänkatsomukseen, joka saksaksi on ollut julkaistuna eräässä aikakauskirjassa.

Teoksen kirjoitustapa on harvinaisen ytimekäs ja ponteva. Suomennos on senvuoksi vaatinut tavattoman paljon huolellista työtä ja kekseliästä taituruutta. Monta kertaa joka sivulla tapaamme alkuteoksessa omituisia, usein muodoltaan erittäin niukkoja, sisältörikkaita sanayhtymiä, lauseenkäänteitä, joiden vastineeksi on täytynyt suomeksi keksiä lukemattomia uusia lausetapoja ja käänteitä. Tuskinpa kukaan muu olisi osannut siinä määrässä kuin toht. Forsman saada suomennosta tässä katsannossa alkuteoksen luontoiseksi. Suuri ansio tulee myöskin toht. Z. Castrénille, joka on, kuten kääntäjä alkusanasessaan ilmoittaa, aineen erikoistuntijana tarkastanut käännöstä ja auttanut kääntäjää vaikeissa kohdissa. Suomennostyö on hyvin ansiokas ja rikastuttaa suuressa määrässä suomenkielistä stiiliä tämäntapaisia aineita käsiteltäessä. Katsoen käännöksen erinomaisiin ansioihin mainitsen ainoastaan epäröiden, että muutamissa, verrattain harvoissa kohdissa kuitenkin on käytetty lausetapoja, jotka minua epäilyttävät. On valittu minun mielestäni kovin jokapäiväinen tahi liian outo sana, josta monet hyvätkin suomen kielen tuntijat ainoastaan sanakirjan avulla voivat saada selkoa, tahi käytetty kovin mutkikasta lauserakennusta (esim. s. 18: „inhimillisyys ei pysähdy *törkötekoiseen* alkumuotoon"; s. 659: „ ken niin perin etevällä ajatustyöllä selvittää sen [kokemuksen] ehdot, tutkii selville sen kyvyn, *teikittää* sen rajat"; s. 663: „tähänastiselta maailman käsitykseltä *sinkilät* höltyvät" y.

m. semm.). — Hyödyllistä on, että teokseen on liitetty siinä käytettyjen suomalaisten tiedekielen sanojen luettelo.

Hieman oudoksuttaa, että Euckenin teoksen hinta on 2 markkaa (sidotusta kp:sta 1 $^1/_2$ mk.) suurempi kuin Rousseaun, vaikka edellinen on tuntuvasti lyhyempi. Mutta tämäkään hinta ei ole itsessään korkea teoksen laajuuteen nähden ja huomioon on otettava, että sen toimittaminen suomenkieliseen asuun on ollut niin vaivaloinen ja sentähden luonnollisesti kalliskin sekä että se ei voine levitä niin laajalle suureen yleisöön kuin Rousseau.

Erittäin suotavaa on, että vakavan, opettavaisen ja perusteellisen kirjallisuuden ystävät Suomessa ahkerasti käyttävät molempia yllämainittuja teoksia, jotta niiden tarjooma aatesisällys kantaisi hedelmiä kansalliselle hengenviljelyksellemme.

Arvi Grotenfelt.

PLATON, *Gorgias.* Johdantoineen selityksineen suomeksi toimittanut K. Forsman. Helsingissä, 1899, Suomal. Kirjall. Seura. VIII + 64 + 180 siv. 8:o. Hinta 4: 50.

DESCARTES, *Metodin esitys ja Mielenliikutuksien tutkistelu. — Metafyysillisiä mietelmiä.* Suom. J. Hahl ja Ph. Suuronen. Helsingissä, 1899, Suomal. Kirjall Seura. 334 siv. 8:o. Hinta 6: —.

Monella alalla on Suomalaisen Kirjallisuuden Seura raivaillut tai ainakin tasoitellut tietä suomen kielen viljelylle. Ryhtymällä „Filosoofisen kirjaston“ julkaisuun se taasen kävi apuun juuri sille taholle, missä ki, peimmin kaivattiin. Aivan koskemattomaksi ei tosin filosofia ollut suomenkielisessäkään kirjallisuudessa jäänyt, mutta toistaiseksi oli, oppikirjoja lukuunottamatta, sille alalle kuuluvia tavattavissa vain perin harvassa ja niidenkin kieliasu usein tuntuvasti puutteellinen. Oli siis kylläkin paikallaan, että Seura riensi tällä alalla tukeansa tarjoamaan. Kaikkien mielestä oli kaiketi jo aika, että kansalle avattiin „perinjuuristen tietojen lähde, ennenkuin siltä terve sulatuskyky ja terävä arvosteluvoima pilaantuu sen herkkäkulkuisen ravinnon nautinnossa, jota nykyaika varsin runsaasti taritsee“.

Seuran asettaman filosofisen valiokunnan toimesta on painosta ilmaantunut kaksi osaa, joista edellinen sisältää Platonin „Gorgias“ dialogin, jälkimäinen Cartesiuksen „Metodin esitys“, „Mielenliikutuksien tutkistelu“ ja „Metafyysillisiä mietelmiä“ nimiset teokset.

Mitä suomennettavien teosten valintaan tulee, niin on siinä suhteessa osattu varmaankin oikeaan, kuten voi odottaakin valiokunnalta, johon kuuluu maamme alallaan paraimpia asiantuntijoita. Eihän mikään ollut sopivampi olemaan ensimäisellä kunniasijalla tällaista julkaisusarjaa

aloittamassa kuin joku Platonin teoksista. „Gorgias“ dialogi ei tosin ole tämän ajattelijaneron paras tuote, mutta sekin on kyllä omiansa antamaan suomenkieliselle lukijalle oivan käsityksen siitä syvämietteisyydestä ja korkealle tavoittelevasta suunnasta, joka on Platonin filosofisen ajattelun tehnyt jälkimaailman ihailemaksi. Jotakuta ehkä ouduksuttaa, että Cartesiuksen teoksista myöskin „Mielenliikutuksien tutkistelu“ on päässyt mukaan, sen fysiologis-psykologisissa selvittelyissä kun on helposti ja varsin kouraantuntuvasti huomattavissa nykyiselle katsantotavalle vierasta ja vanhettunutta. Sittenkin tuntuu sen suomentamiseen olleen syytä. Arvoltaan se kyllä tuskin on muiden sarjassa tähän asti julkaistujen suomennosten veroinen, mutta — puhumattakaan niistä terävistä huomioista, joita se sisältää — se luo valoa juuri siihen puoleen C:n katsantotavasta, johon toisissa on vain viittailuja.

Kumpaankin näistä kahdesta filosofisen kirjaston osasta on liitetty alkuperäisen tekijän elämäkerta sekä opastava katsaus. Edellisessä on lisäksi runsaasti selityksiä, joista monet aivan välttämättömiä ja asianomaisen kohdan oikeata ymmärtämistä edistäviä. Jälkimäiseen osaan on sensijaan liitetty selityksiä niukanlaisesti: „Metafyysillisiä mietelmiä“ on saanut osakseen yhden ainoan, toiset toki useampia. Luonnollista on, että Cartesiuksen teoksissa ei selitysten tarve ole niin silmiinpistävä kuin Platonin, eikä niitä likipitäin samaan määrään molemmissa voi kaivatakaan. Tällaisissa teoksissa riippuu selityksien lukumäärä ja laatu myös paljon siitä, kuinka laajaksi se piiri ajatellaan, jonka luettavaksi kukin näistä käännöksistä toimitetaan. Vaikka tuon piirin arvelisi paljon suppeammaksi kuin hanketta puuhaamaan ruvettaessa esipuheen mukaan ajateltiin, niin sittenkin olisi monen monessa kohdassa paikallaan tuon tapaiset huomautukset kuin s. II, 176 oleva toinen huomautus. Liiaksi paljon vaatii Cartesiuksen kääntäjä lukijaa turvautumaan muihin tietolähteisiin s. II, 243 ja 248. Molemmissa kohdin puhuu C. oppineiden miesten hänen teoksensa johdosta tekemistä muistutuksista ja kehoittaa lukemaan nuo muistutukset sekä niihin antamansa selitykset. Lukija odottaa varmaankin jonkinlaista lyhyttä selontekoa muistutusten ja selitysten sisällyksestä. Olisipa sietänyt huomauttaa, keitä filosofeja C. sivulla II, 49 tarkoittaa (kääntäjä on kyllä lisänyt puolestaan sanan: vanha), keitä filosofeja sivulla II, 59. Hauskaa olisi lukijan myös etäämmältä etsimättä saada tietoonsa jotakin Lulluksen tieteestä (s. II, 40) y. m. m. Erehdyksestä on sensijaan kolmessa kohdassa tullut selitetyksi sama asia (s. II, 9, II, 52 m. ja II, 89 m.). Jotkut mahdollisesti muutamille lukijoille tarpeettomat selvittelyt eivät haittaisi mitään. Selvittelyjen puute sitävastoin voipi helposti tympäisyttääkin varsinkin sellaista, jolla ei satu olemaan tietolähteitä saatavilla.

Odottamattoman hyvin ovat kaikkikin suomentajat suoriutuneet siitä

vaikeudesta, minkä vastaavien suomalaisten tieteellisten oppisanojen löytäminen tuottaa. Suotavaa vain olisi ollut eikä tietääkseni meillä ennestään tuntematonta, että nuo filosofiset termit muukalaisine vastineineen olisi yhteen kohtaan järjestettyinä liitetty kirjan loppuun. Siten olisi ehkä voinut toivoa näiden termien vakaantuvan ja niitä käytettävän „Filosoofisen kirjaston“ seuraavissa osissa, mikäli ei eri filosofien kielenkäyttö vaadi eri käännöstä. Se monen mielestä varmaankin omituinen merkitys, missä Platonin teoksen kääntäjä on käyttänyt varsinkin tuollaisia riidanalaisia sanoja kuin: *olemus, olema, olenta, tosiole, tosiolo, ole* sietäisi kumminkin vielä joutua keskustelunalaiseksi.

Gorgias-dialogi esiintyy kaikin puolin kelvollisessa suomenkielisessä asussa. Johdatus on omiansa lukijalle selvittämään Platonin merkityksen sekä helpoittamaan tämän mielenkiintoa herättävän dialogin ymmärtämistä. Vaikka johdatus onkin yleensä riittävästi, ehkä toisinaan liiaksikin laaja, olisin puolestani suonut yhden kohdan hieman monisanaisemmaksi, nimittäin ss. 41—42 olevan esityksen Platonin kasvatusta koskevista ajatuksista. Nykyisessä muodossa ei esityksestä käy selville Platonin käsitys kolmannen säädyn kasvatuksesta. — Kääntäjällä on johdatusta kirjoittaessaan ollut käytettävänä hyviä lähteitä. Moniaat (ainakin ss. 31—33 olevat) Platonin teoksia ja oppia koskevat kohdat olisivat kumminkin saaneet jonkun verran toisen muodon, jos kääntäjä olisi käyttänyt hyväkseen monista Platonia koskevista erikoistutkimuksistaan tunnetun Ch. Huit'in selvää esitystä teoksessa „La Vie et L'ouvre de Platon par Ch. Huit“ (I et II). Tähän teokseen tutustuminen olisi ollut suotavaa varsinkin siitä syystä, etteivät, kuten tunnettua, saksalaiset useilla aloilla juuri sanottavasti ota selvää vieraiden kansojen keskuudessa ilmaantuneista tutkimuksista. — Vaikeimmistakin kohdista suoriutuu kääntäjä taidokkaasti. Perin kekseliäästi saa hän aivan yleensä säilytettyä tuon Platonin dialogeille ominaisen värityksen, joka estää lukijan väsähtämästä keskusteluun ja saa hänet melkeinpä uskomaan, että keskustelu on suorastaan elämästä otettua. Vain joitakuita huomautuksia mainittakoon seuraavassa. Sivulla 16, 18 y. m. πόλις käännetty sanalla *kaupunki.* Eiköhän näissä ja monissa muissa kohdissa *valtio* olisi paremmin paikallaan. S. 16 sana *keskustellaan,* kääntäjän lisäämä, vaikuttaa sen, ettei lause vastaa tarkoin alkutekstiä. S. 17 - - - *on olemassa toisenkinlainen kumous* pro *kumoamistapa.* S. 79 πάλαι ei merkitse *jonkun aikaa.* S. 90 *myönnätkö minkään tieteen olevan* tuntuu vajanaiselta lauseelta. S. 104 r. 4 ei käy lainkaan selville, mitä tuo *se* sana tarkoittaa. Lauseopillisesti ovat virheellisiä: luovuttiin - - - *pitääkseen* - - - kiinni siitä (s. 8); arkamielisyys vaati - - - siten *välttääkseen* jumalien vihaa (s. 170); myönsit mahdolliseksi kipuakin *tuntiessaan* nauttia sulotunnetta (s. 93). Hyvin harvoin tapaa käännöksessä kankeita (s. 16 on sellainen: semmoisia - - -

aaltoihin) tai epäselviä (s. 179 on sellainen: muutamat - - - parantua) lauseita. — Mitä vierasperäisten sanojen oikeinkirjoitukseen tulee, niin on kääntäjä, kuten hän itsekin alkupuheessa huomauttaa, jättänyt nimissä vokaalien pituuden osoittamatta. Tuollainen menettely on ainakin helpointa. Joitakuita epäjohdonmukaisuuksia on vierasperäisiin sanoihin jäänyt. Niin on kääntäjä esim. käyttänyt genetiivejä: Mileton ja Dionyson, mutta Hephaistoksen, Zethoksen y. m. Hän kirjoittaa myös systeemallisuutta (s. 30), mutta systemaatisesti (s. 40), reaktsioni, abstraktsioneja y. m., mutta definitioni (s. 152), Akademia (s. 29), mutta Akadeemia (s. 33 y. m.), fylestä (s. 158), mutta fyleeni (s. 50) j. n. e.

Filosofisessa kehityksessä ovat Cartesiuksenkin teokset rajapatsaita, joilta seuraavien vuosisatojen eri suunnat ovat haarauneet. Kirjoittamassaan johdatuksessa on „Metodin esityksen" ja „Mielenliikutuksien tutkistelun" suomentaja, herra J. Hahl esittänyt filosofin merkityksen taitavasti ja yleensä selväpiirteisesti. Vain joissakuissa kohdissa ei käy selville, mitä esittäjä oikein tarkoittaa. Niin haittaa liian suppea lausuntatapa sivulla 20: *Se käsite, jonka meidän oma ja maailman puutteellisuus ymmärrettävänä meissä synnyttää, on ainoastaan paremmuuden käsite.* Muudan epäjohdonmukaisuus mainittakoon myös. Johdatuksen kirjoittaja puhuu s. 10 Cartesiuksen v. 1641 julkaisemasta teoksesta „Meditationes de prima philosophia, ubi de Dei existentia et animi immortalitate" ja suomentaa nimen sanoilla „Mietiskelyjä filosofian peruskysymyksistä, sekä Jumalan olemassaolosta ja sielun kuolemattomuudesta". Teoksen kääntäjä taasen käyttää nimeä „Metafyysillisiä mietelmiä, joissa todistetaan Jumalan olemassa-olo ja sielun eriäväisyys ruumiista"; hän on siis suomentanut v. 1642 ilmaantuneen painoksen mukaan.

Sekä „Metodin esityksen" että „Mielenliikutuksien tutkistelun" käännöksessä on alkuteoksien tuoreus ja miellyttävyys aivan yleensä säilynyt. Siellä täällä tavattavista mutkikkaistakin periodeista on suomentaja huolellisesti suoriutunut. Mielenkiinnolla saattaa suomalainenkin lukija kulkea sitä tietä, jota myöten C. pyrkiessään entistä luotettavampaan filosofiseen vakaumukseen joutui kokemuksen opastamana metodillisiin tutkimusohjeisiinsa. Sujuvasti käy suomenkielisessäkin asussa niiden tarkkojen, toisinaan mestarillistenkin huomioiden esitys, mitkä „Mielenliikutuksien tutkistelussa" ovat koottuina. Siellä täällä on kyllä jokunen sana jäänyt epähuomiosta kääntämättä. Niin m. m sivulla 28: tarinana sanan edeltä *si vous l'aimez mieux* ja useita sanan edeltä *aussi;* s. 33: *il est vrai que pendant que je ne faisais que considerer les moeurs des autres hommes, je n'y trouvais guère de quoi m'assurer* on käännetty vain: en tarkastaessani muiden ihmisten tapoja niistä löytänyt mitään luotettavaa toiminnan ohjetta; s. 34: kaikeksi onneksi sanojen edeltä *d'ailleurs;* s. 36 mahdotonta sanan edeltä *presque.* Joskus ei käännös aivan tar-

peeksi vastaa alkuperäistä. Niin sivulla 39, kun *fort contraires* on käännetty: suuresti poikkeavat; s. 99: *que je sais bien ne pouvoir servir à me rendre considérable* on käännetty vain: joka ei ole tuottava minulle mainetta. — Tarpeetonta on käyttää suomenkielessä ranskalaisperäistä *kimera* (kreik. χίμαιρα) muotoa; mainittu sana olisi sietänyt myös selittää jo sivulla 62 esiintyessään eikä vasta sivulla 114. Tuskin on suotavaa, että *se* sana esiintyy kolmesti samassa lauseessa ja aina eri asiaa tarkoittaen kuten sivulla 18. — Sitä vierasperäisten nimien taivatustapaa, jota kääntäjä käyttää, en pidä onnistuneena enkä luule hänenkään sitä käyttäneen aivan johdanmukaisesti. Hän kirjoittaa: Descartes'n, Descartes'lle, Poitiers'ssä, Aristoteles'n (!), Rennes'een, Descartes'iin, Descartes'ia.

Suomenkieliseen asuun ovat niinikään tulleet puetuiksi „Metafyysilliset mietelmät", tuo teos, jonka Cartesius itse piti tärkeimpänänsä. Latinankielisestä alkuteoksesta sen on kääntänyt herra Ph. Suuronen. Kokematon voi vain aavistaa, miten suuria vaikeuksia on sillä voitettavana, joka pyrkii kelvollisesti suomentamaan tämäntapaisen teoksen. Cartesiuksen ajattelu filosofian peruskysymyksissähän on siinä selvitettynä. Ei riitä vain eri lauseparsien suomenkielisten vastineiden löytäminen, joka sekin jo on vaikeata, vaan on mitä tärkeintä saada periodit ja periodien osat sattuvaan, loogilliseen yhteyteen keskenään. Kieltämättä on kääntäjä onnistunut hyvin kummassakin suhteessa: käännös on ylipäänsä latinalaisen tekstin ajatuskulkua vastaava, sujuva ja tarkkarakenteinenkin. Jonkun kerran vain on sattunut suoranainen erehdys. Sivulla 246 on meum praecipuum argumentum käännetty *omintakeisen todistuksen*, vaikka C. tarkoittaa vain *tärkeintä;* sivulla 285 on difficilius acquiri käännetty *helpommat saavuttaa.* Siellä täällä on kääntäjä ymmärtääkseni tullut sanoneeksi jonkun verran vähemmän tai enemmän kuin alkuperäisessä on tarkoitettu. Niin esim. on s. 251: moniaiden pikkuisten ja etäällä olevain *esineiden* suhteen (alkuteoksessa: circa minuta quaedam et remotiora); s. 254: yksinkertaisimmat ja yleisimmät *käsitteet* (simplicissimis et maxime generalibus rebus); s. 257: kunnes pääsen *varmaan* tietämiseen (donec aliquid certi - - - cognoscam); s. 291: *vähäpätöisiä* (perpauca); s. 291: *luulla* (confidam). Cartesius käyttää usein ja varsinkin esittämiänsä väitteitä lieventääkseen kaikenmoisia pikkusanoja. Ne luovat hänen tyyliinsä aivan kuin varovaisen värityksen. Semmoisia on muutamin paikoin unohtunut kääntämättä, joskus joku muukin sana. Niin esim. sivulla 244: quamdiu sanan jälkeen *scilicet;* s. 250: quid sanan jälkeen *aliquando;* s. 251: quamvis sanan jälkeen *interdum;* tamen alia sanojen edeltä *pleraque;* s. 253: veri sanan edeltä *ad minimum;* s. 263: *ut supposui* jäänyt kääntämättä; s. 292: cogito sanan edeltä *tantum.*

Taitavasti on siis filosofinen valiokunta osannut valita suomentajat. Jokainen heistä on kunnolla suoriutunut tehtävästään.

Mitä oikeinkirjoitukseen ja välimerkittämiseen tulee, niin on heidän työnsä hyvää: useimmiten huolellista ja johdonmukaista. Toivoa sopii, että käännökset näissäkin suhteissa vastedes muodostuvat mallikelpoisiksi. — Olisi varmaankin nykyään liiallista vaatia heiltä kaikilta oikeinkirjoituksessa yhteistä menettelytapaa, kun ei ole vielä toistaiseksi sellaista. Horjuvaiseksi osoittautuu yhä edelleen muutamissa suhteissa vierasperäisten sanojen kirjoitus, jos vertaa eri kääntäjien työtä toisiinsa. Niin kirjoittaa esim. toinen: filosoofin (I, 32, 42 y. m.), toinen: filosofin (II, 7, 11 y. m.); toinen: moraali (I, 27), toinen morali (II, 25); toinen: matemaatisten (I, 37), toinen: matematisista (II, 15); toinen: metafyysillisiä (II, 30; II, 231 y. m.), toinen: metafysilliset (II, 54 y. m.). Vierasperäisten nimien taivutus on myös muodostunut erilaiseksi. Ihmetellä ei sovi, että siellä täällä esiintyy tarpeettomia välimerkkejä ja selvästi tarpeellisia on poissa, sillä emmehän ole olleet tähän asti ainakaan varmalla ja vaativalla kannalla.

Kirjojen ulkoasu on erittäin miellyttävä. Painovirheistäkin ovat useimmat mitättömiä; muutamat olisivat ehkä sietäneet tulla oikaistuiksi (esim. I, 16: uskottomaan pro uskottamaan; I, 92: tosiki pro tosiksi; I, 122: vallitsisit pro palitsisit; II, 10: philosophiae pro philosophia; II, 16: selvästi pro selvästä; II, 24: siitä pro niistä; II, 36: joita pro joista).

Jokaisen suomalaisen sivistyksen ystävän kirjastossa pitäisi olla nämä merkkiteokset. Ainakaan yleiset kirjastot, varsinkin opettajakirjastot eivät voine niiden hankkimista laiminlyödä.

K. Hildén.

Kertomuksia ja kuvauksia.

Dödens tystnad. Nya ryska noveller. Ruotsin kieleen kääntänyt Alfred Jensen. Tuhkolmassa 1905, Helios. 266 siv. 8:o. Hinta 4: 75.

Paljoa vähemmässä määrässä kuin missään muualla, voipi sanoa tuskin ollenkaan, on se oppi saavuttanut Venäjällä kannattajia, joka ei taiteelle aseta muita tarkoitusperiä ja tehtäviä elämässä kuin sen oman itsensä s. o. ihmisten esteetisten tunteiden herättämisen. Nuoremmat venäläiset kirjailijat ovat kyllä hekin käyneet ranskalaisten naturalistien luona koulua, mutta he eivät ole voineet omistaa itselleen Flaubert'in kylmää objektivisuutta, koska he eivät ole fatalisteja kuten hän; pikemmin he ovat Zolan oppilaita, joka kaikista teorioistaan huolimatta uskoi kirjallisuuden avulla voivansa vaikuttaa aikansa yhteiskunnallisten olojen parantamiseksi. Ja onhan heillä ollut kuuluisia oppi-isiä kotonakin: Dostojevskij, Turgenjev, Tolstoi, joilta he ovat perineet huomattavimmat

ominaisuutensa: taiteelliset kertojalahjansa, sielunpohjia tapailevan erittelykykynsä, rakkautensa Venäjään ja uskonsa sen tulevaisuuteen. Varsinkin tuntuu Dostojevskij'n ja Tolstoin vaikutus; toiset kuvaavat ylenmäärin kiihtyneitä, sairaalloisia, melkein mielipuolisia yksilöitä, onnettomien olojen uhreja, toiset taas niitä terveitä voimia, jotka yhteiskunnan pohjalla odottelevat vuoroaan.

Edellisen parven, Dostojevskij'n koulun, taiteilijoista lienee nykyään Leonid Andrejev etevin, jälkimäisistä taas Maxim Gorjkij. Molemmat ovat meilläkin „Nuoren Venäjän" kirjailijoista epäilemättä tunnetuimmat. Andrejev'in „Punainen nauru" ilmestyi suomeksi luullaksemme parinakin eri käännöksenä. Ilmoitettavanamme olevassa, etevän Venäjän kirjallisuuden tuntijan Alfred Jensen'in toimittamassa, kokoelmassa on Andrejev'illa hallitseva asema sekä kertomusten luvun että taiteellisen arvon puolesta. Varsinkin ensimäinen laaja novelli „Popens lefnadssaga" (Papin elämäntarina) on aivan erinomainen näyte hänen loistavista taiteilijalahjoistaan. Kuvaus siitä, mitä nuo kaksi kovan kohtalon vainoamaa ihmistä, pappi ja hänen puolisonsa, tuntevat on paikoin mieltä järkyttävää, paikoin syvästi liikuttavaa. Ja kerrassaan mestarillinen on se tapa, millä kirjailija panee luonnon kannattamaan henkilöiden tunnelmaa, talviyön lumimyrsky ja kesäinen ukonilma ovat kuin muodottomia, ilkeämielisiä peikkoja, jotka tuijottaen elottomin silmin pyrkivät ihmiseen käsiksi lisäämään hänen ruumiillisia ja henkisiä kärsimyksiään. Andrejev'in kaksi muuta kertomusta ovat vähäpätöisempiä, toinen nimeltä „Ben-Tovit" on sisällöltään ja tarkoitukseltaan ainakin allekirjoittaneelle täydellinen arvoitus. Andrejev'in sukuinen analytiko on Fedor Sologub, joka novellissaan „Af jord är du kommen" kuvaa nuoren koulupojan ylen aikaisin kehittynyttä, rauhatonta ja elämään kyllästynyttä sielua. Gorjkilainen „paljasjalka"-tyyppi on sen sijaan pieni Siperiasta Venäjälle pyrkivä Semka, joka on päähenkilönä N. Telesjov'in tarinassa „Hem!". Viime sodan surulliset seuraukset yksityisessä perheessä on aiheena E. Tsjirikov'illa, jonka kertomus jo siis siitäkin syystä herättää mielenkiintoa. Kokoelman lopettaa omituisen kaunis, hiukan mystillinen proosarunoelma „Tigarna" (Puhumattomat), jonka tekijä on pappi S. Sergjejev-Tsenskij.

Yhteinen piirre kaikissa tämän kokoelman kertomuksissa — kuten yleensä koko nykyaikaisessa venäläisessä novellikirjallisuudessa — on surumielinen, joskus lohduttoman pessimistinen, sävy. Huumori ei ole vielä päässyt Venäjällä kotiutumaan, milloin runous on kevyempiin ilmausmuotoihin pukeutunut, on niissä aina tuntunut satiirin katkera, purevan kirpeä mehu. Ja olisihan kevytmielistä, ellei näin olisikin.

F. L.

MAKSIM GORJKIJ, *Vankila*. Suom. Iisakki Lattu. Helsingissä, 1905. Otava. 74 siv. 8:o. Hinta —: 50.

Viime kevätkaudella ilmestyneistä venäläisen kaunokirjallisuuden tuotteisa ovat Venäjällä enimmiten huomiota herättäneet Leonid Andrejevin „Punaista naurua", Gusev-Orenburgskij'n „Isien maa" sekä Maksim Gorjkij'n „Vankila". Näistä teoksista, jotka kaikki ovat aikansa lapsia, päivän kuorman ja helteen kuvastus otsallaan, ovat ensin- ja viimemainittu saaneet sijansa suomalaisessa kirjallisuudessa ja tietääksemme on suomalainen kirjallisuutta lukeva yleisö ottanut ne ilomielin vastaan, ja varmaankin se yhtä suurella ilolla tutustuisi Gusev-Orenburgskij'n etevään romaaniin, jos se kielellemme käännettäisiin.

Maksim Gorjkij'n „Vankila" ei ole syntynyt vankilan seinien sisällä, kuten maamme sanomalehdet erehdyttävästi ovat kertoneet, vaan vähää ennen kirjailijan sinne joutumista.[1] Kuvauksen vakuuttava todenmukaisuus ja eletty tunnesisällys saattavatkin helposti viedä lukijan siihen luuloon, että teos on syntynyt vankilaelämän välittömän vaikutuksen alla. Muistakaamme kuitenkin, ettei tämän kuuluisan kirjailijan viimetalvinen vierailu Petro-Pavlovskin linnassa suinkaan ollut ensimäinen lajiaan kirjailijan elämässä, vaan että hänellä on vanha kokemus elämästä noissa yhteiskunnan turvallisuudeksi rakennetuissa ja erityisellä huolenpidolla hoidetuissa laitoksissa, jotka kirjailijan kotimaassa eivät hetkeäkään jouda olemaan tyhjinä . . .

Aiheensa puolesta on tarkasteltavanamme oleva kertomus harvinaisen yksinkertainen ja sen sävyssä on jotakin Tshehovilaista hämärän ikävää ja hillittyä tuskaa. Romanttinen sankari-ihailu, joka on Gorjkij'n lukijoille niin tuttu kirjailijan aikaisemmista teoksista, on saanut väistyä syrjemmäksi — se välähtelee vain muutamissa kertomukseen liitetyissä runollisissa sivu-episodeissa — elämän todellisuuden tieltä, joka katsoo kertomuksen läpi suurin, miettivin, vakavin silmin . . . Ja se katse pakoittaa lukijankin mietteisiin.

Kirjailija avaa kertomuksessaan palasen nuoren, ihanteellisen, vankilaan joutuneen ylioppilaan, Misha Malinin'in sielunelämää, joka vankilan seinien sisällä, olosuhteiden pakosta, verrattain lyhyessä ajassa kypsyy ja miehistyy. Kertomuksen alussa on Malinin innostunut nuorukainen, jota ei vankilan kolkkous vähääkään masenna, sillä hän tietää tehneensä teon, jota eivät kaikki tee, hän tietää olevansa sankari ja nauttii sankariudestaan. Hän oli pelkäämättä nuorukaisen pyhällä innostuksella noussut puolustamaan poliisin pahoinpitelemiä ihmisraukkoja raa'alta väkivallalta. Hän oli puhunut kauniisti ja voimakkaasti vapaudesta ja ihmisarvosta

[1] Vankilassa kirjoitti Gorjkij näytelmän »Auringon lapset», joka ei vielä ole ilmestynyt painosta.

ja saanut ihmisten mielet syttymään . . . Eipä kumma, jos muisto siitä kohottaa nuorukaisen itsetuntoa.

— „Jospa kaikki ihmiset yhteisvoimin, rohkeasti kuten minä hyökkäisivät sitä vastaan, mikä heidän elämäänsä ahdistaa . .“ — ajattelee hän innostuen — „niin varmaankin sellaisen rynnistyksen jälkeen muuttuisi elämä iloiseksi, kauniiksi ja suloisen rauhalliseksi.“

Mutta vankilassa hän saa kokea yhtä ja toista, mikä jättää syvän jäljen hänen sieluunsa harmaan vankilaelämän yksitoikkoisuudessa. Vartijain kertomukset, sekä omat näkemänsä ja kuulemansa saattavat nuorukaisen katsomaan elämään syvemmälle ja pakoittavat hänet kertomuksen lopussa tinkimättömään tilintekoon oman itsensä kanssa.

Vankikomerossa hän tulee huomaamaan, ettei vankila ole ainoastaan kivimuurien sisällä, vaan ihmisissä itsessään. Vartijat — alhaisimmista ylimpiin — ovat vielä onnettomammassa vankeudessa kuin heidän vartioitavansa. Jokainen heistä on vieraan tahdon vanki. Jokainen alistaa sisäisen „minänsä“ ylempänsä tahdon alle . . . Mutta suhteessaan alempiinsa tahtoo jokainen olla herra ja näyttää valtaansa. Ja sama eläimellinen halu näyttää valtaansa heikompansa yli on tarttunut useihin vankeihin. Sitä osoittavat heidän tappelunsa, joista sääli ja inhimillisyys on kaukana.

Ihmisiä — oikeita ihmisiä — on vähän. Niitä ovat ne „tyytymättömät“, joiden vapaudenjanoa toisen valtaan ja toisen orjuutukseen perustuva yhteiskunta ei hyväksy, vaan tahtoo orjuuttaa heidätkin. Ja vartijat, ollen itse orjia omassa sielussaan, vieraan tahdon pakoittamina, kahlehtivat ja vartioivat veljeään, jonka elämänihanne on vapauttaa kanssaveljensä sisäisestä ja ulkonaisesta orjuudesta.

Ei ole vaikea huomata, että „Vankilallaan“ Maksim Gorjkij ei tarkoita ainoastaan sitä linnaa, jossa Misha Malinin istui ja mietiskeli, vaan jotain paljoa suurempaa, jossa on laita jotensakin sama kuin kuvatussa vankilassa, paitsi että siinä vartioiden ja vartioitavien luku nousee yli sadan miljoonan. Voimmepa vieläkin laajentaa Gorjkijn kertomukseen sisältyvää symbolia ja sanoa: sama on laita koko elämässä. Vankila on ihmisten sisällä ja koko elämä heidän ympärillään on myöskin vankila.

Tämän masentavan kokemuksen perästä ei Misha Malinin enää ylpeile „sankarityöstään“, joka ei ollut voinut estää raa'an mekaanisen, mutta järjestetyn voiman helppoa voittoa.

Levottomasti työskentelee hänen ajatuksensa, kunnes hänelle väsymättömin koputuksin kiviseinään tulee avuksi viereisessä komerossa oleva kokeneempi toveri, — yksi niitä vahvoja, rohkeita, kukistumattomia, „omapäisiä“ ihmisiä, joiden tyytymättömyyttä yhteiskunta turhaan koettaa vankeudella tasoittaa. Elämä avautuu Malininin sielussa suunnattomana taistelukenttänä, jossa lakkamatta taistelevat keskenään orjat ja

herrat, edelliset vapautensa, jälkimäiset valtansa puolesta, ja hänelle selviää, ettei elämässä tule olemaan onnea ja oikeutta niin kauan kuin vallassa olijat turmelevat sen vallallaan, orjat alistumisellaan. Entinen „sankarityö“ menettää kaiken merkityksensä ja uudet suuret, vakavat mietteet asettavat nuorukaisen eteen „rautaisen vaatimuksen — käydä työhön, vaivaloiseen, huomiotaherättämättömään — suureen työhön, joka kysyy horjumatonta miehuutta ja käskee napisematta tyytymään tavallisen työmiehen yksinkertaiseen, vaatimattomaan osaan, — työmiehen, joka oman järkensä ja sydämensä tulella puhdistaa elämän ennakkoluulojen, auktoriteetien ja tottumusten mädänneestä ja rumasta loasta“ . . .

Onko hänellä kylliksi tahdonvoimaa tähän tyyntä miehuutta ja kestävyyttä kysyvään työhön, — siihen vakavaan kysymykseen jää nuorukainen etsimään vastausta kertomuksen loppuessa.

Tässä Gorjkijn vankilakuvauksessa on paljon runoutta, — kummaa runoutta, jonka luovat alastomat harmaat seinät, rautaristikkoiset ikkunat, pieni alaston sähkölamppu, autiot ikäänkuin arat koridoorit, jotka pelokkaasti liioitellen toistavat jokaisen äänen: kahleitten kolkon kalinan, ikävässä itkevän tai hurjaa iloa läikähtelevän laulun epäselvän humun, vartiaston äreät käskyt, vankien riidan sekä keskiyön hiljaisuudessa unten maailmasta nousevat parahdukset. Siellä vankilan lyijynraskaassa ilmassa viihtyvät unien mustat peikot, pelästyttäen huvikseen onnettomia ihmisraukkoja unessakin niillä kauhuilla, joita heitä ympäröivä elämä on niin täynnä.

Tällä synkällä taustalla kirkkaina valoviiruina välähtelevät uljaiden, rohkeitten, ihmisarvonsa tuntevien vankien ylpeät kuvat, — vankien, jotka „erimielisyys“ ympäristönsä kanssa on saattanut vankilaan. Semmoinen on esim. Malininin naapuri, joka uskaltaa sanoa kuvernöörille suorat sanat: „minä olen ihminen ja te olette ihminen . . . ja kaikki muu on erehdystä.“

Gorjkij ei surkuttele vankeja, vaan heidän vartioitansa, niiden luonnotonta lyijynraskasta elämää, tuota järjetöntä tointa vuosikymmeniä toistaa vapaaksi syntyneille ihmisille „yhtä ja samaa tylsää sanaa: ei saa!“ Hänen on surku sitä, että maailmassa on niin paljon „viheliäisiä vieraan tahdon täyttäjiä, joista toiset ovat arkoja, toiset kiukkuisia ja julmia“, hänen on sääli noita „personallisuutta vailla olevia olentoja, joista ei kukaan uskalla, ei kellään ole voimia sanoa ylvästä inhimillistä sanaa: en tahdo! . .“

Kertomuksensa ylevän perusajatuksen, josta kuvastuu kirjailijan korkea käsitys ihmisestä ja hänen kansanvaltainen, syvästi inhimillinen ja vapaa henkensä, on Gorjkij keskittänyt seuraaviin sanoihin:

„Elämä pyysyy täynnä kauhua ja julmuutta siihen asti, kunnes ihmiset oppivat käsittämään, että on yhtä vahingollista ja häpeällistä olla niin orjana kuin herranakin“ . . .

Tähänastisessa kirjailijatoiminnassaan on Gorjkij pääasiallisesti puhunut edellisille. Salamoivan taiteensa voimalla on hän koettanut herättää sorretuissa oman arvon tuntoa, sytyttää heissä „mieletöntä janoa vapauteen ja valoon". Vallassa olijoille on Gorjkij tähän asti verrattain vähän puhunut. Hän on itse noussut orjain riveistä. Herrojen omaantuntoon on vedonnut toinen, — „Venäjänmaan suuri kirjailija", Leo Tolstoi, jonka oppi: „luovu vallastasi!" on saanut ja saa yhä enemmän vastakaikua etuoikeutetun luokan parhaiden ainesten keskuudessa . . . Jäämme mielenkiinnolla odottamaan Gorjkijn uusinten teosten „Auringon lasten" ja „Barbaarien" ilmestymistä. Niistä saamme nähdä, mihin suuntaan käy tämän merkillisen itseoppineen kirjailijan kehitys.

Lopuksi muutama sana itse suomennoksesta, jonka hra Lattu on tekijän luvalla alkukielestä suorittanut. Meitä suomalaisia ei ole totutettu suomennoksilta liikoja vaatimaan, varsinkaan mitä venäläisen kirjallisuuden tuotteihin tulee. Tähän katsoen on hra Latun suomennos kylläksi tyydyttävä. Onhan siinä lause lauseelta jotenkin tarkkaan tulkittu kirjailijan tarkoittama ajatus. Mutta ani harvoin on se sanottu samalla tavalla kuin itse Gorjkij sen sanoo. Suomennos ja alkuteos eivät tunnu saman miehen kirjoittamilta. Ei ole suomennoksessa Gorjkijn kielen suppeaa sattuvuutta, ei samaa voimaa eikä ylpeyttä, ei samaa runollista hienoutta . . .

Toivomme tälle pienelle, mutta ansiokkaalle teokselle mahdollisimman laajaa leviämistä.

Eino Landgren.

Taidehistoriaa.

E. NERVANDER, *Suomalainen kirkkomaalari Michael Toppelius ja hänen teoksensa.* Suom. Edvard Richter. Helsingissä 1905, Kansanvalistusseura. 115 siv. 8:o. Hinta nid. 1: —, vaatekans. 1: 50.

Suomen aikaisempiin kuvaamataiteilijoihin voi syyllä sovittaa ne kauniit sanat, jotka Juhani Aho ensimäisessä lastukokoelmassaan kirjoitti tuhansien tuntemattomien uudisasukasten muistoksi: „Heitä, joiden pääoma (ainoa mikä heillä oli: heidän oma itsensä) ensiksi kaivettiin maahan, ei kukaan ajattele. Mutta sellaisten pääomalla ne ovat Suomen korvet pelloiksi kuokitut." Sillä kukapa juuri meidän taiteemme kukoistusta ihaillessaan muistelee sen ensimäisiä tienraivaajia, miehiä, jotka keskiajalta aina viime vuosisadan alkupuolelle asti ovat koettaneet juurruttaa taiteen hentoa tainta meidän karuun maaperäämme? Kuka on ajatellut, että myöhemmät eläjät ovat saaneet „kylvää siihen vakoon, jonka toinen jo on valmiiksi kyntänyt"? Eihän tuota vakoa ole ollut usein

enää näkyvissäkään. Hävittäneet ja peittäneet ovat nuoremmat sukupolvet kirkkojensa seiniltä näiden korvenraivaaja-taiteilijoiden teokset ja samalla heidän muistonsa, ja vasta meidän ajallemme on heidän elämän työnsä merkitys alkanut selvitä. Nyt koetetaan heidän teoksistaan pelastaa jälkimaailmalle, mitä vielä on pelastettavissa, ja heidän elämänsä vaiheet piirtävät tutkijat historian säilytettäviksi.

Yhden tällaisen taiteilijan, pohjois-Suomessa 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alkupuolella toimineen kirkkomaalaajan Michael Toppeliuksen, on maisteri E. Nervander tahtonut pelastaa unhoon joutumasta. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen v. 1896 ja 1899 lähettämien retkikuntien johtajana hän sai tilaisuuden perehtyä Toppeliuksen maalauksiin ja julkaisi yllämainitun yhdistyksen aikakauskirjassa tämän meille niin rakkaaseen sukuun kuuluvan miehen elämäkerran. Kansanvalistus-seuran toimesta hän on sitten laatinut suurta yleisöä varten siitä lyhyemmän ja helpompitajuisen teoksen. Vaikkapa Toppeliuksen teokset eivät taiteellisen muodon ja tekotavan puolesta vastaakkaan kovin suuria vaatimuksia, — olivathan hänen opintonsa jotenkin alkuperäistä laatua — on niissä kuitenkin huomattavissa sellaisia ominaisuuksia, että niiden luoja ansaitsee tulla mainituksi monen muun taitavamman rinnalla. Näihin ominaisuuksiin on etupäässä luettava se kansallinen sävy, jonka Toppelius osasi antaa monille maalauksilleen. Raamatullisia henkilöitä hän käsittelee mielellään oman aikansa valossa, ne ovat usein ulkomuodoltaan ja puvultaan suomalaisia rahvaanmiehiä ja naisia ja myöskin tapahtumien paikka, huoneisto tai maisema, on pohjoismaalainen. Tätä kansanomaisuutta kohottaa lisäksi joskus poikamaisen vallaton, mutta kuitenkin kaikesta pilkanteosta vapaa huumori, ja siten kantavat Toppeliuksen teokset, niin puutteellisia kuin ne muuten ovatkin, omintakeisuuden ja itsenäisyyden arvoleimaa.

Paitsi taidehistoriallista arvoa, on Nervanderin tämäntapaisilla tutkimuksilla aina myöskin tärkeä sivistyshistoriallinen merkitys. Sillä hän kuvaa tavallisesti sangen laajasti sitä miliöötä, niitä tapahtumia ja olosuhteita, joiden keskuudessa esitettävä henkilö on elänyt ja jotka ovat hänen kehitykseensä vaikuttaneet. Ja hänellä on erityinen kyky taivuttaa oma yksilöllinen kirjoitustapansa kuvastamaan juuri niitä puolia ja piirteitä, jotka ovat kuvattavan luonteelle omituisia. Hänen arvostelunsa ei ole kylmästi punnitsevaa, vaan lämmintä ja myötätuntoista, sillä sen pohjana ei ole järkeen, vaan pääasiallisesti tunteeseen perustuva käsitys taiteilijan ja tämän teosten keskinäisestä suhteesta. —

Lukijan hyödyn ja huvin kannalta olisi kirjasen runsaampi kuvitus ollut suotavata. Toppeliuksen suuresta tuotteliaisuudesta ei neljä kuvaa anna juuri minkäänlaista käsitystä. — Suomennostyö on suoritettu sangen taitavasti.

F. L.

Uskonnollista kirjallisuutta.

ARTHUR CHAMBERS, *Haudantakainen elämä.* 93:nnesta englanninkielisestä painoksesta suomentanut K. Suomalainen. Helsingissä, 1905, Otava. 215 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Tavallaan ajanmukainen kirja. Siinä käsitellään nimittäin myöskin *oppia ikuisista rangaistuksista,* joihin usein nykyään kuulee vedottavan niiden puolelta, jotka taistelevat kristinuskoa vastaan. Tekijän esitys ei kuitenkaan rajoitu näihin, vaan se koskee yleensä kuolemanjälkeistä elämää ja sen eri muotoja.

Chambers on Englannin valtiokirkon pappi. Hän suree sitä, että yleensä vallitsee nurjia käsityksiä kuolemanjälkeisestä tilasta ja arvelee niiden suurimmaksi osaksi johtuvan erehdyttävästä raamatunkäännöksestä. Nämät harhakäsitykset eivät myöskään ole ilman merkitystä; ne syöksevät monen, jolta rakkaita omaisia on kuollut, epätoivoon ja ne lamauttavat myöskin kristillistä toimintaa. Sen vuoksi on tarmolla ryhdyttävä taisteluun niitä vastaan.

Kun ihminen kuolee, niin hän joutuu välitilaan, Tuonelaan, (kreikkal. Hades), jossa sielu edelleen on kehityksen alainen. On aivan erehdyttävä luulla, että kuolema semmoisenaan tekisi ihmisen paremmaksi. Kuolema on vain *siirto* uuteen ympäristöön. Se joka esim. kuolinvuoteella on kääntynyt, tarvitsee vielä pitkän kehityksen, ennenkuin hänen luonteensa on saavuttanut täydellisen pyhityksen. Siveellistä kehitystä siis jatkuu edelleen vaikka tosin meille tuntemattomissa elämänoloissa. Tekijä katsoo tämän uskon lohdulliseksi varsinkin niissä tapauksissa, jolloin ihminen kesken kehitystään temmataan täältä pois.

Tuonelassa on tekijän mukaan pelastus myöskin tarjona niille, jotka sitä eivät täällä ole olleet tilaisuudessa vastaanottamaan. Meidän täytyy uskoa, että Jumalan rakkaus on valmistanut pelastuksen Tuonelassa kaikille niille epälukuisille lapsille, pakanoille y. m., jotka eivät täällä ole saaneet Kristuksesta kuulla. Eikä myöskään Jumalan oikeamielisyys voi sallia suuremman osan ihmiskunnasta joutua hukkaan ilman omaa syytänsä. Myöskin yksityisiin raamatunlauseisiin voi tässä suhteessa viitata, varsinkin 1 Piet. 3: 19; 4: 6.

Liitteessä (siv. 158—315) koettaa tekijä kumota opin iankaikkisista rangaistuksista. Hän väittää koko opin perustuvan kreikkalaisen „aioon" sanan väärään käännökseen. Se merkitsee muka vain aikakautta eikä iankaikkisuutta. Iankaikkiset rangaistukset ovat Uudelle Testamentille vieras käsite, eikä niitä myöskään tavata itämaisilla kirkkoisillä. Vasta länsimaiset kirkkoisät, Augustinus etupäässä, ovat ne keksineet ja sen jälkeen ovat ne saavuttaneet lujan jalansijan kirkon opissa. Mutta koska

ne ovat ristiriidassa kristillisen jumalakäsitteen kanssa, niin on jumaluusopin niistä luovuttava; niiden sijaan on pantava isälliset, kasvattavat rangaistukset, joiden lopputarkoituksena ja tuloksena on koko ihmiskunnan autuus.

Täydestä vakaumuksesta yhdyn tekijään siinä, että ikuiset rangaistukset ovat ristiriidassa sen jumalakäsitteen kanssa, jonka päätunnusmerkkinä on rakkaus. Kaikilla rangaistuksilla täytyy olla tarkoitus, mutta nämä olisivat tarkoituksettomia. Sitä paitsi tuntuisi olevan toisten mahdotonta nauttia taivaan autuutta, kun kadotetut viruisivat ikuisissa tuskissa. Ja voisiko itse Jumalakaan olla autuas, kun maailmankehitys olisi päättynyt sovittamattomaan ristiriitaan? Kieltämättä piilee tässä vaikea arvoitus.

Sitä tietä, jota tekijä kulkee, en luule päästävän perille. Hänen selityksensä „aioon“ sanasta on epäonnistunut. Jos „aikakautiset rangaistukset“ olisivatkin ymmärrettävissä, niin „aikakautinen elämä“ pro: iankaikkinen elämä, ei merkitse mitään. Sitä paitsi puhutaan lukuisissa raamatunpaikoissa „kadotuksesta“, „hukkumisesta“, „toisesta kuolemasta“ j. n. e., joista tekijä ei selityksineen pääse. Useat uudemmat teologit ovat sentähden sitä mieltä, että käsitteet „kadotus“, „hukkuminen“ y. m. merkitsevät todellista tuhoutumista, olemisen häviötä. Ne joissa Jumalan kuva toteutuu saavat iäisen elämän, mutta ne jotka paatuvat pahaan, ne tuhoutuvat, lakkaavat olemasta. Äärettömän monta elämänsiementä on luonnossa, jotka jäävät ilman kehitystä ja hukkuvat. Näin tapahtuu myöskin henkien piirissä Tämä ei tietysti ole sanottu sitä mielipidettä vastaan, jonka mukaan tuonelassa vielä olisi pelastusmahdollisuus niillä, jotka kehittymättömässä tilassa ovat täältä eronneet. Ainoastaaa ne, jotka auttamattomasti paatuvat pahaan, joutuvat iäiseen kuolemaan s. o. katoovat olemasta.

Kirjassa käytetty todistelutapa ei ole tieteellisesti tyydyttävä, siinä kun yleensä perustetaan liian paljon yksityisiin raamatunlauseisiin, joiden selitys usein vielä on riidanalainen. Uskon totuudet täytyy johtaa Raamatun perusaatteista.

Kirja on muuten paremmin ymmärrettävissä reformeeratun kirkon alueella, jossa predestinatsioniopin johdosta kysymys ikuisista rangaistuksista on enemmän huomion esineenä. Kuitenkin on hyvä, että kirjasta on ilmestynyt suomennos, kun nämä kysymykset ovat meilläkin alkaneet olla esillä.

E. J.

Kotimaista runoutta englannin kielellä.

Finnish songs, a collection of poems selected and translated by Anna Krook. With eigth portraits. G. W. Edlund, Helsingfors, 1904. 102 s. 8:o. Smk. 3: 50.

King Fjalar, a poem in five songs by JOHAN LUDVIG RUNEBERG, Rendered into english from the original swedish by Anna Bohnhof. With an introduction by Bernhard Estlander, M. A. Helios, Helsingfors, 1904. Smk. 3: —.

Maamme historialliset vaiheet viimeisinä vuosina ovat tuontuostakin aiheuttaneet lausuntoja ulkomaan lehdissä, jotka ovat levittäneet tietoja oloistamme, vaikeuksistamme ja kansassamme vallitsevasta mielialasta. Nämä lausunnot, ollen yksityisten henkilöiden lähettämiä tai aiheuttamia, ovat usein personallisen, hetkellisen katsantokannan kuvastimia, eivätkä aina voi heijastaa sitä, mitä kansamme tuntee jalointa ja voimakkainta, ja mikä sitä lämmittää silloinkin, kun hyytyy sen ympärille eloa lamauttava mielivalta. Mutta sielunelämämme rikkauden, kyvyn millä käsitämme aikamme vaiheet, kärsimme niistä ja sittenkin, jalostuen pysymme niissä pystyssä, — sen arvaa ainoastaan se, joka tietää missä henkisessä ilmassa olemme eläneet, mitä ovat, tämän polven kehittyessä, olleet sen ihanteet, mitkä sen voimakkaimmat, jaloimmat ajatukset. Ja tämän kai tulkinnee selvimmin ja luotettavimmin se kirjallisuus, joka tämän polven kehittyessä siksi, mikä se nyt on, on enin levinnyt, suurinta suosiota saanut ja siis samassa kun se on lujentanut kansallishengen, myös itse on heijastuksena siitä. Kun sentähden maailmankielellä sellaisella kuin englannin kielellä on ilmestynyt valittu kokoelma maamme ruotsinkielisten runoilijoiden kauniimpia yleisimmin tunnettuja runoja ja lauluja, kaksi eri julkaisua, olemme me kaikki tämän polven sivistyneet suomalaiset kiitollisuuden velassa niiden kääntäjille, paraitten tunteittemme tulkeille.

Neiti Anna Krook'in „Finnish songs" nimisessä kokoelmassa kaikuvat hyvin sulavasti ja luontevasti vieraalla kielellä Franzénin, Runebergin, Topeliuksen, Wecksellin, Tavaststjernan, Alcesten, Tegengrenin ja moniaan muun vanhemman ja nuoremman runoilijan laulut. Runebergilta on 13 runoa, niiden joukossa kaksi pitempää kappaletta Hirvenhiihtäjistä. Topeliukselta on 8, kaikkiansa sisältää vihko 55 runoa, näistä useimmat meidän tavallisimpia laulujamme. Useimpia kävisi vallan hyvin laulaminen tutuilla sävelillä. Kaikuupa tutunomaisen ryhdikkäästi esim.:

My father was a young dragoon, the finest you could see,
At fifteen years he took up arms, at seventeen a man was he.

tai

You far flitting guests on a foreigner's strand,
When shall you return to your forefathers' land?

samoin „The star“:

Twinkling, high in the heaven it strands
Looking down on the earthly lands.
Vivid[1] flame in eternal blue,
Lovely star of resplendent hue,
Oh, how chillingly cold are you!

ja koko Tavaststjernan leikillinen runo „Astray“.

Ylimalkaan on kaikissa käännöksissä poljento vallan mainio. Joskus tulee kyllä koroton tavu väärin nousuun, esim. laulussa „The first kiss“: „When *the* first kiss a darling here is given . . .“ ja „The drean: Where's the maiden? Beyond land and water . . .“ *So* sanan käyttäminen useassa paikassa korottomana, vaikka sitä on käytetty ilman kieltosanaa adjektiivin merkitystä vahvistamassa, ja siis olisi korollisena äännettävä, tuntuu vähän oudolta. Englantilainen kai ääntäisi: „A golden land *so* brave. We love our rippling brooks *so* bright. Our gushing streams *so* strong“ j. n. e. Sellaisia sanoja kuin *crimson* ja *rosy* (vrt. siv. 16, laulu „From her darling's tryst“ j. n. e.) on merkityksenkin puolesta aivan luonnotonta vahvistaa *so* sanalla. Selvyyden vuoksi olisi nimilehdelle, kuten neiti Bohnhof on tehnyt, sopinut merkitä: *translated from the original swedish.* Sillä kirjan nimi „Finnish songs“ vie ehdottomasti englantilaisen lukijan harhaan alkukieleen nähden.

Näistä pikkuseikoista olen huomauttanut ainoastaan koska sisällysluetteloon on nimenomaan merkitty, mitkä laulut ovat meillä laulettavia, suomalaisten säveltäjien säveltämiä. Muuten ovat käännökset hyvin tarkkoja ja kauniisti suoritettuja. Esimerkkinä kauniista käännöksestä ja jalosta valinnasta tahtoisin tähän painattaa koko J. J. Wecksellin runon Åbo Castle. Siinä m. m. alkuperäisessä runossa siellä täällä esiintyvä alkusointu on hienosti säilynyt käännöksessäkin, esim.:

[1] Laulussa sointuisi *vivid* sanan asemasta *brilliant* tai muu sentapainen sana paremmin.

Vision white of bygone ages, fallen fort of long ago,
You thou lookest o 'er the water, serious and full of woe . . .
On thy strand the whilom glorious moan the billows of the bay . . . j. n. e.

Neiti Anna Bohnhofin Fjalar-käännöksestä ei voi muuta sanoa, kuin että se on aivan täydellisesti englantilainen. Tämä työ lienee tosin ollut edelliseen nähden suhteellisesti helpompaa (jos missään määrässä helpoksi ollenkaan saa arvostella sellaista ilmiötä, että pitkä runosarja tai laulukokoelma käännetään sointuvasti vieraalle kielelle). Tyyneen kertovaan runoon, jossa loppusointu ei ole sanojen valintaa rajoittamassa, on kumminkin aina helpompi sijoittaa oikea alkuperäinen henki, kuin lauluun, jossa alinomaan vaihtelevia tunteita ja tunnelmia usein täytyy kokoonpuristamalla sovittaa lyhyeen, määrättyyn muotoon. Ja tähän Fjalar-käännökseen on kääntäjällä ollut kieleen mallina samat Ossianin laulut, jotka Runebergiä ovat tähän hänen monen mielestä suurimpaan mestariteokseen innostuttaneet. Myös kaikuu tämä sankarirunon kieli Walter Scottin ja välisti Tennysonin lauluissa. Mutta samassa on meidän lisättävä, että neiti Bohnhofin Fjalar-käännös ei kadota sointuaan, jos sen asettaakin tällaisten englantilaisten mestariteosten rinnalle.

Turha olisi tässä mitään mainita siitä, että paikoin on menetelty jokseenkin vapaasti runomitan suhteen, josta esipuheessakin huomautetaan. Alkuperäisessäkin englantilaisessa kertovassa runoudessa tämmöistä vapautta usein huomaa: siedetään mieluummin liika tavu tai supistunut runojalka kuin annetaan kielen ja ajatuksen kärsiä.

Käännös tuntuu ylimalkaan tarkkaan mukaantuvan runoilijan ajatuksen mukaan. Muutamissa paikoissa kumminkin vapaa käännös häiritsee eheyttä. Sivulla 15 esim. luetaan: „Blind is the Chieftain, and aged *yet* by his doom we will all abide.“ *Yet* sana edellyttää vastakohdan, jota ei ole olemassa. Skotlannissa ei suinkaan sokeus ja ikä voineet halventaa neuvojan arvoa, ovathan heidän taruissaan tietäjät usein juuri vanhoja, sokeita laulajia. (Vrt. alkup. Blinde kungen, vår fader, Han må slita vår tvist en gång.) Samalla sivulla, säkeistössä: „Brother dare not approach his brother, keepeth a secret watch on his steps. *Now we pray thy forgiveness*, ere in sorrow we plunge thy realm“, kolmas säe poikkeaa ajatuksesta. Pojat tahtovat saada aikaan sopimuksen keskenään, jota kunkin tuli suostua noudattamaan; isältä heillä ei ollut mitään

anteeksi pyydettävää. (Vrt. alkup. Nu vi vilja försonas Förr'n ditt rike vi sänkt i sorg.)

Muuten ei ole tämän kirjoituksen tarkoitus suinkaan ollut hakea kohtia, missä käännös mahdollisesti eroaisi alkuperäisestä kielestä. Nämä kaksi seikkaa, joista huomautettiin, ovat vain omiansa pistämään englantilaisenkin lukijan silmään.

Molemmissa näissä vihkosissa julkisuuteen tuotu lämpimällä sydämellä suoritettu työ on siksi mieltäkiinnittävää, että sen pitäisi huvittaa jokaista englannin kieltä osaavaa suomalaista, jos kohta kummankin julkaisun ensimäinen tarkoitus onkin tutustuttaa ulkomaalaisia siihen, mitä kansallisella sivistyksellämme runouteen nähden on parasta tarjota. Ja tätä tarkoitusta varten ei ole suinkaan voitu hukkaan työtä tehdä; mutta suotavaa olisi sentään, että nämä käännökset Suomessakin tulisivat enemmän tunnetuiksi.

Hanna Granström.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— *Kalevalankäännöksiä ja Kalevalakirjallisuutta ulkomailla.* Niinkuin lukijamme tietävät, valmistaa prof. P. E. Pavolini, harras italialainen Suomiystävä, paraillaan Kalevanlakäännöstä italiaksi. Palasia tästä käännöksestä on ilmestynyt jo ennenkin; viimeksi on prof. Pavolini siitä antanut pari näytettä äskettäin ilmestyneessä antologiassa „*Letterature straniere*, manuale comparativo corredato di esempi con speciale riguardo alle genti ariane, per cura di Guido Mazzoni e Paolo Emilio Pavolini". Antologian tarkoituksena on antaa näytteitä maailman paraasta kirjallisuudesta, jotta lukija näytekappaleiden kautta saisi vertailevan yleiskatsauksen maailmankirjallisuuden eri lajeihin ja suuntiin. Näytteet ovat pääasiallisesti indoeuroppalaisten kansojen kirjallisuudesta; eri liitteessä esiintyy Kiinan, Japanin ja seemiläisten kansojen kirjallisuus. Teoksen ensimäisessä kirjassa, joka sisältää „muinaisuuden ja keskiajan", esiintyy „La poesia narrativa"-nimisessä luvussa neljä näytettä Kalevalasta (veren

sulkusanat, Kal. 9, 343 ja seur., osa metsämiehen luvusta, Kal. 14, 67 ja seur., Lemminkäisen äiti etsii poikaansa, Kal. 15, 115 ja seur. sekä osia häärunosta, Kal. 22, 7 ja seur.). Käännöksistä, joiden edellä käy lyhyt selonteko Kalevalan synnystä, on kolme ensimäistä Pavolinin tekemiä sekä neljäs ote italialaisen kirjailijan Antonio Fogazzaron tekemästä mukaelmasta. Italian kieltä harrastaville lukijoillemme panemme tähän pienen näytteen hra Pavolinin käännöksestä:

Ferma, sangue, la tua corsa	Piäty, veri, vuotamasta,
e trattieni le tue ondate	hurme, huppelehtamasta,
da spruzzarmi sulla testa,	päälleni päräjämästä,
gocciolarmi sopra il petto:	riuskumasta rinnoilleni;
sangue, sta' siccome muro,	veri, seiso kuni seinä,
ritto sta' siccome siepe,	asu, hurme, kuni aita,
come spada ferma in mare,	kuin miekka meressä seiso,
come giunco in mezzo a' muschi,	saraheinä sammalessa,
pietra in mezzo al campo alzata,	paasi pellon pientaressa,
rupe in mezzo alla cascata!	kivi koskessa kovassa!

Italian kieltä ymmärtävät lukijamme näkevät että käännös on erittäin uskollinen; italiaan täysin perehtyneet kiittävät sitä samalla runollisen kauniiksi.

Samassa yhteydessä mainittakoon että prof. Pavolini on äskettäin aikakauskirjassa „Giornale della Società Asiatica Italiana" (XVIII) julkaissut erään „kilpalaulannon", Väinämöisen ja „Jougamoisen" laulutaistelua esittävän toisinnon nimellä „Una variante del 'Kilpalaulanta' raccolta ad Äimäjärvi". Toisinto pantiin muistiin v. 1904 matkalla, jonka prof. Pavolini yhdessä prof. Setälän kanssa teki Suistamon Äimäjärvelle ja jolla matkalla prof. Pavolini oli tilaisuus kuulla nyt jo manalle mennyttä runoilijaa Iivana Härköstä. Runo, 75 säkeen pituinen, on julkaistuna Suistamon murteella ja italiaksi käännettynä muutamien selitysten ohella.

Myös Englannissa on, niinkuin lukijoillemme niinikään lienee tunnettua, uusi Kalevalankäännös ollut tekeillä. Kalevalaa on jo aikaisemmin julkaistu englanninkielinen käännös; se ilmestyi Amerikassa (New Yorkissa) v. 1889 J. A. Crawfordin toimittamana, mutta se on monessa suhteessa vaillinainen. Uuden käännöksen tekijä, alkujaan luonnontutkija W. F. Kirby piti viime vuonna joulukuussa „Englantilais-venäläisessä kir-

jallisuusseurassa" („Anglo-Russian Literary Society") esitelmän suomalaisesta kansanrunoudesta, joka nyt on ilmestynyt painettuna seuran julkaisussa („Proceedings"). Esitelmässä puhutaan suomalais-ugrilaisesta heimosta mainitaan pari germanilaista ja slaavilaista lainasanaa sekä esitetään sen jälkeen suomalaisen kansanrunouden päätuotteita, erittäin Kalevalaa, jonka sisällyksestä annetaan laajanpuoleinen selonteko. „Sellainen on Kalevala", sanoo tekijä, „ja vaikka se nykyisessä muodossaan on Lönnrotin kokoonpanema, on se täydellä syyllä pidettävä suomalaisena kansalliseepoksena; sillä siinä ovat yhtyneinä useat kansan tärkeimmät runot, tarinat ja loitsut, valikoituina ainesten äärettömästä joukosta." Esitelmä sisältää myös muutamia näytteitä hra Kirbyn uudesta Kalevalankäännöksestä, jotka tekevät, mikäli voimme arvostella, hyvän vaikutuksen.

Meille yksityistä tietä saapuneen tiedon mukaan on hra Kirbyllä käännöksestään lopullisesti tarkastettuna 18 runoa, ja hänellä on toivo saada loppukin aivan lähimmässä tulevaisuudessa painokuntoon. Viime hetkessä kuitenkin on ilmestynyt vaikeus kustantajan saamisesta, joka alkujaan näytti olleen taattuna.

Aivan äskettäin on hra Kirby englantilaisten sanomalehtien mukaan „Chiswickin tieteellisessä ja kirjallisessa seurassa" Chiswickissä (Lontoossa) „lukuisalle ja tunnustavalle" kuulijakunnalle pitänyt esitelmän „Suomesta ja Kalevalasta". Luennon loputtua esitti rouva Rantaniemi, Lontoossa paraikaa oleskeleva suomalainen nainen, muutamia otteita Kalevalasta alkukielellä. Tämän jälkeen näytettiin pastori ja rouva Howen tilaisuutta varten ystävällisesti lainaamia kuvia ja näköaloja Suomesta — luvultaan 35 kappaletta, joita hra Rantaniemi yleisölle selitti. Kokous päättyi „kiitoslausuntoihin esitelmänpitäjälle, hra ja rouva Rantaniemelle sekä hra ja rouva Howelle" — kaikki englantilaisten lehtien kertomusten mukaan.

Mainittakoon vihdoin että myös Tanskassa on tekeillä Kalevalan käännös. Tästä käännöksestä on sen tekijä F. Ohrt jo v. 1902 eri kirjana julkaisut 6 ensimäistä runoa, ja viime kesänä oli aikakauskirjassa „Dansk Tidskrift" (elokuun numerossa) julkaistuna 11:s runo nimeltä „Ahti og Kyllikki". Suuri osa käännöstä kuuluu jo olevan valmiina kääntäjällä, joka viime kesänä oleskeli Suomessa ja silloin oppi erittäin hyvin suomea. Tarjottakoon tästäkin lukijalle pieni näyte:

»Hør mig, Ahti, Lempisønnen,
vil en Mø som mig Du eje,
som Din Mage hele Livet,
som en Fugl i Favnen baaren,
skal en evig Ed Du sværge,
at Du ej til Fejde farer,
selv om Gulbegær Dig drager,
eller Lyst til Sølv Dig lokker!»

»Oi on Ahti, Lemmin poika,
jos tahot minuista neittä
ikuiseksi puolisoksi,
kainaloiseksi kanaksi,
sie vanno valat ikuiset
et sotia käyäksesi
kullankana tarpehella,
hopeankana halulla!»

— *Kanteletar englanniksi.* Meille saapuneen tiedon mukaan on hra Ch. J. Billson, joka v. 1900 englanniksi julkaisi pienen kirjasen suomalaisesta kansanrunoudesta, kääntänyt suurimman osan Kanteletarta englanniksi. Kustantajaa käännöksen julkaisemista varten ei vain vielä kuulu olevan tiedossa.

— *Valvojan juhlanumero Italiassa arvosteltuna.* Italiassa ilmestyvässä Kirjallisessa aikakauskirjassa „*Rivista Bibliografica Italiana*" (1906, n:o 4) on prof. P. E. Pavolini kirjoittanut erittäin ystävällisen selonteon Valvojan juhlanumeron sisällyksestä. Hän huomauttaa erittäin siitä kansallisesta hengestä, joka huokuu kaikista kirjoituksista, ja puhuu suomalaisen kansallisuuden nopeasta edistymisestä.

Arvostelija huomauttaa kuuluisien ulkomaalaisten lukuisaa osanottoa juhlavihkoon ja kaipaa puolestaan ainoastaan italialaisen Domenico Comparetti'n, Kalevalan tutkijan nimeä ja kuvaa. „Voikoon aikakauskirja", lopettaa arvostelija, „jossa paraimmat älylliset voimat työskentelevät kultuurin levittämiseksi ja kansallistunnon elvyttämiseksi, kauan jatkaa hyviä hedelmiä tuottavaa toimintaansa!"

Alemmasta maanviljelysopetuksesta vieläkin.

Lisäselityksiä herra A. A. Ihamuotilan kirjoitusten johdosta.

Viime talvena oli Valvojan lukijakunnalla tilaisuus tutustua herra A. A. I:n ensimäiseen kirjoitukseen alemmasta maanviljelysopetuksesta. Yksipuolisuuksistaan ja värittelyistään huolimatta oli tämä alku siksi lupaava, että hartaalla uteliaisuudella odotti jatkoa. Mielenkiinto asiaan oli varsinkin ammattipiireissämme sitä suurempi, kun Valvojan kansilehdellä oli kuukausi kuukauden perästä suuria lupaava tulevan ohjelmakirjoituksen otsake: „*Miten on alempi maanviljelysopetus meillä järjestettävä?*“ Olihan moni agronoomimies, joka tämän alan on elämäntehtäväkseen valinnut, rohjennut tehdä suunnitteluita sekä yksin että erittäinkin työtovereittensa kanssa, olihan tri Gebhard jo v. 1894 julkaissut herättävän ja tietä viittovan kirjasensa „Maanviljelysopetus meillä ja muualla“, olihan monimiehinen maanviljelysseurojen (ei valtion) asettama komitea, jossa oli agronoomeja ja maanviljelijöitä, uhrannut äskettäin paljon työtä tämän asian valaisemiseksi ja monienkin ehdoitusten tekemiseksi. („Maanviljelysopetusta pikkuviljelijöille“ v. 1902.) Se tapa, millä viimemainittua mietintöä hra I:n ensimäisessä kirjoituksessa käsiteltiin, pani jo aavistamaan, ettei se varmaankaan uusissa, luvatuissa ohjelmissa tulisi kovinkaan suurta arvoa saamaan. Jotakin aivan uutta ja ehdottomasti pätevää oli siis tulossa. — Tämän vuoden tammikuun numerosta olemme nyt tuon ohjelmakirjoituksen lukeneet. Mutta odotuksiimme nähden olemme suuresti pettyneet.

Varsinainen, positiivinen ehdoitus on lyhyesti sanottuna seuraava: „*Yhdistettäköön aluksi nämä talvikurssit kaikkien kansanopistojemme yhteyteen.* [1] — — — *Ajan pitkään* eivät kuitenkaan nämä voi antaa maataloudellista ammattisivistystä kaikille niille tuhansille talollisten ja torpparien pojille, joitten tulee siitä osallisiksi tulla. Talviopistojen syntymistä yksityisten pienille tiloille on *senjälkeen* [1] kaikin puolin edistettävä, syntyköön niitä mitä useampi, sen parempi, *mutta ei 1901 komitean ehdoittamaa byrokraatista suuntaa!*“ (Omituista on, että kirjoittaja heti tämän pääehdoituksen tehtyään on itse ensimäisenä laatimassa viivanalaista vastalausetta sitä vastaan: „Älköön kuitenkaan sokeasti peitettäkö silmiä vastakkaiselta yksipuolisuudelta, kun tällaisen käytännöllisen laitoksen johdossa on teologi tai filologi“ j. n. e. Mielellämme yhdymme tähän vastalauseeseen,

---

[1] Meidän alleviivaama.

mutta meistä se arveluttavassa määrässä tuntuu heikontavan ehdoitusta, melkeinpä osittain kumoovan sen.)

Mielellämme tunnustamme että tämä jälkimäinenkin kirjoitus sisältää koko joukon sattuvia ja oikeaan osattuja havaintoja ja ajatuksia sekä teräviä arvosteluita olevista epäkohdista. Samalla siinä kuitenkin on sekä suoranaisia virheitä että väärinkäsityksiä. Veisi liian pitkälle ruveta niitä kohta kohdaltaan luettelemaan. Väittelyä voisi muutenkin riittää loppumattomiin, sillä toinen käyttää „punaisia" silmälaseja siellä missä toinen koettaa katsoa ilman laseja. Erityisesti olemme ihmetelleet sitä ettei kirjoittaja ole välittänyt ottaa selkoa niistä uusista toimenpiteistä, joita paraikaa suunnitellaan, jopa on toteutettukin.

Seuraavat seikat tulkoot tässä kosketelluiksi:

1) Paraikaa on anomuksien muodossa vireillä kolmattakymmentä maamieskoulupuuhaa (jotkut ovat olleet senaatissa syksystä 1902 lähtien). Monta on sen lisäksi vireillä eri paikkakunnilla. Liioittelematta voimme sanoa, että ainakin 25 maamieskoulupuuhaa on menneillään. Enimmät ovat aiotut itsenäisiksi. On joukossa joitakuita kansanopistojen rinnalle ja yhteyteenkin aiottuja. Aloite hyvin useaan on otettu varsinaisen kansan keskuudessa, maamiesseurain puolelta, myöskin maanviljelysseurain, muutamissa tapauksissa valtion viranomaistenkin puolelta. Kyllä tätä asiaa siis on ajettu, vaikkei kaikki siitä näy tietävän tai välittävän tietää. Yksitalvisia itsenäisiä maamieskouluja on jo toimessa 3, niistä 1 toista vuotta, ja toimivat hyvällä menestyksellä. Useat kansanopistot ovat sen lisäksi saaneet apurahoja valtiolta (2,000—4,000 mk kukin) pannakseen toimeen joko erityisiä maamiesosastoja tai auttaakseen maataloudellista opetusta kansanopiston yhteydessä. Nykyinen maanviljelyshallitus on puoltanut useimpain maamieskoulujen avustamista, niinhyvin erillisten kuin kansanopistoonkin yhdistettyjen. Vanhoista käytännöllistietopuolisista kouluista lakkasi 2 viime syksynä, ensi syksynä 1, seuraavana ainakin 1 (luultavasti 2) j. n. e.

2) Oppilasapurahat eivät ole unehtuneet (kuten hra I. olettaa) v. 1902 komitealta eikä viranomaisilta. Komitea pitää niitä välttämättöminä ja omistaa niille mietinnössään eri luvun (siv. 111). Kahdella toimessa olevalla maamieskoululla on kummallakin määrärahansa oppilasstipendeiksi.

3) Komitean ehdoittamaa maamieskoulua sanoo hra I. liian kalliiksi ja myöskin byrokraatiseksi. Miksi pitää hyvän ammattikoulun maamiehiä varten olla ehdottomasti huokean? Uhrataanhan yhtä oppikoulua varten ei ainoastaan kymmeniä, vaan satoja tuhansia. Sweitsissä, jossa maamieskoulut ovat kanttoonien kustantamat, rakennettiin muutamia vuosia sitten maamieskoulu, joka tuli maksamaan $^1/_4$ miljoonan (Brugg, Argaun kanttonissa). Hra I. ei näy ymmärtäneen, että ehdoitetun maamieskoulun (kustannusarvio noin 14,000, edusmieskokouksessa sittemmin alennettu

noin 12,000 mksi vuosittain) opettajista ainakin toinen toimii kiertävänä neuvojana (konsulenttina) koulun piirissä (esim. kihlakunnassa).

4) Vuoden 1896 asetus maanviljelyskouluja varten on edelleen voimassa ja estää tämä asetus, siksi kuin se kumotaan tai muutetaan, kovin pitkälle meneviä uudistuksia vanhojen vielä elossa olevien koulujen ohjelmissa. Viime valtiopäivillä tehtiin anomusehdoitus maamieskouluista, mutta tunnetuista syistä jäi kesken, kuten monet muut hyvät asiat. Lisätty maanviljelyshallitus on ehdoittanut uuden komitean asettamista alempaa maanviljelysopetusta varten koko laveudessaan.

5) Käytännöllisen maanviljelystaidon kehittämisestä harjoittelijajärjestelmän kautta on maanviljelysvirkamiesyhdistyksen asettama pienempi komitea laatinut seikkaperäisen ehdoituksen. Mietintö on jo syksyllä ilmestynyt ruotsiksi, äskettäin myös suomeksi: „Järjestetty harjoittelijalaitos maataloutemme alalla.“

6) Maatalousoppilaitosten tähän asti kieltämättä riittämättömän tarkastuksen tehokkaammaksi tekemistä varten — johon hra I. aivan oikein myös huomionsa kääntää — on myöskin tehty uudistusehdoituksia. Eräs ehdoitus odottaa enää ratkaisua korkeimmassa paikassa.

7) Maatalousoppilaitosten opettajain (siis alemmankin maanviljelysopetuksen alalla) asianmukaisemmasta valmistamisesta tehtäviinsä on myöskin ehdoitus olemassa, joka lisätyssä maanviljelyshallituksessa on hyväksytty.

8) Tanskan maamieskoulut (kuten kansanopistotkin) nauttivat todellisuudessa isompaa valtionkannatusta kuin mitä hra I. kertoo. Valtio siellä näet uhraa parisataa tuhatta kruunua vuosittain stipendeiksi eli opiskeluapurahoiksi kansanopistojen ja maamieskoulujen oppilaille. Kun nämä oppilaitokset melkein poikkeuksetta ovat johtajiensa omistamia internaatteja, tulevat opiskeluapurahat osittain välillisesti melkoisesti hyödyttämään „afäärin“ omistajaa. Tämän tuntevat kyllä ne, jotka ovat tutustuneet sikäläisiin oloihin. Tästä asiain tilasta johtuu myöskin eräs epäkohta, nimittäin se että oppilaita vastaanotetaan, melkein rajattomasti, josta opetukselle ainakin jonkun verran on haittaa. (On kansanopistoja, joissa oppilasluku on noussut 180:een jopa 200:aan ja maamieskouluissa 120—150:een.) Tästä huolimatta on tämä avustusmuoto erinomaisen tärkeä ja olisi se meilläkin asetettava yleiseen käytäntöön.

Emme halua jatkaa pitemmälle. Lopuksi rohkenemme esittää pääkohdittain lyhyen luettelon niistä toimenpiteistä, joitten m. m. pitäisi sisältyä alemman maanviljelysopetuksen ohjelmaan. Ehdoitukset eivät ole allekirjoittajan yksinään. Niitä on moni ennen esittänyt ja on niillä useimmilla ainakin ammattipiireissä ja maanviljelijäin keskuudessa paljon kannatusta. Mutta katsomme velvollisuudeksemme edellisen johdosta ja yhteydessä esittää ne „Valvojan“ lukijakunnallekin:

1) Kaikessa maatalousopetuksessa olisi pyrittävä siihen että tieto-

puolinen opetus ja käytännöllinen harjaantuminen eroitetaan toisistaan. Tästä seuraa johdonmukaisesti nykyisten maanviljelyskoulujen kohtalo.

2) Päämuotona pikkuviljelijäin maanviljelysopetuksessa olisi pidettävä yksitalvisia maamieskouluja, joita olisi saatava vähitellen yksi kuhunkin kihlakuntaan. Ammattikoulussa on johto uskottava ammattimiehelle. Jos soveltuu, voi tällaisen koulun sijoittaa kansanopiston *rinnalle*, kuitenkin itsenäisenä.

3) Kansanopistoissa olisi edelleenkin annettava maatalousopetusta sivu-aineina muun yleissivistävän pääopetuksen ohella. Kansanopistoja on valtion varoilla kannatettava kuten maamieskoulujakin.

4) Maatalous olisi saatava opetusaineeksi kansakoulujen jatkokursseihin. Jotta tämä olisi toteutettavissa, olisi erityinen tätä tarkoitusta varten laadittu oppikirja aikaansaatava ja kansakoulun opettajille järjestettävä parin viikon kestäviä maataloudellisia lomakursseja (esim. elokuun kuluessa, maanviljelystiedekunnan yhteydessä Helsingissä, Mustialassa tahi Kurkijoella).

5) Kansakoululaitosta uusittaessa olisi pidettävä silmällä sitäkin, että kansakoulu tulisi pohjakouluksi myöskin maanviljelysopetukselle, kansan pääelinkeinon harjoittajia varten. (Katso v. 1902 komitean mietintöä, siv. 121—123.)

6) Maataloudellinen neuvojatoiminta olisi yhdistettävä maamieskoulujen toimintaan siten, että näiden koulujen opettajista ainakin yksi toimisi kesäisin kihlakunnassa neuvojana, ollen läheisessä vuorovaikutuksessa maanviljelysseurain kanssa ja näiden ohjauksen sekä valvonnan alaisina.

7) Sekä valtion että paikkakuntien on hankittava opiskelu-apurahoja varsinkin vähävaraisempien pikkuviljelijänuorien käytettäviksi yhtähyvin maamieskouluissa kuin kansanopistoissakin käynnin helpoittamiseksi.

8) Jossain muodossa olisi paikkakuntien aina uhrattava jotakin koulujensa ylläpitämiseksi. (Esim. huoneisto, tai polttopuut, opiskelu-apurahoja y. m.)

9) Kiertäviä maamieskouluja, luentosarjoja, maamiespäiviä, opintoretkiä j. n. e. olisi järjestettävä paikallisten olojen mukaisesti.

10) Koko maata varten ei yleensä jäykkiä ja sitovia kaavoja ole luotava, vaan olisivat paikalliset olosuhteet ja tarpeet aina huomioon otettavat.

Vastineeni on monien matkojen takia myöhästynyt enemmän kuin olisi ollut suotavaa.

Maaliskuu alussa 1906.

U. Brander.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Teollisuushallitukselta: Suomen teollisuushallituksen tiedonantoja. 32 vhk. — Teollisuustilastoa v. 1904. Edellinen osa.

Otavalta: *Leo Tolstoi*, Evankeliumi. Suom. Arvid Järnefelt. 1: 50. — —, Perheonni. Suom. Arvid Järnefelt. 1: 50. — *Helmi Setälä*, Mennyt päivä. 2: 25. — *Valfrid Vasenius*, Vaalitapa-ehdotus. —: 50. — Tulevaisuutta kohti. Suomeksi julk N. R. af Ursin. Toinen painos. 2: —. — *Max Oker-Blom* ja *E. V. Levander*, Kodin lääkärikirja. 7 ja 8 vhk. à —: 45. — *Hannes Gebhard*, Pienviljelijät kokoon! —: 50.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *Donald Mackenzie Wallace*, Venäjä. Suom. 1 vhk. 1: —. — Kodin keittokirja. 2 vhk. —: 30. — Keksintöjen kirja. 3 vhk. —: 65. — *Z. Topelius*, Lukemisia lapsille. Suom. 18 vhk. —: 75. — Sosialidemokratian vuosisata. 11 ja 12 vhk. à —: 25. — *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. Suom. 25 vhk. —: 55. — Martti Lutherin saarnoja. 4 vhk. —: 50. — *Sven Hedin*, Seikkailuja Tibetissä. Suom. 10 ja 11 vhk à —: 50.

Heliokselta: *J. E. Rosberg*, Land och folk. 14 vhk.

Kansallisosakepankilta: Kansallisosakepankki v. 1905.

Boman & Karlssonilta: *A. T.*, Rakkautta ja politiikkaa. Näytelmä. —: 75. — *Yrjö Heilala*, Arvannosto. Näytelmä. —: 75. — *Urho Haapanen*, Suomen päivä. Runokuvaelma. —: 50.

Toimittajalta: (Prof. I. A. Lundell, Upsala): Svenska landsmål och svenskt folklif. vhkt 1—5, 1905.

Tekijältä: *J Jõgewer*, Eesti kirjandus II.

Suomen museo, n:o 1: C. F., Bjerno kyrka. — J. R. A., Muutamia kirkkomaalareita isonvihan jälkeen. — Juhani Rinne, Heikkilän kylän kivikautinen asuinpaikka.

Teoloogi nen aikakauskirja, n:o 2: G. G .Rosenqvist, Några ord om religionsfrihet och erforderliga reformer i religionsfrihetens intresse. Jaakko Gummerus, Kuvauksia Englannin kirkollisista oloista II. — Martti Ruuth, Kirkko ja työväenliike.

Virittäjä, n:o 1: H. O., Henrik Gabriel Porthanin vatjalaisharrastukset. — Väinö Salminen, Skandinavian suomalaiset äidinkielestänsä.

Finsk Tidskrift, n. 1—2.
Pellervo, n:o 2.
Suomen urheilulehti, n:o 2.
Pyrkijä, n:o 2.
Nuid, n:o 2.
Metsän ystävä, n:o 2.
Sosialistinen aikakauslehti, n:o 5.
Lukutupa, n:ot 4, 5.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja ja B-sarja, helmik.
Alempi kansanopetus, n:ot 1, 2.
Omatunto. II, 10, 11.
Naisten ääni, n:o 2.
Framtid, n:ot 8—13.
Le courrier européen, n ot 7—10.
Suomen kirjakauppalehti, n:o 2.
Nuori Suomi, n:ot 8—14.
Eesti Postimees, n:ot 27—59.
Kanerva, n:ot 2—3.

J. V. SNELLMANIN

MUISTO

VALVOJAN JUHLAJULKAISU

TOUKOKUU 1906

5 VIHKO

HELSINGISSÄ,
SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINON OSAKEYHTIÖ,
1906.

Sisällys:

Aikanasi. Kirj. J. H. E.
Mikä on suomalainen sivistys? Kirj. B. F. Godenhjelm.
Lisäpiirteitä Saiman syntyyn ja kuolemaan. Kirj. Alpo Silander.
Yksilön merkitys historiassa. Kirj. Arvi Grotenfelt.
J. V. Snellmanin kannasta rautatiekysymyksissä. Kirj. Jalmari Castrén.
J. V. Snellman kotimaisen kaunokirjallisuuden arvostelijana. Kirj. V. Tarkiainen.
Miliä puolella olisi Snellman ollut . . .? Kirj. Zach. Castrén
Snellmanista ja kansallisuuskysymyksestä. Kirj. Kustavi Grotenfelt.
J. V. Snellman ja J. J. Nervander kirjeenvaihtavina riitaveljinä. Kirj. E. N.
J. V. Snellman ja nykyajan väittelyt. Kirj. Santeri Ingman.
Snellmanin aika Juhani Ahon kuvaamana. Kirj. Jaakko Gummerus.
Snellmanin ensimäinen suomenkielinen kirje Lönnrotille.
J. V. Snellman kauppaopiston suunnittelijana.

Kuvia:

Saima. — J. V. Snellman 1837. — Maamiehen Ystävä. — Litteraturblad. — Valokuvajäljennös Snellmanin kirjeestä Lönnrotille.

Aikanasi.

Sinä suosumusta Suomen kansan
Aikanasi huusit valvomaan,
Huusit oikeuden huutajaksi,
Vapautensa itse vallantaan.
Harva silloin nosti korviaan,
Minkä nostikin, sen painoi jälleen,
Painuen taas mullan painajaksi.
Mutta Sinä työnsit aallon liikkumaan, —
Kansan hengen nostit itse päälleen —
Liikkumaan se jäikin ainiaksi.
Nyt on liikuksissa kaikki kansa,
Valvomassa oikeuksiansa.
Nyt se kutsuu maalle uuden ajan,
Muistaen Sun, alkuliikuttajan.
Niinkuin kevät, luomisvoimia
Herättää nyt aika kansassa.
Missä ennen harva valvoi yössä,
Siellä joukot liikkuvat nyt työssä.
Aamusanasi nyt liikkuu heissä,
Niinkuin päivä kastekyyneleissä,
Maata virkistäen, uudistaen,
Kuvastaen kirkkaan taivaslaen.

VALVOJA 1906, V.

Sinä elät kansassasi nyt,
Sanasi on täällä täyttynyt.
Vaan se täyttyy aina uudestaan,
Kun tää Suomi nousee kasvussaan.
Nouseehan se, kansa aaltoaa,
Uuden päivän silmä heiastaa!

J. H. E.

Mikä on suomalainen sivistys?

Kirjoittanut

B. F. GODENHJELM.

Noin viisikymmentä vuotta sitten ei voitu vielä puhua suomalaisen sivistyksen olemassa-olosta. Se oli vain kaukainen tulevaisuuden kangastus; mutta semmoisenakin se saattoi toivoa elähyttää ja ohjata työtä vakinaista päämäärää kohti. Olihan Arvidssonin laskemaa perustusta aikojen kuluessa yhä lujemmaksi tehty; Runebergin runoilu, Kalevala ja Kanteletar sekä vihdoin J. V. Snellmanin laajalle kaikuvat kehoitukset osoittivat kansallisen aamun asteittain tapahtuvaa valkenemista, luoden sivistyneiden tietoisuuteen yhä enemmän isänmaallista sisällystä. Mutta nämä kaikki olivat kuitenkin vain vastaisen kehityksen lupaavia enteitä ja välttämättömiä edellytyksiä. Aatteet ja tunteet olivat tosi-elämään sovitettavat. Kun kansallinen runous alkoi verhoutua omakieliseen pukuun, kun Kalevalan pohjalla oli syntynyt suomalainen kirjallisuus ja Snellmanin aatteita ruvettiin yhteis-elämässä toteuttamaan, silloin vasta sopi puhua varsinaisesta suomalaisesta sivistyksestä.

Suomalainen sivistys — tämä tenhosana jo kansallisen kevään ensi hetkinä yhdisti hajanaiset voimat suomen kielen viljelemiseen, se saattoi suomalaisia kouluja perustamaan, ja

Helsingin suomalaisen alkeisopiston hyväksi se köyhimmänkin kukkarosta loitsi varoja esiin. Tämä aate palautti suomen kielen sivistyneiden koteihin ja seurustelupiireihin; sen vaikutuksesta syntyi vilkas ja hedelmärikas toiminta omakielisen kirjallisuuden alalla. Kansallisen elämän vaurastuessa sai suomalaisen sivistyksen käsite yhä laajemman, yhä runsaamman merkityksen.

Tulivatpa sitten sortovuodet, jotka niin turmiollisesti vaikuttivat siveelliseen elämänkäsitykseen. Mutta silloinkin oli „kansallisen sivistyksen säilyttäminen“ se ajatus, jota „laillisuuden“ ohessa useimmin mainittiin. Ja myrskyjen tauottua se oli pysynyt muuttumattomana, ylevänä tarkoitusperänä, vaatien kansalaisten tarmokasta toimintaa.

Mutta mikä on tämä suomalainen sivistys?

Kun puhun sivistyksestä, käsitän sen tämän sanan täydellisimmässä merkityksessä. En tarkoita ulkonaisessa elämänjärjestyksessä ilmenevää kultuurimuotoa enkä jossakin yksilössä korkealle kehittynyttä älyllistä etevyyttä, vaan koko maailmankatsomusta kannattavaa henkistä edistyskantaa. Sivistys — niin tahtoisin sen käsittää — on henkisen toiminnan suuntautuminen korkeampia yhteisiä päämääriä kohden ja siitä johtuva elämänkatsomus. Se varttuu ja muodostuu yksityishenkilöissä, joissa se elää ja vaikuttaa; mutta se ei rajoitu näihin, vaan hallitsee elähyttävänä voimana useampain henkilöin, jopa koko kansakunnankin yhteis-elämää.

Suomalaisen sivistyksen ulkonainen muoto ja tunnusmerkki on tietysti *suomen kieli.* Minun ei tarvitse selittää, mikä suuri arvo kielellä on kunkin kansan elämässä, miten se on omituisen kansanhengen ilmaisija ja eri kansalaisryhmien yhdistäjä. Sen merkitys on nykyaikana jo kyllin tunnettu ja tunnustettu. Meillä jo alusta alkaen kansallisen sivistyksen aate kohdistui kieliharrastukseen; se piti kansalliset pyrinnöt koossa ja mitä erilaisimmat luonteet ja katsantotavat siinä yhtyivät. Muut asiat jäivät tulevaisuuden varaan; ensin oli saatava vankka, kaikille yhteinen pohja. Vasta myöhemmin nousi uusia kysymyksiä, jotka hajoittvat kansallismielisten rivit.

Kun ajattelemme entisiä aikoja, muistamme mielihyvällä niiden tuoretta ja vilpitöntä innostusta; mutta sittenkin meidän tyytyväisinä on tunnustaminen, että on suuresti edistytty. Leveä juopa meitä eroittaa niistä päivistä, jolloin maalainen, jos Helsingissä kuuli kadulla sivistyneiden suomea puhelevan, hämmästyneenä kysyi: „mistä kaukaa herrat ovat, kun haastelevat suomea?“ Iloksensa saa kävelijä nykyään pääkaupungin kaduilla kuulla hienonpuolistenkin ihmisten kansan kieltä puhuvan; varsinkin opiskelevassa nuorisossa on suomen kieli päässyt yhä suurempaan valtaan. Kodissa, koulussa, julkisissa toimissa on kansallinen kieli voittanut yhä enemmän alaa, puhumattakaan sen varttumisesta ja kaikinpuolisesta tarkistumisesta sekä suomalaisen kirjallisuuden nopeasta edistymisestä viimeksikuluneina vuosikymmeninä. Ja valtiollisen uudistuksen hetkenä, kun kansallis-elämän sulut äkkiä avautuivat, oli suomen kieli ikäänkuin yhdellä iskulla saavuttanut suuren voiton; noina pimeinä vuosina oli yhteisyyden tunne vähittäin juurtunut sivistyneihin ja suomen kielen asema kaikissa kansankerroksissa vahvistunut. Että myöhemmin taas on ilmaantunut taantumuksen oireita, ei muuta tätä tosiasiaa. — Lyhyesti sanoen, on paljon, mikä ilahuttaa ja herättää toiveita.

Mutta ei kansallinen kielemme kuitenkaan vielä ole kaikin puolin päässyt luonnolliseen asemaansa. Lainsäädäntötoimilla tuskin päästään lopulliseen päämäärään. Sitä enemmän jää yksityisten suoritettavaksi. Aukkoja on siellä täällä, jotka vaativat täyttämistä. Monessa suomenkielisessäkin elää vielä tuo vanha ennakkoluulo ruotsinkielen hienommuudesta; se on muka itseoikeutettu korkeampaan seuraelämään. Siihen vaikuttaa myös jonkinlainen jatkuvaisuuden laki, joka henkisessä maailmassa on yhtä voimallinen kuin luonnossakin. Ikävä kyllä, on paljonkin syytä siihen valitukseen, ettei vieläkään anneta kansalliselle kielellemme täyttä arvoa. Kodissa ja seuraelämässä, yliopiston opetuksessa, liikemaailmassa y. m. sitä monella tavalla syrjäytetään. Että nuoremman sukupolven huomio viime aikoina taas on kääntynyt tähän epäkohtaan ja

voimallisesti vaatii sen korjaamista, on uudestaan elpyneen kansallis-innon merkki ja oikeuttaa hyviin toiveisiin.

Syvempi sivistysvirtaus on tätä nykyä epäilemättä suomalainen; sen huomaa esim. kirjallisuudesta ja suomenkielisen kansan edistyspyrinnöistä. Mutta pinnalla rehentelee ruotsalaisuus; ruotsalaista on kaikki, mikä helposti tulee näkyviin, etenkin mikä pistää muukalaisen silmään, ja niin saa vieras väärän kuvan kansallisista oloistamme. Kauppapaikoissa, höyrylaivoissa, ravintoloissa on ruotsin kieli herrana. Puoti- ja telefoni-neidit ovat itsepintaisia aineksia. Näiden olojen vaikutuksesta muukalaisten on niin perin vaikea ymmärtää, ettei täällä ole kahta kansallisuutta, vaan yksi ainoa kansa ja että suomen kieli jo on kohonnut sivistyskielen arvoon.

Eheään kansalliseen sivistykseen päästään vasta silloin, kun kansallistunne juurtuu yhteiskunnan jäsenten sisimpään olemukseen, niin että se luonnon voimalla hallitsee koko elämää. Mutta kaikissa sivistystoimissa täytyy ihmisen kuitenkin itsetajuisesti toteuttaa tunteensa vaatimukset, ja niin tässäkin. Kun Suomen sivistyneet tai ainakin se osa heistä, joka tietää ja tuntee edustavansa kansan suurta enemmistöä, täysin itsetietoisesti ja syvimmän tunteensa pakoituksesta koroittaa suomen kielen pääkieleksensä, silloin suomen kielen asia on lopullisesti selvitetty. Sekin on silloin oleva muuttuneiden olojen merkkinä, että muukalaiset täällä eivät enää ruotsalaistu, niinkuin tähän asti on tapahtunut, vaan suomalaistuvat.

Mutta suomalaista sivistystä ei muodosta ainoastaan suomen kieli, vaan myös *suomen mieli.*

Meidän tulee erityisenä kansakuntana toimia muiden kansojen rinnalla. Sentähden meillä sivistyksen pohjana pitää olla oma kieli ja oma katsantotapa; muuten emme voi tuoda uusia aiheita ihmiskunnan yleiseen kehitykseen. Suomalainen sivistys ei ole ainoastaan suomenkielinen sivistys, vaan sivistys, joka ilmaisee Suomen kansan varsinaisen elämänkatsomuksen, eli toisin sanoen, elämänkatsomuksen, joka sisältää kaikki, millä Suomen kansa on voinut tai vast'edes voipi kartuttaa ihmiskunnan yhteistä sivistystä. Kullakin kansalla on

oikeus elää omaa kansallista elämäänsä; mutta ehtona on, että se omistaa yleis-inhimillisen sivistyksen sekä muodostaa ja rikastuttaa sitä oman luonteensa mukaan.

Tästä huomataan — mikä muuten jo itsestäänkin on selvää —, että suomalais-kansallisen sivistyksen sisältönä ei voi olla yleis-ihmisyydestä erillään oleva, kotiolojen ahtaisiin kehyksiin supistuva käsityspiiri eikä toiselta puolen suomenkieliseen verhoon puettu kosmopoliitinen hengenviljelys, vaan isänmaallinen ja yleisinhimillinen puoli ovat välttämättömästi sulatettavat yhteen.

Minun mielestäni suomalaisen sivistyksen pääluonteen perustaa kolme asiaa: 1) sen kansanomainen tiedollinen sisällys; 2) yhteiskunnallisten ja yleensä siveellisten käsitteiden yhtäpitäväisyys meillä kehittyneen oikeus- ja siveellisyystajunnan kanssa ja 3) paraat yleis-inhimillisen sivistyksen aatteet, sovitettuina meille ominaiseen maailmankatsomukseen.

Ensiksi siis: kansallisen kultuurin hyväksi tulee käyttää kaikki tarjona olevat kotimaiset sivistys-aineet. Sivistyneen kansalaisen tietovarastoon kuuluu välttämättömästi oman maan ja kansan sekä entisen että nykyisen elämän tunteminen. Kuinka tärkeät tässä suhteessa ovat Suomen historia ja maantiede sekä selvä käsitys meidän maan valtiollis-yhteiskunnallisista oloista, siihen tuskin tarvitsee viitata. Sen lisäksi perehtyköön jokainen sivistynyt jo nuoruudesta asti suomalaiseen kansanrunouteen, ennen kaikkea Kalevalan ihmemaailmaan, ja uudemman suomalaisen kirjallisuuden huomattavimpiin teoksiin, niinkuin myös niihin kotimaan ruotsalaisiin runoilijoihin, joilla on isänmaallinen merkitys. Kaikista näistä tietoaarteista lähtee virkistävä henki, joka elähyttää tunteita ja josta muodostuu tosi kansallinen ajatuspiiri. Selvää on, etten tarkoita tietoja semmoisinaan, vaan niiden tuottamaa elävää harrastusta ja lämmintä osanottoa oman kansan henkiseen kehitykseen. Omakielisen kirjallisuuden ja kansallisten edistyspyrintöjen innokas tukeminen on jokaisen suomalaisen kunnia. Muistettakoon myös kotimaista taidetta, joka viime aikoina

on noussut yhä kauniimpaan kukoistukseen. Sekin luo kansalaissivistykselle uutta sisällystä.

Jokaisessa kansassa historialliset olot synnyttävät omituisen maailmankatsomuksen, jonka mukaan arvostellaan ihmiselämän ilmiöitä. Luulisin meilläkin jo muodostuneen henkisen mittakaavan, joka selvästi eroittuu muiden kansojen katsantotavasta, vaikka tietysti yleis-europpalaiset käsitykset ovat molempien yhteinen pohja. Tiedollisen sivistyksen tuottama aatepiiri ja olot, joissa elämme, antavat sille oman värityksensä, ja sen mukaan monen asian arvo meidän silmissämme ylenee tai alenee. Vastoin sitä imperialismin ja omavaltaisuuden henkeä, joka nykyään monessa maassa ylpeästi kohoaa, on suomalaisen myötätuntoisuus varmaan vastaisinakin aikoina aina liittyvä pienten kansojen itsenäisyyspyrintöihin, lailliseen järjestykseen ja vapaaseen valtiomuotoon. Suuret kansat nykyaikana eivät juuri käännä huomiotansa humaanisiin, puhtaasti aatteellisiin kysymyksiin; eri maiden keskinäiset valtasuhteet sekä kaupan ja teollisuuden edut ovat heidän valtiollis-yhteiskunnallisen katsantotapansa keskuksena. Meillä päinvastoin aatteelliset kysymykset etupäässä kiinnittävät ihmisten mieltä. Mutta varsinkin kaikki, mikä tavalla tai toisella koskee kansan yhteistä elämää tai yksilön itsenäisyyttä, saa meidän oloissamme laajalta vastakaikua. Suomalainen sivistys on pohjaltaan kansanvaltainen ja vapautta suosiva; olihan säätyluokkien toisiinsa lähentäminen ja kansankielen ottaminen sivistyneiden kieleksi se siemen, josta kansallinen sivistys on kasvanut. Suomessa ei ole koskaan ollut niin jyrkkää säätyeroitusta kuin enimmissä muissa maissa. Virkavallan oireita on kyllä ollut, mutta sitä on aina kammottu. Kieliolot aikanaan rakensivat aidan ylä- ja alaluokan välille, mutta nyt tämä aita on kaatunut, — ainakaan sen pystyssäpitoa ei tunnusteta oikeutetuksi. Yksilön itsenäisyyttä suosiva suunta vaikuttaa senkin, että naisen arvo ja osanotto yhteiskunnalliseen elämään Suomessa lienee suurempi kuin missään muualla Europassa. — Tuskin tarvinnee sanoa, että tässä ei ole puhetta yksityisten valtiollisista mielipiteistä. Puolue-

ryhmitykset ovat vaihtelevia, satunnaisten olojen aiheuttamia, ja johtuvat pääasiallisesti eri henkilöin subjektivisesta ajatussuunnasta; mutta kaikissa tapauksissa kansallisen sivistyksen luonto johdonmukaisesti vie semmoiseen katsantotapaan, joka vaatii vakaantuneen oikeustajunnan pysyttämistä ja isänmaan sisällisen itsenäiiyyden suojelemista.

Kolmanneksi kansallisen sivistyksen tulee pysyä yleiseuroppalaisen sivistyksen tasalla. Sen täytyy imeä uutta voimaa ja virkeyttä ihmiskunnan yhteisestä kultuurityöstä ja samalla laajentaa näköalaa kotimaan ja nykyhetken rajojen yli. Ajan yleiset virtaukset eivät saa jäädä meille vieraiksi ja entisaikojen saavuttamat voitot hengenviljelyksen alalla meidän tulee yhdistää omaan sivistykseemme ja tehdä hedelmällisiksi. Samalla kuin taiteemme ja kirjallisuutemme ytimeltään on oleva tosi-suomalainen, on se itseensä sulauttava parasta, mitä muiden kansojen henkiset pyrinnöt ovat tuottaneet. Sivistys ei saa kangistua yksipuolisiin muotoihin. Tiede taas on sitä laatua, että se ei siedä mitään itseensä sulkeumista, vaan aina tutustuttaa viljelijänsä muiden kansojen tutkimustyöhön. — Kun siis on tärkeätä, että kaikilla henkisillä aloilla pidetään vireillä yhteyttä muiden sivistysmuotojen kanssa, on välttämätöntä, että ne, joiden tehtävä on korkeamman sivistyksen kannattaminen, oman kielensä ohessa osaavat etenkin suurien sivistyskansojen kieliä, jotta heidän henkinen näköalansa laajenisi ja he voisivat olla eri sivistyspiirien välittäjinä. Mutta hyvien suomennosten avulla on tämä yleismaailmallinen sivistys levitettävä niin avaralle kuin suinkin on mahdollista.

Ennen kaikkea ahdasmielisyyttä on karttaminen. Todellinen sivistystyö on aina eteenpäin ponnistelevaa pyrkimystä loitolla siintävää päämäärää kohti. Ei seisausta, vielä vähemmin taantumusta! Kansallinen elämänkatsomus on siis alinomaisen kehityksen alainen. Kansallisen maanalan uumenista kumpuaa lukemattomia hetteitä, joista kotimaisen sivistyksen vainiolle voidaan johtaa tuoreuttavia ojia, ja niihin on yhdistettävä yleis-inhimillisen kultuurin leveämmiltä viljelysmailta viereviä, runsasvetisiä virtoja. Näin kasvatetaan kansallis-

sivistyksen parasta viljaa. Ennakkoluulot — ja onhan niitäkin jokaisessa kansassa — kitkettäköön pois. Yksilön erikoisluonteelle ja personalliselle vakaumukselle annettakoon mitä väljin tila vapaasti kehittyä. Siten edistystä paraiten turvataan. On avara piiri, jossa ainoa kysymysten ratkaisija voi olla indiviidin oma luonne ja kehityskanta. Niin on erittäinkin uskonnollisten ja valtiollis-yhteiskunnallisten asiain laita. Sentähden suomalaisen sivistyksen harrastusta ei sovi sitoa mihinkään määrättyyn valtiolliseen tai uskonnolliseen suuntaan; pysyköön se vapaana kaikista kaavoista ja puolueohjelmista.

Olen koettanut pääpiirteiltään esittää kansallisen sivistyksen ihannekuvaa; mutta selvää on, ettei se todellisuudessa muodostu näin täydelliseksi. Eri henkilöin ja harrastusten mukaan se tietysti ilmaantuu monessa eri muodossa. Kullakin on oma tehtävänsä yhteisessä sivistystyössä: toisilla sivistyksen hoitaminen ja kartuttaminen, toisilla sen sovittaminen eri aloille. Muutamat pitävät huolta jostakin erikoispiiristä, kohoten tieteellisen tai taiteellisen tuotannon valoisille kukkuloille; toiset ahertavat käytännöllisen elämän toimissa. Näin kansallinen sivistys esiintyy monivärisenä, rikassisältöisenä kokonaisuutena. Mutta suotavaa on, ettei se pysy ahtaaseen piiriin suljettuna, jonkin erityisen luokan tai piirin yksityisetuna, vaan että se laajalle leviää kaikkiin kansan kerroksiin. Elinvoimaisen sivistyksen välttämätön ehto on vilkas vuorovaikutus korkeamman sivistyksen saaneiden ja syvien rivien välillä. Kansallisten olojen vankasta maaperästä se imee elinnesteensä; vaan yhteis-ihmisyyden puhtaille ilmoille sen latva korkealle ylenee.

Mutta vastaako kotimainen sivistyksemme ylempänä esitettyä perikuvaa? Sen puutteisiin olen jo viitannut. Suomen kieli vaatii vielä paljon hellää huolenpitoa, paljon harrasta intoa tullaksensa yhteis-elämän valtavaksi kannattajaksi, semmoiseksi kuin kansalliskielen pitäisi olla. Kotimaamme entinen ja nykyinen elämä sisältää paljon aarteita, joita ei ole älytty tai vielä keritty käyttää taiteen ja kirjallisuuden hyväksi; mutta tämä on toiselta puolen tulevaisuuden varalle säilyvää

rikkautta. Valtiollinen ja yhteiskunnallinen elämämme — sen valitettavasti jokainen näinä aikoina huomaa — vaatii vielä paljon kypsyttämistä, ennenkuin tosi-sivistyksen henki pääsee sen pohjaan asti tunkeutumaan. Ja vihdoin kulunee vielä paljon aikaa, ennenkuin monipuolinen ja puhdas sivistyksen harrastus ehtii juurtua kaikkiin Suomen kansan kerroksiin. Tuntuuhan siltä kuin nykyajan sivistysriennoissa useinkin pidettäisiin enemmän silmällä elämän käytännöllisiä vaatimuksia ja yksityisen etenemistä jollakin elämän-uralla, kuin henkeä jalostavaa ja mieltä ylenevää tosi-sivistystä.

Mutta sittenkin on myönnettävä, että kansallinen sivistyksemme on päässyt hyvään alkuun. Olen jo huomauttanut, miten suomen kielen asema puolen vuosisadan kuluessa on kokonaan muuttunut. Säädökset ja lainmääräykset ovat päätehtävänsä tehneet; suomalaisuuden asia jää tästälähin ensi sijassa yksityisten kansalaisten innon ja tarmon huostaan. Ja suomen mieli, sekin on jo monella monituisella tavalla voimaansa osoittanut. Koulukasvatuksesta alkaen tieteen ja taiteen ylimmille huipuille asti on kansallinen henki päässyt toimintaa ohjaamaan. „Maamme kirjan“ ja „Vänrikki Stoolin“ lukemisella on jo kauan aikaa lapsissa herätetty isänmaallisia tunteita ja koko kasvatuksessa on kotimainen leima. Kaunokirjallisuudessamme isänmaallinen mieli jo puhkesi esiin Oksasen ja Suonion runoelmissa, ja Aleksis Kivestä alkaen on se saanut puhtaasti kansanomaisen suunnan, jonka todisteeksi tarvitsee vain mainita J. H. Erkko ja Juhani Aho. Näytelmätaiteemme synty ja kehitys on alusta alkaen ollut mitä lähimmässä yhteydessä kansallisten rientojen kanssa. Kuvaus- ja säveltaiteessamme ovat kotimaiset aiheet niinikään kohonneet kunniasijalle; muistakaamme paitsi muita Takasta ja Sibeliusta. Mitä vihdoin tieteelliseen tutkimukseen tulee, niin juuri ne tieteenhaarat, jotka lähimmin liittyvät kansalliseen sivistykseen, täällä ovat huomattavassa määrässä kehittyneet, semmoiset kuin suomen ja suomensukuisten kielten tutkimus, suomalaisen kansanrunouden selville saaminen, kotimaan historia y. m. Nämä ovatkin suomalaisten tiedemiesten yksin-

omaista työ-alaa. Toiselta puolen pidetään vireästi voimassa yhteyttä muiden kansojen ja etenkin suurien sivistysmaiden tieteellisten pyrkimysten kanssa. Eikä täällä kaunokirjallisenkaan tuotannon alalla koskaan ole pysytty vieraina niille aatevirtauksille, jotka muualla maailmassa elähyttävät kirjallisuutta. Mutta niiden piiri, jotka koettavat tutustua maailmankirjallisuuden tuotteisiin, on epäilemättä vuosi vuodelta tullut laveammaksi. Vaikka nykyinen kirjallisuutemme on tullut yhä kansallisemmaksi sekä muotonsa että henkensä puolesta, on se pysynyt likeisessä yhteydessä yleis-europpalaisen kultuurikehityksen kanssa. Tämä on tietysti sille eduksi, kunhan vain osataan välttää orjallisen mukailun vaaraa. Tarkemmin katsottaessa huomataan, kuinka Suomenmaan kaunokirjallisuudessa aikojen kuluessa on ilmennyt eri vaikutuksia, ensin etupäässä antiikkisia sekä saksalaisia ja englantilaisia (niinkuin esim. Shakespearen vaikutus Kivessä), myöhemmin skandinavilaisia ja ranskalaisia. Omituista on, että skandinavilaisten, etenkin norjalaisten, esikuvain merkitys on suurempi nykyisessä suomenkielisessä kirjallisuudessa kuin ennen aikaan meidän maan ruotsinkielisessä runoudessa.

Jos vielä silmäilemme valtiollis-yhteiskunnallista elämää, täytyy myöntää, että kansallinen katsantotapa siinäkin on päässyt yhä enemmän voitolle. Kansanvaltaisuuteen ja tasa-arvoon suuntautuva edistysharrastus, joka yhä valtavampana on tullut näkyviin, riittää jo yksin sitä osoittamaan.

Yllämainitusta selvinnee, että kansalliselle sivistyksellemme jo on laskettu vankka perustus, joka vain vaatii tehokasta intoa ja toimintaa tullaksensa yhä täydellisemmäksi, tarkoitustansa vastaavammaksi.

Yksi kysymys on vielä selvittämättä. Missä suhteessa on maamme ruotsinkielinen väestö tähän kansallis-suomalaiseen sivistykseen? Onko suotava, että ruotsalainen rahvas jää kokonaan sen ulkopuolelle? Saavatko ne sivistyneet, jotka ruotsalaisilla seuduilla edustavat tätä rahvasta ja omastakin puolestaan pysyvät ruotsinkielisinä, työntää luotansa kaikki suomalaisen sivistyksen vaikutukset? Näiden kysymysten johdosta

muistuu mieleeni, mitä englantilainen Patterson kertoo Unkarin saksalaisista. Hän mainitsee, että he eivät tahdo olla „Unkarin saksalaisia“, vaan „saksankielisiä unkarilaisia“ (ei „ungarische Deutsche“, vaan „deutsche Ungarn“). Tämä soveltuu kaikin puolin Suomenmaan ruotsalaisiin. Pitäköot itseänsä ruotsia puhuvina suomalaisina, osana siitä kansakunnasta, jonka varsinainen kieli ja kultuuri on suomalainen. Ahvenanmaan asukkaiden ja rannikkorahvaan ruotsalaisuus pysynee vielä kauan entisellään ja laki suojelkoon vast'edeskin heidän kielellisiä oikeuksiansa; mutta heissäkin on kansakoulun ja kirjallisuuden kautta herätettävä suomalainen kansallistajunta. Selvää on, ettei sivistyneidenkään suhteen pakko voi tulla kysymykseen; mutta aksiomina pitäisin, että kaikkien, jotka tahtovat toimia koko Suomen kansan eikä vain oman paikkakuntansa hyväksi, tulee osata suomea; heissäkin on elävä kansallistunne saatava viriämään. Ruotsalaisissa oppikouluissa on tietysti niin perusteellisesti kuin mahdollista opetettava suomen kieltä; mutta samalla oppilaiden tulee tutustua suomalaiseen sivistyskehitykseen, suomalaiseen kirjallisuuteen ja kansanrunouteen y. m., sanalla sanoen kaikkeen, mikä kuuluu suomalaiseen sivistykseen. Pääasia on, että ruotsinkielinenkin nuoriso nouseva tuntee ja tunnustaa suomalaiset sivistysmuodot omikseen. — Maaseuduilla yhä vielä rehoitteleva „säätyläisten“ ruotsinkielisyys keskellä aitosuomalaista ympäristöä on luonnoton epäkohta, joka varmaan itsestään raukeaa, sitä myöten kuin nuoriso saa suomalaisen koulukasvatuksen.

Kotimaisen ja ennen kaikkea kansallis-suomalaisen sivistyksen harrastus se näinä ristiriitaisinakin aikoina, eriävistä mielipiteistä ja puoluepyrinnöistä huolimatta, voi liittää Suomen kansalaiset yhteiseen työhön ja toimeen. Olojen muuttuessa ja vaarojen uhatessa se on henkisen itsenäisyytemme paras turva. Toivokaamme siis, että kansallinen sivistyksemme, yhä kasvaen ja vaurastuen, on täyttävä tehtävänsä kansan yhdistäjänä, sen elämän jalostajana ja suojelijana.

Lisäpiirteitä Saiman syntyyn ja kuolemaan.

Kirjoittanut

ALPO SILANDER.

Kuten kirjoitelmani otsakekin jo osoittaa, ei aikomukseni suinkaan ole laatia mitään kokonaisesitystä Snellmanin Saimasta. Tarkoitukseni on vain piirtää ääriviivaiskuva tuon varhaisemman lehdistömme merkillisimmän äänenkannattajan synnystä, sen taistelusta painosortoa vastaan ja sen väkivaltaisesta kuolemasta, mikäli luulen suhteessa tai toisessa voivani luoda uutta valoa noihin seikkoihin. Itsestään on selvää, että minun on pakko, saadakseni kyhäykselleni tarpeellisen kehyksen, paikoittain omistaa muutama sana aiemmin monestikin esiintuoduille tosiasioille.

Kun Snellman päätyi koulunopettajaksi kaukaiseen Kuopioon, antautui hän samalla toimeen, joka kauan oli väikkynyt hänen mielessään — rupesi sanomalehtimieheksi. Hyvissä ajoin hän ryhtyi alkuvalmistuksiin. Lokakuun 9 p. 1843 amanuenssi Sirelius jätti hänen Kuopiossa syyskuun 27:ntenä päiväämänsä avonaisen valtakirjan nojalla senaattiin anomuksen saada julkaista kerran viikossa lehteä nimellä Savolaxarn. Pyyntönsä — asiakirja, josta tähän saakka ei julkisuudessa ole tehty selkoa — Snellman perusteli seuraavaan tapaan. Luottamatta siihen, lausui hän, että päivälehdellä voisi suuremmassa määrin vaikuttaa totuuden puolesta ja hyödyllisten tietojen levittämiseksi oli hän kumminkin toivonut, että sen ulosantamisella saattaisi vähän lisätä syrjäisellä paikkakunnalla asuvien kansalaistensa halua lukemiseen ja pitää sitä vireillä. Senvuoksi hän aikoi varustaa lehtensä mitä vaihtelevimmalla sisällyksellä käsittäen koti- ja ulkomaan uutisia, kirjallisia ja taloudellisia kynäelmiä, historiallisia kertomuksia, uuteloita ja muuta kaunokirjallisuutta sekä senohessa kaik-

kea, mikä korkean esivallan asetusten mukaan ja asianomaisen sensorin luvalla oli sallittua painattaa. Ja uskalsi hän sitä suuremmalla luottamuksella toivoa hänen keisarillisen majesteettinsa suostumusta tähän yritykseensä, kun jokainen kirjallinen kyky, samoinkuin kaikki muut taidot, on taloudellisen omavaraisuuden välineitä, joita ei kenenkään uskollisen alamaisen voitane kieltää elatuksensa hankkimiseksi laillisesti käyttämästä. Mitä häneen itseensä erityisesti tuli, lisäsi hän, olí hän aina kypsyneempään ikäänsä asti maallisen toimeentulon huolehtimisesta lukuapitämättä uhrannut aikansa ja voimansa vakaviin opintoihin, ja täytyi hänen nyttemmin käyttää saavuttamiansa tietoja ja kirjailijakokemustaan taloudellisesti ahtaan tilansa auttamiseksi, johon ylemmän alkeiskoulun rehtorin palkka oli liian riittämätön. Hänen varsinaisista virkatoimituksistaan liikeni kylläkin aikaa kirjalliseen työhön, ja hänen vakaumuksensa oli, että tämmöinen työ Suomessa ainoastaan sanomalehdistön palveluksessa oli omansa tuottamaan jommoistakin ansiota.

Anomus oli laadittu perin sävyisään ja maltilliseen henkeen. Snellmanin pääkaupunkilaisystävät olivat puolestaan sitä vielä sievistäneet ja hioneet siitä pois kaikki kulmikkuudet. Nervander, jolle Snellman oli uskonut oikeudenhankkimisen, oli antanut Nordströmin tarkastaa hänen hakemusluonnostaan. Nordströmin neuvosta tämä jätti pois pari kohtaa, esimerkiksi sen, missä Snellman oli puhunut lähestyvästä vanhuudestaan, muutti sanat „upphjelpa en oeconomiskt betryckt samhällsställning“ kuulumaan „till upphjelpande af min ekonomiskt betryckta ställning“, ettei olisi voitu luulla sen tarkoittavan Suomea. Tunnustelipa diplomatinen Nervander edeltäkäsin jonkun hallituksen jäsenenkin kantaa ajettavansa asian suhteen. Anomus muovailtiin näin ollen lopulliseen muotoonsa ja puhtaaksikirjoitettiin vasta Helsingissä.

Oltiin, kuten näemme, hyvinkin varovaisia. Valtioviisaasti kylläkin. Luvananojahan oli kautta maan tunnettu vastustusmieheksi, vieläpä eräällä taholla leimattu yltiöpääksi, ja olihan aivan luonnollista, ettei hänen tapaisensa kynäilijän ollut

onnistunut välttää yhteentörmäyksiä vapaan sanan kahlehtijain kanssa. Kun hän v. 1838 pyysi saada paihosta toimittaa luentosarjaa akatemisen vapauden todellisesta luonnosta ja olemuksesta, minkä pitäminen yliopistossa edellisenä vuonna oli estetty ja mikä oli tuottanut hänelle konsistorilta nuhteet, ei sensuurikomitea antanut siihen myöntymystään. Vaikka komitean jäsenet — selitellään hylkäystuomiota pöytäkirjassa — toiselta puolen olivatkin vakuutetut, että tekijätä niinkuin tutkijoita yleensä oli johtanut pyrkimys määrätä kussakin tapauksessa oikea ja tosi, oli heissä toiselta puolen herännyt epäilyksiä, että vähemmin kehittynyt osa yliopistonuorisosta voisi käsittää eräitä siinä esiintyviä mietteitä väärin ja että se siten mahdollisesti olisi omiaan juurruttamaan kokemattomissa nuorukaisissa luulotteluja omasta erehtymättömyydestään. Ja kun Snellman myöhemmin Ruotsissa ollessaan julkaisi tämän luentosarjan muutetussa muodossa lentokirjasena, tuli Pietarista kaikkein korkeimmasta paikasta kielto, ettei sitä saataisi tuoda Suomeen. Edelleen Spanska fluganin toisesta vihosta poistettiin Porvoon tuomiokapitulin epäävän lausunnon johdosta kokonaan esitys Friedrich Straussista. Almqvistin vapaata avioliittoa saarnaava novelli „Det går an“, joka tuolla puolen Pohjanlahden nostatti niin tavatonta huomiota, evättiin meillä sen nojalla, että tekijä siinä oli esittänyt yhtä saint-simonismin vahingollisimpia yhteiskuntaoppeja ja nähtävästi kannatti sen sovelluttamista käytännössä. Ne lukuisat teokset, niiden joukossa Snellmanin kyhäämä jatko, mitkä se synnytti, julistettiin tietenkin myös pannaan samanlaiseen kirjallisuuteen kuuluvina, jos kohta ne, niinkuin sensuurikomitea itse tunnusti, olivat oikeastaan tähdätyt sitä vastaan. Snellmanin Tukholmassa ilmestynyt matkakuvaus „Tyskland, skildringar och omdömen från en resa 1840—1841“ joutui sekin turmiollisiksi havaittujen painotuotteiden luetteloon, siinä kun useat kohdat sensuurin mielestä olivat vaarallisia.

Palatkaamme Snellmanin anomukseen. Asetuksen mukaisesti oli ensin sensuuriylihallituksen mielipidettä tiedusteltava siitä. Tämän lausunto jos mikään kuvaa Snellmanin

personallisuuden painavuutta ja hänen nimensä laajaa kantavuutta. Asiata oikein ymmärtääksemme meidän tulee siirtyä hiukan taapäin ajassa. Joulukuun lopulla edellisenä vuonna kuopiolainen kirjanpainaja majuri Juhani Karsten pyysi ilmestyslupaa Viikkosanomia Kuopiosta nimiselle lehdelle. Vaaditussa lausunnossa ylihallitus uskalsi, kun Kuopiossa ei ollut mitään painoasiamiestä eikä syytä tuntunut olevan pelkästään sanotun lehden vuoksi asettaa sellaista virkailijaa valtion kustannuksella sinne ja kun ei myöskään ollut sopivata tarkastaa sitä toisella paikkakunnalla, epäillä, oliko pätevätä aihetta pyyntöön suostua. Talousosasto pistikin ilman muuta hakemuksen viheriän veran alle.

Kun nyt yhdeksän kuukautta myöhemmin ylihallituksen ajatusta kysyttiin samantapaisessa asiassa, ei se tällä kertaa noussutkaan vastustavalle kannalle, vaan ehdoitti päinvastoin toimenpidettä, jonka vertaista paino-olojemme vaiheet eivät toista tuntene. Lausunnossaan ylihallitus, minkä puheenjohtajana oli v. t. kenraalikuvernööri A. Thesleff, jäseninä senaattorit O. V. Klinckowström ja Lars Sackleen sekä sihteerinä esittelijäsihteeri A. L. Born, viittasi siihen, että samat esteet kuin Karstenin esiintyi Snellmaninkin anomuksen suhteen. Ja koska muuta keinoa ei näyttänyt olevan tämän esteen poistamiseksi, kuin että itse hakija velvoitettaisiin vastaamaan lehtensä sisällyksestä, tehtävä, mikä ylihallituksen käsityksen mukaan ei suinkaan ollut ristiriidassa sensuurisäädösten hengen kanssa, oli ylihallitus luullut itsellään olevan syytä esittää, eikö Snellman voisi julkaista lehteään omalla vastuullaan ja painoluvallaan. Tämän esityksen tekemiseen ylihallitus katsoi olevansa sitäkin oikeutetumpi, kun hakijan kirjalliset ansiot tukivat olettamusta, että aiottu aikakautinen julkaisu tuottaisi yleisempää hyötyä. Snellmanin tulisi noudattaa sensuurisäännösten määräyksiä tarkastuksen suhteen nauttimatta kruunulta mitään korvausta, ja olisi hän niiden rangaistusten alainen, joita oli säädetty rikkomuksista kirjanpainajalle, vastuunalaiselle julkaisijalle ja sensorille.

N° 1.
THORSDAGEN,

SAIMA

1844.
4. JANUARI

På denna Tidning, hvarof ett nummer utgifves hvarje Thorsdag, prenumereras med Två Rubel Silfver, i Kuopio i Boktryckeriet, samt hos Kejserliga Postdirektionen i Helsingfors och å alla Posthkontor med tillskott af vanligt postporto.

Hos Herrar Postförvaltare anhålles vördsammast att detta profnummer måtte utdelas till respektive prenumeranter på Finlands Allmänna Tidning.

UTNÄMND: Länsbokh. i Vasa, Kronofogden Alex. Uggla, till Förvaltare af Kronomagasinet i Vasa.

VIGDE: Häradsh. Nils Michel Avellan och Demoiselle Sofia Lovisa Hackzell, i Åbo d. 24. Okt. — Justitie-Rådmannen P. Cederstein och Demoiselle M. S. Solin, i Raumo d. 10. Okt. — Handlanden C. J. Colliander och Demoiselle Angelique Pauline Berg, i Gamla Carleby d. 24. Juli. —

DÖDE: Länsmannen i Lappo socken, Exped. Fogden Johan Henric Tillman, d. 15. Nov. 62 år 2 m. 7 d. gammal. — Assess. och Stabsläkaren Carl Const. Frankenhauser's äntl. älskade maka Sophia Berg, nära Viborg d. 3. Juli, i en ålder af 36 år. — Afl. Assess. Kr. Fogden och Riddaren Car. Eric Nordberg's enka Margaretha Clara Westzynthius, i Kami d. 8. Nov., 82 år 4 m. 6 d. gammal. — v. Past. Erik Wahlbergs maka, Helena Sidensnäre, i Walkeala, 55 år gammal.—Amanda Emilia, dotter till Hof-Rätts Assessoren, Baron Carl Emil Lybecker och dem kära maka Lovisa Agatha Krabbe, i Wiborg d. 3. Nov., nära 3 mån. gammal. — Handland. Matts Jonell, i Brahestad d. 25. Okt., 77 år 6 m. 26 d. gammal. — Fendriks enkan, Helena Sofia Gren född Alander, i Wiitasaari d. 13. Oct., 92 år g.

LEDIG TJENST: Läkare tjensten vid Finska Lifgardes Skarpskytte Betaljonen. — En Kommissions Landmätare tjenst i Uleåborgs Län.

UPPARFVA ANSÖKNING: af afl. Kapellanen Gabr. And. Chydenii sterbhus delägare, installeise dag efter nast och år från d. 4. Sept. inför H. R. i Pyhäjoki. —

CESSIONS ANSÖKNING: af Handl. Frans Wilh. Selin, hos R. R. i Vasa; installelsedag: kl. före 12 på dagen första helgfria Mandag i Januari 1844.

FORDRINGSANSPRÅK: i Bondan Erik Andersson Vähä Kuparis ho bör anmäles inför Borgå och Mäntsälä sockners H. R. andra rättegångsdagen af första lagtima Ting, som inträffar inom sex månader från d. 2. September 1843.

DOMAR: af R. R. i Lovisa uti Skepparen Elias Unonius Ch-soms konkurs d. 23. Dec. kl. 11 f. m.

ARFSANSPRÅK: Efter Peter Räsänens i Kauvi afl. hustru Margareta Karjalain, anmälas inom lagt tid från d. 10. Nov. 1843.

TESTAMENTE: Organist-Enkan Maria Elisabeth Granstedts till Guld och Silfver arbetaren M. Martins omyndiga barn samt Henr Kraftmans omyndige son Llandres inför R. R. i Gamla Carleby.

ARTENSLAPSJAF. Mot Fredrika Sofia Lavander anmäles hos Pastors Emb. i Helsingfors inom 3 månader från den 25. Novemb. 1843.

OM TIDNINGAR I ALLMÄNHET OCH SAIMA I SYNNERHET.

I det skick, som för ögonen synes, får SAIMA äfven framställa sig för den vördade allmänheten, önskande af allt hjerta, att samma vördade allmänhets anspråk måtte vara lika små som hennes egna. — Hon vågar hoppas detta i synnerhet på den grund, att hon sjelf framträder icke blott i skrift utan *tryckt* med goda corpus stilar — Ty den enklaste erfarenhet skall vittna, att det med jeorpus tryckta omöjeligen kan halva samma förmåga att fängsla uppmärksamheten som det skrifna. Skulle någon läsare betvifla sanningen häraf, så har han blott af sådan att betänka, hvad som borde skrifvas för en tidning, eller sjelf nedskrifva en artikel för denna, sådan den borde afhandlas, — och han skall lära inse, att det, som borde skrifvas, sällan tryckes, samt att det som tryckes aldrig tryckes såsom det kan skrifvas.

Hvilka äro orsakerna härtill må vara, så nekar likväl ingen, att ju Tidningar måste tryckas. Åtminstone kan om dem sägas, såsom Zigenaren sade om meneden: „hvartill skall väl mened finnas, om icke för att svärjas." Att de också böra läsas vill väl ingen blygsam Tidningsskrifvare påstå. — Men ett matt försök att läsa dem har dock sitt oneklige behag.

Och då så är, så följer häraf klarligen, att SAIMA har alldeles samma skäl för sitt uppträdande som landets öfriga Tidningar. Det är allt derföre som hon nu här ljiger för den vördade allmänheten — i synnerhet om vid det anförda besinnas, att ingen Tidning fås för intet. — Så är det också lätt tänjorvit, hvad denna Tidning kommer att innehålla, nemligen: „Just ingenting," och det vill säga: allt detsamma som träffas i andra Tidningar. För att i detta afseende vara desto säkrare, är SAIMA sinnad att ur dessa Tidningar låna så mycket som möjligt, med noga utsättande af hvilken redaktion för hvarje gång bragt detta intet i dagen — antingen såsom lån eller såsom egen uppfinning. — Man kunde anse för öfverflödigt att sålunda besätta just Ingenting *in duppio*. Men medgen måste, om eljest sanu 0 X 2 = 0, att genom detta fördubblande intet öfverflöd åstadkommits; och att SAIMA icke är öfverflödig kan således antagas vara mathematiskt, såsom en visa man plägar uttrycka sig.

Och dessutom kan SAIMA så godt som någon annan förskära, att hon räknar sig till det — icke hemliga — sällskapet *utile dulci*, att hon skall gagna och roa, bjuda en på samma gång upplysande och underhållande läsning, att hon i synnerhet vill hålla sig till det fosterländska o. s. v. — ty hon vet, att den vördade allmänheten i all händelse icke tager hennes försäkringar för allvar, emedan den lika litet som hon på ett fremmande språk kan säga, hvad det fosterländska egentligen är, emedan den för öfrigt redan är upplysf och emedan blott kortspel är underhållande.

GYMNASIUM I KUOPIO.

Bland dagens nyheter är utan tvifvel underrättelsen, att Gymnasierna i Kuopio och Vasa redan nästa Augusti månad komma i verksamhet, den för landet mest betydelsefulla. Vi lemna derhän, huruvida formen af Gymnasium för en undervisningsanstalt är den lämpligaste, eller om den i Preussen och flera Tyska stater bestående inrättning, att Gymnasii- och Skol-undervisningen förenas i samma läroanstalt under *Skolaas former*, borde föredragas, Ty det bättre är en fördel, äfven om det icke vore det bästa.

Också har underrättelsen om inrättandet af Gymnasium i Kuopio uti denna landsort väckt allmän glädje. För dess mottagande är allt snart förberedt. För detsamma står Högre Elementar-Skolans

Ylihallituksen esitys siis ei sisältänyt sen vähempää kuin että Savolaxarn oli vapautettava tavanmukaisesta holhouksesta: Snellmanille oli myönnettävä oikeus itse punnita omien ja muitten kirjoitusten sopivaisuus ja yhtäpitäväisyys asetusten kanssa ja hänelle oli annettava valta omakätisesti painaa lehtensä liepeeseen tuo sensuurin tuiki välttämätön poltinmerkki „imprimatur". Oli tosin parikin kertaa ennemmin sattunut, että sama mies oli yhtä haavaa suorittanut sekä päätoimittajan että painovalvojan tehtävät. Itsekkyydestään ja oppineisuudestaan kuuluisa kanslianeuvos J. F. Wallenius piti siten muutaman vuoden huolta samalla kertaa Åbo tidningarin palstojen täyttämisestä ja virallisesta tarkastuksesta; hovioikeudennotari C. J. Boy oli puolen tusinaa vuotta Vasa tidningiin nähden yhtäläisessä patriarkallisessa asemassa. Mutta molemmissa tapauksissa toki toiset henkilöt olivat vastaavina julkaisijoina, eikä viranomaisilla tarvinnut olla mitään tietoa tästä omituisesta asianlaidasta. Meidän ei tule suurestikaan oudoksua, ettei senaatti yhtynyt ylihallituksen hyvänsuopaan, mutta outoon ehdoitukseen. Marraskuun 7:tenä talousosasto, jossa asian ratkaisemiseen ottivat osaa von Haartman, L. R. Jägerhorn, A. Ramsay ja F. V. Pipping ja esittelijänä oli V. Gylling, myönsi ilmestymisluvan sillä ehdolla, että lehden julkaisemisessa noudatettaisiin mitä tyystimmin voimassaolevia painoasetuksia. Ylihallituksen oli sentähden ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin paikallissensorin hankkimiseksi Kuopioon.

Tiedämme, että Snellman oli vaihtoehtoisesti ehdoittanut kolmekin nimeä, ensi sijassa Savolax jägaren, sitten Savolaxarn ja vihdoin Saima, joista keskimäinen oli anomuksessa. Tämä nimijuttu on käsiteltävänä olevalle ajalle sangen valaiseva, joten lienee syytä palauttaa se tässä mieleen. Nervander ilmoitti suullisesti Sackleenille, jotta Snellman oli halunnut nimeksi Savolax jägaren, mutta kun tämä heti kävi happamen näköiseksi, mainitsi hän myös nimen Savolaxarn. Sackleen lupasi kuitenkin senaatin istunnossa esittää Snellmanin oman toivomuksen. Savolax jägaren ei, kuten ennalta arvata

sopi, saavuttanut armoa hallitusisien silmissä, joten toinen ehdolla oleva tuli jäämään. Mutta ennen pöytäkirjan tarkistusta Nervander ehdoitti vielä Saiman, joka lopullisesti hyväksyttiinkin. Puoleksi leikillä Nervander Snellmanille kirjoitti, että voitaisiinhan ristitä hätätilassa tuo lapsukainen vaikka Kuopio-samlareniksi.

Näin pitkälle olivat asiat tyydyttävästi kehittyneet, mutta vielä oli saatettava onnelliseen lopputulokseen pulmallinen sensorikysymys. Viranomaiset lienevät alussa ajatelleet erästä Mestertonia tähän toimeen, mikä Snellmanista olisi ollut kaikkea muuta kuin hupaista, mutta nimittivät siihen kuitenkin, kiitos Nervanderin vaikutusvallan, Snellmanin oman ehdokkaan ja virkatoverin kolleega Juhani von Beckerin.

Seuratkaamme nyt Saiman elämänuraa kohdistamalla huomiomme niihin selkkauksiin, joihin se kietoutui ylempien ja alempien painoviranomaisten kanssa.

Ahlqvist on nuorena ylioppilaana merkinnyt päiväkirjaansa, että hän suurimmassa salaisuudessa oli Snellmanilta kuullut, että Saima ilmestyi ilman mitään erityistä tarkastusta ja että von Beckerin hyväksyminen oli vain muodollinen temppu. Ja onhan Snellman muillekin lausunut, että tuo varsin suvaitsevainen mies antoi hänen itsensä päättää, mitä ja miten lehdessä voi kirjoittaa. Tässä olikin todellisuudessa paljon perää. Saiman viidestä ensimäisestä numerosta von Becker vaati mahdollisten pahentavien selitysten välttämiseksi korjaamaan pari paikkaa. Vasta 43:nnesta numerosta hän sittemmin pyyhki ivallisesta pätkästä „Högvördiga frågor“ yhden tunnustuskirjoja koskevan, hänestä liian kiivaan lauseen. Vuoden lopulla hän ei kajonnut muuhun kuin Karjalaisen lähettämään sepustukseen tilanjaoista ja perinnölleostoista, josta pari hänen mielestään virkamiehiä loukkaavaa kohtaa oli muodostettava. Seuraavan vuoden alussa hän ei myös tavannut mitään muistutettavaa tai hylättävää lukuunottamatta muutamia yksityisiä sanoja yhdeksännessä numerossa.

Eräässä ensi vuosikerran ensimäisissä numeroissa Saima kertoi Helsingissä liikkuvan huhun, että Ruotsin kuningas

Kaarle XIV Juhani oli kuollut. Sensuurikomitealta tuli von Beckerille kielto tämän perättömän huhun lehdissä mainitsemisesta, mutta kielto saapui vasta saman päivän iltana, jolloin kyseenalainen numero oli ilmestynyt.

Sillävälin ensimäiset uhkaavat myrskynpilvet vetäytyivät Saiman ja varsinkin sensorin pään yli. Jo vuoden alussa 1844 Nervander ennusteli Snellmanille, että hänen äänenkannattajastaan kyllä voisi tulla meikäläinen Aftonbladet, jota kirottiin, mutta samalla luettiin, vaan että siinä oli yksi mutka — lehti, jos sitä jatkettaisiin samaan henkeen kuin siihen asti, lakkautettaisiin puolen vuoden kuluessa. Eikä kauan kestänytkään, ennenkuin Saima polki vallanpitäjien varpaille, joskaan seuraukset siitä eivät ilmenneetkään niin pian kuin Nervander oli pelännyt. Tuskinpa se oli astunut ensi askeleitaan, kun jo mahtava salaneuvos von Haartman ilmaisi kaikkein korkeimman tyytymättömyytensä siihen. Seuraavana syksynä „hänen hirmuisuutensa“ kuitenkin näyttää olleen suopeammalla päällä, koska Lönnrot Castrénille tiesi kertoa, että tämä silloin Kuopiossa käydessään oli osoittautunut sangen tyytyväiseksi sekä Snellmaniin että Saimaan ja vielä Helsingissä oli ollut mielissään tuttavuudestaan Snellmanin kanssa.

Marraskuun alussa Snellman tuli sitten näkemään, mitä hänen lehdestään yläilmoissa arveltiin. Sensuurikomitean sihteeri ja hänen personallinen ystävänsä G. A. Uhlenius lähetti hänelle puolivirallisen varoituskirjeen, jossa sanottiin, että Saiman kirjoitukset olivat synnyttäneet paheksumista viranomaisissa, niinkin ankaraa, että oli ollut kysymystä sen tappamisesta. Muuten oli, huomautti Uhlenius, Snellman itse toistaiseksi ainoa, jolla ei ollut ollut Saiman „hyökkäyksistä“ ikävyyksiä. Parasta oli olla varovainen. Tämän johdosta Snellman tarttui kynään ja kirjoitti vastauksen, minkä pyysi sopivalla tavalla saattamaan asianomaisten tietoon. Hän myönsi, että se ilvehtivä tapa, millä oli puhunut ulkomaan tapahtumista, oli voinut herättää tyytymättömyyttä, ja lupasi mahdollisuuden mukaan parannusta tässä suhteessa. Mutta yhtä suoraan kuin tunnusti tämän virheensä, uskalsi hän va-

kuuttaa, ettei kotimaata koskevissa asioissa milloinkaan ollut tahallaan rikkonut sitä vastaan, minkä oli arvellut olosuhteiden vaatimaksi, paljon vähemmin jättänyt huomioonottamatta lain nimenomaisia säädöksiä.

Turhaan niin paatunutta kerettiläistä kuin Saiman toimittajaa enää yritettiin johdattaa oikeauskoisten helmaan. Yhä synkemmiksi kävivätkin pilvet. Sensuuriylihallituksen istunnossa maaliskuun 25:ntenä 1845 luettiin ylihallituksen asiamiehen protokollasihteeri F. O. af Brunérin virkakirjelmä edelliseltä päivältä, jossa hän vaati useiden Saimassa olleiden kirjoitusten johdosta von Beckerille edesvastuuta ja pidätti itselleen oikeuden, sittenkuin tämä oli antanut selityksensä, esittää lopullisen vaatimuksensa. Jäsenten kesken ilmaantui silloin erimielisyyttä.

Valtioneuvos B. U. Björkstén lausui, että hän ei ollut voinut erityisettä mielipahatta olla kiinnittämättä huomiotaan siihen, kuinka Saimassa sekä edellisenä että varsinkin kyseenalaisena vuonna oli ollut uutisia ja kuulumisia ulkomaalta, jotka, joskaan sanamuotonsa puolesta eivät olleet loukkaavia vieraiden maiden hallitsijoille, kumminkin ilvehtivällä ja väliin hienotunteisuutta rikkovalla esitystavallaan ilmeisesti olivat olleet tarkoitetut halventamaan hallitsijain arvoa ja solvaamaan Venäjän kanssa ystävällisissä väleissä olevia valtioita ja korkeimpia hallitushenkilöitä. Semmoisena hän oli merkinnyt m. m. lauseen: „Ruotsin kuningas lienee paraillaan matkalla Norjaan, jonne useita hevosia Hänen Majesteettinsa hovitallista jo viime vuonna lähti. Valtiopäiviä jatketaan siksi, kunnes ne palaavat, huhtikuun alussa“, jossa valtiopäivien päättäminen oli pantu riippuvaksi kuninkaan hevosista; kertomuksessa Ranskan ministerin Villmainin mielenvikaisuudesta lause „Epävarmalta näyttää myös, voivatko hänen sanansa virkaveljilleen: 'Te olette kaikki suuria veijareita!' käydä laillisesta mielenvikaisuustodistuksesta“ oli perin loukkaava Ranskan muille ministereille; samaan luokkaan kuului lause: „Ruotsin posteja Grislehamnin kautta ovat ajojäät viivytelleet, ja tietoja puuttuu sentähden unisista valtiopäivistä“.

Niinikään Saima oli yhtämittaisissa ja kovin katkerissa väittelyissään useimpia maan muita lehtiä vastaan viitannut joskus toimittajain yksityiseen elämään ja yksityisiin oloihin; siinä oli ollut lausumia ja käänteitä, mitkä eivät olleet sopusoinnussa säädyllisyyden kanssa, jonka ohessa siinä oli ollut kirjoituksia, jotka sopimattomalla tavalla olivat ahdistaneet ja solvaisseet kotimaisia, hallituksen välittömän valvonnan alaisia ja sen erityistä suojaa nauttivia laitoksia ja yhdyskuntia. M. m. oli kyhäyksessä „Universitetets anseende“ tavoitettu riistää tältä maan korkeimmalta sivistyslaitokselta yleisön luottamus ja alentaa sen kirjallista arvoa sekä koti- että ulkomaalla. Kaiken tämän nojalla Björkstén arveli, että von Beckeriä oli vakavasti varoitettava ja käskettävä tulevaisuudessa hoitamaan tehtäviään suuremmalla täsmällisyydellä ja ankaruudella, jos mieli välttää pahempia seurauksia.

Sackleen ja Thesleff kannattivat Björksténiä, jotavastoin Klinckowström tahtoi, että ensin oli kuulusteltava von Beckeriä. Kun enemmistö oli asian välittömän ratkaisemisen puolella, ehdoitti Klinckowström, että von Becker tuomittaisiin kolmen kuukauden palkan menettäneeksi. Muut eivät kuitenkaan häneen yhtyneet, joten päätökseksi Björksténin esityksen mukaan tuli varoitus.

Vastaanotettuaan päälliköiltään ripitykset ja vähemmin lämpimät terveiset von Becker näyttää alussa olleen hiukan tiukempi tarkastustyössään. Hän karsi useasta numerosta yhtä ja toista sekä korjasi lauseita ja sanajärjestystä. Niinpä hän poisti kirjoitelmasta „Finskan såsom skolspråk“ muutaman lausunnon Ruotsin ritarihuoneen valtiopäiväkeskusteluista, samoin pitkähkön pätkän purevata ironiaa väikkyvästä „Lunkentusiaderista“, missä Snellman kuten toisinaan muutenkin pisteli yhä kireämmäksi käynyttä sensuuria, sekä vähän myöhemmin erään ulkomaan uutisen. Sittemmin hän epäsi kyhäyksestä „Angående svenska nationallitteraturen“ lauseen, joka hänen mielestään liian viittasi meidän maahamme. Hänen viimeiset pyyhkäisynsä koskivat niin paljon melua synnyttäneitä ulkomaan kuulumisia. Numerossa 35 olevista tie-

doista osa oli muutettava osa aivan jätettävä pois. Numero 43 ajoi samaten karille. Eräässä uutisessa kerrottiin, kuinka perunat Ruotsissa viihtyivät hyvin, mutta kuinka niiden sato Suomessa oli epäonnistunut, johon sovitettiin pikku letkaus sortovaltiudelle ja painopakolle. Tämä vihjaus ei miellyttänyt von Beckeriä, mutta onnettomuudeksi osa painoksesta oli ehditty painaa, ennenkuin hänen kieltonsa saapui, joten valmistuneista kappaleista vahingollinen kohta oli musteella ylituhrittava.

Kesällä 1845 voitiin taas hengittää hieman vapaammin, mutta se oli vain tyyntä ennen myrskyä.

Numerossa 22 oli ollut kirjoitus „Skjutsväsendet". Kanavassa oli kuvailtu silloisen hollikyytijärjestelmän aikaansaamat taloudelliset ja moraaliset haitat, ja Saima otti useiden pyynnöstä omalta kannaltaan valaistakseen tätä tärkeätä kysymystä. Samalla siinä oli asiain huonoa tilaa todistamaan pantu kertomus „En bondes kränkta ära". Nämä kynäelmät olivat kuin tulta tappuroihin. Näyttämölle astui nyt itse ruhtinas Menschikoff. Kirjelmässään 3 p:ltä heinäkuuta hän sensuuriylihallitukselle huomautti, että, vaikkakin hän oli käskenyt entistä huolellisemmin valvomaan suomalaisten lehtien sisällystä, Saimassa kumminkin oli mainitussa kirjoituksessa moitittu olevia oloja ja esitetty hollikyytilaitoksen muutetun järjestelyn hyöty. Tämän johdosta ylihallituksen tuli saattaa von Becker syytteeseen sekä ryhtyä mitä ankarimpiin toimenpiteisiin sellaisten rikkomusten ehkäisemiseksi tulevaisuudessa. Senlisäksi hän kehoitti ilmoittamaan Snellmanille, että oli lupa esiintuoda mielipiteitään maan edistymisen auttamiseksi yksityisesti läänien kuvernööreille tai kenraalikuvernöörille, jotavastoin sellaisten mielipiteiden julkaiseminen lehdissä oli pikemmin paheksuttavaa kuin kiitettävää, ne kun eivät olleet lukevalle yleisölle hyödyksi, vaan voivat päinvastoin antaa aihetta perättömiin morkkauksiin ja asettaa kirjoittajan omat tarkoitukset epäilyttävään valoon.

Ylihallituksessa oli yhä enemmän kypsynyt vakaumus, että von Beckerin paikalle oli saatava toinen henkilö, ja tätä

vakaumusta oli Menschikoffin kirjelmä omansa vahvistamaan. Kauan sen kuitenkin täytyi katsoa sormien läpi. Ensiksikin tuotti suuria vaikeuksia hänen sijansa täyttäminen, etenkin kun palkka oli ainoastaan 50 hopearuplaa — muilla sensoreilla oli 75 ja enemmänkin —, ja toisekseen asiamies af Brunérin edesvastuuvaatimus viipyi.

Menschikoffin kirjelmä joutui siten ylihallituksessa käsittelynalaiseksi vasta joulukuun 13 päivänä. Ylihallitus oli, sanotaan pöytäkirjassa, suurella mielipahalla havainnut, ettei von Becker muistutuksesta huolimatta ollut paremmalla huolella ja arvostelukyvyllä arkaluontoista tointaan hoitanut. Saimassa oli kesällä ja syksyn kuluessa useinkin ollut kirjoituksia ja lauselmia, jotka olivat enemmän tai vähemmän suorasti sisältäneet moitteita tai loukkaavia syytöksiä hallituksen hyväksymien laitoksien ja virastojen toiminnasta. Niin oli ollut selviä viittauksia siihen, että sensuuri maassa oli liian ankara, samoin solvaavia mietteitä sensuurista yleensä;[1] kyytilaitosta käsittelevä kirjoitus oli ollut omansa virittämään tyytymättömyyttä tähän asetuksiin perustuvaan järjestöön; lopuksi lehti mainitessaan että Lauri Stenbäckin dosentinviranhakemusta koskevat yliopiston konsistorin pöytäkirjat olivat ilmestyneet, oli lisännyt loukkaavia mietelmiä muutamien yliopiston opettajain lausunnoista sekä varakanslerin toimenpiteistä asiassa. Kun siis von Becker näin huonosti ja laimeasti oli hoitanut virkaansa, ei ylihallitus pitänyt häntä sopivana sen haltijaksi, vaan eroitti hänet ainaiseksi toimestaan. Senohessa von Bornin tuli ilmoittaa Snellmanille siitä, mitä Menschikoff oli käskenyt.

[1] Numerossa 20 Saima huomautti ivallisesti, että lehtien palstoilla usein oli ollut kirjailmoituksia, jotka viimeksi Morgonbladetissa olivat täyttäneet kaunokirjallisenkin osaston. „Onnellinen se, jolla nyt sattuu olemaan kynä kädessä. Hän voi rankaisematta kirjoittaa, mitä haluaa, sillä siitä ei kuitenkaan maailma näe mitään.“ Samassa numerossa kerrottiin, että Turkkiin oli onnellisesti saatu toimeen tarkastus ulkomaista kirjallisuutta varten, jotta turkkilaiset nyt olivat täydellisesti suojattuja kaikilta valistuksen vaurioilta. Hiukan myöhemmin oli taas peittelemätön viittaus kotimaan ummehtuneeseen tilaan.

Pari viikkoa senjälkeen Menschikoff, jolla vielä ei ollut tietoa ylläolevasta päätöksestä, lähetti ylihallitukselle kirjelmän pyytäen eroittamaan von Beckerin ja luvaten hankkia hänen seuraajalleen säännönmukaisen palkan.

Näin oli koko sensuurikoneisto Saiman vuoksi pantu liikkeelle. Sensuurikomitealla oli sen omain sanain mukaan kova työ ja paljon hankaluuksia uuden painoasiamiehen keksimisessä. Puolestaan se ehdoitti „erittäin sopivana" Kuopion lukion äsken nimitettyä lehtoria K. A. Bygdéniä, ja ylihallitus hyväksyikin tämän. Mutta koska hän vasta myöhemmin oli muuttava Kuopioon, määrättiin viransijaiseksi lukionapulainen maisteri Magnus Hongelin. Vaikka von Becker jo joulukuun keskivaiheilla oli päätetty panna viralta, tarkasti hän kuitenkin seuraavana vuonna Saiman kolme ensimäistä numeroa. Tämä johtui siitä, että ylihallitus ei tahtonut lähettää eroittamiskäskyä, ennenkuin uusi paikallissensori oli saatu, ja toisekseen Hongelinissa kirjallisesta sitoumuksestaan huolimatta oli syntynyt viime hetkellä epäilyksiä vastaanottaa tarjottua tointa, eikä hän alussa nimityskirjan saatuaan puuttunut koko asiaan. Silloin von Becker katsoi, niin kelpaamattomaksi tuomittu kuin olikin, itsensä velvolliseksi omalla vastuullaan piirtämään imprimaturin. Kun Hongelin lopultakin päätti ryhtyä tarkastajatehtäväänsä, oli asema pelastettu. Menschikoff, joka apuriensa kautta tuskallisen tiukasti piti Saimaa silmällä, ei luonnollisestikaan malttanut olla ylihallitukselta virallisesti tiedustelematta, millä oikeudella lehti oli ilmestynyt viraltapannun miehen hyväksymänä.

Bygdén, hänkin Snellmanin personallinen ystävä, astui sitten huhtikuun alusta tuohon „nykyoloissa vähemmin miellyttävään toimeen", kuten itse ylihallitus kerran suvaitsi tunnustaa. Hän oli paljon varovaisempi ja täsmällisempi kuin edeltäjänsä von Becker, vaikkei häntäkään voi syyttää siitä, että tahallaan olisi mielinyt kylvää ohdakkeita Saiman tielle. Kaikessa tapauksessa meidän tulee arvostella hänen tekojaan hänen oman aikansa valossa.

Bygdénin toimenpiteen kautta jäi 16:s numero ilmestymättä. Suomen sanansaattajan toimittaja F. Derschau oli lähettänyt Saimaan pantavaksi vastineen professori S. Baranowskille, joka eräässä venäläisessä lehdessä oli ilmoittanut, ettei hän ollut avustanut tämän julkaisua. Bygdénissä heräsi epäilyksiä sen hyväksymisen suhteen, ja senvuoksi hän laittoi oikaisuvedoksen koko Saimasta sensuurikomitealle arvellen säädyttömäksi, että lehdet joutuivat mieskohtaisten hyökkäyksien ja herjauksien temmellystantereeksi. Komitea määräsi, että kyseenalainen sepustus saataisiin painattaa, kunhan kaikki Baranowskia loukkaavat ja suorastaan solvaavat kohdat poistettiin. Kun kirjapainossa ei ehditty latoa muuta kuin Saiman ja Kallaveden tavalliset numerot, ei Snellman voinut antaa mitään korvausta puuttuvasta numerosta, eikä myöskään puheenaoleva kyhäys koskaan nähnyt päivänvaloa. Painoesteen vuoksi muutamat numerot myöhästyivät pari kolme päivää, jopa viikonkin, ja Snellman vakuutti lukijoilleen, etteivät nämä epäjärjestykset riippuneet toimituksesta. Suvaitsevaisuuden ja oikean ymmärtämyksen merkkejä oli toiselta puolen se, että Bygdén ilman muuta antoi suostumuksensa Snellmanin herännäisyyttä koskevan kirjoituksen julkaisemiseen, minkä varmastikin moni hänen virkatoverinsa olisi alistanut tuomiokapitulin tarkastettavaksi.

Keisarillisen kirjelmän 11 p:ltä toukokuuta 1846 mukaan, joka sääsi, että paikallissensorit lääninpääkaupungeissa olivat olevat kuvernöörien valvonnan alaisia, tuli Kuopion ylisensoriksi sikäläinen kuvernööri G. A. Ramsay. Hän puolestaan ei suinkaan tasoittanut Saiman tietä, vaan päinvastoin teki, lääninsihteerin suosiollisella avustuksella, sen olemassaolon niin karvaaksi kuin suinkin. Bygdénin valppaus ei hänestä riittänyt, sillä minkä tämä oli ehtinyt hyväksyä, sen hänen päämiehensä kerta toisensa perästä hylkäsi. Snellmanin ja hänen vastustelijainsa välillä syttyi heti kohta ankara taistelu muuttuen tuotapikaa pysyväksi sotatilaksi. Tarjottakoon tässä muutamia näytteitä karsinnoista, joista aiemmin ei kirjallisuudessa ole kerrottu.

Snellmanin Åbo underrättelseristä muodostellen lainaamasta tilanjakoja käsittelevästä esityksestä Ramsay pyyhki yhden kappaleen; kun oikaisuvedos annettiin uudelleen hänen tutkisteltavakseen, määräsi hän poistettavaksi mainitusta lehdestä sananmukaisesti siteeratun ja siis Turun painoviranomaisten hyväksymän otteen. Vaaralliseksi leimattiin m. m. lause: „Lisäksi huomauttaa lähettäjä, että esimerkiksi Limingan pitäjässä itsellishakijain luku nousee tilanhaltijoita suuremmaksi.“ Kun Saima kertoi Kuopiossa sattuneesta tapaturmasta ja kehoitti vanhempia olemaan varovaisia lapsiensa suhteen, veti kuvernööri viivan varoituksen yli. Lääninsihteeri taas näki hyväksi tuomita poisjätettäväksi pätkän, jossa valiteltiin lukutaidon alhaista tilaa Kuopion työväenluokan kesken; yhtä huono onni oli muutamalla Helsingfors tidningaria vastaan aiotulla kiistakyhäyksellä. Tämmöisen haaksirikkoisen tavaran luettelemista voitaisiin jatkaa pidemmältä, mutta ehkä nämä poiminnot jo tarpeekseen osoittavat, missä puristimessa Saima oli.

Mutta vielä pahemmin kuin Ramsay toinen kuvernööri viritteli Saimalle ansojaan. Tämä oli Viipurin läänin maaherra Kasimir von Kothen, virkavaltaisuuden ruumistunut edustaja. Tunnettua on, kuinka Snellman ja hän julkisuudessa törmäsivät yhteen ja kuinka Snellmanin ampumat häneen tähdätyt nuolet olivat sattuneet arkoihin kohtiin. Tunnettua on myöskin, kuinka Saiman Kanavan mukaan laadittu sepustus „Ny proletärfabrik“ saattoi hänet vallan pois tasapainostaan. Kaikki se katkeruus, mikä kynäkahakoiden kestäessä ja muutenkin tuon itsekkään miehen mieleen oli patoutunut, purkautui silloin hillitsemättömästi esiin. Oppositsionilehdistölle oli hinnalla millä hyvänsä pantava kapula suuhun.

Ensi työkseen von Kothen laittoi maaliskuun 20:ntenä 1846 sensuuriylihallitukselle sapekkaan kirjeen, jossa ilman muuta esitti, että Kanava lakkautettaisiin. Senohessa hänestä Saima omalla kirjoituksellaan oli rohjennut sopimattomalla ja solvaavalla tavalla soimata hallituksen toimia, minkä-

tähden hän kysyi, voitaisiinko moista rikkomusta rahasakoilla sovittaa vai eikö toimittajalta kokonaan olisi riistettävä mahdollisuus semmoisen rikoksen uudistamiseen. Hänen häikäilemättömän esityksensä ponsi oli siten, että molemmat hänelle vastenmieliset lehdet otettaisiin hengiltä. Mutta ylihallituksessa, jossa Klinckowström, Sackleen ja Björkstén ottivat asian käsittelyyn osaa, ei se löytänyt vastakaikua, vaan tämä selitti aivan yksinkertaisesti, ettei kirje antanut sen puolelta aihetta mihinkään toimenpiteeseen.

Kun tämä Saiman ja Kanavan tukahuttamisyritys von Kothenille ei onnistunut, päätti hän sammumattoman vihansa kannustamana kääntyä toiselle taholle, josta apua oli toivossa. Hän käväisi Pietarissa Menschikoffin puheilla, ja kauan ei ollutkaan jälkiä näkymättä hänen vierailustaan. Kohta senjälkeen ilmestyi näet asetus kuvernöörien ylisensorivallasta.

Samalla kertaa Pietarissa myös neuvoteltiin, millä lailla panna salpa Saiman, tuon rauhanhäiritsijän ja villitsijän, yhä jatkuville hyökkäyksille. Neuvottelujen tuloksena oli Menschikoffin sensuuriylihallitukselle huhtikuun 25:ntenä lähettämä kirjelmä, jossa oli hieno letkaus itse ylihallitukselle ja jonka pääsisällys oli tämäntapainen. Saima oli kaikesta huolimatta edelleen moittinut hallituksen ja paikallisviranomaisten toimintaa ja oli viimeksi, morkattuaan sitä ennen postilaitosta, yleisiä rakennuksia, metsiä, oppilaitoksia ja kirkollista hallintoa koskevia säännöksiä, sisältänyt halventavia lauselmia Viipurin läänin kuvernöörin virkamiestoiminnasta ja vihdoin, numerossa 14, oli, uudistaen nämä solvaukset, julkisesti lausunut moitteita tämän läänin kiinteistönomistajista sekä tehnyt naurunalaiseksi Kuopion läänin kuvernöörin toimenpiteitä. Kun siis tämmöisen toimituksen ilmeinen pyrkimys oli levittää yleisössä tyytymättömyyttä hallitukseen, oli ylihallituksen yleisen hyvän järjestyksen säilyttämiseksi nostettava laillista tietä kanne toimittajaa ja sensoria vastaan. Näin Menschikoff.

Pitkässä ja seikkaperäisessä vastauksessaan ylihallitus tunnusti, että, vaikkakin alati oli koettanut lakkaamattomalla

ja suurella tarkkaavaisuudella seurata maassa ilmestyviä lehtiä ja aikakautisia julkaisuja, ei niiden valvonnassa joskus oltu menetelty asetusten mukaisella tavalla, mutta että tämä ei suinkaan johtunut puuttuvasta innosta ja säntillisyydestä painoasiamiesten puolelta, vaan väärinkäsityksestä ajanolojen ja asetusten hengen suhteen. Mitä erityisesti Saimaan tuli, oli ylihallitus mielihyvällä havainnut, että Bygdén oli osoittanut sekä tahtoa että kykyä tehtävänsä kunnolliseen täyttämiseen, joten ei ollut mitään syytä olla häneen tyytymätön. Mitä sitten tuli kirjoitukseen, jossa muka oli morkattu Viipurin läänin kuvernöörin virkatoimintaa ja jonka vuoksi Menschikoff oli vaatinut toimittajan ja sensorin asettamista syytteeseen, ei ylihallituksen mielestä se sisältänyt mitään moitteita määrätyssä sanamuodossa, mutta siinä oli kyllä ollut lauseita, jotka olivat voineet loukata hienotunteisuutta ja joita siis oikeastaan ei olisi pitänyt päästää julkisuuteen. Ylihallitus oli kumminkin empinyt panna sensoria syytteenalaiseksi, koska kuvernöörin persona silloin olisi sekaantunut asiaan ja hänen toimensa sen kautta jälleen tulleet yleisen huomion ja arvostelun esineiksi. Toisekseen oli epäiltävää, tokko asetusten perusteella voitaisiin sensoria vaatia sanotusta kirjoituksesta edesvastuuseen; ja jos juttu oikeudessa olisi saanut onnettoman käänteen, olisi se — pantakoon tämä kohta merkille — käynyt kuvernöörille sitä enemmän nöyryyttäväksi, kun yleisesti oli tunnettua, että hän tuohon kirjoitukseen oli kiinnittänyt suurempaa huomiota kuin se mahdollisesti ansaitsi. Sen lisäksi Hongelin, joka sen oli hyväksynyt, ei enää ollut sensorina. Numerosta 14 ylihallitus puolestaan ei ollut tavannut mitään Kuopion läänin kuvernöörin toimintaa ilvehtivää kirjoitusta. Säädöksen nojalla 11 p:ltä toukokuuta sitäpaitsi ylihallituksen valta ei ulottunut Hongeliniin, paikallissensorit kun olivat kuvernöörien lähimmän katsannon alaisia. Toimittajaa taas ei voitu edesvastuuseen saattaa, ennenkuin sensorin toimenpide oli laillisesti kumottu tai ainakin häntä vastaan kanne tehty.

Lyhyesti: ylihallitus lykkäsi asian luotaan. Sen vastauksessa piili terävä kärki, mikä epäilemättä oli suunnattu von Kothenia vastaan. Useimmat sen jäsenistä eivät nähtävästikään varsin suopein silmin katsoneet hänen hankkeitaan. Eikä kummakaan, sillä olihan hän kiertoteitä saanut aikaan että ylihallituksen valtaa tuntuvasti oli rajoitettu ja että sitä nyt uudelleen vaivattiin jutussa, jossa se jo kerran oli päätöksensä antanut. Eivät kai myöskään Menschikoffin alituiset muistutukset leväperäisyydestä sensuroimisessa olleet sille aivan mieluisia.

Näin oli Saima sillä kertaa pelastettu. Mutta kaikille niille, jotka tunsivat alinomaiset esiripun takaiset vehkeilyt, oli selvää, ettei lehden ura enää pitkäksi muodostuisi.

Keskellä vuotta Menschikoff lähetti Snellmanille salaneuvos S. N. Walleenin kautta terveiset varoittaen olemaan puhumasta ivallisesti vieraista hallituksista, se kun haiskahti kommunismilta, ja samalla neuvoen olemaan hiiskahtamatta senaatista ja keisarista. Saiman syntiluettelo kasvoi kasvamistaan. Sen 28:nnessa ja 29:nnessä numerossa olivat kirjoitelmat „Man af heder", jossa teroitettiin mieleen, ettei kunnian miehen tullut antautua välineeksi lain rikkomiselle, ja „Laga försvar och näringsfrihet", jossa vaadittiin elinkeinovapautta, sekä rohkea viittaus Gottlundin Suomalaisen väkivaltaisesta surmasta. Näistäpä saatiin uutta yllykettä hätyyttää sitä. Salaisessa kirjelmässä 28 p:ltä elokuuta v. t. kenraalikuvernööri Thesleff ylihallitukselle ilmoitti, että noiden kirjoitelmain sisällystä oli pidetty solvaavana ja että ne todistivat lehden toimittajalla olevan vaarallisen suunnan, sekä käski ylihallituksen senvuoksi ryhtymään mitä voimakkaimpiin toimenpiteisiin. Kirjeen muodosta käy näkyviin, että Thesleff muulta taholta oli saanut sysäyksen sekaantua asiaan. Kun useinmainittua säädöstä kuvernöörien ylisensorivallasta ylihallituksen enemmistön mielestä voitiin selittää eri lailla, päätettiin ensin keisarilliselta majesteetilta tiedustella, kuinka se tässä kohdin oli tulkittava. Vastauksen saavuttua ei Saima enää ollut elävien joukossa. Kun Snellman eräässä turkulaisessa

lehdessä olleen Englannin koulukuria koskettelevan kyhäelmän johdosta arveli, etteivät vanhemmat meillä toivoneet lapsilleen tietoja, vaan arvonimiä ja tuloja ja etteivät virkamiesuralla tiedot merkinneet suurtakaan, koska kaikkien eteenpäinpyrkijöiden eroituksetta täytyi kumartaa, nosti tämä aika myrskyn. Huhuiltiin, että Bygdén pantaisiin viralta ja että Saiman henkikin oli ollut vaarassa. Onneksi se kuitenkin oli vain ohimenevä tuulenpuuska.

Painajaisen tavoin sensuuri ahdisti vuoden lopulla Saimaa; jokainen sana punnittiin sen tarkistamattomalla vaa'alla. Lopultapa kuvernööri kielsi painattamasta mitään oman kaupungin kuulumisia närkästyneenä siitä, että niissä oli uskallettu viitata kerjäläisten ja köyhälistön olemassaoloon sekä kajota muihin eräiden ajatuksen mukaan yhtä arkaluontoisiin yhteiskunnallisiin varjopuoliin. Pitkät luettelot Kuopion kirjakaupasta saatavina olevista kirjoista täyttivät uutisten asemasta muutaman kerran ensi sivun tai osan siitä.

Asema kärjistyi kärjistymistään — — —

Tuli sitten ratkaiseva loppukohtaus. Senaatin täysistunnossa 14 p. joulukuuta luettiin Menschikoffin kirjelmä saman kuun 7:nneltä. Siinä, jonka Rein kokonaisuudessaan on julkaissut, sanottiin suoraan, että Saima oli lakkautettava ja että oli estettävä Snellmanin vastakaan saamasta lupaa uuden lehden toimittamiseen. Esittelijäsihteeri Edelheim lausui silloin mielipiteenään, että, koska senaatin ohjesäännön mukaan sensuuriasiat kuuluivat talousosastolle eikä 1829:n painoasetus sitä ollut muuttanut ja koska tämä osasto siihen asti oli sekä myöntänyt että peruuttanut lehtien privilegit, oli kirjelmä lykättävä sen käsiteltäväksi. Samaa mieltä oli kahdeksan senaattoria, jotavastoin Pipping, Klinckowström, Cronstedt ja von Haartman tahtoivat jättää sen täysistuntoon. Ilmeisesti nämä koettivat vierittää tämän monessakin suhteessa kiusallisen jutun päättämisen omilta hartioiltaan koko kotimaisen hallituksen vastuulle. Heidän edustamansa käsityskanta on sitäkin merkillisempi, kun talousosasto 1841 oli langettanut vähimmittäkään epäilyksittä kuolemantuomion hen-

gelliselle Lauri Stenbäckin ja C. G. von Essenin julkaisemalle Evangeliskt veckobladille, ja ainoastaan viisi ja puoli kuukautta ennen kyseenalaista aikaa se oli määrännyt samanlaisen kohtalon Gottlundin Suomalaiselle istunnossa, jossa ylläluetelluista henkilöistä Pipping ja Cronstedt olivat olleet mukana.

Kansliatoimituskunnan diaarista ilmenee, että lakkautuspäätös tehtiin joulukuun 19:ntenä, että asia käsiteltiin salaisena ja että päätöksestä heti annettiin tieto kenraalikuvernöörille, sensuuriylihallitukselle sekä Kuopion kuvernöörille, jonka siitä tuli ilmoittaa Snellmanille ja Bygdénille. Talousosaston ja kansliatoimituskunnan pöytäkirjoissa ei asiasta ole riviäkään, eikä minun ole onnistunut saamaan käsiini lakkautuskirjelmää. Talousosaston istunnossa olivat juurimainittuna päivänä läsnä Thesleff, Sackleen, Cronstedt, Jägerhorn, Pipping ja Trapp; poissa olivat von Haartman, Klinckowström, af Schultén ja Björkstén.

Tiedämme kaikki, millä mielellä ympäri maata viesti Saiman ikimenosta vastaanotettiin. Itse Snellman lausui peräti lakoonisesti Lönnrotille, että „kauan odotettu isku on isketty, ja Saima on lakkautettu". Tyystin viranomaiset tietystikin valvoivat, etteivät Saiman virkatoverit päässeet sen äkillistä katoamista selittelemään omalta näkökannaltaan ja yleisön levollisuutta järkyttämään. Äänettömyydellä, katkeralla äänettömyydellä, niiden täytyi olla todistajina kuristusjärjestelmän uuden — kolmannen samalla kymmenkaudella — uhrin perikatoon. Piirrettiinpä sittenkin muistosanoja Saimasta muutamien lehtien palstoille. F. Berndtson sepitti Morgonbladetiin runonsa „Dödsposten", joka pantiin samojen surukehyksien sisään kuin tiedonanto erään venäläisen suuriruhtinattaren kuolemasta. Kahdessa toisessa lehdessä asiasta paljon suoremmin puhuttiin. Åbo underrättelser, toimittajana kolleega H. F. Sohlberg ja sensorina lehtori H. Heikel, mainitsi Berndtsonin runon lisäten, että „kuolonsanoma" Turussakin oli herättänyt surullisen huomion, ja hiukan myöhemmin se aivan avonaisesti sisälsi uutisen lakkautuksesta. Siinä valitettiin, että Suomen sanomalehdistö oli kadottanut paraiten

toimitetun äänenkannattajansa, tappio, joka todennäköisesti ei muutamissa vuosikymmenissä ollut korvattavissa. Mutta vieläkin peittelemättömämmin esiintuotiin pelkäämätöntä partiomiestä ja hänen taistelussa sortunutta puhetorveaan kohtaan ihailu Vasa tidningissä, minkä toimittajana oli T. T. Renvall ja sensorina edellämainittu hovioikeudennotari C. J. Boy. „— — — Voida kuten Saiman julkaisija — lausuttiin miehekkäässä omistuksessa — poistua tähänastisesta toimestaan muassaan oma tietoisuus ja maanmiesten yleinen tunnustus siitä, että vakavasti ja menestyksellä on ajanut sivistyksen asiata ja erittäinkin kansallisen sivistyksen, että kansalleen on puhunut herätyksen suoria ja kaunistelemattomia sanoja totuuden ja oikeuden puolesta, siinäpä on kansalaisen korkein kunnia. — — —“ Sitaatti ei ole pitkä, mutta sisällökäs.

Puolitoista vuotta senjälkeen kuin Saima oli ennenaikaisesti muuttanut manan majoille, kirjoitti Snellman Lönnrotille heidän Litteraturbladistaan seuraavaa: „Vaikia on minulla täällä ollut saaha mitikään Sanomistamme ilmi. Kaikkia, mitä ei kukaan voisi arvata, syöpi se raaka, mieletön ja ylpiä Sensuuri suuhunsa.“ Se oli jälkikaikua Saiman pahimmilta päiviltä.

Yksilön merkitys historiassa.

Mietteitä Snellmanin työn johdosta.

Kirjoittanut

ARVI GROTENFELT.

Voiko yksilö mitään vaikuttaa historian kulkuun?

Jota syvemmin ja täydellisemmin historiallinen tutkimus on paljastanut ne voimat, jotka historian kulkua ohjaavat, sitä selvemmäksi on käynyt, että yksilön merkitys ei ole niin suuri kuin jokapäiväinen, kansanomainen historiankäsitys enimmäkseen kuvittelee. Valtiollisessa historiassa mahtavien ruhtinaiden, suurien sotapäällikköjen ja etevien valtiomiesten teot tosin ensi sijassa vetävät katsojan huomiota puoleensa; mutta syvemmälle tunkeva tutkimus osoittaa, että he eivät hallitse maailman menoa siinä määrässä kuin ensi silmäyksellä näyttää, vaan *yhteisvoimat,* laajojen ihmisryhmäin yhteiset olot, tarpeet ja harrastukset, ne pääasiassa määräävät kehityksen peruspiirteet. Niinikään oli sivistyshistoriassa kauan vallalla sellainen katsantotapa että kehityksen muka muodostavat pääasiassa yksityisten nerojen, — etevien kirjailijain, taiteilijain ja keksijäin, — hengentuotteet. Mutta tieteellisempi ja oikeampi on se käsitys, että silläkin alalla ensi sijassa ovat määräävinä laajojen piirien sivistyskanta, niissä vallitsevat olot ja sivistyspyrinnöt.

Voimakkaimmatkin yksilöt, jotka näyttävät ohjanneen maailman uusille urille, ovat voineet toteuttaa aikeitansa ainoastaan silloin, kun mahtavat „kollektiiviset“ voimat ja ajanvirtaukset ovat heitä auttaneet. Heidän suuruutensa on oikeastaan siinä että he ovat osanneet ottaa nuo voimat palvelukseensa ja ohjata niiden kulkua, — tahi olisiko kenties oikeampi sanoa, vielä jyrkemmän „kollektivistisen“ ajatustavan mukaan:

he ovat osanneet asettua niiden voimien palvelukseen ja kulkea niiden ohjaamina.

Silmäilkäämme muutamia esimerkkejä! Mainitsemme semmoisina muutamia maailmanhistorian kaikkein valtavimpia henkilöitä.

Caesar sai aikaan mitä mahtavimman käänteen muinaisajan oloissa, muuttaessaan Rooman valtakunnan yksinvallaksi. Mutta tämä hänen tekonsa oli mahdollinen ainoastaan sen johdosta, että valtakunnan yleiset olot jo kauan olivat vaatineet sen uusmuodostusta aivan toisille perustuksille. Valtakunta oli kasvanut niin laajaksi ja olot olivat muutenkin kehittyneet sellaisiksi, ettei se mitenkään voinut pysyä kaupunki-tasavaltana, missä julkisten asiain ratkaisu todellisesti riippui yleisestä kansankokouksesta, jonka muodostivat vain Rooman kaupungin asukkaat. Sentähden oli jo ennen Caesaria ollut ankaria ja pitkällisiä sisällisiä taisteluja, joiden syvin liikkeelle paneva voima oli tarve saada valtiomuoto muutetuksi sopivampaan muotoon. Caesarin suuruus oli siinä että hän käsitti ajan vaatimukset ja osasi panna muutoksen toimeen tavalla, joka pääasiassa oli edistystä ja tyydytti ajan tarpeet.

Napoleon Bonaparte saattoi nousta huomaamattomasta asemasta niin huimaavan korkealle sentähden, että Ranskan vallankumouksen mahtava kansanliike asettui hänen käytettäväkseen. Ilman noita aivan erityisiä, suotuisia oloja, joiden keskellä hän astui maailman näyttämölle, hän tietysti ei olisi voinut kohota lainkaan samanlaiseen asemaan eikä vaikuttaa läheskään yhtä paljon Europan historiaan. Se kumous, jonka kansan yhteisvoimien suuri purkaus oli saanut aikaan, avasi hänelle tilaisuuden toimintaan ja ainoastaan samojen voimien kannattamana hän saattoi toimittaa suuria tekoja, — ainoastaan sen kautta, että hän taitavasti ohjasi nuo järjestymättömät voimat taisteluihin, jotka ajaksi nostivat hänet maailman mahtavimmaksi hallitsijaksi.

Valtavin mies viime vuosikymmenien historiassa on Bismarck. Hänpä on tasoittavalle, yhtäläistyttävälle ajallemme tavallaan uudelleen opettanut pontevan yksilön merkityksen

historiassa. Mutta hänelläkin oli kumminkin apunaan mitä mahtavimpia, laajalle levinneitä kollektiivisiä pyrintöjä, joita ilman hän ei olisi voinut toimittaa suurtekoansa. Uuden, yhtenäisen Saksan valtakunnan perustaminen oli aate, jota kaikki Saksan kansan henkisesti kypsyneet ja kansallishengen vaatimuksia tajuavat jäsenet jo kauan olivat innokkaasti toivoneet. Bismarck tuli historialliseksi merkkimieheksi sentähden että hän osasi valtiotaidon eksyttävien harhapolkujen ja itsekkäitten pyyteitten keskeltä löytää tien, joka, samalla kuin se aivan „realistisesti" tyydytti Preussin kuningassuvun itsekästä pyrintöä mahtavuuteen, lopulta sittenkin meni yhteen Saksan kansan kiihkeitten toivomuksien ja sen syvän yhteydenkaipuun kanssa. Sentähden hänen työnsä lopulta sai saksalaiset kansallisuuden harrastajat innostuksella liittymään hänen ympärilleen sekä antoi Saksan kansalliselle olemassaololle uuden, arvokkaan muodon.

Alempana koskettelen tarkemmin samalta näkökannalta Snellmanin aikaansaamaa kansallista herätystä. Ilman mitään laajempia selvittelyjä on ilmeistä, että hänenkin työnsä oli mahdollinen ainoastaan sen johdosta, että ajan olot vaativat sensuuntaista toimintaa ja että hänen herätyshuutonsa sai vastakaikua laajoissa piireissä.

Kieltämätöntä on siis, että yksilöt ovat saaneet suuria aikaan historiassa ainoastaan silloin, kun he ovat ajaneet sellaisia tarkoitusperiä, joita samalla myöskin mahtavat yhteispyrinnöt eli joukkovoimat ovat edistäneet ja tukeneet. Mutta jääkö sitten oikeastaan yksilöille enää mitään merkitystä?

Uusimpina aikoina muutamat kuuluisat historiantutkijat ovatkin kerrassaan kieltäneet yksilöiltä kaiken vaikutusvoiman tapahtumien juoksuun. Esim. H. TH. BUCKLE tunnetussa teoksessaan „Englannin sivistyshistoria" meni jotenkin pitkälle tähän suuntaan. Hänen mielestään oikein syviä ja ratkaisevia inhimillisten olojen muutoksia ovat ainoastaan ne, joiden kautta laajojen ihmisryhmien yleinen asema ja elämäntavat tuntuvasti muuttuvat, jonka johdosta sitten vähitellen myöskin heidän aatepiirinsä ja heidän henkiset harrastuksensa saavat

toisen luonteen. Sentähden niistä historiallisista tapahtumista, jotka tavallaan ovat yhden ihmisen tekoa, ovat kaikkein vaikuttavimmat suuret teknilliset keksinnöt ja sellaiset aatteet eli oppimuodostukset, jotka samaan tapaan kuin teknilliset keksinnöt vaikuttavat inhimilliseen yhteiskuntaan. Höyrykoneen keksintö ja leviäminen on muuttanut koko ihmiskunnan olot. Jokseenkin yhtäläisesti ja varsin syvästi, — „syvemmin kuin kaikki valtiomiesten ja lainsäätäjäin toimenpiteet", — ovat Bucklen mielestä ihmiskunnan kehitykseen vaikuttaneet Adam Smithin aatteet, joita Buckle rajattomasti ihailee; kun Smith todisteli, että *vapauden* periaate on pantava kaikkein kansantaloudellisten olojen perusohjeeksi, — vapaa ammattivaali, kauppa, kilpailu j. n. e., — ja kun tämä periaate pääsi tunnustetuksi käytännössä, niin se vaikutti mitä mahtavimmin ja Bucklen mielestä erinomaisen edistävästi ihmiskunnan yleiseen kehitykseen. Sitä vastoin Napoleonin loistava ura oli „episodi", „välikertomus" historian lehdillä; hänen personallisen luonteensa ja hänen yksityisten tekojensa seuraukset ovat ohimeneviä. — Muuten tietysti ei myöskään höyrykoneen keksintö ja leviäminen eikä taloudellisen vapauden periaatteen voitolle saattaminen ollut suinkaan yhden ihmisen vallassa, vaan nämä keksinnöt olivat mahdolliset ja ne levisivät niin mahtavasti sentähden, että „aika" oli valmistanut niille tarpeelliset edellytykset ja oli kypsynyt vastaanottamaan ne.

Vielä jyrkemmin ovat muutamat toiset kirjailijat ajaneet samaa perusmielipidettä. Eräs ranskalainen historioitsija L. Bourdeau sanoo, että, jos kuolettava luoti olisi saavuttanut Napoleon Bonaparten Toulonin edustalla, niin „joku toinen" olisi astunut esiin hänen sijallensa ja toimittanut samantapaiset teot, niin että Europan historia 18:nnen vuosisadan lopussa ja 19:nnen alussa kuitenkin olisi muodostunut kutakuinkin yhtäläiseksi.

Nykyänsä elävistä historioitsijoista saksalainen K. Lamprecht lienee enimmin tunnettu kollektivistisen historiankäsityksen edustaja. Lamprecht ei kumminkaan oikeastaan kannata *äärimmäistä* kollektivismia. Hän myöntää, että joukkovoimat ja

yksilöt ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja saavat yhdessä aikaan historiallisen kehityksen, vaikka hän panee pääpainon kollektiivisiin voimiin ja näkee historian suuret perustapahtumat siinä, että koko kansojen sielullinen luonne vähitellen muuttuu toisenlaiseksi. Mutta hän vakuuttaa monta kertaa, että hän ei halveksi suurien yksilöiden merkitystä, ja hän myöntää nimenomaan, että „vanhempi, individualistinen historiantutkimus, joka pitää silmällä yksilöllisyyttä eli eteviä henkilöitä", on „yhtä oikeutettu uudemman, kollektivistisen historiantutkimuksen rinnalla"; „ne täydentävät toisiansa ja molemmat ovat tuiki tarpeelliset". *) Hän on vain tahtonut osoittaa, että „vanha" historiankirjoitus on pannut aivan liian vähän huomiota yleisiin, kollektiivisiin seikkoihin; hän moittii sitä siitä, että sen mukaan historia on vain „jakso draamallisia katastrofeja", joissa ei ole mitään yhtenäisyyttä eikä mitään lakeja. — Totta on, että Lamprechtin varsin lukuisissa historian metodia käsittelevissä kirjoituksissa on toisia kohtia, joissa hänen ajatuksensa pukeutuvat jyrkempään muotoon; niissä hän toisinaan väittää, että yksilöllisiä asioita ei voida ollenkaan tieteellisesti tutkia.

Sellaiset väitteet kuin Bourdeaun yllämainittu lausunto Napoleonista sotivat mielestäni ilmeisesti kaikkea historiallista todennäköisyyttä vastaan. Jos tosiaankin kuolettava luoti olisi lopettanut Napoleon Bonaparten uran sen alussa, niin ei saata mitenkään olettaa, että „joku toinen" olisi toimittanut samat teot, vaan melkein varmana on pidettävä, että Europan valtiollinen ja sotahistoria vv. 1796—1815 olisi muodostunut hyvinkin toisenlaiseksi; ja mahdotonta on sanoa, kuinka syvälle kansojen sisällisiin, yhteiskunnallisiin oloihin eroavaisuus olisi ulottunut.

On tietysti hyvinkin vaarallista ja saattaa kenties tuntua turhalta ollenkaan ajatella sitä kysymystä, kuinka olot olisivat muodostuneet, jos joku määrätty historiallinen tosiasia ei

*) Lamprechtin kirjoitus „Was ist Kulturgeschichte?" aikakauskirjassa „Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft"; Vierteljahrshefte 1896—97, s. 86.

olisi tapahtunut tahi olisi päättynyt toisin taikka jos joku suuri historiallinen henkilö ei olisi ollut olemassa. En aiokaan tässä laajalta syventyä sellaisiin mietiskelyihin, mutta ei voi kumminkaan kokonaan lykätä luotaan kaikkia sellaisia ajatuksia; sillä koko käytännöllinen, toimintaan suhtautuva elämänkatsantomme muodostuu erilaiseksi riippuen siitä, luulemmeko yksityisihmisen tekojen tosiaankin jotakin vaikuttavan vai arvelemmeko historialliselle kehitykselle aivan yhdentekeväksi, kuinka yksityinen kulloinkin toimii. Edellisessä tapauksessa yksilö toimii korkean ja ankaran edesvastuun alaisena, hänen toiminnallaan on merkitystä kaikkea tulevaisuutta varten; jos jälkimäinen mielipide olisi oikeassa, niin meitä lannistaisi se tietoisuus, että yksityisen kaikki pyrinnöt ja ponnistukset eivät todellisesti voi muuttaa maailman menoa.

Ne kirjailijat, jotka aivan jyrkästi kieltävät yksilöiltä kaiken merkityksen, perustavat ilmeisesti mielipiteensä abstraktisiin, teoreetisiin ja mielivaltaisiin edellytyksiin eivätkä ennakkoluulottomaan, kokemusperäiseen tosiasiain tarkastukseen. He ovat ennakolta asettuneet sille kannalle, etteivät *tahdo* tunnustaa yksilöille mitään vaikutusvoimaa, tahi sille kannalle, ettei tieteellinen tutkimus ollenkaan saa ottaa tutkiakseen yksilöllisiä asioita, jotka *kerran* vain ovat tapahtuneet; tiede voi muka tutkia ainoastaan *yleisiä* ilmiöitä ja lakeja. Varsinaisten kokemusperäisten historiantutkijain kesken tämä mielipide ei ole saavuttanut mainittavaa kannatusta; katson sentähden voivani tässä ilman laajempia todisteluja jättää tuon äärimmäisen kollektivistisen kannan kokonaan syrjälle.

Kokemusperäisissä tasapuolisissa historian tutkijoissa, jotka ilman ennakko-otaksumia syventyvät todellisen elämän tutkimiseen semmoisenaan, on johonkin määrään vakaantunut yhteinen, maltillisempi katsantotapa tässä asiassa. Nämä tutkijat huomaavat erityistutkimuksissaan lakkaamatta, että usein muutaman yksilön toiminta taikka muutamat vain *kerran* tapahtuneet tosiasiat tahi omituiset tosiasiain yhtymimiset ovat varsin huomattavasti vaikuttaneet asiain kulkuun.

Jokainen tietysti toiselta puolen tunnustaa, että myöskin yleiset, kollektiiviset voimat vaikuttavat hyvin paljon. Kuka voisikaan meidän aikoinamme olla näkemättä sitä tosiasiaa? Viime aikoina on historiantutkimuksessa ollut yleisenä ja mitä vakavimpana pyrintönä saada yhä täydellisemmin ja täsmällisemmin selvitetyiksi juuri noita joukkovoimia, joihin vanhempien aikojen historiankirjoitus pani liian vähän huomiota. Mutta tosiasioihin perustava erityiskohtainen historiantutkimus on suorastaan pakoitettu panemaan sen ohessa myöskin paljon huomiota vain kerran tapahtuneisiin asioihin sekä merkillisten yksilöiden tekoihin.

Luonnollista on, että toinen historioitsija on taipuvainen tunnustamaan enemmän merkitystä yhteisvoimille, toinen taas yksilöille. Onhan tämä kiistakysymys viime aikoina ollut vilkkaamman keskustelun alaisena kuin mikään muu historiatieteen yleisistä ja periaatteellisista kysymyksistä. Mutta jonkinmoinen yhteinen pohja, joku määrä yhteistä perusvakaumusta on mielestäni olemassa.

Omasta puolestani tahtoisin koettaa seuraavaan tapaan tarkemmin määrätä, mitkä historiallisen kehityksen piirteet johtuvat joukkovoimista, mitkä piirteet taas voivat johtua ja toisinaan johtuvat yksilöiden toiminnasta.

Siitä ei saata olla vähintäkään epäilystä, että kunakin aikana yhteisolot, asiain ja kansain yleinen tila, ovat kaiken historiallisen toiminnan määräävinä *edellytyksinä*. Ne asettavat historiallisten henkilöiden kaikelle toiminnalle hyvinkin ahtaat raja-aidat, joiden sisäpuolella kaikkien heidän yritystensä täytyy pysyä. Ainoastaan aatteiden valtakunnassa yksilö voi vapaasti, yksinvaltiaana muodostella maailmaa omien ihanteittensa mukaan; todellisuuden ankarassa maailmassa ei valtavinkaan henkilö kykene mihinkään, jolleivät tarpeelliset yleiset edellytykset ole olemassa ja jollei aika ole vastaanottavainen hänen harrastuksilleen. Kollektivistien puolelta on sanottu, että Kaarlo Suuri ei kaikella mahtavuudellaan olisi mitenkään voinut siirtää valtakuntaansa kapitalistisen teollisen tuotannon aikakauteen eikä Bismarck mitenkään olisi

J. V. Snellman v. 1837.

(C. P. Mazèrin piiroksen mukaan.)

voinut palauttaa Saksan kansaa alkuperäisten tuotanto-olojen kannalle. Tuo on tietysti aivan totta, — onpa se niin itsestään selvää, että näiden esimerkkien esiintuominen tuntuu melkein typerältä. Mutta sellaisissakin asioissa, jotka paljoa suuremmassa määrässä riippuvat johtavista henkilöistä, esim. ulkopoliitisissa hankkeissa ja yrityksissä, on johtomiesten toimintavapaus epäilemättä sidottu hyvinkin ahtaihin rajoihin. Esim. Bismarck on itse nimenomaan lausunut tämän käsityksen; hän on pontevasti huomauttanut, että valtiomiehen pitää tyynesti ja kylmäverisesti antaa olojen kehittyä itsestään, kunnes ilmenee niiden vaihdellessa sovelias hetki tarttua niiden johtoon ja toteuttaa aikeitaan: „unda fert nec regitur", — ajan aalto *kantaa* johtavaa valtiollista suurmiestä, hän ei saa yrittääkään väkinäisesti hallita sitä aaltoa.

Mutta olojen kehittyessä tulee sitten kriitillinen, ratkaiseva hetki; huomattavan muutoksen täytyy tapahtua historiallissa oloissa, — tahi ainakin: sellainen muutos *voi* tapahtua. Silloin näemme usein, että ponteva henkilö tempaa asiain johdon käsiinsä ja näyttää sitten jonkun aikaa ohjaavan historian kulkua. Sellaisia vaiheita tarkastaessamme herää kysymys: ohjaako „johtomies" tosiaankin kehitystä, vai onko hän vain joukkovoimien kannatettavana ja johdettavana? Kun ilman ennakko-otaksumia tutkimme sellaisia historiallisia vaiheita, niin mielestäni täytyy tulla siihen päätökseen, että usein etevän yksilön toiminta todellisesti ratkaisee, *mikä useista kehitysmahdollisuuksista tulee toteutetuksi* tahi *missä tarkemmassa muodossa* se uusi, jota ajan olot ja kansan tarpeet vaativat, toteutetaan.

Niin on käsitettävä esim. Lutherin historiallinen vaikutus. Ajan olot vaativat kirkon uudistusta. Huutavia epäkohtia oli jo kauan ollut olemassa, jotka kehoittivat parannuksia yrittämään; jo ennen Lutheria oli esiintynyt monta parannusyritystä ja hänen aikanaan monet muutkin harrastivat samaa asiaa. Sentähden on ymmärtääkseni luultavaa, että joka tapauksessa uskonpuhdistus olisi tullut toimeen jossakin muodossa, — vaikkei Lutheria olisi ollutkaan. Mutta se ei olisi

tullut samanlaiseksi, millaiseksi se todellisesti muodostui; sillä Lutherin mahtava, ytimekäs personallisuus on monessa kohden painanut leimansa luterilaiseen protestanttisuuteen ja on siten vaikuttanut läpi vuosisatojen. — Samalla tavalla Bismarckin yksilölliset luonteenomituisuudet, hänen „realistinen“ katsantotapansa, hänen häikäilemätön jäykkyytensä ja jyrkkyytensä ynnä se loistava menestys, jonka hän sillä menetystavallaan saavutti, ovat tuntuvasti vaikuttaneet siihen henkeen, joka nykyänsä vallitsee ylinnä Saksan kansallisessa elämässä.

Siten meidän yleensä on ymmärrettävä suurien yksilöiden vaikutusta historiassa. Johtavan henkilön, esim. valtiomiehen, eteen avautuu useita eri teitä, joita kulkemalla hän voi koettaa toteuttaa sitä, mitä aika kaipaa. Nämä eri tiet vievät tavallisesti pääasiassa samaan suuntaan, mutta erityiskohtiin nähden tulevaisuus muodostuu tuntuvasti erilaiseksi sen mukaan, mitä tietä kuljetaan. Ja mikäli inhimillinen järki voi historiaa tutkia, niin ratkaisu siitä, mikä esillä olevista mahdollisuuksista toteutetaan, riippuu usein toimivien yksilöiden vapaasta päätöksestä. Siten heidän yksilölliset luonteenomituisuutensa, heidän erityiset päätöksensä ja tekonsa, heidän nerokkaat aatteensa ja heidän hairahduksensa vaikuttavat seuraavan ajan sivistyskehitykseen, — useimmiten eroittamattomasti yhteensulautuneina aatteihin ja kultuurimuodostuksiin, jotka ovat historiallisella välttämättömyydellä johtuneet koko ihmiskunnan tahi kokonaisen kansan syvistä, yhteisistä tarpeista.

Samalla tavalla meidän on ymmärrettävä historiallisten merkkimiesten, esim. Snellmanin, vaikutusta oman kansamme sivistyskehitykseen. Viehättävää on ajatella, missä määrässä sivistyshistoriallinen kehityksemme 19:nnellä vuosisadalla ja suomalaisen kansallisuuspyrinnön herääminen on johtunut Snellmanin personallisesta vaikutuksesta. Missä määrässä Suomen sivistyshistoria olisi muodostunut toisenlaiseksi, jos Snellmania ei olisi ollut?

Ajan yleiset olot antoivat pontevan kehoituksen sensuun-

taiseen toimintaan, jommoiseen Snellman ryhtyi. Suomen valtiollinen asema oli 19:nnen vuosisadan alussa muodostunut sellaiseksi, että se vaatimalla vaati suomalaista kansallisuusharrastusta hereille. Tällainen harrastus puhkesikin monella taholla näkyviin jo ennen Snellmania. Jo Arwidsson ja muutamat hänen aikalaisensa lausuivat julki suunnilleen samat periaatteelliset vaatimukset, joita Snellman sitten ajoi. Toiset antautuivat innokkaaseen, uhrautuvaiseen työhön suomenkielisen kirjallisuuden luomiseksi, niinkuin Juteini ja Gottlund.

Siis aate suomalaisen kansallisuuden herättämisestä ja kehittämisestä „oli ilmassa", kuten sanotaan. Se heräsi monissa yksityisissä aivan luonnollisesti, sisällisestä pakosta. Sentähden on todennäköistä että, vaikk'ei Snellmania olisi ollutkaan tahi jos Snellman 1840-luvun alussa olisi hakenut ja saanut professorinviran Ruotsissa ja jäänyt sinne, niin suomalaisuuden harrastus olisi kuitenkin astunut esiin Suomessa. Luulen puolestani, että se harrastus olisi silloinkin aikaa myöten kasvanut niin voimalliseksi, että se olisi syvästi vaikuttanut maamme vastaisiin kohtaloihin. Mutta olisiko suomalaisuuden liike silloin kehittynyt samalla tavoin ja olisiko se yhtä nopeasti saavuttanut tarpeellista voimaa turvatakseen Suomen tulevaisuuden, sitä voipi epäillä.

Meidän täytyy tässäkin käsittää asiata niin, että oli olemassa *useita eri kehitysmahdollisuuksia.* Suomalainen kansallisuudenharrastus saattoi muodostua eriluontoiseksi ja kääntyä eri suuntiin ja Snellman on varsin ratkaisevasti vaikuttanut siihen, millaiseksi se muodostui.

Ennen kaikkea oli epätietoista, missä määrin sivistynyt, siihen aikaan kokonaan ruotsinkielinen sääty yhtyisi harrastamaan suomalaisuutta. Olisi voinut käydä niin, että sivistynyt luokka olisi pysynyt kokonaan ruotsinkielisenä ja kielensä perustuksella lukenut itsensä ruotsalaiseen kansallisuuteen kuuluvaksi. Siinä tapauksessa suomalainen kansallisuudenpyrintö olisi noussut yksistään alemman, suomenkielisen kansan voimien varassa, kiivaasti taistellen koko siihenastista

sivistynyttä säätyä vastaan. Snellmanin ansioksi on suureksi osaksi katsottava, ettei niin käynyt. Se herätyshuuto, jonka Snellman ensiksi „Saimassa“ kajahutti, sai toki sen verran huomattavan osan sivistyneestä luokasta innostumaan suomalaisuuden asiaan, että „fennomanian“ johto pitkiksi ajoiksi pysyi henkilöiden käsissä, jotka olivat lähteneet ruotsinkielisestä sivistyneestä säädystä. Voitiinhan aikoinaan sanoa „suomikiihkoisia“ „maisteripuolueeksi“. Kirjallisesti sivistyneistä ja kirjallisia harrastuksia viljelevistä puolue syntyi ja kauan aikaa etupäässä sellaiset henkilöt sitä kannattivat; sitä vastoin sen riveissä ei ollut huomattavampia käytöllisiin toimiin antautuneita kansalaisia. Tästä asianhaarasta on voinut olla joitakin epäkohtia, mutta epäilemättä siitä on ollut paljoa enemmän hyötyä. Olemme siten säilyneet pahimmista yhteentörmäyksistä, jotka olisivat olleet mahdolliset. Kehitys olisi voinut kääntyä siihen suuntaan, jota se on kulkenut Virossa ja Liivinmaalla, missä ylä- ja alaluokka ovat lukeneet itsensä kerrassaan eri kansallisuuksiin kuuluviksi ja missä niiden vastakohta sentähden on käynyt vieläkin katkerammaksi ja tuhoisammaksi kuin meillä.

Katson siis Snellmanin suurimmaksi ansioksi, ettei meidän maassamme päässyt syntymään auttamatonta kuilua „yläluokan“ ja syvien rivien välille, vaikka kieliero oli olemassa. Siihen aikaan ruotsinkielinen sivistynyt sääty ja suomenkielinen kansa eivät toki ruvenneet täydellisesti käsittämään itseänsä kahdeksi eri kansallisuudeksi, vaan niiden välillä pysyi lähempi yhteys ja vuorovaikutus, — etenkin niiden sivistyneiden välityksellä, jotka yhtyivät suomalaisuuden harrastukseen. Niin kovin suurta painoa kuin Snellman panikin kansalliseen kieleen, suomen kieleen, niin se osittainen kansallinen herätys, jonka hän sai aikaan sivistyneen luokan keskuudessa, vaikutti todenteossa sen, että *kieli* ei meillä päässyt yksinomaiseksi kansallisuuden tunnusmerkiksi. Tosielämässä pysyi vireillä se aate, että kuuluminen samaan yhteiskuntaan ja valtioon sekä yhteinen historia ja yhteiset laitok-

set liittävät erikielisetkin yhdeksi kansaksi. Tämä on ollut hyvin onnellista kansalliselle kehityksellemme.

Varsin laajalle ulottuvat siten seuraukset siitä, että Snellmanin onnistui herättää ruotsinkielisissä säätyveljissäänkin sen verran vastakaikua aatteilleen. Ne suuret ominaisuudet, jotka olivat hänessä yhtyneinä ja joita hän uupumattomalla työllä kehitti, ja se järkähtämätön miehuus, millä hän aina taisteli aatteittensa puolesta, ovat siis tuottaneet runsaita hedelmiä kansamme kehitykselle. —

Kovin harvat ovat ne valitut, jotka, niinkuin Snellman taikka niinkuin ylempänä mainitut maailmanhistorialliset henkilöt, huomattavasti vaikuttavat kokonaisen kansan sivistyskehitykseen taikka maailmantapahtumiin, niin että yleinen historia merkitsee heidän nimensä lehdilleen. Mutta jos se käsitys yksilön merkityksestä ja toiminnasta, jota edellisessä olen esittänyt, on pätevä, niin on tietysti tunnustettava, että lukemattomat työntekijät sivistyskehityksen palveluksessa, ahtaammalla alalla ja vaatimattomammassa asemassa toimien, kuitenkin todellisesti vaikuttavat sen tuloksiin. Joka hetki sivistyskehitys saa lukemattomissa eri kohdissa suurempia tai vähempiä lisävaikutuksia, arvokkaita lisiä tahi vahingollisia häiriöitä, yksilöiden toimen ja ponnistusten kautta. Johdumme sentähden siihen, että jokainen ihminen, joka — vaikkapa perin vaatimattomassa asemassa — vilpittömästi ja innokkaasti tekee työtä arvokkaan historiallisen tehtävän palveluksessa, voipi tehdä sen siinä iloisessa ja ylentävässä tietoisuudessa, että hän itsenäisesti ja vapaasti ja oman asemansa mukaan määräävästi on osallinen ihmiskunnan historiallisten arvojen tuottamisessa. Voihan tapahtua, että historiallisten voimien ja taistelujen monimutkaisessa vuorovaikutuksessa juuri hänen työnsä tulee ratkaisevaksi lisävoimaksi, joka hankkii voiton sille hyvälle asialle, jonka puolesta hän taistelee taikka tekee työtä.

J. V. Snellmanin kannasta rautatiekysymyksissä.

Kirjoittanut

JALMARI CASTRÉN.

Tasan viisikymmentä vuotta sitten oli rautatiekysymys meillä ensikertaa varsinaisesti päiväjärjestyksessä. Tosin oli jo melkoista aikaisemmin muutamissa hallitusmiehissä heränny tuuma saada jonkunlainen rautatieyhteys aikaan Hämeenlinnan ja Helsingin välillä. Tätä liikenneyhteyttä sitten jatkettaisiin laivareiteillä Tampereelle saakka. Mutta pitemmälle kuin linjan tutkimuksiin ja ehdoituksiin ei oltu päästy. Yleisöstäkin seurasi ainoastaan pieni joukko rautateiden nopeaa kehitystä ja levenemistä muissa maissa ja huomasi sen suuren merkityksen, joka tällä uudella kulkuneuvolla oli kansojen aineelliselle ja henkiselle edistymiselle. Siihen aikaan vallinnutta välinpitämättömyyttä yleisistä asioista eivät muutamat sanomalehtiuutiset eivätkä hajanaiset selonteot rautateistä voineet murtaa. Tähän lienee vaikuttanut osaltaan sekin, että maan varat olivat hyvin niukat ja rautatiet muualla silloin, samoinkuin vielä nytkin yleensä meikäläisiin oloihin nähden, olivat hyvin kalliita. Eikä naapurimaissakaan oltu paljoa pitemmälle päästy. Venäjällä oli ensimäinen varsinaista tavaraliikettä varten rakennettu rautatie Pietarin ja Moskovan välillä v. 1851 valmistunut ja Ruotsissa vuoden 1856 vaiheilla oli ainoastaan noin 4 peninkulmaa rautateitä useampana eri katkelmana. Sitäpaitse olivat mielipiteet siellä sekä yleisön että ammattimiestenkin keskuudessa varsin vähän suotuisat rautateille.

Tällainen oli pääkohdissaan rautatiekysymysten asema, kun Krimin sodan loputtua v. 1856 kulkulaitosten parantamista maassa ryhdyttiin pohtimaan. Saimaan kanava oli juuri

valmistunut ja Viipurilainen sanomalehti Wiborg koetti hyväkseen käyttäen sitä huomiota minkä kanava yleisössä oli herättänyt todistaa, että kanavarakennuksia oli jatkettava, mutta rautatietuumat jätettävät vastaiseen, koska ne vähemmän soveltuvat Suomen oloihin. Erittäinkin suosittaa lehti Päijänteen ja Saimaan vesistöjen yhdistämistä kanavalla, minkä kautta liike keski-Suomestakin olisi suuntautunut Viipuriin. Asiasta syntyi sanomalehtiväittelyjä, joihin Snellman yhtyi Litteraturbladissa ja sen hän teki, kuten näyttää, yleiseen mielipiteeseen nähden varsin ratkaisevalla tavalla.

Väittely koski siten ensinnäkin sitä onko Suomessa rakennettava kanavia vai rautateitä, kysymystä, jolla oli pitkälle tulevaisuuteen ulettuva merkitys. Sillä meillä vaikuttaa, kuten Snellman sanoi, jokaisen miljoonan käyttäminen tulevaisuuteen ja niitä miljoonia, joita kulkulaitoksiin kiinitetään, ei voida uudelleen sijoittaa, olipa ne käytetty kuinka huonosti tahansa. — Snellman antaa ehdottomasti etusijan rautateille, vaikka hän pitääkin sellaista kanavaa varsin oikeutettuna, joka, kuten Saimaan kanava, yhdistää laajan vesireitin meren kanssa. Mitään suurliikettä, jossa raskaan tavaran säännöllinen ja yhtäjaksoinen kuletus vaatisi kanavaa taikka rautatietä, ei Suomessa ollut olemassa. Kulkulaitokset tuli suunnitella tulevaisuuden ja kehityksen mukaan. Muissa maissa saavutettu kokemus oli osoittanut, että rautatiet paljo nopeammin ja varmemmin kuin kanavat kasvattavat tuotantoa ympärillään, jopa synnyttävät sitä sielläkin, missä sitä tuskin voi odottaa. Meillä, jossa asutus oli harva, viljelys heikko ja teollisuutta tuskin nimeksikään olemassa, oli tämä rautateiden kehittävä puoli enemmän otettava huomioon kuin missään muualla. Mutta silmällä ei ollut pidettävä yksinään silloista tuotantoa, joka pääasiallisesti oli puutavaraa, sillä puutavaraliikkeelle ei maan tulevaista kehitystä voinut perustaa. Snellman huomauttaa, että metsien täytyy verrattain pian loppua ja metsänuudistuminen on liian hidas, jotta sille yksinään maan tuotantoa voisi rakentaa. Ja siellä missä kansa ei elä työllään, vaan luonnon puhtailla antimilla, siellä val-

litsee aina raakuus ja sinne tunkeutuu lopulta köyhyys, tuottipa luonto vaikka puhdasta kultaa. Ei ole siis kulkuneuvoja rakennettava puutavaraliikkeen, vaan maanviljelyksen ja teollisuuden tarvetta varten. Toisarvoisena näkökohtana sekin kuitenkin otettakoon huomioon. Tällä kumoo Snellman ensiksi sen väitteen, että kanavia olisi puutavaraliikkeen edistämiseksi rakennettava. Hän tulee myöhemmin samaan väittelyyn puutavaraliikkeen merkityksestä ja tulevaisuudesta, kun Hämeenlinnan – Helsingin radan valmistuttua samat kanavaehdoitukset jälleen sukeltivat esille muka sillä syyllä, että metsänviljelys ja puutavaraliike olivat ainoat luonnolliset elinkeinot, joita menestyksellä täällä voitaisiin harjoittaa. Silloin huomauttaa Snellman edellisessä mainitun lisäksi, että lauttausväylät tyydyttävät tukkiliikkeen tarpeet kaikista paraiten ja helpoimmin ja että sahattu puutavara kyllä kestää sen hiukan suuremman rahtimaksun, minkä rautatiekuletus tuottaa sen kautta, että uittamattomasta puutavarasta voidaan saada parempi hinta.

Kehitys on kyllä sitten osoittanut Snellmanin väitteet pääasiassa oikeiksi, jos kohtakin eri mielipide metsätalouden arvosta ja mahdollisuudesta nyt lienee vallalla. Tukkiliike on hyvin tullut toimeen uittoväylillään ja rautateittemme rahdista tulee nykyisin n. 30 % kaikenlaisen puutavaran kuletuksesta.

Perusteellisesti, selvästi ja yksityiskohtia myöten näytti Snellman kirjoituksissaan Litteraturbladissa toteen, että rautatie paremmin kuin kanava voi palvella ja edistää maanviljelystä ja teollisuutta. Liike kanavilla on hidasta ja voi olla käynnissä vain, siihen vuoden aikaan, jona maanviljelijällä on vähemmän aikaa tuotteitensa kauppaamiseen ja jona hän tavarastaan yleiseen saa huonoimman hinnan. Jos mitään vientiä ulkomaille voisi tulla kysymykseen, haittaisi sitä suurimmassa määrässä se, että tavaraa enimmän osan vuotta täytyisi koota varastoihin vasta avovedellä kuletettavaksi. Samat vaikeudet kohtaisivat teollisuuttakin, sillä jos sitäkin, vaikka kaikkia arvokkaampia raaka-aineita puuttuu, Suo-

messa syntyisi, tulisi sekin suuresti kärsimään sekä lyhyestä laivaliikkeestä että pitkästä hankinta- ja luottoajasta, jonka se ehdottomasti toisi mukanaan.

Toisin olisi asianlaita, jos kautta maan sisämaasta rannikolle päin kulkisi katkeamaton rautatieverkko. Maanviljelijä voisi sopivimpaan aikaan lähettää tavaransa kuletuspaikoille ja laskea hyödykseen eroituksen kalliin ja aikaavievän rahtikuletuksen ja helpon sekä halvan rautatiekuletuksen välillä, sillä vientitavaran hintaan ulkomailla ei kuletustapa vaikuttaisi ja sama olisi pääasiallisesti laita kotimaiseen kulutukseenkin nähden rannikkokaupungeissa. Teollisuudellekin kävisi mahdolliseksi saada raaka-aineita ja lähetellä tuotteitaan maan eri osiin vuodenajasta riippumatta.

Koko liikenteeseen vaikuttaa ratkaisevasti se seikka, että vesireitit ainoastaan osan vuotta, korkeintaan 6 kuukautta, ovat käytettävinä, kanavat sitäkin lyhemmän ajan, kun rautateillä sitävastoin voidaan Snellmanin ensimäisen arvelun mukaan kulkea ainakin 9 kuukautta, suunnille saman ajan minkä meriliike maan lounaisella kulmalla oli avoinna.

Huomautettuaan kirjoituksissaan että rautatiet vielä erittäin hyödyttävät sellaista pienempää kauppaa, jossa kauppiaan itsensä on personallisesti tarjottava tavaraansa, kuvaa Snellman lennokkain sanoin sitä sekä henkistä että aineellista elämää edistävää ja laajentavaa vaikutusta, mikä rautateillä on saattamalla eri kansakunnat ja saman kansakunnan eri jäsenet sekä personalliseen että henkiseen yhteyteen keskenään. Sitä ominaisuutta ei ole kanavilla ja siksipä, vaikka rautateillä ei mitään muuta etua olisikaan kanavien rinnalla, ei minkään kansan, joka tulevaisuutta rakastaa, pitäisi epäillä valitessaan näiden kahden kulkuneuvon välillä. Ja vaikka rautatiet maksaisivatkin kaksin verroin minkä kanavat — mikä kuitenkaan ei ole asian laita — niin korvaisi sen täysin niiden sivistyttävä vaikutus, mikä maan taloudellisellekin kehitykselle on enemmänarvoinen kuin kaikki muut kansallisen hyvinvoinnin edellytykset yhteensä.

Näkyy että Snellman arvosteli suureksi rautateiden mer-

kityksen ja piti kysymyksen: kanavako vai rautatie, ratkaisua maalle ylen tärkeänä. Ja jos nyt viisikymmentä vuotta myöhemmin tarkastaa sitä sekä aineellista että henkistä kehitystä mikä tällä ajalla on tapahtunut, niin on taipuvainen myöntämään, ettei tuo arvostelu ollut niinkään liioiteltu kuin joskus on tahdottu luulotella. Missähän tilassa olisi nyt maanviljelyksemme ulkoa tuotavine tarveaineineen, missä karjanhoito vientivoineen maan äärimmäisistä kolkista saakka, missä teollisuutemme ulkomaisine raaka-aineineen, missä paperiteollisuutemme, millähän kannalla olisi yhteistoiminta, millä postiliike sanomalehtineen ja kirjallisuuksineen, ja mitenkähän luonnistuisivat yhteiset herättävät ja yhdistävät kokoukset ja kuinkahan elävä olisi yhteystunto hajallaan asuvan kansamme keskuudessa, ellei taipaleitamme olisi katkomassa kautta vuoden vilkkaasti kulettavat rautatiet?

Ensin kanava, sitten rautatie, niin on kehityksen kulku ollut muuallakin, sanoi Wiborgsbladet aikoinaan, ja myöhemmin on samaa virttä vedetty, kun on väitetty, että meillä on luottaen liiaksi rautateiden liikettä luovaan kykyyn rakennettu turhan paljo rautateitä. Tähän vastasi Snellman sattuvasti, että jos tulisi antaa muille kansoille kertaus niiden historiassa, niin olisi Suomen kansalla ensin paljo muuta matkittavaa kuin kanavien rakentaminen ja että se kehittyneempi tulevaisuus, jossa vasta kanavien puoltajat katsoivat rautatiet sopiviksi, saavutettaisiin paljon pikemmin rautateiden kuin kanavien avulla.

Niin on nyt epäilemättä käynyt ja kuitenkin ja kenties juuri rautateiden avulla on meillä ollut varoja tarpeellisten kanavienkin rakentamiseen.

Puolustaessaan vakaumuksen voimalla mielipidettään rautateiden siunausta tuottavasta vaikutuksesta ei Snellman voinut olla muodostamatta jonkunlaista suunnitelmaa, minkä mukaan rautateitä maassa oli vastaisuudessa rakennettava.

Hän tekee ehdoituksensa ensin varovasti ja vaatimatta niille mitään suurempaa pätevyyttä, mutta esittää suunnitelmansa myöhemmin hyvinkin varmoissa pääpiirteissä.

Perusajatus Snellmanin rautatiesuunnitteluissa oli sisävesistöjen yhdistäminen rautateillä meren kanssa. Rautatiet olivat siis pantavat kanavien paikalle ja hän sanookin eräässä väittelyssä, että rautatiet hyvin voivat täyttää kanavien tehtävät, mutta kanavat eivät koskaan voi korvata rautateitä. Kun rautatie päättyy vesistön rannalle, joka jatkuu pitkälle maan keskuksiin, kokoaa se liikenteen laajalta alueelta ja tuottaa siten suurempaa hyötyä samalla kuin itse hyötyy. Kesäaikaan on tavaran kuletus vesireittiä pitkin helppo ja talvisinkin ovat tasaiset järvien jäät vanhastaan suosittuja teitä. Järvien rantamilla on sitäpaitsi suurin asutus ja sieltä käyvät vanhat liiketiet lähimpään rannikkokaupunkiin. Rautatiet tulisivat siten yleensä seuraamaan jo olemassaolevia liikesuuntia, mereen laskevien jokien viljavia ja kehittyneitä rantamia, jotka teknillisessäkin suhteessa tarjoavat edullisimman ja tasaisimman maaperän rautatierakennukselle. Snellman pitää erittäinkin silmällä maan kehittämistä suurempaan tuottavaisuuteen helpoittamalla ulosvientiä, samalla kun tuonnille valmistetaan varmempi ja huokeampi tie sisämaihin saakka. Meri on välittävä yhteyttä muiden maiden kanssa ja samalla hän odottaa vilkkaamman tavaravaihdon mukana myös henkistä virikeyttä. Siihen aikaan oli tämä vaihto mitättömän pieni ja paljon, sanoo Snellman, täytyy monessa kohden muutoksia tapahtua, ennenkuin säännöllistä meriliikettä, saatikka sitten talviliikettä, voi syntyä Itämeren satamiin; ilmaston on täytynyt paljon lauhtua, joten sulanaikaa on pitemmälti, vientitavaraa täytyy olla enemmän ja vuoden ympäriinsä lähetettävää ja rautateitä täytyy olla enemmän ja helpommalla rakennettuja. — Nyt on se aika jo käsissä. Snellman ei sitä lausunnoistaan päättäen niin pian uskaltanut odottaa, vaikka luottikin rautateihin.

Perusideansa mukaisesti ajatteli Snellman vastaisen rautatieverkon siihen tapaan muodostuvaksi, että ensin raken-

nettaisiin ratoja rannikolta vesistöjen rannalle ja jatkettaisiin sittemmin niiden väliinkin. Kun Suomenmaa päämuodoltaan on kolmiomainen, tulisivat radat lähenemään toisiaan sisämaassa ja voitaisiin ne siellä yhdistää, niin että rautatieyhteys rannikkokaupunkienkin välillä talvisaikaan syntyisi vaikkakin kiertoteitä. Hämeenlinnan seutuville muodostuisi sen kautta jonkunlainen ratakeskus. Sieltä kulkisi suunta Hämeenlinnan ja Tampereen välisten vesistöjen lounaispuolitse ylisen Kokemäenjoen yli, haarautuisi Poriin ja jatkuisi Vaasaan saakka. Itse Hämeenlinnasta menisi rata Turkuun ja toinen Helsinkiin ja tältä väliltä haararata Päijänteelle. Mahdollisesti pitäisi Helsingin ja Turun väliselle vanhalle ja Suomen ainoalle rautateollisuusalueelle johtaa joku rata ei kuitenkaan rautaruukkien, vaan kehittyneen viljelyksen takia. Itäänpäin kävisi rata joko vedenjakajaa pitkin taikka lähempää rannikkoa Viipuriin ja tältä väliltä lähtisi Suomen suuri pohjoisrata Saimaan ja Päijänteen välitse — lähempää jälkimäistä — Kuopioon ja Ouluun. Sitten olisi rata Viipurista Pietariin sekä luonnollinen että tarpeellinen, sillä — sanoi Snellman — ei mikään kansa suojele todellista etuaan sulkemalla maansa rajat, ja päinvastoin olisi vahinko, ellei kotimaista rautatieverkkoa voitaisi saada yhteyteen koko muun europpalaisen mannermaan rataverkon kanssa, varsinkin kun tämä rata epäilemättä saisi suuren liikenteen ja tulisi hyödyttämään koko maan rautatieverkkoa.

Ei puuttunut tältä Snellmanin rautatieverkon suunnitelmalta vastustajia sen tullessa julkisuuteen ja niitä oli sittenkin kun sitä ruvettiin toteuttamaan. Ja on siinä tahdottu vikoja löytää myöhemminkin, kun on arvosteltu Suomen rautatieverkkoa, jossa Snellmanin suunnitelman jäljet selvään ovat havaittavissa. Paitsi varsinaisia rautateiden vastustajia oli niitäkin, joiden mielestä toisia näkökohtia ja varsinkin toista järjestystä oli seurattava rautateitä rakennettaessa. Näiden joukossa oli L. G. von Haartman, joka huomatessaan, ettei voinut maan silloisen kenraalikuvernöörin kreivi Bergin ja itsensä Aleksanteri II:en suosimia rautatiepuuhia tyhjäksi

tehdä, koetti kaikin tavoin vastustaa ainakin Snellmanin „kansanvaltaisia houreita“ ja ehdoitti siinä tarkoituksessa rataa Pietarista Turkuun strateegisista syistä, kun muka maata uhkasi sota Ruotsin puolelta. Jyrkimmän vastalauseen pani Snellman tällaista ehdoitusta vastaan, jonka pahin vika hänen mielestään oli se, ettei se perustunut mihinkään laajempaan järjestelmään ja että se kokonaan palveli Suomelle vieraita tarkoitusperiä. Köyhältä maalta, jolla ei ollut mitään sananvaltaa isoisten neuvotteluissa sodasta ja rauhasta päätettäessä, ei voitu kohtuudella vaatia, että se käytti niukat varansa epätarkoituksenmukaisiin strateegisiin rautateihin. Sillä oli täysi työ kyllä muutoinkin pyrkiessään vapautumaan pettuleivästä ja saavuttaakseen siedettävän toimeentulon.

Kun sitten Hämeenlinnan—Helsingin rata oli vastuksista huolimatta saatu päätetyksi ja rakennetuksi ja uusia rautatierakennuksia ajateltiin, tuli Pietarin rata uudestaan kysymykseen. Valtiopäivät 1863–64 olivat kyllä jo osoittaneet varoja rautatien jatkamiseen Tampereelle sekä sivuradan rakentamista varten Lahteen, mutta niitä — m. m. viinaverorahoja — ei oltu saatu ja korkeammissa piireissä oli Pietarinrata voittanut uusia vaikutusvaltaisia suosijoita. Tosin oli Snellman aikaisemmin lausunut senkin ajatuksen, että Pietarin ja Viipurin välinen rata, josta olisi enimmäkseen paikallista hyötyä ja joka nähtävästi tulisi kannattavaksi, jätettäisiin yksityisen yritteliäisyyden varaan, mutta kun tämäkin rata oli jo alun pitäen kuulunut hänen rautatiesuunnitelmaansa ja kun se johdettiin Lahden kautta, luopui hänkin Tampereen linjasta ja kannatti Pietarin radan rakentamista. Vuoden 1867 valtiopäivät päättivätkin radan rakennettavaksi ja suostuivat valtiolainan ottamiseen sitä varten, mutta tämän päätöksen toteuttamisesta joutui Snellman jyrkkään erimielisyyteen kreivi Adlerbergin kanssa, josta tämä sai toivomansa aiheen syrjäyttää Snellman hallituksesta.

Kun v. 1867 tuli ankara kato, tahtoi Adlerberg jouduttaa rakennustöiden alkamista hätäaputöinä. Snellman sitä vastusti, koska hän pelkäsi, ettei lainaa saataisi mahdollisilla

ehdoilla ja että rautatietöiden maine saisi nälkäisiä ja nääntyviä sellaisissa joukoissa liikkeelle, että työn ja ravinnon hankkiminen kaikille, jotka perille jaksaisivat, kävisi mahdottomaksi puhumattakaan niistä, jotka laumoittain matkalle nääntyisivät. Rautatien rakennukseen ei pitäisi ryhtyä ilman että riittävästi varoja oli käytettävissä, eivätkä siihen työhön kelvanneet nälkiintyneet ja sairaat, vaan tuoreet ja tottuneet voimat, väitti Snellman. Jos ei jokaisen käytännöllisen rautatien rakentajan kokemus riittäisi tämän väitteen oikeutta todistamaan, niin tekee sen ainakin Riihimäen—Pietarin ratarakennuksien tunnettu surullinen historia.

Niistä radoista, jotka sittemmin Snellmanin eläessä rakennettiin noudattivat Hangon, Turun—Toijalan—Tampereen täysin hänen ohjelmaansa. Vaasan radalle ehdoitettiin vuoden 1877 valtiopäivillä suuntaa, joka kulkisi Tampereelta Poriin ja sieltä rannikkoa pitkin Vaasaan. Tämä oli viimeinen rautatiekysymys, jonka käsittelyyn Snellman säädyissä otti osaa, ja silloin hän lyhyesti lausui rautatien Tampereelta Poriin kyllä olevan varsin huomioonotettavan ehdoituksen, mutta puolsi kuitenkin Vaasan radan vientiä Näsijärven itäpuolitse ja Ätsärin kautta ja toivoi, ettei Ritaristo ja Aateli suostuisi sellaisen huvitteluradan rakentamiseen kuin olisi rannikkorata Porista Vaasaan.

Tuskin erehtyy, jos arvelee, että mainittu rannikkorataehdoitus on jonkunlaisessa yhteydessä erään sittemmin rautateittemme rakennushistoriassa hyvin ansiokkaan miehen kädestä lähteneen kirjoituksen kanssa Finsk Tidskriftissä vuodelta 1877. Siinä moititaan yleensä sitä, että meillä oli liiaksi paljo luotettu rautateiden liikettäsynnyttävään kykyyn ja ratoja vedetty vanhoista kauppateistä lainkaan huolimatta. Siten oli liikettä vahingoittaen väkivaltaisesti pyritty mestaroimaan entisiä liikennereittejä ja enimmäkseen haettu erämaita, sen sijaan, että ratojen olisi tullut ensi kädessä seurata rantoja ja jokivarsia, joissa asutus oli vilkkain. Rautateitä ei saisi kirjoittajan mielestä pitää muuna kuin ne ovat, nimittäin kehittyneempiä teitä, ja niitä olisi rakennettava vasta sitten ja

sinne, missä muut tiet eivät enää pystyisi liikettä tyydyttävästi välittämään. Mielipide on myöhemminkin saanut kannatusta osakseen ja sen vaikutuksia saanee hakea osaltaan Oulun radan, mutta varsinkin Helsingin—Turun rannikkoradan suunnista. Se ansaitseekin epäilemättä tunnustusta vissiin määrään saakka. Mutta kun on kysymys elämän niin miltei kaikkiin puoliin vaikuttavasta laitoksesta kuin rautateistä, niin tulee arvatenkin lähimmäksi oikeata, jos ottaa kummatkin puolet rautateiden vaikutuksesta ja tarkoituksesta huomioon, antaen niille arvoa kussakin eri tapauksessa tarkan eri puolia käsittävän harkinnan mukaan. Ettei meillä tämä harkinta aina ole ollut tarpeeksi monipuolinen ja että vähemmän asianmukaisetkin vaikuttimet ovat päässeet ratoja suuntiessa määräilemään, täytynee myöntää, mutta sitä tuskin voipi väittää Snellmanin suunnitelmasta.

On ilmeistä, että ei Pietarin rata semmoisena kuin se nyt on, ollut hänen mielipiteittensä mukainen, vaan syntyi se jonkinmoisena kompromissina niiden ja muiden vaatimusten välillä. Ja jos Oulunradan epäonnistunutta suuntaa moititaan, niin käynee jo siitäkin selville, mitä edellisessä olen maininnut, että se on kaikkea muuta kuin Snellmanin viitoittama.

Että siihen aikaan, kun Snellman lausui painavan sanansa rautateiden puolesta, niiden liikettäsynnyttävä ja oloja kehittävä ominaisuus oli tärkein, kun ei missään koko maassa ollut liikettä, joka likimainkaan olisi kysynyt rautatien täyttä kuletuskykyä on ilmeistä, mutta Snellman perustaa kuitenkin suunnitelmansa mahdollisimman tarkasti suurimman liiketarpeen mukaan, sillä selväähän on, etteivät pienet rannikkokaupunkimme silloin, yhtävähän kuin nytkään, eläneet kaupankäynnillä toistensa kanssa ja suurin liikehän nytkin käy sisämaasta rannikolle. Tämä rautateiden kehittävä ominaisuus oli varmin ase taistelussa kanavia vastaan ja siksipä sitä voimakkaasti käytettiinkin, mutta kuitenkin huomauttaa Snellman puhuessaan ehdoituksestaan, että ensimäisenä näkökohtana on radan kannattavaisuus ja jos se ehto joutuu ristirii-

taan toisten kanssa, täytyy kaikkien muiden väistyä. Sitä hänen lausuntoaan on kentiesi liian vähän huomattu.

Maamme ensimäinen rautatie Helsingistä Hämeenlinnaan tuli hyvin kalliiksi. Se maksoi likimäärin 131,000 markkaa kilometri, kun radat keskimäärin ovat tulleet maksamaan 72,000 markkaa. Kun tulot ensi aikoina eivät edes täyttäneet liikekustannuksia ja maan rahavarat ankarien katovuosien takia y. m. syistä olivat perin huonot, koetettiin, jotta ei rautateiden rakennusta olisi tarvinnut keskeyttää, keksiä keinoja, joilla rautateitten rakennuskustannuksia voitaisiin alentaa. Tällainen löydettiinkin ulkomailla käytetystä kapeammasta raideleveydestä. Snellman, joka valppaasti seurasi rautateiden kehittymistä, kannatti keinoa, koska oli tarpeetonta, että rakennettiin ratoja, jotka voivat välittää monin verroin suuremman liikkeen kuin mitä niille voidaan odottaakaan, kun helpompia ja täysin liikekuntoisia oli saatavissa. Suomalaisia insinöörejä lähetettiin kapearataisia rautateitä tutkimaan ja Riihimäen—Pietarin rataa ehdoitettiin kapearaiteiseksi. Mutta Pietarissa ei ehdoitusta hyväksytty. Aleksanteri II määräsi, että radalla oli käytettävä samaa raideleveyttä (5 engl. jalkaa) kuin venäläisilläkin radoilla, sillä muuten asia herättäisi kovaa paheksumista venäläisten puolelta. Yhdysliikenteen hyväksi, jota ei vielä tänäkään päivänä ole, määrättiin siis raide leveäksi, ja kun varojen vähyyttä valitettiin, annettiin Venäjän valtiovaroista 2,5 milj. ruplan laina, joka kuitenkin pian maksettiin takaisin. Se hyöty asiasta oli ollut, että kapearaiteisista radoista saadun opetuksen mukaan radan rakennetta kevennettiin ja perustuskustannukset saatiin alenemaan lähes puoleen. Siten syntyi se maallemme ominainen keveärakenteinen ratalaji, jota sitten on käytetty pienemmillä vaihteluilla. Tosin on liikenteen kasvaessa ratoja täytynyt melkoisesti vahvistaa ja niiden pääoma-arvo siten tuntuvasti kohonnut, minkä vuoksi viimeksi rakennettuja ratoja onkin jo alunpitäen vankemmin varustettu.

Kapearaiteiset radat ovat kyllä myöhemmin useampaankin kertaan olleet päiväjärjestyksessä pohdittavina sekä am-

mattimiespiireissä että valtiopäivillä, mutta valtion toimesta ei mitään kapearaiteista rataa vielä kuitenkaan ole rakennettu. Sitävastoin on jo kuten tunnettu useita yksityisiä kapeita ratoja toiminnassa ja niistä päättäen voinee ainakin varmuudella sanoa sen, että milloin kapea raide jotakin valtion rakentamaa haararatata varten tulee kysymykseen, ilmastolliset ja liikenne-syyt vaativat, että kukin tapaus erikseen perinpohjaisesti tutkitaan.

Että ensimäisten rautatierakennusten taloudellisen puolen järjestäminen oli tärkeä, on selvää ja erinäistä mielenkiintoa herättääkin sentähden Snellmanin kanta siinä kohdin. Hän ei suinkaan odottanut, että ensimäiset lyhyet ratakatkelmat kannattaisivat, ennenkuin niiden vaikutusaluetta haararadoilla laajennettiin. Siksipä hän vaatikin, että ennenkuin ratarakennukseen ryhdytään, tulee varoja olla riittävästi ja ensimäisten vuosien tappioitakin varten. Näitä varoja hän ei kuitenkaan tahdo ensi kädessä hankittavan valtiolainoilla, sillä kun valtiolainan saanti köyhälle maalle, joka vielä päälle päätteeksi on toisesta riippuvassa asemassa eikä itse päätä sodasta eikä rauhasta, on hyvin rajoitettu, on valtiolainojen otto säästettävä mahdollisimman tarkasti sellaisia tapauksia ja yrityksiä varten, jotka eivät näytä tuottavan mitään, mutta joihin rahojen uhraaminen kuitenkin on välttämätön. — Hänen mielessään elävät haihtumattomina katovuosien katkerat kokemukset.

Kun ahtaat raha-asiat, joista edellisessä jo on ollut puhe, uhkasivat tehdä rautatierakennusten jatkamisen mahdottomaksi, lausui Snellman sen toivon, että rautateitä saataisiin toimeen yksityisen yritteliäisyyden avulla ja etupäässä ulkomaalaisilla varoilla, erittäinkin englantilaisilla. Tuumia ja tiedusteluja tähän suuntaan lienee Englannistapäin siihen aikaan jo tehtykin. Yksityisratarakennukset olivat silloin ulkomailla sääntönä ja Snellman toivoi niitä Suomeenkin voivan syntyä; moittipa vielä Ruotsia tuhlaavaisuudesta, kun siellä

oli päätetty rakentaa koko päärataverkko, joka valmiina tulisi maksamaan 100 milj. taaleria, valtion kustannuksella, jotta rautatie pikemmin saataisiin toimeen.

Suomessa oli Snellmanin mielestä valtionvaroja säästettävä, mutta koska oli erittäin tärkeää jo olevan radan kannattavaisuudellekin ja tottuneen työväestön koossapitämiselle, että rakennustöitä jatkettiin, katsoi hän että valtion tuli tuntuvasti avustaa yksityisratojen syntymistä. Tässä avustuksessa hän tahtoi noudattaa samaa tapaa, jota silloin ja myöhemminkin käytettiin Ranskassa, että nimittäin valtio takasi yhtiölle vissin vuotuisen voittoprosentin perustuspääomalle, ehdolla, että rata määrätyn pitemmän ajan kuluttua joutuisi valtion omaksi. Tällä keinolla oli Snellmanin mielestä se suuri etu, että päästiin valtiolainan otosta ja vuotuiset takausmaksut pienenivät sen mukaan kuin liikenne kehittyi, jos ne alussa voisivatkin tuntua raskailta, mutta ulkomainen luotto jäisi koskemattomaksi vastaisten pakoittavien tarpeiden varalle, jotapäitsi hyvin helposti voisi sattua että tuon määräajan takaa valtiolaina, jos sitä käytettäisiin, olisi vielä lyhentämättä.

Ei ilmaantunut kuitenkaan rautatierakennuksemme alkuaikoina, jolloin apua kipeimmin olisi tarvittu, ratahankkeita yksityisten puolelta, ei Viipurin—Pietarinkaan välille ja ne yritykset, jotka vähä myöhemmin tehtiin, eivät suinkaan olleet rohkaisevia. Hangon rata, jonka yksityinen yhtiö oli rakentanut, joutui pari vuotta valmistumisensa jälkeen v. 1875 valtiolle eikä suinkaan tullut halvaksi, Porvoonradan yhtiö teki neljän vuoden toiminnan jälkeen v. 1887 konkurssin ja Turun radan työt, jonka yksityinen — ruhtinas Ouchtomski — oli aloittanut, otti valtio haltuunsa, ennenkuin monta lapiollista maata oli nostettu.

Parin viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikanahan on sitten kyllä yksityisiä haararatoja rakennettu useampiakin, mutta yleensä toiselle rahalliselle pohjalle kuin Snellmanin ensimäinen ehdoitus tarkoitti. Eikä näytä hänkään enää myöhemmin luottavan niin paljon yksityiseen yritteliäisyyteen rautatierakennuksissa. Kun moitittiin sitäkin, että valtio liiaksi

paljon sekaantui rautatieyrityksiin, jotka muka oikeastaan — tietysti Englannin mallin mukaan — kuuluivat yksityisille, vastasi Snellman, etteivät radat ensimäisinä kymmeninä vuosina kannattaneet, mutta että se, minkä maa veroina maksaa rautateiden tappion korvaamiseksi, sen saa se takaisin niiden tuottaman hyödyn muodossa. Kotimaisen tuotannon lisäämiseksi on välttämätöntä koota kapitaalia m. m. rautateiden rakentamiseen. Tämmöisenä kokoojana ja pankkiirina täytyy valtion olla, vaikka vaikeata onkin tasapuolisesti jakaa etujaeri maan osien kesken. Varmaa sitäpaitsi on, ettei maa ilman valtion sekaantumista asiaan pitkiin aikoihin olisi saanut rautateitä.

On syytä epäillä että Snellmanin ehdoittama avustusmuoto ei olisi ollutkaan oloihimme sopiva, kun kysymyksessä oli ratahankkeille taata 5—6 % tulot perustuspääomalle ja tiedetään, ett'eivät ratamme koskaan ole tuottaneet neljääkään prosenttia. Kokemus on Ranskassakin näyttänyt, ettei tällaisille ehdoille perustettuja ratayrityksiä helpolla rakenneta eikä tarpeellisella huolella hoideta ja että ne valtiolle yleensä tulevat hyvin kalliiksi.

Samoin ovat melkein kaikki valtiot koettaneet, vaikka suurillakin uhrauksilla lunastaa itselleen kaikki pääradat yhteisen hallinnon alle. Hyvin epäilyttävältä tuntuukin jättää niin suuren ja nykyaikaiselle sekä henkiselle että taloudelliselle elämälle välttämättömän yrityksen yksityisen suurinta taloudellista voittoa tavoittelevan yhtiön — taikka kentiesi trustin — mielivallasta riippuvaksi. Amerikan rautatieolot ovat siitä varoittavana esimerkkinä. Mutta haararatojen rakentamisessa on yksityisellä yritteliäisyydellä, varsinkin meikäläisiin oloihin nähden, kylläkin laaja sekä tunnustusta että valtion kannatusta ansaitseva ala.

Monesta muustakin rautateitä ja niiden rakennusta koskevasta kysymyksestä, kuten ammattitaitoisen rautatietyöväestön säilyttämisestä jatkuvilla, keskeytymättömillä töillä, harvojen ja pitempien ratojen rakentamisesta ennen monia pieniä palasia samaan aikaan y. m. lausui Snellman hyvin

harkitun ja asiaan perehtyneen, paljonvaikuttavan mielipiteensä.

Kun nyt juhliva kiitollinen kansa käy laskemaan, muiston seppeleen henkisen herättäjänsä hautakummulle, muistettakoon, että kultuurielämämme monihaarainen valtatie saa alustaan ja kehityksestään tuntuvassa määrin kiittää hänen voimakasta ja kaukonäköistä työtänsä.

J. V. Snellman kotimaisen kaunokirjallisuuden arvostelijana.

Kirjoittanut

V. Tarkiainen.

Uudenaikaisen kirjallisen kritiikin elpyminen meillä niinkuin muuallakin sattuu historiallisesti yhteen sanomalehdistön alkavan kehityksen kanssa. Ensi alussa tavataan sanomissa vain lyhyitä kirjailmoituksia ja joku sana suosituksseksi. Vasta vähitellen ne laajenevat selonteoiksi kirjan sisällyksestä ja varsinaisiksi arvosteluiksi. Niinpä voisi sanoa, sivuuttaen muut tässä suhteessa vähäpätöisemmät alkeet, Turussa vv. 1819—23 ilmestynyttä Mnemosyneä maamme ensimäiseksi lehdeksi, jossa kaunokirjallisuuden arvosteluille suotiin enemmän tilaa. Tosin nekin olivat verraten ylimalkaista laatua, eikä voida vielä siihen aikaan puhua erityisistä arvostelijapersonallisuuksista ja perustelluista mielipiteistä. Vasta kun Runeberg v. 1832 ryhtyy Helsingfors Morgonbladissa arvostelijatoimeensa, tuntee kehittyneen kirjallisen sivistyksen ja personallisen vakaumuksen astuneen makua määräämään. Saattaa kyllä sanoa, että tuon 28-vuotisen runoilijan arvostelut ovat pikemmin subjektivisia mietteitä ajan yleisestä suunnasta, kuvastaen itsetunnustuksen tavoin hänen oman olemuksensa taistelua selvyyteen, kuin että ne kiiruhtaisivat tutustuttamaan lukijaa päivän uusimpiin ilmiöihin, selostelemalla kulloinkin ilmestyviä yksityisiä teoksia, niinkuin myöhemmän ajan arvostelut.

Runebergin arvostelut kohdistuvat melkein yksinomaan Ruotsin kirjallisuuteen. Niissä hän merkitsee mielipiteensä sekä kustavilaisen ajan runoilijoista että myöhemmistä fosforisteistä ja götiläisistä, asettuen ylimalkaan hylkäävälle kannalle edellisten sovinnaista käsitteellisyyttä ja jälkimäisten muodottomuutta vastaan. Hän jää ihailemaan yksinkertai-

suutta, selvyyttä ja luonnollisuutta, ilmestyipä se sitten kansanlauluissa taikka taiderunoilijoissa, niinkuin Franzénissa, Bellmanissa ja rva Lenngrenissä. Sitäpaitsi löysi hänen silmissään monista vioistaan huolimatta armon Almqvistin luonnonvoimainen, välittömästi haltioitunut runous ja osaksi Stagneliuksen ytimekkäät laulut. Kaikkialla Runebergin arvosteluissa tuntee runoilijan, joka seuraa oman välittömästi havaitsevan vaistonsa johtoa. Se ei tosin ole kovin avara, mutta varmasti johdonmukainen päätelmissään. Hänen kirjalliset mielipiteensä ovat kiinni kasvaneet koko hänen maailmankatsomukseensa. Ne ovat hänellä elettyjä kokemuksia. Ja samaten kuin runoutensa kautta hän on kritiikissäänkin — kuten prof. V. Söderhjelm sanoo — tuonut kirjallisuuteen uuden aineksen, luonnontotuuden voimakkaan vaatimuksen. Siinä suhteessa hän on ollut sen ohjelman edelläkävijä, jonka johtopäätökset tehtiin vasta myöhemmin uudenaikaisessa realismissa. Tämän terveen realistisen pohjasuuntansa ja intuitivisen luonteensa vuoksi hän taas jyrkästi erosi siitä spekulatsioneihin perustuvasta, järkeilevästä estetiikasta, johon hänellä kyllä oli muutamia liittymäkohtia, mutta jota meillä kirjallisissa arvosteluissaan varsinaisesti edusti Runebergin suuri ikätoveri Snellman.

Snellmanin ensimäinen esiintyminen arvostelijana tapahtui hänen „*Spanska flugan*“ nimisen lentokirjansa I ja II vihkossa, jotka ilmestyivät vv. 1839—41. Samoihin aikoihin hän, oleskellessaan Ruotsissa kahteen erään, arvosteli kirjallisuutta tukholmalaisessa sanomalehdessä „*Frej*assa“ vv. 1839—42. Tosin nämä kritiikit koskivat etupäässä tieteellisiä, varsinkin filosofisia tuotteita. Mutta niissä tulee jo selvästi näkyviin Snellmanin esteetinen kanta, kun hän vaatii järjesteellistä vakaumusta ja filosofista johdonmukaisuutta runoudenkin arvosteluilta. Joukossa on sitäpaitsi joku poikkeemus puhtaan kaunokirjallisuuden alalle, esim. arvostelu G. H. Mellinin novellista „Vinterblommor“ ja Almqvistin romaanista „Gabrièle Mimanso“ Frejassa v:lta 1842. Nämä arvostelut yhdessä muiden taistelukirjoitusten kanssa — kuuluisimmat niistä olivat

Straussin „Das Leben Jesu“ ja Almqvistin „Det går an“ kirjan johdosta syntyneet riidat, joihin molempiin Snellman tehokkaasti otti osaa — tekivät Snellmanin nimen tunnetuksi Ruotsin sekä Suomen kirjallisissa piireissä. Ne kasvattivat hänestä pelottoman taistelijan oman vakaumuksensa puolesta ja kehittivät hänen tyylinsä kirkkaaksi ja voimakkaaksi.

Kun hän sitten palasi kotimaahan ja ryhtyi v. 1844 toimittamaan kuuluisaa Saima lehteänsä, liitti hän siihen jo ensimäisenä vuonna usein lisälehden, nimeltä „*Litteraturblad till Saima*“, jossa tehtiin selkoa tieteellisistä sekä kaunokirjallisista uutuuksista; huomattavin niistä oli laaja arvostelu Runebergin „Kuningas Fjalarista“. Tämän lisälehden nimi muutettiin v. 1845 *Kallavedeksi*, ja elokuun 15 päivästä 1846 alkaen se ilmestyi säännöllisesti kerran viikossa, yhteensä 19 numeroa, sisältäen arvosteluja etupäässä kotimaisesta kirjallisuudesta. Kolmena seuraavana vuonna 1847—49 ilmestyy taas „*Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning*“, täynnä vilkkaita selontekoja sekä koti- että ulkomaisesta kaunokirjallisuudesta. Mutta sitten täytyy Snellmanin jättää se kovina sensuurivuosina v:den 1850 alusta, jolloin sen toimittamisen ottaa huolekseen S. G. Elmgren. Parempien aikojen palattua ryhtyy Snellman uudelleen sitä toimittamaan v. 1855 ja jatkaa aina vuoteen 1863.

Snellmanin arvostelijatoimi käsittää siis melkoisen ajanjakson, vuosien 1839—63 välillä. Ja vaikkei varsinaisen kaunokirjallisuuden kritiikki ole siitä kuin osana, ottaa sekin siksi merkittävän alan hänen julkisessa toiminnassaan, että voimme empimättä sanoa häntä menneitten aikojemme huomattavimmaksi arvostelijaksi sekä käsiteltyjen kirjallisten ilmiöiden moninaisuuteen että tarkastelun omintakeisuuteen ja voimaan katsoen. On hämmästyttävää nähdä, kuinka häneltä vielä vanhemmalla puolella ikää käytännöllisten toimien ohella riitti aikaa seurata vilkkaasti kaunokirjallisiakin uutuuksia. Näyttääpä hänen arvostelunsa 1850- ja 60-luvuilla jonkun verran vapautuneen hegeliläisen estetiikan dogmaatisuudesta, joka sitä alkuaikoina vaivasi. Tämän kirjallisen harrastuk-

sen ymmärtämiseksi sopii muistaa, että hänen luonteensa perusominaisuuksia oli kriitillisyys ja että hän oli nuoruudestaan asti kiintynyt runouteen, saanut runsaan tilaisuuden tutustua personallisesti kirjailijoihin ja kirjallisiin makusuuntiin sekä koti- että ulkomailla, jopa itsekin esiintynyt kaunokirjailijana. Toiselta puolen se saa selityksensä siitä runouden merkityksen korkeaksi arvioimisesta yleisessä kultuurikehityksessämme, joka oli Snellmanin katsantotavalle ominaista. Niinpä hän sanoo eräässä kirjoituksessaan v. 1846 Kallavedessä: „Kuka voikaan epäillä, että runous on vaikuttanut ihmiskuntaan valtavammin kuin mikään tieteellinen oppi, kuin yksikään inhimillinen laitos ylipäänsä? Kansojen lapsuudessa oli laulu heille kaikki kaikessa: heidän uskontonsa, heidän moraalinsa, heidän historiansa. Ja kansakunnan kehittyessä kuvastuu sen runoudessa kaikki, mitä kansan keskuudessa liikkuu totta, jaloa ja suurta, ja tulevat sukupolvet ammentavat siitä jokaisen muiston ja opetuksen, minkä menneet miespolvet ovat heille perinnöksi jättäneet". Samoin hän lausuu runoilijan asemasta (v. 1848): „Virkamiehet kaikissa hallinnon haaroissa ovat kyllä hyödyllisiä ja saattavat olla hyvin kunnioitettavia yhteiskunnan jäseniä. Mutta mikä virkatoimi vastaa huomatun runoilijan asemaa, miehen, jonka teot vuosisadaksi kohottavat kansan tietoisuutta, viljellen palatsin ja töllin asukkaiden mielen ja ylentäen itsekkäisyyden huoliin vajonneita sieluja riemukkaaseen myötätuntoon ihmiskunnan yleisiä asioita kohtaan". Ja (v. 1855) „jos tahdottaisiin ja voitaisiin johtaa ne jalot tunteet ja ajatukset, jotka elämän paraina hetkinä ovat kohottaneet mieltä ja sielua, ensimäiseen herätteeseensä ja alkuunsa, niin se löydettäisiin niistä runoista ja lauluista, joille sydän oli nuoruudessa syttynyt". Mutta juuri sentähden, että runoudella on niin suuri vaikutus, „on yleisöllä ehdoton oikeus asettaa jokaiselle sen tuotteelle korkeimmat vaatimukset, ja arvostelun velvollisuus on torjua huono ja painaa keskinkertaiseen sen oma hylkäysleima. Ei yhdelläkään yksilöllä sitävastoin ole oikeutta tarjota *oman* rauhansa vuoksi yleisölle katinkultaa, milloin se

odottaa ja vaatii jaloa metallia" (Kallavesi v. 1846). „Taiteentuntija — sanoo hän Litteraturbladissa v. 1849 — ei tosin menettele tuotannossaan ennakko-ohjeen mukaan, mutta kieltämätöntä on, ettei ainoastaan tuotannon ulkonaisella muotopuolella ole kokemuksesta ja mietinnästä saadut sääntönsä, vaan itse esteetisellä taidemuodollakin on oma yleinen norminsa, jonka taiteilija toisten lausunnoista tai oman havaintonsa avulla omaksuu tietoisuuteensa ja muokkaa käyttääkseen sitä mittapuuna luomistyössään".

Yksityisiin arvosteluihin siirryttäessä näemme, että Snellman on kiinnittänyt huomiotansa paljoa laajemmille aloille kuin kukaan arvostelija tässä maassa ennen häntä. Hän ei rajoitu seuraamaan yksistään kotimaan ja Ruotsin kaunokirjallisia uutuuksia, vaan koettaa laveissa yleiskatsauksissa tai yksityisiä ruotsinnoksia ilmoittaessaan antaa lehtensä lukijoille kuvan muidenkin länsieuroppalaisten kansain kirjallisuudesta. Näistä yleiskatsauksista ansaitsevat mainitsemista varsinkin seuraavat: Litteraturbladissa vv. 1847 ja 1848 ollut selonteko Saksan uusimmasta kirjallisuudesta, v. 1848 Ranskan nykyaikaisesta kirjallisuudesta, joka on lavein kirjallisuushistoriallinen esitys minkä Snellman on kirjoittanut, ja vv. 1859—1860 tiedonannot Italian kirjallisuudesta. Ne eivät tosin suinkaan kaikki perustu omintakeisiin tutkimuksiin, mutta ulkomaisia aikakauslehtiä y. m. kirjallisuushistoriallisia lähteitä käyttäessään on Snellman kuitenkin menetellyt siksi itsenäisesti, että arvosteluista aina selvästi näkyy hänen oma mielipiteensä.

Kotimaisessa kirjallisuudessamme hän luonnollisesti kiintyi etupäässä aikansa merkittäviin ruotsinkielisiin runoilijoihin: Runebergiin, Cygnæukseen, Stenbäckiin ja Topeliukseen, joista useimmat olivat hänen ikätovereitansa ja personallisia ystäviänsä. Olisi luullut tämän ystävyyssuhteen vaikuttavan jossakin määrin arvostelun sävyyn, mutta sen ei voi sanoa koskaan estäneen Snellmania lausumasta suoraan ajatustansa kirjallisissa asioissa. Niinpä hän kaiken tunnustuksensa ohella iskee Runebergin runoudessa havaitsemiinsa heikkouksiin.

Tunnettua on, että hän huomautti Maammelaulusta puuttuvan isänmaallisuutta ja voimakasta suomalaista sävyä, niin että sitä melkein voidaan laulaa „kaikkialla, missä on vuoria ja järviä ja missä karu maa pakoittaa ihmisen ponnistamaan kaikki voimansa elääkseen“. Kansallista henkeä ei hänen mielestään ole myöskään „Hannassa“ eikä kunnolleen edes „Hirvenhiihtäjissä“. „Ei ole Hirvenhiihtäjistäkään, vaikka tämä runoelma pääasiassa käsittelee varsinaista kansanelämää, vaikea löytää toisenlaisia luonteita ja toisia ajatustapoja kuin suomalaisen talonpojan. Mutta tämän talonpojan huomattava luonteenominaisuus on kuitenkin tavattu, nim. kieltäyminen ja tyyni luottamus, jotka ovat useiden siinä esiintyvien henkilöiden pääpiirteenä; ja tämä sekä kuvauksen raikas ja kaunis klassillinen muoto antaa tälle runolle niin suuren arvon, että se mielestämme on Runebergin paras, kuolematon mestariteos.“ Ja Snellman väittää, että tätä runoelmaa on luettu ja ymmärretty Suomessa vähemmän kuin mitään muuta Runebergin teosta — väite, joka ei ole aivan tosi, kuten prof. Söderhjelm on osoittanut. „Kuningas Fjalarista“ ei Snellman luonnollisesti löydä niinkään paljon kansallista ainesta kuin edellämainituista runoelmista. Hän sanoo, että sen kansallinen luonne näkyy vain „syrjään vetäytymisenä ajan yleisistä harrastuksista, kylmänä välinpitämättömyytenä“. Runoelmaa hän nimittää romantiseksi eepokseksi tai romantismuotoiseksi draamaksi, mutta moittii siitä huokuvan kylmää nykyaikaista lukijaa vastaan, sillä sen antiikkinen paatos herättää vain viileää ihmettelyä eikä hurmaantunutta kauneudennautintoa. Antiikkista siinä on Snellmanin mielestä itse traagillinen pääaihe, ristiriita perheen ja valtion välillä, kuten esim. Sofokleen murhenäytelmissä. Fjalar muka katkoo perhesiteet valtion hyväksi uhratessaan tyttärensä. Snellman olisi tahtonut, että runoilija olisi pitänyt kiinni teoksensa romantisesta sävystä ja laajentanut Hjalmarin ja Oihonnan episodia, kuvaamalla värikkäämmin nuorten rakkautta ja onnettomuutta. Se olisi muka antanut enemmän vilkkautta ja toimintaa runoelmalle, joka nyt särkyy palasiin. — Tähän arvosteluun Runeberg

vastasi kirjoituksella v:n 1845 „Joukahaisessa“, jossa hän osoittaa runoelmansa pääaiheena olevan kuvauksen siitä, miten Fjalarin korkeampia voimia uhmaileva ja itseensä luottava ylpeys jumalien lempeän ja viisaan johdon kautta lankee omaan mitättömyyteensä. Hän ei sano tutkimallakaan voineensa löytää siitä sitä lajia traagillisuutta kuin Snellman ja arvelee, että Saimalehden toimittaja on antanut itseänsä johtaa liian paljon Hegelin estetiikan, joka väittää kauneimmissa kreikkalaisissa tragedioissa suurimman mielenkiinnon perustuvan noiden kahden siveellisen voiman, perheen ja valtion, väliseen taisteluun. Kerrassaan vaikea on Runebergin mielestä myös ymmärtää Saimaa, kun se luokittelee Fjalarin romantiseen runoudenlajiin, vaikka samalla kieltää siltä romantisen runon oleellisimmat ominaisuudet. — Snellman otti vielä samana vuonna Kallavedessä itsepintaisesti puolustaakseen omaa käsitystänsä Runebergiä vastaan. Hän myöntää kyllä erehtyneensä lukiessaan Fjalarin romantiseen runoudenlajiin, mutta pitää kiinni siitä, että yhteentörmäys siinä tapahtuu valtion ja perheen etujen välillä ja että jalompi, oikeutetumpi intohimo kuin pelkkä itsekäs uhma ajaa Fjalaria toimimaan, nim. valtion etu, hallitsijahenki, kunnianhimo. Ja se vasta antaakin runoelmalle draamallisen mielenkiinnon, sillä „vain jalo ihmisyys synnyttää kauniin kuvan vielä kaatuessaankin yleisen voiman edessä“. Runoilija muka vain alentaa oman teoksensa arvoa, kun hän sanoo kompositsionin perustuvan Fjalarin ylimielisyyteen ja uhmaan jumalia vastaan. „Vai eikö semmoinen ylimielisyys, semmoinen tyhjä uhmailu kuulu tomppelille eikä sankarille? Se on tyhjää ja sisällyksetöntä, kun siltä riistetään kaikki jalompi tarkoitus ja se ainoastaan tarjoo uhmailevalle narrille huvin näytellä herraa. Kukapa osoittaisi minkäänlaista osanottoa moisia itseluuloisia olentoja, heidän kohtalojaan ja kukistumistaan kohtaan. He ansaitsisivat vain naurua palkakseen, ellei heidän tomppelimaisuutensa ja hullujenhuone, jonka tulisi olla heidän asuntonsa, herättäisi sääliä.“

Tämä oli merkillisin ja syvälle-ottavin kirjallinen riita, mikä on tässä maassa käyty. Siinä törmäsi yhteen kaksi suurta personallisuutta, kaksi erilaista maailmankatsomustapaa: abstraktisilla käsitteillä opereeraavan filosofin, aivoihmisen, ja havainnollisissa kuvissa näkevän runoilijan, tunneihmisen. Eikä jälkimaailman silmissä liene eri mieliä siitä, että filosofi sillä kertaa jäi alakynteen runoilijan puolueettoman tyynen selvityksen kumoamana, sillä Runebergin mielipiteeseen taipunee jokainen, ken ennakkoluuloitta ottaa tutustuakseen „Kuningas Fjalariin". Nähtävästi Hegelin filosofiasta perittyjen käsitteiden (romantinen runous ja romantinen draama vastakohtana antiikkisille) sovelluttaminen tähän tapaukseen kaikella dialektisella taidolla oli johtanut Snellmanin harhaan, missä tunne olisi voinut osoittaa oikeaan. Ja paikkansa pitävät Runebergin puolustuksessaan lausumat sanat: „On kuitenkin vaikeata pieniin yksityiskohtiin asti selvittää runon ajatus, niin että se voitaisiin kaikkialla käsittää pelkällä ajatuksella. Paljon täytyy jättää yksistään välittömän tunnon varaan (åt sensationen ensam)".

Jotensakin oikeaan osui Snellman sensijaan arvostellessaan „Vänrikki Stoolin tarinoita I". Hän huomauttaa niiden isänmaallista ja nykyaikaista sisällystä ja nimittää niitä balladeiksi kehittyneessä uudenaikaisessa muodossa. Niissä on iloisen pinnan alla liikuttavaa vakavuutta kuten kansanballadeissakin. Useissa on epigrammimainen rakenne ja reipas, puoleksi ironinen sävy. Varsinkin ylistää Snellman runoja „von Fieandt", „Kulneff" ja „Döbeln Juuttaalla". Viimemainitusta hän sanoo, että siinä „on draamallista eloisuutta ja se kohoaa loppupuolella korkeimpaan lyyrilliseen inspiratsioniin. Luetaan yhä uudelleen ja uudelleen kaikkia näitä runoja, mutta ellei uudestaan lukiessa ennen tavata samaa syvää liikutusta, minkä ensimäinen yllätys synnytti, niin tapaa se vastustamattomasti joka kerta, kun saavutaan runoon „Döbeln Juuttaalla" — — „se, kenen silmä ei loista lukiessa Döbelnin keskustelua Gyllenbögelin tarjokkaan kanssa, hän ei ansaitse itselleen isänmaata, jolla on semmoinen runoilija

kuin Runeberg". Tämän ja tämäntapaisen tunnustuksen rinnalla näyttävät ne muistutukset, joita Snellman tekee eräitä tarinoita — kuten „Pilven veikkoa", „Zidéniä" ja „Sandelsia" — vastaan, mahdollisilta, joskaan eivät kaikissa kohdissaan aivan päteviltä. Ulkopuolelle asiallisuutta lankeevat sensijaan Snellmanin mietiskelyt runon „Heinäkuun 5:s päivä" johdosta, kun hän näreksii sitä, että Runebergin sankareilla muka luonnonkauneus on melkeinpä ainoana motiivina, mikä saa heidät uhraamaan henkensä isänmaan hyväksi. Se onkin ainoa suoranainen lausunto, minkä Snellman on antanut „tarinain" II osan runoista, sillä kun tämä kokoelma ilmestyi jouluksi 1860, ei hän ehtinyt sitä senvuotisessa Litteraturbladissaan muuta kuin tervehtiä puolellakymmenellä rivillä. — Perhekuvauksesta „En voi" teki Snellman v:n 1863 alussa selkoa. Hän sanoi sen juonen olevan vanhan, mutta käsittelytavan ja henkilöiden uusia. Kappale ei kuitenkaan hänen mielestänsä jaksa tehdä näyttämöllistä vaikutusta, sillä siinä esiintyvät henkilöt enemmän *kuvaavat* itseään kuin toimivat. Luultavasti on nykyaikakin pääasiassa yhtyvä tähän Snellmanin mielipiteeseen.

Snellman kuvaa moneen kertaan Runebergin kehityskulkua antiikinjäljittelystä, „Hirvenhiihtäjistä" ja „Hannasta", romantisen runouden kautta — johon hän lukee esim. „Nadeschdan" ja „Kuningas Fjalarin" — nykyaikaiseen kansalliseen, „Vänrikki Stoolin tarinoihin". Saman kehityksen hän sanoo näkyvän lyyrillisissäkin runoissa, joista hän lukee romantiseen kauteen m. m. „Idyllejä ja epigrammeja" sekä „Legendat". Tämä jaoitus ei liene niinkään järkkymätön kuin Snellman otaksui, sillä esim. „Fjalar" sopi vain väkinäisesti hänen määritelmiinsä romantisesta runoudesta ja epäilemättä hän on liian vähäiseksi merkinnyt „Hirvenhiihtäjien" ja monen ennen „tarinoita" ilmestyneen runon kansallisen sävyn. Yleensäkin hän näyttää melkein unohtaneen sen, mitä Runeberg on kansaltansa saanut. Senvuoksi voidaan vain varovaisuudella yhtyä hänen sanoihinsa:

„Runo palasi noilta koetusmatkoiltaan idän ja lännen puolella siihen maahan ja sen kansan luokse, jonka hengen lapsi se on, kuitenkaan ei enää laulaakseen luontoa ja rakkautta, perheen ja hiljaisen porvarillisen elämän vuoroin iloisia tai masentavia vaihteluita, vaan muovaillakseen kuvaksi tämän kansan historiallisen elämän, sen tunteet ja harrastukset kansakuntana ja sen niistä kasvaneet sankarityöt ja vaiheet. Runeberg on itse elänyt Suomen kansan kehityksen pelkästä tietoisuudesta, mikä sillä oli tähän maahan, sen omituiseen luontoon, sen kankaihin ja tuhansiin järviin kiintyneestä omalaatuisesta perhe- ja yhteiselämästä, siihen alkavaan tietoisuuteen, mikä sillä on itsestänsä kansakuntana, historiaan kuuluvana kansana; ja jokainen meistä tietää, millainen voimakas yhdysside hänen runonsa on ollut ja on tässä kehityksessä.“ Mutta Snellman tunsi ehkä paremmin kuin kukaan muu siihen aikaan Runebergin yksinäisen aseman Suomen kirjallisuudessa ja yleensä henkisessä elämässä. Hän puhuu usein siitä, miten Runeberg oli kasvanut yli muiden, kehittynyt edelle aikaansa ja ulkopuolella kansallisuuden rajoja ja kuinka hänen nimensä on runotaiteen harjoittajalle kolossi, joka painaa alas monen nuoren aloittelijan itsenäisyyden.

Runebergin ja omista ikätovereistaan on Snellman laajimmin arvostellut Fr. Cygnæuksen runotuotteita, vaikka — kuten hän sanoo — „me luulemme arvostelun Cygnæuksen runoista kuuluvan velvollisuuksiimme, emmekä huveihimme“. „Tuskallista on, kun täytyy tunnustaa, ettei niin etevä kyky ole puuttuvan itsensähillitsemisen vuoksi runoilijana saavuttanut päämääräänsä — kaksin kerroin tuskallista, kun tuon isänmaamme kirjallisuutta innokkaasti harrastavan miehen pettyneeseen odotukseen liittyy kaksikymmenvuotisen ystävyyden vastahakoisuus semmoiseen selitykseen.“ Näin lausui Snellman eräistä Cygnæuksen runoista v. 1846, ja samaan suuntaan käyvät hänen lausuntonsa kokoelmista „Ljus och skugga“ ja „Skaldestycken IV“. Ne sisältävät ystävällisen tunnustuksen ohella ankaraa moitetta: Cygnæuksen runot julkilausuvat jaloja tunteita ja kauniita ajatuksia. Niissä kuvas-

tuu lämmin mieli kaikille ihmisyyden parhaille pyrkimyksille. Ajatuksen ja sanan vapaus, oikeus ja isänmaantunne ovat niiden pohja-aatteita. Ja runoilijalla on syvää, tulista tunnetta ja alkuperäisen rikas mielikuvitus. Mutta häneltä puuttuu kyky keskittää aiheensa ja lausua ajatuksensa selvästi, kaikille ymmärrettävästi. Hän kohdistaa kekseliäisyytensä usein yksityisseikkoihin, kasaa päällekkäin liian runsaasti vertauksia ja kuvalauseita, huolehtimatta kokonaisuudesta. Senvuoksi Cygnæus ei ole mikään suuren yleisön runoilija, vaan niiden harvojen, joilla on kyllin sivistystä voidakseen tunkeutua raskaan muodon läpi ja koota helmiä sen yksityispiirteistä sekä iloita kauniista aikomuksista ja ajatuksista, eikä aina niiden toteutumisesta ja viimeistellystä kirkkaudesta. Ainoastaan niille tarjoovat Cygnæuksen runot rikkaan nautinnon lähteen ja vain semmoisten runouden ystävien suosioon saa runoilija tyytyä vastaisuudessakin. — Sellainen on pääpiirteissään Snellmanin mielipide Cygnæuksen runoudesta, ja siihen saattanee jälkimaailmakin yleensä yhtyä.

Verraten ankarasti on Snellman pidellyt Topeliusta, jonka runoja („Ljungblommor“ ja „Sånger I“) sekä draamallisia tuotteita („Dramatiska dikter I“) hän arvosteluissaan käsitteli. „Kanervakukista“ hän langettaa v. 1845 tuomion pääkohdissa seuraavaan tapaan: „Topeliukselta ei tosin puutu tunnetta, mutta se ei ole kuitenkaan syvää eikä mukaansa vievää — — — hänen runoistaan puuttuu täsmällisyyttä ja varmuutta. Mutta hänen mielikuvituksensa viihtyy ilmapiirissä sokean uskon ja selvän havainnon välillä, ja jonkunlainen tästä pohjasta johtuva mystillisyys kylmentää tunteen sekä estää hänen mielikuvituksensa lennon. — — — Sitävastoin heti kun Topelius jaksaa irroittautua tästä pakosta ja sovelluttaa pikkusievään kuvaukseen sekoittamatonna tuon lempeän tunteen, joka on hänen runoutensa pääpiirteitä, synnyttää hänen runottarensa mitä naivimpia ja rakastettavimpia tuotteita. Tuntuu, ikäänkuin juuri tuo resignatsioni antaisi hänen iloisimmillekin lauluillensa surullisen sävyn — ellei se olisi luettava kuuluvaksi hänen runottarensa suomalaiseen luontee-

seen. Muuten antaa tämä vieno surunvoittoinen tunne, yhdessä erittäin huolestetun diktsionin ja sulavan runonpitelyn kanssa, omituisen sulouden kaikelle, mitä Topelius on kirjoittanut". Aivan samoja seikkoja tuo arvostelija esiin, ilmoittaessaan 16 vuotta myöhemmin Topeliuksen „Sånger I". Hän arvelee, että luonnonkuvaukset ovat runojen joukossa kenties kaikista kauneimmat. „Niissä ilmenee usein — sanoo hän — hämynhohdetta, etten sanoisi kummitusmaista aavehämärää. Sydän tuntee niistä painostuvansa, eikä kevenevänsä. Se on kenties ilmauksena maamme koko luonnon vaikutuksesta. Mutta myöskin ilmauksena runoilijan luonnosta. Sillä hän ei tapaa edes ryhmässä „Elämä" selvästi kiinni mistään elähyttävistä suonensykinnöistä. Siinäkin kohden hänen laulussaan on eräänlaista kylmyyttä, joka esiintyy jonkunlaisena hämäränä. Sekin on suomalaista — — — siinä on jonkun verran sitä häilyvää muodottomuutta, joka on luonteenomaista Almqvistin runoudelle. — — — Topeliuksella on kuitenkin talismani, joka pelastaa hänet ja lukijan varjojen valtakunnasta: uskonnollinen luottamus, joka kirkastaa kaikki hänen runoissaan". Topeliuksen mestarillisesta diktsionista ja viimeistellystä runomuodosta sanoo Snellman, „että sillä on Ruotsin kirjallisuudessa töin tuskin muita kilpailijoita paitsi Stagnelius, Tegnér ja Atterbom". Ja ilmoittaessaan Topeliuksen näytelmäkappaleita hän lausuu: „Hänen mielikuvituksensa luopi ne vapaasti; ja on syytä jo ihmetellä tätä runoilun helppoutta. Silloinkin kun hän, kuten „Kyypron prinsessassa", nojautuu jo olevaan satuun, käsittelee hän sitä täysin vapaasti. Näyttää siltä, kuin ei tuottaisi tekijälle vähintäkään vaivaa panna kokoon joukoittain kohtauksia mielensä mukaan". — — — „Välskärin kertomuksia" ei Snellman tullut arvostelleeksi Litteraturbladissa. Hän pyytää sitä laiminlyöntiään eräässä kirjoituksessa Topeliukselta anteeksi ja laskee toisessa yhteydessä leikkiä paljopuheisen välskärin historiallisista tiedoista: „Mutta semmoisten Kuljeksivan Juutalaisen-historiain tapana on siepata itselleen mieltäkiinnittävät ja herkulliset palaset kaikkien aikojen tapahtumista, ta-

voista ja henkilöistä. Se on sitä helpompaa, kun niitä ei siinä estä minkäänlainen suunnitelma eivätkä mitkään alueen rajat. Jos välskäri olisi aloittanut faraoista, olisi hänen kertomuksensa tullut hyvän joukon pitemmäksi, ja hänen jälkeläisensä liikkumistila vielä ahtaammaksi. Nytkään ei tälle jää juuri enemmän kuin yksi vuosisata kynittäväksi" j. n. e. Kaikesta kuitenkin näkyy, että Snellman pani suurta arvoa Topeliukseen runoilijana. Hän puhuu „Kanervakukkien" arvostelunsa yhteydessä lämpimästi laulunlahjasta, tarkoittaen etupäässä Topeliusta: „Laulunlahja on suuren hengen anti — — — yhtä harvinainen kuin arvokas. Runoilijat ovat miehiä vuosisatoja varten, eivätkä joka joulua ja uuttavuotta varten". Kerran hän taas sanoo nimenomaan Topeliuksen runoista, että ne ovat „todistuksena siitä, että Suomen kansalla on olemassaolon oikeus maailmassa" ja ylioppilasjuhlassa 1878 antoi Snellman eräässä keskustelussa omalla suoralla tavallaan ehkäpä parhaan tunnustuksen Topeliukselle: „Minä sanon sinulle, että kyllä meillä on tiedemiehiä ja kyllä on pölkkypäitä (stöflar) filosofeiksi, mutta runoilijoita ei synny joka päivä, veli Topelius".

Stenbäckin runoudesta on Snellman lausunut vain hyvin lyhyesti ajatuksensa. Hän ylistää runoa „Mitt finska fosterland" lämpimäksi ja kauniiksi ja sanoo yleensä: „Sillä jos jollakulla näistä (nuoremman sukupolven runoilijoista) voidaan tavata syvää tunnetta yhtyneenä ajatuksen keskittymiseen, niin ainakin viimemainitulla runoilijalla, jonka yksipuolinen maailmankatsomus tämän voimakkaan tunteen kannattamana tekee lukijaan sydämeenkäyvän, mutta synkän vaikutuksen". Näkyy siis, ettei Snellman, yhtä vähän kuin Runebergkaan, voinut sulattaa Stenbäckin yksipuolista maailmaavierovaa pietismiä.

1840-luvun nuoresta runoilijapolvesta näyttää Snellman kiinnittäneen Topeliuksen jälkeen suurimmat toiveet F. Berndtsoniin. Hän muka voittaa tunteen eloisuudessa ja runollisen pyrkimyksen varmuudessa useimmat muut. Hänen ajatuksensa ovat selvät ja muoto ryhdikästä. „Berndtson, jonka

mieli ja katse ovat suunnatut ulos elämään päin, asettaa todellisuuden jyrkästi ihannetta vastaan ja huomaa silloin ehdottomasti edellisen aseman kieroksi. Tämä, sekä siitä riippuva esitystavan järeä vapaus ja virkeys on mielestämme hänen alkuperäisyytenänsä. Hän kuvaa välistä ylösalaisin kääntynyttä maailmaa, ivailee, välistä hän taas näkee ihanteen ja laulaa sen loitosta kaukaisuudesta, jonka yleisen epäilyn tuulahdus tekee hänen silmissään saavuttamattomaksi. — — — Berndtsonin laulussa on eräs aines, joka saattaa luvata tulevaisuutta Suomen runoudelle ylipäänsä, nimittäin lämpöä suomalaista kansallisuutta kohtaan." Nämä sanat lausui Snellman v. 1846 äskettäin ilmestyneestä kokoelmasta „Dikter". Mutta pari vuotta myöhemmin hän puhuessaan Berndtsonin „Necken" nimisestä runokalenterista jo ilmaisee pettymystä: „Moni Berndtsonin runottaren ystävä tuntenee samanlaista vastenmielisyyden tunnetta kuin selostelija, nähdessään tuon kerran virkeästi nousevan omintakeisen runouden taimen niin pian uhkaavan lakastua. Mitä herra Berndtson tähän vuosikertaan on kirjoittanut, herättää todella pelkoa siitä, että hänen kykynsä nähdään menevän runoudelta hukkaan. Näissä hänen tuotteissaan on laimeutta, joka aloittelijalla vielä saattaisi mennä mukiin epävarmuutena, mutta joka herra Berndtsonin runoissa on huono merkki." Valitettavasti näytti myöhempi aika tämän Snellmanin pelon oikeutetuksi.

V. 1846 kosketteli Snellman arvosteluissaan m. m. Herman Kellgrenin, Lillen ja J. J. Nervanderin runoja, joista viimemainitut vasta silloin olivat päässeet julkisuuteen, vaikka olivat peräisin aikaisemmilta vuosilta, samoilta ajoilta kuin hänen runoelmansa „Jephtas bok". Muuten on Snellman v. 1850 tehnyt Nervanderin runoudesta kokonaisuudesaan selkoa johdannossa hänen teoksiinsa. Siinä sanotaan, että Nervanderin tuotanto oli suunnaltaan puhtaasti subjektivista. Hän lauloi vain niin kauan kuin hänellä oli sydän täynnä nuoria tunteita ja vaikeni sitten kun nuoruuden erotiikka oli eletty loppuun. Hänen runoissaan onkin läpikäyvänä piirteenä ihas-

tus kaikkeen kauniiseen ja erityisesti naiseen. Mutta pohjalla soi useissa pessimistinen sävel: tunto kaiken katoovaisuudesta. Runojen ansiopuolena on muodon selvyys ja ajatusten täsmällisyys. Nervander ei ole kuitenkaan korkeinta saavuttanut, sillä häneltä puuttui tulista tunnetta ja eloisaa mielikuvitusta. — V. 1856 edustivat runoilijapolvea jo suureksi osaksi toiset nimet. Myötätuntoisesti puhui silloin Snellman J. G. Leisteniuksen hetken synnyttämistä hilpeistä ylioppilaslauluista ja vakavammista yritteistä, Gabriel Laguksen vaatimattomista esikoisista ja K. R. Malmströmin muotovalmiista ja herkän, usein uskonnollisen tunteen kannattamista runoista. V. 1860 tervehtii Litteraturbladin arvostelija ilolla J. J. Wecksellin nuoruuden runoja, sanoen niiden osoittavan harvinaisia runoilijalahjoja ja herättävän suuria toiveita. Tunnettua myös on, että hän piteli hellävaraisesti Fredrika Runebergin novelleja ja romaaneja. Hän moittii niissä vain sitä seikkaa, että rikasta ainetta on käsitelty liian suppeasti ja että lyhyt novellimuoto on siten „niellyt“ kokonaisen romaanin. Viimeinen laajahko selonteko ruotsinkielisestä kirjallisuudestamme v:n 1863 Litteraturbladissa koskee E. Nervanderin nuoruudentuotetta „Vid Anjala“, jonka draamallinen toiminta Snellmanin mielestä kärsii siitä, että mustasukkaisuuden tunne on otettu sen motiiviksi alhaisessa muodossaan.

Alkuperäistä suomenkielistä kaunokirjallisuutta oli 1840-luvulla tuiki vähän. Ei oikeastaan muuta paitsi mikä oli Jaakko Juteinin ja P. Hannikaisen kynästä lähtenyt ja — Kalevala. Snellman tunsi tämän köyhyyden kipeämmin kuin kukaan muu. Hänen hartain toivonsa oli, että meilläkin saataisiin syntymään kansankielinen kaunokirjallisuus. „Kaunokirjallisuus — toistaa hän usein — on kaiken kansallisen kirjallisuuden juurena“, eikä mikään vaikuttaisi niin voimakkaasti kansallisen sivistyksen kohoamiseen kuin juuri tämä laji kirjallisuutta. Senvuoksi hän m. m. toivoi, että monet niistä nimimerkeistä, jotka 1840-luvulla hyödyttömästi kaunistivat ruotsinkielisiä kalentereja, vastaisuudessa vielä tavattaisiin suomalaisen kirjallisuuden perustajain nimien joukossa. Hän

kehoittaa nuoria koettamaan pukea runolliset ajatuksensa suomenkieliseen muotoon ja siten palvelemaan kansalliskirjallisuuden kehitystä meillä, näyttääpä joskus Saimassa itse esimerkin siitä. Myöskin kääntämällä hän neuvoo hankkimaan kuuluisia ulkomaalaisia romaaneja ja runoja kirjallisuuteemme, antaen ohjeita mitä olisi käännettävä ja millä tavoin. Ja alkavaa suomalaista kirjallisuutta hän kohtelee suopeammin kuin yleensä vieraskielisiä tuotteita, vilpittömästi iloiten pienimmistäkin oireista, joita tällä alalla oli huomattavissa. Litteraturbladissa olivatkin ensimäiset ja aikoinaan ainoat arvostelut kaunokirjallisuutemme ensi askelista.

Jaakko Juteinin kootuista teoksista, jotka ilmeistyvät vihkoittain hänen kuoltuansa, sisältää Litteraturbladin vv. 1856 ja 57 perusteellisia selontekoja. Niissä osoitetaan, että useimmissa hänen runoissaan vallitsee ankara vakavuus ja opettava sävy. Kirjailija on muka ihan kuin väkisin tukahuttanut iloisen luonteensa vapaammat ilmaukset. Mutta on muistettava, että hän kirjoitti runonsa kansalle, ja melkein aina valistaakseen ja opettaakseen. Niiden muodon sanoo Snellman olevan jo osalta vanhettunutta, verraten esim. Kiljanderin sujuviin runosuomennoksiin. — Arvostelun ydin sisältyy seuraaviin sanoihin: „Runoilijalahjaa sanan korkeimmassa merkityksessä ei voida tunnustaa Judénilla olleen. Hänen laulunsa on siksi liian mietiskelevää ja tendensimäistä. Mutta hän onnistuu usein erittäin hyvin lauluniekkana ja olisi epäilemättä onnistunut useamminkin, jos hän olisi antanut mielikuvituksellensa vähän vapaamman liikkumisvallan ja laulanut laulunsa suoraan, semmoisena kuin se näyttää jo pyörineen hänen huulillaan“. — Snellman omistaa v. 1857 muutamia lämpimiä sanoja lyyrillisen runoutemme toisenkin tienraivaajan, Kallion (Samuli Kustaa Bergin), muistolle ja kertoo lyhyesti hänen elämänvaiheensa; he olivat näet koulu- ja yliopistotovereita. Hän kehuu Kallion runojen lämmintä yksinkertaisuutta ja muodonpuhtautta ja sanoo niissä tuntuvan tuulahduksen antiikin henkeä, tuloksena Kallion klassillisista opinnoista. — Hannikaisen „Silmänkääntäjää“, joka oli en-

simäinen alkuperäinen suomalainen komedia ja jota Snellman oli nähnyt näyteltävän Kuopiossa v. 1847, sanotaan arvostelussa erittäin luontevaksi ja alkuperäisellä taidolla kirjoitetuksi kappaleeksi, jonka vuoksi se on saavuttanut menestystä näyttämölläkin. — K. J. Gummeruksen „Uuteloita“, suomalaisen novellikirjallisuuden esikoisia, mainitsee Snellman v. 1858, kiittäen tekijän vilkasta mielikuvitusta ja reipasta tyyliä. Novellista „Veljekset“, joka ilmestyi v. 1862, hän sentään sanoo, että sen „henkilöt ovat varjoja, joita sattumoisin kyllä kuulee, mutta ei näe“. Yrjö Koskisen historiallinen kertomus „Pohjan piltti“ saa vuoden 1859 Litteraturbladissa kiitosta osakseen enemmän kuin ehkä ansaitsikaan. — Kun Aug. Ahlqvist, joka nuorena ylioppilaana oli kirjoittanut runoja m. m. Saimaan ja jonka kieli- ja runotaidosta Snellman oli paljon odottanut, kääntyi kielitieteen alalle, ei Litteraturbladin arvostelija voinut hillitä tyytymättömyyttään, vaan se puhkesi v. 1856 sanoiksi: „Ja hra Ahlqvististakin on nyt lopullisesti tullut kieliopintekijä“. Voi arvata, että Snellman iloitsi, kun Oksasen „Säkenet“ ilmestyivät 1860-luvulla ja osoittivat, ettei tuo kieliopintekijä ollut vielä runoudelle kokonaan mennyttä. Arvostelun pääkohta kuuluu: „Herra Ahlqvistin runo ei herätä huomiota millään tavattomalla mielikuvituksen rikkaudella tai tunteen hehkulla. Mutta siitä ei kuitenkaan puutu mielikuvitusta runollisen sisällyksen ja muodon luomiseksi eikä sitä määrää tunnetta, jota vailla runo ei herätä lukijassa myötätuntoa. Ja ennen kaikkea: ajatus ei ole niinkään harvoin uusi ja hyvin punnittu, aina selvä, useimmiten tehoisa“. Siteerattuaan sitten näytteeksi pari säkeistöä „Savolaisen laulusta“, jatkaa hän: „Ellei Ahlqvist olisi kirjoittanut enemmän muistonarvoista kuin nämä kymmenen riviä, olisi hän kuitenkin tullut kuolemattomaksi Suomen runoudessa“. — Suonion runot ja novellit „Kuun tarinoita“ saivat nekin osakseen runsaan tunnustuksen. Edellisistä lausutaan m. m.: „Vaikk'eivät nähtävästi olekaan ylitsekuohuvan runollisen haltioitumisen hedelmiä, ovat nämä runot sisällykseltään tavallisesti hyvin ajateltuja, ja niissä

vallitseva puhdas lämmin henki on tehoisa. Sisällyksenä on tavallisimmin isänmaa tai rakkaus, molemmat ehtymättömiä aiheita kaikkien aikojen laululle."

Mainittuihin tienraivaajiin perustaa Snellman toiveensa suomenkielisen kaunokirjallisuuden onnellisemmasta tulevaisuudesta. „Säkenistä" puhuessaan hän sanoo: „Kirjallisuuden historioihin merkitään kenties runoilijoiden nimet; mutta runot unohdetaan. Niin ei ole laita suomalaisten laulujen, jotka nykyaika synnyttää. Ne ovat suomalaisen taiderunouden esikoisia, ensimäisiä esikuvia seurattaviksi; ja sittenkin kun suomalaisella kirjallisuudella kerran on rikkaampi aarre lauluja, onnellisempien kykyjen ilmoille saattamana, palataan yhä niihin runoilijoihin, jotka ovat radan raivanneet, ja heidän lauluihinsa."

On hauska panna merkille, miten Snellmanin ajatukset Kalevalasta ja yleensä kansanrunoudestamme vuosien kuluessa kokonaan muuttuivat. Hän sanoo v. 1844 Fjalarin arvostelunsa yhteydessä, että Suomen kansalta puuttuu kansakuntana oma historia ja että sen runouskin on senvuoksi rajoitettu ahtaaseen kodin piiriin. „Kenties se on tehnyt suomalaisen laulun ensimmältä osaltaan vain sisäänpäin kääntyneeksi katsasteluksi, jolta puuttuu kokonaan todellisuus, ja antanut sen mielikuvituksille pikemmin eriskummaisen kuin runollisesti kauniin luonteen. Tässä laulussa tavattava kauneus on joko luonnonkuvausta, joka samalla muuttaa luonnonesineet ajatteleviksi ja tunteviksi olennoiksi, tai sitten se maalaa useimmiten perhe-elämän suruja, harvoin sen riemuja. Niin Kalevalassa ja niin Kantelettaren lyriikassakin. Varsinaista eeposta ei semmoisella kansalla kuin suomalaisella voi olla. Jopa idyllinkin varsinaisimpaan merkitykseensä kehittyneenä täytyy olla sille vieras. Mainitut Kalevalan kauneimmat paikat ovatkin kuvailevan lyyrillisiä." Mutta kun hän seuraavaan vuonna oli lukenut „Fosterländskt albumista" R. Tengströmin lämpimän selonteon Kalevalasta, lausuu hän: „Vilpittömästi tunnustamme, että vasta tämä arvostelu on tarjonnut meille varman vaikutuksen Kalevalarunon kauneu-

desta eepillisenä kokonaisuutena, samalla kuin se tekee tarkan selon siitä, mikä sen kauneus on — — — Kalevalarunon sisällyksenkin esitys on toimitettu semmoisella rakkaudella, ja sen yhteys käsitetty niin yksinkertaisesti ja välittömästi, että tämä osasto antaa ehyen kuvan itse runosta ja kiinnittää siihen kokonaisuudessaan mielen tavalla, jota varmaan aniharvat sen lukijoista ovat tunteneet. Helpompi on jokaisen antaa arvoa monien Kalevalan episodien verrattomalle kauneudelle; mutta tässäkin suhteessa on tekijä selvittänyt paljon semmoista, mikä lienee vain himmeästi häämöittänyt useimmille lukijoille. Luottamus tekijän arvosteluun kasvaa senvuoksi, ettei hän ole sivuuttanut runon puutteita; ja niidenkin syystä hän on antanut lukijalle tyydyttävän selityksen.“ Näyttää siltä kuin olisi tuo Tengströmin kirjoitus aikaansaanut täyskäännöksen Snellmanin mielipiteissä. Hän puhuukin myöhemmin Kalevalan ilmestymisestä suomalaisen kirjallisuuden merkkitapauksena. V. 1872 hän sanoo eräässä juhlapuheessa Kalevalaa kansallisepokseksi, jonka verroille maailmankirjallisuudesta voidaan asettaa vain pari kolme, ja v. 1875 hän lainaa kirjoitelmaansa „Ylioppilaan velvollisuudet“ Rosenkrantzin runoudenhistoriasta kiittävän arvostelun Kalevalasta ja ylistää lyyrillistenkin kansanlaulujemme ihanuutta iäti pysyväksi. Mutta niin hän olisi töin tuskin tehnyt vielä v. 1847. Sillä kun hän silloin joutuu arvostelemaan Lönnrotin kirjoittamaa Kantelettaren esipuhetta, jossa tämä puolustaa lämpimästi kansanlaulun luonnollista kauneutta taiderunouden teennäisyyttä vastaan, ei Snellman yhdy siihen, vaan huomauttaa: „Ensiksikään eivät luonnon muodot suinkaan ole kauniimmat. Toiseksi eivät luonnonihmisen ajatukset ja mielteet ole rikkaimmat, ylevimmät, ihmisjärjen arvoa vastaavimmat. Mutta kun kaunein runous ei voi olla muuta kuin kirkkaimpia ja korkeimpia ajatuksia, jalointa mieltä ja syvintä tunnetta, kauniimpaan muotoon puettuna, niin täytyy sivistyneiden runoudenkin, taiderunouden, olla korkeammalla kuin kansanlaulun, luonnonrunouden.“ Mielipiteensä taiderunouden etevämmyydestä hän tois-

taa m. m. uudelleen Lönnrotia vastaan ilmoittaessaan v. 1856 Paavo Korhosen elämäkertaa sarjassa „Finlands minnesvärda män".

Tässä tulee taas näkyviin Snellmanin yksipuolisuus, rajoitus. Kansanlaulun yksinkertainen kauneus oli hänen harkitsevalle mielelleen jo luonnostaan vierasta. Häneltä puuttui sitä välitöntä vastaanottavaisuutta, jota oli Runebergillä. Sitäpaitsi oli häntä kangistamassa filosofinen systeemi, joka pani runoudessakin pääpainon älyllisiin momentteihin, ajatusarvoihin. Vasta kun semmoinen auktoriteeti kuin Rosenkrantz, joka oli esteetikona Hegelin oppilas, asettui kansanrunoutemme suhteen toiselle kannalle, näki Snellman olevan syytä muuttaa mielipidettään, niin harvinaista kuin se hänen elämässään olikin.

Millä puolella olisi Snellman ollut...?

Snellmanin valtiollisten periaatteiden selvittelyä.

Kirjoittanut

ZACH. CASTRÉN.

Suomen kansan tietäjänä Snellman on ennustanut, että Suomelle koittaisi kova päivä, kun Europan kansoja kuohuttava kansallisuusliike olisi päässyt määrättyyn kehityskohtaan. Historialliset olot, sen hän edeltäpäin historiallista kehitystä ymmärtävänä osasi sanoa, välttämättä toisivat maatamme kohtaan ulkoapäin kansallisuusliikkeen nostaman hyökkäyksen. Kokemuksesta tiedämme nyt että Snellman ennusti oikein. Ja jos hän oikein on laskenut kansallisuusliikkeen historiallisen voiman ja vaikutuksen, niin pysyy hänen ennustuksensa vielä tulevaisuuteenkin nähden pätevänä.

Ennustukseensa Snellman liitti sen toivon, että Suomi kansallisesti uudistettuna ja eheänä ottaisi kovan päivän vastaan, joten tuleva isku kohtaisi yksimielisen kansan. Se toivo ei toteutunut. Se ei ole ainakaan vielä toteutunut.

Siinä taistelussa, jota kansamme on perustuslaillista itsemääräämisoikeuttansa puolustaessaan saanut käydä, on esiintynyt eri mielipiteitä myöskin siitä, miten Snellmanin antaman opetuksen valossa olisi tullut asemaa arvostella. Kumpaisenkin suomalaisen puolueen puolelta on esitetty väitteitä siitä, mitä menettelytapaa Snellmanin aatekannalta asioita katsoen olisi pidettävä oikeana, laillisuuden horjumatonta puolustamistako vai myöntyväisyyttä. Kummankin puolueen väittelijät ovat tahtoneet hänen auktoriteetiansa oman puolueen omaksi.

Voiko Snellmanin omiin teoksiin vedoten esittää mitään perustettua mielipidettä siitä kysymyksestä, millä puolella Snellman olisi perustuslakitaistelussamme ollut?

Täytyy ensinnäkin huomauttaa, että Snellmanin siveellisiä ja valtiollisia mielipiteitä kuvaa se johtava aate, jota tahdon sanoa historiallisuuden aatteeksi.

Tämä aate tietää sitä, että inhimilliselle toiminnalle yleiset periaatteet eivät sellaisinaan voi täyttä johtoa antaa. Sillä periaatteet ovat edetessä ajasta toiseen sovellettavat eri oloihin. Tämä soveltaminen ei ole vain sitä, että yksityistapaus alistetaan yleisen säännön alaiseksi. Sellainen yleisen säännön soveltaminen voi käydä päinsä luonnon maailmassa. Siinä voi osoittaa yksityisiä ilmiöitä, jotka ovat keskenään niin yhtäläisiä, että ne kokonaan sopivat yleisen säännön alaisiksi. Mutta inhimillinen toiminta ei yhteiskunnassa ja historiassa koskaan tapaa kahta aivan samanlaista toimintaehtojen yhdistelmää. Toimivan yksilön täytyy historiallisten olojen mukaan ratkaista kantansa ajan kysymyksiin. Periaatteen soveltaminen historiallisiin oloihin ei ole koneellisesti suoritettavissa, vaan se on luova teko.

Tämä näkökohta rajoittaa itse asiassa suuresti mahdollisuutta valaista Snellmanin kanta mainittuun kysymykseen nähden. Snellman on filosofina paljonkin tehnyt selvää valtiollisista periaatteistaan, mutta periaatteiden soveltaminen on hänelle personallinen omakohtainen teko. Sellaista tekoa Snellmanin tekona emme väittelynalaiseen kysymykseen nähden tunne.

Onko sitten pidettävä kokonaan turhana tutkia Snellmanin ajatuskannan suhdetta suureen valtiolliseen kysymykseemme. Eikö Snellmanin valtiollisista periaatteista saa mitään johtoa tämän kysymyksen selvittämiseksi?

Jos tahtoisi kokonaan syrjäyttää kysymyksen Snellmanin valtiollisten periaatteiden suhteesta kansamme perustuslakitaisteluun, niin se tietäisi, että Snellman paljastaan teoreetisten harrastusten vuoksi on pyrkinyt valtiollisia periaatteitaan selvittämään antamatta niille mitään käytännöllistä merkitystä. Totta on, että Snellman tieteelliselle totuudenetsimiselle, katsomatta sitä käytännöllisen hyödyn kannalta, myönsi oman arvon. Mutta kun hänelle toiselta puolen ajatteleminen

ja elämä olivat niin läheisessä suhteessa toisiinsa, niin olisipa outoa, että hänessä ajattelija ja valtiomies olisivat aivan erillään toisistaan.

Snellmanin kirjoituksista kyllä huomaa, että hän antaa selville periaatteille merkityksen elämään ja toimintaan nähden. Epäilemättä filosofi ja valtiomies Snellman ei yhtyisi Bismarckin lausuntoon: „jos minun tulee periaatteiden avulla käydä elämän läpi, niin minusta tuntuu siltä kuin jos minun tulisi käydä ahdasta metsäpolkua ja täytyisi pitää pitkää tankoa suussani.“ Ainoastaan siinä tapauksessa Snellman siihen yhtyisi, että „periaatteilla“ lauseessa tarkoitetaan ahtaita, kiristäviä kaavoja, jotka eivät salli ottaa huomioon elämän todellisia ja kehittyviä tarpeita, eikä todella johtavia aatteita, jotka auttavat ymmärtämään ja arvostelemaan tosiolojen merkitystä.

Periaatteet eivät sellaisinaan historiallista kysymystä ratkaise, mutta ne antavat johtoa siihen nähden, mitkä asian eri puolet ovat ratkaisua tehdessä otettavat huomioon. Ei ole sen vuoksi ilman merkitystä tutkia, mitä periaatteita Snellman on esittänyt sellaisten kysymysten valaisemiseksi, joista meillä perustuslakitaistelun aikana on väitetty.

Tarkastuksemme kohdistuu ensi sijassa siihen kysymykseen, minkä merkityksen Snellman antaa laillisuuden periaatteelle valtiollisessa toiminnassa. Velvoittaako laki yksityistä kansalaista tai virkamiestä tarkkaan kuuliaisuuteen silloinkin, kun laista kiinnipitäminen hänen käsityksensä mukaan tuottaa ei ainoastaan hänelle itselleen, vaan myöskin kansalle vaikeita seurauksia? Mitä periaatetta tulee kansalaisen ja virkamiehen noudattaa sellaisessa asemassa, jolloin ulkonainen pakkovalta tahtoo taivuttaa lakia rikkomaan?

Voidakseen Snellmanin kannalta vastata tähän kysymykseen täytyy ensiksikin ottaa huomioon hänen yleinen siveysopillinen peruskatsomuksensa. Tämä sisältää sen, että yhteiskunnallinen käsitys, eikä yksilöllinen, määrää, mikä on oikeata mikä väärää. Yksilön omatunto on jotakin vaihtelevaa, häilyvää, epämääräistä, jollei hän pyri omaksumaan yh-

teiskunnan yhteistä käsitystä. Toiminnan maailmassa vaaditaan yleispätepyyttä, ja sitä yksilö saavuttaa vain yhteiskunnan jäsenenä. Sisällisen vakaumuksensa kukin saa muodostaa niinkuin itse parhaiten ymmärtää; erityisestikin uskonnollinen vakaumus on jotakin sellaista, josta yksilö vastaa vain omantuntonsa ja Jumalansa edessä. Mutta toimivalta yksilöltä, yksilöltä, joka toimillaan vaikuttaa yhteiskuntaan ja valtioon, vaaditaan yleispätevyyttä, yhteiskunnan hyväksymistä. Vaikkapa hän olisi toiminut oman parhaimman käsityksensä mukaan, niin hänen toimintansa kuitenkin tuomitaan vääräksi, jos se loukkaa yhteiskunnassa pysyvästi vallitsevaa käsitystä oikeasta ja väärästä.

Yhteiskunnan käsitys, kansan käsitys on yläpuolella yksilön käsitystä, siinä Snellmanin yleisin siveellinen periaate. Kansan tuomiosta, jos tuomio todellakin on kansan pysyvästi hyväksymä, ei yksilö voi korkeampaan oikeuteen vedota. Ei personalliseen omaantuntoonsa, se on erehtyvä. Ei myöskään ihmiskuntaan, sillä kansa pitää kiinni pysyvästä oikeuskäsityksestään vaikkapa koko ihmiskuntaakin vastaan. Se ei anna toisten kansojen itselleen opettaa, mitä oikea on.

Mutta jos nyt on niin, että kansa säädetyssä laissa ilmaisee oikeuskäsityksensä yksityisten jäsentensä noudatettavaksi, eikö siis ole koko kysymyksemme tällä ratkaistu? Eikö ole ilman muuta selvää, että yksilön on yhteiskunnan ja kansan jäsenenä ehdottomasti noudatettava kansan säätämää ja voimassaolevaa lakia, maksoi mitä maksoi?

Tämä päätelmä ei kuitenkaan pidä aivan yhtä Snellmanin käsityksen kansa. Asialla on eri puolia, joita tulee ottaa huomioon.

On sangen helppoa Snellmanin valtio-opista esittää lauseita, joissa vaaditaan ehdotonta lainkuuliaisuutta. Mutta siitä löytää myös sellaisia lauseita, joissa puhutaan siitä, että määrätyissä oloissa laista poikkeaminen voi tulla kysymykseen, jopa olla siveellinen velvollisuus. Miten tämä on selitettävä?

Tämän seikan ymmärtämiseksi täytyy tuntea, miten Snell-

man toisistaan eroittaa sen yhteiskunnan, jota hän sanoo kansalaisyhteiskunnaksi, valtiosta.

Ihminen tarvitsee muiden apua, tarvitsee yhteistoimintaa tullakseen elämässä toimeen. Hän tarvitsee omalta kohdaltaan, omien yksityisetujensakin vuoksi etsiä suhteita muihin ihmisiin. Niin muodoin kansalaiset omien etujensa vuoksi liittyvät yhteen, perustavat yhtiön kauppaetujansa varten tai jonkun yhteisen sivistyslaitoksen. Nämä ihmisten yhteissuhteet, heidän yhteiset harrastuksensa, mikäli ne tarkoittavat yksityisten kansalaisten omia tarkoitusperiä edistää, saavat Snellmanin järjestelmässä kansalaisyhteiskunnan nimen. Siinä yksilö toimii omaksi hyväkseen, oman asemansa tukemiseksi ja edistämiseksi. Hänen työnsä tarkoittaa suoranaisesti ja välittömästi hänen omaa hyötyään, omaa parastaan, mutta välillisesti hän samalla edistää yleistäkin hyvää.

Tässä yhteiskunnassa kansalainen, yksilö on oikeutettu harrastamaan omaa etuansa. Mutta hän ei saa loukata muiden samanlaista oikeutta. Hänen suhteensa muihin kansalaisiin järjestää yhteiskunnan laki ja tapa. Häneltä vaaditaan ehdottomasti lainkuuliaisuutta.

Kansalaisyhteiskunnan lailla, joka on kansantavan kanssa sopusoinnussa, on ehdoton pyhyys. Yksilön tulee sitä ehdottomasti noudattaa niin kauan kuin se on voimassa; hän ei saa siitä omaan tahtoonsa vedoten tai muun varjossa poiketa yksityisessä toimessaan. Laki ei ole mitään tilapäistä ja haihtuvaa, vaan se ilmaisee oikean maan päällä. Yksilö ei aina ymmärrä, että se lain määräys, johon hänen tulee alistua, on oikea. Mutta samoin kuin uskovainen ihminen uskoo kaitselmuksen johtoon silloinkin kuin hän ei ymmärrä Jumalan teitä, samoin yksilökin siveellisenä olentona luottaa lain oikeudenmukaisuuteen silloinkin kun hän ei täysin ymmärrä lain järjellisyyttä. Siveellinen vapaus on kansalaisyhteiskunnassa siinä, että yksilö vapaasti, tuntematta lakia pakoittavaksi vallaksi alistuu lakia tunnustamaan ja noudattamaan.

Kansalaiselle, joka yhteiskunnassa toimii omia etujansa varten, laki on velvoittava, muuttumattoman jäykkänä esiin-

tyvä mahti. Kuinka, muuttumaton? Eikö kansalainen, joka huomaa lain sotivan hänen oikeudentuntoansa vastaan, saa toimia lain muuttamiseksi? Kyllä, laki muuttuu kehityksen tarpeiden mukaan. Mutta kansalainen ei saa yksityisenä kansalaisena vaatia sitä omien etujensa tai oman yksilöllisen oikeuskäsityksensä tähden muuttumaan, vaan hänen on vedottava koko kansansa siveelliseen tuntoon ja tapaan. Hän ei pyrkiessään lakia muuttamaan toimi enää kansalaisyhteiskunnan jäsenenä, vaan valtion jäsenenä, ei yksityistä hyvää, vaan yleistä hyvää varten.

Miten tulee kansalaisen valtion jäsenenä, miten tulee valtiomiehen toimia?

Hänen toiminnassaan voimassaoleva laki ei varsinaisesti voi olla oppaana. Sillä täytyyhän valtiomiehen olla uusia lakeja säätämässä, eikä sellaisen toiminnan ohjeeksi riitä entisten lakien tunteminen. On luotava uutta, ja siihen tarvitaan uutta tietoa ja tuntoa. Tarvitaan myöskin omalaatuinen tunnevoima elähyttämään sitä työtä ja tointa, joka on valtiomiehen tehtävänä; lainkuuliaisuuden tunne kohdistuu olemassaolevan asiaintilan pysyttämiseen, mutta se ei johda kansalaista sellaiseen toimintaan, että hän kokonaisuuden hyväksi ja sen kehittämiseksi uhraa omaisuutensa ja vaikkapa henkensäkin. Tähän toimintaan yksilöä ei voida ulkonaisesti pakoittaa; ainoastaan vapaasti, sisäisen mahdin viehättämänä hän voi siihen antautua.

Valtiollinen toiminta osoittautuu näin muodoin kahdelta kannalta katsoen vapaaksi, jos sitä verrataan yhteiskunnalliseen kansalaistoimintaan. Se ensinnäkin, objektiivisesti katsoen, ei saa määrätyistä lakipykälistä ohjetta ja sisällystä. Se on toiseksi, subjektivisesti katsoen, vapaasta innostuksesta lähtenyttä.

Tätä vapaata innostusta Snellman nimittää isänmaallisuudeksi, patriotismiksi. Siinä on se voima, joka kehoittaa ja kiihoittaa kansalaista valtiolliseen toimintaan. Isänmaallisuus liittyy siihen mahtavaan mielenliikutukseen, jota sanotaan kunnianhimoksi. Mutta kunnianhimo ei ole mikään

MAAMIEHEN YSTÄVÄ.

N° 1. *Perjantai se* **5** *p. Tammi Kuussa.* **1844.**

Näitä Sanomia, joeka ulos annetaan joka lauwantai, saadan Kuopiossa Prännissa 1 hopia Ruplalla Wuoessa, ja joka Postkontoriissa, joissa posti raha erittäin maksetaan.

Hos Herrar Postförvaltare anhålles vördsammast att detta blad nätte utdela till resp. prenum: på Finl: Allm: Tidning.

Mitä Maamiehen Ystäwällä on sanomista.

M. Y. (tulee, kontti selässä yrtin owesta sisään).
Talonpoika (istuu röpän takana, reuhka päässä, kärsä sumosa).

Maamieh. Ystäwä: Jesus tänne!
Talonpoi. Jesus hywä!
M. Y. (kyopi kintailla lumen saappaistaan).
T. (Korwantakustaansa kynsitteleе): Mistä wieras kulkee?
M. Y. Kuopiosta.
T. Wain Kuopiosta. — Mihinkäpäin mennään?
M. Y. Mihin halu wiepi.
T. (Sysää reuhkan wiselle korwalle): Mitäs siitten kuljetat?
M. Y. Wiisauttapa kuljetan.
T. (Ottaa kärsän sunstaan, ja katteleepi Maamiehen Ystäwän kontta). — Sepä kalu wasta meidän aikoina mähtaa kalliina olla.
M. Y. Saa sitä hopiaruplalla ohen wuoen tarpeen.
T. Noh kyläpä siitten sitä kalua nyt mahtaa Kuopiossa löytyä! — Mutta ei sitä suinkaan wiime markuwoilla ollut.
M. Y. Niin se on wiisaus kuin hintakin. En minä sekjättyä wiina rommiksi sano, niinkuin kauppamiehet. Mutta sen minä sanon, että olet sinä huonompaan rahas pannut.
T. (Pistää kärsän hampainsa wälitse): Kyllä minä sitä rommia kertelin ostin, kuin wiimes kerran Kuopiossa käwin — mitä hän siitten lienee ollut.
M. Y. Wiina se oli, johon oli pantu poltettua sokeria.
T. Katos kummaa!
M. Y. Saattaisinpa minä selittää, mitenkä se oikia rommiki tehaan.
T. Waan tiät senki — Sitä laatua se taitaa sinun wiisaudes ollakin?
M. Y. Eikö laatu hywä ole?
T. Parempaa laatua minulla itelläni on tuossa kaapissa.
M. Y. Siinä näen Pyhän Raamatun olewan. Ja kyllä se tosi on, että siinä enemmän wiisautta löytyy, kuin mahtaa ihmisen suu selittää. Mutta on sitä semmosta oppiakin, jota ei ole Raamatussa kirjoitettu.
T. Ei mahda se oppi mihinkään hywä olla.
M. Y. Erpä sinä Raamatusta opi lukemaan eikä kyntämään, ja kuitenki siitä taitaa sinulle hywää olla, että näitäkin olet oppinut.
T. Kyllä sen talonpojka oppii poika isältänsä.
M. Y. Mutta olispa se hywa tietää, mistä se oppi lukemaan ensinkin on tullut ja kuinka muissakin maakunnissa kynnetään.
T. Mitä wiisaammaksi ihminen siitä tulee? Jokohän sentähden osoa paremmin lukea eli kyntää?
M. Y. Totta kaikeri! Lienet sinä hywä lukemaan ja kyntämään. Mutta ei niin wiisasta miestä ole, joka ei neuomalla mahdais wiisaammaksi tulla. Jota enemmän sinä luet, sitä helpommasti se lukeminen käypi, jota enemmän opit, sitä paremmin ymmärrät mitäs luet. Esimerkiksi kuin Raamatussa puhutaan: Ei sinun pidä riihtatappawan härjän suuta sitoman käni, niin se on sinulle mahoton puhet. Kuin saat tieta, etta Juutalaisilla, niin kuin wielakin usiammalla kansalla, ei olekkaan rihiä, mutta etta he panee elonja kuiwamaan päiwä paisteseen ja siitten antawat härkäin sitä tallata, siksi kuin jywä lähtee tahastä, niin

alhainen ja halveksittava vaikutin valtiollisessa toiminnassa; kunnianhimon valtaama valtiomies toimii siveellisesti, jos hänellä samalla on kykyä ja tahtoa toimia kansan ja valtion tarkoitusperää vastaavalla tavalla.

Rakkaus isänmaahan on se sisäinen voima, joka pystyy valtiollista toimintaa aikaansaamaan. Mutta isänmaallisuus ei vielä sellaisenaan takaa valtiollisen teon siveellisyyttä. Isänmaallisuus voi olla sokea ja johtaa harhaan. Se tarvitsee valistusta. Mistä se on saatavissa?

Ei muualta kuin kansallisen olemuksen, kansallisen sivistyksen käsittämisestä. Valtiollinen toiminta edellyttää sivistystä, kansallista sivistystä, perehtymistä siihen yleiseen henkeen, joka kannattaa kansan tapaa, lakeja, laitoksia, kieltä, sanalla sanoen kansallista elämää. Siinä valtiomiehessä, joka isänmaallisuuden elähyttämänä samalla toiminnassaan osoittaa ymmärtävänsä kansallista sivistyselämää, tapaavansa sen kehityssuuntaa, hänessä yhdistyvät isänmaallinen mieli ja kansallisen sivistyksen olennainen sisällys kansallishengeksi. Kansallishenki on isänmaanrakkauden ja kansallisuuden yhtyminen. Sen vuoksi on valtiomiehen varsinainen ohje: toimi kansallishengen mukaan.

Valtiomiehen tulee toimia *niin kuin kansa itse toimisi.*

Mutta mistä hän sen tietää, miten kansa itse toimisi?

Sitä ei hänelle voi kukaan sanoa, ei päivän vallitseva opinionikaan. Hänen täytyy itsensä tunnossaan, vapaan vastuunalaisuuden tunnossa, ratkaista, miten on toimittava. Valtiomiehellä ei ole sitä määrättyä johtotähteä, joka yhteiskunnallisessa toiminnassa loistaa kansalaiselle lakina. Valtiomiehen johtotähti loistaa yksilölle vasta silloin kun hänen silmänsä ei enää voi tätä tähteä nähdä, se loistaa historian tuomiona.

Kansa itse, kansan siveellinen henki, kansallishenki, se tuomitsee valtiollisen toiminnan. Se tuomitsee, onko valtion jäsen menetellyt oikein vai väärin.

Mutta onhan olemassa valtiollisiakin lakeja, jotka määräävät molempien valtiomahtien suhteen toisiinsa. Eikö val-

tiomiehen ole Snellmanin mielestä pidettävä näitä lakeja pyhänä? Eivätkö ne sido valtion jäsentä hänen valtiollisessa toiminnassaan samaten kuin kansalaislaki yksityisiä kansalaisia?

Täytyy vastaukseksi tähän kysymykseen taaskin huomauttaa, että Snellman ei tahdo samalle tasalle asettaa kansalaislakia, joka koskee yksityisten kansalaisten omia etuja ja suhteita, ja valtiollista lakia, joka määrää molempien valtiomahtien, lakiasäätävän ja hallitsevan vallan keskinäisiä suhteita. Jos viimemainitut joutuvat ristiriitaan keskenään, niin ne kumpainenkin tulkitsevat valtiosääntöä hyväkseen eikä ole olemassa niiden yläpuolella määrättyä korkeampaa tuomitsevaa ja eksekutiivista, täytäntöönpanevaa valtaa riidanratkaisijaksi. Se riitapuoli voittaa, joka saa kansan hyväksymisen puolelleen. Toiseksi se ajatus yhä uudelleen pistäytyy Snellmanin selittelyissä esiin, että valtionjäsen ei käsitä lakia muuttumattomaksi, järkähtämättömäksi niinkuin kansalaisen yksityisenä yhteiskunnanjäsenenä täytyy tehdä, vaan valtionjäsen voi toimia lain muuttamiseksi ja uudistamiseksi kansallistuntonsa perustuksella. Sen vuoksi valtiolailla ei ole samaa merkitystä kuin kansalaislailla. Mutta sittenkin valtiolaki on Snellmanista tarpeellinen, sillä vasta sen pohjalla valtionjäsenten järjestetty toiminta valtiossa käy mahdolliseksi. Snellmanin ajatus kohdistuu sen vuoksi siihen että valtiollinen laki on valtionjäsenten kannalta katsoen muutoksen ja kehityksen ja taistelun alainen, mutta, sanoo Snellman nimenomaan, tämän uudistuksen täytyy „luonnollisesti tapahtua laillisessa muodossa“ sillä muuten „laki voisi joka hetki tulla kumotuksi, ja valtion jäsenten valtiollinen vapaus hävitettäisiin, koska kaikki yhteinen vaikutus valtion hyväksi olisi mahdoton“. (Samlade arbeten I s. 934).

Niin muodoin laillisuuden periaate, se periaate, että laki on ainoastaan laillisessa järjestyksessä muutettava, saa Snellmanilta valtiollisellakin alalla nimenomaisen tunnustuksensa. Kuitenkin siveellisyyden määräävä periaate valtiollisella alalla ei ole lakiin nojautuminen, lainkuuliaisuus, vaan kansan

syvimmän tahdon noudattaminen. Erinomaisissa tilaisuuksissa, kun vihollinen hyökkää maahan tai kun sisällinen kapina syttyy, saattaa käydä valtiomiehelle välttämättömäksi poiketa laista. Mutta ilman vastuunalaisuutta valtiomies ei silloinkaan ole. Hänen tulee vastata kansan edessä. Hänen toimintansa siveellisyys tai epäsiveellisyys sellaisissa äärimäisissä tapauksissa riippuu siitä, saako hän kansansa historiallisesti pysyvän hyväksymisen vai ei.

Mitä vaatii kansallishenki? Mitä toimintaa vaatii kansan pysyvä tahto? Sen kysymyksen edessä valtiomies ratkaisun hetkellä seisoo. Laki ei ehdottomasti ratkaise kysymystä, miten valtiomiehen tulee toimia, sillä laki nöyrästi taipuu niiden johtavain valtiomiesten tahdon mukaan, jotka saavat kansan puolelleen, jotka toimivat kansallishengen mukaan.

Kansallishenki on korkeimpana ohjeena valtiomiehelle erittäinkin myös silloin, kun hänen on kansainvälisissä suhteissa ratkaistava kysymyksiä, joista sota tai rauha saattaa olla seurauksena. Sellaisiin kysymyksiin nähden ei mikään muu kuin hänen sisin käsityksensä kansallistunnon vaatimuksesta voi johtaa hänen toimiaan. Siinä tavassa millä Snellman käsittelee kansojen suhteita toisiinsa, ilmenee selvimmin hänen katsantotapansa realipoliitinen piirre, se käsitys, että „kansojen oikeus on valtaa“. Mutta hän lieventää tätä käsitystään huomauttamalla, että kansojen väleissä sivistyskin on valtaa. Ja hän on vakuutettu siitäkin, että kansalla, joka todella tahtoo itsenäisyyttään, myöskin aina on voimaa sitä puolustamaan. Varsinainen periaate on siten kansainvälisiinkin kysymyksiin nähden se, että valtiomiehen on kansallishengen mukaan toimittava. Sanoopa Snellman niinkin jyrkästi, että valtiomies, joka asettaa ihmisrakkautensa, käsitteensä oikeudenmukaisuudesta yläpuolelle sen minkä hän tietää kansansa eduksi, pettää isänmaansa. Oman kansan paras on valtiomiehen todellinen päämäärä.

Kun valtiossa puolueet keskenään taistelevat valtiollisesta elinkysymyksestä, niin ne itse asiassa eivät muusta taistele kuin siitä, mitä kansallishenki määrättynä ajankohtana,

määrätyissä oloissa vaatii. Ne taistelevat siitä kumpiko saa kansan puolelleen. Keskenään taistelevat valtiomiehet ovat eri mieltä siitä, kuinka kansa itse toimisi. Se kunnianosoitus, jonka menestyksellisesti toiminut valtiomies kansaltaan saavuttaa, ei ole vain tyhjä palkinto, se on samalla vahva todistus siitä, että valtiomies on toiminut siveellisesti, kansallishengen mukaisesti.

Kansallishengen mukaan, siihen ohjeeseen Snellman on tahtonut pukea käytännöllisen valtiotaitonsa periaatteen. Tämän periaatteen painavuuden hän omaltakin kohdaltaan mitä elävimmin tunsi sellaisissa ajantapauksissa, joissa hän itse astui esiin sanomaan sanansa kansansa elinasioista. Kun hän v. 1863 vuodattaa syvimmän vakaumuksensa kirjoitukseen, jolle hän antoi tuon vakavan otsakkeen: „Sota tai rauha Suomelle", niin hän sanoo puhuvansa siinä tietoisuudessa, että hänen äänensä on vain indiviidin, mutta myöskin vakavasti tajuten tuntevansa, mitä se kansakunta, johon hän kuuluu, ajattelee ja tahtoo (Samlade arbeten VI s. 281).

Jos siis tahtoo tietää, millä puolen Snellman olisi Suomessa perustuslakitaistelussamme ollut, niin täytyisi osata sanoa, minkä vastauksen Suomen kansan ajatus ja tahto olisi määrättynä ajankohtana kajahuttanut esiin Snellmanin omasta kansallisesta tunnosta.

Miten Snellmanin tunnon mukaan Suomen kansa itse olisi kovan päivän kohdatessa toiminut? Tuliko valtionjäsenen luottaa siihen, että suomalainen kansallistunto oli valmis laillisen vapauden puolesta kestämään lähimmät pahat seuraukset kansan kadottamatta tulevaisuuden toivoaan, vai oliko hänen otaksuminen, että kansa, jaksamatta näitä seurauksia kantaa, itse halusi alistua siihen, jota se katsoi välttämättömyydeksi?

Periaatteiden selvittely voi johtaa siihen, että osoitetaan millaisena pääkysymys Snellmanin kannalta esiintyy; teoreetisesti pätevää vastausta se ei voi kysymykseen antaa. Vastaus on Snellmanin hengessä annettava varsinaisimmin siten,

että kukin puolestaan tekee luottamuksellista työtä saadakseen kansansa sen käsityksen puolelle, jonka hän itse pitää oikeana. Siten hän omasta puolestaan ottaa osaa sen kansallishengen muodostamiseen, joka on kansan historiassa korkein tuomari.

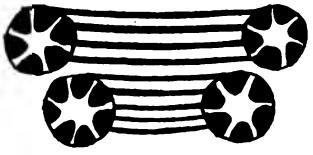

Snellmanista ja kansallisuuskysymyksestä.

Kirjoittanut

KUSTAVI GROTENFELT.

Seitsemättäkymmentä vuotta on jo kulunut siitä, kuin Johan Vilhelm Snellmanin herätyshuuto kajahti Suomen kansalle Kallaveden rannoilta. Se aikaansai suomalaisen kansallisuudenliikkeen ja määräsi siten suunnan uudemmalle historiallemme näihin aikoihin asti. Kun tämä Snellmanin nostama kansallisuuskysymys sill'aikaa on ollut valtiollisten puolueittemme jakajana ja synnyttänyt lukemattomia sanomalehtikiistoja, voi tosiaankin näyttää omituiselta enää ottaa puheeksi, mikä Snellmanin suhde kansallisuuskysymykseen oli. Mutta ei tarvitse paljonkaan selailla sanomalehdistöä, nähdäksensä että vielä viime aikoina on riittänyt riidanainetta juuri tästä asiasta. Syynä siihen on varmaankin se, että Snellmanin käsitys perustui hyvin syvälti koko hänen filosofiseen katsomukseensa ja että siten sen juuria ei niinkään helposti nähdä.

Kansallisuudenaatteella oli erinomaisen tärkeä sija Snellmanin valtio-opissa ja historian filosofiassa, ja juuri siitä syystä oli hän tämän aatteen asianajajaksi meidän maassa itsemäärätty. Kantaansa siinä oli hän tieteellisesti esittänyt jo v. 1842 julkaistussa teoksessaan „Läran om staten". Kunkin valtion olemus riippuu näet, sanoo Snellman, sen kansallishengestä, johon kuuluu sen kansallisuus, s. o. se vakaantunut tieto ja tapa, joka kulloinkin on kansakunnalle ominainen, ja kansakunnan jäsenten tahto säilyttää tätä esi-isien perintöä, s. o. esi-isien kieltä, synnyinmaata, isänmaan tapoja, lakeja ja laitoksia. Kansakunta on toista kuin kansa: yhden valtion kansa („folk") voi kuulua erisukuisiin kansallisuuksiin („nationalitet"), mutta kansakunta („nation") muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, jonka ilmaisuna on kansallishenki, ja tä-

män olemassaolosta valtio riippuu. Tästä on seurauksena, että eri kansanheimoista kokoonpantu valtio voi ainoastaan olojen pakosta pysyä koossa, mutta on ennemmin tai myöhemmin hajoava, koska yhteistä kansallishenkeä ei ole. Kun vielä otamme huomioon, että Snellmanin mielen mukaan valtio on oma päämääränsä ja että kansallishenki itse kullakin historian hetkellä ratkaisee mikä on valtion etu ja mikä sillä hetkellä on korkein oikeus, näemme selvään minkä äärettömän tärkeyden Snellman suo kansallishengelle ja siten myöskin kansakunnalle (ja kansallisuudelle).

Minkätähden kansakunnalla voi olla näin suuri arvo ja oikeus, sitä on Snellman useammankin kerran koettanut tarkemmin selittää, niin esimerkiksi „Saimassa“ v. 1845 olleessa kirjoituksessa „Mikä kansallinen sivistys on“. Siinä hän lausuu, että „ainoastaan monen eri kansakunnan olemassaolo pelastaa ihmiskunnan turmiosta“. „Jos ajattelee sitä mahdollisuutta, että yksi kieli, yksi sivistys vallitsisi koko maan päällä, niin olisi myöskin tämän sivistyksen rappio koko ihmiskunnalle yhteinen.“ Mutta nyt jokainen eri kansakunta ja eri kieli sisältää siemenen uuteen ihmiskunnan kehitykseen. Ainoastaan kilpailussa toisten kansallisuuksien kanssa on kunkin kansakunnan sivistys saavuttanut nykyisen kantansa. Sentähden mikään kansakunta ei voi täyttää tehtäväänsä, jollei se koeta omistaa aikansa sivistystä siinä omituisessa muodossa, minkä kunkin kansakunnan kansallisuus on sille antanut. Juuri tämän tähden siis kansallisuudet ovat välttämätönnä ehtona sivistyksen edistykselle. Samaan ajatukseen hän palaa Litteraturbladissa v. 1859, puolustaessaan Aug. Schaumanin Papperslyktan'issa julkaistuja mielipiteitä vastaan kansallisuuden merkitystä sivistykselle. „Europalaisen kultuurin juuri on muotojen moninaisuudessa“, kuuluvat hänen sanansa silloin. Kieli on kansallisuuden pysyväisin tunnusmerkki; peritty tapa on tosin sekin vahva yhdistysside, mutta kuitenkin muuttuvaisempi, ja vielä helpommin voidaan lakeja ja laitoksia muuttaa. Tästä selviää kielen erinomainen arvo kansakunnalle.

Juuri tämä käsitys kansallisuuden välttämättömyydestä kansalle ja valtiolle pakoitti hänet astumaan esiin suomalaisen kansallisuuden herättäjäksi. Se sai hänet näkemään Suomen kansan silloisen tilan siinä synkässä valossa, minkä hänen merkillinen kirjeensä Fredrik Cygnaeukselle v:lta 1840 ilmaisee. Kotimaassa oleville yliopiston 200-vuotisjuhlan iloiseen viettoon varustautuville ystäville hän katkerasti huudahtaa: „Teidän juhlanne ovat tanssia hautajaisissa.“ Mitä maa niistä tietää. Meidän onnettomassa isänmaassamme on vuosisatoja kestäneen epä-itsenäisyyden kautta kaikki isänmaallisuus hävinnyt; sivistynyt osa (ruotsalainen) ei hiukkastakaan huoli sivistymättömien (suomalaisten) henkisestä tai aineellisesta edistyksestä; kansan suuri joukko on tylsyyteen vaipunut, eikä sitä voida kohottaa, niin kauvan kuin lainkäyttö- ja opetuskielenä on ruotsi; parannus ei enää ole mahdollinen, sillä hallitus ei sitä salli, sivistyneet eivät sitä käsitä. „Siis Suomen kansakunta on hautaansa laskettu.“

Hän päätti koettaa herättää kuolleen jälleen eloon — ja se onnistui hänelle. —

Ei voitane kieltää, että Snellmanin määrittelemän kansallisuudenaatteen vaatimukset menivät hyvinkin pitkälle. Kansakunta ja kansakunnan sivistys edellyttää erikoista kansallisuutta, ja tämän olennaisin tunnusmerkki on kieli. Kansalla, joka on eri kansanaineksista kokoonpantu eikä voi kansakunnaksi muodostua, ei ole tulevaisuutta. Meidän maamme oloihin sovitettuna tämä merkitsi, että suomen kieli oli asetettava ruotsin kielen sijaan sivistys- ja virkakieleksi, ja että yksistään suomen kieli voi ja sen on oikeus olla kansallisena kielenä Suomessa. Yhdellä kansakunnalla ei voi olla kahta kieltä.

On joskus lausuttu, että Snellmanin mielipiteet kansallisuuskysymyksessä muuttuivat aikojen kuluessa. Tämä pitää ehkä paikkansa johonkin yksityisseikkaan nähden. Mutta että Snellmanin kanta pohjaltaan ja pääkohdiltaan, nimenomaan myöskin Suomen kansallisuuskysymykseen nähden, pysyi semmoisena kuin hän sen ensin oli esittänyt, ei näy ainoas-

taan jo ylempänä esiintuodusta väittelystä Papperslyktania vastaan 1859—60, vaan myöskin niistä kirjoituksista, joita hän elämänsä lopulla v. 1880 julkaisi liberaalisen puolueen silloin ilmestyneen ohjelman johdosta, ja siitä luultavasti jotenkin samalta ajalta olevasta Z. Topeliukselle (?) lähetetystä kirjeestä, joka koskee maamme kielikysymystä ja on painettu koottujen teosten IX:nteen osaan. Harvoin on ajan suuria kysymyksiä käsittelevä valtiomies tai kirjailija pitkän elämän kuluessa pysynyt niin uskollisena kerta esittämilleen mielipiteille kuin juuri J. V. Snellman. Syynä siihen oli epäilemättä se, että Snellman ryhtyi elämäntyöhönsä vasta kypsyneellä ijällä ja sittenkuin hänen kantansa oli täysin vakautunut.

Kysyttäneen, onko niin jyrkkä kansallisuuden teoria, kuin Snellmanin, oikeutettu? Hänen elämänkertojansa Th. Rein on Saiman kannasta meidän maan kansallisuuskysymyksessä lausunut, että vaikka vaatimus kieliolojen perinpohjaisen uudistuksen tarpeellisuudesta oli täysin paikallaan, teoreetista kieroutta esiintyy siinä, että ilman muuta käsitteet „suomalainen“ ja „kansallinen“ katsotaan toinen toistansa vastaavaksi, kun kuitenkin faktillisesti suuri osa rannikkoseutujen väestöstä ja n. s. säätyluokasta puhuu ruotsia. Joko ovat nämä ruotsalaisia kansallisuudeltaan, mutta kuinka voidaan silloin heiltä vaatia että luopuisivat omasta kansallisuudestaan ja omistaisivat suomen kielen, jos näet kieli on eroittamaton osa kansallisuudesta? Tai he ovat suomalaisia — huolimatta kielestään. Snellmanin katsantokanta on siis itsessään ristiriitainen. Tämä riippuu Reinin mielestä siitä, että Snellmanin kanta johtuu hänen teoreetisesta mietiskelystään, Hegelin filosofian pohjalla, eikä ota huomioon olevia oloja; mutta teoreetista käsitettä ei voida ilman muuta sovittaa käytäntöön, kun todelliset empiiriset edellytykset eivät vastaa käsitettä.

Myöskin minusta on Snellmanin kantaa ja oppia kansallisuuskysymyksessä arvosteltaessa tarkoin pidettävä silmällä niin hyvin kysymyksen periaatteellista puolta kuin sen käytäntöön sovittamista. Snellmanin periaatteellinen kanta

oli todellakin sangen ankara. Hän esitti siinä kansakunnan idealin, ja tämän idealin hän kirjoituksissaan asetti myöskin päämääräksi Suomen kansalle. Mutta juuri siitä syystä, että tämä Snellmanin kuvaama kansakunta, semmoisena kuin sen pitäisi olla, on idealikuva, luulen että tehdään väärin, kun häntä sen johdosta moititaan ikäänkuin hän ilman muuta olisi vaatinut sen meillä toimeenpantavaksi. Eikö sitten kansallinen sivistyskieli ole kansan tulevaisuudelle välttämätön, ja yksikielisyys monikielisyyttä edullisempi? Mutta Snellman kyllä epäilemättä itse parhaiten käsitti, että tuo kansakunnan ideali, erittäinkin meidän oloissa, oli saavutettavissa ainoastaan arvaamattoman pitkän kehityksen jälkeen, — jos milloinkaan. Tahtoisin tähän vertaukseksi panna kristinopin antaman kuvan Jumalan valtakunnasta maan päällä ja vaatimuksen, että rikkaan tulee antaa pois omaisuutensa ja jakaa se köyhille, taikka että sen, jota lyödään toiselle korvalle tulee kääntää lyöjälle toinen korva — varmaan tämäkin on kovaa puhetta, ja kuitenkin se ei kristin-uskon oppia ymmärrä, joka luulee ne paljaiksi kuvaannollisiksi lauseparsiksi. Siinä kangastaa kaukaa ideali, joka on todellinen, johon on pyrittävä, vaan joka on kovin kaukana. Ja juuri nämä saavuttamattomat idealit sittenkin ovat ne, jotka vievät aatteet eteenpäin ja kokoavat itsensäuhraavat taistelijat niiden palvelukseen. Siitä syystä: kun Snellman meillä esitti kuvan kansakunnan idealista, niin se ei ainoastaan ollut oikein, se oli välttämätöntä. Mutta silti ei hän suinkaan pitänyt mahdollisena eikä oikeanakaan, että tuon idealikuvan mukainen, yksimielinen ja yksikielinen kansakunta olisi voitu yht'äkkiä taikkapa pitemmänkään ajan kuluessa Suomessa toteuttaa.

Tähän samaan seikkaan tähtää käsittääkseni arvoisa nimimerkki C. G. S. kirjoituksessaan „Snellmanin kielikannasta" Helsingin Sanomissa (tämän vuoden n:ossa 26), kun hän lausuu, että „Snellman ei suinkaan ollut niin epähistoriallinen mies, että hän olisi jättänyt olevia historiallisia oloja lukuunottamatta", ja että siitä syystä ei saa sekoittaa hänen yleisiä tulevaisuuden toivomuksiansa nykyhetken vaatimuksiinsa.

Kun tarkastamme Snellmanin esittämiä vaatimuksia suomalaisessa kansallisuuskysymyksessä ja sitä tapaa, jolla hän niitä perusteli, näemmekin, että hän toiselta puolen asiallisesti puolusti niitä katsoen juuri käytännölliseen tarpeesen. Minkätähden suomen kieli on tehtävä sivistyskieleksi? Siitä syystä, että ainoastaan siten Suomen kansa voi pysyä elossa eri kansakuntana. Ja hänen terävä katseensa selvästi jo silloin näki, mistä suurin vaara uhkasi. Polemiikissaan Schaumania vastaan, hän nimenomaan huomauttaa, kuinka venäjän kielen taito Suomessa leviää, ja mikä vaara kansalliselle olemuksellemme siitä koituu. Ja syyn, miksi suomen kieli on tehtävä sivistyskieleksi, hän m. m. ilmaisee seuraavin sanoin: „Kun, niinkuin meillä, maan sivistyneillä on toinen kieli, kansan enemmistöllä toinen, ei sivistyksen kielellä ole mitään säilymisen voimaa“, sillä suomenkieliselle „kansalle on täydellisesti yhdentekevää, onko tämä kieli ruotsi vaiko mesopotamian kieli“. Ja kaikkein kauniimmin, henkisellä silmällään ikäänkuin ennustaen viime vuosien tapauksia, hän lausui tuon ajatuksen, selittäen v. 1880 tunnetussa kirjoituksessaan „Peljästyneille“, miksikä oli tarvis, että ruotsinkielisestä sivistyneestä luokasta syntyisi suomalainen sivistynyt sääty. „Ei ole unohtamista, että moni vaara uhkaa pienten kansain kansallisuutta. — — Onko Suomi säästyvä kovalta päivältä? Historia ei anna meille siitä mitään toivoa. Älköön vain se päivä tulko, ennenkuin tuo suuri uudestaanluominen täällä on tapahtunut, ennenkuin se täällä tapaa yksimielisen kansakunnan.“ Suomen onneksi oli tuo Snellmanin alkuunpanema uudistustyö sen verran ehtinyt toteutua, että Suomen kansan suurin osa ymmärsi yhtenä miehenä seista koetuksen päivänä.

Vaikka Snellmanin mielestä kansallisuudella ja kansallisella sivistyksellä olikin näin äärettömän tärkeä arvo kansakunnalle, ei se kuitenkaan yksin riittänyt. Myöskin jonkunmoinen valtiollinen itsenäisyys on kansakunnalle välttämätön. Vasta sen kautta saapi se merkitystä ihmiskunnalle ja taataan sen oma tulevaisuus.

Tämä oli tietysti vaikea kohta Suomen kansallisuuskysymykseen nähden. Kirjeessään Topeliukselle Snellman siitä kirjoittaa: „Sinä voit kysyä: kuinka pitkä aika tarvitaan, jotta Suomen kansa tulee kansakunnaksi? Minä vastaan: siinä on vaikea pulma; Suomi ei ole itsenäinen. — — Nyt voi ponnisteleminen tulla pitkäksikin, ja tulos relatiiviseksi (verrannolliseksi).“ Asian valaisemiseksi voitaisiin esiintuoda useampia lausuntoja hänen valtio-opistaan ja eri kirjoituksistaan, mutta tyydyttäköön yhteen „Paradokseja kansallisuudesta ja kansanvallasta“ (v. 1841), jossa nimenomaan kumotaan se mielipide, että kansakunta pelkkänä „sivistysvaltiona“ voisi tehtävänsä täyttää. „Sen kansan asioiden hoito, joka ei kansakuntana mitään ole, jonka historia on ilman arvoa maailmanhistorian kululle, ei ole enemmänarvoinen kuin minkään suuren maatilan hoito. Siitä itsestään riippuu kyllä sen muodollinen sivistys, opetuslaitos j. n. e., mutta kansan henkinen kehitys korkeammassa merkityksessä on sen piirin ulkopuolella ja riippuu maailmantapausten kulusta, vieraista vaikutuksista. Todistus, että joku kansa on tähän mitättömyyteen vaipunut, on siinä *kun se epäilee voimaansa puolustaa itsenäisyyttänsä.*[1] — Edelläsanotun sovittamisen jätämme lukijalle. Lähimmin olemme tahtoneet huomauttaa, että kansan ja sen hallituksen on tarvis yhtä paljon kääntää katseensa ulospäin, katsomaan suhdetta toisiin kansakuntiin, kuin sisälliseen valtiohallintoon. Oppi niin sanotuista sivistysvaltioista on tieteellinen fiktsioni (mielenkuvitus), tyhjä lohdutus, johon hädän hetkellä tartutaan.“ Hän todistaa sitten, mitenkä kansan kultuurissa on jotain pysyväistä vain sikäli, kuin sillä valtiollisestikin on ollut merkityksensä toisiin kansakuntiin nähden. Kansan täytyy itse taistelulla voittaa oma sivistyksensä. „Jos joku sanoo, että kansa voi elää yhtä onnellisesti ilman kaikkea sitä vaivaa, minkä tässä olemme huomauttaneet kuuluvan kansakunnan tosielämään, niin täytyy meidän myöntää tämä väite, jos kansakunnan onnella tarkoitetaan muka-

[1] Minun harventamani.

vaa lepoa, kyllin ruokaa ja juomaa sen yksilöille j. n. e.“ Oman kantansa selvitykseksi viittaa Snellman tätä vastaan siihen paradoksiin, että jokaisen maan hallitus, „despootiset enimmin ja voimakkaimmin“, koettavat tuommoista onnellista oloa kansalle luoda. — Tämä on tietysti jotain aivan toista, kuin *kansakunnan* elämä ja tehtävä Snellmanin mukaan.

Paljon olisi tietysti sanottavaa, jos tässä tahdottaisiin näyttää, miten Snellman ajatteli, että suomalainen kansallisuuskysymys käytännössä suoritettaisiin. Ja tämä voisi erittäin olla omansa osoittamaan hänen kantaansa ruotsin kieleen ja ruotsinkielisiin nähden. Mutta se veisi meidät liian pitkälle. Huomautettakoon vain, että tarkasti täytyy pitää erillään, mitä Snellman piti tarpeellisena ja siis eetillisesti sivistyneen säädyn tehtävänä, ja mitä kunkin yksityisen velvollisuutena. Hänen vaatimuksensa suomen kielen hyväksi olivat yleensä sangen kohtuulliset. Tässä suhteessa lienee syytä viitata pätevään arvostelijaan, Yrjö Koskiseen. Helsingin Uutisissa v. 1863 tämä, tunnustettuaan että Snellman on fennomanian, „suomikiihkon“, varsinainen perustaja ja sen periaatteen „etevin lipunkantaja“, kirjoittaa: „Käytännöllisesti on kuitenkin jonkunmoinen erotus Snellmanin ja varsinaisten fennomanien välillä. — Tärkeämpi erotus on havaittavana juuri niissä seikoissa, jotka kuuluvat suomen kielen asiaan. Meidän on vaikea antaa tästä välistä tarkempi rajoitus kuin seuraava: suomikiihkossa voi olla erilaisia vivahduksia, ja Snellman on siinä asiassa enemmin vanhallaolija, kuin suomikiihkoiset yleensä. Kuitenkin tämä erilaisuus koskee asian käytännöllistä mittaa ja määrää (quantitas), eikä sen sisällistä laatua (qualitas). Paitsi sitä hän on puolueen johtajaksi liian itsenäinen ja jäykkä. Hän on itsessään kokonainen puolue, joka kokonansa ajaa asiat omalla päällään.“ Tämä lausunto on varsin sattuva kuvaus Snellmanin suhteesta järjestyneesen fennomaniseen puolueesen ja eri siinä edustettuihin aatesuuntiin.

Ruotsin kielen tärkeyden korkeammalle sivistykselle meidän maassa hän aina, tulevaisuuteenkin nähden, tunnusti,

vaikkapa se ei tulisikaan olemaan yksinomaisena tienä kirjalliseen sivistykseen. Menipä hän ruotsinkielisiä vastustajiaan arvostellessa niinkin pitkälle myönnytyksessä, että sanoi (v. 1873) ruotsinkielisten aseman maassamme vieläpä heidän vastarintansakin suomen kieltä vastaan „luonnolliseksi", historian valossa katsottuna. Mitään vihaa tai ylenkatsetta ruotsinkielisiä vastaan ei myöskään voitane nähdä siinä, että hän „Peljästyneille" lausui pitävänsä sitä maalle korvaamatonna vahinkona, jollei tulevaisuuden suomalaisen sivistyneen säädyn ydin muodostuisi entisestä ruotsinkielisestä säätyläisluokasta. Ja hän lisäsi: „niin on tapahtuva; olosuhteiden pakko on vievä siihen". „Nämä tulevat polvet ovat Suomen kansalle siirtävät isiltä perityn sivistyksen, mutta muodossa, joka voi tehdä tämän kansan siitä osalliseksi, ja jommoisena se voi sen tunnustaa kansakunnan omaksi. Se säätyluokka, jolla historian kautta on ollut kaikki valta tässä maassa perintönä, on silloin tuleva siksi, minä sen aina olisi pitänyt olla, vaan ei ole ollut, Suomen kansan luonnolliseksi johtajaksi, ja se on saavuttava, mitä siltä nykyään puuttuu: luja selkänoja miljoonain tunnustuksessa."

Tarkoitus näillä lyhyillä riveillä ei ole voinut olla antaa mitään täydellistä esitystä Snellmanin kannasta kansallisuuskysymyksessä. Olen ainoastaan tahtonut huomauttaa niitä periaatteita, joille hän sen rakensi, ja jotka mielestäni ovat huomioon otettavat, kun arvostellaan sitä tapaa, jolla hän sovitti sen käytäntöön Suomen oloissa. Kansallisuuden merkitys kansakunnalle on Snellmanin mielestä niin suuri, että kansakuntaa ei ilman sitä voi olla, ja tämä asettaa sivistyneelle säädylle velvoituksen omistaa kansan kielen ja kansallisuuden. Mutta samalla Snellmanin oppi kansallisuudesta ja kansakunnasta käsitti ja tunnusti varsin laajaperäisesti valtion ja yhteiskunnan monenlaiset eri riennot eikä suinkaan ollut niin ahdas ja yksipuolinen kuin on kuultu väitettävän, ja kuin ehkä muutamat hänen oppinsa omaksujatkin ovat luulleet. Hänen usein kyllä terävä polemiikinsa koski asiaa ja aatetta, ei henkilöitä: vakaumuksen, ei pakon eikä vihan-

kylvön tietä ja asiain oman kulun kautta oli ruotsinkielinen sivistynyt sääty saatava suomalaistumaan. Niin hän vieläkin, päätä korkeampana muuta kansaa, seisoo keskellämme viittoen tietä Suomen tulevaisuudelle.

LITTERATURBLAD

för allmän medborgerlig bildning.

N:o 1.

MAJ 1847.

Förord.

Det är en tid, då barnet går i ledband, och en annan, då det allt annu under tukt och eftersyn, ofta mot dess vilja, bildas i hemmet och i skolan. Denna tid kan icke räcka evinnerligen, utan sedan krafterna utvecklats, och ynglingen lärt sig inse undervisningens och bildningens samma värde, går han sjelfmant och är angelägen att föröka sina kunskaper så mycket i hans makt står. Ej mindre bakvändt än löjligt vore det, att då ännu vilja föra honom i ledband eller att med riset i ena, premiet i den andra handen dels skrämma dels locka honom, dit han sjelf sträfvar att komma. Ett sådant ynglingsstadium på bildningens väg synas Europas nationer för det närvarande till större delen hafva uppnått. I befordrande af folkets bildning, hvilket, i början helt och hållet bortglömdt, derefter varit styrelsemaktens ensak, har folket sjelft med verksam hand deltagit, så att en nation, hos hvilken ett sådant sträfvande icke spordes, i närvarande tid med allt skäl skulle kunna kallas obildad. Den tid torde komma, då hvar och en, som icke deltager i denna sträfvan för närmast sitt fosterlands och derutöfver hela menskligheten förkofran i upplysning och bildning, skall anses för en ovärdig medborgare, en oträttrådig förvaltare af lifvets gudaskänk, och ej ens den fastaste öfvertygelse om den all bildning inneboende kraft att sjelf utveckla sig, eller hans föreburna oförmåga skall då kunna skydda honom för det förakt, hvarför allmänna tänkesättet i våra dagar ännu kan hålla honom fridlyst, tillochmed om han mera sträfvade emot, än för bildningens och upplysningens sak.

Huru nära ett folks bildning och litteratur hänga tillsamman, är en alltför bekant sak, att här behöfva annat än nämnas. De ömsesidigt verka på hvarandra och mottaga verkan. Rökar den ena eller andra från ratta kosan, så följer den andra snart efter. Att så mycket möjligt är motverka afvägarne på litteraturens sida skall blifva ett af hufvudsyftemålen för denna tidskrift, som föröfrigt kommer att innehålla, hvad i annonserne om dess utgifvande redan korteligen nämnts. Utgifvaren skattar visserligen sin förmåga ringa och obetydlig i en så vigtig sak, men är å andra sidan öfvertygad derom, att et enda pund, som efter bästa insigt väl användes, är bättre än tjugu, som ligga begrafna. Och i allmänhet är väl en dód kunskap ett af de ömkligaste ting i verlden, är att liknas vid en sandöken, som väl kan emottaga frön af allehanda vexter, men aldrig sjelf frambringar ett lefvande strå.

Men huru undert. än må förvalta sitt pund, så äro dock hans tid och krafter så upptagna på annat håll, att han i förlitande endast på sig sjelf ingalunda skulle vågat begynna utgifva en literaturtidning, ej ens i sjelfva universitetsstaden, der det lärda umgänget och åtskilliga litterära hjelpredor kunde göra företaget lättare. Men då fi d. redaktören af *Kallavesi*, hvilken, i hopp att äfven i år kunna fortfara med nämnda litteraturblads-utgifvande, för den utländska litteraturens skuld gjort requisitioner om nödiga hjelpredor, ej allenast kan låta dessa komma litteraturbladet till godo, utan äfven förbundit sig att till det mesta besörja redaktionen, så vågar undert. utgifvare hoppas, att allmänheten ej skall blifva bedragen på sina billiga fordringar.

Slutande detta mer eller mindre nödiga förord får jag tillägga, att till *Redaktionen af litteraturbladet* adresserade uppsatser och afhandlingar, som öfverensstämma med bladets

J. V. Snellman ja J. J. Nervander kirjeenvaihtavina riitaveljinä.

Kirjoittanut

E. N.

Kun Nervanderin kuoltua v. 1848 hänen lähimmät ystävänsä päättivät julaista valikoiman hänen kirjoituksiaan, ottivat *Runeberg* ja *B. O. Lille* huolekseen hänen jättämiensä runojen toimittamisen ja hänen muut kirjalliset perunsa joutuivat hänen ensimäiselle elämänkertojalleen *J. V. Snellman*ille.

On minulle tuntematonta, oliko Nervanderin jättämissä papereissa mitään kirjekokoelmia vai eikö hän ollut säilyttänyt saamiaan kirjeitä, mutta sen tiedän, ettei hänen kirjoitustensa julkaisun jälkeen v. 1850 kuolinpesässä ollut muita kirjeitä kuin vain muutamia aivan arvottomia siihen asti huomaamatta jätettyjä. Jos toimituskomitean jäsenet olisivat huostaansa ottaneet sisällyksensä puolesta huomattavia kirjeitä, olisi ne epäilemättä löydetty Runebergin ja Snellmanin tarkasti tutkituista pesistä sekä ennemmin tai myöhemmin tulleet esille rehellisen Lillen runollisista säilöistä. Oletan siis senvuoksi, että nämä herrat, Snellman etupäässä, joko olivat sen kauniin tavan mukaan, joka ei ole vieläkään kokonaan unohduksiin joutunut, lähettäneet Nervanderille kirjoitetut kirjeet takaisin kirjeenvaihtajille, tai myöskin, että he olivat noudattaneet hienotuntoista, vaikkei aina niinkään viisasta, tapaa polttaa mahdollisesti löytyneet kirjeet. Minusta näyttää uskottavalta, että Snellmanista — miehestä jolla oli karhean pinnan alla lämmin, uskollinen sydän — olisi tuntunut tuskalliselta asettaa asiaankuulumattomien, väärin tulkitsevien katseitten tarkastettaviksi niitä, — kuten Nervanderin hänelle kirjoittamissa vastauksissa olevista otteista voi päät-

tää, — jotenkin äkäisiä kirjeitä, joita hän pikapäissä oli lähettänyt tuolle, satunnaisista väärinkäsityksistä huolimatta, aina rakkaalle, varhain pois temmatulle ystävälle ja hilpeälle kiistatoverille Nervanderille. Säilyihän Nervanderin nuori muisto jalona ja liikuttavana Snellmanin kodissa aina hänen omaan kuolemaansa saakka.

Olisi ollut mieltäkiinnittävää, että Snellmanin kirjeet Nervanderille olisivat säilyneet, mutta kaikissa tapauksissa on kuitenkin Snellman itse päästänyt meidät tutustumaan molempien miesten keskiseen kirjeenvaihtoon. Siitä tärkeiden paperien järjestetystä kokoelmasta, joka Snellmanin kuoltua tarkastettiin, löydettiin nimittäin aika paljon varsin huomattavia kirjeitä, joiden joukossa 36 kirjettä Nervanderiltakin. Niistä ovat aikaisimmat vuodelta 1831 ja viimeiset ovat kirjoitetut muutamia kuukausia ennen hänen kuolemaansa.

Kun lukee noita kirjeitä, ei voi ihmettelemättä eikä myöskään hymyilemättä kuunnella niitä äänivivahduksia, jotka ilmenevät näiden miesten ajatusvaihdossa ja todistelutavassa. Alituisesti jollain tavoin sotajalalla ollen kinastelevat he ja sanovat toisilleen hyvin epämiellyttäviä totuuksia, mutta heti samassa kirjeessä he kuitenkin ilmoittavat toisilleen tärkeitä ja mitä salaisimpia asioita tai aivan yksinkertaisesti uskovat toisilleen aika työläitä ja arkaluontoisia tehtäviä, vieläpä kotitaloudellisiakin toimitettavia. Hauskoja he ovat kun he, sanomalehtiväittelyssä toistensa kanssa, päättävät kelpolailla löylyttää toisiansa julkisuudessa, jotta yleisö tottuisi sietämään „Saiman“ epäkohteliaisuuksia. Itse he tavantakaa kertaavat, etteivät he koskaan opi toisiaan ymmärtämään, mutta silti he joka tapauksessa tuntevat mieltymystä toisiinsa ja vaihtavat ajatuksiansa mitä sydämellisimmällä tavalla kuten parhaat toverukset. Ja he lopettavat niinkuin olivat alkaneetkin: „Sinun etuoikeutesi on“, sanoo Nervander Snellmanille, „suuttua kaikesta ja minun taas nauraa kaikelle!“

Joskus on havaitsevinaan, mitenkä he hinaavat pommitustykkejään Helsingistä Ruotsiin ja Saksaan ja taas takaisin Kuopion—Helsingin linjalle, melkein näkee, miten he tähtäile-

vät tykkitaidon kaikkien sääntöjen mukaisesti, vaarallisimpiin kohtiin, milloin täydellä todella, milloin leikkisin mielin, ja soma on seurata pommien lentoa, nähdä, miten ne putoavat ja tapaavat vastapuolen kovinkaan vaarallisesti haavoittamatta, mutta antaen kuitenkin aikamoisia töytäyksiä. Ja sitten he asettuvat asemilleen, kuten kukot kumpikin kasansa harjalle toisilleen kiekumaan, toinen suuttuneella äänenpainolla ja huutonsa jälkeen antaen kuulla muutamia kotkotuksia, toinen aamuraikkaalla, hieman ylimielisellä ja välinpitämättömällä äänellä. Sitten he taas pyytävät toisiaan yhteiseen joulunviettoon tai vierailuun, toinen Kuopioon, toinen taas Helsinkiin, ja useinpa nähtävästi matkasta tuleekin tosi, jolloin sitä säestävät fennomaniset murinat ja „europpalaiset" naurunpurskahdukset, vaikkapa nämä kenties toisinaan kuuluvatkin hieman pakoitetuilta. „On turha sinulle saarnata, *never by a man of world!*" [1]) nauraa toinen, mutta saa silloin tai jossakin toisessa tilaisuudessa kuulla, että hänen menettelytapansa osoittaa „nousevaista miestä" („uppstigande man") j. n. e., j. n. e.

Niin, Nervander, tuo „nousevainen" tulevaisuuden tavoittelija vaipui nuorena, mutta jo väsyneenä yksinäiseen hautaan syväksi suruksi Snellmanille, ja tämä, josta ei muka koskaan pitänyt tulla maailmanmiestä, kohousi finanssipäällikön virka-asemaan — ja vieläkin korkeammalle, Suomen kaukaisimmassakin tulevaisuudessa hänelle tulevalle ja rakkaudella vaalitulle kunniasijalle Suomen kansan historiassa.

Otteita lyhyen ja vain alkulauseeksi aiotun karakteristiikkini valaisemiseksi minun ei tarvitse tähän painattaa, sillä lukija voi niitä saada Th. Reinin kirjoittamasta Snellmanin elämäkerrasta. Se Nervanderin kirje Snellmanille, jonka Rein melkein kokonaisuudessaan julkaisee mainitussa teoksessaan (2:nen suom. painos ss. 547—553) ja jossa Nervander vastustaa Snellmanin „fennomaniaa", on kirjoittajalleen erittäin kuvaava sekä sisällyksensä että kirjoitustapansa puolesta.

[1]) »josta ei koskaan tule maailman miestä.»

J. V. Snellman ja nykyajan väittelyt.

Kirjoittanut

SANTERI INGMAN.

Seuratessani likemmäs parin vuosikymmenen kuluessa varsin läheltä erikarvaisissa sanomalehdissä niitä selittelyjä ja väittelyjä, jotka ovat koskeneet J. V. Snellmanniu kantaa meikäläisiin riitakysymyksiin nähden tai hänen mahdollista suhteutumista siihen tai tähän päivän kysymykseen, olen aina lukenut noita esityksiä jonkunvertaisella epäilyksellä ja ihmettelyllä. Olen kysynyt: kuinka siitä voi tuollaisella varmuudella puhua, kuinka voidaan ollenkaan mennä arvailemaan, millä kannalla hän *nyt, näissä oloissa* olisi, kuinka voidaan sovittaa hänen toisissa olosuhteissa lausumiaan mielipiteitä seikkoihin ja ilmiöihin, jotka tapahtuvat vuosikymmeniä hänen jälkeensä kokonaan toisissa olosuhteissa ja toisten edellytysten vallitessa?

En puhukaan nyt kaikenlaisista umpimähkäisistä esityksistä ja „lainauksista“, joita sanomalehdissä usein on tehty ilmeisessä puoluetarkoituksessa ja jolloin ei niin aivan tarkkaa lukua ole pidetty, jos jostakin J. V. S.:n kirjoituksesta ainoastaan muutamia sopivia lauseita on lainattu ja toisia jätetty ja siten ainoastaan yksi puoli siitä esitetty. Sellainenhan kuuluu puoluetaktiikaan. Tietysti on myöskin tunnustettava, että henkilöt, jotka ovat olleet läheisessä kanssakäymisessä vainajan kanssa ja hyvin tuntevat hänen mielipiteittensä yleisen juoksun sekä hänen luonteestaan ja kirjoituksistaan ovat saavuttaneet varman käsityksen hänen kannastaan, ovat oikeutetut ja pätevät tuota hänen käsitystään eri asioissa selvittämään. Sellaisia henkilöitähän on vielä paljo ja erinomaisen arvokkaat ovat tietysti heidän valaisevat esityksensä, lisäten ja syventäen mahdollisuutta suuren vainajan luonteen ja elä-

mäntyön tuntemiseen. He voivat sanoa: tämä oli hänen yleinen käsityksensä, tämä hänen maailmankatsantonsa ja me, jotka tunnemme vainajaa vain hänen kirjoituksistaan, tutustumme ilolla heidän esityksiinsä. Näitä kirjoituksia ei ole oikeutta epäillä eikä ihmetellä, eipä silloinkaan, kun eri henkilöjen esitykset voivat käydä vastakkain, sillä suuren miehen rikas sielunelämä on tietysti tarjonnut moninaisia vivahduksia, joista likelläkin seisovat ovat voineet muodostaa eri käsityksiä.

Mutta niinpian kuin vainajan mielipiteitä ja lauselmia on sovellettu myöhemmän ajan kirjaviin tapahtumiin, sen riitoihin ja vaihteluihin, ovat mielestäni nuo väittelyt kadottaneet tosioloisen pohjansa. Kuinka paljo on kuitenkin tuota sovelluttamista varsinkin viime vuosien mullistusten aikana tapahtunut! On sanottu: tämä on Snellmanin kanta, se olisi hänen kantansa nytkin, tätä on meidän siis seurattava. Ja toisaalta: Ei, hänen yleinen ajatuksensa kävi tähän suuntaan, hän on lausunut niin ja niin, tätä hänen opetustaan on meidän siis noudatettava. Onpa tapahtunut, että Snellman on yhtaikaa ikäänkuin asetettu kahdelle eri jalustalle, jotka ovat seisoneet miltei vastakkain. Ja molemmille kuville on kumarrettu, molempia muotoja jumaloitu ja rakennettu eri tunnussanoja, joita eri leirit ovat totelleet — Snellman aina auktoriteetina.

Eihän tarvis todistaa, että niin on tapahtunut, muistelkoon lukija viimeaikaisia väittelyjä perustuslakikysymyksestä ja kieli- sekä kansallisuuskysymyksestä.

Sitä varmuutta, jolla näitä eri kantoja on esitetty, olen kauan hiljaisuudessa epäillyt ja sitä enemmän, kuta kirjavammiksi ja monivaiheisemmiksi ajat ja olojenkäänteet meillä ovat käyneet. Olemmehan jo muutamain vuosien kokemuksesta tulleet selvästi huomaamaan, kuinka me kansalaiset olemme kiintyneitä siihen aikaan, jossa elämme ja sen ilmiöiden vaikutuksen alaisina, kuinka nopeata kehitys voi eri olosuhteissa olla ja kuinka koko kansan samoin kuin yksilöjen käsitykset tämän kehityksen vaikutuksesta voivat muuttua. Eihän tarvitse tässä suhteessa viitata muuhun kuin koko yhteis-

kuntamme kehitykseen demokratisuuteen päin muutaman vuoden kuluessa taikka siihen, minkä uuden merkityksen ajatuspiiriimme kysymys laillisuuden kannalla seisomisesta seitsemän viimeisen vuoden kuluessa on tuonut? Me emme, yksilöt ja ryhmät ja koko kansa, ajattele enää samalla tavalla kuin vielä kymmenen vuotta sitten. Monen kansalaisen, etevimmänkin, lausunnot, jotka ovat kirjoitetut 10 vuotta sitten, eivät häntä itseään enää tyydyttäisi, jos hän ne nyt kirjoittaisi. Hän tunnustaa suoraan, että hän on kehityksenalainen, että „ajat muuttuvat ja me niiden kanssa".

Tietystihän suuret henget, kansojen johtavat nerot, kuten J. V. Snellman, näkevät kauemmaksi kuin me tavalliset kuolevaiset ja heidän yleinen maailmankatsantonsa ja myös kantansa eri kysymyksissä kestää suurempia ajan vaihteluita ja olosuhteiden mullistuksia kuin muiden. Mutta kuitenkin ovat heidänkin lausunnot enemmän tai vähemmän sen ajan ja ajanrientojen vaikuttamia, jonka kehyksen sisäpuolella he elävät ja toimivat ja ajattelevat. Heidänkin arvostelunsa oloista ja ilmiöistä voisi tietysti paljon muuttua, jos heidät yhtäkkiä siirrettäisiin puolensataa vuotta edelle tai taaksepäin siitä ajasta, jossa he elävät. Ihmishenki, suurinkin, vastaanottaa välittömästi vaikutuksia ympäristöstään ja varsinkin se, joka elää mukana elävässä elämässä, taistelee ja ottaa osaa aikansa vireilläoleviin kysymyksiin ja rientoihin, käsittelee niitä tietysti niiden vaikutusten ja olosuhteiden valossa, jotka silloin ovat vallitsevia. Hän voi kyllä nähdä edemmäs kuin muut, mutta hänen toimintansa kohdistuu lähinnä hänen aikaansa eikä hän yleensä tahdokaan ennustella. Sillä elämän kehitys ja kansojen vaiheet tarjoavat niin monenlaisia ilmiöitä, aina uusia ja muuttuvia, ettei koskaan voi yhden ajanjakson tai yhden kansan oloja ja tapauksia löytää aivan samanlaisina toisessa ajankohdassa ja toisen kansan kehityskulussa.

Näin on epäilemättä laita jo kehityksen kulkiessa säännöllistä, tasaista tietä. Mutta paljo enemmän se on vielä totta, milloin kansojen vaiheissa tapahtuu hyppäyksiä ja mullis-

tuksia. Ja että meillä sitten Snellmanin aikojen on sellaisia tapahtunut, sitä ei kukaan kiellä.

Se, mitä edellä on esitetty, voidaan sanoa tunnetuksi totuudeksi, joka ei sisällä mitään uutta. Ja niinhän onkin laita. Mutta lienee siis oikein, että sovellamme sen myöskin omiin oloihimme ja sanomalehtiväittelyihinkin. Toisin sanoen tunnustamme, että me emme voi tietää, millä kannalla J. V. Snellman, jos nyt eläisi, olisi meidän nykyisiin vireilläoleviin kysymyksiimme, millä puolella hän seisoisi, mitä suuntaa hänen jyrisevä äänensä puolustaisi ja mitkä meillä ajan kysymyksissä noudatetut teoriat jääväisi tai tuomitseisi. Emme ainakaan voi sanoa siitä mitään varmaa, arveluitahan voimme lausua, todennäköisyys-näkökohtia esittää, sikäli kuin meistä kullakin on siihen edellytyksiä. Emme voi asettaa Snellmania, nykyaikaisiin riitoihimme nähden, tälle tai tuolle jalustalle, sillä me voimme helposti erehtyä ja tehdä hänelle vääryyttä. Meidän on siis parasta jättää hänet seisomaan sille jalustalle, jolla hän todellisuudessa seisoo tai jäi seisomaan vuonna 1881 ja pysyttää hänet sen ajan kehyksessä, joka oli hänen omansa ja hänen suuri aikansa.

Jos näin luovumme väittelemästä, millä kannalla J. V. Snellman missäkin meidän kiistakysymyksissä seisoisi, emme suinkaan vähennä sitä merkitystä, mikä hänellä kansamme suurmiehenä on, emmekä heikonna sitä kuvaa, joka mielissämme hänestä asuu. Päinvastoin pyhitämme hänen muistonsa silloin paremmin ja tunnustamme ehyemmin hänen elämäntyönsä. Sillä eihän se ole mitään suuren vainajan kunnioitusta, että teemme hänestä keskenäisten kiistojemme riitakapulan, jota viskomme yhdeltä sivustalta toiselle ja jonka suuhun asetamme nykyoloihin soveltamiamme sanoja, jotka toisissa oloissa ovat lausutut, ja sovittelemme niitä miten kutakin miellyttää ja miten milloinkin tarkoituksiin sopii.

En voi kehua olevani mikään erityinen Snellman-tuntija, hänen kirjoituksistaan ja elämäkerrastaan olen vain niinkuin kansalaiset yleensä saanut käsitykseni hänen luonteestaan ja

elämäntyöstään. Vaan senkin vähän tuntemisen perustuksella pitäisin todenmukaisena, että J. V. Snellmanilla olisi joku jyrisevä sana sanottavana siitäkin sovelluttamisesta, jolla hänen auktoriteetiaan on käytetty nykyajan kiistoissa ja väittelyissä.

Snellmanin aika Juhani Ahon kuvaamana.

Kirjoittanut

JAAKKO GUMMERUS.

JUHANI AHO, *Kevät ja takatalvi.* I. Kevät. Helsinki 1906, Otava. 416 siv. Hinta 4: 75.

„Kevät" — Suomen kansallisen ja uskonnollisen heräysajan historia romaanin puitteissa, Snellman, Lönnrot ja Paavo Ruotsalainen toimivina henkilöinä! Kun sellaista aihetta käsittelevä kirja tulee „Panun" ja „Heränneitten" tekijän kädestä juuri Snellman-juhlan aattona, niin on jännitys suuri. Eikä kirjaa mielellään laske kädestään, ennenkuin tulee vastaan „ensimmäisen osan loppu". Siihen on nyt pakko pysähtyä ja jäädä miettimään ensi vaikutelmia.

Tekijä vie meidät 1840-luvun keskivaiheille, „Saiman" ja „Maamiehen Ystävän" aikoihin. Kertomuksen päähenkilö Antero Hagman on Korpivaaran pappivainajan poika, pienenä orvoksi jäänyt ja omaisten luona etelä-Suomessa kasvanut. Hän on nyt nuori maisteri, herkkätunteinen, helposti innostuva, mieli avoin kaikille vaikutuksille, kasvoiltaankin „rehellinen ja viaton, vähän naivi". Snellman ja Lönnrot ovat hänessä isänmaallisen innostuksen sytyttäneet. Kun hän nyt lähtee syntymäseudulleen kesää viettämään, Kontojärven rovastin pappilaan, jonne sydän häntä veti, ja Korpivaaran kappalaistaloon, jossa hänen sisarensa oli naimisissa, niin hän samalla tahtoo kerätä vanhoja runoja sekä herättää kansassa rakkautta Kalevalan aarteisiin. Mutta jo ensi yrityksellä, kun hän Rajavaaran talon väelle innoissaan puhuu Suomen kansan muinaisen viisauden ylevyydestä, hän tapaa tiellään herännäisyyden, joka jyrkästi hylkää kaiken maallisen viisauden pakanallisena ja perkeleellisenä. Sitten tulevat alinomaa häntä vastaan nuo „harmaat ja siniset"; hän tapaa heitä kirkossa

ja kotona, näkee ukko Paavon, kuulee hänen puhuvan suurissa seuroissa Ristivaaran laella. Heidän jyrkkyytensä lyö häntä vastaan; heidän oppinsa ja elämänsä on synkkää, ilotonta; Snellman on heistä „vilosohvi, joka ei usko Jumalaankaan“, Lönnrot on „Loru-Lönnruutti“. Antero tuimistuu: se on turmiollinen liike; se uhkaa tukehduttaa uuden suomalaisen sivistystouon taimet; se on paljastettava, masennettava — niin hän kirjoittaa ystävilleen, Kontojärven pappilan nuorille, joita myöskin Snellmanin aatteet ovat innostuttaneet.

Ja yhtäkaikki on noissa heränneissä jotakin, joka vastustamattomasti vetää häntä puoleensa, herättää hänessä kunnioitusta, ihailua. Heidän vakava, arvokas käytöksensä, heidän sielukas katseensa jo vaikuttaa häneen. Kuullessaan Ukko-Paavon puhuvan heränneen sielun ikävöimisestä ja pyrkimisestä hän huomaa että ne kysymykset, joihin nuo heränneet syventyvät, ovatkin elämän kaikkein vaikeimpia ja syvimpiä. „Niiden maailma ei ulotu näitä korpia etemmä, niiden maallinen harrastuspiiri ei mene talonpojan askareita ulomma — ja kuitenkin on se suunnattuna samalla mitä korkeimpiin tarkoituksiin.“ Hän alkaa ymmärtää, mitä kiivas pietistipappi sanoi saarnassaan Kontojärven kirkossa, kun Snellman ja Lönnrotkin olivat kirkkoväen joukossa: „Tätä Suomen kansan herättämistä on alettu väärästä päästä; meissä täytyy ennen kaikkea tapahtua sisällinen uudistus; kansan täytyy herätä, mutta ennen muuta herätä synnin tuntoon.“ Kontojärven rovasti on koettanut herättää kansassa halua taloudellisiin parannuspuuhiin; Antero näkee että se on yhtä huonosti onnistunut kuin hänen omat yrityksensä valistaa kansaa Kalevalalla; kaikki tuo on ollut tyhjää touhua. Toista on herännäisyys; se on tehnyt todellista ja pysyväistä jälkeä. Antero kuulee kerrottavan isävainajansa voimakkaista herätyssaarnoista, jotka vaikuttivat muutoksen ennen miltei pakanallisen kansan elämässä; hän näkee nytkin miten suuri on vastakohta heränneen kansan ja muiden elämän välillä; hän oppii yhä enemmän näkemään juuri näissä heränneissä todellisen suo-

malaisen kultuurin edustajia, kultuurin, joka on „omaa tekoa, puhdasta kuosia“.

Antero kyllä ei voi kokonaan heidän kannalleen asettautua; hän tahtoo rakentaa suomalaisen sivistyksen laajemmalle pohjalle, tahtoo yhdistää Kalevalan ja raamatun, Snellmanin työn ja herännäisyyden. Se on hänen sydämensä suuri aate, joka hänelle selviää yhä täyteläisempänä, sitä mukaa kuin hän joutuu kosketuksiin erilaisten ihmisten ja harrastusten kanssa. Se on se koko totuus, josta noiden muiden harrastukset ovat vain osia. Hän koettaa säilyttää itsenäisen arvostelunsa heränneiden suhteen. Mutta sydämessään hän samalla vastustamattomasti joutuu yhä lähemmäksi heitä. Virsi, jota heränneet laulavat, hänen isänsä lempivirsi, herättää kaihoisia lapsuuden muistoja heränneestä kodista. Sisaressaan, joka hiljaisella kärsivällisyydellä kestää miehensä, raa'an ja juopottelevan pastori Handolinin kohtelua, Rajavaaran isännässä, joka hallayön jälkeen ilman vähintäkään tyytymättömyyden, moitteen tai napinan ilmausta lähtee pettuleivän varassa talvea vasten, siinä tyyneydessä, millä heränneet ottavat vastaan kaiken pilkan ja vainon, joka heidän osakseen tulee — kaikessa tuossa Antero näkee ja aavistaa, mikä voima ja rauha heillä on uskossaan. „Kanteleen ja vanhan runon sävelessä ei ollut koskaan mitään iloa, aina vaan sitä ääretöntä, toivotonta kaihoa; tässä — virrenveisuussa — oli pohjalla kuin jotain pidätettyä riemua.“ Ja kun hänen oma elämänonnen unelmansa rikkoutuu, kun rovastin tytär Naimi, johon hän oli rakastunut ja jonka vastarakkaudesta hänellä oli ollut toiveita, meneekin kihloihin toisen kanssa ja Antero juo itsensä päihinsä ja humalapäissään kiroo kaikki ihanteensa, kiroo Jumalankin — silloin tulee hänen hetkensä. Hän on „saanut piston tuntoonsa“.

Herännäisyys, se on kirjan pääaine. Juhani Ahon käsitys siitä ja sen merkityksestä on meille tunnettu „Heränneistä“; tässä se esiintyy vieläkin syventyneenä. Tekisi mieli kysyä, eikö Aho kuvaa sitä liiaksi ihannoituna; heränneet hänen kirjassaan ovat jotenkin poikkeuksetta, mikäli heihin saamme

tutustua, tuota tyyntä, arvokasta, syvämielistä tyyppiä, jonka heti alussa kohtaamme Rajavaaran talonväessä. Mutta itse asiassa kirjailija kyllä suo heidän jyrkkyytensä, suvaitsemattomuutensa ja muiden vähemmin miellyttäväin puoliensa tulla esille täydellä voimallaan. Että hän siitä huolimatta on osannut kuvata heidät sellaisiksi, että käsittää miksi tämän liikkeen silloin täytyi voittaa puoleensa paraat ainekset kansassa, on mielestäni erinomainen todistus Ahon käsityksen syvällisyydestä ja totuudesta. Mestarillinen on erittäinkin kuva Paavo Ruotsalaisesta, sekä hänen raikkaasta, omaperäisestä, kaikelle tekohengellisyydelle vieraasta personallisuudestaan että hänen opinkäsityksestään. Luulen Ahon esityksestä senkin, jolle puhe „armonjärjestyksestä“ ja „ristintiestä“ on kuollutta kaavaa tai itkusuista ruikutusta, alkavan aavistaa, että siinä piilee kokemuksen ja pitkän miettimisen tuloksena kypsynyt „elämänymmärrys“ tosi-inhimillistä laatua.

Lieneekö Juhani Aho koskaan ennen niin suuressa määrässä kuin näissä kuvauksissa herännneistä osoittanut tuota ominaista kykyänsä täydellisellä ja myötätuntoisella ymmärtämyksellä kuvata kansanmiehen ajatusmaailmaa. „Rautatiessä“ ja muissa aikaisemmissa teoksissaan hän sittenkin enemmän oli hyväntahtoisen, mutta kuitenkin sanoisinko hieman ylhäisen havaintojen tekijän, katselijan kannalla.

Aivan varmaan on Juhani Aho tähän kuvaukseen pannut paljon personallisia muistoja ja tunnelmia lapsuutensa kodista ja syntymäseudustaan, joka onkin Savon herännäisyyden kehto. Myöskin luonnonkuvaukset, joita teoksessa muuten on verrattain vähän, vievät meidät tuonne pohjoisimman Savon ja Karjalan laajain sydänmaitten, korkeiden vaarojen ja hiljaisten järvien maailmaan. Luonto ja ihmiset kuuluvat tässäkin yhteen. Juhani Ahon kuva herännäisyydestä on kuva Savon herännäisyydestä. Pohjanmaalla se on saanut eri vivahduksensa, jonka tunnemme esim. muutamista Alkion kuvauksista. Aho on rajoittanut esityksensä alalle, jonka hän tuntee ja jonka luonnolle ja ihmisille hänen oma henkensä on sukua.

Herännäisyyden kuvauksen rinnalla käy kuvaus kansallisesta herätyksestä. Snellmanin aatteiden vaikutusta näemme sekä Anterossa että hänen ikäkumppaneissaan, Kontojärven pappilan nuorissa. Rovastin vanhin poika Robert, priimus maisterinvihkijäisissä, luopuu loistavasta karrieerista, joka häntä odottaa vanhalla, totutulla ladulla, ja päättää ryhtyä kielentutkijana selvittämään Suomen suvun menneisyyttä. Tyttäret ovat täynnä innostusta ja tahtovat hekin jotain tehdä kansan hyväksi; Snellmanin neuvosta he päättävät perustaa koulun, jossa rupeavat opettamaan. Entisyyden Suomea, jolle Snellmanin aatteet ovat kauhistus, edustavat ennen kaikkea rovastin lanko, professori Hartman, joka perheineen on tullut Kontojärven pappilaan kesää viettämään, ja paikkakunnan tuomari, laamanni Carpelan, katsantotavaltaan täysi ylimys. Rovasti ja teologian tohtori Olai Martin on niitä miehiä, jotka aikoinaan ovat innostuneet uusiin aatteisiin — hän on ollut mukana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa perustettaessa — mutta sitten vaipuvat entisiin uriin, vaikka heissä nuoruuden ihanteet joskus vielä heräävät kuin omantunnon soimauksina. Vielä voi hän innostua pitämään Snellmanille ja Lönnrotille puheita, joita hänen lankonsa paheksuu, mutta oikeastaan hän harrastaa vain taloudellista edistystä, varsinkin suonviljelystä; „rimpirovastiksi“ häntä kansa nimittääkin.

Rohkeata on ollut tuoda Snellman ja Lönnrot tapauksien näyttämölle. Mielestäni ei tekijä siinä ole niin hyvästi onnistunut kuin Paavo Ruotsalaista kuvatessaan. Snellman on lukijalle ihmisenäkin liian tuttu Reinin teoksesta; Juhani Ahon kuvaamana hänet kyllä tunnemme samaksi, mutta kuvaan tuskin on tullut enemmän personallista. Varsinkin Snellmanin puheet tuntuvat hieman kuin kompendiaariselta yhteenvedolta hänen teoksistaan. Vaikuttavammaksi tulee kuva Snellmanista sikäli kuin se syntyy välillisesti, nähdessämme hänen vaikutustansa ympäristöönsä. Lönnrot esiintyy samana vaatimattomana, herttaisena miehenä, jommoisena hänet tunnemme lukemattomista kaskuista, ja hänen puhetapansa supisuomalaisine käänteineen on hyvin osattu. Yleensä

ei tämä puoli kirjassa tunnu yhtä välittömästi runoilijan luomiskyvyn tulokselta kuin esitys herännäisyydestä; siinä on enemmän tutkimalla ja miettimällä syntynyttä. Runoilijalta ei sovi kieltää vapautta käyttää historiallisia aineksia ja piirteitä toisessakin yhteydessä kuin niiden alkuperäisessä; mutta joskus se sittenkin hieman häiritsee, esim. kun Paavo Korhosen tunnettu runo suomen kielen sorronalaisesta asemasta tässä esiintyy Karilan pojan sepittämänä. Jostakusta sivuhenkilöstä tulee ajatelleeksi, että hän on tullut mukaan siksi että tekijä on tarvinnut edustajan jollekin näkökohdalle, joka ei saa puuttua historiallisesta ajankuvauksesta. Mutta semmoinen on kuitenkin harvinaista. Ja ajankuvauksena on Juhani Ahon esitys kansallisestakin herätyksestä mielestäni tosi ja vakuuttava. Kaikki ne voimat, jotka ovat uuden Suomen luoneet, saavat oikean paikkansa; kaunis piirre on esim., kun ylimysmielinen ja ruotsinmielinen laamanni pyhällä kunnioituksella ottaa kätköstään Suomen perustuslait.

Tapaukset tässä teoksessa liikkuvat samoilla seuduilla kuin „Panussa“, ja tekijä on muutenkin monella tapaa kutonut yhdistäviä säikeitä tämän teoksen ja „Panun“ välille. Kontojärven rovasti Olai Martin on Panun papin Martinus Olavin jälkeläinen, ja siellä täällä kerrotaan „Panun“ tapauksia kansan muistitietona. Tulee erittäinkin panneeksi merkille erään vastaavaisuuden: niinkuin „Panussa“ Jorma ja Kari edustavat sitä hienoa, puhdasta luonnonuskontoa, jolla oikeastaan tuntuu olevan tekijän suurimmat sympatiat, mutta joka on liian hienoa pitääkseen puolensa kilpailussa jyrkimpäin vastakohtain kanssa, niin ovat tässäkin teoksessa Karilan asukkaat ne, jotka edustavat kansallista herätystä sen hienoimmalta puolen, ne, jotka paremmin kuin kukaan muu ymmärtävät tuon ajatuksen, että Kalevalan pohjalle on rakennettava uusi suomalainen sivistys. — Mitä on Juhani Aho tarkoittanut yhdistäessään „Panun“ ja tämän teoksen ikäänkuin yhtäjaksoisen teoksen eri osiksi? Luulen lukevani vastauksen siihen Anteron kirjeessä Karilasta: „Ne ovat nämät traditsionit sitä Suomen kansan oikeata historiaa, ei nuo sodat ja

taistelut ruotsalaisten riveissä vierailla mailla. Se historia olisi pelastettava häviöstä. Se onkin jo sepitetty, vaikk'ei olekaan kirjoitettu.“ Siitä historiasta kertovat nämä teokset kumpikin lukunsa. Ne ovat osia uudesta suomalaisesta kansallisepoksesta kansan omassa hengessä ja suomen kielellä, joka täysin määrin on ammentanut kielen hengettären aarteista, — „jossa joka lause on runollinen vertaus, joka ajatus on sananlaskun muotoon puettu totuus.“ „Välskärin kertomukset“ ovat nekin suomalainen kansallisepos, mutta Juhani Aho on varmasti päässyt likemmäksi tuota Suomen kansan todellista historiaa, jonka pääjaksot ovat siirtyminen vanhasta luonnonuskonnosta kristinuskon vaikutuspiiriin, viljelyksen taistelu erämaiden asuttamiseksi ja uskonnollis-kansallinen herätys.

Muistuu mieleeni kuvaus Rajavaaran heränneestä isännästä, jota Antero ihaillen katselee, kun hän pöydän edessä penkillä istuu, katselee hänen korkeata otsaansa ja totista ilmettään. „Hän näytti siinä mietteisiinsä vaipuneena siltä kuin olisi hän jo miettinyt kaiken, tiennyt kaiken ja käsittänyt kaiken.“ Tulee ajatelleeksi että Juhani Aho näillä sanoilla on kuvannut oman kirjailijaihanteensa. Hän on suomalainen tietäjä, jossa syvälle tunkeutuva tutkijakatse ja sanan luova kuvausvoima ovat sopusointuisasti yhtyneet.

Snellmanin ensimäinen suomenkielinen kirje Lönnrotille.

Lukijoitamme huvittanee saada pieni näyte, miten Snellman suomea kirjoitti. Tämmöisiä näytteitä on saatavana Snellmanin kirjoituksista „Maamiehen Ystävästä“ sekä muutamista suomeksi pidetyistä puheista. Koska kuitenkin — paitsi sitä että ne ovat jo painosta julkaistut — on tietämätöntä, missä määrin korjaava käsi niitä mahdollisesti on siloitellut, painatamme tähän erään Snellmanin ennen julkaisemattoman kirjeen Lönnrotille, jossa kieli esiintyy arkioloissa, virheineen kaikkineen ja jonka sisällys samalla on Snellmanille erittäin luonteenomainen.

Tarkoittamamme kirje kuuluu näin:

Veli kulta!

Koen hän minäki kerran vääntää mietteitäni Suomeksi, miten kamalasti käyneekin tämä minulle outo yritys. Kiitän ensinnä viime käsikirjastasi, niinkuin monesta edellisestä, jolla olet meikaselle näyttänyt ystävällisen hyvätahtoisuudesi. Elä usko, vaikka olen minä hitainen vastaamaan, etten isolla ilolla Sinun asiasi kuulisin taikka lukisin.

Ilolla myös näen, kuinka tyynessä Sinä elät, haluen, että tulisi kerran minunkin osakseni semmoinen rauhallinen työskenteleminen, josta olisi jos jonkukin verran hyötyä isänmaallemme ja yhteiselle sivistykselle, etten, niinkuin nyt tehä täytyy, aivan turhaan murtaisin syäntäni ja vähät voimani kuluttaisin melkeen tyhjään. Mutta vaikea on rientämisestä päästä, joka ajan mukaan on sisukseen tarttunut.

Vaikia on minulla täällä ollut saaha mitikään Sanomistamme ilmi. — Kaikkia, mitä ei kukaan voisi arvata syöpi se raaka, mieletön ja ylpiä Sensuuri suuhunsa. Tällä viikolla menee kuitenki yksi numero, kolmen lehen kokonen ulos mei-

dän kylille. — Ei siinä, sen pahemmin, löy'y paljon mitään — „Suomen Tilastosta“ olen kuitenkin joitakuita sanoja puhunut. Toivoisin, ettet vääräksi katsoisi, mitä siittä on sanottu kielen puolesta.

Niin on taas aika kulumaisillaan, että en jouda enemmän kirjoittaman. Toivon myös, että Melander on lupauksensa myöten Sinulle haastanut, mitä näissä meidän ulkomaan sanomissa uusia kuuluu.

Tämä tässä seuraava käsikirja olis pitänyt Sinun mukaasi täältä lähteä, mutta on sokeutunut minun papereini sekaan ja niin unhoksiin jäänyt — Lähetä se nyt Veli Kulta menojansa menemään, etten minä siitä asiasta saisi akkaväkiä kimppuuni.

Muorin Sinua ystävällisesti tervehtii niinkuin minäkin. — Poikasi on täällä tervet ja asioissaan raitis niinkuin ennenki.

Sano minun puolestani Isällesi ja Äitillesi nöyrät terveykset, niinkuin lapsen puolesta Sinun ystävyytesi kautta.

Elä tule tänne Eksaminan aikoina, mutta tule Veli kulta keski kesänä muutamaksi viikoksi. — Silloin on täällä rauhallinen elämä; ja Oppmannin puolella on kaksi uutta huonetta Sinun pitääksesi. Niin elä siihen asti terveenä!

Kuopiossa Maj. 9 1848.

Ystäväsi

Snellman.

Veli Kallis!

Kuten jos minäkin/minäkin mielitän Suomeksi, miten kansalaiset käyneekin tämä minulle outo yritys! Siitä ensimmäi viime käsikirjastosi, niinkuin monesta edellisestä, jolla olet minuhun näyttänyt ystävällisen hyväntahtoisuudesi. Älä usko, vaikka olen minä jätäinen ~~kirjeittäjäksesi~~ vastaamaan, ett en sallaa ilolla Sinun uusia kuulisia taikka lukisiva.

Tosin myös näen, kuinka tyyneesti Sinä olet, kaluan, että tulisi kerran minunkin ajatteleni suomainen vaikutuksen työkeni tekeminen, josta olisi jos jonkuhun verran tyytyä Sinunaikuus. ja yhtäjaille finnisk. felle, ett en, niinkuin nyt taka tuntuu, aivan turgaan muutaisin hyöntäni ja väjät voimani ~~kaunt~~ kulutteisin mahdan tyhjän. Mutta vaikka on muutamista pääsä, ja ajan mukaan on ~~mahdan~~ kiusaksen tarttunut.

J. V. Snellman kauppaopiston suunnittelijana.

Kun Snellman v. 1849 luopui rehtorinvirastaan Kuopion alkeiskoulussa, toivoi hän Helsingissä saavansa ainakin yhtä edullisen toimen. Muutamissa Helsingin varakkaissa liikemiehissä oli nimittäin herännyt ajatus perustaa Helsinkiin yksityinen kauppaopisto, ja heidän aikomuksenaan oli tarjota johtajan toimi uudessa oppilaitoksessa Snellmanille. Yrityksen etunenässä oli varakas kauppias Henrik Borgström, joka vanhastaan oli läheinen Snellmanin tuttava. Snellman valmistikin Borgströmin kehoituksesta laajan suunnitelman aiottua oppilaitosta varten. Tämä suunnitelma, josta Th. Rein (Snellmanin Elämä I, s. 589, 590) kertoo Snellmanin jälkeenjättämissä papereissa olevan kaksi hänen omalla käsialallaan kirjoitettua kappaletta, kuuluu erehdyksestä jääneen julkaisematta Snellmanin kootuissa teoksissa. Koska olemme saaneet tämän suunnitelman käytettäväksemme, julkaisemme tässä Snellmanin muistolle omistetussa numerossa suomennettuna sen johdannon. Tässä Snellman esittää sen perusaatteen, jota hän suunnitelmaa laatiessaan on pitänyt silmällä: että kauppias, voidakseen oikein harjoittaa ammattiansa ei yksistään tarvitse ammatti- eli n. s. puhtaasti käytännöllistä sivistystä, vaan myös sangen laajaa yleissivistystä, joka yksin saattaa kasvattaa hänessä laajempia näkökantoja ja yleisharrastusta, jota häneltä sopii vaatia, semminkin kun kauppiassääty hallitsee maansa liikkuvaa omaisuutta.

Muutama sana aiotun opiston työsuunnitelmasta. Kurssi oli suunniteltu 4-vuotiseksi. Oppilas saapuisi koulun ensi luokalle 12—14 vuoden ikäisenä ja päättäisi siis opintonsa 16—18 vuoden iällä. Jonkun verran alkeistietoja vaadittaisiin oppilaaksi pyrkijältä, m. m. geometrian ja aritmetikan alkeet. Opetusaineet olisivat seuraavat: uskonto. ruotsi, suomi, saksan ja englannin kielet, matematikka, johon kuului m. m. helppotajuinen astronomia, historia, maantieto ynnä tilastotiede, kasvi- ja eläintieteen, fysikan ja teknologian alkeet, tavaraoppi, kirjanpito, kaunokirjoitus, piirustus, laulu ja kauppa-alaan kuuluva lakitiede. Ranskan ja venäjän kieliä olisi neljännellä luokalla tilaisuus lukea vapaaehtoisina aineina. Opetusta hoitaisi johtaja, kolme kolleegaa, ja ylimääräiset opettajat vieraissa kielissä ja harjoitusaineissa. Ehdotuksessa edellytetään, että valtio maksaisi eläkkeen opiston vakinaisille opettajille samojen perusteiden mukaan kuin muille opettajille. Opisto

kuitenkin ylläpidettäisiin oppilaiden maksamilla lukukausimaksuilla, ainoastaan huoneet kustantaisi valtio.

Mutta opiston perustamishanke samoin kuin Snellmanin toivo saada turvattu toimeentulonsa raukesi tyhjiin sen voittamattoman epäluulon vuoksi, jolla vallanpitäjät katselivat Snellmanin personaa. Kenraalikuvernööri käytti valtaansa maan yksityistenkin oppilaitosten yli siten, että hän kieltäytyi antamasta suostumustaan opiston perustamiseen, jos Snellman tulisi sen johtajaksi.

Tästä ensimäisestä yrityksestä perustaa kauppaopisto maahamme on näkyvänä muistona vain Snellmanin suunnitelma, joka sekin todistaa hänen laajanäköisyyttään.

Kauppakoulu-suunnitelma.

(Vuodelta 1849. Julkaisematon.)

Spesialikouluissa nuorisolle annettavan sivistyksen ei tule olla niin sanottua kaikkein käytännöllisintä. Nuorisoa ei ole koetettava saada harjaantumaan vain ajattelemattomaan työntekoon, vaan on siitä kasvatettava ajattelevia ihmisiä, jotka kykenevät itsenäisesti elättämään itsensä ammattipiirissään ja tätä vähitellen laajentamaan. Nykyaikana onkin teoria ja teoreetinen tieto joka käytännöllisessä ammatissa niin tärkeä, ettei käytännöllistä toimintaa vahingoittamatta saata olla ilman sitä.

Sanottu pitää hyvin paikkansa myöskin kauppiassäädyn sivistykseen nähden. Joka maan kauppiassäädyn täytyy, voidakseen vastustaa lisääntyvää kilpailua vieraiden kansojen kaupan kanssa alati pyrkiä tietojansa lisäämään. Kauppias tarvitsee siihen sekä laajoja tietoja että ajatuksen täsmällisyyttä ja terävyyttä, jota taas ei saavuteta ilman henkistä sivistystä. Hyväpäinen, joka paljon on maailmassa nähnyt ja kokenut, voi väliin kyllä hyvinkin menestyä; mutta aina voidaan havaita että hänen kokemuksistaan teoreetisen pohjan kaipuu on ensi sijassa, ja että hän ennen kaikkea laskee sen puutteen niihin vaikeuksiin, joita hänellä on ollut voitettavana. Sellainen mies myöntää, ettei hän etupäässä ole tuntenut erityisten tietojen ja taitojen tarvetta kuten kielitaitoa, lakitietoja, kirjanpitoa, tavarain tuntemista j. n. e. Hän tietää hyvästä kor-

Koulu on aiottu oppilaiden maksuilla kannatettavaksi. Sellainen suunnittelu näyttää oikeutetulta jokaiseen oppilaitokseen nähden, jonka tarkoituksena on kasvattaa voittoa antaviin ammatteihin. Muuten tulee luonnollisesti aina suurin osa oppilaista olemaan kauppiaiden poikia, joiden isille lasten kasvatus harvoin on raskauttava. Jotta kumminkin varattomienkin lapset voisivat käyttää hyväksensä opetusta, on neljännelle osalle oppilaista ehdoitettu vapaasijoja.

Kun jokaista oppikoulua perustettaessa on itsestään selvä että ainoastaan kokemus voi selvittää ennakolta tehdyn suunnitelman edut ja puutteet, olisi myöskin kyseessä olevassa tapauksessa pidettävä oikeimpana että oppikoulun perustaminen ainoastaan ehdoituksena määrätään, jättäen opettajaneuvostolle oikeuden asianomaisen kouluhallituksen suostumuksella tehdä ne muutokset, joita asianhaarat vaativat, että kun kouluhallitus saaduista kokemuksista on oppinut tuntemaan tarkoituksenmukaisimman järjestyksen, se voitaisiin ehdoittaa pysyväisesti määrättäväksi.

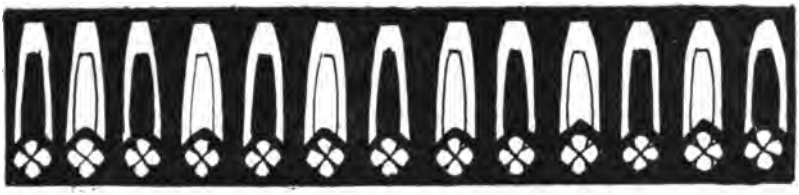

Itsehallinto koululle.

Kirjoittanut

ANTTI HELANDER.

Jo liiankin kauan on hallitus saanut oman mielensä mukaan määrätä koulustamme ja ohjata sen vaiheita. Alttiina yläilmoissa liikkuville virtauksille on koulumme ollut monenlaisten milloin hyödyllisten, milloin vahingollisten muutosten alaisena. Varsinkin näyttävät viimeksi eletyt raskaat vuodet, kuinka vaaralliseksi tämä koulumme asema voi sen terveelliselle kehitykselle, jopa sen olemassaololle käydä. On sentähden tärkeää ja välttämätöntä saada koulu niin järjestetyksi, että se vastaisuuden varalle on turvattu ja suojattu ylhäältäpäin puhaltelevilta tuulahduksilta.

Onneksi ei tätä tarkoitusta varten tarvitse keksiä mitään uutta ja koettelematonta. On kyllin riittävä, jos koulu palautetaan entiseen asemaansa, missä se vuosisatoja on menestyksellä toiminut. Koulua uhanneet ja kenties vastaisuudessa vielä uudistuvasti uhkaavat vaarat johtuvat siitä, että hallitus on saanut yksinomaisen oikeuden säätää koulua koskevat lait ja ohjata koulun sisäisen elämän. Jos sellainen muutos saadaan aikaan, että kansan eduskunta pääsee osalliseksi koululainsäädäntöön ja opettajat koulun hallintoon, on koulu saatu turvatuksi mahdollisilta vaaroilta ja samalla palautetuksi entiseen asemaansa.

Kun ero Ruotsista oli suoritettu ja maamme alkanut omavaraisen elämänsä, jatkoi koulumme toimintansa entiseen tapaan. Sen ohjeena oli eduskunnan säätämä koulujärjestys ja sen hallinto oli koulumiesten

käsissä. Näin ei kuitenkaan voinut kauan jatkua. Muuttuneet olot vaativat uudistuksia koululaitoksessakin. Mutta valtiopäivien kokoonkutsumista ei voitu toivoakaan. Sentähden täytyi hallituksen omaan valtaansa nojaten ryhtyä koululainsäädäntöön. Olisi voinut odottaa, että hallitus olisi pidättänyt vastaisuudessa kokoontuville valtiopäiville niille tulevan oikeuden, mutta niin ei tapahtunut. Ilman vastalausetta siirtyi koululainsäädäntö hallitukselle. Pian oli tuleva myös se aika, joka riisti koulumiehiltä niiden osallisuuden koulun hallintoon.

Virkeämmät tuulahdukset alkoivat tuntua meidänkin maassamme. Perinpohjaisempia uudistuksia alettiin vaatia myös koulun alalla. Mutta niiden toimeenpanemiseksi pidettiin välttämättömänä ehtona koulun eroittaminen kirkon yhteydestä. Tämä kysymys herätettiin ensi kerta niissä opettajakokouksissa, joita v. 1860 pidettiin hiippakunnittain. Täydellisen hyväksymisen saavutti se sitten Hämeenlinnan opettajakokouksessa v. 1863. Jos koulumiehet silloin olisivat aavistaneet, mitä tulevaisuus helmassaan oli tuova, olisivat he hylänneet koko ehdoituksen tai ainakin asettaneet kyllin vaikuttavia ehtoja. Nyt sitävastoin luotettiin hallituksen rehellisiin tarkoituksiin ja myönnyttiin. Sama luottavaisuus näyttää vallinneen 1863 v. valtiopäivilläkin. Kuitenkaan eivät valtiosäädyt ruvenneet pyydettyä lausuntoa asiasta antamaan, vaan anoivat, että kysymyksen ratkaisu jätettäisiin riippuvaksi uuden kirkkolain säätämisestä.

Valmistavaksi toimenpiteeksi hallitus asetti v. 1865 komitean tekemään suunnitelmia maan koululaitoksen järjestämisestä ajanmukaisemmalle kannalle. Mietinnössään tämä komitea hyväksyi myös koulun eroittamisen kirkosta ja ehdoitti kouluylihallituksen niin järjestettäväksi, että ylitirehtöörinä olisi „tieteellistä sivistystä omaava sekä oppilaitosten järjestystä ja toimintaa ymmärtävä“ mies, varapuheenjohtajana pedagogian professori, jäseninä kansakouluja varten yksi ja alkeisoppilaitoksia varten kaksi ylitarkastajaa ynnä kaksi valittua assessoria. Tämän ehdoituksen säädyt 1867 v. valtiopäivillä periaatteessa hyväksyivät, mutta eivät voineet katsoen maan silloiseen taloudelliseen tilaan myöntää muutoksen toimeenpanoa varten tarvittavia varoja, vaan anoivat asian lykkäämistä seuraaville valtiopäiville. Myöskin samana vuonna pidetty opettajakokous kannatti kaikin puolin komitean ehdoitusta.

Näin monipuolisesti valmistetun ja ammattimiesten hyväksymisen saavuttaneen ehdoituksen omisti myös senaatti tehden maalisk. 12 p.

1869 yksimielisen esityksen siitä, että kouluylihallitus muodostettaisiin ehdoituksen mukaan.

Marrask. 24 p. 1869 julistettiinkin asetus kouluylihallituksen asettamisesta, muttaällistys oli suuri, sillä asetus oli aivan toinen, kuin oli odotettu. Vielä suuremmaksi kävi hämmästys, kun saatiin tietää, että jo marrask. 9 p. 1869 oli ylitirehtööriksi nimitetty toimistaan muilla aloilla jo kuuluisaksi käynyt Casimir v. Kothen, jäseniksi silloiset siviili- ja kirkollistoimikuntain päälliköt ynnä neljä ylitarkastajaa.

Uusi kouluylihallitus riensi nyt kiireen kautta valmistamaan uutta, tarkoituksenmukaisempaa koulujärjestystä. Huhut tästä ynnä muista muutoksista sai yleisen mielipiteen hermostuneeksi. Yhä kiihtyvä mielentila puhkesi ilmi 1872 v. valtiopäivillä. Vilkkaan, osaksi, etenkin pappissäädyssä, kiivaankin keskustelun jälkeen yhtyivät säädyt päätöksillään toukok. 11 ja 13 p. anomaan:

1:o että K. M. suvaitsisi uudistaa kouluylihallituksen sen ehdoituksen mukaan, jonka 1867 v. säädyt olivat periaatteessa hyväksyneet;

2:o että K. M. suvaitsisi joko myöntää säädyille oikeuden ottaa osaa koululainsäädäntöön tai ainakin vaatia valtiopäiväjärjestyksen 75 §:n mukaan säätyjen alamaista lausuntoa, ennenkuin uusi koulujärjestys säädetään;

3:o että K. M. suvaitsisi lykätä suunnitellun oppilaitosten uudistamisen tuonnemmaksi.

Tällävälin oli kouluylihallituksen ehdoitus uudeksi koulujärjestykseksi valmistunut ja lähetetty senaattiin huhtik. 20 p. Asia oli toukok. 10 p. esillä talousosastossa, joka asetti keskuudestaan viisimiehisen valiokunnan tarkastamaan ehdoitusta. Tämä teki asiallisia muistutuksia, joiden mukaan kirkollistoimituskunta valmisti uuden ehdoituksen.

Kolme päivää siitä, kuin säädyt olivat anomuksensa hyväksyneet, eli toukok. 16 p. ehdoitettiin kouluylihallituksessa, että molemmat ehdoitukset julkaistaisiin, jotta yleisö voisi tutustua niihin. Enemmistön kannattamana esitys lähetettiin senaattiin, jonka talousosastossa se käsiteltiin toukok. 28 p. yhteydessä uusien koulujärjestys-ehdoituksien kanssa. Asian kiireellisyyden tähden ei talousosasto kiinnittänyt huomiotansa ylihallituksen esitykseen, vaan lähetti sen ynnä hyväksymänsä koulujärjestysehdoituksensa Pietariin. Täältä se K. M:n vahvistamana palasi senaattiin, joka julkaisi sen elok. 8 p. 1872.

Säätyjen anomuksen kanssa ei sitävastoin kiirettä pidetty. Vasta helmik. 10 p. 1873 esitettiin se senaatissa ja silloinen kirkollistoimituskunnan päällikkö sen täydelleen hylkäsi. Mutta enemmistö hyväksyi saman toimituskunnan esittelijäsihteerin ehdoituksen, että K. M. kiinnittämällä huomionsa säätyjen anomuksen ensimäiseen kohtaan suvaitsisi määrätä, että kouluylihallitus järjestettäisiin siihen tapaan, kuin senaatti maalisk. 12 p. 1869 tekemässään alamaisessa esityksessään oli ehdoittanut. Anomuksen toinen ja kolmas kohta eivät antaneet aihetta mihinkään toimenpiteeseen, sillä olivathan ne jo ratkaistu koulujärjestyksen vahvistamisen kautta.

Huolimatta säätyjen ponnistuksista jäi siis koululainsäädäntö hallitsijan etuoikeudeksi. Tämä tulos on luettava senaatin ansioksi, sillä se joutuisuus, jolla se ajoi uuden koulujärjestyksen päätökseen, teki säätyjen anomuksen toisen kohdan hyväksymisen mahdottomaksi. Mutta senaatilla oli omat syynsä tähän sen menetystapaan. Suomenkielisten koulujen tarve alkoi käydä polttavaksi. Jos säädyillä olisi ollut sananvaltaa kouluasioissa, olisi tämä tarve tullut luonnollisessa järjestyksessä tyydytetyksi eikä kieliasia olisi päässyt kärjistymään. Viikinkipuolue oli muodostumaisillaan, sillä oli enemmistö senaatissa ja se piti huolen siitä, että sen käsiin kouluasiat joutuivat.

Valittaa täytyy tätä asian ratkaisua, etenkin siitä syystä, että koululaitoksemme sen kautta annettiin alttiiksi yläilmoissa liikkuville virtauksille. Se häikäilemätön tapa, millä kenraalikuvernööri N. Bobrikov käytti hallitsijan etuoikeutta venäläistyttääkseen koululaitostamme, on kai avannut silmät näkemään ylhäältäpäin uhkaavan vaaran. On sentähden isänmaallinen velvollisuus koettaa siirtää koululainsäädäntö takaisin valtiopäiville, joille se ikimuistoisista ajoista on kuulunutkin.

Myönnettävä kuitenkin on, että on myös niitä, jotka eivät pidä koululainsäädännön joutumista valtiopäiville niin aivan toivottavana. He pelkäävät, että eduskunta voisi aiheuttaa vieläkin tiheämpiä ja kenties maltittomampia muutoksia koulualalla kuin hallitus. Mutta he eivät ole ottaneet huomioonsa, että meikäläisissä oloissa hallitsijan veto-oikeus on vahvana sulkuna kaikille alhaaltapäin tuleville kypsymättömille yllätyksille.

Ainoa, vaikka kylläkin heikko tulos säätyjen anomuksesta oli kouluylihallituksen uudestaan järjestäminen. Se ei kuitenkaan tapahtunut

säätyjen hyväksymien ja senaatin kannattamien periaatteiden mukaan. A. julistus 12. 8. 1874 sääsi vain, että paitsi ylitirehtööriä ja neljää ylitarkastajaa jäsenenä vielä on yksi lainoppinut, joka samalla on ylitirehtöörin apulainen, sekä neuvottelevana jäsenenä yksi taitava ja kokenut virkamies. Tämän kokoonpanon muutti sitten vielä A. julistus 30. 6. 1887 lakkauttamalla apulaisen viran ja jättämällä sen tehtävät kansakoulun ylitarkastajalle.

Muuttumatonna on sitten ylihallitus pysynyt kokoonpanolleen. Siinä jätettiin varteen ottamatta säätyjen anomuksen ydinkohdat, joina epäilemättä oli vaatimus, että varapuheenjohtajana olisi pedagogian professori ja jäseninä kaksi opettajien valitsemaa assessoria.

Kokemus osoittaakin, että näin järjestetty ylihallitus on kehittänyt koulun hallinnon autokraatiseksi riistäen opettajistolta kaiken vaikutusvallan kouluasioiden ratkaisuun. Ei mitään vuorovaikutusta ole enään olemassa kouluylihallituksen ja opettajiston välillä.

Totta kyllä on, että kouluylihallitus muutamissa asioissa, kuten lukusuunnitelmia ja oppimääriä määrättäessä, kysyy opettajakuntien mieltä, mutta tämä kaikki on vain näennäistä. Sillä todellisuudessa ei opettajan mielipide tule koskaan kouluylihallituksessa tunnetuksi. Kun kouluylihallitus tahtoo kuulustella opettajakuntia, käskee se rehtorin antamaan lausuntonsa „ensin kuulusteltuansa opettajakunnan mieltä". Opettajat kokouksessaan harkitsevat asiaa ja tekevät ehdoituksensa, ne merkitään pöytäkirjaan, joka huolellisesti tarkistetaan. Mutta jos joku luulee, että tämä lähetetään kouluylihallitukseen, erehtyy hän suuresti, sillä sinne saapuu ainoastaan rehtorin lausunto, jonka lopullisen muodostuksen hän yksinään tuntee. Kaikki on ollut narripeliä ja opettajat, jotka pian tämän huomaavat, käyvät aivan välinpitämättömiksi pitäen opettajakokouksia turhana rasituksena.

Entä yleiset opettajakokoukset! Ovathan ne olleet omiansa saattamaan kouluylihallituksen ja opettajat yhteisvaikutukseen. Kolmi-, jopa nelikertainen sensuuri oli se kiirastuli, joka seuloi kokoukseen aiotut kysymykset. Pian kävi selville, että tulipätsistä pelastuivat vain n. s. ablativus-kysymykset. Kokouksen keskustelut ja päätökset koskivat siten peräti vaarattomia asioita, mutta ei edes niitä toimeenpantu. Opettajat vetäytyivät omaan piiriinsä. Autokraatinen järjestelmä oli voittanut.

Tämän järjestelmän tärkeämpiä renkaita on rehtori. Ollen ennen opettajakunnan valitsemana sen edustaja on hän nykyään kouluylihallituksen määräysten toimeenpanija ja sitä varten varustettu, voidakseen murtaa mahdollisen vastarinnan opettajien puolelta, varsin vaikuttavalla vallalla. Rehtori voi koulujärjestyksen 90:nnen pykälän kolmannen kohdan mukaan tehdä ilmoituksia kouluylihallitukseen. Kun tämä ei aina lähetä tehtyä ilmoitusta asianomaiselle selitettäväksi, muuttuu se salaiseksi. Jos ilmoituksia on kertynyt useampia tai joku niistä on tärkeämpi, toimituttaa kouluylihallitus tarkastuksen, jonka tuloksena voi olla varoitus, josta ei saa valittaa, mutta joka riistää palkankoroituksen. Tämä tulos on opettajalle, jonka palkka hakukelpoisuuskustannuksiin nähden on riittämätön, sangen arveluttava.

Kun kouluylihallituksen työtaakka oppilaitosten lisääntyessä on tuntuvasti kasvanut, voivat ylitarkastajat ainoastaan harvoin käydä tarkastusmatkoilla. Sentähden on rehtorista tehty tarkastajakin, mutta täten on hän saanut yhä uusiutuvan tilaisuuden tehdä ilmoituksia asianomaisille. Opettajan asema on tämänkin kautta vain huonontunut, ilman että toimenpide on oppilaitokselle sanottavaa hyötyä tuottanut, varsinkin kun rehtorin oma opetus jääpi kaikkea tarkastusta vaille.

Luulisi, että autokraatinen järjestelmä jo näinkin olisi kylläksi turvattu, mutta koulujärjestys on sitä pönkittänyt toisellakin tavalla. Sen 83 § velvoittaa myös kouluneuvostoa, jos tarvis niin vaatii, ilmoituksen tekemiseen. Kun vielä johtaa muistiinsa, että samainen koulujärjestys tekee ylitarkastajasta samalla kertaa syyttäjän, todistajan ja tuomarin, täytyy myöntää, että koulun itsevaltainen hallinto lepää tukevilla perusteilla.

Opettajan ainoana pelastuksena on näissä oloissa alistuminen. Hän on nöyrä palvelija, jonka tehtävänä on totella kouluylihallituksen isällisiä käskyjä ja määräyksiä. Tässä on myös selitys siihen, toisilla tahoilla ihmeteltyyn tosiasiaan, että maan opettajisto esiintyy niin arkailevana.

Hedelmästä puu tunnetaan. Alkeisoppilaitosten nykyinen tila ei ole tyydyttävä. Työntekijöissä puuttuu työniloa ja elämänvoimaa. Kukin työskentelee omassa piirissään huomaamatta yhteistä etua. Yhteisvaikutus kouluylihallituksen ja opettajiston, tämän ja rehtorin kesken on loppunut. Autokraatisuus painaa raskaana ikeenä kaikkia koulun vainiolla työskenteleviä. Korjaus on välttämätön ja se on saatava aikaan siten, että

autokraatisen järjestelmän sijalle on pantava voimia irroittava ja niitä kannustava itsehallinto.

1:o Koululainsäädäntö on siirrettävä valtiopäiville tai, jos tämä näyttäytyy mahdottomalta, niiden lausunto vaadittava, ennenkuin mihinkään muutoksiin koulun alalla ryhdytään.

2:o Kouluylihallitus on järjestettävä itsehallinnon periaatteiden mukaan.

Selvintä olisi järjestää kouluylihallitus 1865 v:n koulukomitean tekemän ja säätyjen hyväksymän ehdoituksen mukaan. Mutta sitten v:n 1865 ovat kouluolot suuresti kehittyneet ja kouluylihallituksen työ melkoisesti lisääntynyt. Sentähden ei ehdoitus semmoisenaan enään tyydytä tarvetta, mutta sen sisältämä periaate on hyvänä ja tarkoituksenmukaisena varteenotettava. Katsoen siihen merkitykseen, minkä alkeisoppilaitosten rinnalla kansakoululaitos on saanut, on kouluylihallituksen kahtiajako säilytettävä. Molemmille osastoille ovat kuitenkin yhteisinä ylitirehtööri ja tämän apulainen, jona aina on pedagogian professori. Jäseninä kummassakin osastossa ovat yksi lainoppinut sihteeri ja kolme assessoria, joista yksi aina on nainen. Assessorit valitsevat määräajaksi, esim. kolmeksi vuodeksi, sekä alkeisoppilaitosten että kansakoulujen vakinaiset opettajat keskuudestaan. Virka-ajallaan assessorit nauttivat sopivan palkkion valtiolta säilyttämällä kuitenkin kouluvirassa saadut palkankoroitukset, jota vastoin kouluvirkaan kuuluva palkka menee viransijaiselle.

3:o Ylitarkastajat ovat vaadittaessa saapuvilla kouluylihallituksen istunnoissa lausuntojen ja tarpeellisten tietojen antamista varten, mutta muutoin on heidän tärkeimpänä tehtävänään tarkastuksien toimeenpano oppilaitoksissa.

Vapaina työstä kouluylihallituksessa voivat ylitarkastajat suunnata kaiken huomionsa oppilaitosten valvomiseen ja tarkastamiseen. Suotava olisi, että tarkastukset voitaisiin niin järjestää, että ne eivät ainoastaan velvoittaisi opettajia, vaan myös oppilaita. Jos tämä kävisi mahdolliseksi, voitaisiin ylioppilaskirjoitukset jättää pois. Ne kyllä ovat vaikuttava ja oppilaita velvoittava kontrolli ja siitä syystä tuntuu niiden poistaminen arveluttavalta, mutta toiselta puolen katsoen tuovat ne mukanansa siveellisiä vaaroja. Ne houkuttelevat oppilaita epärehelliseen menetystapaan, jota osittain kodit ja yleinen mielipidekin kannattavat. Vuosi vuodelta on niiden toimeenpano käynyt vaikeammaksi. Opettajien on

täytynyt koettaa keksiä yhä tarkempia valvontakeinoja ja kuitenkin on tarkoitus ainakin osaksi jäänyt saavuttamatta. Olisi sentähden erinomainen asia, jos ylitarkastajien toimittama tarkastus voisi tehdä kirjoitukset tarpeettomiksi.

4:o Itsehallinnon periaate on myös sovitettava alkeisoppilaitoksiin siten, että vakinaiset opettajat valitsevat keskuudestaan rehtorin.

Mitään uutta tapaa ei tämän kautta pantaisi käytäntöön. Päinvastoin on se ikivanha, kokemuksesta hyväksi huomattu. Rehtori luopuisi jälleen olemasta kouluylihallituksen paikallisena edustajana ja tarkastusmiehenä ja muuttuisi opettajakunnan luottamusmieheksi, joka valvoisi koko oppilaitoksen etua ja hyötyä. Rehtorin ja opettajien välinen yhteisvaikutus virkistyisi ja oppilaitoksen opetus- ja kasvatustyö saisi siten suurempia edistymismahdollisuuksia.

Uskaltaako toivoa, että paraikaa työskentelevä koulukomitea ja maamme opettajien yleiset kokoukset [1] ottaisivat nämä koulun elinkysymykset pohdittavakseen ja perille ajettavakseen? On ennenkin koulua koskevia uudistuksia ehdoiteltu, mutta niiden toimeenpano on tavalla tai toisella tuottanut yllätyksiä. Tämä on johtunut siitä, että ne, ollen toimeenpanijoille vastenmielisiä, ovat näiltä saaneet alkuunpanijoille tuntemattoman muodon ja sisällyksen. Selvää on, että tämmöinen menetystapa kävisi koulun itsehallinnon kautta mahdottomaksi.

---

[1]) Tämä kirjoitus saapui toimitukselle ennen viime opettajakokousta, vaikkei Valvojalla, sen johdosta että toukokuunvihko ilmestyi Snellman-vihkona, ollut tilaisuutta saattaa sitä aikaisemmin julkisuuteen.

Toim.

Uusi raamatun käännös.

Muutamia kielellisiä huomautuksia.

Kirjoittanut

JUHANI AHO.

Onko siis ehkä vihdoinkin edes osa kirjain kirjasta saatu siihen suomenkieliseen asuun, että sitä nautinnolla voi lukea sekin, jota virheellinen kieli tähän saakka on suomalaisesta raamatusta vieroittanut? Eikö herkkäkorvaisen suomenkielisen enää tarvitse turvautua ruotsalaisiin y. m. käännöksiin voidakseen vähä väliä kompastumatta ja loukkautumatta antautua evankeliumin kauneutta ihailemaan ja sen syvyyksiin tunkeutumaan?

Uusi äsken julaistu evankeliumin käännös on ilahuttavan myöntävä vastaus näihin kysymyksiin. Käännös on todella suuri askel puhdaskielisen suomalaisen raamatun aikaansaamista kohti. Sen kielellinen asu vastaa suuriakin vaatimuksia.

Puutteellisuuksia on kuitenkin olemassa, ja kun kääntäjät pyytävät niistä huomauttamaan ja tekemään ehdoituksia niiden parantamiseen, niin katson minäkin, vaikk'en olekkaan mikään teologi enkä filologi, asiakseni noudattaa kehoitusta ja kantaa moitteeni korret yhteiseen kekoon — yhteisen suomen kielen kekoon. Sillä tässä ei ole kysymys ainoastaan raamatun suomenkielestä, vaan suomenkielestä ja sen asiasta yleensäkin. Raamattu on niitä pylväitä, joiden päällä suomenkielen kirjallinen rakennus on seisonut vuosisatoja ja siinä ja siitä kehittynyt siksi, mitä se on. Samoin tulee vastakin olemaan. Sillä vaikka kirjakieli tietysti yhä enemmän ammentaa muistakin lähteistä, niin ammentaa se kuitenkin yhä edelleen raamatustakin, joka on enimmin luettu kirja ja semmoisena enimmin kielen kehitykseen vaikuttava. Sen sekä ansiot että puutteet kantavat kansan- ja kirjakielessä, varsinkin uskonnollisessa, hedelmiä, toiset hyviä, toiset huonoja.

Täysin tunnustaen siis suomentajain tunnollisuuden ja etevyyden, pyydän kuitenkin saada tehdä muutamia muistutuksia ja huomautuksia

Virheitä on aina helppo löytää etenkin näin vaikean työn tuloksessa, mutta olisi väärää laiminlyöntiä niitä salata, kun luulee niitä löytäneensä.

*

Omasta mielestäni on tärkein se muistutus, että käännös on paikoitellen tarpeettomasti poikennut vanhasta raamatun käännöksestä. Myönnän, että keskitien kulkeminen vanhan ja uuden välillä on mitä vaikein. Ei ole helppo panna uusia muotoja sijaan ja samalla kuitenkin säilyttää raamatun vanha kielisävy, jolla on jo olemisen oikeus. Yleensä ovat kääntäjät tämän salakarin jotenkin onnellisesti välttäneet, mutta joskus olisi kuitenkin voinut ja pitänyt enemmän ottaa huomioon vanhaa traditsionia, säilyttää raamatunkielen vanha rakas tuoksu, enemmän pysyä siinä tyylissä, joka jo on syöpynyt raamatun kieleen ja joka tekee sen siksi klassilliseksi kieleksi, mitä se on.

Rajoitun tällä kertaa vain Matteuksen evankeliumiin.

2 luvun 8:s värssy kuuluu vanhassa laitoksessa: „Ja lähetti heidän Betlehemiin, ja sanoi: menkäät ja kysykäät visusti lapsesta ja koska te löydätte, niin ilmoittakaat minulle, että minäkin *tulisin ja kumartaisin häntä.*“ — Uudessa käännöksessä taas näin: „Ja hän lähetti heidät Betlehemiin sanoen: „menkää ja tiedustelkaa tarkasti lasta ja kun löydätte sen, niin ilmoittakaa minulle, jotta minäkin *tulisin häntä kumartamaan.*“ — Uusi käännös on muuten vanhaa ehdottomasti parempi, mutta tuntuu minusta kuitenkin kuin olisi vanhan laitoksen viimeinen lause parempi kuin uuden. „Että minäkin tulisin ja kumartaisin häntä“ sointuu ja vaikuttaa ainakin minun korvassani kauniimmalta ja voimakkaammalta kuin „jotta minäkin tulisin häntä kumartamaan“, jossa on jotain epämääräistä ja velttoa — liekö se sitten alkukielen mukaista. Verbi verbin päälle samassa muodossa vaikuttaa aina nasevasti, elävästi. — Vieläkin valaisevampi esimerkki siitä on 4: 12—13, joka uudessa käännöksessä kuuluu: „Mutta kun Jeesus kuuli, että Johannes oli pantu vankeuteen, lähti hän pois Galileaan, ja jättäen Nasaretin hän meni asumaan Kapernaumiin j. n. e.“ Lause „ja jättäen Nasaretin hän meni asumaan Kapernaumiin“, lienee enemmän alkukielen mukainen, mutta joskin seuraava vanhaan suomalaiseen käännökseen, perustuva käännös „ja jätti Nasaretin ja tuli ja asui Kapernaumissa“ onkin vapaampi, niin on se kuitenkin elävämpi ja kuvaavampi. — Yleensä, vaikkei kuitenkaan kaikin paikoin, tahtoisin myöskin

välttää noita „kun“- ja „koska“-lauseiden sijasta usein käytettyjä -„ssaan“ ja -„ttuaan“-muotoja. Niitä on tuskin ollenkaan vanhassa länsisuomen murteeseen perustuvassa raamatun kielessä ja olisi niitä käytettävä mahdollisimman varovasti „kun“- ja „koska“-lauseiden asemasta. En olisi siis muuttanut (5: 1) „Mutta koska hän näki kansan, astui hän ylös vuorelle, ja kun hän oli istunut, tulivat hänen opetuslapsensa hänen tykönsä“ — kuulumaan: „nähdessään kansanjoukot hän nousi vuorelle; ja kun hän oli istuutunut, tulivat hänen oppilaansa hänen tykönsä“, vaan olisin antanut värssyn kuulua: „Ja kun hän näki kansan joukot, astui hän ylös vuorelle; ja kun hän oli istuutunut, tulivat hänen opetuslapsensa hänen tykönsä.“ En myöskään olisi kääntänyt 6: 7:n „ja rukoillessanne älkää sanoja hakeko“, vaan: „ja kun te rukoilette“ — tämän myöskin siksi, että samat „kun“-lauseet ovat pysytetyt siinä yhteydessä sekä edellä että jälempänä ja näin säännöllisesti uudistuen ja kertautuen antavat esitykselle sitä tyrkyttävää ja käskevää voimaa, joka on vuorisaarnalle omituista. Partisiipimuodoissa on usein jotain velttoa ja epämääräistä, joka ei kaikin paikoin sovi. Toisin paikoin ne kyllä taas ovat paikallaan, niinkuin esim. 4: 18: „Ja kävellessään Galilean meren rantaan hän näki“, — ja 4: 21: „Ja käydessään siitä eteenpäin hän näki“. — En tietysti osaa näille muistutuksilleni, joita olen vain luetellut muutamilta paikoilta, antaa täysin vakuuttavaa perustelua, olen vain tuonut ne esiin ikäänkuin korvani turvissa siitä, miten mikin muoto minulle paremmin sulaa yhteen lauseen yleiseen sävyyn. Se on siis vain n. s. tyylikysymys, mutta sitä ei kuitenkaan olisi kokonaan jätettävä huomioon ottamatta, koska sanoillakin on oma musiikkinsa, oma rytminsä.

Tällainen sointu- ja rytmikysymys on myöskin kysymys verbin paikasta lauseessa. Olemme raamatun kielestä saaneet luvan ja tavan juhlallisemmassa pathos-tyylissä käyttää verbiä lauseen lopussa. Vaikka tapa kai on tullutkin latinasta, on se kuitenkin jo koteutunut meillä niin, että predikaatti lauseen lopussa aina tekee voimakkaan vaikutuksen. Uusi käännös on siinä kohden muutamin paikoin vanhaa heikompi. 5: 17:ssä: „Älkää luulko, että minä tulin lakia ja profeetoita päästämään, en minä tullut päästämään, mutta täyttämään“, on „päästämään“ lauseen lopussa ja antaa sille erityistä vakavuutta. Uusi käännös on lauseessa: „älkää luulko, että minä olen tullut kumoamaan lakia ja profeetoita“ sijoittanut

verbin („kumoamaan") keskelle lausetta, joka sen kautta tuntuvasti heikontuu. Samoin on tapahtunut 7: 24:ssä — „joka rakensi huoneensa kalliolle", mikä mielestäni olisi parempi vanhassa muodossa: „joka huoneensa kalliolle rakensi".

Ei ole sanain sijoitukseen nähden oikeata selkärankaa myöskään värssyssä 5: 18: „Sillä totisesti sanon teille, kunnes taivas ja maa katoovat, ei pienintäkään kirjainta eikä yhtäkään piirtoa katoa laista, ennenkuin kaikki on tapahtunut". Uusi laitos on vanhaa parempi, mutta voisi olla vieläkin parempi näin: „Sillä totisesti sanon minä teille — — — ei pidä pienintäkään kirjainta eikä yhtäkään piirtoa katoaman laista — — —" koska „minä" vahvistaa ja jyrkentää ja „pidä" antaa vauhtia etenkin alkusointunsa kautta seuraavan sanan kanssa. Tässä yhteydessä huomautettakoon myös, että uusi käännös tuon tuostakin jättää pois personaalipronominin, minusta monesti tarpeettomasti ja heikontavasti. 5: 26:ssa on esim.: „Totisesti sanon sinulle" pro: „Totisesti sanon *minä* sinulle", ja 6: 28:ssa: „Ja mitä murehditte vaatteista" pro: „Ja mitä murehditte *te* vaatteista".

Alkusointu on niitä suomenkielen runollisia kauneuksia, jotka mitä suurimmassa määrin helpoittavat kielen juhlallisentamista, kun sitä vain taitavasti ja aistikkaasti käytetään, eikä niin liioitellusti kuin esim. A. Ingman. Komitea on tämän oivaltanutkin ja osunut joskus saamaan aikaan hyvän vaikutuksen, m. m. 5: 19:ssa „Sentähden, joka *p*urkaa yhden näistä *p*ienemmistä" — — „hän on *s*anottava *s*uureksi taivasten valtakunnassa".

Värssy 5: 36 kuuluisi minusta juhlallisemmalta, jos se kuuluisi näin: „Älä vanno pääsi kautta, sillä et yhtäkään hiusta *v*oi *v*alkeaksi etkä mustaksi tehdä" pro: — „sillä et voi yhtäkään hiusta tehdä valkeaksi etkä mustaksi". „Tehdä" on tässä siirretty lauseen loppuun kuin sitä solmuna lujentamaan ja „voi" on alkusoinnun vuoksi pantu „valkeaksi"-sanan viereen. Samoista syistä kirjoittaisin vanhan mukaan: „olkaat siis te täydelliset, niinkuin taivaallinen Isänne täydellinen *on*" enkä: „niinkuin taivaallinen Isänne *on* täydellinen".

Ei ole mielestäni ollut syytä muuttaa (6: 28:ssa) tuota tuhannesti toistettua, ja alkusointunsa kautta runollisen kaunista: „katsokaa kukkasia kedolla, kuinka he kasvavat" — kuulumaan: „katselkaa kedon liljoja" — ei, vaikka alkukielen sana merkitseisikin vain „liljoja" eikä yleensä kukkasia.

Lausekorollinen virhe on 4: 4:ssä, joka vanhassa kuuluu: „Ei ihminen elä ainoastaan leivästä", mutta uudessa: „ihminen ei elä ainoastaan leivästä". Tässä täytyy pääsanain „ei elä" olla alussa, koska korko tietysti on kieltämisen päällä eikä „ihmisen".

Uudessa käännöksessä on (9: 6): „Mutta tietääksenne, että Ihmisen Pojalla on valta maan päällä antaa syntejä anteeksi — —", vaan ehdoittaisin minä: „Mutta että tietäisitte Ihmisen Pojalla olevan vallan maan päällä antaa syntejä anteeksi". Ja yleensä minä kaipaisin enemmän noita vanhassa raamatussa käytettyjä „että"-lauseita, samoin kuin „kun"-lauseitakin, ne kun usein antavat lauseelle voimaa ja pyöreyttä ja tuntuvat niin tutuilta ja raamatun kieleen kuuluvilta.

Kuinka usein olemme kuulleet adventtina laulettavan: „Hosianna Daavidin pojalle! Kiitetty olkoon se, joka tulee Herran nimeen!" Nyt tulisi laulettavaksi: „Hosianna Daavidin pojalle! Siunattu olkoon Herran nimeen tulija!" En voi päättää, kumpi muoto on laulannollisesti parempi, mutta tuollaisia kaikkein huulilla olleita, yleisen jumalanpalveluksen kautta ylen tutuiksi tulleita raamatun paikkoja olisi etenkin niitä hyvin hellävaroen uusittava. Tähän nähden tahtoisin myöskin sanoa hyvän sanan „pitkäisen tulen" puolesta ja koko sen värssyn (24: 27) puolesta, jossa annetaan niin voimakas kuva maailman lopun tulemisesta. Saattaahan taaskin olla enemmän sananmukainen seuraava uusi käännös: „Sillä niinkuin salama lähtee idästä ja näkyy länteen saakka, niin on Ihmisen Pojan tulemus." Mutta mikä voima, mikä päätä huimaava ja sydäntä vihlaiseva vaikutus onkaan vanhassa: „Sillä niinkuin pitkäisen tuli leimahtaa idästä ja näkyy hamaan länteen, niin on myös Ihmisen Pojan tulemus"!

Nämä muistutukseni, joita voisin lisätä monella samanlaisella, näyttävät ehkä vähäpätöisiltä, mutta samoinkuin runo- ja lakikielessä sanan asemalla lauseessa on hyvin tärkeä merkitys, samoin on myöskin raamatun kielessä. Rytmi, sointu ja, jos saan sanoa, lauseen arkkitehturinen rakenne voi mennä pilalle hyvinkin pienestä muutoksesta väärään suuntaan. Usein ponnahtaa ajatus taas esiin aivan uudella voimalla, jos sanain rytmillinen jänne on oikeassa vireessä. Milloin tuota jännettä on vanhassa käännöksessä, olisi sitä pysytettävä niin paljon kuin mahdollista.

Olisi valaisevaa ja opettavaa jatkaa tarkastusta edemmäksikin, mutta riittänevät jo nämäkin esimerkit selvittämään, mitä olen tarkoittanut. Päämuistutukseni ovatkin ylläolevaa laatua; kohdistuen siis etupäässä lauseellisiin parannuksiin, joita minun kielikorvani on sanonut minulle suotaviksi saada aikaan. Voihan olla, että muiden korva ei sano samaa, mutta kenties on muitakin, jotka kuulevat samoin kuin minä.

Edellisten lauseellisten muistutusten lisäksi saanen vielä tehdä muutamia enemmän yksityiskohtaisia parannusehdoituksia.

Lauseessa (1: 12): „Babylonin siirron jälkeen syntyi j. n. e." ei minusta sana „siirto" ole oikea sana. „Siirto" muistuttaa vähän liiaksi kirjanpitotermiä eikä sitä muutenkaan voi käyttää merkitsemään pitkämatkaista muuttoa paikasta toiseen. „Siirtyminen" olisi parempi tai jos tahdotaan käyttää transitiivimuotoa, niin sitten „siirtäminen".

Tähti „seisahtui *yläpuolelle sitä paikkaa*, jossa lapsi oli" (2: 9) — on ehkä enemmän sananmukainen käännös, mutta kyllä vanha „seisahtui *sen paikan päälle*, jossa lapsi oli" on oikeampi ja tarkempi käännös kuin tuo liika epämääräinen „yläpuolelle".

En voi myöskään väittää sinne enkä tänne siitä, mitä oikeastaan merkitsee alkukielessä se sana, joka 2: 10:ssa on suomenettu sanalla „iloitsivat", mutta kun vanhassa on „ihastuivat" ja ruotsalaisessa „blefvo de mycket glada", niin kääntäisin minä paikan näin: „Nähdessään tähden he ihastuivat (tai ilostuivat) sangen suuresti", koska tietäjäin tunteitten liikutus epäilemättä oli yht'äkkinen. „Sangen" sanan „suuresti" edellä ei muuten, niinkuin tarkoitus ehkä on, vahvista, vaan heikontaa ja voisi jäädä pois.

2: 12: on käännetty näin: „Ja saatuaan unessa *ohjauksen*, ett'eivät palaisi Herodeksen tykö" j. n. e. Vanha käännös sanoo aivan liian vapaasti, että „Jumala kielsi heitä unessa" j. n. e. Eiköhän „ilmestys" olisi sopivampi kuin „ohjaus", siihen kun tässä yhteydessä sisältyy myöskin neuvo, ohjaus, mutta „ilmestys" samalla on juhlallisempi, elävämpi, salaperäisempi sana kuin tuo kovin kouraan tuntuva jokapäiväinen „ohjaus".

Suoranainen kielivirhe ja laatuaan sangen paha on 2: 13:ssa: „Sillä Herodes aikoo etsiä lasta surmatakseen *häntä*". Pitää tietysti olla: „surmatakseen *hänet*", sillä eihän surmaaminen ole mitään osittaista eikä siis partitiivia objektinaan vaativaa. — Ihmetyttää minua myöskin, että

kääntäjäin ja käännöksen tarkastajain kielikorva on sallinut tehdä toisen objektivirheen (10: 5): „Näitä kahtatoista Jeesus lähetti"; kun välttämättä täytyy olla: „Nämä kaksitoista Jeesus lähetti". Miksi muuten lie hylätty tuo vanha muoto „kaksitoistakymmentä", jonka jälkimäinen osa kyllä jo on kulunut kielestä, mutta joka kuitenkin olisi saanut olla paikoillaan tässä ainoassa paikassa, kun on puhe Jeesuksen opetuslapsista. Eiköhän myöskin olisi säilytettävä „ajastaika" „vuoden" asemasta?

Väärin on sanoa (2: 16): „Bethlehemissä ja koko sen ympäris*töllä* pro: „ympäris*tössä*". — En muuten taaskaan ymmärrä, miksei tässä ole käytetty tuota vanhaa sanaa „äärissä", joka jo täysin on juurtunut kirkolliseen kirjakieleen ja helähtää niin voimakkaalta. — Väärin on niinikään sanoa: elkää olko heidän „kaltaisiaan" pro „kaltaisensa" (6: 8). — Ei varsinainen virhe, mutta kuitenkin jotenkin paljon siltä kuuluva on sanoa 2: 20: „sillä ne ovat kuolleet, jotka *vainosivat* lapsen henkeä", pro „*väijyivät*". Henkilöä voidaan vainota, mutta tappamisensa tarkoituksessa väijytään hänen henkeään.

Panen tähän rinnakkain 3: 5:n uuden: „Silloin kansa Jerusalemista ja koko Judeasta ja kaikesta Jordanin ympäristöstä vaelsi hänen tykönsä" ja vanhan: „Silloin meni (tai: vaelsi) hänen tykönsä Jerusalem ja koko Judea, ja kaikki maakunta Jordanin ympäriltä". Eikö muiden niinkuin minunkin korvassani jälkimäinen kuvaa paremmin sitä liikettä, minkä Johanneksen saarna sai aikaan? Myönnän kyllä, että tällä käännöksellä ei ole täyttä tukea alkukielessä, mutta tuskinpa alkukieli sitä vastustaakaan.

Oivallan myös, että (5: 27) „huorin" tekeminen on muutettu „aviorikoksen" tekemiseksi, koska siinä on noudatettu alkukieltä, mutta olisin minä sittenkin säilyttänyt tuon kieleen jo täysin ymmärrettäväksi juurtuneen „huorin"-sanan. Kuudes käsky tulisi nyt kuulumaan: „Elä tee aviorikosta" ja kielto lihallisesta sekaantumisesta siis tarkoittamaan ainoastaan aviossa eläjiä, jota vastoin „huorin" tekemisen kielto koskee kaikkia. Tavallaan antaisi siis uusi kuudes käsky tukea vaikka vapaalle rakkaudelle, joka ei kuitenkaan liene tarkoitus. Jos „huorin"-sana poistetaan tässä, niin on se, niinkuin on tapahtunutkin, poistettava myöskin kaikkialta muualtakin ja niin on esim. tuo perin voimakas ja kaamealta kaikuva yhdistys (12: 39): „tämä häijy ja huorintekijä suku" ollut muutettava seuraavaksi miedoksi: „tämä paha ja aviorikoksellinen sukupolvi".

Sitten yksi palava pyyntö komitealle: säilyttäkää tóki kaikin mokomin tuo vanha rakas sana „opetuslapset“ ja pyyhkikää „oppilaat“! — Pysyttäkää myöskin „mestari“ elkääkä panko sen sijaan jokapäiväistä „opettajaa“. Olemme niin paljon kuulleet puhuttavan „herrasta ja mestarista“, että meidän on vaikea tottua sanomaan: „herra ja opettaja“. — Pois niinikään tuo pakanalliselta kaikuva „pyhäkkö“ ikikristillisen „temppelin“ sijasta. — Entä sitten „rienaus“, „rienata“? Olen luullut sen merkitsevän jotain pahan tartuntaa ja taikakielen mukaan sitä siinä merkityksessä itsekin käyttänyt, mutta en ole tiennyt, että se myöskin merkitsee „blasfemiaa“, „hädelse'ä“ eli „pilkkaa“, jonka sijaan se nyt on pantu. Vaikkei „pilkka“ täysin vastaakkaan alkukielen sanaa, niin on se kuitenkin parempi kuin „riena“, jonka ainoastaan hyvin vähälukuinen karjalainen lukijakunta ymmärtänee. Eikö ehkä voisi käyttää „häpäisemistä“ blasfemiaa käännettäissä?

Kysyisin sitten vielä: oliko tarpeellista muuttaa „sadanpäämies“ „sadanpäälliköksi“ — — „haaksi“ „venheeksi“, „ohdake“ „lusteeksi“? Turhaa purismia on kääntää „tetrarkka“ sanalla „neljännysruhtinas“, jonka senkään merkitystä ei tavallinen lukija ymmärrä ilman selitystä. Tarpeettomalta tuntuu vaihtaa sana „pahenivat“ (fariseukset pahenivat) sanaan „loukkaantuivat“ 15: 12. Niin myös „raiska“ „rikkaan“ ja „ropo“ „äyriin“. „Näkyleivät“ on poistettu ja sen sijaan pantu kankeahko „esiinpanoleivät“ — miksi?

Jääköön tällä kertaa sikseen useampien esimerkkien esittäminen. Täytyy kuitenkin vielä sanoakseni muutama hyvä sana „Isä meidän“-rukouksen vanhan suomennoksen puolesta. Tuo rukous on jo niin juurtunut, niin kiveen piirretty, että sitä olisi muutettava ainoastaan suurimmalla varovaisuudella. En siis tahtoisi millään muotoa sallia, että ainakaan alkusanain paikka muutetaan. Kuinka oudolta ja vieraalta ja miedolta kuuluukaan komitean „Meidän Isämme“! Kielivirhe vanhassa käännöksessä ei enää kenenkään korvaa loukkaa, mutta uusi parannus sen kyllä tekee. Kovin oudolta ja uudelta ja tarpeettomalta kuuluu myöskin: „anna meille tarpeellinen leipämme tänään“, kun „jokapäiväinen leipämme“ sanoo aivan samaa. Vähemmän merkitsevä on muutos „Tulkoon sinun valtakuntasi“, mutta kun taivaan valtakunnan „lähestymisestä“ puhutaan 4: 17:ssa, niin eikö olisi sopinut sanaa tässäkin säilyttää?

*

Näillä muistutuksillani olen tahtonut tulla etupäässä siihen, että niin ansiokas kuin uusi käännös onkin, siinä kuitenkin on heikkouksia, jotka tekevät, ettei se vielä tunnu täyskelpoiselta. Heikkoudet eivät ole seurauksia käännöksen täsmällisyyden puutteesta, vaan ehkä pikemminkin liiasta täsmällisyydestä ja sitten siitä, että kääntäjät jostain syystä ovat liian paljon katsoneet velvollisuudekseen „puhdistaa“ vanhaa raamatunkieltä. Jos raamattua ei ennen olisi käännetty, jos sen kielen sanoilla ei jo olisi kotioikeutta kirjakielessämme, niin olisi käännöstä vastaan siinä suhteessa varsin vähän muistutettavaa. Nyt on kuitenkin uusi sulatettava vanhaan niin, ettei liitoksia liiaksi näy eikä tunnu. Siihen on komitea tietystikin pyrkinyt, mutta ei kaikin paikoin päässyt. Tuontuostakin on sen aisti pettänyt, sen kielikorva johtanut harhaan. Tämä tulee kai osaksi siitä, että komitean jäsenet, vaikka ovatkin eteviä suomen kielen käyttäjiä, eivät ehkä sittenkään ole voineet täysin seurata sitä kielemme varsinkin lauseellista ja tyylillistä kehitystä, minkä se on viime vuosikymmeninä saavuttanut. Minusta tuntuisi, ilman moitetta sanoen, siltä kuin olisi asialle eduksi, jos komitean työvoimia lisättäisiin uusilla, joiden ei ehkä välttämättä täytyisi taitaa alkukieliä, — se taito on komiteassa kylläkin loistavasti edustettu — vaan joiden suomen kielen taito ja suomenkielinen kirjallinen aisti vastaisi nykyajan kaikkia vaatimuksia. Alkukieliä taitavain piiri on siksi pieni, että vaalin siihen rajoittuen täytyisi sulkea pois muuten tähän tarpeeseen kykeneviä.

Tämä ehdoitus tulee mieleeni varsinkin kun ajattelen vanhaa testamenttia ja sen profeetallista runoutta salmeineen ja korkeine veisuineen, joiden runollisen asun jälitteleminen suomen kielellä ehdottomasti vaatii ei ainoastaan alkukielen taitoa, vaan yhtäpaljon myöskin perehtymistä oman kielemmme sekä lauseellisiin että sanallisiin hienouksiin. Tällaiseen kenties vuosisatoja varten tehtävään työhön olisi, niinkuin ennen muinoin tuomiokirkkojen rakentamiseen, käytettävä aikakauden parhaat voimat. Kirjalliset seuramme voisivat ehkä auttaa komiteaa lisävoimain, sen käännöksiä tarkastavain kielimestarien, etsimisessä ja löytämisessä esim. maailman ja omain klassikkojemme suomentajain joukosta. Apuvoimat eivät ehkä olisi haitaksi työn jouduttamiseenkaan nähden, varsinkin jos niitä saataisiin semmoisia, jotka voisivat antaa asialle suurimman osan aikaansa. Työn nopeammalle suoritukselle olisi epäilemättä eduksi, jos niin suuri osa raamattua kuin mahdollista joutuisi yhtaikaa käännettäväksi. Lopul-

linen tarkastus- ja hyväksymistyö samoin kuin eri lukutapojen valinta olisi tietysti edelleenkin nykyisen virallisen komitean tehtävä ja siinäpä sillä olisikin työtä yllinkyllin, vaikka koko joukko alustavaa, esim. uuskielisten mallikäännösten mukaan tehtävää työtä jätettäisiin muiden suoritettavaksi.

Pyydän saada sulkea ehdoitukseni komitean suosiolliseen huomioon, samalla huomauttaen, ettei se suinkaan tarkoita sen nykyisten jäsenten kyvyn ja kunnon moittimista, vaan yksinomaan heidän työnsä helpoittamista.

Muistiinpanoja Kaarlo Bergbomin aikaisemmilta vuosilta.

Kirjoittanut

E. NERVANDER.

I.

Kotimaisen kirjallisuutemme ystävät tietävät, että on päätetty julkaista painosta kokoelma *Kaarlo Bergbomin* jälkeensä jättämiä kirjoituksia. Vaikken tätä kirjoittaessani tiedäkkään, kuinka pitkälle julkaisuhanke on kehittynyt ja mitä yksityiskohtaista suunnitelmaa siinä noudatetaan, olen kuitenkin vakuutettu siitä, että kokoelmasta tulee mieltäkiinnittävä ja arvokas lisä kotimaiseen kirjallisuuteemme.

Bergbomin kirjallisen tuotannon aika oli lyhyt. Se käsitti ainoastaan noin kymmenen vuotta, ja silloin saa lukea mukaan myöskin hänen kirjallisen toimensa sanomalehtimiehenä. Vielä lyhyempi oli se ajanjakso, jonka kuluessa hänen harrastuksensa kääntyi yksinomaan näytelmäkirjalliseen toimintaan ja jolloin hän, samalla kuin valmisteli näytelmäänsä „Pombal ja jesuitat“, tulisella innolla suunnitteli useiden muiden mieltäkiinnittävien historiallisten henkilöiden kuvaamista näyttämöä varten.

Kun nyt lähden esittämään niitä muistoja, joita minulla on Bergbomin aikaisemmalta iältä, panen vuoden 1865, jona „Pombal ja jesuitat“, esitettiin, kirjoitukseni rajaksi, vaikkakin sivumennen koskettelen muutamia seikkoja myöhemmältäkin ajalta. — 1860-luvun myöhemmällä

puoliskolla Bergbom yhä suuremmalla selvyydellä ja vakaumuksen voimalla sekä kasvavalla tahdonlujuudella tajusi tulevaisuuden päämääränsä suomalaisen näyttämön perustajana.

*

Kun katselen Kaarlo Bergbomin elämän myöhemmiltä kausilta taaksepäin ensimäistä kohti, niin mieleeni usein johtuvat ne syvämieliset ja kauniit sanat, jotka J. V. Snellman kerran lausui: *„historia tulee kun oikea hetki on käsissä, toimeen sangen vähällä“*.

Tämän ihmistaimen ensimäiset orastavat lehdet olivat sellaisia, että ne ennustivat pikemmin suloista kukoistusaikaa kuin sitä voimakasta, sitkeää taistelua, jota tammen täytyy käydä hankkiakseen itselleen vahvuutta myrskyssä.

Hänen äitinsä kuoli, kun poika oli 10 vuotta täyttänyt. Vanhin sisar, Emilie, joka silloin oli 20 vuoden ikäinen, sai silloin velvollisuudekseen olla vainajan sijassa kuuden sisaruksen äitinä, joista nuorin oli kuusivuotias poika. Hänen henkinen lahjakkuutensa, hänen ymmärtäväisyytensä, hänen varhaan puhjennut isänmaanrakkautensa ja terävästi tulevaisuutta kohti suuntautuva katseensa tekivät nuoren tytön sopivaksi hänen uuteen kutsumukseensa. Varhain hän lienee tuntenut erityistä viehätystä Kaarlo veljeensä, joka oli terve, ystävällinen ja iloluontoinen vaikkakin hiljainen poika, jolle ei tarvinnut hakea hauskuutuksia, hänen huvejaan kun olivat kirjat.

Äidin kuolema sattui itämaisen sodan rannikoillamme sattuneiden ensimäisten sotatapausten aikana 1854. Peljättiin että Viaporin lähistössä olevaa Helsinkiäkin mahdollisesti pommitettaisiin ja siltä varalta että äkillinen pako kävisi tarpeelliseksi hengen ja omaisuuden pelastamiseksi lähetettiin kolme nuorempaa lasta senaattorin pikkuserkun Frans Nervanderin luo viettämään kesää Sääksmäellä olevalle *Voipala*n tilukselle. — Kun muutamia vuosia myöhemmin kävin tilalla, kertoivat vanhat usein nuorempien Bergbomin poikain iloisista kepposista, mutta Kaarlosta eivät he maininneet juuri mitään, ennenkuin erikoisesti kysyin, miten hän huvitteli itseään maalla. „Oiva Kaarlo poika“, vastattiin, „hän oli tyytyväinen saadessaan käsiinsä huvittavan kirjan kirjakaapeista tai puoleksi täytetyistä tavaralaatikoista tallinparvella, jossa hän voi istua puoli päivää vanhoihin kirjoihin tirkistelemässä, kirjaan toisensa perästä.“ Nuo pikku-

piirtoset, joiden kautta vanhat tantit koettivat kuvata minulle poikaa, loppuivat aina mitä herttaisimpiin muistoihin „Kalle Bergbomin uskollisista silmistä».

Niitä en vielä ollut huomannut. Vaikkakin olimme koulutovereita, hän yhtä luokkaa ylempänä minua yksityislyseossa, olimme vähän tuttuja. Olin kolmea vuotta vanhempi ja hän oli aina näyttänyt minusta lapselliselta. Hänellä lienee ollut taipumusta kaikessa hiljaisuudessa pysyä huomaamatta, joten eivät tiemme yhtyneet leikeissä eikä seurusteluhuvituksissa. Sen kumminkin muistan, että hän lastentanssiaisissa, vaikka oli jo suuri poika, pyysi „daameja“ tanssiin ystävällisesti hymyillen ojentamalla kämmenensä heitä kohti ilman minkäänlaista kavaljerin kumarrusta.

Vasta ylioppilaana kuulin hänen jo kouluaikanaan olleen teatteriin innostuneen ja että hänellä erään luokkatoverinsa kera oli tapana sepitellä näytelmäkappale toisensa perästä. Tämä taipumus olisi ehkä meitä toisiimme lähentänyt. Nytpä tulimme vasta 1860-luvun alkupuolella pohjalaisen osakunnan jäseninä läheisemmin tutuiksi.

Olin ajatellut tämän kirjoituksen nimitykseksi panna: „lapsuus ja nuoruuden aika“ sanojen: „aikaisemmilta ajoilta“ sijaan, mutta nämä sanat eivät minusta tunnu oikein tarkoitustaan vastaavilta tässä tapauksessa. Bergbom lienee itse kerran sanonut, ettei hän koskaan ole ollut lapsi ja mikäli minä ymmärrän ei hän myöskään milloinkaan ollut nuorukainen siinä merkityksessä kuin sana tavallisesti ymmärretään. Voitaisiin ehkä mieluummin sanoa, että hän oli varhain, mutta yksipuolisesti kehittynyt henkilö. — —

Ennen lailliseen ikään tuloaan oli hänellä kaksi merkkipäivää; toinen, kun hän ei aivan vielä 16 täyttäneenä tuli ylioppilaaksi 1859, toinen kun hän 19 $^1/_2$ vuoden vanhana 1863 suoritti kandidaattitutkinnon, joten hän seuraavana keväänä sai laakeriseppeleen. Sittemmin aloitti hän muun muassa valmistavia töitä tohtorinarvon saavuttamiseksi (1869).

Tutkintolukuihin ei Bergbomilla yleensä ollut halua, mutta mainion muistinsa avulla hän hyvin suoriutui — ehkä puolitietoisin päätöksin heittää sopivassa tilaisuudessa liikakuorman, etenkin matematiikan sen semmoisine seuralaisineen tiehensä. Perustuksena hänen laajoihin humanistisiin tietoihinsa oli perinpohjainen ja elävä historian tuntemus. Voisi sanoa hänen jo varhain perehtyneen joka aikakauteen, kansan eri ker-

roksiin, ylimäisiin ja alimaisiin, sodassa ja rauhassa, kirkollisissa ja valtiollisissa suhteissa, vieläpä yksityislaatuisiin päivänpakinoihinkin. Rakennettuna tälle laajalle pohjalle, tuli hänen laaja kirjallisuuteen tutustumisensa erityisen mieltäkiinnittäväksi ja eläväksi. Hänen itsenäisesti tehdyt vertailunsa ja yhdistelynsä olivat sattuvia ja loivat hämmästyttävän todellisuuden valon kaikelle mitä hän keskustelussa esitti menneistä ajoista ja silloin esiintyvistä henkilöistä. Sen lisäksi voi hänen runollinen mielensä usein runoudentuotteissa näyttää niiden sisimmän, syvimmän perusajatuksen ja sitäpaitsi esittää monia huomaamatta jääneitä tärkeitä yksityispiirteitä. Hän ei kumminkaan ollut mikään erityisen etevä kertojakyky, mutta puhui sujuvasti ja niin että itse ja kuulija olivat aineesta huvitettuja.

*

Bergbom voi vapaasti antautua mieliopintoihinsa ja harrastuksiinsa kiinnittämättä niihin lamauttavaa leivänhaalinta-ajatusta. Hänellä oli hyvä koti, jossa kaikki aineelliset ja henkiset elintarpeet tulivat hänelle kuin lahjana korkeudesta.

Tästä sai alkunsa hänen koko suuri epäkäytännöllisyytensä jokapäiväisissä tehtävissä. Kun hänelle oli kovin vastenmielistä itselleen tilata vaatteita ja jalkineita, piti hyvä sisar huolta siitä, että asianomainen mestari kävi kotona nuorukaisen luona, jonka hyvä tuuli samalla hävisi. Niinpä saatiin haluton ja niukka tieto hänen mahdollisista toivomuksistansa sekä vihdoin kohteiliain huokauksin lupa mitan ottamiseen. Jos sellaisessa asemassa kävi tuttava hänen luonansa, hymyili hän leppeän satirisesti, melkein häveliäästi ja sanoi: „Pois hempeys ja hekuma?“ Hänen piti kerran kirjoittaa minulle lavea vastine, mutta lähetti sen sijaan nämä rivit, joiden traagillisen sisällön täysin oivalsin. Ne olivat: „Kun tänään olen ollut suutarin ja räätälin ankaran kidutuksen alaisena, olen niin väsynyt, että tuskin jaksan kynää pidellä.“ Hän oli silloin jo miehuuden ijässä.

Miten muuttunut olikaan hän tässä suhteessa ryhdyttyään teatterin johtajaksi!

Entisien mestarien olisi kannattanut nähdä entisen nuoren „kundin“ asianharrastajan ja tuntijan elein Pietarin, Berliinin ja Pariisin suurissa liikkeissä eri valaistuksissa ja eri matkojen päästä katselevan kaikenkalt-

taisia stiiliä-jäljitteleviä kudoksia tai etsiskelevän hily-hely-kauppapahaisista kuninkaallisia jalokivikoristeita á 4 francs tusina!

Samalla, vaikkei yhtä hauskalla tavalla muuttui aikaa myöten hänen käsityksensä rahan arvosta. Toveripiirissä arveli hän kerran nuorena olevansa sitä mieltä, ettei säännöllinen ylioppilas, joka ei ollut tuhlaavainen, voisi tulla *syyslukukautta* toimeen silloin halvassa Helsingissä vähemmällä kuin „tuhannella á kahdella tuhannella ruplalla", niinkuin sanat kuuluivat. Sittemin sai hän harmikseen kokea, ettei hänen primadonnainsa *vuotuista* palkkiota liikimainkaan voitu kohottaa tähän venyvään määrään.

Helpommin suoriutui hän, kun sai vihittynä maisterina läheisten ystävien seurassa osakseen leikillisen varoituksen: „Jollet piakkoin ryhdy tuottavaan työhön, olet suorastaan nääntyvä nälkään!" Nokkelasti ja teeskennellyn ylväänä vastasi Bergbom: „Oletteko koskaan kuulleet että suomalaisen senaattorin poika olisi kuollut nälkään?" — sattuvaa vastausta tervehdittiin raikuvin nauruin.

Kuuluu kuni sadulta, kun kerron Kaarlo Bergbomin esiintyneen Uudessa ruotsalaisessa teatterissa. Totta se kumminkin on. Kun rakennus, joka sittemin paloi, vihittiin marraskuun 28:ntena 1860 kappaleella Cypron Prinsessa, jonka esittivät yksinomaan kotimaiset taiteenharrastajat, esitti Bergbom Cypron kuninkaan ylijuomanlaskijan Megapontuksen osaa. Tällaisena vanhana koomillisena olentona osoitti 17-vuotias tarpeellista liikkuvaisuutta eleissään ja esiintymisessään, ja tuskinpa kukaan yleisöstä voi uneksia, että „Megapontuksesta" aikanaan tulisi suomalaisen näyttämön rohkea, kuolematon luoja.

Kumminkin oli siinä kohtalon leikkisä oikku, että K. Bergbom nuorimpana esiintyjänä oli mukana vihkimässä Uutta teatteria, joka uudelleen palon jälkeen kuntoon saatuna niin itsepintaisesti sulki porttinsa hänen yrityksiltänsä saada sen näyttämöltä kansan kielen puhumaan Suomen pääkaupunkilaisille. Kaikki kävi kumminkin paremmin kuin ihmisviisaus olisi voinut arvatakaan. Kaarlo Bergbomista tuli janoovan kansan juomanlaskija toisessa kuin silloisten „teatterikalifien" palatsissa, kuten Cygnæus leikkisästi nimitti muutamia silloisia vallanpitäjiä.

* * *

Noin 1862 tienoilla taipui Bergbom, oman selityksensä mukaan sisarensa *Emilien* vaikutuksesta, noudattamaan sydämensä kaipuuta ja velvollisuutensa käskyä ja päätti tulevaisuudessa työskennellä suomenkielisenä kirjailijana. Vankkana tukena oli tässä hänen vanhempi pohjalainen osakuntatoverinsa *Jaakko Forsman*, joka vaikuttavana ystävänä yhtyi sisaren toivomuksiin.

Päätettiin, että Bergbomin ensin tulisi käytännöllisesti oppia suomea, mieluummin Saarijärvellä.

Lyhyen käynnin jälkeen täällä ihanan jylhässä maamme osassa v. 1862, palasi hän sinne kesällä 1863, aina jouluun saakka asuakseen jo edellisenä vuonna tutunomaiseksi käyneessä *Varvikossa*, jossa kunnollinen talonväki häntä hoiteli liikuttavan ystävällisesti. Hän kiintyi kovin erääseen talon nuoreen poikaan ja tämä viipyikin myöhemmin hänen kodissaan Helsingissä pitemmän aikaa. Mahdollisesti kävi hänen luonansa toinenkin talollisen poika etäisestä talosta Saarijärven erämaasta, jonne hän syyskuussa meni viikoksi „oikein nauttiaksensa syksyisen luonnon ihanuudesta", niinkuin hän helsinkiläisille ystävilleen kertoi.

Juhannuksena 1863 kirjoitti hän Varvikosta: „Raastan voimieni takaa perehtyäkseni suomeen, vaikkakin luulen tuon hitaasti käyvän." Hän vietti siellä „laadultaan mitä hiljaisinta ja hurskainta erakkoelämää", jossa oli poikkeuksena vain joka perjantainen „Hessusen Leenan" käynti, „oikea postinkuljettajatarten esikuva mitä ihmisten kärsivällisyyden koettelemiseen tulee", arvelee hän, jonka ajatukset kulkivat kotiin ja ystävien luo Helsinkiin. Joskus käväsi hän pappilassa, jonne etenkin kunnon pianino houkutteli musikaalista erakkoa.

Myöhemmin kesällä sai hän pitemmäksi aikaa luoksensa ystävänsä, kaikkia taiteen aloja ihailevan Otto Florellin (sittemmin ranskan kielen opettaja Suomen kadettikoulussa). Jokapäiväisen elämän vaihteeksi käväisi hän väliin tuvassa aikaa kuluttaaksensa „juttukaksintaistelussa" kiltin siivoojansa Maijan kanssa, joka, niinkuin hän kirjoittaa „suunsoitossa" vaivatta voisi „pussiin puhua" Kristoffer Cronströmin (eräs vanha pohjalainen ylioppilas) ja Ignatiuksen yhteensä". Vallan harvoin näyttää hän käyneen ja olleen kutsuilla rahvaan kodeissa. Paikkakunnan väestö oli käynyt pietismin vaikutuksesta yhä totisemmaksi.

Talonväen työmailla ei hän yleensä näytä olleen, mutta otti kumminkin osaa ensimäiseen heinäntekoon, josta hän leikkisästi kertoo:

„Olin itselleni valinnut niityn huonoimman kolkan ja raastoin tuimasti turpeita haravalla saadakseni työstä hikoontuneena levätä tietoisena siitä, että olin tyydyttänyt maailmassa, jollen muuta, niin ainakin yhden nälkäisen lehmäraukan vatsan.“

Erityisellä tyydytyksellä kirjoittaa hän keskikesällä 1863 minulle, joka olin usein muistuttanut häntä epäkäytännöllisyydestä: „Tiedätkö miten askaroivaksi ja käytännölliseksi oikein suurenmoisella tavalla minä olen tullut. Olen antanut panna akkunoihin verhoja, keittää hilloa (Florell pitää kovin pannukakuista), laittaa saappaani j. n. e. Kaikkia näitä sisäisen valtion-taloudenhoidon „muvemangeja“ en ole yksityiskohdittain tehnyt, mutta olen tehnyt niihin aloitteen ja katseeni on ohjaavana seurannut kokonaisuutta. Näen ihailusi ja nautin siitä. Kahteen seikkaan ei minulla ole ollut voimia: „parranajoon ja kaulahuivin solmeamiseen“. Samassa kirjeessä puhkee hän sanomaan: „Sinusta ei ole raha-asian ministeriksi! Neuvosi mukaisesti otin mahdollisimman vähän rahaa mukaani, josta on ollut seurauksena, että nyt olen niistä puti puhdas“.

Syynä tähän kassan kuivumiseen oli hänen hyvä sydämensä sekä antelijas kätensä, sen sain sittemmin kuulla suoraan Saarijärveltä. Kun mansikka-aika alkoi, osti hän korkealla hinnalla ensimäiset Varvikkoon tuodut tuokkoset ja marjojen sekä hedelmien ystävä kun oli, pyysi hän lapsia tuomaan joka päivä lisää makupaloja, Seurauksena oli että koko marja-aikana jatkuva karavaani mitä kauneimpia mansikoita vaelsi Varvikkoon, maksu pysyi samana kuin ensimäisistä ja niitä tuli niin runsaasti, ettei muuta paikkaa ollut emännän osastossa kuin eteiseen asetettu saavi, johon tuohisten liika sisältö päivittäin tyhjennettiin, kunnes käymistilaan tulleet marjat lopulta ehkä tarjottiin kokeeksi jälkiruokana sikolätin herrasväelle. Mutta köyhille, onnellisille erämaan lapsille ei Bergbomilla ollut sydäntä lähemmin seikkaa selvitellä, ennenkuin hänen oli pakko tehdä pikku saamamiestensä kanssa sopimus, kunnes Hessusen Leena toi lisiä kassaan.

Vietettyään joululoman kotona matkusti Bergbom tammikuun lopulla 1864 Jyväskylään siellä kiirehtiäksensä suomen opinnoitansa ja ehkä saavuttaaksensa kunniakirjan suomalaisena stilistinä.

Hänen ensimäinen kirjeensä päivätty helmikuun 15:ntenä alkaa paikkakunnan nimen rohkealla transskribeeraamisella, hän näet kirjoittaa: „Me voila dans Chyvaisculait. — — Olen alkanut alistua kohtalooni —

mikä ei ole helpointa, kun ajattelee, että siihen on kulunut kaksi viikkoa". Tämän pikku koulukaupungin seuraelämä — jossa hän muun muassa väitteli korkea-arvoisten kanssa kaksi kokonaista tuntia konkordiakaavasta — vei kovin aikaa, mutta oli hänelle hyödyksi puhekielen tähden. Joka-tapauksessa hänellä siellä oli ollut „hirveän ikävä ja kova Helsingin kaipuu". Mutta kirjeen lähettämispäivästä alkaen ryhtyi hän kumminkin ankaraan työhön, joka lyhensi häneltä ajan hidasta kulkua.

Tunnemme Bergbomin vuoden kestäneen uutteran ja liikuttavan tuloksettoman yrityksen tehdä suomi toiseksi äidinkieleksensä. Tämä onnistui hänelle hyvin vaillinaisesti ja ehkäisi tuntuvasti hänen kirjailijasuunnitelmiansa. Hän oli voinut hankkia itselleen kumminkin sen ankkurin, jota hän tarvitsi tulevaisuutensa purressa, kun hän vuosien perästä vähitellen pääsi selville siitä, että juuri hänen tuli suunnata kulku salakarien ympäröimää maata kohti, joka häämöitti, kaukana taivaan rannalla.

Viisi runoa.

Syksyllä 1905.

Kirjoittanut

AINO KALLAS.

I.

Pimeät joulut.

Tuleeko tänäkin tummana vuonna
Pyhäiset pidot, ilta rauhan,
Jolloin me katsomme taivasta syvää,
Itkemme hiljaa, haluamme hyvää,
Katsomme lentoa lumen lauhan?

Eikö tule tänä tummana vuonna,
Äkkiä vihuri aukosta oven,
Kaada kuuset, sammuta valot,
Tummenna taivaalla tähtien palot,
Riistä rauhamme pohjasta poven?

Eikö huuda huikea ääni,
Kaarelta itäisen taivaankannen:
Tulkaa kansat pimeän pihan,
Syntynyt teille on valtias vihan,
Kumartakaa kuningastanne!

II.

Viron orjan laulu.

Seitsemänsataa vuotta
Iti siemen vihan,
Unohti sen orjat,
Isännätkin ihan.

Veri kaste lankes,
Sodan sanat sousi,
Yhdessä yössä
Tulilaiho nousi.

Tulipuna tähkät,
Kenpä ne korjaa?
Isännät, isännät
Muistakaa orjaa!

III.

Soturille.

Kaunis on katsoa maailmaa
Läpitse lumihöyteen,
Uneksia viattoman valkeaks maa,
Taivas sointuja täyteen.

Kaunliimpi katsoa maailmaa,
Läpitse veritilkan,
Nähdä haavojen hurmeessa maa,
Kuulla huudot pilkan.

IV.

Kuolleen sydän.

Saapuu yö,
Suuri, sairas sydän lyö.

Ruumis kuoli, tunto turtui,
Sydän vaan se sykkii yhä.

Kädet, jalat poikki murtui,
Vuosi maahan veri pyhä.

Sykkii vaan,
Sydän suuren, synkän maan.

Kuolleen ruumiin sydän sykkii,
Ei voi kuolla, täysin tajuu.

Itkee, värjyy, tuskaa tykkii,
Kohos maasta kalman haju,

Sykkii vaan,
Sydän suuri kuolleen maan.

V.

Mene tekel!

Synkeä käsi kirjoitti,
Taivaalle outoa kirjoitusta,
Kansa kauhussa kulkevi,
Tanhua taivaan on pitkä ja musta.

Pysähtyy pajarin pidot nuo,
Mahla kultainen maljaan jäätyy,
„Mikä on taivaalla merkki tuo?“
Hymy huoleton huulilta häätyy.

Tanssijatyttöjen kulmilta
Viinin lehvät lemuavat putoo,
Sammuvat soihdut nurkissa,
Kauhun hämähäkit seittejä kutoo.

Tulevat tietäjät kaukomaan,
Merkkejä outoja kokoon tavaa,
Puistavat harmaita partojaan,
Arvoitusta ei ykskään arvaa.

Torkkuvat pitkäin pöytien taa,
Viisauksia vanhoja toistaa,
Paisuvat paperi pinkat vaan,
„Mene tekel!“ taivaalla loistaa.

Huhu kiertävi kansassa:
Kirjaimet öisin kiiluvat verta,
Että se aika on ovella,
Jolloin ne lapsikin lukee kerta.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

ALPO NOPONEN, *Ensimäiseltä kymmeneltä.* Porvoossa 1905, Werner Söderström 73 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

Emme tiedä, minkälaista lukijakuntaa Alpo Noponen lie ajatellut novelleilleen „Ensimäiseltä kymmeneltä", mutta useat seikat viittaavat mielestämme siihen, että se etupäässä on oleva nuorison kirja. Jo aiheet sellaisinaan herättänevät paremmin lasten kuin aikuisten mielenkiintoa, koska ne kaikki ovat lasten maailmasta otetuita. Mutta myöskin taiteellisessa käsittelyssä huomaa piirteitä, jotka tuntuvat todistavan, että tekijäkin on kirjoittaessaan pitänyt pääasiallisesti nuorisoa silmällä. Yleinen kielen käyttö, lauseiden rakennus ja muut tyylilliset ominaisuudet ovat melkoisen yksinkertaisia, joskus ehkä liiankin havainnollisen kuivia, niin että muutamilla kertomuksilla on jonkinmoinen alkeislukukirjan maku. Tätä vahvistaa vielä useimpien tarinoiden lopussa oleva sens moral, opettava johtopäätös, jolle edellä kerrottu tapaus on ikäänkuin valaisevana esimerkkinä. Onko tällainen tarkoitusperäisyys ollut kirjoittajalla itsetietoisena päämääränäkin vai johtuuko se kenties vaistomaisesti hänen jokapäiväisestä ammatistaan opettajana, ei käy kertomuksista oikein selville.

Toiselta puolen on kernaasti myönnettävä, että kertomatavan koruttomuus on yksinkertaisten aiheiden mukainen. Ja näistä emme tahtoisi sanoa moitteen sanaa. Onhan tunnettu, miten lukeva nuoriso herkuttelee kaiken maailman rosvoromaaneilla ja muilla romantisilla seikkailukirjoilla turmellen siten vähitellen sekä kuvansa elämästä, että myöskin kirjallisen

makunsa; on siitä syystä sangen terveellistä, että sille joskus tarjotaan ankaran, koristelemattoman todellisuuden ruisleipääkin sulatettavaksi. Ja varsinkin nykyään on sille kasvattavata oppia yhä paremmin tuntemaan, minkälaista on ollut ja vieläkin on köyhälistön elämä maaseudulla, missä sekä ruumiillinen että varsinkin henkinen ravinto lienevät sentään vaikeammin saavutettavissa kuin kaupungissa. Luulisimme, että tällainen nuorisokirjallisuus voisi ainakin jossain määrin edistää sitä eri kansanluokkien keskinäistä ymmärtämistä ja lähentymistä, jota meillä nykyään niin kipeästi kaivataan.

Tältä kannalta arvostellen tahtoisimme puolestamme myöntää Alpo Noposen kertomuskokoelmalle suuremman merkityksen kuin mikä sillä puhtaasti kirjallisena taidetuotteena voi olla.

F. L.

Iivo Härkönen, *Syystarinoita korvesta.* Porvoossa 1905, Werner Söderström 105 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Jos vertaa Iivo Härkösen „Syystarinoita“ hänen ensimäiseen kertomuskokoelmaansa, joka ilmestyi v. 1904, huomaa hänen kehityksessään melkoista edistystä. Esikoisnovelleissa oli aineellinen puoli enimmäkseen voitolla, karjalaisen elämän ja luonnon erikoisomituisuudet olivat siinä määrin kahlehtineet kirjailijan, että ainakin muutamissa kuvauksissa taiteellinen eheys oli saanut väistyä puhtaasti kansatieteellisen intressin tieltä. „Syystarinoissa“ on aiheen ja muodon keskinäinen suhde paljon paremmin punnittu. Ne ominaisuudet — voimakas karjalainen väritys, sanontatavan suppeus ja kuitenkin rikas ja ilmeikäs kieli —, joiden idut jo ensimäisessä kokoelmassa olivat havaittavissa ja joista luulisimme Iivo Härkösen omintakeisen kirjailijaluonteen etupäässä voivan kehittyä, ovat huomattavasti varttuneet ja käyneet itsetietoisemmiksi.

Karjalan korpien povessa on elossa vielä sitä ikivanhaa panteistista luonnonmystiikkaa, jonka tunnemme muinaisista runoistamme, mutta joka muualla jo on melkein jäljettömiin häipynyt. Luonto ei ole eloton, ihmisen ulkopuolella oleva erikoinen maailma, vaan olento, jolla on hyvät ja pahat tuulensa ja joka tuhansin sitein kietoutuu ihmisen elämään ja kohtaloihin. Se on „état d'âme“, sieluntila, kuten on sanonut sveitsiläinen runoilija Amiel. Tällaisena esittää sitä myöskin Iivo Härkönen; varsinaisten maisemamaalausten asemesta hän näyttää meille minkälaisena se kulloinkin kuvasteleikse ihmisen rinnassa, hänen mielentiloissaan ja tunnelmissaan. Erinomainen esimerkki on kokoelman ensimäinen kertomus „Korven kolme ääntä“. Siinä kuvataan, mitenkä tuo luonnon salaperäinen tenho säilyttää mahtinsa sellaisenkin mielen yli, jossa uudem-

man ajan sivistys on saanut epäilyksen vanhaan uskoon herätetyksi. Samanlainen käsitys luonnosta vilahtaa myöskin tarinoissa „Lauluoppi“ ja „Jumalanviljan polttaja.“

Erikoisena taiteellisena ansiona ja ilahuttavana edistysaskeleena pitäisimme sitä seikkaa, että tekijä ei ole pannut pääpainoa ulkonaisille tapahtumille sellaisinaan, vaan etsinyt niille valaistusta sisältäpäin, toimivien henkilöiden sieluelämästä. Eikä tämä salonlasten sieluelämä ole niinkään köyhää ja kuivettunutta kuin ehkä syrjästä katsellen luulisi. Kertomuksesta „Vieras vaimo“, — joka muuten on sangen varmasti ja eheästi sommiteltu — ilmenee, että intohimojen ja siveellisten velvollisuuksien ristiriita voi raadella yhtä hyvin yksinkertaisen korvenkulkijan kuin sivistyneen kaupungineläjän rintaa. Onpa tämä taistelu luonnonlapsella usein kohtalokkaampikin.

Yleisvaikutus Iivo Härkösen „Syystarinoista“ on mielestämme se, että hänen kuvauksensa ovat siksi lupaavia, että niihin kannattaa kiinnittää sekä huomiota että toiveita. Aiheita on epäilemättä runsaasti tarjolla, ja tuntuu siltä kuin olisi hänellä jo oma erityinen tapansa niitä katsella ja myöskin niitä taiteelliseen muotoon muovaella.

F. L.

Helmi Setälä, *Mennyt päivä.* Helsingissä 1906, Otava. 153 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Otin käteeni Helmi Setälän uuden novellin jonkinlaisessa kysyvässä mielentilassa — muistin hyvin vielä „Kansan hyväksi“ ja „Surun lapsen.“ Sujuva ja tyyni kirjoitustapa, psykologia ei tosin hämmästyttävä syvyydellään tahi vivahdusrikkaudellaan, mutta jokseenkin paikalleen osattu, kertomus kulkee ja edistyy luonnollista rataansa — kas siinä huomattavimmat piirteet tekijättären kirjailijakuvassa. Että jälkimäisessä novellissa rakenne oli taiteellisemmin sommiteltu ja sen taustana oli tummakko, surunvoittoinen tunnelma, sitäkään en ole unhottanut.

Entä Mennyt päivä? Se ei erikoisesti eroa edeltäjistään. Siitä voi sanoa, että se on hyvin (= huolellisesti) kirjoitettu, mutta ei myöskään muuta. Siitä jää niin vähä jäljelle, kun sen on lukenut, niin, ei edes mitään erikoista, määrättyä mielialaakaan, ei mitään myötätuntoa tahi vastenmielisyyttä sen henkilöitä kohtaan. Lukija on jotenkin kylmä, koskematon. — Sentähden, että aihe on liiaksi järjellä sommiteltu, liian vähä sydämellä tunnettu. Sentähden, että vain personallisesti eletty ja tunnettu voi luoda sydäntä sykäyttävää runoutta. Sentähden, että vain sana, jolla lausujansa sielussa on sisäinen vastineensa, voi vakuuttaa. Kaikki muu on kuori ilman sydäntä. Kaikki probleemit ja elämänkysy-

mykset ovat tyhjiä, kylmiä ajatuskonstruktsioneja, ellei tekijä niihin ole puhaltanut omaa elävää henkeänsä.

Kertomuksen „minä“ on nuori nainen, joka on elänyt ilottoman lapsuuden varakkaassa, mutta kolkossa kodissa. Tekijä rakastaa nyt kerta kaikkiaan päiväkirjamuotoa novelleilleen — sentähden tämäkin nuori nainen pitää päiväkirjaa elämästään. Ja sama resigneerattu alakuloinen pohjasävy on näissä muistiinpanoissa tyttövuosista alkaen siihen asti kun hän keski-ikäisenä kuolee. Uskottavaako? Hänessä on taiteilijataipumuksia, viulu kädessä hän tahtoo valloittaa maailman. Ja hän lähtee tietysti maailmaan, ulkomaille, konservatorioon. Täällä hän kohtaa „hänet“, lahjakas, tulinen, mustatukkainen — tietysti! Lyhyt Don-Juan-satu on sittekin paraita kohtia kirjassa, siinä on tavallista enemmän vauhtia ja välittömyyttä. Tulos tästä suhteesta on lapsi ja murrettu sydän. Don-Juan katoo näyttämöltä ja aika sekä Norjan tunturi-ilma parantavat vähitellen nuoren äidinkin sydänhaavat. Parantumista edistää tehokkaasti „hän“ n:o 2 — nimetön nuorimies, joka ei kuitenkaan ole yhtä kaunis kuin edeltäjänsä — he keskustelevat elämästä ja siveydestä, kunnes huomaavat, että heidän ystävyytensä onkin muuttunut rakkaudeksi. Mutta lapsi — niin: se on heidän välillään. Jälkimäinen „hän“ ei siitä mitään tiedä. Ja kun nainen eräänä iltana tunnustaa entisyytensä, lähtee mies ijäksi pois — naisen elinijäksi. Kirjeessä hän ilmoittaa, että naisen on valittava: hän tai lapsi! Ja nainen, jonka äidintunteet nyt vasta heräävät, valitsee lapsen. Vasta sitte kun kuolema on tehnyt tehtävänsä, palaa mies, lukee nämä päiväkirjan lehdet, kuten vainaja on tahtonut, huomaa tuominneensa häntä väärin ja pyytää tyttäreltä anteeksi. Lupaa sovittaa hänelle, mitä äitiä vastaan rikkoi. Sitte kulkee hän hautausmaalle, polvistuu kummun juurelle ja kätkee kasvonsa sen kukkasiin. „Ja hiljalleen laskeutuu maahan yön musta vaippa.“ Sama vaippa, joka sovittavasti on peittänyt niin monta lemmentragediaa ennen. . . .

Kertomuksesta on eliminoitu pois kaikki ulkonainen, kaikki tapaukset ja toiminta, se liikkuu vain sisäisen elämän tihennetyssä ilmapiirissä, mutta sen kautta se on menettänyt verevyyttään ja vaikuttavaisuuttaan. Näiden ihmisten sielunliikkeet ovat näet vailla luonnollista taustaansa — ulkonaista todellisuutta; ne liikkuvat jotenkin niinkuin tekijä tahtoo, niin, niinkuin niiden tätä juonta varten *täytyy* liikkua. Ne eivät vaikuta lukijaan, kuten todellisuus itse, vakuuttavasti. Siinä myös syy minkätähden mitään selväpiirteistä luonnekuvaa ei jää lukijalle — hän ei ymmärrä minne koko henkilö katosi, kun hän pääsi kirjan loppuun!

Rva Setälän tyyli on n. s. yleistä kirjakieltä, vähän siinä on personallisia, yksilöllisiä aineksia. Se on yksitoikkoisen tasaista ja huolellista, sanat ovat ikäänkuin kaikki valikoituja saman mitan mukaan, ja

niiden herättämät mielikuvat ovat yhtä harmaan yksivärisiä. „Sanat tapaavat käsitteensä jotakuinkin“, mutta tätä tyyliä lukiessa ei koskaan saa tuntea sitä iloa, joka mielen valtaa, silloin kun kirjailija on löytänyt sen oikean, sen ainoan oikean sanan, joka „naulaa“ käsitteen, joka sisäiselle silmälle avaa yhtä uuden, ihanan ja ihmeellisen näkölinjan kuin valon heittäjä pimeässä yössä ulkonaiselle.

Tahdon olla rehellinen kirjailijatarta ja itseäni kohtaan ja jätän siis kirjoittamatta sen viime lauseen, jossa arvostelija tekee tavanmukaisen kumarruksensa ja muutamilla epämääräisillä ja konditsionaalisilla mainesanoilla koettaa hyvittää arvostelunsa vähemmin edullista tulosta.

Y. K.

Elämäkerrallista kirjallisuutta.

G. Rein, *Juhana Vilhelm Snellman.* Kansalle kertonut — —. Helsingissä Ylioppilaiden keskusteluseura. 94 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Tämä lyhyt ja yleistajuinen esitys Snellmanin elämästä on ylioppilaiden keskusteluseuran aloitteesta ilmestynyt Snellmanin satavuotisjuhlaan. Se on ensimäinen „Ylioppilaiden keskusteluseuran julkaisuja“.

Epäilemättä tällainen lyhyt yleistajuinen esitys Snellmanin elämästä on nykyisinä päivinä tervetullut julkaisu. Ne joilla ei ole tilaisuutta lukea Th. Reinin suurenmoista, tarkkapiirteistä Snellmanin elämäkertaa, saavat tästä julkaisusta lyhyen ja asiallisen esityksen suuren kansallissankarimme monipuolisesta elämästä.

Tohtori G. Reinin esitys on historioitsijan tyyneydellä ja asiallisuudella kirjoitettu. Kirjoittaja nähtävästi tahtoo antaa historiallisen, objektivisen kuvan siitä suuresta henkilöstä, joka on hänen kuvattavanaan, eikä syrjäydy aineensa johdosta esittämään tarpeettomia sivumietelmiä tai asiattomia letkauksia. Samalla hän pyrkii tekemään lukijalle selkoa siitä historiallisesta taustasta, jonka pohjalta Snellmanin elämäntoiminta esiintyy.

Yleensä on mielestäni tekijä sangen ansiokkaasti suorittanut tehtävänsä. Hän on saanut rikkaan aineistonsa mahtumaan 94 sivulle. Esitys olisi kenties käynyt lukijalle yleiskatsauksellisemmaksi, jos tekijä olisi kunkin erityisen luvun päällekirjoitukseksi pannut parilla sanalla osoitetun viittauksen luvun sisällykseen sekä kuvattavaa kehityskautta vastaavat vuosiluvut. Saattaa myös huomauttaa, että esitys, etupäässä luultavasti suppeuden vuoksi, ei anna täysin selvää kuvaa historiallisten ajanjaksojen vaihteluista. Ainakin tuntuvat ne viittaukset, joita tekijä antaa 19:nnen vuosisadan aatteellisiin ja valtiollisiin virtauksiin, jossakin määrin häilyviltä eivätkä riittävän selväpiirteisiltä (vrt. esim. sivuja 4 ja 26). Joitakin pienempiä stilistisiä muistutuksia saattaisi myöskin tehdä. Niinpä

tekijä ei osaa välttää sitä liiallista „löytyy“ sanan käyttämistä, joka näkyy käyneen monelle muullekin suomen kielen viljelijälle tavaksi. On todella oikeutettua, niinkuin muudan „kielen ystävä“ teki Helsingin Sanomissa muutamia päiviä ennen Snellman-juhlaa, lausua varoitus „löytyy“ sanan liiallista viljelemistä vastaan. Muutoin saanemme kohta nähdä painettuna sellaisenkin suomalaisen korvissa mahdottomalta kuuluvan lauseen kuin „Jumala löytyy“. Tahdon vielä esittää yhden pienen muistutuksen, koska se kohdistuu muihinkin, jotka Snellmanista suomeksi kirjoittavat. Snellmanin julkaiseman aikakauskirjan nimi oli Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning (kirjallisuuslehti yleistä kansalaissivistystä varten) eikä niin ollen ole syytä suomenkielisessä esityksessä puhua Litteraturblad*et*ista, vaan Litteraturbladista. Ikävä painovirhe on „Maa*n*miehen ystävä“ pro „Maamiehen ystävä“.

Muistutukseni ovat siis vähäpätöisiä, mutta en ole tahtonut olla niitä tekemättä, koska mielestäni „kansalle“ aiottua Snellmanin elämäkertaa on tarkasti arvosteltava. Muistutukset eivät ole sellaisia, että ne estäisivät tarkoitukseensa suosittelemasta kirjaa, joka lyhyesti ja asiallisen tyynesti esittää suurta ainettaan. Tekijä antaa kuvattavansa suurmiehen astua esiin omine luonteenomaisine piirteineen, mutta osoittaa samalla, mitä hän näissä piirteissä itse puolestaan eniten ihailee. Ne piirteet ovat Snellmanin rakkaus vapauteen ja lailliseen järjestykseen. Nämä piirteet yhdistyneinä ovatkin Snellmanin luonteelle ja työlle ominaisia, ja ne sopivat erittäinkin sellaisen kirjoittajan ihailtavaksi, joka ylioppilasyhdistyksen aloitteesta on ryhtynyt kertomaan Snellmania kansalle.

Z. C.

Luonnontiedettä.

POUL LA COUR ja J. APPEL. *Maailman rakenne ja luonnon voimat.* Vipusten kirjoja N:o 1. Otava, 1901—1906.

Kysymyksessä oleva teos, jonka tanskalainen nimi on „Historisk fysik“, ei suinkaan ole fysikan historia tavallisessa merkityksessä. Se on päin vastoin fysikan oppikirja, vaikka sen esitystapa suuressa määrin poikkeaa siitä mitä tavallisissa oppikirjoissa tavataan.

Fysikan oppeja on totuttu esittämään niin lyhyesti kuin mahdollista järkähtämättömien dogmien muodossa. Tämä tavallisten oppikirjain muoto on seuraus siitä vähästä tuntimäärästä, mikä meidän kouluissamme on fysikan opetukselle suotu. Semmoinen opetus tulee kuitenkin kuivaksi ja moni oppilas, joka osaa oppikirjansa ulkoa, ei laisinkaan tunne luonnonilmiöitä, kun hän ne todellisuudessa näkee. Tämä riippuu siitä, ettei hänen tietojaan ole luonnonmukaisella tavalla kehitetty.

„Maailmanrakenne“ seuraa vallan toista esitystapaa. Se opettaa fysikkaa sillä tapaa, kuin ihmiskunta on sitä oppinut. Kirjan tekijät luovat meille kuvan fysikan alalla työskenneistä henkilöistä, heidän kokeistaan ja heidän taisteluistaan. Kirjassa näytetään, mihinkä johtopäätöksiin luonnonvoimien suhteen nämä henkilöt ovat tulleet, ja nuori lukija voi seurata niitten ajatuksen kulkua.

Tämmöinen opetus on omansa herättämään halua fysikan tutkimiseen. Lukija koettaa tarkastaa, ovatko kokeet sitovia ja missä määrin johtopäätökset ovat oikeutettuja. Hänessä herää halu uudistaa näitä tutkimuksia voidaksensa tulla aivan vakuutetuksi tuloksista ja hänessä herää siten se fysikon henki, joka yksin voi tuottaa todellisia hedelmiä.

Romaani viehättää sen tähden että lukija voi seurata tapausten kulkua. Hän voi lukiessaan koettaa ennustaa kuinka tapaukset kehittyvät. Tieteellinen kirja huvittaa samaten, kun se saa lukijan seuraamaan tieteellisen lain keksimistä, saa hänet itse niin sanoakseni uudestaan keksimään luonnon lait. Ne tiedot, jotka lukija tämmöisestä kirjasta saa, ovat paljon elävämpi sielun aarre kuin ulkoa opittu dogmi. Tämmöinen opetustapa vaatii aikaa, mutta tulokset vastaavat varmasti ajan hukkaa.

„Maailmanrakenne“ on kansallemme arvokas kirja, mutta se on yhtä arvokas jokaiselle opettajalle, joka tästä kirjasta voi saada runsaasti aineksia huvittaaksensa oppilaitaan ja herättääksensä heissä halua fysikan tutkimiseen. Kirjaa ei siis syyttä ole otettu vaatimuksiin filosofian kandidaattiarvoa varten fysikassa. Se on suositettava jokaiselle, joka vain yleisen sivistyksen nimessä tahtoo tutustua siihen luontoon jossa hän elää.

„Maailman rakenne“ on muissakin suhteissa merkillinen kirja suomalaisessa kirjallisuudessa. Muutamia vuosia sitten lausui eräs saksalainen kansantajuisen luonnontieteellisen kirjallisuuden tutkija, että saksalaiset kansankirjat ennenaikaan käännettiin ruotsiksi noin neljäkymmentä vuotta sen jälkeen kuin ne Saksassa olivat ilmestyneet ja neljäkymmentä vuotta ruotsalaisen käännöksen ilmestymisen jälkeen annettiin sama kirja ulos suomenkin kielellä. Niin ei nyt ole ollut asian laita. Kysymyksessä oleva teos on ensiksi tullut käännetyksi suomeksi ja olisi jo viisi vuotta ollut suomalaisessa puvussa, ennenkuin se ilmestyi saksankielisenä, jollei vaikeuksia kustannuksen suhteen olisi syntynyt.

Omituisen esitystapansa kautta on Historisk Fysik herättänyt kaikkialla suurta huomiota. Se tulee ilmestymään jokaisella kultuurikielellä ja meillä on silloin se kunnia, että sen arvo ensin huomattiin Suomessa.

Suomalaiseen painokseen on tehty muutamia muutoksia, jotka ovat meidän olojemme vaatimat. Alkuperäisen tähtikartan sijaan on kirjaan

liitetty erittäin selvä ja hyvin painettu värillinen tähtikartta. Suomennos, josta ensi osa on maisteri J. A. Englundin ja toinen osa herra Y. Tuomikosken työtä, on hyvä ja kansantajuinen.

G. Melander.

Oppikirjoja.

HANNA FAVORIN, *Maantieteen opetus.* Käsikirja kansakoulunopettajia varten. Porvoossa 1905. Verner Söderström. VII +305 siv. 8:o. Hinta 3: 25.

Ennen olen Valvojassa jo kosketellut Maikki Fribergin maantiedettä. Toinenkin naistieteilijä, neiti Hanna Favorin on viime vuonna esiintynyt maantieteellisen oppikirjan tekijänä. — Aikaisemmin on hän kirjoittanut maantieteen oppikirjan kansakoulun oppilaita varten. Kysymyksen alainen teos on aiottu täydentämään kansakoulunopettajien tietovaroja.

Teoksen sisällys näyttää olevan hyvin monipuolinen. — Siinä esitetään maantieteen historiikin pääpiirteitä, jonka yhteydessä Suomea koskevalle osallekin omistetaan muutamia sivuja. Fyysilliselle ja biologiselle maantieteelle on myöskin suotu laajanlainen osa. Yleismaantieteellistä puolta edustaa kokonaista 21 kuvausta. — Varsinkin kansakouluissa tuottaa opetusvälineitten hankkiminen ja niiden käyttäminen useinkin hankaluuksia. Helpoittaakseen tätäkin puolta maantieteen opetuksesssa on kirjan tekijä puhunut niidenkin käyttämisestä. Maantieteen opetusopillista puolta kosketellaan myöskin. Sitäpaitsi on kirjassa vielä koko joukko liitteitä tilastollisine numeroineen ja sanaselityksineen.

Jos vertaamme tätä teosta Maikki Fribergin maantieteen käsikirjaan, niin on työ tässä monessakin suhteessa huolellisempaa. Se tapa, millä asiat esitetään, puhuu jo sen puolesta, että tekijä hallitsee ainakin suureksi osaksi kysymyksenalaista tiedettä — ja pitäisihän tekijän monivuotisen kokemuksen suomalaisen jatko-opiston maantieteen opettajana olla takeena tästä. — Teoksen monipuolisuus ehkä sittenkin on vaikuttanut sen, etteivät kaikki asiat ole samalla tarkkuudella esitettyjä ja vielä haittaa teosta sekin, että monet käytettävänä olleet lähteet ovat vanhentuneita.

Kirjan sisällyksestä ja jäsentelystä mainitsin jo pääpiirteet. Tähän nähden toivoisin johonkin määrin muutosta. Pohjoisista napamaista on kyllä kuvaus, mutta ei eteläisistä. Hyvällä syyllä olisi voinut kuvauksen otsakkeena olla esimerkiksi „napamaat“ ja mainita eteläisistäkin jotain, sillä eroavathan ne pohjoisista napamaista monessa suhteessa. Indian kasvullisuudesta on puhuttu eri kuvauksessa ja tropillisista met-

sistä toisessa. Mukavinta tässäkin olisi ollut asettaa molemmille sama päällekirjoitus, sillä onhan Indian kasvullisuudessa pääaineksena juuri tropilliset metsät. Fyysillisen maantieteen yhteydessä yhdistää tekijä historialliseen geologiaan opin kivennäisistä ja vuorilajeista, vaikka se geologisissa oppikirjoissa luetaan dynamiseen geologiaan. Historialliseen geologiaan näet kuuluvat maapallomme eri kehityskaudet.

Mielestäni on maantieteen pääperusteena pidettävä se seikka, että kaikki maapallomme alueet, olivat ne sitten merta tai maata, ovat yhtä tärkeitä. Kirjan tekijä näyttää kuitenkin olevan sitä mieltä (sivu 5), että $^1/_3$ vanhasta maailmasta olisi koko maapallon tärkein ja edullisin alue. Matemaatisen maantieteen yhteydessä puhutaan „mercatorprojektsionista" ja sanotaan, että tässä „pallo on muutettu lieriöksi". Asia on kuitenkin niin, että pallo projisieerataan sen ympäri siten asetetulle lieriölle, että se tangeeraa palloa ekvaatorin kohdalla. Vähän myöhemmin mainitsee tekijä paralellipiirien suurenevan napoihin päin mercatorprojektsioniin tehdyissä kartoissa. Kun paralellipiirit ovat ekvaatorin suuntaisia viivoja, niin ne eivät voi suureta, vaan niiden välit kyllä suurenevat. Puhuttuaan leveysasteitten liioitellusta pituudesta jatkaa tekijä: „etäisyydet ja pintasuhteet eivät siis ole todellisia näissä kartoissa". Ekvaatorilla, jossa lieriön ajatellaan tangeeraavan palloa, täytyy niinhyvin etäisyyksien kuin pintasuhteittenkin olla todellisia. Vielä huomautetaan siitä, ettei napoja ole ensinkään kuvattu tähän tapaan tehtyihin karttoihin. Muussa tapauksessa niitä ei voikaan kuvata, kuin jos kaksi yhdensuuntaista suoraa leikkaisivat toisiaan, joka tietenkin on mahdottomuus. Epäjohdonmukatsuuttakin on tekijä käyttänyt esim. sivulla 58 merien syvyyksistä puhuttaessa, kun Kermandec-saarten pohjoispuolella olevan haudan syvyys on ilmaistu täsmälleen metreissä (9427), jotavastoin Marianien eteläpuolinen syvänne on vain sadoissa metreissä (9600). Metrilleen on viimeksi mainitussa paikassa löydetty 9636 metrin syvyinen paikka. Merivirroista puhuttaessa sanotaan niitä tuulten, veden erilaisen lämmön ja siitä riippuvan haihtumisen ja painon synnyttävän. Eiköhän asia ole kuitenkin niin, että merivirtojen syntymiseen vaikuttavat auringon lämpö ja veden ominaisuus laajeta lämmössä. Tuulet ovat vain suunnan muuttajina samoin kuin maapallon kiertoliike ja vastaantulevat mannermaat. Merivirtojen väri ei myöskään riipu yksinomaan veden suolapitoisuudesta, vaan useasti planktonista, joka monastikin saattaa veden näissä ruskeankin väriseksi. Sivulla 65 nimittää tekijä nousuvettä luoteeksi ja pakovettä vuokseksi, pitäisi kaiketi olla päinvastoin. Sivulla 69 sanotaan kivennäisten eli mineraalien olevan „epäorgaanillisia" kemiallisia yhdistyksiä. Kivennäiset voivat olla yksinkertaisiakin aineita, joten yllä oleva määritys ei siis ole täydellinen. Meikäläisistä n. s. Imatran kivistä ei vielä ole voitu näyttää toteen, olisivatko ne eläin-

jäännösten aiheuttamia kalkkipalttaantumia, kuten tekijä väittää. Itä-Indian kasvullisuuden yhteydessä mainitaan opiumiakin, jota muka valmistettaisiin kypsymättömien kukkanuppujen nesteestä. Asia lienee kuitenkin niin, että sitä valmistetaan hedelmäkodasta saadusta nesteestä.

Luetelluissa lienee jo kylliksi esimerkkejä kirjan varjopuolista, jotka suureksi osaksi häiritsevät kirjan antamaa kokonaisvaikutusta.

L. Helle.

Yhteiskunnallista kirjallisuutta.

ENRICO FERRI, *Sosialismi ja uuden ajan tiede.* Suomentanut Yrjö Sirola. Oulussa 1905, Reino Drockila. 112 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Ilmoitettavanani oleva italialaisen rikosoikeuden tutkijan Enrico Ferrin kirjanen ilmestyi italian kielellä jo toista kymmentä vuotta sitten. Sen pohjana oli esitelmä, jonka tekijä v. 1894 piti Milanossa sosialismin ja tieteen suhteista toisiinsa. Tätä nykyä Enrico Ferri, joka vasta mainittuna vuonna liittyi sosialistiseen puolueeseen, on Italian sosialidemokratian huomattavimpia johtajia.

Tekijä tarkastaa sosialismia erityisesti darvinismin, kehitysopin ja sosiologian kannalta koettaen todistaa, että sosialismi sellaisena kuin se esiintyy Marxin teoriassa, siis n. s. tieteellinen sosialismi, on täydessä sopusoinnussa kaikkien nykyaikaisen tieteen tulosten kanssa.

Paljon on aikanaan kiistelty varsinkin darvinismin ja sosialismin suhteesta. Useat etevät darvinistiset luonnontutkijat, etupäässä Häckel, ovat väittäneet, että darvinismia ja sosialismia voi sovittaa toisiinsa yhtä vähän kuin tulta ja vettä. Olkoon darvinismi mitä tahansa, sanoo Häckel, sosialistinen se ei ole; darvinismin mukaan kehitys pikemmin käy aristokraatiseen kuin demokraatiseen, sosialistiseen suuntaan. Ferri puolestaan osoittaa yksityiskohtia myöten, kuinka paikkansa pitämätön tämä väite on ja kuinka se perustuu pintapuoliseen ja väärään käsitykseen siitä, mitä sosialismi oikeastaan on. Hän huomauttaa sitä paitse, että jos nämä uudenaikaisen ajattelun molemmat päävirtaukset ovat kyenneet rinnakkain tunkeutuessaan eteenpäin voittamaan sen kiivaan vastustuksen, joka heti nousi tieteellisen taantumuksen taholta, jos niiden itsetietoisten kannattajain rivit laajenevat päivä päivältä, niin osoittaahan jo sekin, että ne eivät voi olla sovittamattomat ja vastakkaiset.

Yhtä vähän kuin darvinismi, yhtä vähän on kehitysoppi ristiriidassa tieteellisen sosialismin kanssa. Viimemainittu ei oikeastaan ole, huomauttaa tekijä, muuta kuin kehitysteoriain loogillista ja johdonmukaista sovittamista yhteiskuntakysymyksen alalle. Tässä kirjansa osastossa tekijä m. m. käsittelee yhteiskunnallisen kehityksen ja yksilöllisen

vapauden keskinäistä suhdetta. On väitetty, että sosialismi on tuleva uudeksi tyranniuden muodoksi ja että se on tuhoava kaikki vapauden siunaukset, jotka viime vuosisata suurella vaivalla on hankkinut suurten uhrausten ja kovan marttyyriuden kalliilla hinnalla. Tätä vastaan tekijä jo darvinismista puhuessaan puolestaan huomauttaa, että sosialismi päinvastoin, samalla kuin se pyrkii hankkimaan jokaiselle ihmisarvoisen elannon, on takaava jokaisen personallisuudelle mitä suurimman toimintavapauden. Sitä paitse on tekijän mukaan olemassa sellainen kehitysteoriaan perustuva laki, jonka mukaan ei mikään yhteiskunnallisen ja luonnollisen kehityksen vaihe tee tyhjäksi edellisen asteen olennaisuuksia, vaan pitää kiinni kaikesta, joka on elinvoimaista tässä edellisessä vaiheessa poistaen ainoastaan sen tuhoisat ja patologiset ilmaukset. Varsin valaiseva on tekijän esitys kehityksen (evolutsionin) ja kumouksen (revolutsionin) käsitteistä. Yhteiskunnallisen muutoksen toimintatapoja ovat kehitys, kumous, kapina ja väkivallanteot yksityisiä henkilöitä kohtaan. Kehitys esiintyy noissa alituisissa välttämättömissä pikkumuutoksissa, joita jokainen päivä tuo mukanaan. Kumous, joka ei suinkaan ole sama kuin väkivaltainen mullistus, on tekijän mukaan edellä käyneen kehityksen loppu. Kehitys ja kumous ovat, sanoo hän, inhimillisessä yhteiskunnassa fysiologisia, mutta kapina ja väkivalta, joiden vaikutus yhteiskunnalliseen kehitykseen on hyvin vähäinen, patologisia ilmiöitä. Tämän yhteydessä tekijä myöskin selvittää sitä eroitusta, joka on olemassa sosialismin ja anarkismin välillä.

Tekijän esitys on suppeata, mutta siitä huolimatta yleensä helppotajuista. Muutamissa kohdin esiintyvä epäselvyys lienee pantava suomennoksen laskuun. Tällä hetkellä, jolloin sosialismi ja yhteiskunnalliset kysymykset ovat eri piireissä vilkkaan huomion esineenä, on Ferrin ansiokas kirja pidettävä erittäin tervetulleena lisänä vielä verrattain köyhään suomalaiseen sosialistiseen kirjallisuuteemme.

J. F.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Eduskunnanmuutos. — Mitä tehtävää on vielä nykyisellä eduskunnalla? — Ristiriita. — Lisä kielikysymyksen selvittämiseen.

Tuskin on historiassa toista esimerkkiä siitä, että niin suuri muutos kuin mikä meillä näinä päivinä on eduskunnassa hyväksytty, on voinut tapahtua rauhallisella tavalla. Siirtyminen ikivanhasta nelikamarisesta säätyeduskunnasta, jonka ovat muodostaneet osaksi itseoikeutetut jäsenet, osaksi harvalukuiseen erityiseen virkamiesluokkaan kuuluvat, osaksi omaisuudenrajan ja luonnottoman ääniasteikon nojalla valitut, osaksi ääniasteikon nojalla ja välillisillä vaaleilla valitut maanomistajaluokan edustajat — siirtyminen tämmöisestä edustustavasta sellaiseen, jonka pohjana on yleinen, yhtäläinen ja välitön äänioikeus miehille ja naisille sekä yksikamarijärjestelmä, on todellakin niin suuri hyppäys, että suurempaa tuskin säännöllisen lainsäädännön kehyksissä voi ajatella.

Sanoin että tämä muutos on tapahtunut rauhallisella tavalla, ja niinhän on todella asian laita, sillä vaikkakin ottaa suurlakon tapahtumat lukuun, ei missään tapauksessa ole verta vuodatettu eikä väkivaltaa käytetty. Mutta sittenkin saattaa kysyä, onko tämä muutos ollut vallankumouksen vai kehityksen, revolutsionin vai evolutsionin tulos. Niissä hautajaispuheissa, joita vanhalle nelijakoiselle eduskunnalle sekä sanomalehdistössä että muuten on pidetty, on pääasiallisesti kaikunut kaksi pohjasäveltä: toiselta puolen on puhuttu siitä suurenmoisesta uhrauksesta, jonka Suomen valtiosäädyt ovat tehneet vapaaehtoisesti luopuessaan vallastansa, toiselta puolen taas on lausuttu että „pakko, rautainen pakko“ se on tämän päätöksen aikaansaanut.

Ne, jotka näin puhuvat, ovat kummatkin tavallaan oikeassa, mutta myös kummatkin — väärässä.

On selvää että meidän edustuslaitoksemme ei pitkään aikaan ole vastannut yhteiskuntamme rakennetta — niin hyvää työtä kuin vanha eduskunta enimmäkseen onkin lainsäädännön alalla tehnyt. Se saattoi jossakin määrin vielä 1860-luvulla, kun valtiopäiväjärjestys hyväksyttiin, edustaa yhteiskunnassa esiintyviä pyrintöjä, mutta kuluneiden neljänkymmenen vuoden kehitys on yhteiskunnan rakenteen kokonaan muuttanut ja valveuttanut ne kansankerrokset, jotka vielä 1860-luvulla ja kauan sen jälkeen olivat ilman valtiollista tietoisuutta. Ja koko tänä kuluneena aikana ei tehty valitsijakunnan kokoonpanoon mitään muuta mainittavaa

muutosta kuin v. 1879 tapahtunut porvarissäädyn valitsijain melkoinen laajennus. Ehdoitetut verrattain vähäpätöiset parannukset äänioikeusoloihin (10 tai 15 äänen asettaminen ääniasteikon loppukohdaksi porvarissäädyn vaaleissa sekä pienet äänioikeuden laajennukset) raukesivat puolueeripuraisuuden vuoksi; viime valtiopäivillä esillä ollut suurisuuntaisempi äänioikeuden laajennus ja asteikon hävittäminen porvaris- ja talonpoikaissäädyn vaaleissa raukesi tunnetuista syistä. Mitään perinpohjaisempaa muutosta ei ole yritettykään; niistäkin, jotka semmoista toivoivat, se näytti mahdottomalta sekä sisäisten puoluevastakohtain että myös maamme ja keisarikunnan välien vuoksi.

Mutta kaiken tämän ohessa tapahtui kehitys hiljalleen ihmisten mielissä. Kymmenääninen asteikko ei voinut herättää mitään innostusta kenessäkään ja siitä täytyi vähitellen kaikkien luopua. Monet ajattelivat jonkinlaista yhdistettyä sivistys-, ikä- ja avioliittoasteikkoa Belgian malliin, mutta tämäkin asteikko, joka jo pääsi senaatin ehdoitukseen asti, raukesi mielissä ennenkuin siitä edes ehdittiin arm. esitystä tehdä. Kun viime valtiopäivillä arm. esityksessä oli ehditty siihen asti, että ehdoitettiin porvaris- ja talonpoikaissäädyn vaaleissa ääniasteikko hävitettäväksi, mutta omaisuusraja säilytettäväksi, olivat jo mielipiteet ehtineet yhtä askelta edemmä, omaisuusrajankin poistamiseen asti, jonka kaksi säätyä viime valtiopäivillä hyväksyi. Ja vihdoin, ennenkuin tätäkään ohjelmaa saatettiin ryhtyä toteuttamaan, oli mielipiteissä jo täysin selvinnyt että koko eduskuntalaitos oli muutettava yksikamarijärjestelmän pohjalle. Viimeksimainittu mielipiteiden käänne kävi kaikista pikaisimmin, ja tässä kohdin saattoi huomata kehityksen tavallaan saavan kumoukselliseen luonteen. Tämä oli kuitenkin varsin luonnollista. Kun edustusolomme olivat jääneet kauas taakse mielissä tapahtuneesta kehityksestä ja kauas taakse oikeuden vaatimuksista, alkoi vähitellen kaikille selvitä, ettei näitä oloja voitu muuttaa muulla tavoin kuin perinpohjaisella uudestiluomisella. Kuluneet onnettomuusvuodet olivat enemmän kuin mikään aikaisempi herätystyö saattaneet koko kansan valveille. Näinä vuosina oli myös „yläluokkalaisille“ selvinnyt, että Suomen kansan valtiollisen ja kansallisen olemuksen puolustaminen on kerrassaan mahdoton, jollei taisteluun saada kaikkia mukaan. Ja vihdoin vaikutti Venäjällä alkanut suuri demokraatinen liike voimakkaasti hyökyaalloillaan meikäläistenkin mieliin.

Tapahtuiko meillä tämä mielipiteiden kehitys ja käänne vapaaehtoisesti vai pakollisesti? Yleisen mielipiteen valtava siirtyminen saattaa tietysti yksityisen mielipiteeseen, joka on jäänyt yleisestä virtauksesta jäljelle, vaikuttaa ikäänkuin pakon tapaan, s. o. virta vie mukanaan yksityisen hänen tahtomattaankin. Mutta mitään muunlaista pakkoa en luule tässä esiintyneen. Epäilemättä ainakin verrattomasti suurin osa valtiopäivämiehiä tunsi aivan vapaasti, ainoastaan isänmaan parhaan vuoksi

äänellään kannattavansa eduskunnanmuutosta, jonka pääperusteet muissa säädyissä paitsi aatelissa hyväksyttiin äänestyksettä ja aatelissa 100:lla äänellä 8:aa vastaan.

Minkälaiseksi kokoonpanoltaan uusi eduskunta on muodostuva, on tietysti jokaiselle täydellinen arvoitus, kun ei maassamme vielä missään muodossa ole koeteltu valitsemista yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden perustuksella. Tämä seikka epäilemättä vaikutti sen, että suhteellinen vaalitapa niinkin helposti hyväksyttiin. Kun kukaan ei voinut ennakkolaskuja tehdä, saattoivat useimmat helposti yhtyä siitä, että oikeudenmukainen edustajain jako lopulta kuitenkin on jokaiselle varmempi turva kuin paraatkin toiveet kohtuuttomasta voitosta, jonka enemmistövaalit saattavat tuottaa sille puolueelle joka jollakin seudulla tai koko maassa pääsee enemmistöksi. Suhteellista vaalitapaa ovat meillä kyllä jo kauan ajaneet muutamat lämpösydämiset, oikeutta harrastavat kansalaiset, ja tämän vaalitavan olivat ohjelmaansakin ottaneet aikoinaan sekä nuorsuomalainen puolue että työväenpuolue.[1] Mutta kun asia oli toteutettava, niin nousivat melkoiset vaikeudet eteen, sillä suhteellinen vaalitapa, sen kun on tarkoituksena antaa melkoista tarkempi tulos kuin enemmistövaalien, muodostuu pakostakin vaikeammaksi kuin yleinen enemmistövaalitapa. Se vaatimus, että kaikkien kansalaisryhmien tuli saada samalla oikeudella olla vaikuttamassa eduskunnan kokoonpanoon, oli kuitenkin niin voimakas, ettei niissä piireissä, joissa asiata tarkemmin tutkittiin, ei eduskuntakomiteassa eikä perustuslakivaliokunnassa, enemmistövaalitapa saanut ainoatakaan ääntä puolelleen; erimielisyydet keskittyivät pääasiallisesti kysymykseen vaalipiirien suuruudesta — tosin kyllä tärkeä kysymys sekin, mutta kuitenkin määrätyissä rajoissa enemmän mukavuuskuin periaatekysymys. Enemmistövaalivaatimus tuotiin viime hetkessä esiin suomettarelaiselta taholta, jolla nähtävästi on esiintynyt taipumuksia ottaa näiden vaalien ajaminen varsinaiseksi ohjelma-asiaksi. Yritys, joka tehtiin ilmeisesti liian myöhään, raukesi ilman muuta. Liike, joka —

[1] Eräs tässä kaupungissa ilmestyvä viikkolehti »Raataja» on äskettäin koettanut selittää että suhteellisen vaalitavan ajaminen on lähtenyt ruotsinmielisistä; ruotsinmielisillä oli muka tässä asiassa kanta, sosialisteilla sitä ei ollut, sillä »vaivaisapu ja yhdenkolmattavuotiaat nuorukaiset ei riitä kannaksi», suomettarelaiset »tapailivat kantaa, mutta lopuksi eivät hekään nähneet muuta kuin suurempia ja pienempiä vaalipiirejä», ja nuorsuomalaisilla oli »tottelemisen mukava kanta». Asian todellinen laita on kuitenkin se, että puhumatta siitä, että professorit Vasenius ja Homén, jotka eivät ole ruotsinmielisiä, jo vv. 1893 ja 1894 ovat ajaneet suhteellisten vaalien asiata, sekä myös siitä, mitä mainitsimme nuorsuomalaisten ja työväenpuolueen ohjelmista, eduskuntakomiteassa eivät mielipiteet suhteellisista vaaleista ensinkään käyneet puolueita myöten ja että nimenomaan komitean ruotsinmieliset jäsenet aluksi olivat niihin nähden perin epäilevällä kannalla.

sen vuoksi että suhteellinen vaalitapa on verrattain vaikeatajuinen ja suo vähemmistöillekin sanansijaa — on maaseuduilla kokenut leimata nämä vaalit epäkansanvaltaisiksi, ei ainakaan toistaiseksi ole saanut mitään huomattavaa merkitystä.

Jokaiselle, joka avoimin silmin katsoi asemaa, oli selvä, että suhteellisen vaalitavan omaksuminen oli ainoa, mikä tällä kertaa takasi lain aikaansaamisen. Enemmistövaalitavan pohjalla ei mitenkään olisi voitu saada aikaan yksimielisyyttä säätyjen kesken. Ja jos olisi saatukin, olisi joka tapauksessa, jos tämä vaalitapa olisi hyväksytty, koko asian ratkaisu lykkäytynyt kenties kuinka kaukaiseen tulevaisuuteen, koska lakiehdoitukset silloin olisivat olleet olennaisesti uudestaan muodosteltavat. Ja siten syntynyttä viivytystä olisivat varmaan meille vihamieliset ainekset koettaneet käyttää koko asian tyhjäksi tekemiseen.

Puutteellista on kaikki ihmistyö, ja niin on kieltämättä siinäkin uudessa eduskuntalaitoksessa, joka nyt Suomen kansalle tarjotaan, kehittämisen varaa. Erittäinkin olisivat lukuisat kansalaiset suoneet että ikärajaksi olisi tullut 21 eikä 24 vuotta ja että muutamat muutkin äänioikeuden rajoitukset olisi poistettu. Mutta tällaiset puutteet ovat lainsäädäntötietä korjattavissa. Niinikään on tietysti katsottava välttämättömäksi, että eduskunta saisi suuremman vallan varsinkin maan raha-asiain määräämisessä kuin mikä sillä nykyään on. Viimeksimainittu asia kuuluu kuitenkin hallitusmuodon eikä valtiopäiväjärjestyksen piiriin, ja uuden hallitusmuodon aikaansaaminenhan on oleva uuden eduskuntamme kaikista tärkeimpiä tehtäviä. Mutta näinkin ollen on uusi eduskunta kokonaan toisella voimalla kuin entinen edustava Suomen kansaa, kokonaan toisella voimalla vaativa kaikkia kansalaisia mukaan yleisistä asioista huolehtimaan.

Ille faciet — hän sen on tekevä, uusi eduskunta sen on tekevä, se ajatus elää tällä hetkellä kaikkien mielissä. Älköön toivomme häpeään joutuko, vaan osoittautukoon uusi eduskunta nuoren, voimakkaasti eteenpäin pyrkivän sivistyskansan arvokkaaksi edustajaksi!

Onko siis säätyeduskunta jo täten suorittanut tehtävänsä, ja olisiko sen mentävä heti hajalle — jättääkseen lainsäädäntötoimen jatkamisen uudelle eduskunnalle, joka paljoa laajemmalla pohjalla on edustava Suomen kansaa?

Niinkuin tunnettu, on näiden ylimääräisten valtiopäivien käsiteltäväksi luvattu laki hallituksen jäsenten vastuunalaisuudesta eduskunnalle sekä laki painovapaudesta ynnä yhdistymis- ja kokoontumisvapaudesta. Vaikka siis nykyisen eduskunnan jo valtiopäiväkutsumuksen johdosta

on velvollisuus käsitellä näitä asioita, puolustaisin kuitenkin sen hajautumista, *jos* uusi eduskunta voitaisiin saada kokoon kädenkäänteessä. Jokainen tietää kuitenkin, että on miltei mahdotonta saada uutta eduskuntaa valituksi ennenkuin ensi vuoden loppupuoleksi; sitä pikemmin ei voi ajatella mahdolliseksi suorittaa valmistavia toimia, kun nyt yleinen äänioikeus ensi kertaa on toimeen pantava. Olisiko siis näin ollen nuo tärkeät asiat jätettävä kokonaan lepäämään lähes puoleksitoista vuodeksi?

Moni kenties ajattelee, että todella niin voitaisiin tehdä, että tultaisiin aluksi toimeen sillä väliaikaisella tilalla, mikä nykyään vallitsee paino-, kokoontumis- ja yhdistymisasioissa, ja annettaisiin uuden eduskunnan järjestää nuo asiat, jotka se kenties voisi saada parempaan päätökseen kuin nykyinen eduskunta. Tähän tapaan voisi kylläkin tuumailla, jos voisi olla varma siitä, että lähinnä seuraavana aikana myötätuuli yhä on puhaltava purjeisiimme. Mutta entä jos kova aika alkaisi uudelleen tai ajat ainakin muuttuisivat epäsuotuisammiksi? Silloin meillä olisi yhä jäljellä vielä kumoamaton painoasetuksemme, joka sisältää — vaikkapa ennakkosensuuria ei pantaisikaan uudelleen toimeen — lakkautusvallan, luvanpyyntivelvollisuuden j. n. e., ja lain vakuuttama paino-, yhdistymis- ja kokoontumisvapaus sekä luvattu erittäin tärkeä hallituksenjäsenten vastuunalaisuus siirtyisi kenties kuinka kauas. Sitä vastoin jos nykyinen eduskunta saa aikaan lait näissä asioissa, vaikkapa ei edes paraita mahdollisia, mutta kuitenkin hyväksyttävät, niin ainakin kaikki tämä olisi saavutettua, ja uuden eduskunnan sopisi sille pohjalle rakentaa eteenpäin.

Minun käsitykseni mukaan siis valtiosäädyt eivät saa kieltäytyä niille määrätystä tehtävästä. Ja joka tapauksessa on tätä asiata harkittaessa koko maan eikä minkään yksityisen puolueen etu oleva ratkaisevana.

Lakivaliokunnan mietintö „erinäisistä ritaristossa ja aatelissa sekä talonpoikaissäädyssä tehdyistä ehdoituksista säädyille saapuneitten venäjänkielisten kirjoitusten sekä säädyille jätettyjen armollisten esitysten johdosta, joita ei ollut varmentanut Suomen virkamies, ynnä muista niitten kanssa yhteydessä olevista epäkohdista“, on osoittautunut sellaiseksi, että se voisi aiheuttaa tuskallisen ristiriidan eduskunnan ja hallituksen välillä.

Asialla on ensinnäkin muodollinen puolensa, johon en tässä laajemmalti tahdo koskea. Valtiopäiväjärjestyksen 2 §:n mukaan saadaan ylimääräisillä valtiopäivillä käsitellä ainoastaan se asia, jota varten kutsumus on tapahtunut tahi jonka hallitsija muutoin valtiosäädyille esittää sekä mitä sellaisen asian kanssa eroittamattomasti yhteen kuuluu. Kieltämättä käy lakivaliokunnan mietintö koskettelemaan asioita paljon laa-

jemmalta, kuin mitä alkuperäisen aiheen kanssa „eroittamattomasti yhteen kuuluu“, eikä se todistelu yhteenkuulumisesta, minkä valiokunta antaa, suinkaan ole vakuuttava. Sitä vastoin on yhtä kieltämätöntä, etteivät ylimääräisetkään valtiopäivät saata olla puuttumatta semmoiseen laittomuuteen, joka estää valtiopäiväjärjestyksen mukaisen toiminnan käyttämistä, ja että myöskin säädyille saapuneet venäjänkieliset kirjelmät ja venäläisen ministeri-valtiosihteerin varmentamat esitykset, jollei näihin asioihin olisi korjausta saatu, olisivat sitä laatua, että ne kylläkin aiheuttaisivat adressin valtiosäätyjen puolelta hallitsijalle. Kysymys nyt vain on se, onko situatsioni semmoinen, että adressi nykyjään on paikallaan, vai eikö suomalaisen miehen nimittäminen ministeri-valtiosihteeriksi ja venäjän kielen käytännön järjestäminen paremmalle kannalle ole tällä hetkellä tehnyt adressia aiheettomaksi.

Asialliseen puoleen nähden on mietinnössä kaksi kohtaa, joita erimielisyys valiokunnan ja hallituksen välillä pääasiallisesti koskee.

Puhuessaan viimeksi julkaistusta venäjän kielen käytäntöä koskevasta asetuksesta huomauttaa valiokunta niitä kohtia, joissa puheenalainen asetus poikkeaa senaatin asiasta tekemästä ehdoituksesta, sekä lausuu että „voimassaolevan oikeuden mukaan ainoastaan kotimaiset kielet voivat olla virkakielinä Suomen viranomaisilla“ ja että „hallitsijan vallassa ei ole yksipuolisesti saattaa venäjän kieltä niin laajaan käytäntöön kuin mainittu asetus sisältää“. Ja johtopäätöksenä on: „Kun puheena olleet säädökset ovat asetuksessa, joka on julkaistu säätyjen myötävaikutuksetta, seuraa siitä, että noille määräyksille ei voida myöntää oikeudellista pätevyyttä“.

Tähän on hallituksen puolelta vapaaherra Wreden lausunnossa ritaristossa ja aatelissa vastattu, että valiokunnan mietintö tekee sen vaikutuksen kuin venäjän kieli olisi vasta tällä asetuksella „käytäntöön saatettu“ kenraalikuvernöörin-kansliaan sekä osittain ministerivaltiosihteerinvirastoon ja Suomen passitoimistoon, vaikka todellisuudessa tällä asetuksella venäjän kielen käytäntöä on suuresti supistettu lähinnä edellisiin onnettomuusvuosiin verraten ja se palautettu pääasiassa sille kannalle, millä se oli ennen näitä vuosia; edelleen että aina on tunnustettu, että esitteleminen hallitsijalle voi tapahtua venäjäksi ja että kenraalikuvernöörinä saattaa olla venäläinen mies, ja että näin ollen on vaikeata ymmärtää miten voitaisiin tulla toimeen ilman venäjän kieltä ministerivaltiosihteerinvirastossa ja kenraalikuvernöörin-kansliassa.

Tähän nähden täytyy todellakin valittaa ettei valiokunnalla ole sanottavana tunnustuksen sanaakaan hallitukselle siitä, että se on saanut pääasiallisesti korjatuiksi venäjän kielen käytäntöä koskevat suuret epäkohdat lähinnä edellisinä vuosina, joina suomalaiset miehet senaatissa virkatoimissaan käsittelivät ja esittelivät asioita venäjäksi ja jolloin

kuvernöörit virkakirjeissään senaatille käyttävät venäjän kieltä. Tunnustus tässä kohdin olisi sitä enemmän ollut paikallaan, kun, niinkuin vapaaherra Wrede sanoo, „kaikista niistä loukkauksista, joita viimeksi kuluneina vuosina on tehty Suomen oikeutta vastaan, venäjän kielen käytäntöönsaattaminen virastoissa varmaankin oli se, jossa voi ajatella oikaisun saamisen vaikeimmaksi“. Epäilemättä voimme olla kaikki yksimieliset siitä, että pyrkimyksemme määränä pitäisi olla se, että Suomen asioiden käsittely alusta loppuun asti voisi tapahtua kansan omalla kielellä tai ylimmässä asteessa ainakin myös kansan kielellä. Ja erittäin on valitettava, että puheenalainen asetus vastoin senaatin ehdoitusta myöntää venäjän kielelle arveluttavan sijan kuvernöörienkin ja kenraalikuvernöörin välisessä virkakirjeenvaihdossa. Mutta vaikkapa tunnustaakin tämän asetuksen puutteet, on sittenkin[1] kerrassaan kohtuutonta syyttää, niinkuin lakivaliokunta selvin sanoin tekee, hallitusta laittoman asetuksen promulgeeraamisesta, koska tämä asetus venäjän kieleen nähden ainoastaan rajoitetulla alalla järjestää viranomaisten välistä kirjevaihtoa samalla pohjalla, jolla on oltu 1809:stä alkaen.

Toinen erokohta koskee viime vuosina perustuslaista poikkeavalla tavalla tapahtuneita virastaeroittamisia ja virkaannimittämisiä. Valiokunta asettuu sille kannalle, että laittomasti viralta pannut virkamiehet yhä edelleen on katsottava virkain oikeudenmukaisiksi haltioiksi sekä siis oikeutetuiksi ryhtymään käyttämään virkatointansa, joten täytyy pitää hallituksen velvollisuutena auttaa heitä oikeuteensa, ja että laittomasti tapahtuneet nimitykset ovat katsottavat olemattomiksi, etenkin kun ne „ovat tapahtuneet tahallaan ja ilmeisesti rikkomalla perustuslakia siten edistääkseen valtiosäännön järkyttämistä“. Valiokunnan mielestä ilmeisesti ei tarvita mitään muuta kuin hallinnollisia toimenpiteitä puheenalaisten epäkohtain poistamiseen.

Hallituksen puolelta taas on lausuttu, että tosin kyllä sekä eroittamiset että nimittämiset ovat tapahtuneet lainvastaisella tavalla, mutta että oikaisua siihen ei voida saada aikaan hallinnollista tietä. Oikeuden turva vaatii että perustuslaissa vakuutettua tuomarien ynnä muiden virkamiesten eroittamattomuutta ei saa hallintotoimin rikkoa nykyisiinkään virkamiehiin nähden, että asianomaisen viranomaisen antamaa valtakirjaa on pidettävä arvossa, samalla tavoin kuin lainvoiman saanut tuomiokin on katsottava päteväksi, vaikkapa oikeudenkäynnissä olisi tapahtunut törkeä lainvastaisuus tai vaikkapa tuomio asialliselta sisällykseltäänkin olisi väärä. Tässä on siis olemassa oikeusristiriita, joka voidaan ratkaista ainoastaan lainsäätämistoimella.

Kieltämättä on näissä eroittamisissa ja nimittämisissä tapahtunut laittomuutta, vieläpä valtiokaappauksen tarkoituksessa. Valtiokaappaus voidaan kyllä tehdä tehottomaksi vallankumouksella, ja sentapaista ta-

pahtui jossakin määrin lakkoviikolla. Mutta olojen palattua säännölliseen uomaansa ei oikeusjärjestystä voida pitää voimassa sellaisilla keinoilla, vaan on siinä laillisia muotoja noudatettava. Hallintotoimien täytyy pysyä perustuslaillisissa rajoissaan eikä niiden yli saa pyrkiä korkeimpaankaan paikkaan vetoamalla. Sehän olisi itsevaltiuteen turvautumista. Näyttää näin ollen selvältä, että laillisten olojen palauttamiseen monissa kohdin tarvitaan lainsäädäntötyötäkin, niinkuin jo 1904 vuoden suuressa anomuksessakin edellytettiin. Sen vuoksi pidän suuresti valitettavana ettei valtiosäätyjen käsiteltäväksi voitu saada senaatin tekemää esitysehdoitusta, jolla asiat olisi uudelleen saatettu lailliselle tolalle.

Asia olisi kyllä ollut autettavissa ilman lainsäädäntötointakin, jos ne virkamiehet, Turun hovioikeuden jäsenet, jotka ovat ristiriidan poistamisen tärkeimpänä esteenä, olisivat vapaaehtoisesti täyttäneet isänmaallisen velvollisuutensa. Jos joku henkilö esim. lainvoiman saaneella tuomiolla on saanut haltuunsa perinnön, joka ei oikeudella ole hänen omansa, pidämme häntä epämoraalisena kansalaisena, jos hän pitää tuon vääryydellä saadun perinnön hallussaan. Vaikka virka ei ole yksityisomaisuutta, kelpaa tämä varsin hyvin vertauskohdaksi: Turun hovioikeuden jäsenet ovat nimitetyt laittomasti eroitettujen sijaan laista poikkeavalla tavalla, he ovat tulleet virkoihin oloissa, joissa ei kykyyn ja ansioon perustuva lainmukainen kilpailu ollut mahdollinen, ja heidän virassa pysymisensä vaikeuttaa suunnattomasti myöskin laittomien venäläisten viranhaltiain poistamista. On monin kerroin vakuutettu, että nämä virkamiehet alkujaan ovat ottaneet vastaan toimensa ainoastaan pelastaakseen hovioikeuden ja säilyttääkseen virat ahtaiden aikain ohi muukalaisilta miehiltä; jos tässä puheessa on vähääkään perää, niin pitäisi olla ymmärrettävää, ettei näiden miesten viroissa pysyminen enää tätä tarkoitusta varten ole mitenkään tarpeen. Nykyänsä ei voi sanoa muuta syytä olevan näiden miesten pysymiseen paikoillaan kuin joko heidän oma etunsa tai suomalaisuuden etu. Edellistä kaiketi ei siivouden nimessä saa asettaa kovin tärkeälle sijalle. Ja mitä suomalaisuuden etuun tulee, on muistettava, että on olemassa laki, joka määrää suomen kielen käytännön tuomioistuimissa, laki, jota ei mikään ruotsinmielisyys voi tehdä tehottomaksi, ja edelleen että suomalaisuuden asialle ei suinkaan saata olla mitään todellista, pysyväistä etua siitä, että se kytketään yhteen laittomuusjärjestelmän puolustamisen ja sen jätteiden säilyttämisen kanssa. Suomalaisuuden asialle ei suinkaan ole siunaukseksi, että tätä hyvää asiaa ajetaan epäsiveellisillä keinoilla, niinkuin onnettomuusvuodet kylläkin ovat selvästi osoittaneet.

Koska ei kuitenkaan enää näytä olevan toivottavissa, että Turun hovioikeuden jäsenten omatunto heräisi — etenkin kun Viipurin hovioikeuden enemmistö lisäjäsenten ehdoittamisessa ja hovioikeuden nuorempain virkamiesten kohtelussa on tavalla, jota ei voi puolustaa, syr-

jäyttänyt vapaaehtoisesti luopuneet —, niin en voi muuta kuin lausua sen toivomuksen, että jatkuvien ristiriitojen välttämiseksi hallitus uudelleen yrittäisi saada esityksen valtiosäädyille virkamiesasian järjestämisestä laillisella pohjalle.

Helsingin Sanomain eroava päätoimittaja käsitteli äskettäin nimimerkillään allekirjoitetussa kirjoituksessa sitä tosiasiaa, että kielikysymys viime kevään kuluessa on pyrkinyt päiväjärjestykseen puolueiden välisissä keskusteluissa. Kirjoittaja valittaa tätä seikkaa, varsinkin jos seurauksena siitä voisi olla, että kielikysymys uudestaan pääsee puolueita varsinaisesti jakamaan. Siihen se hänen mielestään aatteellisesti ei kelpaa, se ei ole sellainen yleisinhimillinen kysymys, joka voi perustaa aatteellista eroavaisuutta valtiollisten puolueiden kesken. Kirjoittajan väitteet kohdistuvat siihen, että kielikysymys puolueiden jakamiseen kelpaavien aatteiden kannalta katsoen osoittautuu „typeräksi". Sitä vastoin kirjoittaja pitää sangen järkevänä sitä „Nuoren Suomen" hiljattain lausumaa ajatusta että nuorsuomalaiset ja nuorruotsalaiset yhtyisivät yhdessä ajamaan valtiollisia edistyspyrintöjä, ryhmittyisivät valtiolliseksi puolueeksi kielierosta välittämättä.

Herra Renvallin kirjoitus on pääkaupungin ruotsinkielisissä lehdissä aiheuttanut sen käsityksen että Helsingin Sanomain päätoimittajan ero suoranaisesti riippuu hänen poikkeavasta kannastaan kielikysymyksessä. Tällainen käsitys on kuitenkin siinä suhteessa perusteeton, että hra Renvall ei tätä ennen ole esittänyt nuorsuomalaisesta kieliohjelmasta poikkeavaa mielipidettä, vielä vähemmän esittänyt sitä sillä jyrkkyydellä, joka olisi voinut johtaa varsinaisen kabinettikysymyksen syntymiseen. Mutta siinä suhteessa on kuitenkin mainittu käsitys perusteltu, että hra Renvallin johtamaa lehteä vastaan on nuorsuomalaisten keskuudessa ollut tyytymättömyyttä sen johdosta että lehdessä on liian niukasti ja epätasaisesti käsitelty kansallisia ja kansanvaltaisia edistysharrastuksia. Hra Renvall tuo nyt kirjoituksessaan selvästi ilmi että hänen mielessään todellakin on piillyt vastenmielisyyttä „typerää" kielikysymyksen esilleottamista vastaan nuorsuomalaisten puolueohjelmaan. Tämä seikka on todennettava, mutta samassa huomautettava, että hra Renvallin eroa ei voi katsoa aiheutuvaksi muka siitä, että hänet on kielipolitiikin vuoksi tahdottu syrjäyttää. Mistä hra Renvallin ero varsinaisesti on aiheutunut, on asia, joka ei tähän kuulu.

Mutta koska minusta tuntuu siltä että keskustelua nuorsuomalaisen puolueen suhteesta kielikysymykseen on vieläkin tarpeen, niin tahdon asiasta esittää muutamia näkökohtia.

Ei näytä olevan julkisessa keskustelussa tarpeeksi selvänä se seikka, että kielikysymystä voi katsoa toiselta puolen kuuluvaksi vapaan kultuuriharrastuksen alaan ja toiselta puolen valtiolliseksi kysymykseksi. Nuorsuomalaisen puolueen kieliohjelmaan yhdistettiin molemmat nämä näkökannat. Sillä toiselta puolen lausuttiin siinä puolueen jäsenten velvollisuudeksi toimia suomalaisen kultuurin vakaannuttamiseksi ja kehittämiseksi, toiselta puolen osoitettiin myöskin, missä suhteessa suomen kielen hyväksi olisi lainsäädännöllisiä toimenpiteitä tarpeen.

Mitä edelliseen tulee, merkitsee ymmärtääkseni nuorsuomalaisen puolueen kanta sitä, että puolueen mielestä on edelleen syytä tukea suomalaisen kultuurin asiaa sellaisella toiminnalla, johon valtiollisen puolueen järjestö kykenee. Puolueen kanta aiheutuu nähtävästi siitä ajatuksesta, että suomalaisuuden asia, jota puolue alunpitäen on ajanut, ei vieläkään ole siksi vakaantunut, että puolue voisi poistaa tämän kohdan ohjelmastaan. Samalla se seikka, että suomalaisuuden asia on kultuuriasiana säilytetty puolueen ohjelmassa, viittaa siihen tosiseikkaan, että nuorsuomalaisen puolueen jäsenet yhdistyneinä tuntevat tarvetta lausua pitävänsä suomalaisen kultuurin asiaa omana sydämenasianaan. Panen painoa sanalle yhdistyneinä, sillä siihen sisältyy se ajatus, että puolue tahtoo sekä erityisesti omiin jäseniinsä että yleensä sivistysolojen muodostumiseen vaikuttaa yhdistyneen mielipiteen voimalla ja katsoo tätä yhdistynyttä kehoitusta siksi keinoksi, joka valtiollisella puolueella on käytettävänään vapaan kansalaistoiminnan elvyttämiseksi kultuuritarkoituksia varten. Pakkokeinoja tarkoitusperän voittamiseksi ei tässä kohden ole olemassa, ainoastaan velvoittava kehoitus etupäässä puolueen omille järjestöille, sanomalehdistölle ja yksityisille jäsenille ajamaan positiivisella työllä suomalaisen kultuurin asiaa, mutta myöskin välillisesti kaikille niille, joilla on julkisia velvollisuuksia suomalaista sivistyselämää kohtaan.

Saattaa nyt kysyä, menettelikö nuorsuomalainen puolue väärin taikka „typerästi“ siinä, että se säilytti suomalaisen kultuurityön kannattamisen ohjelmassaan. Sitä saattaa kysyä erittäinkin siihen ajatukseen katsoen, jota hra Renvall yhtyen Nuoreen Suomeen puolustaa, että olisi saatava toimeen valtiollinen yhteys nuorsuomalaisten ja nuorruotsalaisten välillä kansanvaltaisten ja vapaamielisten edistyskysymysten ajamista varten. Sillä ymmärtääkseni tämä ohjelman kohta on sitä laatua, että nuorruotsalaiset, jotka katsovat ruotsalaista kultuurityötä omaksi asiakseen ja jotka sitä tarkoitusta varten ovat ajatelleet jonkunlaisen kultuuriryhmän tai kultuuripuolueen perustamista, kultuuripuolueen ilman valtiollista ohjelmaa, eivät yhdy tähän kohtaan nuorsuomalaisten ohjelmassa.

Ennenkuin käyn tähän kysymykseen vastaamaan, huomautan vielä toista puolta, joka on nuorsuomalaisen puolueen kieliohjelmassa, sitä,

jonka mukaan suomen ja ruotsin kielen etuja ja oikeuksia tahdotaan määrätä lainsäädännöllistä tietä ja valtiollisin keinoin. Tässä kohden puoluekokous täydensi alustusta, joka ensi sijassa suuntausi siihen, mitä voitaisiin saavuttaa suomalaisen kultuurin vakaannuttamiseksi ilman uutta lainsäädäntöä. Täydennykset koskivat erittäinkin 1902 vuoden kieliasetuksen kehittämistä suomen kielen hyväksi vähentämällä viranomaisten valintavaltaa siihen nähden, kumpaako kieltä, suomea vai ruotsia, on virkakielenä käytettävä sekä kunnalliskieleen nähden noudatettavaa periaatetta. Valtiolliseen puoleen kosketti myöskin se osa alustusta, jossa puhuttiin oppikoulujen avustuksesta valtion varoilla sekä yliopiston opetuskielestä. Näihinkin kysymyksiin nähden nuorsuomalainen puolue määräsi kantansa.

Valtiolliselle puolueelle varsinaisinta on tietenkin se kanta, jolle se asettuu lainsäädännöllisiin, valtiollisiin kysymyksiin nähden. Mitä kielikysymyksen valtiolliseen puoleen tulee, ovat nuorsuomalaisen puolueen vaatimukset siihen nähden erittäin kohtuudenmukaisia. Vasta perustautunut ruotsalainen „kansanpuolue“ on kyllä asettunut poikkeavalle kannalle. Viranomaisten valtaa käyttää suomea tai ruotsia tämä puolue ei tahdo supistaa, vaan päinvastoin laajentaa siitä mitä 1902 vuoden asetus säätää, ja puolue osoittaa siten haluansa puoltaa virkavaltaisuutta vastoin nuorsuomalaisen puolueen kansanvaltaista ajatustapaa. Ruotsalainen puolue[1] osoittaa tällä ettei se itse asiassa hyväksy sitä aloitetta kieliolojen järjestämiseksi senaatissa, johon nykyinen perustuslaillinen hallitus on ryhtynyt. Muista nuorsuomalaisen puolueen ohjelman kohdista en tässä yhteydessä ryhdy väittelemään, vaan tyydyn lausumaan sen luottamuksen, että vaatimusten kohtuudenmukaisuus on saava Suomen uuden eduskunnan tunnustuksen. Tässä on minulle pääasia esittää se ajatukseni, että lainsäädäntötoimet suomen kielen hyväksi, vaikka niillä kyllä on merkitystä ja merkitystä sitä enemmän, mitä vähemmän ruotsinkieliset virkamiehet ja säätyläiset ajoissa huomaavat ryhtyä tositoimessa täyttämään ilmeisiä velvollisuuksiansa suomen kieltä kohtaan, kuitenkaan eivät enää nykyoloissa merkitse yhtä paljoa kuin ennen. Kysymykset lainsäädännöstä suomen kielen hyväksi eivät ole pääasiallisimpana kysymyksenä nuorsuomalaisen

[1] Nimeen nähden on huomattava, että »kansanpuolueen» perustamisen jälkeen sanottu »ruotsalainen puolue» nimellisestikin on vielä olemassa esim. Helsingissä ja että katsotaan tarvittavan neuvotteluja molempien puolueiden sulautumisesta. Nimenmuutos ei tietysti paljoakaan asiaan vaikuta. Tulevaisuus on osoittava mitä »kansa» itse on sanova. Erityisellä uteliaisuudella olen myöskin seuraava sitä, millä tavoin ruotsalaisen kansanpuolueen jäsenet tulevat ajamaan »kansanpuolueen“ aatetta, kun he sattuvat virkamiehinä tai yleensä säätyläisinä asettumaan puhtaasti suomenkielisiin paikkakuntiin.

puolueen ohjelmassa. Uskon puolestani että ilman uutta lainsäädäntöäkin suomalaisuus ennen pitkää tässä maassa pääsee luonnolliseen oikeuteensa olojen kehityksen pakon ja kansalaisten vapaan kultuuritoiminnan nojalla.

Kysymykseni kärjistyy siis siihen, oliko nuorsuomalaisella puolueella aihetta liittää suomalaisen kultuuritoiminnan asiaa ohjelmaansa sekä siten ainakin toistaiseksi pysyä erityisenä järjestönä yhdistämättä ohjelmansa ympäri edistysmielisiä ja kansanvaltaisia kansalaisia kieliasiasta riippumatta.

Vastaukseksi on ensinnäkin huomautettava, että suomalaista kultuurituntoa nykyiset käytännölliset kieliolot eivät tyydytä. Käytännössä olot ovat vieläkin monessa suhteessa sillä kannalla, että suomalainen itsetunto niistä loukkautuu ja johtuu voimakkaasti niihin vaatimaan korjausta. Tämä suomalainen itsetunto ei ole mikään tyhjä ambitsionitunne, vaan se sisältää, että suomen kieli elämän eri aloilla, kirjallisuuden, tieteen, seurallisen elämän on saatettava varsinaiseksi sivistyskieleksi. Ruotsinmielisille tuntuu usein olevan vaikea ymmärtää, että suomalainen itsetunto vaatii suomen kieltä tunnustettavaksi todelliseksi sivistyskieleksi, vieläpä Suomenmaassa varsinaisesti vallitsevaksi sivistyskieleksi elämän eri aloilla. Tässä maassa on vielä jälkiä siitä katsantotavasta, että suomen kieli on kuitenkin kaikitenkin huonompaa kieltä, kehittymätöntä kieltä, alaluokan kieltä. Sitä suvaitaan missä suvaitaan, mutta torjutaan usein pois taikka osoitetaan alemmille asteille. Monestikin vielä Suomenmaassa ja esim. sen pääkaupungissa vasta ruotsin kielen puhuminen herättää arvonantoa ja hankkii julkisessa elämässä sitä kohtelua, jonka kansalainen on oikeutettu saamaan. Monestikin vielä ruotsinkieltä puhuva siten osoittaa tahtovansa eroittautua kansasta, talonpojasta, alaluokasta. Olisinpa toivonut, että monikin ruotsinkielinen säätyläinen olisi nuorsuomalaisten puoluekokouksessa saanut kuulla, miltä suomalaisesta maalaisisännästä tuntuu, kun suomenkielisellä maaseudulla ruotsiapuhuvat herrasvierailijat ylvästelevät hänen kodissaan kielellä, jota hän ei ymmärrä silloinkaan, kun sillä lausutaan halveksuvia sanoja hänestä itsestään, talon isännästä, jonka vieraanvaraisuutta nautitaan.

Lyhyesti: suomalaista itsetuntoa nykyiset olot eivät tyydytä, tarvitaan kansalaistoimintaa niiden korjaamiseksi, suomalaisen kultuurin vahvistamiseksi, laajentamiseksi ja kehittämiseksi, sitä nuorsuomalainen puolue ei saanut olla lausumatta.

Vielä on otettava toinen seikka huomioon, kun kysytään, eikö voitaisi syrjäyttää kielikysymystä nuorsuomalaisten ohjelmasta, jotta voitaisiin ruotsinkielisetkin edistysmieliset koota saman ohjelman ympärille. Nuorruotsalaiset ovat vielä liian vähän osoittaneet voivansa itsenäisesti ja täydellä todella järjestyä ajamaan edistyksen asioita vapaina ruotsalaisesta puo-

lueesta ja sen traditsioneista. Nykyisissä oloissa saattaa vielä epäillä, olisiko nuorsuomalaisella puolueella siitä paljoakaan voimanlisäystä, jos nuorruotsalaiset voisivat kieliohjelmalta yhtyä riveihin. Vasta sitten kun nuorruotsalainen ryhmä todella on itsenäisesti määritellyt valtiollisen ja yhteiskunnallisen ohjelmansa, on mielestäni oleva aika ottaa harkittavaksi se kysymys, missä määrin yhteisvaikutus on reformikysymysten ajamista varten edullinen. Yhtyminen edellyttää silloin sen että nuorsuomalainen puolue eroittaa suomalaisen kultuuriharrastuksen irti valtiollisesta ohjelmastaan ja jättää tämän puolen suomalaisuuden asiata erityisten järjestöjen sekä yksityisten kansalaisten edistettäväksi. „Suomalaisuuden liiton“ syntyminen ulkopuolelle valtiollisten puolueiden järjestöä on kenties merkkinä siitä, millä tavoin suomalaisuuden asiaa tulevaisuudessa edistetään.

Niiden edistysaatteiden kannalta katsoen, joita nuorsuomalainen puolue tunnustaa, olisi kyllä toivottavaa, että kielikysymys voisi valtiollisen puoluejärjestön työssä asettua syrjään ja muut kysymykset päästä määrääviksi. Tämä kuitenkin edellyttää oloja, joita emme vielä ole saavuttaneet. Se seikka että kielikysymys on ollut meillä niin sitkeä, on riippunut siitä että tämä kysymys itse asiassa on ollut mitä tärkein kansallinen ja yhteiskunnallinen kysymys. Ero *sivistyneen* ruotsinkielisen ja *sivistymättömän*, s. o. kansainvälisestä sivistystyöstä eroitetun suomenkielisen kansanluokan välillä sisälsi, niinkuin Snellman ajoissa havaitsi, suuren yhteiskunnallisen vaaran. Snellmanin aate on mitä paraassa sopusoinnussa meidän aikamme yhteiskunnallisten edistysaatteiden kanssa. Huomautan seuraavaa G. Schmollerin lausuntoa, jossa kajahtaa sama aatekanta kuin Snellmanin: „Kaiken yhteiskunnallisen vaaran viimeinen peruste ei ole omistus-, vaan sivistysvastakohtien ristiriita. Kaiken sosiaalisen uudistuksen täytyy alkaa tästä kohdasta. Sen täytyy kohottaa alempien luokkien elämänkantaa, siveellistä luonnetta, tietoja ja kykyjä.“

Siinä määrin Snellmanin aate kansanluokkain kielellisestä yhdistämisestä on tässä maassa toteutunut, ettei kielikysymyksellä enää voi olla ensiarvoista sijaa edistys- ja laillisuuspuolueen ohjelmassa. Kielikysymys voisi päästä entiseen kiivauteensa ainoastaan siinä tapauksessa, että tehtäväksi asetetaan ruotsinkielisen sivistyneen luokan ja rannikkoväestön suomalaistuttaminen valtion pakkokeinoilla. Tällaista vaatimusta nuorsuomalainen puolue ei ole asettanut, ei ruotsinkielisiin sivistyneihin, vielä vähemmän rannikkoasutukseen nähden. Mutta puolueen ajatus on kyllä se että suomalaisen kultuurin vaikutuksen tulee tässä maassa varttua suhteellisesti vahvemmaksi kuin se nyt on. Intoa suomalaisuuden hyväksi tämä puolue ei tahdo suunnata pääasiallisesti kysymyksen valtiolliseen puoleen, vaan asettaa tässä suhteessa harkinnan mukaan sangen kohtuulliset ja käytännölliset vaatimukset. Varsinainen kansalli-

nen harrastus on johdettava etupäässä positiiviseen suomalaiseen kultuuritoimintaan, johon tarvitaan sekä personallisia että yhdistyneitä voimia.

Suomalainen kultuurityö nojautuu lopulta siihen vakaumukseen ja tulevaisuudentoivoon, että suomalaisen kultuurin kehittäminen on yhä enemmän tuleva kansamme tehtäväksi. Snellmanin aate esiintyy meille nuorsuomalaisille siinä muodossa, että varsinaisinta, mitä Suomen kansa voi yleisinhimilliselle edistykselle antaa, on oma suomalainen ja kansallinen sivistys ja yhteiskuntaelämä. On selvää, ettei tämä omalaatuinen kultuuri voi kehittyä eristettynä, vaan läheisessä vuorovaikutuksessa kansainvälisen ja erittäinkin germanisen kultuurikehityksen kanssa. Mutta oma kansallisuustehtävämme ei voi olla innostusta herättämättä. Se on olemukseltaan vapaan vakaumuksen asia. Mikäli ruotsinkieliset sivistyneemme eivät vastaisuudessakaan tule antautumaan kansamme varsinaisen tehtävän, suomalaisen kultuurin kehittämisen palvelukseen, emme me nuorsuomalaiset yritä heitä pakkokeinoilla siihen saattamaan. Saatamme siinä tapauksessa yhtyä kirjailijamme Juhani Ahon kantaan, siihen, jonka hän antaa katajanoksien selittää toisilleen: „kasva sinä sinnepäin, minä kasvan tänne". Saatamme ymmärtää, että ruotsinkielisellä sivistyksellä tässä maassa on edelleenkin oleva hartaita kannattajia, katsoen siihen merkitykseen, mikä ruotsinkielisellä sivistyksellä on Suomen kansan historiassa. Tulevaisuus on kuitenkin yhä enemmän kallistuva suomalaisuuden aatteen eduksi, joskin Snellmanin ja Runebergin kielellä vastaisuudessakin on oleva sijansa Suomen kansalaisten sivistysaineksena.

Tässä ei ole minulla tilaa enemmälti jatkaa esitystäni. Loppulausuntona pyydän vain sanoa, että mielestäni kielikysymyksen käsittely paljon voittaisi, jos tehtäisiin keskustelussa selvä ero kysymyksen sivistyksellisen ja valtiollisen puolen välillä. Valtiollisena kysymyksenä kielikysymyksellä ei enää ole sitä varsinaista merkitystä, että se voitaisiin asettaa ratkaisevasti puolueita jakamaan, mutta merkitystä vailla kysymys kuitenkaan ei ole. Nuorsuomalainen puolue on mielestäni siinä menetellyt oikein, että se ei ole syrjäyttänyt pyrkimyksiä suomalaisuuden asian hyväksi ohjelmastaan. Sittenkuin perustuslaillisuuden kysymys ei enää ollut kaikkia muita asioita täydellisesti vallitseva, täytyi suomalaisuudenkin asian päästä tuntuvasti päiväjärjestykseen, jotta sitä ei muiden asioiden varjossa päästäisi kokonaan unhoittamaan. Toivottavasti kielikysymys, mikäli se on lainsäädännöllinen kysymys, piankin saadaan ratkaistuksi. Mikäli se taas on puhdas kultuurikysymys, tulee se pysyvästi olemaan päiväjärjestyksessä, joskin se valtiollisen puolueen ohjelmassa voi kehityksen käydessä edelleen siirtyä yhä enemmän syrjään sikäli kuin suomalaisen kultuuriasian edistämisessä ryhdytään valtiollisista puolueista riippumatta käyttämään uusia tarkoituksenmukaisia muotoja.

6. 6. 06. Spectator.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— *Armeniankielinen onnittelu Valvojalle.* EMILIO TEZA, sanskritin professori Padovan yliopistossa, monien kielten taitaja ja meidänkin kielemme ja tieteemme lämmin ystävä, on äskettäin erityisenä lehtisenä painattanut italian ja armenian kielellä saman onnittelun Valvojalle, jonka hän italiankielisenä oli lähettänyt Valvojan juhlavihkoon (nimellä „Venticinque anni dopo" — Kahdenkymmenenviiden vuoden kuluttua, Valvoja 1905 siv. 777). Tämä lienee ensi kertaa kun suomalaista kirjallisuutta koskevaa asiaa on armenian kielellä käsitelty.

— *Roomassa ilmestyvä,* etupäässä pohjoismaisia aineita käsittelevä aikakauskirja „Revue du Nord" sisältää tämän vuoden toukok.-heinäk. numerossaan O. V. de L:n kirjoittaman arvostelun HELMI SETÄLÄn kirjasta *Mennyt päivä,* jonka arvostelija tuntee ruotsalaisena käännöksenä. Arvostelussa sanotaan: „Rouva Helmi Setälä, suomalainen kirjailijatar, on antanut meille uuden näytteen kyvystänsä. Tämä kirja, Mennyt päivä, on etevä sisällykseltään ja muodoltaan ensiasteinen. Se on tuore, se on voimakas, se on tosi, ja kuitenkin tunteitten ja mielialojen analyysi on säilyttänyt kaiken naisellisen ja vaihtelevan viehätyksensä. Tämä pieni kirja ansaitsisi tulla käännetyksi kielelle, jota paremmin kuin ruotsia ymmärrettäisiin romanilaisissa maissa, se herättäisi mielenkiintoa ei yksin muotonsa, raikkautensa ja vilkkautensa, vaan myöskin luonteittensa ja pohjoismaisten kuvaustensa vuoksi."

„Dansk Folketidende" julkaisee 27. IV. 06 tanskalaisen kirjailijan BØRGE JANSSENin arvostelun Helmi Setälän kirjoista „Surun lapsi" ja „Mennyt päivä". Arvostelija huomauttaa että nämä kirjat ansaitsevat saada lukijoita Tanskassakin, koska ne on kirjoittanut „nainen, joka ei ainoastaan ole lahjakas kirjailijatar — niitähän on kyllä monta — mutta joka on runoilijatar!" Arvostelija jatkaa:

„Kahdessa teoksessaan „Surun lapsi" ja viimeksi ilmestyneessä „Mennyt päivä" sykkii lämmin sydän, ja se sykintä siirtyy lukijoihin, jotka kenties alussa vähän säikähtävät surunvoittoista sävyä, mutta jotka piankin tempautuvat mukaan ja kiintyvät luettavaansa.

Molemmat kirjat, jotka kertovat surullisista elämänkohtaloista, ovat kirjoitetut sangen suurella taidolla, ja vaikka tyyli on lyhyttä ja niukkaa eikä täyteen ahdettu yksityisseikkoja, vaikuttaa se kuitenkin suuressa määrin kuvaavasti.

Kuulee myrskyn kiitävän yli maan, näkee tulen uunissa hehkuvan, kuulee ihmisten itkun hiljaisuudesta.

Molemmissa mainituissa kirjoissa, ja tämäpä ei vähimmin tee niitä mieltäkiinnittäviksi, kertoo nainen, hieno, lämminsydäminen ja lahjakas nainen naisten kohtaloista. Näkee syvälle naisten sydämiin, ja usein lukija heltyy kyyneliin."

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *Yrjö Koskinen*, Kansallisia ja yhteiskunnallisia kirjoituksia. Toinen osa, 1 vhk. 1: 75. Suomen kansan sävelmiä. Toinen jakso, IV vhk. 3: —. Kokoelma Suomen kansan sananlaskuja. 8: —. Shakespearen dramoja. XXII. Paljo melua tyhjästä. 2: 50.

Otavalta: *Rafael Engelberg*, Pyhä puisto. 2: 50. *Lauri Ingman*, Raamatun historia. —: 85. *August Teräksinen*, Maanviljelijäin ammattijärjestöjä ulkomailla. 3: 75. *O. E. Tudeer*, Kreikan kansa persialaissotien aikana. — Kodin lääkärikirja 9—14 vhk. à —: 45. *August Alho*, Mittausoppi. 2: 50. Eduskunnanuudistamiskomitean mietintö. *Juhani Aho*, Kevät ja takatalvi. I. Kevät 4: 75. *Sakari Pyysalo*, Ihmisen poika, Nykyajan lauluja. 1: —. *J. Blicher-Clausen*, Sonja. Suom. Samuli S. 3: 50.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *Ingeborg Maria Sick*, Else Neito. Suom. Aune Krohn. 3: 50. *V. Malin*, Johan Vilhelm Snellman ja hänen aikakautensa. *Zach. Topelius*, Pieniä kirjoitelmia, vhk. 11 à —: 55. Lukemisia lapsille. Suom. 19—23 vhk. à —: 75. *Andersen*, Satuja ja tarinoita, vhk. 11—12. —: 25. *Leo Tolstoi*, Sota ja rauha I, 2. 1: 25. *V. Rudin*, Kolme esitelmää. 1: 25. *Fredr. Elfving*, Viljelyskasvit. 1: 50. *Eliel Vest*, Sakari Topelius. Suom. O. A. Joutsen, edell. nid. 2: 50. Kodin keittokirja 4—8 à —: 30. *Kauppis-Heikki*, Tarinoita. IV kokoelma. 1: 75. *J. Pfenningsdorf*, Kristus ja nykyaika. 2: 75. *Osv. Streng*, Bakteerit. 1: 50. *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. —: 55. Keksintöjen kirja 19 vhk. —: 65. *Erkki Kaila*, Miksi uskomme Jumalaan? —: 25. *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 16—17 vhk. —: 25. Uusi Testamentti. Evankeliumit. Suomal. Raamatunkäännöskomitean tekemä suomennos. *Hannes Nylander*, Ohjeita karjataloudessa. —: 60. *Jonas Castrén*, Tilattoman maalaisväestön ja pieniviljelijäin aseman korjaamisesta. 1: —. *Sven Hedin*, Seikkailuja Tibetissä. Suom. 12 vhk. —: 50. *Zach. Castrén*, J. V. Snellmanin aatteita. 1: —. Leo Tolstoin elämä ja teokset. Suom. Arvid Järnefelt. 1 nid. 6: —. *D. Alkock*, Kalvinin aikoina. Suom.

Söderström & C:lta: *Margarete Bohme*, Förtappad. En fallen kvinnas dagbok. *Alexander Henkel*, Frihetsrörelsen i Ryssland. 1: —. *H. J. Mygind och P. S. Vendell-Vedelsborg*, Intet krig mera. —: 80. *G. A. Gripenberg*, Finska Gardet II. 3: 50. *Thorsten Renvall*, Strängaspel. 3: —. Nya Testamentet illustreradt af nordiska konstnärer, vhk. 11. *O. M. Reuter*, Dikter. 3: —.

Boman & Karlssonilta: *Seth Heikkilä*, Murrosajan ilmiöitä. 1: 25. *Jukka Pohjola*, Taistelua ja epätoivoa. 1: —. *Urho Haapanen*, Kullervo Tuonelan joella. —: 25. *A. T.*, Patruunan palveluksessa. —: 75. *Kössi Lindström*, „Suurlakkokuvia" y. m. työväenlauluja. 1: 50.

Ylioppilaiden Keskusteluseuralta: *G. Rein*, Juhana Vilhelm Snellman. 1: —.

Ruotsalaiselta Kirjallisuusseuralta: *Mauritz Hallberg*, Minnespenningar öfver enskilda personer födda eller verksamma i Finland.

Helioksella: *J. E. Rosberg*, Land och folk. 15 vhk. 1: 40. *Viktor Heikel*, Gymnastikens historia. Senare del. 1 vhh. 2: —.

Pellervo-Seuralta: Vuosikertomus v. 1905.

Suomentajalta: *Karl Marx ja Friedrich Engels*, Kommunistinen Manifesti. Suom. N. R. af Ursin. —: 50.

K. J. Gummerukselta: *E. Pfenningsdorf*, Kumpi on oikeassa, Usko vai epäusko. —: 30. *Paavo Virkkunen*, Raamatun opetuksesta kouluissamme. —: 50. *M. Pesonen*, Uskonnonopetuksen asemasta. —: 75.

Tekijältä: *I. A. Rosenqvist*, Fysiikan oppikirja. 3: 50 *Bernhard Ericsson*. Metsänjako-oppi.

Suomen Kasvatusopillisen Yhdistyksen aikakauskirja. n:o 1—4: V. T. Rosenqvist, Ny tid. — I. A. Heikel, Medborgerlig bildning. — Jaakko Gummerus, Palanen Suomen kouluhistoriaa. — N. R. af Ursin, Klassillisten lyseoitten lukusuunnitelmista. - Vald. Ruin, Snellman, skolan och de pedagogiska tankarna. — Lucina Hagman, Koulukysymys sosiaaliselta kannalta. — F. Gustafsson, Snellman grammaticus, y. m.

Dansk Tidskrift, helmi—toukok.: Axel Olrik, Jættekamp og Ragnarok. — L. Moltesen, † Kong Christian IX. — Vald. Ammundsen, Kristendom og Kultur i Oldtid og Nutid, y. m.

Alempi kansanopetus, n:ot 3—5.
Bokhandelstidning för Finland. Suomen kirjakauppalehti, n:ot 8—10.
Duodecim, n:ot 3—4.
Eesti Kirjandus, n:ot 1—4.
Eesti Postimees, n:ot 60—117.
Finsk Tidskrift, *n.* 3—5.
Framtid, n:ot 14—22.
Historiallinen Aikakauskirja, n:o 1.
Kanerva, n:ot 2—3.
Kansakoululehti, 7—11, 12.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja ja B-sarja, maalisk., huhtik. ja toukok.
Le courrier européen, n:ot 11—21.
Lukutupa, n:ot 6—8.
Luonnon ystävä, n:ot 1—6.
Metsän ystävä, n:ot 3—4 A.
Naisten ääni, n:ot 3—5.
Nuori Suomi, n:ot 15—20.
Nutid, n:ot 3—4.
Omatunto, n:ot 10—11.
Pellervo, n:ot 3—5.
Puutarha, n:ot 1-5.
Pyrkijä, n:ot 3—5.
Sosialistinen aikakauslehti, n:ot 6—10.
Suomen kirjakauppalehti, n:ot 5—10.
Suomen museo, n:ot 1—2.
Suomen Teollisuuslehti, n:ot 5—9.
Suomen urheilulehti, n:ot 3—5.
Terveydenhoitolehti, n:ot 4—5.
Yhteiskunta-Taloudellinen Aikakauskirja.

Henrik Ibsen.

1.

Kun suuri runoilija kuolee, astuu enemmän mies kuin hänen teoksensa silmiemme eteen. Sillä lukija, joka on ihaillut hänen teoksiaan yksitellen, silloin kun ne ilmestyivät, hän muistaa nyt, kun mestarin käsi on ijäksi hervonnut, velkansa juuri tälle mestarille, joka kaikki nämä teokset loi. Ja hän kysyy silloin mielellään: mimmoinen oli mies, mimmoinen hänen elämäntarunsa, miten suhtautuivat hänen teoksensa hänen elämänkokemuksiinsa?

Etsiessämme vastauksia näihin kysymyksiin joudumme usein tutustumaan taideteokseen, joka on omituista laatua, joka on elämäntaiteen luoma. Semmoisiksi taideteoksiksi saatamme sanoa Runebergin, Goethen elämät, semmoinen on myöskin Ibsenin elämä.

Itse hän onkin sanonut:

At leve er krig med trolde
i hjertets og hjernens hvælv.
At digte — det er at holde
dommedag over sig selv.

Ja kun lukee hänen (v. 1904 julaistuja) kirjeitään, niin huomaa helposti miten hänen elämänsä ja hänen runoilunsa kehittyvät rin-

natusten. Sen vaatimuksen, jonka hän Peer Gyntissä asettaa ihmiselle: „vær dig selv“ (ole oma itsesi), sen on hän itse uskollisesti täyttänyt.

Mutta samassa hän, niinkuin suuri runoilija ainakin, edustaa aikaansa, vieläpä niinkin perinpohjaisesti, että saattaa sanoa koko yhdeksännentoista vuosisadan henkisen elämän kuvastuvan ja kirkastuvan hänen teoksissaan.

Jopa hän alussa esiintyy ajanvirtausten enemmän kuin oman itsensä ilmaisijana. Tunnettu on että vuoden 1848 suuret vallankumousliikkeet antoivat Ibsenille ensimäisen herätyksen, ja hänen ensimäinen sankarinsa onkin vallankumooja Catilina. Mutta merkillistä on että hän tässä kohden jo eroaa maassansa vallitsevasta mielipiteestä, sillä Norjassa pidettiin hyvin vähän väliä näistä ajan suurista tapauksista. Ja samassa jo hänen Catilinansa luonne saa omituisen värinsä tekijänsä luonteesta, niin että Ibsen itsekin on sanonut tämän teoksen viittaavan monessa kohden niihin aiheisiin, joita käsitellään hänen myöhemmissä draamoissaan.

Lähinnä seuraavissa teoksissaan Ibsen taas kääntyy tosikansalliselle alalle. Isänmaan historia, muinaistarut ja keskiajan ballaadit antavat niille aiheita, ja tyyli muodostuu, etenkin Helgelannin sankareissa, tosipohjoismaalaiseksi. Ibsen olikin Bergenin norjalaisen teatterin johtajana osallisena mahtavassa kansallisessa liikkeessä, ja hän tunsi tämän syvästi. Eräässä nuoruuden runossa hän esim. ankarasti sättii tanskalaisia heidän epäkansallisuudestaan: tanskalainen sivistys oli hänen mielestään saksalaista eikä kansallista.

Tämän Ibsenin kansallisen ajanjakson huippuna esiintyy Kuninkaanalut ja Hookonin „kuninkaanaate“: „Norja on valtakunta, siitä on tuleva kansa“, yhtenäinen kansa, jonka kaikki jäsenet tuntevat kuuluvansa yhteen. Ja tässäkin huomaaamme samassa yleiseuroppalaisen virtauksen: elettiinhän Garibaldin ja Cavourin aikana.

Mutta tätä kansallista aatetta esitetään uutena, semmoisena että vain yksi mies oivaltaa sen merkityksen. Varmaan runoilija itse on tuntenut olevansa luotu samalla tapaa yhdistämään kansansa uusien ihanteitten palvelukseen.

Samaan aikaan oli Pohjoismaissa skandinavismin aate levinnyt yhä enemmän, ja Ibsenkin kannatti tätä innokkaasti. Mutta kun sak-

salaiset hyökkäsivät Tanskaan, niin jättivät Norja ja Ruotsi sen ilman apua, ja se kukistettiin. Samaan aikaan jätti Ibsen isänmaansa, ja Berlinissä hän näki preussiläisen armeijan voittokulun Dybbölistä valloitettuine kanuunoineen. Masentuneena hän pakeni Italiaan ja vasta Roomassa hän vähitellen sai mielensä tasapainoon.

Tämä irtautuminen kotimaasta ja pettyneiden valtiollisten toiveitten tuottama katkeruus, ne ne raivasivat tien sille murrokselle, joka nyt tapahtui Ibsenin mielessä. Jo aikaisemmin oli hän, varsinkin Rakkauden komedian johdosta, tuntenut olevansa sotakannalla kotimaan yhteiskuntaa vastaan; ja kerran syntyneenä kehittyi yhä enemmän se yksinäisyyden tunne, jonka vallassa tästä lähtien Ibsen on.

Mutta yksinäisyys vapauttaa. Yhä enemmän Ibsen vapautuu aikansa „vallitsevista mielipiteistä", ja hänestä tulee uuden maailmankatsomuksen etutaistelija.

2.

Ensiksi hän irtautuu isänmaansa valtiollisesta elämästä. Niin hän syyskuussa 1864 kirjoittaa Björnsonille:

„Kotoiset valtiolliset olot ovat paljon synkistäneet mieltäni ja katkeroittaneet minulta monta nautintoa. Valhetta ja unelmia siis kaikki oli. Minuun ainakin viime aikojen tapaukset paljon vaikuttanevat. Vanhan historiamme yli saamme nyt vetää viivan, sillä nykyajan norjalaisilla ei ole enemmän yhteyttä entisyytensä kanssa kuin kreikkalaisilla merirosvoilla on sen sukupolven kanssa, joka purjehti Trojaan ja jota jumalat auttoivat."

Sen sijaan hän tutkii taidetta ja suunnittelee draamaa, jonka sankarina olisi Julianus luopio. Mutta äsken mainitussa kirjeessään hän selittää, ettei hän, ei ainakaan vielä, oikein voi oivaltaa antiikkia. Muun muassa hän siinä kaipaa personallisuutta ja yksilöllisyyttä yhtä hyvin taideteoksissa kuin taiteilijoissa, „enkä voi auttaa että minä usein näen sovinnaisuuksia siinä, missä muut väittävät olevan lakeja. On ikäänkuin antiikin veistokuvat, samoin kuin meidän muinaisballaadimme, olisivat enemmän aikansa kuin sen tahi tuon mestarin luomia; ja sentähden minusta moni meidän uuden aikamme taiteilijoista perinpohjaisesti erehtyy luodessaan muinaisbal-

laadeja saveen tahi marmoriin. Michel Angelon, Berninin ja hänen koulunsa minä paremmin ymmärrän; ne miehet uskalsivat välisti tehdä hulluuksiakin."

Näemme kuinka johdonmukaisesti runoilijan kehitys vapauteen tapahtuu. Huomattuaan kuinka erilaisia nykyiset ja entiset norjalaiset ovat, huomaa hän myöskin kuinka erilaisia nykyajan ja antiikin taideteokset ovat. Ja jälkimäisissä taas hän etupäässä kaipaa yksilöllisyyttä — juuri sitä mitä hän tästä lähtein kaipaa aikansa ihmisissä, sillä nämäkin ovat hänestä enemmän aikansa luomia kuin itsenäisiä omantakeisia yksilöitä.

Mutta tämä tulee siitä että ihmiset yhtä hyvin elämässä kuin taiteessa usein matkivat entisyyttä. Ibsenille taas selviää ennen pitkää että taiteella on uusia tehtäviä. Vuotta myöhemmin, syyskuussa 1865, hän kirjoittaakin Björnsonille:

„Jos minun olisi määrättävä mikä on matkani tärkein tulos, niin sanoisin sen olevan siinä että olen ajanut ulos itsestäni esteettisyyden, niin eristettynä ja itsenäisyyttä vaativana kuin se ennen minussa vallitsi. Estetiikka tässä merkityksessä näyttää minusta nyt olevan yhtä suuri kirous runoudelle kuin teologia on uskonnolle.

Eräs Köpenhaminan estetikko sanoi kerran minulle: „Kristus on kumminkin tosiaan maailmanhistorian mieltäkiinnittävin ilmiö." Estetikko nautti häntä niinkuin herkuttelija nauttii katsellessaan osteria. Olen tosin aina ollut liian luja muuttuakseni semmoiseksi rustoeläimeksi, mutta en voi taata sitä, mitä kaikenlaiset nerokkaat aasit olisivat voineet minusta tehdä, jos olisivat saaneet häiritsemättä vaikuttaa minuun".

Tässä näemme taas kuinka runoilija mieskohtaisena kokemuksenaan mainitsee jotakin jota huomaamme kaikkialla hänen myöhemmissä teoksissaan. „Taide taiteen vuoksi" ei ole enää olemassa Ibsenille, hän etsii taidetta elämän vuoksi.

Ja oikean uransa hän olikin jo löytänyt kirjoittaessaan äsken mainitut sanansa. Sillä samassa kirjeessä hän kertoo:

„Nyt olen jättänyt sikseen sen, jolla vuoden ajan olen vaivannut itseäni pääsemättä mihinkään, ja heinäkuun keskipaikoilla aloitin jotakin uutta, joka edistyi niin kuin ei mikään työ ole tätä ennen minulle edistynyt. Uutta se on siinä merkityksessä että silloin ryh-

dyin kirjoittamaan, mutta aihe ja tunnelma ovat vaivanneet minua painajaisena, aina siitä asti kun nuo monet hirveät kotoiset tapaukset saattoivat minua tarkastamaan omaa itseäni ja sikäläistä elämäämme ja miettimään asioita, joihin en sitä ennen ollut kiinnittänyt vakavaa huomiota.

Minä työskentelen sekä aamu- että iltapuolella päivää, jota en koskaan aikaisemmin ole voinut. Täällä on siunatun rauhallista, ei mitään tuttavuuksia, en lue muuta kuin raamattua — siinä on ydintä ja voimaa."

Se uusi teos, josta tässä puhutaan, oli Brand. Ja sitä kirjoittaessaan tunsi runoilija saaneensa tehtävän, johon hänen oli antautuminen koko sielullaan. Hän kirjoittaa, yhä samassa kirjeessä:

„Eikö ole sanomaton onnenlahja osata kirjoittaa? Mutta ankara vastuunalaisuus on sen seurassa; ja nyt minulla on vakavuutta kylliksi tunteakseni sitä, ollakseni itseäni kohtaan kova mies."

Vielä selvempänä esiintyy tietoisuus hänen runoilijatehtävästään seuraavana vuonna, kun Brand oli ilmestynyt painosta. Pyytäessään kuningasta Kaarle XV ehdoittamaan hänelle „runoilijaeläkettä" hän sanoo:

„En tässä taistele huolettoman toimeentulon vaan sen elämäntehtävän puolesta, jonka järkähtämättömästi uskon ja tiedän Jumalan minulle antaneen, sen elämäntehtävän, joka minusta on tärkein ja tarpeellisin Norjassa: herättää kansaa ja saattaa sen ajattelemaan ylevästi."

Ja seuraavan teoksensa, Peer Gyntin johdosta on hänellä tilaisuus julistaa äskenmainittua itsenäistä katsantotapaa runouden tehtävästä. Oli nytkin „nerokkaita aaseja", jotka väittivät ettei Peer Gynt ollut runoutta. Sen johdosta Ibsen kirjoittaa:

„Kirjani *on* runoutta, ja jos se ei sitä ole, niin se siksi tulee. Runouden käsite on maassamme, Norjassa, mukautuva kirjan mukaan. Käsitteiden maailmassa ei ole mitään pysyväistä, vuosisatamme skandinaavit eivät ole kreikkalaisia."

Viimeisessä lauseessa on jo edessämme koko Ibsen. Käsitteiden maailmassa ei ole mitään pysyväistä, se on tunnussana, johon koko hänen myöhemmän runoutensa sisällys perustuu. Mutta huomattava on että hän on niin pontevasti esittänyt tämän totuuden

ensin omalla alallaan, runouteen katsoen. Tästä johtuu näet että hän yhä edelleen pitää kiinni runoilija-asemastaan, katselee käsittelemiänsä kysymyksiä runoilijan silmillä. Jo Peer Gyntistä hän kirjoittaa, että siinä on luultu olevan paljoa enemmän satiiria, kuin mitä hän itse on tarkoittanut. „Miksei voida lukea kirjaa runoteoksena, sillä semmoiseksihan olen sen kirjoittanut. Satiiriset osat ovat siinä jotensakin erillään. Mutta jos nykyajan norjalaiset, niinkuin näyttää, tuntevat itsensä Peer Gyntin kuvassa, niin se olkoon näiden kunnon miesten oma asia.“

Ja jos kohta hän tuntee astuvansa uutta omantakeista uraa runoudessa, niin tuo vastuunalaisuuden tunne, josta äsken mainittiin, tosiaan vaikuttaa että hän on „kova mies“ itseänsä kohtaan. Hyvinkin kuvaava on että kun hän Nuorison liitossa ensi kerran asettautuu kokonaan nykyisyyden elämän pohjalle, silloin hän samassa asettaa itselleen sen vaatimuksen, että näytelmä ei saa sisältää yhtäkään monologia, eikä edes „itsekseen“ lausuttua lausettakaan. Vapautuneena „esteettisyydestä“ hän siis sitä enemmän tuntee velvollisuutensa todellisuutta kohtaan — ja siten myöskin taidetta kohtaan. Se on aivan samaa kuin että todella reformatorisessa henkilössä vapautuminen teologiasta voi vaikuttaa uskonnollisen tunteen syventämistä.

3.

Kun Ibsen täten omalla alallaan oli vapautunut „sovinnaisuuksista“, niin sama nähtävästi helposti tapahtui muillakin aloilla. Rohkeasti hän sitten tältä näkökannalta käsitteli nykyajan oloja ja vastakohtia. Ylhäiset ja alhaiset, rikkaat ja köyhät, mies ja vaimo, vanhoillisuus ja vapaamielisyys, puhdasuskoisuus ja vapaa ajattelu, vanhaa ja uutta — kaikki tämä esiintyi hänen draamoissaan, ja aina oli hänellä näistä vastakohdista joku herättävä, kannustava sana sanottavana. Kummako jos takapajulle jääneet huusivat „tendenssiä“ ja sanoivat Ibsenin draamoissa olevan vain „kysymyksiä ilman vastauksia“. Toiset taas, jotka tahtoivat vapautta ilman vastuunalaisuutta, pitivät häntä muutamissa kohden liian vähän edistyneenä, liian „puritaanisena“.

Ken tahtoo saada oikein elävän käsityksen Ibsenin kannasta, hän lukekoon runoilijan kirjeitä Brandesille.

Georg Brandesissa on Pohjoismailla kauan aikaa totuttu näkemään vapaa ajattelu ja radikaalinen edistys ikään kuin personoittuina. Mutta Ibsenin kirjeissä hän, runoilijaan verrattuna, esiintyy kuin esiintyykin takapajulle jääneenä.

Tietysti ei niin että Brandes tuntisi tätä asemaansa. Päinvastoin hän esim. kerran väittää että runoilija „ei ole omistanut itselleen tieteen uusinta kantaa.“

Mutta häntäkin kohtaan Ibsen vastustaa „sovinnaisuuksia“. Ja taas ensin runouden alalla.

Brandes näet oli jotensakin kauvan Hegeliin piintynyt, ja tämän järjestelmästä lähtien hän väitti että Ibsenin „moraliseerava“ runous ei ollut muka „kaunista“. Siihen Ibsen vastaa hyvinkin tyynesti: „Alistun tietysti kauneuden lakien alle, mutta sen sovinnaisista säännöistä huolin viis.“

Ja mitä „tieteen uusimpaan kantaan“ tulee, luulee runoilija tuntevansa sen riittämiin asti. Hän kirjoittaa:

„Eikö jokaisella sukupolvella ole synnynnäisinä aikakautensa edellytyksiä? Ettekö koskaan ole huomannut entisten vuosisatojen muotokuvakokoelmissa kuinka saman aikakauden henkilöt ovat ihmeellisen toistensa näköisiä? Niin on kai myös henkisessä. Mitä meillä oppimattomilla ei ole tietämisenä, se on luullakseni jossain määrin meillä aavistuksena tahi vaistona. Ja runoilijan tehtävä on kai etupäässä *nähdä* eikä mietiskellä, etenkin minulle tunnen mietiskelyssä piilevän vaaran.“

Mutta kun Brandes lähettää hänelle käännöksensä Stuart Millin „Moraalista“, silloin lausuu Ibsen suoraan, että hänestä Millin käsitys ei sisällä mitään edistystä, eikä hän luule sillä olevan tulevaisuutta. Ja mieskohtaisesti Brandes välisti saa niellä jotensakin karvaita paloja.

Hän pyytää esim. 1874 Ibseniä avustamaan aiottua aikakauslehteä. Runoilija silloin kysyy: tuleeko siitä yksistään tanskalainen vai skandinavilainen äänenkannattaja? Ja sitten hän selittää kuinka tanskalaiset kirjailijat elävät ja henkivät ja tuntevat vain Köpenhaminan ilmassa, mutta eivät tiedä mitään Ruotsin ja Norjan

oloista. Ikään kuin armosta vain he sallivat norjalaiselle omituisuudelle sijaa kirjallisuudessa. Mutta tanskalainen sävy on heille kuitenkin aina mallina. Köpenhaminalaisten tietämättömyys skandinavilaisista oloista on niin verraton, ettei sen rinnalle voida asettaa muuta kuin heidän ylpeytensä. Mutta Ibsen puolestansa ei katso maksavan vaivaa kirjoittaa vain Köpenhaminan yleisölle; se olisi samaa kuin jos Saksassa kirjoitettaisiin vain Badenille tahi Hessen-Kasselille.

Ja sitten seuraa mieskohtainen johtopäätös.

„Tiedän kyllä että Te monessa kohden vastustatte tuota köpenhaminalaisuutta, mutta tietämättänne Te kuitenkin olette siihen piintynyt. Teidän kirjallisuushistorianne koko ensimäinen nidos on enemmän polemiikkia Köpenhaminan kuin Pohjoismaiden ahdasnäköisyyttä vastaan; Te vastustatte nimenomaan köpenhaminalaisia suuntia kirjallisuudessa, kultuurissa ja taiteessa. Ja semmoisesta taistelukentän rajoittamisesta on tekijän, meillä yhtä hyvin kuin muualla, vapautuminen voidaksensa saada äänensä laajemmin kuuluville.“

Yhtä kuvaava on hänen neuvonsa nuorille kirjailijoille: tutkikaa historiaa! Jollette toisten aikakausien historiaa tunne, mitenkä voisitte omaa aikaanne arvostella?

Ja usean kerran hän kehoittaa maanmiehiänsä lähtemään ulkomaille, vapautuakseen Norjan ahtaista oloista. Björnsonillekin hän kerran huutaa: ulos, *carissimo*.

4.

Mutta kaiken tämän ohessa hän samalla yhä laajemmin asettautuu itsenäiseen asemaan ajan rientoihin ja varsinkin politiikkiin nähden. Tässäkin kohden hän Brandesille lausuu monta hauskaa sanaa, välisti ehkä ehdoin tahdoin ärsyttääksensä kirjeenvaihtajaansa paradokseillaan.

Nähtävästi on kuitenkin häneen se seikka paljon vaikuttanut että hän oleskeli Saksassa suuren ranskalais-saksalaisen sodan aikana. Loppupuolella 1870 hän kertoo että tunnelma Dresdenissä on hyvinkin masentunut eikä edes Metzin antautuminen herättänyt yhtään ilon jälkeä. Mutta yleensäkään häntä ei miellytä poliitiset riennot.

Joulunaikana 1870 hän valittaa että Rooma on otettu pois ihmisiltä ja annettu politikoitsijoille. „Minne meidän nyt tulee lähteä? Rooma oli ainoa tyyssija Europassa, ainoa paikka jossa oli tosi vapaus: vapaus valtiollisesta vapaustiranniasta... Jokaisen siellä esiintyvän valtiomiehen sijaan menee taiteilija hukkaan. Ja sitten tuo ihana vapaudeninto — se on nyt mennyttä; niin, *minun* ainakin täytyy sanoa, että ainoa mitä vapaudessa rakastan on taistelu sen puolesta; sen omistamisesta en pidä väliä...

Vanha illusoorinen Ranska on nyt lyöty rikki; jahka vain uusi faktillinen Preussi on lyöty rikki, niin olemme yhdellä iskulla uudessa ajanjaksossa. Hei, kuinka aatteet silloin romahtanevat alas yltympäri meitä! Ja sitäkin olisi tosiaan tarvis. Kaikki, mistä me tähän asti elämme, on kai vain muruja entisen vuosisadan vallankumouspöydästä, ja sitä ravintoa olemme jo kylläksi kauvan pureksineet ja märehtineet. Käsitteet kaipaavat uutta sisällystä ja uutta selitystä.. Vapaus, tasa-arvoisuus ja veljeys eivät enää ole samaa kuin guillotiini-vainajan aikoina. Vaan tätähän eivät politikoitsijat ota ymmärtääksensä, ja siitä syystä vihaan heitä. Nuo ihmiset tahtovat vain erikoisvallankumouksia, ulkonaisia, valtiollisia. Mutta kaikki tämä on noukkeita. Mitä olisi tarpeen se on ihmishengen kapinaan nostaminen.“

Hän lisää Brandesille: „ja siinä Teidän tulee olla yksi etunenässä astuvia.“ Mutta pian hän huomaa ettei Brandes häntä ensinkään ymmärrä. Päin vastoin Brandes ivailee runoilijan „mielen tasapainoa“, jopa näkee hänessä vapauden vihaajan. Vastaukseksi Ibsen taas laskee leikkiä filosofien taidosta Erasmus Montanusin tapaan todistaa ihmistä kiveksi tahi kukoksi. Ja sitten hän selittää kantansa tarkemmin.

Mitä ensiksi Ranskaan tulee, niin Ibsen pitää sen sillaikaista onnettomuutta kansan suurimpana onnena. Ja mitä vapauteen tulee, niin vapaus ei ole samaa kuin valtiollinen vapaus. „Mitä Te sanotte vapaudeksi, sanon minä vapauksiksi, ja „taistelu vapaudesta“, josta olen puhunut, ei ole muuta kuin vapauden aatteen yhtämittainen, elävä omistaminen. Se joka omistaa vapauden muuten kuin tavoiteltuna, hän omistaa sen kuolleesti ja hengettömästi, sillä vapauden käsitteelle ominaista on että se omistamisessa yhä laajenee. Ja jos

siis joku taistelussa seisahtuu ja sanoo: nyt olen sen saavuttanut — niin hän sillä juuri näyttää että on sen kadottanut. Mutta juuri tämä jonkun määrätyn vapaudenkannan omistaminen on *valtiollisille* yhteiskunnille ominaista, ja tätä en voi katsoa hyväksi.

Tosin voi vaalivapauden, suostuntavapauden y. m. s. omistaminen olla hyvä, mutta kenelle? Kansalaiselle, ei yksilölle. Mutta ei ole ensinkään järjen vaatimaa että yksilö välttämättömästi olisi kansalainen. Päinvastoin. Valtio on yksilön kirous. Millä on Preussin valtiovoima ostettu? Sillä että yksilöt ovat sulautuneet valtiolliseen ja maantieteelliseen käsitteeseen. Edeskäypä on paras soturi...

Valtio on poistettava! Siinä vallankumouksessa minä tahdon olla mukana. Heikontakaa valtiokäsite, antakaa vapaaehtoisuuden ja henkisesti yhteenkuuluvan olla määrääjänä yhteenliittymisessä — se on ensi askel semmoiseen vapauteen, jolla on jotakin arvoa. Valtiomuotojen muuttaminen ei ole muuta kuin asteitten kanssa askartelemista, vähän enemmän tahi vähemmän — kehnoutta kaikki tyyni.

Niin, rakas ystävä, täytyy vain olla säikähtymättä perinnäisten mielipiteiden kunnianarvoisuutta. Valtiolla on ajassa juurensa, se on saava ajassa loppunsakin. Suurempiakin kerran kaatuu: kaikki uskonto on kaatuva. Moraalikäsitteet ovat yhtä vähän kuin taidemuodotkaan ikuisia. Kuinka paljon itse asiassa olemme velvoitetut katsomaan pysyväiseksi? Kuka takaa ettei kaks ja kaks ole viisi tuolla Jupiterilla?"

5.

Nämä väitteet varmaan monen mielestä kuulunevat oudoilta, varsinkin nyt kun kaikkien mielet ovat niin kiintyneet juuri politiikkiin. Mutta niissä on kuin onkin paljon totta, ja ne osoittavat että Ibsen todellakin on omistanut itselleen nykyajan tieteen yhtä hyvin kuin nykyajan elämän „uusinta kantaa".

Sillä onhan *kehitys* nykyajan tunnussana yhtä hyvin tieteessä kuin elämässä. Mutta kehitys on samaa kuin yksilöitymistä. Jos kaikki tekevät ja ajattelevat samaa, niin ei mikään kehitys tapahdu. Uusi aate taas, se herää tietysti aina ensin jonkun yksityisen sielussa. Mutta ei ole sanottu että muut kohta tahtoisivat ruveta kan-

nattamaan tuota uutta aatetta. Jos silloin useimmat ovat liittyneet valtiollisiin puolueisiin määrättyine ohjelmineen, niin he luulevat noissa ohjelmissa olevan kylliksi vapautta ja edistystä, ja yksilöllinen aloite joko laimenee tahi sitä vastustetaan.

Tämän Ibsen elävästi tuntee ja sentähden hän yhä vahvistuu siinä uskossa että „yksinäisin mies on vahvin". Tämän kuuluisan lauseen hän omasta puolestaan lausuu jo kymmenen vuotta ennen kuin hän Kansan vihollisessa pani sen tohtori Stockmannin suuhun. Kannattajiin ei ole luotettava, ystävät ovat vaarallisiakin; niiden tähden jätetään helposti tekemättä mitä muuten rohkenisi tehdä. Ja hän itse tahtoo olla „yksinäinen vapaaehtoinen omin neuvoin toimiva soturi loitolla etuvartioiden luona".

Tämän hän voi sanoa ensiksi sentähden että, niinkuin jo mainittiin, hän tuntee edustavansa uutta omantakeista maailmankatsomusta. Hän kirjoittaakin kerran, että runoilijalla täytyy olla elämänsisällystä, josta hän puhuu, muuten hän vain kirjoittaa kirjoja, eikä runoile.

Samaan luottamukseen hän kehoittaa muitakin. Kun esim. Brandes on valittanut että kaikki häntä vastustavat, niin runoilija kirjoittaa:

„Sanotte että koko filosofinen tiedekunta Teitä vastustaa. Hyvä Brandes, tahtoisitteko Te että asiat olisivat toisin? Tiedekunnan filosofiaa vastaanhan Te hyökkäätte. Taistelua semmoista kuin Teidän ei kuninkaan nimittämän virkamiehen ole taisteleminen. Jollei suljettaisi Teiltä ovea, niin tämä kai osoittaisi ettei Teitä peljätä."

Ja kun Brandes samalla on sanonut olevansa vainon, panettelun y. m. s. alaisena, niin Ibsen hänelle neuvoo: „Olkaa ylväs! Se on ainoa keino semmoista vastaan. Älkää vastatko sanaakaan sanomalehdissä, esiintykää niinkuin ei olisi olemassa mitään vastarintaa, käykää vain yhä eteenpäin tehtävässänne."

Tämmöisiä neuvoja voi ainoastaan se antaa, joka lujasti uskoo tulevaisuuteen. Ja sen Ibsen jos kukaan teki. Usean kerran hän lykkää asiansa tulevaisuuden ratkaistavaksi.

Tämä usko tulevaisuuteen, se johtuu taas siitä että runoilija tuntee yhtämittaisesti edistyvänsä. Ja likeisessä yhteydessä tämän tunteen kanssa on usko siihen että vähemmistö on oikeassa.

Tietysti ei takapajulle jäänyt vähemmistö, vaan se joka on liitossa tulevaisuuden kanssa. Brandesille hän siitä kirjoittaa:

„Pysyn siinä että henkinen etuvartiotaistelija ei koskaan *voi* koota enemmistöä ympärilleen. Kymmenen vuoden perästä on ehkä enemmistö sillä kannalla, millä tohtori Stockmann oli kansankokouksessa. Mutta näissä kymmenessä vuodessa ei tohtori ole jäänyt paikoilleen; hän on taas vähintäin kymmenen vuotta enemmistöä edempänä... Mitä minuun itseeni tulee, tunnen ainakin semmoista yhtämittaista edistymistä. Missä minä seisoin eri kirjojani kirjoittaessani, siinä seisoo nyt jotensakin sankka joukko; mutta itse en ole siellä enää; olen muualla, toivottavasti edempänä.“

6.

Kaikista näistä lausunnoista huomaamme kuinka Ibsen on selvillä omasta asemastaan. Ja jos näiden lausuntojen valossa lukee hänen draamojaan, niin huomataan samaten helposti kuinka hän niissä ennen kaikkea ajaa sitä mitä hän itse etsii: yksilön vapautta ja itsenäisyyttä.

Tämä hänen ihanteensa vaatii ensiksi että ihminen kysyy itseltään: mitä on totta *minulle itselleni*, eikä ainoastaan muille? Kuinka paljon tulee minun omistaa „vallitsevista mielipiteistä“?

Mutta tämä kysymys ei ole vain teoreetista laatua. Jo siinä draamassa missä vaatimus: ole oma itsesi! nimenomaan esitetään, Peer Gyntissä, selitetään tämä vaatimus lähemmin siten että on toteuttaminen „Mestarin tarkoitus“. Se on: yksilön pitää tietää mihin elämäntehtävään hän on luotu ja uskollisesti täyttää se.

Täten itsensä olemisesta kysymys tulee runolliseksi. Sillä „Mestarin tarkoitusta“ ei voi järkiperäisesti ymmärtää, se täytyy aavistaa. Mutta tuohon aavistamiseen vaaditaan sielu joka elää pääasiallisesti tunnemaailmassa, siis on runollinen. Järki-ihmiset taas, ne eivät ensinkään kysy niinkuin Ibsen tahtoo että ihmiset kysyisivät.

Tämän huomaamme hyvinkin selvästi Nukenkodissa.

Pääpuutteeksi Helmerin ja Noran avioliitossa mainitsee Nora etteivät he ole koskaan puhuneet keskenänsä vakavasti vakavista

asioista. Se on: kumpikaan heistä ei ole kysynyt mitä varten he elävät. On ainoastaan leikitty.

Mutta tämän Helmer, järki-ihminen, on tehnyt itsekkyydestä. Eikä hänellä ole aavistustakaan siitä etteivät sovinnaiset käsitykset vaimon velvollisuuksista, uskonnosta j. m. s. olisi oikeita ja kaikissa tapauksissa täysin riittäviä. Ja tässä vakaumuksessaan hän pitää itseänsä luoduksi hallitsemaan muita: hän tarjoutuu olemaan Noran tahtona ja omanatuntona.

Nora puolestansa, hän kysyy. Loppusuorituksessa hänellä on vain yksi vastaus kaikkeen mitä miehensä sanoo. Vaimon velvollisuudet, äidin velvollisuudet, uskonto — en tiedä mitä kaikki tämä on, en tiedä kuinka paljon siitä on totta *minulle*. Ja sentähden hänen täytyy päästä pois saadaksensa kysyä.

Mutta minkätähden hän kysyy? Sentähden että hän on runollinen luonne ja sentähden että hän todellakin rakastaa miestänsä. Hän on mielikuvituksessaan luonut kuvan maailmasta ja Helmeristä, mimmoisina niiden pitäisi oleman — mutta eivät ole. Ja kun huomaa ihanteensa särjetyksi, silloin hän joutuu pois suunniltaan eikä tiedä minne kääntyä.

Mutta huomioon on otettava että Noran mielestä „Mestarin tarkoitus“ ei ole että hän *pettäisi* miestänsä. Päin vastoin: kun tohtori Rankissa huomaa tunteita, joita hän ei saa aavistaakaan, silloin on hänen mahdoton edes pyytää tohtorilta mitään apua; sen sijaan hän on valmis kuolemaan miehensä tähden. Tämähän on, Köpenhaminan näköpiiristä katsottuna, „norjalaista puritaanisuutta“.

Sama vastakohta, joka esiintyy Nukenkodissa, kysyvien ja ei-kysyvien ihmisten välillä, toisin sanoen ihmisten välillä jotka uuden ajan kannalta katsoen elävät, edistyvät tahi eivät elä, eivät edisty — sama vastakohta huomataan Ibsenin koko runoilussa. Mutta kun ei-kysyvät nojautuvat sovinnaisiin päätelmiin ihmisen velvollisuuksista siinä tahi tuossa suhteessa, niin on luonnollista että kysyvät, vastustaessaan niitä jotka tahtovat heitä johtaa ja hallita, kääntyvät juuri noita päätelmiä vastaan. Senpätähden Ibsenin draamoja sanottiin „tendenssimäisiksi“.

Ja kun enemmistö on ei-kysyvien puolella, niin ei ole kummaa että kysyvät Ibsenin draamoissa useimmiten joutuvat alakynteen.

Siitä seurasi sitten syytteet pessimismistä ja väite että Ibsen vain kysyy eikä anna mitään vastausta.

Mutta ken itse osaa elää kysyvien elämää, hän näkee heidän taisteluissaan kehoituksen pelkäämättä astumaan heidän jälkiään. Ja silloin näiden taistelujen kuva myöskin esiintyy puhtaana runoutena, nykyajan ihmislasten sisimmän sieluelämän kirkastettuna kuvana.

Ja jos kerran on saavuttanut tämän näkökannan, silloin huomaa myöskin helposti, kuinka Ibsen runoilussakin edistyy ja yhä enemmän kiinnittää huomionsa ajan suuren kysymyksen puhtaasti inhimilliseen ydinkohtaan. Mitä enemmän runoilija itse vapautuu sovinnaisesta käsitystavasta, sitä vähemmän hän draamoissaan hyökkää tätä käsitystapaa vastaan, sitä enemmän esiintyy sen sijaan personallinen puoli kysymyksestä mitä „ole oma itsesi“ merkitsee.

7.

Kun kehitys käy tähän suuntaan ja kun Ibsen itse tuntee yhtämittaa edistyvänsä, niin on odotettavissa että hänen viimeisestä draamastaan kaikkein selvimmin nähtäisiin mitä hän oikeastaan on tarkoittanut.

Niin onkin laita. Draamassa „Kun me kuolleet heräämme“ esiintyy se kysymys, joka Ibsenille on muitten keskuksena, niin mutkattomana kuin suinkin mahdollista.

Kaikilla näytelmän neljällä henkilöllä on yhtä yksinäinen asema elämässä kuin itse Ibsenillä. Ei mikään sido heitä siihen ympäristöön, jossa ovat kehittyneet, kukaan ei yhdessä muiden kanssa puolusta mitään yleistä käsityskantaa. Vieläpä jokainen heistä on tavallansa suuressa määrin oma itsensä. Jokaisella on voimakas tunne siitä mihin hänen yksilöllisyytensä tähtää, ja kaikilla on voimaa seurata tätä tunnetta.

Sanalla sanoen: tässä seisoo vain ihminen ihmistä vastaan.

Mutta silloin näkee selvästi että kysymys itsensä olemisesta samassa sisältää kysymyksen suhteesta muitten itsensä olemiseen.

Kuvanveistäjä Rubek on itselleen saanut taiteilijatehtävänsä selville. Hän on varma siitä että voi luoda suuren ihanteellisen taideteoksen, jos vain voi vastustaa kaikkia aistillisia himoja, jotka hänen

modellinsa Irene voi hänessä herättää. Ja Irene puolestansa kätkee hiuksissaan murha-aseen, jota hän on valmis käyttämään, jos Rubek koettaisi häneen koskea.

Mutta kun teos on siksi valmis ettei Rubek enää luule tarvitsevansa Ireneä, silloin hän kiittää häntä heidän yhdessäolostaan, joka hänelle on ollut „siunattu episoodi". Tämän sanan johdosta Irene eroaa hänestä ja hänen elämänsä menee piloille.

Mitä siis Rubek on tehnyt? Nähtävästi ei mitään, joka ei olisi täysin puolustettavissa tavallisen moraalin edessä. Mutta Irene syyttää häntä siitä että hän on ollut ensi sijassa taiteilija ja vasta sitten ihminen. Sentähden hän ei ollut ymmärtänyt että Irene oli antanut hänelle koko nuoren, elävän sielunsa, jolla oli elänyt tuossa teoksessa. Teos on hänen ja Rubekin „lapsi", ja kun Rubek nyt hylkää hänet, niin hän on syvemmässä merkityksessä ollut hänelle uskoton.

Helposti huomataan että kysymys, sen puhtaasti inhimilliseltä puolelta katsottuna, on aivan sama kuin Nukenkodissa. Irene on Rubekille ollut nukke samoin kuin Nora Helmerille. Ja kun Helmer luulee huomaavansa erehdyksensä ja sanoo: minulla on voima muuttua toisenlaiseksi — silloin vastaa Nora: ehkä, kun nukke otetaan sinulta pois. Ja juuri samassa tarkoituksessa Irene jättää Rubekin.

Eroitus on vain siinä että Helmerin itsekkyys on enemmän peittämätön kuin Rubekin. Taiteilija luulee toimivansa taiteenharrastuksesta, vaan hän tavoittelee itse asiassa vain omaa kuuluisuuttaan.

Olisi helppo muistakin Ibsenin vanhemmista draamoista löytää vastineita Rubekin tekoon. Rajoitun vain kahteen esimerkkiin: Brand uhraa Agnesin sille uskonnon käsitteelle, jonka hän on muodostanut itselleen, ja Svanhild Rakkauden komediassa antaa runoilija Falkille koko sielunsa, huomataksensa sitten olevansa tyhjä — juuri niinkuin Irene.

Siis korkein kysymys Ibsenille on olla oma itsensä mahdollisimman suureksi onneksi muille. Ja tässäkin kohden saattaa sanoa Ibsenin ajavan fantasian asiaa, vaikka hän näennäisesti hyökkää taiteeseen. Sillä Falkin ja Rubekin, samoin kuin Brandin puute on siinä ettei heillä ole sitä fantasian muotoa, jota sanomme sympa-

tiaksi, ja joka aina elävästi ja selvästi osoittaa toiselle ihmiselle mitä tapahtuu toisen sielussa.

Tämä on juuri yksilöitymisen heikoin kohta. Mitä enemmän ihminen kehittyy omantakeisuuteen, sitä helpommin hän jää vieraaksi muiden omituisuudelle. Mutta tässä kohden eivät ensinkään ne, jotka elävät perittyjen kaavojen mukaan, ole parempia. Päinvastoin: ne eivät huomaakaan erehdystänsä, jota vastoin ne, jotka tuntevat omaa itsenäisyyttään, helpommin oppivat oivaltamaan muittenkin itsenäisyyttä.

Rubek puolestansa ei sitä alussa ole oppinut. Päinvastoin hän, Irenen poistuttua, kosii Majaa, luvaten viedä hänet ylös korkealle vuorelle ja näyttää hänelle koko maailman ihanuutta. Mutta itse asiassa hän jättää Majankin henkiseen yksinäisyyteen. Hän ja Maja puhuvat yhtä vähän kuin Helmer ja Nora koskaan vakavasti vakavista asioista.

Mutta vähitellen kumpikin rupeaa kysymään, kysymään mikä tämmöisen elämän tarkoitus lienee. Ja samassa kun rupeavat kysymään, tuntuu ei-kysyvien suuri joukko heistä vieraalta: ihmisillä ei heidän mielestään ole mitään toisilleen sanottavana, ja molemmat luulevat „kuulevansa äänettömyyden“ kotimaassaan.

Nyt Irene palaa ja Maja tapaa karhunampujan Ulfhejmin, jonka elämä sopii yhteen hänen luonteensa kanssa. Ja siis puolisot eroavat — tyynesti ja afärimaisesti. Olot ovat edistyneet Nukenkodin ajasta.

Mutta ennen kuin eroavat on Majakin osoittanut samaa puritaanisuutta kuin Nora, jos kohta aivan toiseen tyyliin. Välttääksensä että Ulfhejm häneen koskisi on hän valmis heittäytymään vuoren huipusta syvyyteen.

Kun näytelmän neljä päähenkilöä lopuksi yhtyvät korkealla tunturilla ja sitten erkanevat toisistansa, silloin Maja ja karhunampuja menevät alaspäin. Maja tuntee olevansa vapaa, vapaa elämään välitöntä tunne-elämää. Mutta hän ja karhunampuja ovat molemmat saaneet koettaa pettymystä rakkaudentoiveissaan, he ovat kaksi haaksirikkoista, samoin kuin Krogstad ja rouva Linde Nukenkodissa. Ikäänkuin epätoivossa he syrjäyttävät nuo kysymykset elämän tar-

koituksesta, joista vain on sukeutunut heille vaivaa. Heidän ainoa suuri yhteinen harrastuksensa kohdistuu nyt — ajokoiriin.

Toisin Rubek ja Irene. Rubek on ymmärtänyt Ireneä kohtaan tekemänsä vääryyden. Mutta hän huomaa myöskin että hänen elämänsä, samoin kuin Irenen, on mennyt pilalle. Elämä on molemmille kuollutta. Mutta he ovat heränneet tuokion ajaksi ja tahtovat vielä kerran elää elämää — ennenkuin ijäksi astuvat alas hautoihinsa.

Mutta heidänpä tiensä viepi ylöspäin. „Kaikki valon vallat katselkoot kernaasti meitä. Ja kaikki pimeyden vallat myöskin. Kaikkien sumujen läpi tulee meidän ensin mennä. Ja sitten ylös tornin huipuille saakka, jotka kimaltavat auringonnousussa.“

Mutta kun tätä tietä astuvat, silloin kohtaa heidät lumivyöry, johon he katoavat.

8.

Mitä tämä loppu merkitsee? Siitä Ibsen, tapansa mukaan, ei suoranaisesti sano meille mitään. Mutta hyvän ohjauksen hänen tarkoituksensa ymmärtämiseen saamme luullakseni eräästä näytelmän johtomotiivista, jota on niin seikkaperäisesti esitetty, että varmaan Ibsen itse on pitänyt sitä tärkeänä, sillä niinkuin tietty hän ei koskaan draamoihin pane mitään liikanaista.

Näytelmässä kerrotaan mimmoinen oli se taideteos, jota Irene piti „lapsenaan“. Ja tässä, sekä Rubekin myöhempää taiteilijauraa kuvaellessaan, on runoilija, niinkuin usein muuallakin, osoittanut ihmeteltävää taitoansa kuvata henkilöä niin että se esiintyy samalla määrättynä yksilönä ja jonkun yleisemmän edustajana. Tässä saattaa sanoa että kuvaus edustaa ihanteen kehitystä koko yhdeksännellätoista vuosisadalla.

„Ylösnousemuksen päivä“ on Rubekin teoksen nimi. Ensi aluksi hän oli ajatellut sitä täysin idealistiseksi. Hän tahtoi kuvailla ylösnousemusta nuoren saastumattoman naisen muotoon. Ilman kokemusta maaelämästä, ilman mitään rumaa ja saastaista, josta hänen olisi tarvis puhdistua, tuo nainen heräisi valoon ja kirkkauteen. Ylösnousemuksen päivänä puhdas nainen ei kohtaisi mitään tuntema-

tonta, aavistamatonta, vaan hän tuntisi pyhää iloa siitä että hän, maan lapsi, löytäisi jälleen itsensä muuttumatonna noissa korkeammissa, vapaammissa, iloisemmissa seuduissa — pitkän unelmattoman kuolonunen jälkeen.

Kelle ei tämä kuvaus muistuta Brandin Agnesia tahi Peer Gyntin Solvejgia?

Mutta sitten taiteilija sai „maailmanälyä“ ja lisäsi mitä hän näki ympärillään. Puhdas nainen ei jäänyt yksin, hän siirrettiin vähän taemmaksi, kirkastuksen ilme hänen kasvoissaan lievennettiin, muita kuvia tuli lisään, miehiä ja naisia, jotka halkeavasta maasta pyrkivät ylöspäin. Ja niiden joukossa on yksi — taiteilijan oma kuva — joka ei koskaan voi kokonaan irtaantua maasta, ei ijäksi päiväksi voi vapaana saavuttaa ylösnousemuksen elämää.

Eikö tämä hyvin sattuvasti kuvaa sitä todellisuuden runoilua, joka seurasi idealismia?

Mutta näillä ihmisillä, jotka pyrkivät ylös halkeavasta maasta, niillä oli kasvoja jotka muistuttivat eläimiä. Ja kun teos on valmis, silloin ei taiteilijalla enää ole halua muihin samanlaisiin yrityksiin. Sen sijaan hän antautuu muotokuvia veistämään, mutta näissä kuvissa, jotka muiden mielestä ovat ihmeellisen näköisiä, hän itse aina näkee jonkun eläimen ihmiskasvojen takana: milloin hevosen, milloin aasin, koiran, sian tahi härän.

Realismi on muuttunut naturalismiksi.

Mutta tämä kanta tyydyttää Rubekia yhtä vähän kuin se on tyydyttänyt aikakautta. Se johtaa tyhjyyden ja ikävyyden tunteeseen. Työhalu on kadonnut, sillä kuka viitsisi työskennellä aasien ja koirien huviksi?

Kun nyt Irene palajaa, silloin Rubek rupeaa ikävöimään nuoruutensa ihanteita. Mutta elämää ei eletä kahdesti samaan tapaan, sillä se edistyy yhtämittaa. Rubekilla on „maailmanälyä“ eikä Irenekään ole sama puhdas nainen kuin oli nuoruudessaan. Ainoa mitä voidaan saada takaisin entisistä päivistä on se leikki, jota silloin leikkivät työn jälkeen. Sentähden he nyt istuvat puron reunalla lähettäen kukkia ja lehtiä lintuina uimaan ja laivoina purjehtimaan.

Uudistetun idealismin ikävöiminen päättyy romantiseen symbolismiin.

Täten on taide taiteena, eristettynä elämästä, lausunut viimeisen sanansa: se on tyhjentänyt kaikki varansa. Mutta elämä on tyhjentämätön. Rubek ja Irene ymmärtävät nyt etteivät koskaan ole eläneet, eivät eläneet sitä korkeampaa elämää, missä kaksi ihmissielua sulautuu täydellisesti toisiinsa ja yhtyy pyrkimään uuteen päivään, saavuttamaan niitä huippuja, jotka kimaltavat auringonnousussa.

Semmoinen elämä yhteisessä personallisuuden kehittämisessä ja jalostamisessa — se on johdonmukainen ihanteen muoto, jos lähtökohtana on että „esteettisyydellä“ ei ole oikeutta itsenäiseen olemassaoloon. Joka ihmisestä tulee silloin taiteilija, elämäntaide on korkein taidemuoto.

Ja itse asiassa jokainen sielussaan muodostaa elämästä kuvan, jonka modelleina kohtaamamme ihmiset ovat. Mitä enemmän sympatiaa me tunnemme heitä kohtaan, sitä rikkaammaksi ja valoisammaksi kuva tulee. Mutta jos vertaisemme meille eivät esiinny muina kuin episoodeina, käytettyinä hyödyksemme, taikka jos me katselemme heitä maailmanälyn silmillä, silloin saamme lopuksi vain aasien tahi koirien kuvia.

Mutta eikö juuri tämmöinen maailmanäly nykyään ole ihmisten mieliä hallitsemassa? Kuinka on silloin mahdollista toteuttaa tämä elämäntaide? Voiko uusi todellisempi idealismi tulla, ilman että sitä ennen tapahtuisi murros, joka uhkaa tuhota kaikki nekin, jotka näkevät päämaalin, vaikka he maailmanälyn kalvamina tuntevat olevansa liian heikkoja sitä saavuttaakseen?

Niin, eikö lumivyöry jo ole meitä uhkaamassa? Eivätkö ihmislapset jo ryhmity väkijoukkoihin, jotka kasvavat lumivyöryn lailla ja uhkaavat tuhoa jokaiselle yritykselle pyrkiä personallisuuden vapauteen ja jalouteen? Eikö ainoa vapaus, joka meidän aikoinamme näyttää olevan saavutettavissa, ole vapaus elää koirien kanssa — tahi koirien tavalla?

Niin on Ibsenin kannattama ja esittämä ihanne yhä edelleen tulevaisuuden, ehkä kaukaisenkin tulevaisuuden ihanne. Yhä edelleen on Ibsen yksinäinen vapaataistelija etuvartiossa.

Mutta hän ei ole turhaan elänyt ja toiminut. „Yksi voi monen tietä valaista.“ Hänen jälkiään astuen voi jokainen, joka vain

vakavasti tahtoo vapautua, kohdistaa katseensa hänen päämääräänsä, taistella hänen taisteluaan, olla oma itsensä hänen hengessään ja siten raivata tietä uudelle ajalle.

Huolimatta lumivyörystä on selviävä yhä useammille, että ne jotka elävät vain muiden mielipiteisiin nojautuen tahi toinen toistansa rääkäten — ne eivät ole ensinkään todellisesti eläneet. Yhä useammat kuolleet ovat heräävät valmistaaksensa sisäisellä personallisuuden kehittämisellä ja jalostamisella ylösnousemuksen päivää ihmiskunnalle.

Ja kun tämä päivä koittaa, silloin on yksinäisestä etutaistelijasta tullut uuden ajan Hookon, ja uudet paremmat, onnellisemmat sukupolvet yhtyvät silloin toteuttamaan hänen viimeistä kuninkaanajatustaan:

„Kaikkien sumujen läpi. Ja sitten ylös tornin huipuille, jotka kimeltävät auringonnousussa.“

Valfrid Vasenius.

Demokratismi historiassa ja tieteessä. [1])

Kirjoittanut

S. A. Korff.

Viime kevännä tuli meille Sveitsistä tieto, että oli ehdoitettu muutos tämän maan hallitusvallan järjestämisessä. Ehdoitus, joka on syntynyt kansan aloitteesta, muuttaa juurta jaksain hallitusvallan asemaa Sveitsin liittovaltiossa. Se on huomattava ja sen ohessa melkoisen suuri askel nykyajan valtiollista kansanvaltaisuuden ihannetta kohti. Tästä lähin liiton toimivan hallituksen tulee olla kansan välittömästi valitsema. Siten viimemainitulle annetaan uusi ja tärkeä oikeus, jolla lisääntyy jo ennestään pitkä kansan oikeuksien luettelo Sveitsin liittovaltiossa. Kuten tunnettu Sveitsin kansa nauttii jo ennestään suuria oikeuksia lainsäädännön alalla; oikeuksia semmoisia, ettei niitä ole yhdelläkään muulla kansalla sivistyneessä maailmassa.

Kansallinen lainsäädäntö Sveitsissä tuntee kolme eri kansan välittömän osanoton muotoa lainlaadinnan toimeen:

1. Kansan veto, jonka mukaan 50 tuhannen kansalaisen vaatimuksesta on kutsuttava kokoon kansalliskokous, jolla on oikeus absolutisen äänienemmistön perustuksella muuttaa lakia (esim. kanttonit Basel v. 1832, Luzern v. 1841).

2. Alkuunpano-oikeus on myös muutamissa kanttoneissa annettu kansalle; yllämainittu muutosehdoitus johtuu juuri tämmöisestä osanotosta lainsäätämiseen.

3. Referendum, jota on kolmea lajia: finanssireferendum, fakultativinen referendum ja välttämätön referendum. Täydellisin on tietysti viimemainittu, jonka mukaan jokainen lakiehdoitus välttämättömästi on alistettava kansalliskokouksen valmistettavaksi. Paraiten ovat nämä kansan eri lainsäädäntöoikeudet järjestetyt Zürichin kanttonissa, jossa ne kaikki ovat olemassa, sekä veto-, että alkuunpano-, että referendum-oikeus sen kaikissa kolmessa muodossa.

[1]) Tämä kirjoitus on muodostunut luennosta, joka kevätlukukauden 1906 loppuessa pidettiin Suomen yliopistossa.

Voi varmuudella sanoa, ettei se aika ole kaukana, jolloin kaikki nämä lainsäädäntömuodot sovellutetaan käytäntöön sekä kaikissa eri kanttoneissa, että myöskin liiton yhteisessä lainsäädännössä. Täten on toteutuva se ihannetila, josta kansat jo enemmän kuin sata vuotta ovat taistelleet — mahdollisimman suuri kansan osanotto sekä lainsäädäntöön että hallitukseen — jota tilaa tahdon nimittää kansanvaltaisuudeksi eli demokratismiksi.

Jos luomme silmäyksen XIX vuosisadan poliitiseen historiaan, alkaen suuresta vallankumouksesta v. 1789, niin näemme, kuinka demokratismin periaate asteettain ja vastustamattomasti, askel askeleelta, mitä kovimman taistelun kautta, on edennyt ja hankkinut itselleen tunnustusta. Totta on että ne tulokset, joita on saavutettu XX vuosisadan alkuun asti, eivät vielä ole erittäin suuret, mutta sosiologiselta kannalta katsottuna on riittävä todentaa, että tämmöinen kehitys on olemassa, että se kasvaa ja vahvistuu, siis on elinvoimainen ja vie voittoon tulevaisuudessa. Täydellisimmin tämä periaate on toteutettu sveitsiläisessä liitossa. Muissa Europan ja Amerikan valtioissa huomaamme sitä paljon vähemmän. Mutta varmaa on yksi: eri kansojen suuressa valtiollisten ja yhteiskunnallisten laitosten moninaisuudessa voimme huomata enteitä hallitusvallan kansanvaltaistumisesta.

Ranskassa suuresti kehittynyt tasa-arvoisuuden henki, yleisen mielipiteen voimakkuus ja herkkätuntoisuus, vapaa ja riippumaton sana, kaikki tämä riittävässä määrässä takaa kansalle hallituksen puolelta rehellistä politiikkia, joka sen ohessa on tarkoin sovitettu maan vaatimusten ja tarpeiden mukaan. Suurten mullistusten jälkeen XVIII vuosisadan lopulla oli palaaminen ancién regime'n periaatteisiin mahdoton, vaikka sitä kuinkakin yrittävät Kaarle X:nnen suosikit. Mutta porvariston vallan lujittaminen osoittautui välttämättömäksi. Viimemainitun asema oli tosin vallitsevana noin 100 vuotta; mutta tämän „uuden regime'n" kaatuminen tuotti kauhean moralisen iskun maan kansallisylpeydelle. Sedanin päivistä on kulunut 35 vuotta, täysin riittävä aika vuoden 1870 surullisten tapausten arvostelemiseksi. Katastrofi, tai kuten Zola kuvaavasti on nimittänyt sitä „mullistus" (debacle), oli viimeisenä loppusäveleenä, sanokaamme välttämättömänä tuloksena Napoleon III:n politiikista. Tapainturmelus oli tullut yleiseksi virkavaltaisen järjestelmän ja mielivallan johdosta, häviö oli välttämättömänä seurauksena maan siveellisestä rappiotilasta. Ranskaa jo Lud-

vig Filipin hallitus ei voinut tyydyttää, eikä Napoleonin systeemi voinut olla sosialista mullistusta tuottamatta. Seuraavan vuosikymmenen kuluessa (aina Mac Mahonin eroamiseen asti v. 1879) näemme maan, alussa salaisesti, sittemmin julkisesti taistelevan vallan kansanvaltaistuttamisen puolesta. Marsalkka Mac Mahonin seuraajan vaali oli ensimäinen askel joka suuresti osoitti tämän periaatteen edistystä kultuurivaltiossa. Sitä seuraavina aikoina, aina tähän päivään asti, näemme Ranskan asteettain ja johdonmukaisesti kehittyvän samaan suuntaan. Kuvannollisesti lausuen voisimme sanoa, että Ranskan hallituspolitiikin keskipiste vähitellen on siirtynyt oikealta vasemmalle ja että se tätä nykyä on tasavaltalaisten ja radikalien keskellä. Viime aikoina ei monarkkisella puolueella enää ole ollut mitään merkitystä. Jo v. 1898 siihen koko maassa kuului tuskin 11 % (10,6 %); v. 1902 prosenttiluku oli alentunut 9; ennen pitkää tämä puolue kokonaan katoo valtiolliselta näyttämöltä. Ainoastaan tämän rauhallisesti etenevän kehityksen nojalla valtiomuodon kansanvaltaistuttamiseksi saatamme käsittää maan elpymisen vuoden 1870 häviön jälkeen; ainoastaan täten Ranska saattoi maksaa satumaiset sotakulungit, joilla Bismarck pyrki sitä hävittämään; ainoastaan tämmöisen esteettömän kehityksen avulla tämä maa saattoi jälleen nostaa fyysillisen voimansa eli valtiomahtinsa sekä saavuttaa sen suuren ja kukoistavan taloudellisen hyvinvoinnin, mikä sillä meidän päivinämme on.

Jos nyt käännymme Saksaan, niin täälläkin voimme huomata selviä merkkejä saman aatteen etenemisestä. Totta on, että militarismi, valtiollinen ero eri osien välillä, Preussin ylivalta vanhanaikaisine laitoksineen ja muu Bismarckin perintö ehkäisevät suuressa määrin kansanvaltaisuuden kehitystä, mutta pysäyttää sitä ei ole mahdollista. Huolimatta kaikista sosialistisyöjäin Bülowin, Posadowskyn y. m. ponnistuksista sosialidemokraatit päivä päivältä vahvistuvat; jokaiset uudet vaalit tuottavat heille uusia lisiä äänimäärässä. Tunnettua on, että, jollei olisi keinotekoisia esteitä vaalioikeudessa valtiopäiville, niin sosialidemokraatit jo aikoja sitten olisivat olleet valtavana enemmistönä. Hallituksen on jo useasti täytynyt ottaa huomioon työväenliittoja; muistakaamme esim. vain äskeistä Ruhrin hiilikaivostyömiesten lakkoa. Preussin konstitutsioni on vanhentunut, se ei vastaa enää ajan vaatimuksia, toisin sanoen se ehkäisee kansanvaltaisten aatteiden kehitystä, kolmiluokkainen vaalijärjestelmä, ministerien vastuunalaisuuden puute ovat suorastaan ristiriidassa demokratismin kanssa, eikä

tarvitse olla erittäin kaukonäköinen voidakseen ennustaa voittoa viimemainitulle edellisistä. Kaksi voimaa seisoo nykyajan Saksassa vastakkain: toiselta puolen monarkismi militarismineen etelä-Saksan katolilaisten kannattamina, toiselta taas demokratismi sosialismineen [1]). Kiihtymys ja tyytymättömyys, joka toistaiseksi on salainen ja peitetty ja vain harvoin puhkeaa ilmi, kasvaa päivä päivältä. Onnellinen on Saksa, jos se kykenee välttämään avonaista selkkausta näiden kahden vastakkaisen voiman välillä. Valtakunnan tila sitä paitsi vaikeutuu sisällisen hajanaisuuden johdosta; jos kahden mainitun voiman vastakkaisuus vahvistuu, liittyy taisteluun vielä kolmas, nim. eteläisten valtioiden pyrkimys itsenäisyyteen, ne kun tuntevat rasitusta Preussin diktatuurista. Jollei demokratisuuden aate saa vapaasti kehittyä, niin historia kenties saa todistaa uusia valtiomuodostuksia Europassa. Mainitkaamme vielä sivumennen, että semmoisessakin katolis-konservativisessa maassa kuin Baijerissa, on demokratismi viime aikoina osannut saavuttaa voittoja; tarkoitamme Baijerin eduskunnan äskettäin hyväksymää muutosehdoitusta vaalitavassa yleisen ja yhtäläisen vaalioikeuden perustuksella.

Päinvastoin kuin Europan mantereella, on demokratismi kehittynyt Englannissa paljon nopeammin ja rauhallisemmin, herättämättä sitä luokkataistelua, jonka tapaamme muualla Europassa, ja täten se on saavuttanut paljoa suuremmat tulokset. Siten uusin vaalilaki perustuu jo puhtaasti demokraatisiin periaatteisiin, lordien huoneen merkityksen häviäminen on myös todistus demokratismin edistyksestä, samoin vanhoillisten liitto radikalien kanssa, Gladstone'n taipumus homerule'n puolelle, sekä viimein työväen puolueen valta ja merkitys, mikä niin suuresti on kasvanut viime aikoina, ovat epäilemättömiä todistuksia samasta kehityksestä. Etenkin kuvaava tässä suhteessa on viimeinen vaalitaistelu, joka, kuten tunnettu, päättyi vapaamielisten loistavalla voitolla; uuden eduskunnan luonteenomaisina piirteinä ovat: ensiksi, ennen kuulumattoman suuri luku nuoria edustajia, niin että joukko vanhuksia on jäänyt valitsematta, joilla muutamilla oli 30, vieläpä 40 vuoden kokemus valtiollisessa toiminnassa. Kaikki nämä uuden parlamentin ominaisuudet johtavat välttämättömästi määrättyyn seuraukseen, nimittäin rikkomiseen vanhan järjestelmän

---

[1]) Valtiollinen sosialismi Saksassa ilmenee vain palliativina eikä se kykene tuottamaan olennaista hyötyä.

kanssa ja hyvin radikalisen ohjelman toteuttamiseeen. Kenties ei se aika ole kaukana, jolloin Englannin valtiomuodosta tykkänään häviää lordien huone — tuo muinaisuuden, vanhojen tapojen ja muotojen säilytyspaikka, ja sen kanssa häviää viimeinen demokratismin vastustus. Viimeisten 30 vuoden historia antaa ainakin syytä otaksua tätä luonnollista päätöstä XIX vuosisadan reformeille; perustuslaillisesta monarkismista Englanti asteettain ja huomaamatta on siirtynyt parlamentarismiin, ja kenties se tulevaisuudessa muuttuu demokraatiseksi monarkiaksi yksikamarisine eduskuntineen, luoden siten uuden valtiomuodon.

Jos me nyt vanhasta maailmasta siirrymme uuteen, niin siinäkin huomaamme demokratismin valloittavan yhä suurempia oikeuksia itselleen. Tämä kehitys on Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa käynyt sitä helpommin, kun siellä ei ole ollut niitä kompastuskiviä, joita vastaan tämän periaatteen on täytynyt taistella Europassa, nim. historiallisesti vakaantuneita luokkaetuja. Demokraatiset periaatteet toteutuivat täällä jo uuden valtion ensi päivästä alkaen. V:n 1787 konstitutsioni täydellisesti turvasi muutamat niistä; niinmuodoin kansa sai oikeuden valita valtakunnan päämiehen, se sai ottaa osaa lainsäädäntöön, se sai nauttia kansalaisvapautta. Vaarat, joiden alaiseksi valtio on joutunut, eivät ole johtuneet demokratismin vastustuksesta, kuten esim. Ranskassa, vaan muista syistä; mainitsemme eri valtioiden pyrkimyksen itsenäisyyteen, ja suuren rotutaistelun, joka päättyi v. 1865 voitolla ihmisten tasa-arvoisuuden puoltajille. Nykyaikanakin, mahtavan plutokratian syntyessä, rotuvihan jälleen herättyä mustia kohtaan, työväenliittojen ankarasti taistellessa kapitalia — trusteja vastaan, demokratismi jää taistelun ulkopuolelle täysin tunnustettuna valtiollisen elämän periaatteena. Saattaapa sanoa, että se viime aikoina, enemmän kuin koskaan, on vahvistunut, mikä ilmenee esim. siitä taistelusta väärinkäytöksiä ja mielivaltaa vastaan, mikä viimeisten kahden vuoden vaalitaisteluissa on ollut kaikkialla huomattavana.

Lopuksi viittaamme taisteluun samoista periaatteista Itävalta-Unkarin valtiomuodon kansanvaltaistuttamiseksi, jota suuresti ehkäisee valtakunnan eri osien kansallinen erilaisuus.

Niinmuodoin tästä lyhyestä katsauksesta eri valtioiden historiaan XIX vuosisadalla seuraa johtopäätös: demokratismin aatteen eteneminen on varma, se on elinvoimainen ja siis se on voittava. Kaikki valtiot, poikkeuksetta, välttämättömyyden pakoituksesta joutuvat tälle tielle ja vas-

tustuskeinot johtavat vain lyhytaikaisiin viivähdyksiin, jotka aina vahingollisesti vaikuttavat yhteiskunnan rauhalliseen kultuurikehitykseen.

Semmoinen on tämän periaatteen historia, katsokaamme nyt millaiset ovat sen keinot ja sen teoreetinen rakenne.

XVIII vuosisata sai todistaa absolutismin asteettain tapahtuvaa rappeutumista ja häiriötä; viimeinen yritys ylläpitää sen arvoa ja asemaa oli n. s. valistunut absolutismi, joka itsessään oli contradictio in adjecto s. o. yhdistämättömien periaatteiden luonnoton yhdistäminen, jota voi selittää ainoastaan haluksi vastustaa ihmisten tasa-arvoisuuden ja kansalaisen oikeudenturvan yhä kasvavaa vaatimusta. Lyhytaikainen palaaminen absolutismiin muutamissa valtioissa XIX vuosisadan keskipaikoilla johtui myöskin toivosta voida anastaa takaisin menetetty mahti, se oli vastavaikutus Ranskan tasoittavaa ja vapauttavaa vaikutusta vastaan, mutta myöskin seuraus yleisestä tyytymättömyydestä ja väsymyksestä Napoleonin loppumattomien sotaretkien jälkeen; siihen vaikutti myös yhteiskunnan valmistumattomuus, etenkin Itä-Europassa, jossa taantumus Berlinissä ja Wienissä väliaikaisesti oli löytänyt tyyssijan, kauhistuttaen sieltä, kuten keskiajan rosvoritari linnastaan, muuta maailmaa.

XIX vuosisadalla demokratismin aate tuli valtiorakennuksen perusaatteeksi, sanokaamme vielä enemmän, kultuurin periaatteeksi, sillä sen vastakohta, absolutismin periaate, meidän aikanamme epäilemättä on edistyksen jarruttaja.

Valtiovallan kolmijaon mukaan: lainsäätävään, toimeenpanevaan valtaan ja tuomarivaltaan, voidaan myös eroittaa kolme kansan osanoton muotoa siihen. Lainsäädäntöön kansa ottaa osaa välillisesti edustajiensa kautta tai välittömästi (esim. Sveitsissä), toimeenpanovaltaan se ottaa osaa joko valitsemalla toimeenpanevat virkamiehet (esim. Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain presidentin vaalit) tai tarkastamalla hallituksen politiikkia ja toimintaa, tarkoitamme ministeristöjen vastuunalaisuutta kansaneduskuntain edessä. Vihdoin, tuomarivallassa kansan osanotto ilmenee esim. valamieslaitoksessa. Historia tietysti tuntee kymmenittäin eri muodostuksia näitä kolmea kansan osanoton perusmuotoa valtiovallan harjoittamisessa; tutkimuksemme lyhyys ei salli meidän antautua yksityisseikkoihin, meille on vain tärkeä huomata demokratismin perusprinsiipin teoreetinen rakenne.

(Jatk.)

Muistiinpanoja Kaarlo Bergbomin aikaisemmilta vuosilta.

Kirjoittanut

E. NERVANDER.

(Jatk.)

Pombalista ja jesuiitoista.

Mikäli muistan uskoi Bergbom vuoden 1862 lopulla tai vuoden 1863 alkupuolella muutamille läheisimmille ystävilleen, että hänessä oli herännyt aate murhenäytelmään, jonka sankariksi tulisi portugalilainen valtiomies *Pombal.*

Innolla hankki hän itselleen parhaat saatavat lähteet Pombalista ja hänen aikakaudestansa, mutta havaitsi, etteivät muistelmat valaisseet hänen suunnitellun murhenäytelmänsä henkilöjen sisäistä sielunelämää, paitsi mitä fanaatiseen jesuiitta Malagridaan tulee, jonka omista teoksista Bergbom onnekseen tapasi otteita, jotka olivat hänelle oikeita löytöjä.

Päivä päivältä kasvoi suuri draama järisyttävine kohtauksineen yhä selvemmäksi nuoren kirjailijan mielikuvituksissa. Hän ei pannut kumminkaan mitään paperille, luottaen tavattomaan muistiinsa.

Kun hän kesäksi 1863, niinkuin jo tiedämme, meni Saarijärvelle, oli hänen yhtenä siellä oleskelunsa tarkoituksena saada häiritsemättä valmistaa murhenäytelmäänsä. Kesäkuun 27:ntenä ei hän sitä vielä ollut aloittanut, niin hän kirjoittaa, valitellen hautoneensa aihetta liian kauan. Kappaleen vuoksi olisi hänen pitänyt tuoda se ennemmin päivän valoon, arveli hän. Jo elokuun 30 p:nä saattoi hän minulle kertoa kirjoittaneensa kolme näytöstä ja huolimatta siitä että hänen oli täytynyt uudelleen kirjoittaa koko toinen näytös erään onnettomuuden johdosta, ei suinkaan ainoa laatuaan, joka kohtasi huoletonta ystäväämme. Hän oli näet, „puolustamattoman huolimattomuuden tähden hukannut sen järveen!“ — Muutoin oli hän useinkin työn kestäessä ollut kovin alakuloinen ja ärtyinen.

Syyskuun alussa oli suuri murhenäytelmä siksi valmis, että Bergbom voi sen lähettää minulle, „jonka arvostelukykyyn hän kumminkin enin luotti“, kirjoitti hän suoraan ja ystävyydellä. Epävarma oli hän vielä nytkin, pitikö antaa kappaleelle nimi „Pombal“ tai „Pombal ja jesuiitat“, joista jälkimäisellä oli historialliset syynsä, mutta jota vastusti se, että kappaleessa oli ainoastaan yksi merkitsevämpi jesuiitta: pater Moreira. Sitävastoin oli Pombal draaman tärkeimpiä henkilöjä, vaikkei ollutkaan sen päähenkilö. Se seikka ettei murhenäytelmässä sellaista ollut, oli kauan surettanut nuorta tekijää, joka lohdutteli itseään sillä, että siinä kumminkin oli johtava idea. Niinkuin tunnettu sai murhenäytelmä nimen: „Pombal ja jesuiitat.“

*

Ennenkuin sain mainitun käsikirjoituksen, oli Bergbom, joka aina oli aulis uhraaviin ystävyydenosoituksiin, nähnyt sen vaivan, että hän murhenäytelmäänsä parhaillaan luodessaan, lähetti minulle tekemänsä katsauksen kappaleen ideoihin ja tämän vain tuottaaksensa minulle iloa ja rauhoittaaksensa uteliaisuuttani.

Tätä harvinaista käsikirjoitusta pidän siksi tärkeänä „Pombalin ja jesuiittain“ ymmärtämiselle, että toivoisin voivani säilyttää nämä tekijän sisäiset aatevirtailut jälkimaailmalle, sitä suuremmalla syyllä, kun on tuntematonta missä muodossa draama aikanaan tulee esiintymään painosta, nimittäin: joko siinä muodossa kuin se jätettiin esitettäväksi tai niin lyhyessä muodossa kuin kappale lopulta näyteltiin Arkaadian teatterissa toukokuussa 1865.

Sitäkin käsikirjoitusta, jota aiotaan käyttää julkaisuun ja joka lienee ainoa „Pombalista“ säilynyt, [1]) pidettiin kauan kadonneena. Se oli kumminkin kainona piiloutunut tekijän kotiin suurehkoon käärepaperikääröön tai sen sellaiseen, joka oli asetettu korkean kaapin päälle ja oli useinkin suursiivouksissa otettu alas, mutta ei avattu. Vihdoin tapahtui eräässä siivouksessa, että koko laitos putosi kaapin päältä, jolloin käsikirjoitus itse pystyi irtautumaan pitkällisestä vankeudestansa ja saatiin talteen.

[1]) Nyttemmin manalle mennyt O. Florell, jonka käynnistä Bergbomin luona Saarijärvellä on ollut puhe, teki silloin itselleen otteen kappaleesta. Tämän käsikirjoituksen kohtalosta en tiedä mitään.

Toivon tekeväni Kaarlo Bergbomin ystäville mieluisen palveluksen toimituksen luvalla julkaistessani

tekijän selostelun Pombalin ideoista:

Pombal on uuden ajan, vapauden ja edistyksen mies. Hän on alhaista säätyä ja on aikaiseen jättänyt isänmaan ja on Wienissä, Lontoossa ja Pariisissa ahminut uusia kirkkoa ja kaikkia historiallisia traditioneja kohtaan vihamielisiä aatteita, joita kahdeksannellatoista vuosisadalla etupäässä ranskalaiset ensyklopedistit esittivät ja levittivät. Palattuaan isänmaahansa huomaa hän kaiken olevan siellä jälessä muusta Europasta. Voimakkain käsin puuttuu hän kaikkeen, murtaa kaikki mitä tiellensä sattuu.

Hänen luonteensa on suuri, rohkea ja vankka. Hän ei mitään kammoo. Niinkuin kaikki nousukkaat on hän epäluuloinen; kuten kaikki rajut reformaatorit hieman julmakin. Hänen terävä silmänsä keksii heti, missä pahimmat viholliset ovat, missä pahan juuret, jota hän tahtoo vastustaa. Jesuiitat ovat näet ainoat, joita aatteet johtavat, joilla on vain yksi päämäärä, joka vie niin suoraan maalia kohti, ettei heitä voi syrjään sysätä: heidän kanssaan on taisteltava elosta ja kuolosta. Heidän on puolustettava katolista, tätä oikeastaan ainoaa etelän lapsille soveltuvaa uskontunnustusta.

Salahankkeet kuninkaan henkeä vastaan käyttääkin Pombal vain jesuiittain kukistamiseksi. Oikeutettuja ja vääriä välikappaleita käytetään. Hän käyttää vihaamaansa inkvisitsioniakin saattaaksensa suunnitelmansa perille. Tällä säälimättömällä ankaruudellansa on hän kumminkin työntänyt luotaan kaikki, jotka häntä rakastavat. Hänet pakoitetaan uhraamaan viattoman Elvaansa ja on vaikkakin voittajana lopulta kaikkein hylkäämänä. Vieläpä hänen rakastettu tyttärensä — Beatrice — eroo hänestä luostariin haudataksensa menetetyn onnensa jäännökset. Minusta, kirjoitti Bergbom, hänen loppunsa on perin traagillinen, vaikkei hän kuolekaan kappaleen lopussa.

Pater Moreira, jesuiittain edustaja, on Pombalin pahin vastustaja. Hän onkin enemmän kuin olematon idea ja on ajateltu itsenäiseksi luonteeksi. Hän on syntynyt munkiksi ja on elänyt askeetista munkkielämää. Hellistä tunteista, maallisista pyyteistä, inhimillisistä pikku heikkouksista

on hänen sydämessään vain himmeitä kajastuksta. Kirkon onnellisina aikoina olisi hänen levoton henkensä tehnyt hänestä Savonarolan tai pyhän Theresian tapaisen uskonpuhdistajan. Nyt kun katolilaisuuden kimppuun hyökätään sen sydänjuuria myöten, on hän mieleltään ja sielultaan sen fanaatisin puolustaja [1]. — Pater Moreira on runollinen, sillä hän puolustaa suurta, historiallista aatetta. Traagilliseksi käy hänen kohtalonsa siten, että hän hävitessään tuntee, että tämä idea on aikansa elänyt, että hän siis tavallaan on turhaan taistellut. Hänen täytyy kuolinhetkellään sanoa sille ainoalle henkilölle, jota hän tavallaan rakastaa: „heitä tuumamme, sillä se on mennyttä!"

Murhenäytelmän kolmas päähenkilö on Donna *Theresia Tavora.* Pombalia johtivat Ranskassa lausutut aatteet, Moreira taisteli Rooman etujen puolesta, mutta Theresia on portugalialaisten kansallisten ainesten edustaja. Hänen sielunsa elää vielä keskiajan loistavissa ritariajoissa, jolloin Portugalin kunnia oli levinnyt ympäri Europan ja jolloin sen kenraalit saattoivat aasialaiset keisarikunnat vapisemaan. Hän on sisimmältä olemukseltaan ylimysmielinen. Hän on Pombalin vihollinen sentähden että hän vihaa pintapuolisuutta, levottomuutta ja sitä pilkkailevaa vuosisataa, jossa hän elää. Hänen runollinen tunteensa on katkeroitunut maanmiestensä kansallisen Camoensin ja syvällisen Calderonin teosten halveksimisesta ja että nämä sen sijaan hakevat henkistä ravintoa Voltairen liukkaista teoksista. Aito espanjattarena — tahi oikeammin, joka on yhden tekevä, portugalittarena — on ylpeys ja kunnia hänen luonteensa päävaikuttimena. Hän ei tahdo alistua minkään miehen tahtoon. Rakkaus on hänestä häpeällinen ies. Intoilevana katolilaisena on hän naineenakin erään lupauksen tähden säilyttänyt neitsyytensä. Hän rakastaa, vaikkei itsekään sitä aavista Lafoensin herttuaaa, kuninkaan serkkua, kun hän tämän ihanteellisessa nuorukaisluonteessa näkee oikean ritarikuvan, vastakohtana aikansa egoisteille — („hänpä tässä puhuukin, enkä minä", huomauttaa Bergbom kirjoituksessaan). Mistään salaliitosta ei hän tahdo kuullakaan, ainoastaan julkisesta kapinasta. Kun vasallit

[1]) Bergbom valittelee, ettei hän pater Moreiran luonteen ja personallisuuden suhteen saanut johtoa historiasta, vaikkakin tällä jesuiitalla kuninkaan rippi-isänä oli tärkeä osansa Pombalin vastustajien joukossa. Hänet on siis laskettava henkilöihin, jotka runotar vapaasti voi muovailla.

huomaavat kuninkaan valansa rikkoneen, valitsevat he uuden hallitsijan, arvelee hän. Silloin kuningas loukkaa hänen kunniaansa. Vasta silloin seuraa hän vanhaa espanjalaista sääntöä: sellaisissa tapauksissa ei taistella, vaan murhataan — ja ylväs, kaikkia alhaista kammova Theresia suostuu tekemään salamurhan. — Rakkaus kostaa julmasti. Hänen, joka ylpeän neitseellisenä vastusti jaloa Lafoensia, on annettava itsensä pelkurille, vihaamallensa hekumalliselle miehelle. Hän kuolee onnellisena, sillä hän saa kumminkin elämänsä viime hetkinä pelastetuksi sen miehen, jota hän rakastaa.

Kuningas, jonka ympärillä kappaleen ulkonaiset tapahtumat liikkuvat, on alhainen henkilö. Moreira peloittelee häntä helvetillä, Pombal jesuiittain tikareilla. Vaikka hän onkin kovin taikauskoinen, johtaa häntä kumminkin viimemainittu, arat ihmisethän aina antavat lähimmän vaaranpelon itseänsä johtaa. Hän vihaa sekä Pombalia että Moreiraa, siksi että hän tuntee heidän etevämmyytensä. Salaliitto vie hänet oveluutensa tasapainosta ja heittää hänet kokonaan Pombalin valtaan.

Elvaan herttua, Pombalin vävy, on heikonpuoleinen ja uneksiva, mutta hyvä ihminen. Hyvänä puolisona ja poikana koettaa hän kumminkin välttää kaikkia niitä riitaisuuksia, joihin hänen ja Pombalin perheet ovat joutuneet. Mutta sellainen puolinaisuus ei kelpaa levottomina aikoina, jolloin joka miehellä täytyy olla joku määrätty väri. Olosuhteet tempaavat hänetkin virtaan ja hän joutuu syyttömänä perikatoon.

Malagrida on muuan kappaleessa esiintyvistä jesuiitoista. Kuvaillessaan tätä fanaatista puoli- — jollei kokonaan — hullua ukkoa valtavan kiihtyneine haaveiluineen on Bergbom täydelleen seurannut historiaa ja käyttänyt Pombalin muistiinpanoja.

Vahinko, kirjoittaa Bergbom edelleen, että toiminnassa niin vähän saan kehittää kardinali *Saldanhan* luonnetta. Hän on kumminkin tärkeä, koska hän paavin lähettinä näyttää, miten uuden ajan henki on levinnyt itse kirkon ruhtinaidenkin keskuuteen. . Alussa oli aikomukseni pitää tätä luonnetta koomillisena. Ehkä hän siten olisi esiintynyt luonnollisempana ja olisi kappaleelle antanut enemmän taustaa kuin nyt totisena esitettynä. Enpä tiedä, lisää kirjeen kirjoittaja.

Aatelipuolue, joka ottaa osaa salaliittoon on kovin vähäpätöinen. *Tavora,* Theresian mies, on ahdasjärkinen, raaka ja ahne. *Aveiro,* Elvaan isä on horjuva, salakähmäinen ja tunnoton. Kaikki tämän puo-

lueen runollisuus on keskittyneenä yhteen ainoaan naiseen: Thereesiaan. Niinpä täytyy ollakin — sillä miehen on elettävä aikansa mukana, ainoastaan nainen voi uneksia itsensä toisiin oloihin.

Lafoensin herttua, kuninkaan serkku, on niinkuin sanottu jalo nuorukainen Max Piccolominin malliin. Hän on liittoutuneiden hallitsijaehdokas. *Beatrice*, Pombalin tytär, on naisellinen köynnös, joka sydämellisellä uskollisuudella kierteleksen joka esineen ympäri, jota hän rakastaa. Naisena hän on miehensä Elvaan vastakohta.

Muut sivuhenkilöt ovat siksi vähäpätöisiä ettei niillä ole erikoisesti kehitettyä luonnetta. [1])

*

Mutta jatkan. Luettuani murhenäytelmän, esitin kirjeessä Bergbomille ajatukseni mieltä kiinnittävästä kappaleesta, tunnustaen peittelemättä sen monet ja suuret ansiot minun mielestäni. Samalla kirjoitin hänen nimenomaisen toivomuksensa mukaisesti useita muutosehdoituksia, etenkin Pombalin, kuninkaan ja Theresian loppukohtauksien suhteen. Bergbom hämmästytti minua sillä, että hän oli hautonut päässään useita minun esityksistäni. „Miksi kumminkin olen valinnut kappaleen nykyisen muodon, sitä en voi sanoa", kirjoitti hän. „Siinä olen kokonaan antanut runollisen vaiston johtaa itseäni."

Huvittavaa on kuulla, että Bergbom alkuaan oli aikonut käsitellä ainetta „noin 12-osaisessa jättiläisdraamassa", jonka piti sisältämän Pombalin kaikki historialliset kohtalot. Näistä monista näytöksistä olisivat 5 viimeistä vastanneet murhenäytelmää siinä muodossa, jossa se lopulta

---

[1]) Tämän ylläolevan kappaleen »Pombal ja jesuiitat» ideain esitykseen lisää Bergbom myöhemmässä kirjeessään, että hän unohti mainita Pombalin ympäristöstä erään henkilön, nimittäin *Josén*, jota ei kokonaan ole pidettävä sivuhenkilönä. Mies on »ehkä liiaksi tavallinen Homo dei olento. Että hänellä kumminkin – mikäli minä olen ajatellut — on joku sisällinen merkityskin eikä ole mukana vain ulkonaisten tapahtumien kulun vuoksi, uskon toki.» — Niin tärkeän kohtauksen kuin Josén kuoleman poisjättäminen sitä seuraavine tunnustuksineen, josta vain kerrotaan, oli tapahtunut siinä tarkoituksessa, ettei mielenkiinto Moreiran ja Theresian kuolemassa laimistuisi, jos jo samassa viimeisessä näytöksessä olisi saatu olla mukana Josén kuolontuskissa.

sukeutui. Suuri suunnitelma oli nuoren tekijän tapaan soveltuva, joka pitää välttämättömänä sanoa kaikki, mitä mielessä piilee. Siitä päättäväisyydestä, jolla Bergbom pyyhki 7 näytöstä, ja siitä tarkkuudesta sekä huolekkuudesta, jolla hän punnitsi, hylkäsi ja sommitteli yhteen yksityiskohtia dramaatiseksi kokonaisuudeksi, käy selville, miten hän kypsyi ajatellessaan ainetta, johon hän oli kiintynyt.

Uuden teatterin palon johdosta ja kun epäiltiin, tokko mikään paremmanpuoleinen näyttelijäseurue piakkoin kävisi Helsingissä, näytti Bergbomista pimeältä saisiko hän kappaleensa näytellyksi. Silloin saapui tänne Åhman—Pousetten taiteellisesti johdettu ja etevistä kyvyistä kokoonpantu joukkue. Se otti Arkaadian teatterin haltuunsa ja näytteli siellä menestyksellä suurempiakin kappaleita, kuten „Don Carlos", „Orleansin neitsyt" ja „Tartuffe". Tässä joukkueessa oli myös Fritiof Raa ja Charlotte Forsman, jotka täällä sittemmin menivät avioliittoon keskenään ja joista jälkimäinen rouva Raana oli Bergbomin suomalaisen teatterin suunnitelmille sanomattoman hyödyllinen.

Bergbomin harras toivo saada „Pombal" näytetyksi virisi uudelleen. Sitävastoin ei hänellä ollut ensinkään halua nähdä sitä painosta julkaistuna. Tästä kirjoitti hän lokak. 17 p:nä 1864: „Kummastelet ehkä etten Cygnæuksen kehoituksesta huolimatta anna painaa teostani. Siihen on minulla monia syitä — etenkin olisin pahoillani, jos siten suomalaiselta kirjailijalta veisin ansion — häneltä, joka kumminkin paljoa enemmän kuin minä tarvitsee kehoitusta, sillä minähän voinen ehkä saada kappaleeni esitetyksi, jota etua hänen osakseen ei voi tulla.[1]

Cygnæuksen kehoituksesta jätti Bergbom vihdoinkin marraskuun 15 p:nä 1864 näytelmänsä Åhmanille, joka pian sen jälkeen hyväksyi sen esitettäväksi, jos tekijä tuntuvasti pitkää kappaletta lyhentelisi. Tämän pyyhittyä suunnilleen neljännen osan ja korjattua loppumattomiin mitä vain toivottiin, havaittiin kertauksessa kappaleen pikemmin olevan lyhyen kuin pitkän yhdeksi näyttelyohjelmaksi. Tämäpä ei ollut Bergbomia hieman suututtamatta, kun hän paremmin kuin Åhman tiesi että

[1] Bergbom tarkoitti luonnollisesti Aleksis Kiveä ja tämän ystävien toiveita, että „Nummisuutarien" tekijä saisi senaatin palkinnon 2,500 markkaa, niinkuin kävikin. Bergbom arveli myöskin mahdollisesti saavansa jonkun palkinnon, jos „Pombalin" esitys onnistuisi.

kappaleen arvo kärsi monista lyhentelyistä. Yleisön jännitys saada nähdä kappale oli suuri, vaikkakin monta ruotsalaisen teatterisalongin hienoustosta olisi voitu epäillä siitä etteivät niinkään vastenmielisesti olisi nähneet Bergbomin kappaleen epäonnistuvan. Mutta oltiin kumminkin vehkeilemättä tekijää kohtaan, kun sekä käytännöllinen asian ymmärtävä ruotsalainen Åhman että Cygnæus olivat suuresti kiitellen siitä puhuneet yksityispiireissä.[1]

Osien jakoon oli tekijä osaksi hyvinkin tyytyväinen. Hän oli iloinen että Lagerqvist esitti jesuitta Malagridaa ja rouva Pousette donna Theresiaa. W. Åhman oli ottanut Pombalin osan, Pousette kuninkaan, Raa Elvaan ja neiti Forsmanin piti esittää Beatricea, niinmuodoin pelkkiä tottuneita näyttelijöitä. Myöskin Bergbomin nuoresta ystävästä „pienestä Ahlströmistä“ toivottiin hyvää Lafoensin herttuaa.

Vihdoinkin esitettiin „Pombal ja jesuiitat“ ensi kertaa toukok. 8 p:nä 1864 ja näyteltiin sitä kaikkiaan viitenä näytäntöiltana, huolimatta siitä että kevätkausi jo oli käsissä. Nuoren tekijän edellytykset historiallisen draaman kirjoittajana, hänen hyvät tietonsa näyttämön vaatimuksista sekä hänen rohkeat ja johdonmukaiset luonteenkuvauksensa herättivät huomiota ja tunnustusta sitä enemmän kuin yleisö tunsi itsensä liikutetuksi jännittävästä murhenäytelmästä.

En ollut tilaisuudessa näkemään „Pombalia“, sillä palasin ulkomailta päivää sen jälkeen kuin kappale oli viimeistä kertaa näytelty. Kun Bergbom huomasi, että tämä tieto riisti minulta iloisan toiveen, kysäsi hän tutkivasti, tahtoisinko todellakin nähdä kappaleen ja arveli että tuo kävisi vieläkin päinsä. „Kylläpä hyvin mielelläni tahtoisin sen nähdä näyttämöltä, mutta mitä sinä arvelet?“ vastasin minä. — „Niin, sanoi hän tyynesti, mutta sävyisästi, „en ole vielä nostanut palkkiotani ja jos annan heidän pitää sen, esittänevät he mielellään kappaleen vielä kerran, vaikkakin sinä olisit ainoana katselijana“.

---

[1] Muistutettakoon sivumennen vain tuota „portugalilaisen jutun“ nimellä kulkenutta häväistyspakinaa, jota ei liene vieläkään unohdettu sekä sitä kiihkeää polemiikkia, johon „Pombal“ jo ennen kuin oli esitetty tavallaan antoi aiheen, mutta jonka Bergbom itse ei peljännyt ollenkaan estävän kappaleen mahdollista menestystä. Hän oli päinvastoin, teräväkatseinen kun oli, jokseenkin varma hyvänsuopeasta arvostelusta mielipiteeseen vaikuttavalta taholta, ja tässä osoitti lähin tulevaisuus hänen ollee oikeassa.

Hyvä ja uhraava niinkuin aina! Ja kumminkin tiesin hänen kirjeestään, että hän oli kovin iloinen näistä itse ansaitsemistaan rahoista. Niinmuodoin en milloinkaan ole nähnyt „Pombalia“ näyttämöltä, mutta luotan aikalaisten lausuntoon, että se vaikuttaa tehoovasti. Sen kohtaloksi tullee nyt että se suomalaisessa asussa näytetään kansallisteatterissa ja siten elää toisen premierinsä.

*

Bergbom hautoi 1860-luvun keskivaiheilla useita dramaatisia suunnitelmia mielessään. Vielä Saarijärvellä valmistellessaan „Pombalia“ sai hän Chopinin *Marche funèbre*ä kuullessaan inspiratsionin uuteen murhenäytelmään, jossa oli *Salomon de Caux* sankarina. Hän tahtoi aiheista luoda suurempaa ja taiteellisempaa kuin *Brachvogelin* hyvä näytelmä samoine päähenkilöineen ja olla vähemmän tendensimäinen kuin Munchin pietistis-oikeaoppisen värin samentama »Salomon de Caux“. Nuoruuden rohkeudella oli hän ajatellut kappaleessaan, jonka ei pitänyt tulla jyrkästi historialliseksi, yhdistää Corneillen ja de Cauxin, molemmat Richelieun ahdistamia. Myöskin Marion de l'Orme alkoi hämärästi häämöttää siitä aineikosta, joka ympäröi hänen mielikuvituksiinsa virinnyttä pääideaa, joka ei koskaan tullutkaan täysin selväksi.

Paljon voimakkaammin valtasivat hänet kuningas Saul ja Tuomas piispa — ehkä ainoa kotimainen historiallinen henkilö, jonka luonne ja kohtalo suuremmassa määrin herättivät hänen huomiotansa ja mielikuvitustansa. Ne suuret murhenäytelmät, joissa näiden piti esiintyä päähenkilöinä, olivat melkein kohtaus kohtaukselta hänellä selvillä ja hän oli kovin huvitettu suunnitelmiensa kertomisesta. Kumminkin olivat molemmat aijotut ensimmäisiksi draamoiksi, jotka hänellä piti olla onni saada suomeksi kirjoittaa. Eräässä kirjeessään kertoi hän tästä, että hän väliin oli näkevinään molemmat, Saulin ja Tuomas piispan olevan polvillaan hänen edessään ja rukoilevan, että saisivat hänen aivojensa pintehistä esiintyä täysikelpoisina hengenluomina. Turha toive, jos tämä katkera ajatus edes oli selvästi näkevän Bergbomin toive. Korkeat henkilöt saivat palata varjojen valtakuntaan ja jäädä häneltä jälleen herättämättä.

Hänen ensimmäinen ja ainoa yrityksensä kirjoittaa suomeksi dramaatinen teos oli kaksinäytöksinen murhenäytelmä „Paola Moroni“, vaikut-

tava näytelmä loisto-osineen rouva Raata varten ja helpompine pikku-osineen taiteen harrastajia varten, niinmuodoin perinpohjin ja hengeltään tilapäinen, joskin taidokkaasti sommiteltu teos.

*

Olen näissä muistiinpanoissani sivumennen tullut maininneeksi Aleksis Kiven „Nummisuutarien" tekijänä ja lisään tähän muutaman sanan hänestä ja Bergbomista. Heidän läheisempi tuttavuutensa ei ollut niin varhainen kuin luulisi ja heidän suhteensa oli niin vieras, että Bergbom vasta toisessa kädessä sai tietoja „Nummisuutareista", joka teos kumminkin herätti suuresti hänen uteliaisuuttansa. Niin kertoo hän kirjeessä marrask. 15 p:nä 1864, että kappale on valmis ja „lienee sävyltään kovin repäisevä". Kahta viikkoa myöhemmin kirjoitti hän: „Cygnæus on puhunut erityisellä ihastuksella „Nummisuutareista", sanonut että siinä vilisee nerokkaita piirteitä j. n. e. Olen kuullut sanottavan, että Stenvall ehkä saa senaatin kansankirjallisuutta varten määräämän palkinnon." Teoksen ilmestyttyä painosta luullakseni joulunaikana 1864 — oli Bergbom kirjoittanut minulle kirjeen, joka väärän osoitteensa vuoksi ei tullut perille. Siinä sanoo hän lausuneensa ajatuksensa Stenvallin huvinäytelmästä. Vielä niin myöhään kuin maalisk. 3:ntena 1865, lähettäessään teoksen minulle huudahtaa hän raikkaalla ihastuksella: „Mikä realismi! Miten alkuperäinen juoni! Kuinka runollisia yksityiskohtia!"

Vasta näihin aikoihin lienee Stenvall — jota nimeä hän itse ja mekin ennen hänen kuolemaansa aina käytimme — tullut lähempään tuttavuuteen Bergbomin kanssa ja saanut tuta tämän suoraa, hienotuntoista ja uskollista huolenpitoa.

Bergbomin energiaa lujitti ja lisäsi taistelussa hänen epävarman tulevaisuuden päämääränsä puolesta, luullakseni, hänen saamansa käsitys Stenvallin nerosta sekä myöskin tämän hienosta, vaatimattomasta personallisuudesta. Stenvall oivalsi kyllin vääryyden olevissa oloissa, mutta vastapuolena ei hän milloinkaan alentunut valittelemaan. Ja kun sitte runoilijan koko maailmaan yhtä rakkaasti kohdistettu näytelmä „Lea" aivan kuin ihmeen kautta piti toukokuun 10:ntenä esitettämän näyttämöltä, oli jo murtuneella nerolla vielä voimaa ymmärtääkseen „eriskummalliseksi" että tämä tapahtui — Suomessa, mutta ei ollakseen läsnä esityksessä.

Arvelen, että Bergbomin sydän silloin sai viimeisen verikasteensa tulevaisuuden varalle ja että Kiven traagillinen haamu sitte pysyi hänen mielessään, kun hän raivasi tietä Suomen suomalaiselle näyttämölle.

*

Näiden muistiinpanojen piiriin kuuluu esitelmä Heinrich Heinestä, jonka Bergbom luki pohjalaisen ylioppilas-osakunnan vuosijuhlassa marraskuun 9:ntenä 1864. Hän oli tähän kirjoitelmaansa pannut paljon työtä ja harrastusta. Se oli laadultaan enemmän historiallinen kuin esteetinen. Lyhyen elämäkerrallisen kertomuksen ja pitkähkön selostelun perästä runoilijan teoksista koetti hän osoittaa Heinen asemaa Saksan kultuurihistoriassa, syyt hänen esiintymiseensä sekä ne seuraukset, jotka hän sai aikaan. Teoksensa jätti hän keväällä 1865 kilpakirjoituksena yliopiston konsistorille, joka kiittäen tunnusti tekijän osoittaneen „itsenäistä käsitystä, tietoa ja vilkasta harrastusta."

Bergbomin lisensiaativäitöskirja „Historiallinen draama Saksassa — aine, joka oli hänelle niin läheinen — ilmestyi vasta 1868 ja on siis näiden lehtien ulkopuolella. Kun se on erikoisena kirjana eikä, niinkuin hänen muut kirjoituksensa piiloutuneena kalentereihin, aikakauskirjoihin ja sanomalehtiin, lienee se yleisemmin tunnettu kuin hänen muut teoksensa ja tarvinnee siihen vain viitata. Esityöt veivät kumminkin tämän kirjoituksen piiriin kuuluvaa aikaakin, jonka vuoksi kerrottakoon Bergbomille karakteristinen tapa kerätä aineksia. Tämä tapahtui parhaiten Saksan suurien kaupunkien kirjastojen lukusaleissa. Hän asettautui sellaisiin salonkeihin muutamiksi kuukausiksi, jonka jälkeen hän, nopea kuin oli kirjoja „ahmimaan", palasi Suomeen ilman yht'ainoaa muistiinpanoa, mutta päässänsä oli täydelliset ainekset väitöskirjaan.

*

Aikaisemmin kuin oli toivottukaan tuli Bergbom ansainneeksi „leipänsä". „Helsingfors Tidningar"in ulkomaanosastoa tyrkytettiin hänelle. Vaikkakin huolestuneena otti hän tarjouksen vastaan ehkä pääasiallisesti toivoen, että käytännöllinen toiminta tekisi hyvää hänelle silloisessa uneksivassa tilassaan. Hän näyttää astuneen toimeen marraskuulla 1864. Vel-

vollisuutena oli kerta viikossa kirjoittaa „poliitisesta asemasta“ sekä 6 kertaa täyttää otsakkeet „Ulkomailta“ ja myös „Eilispäivän posti“. Sitäpaitsi piti hänen antaa palstaintäytettä. Raskainta oli hänestä Helsingissä-olopakko. Koko hommasta määrättiin palkkioksi 560 ruplaa, tuloerä, joka antoi hänelle ilonaihetta, hän kun oli ruvennut hirveästi häpeämään joka kerta kuin miehen ikään tultuaan täytyi pyytää isältänsä rahaa.

Samalla kertaa otettiin hänet vanhan Suomettaren musiikki- ja teatteriarvostelijaksi kevätlukukaudeksi 1865 palkkanaan vapaat pääsyliput! Jopa sitä siinäkin on, arveli Bergbom.

Uudessa toimessaan tunsi hän pian itsensä vangiksi. „Tiedätkö, sanomalehtitoimi on aivan kamalaa!“ kirjoitti hän jo uudenvuodenpäivänä 1865 ja maaliskuussa tunnusti hän alkaneensa väsyä määriteltyyn sanomalehtityöhön — syyksi haluttomuuteensa panee hän kumminkin, että toimitustyöt kokonaan estävät hänen suomen kielen opintojansa, jotka nyt olivat käyneet hänen päätehtäväksensä.

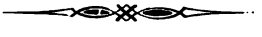

Tietoja tietosanakirjoista.

Kirjoittanut

LAURI HENDELL.

Ei ole suinkaan ollut ennenaikaista, kun meilläkin täällä Suomessa on ruvettu puhumaan suomenkielisestä tietosanakirjasta ja vielä vähemmin ennenaikaista on ollut, kun vihdoinkin on ryhdytty tuumasta toimeen. On jo todellakin aika, että me suomalaiset saamme teoksen, jota vailla ei yksikään sivistysmaa enää ole. Aika saada tämmöinen yleisen sivistyksen väline on jo meidän, jotka olemme astuneet uuteen kansanvaltaiseen kehityskauteen, joka yleissivistykselle tässä maassa asettaa uusia ja samalla verrattoman suuria vaatimuksia ja joka edellyttää runsaammilla ja syvemmillä tiedoilla varustettua kansaa kuin mitä tähän asti olemme olleet. Yleissivistyksen kartuttamisen palveluksessa on tietosanakirjoilla ollut tärkeä tehtävä. Meillä, jossa historiallisten olojen pakosta

melkein kaiken korkeamman opin ja tiedon alalla on täytynyt turvautua vieraiden kielten välitykseen, ovat mainiot muukalaiset tietosanakirjat saaneet korvata puutteen ja ne ovatkin suureessa määrin kuluneina aikoina tyydyttäneet tarpeen ja voitanee sanoa, että ne sen tulevat edelleenkin tekemään, mutta kuitenkin vain osaksi. Korkeamman tieteen palveluksessa tulee ulkomaisilla, vanhoilla, melkein koko tieteellisen maailman yhteistyöllä aikaansaaduilla tietosanakirjoilla olemaan etusija, mutta kansallisessa elämässä ei muukalainen teos, vaikka sen kieltäkin yleisesti ymmärrettäisiin — mikä kuitenkin on mahdotonta — täytä edes tieteellisenkään käytännön tarpeita. Kansalliset, „kotimaiset" tieteenhaarat ja yleensä tiedot omasta maasta ja sen suhteista muuhun maailmaan ovat ne jo meilläkin siksi hankalasti ja suurella vaivalla kokoonsaatavissa oleva aarre, että yksityisen, vaikka hänen harrastuksensa olisi kuinkakin palava, käy jo mahdottomaksi kirjallisuuden avulla pitää koossa ja muistiinsa verestää kulloinkin tavitsemansa ja kaipaamansa asiat, jollei hän ole runsaiden kirjastojen äärellä tai jos hän on siinä asemassa, että tarpeellinen kirjallisuuden tuntemus häneltä puuttuu. Suurten sivistyskansain tietosanakirjat ovat meillä edustaneet niin sanoakseni yleismaailmallista tietoa; mutta samalla kuin me kaipaamme omakielistä tietoaarretta, samalla me siltä odotamme, että sen sisältämät tiedot, siinä tarjottava sivistysainehisto heijastuu lukijoihinsa mikäli mahdollista oman kansallisen erikoiselämän pohjalla, samoinkuin auringon säteillä erilaisen kaltevuutensa suhteiden erikoisen vaihtelun vuoksi on oma erikoinen merkityksensä meidän maallemme, sen luonnolle, sen ihmisille.

Mutta meikäläisissä oloissa ei tällaisen teoksen aikaansaaminen ole niinkään vähäinen tehtävä kuin ehkä moni ensikuulemalta luulee. Elämme ajassa, jolloin kenties enemmän kuin koskaan ennen monet ja erilaiset, mutta samalla työtä ja aikaa vaativat tehtävät painavat samoja hartioita, työt ja tehtävät, joiden suorituksessa normaalituntisen työpäivän noudattaminen olisi ajan hukkausta ja melkeinpä edistyksen vauhtipyörän luonnollisen nopeuden hidastuttamista, työt ja tehtävät, joista kieltäytyminen, syrjään vetäytyminen kenties katsottaisiin kansalaisvelvollisuuksien pettämiseksi. Pienten kansain yhteiskuntakoneistossa ei tarkan eipä edes kohtuutta lähentelevänkään työjaon toimeenpaneminen ole mahdollinen. Ja kuitenkin olisi ajanmukaisen, kansallisen tietosanakirjan aikaansaaminen jo itsessään työ, jonka nopeasti

edistyäkseen tulisi saada osakseen monen jo ennestään useissa tärkeissä toimissa ja paljolla työllä ahertavan kansalaisen melkein koko harrastus ja into.

Niin paljon kuin meillä voi ollakin sekä ohjausta että apua kaikestä siitä suurenmoisesta työstä, jota tällä alalla on suoritettu suurten sivistyskansain voimia ja varoja puuttumattomilla työvainioilla, ei tämä helpoitus kuitenkaan vielä lähimainkaan tiedä asian ratkaisua. Jollemme muita vaatimuksia asettaisi kuin että tietosanakirjamme tulisi olla vaikkapa vain lyhennetty laitos jostakin oivallisesta ulkomaalaisesta, niin olisi suoritus verrattain helppo, vaikkei otettavien ja jätettävien välinen taloudenpito silloinkaan olisi vailla omia vaikeuksiaan. Mutta siitähän meillä ei ole kysymys, vaan koetamme saada tietosanakirjan, joka on erityisesti laadittu meitä suomalaisia varten, ja sitä kaikkea, mitä semmoiseen sanakirjaan tarvitaan, emme voi poimia suorastaan ulkomaisista teoksista, vaikkapa käyttäisimmekin rinnan useampia erikielisiä tai paremmin sanoen eri maiden kultuuri- ja katsantokantaa edustavia.

Vaikka edellä sanoimme, ettei ole ennenaikaista kysymyksessä olevan tuuman toteuttaminen, on kuitenkin se peruutus tehtävä, ettei esitöitä, joita tietosanakirjatyön onnellinen suoritus ja toivottavan nopea edistyminen niin kipeästi kaipaisi, paljon ollenkaan ole olemassa. Kotimaisia erikoishakemistoja meillä on varsin niukalti, puhumattakaan erikoistietosanakirjoista; melkein viljelemätön on suomenkielinen ammattisanasto lähes kaikilla eri aloilla ja vain nimeksi sitä vasta on koossa. Se, joka vähänkään on lukenut kotimaista kirjallisuutta — en tarkoita tässä kaunokirjallisuutta — on hyvin huomannut, kuinka harvassa teoksessa on nimi- ja asiarekisteri eli -luettelo kirjan loppusivuilla. Moni lukija ei kenties tule niitä kaivanneeksi, eipä edes ajatelleeksikaan niiden tärkeyttä. Puhumattakaan siitä, että nuo suomalaisissa kirjoissamme harvinaiset rekisterit ovat tietosanakirjatyölle mitä suurimmaksi avuksi, olisi niiden olemassaolo jo itsessään jonkunlainen erikoistietosanakirja, joskin vaikeammin käytettävissä oleva. Rekisterien puute osaltaan tekee hakusanojen löytämisen hankalaksi. Jos kirjamme olisivat runsaammin rekistereillä varustettuja, voitaisiin hakusanojen etsimistä harjoittaa suuremmalla johdonmukaisuudella ja järjestelmällisemmin ja niin ollen myöskin suuremmalla varmuudella siitä, ettei mitään tärkeätä jää näkemättä ja muistiinpanematta. Mutta sillä kannalla kuin asiat nyt ovat, täytyy hakusanas-

ton kokoamiseksi ryhtyä paljoa suurempaa vaivaa kysyviin ja aikaa hukkaavampiin toimenpiteisiin, niinkuin esim. kirjallisuuden läpikäymiseen.

Useampi kuin yksi on näiden rivien kirjoittajalta kysynyt; „joko sitä aletaan painaa?“ tai joko on sille ja sille heidän mielestään erittäin tärkeälle artikkelille saatu sen tärkeyden arvoinen kirjoittaja? Toiset taas ovat tienneet kertoa ensimäisen osan ilmestyvän jo jouluntienoissa j. n. e.

Niin nopeasti ei toki työ edisty tietosanakirjaa laadittaessa, ei vaikkapa työvoimamme olisivatkin sekä monilukuisemmat että vankemmat. Itse sanakeräys on, meikäläisissä oloissa semminkin, jo semmoinen työ, ettei se ole tuossa tuokiossa suoritettu. Ruotsissakin, jossa Nordisk Familjebokin ensi painosta aljettaessa sananuottaa vetämässä oli runsaasti työväkeä, runsaammin kuin mitä meillä kenties olisi saatavissakaan, keräystyöhön meni hyvinkin vuodenpäivät. Ei näet ole vain matemaatisesti koetettava saada kokoon kohtuullisen ja toivottavan suuri määrä sanoja, vaan ennen kaikkea sanoja ja sanoja ja niin monelta eri taholta kuin suinkin ja niin paljon kuin suinkin, jotta sitten tässä kootussa määrässä olisi valitsemisen varaa. Aivan peloittavalta kuului Nordisk Familjebokin toimistossa Tukholmassa käydessäni kuulla kuvattavan sitä paperimäärää, joka oli tarvittu tuota kirjavaa käsiterunsautta säilyttämään. Ja sekin määrä, joka sitten pääkirjaan aakkosellisessa järjestyksessä merkittynä, seulomalla tuota paperikaosta oli havaittu otolliseksi, täytti melkein kokonaisen huoneen.

Mutta ei vielä sittenkään, kun arvelee kaiken rubriikkivaraston ainakin lähipitäin olevan koossa, ole varsinainen artikkelien kirjoittamisaika käsissä. Kun toimitus on suorittanut seulomistyönsä ja järjesteleminen toimeenpantu, on vielä tehtävä edessä, joka teoksen kokonaisuuden kannalta katsoen ei ole suinkaan vähemmin tärkeä, vaan päinvastoin sen onnellisesta ja tarkasta suorittamisesta juuri riippuu, että suuruus ja sisällys pysyvät oikeassa suhteessa toisiinsa. Tarkoitan niiden rubriikkien valintaa, joista pitemmät pääartikkelit ovat kirjoitettavat ja joihin sitten on helppo viitata muista. Samalla kuin niiden onnellinen löytäminen suuresti on omiansa rajoittamaan teoksen kvantitatiivistä laajuutta samalla on niiden kirjoittaminen erityistä huolta kysyvä, kun yhdestä rubriikista puhuessa on koetettava pitää silmällä niin monta viittausartikkelia kuin suinkin. Nordisk Familjebokin toimitus ei kyllin voinut pu-

hua tämän tehtävän vaikeudesta ja tärkeydestä ja kuitenkin on heillä jo toinen painos tekeillä. Kaippa he kipeästi tunsivat, että ensimäistä laitosta laatiessa suoritus tässä suhteessa voi tulla vain suhteellisesti tyydyttäväksi.

Artikkelien hankkimisen ja kirjoittamisen voi aloittaa vasta sitten kuin yllämainitut esityöt ovat edes voittopuolelleen sujumassa. Esitöihin kuuluu vielä lisäksi teoksen kuvituksen suunnittelu sekä tietenkin monenkirjavat typograafiset valmistelut.

Ne työpajat, joissa suurien tietosanakirjain jatkuvassa, taukoamattomassa sarjassa ilmestyvät uudet painokset ja niiden monenmoiset lastut eli erikoisteokset syntyvät, ovat muodostuneet toimistoiksi, joihin verrattuina pääkaupunkimme jokapäiväisten sanomalehtien syntymäsijat ovat sekä työvoimiin että varsinkin huoneustoihin nähden vähäisempiä. Ne ovat toimistoja, joissa päivittäin, vuodet läpeensä, vaarinotetaan maailman menoa ja sen tapahtumia, jollei samalla hermostuneella ahneudella kuin aikamme sanomalehdistön työpajoissa, joissa työskennellään enemmän päivän polttavaa kiirettä varten, niin kuitenkin yhtä suurella valppaudella ja kenties suuremmalla ja itsetietoisemmalla varmuudella kaiken inhimillisen tiedon säilyttämisen ja saataville tuomisen tärkeydestä.

Niinpä esim. Tukholmassa parhaillaan ilmestyvän Nordisk Familjebokin toinen painos [1], jota alettiin toimittaa v. 1903, käyttää jokapäiväiseen toimitustyöhön — avustajia ja taloudellista johtoa ollenkaan lukuunottamatta — kymmenkunta henkilöä ja suunnilleen samanverran huoneita, kivitalon kokonaisen yläkerroksen, ja kuitenkin on vain toisesta painoksesta kysymys. Yllämainitulla teoksella on myöskin oma kirjapaino, jonka eräs toimittajista väitti olevan aivan välttämättömän painatustyön tarpeellisen nopealle ja varmalle edistymiselle. Kummoinen lieneekään sitten työvoima ja kuinka suuret varustukset suurten tietosanakirjain Brockhausin ja Meyerin työpajoissa, kun muistamme, että Brockhausin ensimäinen painos ilmestyi jo 1796 ja 15:s 16-nidoksinen jubileumipainos vv. 1901—1903 ja Meyerin ensimmäinen painos „Grosses Konversations-lexicon“ vv. 1840—52 46:ssa nidoksessa ynnä lisäksi 6 täytenidosta ja sen vesana meillä tavallinen „Meyers Neues Konversations-lexicon“ vv. 1857

[1] Ensimäinen painos ilmestyi vv. 1875—94, 18 nidoksessa ja lisäksi kaksi täydennysnidosta vv. 1895—99.

—60, jonka komea, suuri 6:s painos vuodesta 1902 alkaen on parhaillaan ilmestymässä.

Koskapa johduin tässä tekemään selkoa saksalaisten tietosanakirjoista, lienee syytä, etten olisi puolueellinen ja vertailun vuoksi mainita että tanskalainen Salmonsenin suuri „Store illustrerede Konversations-leksiko" ilmestyi v. 1891, tanskalainen, P. Laroussen toimittama „Grand Dictionnaire universel du XIX siècle" vv. 1864—76 15:ssä folionidoksessa ja lyhempi, uudistettu laitos „Nouveau Larousse illustré" vv. 1898—1904 7 folionidoksessa: varsin komea teos. Laajin ja tieteellisin ranskalainen tietosanakirja „La grande Encyclopédie" ilmestyi vv. 1886—1903, 31:ssä nidoksessa foliokokoa, — vanhemmat jäävät mainitsematta. — Englantilaisen „Encyclopedia Britannica'n" komea 9 painos ilmestyi vv. 1875—89 25:ssä nidoksessa, joille vv. 1902—03 ilmestyi 11 täytenidosta. Unkarilaisten uusi 16 nidoksinen tietosanakirja valmistui v. 1898. — Onpa puolalaisillakin omansa, joskin jo v. 1868 ilmestynyt 28-osainen tietosanakirjansa ja tshekkiläisten 11-osainen valmistui vv. 1859—74 ja suuri „Ottův Slovník Naučný" on valmistumaisillaan ja tulee sisältämään kolmattakymmentä osaa. Selvääkin on, että Amerikassa on olemassa useita tietosanakirjoja ja etteivät muut Europan maat ole enää niitä vailla, niin ettei niistä sen enempää.

Tämänlaisten suuritöisten teosten tuottamat kustannukset — Nordisk Familjebokin ensimäinen painos tuotti puolen miljoonan kruunun tappion — ovat estäneet suomalaisen tietosanakirjan kustantajia suunnittelemasta teosta suuremmaksi kuin 8 osaiseksi, jonka kukin osa tulisi sisältämään noin 800 sivua. Koko tietosanakirja siis sisältäisi vähintään 6,400 sivua. On kuulunut ääniä, että kun kerran tällaista kirjaa ruvetaan laatimaan, se on saatava jo heti ensi painoksessaan semmoiseksi, ettei se kooltaan jää jäljelle muista vertaisistaan. — Niin miksei, jos vain voimamme riittävät. Läntinen naapurimaamme antaa kuitenkin peloittavan esimerkin. Ja vielä on suunnitelman laajentamisyrityksistä puhuttaessa otettava huomioon eräs toinenkin tärkeä seikka. Maltammeko enää odottaa niin pitkän ajan kuin esim. 16 osaisen tietosanakirjan valmistuminen vaatisi? Ei ole uskallettu ajatellakaan että edes 8 osainen teos voisi valmistua poljoa alle kymmenen vuoden. Jos osien lukumäärää lisättäisiin samalla vertaa, täytyisi valmistumista varten laskea melkoista pitempi aika, ainakin viisi vuotta lisää.

Monenlaiset ovat ne vaatimukset, jotka tietosanakirjan meidän aikamme tuhatsokkeloisessa elämässä tulee täyttää. Suuren yleisön vaatimukset kasvavat päivä päivältä ja yhä itsetietoisemmin se katselee kaikkea sitä, mitä se kirjallista tietä saa henkiseksi ravinnokseen. Niinpä Ruotsissa kertoivat, että tietosanakirjan toimitus harva se päivä saa olla yhteistoiminnassa suuren, tietosanakirjaa lukevan yleisön kanssa. Milloin se tapahtuu sanomalehdistössä, milloin yksityisissä kirjeissä; milloin on se hyväntahtoista arvostelua, oikaisuja ja neuvoja vastaisen varalle, milloin äkäpäistä arvostelua, johon usein antavat kaikenlaiset syrjäsyyt aihetta. Milloin joku loukattu hyönteisspesialisti on huomaavinaan, ettei hänen erikoisesti suosimansa ja tuntemansa perhoislaji tai ehkäpä vain kärpäsen jalkakarva ole tullut aivan täyteen kunniaansa, milloin taas joku ilmoittaa tietävänsä kenties palstamääriä jostakin seikasta, josta tietosanakirja ei — ihme kyllä! — näy tietävän muuta kuin muutaman rivin j. n. e.

Niin palstamääriä! Siinäpä myöskin tärkeä kysymys. Onko kirjoitettava mieluimmin palstamääriä vai rivimääriä? Jos esim. vertaa toisiinsa ranskalaista Nouveau Laroussea ja saksalaista Brockhausia, niin heti huomaa artikkelien laajuudessa olevan suuren eron. Sen, minkä ranskalainen sanoo muutamalla rivillä tai palstalla, siihen tarvitsee saksalainen sivumääriä. Kenties kultainen keskitie saksalaisuuden ja ranskalaisuuden välillä on paras. Hyvähän on, että tietosanakirja sisältää niin paljon kuin suinkin ja hyvähän on, että esitystapa ei ole kovin kuivaa ja pelkkää luettelemista ja määrittelemistä, mutta muistettava kuitenkin on, ettei tietosanakirja saa pyrkiä ainoaksi luetuksi kirjaksi, sillä kirjallisuutta se ei voi korvata, johon juuri saksalaisilla näyttää olevan hyvä pyrkimys. Yhtä vähän on myöskin saksalaisella kuvakomeudella kustannuksia ja vaivaa vastaavaa sivistyksellistä merkitystä. Useinkin graafillisesti tarkka, kuvattavan ääriviivoja esittävä yksinkertainen piirros on yhtä riittävä ja kenties selvempikin antamaan havainnollisen kuvan ja käsityksen kuvattavastaan kuin komeat ja kalliit kuvaliitteet. Muuhun kuin tekstin valaisemiseen eivät tietosanakirjain sisässä kulkevat kuvaliitteet kuitenkaan parhaimmassakaan tapauksessa kykene. Jos niitä laatiessa pyritään kovin erilaisia näkökohtia silmälläpitämään, voi niiden täytettävä varsinainen tehtävä siitä kärsiä.

Vaaraa joutua muun kirjallisuuden tielle ja vieroittaa sen lukemisesta ei kuitenkaan tieotosanakirjalla meillä Suomessa ole, sillä onhan

kirjallisuutemme ja varsinkin tieteelliskansantajuinen suomenkielinen kirjallisuus niin kovin niukka. Päinvastoin on luultavaa, että se suuressa määrin on oleva virikkeenä juuri sellaisen kirjallisuuden lukemiselle samalla kuin sanakirjan työn lastuina voi toivoa pirahtelevan tällaista yleistä kansalaissivistystä palvelevaa lukemista tai sen antavan aihetta mainitunlaisen kipeästi kaivatun sivistävän lukemisen julkaisemiseen. — Ei, paljoa lähempänä on vielä toistaiseksi meillä se pelko, ettei omakielinen tietosanakirja löydä kylliksi kypsynyttä maaperää, mikä seikka ei ole omiansa teoksen hintaa alentamaan ja kuitenkaan ei se saisi olla näin tärkeän kansalliskirjallisuuden muistomerkin levenemistä rajoittamassa.

Ja vielä eräs seikka. Meillä ei toistaiseksi vielä ole olemassa mitään yleistä käytäntöä ohjaavaa sanalistaa, tavalliset sanakirjamme eivät oikeinkirjoitukseen nähden ole päässeet määräävään asemaan, ja kauan saanemmekin odottaa, ennenkuin oikeinkirjoituskysymyksemme on saatettu lopulliseen ratkaisuun. Tähän nähden luulen tietosanakirjalla voivan olla väliaikaisen sanalistan tehtävän. Kun se tulee olemaan tulos useiden suomen kieltä viljelevien tiedemiesten työstä, niin voidaan siinä ottaa käytäntöön yhteisesti suunniteltu ja sovittu oikeinkirjoitus. Tämä on sitäkin tärkeämpää kun tietosanakirjalla jo käytännön nojalla tulee olemaan määräävä merkitys.

Olen edellä antanut muutamia varsin hajanaisia viittauksia siitä työstä, jonka takana tietosanakirjan ilmestyminen on. Näistä viittauksista on kai selville käynyt, ettei työ voi meikäläisissä oloissa kovinkaan pian olla suoritettu, vaikkei ulkomaalaisia mittoja yritettäisikään saavuttaa. Niistä, jotka jo kauan ovat tämmöistä kirjallisuutemme merkkiteosta odottaneet, alkanee kenties odotus tuntua pitkältä. Mutta niin nyt kuitenkin sen asian on, että aikaa se vaatii, vaikkapa kiirettäkin pidettäisiin ja työvoimia olisi runsaasti, runsaammin kuin mitä meillä on saatavissa.

Paul Verlaine.

Harjoitelma.

Kirjoittanut

L. ONERVA.

Ruma mies pitkässä sinisessä takissa jossain Pariisin pikku kapakassa. Tuijottaa absinttilasiinsa, näkee unia, kertoo uniaan kyynelten valuessa alas poskipäille.

— Mitä — lapsi, haaveksija, yksin-laulajako vielä tuolla hyötykeinottelun ja liike-innostuksen kaikkivaltiaalla XIX:llä vuosisadalla?

— Ei, vaan alkoholisti, somnambulisti. —

— Ei, vaan dekadentti, symbolisti. —

Runojen ei tule olla kylmiä plastillisia veistokuvia, ei räikeitä väritettyjä maalauksia, ei mitään kiinteää ja painavaa. Sielua on niiden oltava: keveitä varjoja, välkähteleviä hämärteitä, mielialojen herkkiä vivahduksia, sellaisia unelmia, hiljaisen huilun ja hivelevän viulun verhottuja säveliä. Musiikkia, ennen kaikkea musiikkia! Niin oli Verlainekin sanonut, ja siksi oli hän symbolisti.

Miksi ei yhtä hyvin impressionisti, intimisti! Tai miksi omistaa hänelle ainoatakaan teoreetista harhaanjohtavaa koulunimeä! Suokaamme hänelle yksi ainoa kunnianimi: runoilija. Harvalle voi sen nimen antaa sellaisella varmalla vakaumuksella kuin Verlainen lapsenkauniille avomielisyyteen pyrkivälle sielulle.

Täysiverinen välitön lyyrikko ja ranskalainen. Hakemalla saa hakea hänen sukuaan tuon kansan seasta. Taiteilijakansaa ovat ranskalaiset, vaikutelmille herkkää, muoto-aistissaan kirkasta ja hienostunutta, samaa verta kuin italialaiset. Silmän ja korvan musiikkia ymmärtää ranskalainen, kriitillinen, henkevä ja herkullinen hän on, mutta välitön, naivi, tunteeseensa sulava ei milloinkaan. Miten viihtyisi välittömän laulurunouden epätasaisena sykähtelevä suoni tässä selvyyttä ja säännöllisyyttä vaativassa maaperässä. Mistä löydämme arvostelijan, analyytikon, hillityn maailmanmiehen asemesta ainoastaan oman sydämensä iloa ja nyyhkytyksiä kuuntelevan laulajan? Kaukaa saamme etsiä. Maankiertäjien, hirtehisten joukkoon, ristiriitojen ja hairahdusten keskelle vie tiemme.

XV:ltä vuosisadalta löydämme Ranskan yksilöllisen lyriikan suuren esi-isän. Maailman pitkiä pimeitä kujia hän kulkee, vankiloissa hän istuu ja siellä sylkyttäen veristä sydäntään sylissään hän laulaa elämän viisauttaan. Sillä hän on maantierosvo ja nero. Ja hänen nimensä on François Villon. — Ja sitten — —? — Ranskassa ei ole mitään lyriikkaa. — Vasta romantiikka sen herättää eloon. Mutta erehdymme, jos luulemme runokoulujen johtomiehissä, kansan kantamissa salonkirunoilijoissa löytävämme vanhan Villonin värisevää luonnonverestä heimoa. Tuntuu kuin ranskalaisten erityisesti täytyisi käydä maailman rannan kovaa koulua säilyttääkseen runosuonensa sydämen syvistä pulpahtelevana personallisena ja vapaana järkeileväisyyden ja muototaituruuden riitteistä.

Verlaine on Villonin jälkeläinen. Hän oli syntynyt laulajaksi, elämän trubaduuriksi, siksi olivat hänen runonsa hänen sielunsa sisintä teeskentelemätöntä kieltä, ainoaa mahdollista kieltä. Samaa sukua on myös Verlaineä aikaisempi Alfred de Musset, tuo omaa särkyneisyyttään nyyhkivä sielu, toivottoman rakkauden ja maailman tuskan ylihienostunut sairas laulaja. Ja sairas on Verlainekin ja ristiriitainen. Pilkkaaja, syntinen ja hairahtunut hän on ja samalla katuva, hellä ja arkamielinen, täydellinen lapsen sielu ja niin syvästi uskonnollinen kuin kenties ei kukaan ranskalaisista runoilijoista. Hänen lauluissaan ja suorasanaisissa runoelmissaan on Lamartinen pehmeää helähtelevää sulosointuisuutta, mutta mikä ero hänen itsensä ja tuon ylhäisen herran välillä. Kapakoissa ja huonomaineisissa paikoissa, poliisin huostassa, sairaaloissa ja kadulla kului Verlainen elämä. Mutta hänen runonsa ovat paljon kauniimmat hänen elämäänsä, tai ehkä ne juuri sentähden ovat niin kauniita.

Keskiajalla, jolloin historia yleensä luotiin sodalla ja raa'alla voimalla, eli myös mystikkoja, jotka hiljaisuudessa riutuivat sairaan-hartaisiin tunnelmiinsa; ja heidän otsallaan lepää sittenkin aikakauden kauneuden säteikkö. Mitenkähän lie XIX:n vuosisadan laita. Puolueet nousevat, kylmällä päättäväisyydellä ja valtioviisaudella haarniskoidut joukot astuvat eriväristen lippujen alla. Yhteistyötä, uhrautumista! huudetaan. Miten käy niiden, jotka kulkevat syrjässä yksinään, tuijottavat vain oman elämänsä kirjavuuteen, oman sydämensä syvyyksiin ja laulavat omia laulujaan? Eivätkö he tee mitään, eivätkö anna mitään? — Ainoastaan sielunsa. — Ehkä he sittenkin ovat ne kauneimmat.

Keinotekoiset kukat.

Kirjoittanut

PAUL VERLAINE.

Suomennos.

Elävät kukat ovat rikkaita varten: yksinpä orvokkivihkokin on ostettava ja koska se kuihtuu heti ostettua, tarvitaan rahaa ja taas rahaa voidakseen pitää niitä joka päivä vesilasissa.

Ylpeä ruusu, komea kamelia, feodaalinen lilja viihtyvät ainoastaan ylhäisten naisten kiharoidussa tukassa, budoarissa, jossa vain ylimieliset oikut määräävät, tai sitten tyrannien hevosten jaloissa ja väärien jumalien alttareilla.

Kertokaa meille kankeasta kangasruususta, joka juhlapäivinä lapsellisen pöyhkeästi kaunistaa savoie-kakkuja syrjäisten kaupunginosien pöytäliinoilla siirtyäkseen jo seuraavana päivänä teidän halpojen harsohattujenne koristeeksi, te näppärät käsityöläisnaiset, te vanhat piiat, jotka olette palelluttaneet sydämenne, te rumat opettajatar-raukat, jotka olette niin karkeatekoisia ja niin surullisia. Kertokaa meille huonosti värjätyistä lemmikeistä, joista joka aamu kovin varovaisesti pyyhitään pölyä, ja jotka väristen vilusta tekevät pitkiä vaikeita vaelluksia pyhäisillä hiuksilla, joita uljaat pikku kädet ovat silitelleet särkyneen. 75 penniä maksaneen peilin edessä.

Niin, eläköot siis, koska maalattu paperi kerran voi käydä kukasta, nuo kovia kestävät uskolliset kuolemattomat, joita kuolleitaan murehtijat pitävät sopivina lieventämään ristikko-aitauksen julmaa kylmyyttä unohdettujen vainajien haudoilla!

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

EMIL STRAUSS. *Tuonen turviin.* Elämäntarina. Tekijän luvalla suomentanut Hilja Walldén. Jyväskylässä, 1905. Yrjö Weilin 223 siv. 8:o Hinta 2: 75.

Siinä on jotain painostavaa ja luonnotonta tuossa kirjassa. Jo se ajatuskombinatsioni, joka on sen perustana, että koulupoika päästäkseen matematiikan ongelmoista ja niiden tuottamista „elämän ristiriidoista" omavaltaisesti hankkiutuu tuonen turviin, sisältää itsessään mauttomuuden, jota etevänkin taiteen luulisi voivan saada nautittavaksi vain ylen sentimentaliselle lukijalle. Jos semmoinen tapahtuma yleensä on ajateltavissakaan, niin on se ainakin johdettava mitä tavattomimmista olosuhteista ja vaatii lopulliseksi selityksekseen ehdottomasti heikkopäisyyden.

Näitä vaatimuksia tekijä onkin koettanut täyttää, paitsi viimeistä. Heiner on harvinaisen yksipuolisilla lahjoilla varustettu poika. Toisin sanoen, hän on yleensä lahjaton tahi varsin keskinkertainen, mutta musiikia hän ymmärtää, siihen hänellä on aivan harvinaiset taipumukset ja vastustamaton halu. Matematiikassa hän on aivan auttamaton, mutta ei hän muissakaan aineissa saa mitään loistavia arvosanoja. Huolimatta kaikista ponnistuksista ja ahkeruudesta hän sentähden jää kerta toisensa perästä luokalle eikä vihdoin näe muuta selvitystä problemiinsa kuin revolverin. Soittaa hän sitä vastoin osaa, hän tahtoisi antautua musikeriksi ja jättää nuo „joutavat" koululuvut, joita hän muka ei koskaan tarvitse elämässä ja joita hänellä on niin vaikea saada päähänsä. Isä kuitenkaan ei voi pitää sitä sivistysmäärää, jonka ylioppilastutkinnot sisältävät, liian ylellisenä ja tahtoo asettaa sen tulevan elämänuran edellytykseksi. Hänellä

on siinä oma kokemus eikä hän näe Heinerissä muuta kuin tahdon ja tarmon puutetta.

Heiner on hyvin varhain kehittynyt, pikkuvanha poika. Hän ajattelee ja puhuu aivan kuin täysi-ikäinen ja varsinkin hänen velvollisuudentuntonsa on koko joukon arempi kuin tavallisesti hänen ikäisillään koulupojilla. Hän on niitä lapsia, joita joskus näkee, jotka oikeastaan eivät koskaan ole olleet lapsia. Suhde isän ja pojan välillä on hyvin toverillinen, joka muuten on kirjan hienoimpia kuvauksia.

Heinerin tunne-elämä on pitkin aikaa aivan luonnottomasti kehittynyt ja kun hän sitten ryhtyy loppusuoritukseensa, tuntee ja resoneeraa hän niinkuin elämänkokenut, elähtänyt mies ainakin. Tahi oikeammin ei hän siitä niin paljon puhu, se tulee kertomuksessa jokseenkin äkkiä ja odottamatta. Ja siinä minusta kirjan heikoin kohta onkin. Sitä psykologiaa, jota tuollainen tapahtuma olisi vaatinut kirjailijalta, ei ole esityksestä löydettävissä. Sen vaikutus on tarkoitettu traagilliseksi, mutta se on enemmän surkuttelua ja suuttumusta herättävää, niin tarkoituksettomalta ja tekaistulta tällainen loppusuorittelu tuntuu.

Puhuakseni vielä kirjassa esitetyistä luonteista on Helena myöskin tuollainen ennen ikäänsä kehittynyt lapsi, jota tekijä mielestäni, huolimatta monista sattuvista piirteistä lastenelämästä, ei ole saanut luonnollisesti kuvatuksi. Hänen kiihkeä kiintymyksensä Heineriin lapsuusajoista saakka, joka sitten näkyy tahtovan käydä täysiverisestä rakkaudesta, on enemmän hämmästystä kuin mielenkiintoa herättävä.

Varsin epäedullisen kuvan tahtoo tekijä antaa Saksassa vallitsevasta koulujärjestelmästä, jonka syyksi m. m. Heinerin onnettomuuskin nähtävästi on lykätty. Ei käy kuitenkaan kylliksi selville, miten koulun olisi tullut menetellä saadakseen tuollaisen aivan mahdottomankin oppilaan ylioppilaaksi leivotuksi. Tuollainen sormien läpi katsominen, johon kirjassa viitataan, siinä aineessa, joka aina sattuu olemaan asianomaiselle vastuksena, lienee kuitenkin toistaiseksi vapaamielisimmänkin pedagogiikan hyväksymistä vailla. Syynä Heinerin alituiseen onnettomuuteen koulunkäynnissään on siten mieluummin isän vastahakoisuus suostumaan sen lopettamiseen, vaikka sekin oli sangen ymmärrettävä. Muuten tekijä Saksan kouluelämästä ja opettajista on antanut monta sattuvaa, hienolla huumorilla höystettyä piirrettä.

Vastakohtana kirjan poikkeustapauksia tavoittelevalle sommittelulle on tekijän kertomistapa. Se on yksinkertainen, koruton ja vaikuttaa miellyttävästi lämpimän sävynsä kautta. Ne kuvaukset saksalaisesta elämästä, joita tekijä antaa niistä piirieistä, joissa kertomus liikkuu, osoittavat kyllin selvästi, että Emil Strauss on huomattava kirjailijakyky. Tämä hänen viimeinen kirjansa on kyllä ajatuksia herättävä ja asettaa keskustelun alaiseksi monta vanhemmille ja kasvattajille tärkeää näkökohtaa. Mielen-

kiinto jota se herättää, onkin etupäässä siinä, että se on asiakirja kasvatuksen alalta, joka omalta taholtansa valaisee asiaa. Jo sellaisena se ansaitsee huomiota. Mutta sitä paitse aihe on saanut läpeensä kirjallisen muovailun, josta on syntynyt samalla runouden hengen elähyttämä tuote.

Kotimaassaan Emil Strauss jo on varsin tunnettu ja tunnustettu kirjailija ja myöskin tämä hänen „Freund Hein"'insä — kirjan alkuperäinen nimi — on saanut paljon kiitosta. Suomennoksen on neiti Hilja Walldén, joka jo ennen on tunnettu saksalaisen kaunokirjallisuuden suomentajana, taidokkaasti suorittanut. Hra Yrjö Weilinin kustantamaa, suomalaista painosta seuraa tekijän kuva.

A. H. B.

Elämäkerrallista kirjallisuutta.

ELIEL VEST, *Zachris Topelius*, En biografisk studie. Helsinki 1905. Söderström & C:o. 447 siv. 8:o. Hinta nid. 5 mk., sid. 7 mk.

Lehtori Eliel Vest, ennestään tunnettu m. m. Runebergin ja Snellmanin elämäkerran kirjoittajana, on uusimmassa teoksessaan ottanut kuvatakseen Z. Topeliusta. Se on ensimäinen laajempi yritys esittää suurelle yleisölle Topeliuksen elämää ja vaikutusta kokonaisuudessaan. Esitys perustuu melkein kokonaan painettuihin lähteihin. Niiden joukossa ei kuitenkaan mainita esim. C. G. Estlanderin kirjoitusta teoksessa „Suomi 19 vuosisadalla" eikä Hellen Lindgrenin esseetä „Vittra Stormän" sarjassa, ja tekijän osuus niiden käyttämisessä supistuu etupäässä kokoilemiseen ja järjestämiseen. Varsinaisesti uutta siinä ei ole paljon.

Ensinnäkään ei Topeliuksen luonnetta ole saatu selvästi esiin geneettisessä valaistuksessa: sikäli kuin se kehittyi lapsesta aikamieheksi ja aikamiehestä vanhukseksi. Ei sen olisi luullut kumminkaan tarjoavan kovin suuria psykologisia vaikeuksia tutkijalle. Samaten ovat Topeliuksen saamat kirjalliset vaikutukset sivuutetut hyvin kevyesti, vaikka ne mielestäni näkyvät hänessä selvemmin kuin monessa muussa kirjailijassa. Sen sijaan on tarpeettoman laveasti kuvailtu ennestään yleisesti tunnettuja seikkoja, kuten lauantaiseuraa ja oloja pohjalaisessa osakunnassa ja yliopistossa Topeliuksen ylioppilasaikana 1830—40 luvuilla, ja suotu suhteettoman suuri sija ulkonaisille pikku seikoille (esim. Topeliuksen toiminta Fauna et Flora seuran sihteerinä), jotka eivät kuitenkaan jättäneet häneen sanottavaa jälkeä runoilijana eikä ihmisenä. — Kaikista heikommilta tuntuvat minusta ne sivut, missä tekijä on yrittänyt itse arvostella Topeliuksen kaunokirjallisia tuotteita. Niissä ei ole tarkkaa analyysiä teoksesta eikä esteettisen aistin johtamaa vertailua analogisiin kirjallisiin

lueen yllytyksestä, puolueen, joka „punakaartille“ hankki 160,000 markan valtioavun, puolueen joka vainovuosina kannatti sitä laittomuutta, mistä kaikki nyt on seurauksena.

Ne, jotka kummaltakin puolen tähän tapaan väittävät, etsivät kuitenkin tapahtumien syitä liian matalalta. Totta on kylläkin että suuresti vaikuttavina veritöiden puhkeamiseen ovat olleet nuo laittomuusajan olot, joiden vaikutusta kukin puolue koettaa selittää itsellensä mieluisassa valossa. Kun laki oli maassa poljettuna, kun kaikki lailliset oikeuden tiet näyttivät olevan suljettuina, niin oli henkilöitä, jotka kadottivat uskonsa säännölliseen, lailliseen kehitykseen ja alkoivat ase kädessä hankkia oikeutta; kaikista enimmin oli varmaan omiaan mieliä hurjistuttamaan se, että omat kansalaiset eivät olleet ainoastaan alistuneet laittomuuteen, vaan valitettavasti myös myötävaikuttivat laittomuuden toteuttamiseksi, ja tämän mielten hurjistumisen seurauksena oli se syvästi valitettava tapaus, että nuo aseet kohdistettiin erästä maan omaakin kansalaista vastaan. Toiselta puolen siis tahdottiin isänmaata „pelastaa“ avustamalla isänmaan lakien jalkojen alle tallaamista, toiselta puolen luultiin pelastuksen olevan saavutettavissa sillä tavoin, että laittomuuden tekijät laittomalla tavalla raivattiin pois tieltä. Se mielten hurjistuminen, joka johtui näistä laittomista oloista, on varmaankin jäänyt kuohumaan vielä laillisten olojen hitaasti palatessakin. Kun laittomuusvuosina se valta, jonka tuli pitää yllä laillisuutta ja järjestystä, lainvastaisella toiminnalla menetti kaiken auktoriteettinsa, ei ole suinkaan helppo nopeasti saada tuota auktoriteettia takaisin, etenkin kun itäisen naapurin olot yhä tartuttavasti vaikuttavat tänne käsin.

Mutta syy on sittenkin vielä taempana ja syvempänä. Tietysti ovat yhtenä noista syvimmistä syistä ne suuret yhteiskunnalliset epäkohdat, jotka todella ovat olemassa ja joista luokkaviha johtuu. Mutta tämä ei suinkaan ole ainoana syynä. Epäkohtia on kaikkialla nykyisessä yhteiskunnassa niiden tarvitsematta niin suunnattomaan katkeruuteen ja veritöihin johtaa. Historia on osoittanut meille esimerkin, miten kansa, jonka keskuudessa omaisuussuhteet ovat epätasaisemmat kuin meillä ja jonka temperamentti on tulisempi kuin meidän, Unkarin kansa, on seitsemäntoista vuotta voinut kestää laittomuuden tilaa joutumatta semmoiseen siveelliseen rappioon kuin meidän kansa paljoa lyhyemmän ajan kuluessa oli joutumassa.

Meidän onnettomuuksiemme syvin syy on se, ettei meidän kansassamme ole vielä tarpeeksi syvälle mieliin juurtunut käsitys laillisuuden merkityksestä kansan elämälle, ei ole vielä lihaan ja veriin mennyt se kansallistunto, jonka esineenä, Snellmanin sanoja käyttääkseni, „ei ole ainoastaan kansan kieli, historia ja runous, vaan myös sen lait ja laitokset, sen yhteiskunnallinen ja valtiollinen toiminta“, kansallistunto, jonka

pohjana ei ole vain rotutunne, vaan yhteenkuuluvaisuudentunne omien lakien ja laitosten pohjalla. Tämmöinen syvä käsitys laillisuuden merkityksestä, tämmöinen niin sanoakseni valtiollinen kansallistunto se voi synnyttää valtiomiehiä semmoisia kuin Deák; tätä tunnetta on sorron ja vainon aika omiaan vain vahvistamaan. Missä tämä tunne taas puuttuu tai on heikko, siinä käy niin kuin meillä. Meidän heikko ja hajanainen toimintamme sortovuosina, meillä esiintynyt alistuminen laittomuuteen ja myötävaikuttaminen laittomuuden toteuttamiseen, laillisuuden halveksiminen, jonka tyypillisenä ilmaisuna on pilkallinen puhe „ihanasta laillisuudesta", „lakivaltaisesta yhteiskunnasta" j. n. e., vihdoin katkera, rajoja tuntematon luokkaviha — kaikki se on todistuksena toiselta puolen heikosta laillisuudentunnostamme, toiselta puolen heikosta valtiollisesta kansallistunnostamme.

Että näin on laita, on kyllä ymmärrettävissä. Eihän meillä ole omaa historiaa, joka suurine muistoineen paisuttaisi suomalaisen rinnan ja yhdistäisi kaikki mielet ja sydämet: meidän lakimme ja laitoksemme eivät tunnu meistä meidän oman työmme hedelmältä. Sinä lyhyenä aikana, jonka kuluessa kansamme voimakkaammin on vaikuttanut omien kohtaloidensa ohjaamiseen, on ainoasti pieni osa kansaa tässä työssä varsinaisesti ollut mukana. Ja kaiken tämän ohessa on kieli- ja kultuuritaistelu vallinnut: toiselta puolen jyrkkä kiinnipitäminen mahdottomista etuoikeuksista, toiselta puolen tästä johtuva suunnaton katkeruus. Ja vihdoin on lisäksi tullut kansainvälinen luokkataistelu, joka vaatii kansallisia raja-aitoja hävitettäviksi ja kaikkien kansain köyhälistöä yhtymään taisteluun omistavia luokkia vastaan.

Mitä on siis tehtävänä? Kieltämättä ovat tarmokkaat toimenpiteet laillisen järjestyksen suojelemiseksi kylläkin hyvät ja paikallaan. Hallituksen, jonka tulee vastata järjestyksen ylläpidosta, täytyy saada käytettäväkseen aineellisia mahtikeinoja, joiden avulla se voi pitää auktoriteettiaan yllä, vaikka on tietysti muistettava että tässäkin on pysyttävä järjellisten rajojen sisäpuolella eikä suinkaan kokonaan unohdettava mitä valtiosäädyt 1904—5 vuoden valtiopäivillä poliisivoiman lisäämisestä sanoivat. Eikä missään tapauksessa ulkonaisten mahtikeinojen lisääminen suinkaan ole pääasia. Kaikkien kansalaisten on ennen kaikkea koko tarmollaan toimittava siihen suuntaan, että laillisuuden ja oikeuden tunne meidän kansassamme tulisi eläväksi voimaksi, että meidän kansamme jokaisen jäsenen mielen täyttäisi se, mitä olemme sanoneet valtiolliseksi kansallistunnoksi, tunto siitä, että me kaikki Suomenmaan asukkaat, jotka historia on tähän maahan saattanut, olemme valtiollisesti yhtä ja samaa kansaa, joka ainoastaan siten, että se itse saapi ohjata kohtaloitaan, voi täyttää tehtävänsä kansana ihmiskunnassa. Jokaisen mieleen on painettava ettei mikään yhteiskunnallinen liike meidän maassamme saa

olla vain haaraosastona samansuuntaisesta liikkeestä toisen kansan keskuudessa, vaan että kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen toimintamme silmämääränä tulee ennen kaikkea olla Suomen eheys ja sen itsemääräämisoikeus. Koko Suomen, sen eri luokkien, sen eri kieliainesten sulauminen yhdeksi kansakunnaksi, joka tuntee itsensä yhdeksi kaiken ulkopuolelta tulevan rinnalla tai sitä vastaan — siinä tunnussana nyt, niinkuin Snellmanin aikoinakin.

20. 8. 06. **Spectator.**

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Otavalta: *John Lindén*, Kansakoulun luonnontieteelliset opetusvälineet. 1: 85. — *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799 16—20 vhk. à —: 50. — *Max Oker-Blom* ja *E. V. Levander*, Kodin lääkärikirja 16—21 vhk. à —: 45. — *Paul La Cour* ja *Jac Appel*, Maailman rakenne ja luonnon voimat. Suom. Yrjö Tuomikoski. 10 vhk. —: 75. — *A. Auvinen*, Rukouskirja, nid. 1: 60, sid. 2: —. — *T. A. Heikel*, Mitä meidän tulee tietää Uudesta Vaalilaista —: 60. Valtiopäiväjärjestys ynnä Vaalilaki, —: 60. — *Leo Tolstoi*, Tunnustus. Suom. K. V. Järnefelt, —: 75.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: Keksintöjen kirja 19 vhk. —: 65. — *Z. Topelius*, Lukemisia lapsille, 24 vhk. à —: 75. — *Andersén*, Satuja ja tarinoita, vhk. 13—14 —: 25. — Kodin keittokirja 9—10 —: 30. Martti Lutherin saarnoja. Suom. Uusi laitos. 5—6 vhk. à —: 50. Sosialdemokratian vuosisata. 20 ja 21 vhk. à —: 25. — Kyläläisten Kirjasia n. 61 — 72.

Alempi kansanopetus, n:ot 6—7.
Dansk Tidskrift, elok. n:o.
Duodecim, n:o 5.
Eesti Kirjandus, n:ot 5—6.
Eesti Postimees, n:ot 118—179.
Framtid, n:ot 28—32.
Kanerva, n:ot 5—6.
Kansakoululehti, n:ot 13—14.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja kesäk. ja heinäk.
Le courrier européen, n:ot 22—32.
Lukutupa, n:ot 9—11.
Metsän ystävä, n:ot 4 B. 5—8.
Nordiska Museet Fataburen, 1 n:o.
Nuori Suomi, n:ot 21—25.
Nutid, n:ot 5—6.
Omatunto, 17.
Pellervo, n:ot 6—7.
Puutarha, n:ot 6—7.
Pyrkijä, 6—8.
Sosialistinen aikakauslehti, n:ot 11—14.
Suomen Metsästyslehti, n. 1.
Suomen Teollisuuslehti, n:ot 10—15.
Suomen urheilulehti, n. 6.
Terveydenhoitolehti, n. 6.

Giuseppe Giacosa.

Giacosa — joka äskettäin on kuollut — ei ollut mikään erikoisen merkitsevä henki, ja mitä hän taiteilijana on saanut aikaan on päivän omaa ja päivän kanssa katoavaa.

Mutta hän oli taitava teatterikirjailija ja rakastettava runoilija.

Ja jos on ottanut vaivakseen käydä läpi hänen näytelmäinsä kymmen- tai viisitoistalukuisen sarjan, niin on samalla valmistanut itselleen kaksinkertaisen huvin seurata kehitystä, joka ensiksikin suurella johdonmukaisuudella kulkee asteelta asteelle ja toisekseen tapahtuu runoilijalla itsellään olematta muuta kuin korkeintaan puolinainen aavistus koko asiasta.

Giuseppe Giacosa oli pohjaltaan lyyrikko. Hän ei koskaan koettanut olla muuta, ja hän noudatti vain omaa runovaistoaan. Mutta miten ollakkaan, niin ilmeni eräänä päivänä — ja otaksuttavasti hän itse oli se jolle yllätys oli suurin —, että lyyrikosta oli tullut yhteiskunnankuvaaja, huolettomasta ja hempeähköstä romantikosta huomattava sosiaalinen runoilija.

I.

Giacosan ensi esiintyminen, 70-luvun alussa, tapahtuu varsin omituisissa ulkonaisissa olosuhteissa.

Kirjallisuus oli 50 ja 60-luvulla ollut ylipäänsä sangen laihaa historiallista lyriikkaa; mitä erikoisesti näyttämöön tulee, vallitsi sillä Pietro Corsa, jonka mahtavat historialliset koneistot tosin herättivät kun-

nioitusta, mutta ajan pitkään tuskin ilahduttivat ketään ihmistä. Valtavavaiheinen vuosi 1870 puhalsi eleille koko joukon chauvinistista ja natsionalistista runoutta, joka Italiassa samoin kuin kaikissa muissakin maissa, korkeintaan kykeni puhumaan huonoimmille vaistoille, kansallisturhamaisuudelle ja pöhöttyneelle itsetyytyväisyydelle, mutta jolla muutoin ei ollut mitään tekemistä ei elämän eikä taiteen kanssa. Toiset, sävyltään elegisemmät luonteet huiluttelivat hiutuvia säveliä kukkasista, solisevista puroista ja pikku linnuista. Sanalla sanoen: — aika 1870:n vaiheilla oli Italian pohjalla ikävyyden tai äitelän sentimentaalisuuden merkin alla.

Vastavirtaus tuli, ja nopeasti kylläkin: jo vuosikymmnnen keskipaikoilla alkavat täydellä todella ne kirjalliset riidat, jotka ovat italialaisen kirjallisuuden meluisana vastineena naturalistien sotaretkille ranskalaisella pohjalla. *Verismi* on tämän uuden koulun nimi. Se tahtoo poistaa kaunistelevat etiketit, hajoittaa illusionit ja nimittää joka asian oikealla nimellään, panna joka asian oikealle paikalleen. Sen tunnussana on n. s. totuus, koroitettuna kirjalliseksi prinsiipiksi.

Lukija, joka tuntee näytelmät „Tristi amori — Varastettu onni“ ja „Come le foglie — Niinkuin lehdet tuulessa“, kuvailee mielessään, että Giacosa, yhteiskunnallisten kysymysten pohtija, asettui tämän liikkeen riveihin, joka pohjaltaan on yhteiskunnailista runoutta.

Kaukana siitä. Giacosa aloittaa — 1873 — runopukuisella yksinäytös-draamalla, jolla ei ole hituistakaan todellisuuden sävyä toimintansa kauniissa säkeissä, erootisesta ihanteellisuudesta ja romantisesta haaveilusta.

„*Una partitæ a scacchi* — Shakkipeli“ on kohtaus keskiajasta, trubaduurien, ritarien ja linnanneitien keskiajasta nimittäin. Iolandan käsi on panoksena shakkipelissä, jonka hänen isänsä ja hovipoika Fernando pelaavat. Fernando voittaa: se on sattuma. Voitto on Iolandalle mieluinen: se on toinen sattuma. Se mikä näytelmässä vallitsee on, kuten näkyy, yksinkertaisesti runoilijan oikku: lyyrillinen, mutta ei mikään draamallinen prinsiipi.

Näytelmässä „*Trionfo d'amore* — Rakkauden voitto“ on situatsioni hiukan vakavampi. Iolanda, jolla tässä on nimenä Diana, rakastaa uljasta Ugo di Monsopranoa. Mutta hänen ylpeytensä — Ugo on jolloinkin häntä loukannut — puhuu toista kieltä; hän taistelee tunnetta vastaan. — Ei

vailla eräänlaista varmuutta kehittelyssä osoittaa Giacosa, kuinka rakkaus voittaa hänen vastustelunsa. Mitään luonteenkehitystä ei kehitys tässä pikku draamassa kuitenkaan ole. Kaikkiaan se on vain tarina siitä kuinka tunne, jolla on juurensa väkevimmässä vietissä, saa voiton toisesta, joka on tuskin enempää kuin kuvittelua.

Muista nuoruuden teoksista kosketeltakoon vielä huvinäytelmää „*Il marito amante della moglie.* — Mies vaimonsa rakastajana.“ Näyttää siltä kuin Giacosa vihdoinkin olisi tuntenut tarvetta astua omaan aikaansa, mutta jäänyt epävarmaksi ja pysähtynyt 150 vuoden päähän. Iolanda esiintyy tässä asussa, joka on lainattu Marivaux'lta.

Tällainen on kappaleen juoni:

Beatrice on, kuusitoista vuotiaana, joutunut naimisiin kreivi Ottavion kanssa, joka kuitenkin jostakin selittämättömästä syystä on hylännyt hänet kohta vihkimisen jälkeen.

Näytelmän alkaessa on Ottavio ollut kadoksissa kymmenen vuotta, ja Beatrice on leski, maankuulu kauneudestaan ja siveydestään. Silloin ilmestyy hänen ihailevien ritariensa joukkoon eräs kreivi Gino. Hän voittaa Beatricen sydämen ja Beatrice rakastaa häntä. Mutta hän tuntee olevansa sidottu Ottavioon, jonka kanssa hän kymmenen vuotta sitten oli puhellut viisi minuuttia ja josta hän sen koommin ei ollut saanut mitään tietoa. Hän torjuu Ginon takaisin. Silloin tämä siirtää naamion pois: hän on Ottavio . . . Tämä lastentarina on kerrottu kauniilla runosäkeillä niin rakastettavasti, että lukija antaa runoilijalle anteeksi dramaatikon synnit.

Näissä kolmessa näytelmässä on situatsioni pohjaltaan sama. On selvää, että mitä vakavampi se on, ja mitä enemmän Giacosa saa silmää oivaltamaan kaikkea mitä siinä on, ei ainoastaan välitöntä sisällystä itse toimiville henkilöille, vaan kolmattakin koskevaa kantavuutta, sitä pitemmälle hänen täytyy mennä johtopäätöksissään. Ja sitä lähemmäksi hän siis myöskin on siirtyvä runoilua ihmisryhmästä, perheen tai luokan ryhmästä, s. o. sosialista näytelmää.

Näin juuri käykin. Una partita a scacchi oli runoelma, jonka henkilöistä ei yhdelläkään ollut omaa sanaa tai omaa liikettä: se oli nuoranukkenäytelmä, ja runoilija oli se joka veti nuorasta ja järjesti kaiken.

Trionfo d'amore oli keveä, leikkivä ristiriita kahden tunteen välillä samassa sielussa. *Il marito amate della moglie* oli rakkauden taistelu

velvollisuuden tuntoa vastaan. Mutta velvollisuus on sovinnaisuutta: „velvollisuus“ oli tässä tapauksessa että yksityinen täyttää yhteiskunnalliset velvoituksensa, noudattaa yhteiskunnallisia hyveitä. Kun Beatrice puolustautuu kreivi Ginoa vastaan, jota hän rakastaa, ja tekee sen siksi että hän on naimisissa, niin yhteiskunta ja yhteiskunnan laki on takana: näytelmän taustana, Giacosa on vihdoinkin siitä keskiajan ja rococon maailmasta, missä hänen henkilönsä olivat eläneet huoletonta kukkaselämäänsä, joutunut toiseen, missä ristiriidat kiristyvät vakavammiksi. *Luisa*-näytelmässä, joka on jonkinmoinen uusinto komediasta „Mies vaimonsa rakastajana“, on runoilija vihdoin viimein saapunut todellisuuden kynnykselle, joskaan ei paljoa pitemmälle.

Luisa on naitettu eräälle miehelle — uomo infamo, merkitään tämän luonne lyhyesti ja voimakkaasti —, jota hän sydämen pohjasta inhoo. Hänen rakastettunsa on toinen, ja kun hän ei rikkomatta suhdettaan yhteiskuntaan, voi olla sen oma, jota hän rakastaa, tekee hän itsemurhan.

On hyvin pitkä taipale „Shakkipelin“ haaveilusta *Luisa*ssa kuuluvaan syytökseen. Sillä näytelmä sisältää todella syytöksen. „*La società è malsava* — yhteiskunta on paha“, huudahtaa tekijä. Mutta loppujen lopuksi se on ehkä vain vaatimaton moite. Ei mitään perinjuurista muutosta ole tapahtunut, Giacosa on edelleen sisimmältä sydämeltään sama viaton idealisti kuin ennenkin, ja kun hänen on määriteltävä teoriansa, tapahtuu se kainosävyisessä säkeessä: „*dietro la sociale regua una legge umana* — yhteiskunnan lain takana vallitsee inhimillinen laki.“

Mutta saattaa olla jo hyvä niinkin. Runoilija on ainakin alkanut saada aavistuksen siitä, että ihmisten laki ja luonnollinen laki ovat kaksi eri asiaa.

II.

Näytelmä „*Resa a discrezione* — kokonaan armoille“ on taas situatsioni aikaisemmista teoksista, mutta lavennettuna vääräksi yhteiskunnalliseksi asemaksi. Kreivitär Elenalla on hiukan enemmän henkistä sisällystä kuin mikä on tavallista hänen piirissään, ja hänellä on sen vuoksi ahdistava tunne siitä ettei hän ole oikealla paikallaan. Eräänä joutilaana yksitoikkoisena päivänä hän tutustuu tohtori Andrea Sarni'in, mieheen, joka on hänelle uutta lajia, oppinut, tiedemies, juuri aikeissa lähteä tut-

kimusmatkalle pohjoisnapaa kohti. Hänelle pälähtää päähän, että toht. Sarni saattaisi olla hänelle uudeksi jokapäiväisestä poikkeavaksi ajanvietteeksi. Hän ei päästä Sarnia matkustamaan, ja tuntien flirttitaiteen kaikki salaisuudet, saa hän pian Sarnin rakkauden sytytetyksi. Mutta kun yhteiset ystävät ilmaisevat tälle, että hän Elenalle merkitsee vain ajanvietettä, vetäytyy hän takaisin. Elena havaitsee silloin kauhukseen, että hän vuorostaan rakastaa Sarnia. Hän rukoilee anteeksiantoa, hän tunnustaa hänelle rakkautensa. Sarni torjuu hänet takaisin kerran toisensa jälkeen. Elena pääsee viihdoin viimeisen kerran puheisille hänen kanssaan ja saa silloin hänet hellytetyksi: lankeamalla hänen jalkoihinsa jos muistan oikein — se oli „antautuminen kokonaan armoille."

„Jospa tietäisitte, miten tyhjää elämä sellainen kuin minun saattaa olla. Mitä tehdä? En tiedä. Se on iänikuinen tarina ikävästä ja kyllästymisestä, joka on saattanut niin monta naista lankeemukseen romaaneissa ja näytelmäkappaleissa", sanoo Elena suuressa selityksessään toisessa näytöksessä. Tällä ästeella oli Elena kohdatessaan Andrean, ja samassa kriitillisessä kohdassa on Emma Scarli kun Fabrizio tulee hänen tielleen.

„*Tristi amori* — Varastettu onni" ei pääty, kuten muistamme, itsemurhaan eikä avioliittoon. Elena saattoi mennä naimisiin hyvän tohtorinsa kanssa, koska hän onneksi sattui olemaan leski. Yhteiskunnan, hänen yhteiskuntansa, nurinkurisuus — joka sytytti hänen mielenpurkauksensa toisessa näytöksessä — oli aiheena leikkiin — sen enempää näytelmä ei ole —, jonka koko sisällyksenä oli vanha sana: „*on ne badine pas avec l'amour* — ei lempi leikin vuoksi." Emma Scarli sitä vastoin on naimisissa, ja hän tekee rikoksen. Giulio, hänen miehensä, keksii sen. Emma päättää silloin jättää hänen kotinsa. Mutta hän ei voi luopua lapsestaan, ja hän jää, minkä Giulio sekä sallii että hyväksyy: „Olet oikeassa. Lapsi yhdistää meidät. Me kaksi kuulumme alati yhteen. Mutta ainoastaan työssä lapsemme hyväksi."

Se kysymys, joka on näytelmän keskipisteenä, on Nora-kysymys. Giacosan ratkaisu on katolisen idealistin vastaus kysymykseen, ja se on suora vastakohta Ibsenin antamalle. Näytelmä on suoranainen polemikki Ibseniä vastaan, ja sitä täydentää tässä suhteessa, varmemmaksi vakuu-

deksi „*Diritti dell'anima* — Sydämen oikeudet". Anna tässä kappaleessa on Emma Scarli vielä toistamiseen.

Eräs mies on surmannut itsensä rakkaudesta Annaan, jonka vastarakkautta hän ei ole saanut. Paolo, Annan mies, saa vakuuden hänen viattomuudestaan kuulustelussa, joka on niin päällekäyvä, että Anna hetkiseksi menettää mielenmalttinsa ja tunnustaa, että hän rakastaa ja on aina rakastanut tuota vainajaa ja vain velvollisuudentunnosta torjunut hänet takaisin. Kaikki on lopussa puolisoiden kesken, heillä ei ole lapsia, jotka sitoisivat heitä toisiinsa, ja samoinkuin Nora jättää Annakin „oudon miehen" kodin. Molemmat näytelmät ovat niin selvästi kuin olla voi vastakirjoituksia nukkekoti-moraalille.

On mahdollista, että se katolinen idealismi, jota Giacosa näissä rinnakkaisnäytelmissä tunnustaa, on vain uusi ulkopuolinen muoto hänen nuoruutensa romantiikille. Tosiasia on kuitenkin, että se myös sisältää jotain uutta.

Nainen, tai oikeammin eräs naistyyppi, oli keskustana Giacosan runoudessa. Väsymöttämällä ja arkatuntoisella hartaudella hän tekee havaintojaan tästä naisesta. Hän ihaili häntä trubaduurina kuutamoisen parvekkeen varjossa, hovipoikana hänen jalkainsa juuressa. Ja hän sai palkkansa: alati toisinnellessaan samaa hymniä hänen täytyi vähitellen viritellä yhä täyteläisempiä säveliä, kunnes leikki muuttui todeksi, hänen nuoruutensa iloinen ja huoleton maailman leikiksi lyöminen — „*arte invidiabile di far il gabbamondo*" Shakkipelin runosäkeissä tuli kaksoisnäytelmän *Tristi amori* — *Diritti dell'anima* yhteiskunnalliseksi polemiikiksi.

Tällä luonteeltaan hitaana ja tuskin täysin itsetietoisena kehkeytymisenä tapahtuvalla kehityksellä on merkityksensä Giacosalle luonteenomaisena piirteenä. Se siirtää vähitellen liian romanttiset katsantotavat osaksi syrjään, se luo hänen näytelmiensä asialliselle puolelle todellisuuden leiman, ja se johtaa runoilijan itsensä keskiajan autereista meidan päiviemme kirpeämpään ilmaan — mutta saattamatta häntä vaeltamaan pitkin suuren taiteen Via dolorosaa, uudistumisen taistelujen ja uudestisyntymisen tuskan kautta.

Hänen draamansa ei sen vuoksi, parhaimpanaankaan, ole vapaa ohuesta ja jotenkin verettömästä ihanteellisuudesta, ja kuluu melkein kymmenen vuotta, ennenkuin hän *Come le foglie* näytelmässä — 1900 —

luo teoksen, jossa elää sosialinen ryhmä — Rosani'en perhe — ja jossa pari sen henkilöistä yleensä onnistuneesti elävöitsee yhteiskunnallisen teorian.

III.

„Sydämen oikeudet“ ja „Varastettu onni“ jättivät runoilijan, tosin kyllä nykyiseen aikaan, mutta katoliselle pohjalle, vastaamaan kysymyksiin kristittynä idealistina.

Come le foglie tuo monivuotisen vaitiolon jälkeen yht'äkkiä nähtäviin miltei uuden Giacosan. Entisensä hän on yhä vielä siinä tuskallisessa tarkkuudessa, millä langat punotaan näytelmän henkilöille, ja kuvaava hänen aina kesylle ja uskaltamattomalle sävylleen on viimeisen näytöksen kuutamomelodraama näköaloineen avioliittoon ja hyvien ihmisten relatiiviseen mutta varmaan onneen päin. Uutta on taas se voima millä ensimäisen ja ainoan kerran Giacosan draamassa yhtä aikamme huolestuttavinta kysymystä on käsitelty.

Eräässä hirmuisista romaaneistaan on Balzac kuvannut, kuinka kuolevan vanhan miehen järjestelmällisesti ryöstää putipuhtaaksi joukkue suurkaupungin rosvoja, syöpäläislauma pikkukauppiaita, portinvartianvaimoja ja rappeutuneita asianajajia. Eräässä Becque'n draamassa iskevät „korpit“ perheeseen, jonka pää on kaatunut, ja muutamassa kiitävässä päivässä tapahtuu hävitys, johon ei ole mistään apua. *Les Corbeaux* ilmaisee, mitä *Cousin Pons* tuntuu puuttuvan, selvää yhteiskunnallista tendenssiä: tarvitsee olla nokat ja kynnet pitääkseen puolensa nykyajan yhteiskunnassa, ja aseeton on myöty. Giacosan teos katselee jotenkin samaa kysymystä näkökannalta, joka on avarampi kuin Becque'n, mutta samalla rajoitetumpi.

Kappaleen sisällyshän on tuttu Kansallisteatterin esityksestä. Giovani Rosani'lla en sangen runsas määrä siveellistä voimaa, hänellä on tahtoa työskennellä ja uskallusta. Mutta häneltä puuttuu kykyä „hallita niinkuin hänen tulisi“. Tässä on itse asiassa näytelmän painopiste. Patriarkalisuuden päivät ovat ohi — sanoo Giacosa, ja se on täydelleen katolinen katsantokanta, — ja nykyaikaisessa perheessä ei ole ketään, joka voisi pitää sen koossa luontaisen täysvaltaisuutensa voimalla. Perhe on meidän päivinämme tuomittu hajoamaan ja häviämään. Sillä nykyaikaisen yhteiskunnan henki on alasrepivä voima, sen sosiaalisen yhdyskunnan vihollinen, jota nimitetään „perheeksi“. Se turmelee ja hajoittaa

Giacosa marionetteja tanssittamassa.

myöskin hyvin johdonmukaisesti Giacosan näytelmässä sen mitä, jotenkin samoissa olosuhteissa muutoin Becque'n draamassa, perikato kohtasi vasta perheenpäällikön kuoltua. Tässä kohden on siis Giacosassa jotain avarampaa kuin Becque'ssä, huomattavammassa heistä molemmista.

Mutta Giacosa ei uskalla antautua ajatuksen viimeisiin loppujohtumiin. Hän välttää probleeminsa yhdistämistä niihin huolestuttaviin ilmiöihin, joista meillä on pari tunnettua esimerkkiä Amielissa, itseanalyysin onnettomassa ja, meidän kesken sanoen, hieman naurettavassa marttyyrissä, sekä M. de Querne'ssä ja M:me de Burne'ssä, Maupassant'in ja Bourget'n molemmissa uhreissa sen erakoitumispakon alla, jota on merkitty nimityksellä „*l'impuissance d'aimer* — kykenemättömyys rakastamaan" ja jolla ymmärretään ihmisen kykenemättömyyttä koskaan tuntemaan itsensä yhdeksi toisen kanssa.

Giacosa tyytyy aivan yksinkertaisesti osoittamaan rahaa pahan syvimmäksi juureksi: jos on liian paljon rahaa, niin vajoo laiskuuteen, joka, kuten tiedämme, on kaikkien paheiden äiti ja tahdon ja toimintakyvyn verivihollinen. Vanha Rosani on menettänyt kyvyn tahtoa, „hallita", s. o. käskeä: etuoikeutetun yläluokan jäsenenä hänen ei ole koskaan tarvinnut muuta kuin lausua toivomuksensa saadakseen halunsa heti täytetyksi. Hänellä on vielä toimintakyky jäljellä. Tommyssa, hänen pojassaan, on sekin hävinnyt, kokonaan, perin juurin. Mutta tahdon ja toimitarmon keralla on myöskin kaikki siveellinen ryhti karkonnut. Tommylle ja hänen kaltaisilleen ei ole olemassa vilahdustakaan mistään periaatteesta mihin turvautua. Tämän on Giacosa saanut erittäin hyvin esiin, ja kaikkialla näytelmässä, missä hän, hienotuntoisin ja kauniin repliikein, koskettelee näiden ihmisten kohtaloa, haastaa alistuneiden ja surunsoipien äänten sävyjen alta häviön ja lopun aavistus. Näkee vikaantuneiden lehtien leijailevan pois tuulen teille, varhaisen hallan vieminä vihannista puista.

* * *

Yhdessä katsannossa Giacosa on nykyään moderni, hänen henkilönsä kuuluvat nyt meidän aikaamme. Vanha Rosani, Hennele ja Tommy — kukin on koetellut itseään ja tuntee totuuden. Minkään elämänkangastuksen harso ei ole koskaan kaihtanut todellisuutta heidän silmistään; he ovat tutkineet ilmiötä, omaa kohtaloaan, ja tuntevat sen syiltään ja seurauksiltaan. He ovat ihmisiä, jotka tietävät, että he saapuneina

eräälle kohdalle ovat välttämättömyyden lain alla tuloksen ääressä, jota määrääville tekijöille kukaan ei mahda mitään. Tässä Giacosa astuu idealisminsa ulkopuolelle.

Come le foglie on Giacosan huomattavin teos.

Siten olisi hänen kehityksensä kulku osoittanut todeksi antiikkisen tarinan Antaios jättiläisestä, joka sai voimia koskiessaan emoonsa maahan: se on että runouden kohottaa kukkeimpaansa runoilijan kosketus omaan aikaansa.

Puolin itsetiedottomasti kulkeutui Giacosa todellisuuden kynnykselle. Hän otti aiheen omasta ajastaan ja hän kykeni luomaan näytelmän, joka on aikansa parempia.

O. H—n.

Demokratismi historiassa ja tieteessä.

Kirjoittanut

S. A. Korff.

II.

Tärkein seuraus tästä perusprinsiipistä on muutos itse valtiokäsitteen kokoonpanossa. Ainoastaan viimemainittu, vaan ei eri vallat, voidaan pitää oikeuksien subjektina; hallitsija, ministerit, oikeuslaitokset ovat vain valtion orgaaneja. Mutta tällöin pitää varoa äärimäisyyksiä; periaate fiat justitia pereat mundus olisi yhtä vahingollinen nykyajan yhteiskunnassa kuin absolutismikin. Valtio on olemassa kansaa varten, eikä päinvastoin. Tässä merkityksessä voi hyväksyä Rousseau'n opin kansan ylivaltiudesta, suvereniteetistä. Siten olemme tulleet demokratismin perusprinsiipiin, kansan yliherruuden tunnustamiseen. Meille on tärkeä huomata tämä periaate, sillä XIX vuosisadan tiede tuntee koko joukon yrityksiä sen kieltämiseen; tarkoitamme teoriaa valtiosäännön yliherruudesta.

Viimemainitun opinjuuret piilevät myös XVIII vuosisadan filosofiassa, ja sen pääperustuksena on Rousseau'n aate yhteiskuntasopimuksesta, joka, kun se kerran on tehty, on oleva valtion, yhteiskunnan ja kansalaisen korkeimpana mittakaavana. Luontaisoikeus asetti tämän opin taistelukeinoksi absolutismia vastaan; sille oli välttämätön valtion perustaminen johonkin abstraktiseen prinsiipiin, joka seisoi valtiota ylempänä ja siis ylempänä tavallista valtaa, mutta, kun absolutismi oli voitettu, täytyi tämänkin opin kaatua. Huomattava on, että viimeisen iskun sille antoi historiallinen koulu, joka, kuten tunnettu, ei ensinkään puolustanut edistyksen aatetta. Mutta tätä nykyäkin tuntuvat tämän opin jäljet; niinpä nykyinen saksalainen kirjallisuus tunnustaa valtiosäännön suvereniteetin loukkaamattomuuden, mutta sen ohessa, ottaen huomioon historialliset tosiseikat, sallii se Liatus'en (loukkauksen) siinä tapauksessa, jolloin kansa itse, elämän vaatimusten pakosta, tekee muutoksia valtiosääntöön, toisin sanoin muuttaa valtiomuodon. Selitys että semmoiset tapaukset, kuin Ranskan vallankumoukset vuosina 1848 ja 1870 ovat Liatus'ia, on mielestämme

köyhyyden todistus, testimonium paupertatis. Ainoan oikean selityksen voi saada kansan suvereniteetin tunnustamisesta.

Palatkaamme nyt valtiovallan eri ilmiöihin, noihin kolmeen yllämainittuun „valtaan“, kuten niitä on tapa kutsua Montesqieu'n terminologian mukaan.

Tärkein on tietysti lainsäädäntövalta. Kansan osanotto sen käyttämiseen turvataan n. s. edustuslaitoksen kautta tai välittömästi, jos on olemassa semmoisia laitoksia, kuin Sveitsin ylläselitetyt. Viimemainittu kansan osanoton muoto on täydellisin, josta syystä olemmekin yllä nimittäneet sitä valtiokoneiston ihannemuodoksi. Paha kyllä sitä on vaikea toteuttaa suurissa valtioissa, joilla on joko suuri alue, tai joissa on jyrkkä luokkajako; siitä syystä se on voitu toteuttaa pienessä Sveitsissä, mutta Ranskassa ja Saksassa on se saanut vastustajia sekä teoreetikkojen että praktikkojen kesken. Mitä suurvaltoihin tulee, voi otaksua, että tämä muoto ensin on toteutuva Englannissa, jossa esim. referendumilla on suuri luku puoltajia; oikeastaan vaalitaistelut viimeisten 10 vuoden aikana ja parlamentin hajoittaminen ovat ikäänkuin jonkunlainen muoto kansan lain säädäntöä.

Keinona sen korvaamiseen on nykyajan valtioissa edustuslaitos, jonka periaatteita tieteessä pohditaan n. s. vaalioikeuden ja lainsäädäntöorgaanien järjestelmiä rakentamalla. Mitä vaalioikeuteen tulee, niin on XIX vuosisadalla vähitellen ja huomaamatta anastanut itselleen yhä suuremman vallan ja meidän päivinämme saanut yleisen tunnustuksen kultuurivaltioissa yleinen vaalioikeus, jota ei tunnusteta yksistään kansalaisen oikeudeksi, vaan hänen velvollisuudekseenkin. Jos tarkastamme eri valtioiden historiaa XIX vuosisadalla, niin huomaamme kaikkialla tämän periaatteen kehitystä. Totta on että monessa valtiossa sitä ei vielä ole saavutettu, muutamissa (esim. Preussissä) ei ole edes tehty yrityksiäkään siihen suuntaan (ei ainakaan hallituksen puolelta), mutta tuskin kuitenkaan lienee mahdollista väittää sen merkitystä ja hyötyä vastaan. Yleisen vaalioikeuden etevin ja edistynein muoto on suhteellinen vaalitapa, koska se paraiten turvaa kansan eri osien osanoton lainsäädäntövallan toteuttamisessa; suhteellinen edustus on historiallisesti nuorin muoto, se on kauvan kohdannut itsepintaista ja innokasta vastustusta, mutta viime aikoina on se saanut yhä useampia puoltajia, ja voi varmuudella sanoa, ettei se aika ole kaukana, jolloin se tulee yleisesti tunnustetuksi vaalioikeuden

periaatteeksi. Ja syy tähän menestykseen on haettava samasta demokratismin voitosta. Seikka on se, että yleinen vaalioikeus itsessään ei turvaa koko kansan osanottoa eduskuntaan, vaan ainoastaan enemmistön; mutta suhteellinen vaalitapa menee paljon kauvemmas antaen niillekin puolueille mahdollisuutta lainsäädäntöön, jotka ovat vähemmistössä.

Siten näemme kuinka kansan edustuslaitos on historiallisesti kehittynyt yhä laajentaen kehyksiään; alussa vaalioikeus tunnustettiin vain muutamien luokkain etuoikeudeksi, jota nämä rajoittivat kaikenlaisilla sensuksilla, joista omaisuussensus oli huomattavin, ja jota he puolustivat teoreetisilla opeilla, joista ei ollut puutetta XIX vuosisadan edellisellä puoliskolla. Sitten, Ranskan kolmannen vallankumouksen aikana, joka mahtavana laineena kulki yli koko Europan, luokkaedustus vaihtuu yleiseen vaalioikeuteen, jota alussa saarnataan teoreetisesti ja vähitellen toteutetaan käytännössäkin. Mutta viime vuosisadan lopulla sitä korvaa uusi suhteellisen vaalitavan periaate, joka vielä paremmin turvaa kansan oikeudet[1]). ja rinnan sen kanssa pääsee käytäntöön toinenkin, vielä enemmän edistysmielinen periaate, välitön kansan lainsäädäntö. Koko tämä kehitys, sen historiallinen asteettain tapahtuva kulku, vakuuttaa meille epäilemättä yhtä — yhä kasvavaa ja vahvistuvaa demokratismia, sen elonvoimaisuutta ja varmaa tulevaa voittoa.

Kääntykäämme nyt toimeenpanevaan valtaan. Kansan osanotto toimeenpanovallan toteuttamiseen ilmenee siinä tarkastuksena, millä kansa kultuurivaltiossa saattaa seurata tämän vallan toimintaa, vieläpä toisinaan valita toimimiehetkin. Nämä tarkastamistoimet myös ovat demokratismin perusaatteita, mutta nekin ovat kehittyneet ja kehittyvät ainoastaan vähitellen; XIX vuosisadan historia tässäkin suhteessa näyttää meille niiden orgaanisen kehityksen. Absolutismin aikana kansan kontrollia toimeenpanovallan yli ei ensinkään ollut olemassa. Vuoden 1789 mullistus teki perinpohjaisen muutoksen tässä suhteessa. Tästälähin kansan tarkastusoikeus mainitun vallan yli ei ollut ainoastaan jokin ihanne, joksi sitä oli kuvailtu luontaisoikeuden filosofiassa, vaan se oli tosiasia. Ainoastaan Englannissa tämä periaate saavutti realisen toteutumisen ennen vuotta 1789, mutta sielläkin, XIX vuosisadan 30-lukuun asti se toteutettiin hy-

[1]) Tilan puute ei salli minun kauvemmin pysähtyä kansan edustusidean historiaan, ja niinmuodoin en tässä ota tarkastaakseni välimuotoja, jommoinen on esim. vähemmistön edustuksen järjestelmä.

vin vaillinaisesti. Kontrolli toimeenpanovallan yli voi tapahtua eri tavoin; ministeristön vastuunalaisuuden kautta, sekä rikosoikeudellisessa, siviilioikeudellisessa että politisessa suhteessa, muiden toimeenpanovallan orgaanien vastuunalaisuuden kautta, toimimiesten valitsemisen kautta ja vihdoin painetun sanan ja julkisuuden kautta. Jos rupeamme historiallisesti tarkastamaan näiden laitosten kehitystä, niin näemme myös määrätyn asteettaisuuden Ensiksi vähitellen ja ankaran taistelun kautta juurtui julkisuuden periaate toimeenpanovallan orgaanien toimintaan nähden, sitten esiintyi näiden orgaanien, sekä alempien että ylempien vastuunalaisuuden tarpeellisuus; viimemainituita varten, joihin ministeritkin ovat luettavat, pantiin alussa toimeen yhteisen vastuun periaate heidän toimiensa laillisuuden suhteen, mutta myöhemmin pääsi valtaan uusikin periaate — poliitisen vastuunalaisuuden aate. Kaksi käsitejärjestelmää tällä alalla esiintyy konstitutsionalismin eli dualistisen systemin ja parlamentarismin nimisinä. Täydellisimmin demokratismi toteutuu viimemainitussa muodossa; tunnettua on, mikä tavaton merkitys yhteiskuntaelämälle on Englannin ministeristön poliitinen vastuunalaisuus. Totta on, että muutamissa maissa parlamentarismi meidän päiviin asti ei ole antanut hyviä tuloksia (esim. Italiassa), mutta, kuten jo aikoja sitten on selvitetty kirjallisuudessa, syy siihen ei ole itse parlamentarismin aatteessa, vaan väärässä, tai oikeammin, epätäydellisessä vaalitavassa, joka ei tyydytä sosialisen elämän vaatimuksia tai joka ei heikonna, vaan päinvastoin kiihoittaa luokkataistelua. Semmoinen on demokratismin kehitys tällä alalla, jonka kruununa on — toistamme sen — parlamentarismi.

Samalla tavalla, tuomarivallan toteuttamisessa täytyy sen saada tarpeellinen sija. Kansan osanotto tässä ilmenee vannotettujen apumiesten laitoksessa, toisinaan oikeudessa valita tuomareita, mutta pääasiallisesti oikeuslaitosten tarkastuksessa julkisuuden ja sanomalehdistön avulla. Viimemainitun tehtävä on aivan yhtä tärkeä, kuin julkisuuden tehtävä toimeenpanovallan tarkastamisessa. Näiden laitosten merkitys yhteiskuntaelämässä on niin hyvin tunnettu, ettei meidän tarvitse niihin pysähtyä.

Semmoinen on demokratismin aatteen rakenne valtiovallan eri ilmestysmuotojen toteuttamisessa.

Samantapaisesti ilmenee tämä periaate sosialisessakin historiassa; jos valtiollisuus muodostaa ikäänkuin ulkokuoren, niin sosialinen yhteiskuntarakennus esittää kansan sisällistä elämää.

XIX vuosisadan edellisen puoliskon historiallinen koulu oli vastavaikutus edellisen vuosisadan metafysiikkaa ja abstraktisuutta vastaan. Mutta tämän opin taantumuksellinen suunta vuorostaan herätti uusia teorioja, joista yksi oli Marxin tulevaisuuden siementä kantava oppi. Siten, ihmisjärjen taistelevien voimien vastakkaisuudesta syntyy uusia elonvoimaisempia logiikan rakenteita.

Marxin suuri ansio on siinä, että hän ajattelevalle ihmiskunnalle näytti taloudellisen tekijän merkityksen sosialisen historian kehityksessä ja käänsi aikalaistensa huomion luokkataisteluun. Hänen teoriaansa perustaa nykyajankin sosialismi oppinsa. Viimemainitun opin voima ja eloisuus taas johtuu meille jo tunnetusta demokratismin aatteesta. Voi hyväksyä tai olla hyväksymättä sosialismin saarnaamia keinoja ja metodeja, yhtä ei voida kieltää: että sen perustarkoituksella — demokraatisen tasaarvoisuuden ja siis kansan suvereniteetin vahvistamisella — on tavaton elinvoima, joka ei ainoastaan ylläpidä sitä, vaan, syvän vakaumuksemme mukaan, tuottaa sille voiton tulevaisuudessa.

Luokkataistelu, kuten jokainen muukin taistelu, tarkoittaa lopullisesti taistelevien aatteiden tasapainon saavuttamista, sillä välttämättömällä edellytyksellä tietysti, että molemmat taistelevat aatteet ovat elinvoimaisia. Viime vuosien sosialinen historia näyttää epäämättömällä varmuudella, että on olemassa demokratisatsionikehitys sosialisessakin suhteessa. Kuten Razenhofer sattuvasti on sanonut: nykyinen yhteiskunta taistelee konstitutsionin saavuttamiseksi taloudellisella alalla, samoinkuin XVIII vuosisadan yhteiskunta taisteli valtiollisesta eli poliitisesta konstitutionista; toisin sanoin mainittu oppinut pitää meidän päiviemme luokkataistelua pyrkimyksenä saada aikaan semmoinen yhteiskuntajärjestys, joka turvaa kaikille kansanluokille samassa määrin elämän taloudellisten etujen saavuttamisen mahdollisuuden. Siis tässäkin, kuten poliitisessa elämässä voimme todentaa samaa demokratismin kehitystä ja kasvamista. Ottakaamme vaikkapa esimerkin vuoksi työväenyhdistysten historia. Onko se aika kaukana, jolloin työväen luokalta kiellettiin kaikki järjestyminen ja siltä riistettiin kaikki keinot taistelua varten työväen ihmisarvon tunnustamiseksi; muistakaammepa vain Bismarckin politiikkaa ja Englannin hallituksen toimenpiteitä menneen vuosisadan toisella neljänneksellä. Semmoiset tosiseikat ovat, se täytyy otaksua, kultuurivaltioissa siirtyneet historian alalle; ja se todistaa myös demokratismin aatteen voittoa.

Samanlaista tämän aatteen edistystä voimme huomata muillakin aloilla; ottakaamme esim. kapitalin kehityshistoria viime aikoina. Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa voimme huomata että tavattomat kapitalit, jotka alkujaan ovat olleet yksityisillä omistajilla, vähitellen ovat siirtyneet yhtiöiden haltuun, sitten, jakautuen yhä pienempiin osiin, osakeyhtiöiden haltuun. Epäilemättä tämä kapitalin sosialisatsionikehitys johtaa samaan demokratismin voittoon. Tähän vaikuttaa myös luonnollinen perintölaki. Tunnettua on, että miljonanomistajain perilliset tavallisesti eivät ainoastaan kykene suurentamaan omaisuuttaan, vaan eivät edes voi pidättää sitä hallussaan. On syytä otaksua, että sosialisen elämän turmiolliset puolet, jommoinen on amerikkalainen plutokratia, ovat määrätyt hukkumaan, ja meistä tuntuu, että se on välttämätöntäkin, sillä sellaiset ilmiöt ovat suorastaan ristiriidassa demokratismin kanssa. Jos olemme vakuutetut demokratismin elinvoimaisuudesta, niin me samalla voimme edeltäpäin tietää, miten tulevaisuudessa käy kaiken sen, mikä panee esteitä tämän aatteen kehitykselle ja edistykselle.

Tehden yhteenvedon ylläkerrotusta sanomme: XIX vuosisadan historia, sekä poliitinen että sosialinen, todistaa meille vastaansanomattomalla varmuudella demokratismin kehitystä ja edistystä kaikilla yhteiskunnanelämän aloilla; demokratismiksi taas sanomme semmoisen periaatten tunnustamista, joka myöntää kansalaiselle suurinta mahdollista osanottoa valtiovallan toteuttamiseen, sekä elämän taloudellisten etujen käyttämistä, mikä käyttäminen perustuu yleisen tasa-arvoisuuden periaatteeseen; ainoastaan täten turvataan nykyisen elämän periaate, kansan suvereniteeti, ylivaltius.

Tämä totuus selviää sekä historiasta että tieteestä. Muuttuvaisia ovat uudistusten ja taantumusten, kumousten ja seisahdusten muodot ja suunta, muuttumaton on vain ihmisen henkinen ja aineellinen luonto, muuttumaton sen pyrkimys totuuteen ja oikeuteen, mikä pyrkimys toteuttaa ihmiskunnan sivistyksellistä ja yhteiskunnallista kehitystä. Yksi aikamme suurimpia voittoja on ihmispersonan oikeuksien tunnustaminen, ja sen ainoana turvana ja perustuksena on, arvelumme mukaan, demokratismi.

„Latinaa“.

Kuusi runoa.

Kirjoittanut

O. Manninen.

Musa lapidaris.

Halu haaveen, leikkien lento
levon saamaton,
käsi, katse kiehtovan hento,
veri Vellamon.

Sinitiell' ilo huomenen huiluin,
kisa kimmel-sees.
Yli kuuntelevain salakuiluin,
yhä eespäin, ees!

Voi uneksijaa, sini-ilveen
joka uskoi sen,
joka leikkiin Vellamon vilveen
tuli turvaten.

Sill' aarteita aalto janoo
sini-aarnioon,
alas tähdet, auringot anoo
kera karkeloon.

Sydän nuoripa leikkiin noutaa
lelu mieluisin,
sydänsoihtujen riemussa soutaa
tytär Tuulikin.

Vaan sen, kehen virva syöpyy
kiharkelta tuo,

sydän sairas, sammunut yöpyy
levän vievän luo.

Lelu särkynyt leikin kesken,
suruss' impi veen!
Halu silloin on leikin lesken
teon telmeeseen.

Tuless' äärimmän tyrskyrenkaan,
joka tyynt' ei saa,
johon eest' ei auterinenkaan
näy enää maa,

kivet uurtaa untensa muotoon
sydän-uhma sen:
kisa niit' ei saa verenvuotoon
kevätvirvainen,

kiviveistokseen tarun tahtoo,
mikä kestä ei,
sinikuplina pois mi vahtoo,
veren vaikka vei.

De profundis.

Povella aallon pohjatonna yö,
mut partahalla kukat kisaa lyö.
Niin aamunkirkas yllä kimmel hymyy,
mut syväll' ange talven-aatos lymyy.
Noin rintasairaan riemu vallaton
veis harhaan ystävän, jok' ääress' on.
Vaan kaikki näin, ja muistokukan kelmeen
äkisti poimin äärelt' aallon telmeen.

Ja kätkin sydämeni kirjahan
tuon hymyn pienoisimman, hennoimman
ja virkoin: virka, kukka, viisas, hento,

kuink' yöstä nousee unten heljä lento,
käy hymyks itku, helpoks elon ies,
ett' alta sen, kun horjuu hongan kanta,
kun aallon turhat kuohut murtaa ranta,
kumartuis. kuin te, pattopäinen mies.

Sa virka, jolle tuoksu-tuokion
syleily syvyyden ja auringon
soi huomen soiluvainen: kunne haipuu
sun sielus sinikarkeloiva kaipuu,
ken sille airut aamun kartanon?
Vain taittajas sen täyttäjäkö on?
Sa, kahden taivashaaveen, taivasharhan
laps ange, lausu lunnas tuonen tarhan!

Ja varroin vait, kuin vastausta ois . . .
vait, silmin kyynelhimmein hiivin pois.
Sun tunsin, tumma laine, sieluus sielu
kuvastui, sisin, turhin houre sen:
yks, ehyt olla, yössä sydämen
kun tuijottavi nielun alla nielu,
verinen itku naurun naamioin,
syvyytten itku, jolle ilkamoin.

Sensitiva.

Arempi kuin lehti haavan!
Leikkisanasesta saavan
tunsin tuiman haavan.

Mitä sitten tosi! — salaa,
sanoiks saamatta mi palaa,
hiiltää sydän-alaa!

Kesää etsi hennoin kerkin,
anoi aatos arin, herkin —
alta talven merkin.

Talven täytymys suo sovat
kovemmat, kuin kuolonkovat
rinnan riidat ovat.

Minne, aatos arka, väikyit,
kunne, syvä kyynel, läikyit,
sävel lämmin, säikyit?

Kussa, sovitusta vailla,
vieras hento, vieno, mailla
viivyt vilukkailla?

Mieli heinän-hempeyinen,
palkkas onko pakko hyinen,
syksy murhansyinen?

Lacrymosa.

Suruisa silmä, kysyy kyynelees,
miks sulla murhe, muilla riemu sees.

Sa kysyt noin ja tummaks syvenet
kuin umpilammen ulpu-tyvenet.

Ja ihanammin huoles ikävöi:
sen unta seitsenkaaret seppelöi.

Tabula rasa.

Niin surullista, niin surullista:
ei yhtä muistelon murullista!
Vain hetkeks seurasta siirryin pois,
niin yksin että en ois.

Niin vieraaks sinne jäi vierin tuttu,
niin soimaan outona outoin juttu,
joku kuolin-uutisen kuivan ties:
minä olin se kuollut mies.

Vaan tuost' en suris ja tuost' en suuttuis,
jos multa ei omat muistot muuttuis,
ei kauas kauneinkin kalpeneis,
ei kalleinkin halpeneis.

Mut mieleen tympeän tunnon valaa,
kun menee paljon, ei paljon palaa,
ilot, tuskat hietana tuulihin —
majan sille ma rakensin.

Kaikk' käy niin hämärän häilyväksi,
mit' uskoin iäti säilyväksi;
mit' uskoin suureksi, surkastuu,
oli suurempi surman suu.

On kuolleet muistot, ne multa sulkee.
Oma aatos outona katsoo, kulkee.
Pala paatta askelen alla ties:
joku ollut ja mennyt mies.

„. . . confudit labia eorum.“

Tornit taivas-uhmat,
kivikirja-seinät.

— „Tuumat kulut, tuhmat,
helpot puut ja heinät!“ —

Päälle päiväin, kuiden
kurotitkin maasta,

kuulet jo: et muiden
kieltä enää haasta.

Taidetta.

Kansallisteatteri.

Mestari — Elektra — y. m.

Kansallisteatterin viimekeväinen ohjelmisto tuntuu näin jälkeenpäin ajatellessa hiukan köyhänlaiselta. Mutta sillä oli omat syynsä. Tärkein niistä oli se, että ooperaesitykset karkoittivat puhetaiteen näyttämöltä kuukauden päiviksi. Näyttelijät jäivät työttömiksi, aiotut uutuudet harjoittamatta. Johtajakin näytti väsyneeltä, hermostuneelta. Hän oli kai laskenut ehtivänsä enemmän tänä ensimäisenä hallitusvuotenaan, mutta huomannut pettyneensä. Paitsi lukuisia uusintoja, joiden joukossa Hall Cainen „Kristitty“ ja Santeri Ingmanin „Lahjoitusmailla“ tietysti keräsivät monta salin täyttä tällaiseen näytelmälajiin ihastuneita kuulijoita, esitettiin kevään loppupuolella eräs palanen taidetta, joka oli nähtävästi tarkoitettu katsomon hienoimmalle osalle, HERMANN BAHR'in „*Mestari*“. Kieltämättä oli sillä eräitä kauniita ominaisuuksia. Ulkonaiset tapahtumat ovat supistetut hyvin vähään ja draamallinen liikunta puristettu etupäässä vuoropuheluun, joka oli selvää ja koulittua, vaikkei suinkaan voimakasta eikä henkevästi säteilevää. Kappale jätti melkein sen vaikutuksen kuin taitavasti rakennettu matemaatinen probleemi, joka ratkaistaan kylmällä johdomukaisuudella aivoissa eikä sydämessä. Ja oikeastaan tuo probleemi — uusi muunnos avioerokysymystä — on jo alun alkaen selvä. Kun itsekkäästi

laskeva järki yksin määrää suhteen miehen ja vaimon välillä — käyttäjän suhteen tarpeeseensa —, on vain ajan kysymys, milloin tunne ja vaisto ottaa takaisin oikeutensa. On kappaleelle kuvaavaa, miten verettömäksi kirjailija on tehnyt muuten voimakkaan professori-mestarinsa. Pitkälle kehittynyt teoretiseeraaminen on tappanut tässä välittömän tunne-elämän. Järkeilevällä filosofiallaan hän karkoittaa vaimonsa luotaan ja filosofialla hän lohduttaa itseään eron jälkeen. Se on moderni, hyvin moderni piirre tässä kappaleessa. Ja luullakseni sen kaikista originellisin.

Mestarin esitys nousi hvvin kunnioitettavaan keskinkertaisuuteen. Kukaan ei pilannut osaansa, vaikk' ei mitään erikoistakaan siitä saanut. Dialoogi liikkui raskaasti ja hitaasti. Puuttui sivistyneen salonkikonversatsionin ilmehikäs, kevyt sävy — niinkuin se on pyrkinyt puuttumaan Kansallisteatterista aina. Parastansa antoi hra Ahlberg mestarina. Hän todella hallitsi ympäristöään kookkaalla vartalollaan ja käskevällä ryhdillään. Mutta iän asettama raja, kielen kankeus ja jälkimuistot suurista historiallisista sankariosista estivät hänen luomasta täyttä illusionia varsinaisesti nykyaikaisesta keski-iän miehestä. Nti Högdahl mestarin rouvana jäi epämääräisen ryhdittömäksi. Veltto, vaappuva käveleminen, käsien raskas heittely ja teennäisesti soinnutettu ääni ovat hänen taiteensa alituisia kompastuskiviä. Hra Kilpi hipaisi — kenties tahallaan — hyvin läheltä karikatyyriä, alleviivatessaan japanilaisen Kokoron naivisuutta ja kulmikkaita liikkeitä. Hra Lindfors otti korkeimman diskanttinsa ja suoritti sillä pienen osansa yleisön ihastukseksi. Muut esiintyjät ovat häipyneet muistostani. — Näyttämöllepano oli onnistunut. Avara, ilmava sali soi näyttelijöille vapaan liikkumistilan ja luontui hyvin suuren mestarin kodiksi.

Kevätkauden lopussa saapui Ida Aalberg vierailemaan teatteriin ja pelasti näyttelijämaineellansa situatsionin. Katsomo täyttyi hänen iltoinaan partaitaan myöten taidejanoisesta yleisöstä. Hän esitti D'ANNUNZIO'n „*Giocondassa*“ Silvian Settalan osan ja löi vastanäyttelijänsä, nti Högdahlin (Giocondan), perinpohjin kaksinkamppailussa sanojensa voimalla ja väellä, vaikka jälkimäisen olisi tullut siitä kappaleen mukaan voittajana suoriutua. Santuzzana GIOVANNI VERGA'n „*Talonpojan ritarillisuudessa*“ Ida Aalberg taas itki kuuman epätoivonsa ilmoille ja kohosi Elektrana (HUGO VON HOFFMANNSTHAL'in samannimisessä kappaleessa) raivoon, jolla ei ääriä ollut.

Tuntuu siltä kuin olisi kuuluisa taiteilijatar alkanut vuosi vuodelta käyttää yhä voimakkaampia, rajumpia keinoja esityksessään. Hienot ylimenot ja vivahdukset ovat käyneet harvinaisemmiksi. Hän tahtoo valloittaa kuulijansa väkirynnäköllä, karttamatta minkäänlaista liioittelua, sillä se on hänen temperamenttinsä mukaista, se pukee häntä. Niinkuin Ida Aalberg liikkuu, kiihtyy, kasvaa, raivoaa lavalla, niin uskaltaa tehdä vain se, joka tietää hallitsevansa näyttämölliset taidekeinot. Hän elää koko ruumiillaan ja hermollaan. Ja kun hänessä hetkittäin pääsee sisin olemus esiin tuoreessa välittömyydessään, pienessä äänenvärähdyksessä, kasvojen ilmeessä taikkapa mykässä ruumiinasennossa, puhuu se enemmän kuin monet sanat ja kaivautuu mieleen pysyväksi muistoksi. Semmoisina hetkinä tuntee, että Ida Aalbergin laajassa personallisuudessa olisi enemmänkin alaa sille intiimiselle sielun tulkitsemiselle, joka vihdoin olisi todenteolla otettava suomalaisen näyttämötaiteen päämääräksi.

Mutta Ida Aalberg on yksinäinen ilmiö meillä. Seuraajaa ei hänelle Kansallisteatterissa nykyään tunteakseni ole tulossa. Eikä yleensä ole vielä tiedossa mitään erikoisesti lupaavia personallisuuksia nuoren näyttelijäpolven keskuudessa. Vanha „koulu“ vallitsee yhä koskemattomana näyttämön palkeilla. Arkadian ajoilta perityt sieluttomat liikkeet ja sankaroiva paatos miehillä, naisilla taas „plastilliset“ kaunoasennat ja korudeklamointa sentimentaalisessa äänilajissa tulevat yhä usein näkyviin. Näyttää siltä kuin se, mikä on kerran opittu, eläisi niinkauan kuin se sukupolvi elää, jonka loistokausi jo kuuluu historiaan. On syrjäisestäkin huolestuttavaa, ettei tässä kansallisessa taidelaitoksessa saada semmoista uudistusta aikaan, että olisi edes läheisessä tulevaisuudessa toivoa esitystavan nuortumisesta.

Nuoresta polvesta se uudistus joka tapauksessa on aloitettava. Sen on luullakseni toht. HAHLkin huomannut, kun hän on ottanut johtajatoimensa ohella teatterikoulun nuoret tulokkaat mieskohtaisen valvontansa alle. Sillä jos hänellä on mielessä uudistavia näyttämötaiteellisia tendenssejä niin, ei hänen niiden toteuttamiseksi tarvitse kääntyä vanhojen puoleen, vaan istuttaa taidekäsityksensä siihen ryhmään, joka on muutaman vuoden kuluttua astuva luomaan uusia muotoja ihmistulkinnalle Kansallisteatterissa.

V. T.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

INGEBORG MARIA SICK. *Else neito.* Suom. Aune Krohn, Porvoo. 1906. Verner Söderström. 301 siv. 8:o. Hinta 3: 50.

Ihmisydämen tuntija on Ingeborg Maria Sick. Ja ihmissydämen runoilija -- yksi niitä Jumalan armosta.

Uskonnollinen romaani! — Mitä olemme tottuneet siltä taholta saamaan, muuta kuin tuota „kristillis-siveellistä", jolta puuttuu yhtä paljon taiteellisuutta kuin punaisia verisoluja. Kun sitte joskus sattuu käteen kirja, joka *ei* kuulu tuohon luokkaan, osoittaa se vain, että missä runoilija kulkee, siellä hedelmätön muuttuu helmälliseksi, erämaan hiekkaan puhkee ihmeellisiä kukkia.

Turha on ruveta sen sisällystä kertomaan. Se on tarina siitä kuinka pikku Else kasvoi „Else neidoksi", elämän hää- ja hautajaispuolesta, arkihuolista ja sunnuntain korkeasta rauhasta. Enemmän ehkä kuitenkin jälkimäistä — jotain hiljaisen hillittyä, sisäänpäinkääntynyttä lepää yli koko kirjan. Se on sen pyrkimys ulkopuolista todellisuutta syvemmä, puhtaasti sielullisten arvojen maailmaan, ei kuitenkaan koskaan hyljäten todellisuuden varmaa pohjaa jalkain alta.

Missä poljetut polut ja viitoitetut väylät loppuvat, siellä on liikuttava *hiljaa,* eteensä tunnustellen, sillä ainoa opas on runoilijan aavistus . . .

On muutamia kohtia tässä kirjassa, jotka olen lukenut uudestaan ja yhä uudestaan. Niin tuo pähkinäkäytävän kohtaus. Egyptin pyramiideja vanhempi on rakkaus, lemmenkohtauksia vilisevät kaikki ajanvieteromaanit ja kuitenkin kaikitenkin tuosta vanhasta teemasta on tässä variatsioni, joka hämmästyttää hienoudellaan ja alkuperäisyydellään. Oikeastaan ei tässäkään mitään „uudistuksia" ole tapahtunut, kaikki käy Paulin ja Elsen kesken, kuten tuhansien muitten parien ennen ja jälkeen: „minä rakastan sinua!" — — j. n. e. Ja kuitenkin! Poissa on tavallinen äitelyys, poissa villiksi sanaratsastukseksi yltyvä paatos — vain lemmenkuiskauksia täynnä väräjävintä tunnekyllyyttä, sanoja, joissa on ylitse tulviva sydämen välittömyys. Se on syntynyt onnellisena hetkenä tuo kohtaus — semmoista ei kirjoiteta harmaana arkena. Ja se osoittaa, että Sick on erotikko, joka pohjoismaiden naiskirjailijoista hakee vertaistaan.

Ihmisistä, joita kirja meille esittää, voi lausua sen paljon sanovan arvostelun, että ne ovat — ihmisiä! Ei mitään lihaan tulleita yksipuolisuuksia, pelkkiä pahuuksia tai hyvyyksiä — kristillisten kirjailijain perisynti! — vaan tekijän runoilijarehellisyys on tässäkin johtanut hänet oikeaan. Hieno ja herttainen luoma on Elsen äiti, ehkäpä vähän liiankin autereinen ja ilmava, tiiviimpää ja korkeasyisempää tekoa on isä, joka rakastaa Kierkegaardia ja hautausmaan polkuja. Else itse on elävä ja selväpiirteinen ja hänen Paulinsa johdon- ja oikeudenmukaisesti kuvattu, joskin hän olennaisesti seisoo toisella pohjalla kuin ne henkilöt, joita tekijän sympatia tuntuu lähinnä seuraavan. Entä Frits ja Mathilde! He ovat tosin jonkin verran syrjässä pääjuonesta, mutta kaikessa kevytmielisyydessään ja repäisevän — reiluine puhetapoineen he ovat suorastaan rakastettavia!

Yhtä seikkaa en tahdo salata. Uskonnollisen vakaumuksen valtasuonen tykinnän tuntee tässä kirjassa monen sanan alla. Ja kertomuksen kuteeseen on punoutunut muuan ajatussäije „käännyttämisestä", joka tässä onkin hyvin lähellä, kun Paul uskonnollisessa suhteessa on n. s. vapaa-ajattelija. On ymmärrettävää että se surettaa Elseä, että Paulin kääntyminen on hänen salaisin toivonsa ja unelmansa, mutta että hän samalla on liian hienotuntoinen tyrkyttääkseen tälle uskoaan ja ryhtyäkseen sentapaiseeen agitatsioniin. Hän tahtoo vain „rakastaa Paul Herramme luo". Vain hiljaisesti valmistaa maaperää, johon jumalan tuuli juoksuttaisi itävän siemenen. Tämän kirjoittajasta tuntui kuin hän loppupuolella ja lopussa olisi kadottanut tuon ajatussäikeen, ilman että pääsi lopulliseen varmuuteen siitä mihin se johtaisi. Hämäryyttä joka tapauksessa on siinä olemassa: kirjan viime luku jättää jotakin vastaamatta, jonka edelliset ovat kysymykseksi kärjistäneet.

Tekijällä on oma sysäyksittäin etenevä tyylinsä, jonka yli tuon tuostakin leviää pieni huumorin hymähdys. Tyhjän sanovia, selitteleviä välilauseita hän ei rakasta — kulku käy huipulta huipulle! Se on ajatusrikasta, olematta ahdettua, luonnottomasti tiivistettyä ja väsyttävää. Joskus se kasvaa vertausten kyllästyttämäksi monisanaisuudeksi, joka runona hivelee korvaa . . .

Suomennoksesta on lausuttava pari sanaa erikoisesti. On ensinnä ilolla merkittävä, että siinä tuntuu paikotellen pyrkimys oikeaan suuntaan, alkuteoksen *suomentamiseen* eikä ainoastaan sanalliseen *kääntämiseen*. Se on jo hyvä sekin meidän kurjissa suomennos-oloissamme. Mutta vaatimukset on pingoitettava vielä korkeammalle. „Else neidossa" on tämmöisenä useita kohtia, joissa suomalaisen sanontatavan alta kuultaa muukalainen lauserakennus. Esm. siv. 190: „kysyin, oliko hän miettinyt miten suuri uhraus se olisi hänelle hienotunteisine luonteineen; s. 204 — niinkuin ei miltei koskaan Elsen tyttönä ollessa" j. n. e.

Epäsuomalaista on *nyt*-sanan ahkera käyttäminen, samoin on *tuo*-pronomini usein tarpeeton alkulisä semmoisissa puheentavoissa kuin „tuolla ylhäällä“, „tuossa edessä“, „tuo kolmas“ j. n. e. „*Seisóo*-sanasta olisi jo koetettava päästä eroon (merkityksessä: olla painettuna), sitä viljelee suomentaja erin ahkerasti. Joskus on sanonnan nasevuutta heikonnettu lisäämällä sanan eteen semmoinen pieni suomalainen „toki“, jota on hyvin varovasti käytettävä.

Alkuteokseen vertaamalla olen huomannut jonkun pienoisen väärinkäsityksenkin, jolla ei kuitenkaan ole sen suurempaa merkitystä. Kieli on yleensä hyvää ja rikkaanlaista, muutamia mielisanoja suomentaja sentään käyttää mauttoman usein, niinpä varsinkin loppupuolella hyvin moni seikka tässä kirjassa „soljuu“ . . .

Kootakseni arvosteluni sisällyksen pariin sanaan: kirja, joka on lukemisen arvoinen.

Y. K.

Kirjallisuusluetteloja.

VALFRID VASENIUS, *Suomalainen kirjallisuus*. Aakkosellinen ja aineenmukainen luettelo, 5 lisävihko. 1896—1900. Ynnä suomentajain luettelo. Helsinki 1905. Suom. Kirj. Seura, 474 siv. 8:o. Hinta 6: — nid. ja 7: — sid.

Prof. Vasenius on toimittanut tämän uuden lisävihkon, joka sisältää luettelon vv. 1896—1900 suomeksi ilmestyneistä kirjallisista tuotteista, saman suunnitelman mukaan kuin edellisetkin. Se jakaantuu kahteen suureen pääosaan. Edellisessä luetellaan kirjallisuus tekijän sukunimen tai — milloin sitä ei tiedetä — kirjan päänimen mukaan aakkosellisessa järjestyksessä, jälkimäisessä taas aineenmukaisesti eri ryhmiin sovitettuna, niin että niistä voidaan helposti nähdä kunkin vuoden vuosikasvu kirjallisuuden eri aloilla. Jo vihkon paksuus edeltäjiinsä verraten osoittaa kirjallisen tuotannon suurta lisääntymistä tällä viisivuotiskaudella. Eri teosten yleissummaa on vaikea tarkalleen laskea, mutta vähän yli 3,000:n se kuitenkin näyttää nousevan. Kuusivuotiskaudella 1886—91 oli vastaava summa noin 1,700. Suomalainen kirjallisuus on kymmenessä vuodessa siis kasvanut kahdenkertaiseksi. Pippingin luettelon mukaan oli vv. 1544—1855 ilmestyneistä 4,066 julkaisusta vain noin 1,500 varsinaista kirjateosta; nykyinen viiden vuoden tuotanto on siis runsaasti kaksi kertaa suurempi kuin kolmensadan vuoden tuotanto entisaikoina.

Etualalla on nykyjäänkin yhä uskonnollinen kirjallisuus. Sen osalle tulee hyvästi viidesosa (n. 700 teosta), kaunokirjallisuuden taas noin kuudesosa (yli 500 teosta). Historia ja muinaistiede on edustettuna noin 150:llä tuotteella. — Tuotteliaisuudessa viepi kai Juhani Aho muista yksityisistä kirjailijoista voiton. Hänen kynänsä tuotteet tältä ajalta otta-

vat näet kokonaista 5,037 sivua, niistä omintakeista 1,524 ja käännöksiä 3,513 sivua. Ahkera suomentaja on ollut myös Teuvo Pakkala (2,625 s.) ja Erik Viktor Petterson (2,389 s.), joka on m. m. kääntänyt suomeksi eräitä Dumas'in romaanihirviöitä — luultavasti „kelloromaaneina".

Luettelo on tunnollisesti toimitettu. Kirjojen aineenmukaisessa luokittelussa saattaa olla pientä epäjohdonmukaisuutta samaten kuin albumien ja muiden kokoelmien sisällyksen osoittamisessa. Mutta se ei luettelon käyttämistä suuresti haittaa. Sivulla 44 viitataan Erkon runoa „Rajamailla" katsomaan nimen *Rinne* kohdalta, mutta semmoista ei koko luettelosta löydy. Se onkin ainoa varsinainen virhe, jonka olen sattunut selaillessani huomaamaan.

V. T.

Kansanrunoutta.

Kokoelma Suomen kansan sananlaskuja, toimittanut A. V. Koskimies, Helsinki, 1906. Suomal. Kirjall. Seura. 28 + 432 + 41 siv. 4:o Hinta 8: —

Kansanrunouden kerääminen ja tietysti myöskin julkaiseminen on ollut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran päätehtäviä. Ja rittääpä siinä tehtävää. Kansanrunouden eri lajeja on seuran kätköissä nykyään n. 350,000 numeroa ja uutta karttuu. Sananlaskuja on saatu talteen, toisinnot lukuun ottaen, n. 85,000 numeroa.

Aina Agricolan ajoista asti on suomalaisessa kirjallisuudessa viljelty sananlaskuja — ja kuinkas muuten, kun kansakin puheitaan niillä runsasti höystää. Vasta myöhempinä aikoina niitä on alettu toden teolla kerätä ja v. 1702 alkaen, jolloin Henricus Florinus julkaisi 1525 sananlaskua käsittävän kokoelman, on niitä tuon tuostakin painosta ilmestynyt. Useammat ovat kumminkin olleet vain perin pieniä, muutamia satoja numeroja sisältäviä kirjasia. Suurin oli Lönnrotin toimittama, jossa on 7077 sananlaskua. Mutta sekin on ollut jo neljänkymmenen vuoden paikkeille loppuunmyyty. Uutta kaivattiin. V. 1883 herätettiinkin mainitussa seurassa kysymys sellaisen toimittamisesta. — ja v. 1906 se on valmis. Kauan on siis tätä teosta kypsytetty. Järjestely alettiin jo 1884 yhdeksän miehen voimalla, johtajaa lukuunottamatta. Kaikkiaan on tämän kirjan valmisteluun ottanut osaa 15 miestä. Mutta taitaapa sananlasku sittekin sanoa toden väittäessään: jonka useampi kokki, sen vetelämpi velli. Sillä eipä ole teoksesta jaksanut sukeutua tutkijalle kelpaavaa. Tutkijalle voi se olla huvittavana lukemistona, eikä muuna. Mutta se onkin suunniteltu vain yleisön tarpeita tyydyttämään. Tietysti on kiitettävä yritystä kansalle antaa takaisin sen virkeimpiä ja mieluisimpia hengenluomia. Älkäämme siis vaatiko tältä julkaisulta tieteellistä täydellisyyttä ja tarkkuutta ja sitä siinä mielessä tarkastako.

Julkaisija toht. A. V. Koskimies on alkuun liittänyt 28 sivun laajuisen alkulauseen, hauskasti kirjoitetun ja asiallisen katsauksen aiempiin sananlaskujulkaisuihin sekä selonteon esillä olevan laitoksen monimutkaisista valmistuksista. Sananlaskuja ilmoittaa toimittaja kirjassa olevan n. 14,700. Pikaisen laskelman mukaan on niitä satakunta enemmänkin. Mutta ei teos kumminkaan sisällä edes likimaistakaan valikoimaa. Parina viimeisenä vuosikymmenenä kerättyjä sananlaskuja siinä ei ole — ja silloinhan keräily vasta vauhtiin pääsi. Senpätähden älä oudoksu, jollet siinä tapaa kaikkia nykyään kansan suussa eläviä meheviä sananlaskuja. Ryhmittely on tehty Gottlundin Otavassa antamaan malliin, „pääasiallisena eroituksena se, että on noudatettu sisällyksenmukaisen luokkajärjestelmän ohessa aliluokittain kulkevaa rinnakkaisjärjestelmää, jonka muodostavat sananlaskun merkitykseen nähden tärkeät ja aakkosjärjestyksessä toisiaan seuraavat pääsanat eli n. k. hakusanat.“ Järjestelmästä olen samaa mieltä julkaisijan kanssa: se on „liiaksi hyvä“, mutta siitähän sananlasku sanoo: Se mahdoton makkara, joka tangossa kannetaan. Tästä liiasta hyvästä onkin ollut se haitta, että on täytynyt toistaa sama sananlasku moneen kertaan. Otan vaan yhden esimerkin. „Jälestä (perästä) kuuluu, sanoi torventekijä.“ Sen tapaat siv. 74, 77, 82 ja 83. Kun tällaista toistuu usein, tekee alinomainen uusiminen lukijaan ikävän vaikutuksen, on ikäänkuin köyhyyden todistuksena. Numeroviittaukset olisivat ehkä olleet paikallaan, jolloin olisi 14,875 sananlaskun sijaan laskelmieni mukaan saatu vain n. 12,000 ja säästetty siten 50 sivua. Sananlaskuvalikoimaassa olisi tämä systeemi luullakseni paikallaan, vaikka laajemmassa laitoksessa käykin hankalaksi. Se etu tästä järjestelmästä on, että haluamasi varmasti ja jokseenkin nopeasti löydät.

„Liian räiviä“ sananlaskuja on jätetty pois, mutta sensijaan rehentelee kokoelmassa loitsulukuja, taikoja ja luuloja. Kun hammas lähtee luetaan vanhaa hammasta uunin päälle heittäessä: „Lukki, lukki, luuhammas, anna mulle rautahammas, kovan leivän syömähammas!“ Siv. 8 lasketaan se sananlaskuihin. Samaten n:o 10 samalla sivulla.

Siv. 9. „Näkki maalle, minä veteen! Näkki veteen, minä maalle!“ on loitsu, jolla estetään näkki uijaa pohjaan vetämästä. Jos n:ot 8, 12 ja 31 siv. 8 ovat sananlaskuja, en tiedä mitä enää on luuloksi laskettava. Luullakseni ei myöskään sellaista kuin siv. 13 „Annikka tannikka“ ole käsitettävä sananlaskuiksi, sillä silloin saa kokoelmaan loppumattomiin lisätä loruja, niinkuin „Matti katti“, „Maija kaija“. Alimuistutuksissa on selitetty oudommat sanat, ikävä vain että selityksiä on vähän ja nekin hutiloiden tekaistuja aina korjauslukuun saakka. Ks. esim. s. 64 ja 139, joista töintuskin löydät viittausnumeroita. Itse selitysten suhteen voi monissa kohdin myös olla eri mieltä. Väliin ei olisi laajempi selitys ollen-

kaan haitannut, sillä useaa sananlaskua on sinällänsä kovin vaikea ymmärtää.

Vaikkakin teos on suuritöisen toimitustapansa vuoksi käynyt kalliiksi, on toivottavaa, että etenkin kynäilijät tutustuvat siihen. Sananlaskuissa, jos missään tapaat kansanomaisen sanonta- ja ajatustavan. Siis: Ota oppi ongelmista, neuvo juoksuta jutusta!

v. w. s.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

„Historian lehti kääntynyt". — Anarkia.

Syyskuun 18:na päivänä päättyivät ne ylimääräiset valtiopäivät, jotka 20 p. joulukuuta 1905 kokoontuivat antamaan lain kiinteät muodot kansallisen suurlakon saavuttamille oikeuksille. Samana syyskuun päivänä Suomen vanha säätyeduskunta meni hautaansa.

Säätyeduskunnan viimeisellä kokoontumisella on ollut varsinaisesti valtiollinen, poliitisesti perustava ja luova leima. Se on uuden valtiopäiväjärjestyksen ja vaalilain muodossa rakentanut Suomelle yksikamarisen eduskunnan, joka nojautuu yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden periaatteeseen. Niin muodoin se on luonut lait, jotka Suomen valtiota uudistavat syvemmältä kuin mikään tätä ennen Suomessa säädetty laki ja jotka samalla ovat sellaisia, ettei niitä ole voitu, niinkuin monasti ennen Suomen lakeja säädettäessä, kopioida kehittyneempien sivistysmaiden lakipykälistä. Viimeiset vanhan eduskunnan valtiopäivät ovat hyväksyneet lain pysyvät muodot lausunto-, kokoontumis- ja yhdistysvapauden kalliille periaatteille, jotka nekin pääsivät kansallislakon suurena käänneaikana voittoon. Ja ne ovat vielä säätäneet lain hallituksen jäsenten vastuunalaisuudesta sekä siten panneet muodollisen lain salvan sen järjestelmän uudistumiselle, joka meillä ennen suurlakkoa vallitsi niin sanottuina sortovuosina.

Epäilemättä osanotto näiden Suomen uudistavien lakien säätämiseen on ollut eduskunnan jäsenille suuri tehtävä, suuri sekä siihen kohottavaan voimaan nähden, jonka mukana oleminen historiallisissa suurteoissa antaa, että siihen painavaan edesvastuuseen nähden, jonka ennakolta vaikeasti laskettavat valtiolliset olosuhteet saavat tunnollisesti ajattelevissa aikaan. Sellaisissa valtiollisissa oloissa, joissa meidän kansamme on viimeistenkin valtiopäiviemme aikana elänyt, ei ole eduskunnan jäsenelle taikka siinä toimivalle puolueelle mikään vaikea asia päästä esiintymään toisten rinnalla suurisanaisella vapaamielisyydellä ja radikalismilla sekä

siitä kerskaamaan, mutta osoittaako suurempi jyrkkyys aina sitä valtiomiehen vakavamielistä luonnetta, joka pystyy kohtaamaan vaikeuksienkin vastatuulta, se on kuitenkin toinen kysymys. Ainakaan ei sellainen jyrkkyys, joka vaikeina aikoina taipuu pahimpaan virka- ja sortovaltaan, mutta olojen valjetessa on kohta valmis panemaan vapaamielisyyden koko programmin toimeen, ole valtiollisesti suuriarvoinen. Olisivatko viimeiset valtiopäivät tehneet oikein siinä, jos antamalla harkinnassaan vähemmän sijaa valtiollisen asemamme aiheuttaman varovaisuuden näkökohdalle olisivat yrittäneet saavuttaa ehkä vieläkin suurempia voittoja vapaamielisyydelle, se kysymys on todella sellainen, että se paraiten on jätettävä tulevaisuuden ratkaistavaksi.

Sitä kohottavaa tunnetta, mikä näiden uudistavien lakien säätämisessä on voinut tuntua edusmiesten mielissä, ei heillä sitä vastoin ole voinut olla, kun heidän on ollut lain pohjalle palauttaminen kuluneiden sortovuosien tuomat laittomuudet virkamiesasiassa. Vastustajain niskoittelu teki lainsäätäjälle välttämättömäksi ryhtyä asiaan, laillisin keinoin, hallitsijan ja eduskunnan yhteisvaikutuksella, poistamaan sortovuosien „poikkeukset“ voimassaolevasta laista. Velvollisuudesta saada maahamme lailliset olot palautetuiksi äsken päättyneet valtiopäivät niin ollen eivät voineet päästä, eivät sittenkään, vaikka tätä velvollisuutta on niiden taholta, jotka ovat vastustaneet lain säätämistä virkamiesasiassa, selitetty kostonhimon tyydyttämiseksi valtiollisia vastustajia kohtaan. Ne jotka näin ovat yrittäneet selittää ja jotka ovat pyrkineet kuvailemaan hallituksen tulevia toimenpiteitä „poikkeuslain“ [1] soveltamisessa mitä kamalimmiksi, tekisivät oikein, jos muistaisivat, miten hallituksen johtavat jäsenet viime valtiopäivillä voimakkaasti torjuivat lakivaliokunnan puolustaman jyrkemmän menettelytavan virkamiesasian järjestämiseksi, rohkeasti ja päättävästi astuen vastustamaan omien kannattajainsakin ehdoittamaa menettelytapaa, koska tällainen menettelytapa ei hallituksen edustajain mielestä ollut selvästi laillinen. Laillisessa järjestyksessä säätylailla on nyt laillisuuden palauttaminen tässä kohdin järjestetty.

Viimeiset säätyvaltiopäivät lopettavat arvokkaalla tavalla sen työn, jonka vanha säätyeduskunta on maamme hyväksi suorittanut. Miten historia tulleekin yksityiskohdiltaan arvostelemaan nyt hautaan mennyttä Suomen nelijakoista eduskuntaa, sitä se ei tule kieltämään, että tämä

[1] „Suomen ensimäiseksi poikkeuslaiksi“ on eräissä sanomalehdissä johdonmukaisesti nimitetty tätä lakia. Eiköhän olisi syytä muistaa, että ne, jotka nyt kovin kammovat „poikkeuslakia“, eivät aina sitä ole tehneet Eihän ole kulunut pitkä aika siitä, kun juuri heidän keskuudestaan ehdoitettiin „väliaikaisia perustuslakeja“; olisivathan tnommoiset lait, joilla olisi ollut juuri „poikkeuslaille“ ominainen väliaikaisuuden luonne, jos mitkään olleet „poikkeuslakeja“, leges in casu.

eduskunta on edistyksen ja laillisuuden asiaa Suomessa tukenut sekä valoisina että pimeinä aikoina.

Niistä kauas kantavista laeista, jotka viimeinen säätyeduskunta on kansallemme säätänyt, voi nyt jo, niinkuin jokaisesta inhimillisestä laista, sanoa, että ne korjausta ja kehittämistä tarvitsevat. Ottamatta huomioon niitä valtiopäiväjärjestyksen määräyksiä, joista periaatteellista erimielisyyttä valtiopäiväin keskusteluissa ilmeni, niinkuin valtiollisen täysvaltaisuuden ikärajaa koskeva, on jo yksimielisyyttä olemassa siitä, että laki, joka koskee hallituksen jäsenten vastuunalaisuutta toimintansa laillisuudesta, on saatava laajennetuksi koskemaan myöskin Suomen ministerivaltiosihteeriä. Todennäköistä on myös, että vaalilakimme, kun se joutuu käytännössä koeteltavaksi, on osoittava aukkoja ja puutteita, joiden korjaamiseen siinä tapauksessa täytyy ryhtyä. Kaikista tärkeimmäksi valtiolliseksi edistyspyrkimiseksi osoittautunee tulevaisuuteen nähden kuitenkin uuden hallitusmuodon aikaansaaminen, joka ei ainoastaan selvässä muodossa esitä nykyään vallitsevaa oikeudellista asemaa, vaan myös kehittää eduskunnan vaikutusvaltaa, etenkin siten, että raha-asiat — sekä meno- että tulopuoli, siis myös tulliveron määrääminen — tulevat kokonaisuudessaan eduskunnasta riippuviksi. Mutta mitä kehitystä ja täydennystä ne suuripiirteiset valtiolliset lait, jotka Suomen viimeinen säätyeduskunta on saanut toimeen vastaisuudessa tarvinnevatkin, sittenkin on kaunista totuutta se valtiopäiväin päättäjäisissä pidetty valtaistuinpuheen lausuma, että nämä lait ovat „pysyväisenä perustuksena maan jatkuvalle kehitykselle oikeuden ja sivistyksen alalla“.

Sitä valoisaa taustaa vastaan, jonka täten tulevaisuus Suomelle näyttää, kuvastuu nykypäivien todellisuus kovin synkkänä. Kansalaisten mielet täyttävät kauhun tunteet, joita sanomalehtien jokapäiväisiksi käyneet kertomukset „toimivan“ anarkismin väkivallanteoista nostavat lukijoihin. Täytyykö katsoa, että yhteiskuntamme nykyinen sairaudentila osoittaa sisällisen hajaannuksen kuumetautia yhteiskunnallisessa elimistössä vai saattaako kaikesta huolimatta katsoa olotilan aiheutuvan ulkoapäin tulleesta tartunnasta, joka on tilapäistä laatua eikä kuulu Suomen yhteiskunnan todelliseen luonteeseen?

Onhan tähän kysymykseen eri tavoin vastattu. On toiselta puolen viitattu sortovuosien kamaliin seurauksiin, ja sen mukaan, minkä puolueen kannalta on asiata katsottu, puhuttu myöntyväisyyspolitiikin ja laittomuusjärjestelmän noudattamisesta taikka taas niistä kamalista seurauksista, joita aktivistien luopuminen laillisten keinojen vaatimuksesta, „murhan hyväksyminen valtiolliseksi taisteluaseeksi“ on tuonut mukanaan. Toiselta puolen on ensi sijassa viitattu ulkonaisiin syihin, ulkoa

tuotuun tartuntaan ja virkavaltaisen Venäjän provokatorisiin tarkoitusperiin. Itsekussakin näistä seikoista lieneekin syytä osaltansa.

Vaalitaistelun aikana puolueet selittävät tapahtumia, minkälaatuisia ne lienevätkin, yksipuolisesti kukin omalta kannaltaan eikä voitane välttää, että yhä edelleen asetetaan mitä kamalimpien anarkististen tekojen johdosta yhä uudestaan kysymys: kenen syy? Mutta asema alkaa jo näyttää sellaiselta, ettei kansan terve vaisto kauankaan enää voi tyytyä toistensa syyttelemiseen niiden tositapahtumain edessä, joista on kysymys, vaan käskee yhteiskunnallisen tunnon elähyttämät kansanainekset todelliseen yhteiseen toimintaan vaaran torjumiseksi.

Tässä lehdessä puhuttiin tämän vuoden ensimäisessä numerossa siitä vaarasta, jonka anarkismiin taipuvat kansanainekset saattavat maallemme tuottaa, sekä etenkin sosialidemokraatisen puolueen tehtävästä torjua luotaan tällaiset ainekset, joiden taipumus tarttua sosialistisen puolueen liepeisiin ei täällä meillä tule maailmassa ensi kertaa näkyviin. Saattaa nyttemmin sanoa, että sosialidemokraatisen puolueen johtava suunta on huomannut sen vaaran, mikä anarkismin puolelta väijyy sosialidemokratian omaa etua. Puolue on yleisessä puoluekokouksessaan ja virallisessa toimessaan sekä yhä useammissa ja selvemmissä sanomalehtilausunnoissa osoittanut, että se kannattaa järjestetyn sosialidemokratian henkeä vastoin anarkistisia liikkeitä, ja uskallan pelkäämättä erehtyväni sanoa, että maassa, jossa yleinen äänioikeus vallitsee, sosialidemokraatinen puolue on yhä selvemmin olosuhteiden omasta pakosta asettuva todellista yhteiskunnallista uudistustyötä tekemään. Tällaisessa työssä anarkistiset ainekset eivät voi olla mukana. Epäilemättä juuri siihen järjestettyyn vaikutukseen, mikä sosialidemokraatisella puolueellamme on suuriin joukkoihin, saattaa hyvälläkin syyllä ennustaa, että anarkistiset liikkeemme, mistä ne sitten aiheutunevatkin, ja monenlaisista syistä ne tietysti aiheutuvat, eivät sittenkään pääse yhteiskuntaamme särkemään.

Tietysti yhteiskunnallisen terveyden voittamiseksi muitakin voimia tarvitaan taisteluun anarkismia vastaan. Tässä ei tarvitse puhua niistä velvollisuuksista, joita laillisella järjestysvallalla tässä suhteessa on, eikä yhteiskunnan velvollisuuksista tukea tätä järjestysvaltaa. Mutta tärkeätä on, että kaikki puolueet tarkastavat omaa tehtäväänsä käytävään taisteluun nähden. Perustuslaillisten puolueiden asema on tässä suhteessa helpoin, sillä niiden varsinaisena aatteena on ollut, ja edelleenkin on, laillisuuden puolustaminen laillisilla keinoilla, puolustaminen sekä ylhäältä että alhaalta, sekä ulkoa että sisästä tulevaa kumoushalua vastaan. Suomettarelaisen puolueen paras osa lienee sortovuosien kuluessa lähtenyt siitä ajatuksesta, että vastarinta venäläistä sortoa vastaan vaikuttaisi ei ainoastaan ulkonaisia vaaroja vaan myöskin epäjärjestyksen ja villiintymisen henkeä kansassamme. Tällöin unohdettiin, että todellista järjestystä on vain

oikeudentunnon ja laillisuuden kannattama järjestystila. Mutta nyt on puolueen määräävillä aineksilla „järjestyksen miehinä“ tilaisuus laillisuuden pohjalla kannattaa yhteiskuntajärjestyksen arvoa.

Työtä on paljon eri tahoilla tehtävänä sen valtiollisen kansallistunnon kehittämiseksi, josta viime kirjeessäni puhuin, ennenkuin voimme nähdä valtiolaivamme taaskin kulkevan selvillä vesillä. Mutta nykyisistä vaaroista huolimatta en sittenkään saata olla uskomatta kansamme kehitykseen „oikeuden ja sivistyksen alalla“. Perustan uskoni ennen kaikkea siihen kansanvaltaiseen uudistukseen, jonka maallemme ovat tämän kirjoitukseni alussa mainitsemat lait tuoneet. Kansallemme ei ole vielä tarpeeksi selvinnyt tämän uudistuksen syvälle menevä vaikutus, mutta se on yhä suuremmille joukoille päivä päivältä selviävä. Alkava vaalitaistelu on tätä selvittämistyötä paljon tekevä. On tuleva ilmi, että Suomen kansalle saatu yleinen ja yhtäläinen äänioikeus asettaa etenkin Suomen suomalaisen, suomenkielisen kansan suurelle koetukselle. Varsinaisimmasti tämä kansamme suuri suomalainen enemmistö nyt on tilaisuudessa osoittaa että sillä on sitä oman itsensä hallitseminen kykyä, jota sanotaan valtiota muodostavaksi kyvyksi. Tunto siitä että suuri tehtävä on suomalaisella kansallamme edessä, on tälle kansalle antava voimaa voittaa ne vaarat, jotka asettuvat estämään sen kehitystä „oikeuden ja sivistyksen alalla“.

30. 9. 06. Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Otavalta: *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799, 21—22 vhk. á —: 50. — *Max Oker-Blom* ja *E. V. Levander*, Kodin lääkärikirja 22—23 vhk, á —: 45. — *Juhani Aho*, Kevät ja takatalvi. II. Takatalvi 3: 75. — *Bernhard Shaw*, Ihminen ja yliihminen, Suom. Aino Malmberg. 3: 75. — *H. Paavilainen*, Kruununtilojen verolleostosta, 1: 50.

Werner Söderström. Osakeyhtiöltä: Oma Maa Tietokirja Suomen kodeille. vhk. 1 á 1: —. *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 18—25 vhk. á : 25. — *Z. Topelius*, Lukemisia lapsille. 25—26 vhk. á :— 75. — Kodin keittokirja. 11—14 vhk. á — : 30. — *Andersen*, Satuja ja tarinoita, vihk. 15 — 18 á :— 25. — Sosialdemokratian vuosisata. 22—25 vhk. á :— 25. — *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat. 28 vhk. á :— 55. — Keksintöjen kirja 20 vhk. —: 65. — Martti Lutherin saarnoja. Suom. Uusi laitos. 7 vhk. á —: 50. — *O. A. Hainari*, Suomen historian oppikirja. IV. painos. Suom. F. O. Rapola. I ja II osan hint. yht. 3: — *Arvid Th. Genetz*, Maantieteen oppikirja IX painos. 1 :— *F. W. Sundvall*, Raamatun Historia. raamatunlauseilla :— 75. — *F. W. Sundvall*, Kansakoulun Biblian historia. IV. pain. sid: — 85. *F. W. Sundvall*, Raamatun historia, Kuvall. painos —: 85. — *Alexandra Gripenberg*, Naisasian kehitys eri maissa, Suom. Ilmi Kallio. 3: —. *A. Kolmodin*, Nouse pyhään taisteluun, Suom. Toivo Valtari sid. 2: 75. — *Iván Turgênjew*, Isät ja lapset. Suom. Samuli S. 2: — sid. 2: 75. — *Eliel Vest*. Sakari Topelius. Suom O. A. Joutsen. jälkim. nidos. 3: — *Sir Donald Mackenzie Wallace*. Venäjä. Suom. vhk. 3 á 1: —.

K. J. Gummerukseltä: Sosialismista ja kristinuskosta. 1: — *V. Malinen*, Kyläkirjasto, n:o 2 Lukemista Suomen kansalaisille erinäisissä aineissa. *V. Malinen*, Waaliopas joka miehelle ja naiselle :— 35.

Teosofiseltä kustannusliikkeeltä: Tuntematon, Elämän kysymyksiä. :— 75. — *H. S. Olcott*, Buddhalainen katkismus. Suom. Pekka Ervast. 1: — 50.

Boman ja Karlssonilta: *Evald. J.* Uusi Pastori. Seuranäytelmiä n:o 35 — 75 — *Tuomas Kiviaho*, Neidon mieli mieheläänn. Seuranäyt. n:o 36. : - 50.

Hermekseltä: Hermes 1906 — 7. Suomalainen Sanomalehti-luettelo.

Tampereen Työväen Sanomat. O. Y. *Peter Krapotkin*, Taistelu leivästä. Suom. Kaapo Murros. 2: 25.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *S. Paulaharju*, Asuinrakennuksista Uudellakirkolla Viipurin läänissä.

Aamun Koitto, n:o 4.
Alempi kansanopetus, n:ot 8—9.
Bokhandelstidning för Finland, 16—17.
Duodecim, n:o 6—7.
Eesti Kirjandus, n:o 7.
Eesti Postimees, n:ot 180—210.
Framtid, n:ot 33—38.
Kanerva, n:ot 6—7.
Kansakoululehti, n:ot 15—19.
Kuukauslehti, n:o 9.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja, elok. ja syysk.
Le courrier européen, n:ot 33—37.
Lukutupa, n:ot 12 15.
Mercator n:o 8.
Metsän ystävä, n:o 9.
Nuori Suomi, n:ot 26—30.
Nutid, n:ot 7—8.
Pellervo, n:ot 8—9.
Puutarha, n:o 8.
Pyrkijä, n:o 9.
Sosialistinen aikakauslehti, n:ot 15—16.
Suomen Teollisuuslehti, n:ot 16—17.
Suomen urheilulehti, n:ot 7—8.
Terveydenhoito Lehti, n:ot 7—9.

Taide leikki-teorian kannalta.

Kirjoittanut

FREDR. J. LINDSTRÖM.

Vuosi 1876 on merkkivuosi estetiikan eli kaunotieteen historiassa. Silloin ilmestyi saksalaisen G. Th. Fechnerin teos „Vorschule der Ästhetik“, joka johti esteetisen tutkimuksen aivan uudelle uralle. Vanhempi, metafyysinen estetiikka oli yhä suuremmassa määrässä kangistunut hengettömäksi dogmaatisuudeksi; se oli lähtenyt valmiista apriorisista käsitteistä ja pannut pääpainon eheän ja täydellisen filosofisen systeemin aikaansaamiseen. Elävä ja kehittyvä taide jäi sille toisarvoiseksi, se pakoitti sen väkisin valmiiseen systeemiin ja lyhenteli ja venytteli sitä tämän mukaan kuin muinen Prokrustes yövieraitaan saadakseen ne samaan vuoteeseen sopimaan. Mutta näin se menetteli lopulta omaksi vahingokseen. Estetiikka tieteenä alkoi kadottaa kaiken arvonsa ja varsinkin taiteilijapiireissä kehittyi vähitellen täydellinen halveksuminen tämän tieteen harjoittajia, esteetikkoja, kohtaan, jotka puhuivat paljon taiteesta, mutta „puhuivat siitä kuin sokea väreistä“. Oli siis käynyt näin ollen välttämättömäksi niiden, jotka tälle tutkimukselle yhä edelleenkin aikoivat elämäntyönsä uhrata, ajatella tieteensä perinpohjaista uudistamista.

Luonnontieteiden alalla oli tällainen uudistus tapahtunut. Se oli etupäässä menetelmällistä, metoodista laatua, sillä oli tultu lopultakin huomaamaan, että tieteen tulokset riippuvat suurimmaksi osaksi sen oi-

keasta tutkimustavasta. Lähtökohtana oli ennen ollut abstraktinen käsite, nyt vaadittiin sen sijalle kokemukseen perustuva havaintokuva, jonka perinpohjaisen erittelyn, analyysin, avulla tuli joutua yksityiskohtaisen tarkastelun ja kontrollin alaiseksi. Luonnontieteiden suurenmoinen elpyminen ja ne ilahuttavat tulokset, jotka olivat tämän uudistuksen seurauksina, houkuttelivat tutkijoita sovittamaan saman metoodin myöskin n. s. humanististenkin tieteiden alalle. Tämän teki estetiikkaan nähden Saksassa, kuten jo mainittiin, G. Th. Fechner, alkuaan hänkin luonnontieteilijä, nimittäin fysiikan tutkija. Käsitteistä, „ylhäältäpäin" lähtevän estetiikan sijalle hän tahtoi asettaa kokemuksesta, „alhaaltapäin" lähtevän estetiikan. Esteetikon tuli ensin ja ennenkaikkea suunnata huomionsa taideteokseen ja varsinkin sen luojan, taiteilijan, sieluelämään, josta taideteos saa alkunsa ja selityksensä. Mutta toisaalta hänen oli myöskin tarkattava nauttijan esteetistä tilaa, s. o. analyseerattava ne mielteet ja tunteet, jotka teos nauttijassa herättää. Estetiikan tuli siis olla etupäässä empiiristä psykologiaa, kokemusperäistä sielutiedettä.

Näin oli tie viitottu ja sille on koko uudempi kaunotieteellinen tutkimus kääntynytkin. Työalan uutuudesta ja laajuudesta on ollut seurauksena, että täydellisen systeemin rakentaminen on useilta tutkijoilta täytynyt jäädä siksi, kunnes erinäiset yksityiskysymykset on saatu selvitetyiksi. Mutta juuri näiden yksityiskysymysten alalla on tehty ja tehdään yhä sangen ahkerata ja tuloksellista työtä. Varsinkin sen inhimillisen toiminnan, jota nimitetään taiteeksi, olemuksen selvitteleminen on joutunut, kuten luonnollista onkin, nykyaikaisen kaunotieteen ydinkysymykseksi. „Mitä on taide?" — siihen etsitään nykyään yhtä innokkaasti tyydyttävää vastausta kuin ennemmin kysymykseen: „Mitä on kauneus?" Ja toistaiseksi ovat vastaukset vielä sangen erilaisia, teoria seuraa toista; mutta kun kaikilla kuitenkin on sama pohja, taiteilijan ja nauttijan sieluelämä, tutkimusten perustana, on syytä toivoa, että aikaa voittaen saavutetaan tuloksia, jotka ovat yhtä varmoja kuin n. s. eksaktistenkin tieteiden ratkaisut.

Yksi tällainen taiteen olemusta käsittelevä ja sangen mieltäkiinnittävä teoria on saksalaisen professorin, Karl Groosin, oppi taiteesta leikkinä. Jo v. 1892 julkaisemassaan nuoruudenteoksessa „Einleitung in die Ästhetik" on Groos omaksunut Schillerin ajatuksen, että taide ja leikki ihmisellä ovat samaa alkuperää, mutta vasta myöhemmissä sangen perin-

pohjaisissa tutkimuksissaan „Die Spiele der Tiere“ (1896) ja „Die Spiele der Menschen“ (1899) hän on erittäin laajan aineskokoelman avulla käynyt väitettään todistamaan ja eri puolilta valaisemaan esittäen niissä täydellisen, yhtenäisen teoriansa leikistä. Tälle perustuvaa taidesysteemiänsä valmistelee Groos parhaillaan; sen ensimäinen taidenautintoa, käsittelevä osa ilmestyi v. 1902 nimellä „Der ästhetische Genuss“.

I.

Groosin teoria taiteesta leikkinä ei ole tosin alkuperältään aivan uusi, mutta hänelle kuuluu kuitenkin kunnia sen perinpohjaisesta tieteellisestä käsittelystä ja omintakeisesta kehittämisestä.

Teoksessaan „Kritik der Urtheilskraft“ oli Immanuel Kant määritellyt kauneuden olevan sitä, joka meissä herättää intressitöntä ja välitöntä mielihyvää. Mutta tällaisen tilan meissä synnyttää meidän mielikuvituksemme ja kykyjemme vapaa leikki. Tämän ajatuksen taiteesta leikkinä omaksui sitten Friedrich Schiller ja kehitti sitä tarkemmin kuuluisissa kirjeissään „Ihmisen esteetisestä kasvatuksesta“.

Kirjeittensä alussa Schiller huomauttaa siitä vastakohdasta, joka maailmassa vallitsee ihmisen luonnontilan ja valtion välillä. Samanlainen vastakohta on olemassa myöskin jokaisessa yksityisessä ihmisessä hänen aistillisuutensa ja hänen järkensä välillä. Nämä molemmat voimat ovat alituisessa taistelussa keskenään, sillä kumpikin pyrkii ylivaltaan, Kumpikin *ajaa* (treibt) ihmistä toimimaan. Näin syntyvät vietit (Triebe), joiden välillä on siis samanlainen ristiriita vallitsemassa. Aistillista viettiä nimittää Schiller ainevietiksi (Stofftrieb), järjellistä muotovietiksi (Formtrieb). Näiden välinen ristiriita voi kuitenkin tulla siten sovitetuksi, että ne yhtyvät oikeastaan kolmanneksi vietiksi, *leikkivietiksi* (Spieltrieb). Tämä vietti tekee ihmisestä vasta ehjän, vapaan personallisuuden. Aistillisen vietin esineenä on elämä laajimmassa merkityksessään, muotovietin taas muoto; leikkivietin esineenä on siis elävä muoto (lebende Gestalt), „käsite, jota käytetään ilmaisemaan ilmiöiden kaikkia esteetisiä ominaisuuksia ja sanalla sanoen sitä, mitä laajimmassa merkityksessä sanotaan *kauneudeksi*“ [1]. Molempien viettien täydellinen tasapaino on kuitenkin

[1] 15:s kirje.

elämässä saavuttamatonta, se jää vain ideaksi, aatteeksi ja tätä ideata vastaa yhtä saavuttamaton ihanne-kauneus (das Ideal-Schöne)[1]. Kauneuden ihannettaan koettaa ihminen toteuttaa pääasiallisesti *taiteessa* ja siten on siis hänen taiteensa *leikkiä*. Mitä vapaampaa vakavista tarkoitusperistä tämä leikki on, sen puhtaampaa ja korkeampaa on taide[2]. „Ihmisen tulee kauneudella vain *leikkiä*, ja hänen tulee *vain kauneudella leikkiä*. — Sillä, sanottakoon se kerta kaikkiaan, ihminen leikkii vain silloin kun hän on sanan täydessä merkityksessä ihminen, ja *hän on vain silloin kokonaan ihminen, kun hän leikkii*“ [3].

Mutta milloin pääsee sitten ihminen tälle täyden, vapaan ihmisen kannalle? Milloin astuu ihmiselämässä leikki hänen vakavien harrastustensa rinnalle? Vastauksen antaa Schiller 27:nnessä kirjeessään: „Eläin *tekee työtä*, kun puute on hänen toimintansa kiihoittimena, ja se *leikkii*, kun tällaisena kiihoittimena on *voiman runsaus*, kun *ylenpalttinen elämä kiihoittaa itseään toimintaan*.“

Nämä Schillerin ajatukset taiteesta leikkinä ja elinvoiman ylenpalttisuudesta leikin synnyttäjänä ovat nykyaikana saaneet hartaita puolustajia varsinkin Englannissa. Herbert Spencer on teoksessaan „The Principles of Psychology“ tullut aivan samoihin tuloksiin. Ajatuksen taiteesta leikkinä hän on oman tunnustuksensa mukaan saanut saksalaisilta — arvatenkin juuri Schilleriltä —, mutta sen sijaan oppiin elinvoiman liiallisuudesta leikki- l. taidevietin synnyttäjänä on hän johtunut Schillerin kantaa tuntematta tutkiessaan kehitysopin luonnontieteellisiä kirjailijoita. Spencerin opin pääkohdat ovat Groosin mukaan[4] seuraavat: a) Ylemmät eläimet kykenevät paremmin kuin alemmat hankkimaan ravintoa, oma ylläpito ei yksinomaan vaadi heidän aikaansa eikä voimaansa, niin että siten jää elinvoimasta ylijäämä. b) Voimanylijäämää yksityisellä edistää vielä se seikka, että ylemmät eläimet tarvitsevat kovin erilaisia toimintoja; sillä harjoittaessaan niistä yhtä, voivat muita varten määrätyt voimat levätä ja uudistua. c) Kun voimanylijäämä siten on kohonnut määrättyyn korkeuteen ja tullut n. s. ylivuotavaksi, pyrkii se purkautumaan. d) Ellei purkautumishetkellä tarjoudu aihetta kysymyk-

[1] Vrt. 16:s kirje.

[2] Vrt. 15:s kirje.

[3] Vrt. 15:s kirje.

[4] Groos, Spiele der Thiere, 5 s. seur.

sessä olevaan todelliseen toimintaan, syntyy tämän toiminnan pelkkä jäljittely — ja tämä on leikki. — Varsinaista taideteoriaa ei Spencer ole tämän nojalla kehittänyt, mutta sen on tehnyt Grant Allen, jonka „Physiological Aesthetics“ on yksi nykyaikaisen englantilaisen esteetisen kirjallisuuden merkkiteoksia.

Schiller-Spenceriläisen leikkiteorian lähtökohtana on oppi voimanylijäämästä leikin synnyttäjänä. Groos osoittaa [1], että tämä lähtökohta ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa riitä leikin selitykseksi. On olemassa lukuisia esimerkkejä siitä, että nuoret eläimet, jotka ovat aivan uupuneita joko leikistä tai muusta voimien kulutuksesta, — joten siis ei mistään voimanylijäämästä voi puhua — ryhtyvät leikkiin heti uudelleen, kun ulkonainen aihe siihen ilmautuu, ja voivat jatkaa sitä siksi kunnes väsyneinä nukkuvat. Samoin tekevät pienet, useinpa sairaatkin, lapset [2]. Tällaisissa tapauksissa on leikille joku muu syy etsittävä. Tähän kysymykseen liittyy sitäpaitse läheisesti eräs toinen, johon Spencerin teoria ei anna vastausta. Sillä jos voimanylijäämä aiheuttaisikin yksilön *jotain* tekemään, ei siitä selviä, miksi samaan lajiin kuuluvat yksilöt harjoittavat juuri samanlaisia, muiden lajien leikeistä eroavia, leikkejä [3]. Spencerin mukaan leikki ilmenee aina tositoimien *jäljittelynä*. Mutta, huomauttaa Groos, ei tämäkään väite kelpaa selittämään nuorten eläinten ja lasten ensi yrityksiä liikkeittensä määräämiseksi. Sillä nämä eivät ole mitään jälkiliikkeitä, vaan pikemmin esiliikkeitä, esiharjoituksia, joiden tarkoituksena on „nuoren olennon harjoittaminen ja valmistaminen elämän vakavien toimien varalle“ [4]. Yhtä riittämättömänä pitää Groos sitäkin teoriaa leikin synnystä, jota voisi sanoa „virkistysteoriaksi“ ja jonka paras tieteellinen edustaja on saksalainen Lazarus. Sen pääajatus on seuraava: „Jos olemme henkisestä tai ruumiillisesta työstä väsyksissä, emmekä kuitenkaan tunne nukkumis- tai lepäämistarvetta, niin turvaudumme *leikin virkistyttävään toimintaan*“ [5]. Tälläkin teorialla on kyllä suuri arvonsa leikin selittäjänä, mutta sillä on se suuri vika, että sekin pitää

[1] Vrt. Groos, Spiele der Thiere, Kap. I; Spiele der Menschen, II Abt. (1 Der physiol. Standpunkt.)

[2] Vrt. Sp. d. Th. 18 s.

[3] Vrt. Sp. d. Th. 10 s.

[4] Vrt. Sp. d. Th. 6 s.

[5] Sitaatti Groosin. Sp. d. Menschen 471 s.; Sp. d. Th. 13 s.

vain *täysikasvuisten* leikkejä silmällä. Siksi sanookin Groos: „Leikki voi *olla* virkistykseksi, siitä ei ole kysymystä; mutta virkistymistarve ei ole leikkejä luonut“ [1].

Yksinomaisesti fysiologiselta kannalta ei Groosin mielestä voikaan leikkiä tyhjentävästi selittää; toisin on asianlaita, jos otetaan myöskin biologiset näkökohdat avuksi. Kokemus osoittaa, että kaikilla elollisilla olennoilla on olemassa joukko synnynnäisiä taipumuksia, jotka ovat välttämättömiä suvun säilyttämistä varten. Nämä taipumukset ovat erityiset *vaistot*. Alemmilla eläimillä ne ovat jo syntyessä täysin kehittyneitä, mutta ylemmillä ja varsinkin ihmisellä ne ilmenevät vain idussaan. Miksi? Epäilemättä senvuoksi, että valmiit vaistot eivät voisi tarjota niin suuria mahdollisuuksia yksilön ja suvun intelligenssin monipuoliselle ja itsenäiselle kehitykselle kuin kehittymättömien vaistojen vapaampi muodostelu. Sillä luonnollisen valinnan mukaanhan on sellaisilla yksilöillä suurempi mahdollisuus elää ja jatkaa sukua, jotka ovat parhaiten varustettuja elämäntaistelua varten. Ylempien eläinten ja ihmisen ulkonaiset elinsuhteet muuttuvat alinomaa ja nämä muutokset vaativat myöskin vastaavaa kehitystä yksilön ja suvun sekä ruumiillisissa että henkisissä kyvyissä. Nuorten eläinten ja ihmisten ensi ikävuodet kuluvat leikeissä, s. o. harjoituksissa, joilla ei ole mitään todellista tarkoitusta, mutta jotka ovat kuitenkin määrätyssä suhteessa suvun myöhempiin vakaviin toimiin. Nuoruuden leikit näyttävät nimittäin aivan selvästi olevan niiden kykyjen ja toimien harjoitusta, joita myöhempi olemisen taistelu vaatii. Näyttääpä siltä kuin olisi nuoruudenaika ainakin osaksi vain leikkejä varten olemassakin [2]. Täytyy siis olettaa, että leikkien syntymiseen ovat vaistot syynä ja että niiden tarkoituksena on tulevien tärkeitten elintehtävien harjoittaminen ja niissä tarvittavan itsenäisen intelligenssin kehittäminen [3]. — Jos siis leikin käsittää Groosin tavalla harjoitukseksi elämää varten, on aivan selvää, että sen biologinen merkitys on sangen suuri.

Mitä leikin psykologisiin tuntomerkkeihin tulee, on niitä huomattavissa pääasiallisesti kaksi: sen riippumattomuus realisista tarkoitusperistä

---

[1] Sp. d. Th. 15 s.

[2] Vrt. Sp. d. Th. VI s.

[3] Vrt. Sp. d. Th. 68 s.

ja sen tuottama mielihyväntunne. Leikki on siis psykologisesti katsoen toimi, „josta nautitaan puhtaasti itsensä tähden“ [1]. — Synnynnäisten vietien, sellaisten kuin järkiperäisten ja sukupuolisten taipumusten, taisteluvietin, jäljittelyhalun ja sosialisten vaistojen, tyydyttäminen leikkitoiminnassa tuottaa mielihyvää. Tämä mielihyväntunne on aiheeltaan kolmenlaista, nimittäin a) mielihyvä, joka johtuu, kiihoittimesta *ylimalkaan*, b) mielihyvä, joka johtuu *miellyttävästä* kiihoittimesta ja c) mielihyvä, joka johtuu *voimakkaista* kiihoittimista. Ensinmainittu mielihyvä riippuu siitä, että kaikki normaalinen — henkinen tai ruumiillinen — toiminta tuottaa iloa; miellyttävät kiihoitukset herättävät jo itsestään mielihyvää; voimakkaat kiihoittimet taas, niin opettaa meille kokemus, herättävät meissä mielihyvää, jos olemme niitä vapaaehtoisesti hankkineet, mutta eivät tee sitä, jos ne kohtaavat meitä, „ilman meidän suostumustamme“ [2].

Niistä synnynnäisistä tarpeista, joiden tyydyttämisestä leikin tuottama mielihyvä riippuu, on varsinkin kolme erikoisen tärkeätä, nimittäin *huomio*, *kausaalitarve* ja *mielikuvitus* (fantasia). Kaikissa leikeissä aina taiteelliseen luomistoimeen ja nautintoon saakka tarvitaan huomiota missä se puuttuu, siellä astuu leikkiin ikävyyden tunne. — Kausaalitarpeella taas on sekä passiivinen että aktiivinen puolensa: meillä on halu ottaa vastaan vaikutuksia, mutta myöskin halu niitä synnyttää, ja kummassakin tapauksessa itse sielullinen toiminta sellaisenaan tuottaa mielihyvää. Jälkimäinen, aktiivinen, puoli ilmenee varsinkin „syynäolemisen ilona“. — Mielikuvituksen merkitys leikissä ilmenee pääasiallisesti *illusionia* herättävänä voimana. Leikkijän tietoisuus on omituisessa vaihtelutilassa: hän näyttää pitävän leikkiä totena, mutta osoittaa samaan aikaan sittenkin tietävänsä, että on kysymys vain *näennäisestä* toiminnasta. Miten on tämä seikka sielutieteellisesti selitettävissä? Groos arvelee sen aiheutuvan syynäolemisen ilolle läheisestä vapaudentunteesta. „Ei selvä *mielle:* ‚se on vain näköä‘, vaan hämärämpi *tunne* vapaasta, itsetoimivasta antaumisesta illusioniin antaa syvimmänkin itsensäunohtamisen hetkenä näölle ‚ipse feci‘-(itse tein) leiman, joka suojelee pettymiseltä“ [3]. Todellisen elämän huolista ja vaivoista ajaksi vapauttavana virkistyksenä tuottaa tällainen illusioni voimakkaan mielihyväntunteen.

[1] Vrt. Sp. d. M. 493 s.

[2] Vrt. Sp. d. M. 493 s. ja seur.

[3] Sp. d. M. 502 s.

Leikillä on Groosin mukaan myöskin suuri sosiologinen merkitys [1]. Ihmisellä on erityisiä synnynnäisiä sosialisia taipumuksia, kuten *lähestymis-* ja *ilmaisu*tarve. Lapsi tyydyttää niitä ensin perheen, sittemmin laajemman toveripiirin, leikkiseuran keskuudessa, aikuiset taas monenlaisissa eri yhdistyksissä. Tällaiset seurat edellyttävät jäsenien puolelta *vapaaehtoista alistumista*, ei yksin johtavan henkilön, vaan myöskin abstraktisen lain alaiseksi. Leikkiseuroissa kehittyy myöskin vähitellen sosialinen sympatia, myötätuntoisuus eri yksilöiden kesken. Tätä edistää suuressa määrässä sosialinen jäljittely. Sillä tehdessään ja tuntiessaan toisten tavalla oppii lapsi asettamaan rajoja omille itsekkäille haluilleen ja pyrinnöilleen ja tottuu siten jo leikkiessään yhteiskunnallisen elämän vaatimuksiin. Varsinkin on etevämpien yksilöiden jäljittelyllä laajalle ulottuva merkitys. Ilmaisuvietti ilmenee paitsi keskinäisenä ajatusten vaihtona kielen avulla myöskin *itse-esityksenä*, luontaisena haluna näyttää muille, mitä yksilöllisesti huomattavaa, kunnollista ja taitavaa kykenemme aikaansaamaan. Vasta sittenhän meidän kykymme tuottavat meille suurempaa mielihyvää, kun ne saavuttavat toisten tunnustusta. Muutamissa voimakkaammissa luonteissa tämä vietti esiintyy haluna laskea oma tahto muiden seurattavaksi ja siten pyrkiä leikeissä *johtajaksi*. Nietzschen „vallanhalu“ on luonnollista ja oikeutettuakin, mutta silläkin on kuitenkin rajansa. Sillä oikea johtaja alistuu hänkin aina „yhteisen kokonaisuuden“ alaiseksi. Siten kehittää yhteinen leikki myöskin *velvollisuuden* ja *vastuunalaisuuden* tunnetta.

Edellä esitetyn nojalla on selvää, että leikillä on suuri pedagoginen, kasvatusopillinen arvo. Jos lapsen toimille annetaan heti alusta pitäen ankaran todellisuuden luonne, jos sen työnteko tapahtuu vain velvollisuuden pakosta, käy se väkisinkin sille ikäväksi ja vastahakoiseksi, mutta jos saadaan herätetyksi *ilo itse työhön*, käy „työ kuin leikki“ ja se läheneekin silloin luonteeltaan leikkiä. Silloin käy nimittäin huvi työskentelystä pääasiaksi, eikä ne tulokset ja tarkoitusperät, joita sillä kyllä saattaa olla. Leikki voi täten kasvattaa siihen, mikä on hyvää ja hyödyllistä. Se voi myöskin edistää siveellisten tunteiden kehittymistä, jos kasvattaja ymmärtää sitä oikein käyttää hyväkseen. Mutta jos hän sirottelee leikkiin liian tuntuvasti kaikenlaisia siveellisiä ja opettavia neuvoja, huomaa lapsi helposti tarkoituksen ja kyllästyy siihen.

[1] Vrt. Sp. d. M. 511 s. ja seur., samoin s. 430 seur.

II.

Selvitettyämme täten leikkiteorian pääkohdat, siirrymme varsinaisen taiteen alalle etsimään yhtäläisyyksiä sen ja leikin välillä. Sillä tavoinhan parhaiten saamme vastauksen kysymykseen, kuuluvatko leikki ja taide psykologisesti samaan käsitteeseen.

Taiteessa on kaksi eri puolta: taiteellinen toiminta ja esteetinen nautinto. Vaikka näillä onkin koko joukko yhteisiä sielutieteellisiä ominaisuuksia, on kuitenkin asialle eduksi tarkastella kumpaakin puolta ainakin osaksi erikseen. Taiteilijan toiminnasta ei Groos ole vielä antanut yhdenjaksoista systemaatista esitystä, niin että se on luotava osaksi hänen edellämainittujen teostensa, osaksi myöskin muiden samanmielisten tutkijoiden avulla; esteetisen nautinnon suhdetta leikkiin on hän sen sijaan käsitellyt kirjassaan „Der ästhetische Genuss".

Groos johtaa taiteen kuten leikinkin alkuperän eri vaistoista. Se on „vaiston daimoninen valta", joka kuten kireälle vedetty jousi pyrkii laukeamaan, niin pian kuin joku sysäys siihen vaikuttaa. Tämä sysäys voi olla eri laatua: elinvoiman ylijäämä, kuten Schiller ja Spencer väittävät tai vain joku ulkonainen seikka, joka herättää uinuvan vaiston toimimaan [1]. Tämä „vaiston demoninen valta" voi käydä niin ankaraksi, että se synnyttää taiteilijassa ruumiillista ja sielullista pahoinvointia ja pakoittaa hänet siitä päästäkseen ryhtymään luomistyöhön vastoin hänen tahtoaan ja taitoaankin [2]. Teoksessaan „Konstens ursprung" antaa Yrjö Hirn Groosin teorialle tunnustuksensa, mutta ei näytä sittenkään — jos olen hänen ajatuksensa oikein ymmärtänyt — täysin hyväksyvän hänen lähtökohtaansa: taiteen alkuperän johtamista vaistosta [3]. Hirnin oma teoria on lyhyesti seuraava. Joka ihmisellä on erityinen synnynnäinen *taidevietti* [4]. Aistimukset, niin ruumiilliset kuin sielullisetkin, herättävät aina joko mielihyvää tai mielipahaa, ja „jokainen ihminen koettaa tahtomattaan ja tietämättään lisätä mielihyväntunteitaan ja lieventää mielipahantunteitaan. Mutta taiteilija tietää, että hän voi saavuttaa sellaisen li-

[1] Vrt. Sp. d. Th. 18 s. seur.

[2] Vrt. Hausegger, Das Jenseits des Künstlers, 2 s. seur.

[3] Vrt. Hirn, K. U. 29 s. seur.

[4] Vrt. K. U. 25 s.

säyksen ja lievityksen ei yksin yksilöllisen ilmaisun välittömien vaikutusten avulla, vaan vielä enemmän herättämällä toisissa samantapaisen tunteen" [1]. Groosin „vaistoa" vastaa siis Hirnillä erityinen „taidevietti", vaiston toimintaan panevaa „sysäystä", jota Groos ei ole taiteeseen nähden tarkemmin selittänyt, Hirnin „ilmaisutarve" tai oikeammin yksilön halu hankkia itselleen mielihyvää. Hirnin teoria taiteen synnystä ei kuitenkaan mielestämme näytä Groosin teoriaa kumoavan, vaan pikemmin täydentävän ja tukevan.

Useimmat ihmiset pitävät taiteellista luomistointa aktiivisena, antavana, esteetistä nautintoa sen sijaan yksinomaan passiivisena, vastaanottavana. Näin ei kuitenkaan ole laita, jos syvemmältä asiata tarkastelee. Sillä esteetisessä nautinnossa on nauttijallakin tärkeä osansa, jokainen taideteos saa tunnesisällyksensä ei ainoastaan sen luojalta, taiteilijalta, vaan myöskin, vieläpä pääasiallisesti, nauttijalta [2]. Amiel'in lause: „Maisema on sieluntila", pitää paikkansa ei ainoastaan taiteilijan, vaan katsojankin kannalta, sillä esteetinen nautinto on, kuten Schiller sanoo, „ei ainoastaan meidän tilamme, vaan myöskin meidän työtämme".

Taiteellisen työskentelyn psykologisen alkuperän suhteen ovat Hirn ja Groos eri mieltä. Samaan tulokseen ovat he kumpikin sitävastoin tulleet tutkiessaan esteetisen nautinnon alkulähdettä. Se on heidän mukaansa erityinen vietti, nimittäin *jäljittelyvietti*.

Jäljittelyllä ymmärretään tavallisesti „yksilön toimittamaa toisen yksilön käytöksen toistamista" [3]. Jokapäiväinen havainto osoittaa, että taipumus jäljittelyyn on ihmisillä syntyperäinen. Me jäljittelemme yhtämittaa sekä toisten toimia ja ajatuksia että myöskin toisten tunteita. Jäljittely on niin tärkeä tekijä meidän sivistyselämässämme, että ilman sitä saisivat uudet sukupolvet alkaa kultuurityönsä aina uudelleen ab ovo (munasta alkaen). Jäljittelyn avulla jää heille sen sijaan tilaisuus omistaa edellisten kokemus oman rakennuksensa perustaksi [4]. Toisten tunteiden jäljittely ilmenee joko tunteiden ilmauksina olevien liikkeiden ja ilmeiden ulkonaisena toistamisena tai myöskin n. s. *sisäisenä jäljittelynä*.

---

[1] K. U. 291 s.

[2] Vrt. Hirn, K. U. 21 s.; Groos, Der ästh. Genuss, 21 s.

[3] Lloyd Morganin määritelmä. Groos, Sp. d. M. 362 s.

[4] Groos, Sp. d. M. 364 s.

Mitä on tämä sisäinen jäljittely? Se on meidän omituinen kykymme ja taipumuksemme „siirtyä" meidän ulkopuolellamme olevaan esineesen, objektiin, joutua sen kanssa sisäiseen yhteiselämään [1]. Me pidämme objektin todellisia tai kuviteltuja liikkeitä ominamme, seuraamme sen näiden liikkeiden ilmaisemia sielullisia tapahtumia kuin omiamme ja tunnemme itse samaa kuin ulkonaisista ilmeistä päättäen kuvittelemme objektin tuntevan. Tällaista sisäistä jäljittelyä on Groosin mukaan pääasiallisesti koko esteetinen nautinto. Me koemme itse, elämme mukana Faustin tuskat ja riemut, kohoamme ja laskeumme soitannon sävelten kanssa, vieläpä annamme elämää ja liikettä kuvaamataiteiden liikkumattomille muodoillekin. „Me, katsojat, lainaamme taiteilijan luomille muodoille elämän ja sielun", sanoo Volkelt [2]. Samoinkuin lapsi leikkiessään voi sielullisesti siirtyä toiseksi henkilöksi, eläimeksi, vieläpä esineeksikin, siirtyy esteetisen nautinnon aikana nauttijakin esteetiseen objektiin.

Se seikka, että taiteen samoinkuin leikinkin alkuperä johdetaan ihmisen synnynnäisestä taipumuksesta, antaa sille paljoa suuremman kantavuuden ja yleisinhimillisen merkityksen kuin monet muut selitystavat, jotka pitävät taidetta vasta silloin mahdollisena, kun yhteiskunnassa on sekä aineellista varallisuutta että elämäntaisteluun tarvittamatonta henkistä voimaa olemassa. Spencerin voimanylijäämäteoria johtaa helposti siihen, että taidetta pidetään vain ylellisyytenä ja erityisten onnellisempien luokkien erikoisomaisuutena. Leikin ja taiteen käsittäminen tällä tavoin on saanut esim. ranskalaisen esteetikon M. Guyaun nousemaan jyrkästi koko leikkiteoriaa vastaan [3]. Kultuurikansojen taide tosin näyttää sen puolesta puhuvan, mutta primitivisen taiteen synty on syvemmältä etsittävä.

Täten saa myöskin taide kuten leikkikin Groosin mukaan suuremman biologisen, ihmissuvun kehitystä edistävän, merkityksen. Sillä elämä käyttää yksipuolisesti ihmisen erityisiä elimiä ja kykyjä ja käyttämättä jääneet surkastuisivat ja kuihtuisivat, ellei taide tarjoaisi niille tilaisuutta toimintaan. Siitä syystä yhtyykin Groos [4] täydelleen seuraavaan Kon-

[1] Vrt. Groos, Sp. d. M. 416 s.

[2] Volkelt, Ästhetische Zeitfragen, 88 s.

[3] Vrt. Guyau, Les problèmes de l'esthétique contemporaine. 7 s. seur.

[4] Sp. d. M. 490 s.

rad Langen muodostamaan taidemääritelmään: „Taide on jokainen ihmisen toimi, jonka avulla hän tuottaa itselleen ja muille käytännöllisistä intresseistä vapaata tietoisesta itsepetoksesta riippuvata mielihyvää, ja synnyttämällä havainto-, tunne- tai voimamielteitä edistää henkisen ja ruumiillisen elämänsä laajentamista ja syventämistä ja siten suvun säilyttämistä ja täydellisentämistä“ [1]. Taidekin tulee siten olemaan jonkinmoisena harjoituksena elämää varten, koska se ylläpitää kykyjä ja voimia, joita ihmissuku ehkä myöhemmin taas toimeentullakseen tarvitsee.

Leikin psykologisina tunnusmerkkeinä olivat sen riippumattomuus realisista, todellisista, tarkoitusperistä ja sen tuottama mielihyvä. Että taiteenkin tulee olla vapaata kaikista vieraista yleishyödyllisistä tarkoituksista, vapaata kaikesta tendenssistä, myönnetään jotenkin yleisesti. Sillä jos taide kytketään palvelemaan ja suoranaisesti edistämään erikoisia uskonnollisia, siveellisiä tai yhteiskunnallisia aatteita, kadottaa se helposti oman erikoisen luonteensa ja muuttuu kuivaksi järkiperäiseksi opetukseksi. Mihin asemaan taide elämässä silloin joutuu, sen osoittaa kyllin selvästi Tolstoin käsitys taiteesta [2]. Mutta jos myönnämmekin, että taiteen tehtävänä ja päämääränä ei ole suoranainen opetus, ei siitä suinkaan seuraa, että taiteella ei voisi olla elämässä muuta merkitystä kuin puhtaasti esteetinen. Taide voi, ilman että sen tarvitsee alentua tarkoitusperäiseksi, tendenssimäiseksi, vaikuttaa kasvattavasti ja jalostavasti, koska se rikastuttaa ja täydentää erityisesti meidän tunne-elämäämme. Ja ainakin taiteilijan kannalta on taiteen riippumattomuus realisista tarkoitusperistä aivan selvä, sillä tositaiteilija luo teoksensa yksinomaan sen itsensä vuoksi, pääasiallisesti vain sen taiteellista vaikutusta silmälläpitäen. Mitä siinä lieneekin sisällyksenä, se on siihen siirtynyt kuin itsestään taiteilijan maailmankatsomuksesta.

Myöskin mielihyväntunne on sekä leikille että taiteelle yhteistä. Huomautettiin jo mitenkä tunteiden herättämä luomishalu voi taiteilijassa käydä niin voimakkaaksi, että hän tuntee sen johdosta tuskaa. Tätä tuskaa lievittää suuressa määrin jo pelkkä taiteellinen työskentely, koska se ollen pääasiallisesti järkiperäistä laatua, ajatustoimintaa, johtaa huomion pois liiaksi kiihtyneistä tunteista ja taittaa siten niiltä kärjen. Ja mitä

[1] Lange, Das Wesen der Kunst II, s. 60.

[2] Vrt. Tolstoi, Mitä on taide?

lähemmäksi teos lähenee lopullista valmistumistaan, sen suuremmaksi kasvaa taiteilijan mielihyvä. Luomistoimen sellaisenaan tuottama mielihyvä on se, jota Groos nimittää ylimalkaan kiihoittimesta johtuvaksi mielihyväksi, mutta tähän tulee vielä lisäksi mielihyväntunne taiteellisesta taitamisesta: taiteilija nauttii siitä, että käsiteltävä aine luontuu hänen mielikuvituksensa palvelijaksi. Tämä mielihyvä on varsinkin silloin tärkeätä, kun itse aihe sisältää myöskin mielipahaa herättäviä aineksia. Flaubertista vakuuttaa Georg Brandes: „Hän kärsi esittäessään pahaa itse siitä enimmin, siksi hän koetti kohottaa aihetta esityksensä taiteellisuudella“ [1]. Tästä taitamisen ilosta voi kuitenkin johtua vaara pitämään tekotavallista taitavuutta kaikkena kaikessa, sen osoittaa saman Flaubertin kirjeenvaihdossaan lausumat mielipiteet. Miksi sitten valitsevat taiteilijat mielipahaa herättäviä aiheita? Groosin ajatuksen mukaan syy on epäilemättä sama, kuin se, joka saa leikkijän uskaltautumaan hurjaan, vaaralliseen leikkiin: mielihyvä, joka aiheutuu voimakkaista kiihoituksista. Jokainen ihminen kaipaa vaihtelua, sillä samanlainen tunne, vaikkapa se olisi iloakin, käy ajan pitkään ikäväksi. Kyllästyihän Tannhäuserkin vähitellen Venus-vuoren nautintoihin:

„Wenn stets ein Gott geniessen kann,
Bin ich dem Wechsel unterthan;
Nicht Lust allein liegt mir am Herzen,
Aus Freude sehn' ich mich nach Schmerzen.“

(Jos voikin jumala aina nauttia, olen minä vaihtelun alainen; ei yksin ilo ole pyrkimyksenäni, riemusta ikävöin tuskiin.) Ja vielä enemmän kuin muille ihmisille on tällainen vaihtelun halu herkkämielisille taiteilijoille ominaista.

Kun sitten teos on lopullisesti valmis, tuottaa se taiteilijalle useanlaista iloa. Tunnettua lienee Goethen kertomus siitä, mitenkä „Nuoren Wertherin kärsimysten“ kuvaaminen muutti hänen synkän rauhattomuutensa iloiseksi elämänhaluksi [2]. Taiteilija näkee, mitenkä hänen teoksensa kahlehtii yleisön ja pakoittaa sen ajattelemaan ja tuntemaan hänen tavallaan. Se hankkii siten hänelle valtaa muiden yli ja vallantunne

[1] Brandes, Samlede Skrifter, VII 70 s.

[2] Vrt. Hirn, K. U. 103 s.

tuottaa hänelle mielihyvää. Tällainen mielihyvä on silloin samaa „syynäolemisen iloa“ tai vielä paremmin „vallaniloa“, josta jo edellä oli puhe.

Taiteilijan mielihyvällä on siis useita eri lähteitä; nauttijan mielihyvän johtaa Groos yksinomaan hänen leikki- ja taideteoriansa keskuksena olevasta „sisäisestä jäljittelystä“. Samoin kuin leikkijälle tuottaa mielihyvää itse leikkitoimi sellaisenaan, samoin riippuu esteetinenkin nautinto pääasiallisesti siitä sielullisesta toiminnasta, jota nimitetään sisäiseksi jäljittelyksi [1]. Taideteoksen sisältämät tunteet voivat kyllä olla mielipahaa herättäviäkin, mutta siitä huolimatta on kuitenkin sellaisenkin teoksen lopullinen esteetinen vaikutus laadultaan mielihyvää. Miten on tämä mahdollista? Groos selittää sen riippuvan siitä, että esteetinen nautinto on kuten leikkikin vapaaehtoista: me tiedämme ollessamme esteetisessä tilassa, että me voimme siitä milloin tahansa irroittautua. Tämä vapauden tunne tekee sen, että taiteen vaikutus meihin on aivan toinen kuin vastaavan todellisuuden. Todellisuuden tunne on se kahle, joka tekee meistä orjia, alituinen tieto siitä, että joka tapauksella on juurensa menneisyydessä ja seurauksensa tulevaisuudessa, estää meitä todellisuutta esteetisesti nauttimasta. Toisin on taiteen laita, joka on vain todellisuuden näköä. Se vapautumisen tunne todellisuuden painon alta, joka esteetisessä nautinnossa elää aina vaikka hämärämpänäkin mukana, vaikuttaa sen, että taideteoksen sisällyksenä olevat mielipahantunteet ovat voimaltaan paljon heikompia kuin vastaavat todellisuuden herättämät tunteet ja että siis itse sisäisestä jäljittelystä johtuva mielihyvä painaa vaa'assa enemmän kuin ne ja määrää esteetisen nautinnon kokonaisluonteen [2]. „Vakavata on elämä, hilpeätä taide“. Taiteessa vasta saavutamme sen „sunnuntaitunnelman“ [3], jota todellisuus meille niin harvoin muuten tarjoaa, saavutamme sen silloin, kun hetkeksi vaihdamme todellisen elämän illusooriseen.

Täten olemme joutuneet kolmanteen vertauskohtaan leikin ja taiteen välillä: mielikuvituksen merkitykseen. Sanoimme leikistä puhuessamme mielikuvituksen ilmenevän siinä etupäässä illusionia herättävänä voimana. Että sen tehtävä taiteessakin on sama, on sellainen havaintoon

[1] Vrt. Groos, Einl. in die Ästh. 170 s.

[2] Vrt. Groos, Einl. in d. Ästh., ss. 168—181. Der ästh. Genuss, ss. 19—22.

[3] Vrt. Groos, Einl. in d. Ästh., 44 s.

perustuva tosiasia, joka ei kaivanne mitään todistelua. Tietäähän jokainen, miten helposti me taiteesta nauttiessamme voimme unohtaa sen, että meillä edessämme on ei todellisuus vaan sen näkökuva. Joskus voi tämä näkökuvan ja todellisuuden sekoittaminen toisiinsa muuttua aivan täydelliseksi pettymiseksi. Niinpä voi joskus käydä taiteilijalle, että hän kuumesairaan, nukkuvan tai mielipuolen tavoin uskoo mielikuvituksensa tuotteita tosiksi, kuten Flaubert, jolla oman kertomuksensa mukaan oli Emma Bovaryn myrkytystä kuvaillessaan sellainen arsenikin maku suussa, että hän parina päivänä ylenantoi kaiken nauttimansa ravinnon. Voivatpa katsojatkin joskus siihen määrin unohtaa taiteen näköluonteen, että ryhtyvät toimiin, joihin vain todellisuus heitä pakoittaisi. Hollantilaiset talonpojat, jotka nousivat näyttämölle lopettamaan muka liiallista verenvuodatusta [1] tai kalifornialaiset kullankaivajat, jotka alkoivat suuttuneina ampua konnamaista Jagoa [2], ovat esimerkkejä tällaisesta täydellisestä illusionista. Näin voi käydä kuitenkin vain lapsille tai aivan naivisille katsojille, esteetisesti jossain määrin sivistyneelle se ei tavallisesti tapahdu. Ja enimmäkseen on lapsellakin leikkiessään joku käsitys siitä, että se, mitä hän todeksi kuvittelee, on sittenkin vain „sitä olevinaan". Dilthey sanoo sattuvasti tutkimuksessaan „Die Einbildungskraft des Dichters" mielikuvituksen herättämästä illusionista: „Niin muodostuu runouden unipiiri, jonka sisällä kuvat innostuksen hetkellä tuntuvat täysin todellisilta. Tällaista illusionia voi verrata siihen, jonka huomaamme olevan *leikkivällä lapsella*. Taide *on* leikkiä. Runoilija ja lapsi uskovat kumpikin, lapsi nukkiensa ja eläintensä elämään, runoilija henkilöidensä todellisuuteen. *Eivätkä usko sentään kumpikaan*" [3]. Saman voi sovittaa myöskin katsojaan, nauttijaan.

Miten on tämä heiluminen näön ja toden välillä psykologisesti ymmärrettävä? Groos selittää sen seuraavasti: „Kysymyksen ratkaisu näyttää minusta yksinkertaisesti olevan siinä, että tietoisuus näöstä on alustapitäen, huolimatta näön kaikesta yhtäläisyydestä todellisuuden kanssa, psykologisesti toista kuin tietoisuus todellisuudesta. Enkä voi tämän erilaisuuden syvimmäksi syyksi ymmärtää mitään muuta kuin sen seikan,

[1] Vrt. Faguet, Drame ancien, drame moderne, 12 s.

[2] Vrt. Roetteken, Poetik 134 s.

[3] Sitaatti Groosin. Sp. d. Th. 306 s.

että me tunnemme itse olevamme näön „aikaansaajia“ [1]. Se on se sama „ipse feci“-leima, josta edellä jo oli puhe, joka taidenautinnossakin suojelee meitä täydelliseltä pettymiseltä, ja joka meille avaa ilonlähteitä siinäkin, missä elämä tarjoaisi vain tuskaa ja surua.

Kun kerran leikin ja taiteen psykologiset tunnusmerkit ovat näin samanlaisia, on helppoa tavata yhtäläisyyksiä myöskin kummankin sosialisessa asemassa. Näimme jo taiteen syntyperää tutkiessamme, että ainakin Hirnin mukaan taiteen syntymisen aiheuttaa erityinen taidevietti, jonka ilmaisutarve — siis juuri sama sosialinen taipumus, jota lapsi tyydyttää leikkiseurassa — panee toimimaan. Taideteos on taiteilijalla keino, jonka avulla hän lähestyy toisia ihmisiä. Kausaalitarpeen aktiivista puolta, halua herättää vaikutuksia, vastaa siis taiteellinen toiminta. Mutta myöskin sen passiivinen puoli, halu ottaa vaikutuksia vastaan, on taiteessa edustettuna: jokaisen ihmisen synnynnäinen kauneuden kaipuu, esteetiset tunteet, jotka takaavat taiteelle vasta sen oikean sosialisen kaikupohjan ja merkityksen. Taide voi joutua mahtavan sosialisen sympatian herättäjäksi ja kannattajaksi, siitä tulee yhdysside ei ainoastaan taiteilijan ja yleisön, vaan myöskin laajojen yhteiskunnallisten kerrosten välillä, koska se tunteiden jäljittelyn avulla opettaa ihmisiä innostumaan toisten ilosta ja säälimään toisten suruja. Miten voimakkaaksi tällainen tunnetartunta voi käydä, sen tietää jokainen ken ajattelee esim. isänmaallisen taiteen vaikutusta suurissa kansallisissa juhlatilaisuuksissa. Suuren taiteilijan itse-esitysten, taideteosten, suurempi etevyys tavallisten ihmisten ilmaisukeinojen rinnalla tekee heistä aivan itsestään muiden henkisiä johtajia. Tällaista johtajaksi pyrkimistä pitää Groos taiteilijalle aivan luontaisena ja luonnollisena. Teoksessaan „Spiele der Thiere“ hän sanoo: „Jokaisella taideteoksella on suuremmassa tai vähemmässä määrässä ulkonainen tarkoitus, nimittäin tarkoitus *vaikuttaa kuulijoihin tai katsojiin.* Mutta mitä on tämä tarkoitus? Se on pohjaltaan yksinkertaisesti taas syntyperäinen *ilo menestyksestä, ilo mahtipiirimme laajentumisesta.* — — Mitä ylempänä taiteilija seisoo, sitä voimakkaammaksi käy hänellä todellinen ulkonainen tarkoitus saavuttaa taideteoksen avulla vaikutusta toisiin sieluihin. *Taideteos on aina keino saattaakseen lumouksen (suggestionin) avulla kanssaihmiset sen luojan henkisen herruuden alaisiksi,*

[1] Groos, Sp. d. Th. 327 s.

— — Mikä onkaan ylhäisempää, kuninkaallisempaa kuin hallitseminen? Henkinen herruus on korkeimman taiteilijatoimen tarkoitus, ja ilman tällaisen herruuden halua ei synny mitään taiteellista neroa" [1]. Tässä suhteessa astuukin taide Groosin mukaan jo osaksi ulkopuolelle leikin rajoja, koska taide ulkonaisen tarkoituksensa saavuttamiseksi muuttuu taiteilijalle elintehtäväksi, todelliseksi kutsumukseksi [2]. Mutta samoinkuin leikissä „lauma" alistuu johtajan ja taiteessa yleisö taiteilijan tahtoa noudattamaan, samoin tulee myöskin sekä leikin johtajan että taiteilijankin alistaa yksilöllisyytensä yhteisen edun alaiseksi. Sillä „ken taistelee *vain* oman valtansa tuottaman nautinnon puolesta, ei ole yhteiskunnallisessa merkityksessä johtajaluonne. Synnynnäisen sosialisen johtajan tulee niin täydellisesti sulautua yhdyskuntaan, että hänen oma suuruutensa ja johtamansa yhdistyksen suuruus ovat hänestä yhtä, ja todistuksena sosialisen vietin voimasta on se seikka, että asianlaita useimmilla johtajaluonteilla onkin sellainen" [3]. Tietoisuuden suuresta vallasta ja vaikutuksesta tulee siis taiteilijassakin herättää vastaavaa velvollisuuden- ja vastuunalaisuuden tunnetta.

Että myöskin taiteen pedagoginen, kasvattava merkitys yhä paremmin aletaan tuntea ja tunnustaa, sen tietänevät useimmat aikamme kysymyksiä ja rientoja seuraavat ihmiset. Mutta kuten liian kouraantuntuvien neuvojen siroitteleminen leikkiin tympäisee lasta, samoin käy suoranaista opetusta tyrkyttävän taiteenkin. Taiteen vaikutus on suurin ja sen kasvattava voima ehjin ja ylevin, kun se on puhdasta taidetta, kun se on ennen kaikkea taiteilijan rikkaan tunne-elämän ja maailmankatsomuksen *taiteellinen* tulkki.

Olemme näin esittänyt Groosin omituisen taideteorian pääpiirteet, sellaisina kuin ne jo osaksi ovat valmiina hänen teoksissaan tai myöskin osaksi sellaisina, miksi luulisimme ne hänen ajatussuuntaansa seuraten tulevan muodostumaan. Ei ole aikomuksemme käydä niitä tässä arvostelemaan, sillä sellainen arvostelu edellyttäisi hänen mielipiteittensä paljon yksityiskohtaisempaa valaisemista, kuin on voinut tällaisessa kirjoitelmassa tapahtua. Toivomme sitäpaitsi myöhemmin saavamme tilai-

[1] Groos, Sp. d. Th. 300 s. seur.

[2] Vrt. Groos, Sp. d. M. 508 s. seur.

[3] Groos, Sp. d. M. 445 s.

suuden palata perusteellisemmin varsinkin hänen estetiikkansa keskuksena olevaan käsitykseen „sisäisestä jäljittelystä". Nyt olemme vain tahtonut kiinnittää huomiota hänen perinpohjaisiin tutkimuksiin perustuviin, mielenkiintoa herättäviin ja hauskasti kirjoitettuihin teoksiinsa. Taiteen pitäminen leikkinä tuntuu pintapuolisesti asiata ajatellen taiteen arvon alentamiselta, koska leikki on elämässä muka jotain joutavata ja merkityksetöntä. Ansaitsee jo siitäkin syystä tutustua Groosin mielipiteihin — vaikkapa ei hänen taideteoriaansa joka kohdassa täydelleen hyväksyisikään —, koska niiden mukaan ei leikkikään ole olemassa „blot til Lyst", vain huvin vuoksi, vaan että silläkin syvemmin käsitettynä on suuri arvonsa ja tärkeä tehtävänsä sekä yksilön että koko suvun elämässä.

Saksalainen yhteiskuntaelämä romaanissa kuvattuna.

Kirjoittanut

K. S. LAURILA.

Ken viime aikoina on liikkunut Saksassa, on tuhka tiheään saanut kirjakauppojen ikkunoissa ja kirjallisissa lehdissä ja aikakauskirjoissa nähdä huomiota herättäviä reklaami-ilmoituksia, joissa suurilla kirjaimilla on julistettu: Götz Krafft, Geschichte einer Jugend, niin ja niin mones kymmenes tuhat. — — Ja sitten on tavallisesti seurannut suuresti ylistelevä „puffi", jossa on kiivaasti kehoitettu mitä pikimmin tutustumaan tähän merkilliseen romaaniuutuuteen.

Tällaiset toitottavat reklaamit tavallisesti ensi näkemällä tekevät päinvastaisen vaikutuksen kuin mitä niillä tavoitetaan: ne herättävät epäluuloa ja kylmäkiskoisuutta ylistettyä uutuutta kohtaan. Mutta kun samanlaisia reklaami-ilmoituksia ja „puffeja" näkee yhä uudelleen ja monella eri taholla, niin alkaa se lopulta jo hermostuttaa, ja lopputulos on se, ettei ennen saa rauhaa kuin tuohon huudettuun merkillisyyteen on tutustunut.

Näin on varmaan käynyt monen Götz Krafftin suhteen, ja näin kävi tämän kirjoittajankin.

Kun sitten tämän laajan, neljä paksua volyymiä käsittävän romaanin saa käsiinsä, niin ei tietysti malta ensi töikseen olla silmäämättä mukaan liitettyä „240 arvostelua". Siinä on joukossa suuria jos pieniäkin suuruuksia, — kirjailijoita, taiteilijoita, tiedemiehiä, esteetikkoja ja yleensä hyvin monien eri elämänalojen edustajia — jotka ovat sanoneet sanansa tästä romaaniuutuudesta ja kaikilla heillä on ollut siitä hyvää sanottavana. Se kaikki on tietysti omiaan vielä lisäämään uteliaisuutta ja kohottamaan odotuksia hyvin korkealle.

Edward Stilgebauer on antanut romaanilleen selittävän lisänimen „Geschichte einer Jugend" (nuorisopolven historia), ja se lisänimi ilmaiseekin koko romaanin päätarkoituksen ja sisällön. Tekijä on tahtonut kuvata päähenkilönsä vaiheissa ja niitten ohella erään nuorisopol-

ven koko kehityshistorian ja juuri sen nuorisopolven, joka nyt on miehuusikänsä alkupäässä. Kertomus alkaa vuodesta 1888 ja jatkuu noin suunnilleen 10 vuotta eteenpäin, siis aivan nykyisyyden kynnykselle.

Päähenkilö Götz Krafft on frankfurtilaisen papin poika ja on kertomuksen alkaessa juuri pääsemäisillään ylioppilaaksi. Tapahtumat liikkuvatkin ensiksi jonkun aikaa Frankfurtissa, Mainin varrella, tässä Goethen ja Schopenhauerin — tai „narrien ja konnien kaupungissa", kuten Heine sitä nimittää, „joka on antanut Saksanmaalle monta hyvää keisaria ja runoilijoista parhaan". Siellä Mainin historiallisilla raunioilla Götz Krafft rakentelee tulevaisuuden suunnitelmiaan ja haaveksii nuoruutensa haaveita gymnasiosta päästessään ja hankkiutuessaan lähtemään Lausanneen isänsä toivomuksen mukaan teologiaa opiskelemaan. Romaanin alku tekee yleensä hyvin puoleensa vetävän vaikutuksen. Viimeiset päivät gymnasiossa ja niihin liittyvä vapautuksen ja kaihon vaiheilla väikkyvä tunnelma, on herkällä kädellä kuvailtu ja muutamien opettajien, eritotenkin gymnasion tirehtöörin, samoinkuin useitten Götzin luokkatoverienkin luonnosmaisesti piiraistut luonnehaahmot ja heidän aavistuksena häämöittävä tulevaisuutensa on taidokkaasti kuvailtu. Myöskin ne piirteet, joilla Götzin kotiolot: isän ulkopuolinen puhdasoppisen ahdasmielinen ja patriarkaalinen kirkollisuus ja äidin arkielämän huolien alle uupunut ja henkisesti kuoleutunut luonne on kuvattu, ovat hyvin sattuvat ja valaisevia näköaloja avaavat. Mutta ennen kaikkea antaa romaanin alulle viehätystä se voimakas kevääntuoksu, joka siitä henkii vastaan, se kaihoa ja vapauspyrkimystä, toiveita ja aavistuksia täynnä oleva mieliala, jonka täyttämänä päähenkilö kulkee kuin unissakävijä ja joka hänestä leviää ympäristöön ja tartuttaa lukijankin.

Götz Krafftin varsinainen kehityshistoria alkaa kuitenkin vasta Lausannessa, vanhan Lemanus-järven ihanilla rannoilla. Siellä tekee etenkin kaksi suhdettà uneksivasta nuorukaisesta avosilmäisen miehen: rakkaussuhde intohimoiseen sveitsiläisneitoon, Jeanne Ramuziin, ja ystävyyssuhde lahjakkaaseen saksalaisjuutalaiseen ylioppilaaseen Sally Löwenfeldiin. Mitä edelliseen suhteeseen tulee, ei sen kuvaus mielestäni ole mitenkään erityisen ansiokasta. Jeanne Ramuz on kaikesta tempperamenttirikkaudestaan huolimatta jotenkin ylimalkainen luoma, joka ei tee valloittavan todenmukaisuuden vaikutusta, vaan päinvastoin jättää tilaa epäilykselle, että koko haahmo on sepitetty. Sally Löwenfeld sitävastoin

tuo erityisen sympaatinen juutalaisnuorukainen ihanteellisine, surunvoittoisine maailmankatsantoineen, hänen vaiheensa ja kärsimyksensä ja traagillinen loppunsa tekevät täysin nähdyn ja eletyn vaikutuksen. Tekijä ei ole huolinut Sally Löwenfeldiä ja hänen suhdettaan saksalaisen junkkeri- ja sotilasmaailman edustajiin kuvatessaan ollenkaan salata juutalaisystävällisiä sympatiojaan eikä ole arastellut asettaa viimemainittuja hyvin epäedulliseen valoon. Se seikka on kyllä varmaan hankkiva hänelle Saksassa paljon vihollisia, ja on epäilemättä jo aiheuttanut katkeria solvauksia ja halventavia arvosteluja koko hänen romaanistaan. Mutta me pohjoismaalaiset varmaankin jotenkin yksimielisesti pidämme tätä seikkaa romaanille suurena ansiona, sillä iloksemme huomaamme, että tekijä katsoo saksalaisten junkkeri- ja sotilaspiirien tyhjänpäiväisiä muotosääntöjä, kunniakäsitteitä ja koko maailmankatsantotapaa pääasiassa samoilla silmillä kuin me. Götz Krafftin rakkaus- ja ystävyyssuhteen ohella tulee romaanin ensi nidoksessa — jonka nimi muuten on „Mit Tausend Masten" — sveitsiläisen elämän monia puolia esiin. Paitsi sveitsiläisen luonnon kuvausta, joka herättää voimakkaita muistoja kaikissa niissä, jotka Genèven järven rannoilla päiviään joskus ovat viettäneet, esitetään ensi nidoksessa hauskoin piirtein sveitsiläistä yliopistoelämää, etenkin saksalaisten ylioppilasten eloa ja oloa sveitsiläisissä yliopistokaupungeissa. Syrjään ei jää myöskään pensionaati-elämä, joka tavallisesti on niin muistoista rikas kaikille niille, jotka Sveitsissä pitemmän ajan ovat oleskelleet. Tässä pensionaatielämän kuvauksessa on vain se haittana mainittava, että tekijä on vähän liiaksi muovannut tapahtumia pensionaatissa romaanimaisiksi, kasannut yhteen lapsensurmat, itsemurhat, poliisitutkinnot ja kokonaisen rikosprosessin. Tämä tekijän taipumus detektiivimäisyyteen eli salapoliisikertomus-tyyliin esiintyy muuten muuallakin romaanissa, ei vaan ensi nidoksessa.

Kaikki ne ulkonaiset ja sisäiset kokemukset, joita Götz Krafft Lausannessa on saanut läpikäydä, muuttavat häntä niin syvästi, että hän ihan uutena ihmisenä palaa Genèven järven rannoilta takaisin kotiinsa Frankfurtiin. Siihen loppuu romaanin ensi nidos.

Toisen nidoksen nimenä on „Im Strom der Welt" (maailman pyörteissä) ja tapahtumien näyttämö on siinä muuttunut Berliniin. Götz Krafft on hylännyt teologian ja ilman isänsä tietoa muuttanut filologiksi. Mutta filologian opinnoistakaan ei hänellä ensi aluksi paljon valmista

tule, sillä hän noudattaa sääntöä „kurkista kerran kirjaan ja kymmenesti elämään“. Ennen kaikkea kuluu hänen aikansa kaunokirjallisiin harrastuksiin, jotka tuottavat sen verran näkyvääkin tulosta, että häneltä valmistuu näytelmä, joka joutuu esitettäväksikin eräässä pienessä teatterissa, mutta muutamien „kirjallisten merirosvojen“, joitten häikäilemättömiä temppuja Götz Krafft sanomalehdissä oli paljastanut, onnistuu saada kappale ensi iltana „tapetuksi“. Enimmän osan toisessa nidoksessa anastaa taasenkin niitten moninaisten suhteitten kuvaus, joihin Götz Krafft Berlinissä joutuu ja joitten kautta berliniläisen elämän eri puolet hyvin onnistuneesti paljastuvat. Me tutustumme korkeakirkollisiin piireihin, Stöckerin hengenheimolaisiin, ja siellä vallitseviin mielipiteisiin ja ajatusvirtauksiin. Götz Krafftin eräs sukulainen on nim. tämän piirin huomatuita edustajia ja on saanut isältä toimekseen valvovin silmin seurata nuorukaisen vaellusta suurkaupungin pyörteissä. Näitten korkeakirkollisten piirien vastakohtana esiintyy hyvin uudenaikaisia ajatuksia edustava toht. Daun, joka on ennen ollut pappina, mutta on nyt antautunut yhteiskuntakysymyksiä harrastamaan ja toimittaa omaa aikakauskirjaa Berlinissä. Hän on Götz Krafftin henkisenä opastajana ja ystävänä pitkin matkaa, ja on muuten erityisellä lämmöllä ja myötätunnolla piirretty luonnehaahmo. Monet merkit näyttäisivät antavan aihetta otaksua, että tekijä tässä on tarkoittanut tunnettua ent. pappia ja nyk. sosiaalipoliitikkoa Friedrich Naumannia.

Berlinin elämän synkkiä puolia edustaa toisessa nidoksessa kaksi Krafftin entistä luokkatoveria, synkkiä haamuja molemmat, jotka sukeltavat esiin kuin yöstä ja yöksi myös häviävät. Edellinen, Trapp nimeltään, on ollut luokan primus ja suuri latinisti, mutta köyhyys on estänyt häntä suuria lahjojaan kehittämästä. Hän luisuu vähitellen yhä alemmas yhteiskunta-asteikossa, joutuu paljon tekemisiin venäläisten vallankumouksellisten ja lopulta kansainvälisten anarkistien kanssa, joitten molempien elämää ja puuhia huvittavasti valaistaan. Viimein hän päätyy täydelliseksi Roskolnikov-tyypiksi: murhaa erään panttilainaajan ja hyppää lopulta junan alle. — Götz Krafftin toinen luokkatoveri taasen liikkuu yhteiskunnan kermakerroksissa. Hän on yhdessä erään monivaiheisen naisolennon kanssa perustanut länsi-Berliniin, ylhäisön kaupunginosaan, pelihelvetin, jossa hän hienoston väsähtyneille herroille pitää tarjona kaikenpuolisia näitten maun mukaisia huvituksia. Sattumalta jou-

tuu Götz Krafft olemaan välillisenä aiheena tämän pelihelvetin paljastamiseen, ja saa sitten esiintyä todistajana siitä aiheutuvassa suuressa „skandaali-oikeusjutussa", joka juttu muuten, kuten monet muutkin romaanissa, lie jotenkin tarkoin todellisuudesta otettu. Tekijällä lie nim. tässä ollut aiheena se „Club der Harmlosen" (viattomien klubi) nimisen pelihelvetin paljastusjuttu, joka joitakin vuosia sitten herätti Berlinissä niin suurta huomiota.

Kolmannen nidoksen nimenä on „Im engen Kreise" (ahtaassa piirissä). Tapahtumain paikkana siinä on München ja keskustana sotilaselämä. Götz Krafft on nim. siirtynyt Müncheniin suorittamaan sotapalvelustaan „als einjähriger Freiwilliger" (1-vuotisena vapaaehtoisena). Stilgebauer kuvaa sotilaselämää pääasiassa samassa valossa kuin ne useat muut saksalaiset kirjailijat, jotka viime aikoina sotilaselämää vapaamielisessä hengessä ovat kuvanneet, eikä kolmas nidos siis siinä suhteessa niin mitään varsinaisesti uutta tarjoa. Götz Krafftin kehitykselle tärkeämmät ovatkin ne suhteet, jotka hänellä Münchenissä olonsa ajalla kasarmin ulkopuolella ovat. Sotilastoverinsa, Karl Freyn, kautta Götz Krafft tutustuu tämän isään, vanhaan sokeaan filosofiin Eugen Freyhin ja tämän tyttäreen, Eevaan. Molemmat nämä tutustumiset vaikuttavat syvästi Götz Krafftin koko vastaiseen elämänjuoksuun. Eugen Frey on entinen yksityisdosentti, vapaamielisyyden veteraani, joka aikoinaan on pelkäämättä esiintynyt puolustamassa yliopistojen vapautta ja itsehallintoa virkavaltaisuutta ja taantumushenkeä vastaan. Tämän takia hän on ollut pakoitettu eroamaan yliopisto-uralta, mutta vapaamielisille aatteilleen hän on silti uskollisena pysynyt, ne ovat aikojen kuluessa hänessä vain yhä syventyneet ja kirkastuneet ja saaneet melkein uskonnollisen pyhyyden leiman. Tämä ylevä vanhus jaloine luonteineen ja kirkastettuine maailmankatsomuksineen vaikuttaa syvästi Götz Krafftin nuoreen mieleen.

Neljännen nidoksen nimenä on „Des Lebens Krone" (elämän kruunu) — (muuten nimi, jonka yhteys itse nidoksen sisällyksen kanssa jää epäselväksi). Götz Krafft on siinä siirtynyt Hessenin pieneen yliopistokaupunkiin, Marburgiin, minne myöskin vanha filosofi, Eugen Frey, perheineen on muuttanut. Götz Krafft antautuu nyt vaellus- ja kuohuntavuosiensa perästä viimeinkin täydellä todella opintoja harjoittamaan, suorittaa tutkintonsa ja asettuu yksityisdosentiksi Marburgin yliopistoon.

Siihen hänen uransa Marburgissa kuitenkin katkeaa, kun hän, uskollisena rakastetulleen Eeva Freylle, ei ole taipuvainen naimaan suojelija-professorinsa kälyä, missä tapauksessa tie akateemisten arvojen ja virkojen huipuille olisi ollut hänelle tasattu ja siloinen. Nähdessään ettei hänellä Marburgin yliopistossa mitään tulevaisuutta voi olla, hän eroaa yliopistouralta ja muuttaa sanomalehtimieheksi Berliniin. Hänen sanomalehtimiesuransakaan ei tule kuitenkaan pitkäksi, sillä juuri kun hän viettää Eeva Freyn kanssa häitään, saa hän tiedon, että hänet on kutsuttu saksankielen ja kirjallisuuden professoriksi Lausannen yliopistoon. Tästä onnenkäänteestä hän saa kiittää vanhaa professori Weinbergeriä, Eugen Freyn hengenheimolaista ja aatetoveria, joka muuten on koko romaanin myötätuntoisimpia ja onnistuneimpia henkilöhaahmoja ja edustaa Marburgin klikkihengen ja naisjuonien hallitsemassa professorimaailmassa suuremman aikakauden katsantotapaa ja ihanteita. Muuten onkin koko neljännen nidoksen pääsisältönä saksalaisten yliopistopiirien kulissien takaiset olot, siellä vallitsevat juonet ja vehkeilyt, klikkihenki, lankojen ja vävyjen suosimisjärjestelmä, ala, joka on erinomaisesti mieltäkiinnittävä ja jota tekijä tuntuu käsittelevän suurella asiantuntemuksella.

Tässä aivan kaikessa ylimalkaisuudessa ne ulkonaiset ääriviivat, joitten sisällä „Götz Krafft“ romaanin tapahtumat ja kuvaukset liikkuvat.

Mitä on nyt sitten tästä paljon huudetusta romaanista sanottava? Mielestäni on tinkimättä myönnettävä, että se on huomattava merkkiteos saksalaisessa romaanikirjallisuudessa. Ei niin, että se taiteellisessa suhteessa olisi kaikinpäin eheä ja nuhteeton. Kaukana siitä. Päinvastoin on siinä taiteelliselta kannalta katsottuna hyvinkin selvästi huomattavia puutteita. Ennen kaikkea monin paikoin aivan suorastaan rasittava pitkäveteisyys. Edward Stilgebauer on nähtävästi luonnolta saanut monien muitten lahjojen ohella kelpo annoksen aitosaksalaista perinpohjaisuutta ja hän on sitä lahjaa käyttänyt romaanissaan säästämättä. Tuskin paljon liioittelee, jos sanoo, että sen, mihin hän on tarvinnut neljä nidosta, olisi kahteen saanut supistumaan, ja sellaisesta keskityksestä olisi romaani varmaan taiteelliseen vaikutukseensa nähden melkoisesti voittanut. Nyt siinä on paljon kuolleita kohtia; pitkiä mietiskelyjä, tarpeettomia selvittelyjä ja opettavan esitelmän tapaisia yleiskatsauksia, jotka vain lamauttavat mielenkiintoa ja heikentävät hyvien kohtien vaikutusta.

Läheisessä yhteydessä tämän pitkäveteisyyden kanssa on mainittava toinen tekijän ominaisuus, joka myös vaikuttaa haitallisesti. Se on jonkunlainen objektiivisuuden puute tai taipumus tyrkyttämiseen ja holhoojatoimeen lukijaan nähden. Sen sijaan että tekijä vain tyytyisi esittämään elämänkuvia, luonteita, tekoja ja tapahtumia nähtäviksemme ja antaisi meidän sitten miettiä niistä mitä tahdomme ja niitä rauhassa sulatella, hän nyt monasti osoittaa taipumusta vielä esiintymään ikäänkuin oppaana ja itse selittämään kuvaamiansa. Tämä vie monasti ikävystyttäviin toistamisiin ja pitkäveteisyyksiin. Niin esim. kadottaa tuon jo alumpana mainitun juutalaisylioppilaan Sally Löwenfeldin traagillinen elämänkohtalo paljon sen kautta, että tekijä siihen yhä uudelleen palaa ja sen merkitystä Götz Krafftin sielun kehitykselle mieleen teroittaa eikä luota siihen, että lukija voi itsekin jotakin älytä ja havaita ilman että hänelle kaikkea niin kädestä pitäin tyrkytetään. Tässä suhteessa tekijällä varmaan voisi olla paljon opittavaa pohjoismaalaisilta romaanikirjailijoilta, etenkin Jonas Lieltä, jonka teoksissa juuri hillitty lyhytsanaisuus ja hieno ylhäinen objektiivisuus on tärkeänä viehätyksenä.

Mutta tämä ja kaikki muu, mitä kirjan taiteellisista heikkouksista voisi sanoa, ei tee kuitenkaan tyhjäksi sitä tosiasiaa, että Götz Krafft on tukeva romaani, joka ilahuttavasti kohoaa yli sen tusinatuotannon, josta saksalaiset kirjamarkkinat ovat niin rikkaat. Edward Stilgebauer on epäilemättä mies, joka ymmärtävin silmin on ihmiselämää tarkastanut ja sitä taiteellisesti kirkastetuissa kuvissa heijastaa. Jo pelkästään kultuurikuvauksena on hänen romaaninsa arvokas ja mieltäkiinnittävä. Se on itse asiassa jotenkin täydellinen saksalaisen elämän panoraama kuluneen vuosisadan lopulta. Melkein kaikki saksalaisen elämän tärkeimmät puolet siinä esiintyvät, samoinkuin myös ne päävirtaukset, jotka aikakaudessa ovat liikkuneet. Eivätkä ne esiinny vain katkonaisissa silmänräpäyskuvissa ilman keskinäistä yhteyttä, vaan luonnollisesti liittyneinä päähenkilön vaiheisiin ja kokemuksiin. Ja erityisesti miellyttävänä puolena on mainittava, että tekijä on voinut katsella ja kuvata saksalaista elämää vapaana kansallisista ennakkoluuloista ja kansallisesta turhamaisuudesta. Hän on voinut kohota katsomaan kuvattavaansa niin korkealta, että hänen näköalansa ei esiinny kansallisuuden rajoittamana. Hän on kuvannut saksalaista elämää, niinkuin hän olisi sitä katsonut syrjästä. Ja se on melkoinen ansio, kun ottaa huomioon, että on täytynyt elää siinä hy-

vinkin läheisesti mukana voidakseen tuntea sitä, niinkuin hän tuntuu sitä tuntevan.

Senvuoksi voi hyvällä omallatunnolla suositella Götz Krafftia yhtenä niistä harvoista romaaneista, joitten lukemiseen aika ei ole turhaan pantu.

Uusi elämäkerrallinen teos Leo Tolstoista.

Kirjoittanut

EINO KALIMA.

PAUL BIRJUKOV, Leo Tolstoin elämä ja teokset. Autobiografisia muistelmia, kirjeitä ja elämäkerrallisia aineksia koonnut — —, tarkastanut LEO TOLSTOI. Venäläisestä käsikirjoituksesta suom. ARVID JÄRNEFELT. I. Lapsuudesta ensi miehuuden ikään. Porvoossa Verner Söderström. 447 siv. 8:o. Hinta 6: —.

Noin pari vuotta sitten kuulin Moskovassa Tolstoin ystävien piirissä iloisena uutisena kerrottavan, että oli tekeillä laajaperäinen Tolstoimonografia, joka koettaisi läheltä ja ymmärtäen valaista suuren kirjailijan ja mietiskelijän kehitystä. Tekijäksi mainittiin Leo Tolstoin harras oppilas, moskovalaisen kansanvalistusseuran Posrednikin entinen johtaja P. Birjukov, joka jo useampia vuosia oli oleskellut maanpakolaisuudessa.

Tekeillä olevaan elämäkertaan saattoi siis syystäkin kiinnittää paljon toiveita, olihan sen tekijä paljon lähempänä tutkimuksensa esinettä kuin Tolstoin tähänastiset elämäkerrankirjoittajat. Häneltä saattoi odottaa rakkautta aineeseensa ja sitä ennakkoluulotonta, vilpitöntä tahtoa ymmärtämään, jota niin usein kaipaa tätä erakkoutunutta jättiläiskirjailijaa koskevissa kirjoituksissa ja elämäkerroissa ja joka juuri häneen nähden on erityisen tärkeä. Mutta toiselta puolen saattoi tekijää vaania vaara, sankarinsa liika ihannoiminen, joka tämäntapaisissa tutkimuksissa vaikuttaa yhtä haitallisesti ja vastenmielisesti kuin toisissa biografeissa tavattava koulumestarimainen ojentamishalu.

Sillä niin äärettömän paljon kuin tästä „Venäjänmaan suuresta kirjailijasta“ onkin kirjoitettu, ei täysin tyydyttävää elämäkertaa hänestä vielä todellakaan ole. Parhaimpana tähänastisista täytynee pitää saksalaisen R. Löwenfeldin elämäkerrallista teosta, josta ei tietääkseni kuitenkaan vielä ole ilmestynyt muuta kuin ensi osa ja sen käsittämä ajanjakso ei ole paljon suurempi kuin ilmoitettavamme nidoksen. Suomen kielelläkin on ennestään olemassa Jevg. Solovjòvin kirjoittama suppeampi elämäkerta, joka ansioistaan huolimatta ei ole aivan vapaa pienestä mestaroimishalusta.

Birjukovin teoksesta, joka muuten eniten muistuttaa Löwenfeldin teosta — ikävä kyllä ei minulla ole tässä tilaisuutta lähempiin vertailuihin — lupaa tulla kaikkia edeltäjiään laajempi ja seikkaperäisempi. Tekijällä on ollut onni saada paljon uusia, ennen julkaisemattomia aineksia kirjailijalta itseltään ja tämän ystävältä Tshertkòvilta, joka niinikään asuu maanpakolaisuudessa ja valvoo siellä Tolstoin koottujen teosten painattamista täydellisessä, koskemattomassa muodossa. Sitä paitsi on tämä teos ollut kirjailijan itsensä tarkastettavana ennen ilmestymistään.

Teos ilmestyi kansainvälisenä uutuutena viime toukokuussa yht'aikaa kymmenellä eri kielellä — myöskin suomenkielisenä, mikä varmaankin oli monelle iloinen yllätys. — Mielestäni on syytä Suomen huomattavimmassa aikakauslehdessä lähemmin tarkastaa tätä merkkiteosta.

Teoksen alussa saamme tarkan kuvan kirjailijan esivanhemmista. Kuvauksen seikkaperäisyys saattaisi kenties tuntua ylenpalttiseltakin, jollei sillä olisi niin paljon historiallista viehättävyyttä ja jolleivät niin monet siinä tavattavista henkilöistä olisi vanhoja tuttujamme „Sodan ja rauhan“ kuolemattomilta sivuilta, sellaisia tuttuja, jotka aina herättävät mielenkiintoamme. Niitä ovat myös kirjailijan vanhemmat, joista tässä teoksessa saamme kirjailijalta itseltään arvokkaita ja huvittavia lisätietoja, samoin kuin useista muistakin henkilöistä, jotka enemmän tai vähemmän tärkeinä tekijöinä liittyvät hänen lapsuutensa muistoihin, ja osaksi myös ovat tuttuja lukijalle Tolstoin varhaisimmista nuoruudenteoksista. Kirjailijan isää koskevassa kuvauksessa on huomattava hänen itsenäinen luonteensa, joka luonnollisen omanarvontuntonsa perustuksella ei taipunut palvelemaan valtiota Aleksanteri I:n hallituksen loppu-aikana ja Nikolain hallitessa — piirre, joka ei suinkaan ole vieras pojalle. Viehät-

tävä ja arvokas lisä kirjailijan elämäkertaan on hänen itsensä antama kuvaus „tädistään“ Tatjàna Aleksàndrovna Jergòlskajasta, jolla on sangen tärkeä asema Leo Tolstoin elämässä, hän kun on saanut olla melkein äidin sijaisena jo sylilapsena orpoutuneelle kirjailijalle. Liikutuksen väreet tuntuvat kirjailijan muistelmissa tästä sulan rakkauden ja hyvyyden kirkastamasta olennosta, jonka lämmittävässä seurassa hän on viettänyt elämänsä parhaimmat hetket. Lukiessani näitä Tolstoin viehättäviä muistelmia tästä harvinaisesta naisesta tuli mieleeni „Sodasta ja rauhasta“ Nikolai Rostovin nuoruuden lemmitty Sonja, ja tuntuupa mahdottomalta, että näiden kahden naisen elämän olosuhteiden ja luonteen yhtäläisyys olisi satunnaista . . . Suureksi osaksi uusi ja mieltäkiinnittävä on myös Tolstoin antama kuvaus paljon kärsineestä tädistään ja ensimäisestä holhoojastaan, kreivitär Osten-Sackenista, joka kuoli luostarissa Tolstoin ollessa 12:n ikäinen. Tämä syvästi ja venäläiseen tapaan uskonnollinen ihminen, joka vältti kaikkea ylellisyyttä ja toisten palveluksia, jakoi rahansa köyhille, seurusteli pyhiinvaeltajien, munkkien, nunnien ja Venäjän rahvaan kunnioittamien uskonnollisten järjenkieltäjien parissa, on varmaankin antanut tärkeitä piirteitä Maria Bolkonskajan kuvaan „Sodassa ja rauhassa“ ja ollut suoranaisena esikuvana Nikolenka Irtenjevin äidille „Lapsuudessa“.

Yleensä tulee tässä teoksessa vielä entistään selvemmäksi sen ilmapiirin kodikkaisuus ja lämpö, joka on kaikilta puolilta ympäröinyt kirjailijan lapsuutta ja joka ei ole voinut olla terveellisesti vaikuttamatta kirjailijan kehitykseen. Lapsuuden ajalta on kirjailijan sieluun täytynyt jäädä melkein yksinomattain hyviä, lämmittäviä ja puhtaita vaikutelmia, mikä lienee ollut jotenkin harvinaista sinä aikana, jolloin raaka ja järjetön maaorjuus pyrki myrkyttämään kaiken inhimillisyyden.

Leo Tolstoin muistelmat ulottuvat tavattoman kauas taaksepäin. Kuitenkin on vaikeaa uskoa, että kirjailijan hämärät muistotunnelmat ja niihin liittyvät mietelmät kapaloajoilta — elämän ensi vuodelta, kuten tekijä olettaa — olisivät selvää todellisuutta. Muuten esiintyy tässä kirjailijan lapsuusvuosien viehättävässä kuvauksessa, jonka Birjukov on lainannut Tolstoin kootuista teoksista, erittäin selvästi tämän lahjakkaan lapsen ihmeellinen vilkkaus ja herkkyys, joka on lukijalle tuttu „Lapsuus“-teoksesta.

Saman teoksen jatkosta („Poika-ikä") tunnemme kuinka kasvoi tämä merkillinen lapsi vaikutusten alaisena, ujona, lapsellisesti rakastuvaisena ja itserakkaana. Hämmästyttävän aikaisin huomaamme hänessä taipumusta järkeileviin mietteisiin, ihanteiden tavoittelemiseen ja siihen suureen sisäiseen erittelyyn, analysiin, joka tuottaa hänelle sekä onnea että onnettomuutta ja josta sitten tulee hänen taiteensa huomattavimpia tekijöitä.

Tolstoin ylioppilasajasta Kasanissa saamme teoksesta jotenkin tarkan kuvan. Tämä aika kirjailijan elämässä tuntuu lukijasta hyvin lohduttomalta. Me näemme tämän lahjakkaan itsetietoisen nuorukaisen kituvan hengettömässä opinahjossa, ylhäisen seurapiirin tartuttaman comme il faut-taudin vaivaamana, tyytymättömänä, rinnassaan nuoruuden voimakas käynti nousuineen ja laskuineen, vaihtelevine onnen ja epätoivon tunteineen. Näemme hänen täynnä kauniita alkuunpanoja ja rehellistä pyrkimystä siveelliseen edistymiseen sepittelevän päiväkirjaansa elämänohjeita ja kirjoittavan muistiin jokaisen poikkeuksen niistä, jokaisen lankeemuksensa, samalla kun nuori tutkisteleva järki pyrkii selvittelemään itselleen filosofisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä. Mutta kaikissa ponnisteluissaan on Tolstoi kovin yksin, melkein ilman muuta tukea kuin monesti loukattu, mutta aina elpyvä kunnianhimonsa. Eikä Tolstoi näytä yliopistosta paljon muuta saaneen kuin jonkunverran virikettä yhteiskunnallisten kysymysten pohtimiseen.

Näihin aikoihin, Tolstoin palattua Kasanista, alkaa hänen elämässään se myrskyisä kymmenvuotiskausi, jota kirjailija kauhuten ja tuskitellen muistelee „Tunnustuksessaan". Totta puhuen ei tämä kausi liene ollut kirjailijan elämässä yhtään kauheampi kuin melkeinpä minkä hyvänsä senaikuisen nuoren ohjaksettoman venäläisen aatelismiehen, vaikk'eivät toiset ole siitä niin suurta numeroa tehneet. Tolstoin intohimoiselle herkälle luonteelle oli yhteiskunta virittänyt liian paljon satimia hänen voidakseen kulkea niiden yli lankeamatta. Meidän suomalaisten, jotka elämme paljon luonnollisemmissa siveellisissä olosuhteissa, on melkein mahdoton käsittää sitä siveellisen elämän ja katsantotavan kieroutta, joka silloin vallitsi Venäjän hienoston keskuudessa . . . Mutta vaikka Tolstoi ympäristönsä vaikutuksesta oli vähitellen vajonnut uskontoon nähden samaan piittaamattomuuteen kuin „kaikki muutkin", ei palavan katumuksen ääni ja täydellisentymisen intohimoinen halu hetkeksikään pääse

vaikenemaan hänen sielussaan. Birjukov ei tosin ole ottanut seikkaperäisemmin kuvatakseen niitä juominkeja, kortinpeluuta ja elämöimistä mustalaisten parissa, jotka kirjavoittavat tämän ohjattoman nuoren kreivin elämää Jasnaja Poljanassa, keskellä tutkintolukuja Pietarissa ja Moskovan-matkoilla ennen Kaukasiaan lähtöä ja joista lukija on saanut vihiä Tolstoin kaunokirjallisista tunnustuksista, mutta tuskinpa niiden tarkempi kuvaus olisi voinut muuttaa yleistä kuvaa kirjailijan sisäisistä taisteluista ja hänen elämänsä tuskaa tuottavista ristiriidoista, joita hän viimein pakenee Kaukasiaan.

Kaukasiasta on tekijä antanut hyvän kuvan, varustaen sen jonkunlaisella historiallisella taustalla, joka on tärkeä Tolstoin „kaukasialaisten kertomusten" perinpohjaiseen ymmärtämiseen. Me astumme „Kasakkojen" voimakkaaseen, tenhoavaan ilmapiiriin, joka juovuttaa hurjanterveellä luonnonraittiudellaan. Jokainen, joka on lukenut tuon ihanan nuoruudenteoksen, ymmärtää, miksi Tolstoin runoilijasielu juuri täällä pulpahti vastustamattomaan taiteelliseen tuotantoon. Kaukasian luonnon rukouksiin ja runouteen herkyttävä voima esiintyy verrattoman ihanana muutamassa päiväkirjanotteessa, jonka Birjukov on painattanut tähän elämäkertaan. Kuinka vuolaina lainehtivatkaan nuoren kirjailijan rinnassa yhä uusiutuvat mietteet ihmiselämän korkeimmasta onnesta ja totuudesta! — Mutta edellisestä elämästään hän ei voi niin hevillä irtautua. Samat intohimot, joista hän oli luullut voivansa vapautua tänne pakenemalla, vaivaavat häntä täälläkin majesteetisen luonnon ja vinkuvien kuulien keskellä. — Mutta hänen sielussaan jo liikkuu hämärä aavistus siitä, ettei hän ollut syntynyt ollakseen „samankaltainen kuin kaikki muut" ja hän merkitsee jo päiväkirjaansa ajatuksia, jotka selvästi viittaavat hänen nykyiseen elämänymmärrykseensä.

Täällä valmistuu kirjailijan esikoisteos „Lapsuus", joka painettuna „Sovremennikin" palstoille, alla nimimerkki L. N. T., herättää kohta suurta mielenkiintoa venäläisen kirjallisuuden ystävissä. Birjukov on julaissut teoksessaan „Sovremennikin" toimittajan runoilija Nekràsovin ja kirjailijan välisen kirjeenvaihdon, joka koskee tätä esikoista ja on hyvin mieltäkiinnittävä. Olisi vain toivonut, että tekijä olisi jonkun verran valaissut kirjailijan luomisen alkua ja sen lähimpiä vaikuttimia. — Muuten on kirjailijan sotilaselämästä Kaukasiassa eri lähteiden mukaan annettu paikoin hyvinkin tarkka kuvaus, josta m. m. näemme kirjailijan useamman

kerran aikoneen erota sotapalveluksesta, joskaan ei siitä mitään tullut. Vuoden 1854 alussa palaa Tolstoi upseerina Venäjälle, ja siihen päättyy tämä „kaukasialainen kausi", joka huolimatta nuorukaisen ajoittaisista horjahduksista ihanteen tieltä on sittenkin Leo Tolstoin elämän viehättävimpiä jaksoja.

Tolstoin sotilaselämä jatkuu sitten Itämaisen sodan aikana Tonavan ja Krimin armeijoissa. Viimemainitussa, suurten tapausten keskustassa, hän saa paljon uusia vaikutelmia ja sotilaan isänmaallinen innostus tarttuu häneenkin estäen häntä aina selvään näkemästä ympärillä tapahtuvan oikeaa sisältöä. Mutta sielun syvä ristiriita ei unohdu täälläkään sotaisen innostuksen ja vaarojen keskellä eikä hengen itsenäinen toiminta sammu. Päiväkirjaansa on Tolstoi tänä aikana merkinnyt sielussaan heränneen suuren ajatuksen uuden, yliluonnollisuuksista ja dogmeista vapaan, käytännöllisen kristinuskon perustamisesta. Eikä hän täälläkään keskeytä kirjallista toimintaansa, jonka alkaa tuntea oikeaksi kutsumuksekseen. Kuinka syvän ja terveen totuudentunnon Tolstoi taisi säilyttää sodan kiihkeässä ilmanalassa, sitä osoittavat hänen tähän aikaan kirjoittamansa Sevastopolin piiritystä koskevat kertomukset, jotka ilmestyessään herättivät riemun kirjallisissa piireissä. Niiden tekemää vaikutusta kuvaa hyvin se Nekrasovin kirje, jonka Birjukov on kokonaisuudessaan painattanut teokseensa.

Sotatantereelta saapuu Tolstoi Pietariin sotasankarin ja kuulun kirjailijan kunnialoisteessa. Se yleinen heräännys ja virkeys, joka vast'ikään oli vallannut yleisön parhaimman osan, tulee hyvin hämärästi — jos ollenkaan — näkyviin Birjukovin teoksessa. Birjukov katsoo asioita Tolstoin 20 vuotta myöhemmin kirjoittamien tunnustusten valossa, joissa epäilemättä on paljon kirjailijan silloisen mielialan väritystä. On syytä uskoa, ettei herkkämielinen Tolstoi ainakaan Pietarissa olonsa parina ensi vuonna ollut vieras ympäristönsä innokkaille pyrkimyksille, jotka puolen vuosikymmenen perästä veivät suuriin uudistuksiin. Emme silti suinkaan epäile, ettei Tolstoin sielun pohjalla jo alusta alkaen olisi voinut olla se vanhastaan tuttu tyytymätön tunne, jota hänen hillitön elämänsä tietenkin kasvattamistaan kasvatti ja viimein saattoi hänet epäilemään omaa kunnioitettua asemaansa ja säälittä analysoimaan kirjailijatoveriensa elämää ja töitä. Tolstoin ja Turgenjevin välisille suhteille on tekijä omistanut monta sivua, joissa selvästi esiintyy näiden kahden luon-

teen sovittamaton ristiriita. Tolstoin rauhaton, tyytymätön, analytinen mieli oli hienosti pessimistisessä, intohimottomassa, länsimaisesti vapaamielisessä Turgenjevissa vainuavinaan muotia, vilpittömyyden puutetta, ja Turgenjevia taas vieroitti Tolstoista se sielullisen vapauden puute, jota hän huomasi tässä kirjailijassa ja hänen luomissaan henkilöissä.

Erittäin intressantti on luku nimeltä „Romaani", jossa esitetään ainakin minulle aivan uusi rakkaustarina Leo Tolstoin ja erään neiti V. A:n välillä, jonka viimeksimainitun nimeä ja kirjeitä ei tekijä vielä ole voinut julaista. Tämä suhde on kaikkia edellisiä vakavampi ja olisi luultavasti päättynyt avioliittoon, jollei Tolstoi olisi antanut järjen voiman ohjata tunnettaan. Tästä rakkaustarinasta saa Tolstoin romani „Perheonni" tyydyttävän selityksensä. Se mikä todellisuudessa olisi ainoastaan saattanut tapahtua, on romaanissa esitetty tapahtuneena.

Kirjailijan ensimäinen Europan-matka on seikkaperäisesti kerrottu. Me näemme Tolstoin nauttineen suuresti Sveitsin luonnon ihanuudesta, mutta hänen tutkistelevalta katseeltaan eivät jääneet salaan ne kauheat ristiriidat, jotka piilevät europpalaisen kultuurin häikäisevän kuoren alla. Mestaus Parisissa ja tapahtuma Luzernin hotellissa jättävät syvän jäljen Tolstoin sieluun . . .

Tolstoin elämä 50-luvun lopulla ei tarjoa suurempaa mielenkiintoa, paitsi että hänessä huomataan yhä suurempaa harrastusta kansan elämään ja talonpoikainsa olosuhteiden parantamiseen. Muuten se kuluu metsästysretkillä ja urheiluharjoituksissa. Huomattava on kirjailijan tulo Venäläisen kirjallisuudenystäväin seuran jäseneksi vuoden 1859 alussa, mistä puhuessaan tekijä on ottanut teokseensa A. S. Homjakovin erinomaisen puheen, jossa mitä kauneimpana esiintyy naturalistinen taidekäsitys.

Tolstoin innokkaita kyläkouluhommia ei tekijä myöskään ole yhdistänyt ajan yleiseen virtaukseen. Oloja tuntematon lukija voisi helposti saada sen vaikutuksen kuin olisi tässä kysymys melkein yksinäisestä tapauksesta, mikä ei suinkaan ole tosiasiain mukaista. On muistaminen, että Leo Tolstoin kouluhommat sattuvat aikaan, jona koko venäläisen yhteiskunnan paras osa oli suunnannut katseensa kansaan ja lähentelihe sitä, kiihkeästi haluten oppia ymmärtämään sen elämää ja tarpeita, aikaan jona yleisesti perusteltiin kylä- ja sunnuntaikouluja. Kuinka skeptillisesti Tolstoi toisin ajoin saattoikin ajatella aikansa yleisestä edistysus-

kosta ja sen saarnaajista, hänen herkkä luonteensa — toistamme sen vielä kerran — ei sittenkään voinut vastustaa ajan virtausta. Tolstoin innostus asiaan oli niin syvä, että hän pääasiassa juuri kouluolojen tutkimista varten teki toisen ulkomaanmatkansa, väsymättä täydentäen sivistystään. Eikä hänen rakastamansa veljen kuolema, joka hirveästi järkytti hänen sisäistä elämäänsä, voinut hänen tutkimuksiaan keskeyttää. Tolstoin tiedonhalu on aina ollut suuri ja tällä matkalla kerrassaan hämmästyttävä. On todellakin totuus niissä sanoissa, jotka kirjailija itse on sanonut Löwenfeldille, että kun jokin kysymys kiinnittää hänen mieltään, niin hän koettaa ottaa selvää kaikesta, mikä suinkin voisi valaista asiaa. Ei ole ihme, ettei länsi-Europan — etupäässä Saksan — skolastinen tiede voinut tyydyttää Tolstoin eetillisesti tutkistelevaa mieltä.

Paljon uutta ja mieltäkiinnittävää tarjoo kuvaus Tolstoin olosta sovintotuomarina ensimäisenä vuonna orjain vapauttamisen jälkeen. Samalla kuin se on kaunis lisä Tolstoin elämäkertaan, antaa se huvittavan historiallisen kuvan siitä asemasta, jossa sen ajan kansanystävät saivat työskennellä. — Tolstoin Europan-matkan jälkeen innokkaasti alkamille opetushommille, jotka sattuvat yht'aikaa hänen sovintotuomarina-olonsa kanssa, omistaa tekijä seikkaperäisen kuvauksen. Lukiessa tätä kuvausta ja siihen otettuja palasia kirjailijan toimittamasta Jasnaja Poljana-nimisestä pedagogisesta aikakauskirjasta ei voi olla ihmettelemättä. Tolstoin ajatusten rohkeutta ja alkuperäisyyttä ja tulee ajatelleeksi, eikö Tolstoin skeptillinen suhde edistykseen johdukin siitä, että edistyksessä on kaikki niin puolinaista, keskeneräistä, hän kun taas itse kaikessa pyrkii perinpohjaisuuteen. Ne sivut ovat kauneimpia Tolstoin elämäkerrassa. Voimme ainoastaan sääliä, että Tolstoin kansanopetustoimet päättyivät niin lyhyeen.

Mitkä olivat syyt koulupuuhain pysähtymiseen? Tekijä sanoo syyksi sen, ettei Tolstoin erittelevä järki antanut hänen tyytyä epätietoisiin perustuksiin, mutta varmoja hän ei löytänyt Tämä selitys perustuu kirjailijan omiin tunnustuksiin, joiden vilpittömyyttä ei ole syytä epäillä. Sanon vain, että tuossa sielun alituisessa erittelemistarpeessa piilee syvä traagillisuus, joka saattaa kirjailijan ennemmin istumaan aivan passiivisena, ristissä käsin, kuin tekemään jotain, jonka täydellisyydestä hän ei ole varma. Se traagillisuus esiintyy selvemmin Tolstoin myö-

hemmässä elämässä ja on varmaan tuottanut neuvottomuutta, jollei mielipahaa monelle Tolstoin vilpittömälle ihailijalle.

Tämä ensi nidos päättyy kirjailijan avioliittoon, josta uusi kehityskausi alkaa kirjailijan elämässä, — se kehityskausi, jona hänen kirjallisen tuotantonsa suurteokset syntyvät ja „Venäjänmaan suuri kirjailija" valloittaa maailmanmaineen.

Tekijän koruton, kansantajuinen kirjoitustapa antaa tälle teokselle erikoisen kodikkaisuuden, joka tekee sen lukemisen viehättäväksi ja keveäksi. Miellyttävästi vaikuttaa lukijaan tekijän vaatimattomuus ja se hellävaroisuus, millä hän käsittelee ainettansa. Peläten taitamattomalla kädellä väärentävänsä alkuperäisiä ajatuksia ja elämän tapahtumia on tekijä koettanut mahdollisimman usein antaa puheenvuoron Tolstoille itselleen tai hänen sukulaisilleen ja tuttavilleen . . .

Mutta kieltämättä on juuri tuo tekijän syrjäänvetäytyminen toiselta puolen ollut haitaksi teokselle. Niin subjektiivisesti värittävän kirjailijan kuin Tolstoin aikoja myöhemmin tekemät tunnustukset ja arvostelut omasta elämästään eivät aina voi edustaa sitä objektiivisinta näkökantaa, jota tieteellisiltä elämäkerroilta vaaditaan. Tekijän syrjäänvetäytymisen takia me myös jäämme monin paikoin melkein kokonaan vaille historiallista taustaa, joka on kuitenkin välttämätön kirjailijan kehityksen perinpohjaiseen ymmärtämiseen.

Tekijän työ on ollutkin hyvin vaikeaa hänen maanpakolaisuutensa vuoksi, joka on tehnyt hänelle mahdottomaksi työskennellä Venäjän arkistoissa ja kirjastoissa. Hän käsittää itsekin teoksensa puutteellisuuden eikä pidäkkään sitä täydellisenä Tolstoin elämäkertana, vaan paremminkin niiden ainesten kokoelmana, jotka ovat olleet hänen käytettävänään. Tähän käsitykseen yhtyy lukijakin. Monista ansioistaan huolimatta teos jää sittenkin vain miellyttäväksi ja rikkaaksi aineskokoelmaksi, jonka sulattaminen elämänvirtana soljuvaksi kiinteäksi kokonaisuudeksi on yhä edelleenkin tulevaisuuden tehtävänä.

Eräs seikka on hieman kummastuttanut allekirjoittanutta, se nimittäin, ettei koko kirjassa (ei edes lähdeluettelossa) ole sanallakaan mainittu D. S. Merezhkòvskij'n Tolstoi-tutkimuksista. Tarkoitan etupäässä teosta „Tolstoi ja Dostojevskij", joka on Venäjällä levinnyt useassa painoksessa ja käännetty usealle länsi-Europan kielelle. Olisi luullut mahdottomaksi vaitiollen sivuuttaa tätä Tolstoin heikkouksien miltei fanaatista

vaanijaa, jonka katsantokanta on saanut vastakaikua ja tunnustusta niin laajoissa piireissä. Tai kenties mainitaan hänestä vasta tulevissa nidoksissa. Ja eipähän tähänastisesta Tolstoista suurempaa erimielisyyttä olekkaan.

Suomennos ei ole moitteetonta. Kirjassa on useampia pahasti särähtäviä objektivirheitäkin (esim. sivuilla 5, 66, 107), jokunen suomenkielelle vieras appositsionimuoto (esim. sivuilla 49, 119 alh.) ja huomaamattomuudessa jäänyt painovirhe (sivu 42 äidinisän serkku pro äidinisän veljentytär, s. 61 Nikolai Iljitshin isoisän pro N. I:n isän, neljännen kuvan alla L. T:n äiti ja tämän sisar pro L. T:n äiti ja tämän serkku, siv. 330—331 j. n. e. Frebel pro Fröbel). Kirjassa esiintyvät lukuisat ranskankieliset kirjeet olisi välttämättömästi pitänyt suomentaa. Sivuilla 90 ja 92—93 saattaa varmaan monen lukijan ymmälle sana 'mielipuoli' (puhutaan esim. siitä miten T. on tottunut katsomaan mielipuolia mitä suurimmalla kunnioituksella ja miten hän jo lapsuudesta sai 'tilaisuuden ymmärtää heidän urotyönsä suuruutta'). Tällä sanalla on Järnefelt kääntänyt venäl. sanan юродивый, joka ei suinkaan merkitse tavallista mielipuolta, vaan jonkinlaista kansanmystikkoa, joka oikein palvellakseen Jumalaa kieltää maallisen järkensä, puhuu arvoituksellisesti ja elää äärimäisessä köyhyydessä — ennen aikaan varsin tavallinen ilmiö Venäjällä, missä sellaista kansan kesken vieläkin kunnioitetaan miltei pyhimyksenä . . . Muuten on kieli tässä suomennoksessa sujuvaa ja korutonta, paikoin liiankin arkipäiväistä.

Luulisi ja toivoisi tämän teoksen voittavan itselleen suosijoita laajoissa piireissä meidänkin kansaamme. Saammehan me siitä kevyellä ja viehättävällä tavalla kuvan siitä miten kehittyi tämä aikamme huomattavin personallisuus, jonka vaikutusvoima meidän maassamme on varmaankin vain kasvava sitä mukaa kuin hänen henkensä säteet pääsevät tunkemaan kansamme keskuuteen.

Oscar Levertin runoilijana.

Kirjoittanut

A—M. T.

Oscar Levertin poissa —

Hänen kanssaan sammui elämältä kauneuden apostoli sanan suurimmassa merkityksessä, kauneuden uhripappi, joka väsymättä on pitänyt palamassa pyhää tulta.

Moni kynä tulee piirtämään hänen elämänsä vaiheet, moni tulkitsemaan hänen merkitystänsä kirjailijana, tiedemiehenä, taidearvostelijana. Nämä kalpeat rivit eivät pyydäkään antaa mitään kokonaiskuvaa hänestä — ne tahtovat vain himmein rajaviivoin loihtia hänet esille sellaisena, kuin hän runoudessaan meille ilmaantuu — runoilijana, jonka hehkuvan, kaipaavan sydämen tykinnän me voimme kuulla joka rivin, joka sanan takaa —.

Aina kun Levertiniä ajattelen, näen hänet edessäni sellaisena kuin Thegerström on hänet kuvannut. Hän istuu kirjoituspöytänsä ääressä, puol'hämärässä, oikean käden kaidat, jalot runoilijasormet lepäävät madonnakuvan jalustalla hänen edessään — madonnaan on kiintynyt katse, täynnä haaveilevaa hartautta. Tuosta kuvasta huokuu vastaamme henkäys Levertinin omasta maailmasta: mystiikan hartaus ja tunneintensiteetti.

Levertin on itse määritellyt runoutensa parin sanoin: „Min dikt är svart med purpurröda sömmar". Tuo lauselma selvittää meille perussoinnun koko hänen tuotannossaan. Levertinin kudonta on mystiikan tummaa lankaa, mutta loimena viertää sitä romantiikan purppura. Levertin ei ole koskaan kevyt, kirkas, välitön — hänessä on aina jotain hillittyä ja raskasta. Ajatelkaammepa vain esimerkkeinä rinnan Frödingiä ja Levertiniä! Fröding, jonka välitön tunnelma soljuu luonnonlapsen sisäisestä pakosta melodisiin sävelmiin, — Levertinillä taas on tunnelma kehittynyt, kypsynyt, saanut vihdoin muodon, täysin sen arvoisen, viimeistellyn, poljennoltaan komean ja soinnukkaan. Tä-

män eroavaisuuden näiden kahden edellämainitun runoilijaluonteen välillä huomaamme ennen kaikkea siitä erilaisesta sävystä, minkä kansanlaulumotiivit saavat kummankin runoudessa. Fröding'illä on meloodinen puoli voitolla, kansanlaulun välitön, naiivi tunnelma on mestarillisesti säilytetty. Levertinillä taas muodostuu kansansävelmä kimmeltäväksi mielikuvitusluomaksi, purppuraviitoin, kultakäädyin, „med legendens opal vid pannan". Juuri värihehku ja attribuuttiloisto on Levertinille ominaista, se se osaltaan tekee, että hän ei vaikuta välittömästi, se tuo esille sukulaispiirteet romantikkojen kanssa, kuten esim. mitä selvimmin Victor Hugon. Levertin maalaa. Kukaan ei voi kieltää hänen olevan kuvanveistäjän, joka tuntee esim. hänen runonsa „Mellan skyar och berg", mutta suurempi kuin kuvanveistäjänä on hän ehdottomasti maalarina. Hän on värivirtuosi, kuten Zorn ja Turner, mutta hänen fantasiansa voima ja taipumuksensa mystiikkaan on Klingeriä tai Böckliniä. Böcklinin „Hiljaisuuteen metsässä" olisi Levertin voinut kirjoittaa sanat, — Levertinin „I sorgens arm" olisi voinut olla jommankumman edellä mainitun taiteilijan pensseliluomista. — Levertinin väriasteikko on laaja, mutta kuten jo ennen on mainittu, käyttää hän mieluimmin purppuraa, mustaa ja kultaa. Mutta huomattava on, että värituhlauksessaankin Levertin on aina ennen kaikkea hienostunut, jalostunut esteetikko, „arbiter elegantiarum", hän hallitsee täydellisesti taidekeinonsa, hän saa räikeimmätkin valöörit sulamaan harmoniaan, joka hivelee silmää ja soi kuin musiikki.

Olen jo huomauttanut Levertinin runoudessa piilevästä mystiikasta — tämä mielessämme voimme ymmärtää hänen luonteessaan ilmautuvan itämaisen piirteen. Se ei saa ilmaisumuotoa yksinomaan ainevalinnassa, vaan varsinkin ja ennen kaikkea sävyssä ja värityksessä. Itämaan sadunomainen, salahämyinen tunnelma — itämaan kiehtova värihehku — itämaan kuuma, polttava taivas. Tuo itämainen piirre tulee vastustamattomasti esille, laulakoon hän sitte syyslehtien kuolemantanssista taikka pohjoisen suven sinisestä perhosta. Hän on filosoflassaankin läpeensä itämainen — hänellä ei ole länsimaista avaruutta ja kuultavaa kirkkautta niinkuin esim. Runebergillä, vaan juuri itämaisen mystiikan hartautta ja tunnehehkua. Levertinistä ei ole parempaa kuvaa kuin se, minkä hän on itse antanut itsestään Kuningas Salomossa, — tuossa itämaiden synkkämielisessä mietiskelijässä, „joka tuntee kaikki elämän sa-

laisuudet ja katkerassa yksinäisyydessä huomaa hapsien vaalenevan ja tuntilasin jyväsien loppuvan". Huomatkaamme esim. Morolfveljen kuvausta Sulamithille:

„Han är helt en annan,
natt och tyngd och brand.
Mörker bär på pannan,
eld han i sin hand.
Allting han föröder
med sin heta törst,
men han själf förblöder
för sin trängtan först —"

Ne ovat todella runoilijan omat piirteet, jotka me tässä löydämme, ja on hän sen tunnustanutkin lauseellaan: „Egna dragen i dikten speglar silfverspegeln från värld som flytt".

Levertinin runoilijaluonne kuvastuu täydellisimmin hänen lukuisissa runokuvissaan — ne ovat aina omiansa enentämään runojen outoa, salaperäistä tunnelmaa. Mystillis-romanttinen tuulahdus kohtaa meitä seuraavassa säkeessä:

— „och natten tar vid — *som ett ändlöst släp*
kring kjortelns svarta och fladdrande fållning."

Runossa „Bergsskymning" kohtaa meitä samainen sävy:

„Ren solen mist sitt middagsglitter
af öfvermod och hopp,
och som ett isadt löje sitter
bland snön på fjällets topp."

Varsinkin edellä mainittu, viime jouluksi ilmestynyt „Kung Salomo och Morolf" on täynnä yksityisiä kauneuksia, joita korkeammalle ruotsalainen kuvakieli tuskin voi päästä. Voisiko koskaan erehtyä seuraavan säkeistön kirjoittajasta, jonka sävy ja aito-Levertinimäiset käänteet hakevat vertoja:

„Ty oaflåtligt, rastlöst strömmar
igenom lifvet glömskans flod,
den allt för med sig: *dagar, drömmar,*
anleten, skratt och hjärteblod.
Allt i sin hvirfvel höljer floden.
Jag ser blott någon stilla kväll
ur djupet glindra än klenoden
som en gång gjorde själen säll.“

— Eräs piirre Levertinin runoilijaluonteessa on tähän asti jäänyt mainitsematta, mutta se on liian tärkeä voidaksemme sen jättää. Tarkoitan tässä hänen runoutensa ihmeellistä keskiaikaista sävyä, jos niin sitä voi nimittää. Hänessä ei ole antiikin kristallikirkasta kauneutta, ei sen kylmää, puhdasta rauhaa — hänessä on keskiajan tähtiyön salaperäistä hurmiota ja kiehtoa. Hän ei ole Antinous, joka sammuu hiljaiseen kauneuteen — hän on kernaammin joku keskiaikaisen legendan taruhenkilö, ritari, jolle maailma on palavien tunteiden temmellyskenttänä.

Tulta on Levertin. Mutta kaikessa tunnehuumeessaan ja epätoivossaan hän on aina hillitty. Resignatsioni peittää ikuista tulta, niinkuin jäähdyttävä laavakuori tulivuorta peittää. Tuo resignatsioni ei ole ulkoapäin opittua, ja jos se sitä olisikin, on se niin sulautunut hänen luonteeseensa, että se on muodostunut yhdeksi sen perusominaisuudeksi. Kaikkina aikoina on suurinta tuskaa kuvattu kasvoja peittämällä, jotta surun vääristämät piirteet eivät surun pyhyyttä häiritsisi — samasta syystä taiteilija Levertin ei koskaan anna epätoivonsa ja tunteittensa tulen koko voimallaan tulla esille. Esimerkkinä tästä voisi mainita melkein kaikki hänen runonsa, — Vandraren, På judiska kyrkogården i Prag, En dröm, Salomos själfransakning, lukemattomat — kaikissa esiintyy tuo piirre. Hän voi kadottaa kaikki, mutta hän ei nouse kapinaan kohtaloaan vastaan, ei, siunaus huulilla hän puhkeaa sanoihin: (runossa „En slända“):

— — „All afskedsgråt i välgångsord förrinn',
Ej beska fanns i bägarn som vi tömde.
Att du var sol, jag skugga blott, vi glömde.

Flyg ljus, flyg blå, än sommarlycka finn,
välsignade, som en gång varit min,
min vackra slända!"

Oscar Levertin.

— Ja me, onko meillä oikeutta puhjeta valituksiin ja kyyneliin nyt, kun hänet olemme kadottaneet! Eikö tuollaisen elämän sammuessa tunne samaa, jota Petroniuksen ystävät kerran tunsivat — he eivät tuskanilmauksillaan voineet häiritä sitä kauneutta, josta tuo kuolema todisti. — Oscar Levertin, „drömmars och dikters bildare", kauneuden uhri-

pappi, Sinun haudallasi ei voi muuta kuin siunaten rukoilla lepoa ja rauhaa — —

„Jord på händerna som vridit
sig i lust och kval men frid ej funnit.
Jord på ögonen, som svidit.
Jord på hjärtat som förbrunnit“ — —

„Det är godt för skalder att få sofva.“

Pieni lisä sensuurin historiaan.

Kirjoittanut

E. N. Setälä.

Aikana, jona sananvapaus on kansallemme perustuslailla turvattu ja jona odotetaan vahvistusta Suomen ensimäiselle painovapauslaille sanan varsinaisessa merkityksessä, voinee kenties toivoa lukijan puolelta huomiota myös pimeiden aikojen muistoille. Se aika, johon pyydän lukijan seuraamaan, on aika ennen 1850 vuoden kuuluisaa sensuurikieltoa; tässä kiellossa ilmenevä ajatustapa kohtaa meitä jo muutamia vuosia aikaisemmin sattuneissa tapahtumissa, jos kohta kiellon välittömänä aiheena näkyvätkin olleen maamme ulkopuoliset olot.

* * *

Siinä katsauksessa suomenkielisen aikakauskirjallisuuden historiaan, joka oli julkaistuna Valvojan juhlavihossa viime vuonna, olivat puheena myöskin C. A. Gottlundin julkaisemat aikakauskirjat „Suomalainen“ ja „Suomi“. Niin outoja kuin nämä aikakauskirjat olivatkin sekä kieliasultaan että suureksi osaksi myös sisällykseltään, olivat ne kuitenkin — sitä koetettiin puheenalaisessa kirjoituksessa näyttää — suomalaisen aikakaus-

kirjallisuuden tienraivaajia, ja erittäinkin ne esiintyivät pelottomina taistelijoina m. m. sensuuria ja uskonkäännytystä vastaan.

Kirjallisuudessa on joskus näkynyt tieto, että Gottlundin molemmat lehdet viranomaisten toimesta lakkautettiin [1]. Tämä tieto semmoisenaan pitää paikkansa kuitenkin ainoastaan edelliseen lehteen nähden.

Niinkuin mainitsin jo puheenalaisessa kirjoituksessani, oli „Suomalaisen" lakkauttamisen syynä pieni siinä (1846, toukok. 16 p., n:rossa 18) ollut vuoropuhelu „Uskon kauppias", josta kirjoituksessani julkaisin suurimman osan (Valvoja 1905, s. 626). Vuoropuhelussa oli esitettynä, miten „muuan muukalainen uskon-kauppias (sanotaan olleen Turkkilainen tahi Koiran-kuontolainen)" tuli „meijän miestä kiusaamaan". Hän kehoitti „meijän miestä" rupeamaan hänen uskoonsa kehuskellen jumaloillaan: „Meill' on schuuret Jumalat, a meill' on pienet Jumalat; meill' on Jumalat kirkoschscha, a meill' on Jumalat huonehescha, a pyhä risti rinnasschamme; a meill' on kullaschta Jumalat, a on hopeeschta Jumalat, a muuschta kalliischta kivischtä". Kun „meijän mies" tiedusteli hänen uskoansa, niin „uskon kauppias" vastasi uskovansa „mitä papitkin uschkoo" ja pappien taas uskovan „mitä koko kirkkokin uschkoo". Kun „meijän mies" vihdoin tahtoi saada tietoa, mitä kirkko uskoo, niin hän sai vastaukseksi: „A älä kyschy kultainen! kuka niitä kaikkia muischtaa. Vaan josch rupiat meijän uschkoon, niin et tarvihtek lukea eikä ymmärteä, a pääschet ripillen ilman lukematak". Ja vieläpä: „A schaat naija mischä hyvänä. A mie annan viinuschkaakin paritschaksi, schaat rahojakin, a pääschet talollischeksi". Liialliset tarjoukset vaikuttivat vastakohtansa, joten keskustelu päättyi siihen, että „meijän mies" sanoi: „Piäk sinä omasi, minäkin piän omani".

Kirjoitus olisi luultavasti „Suomalaisessa" jäänyt vain lehden pienen lukijakunnan keskuuteen, mutta sen painatti uudelleen „Kanava" lehti (21 n:rossaan, 3 p. kesäk. 1846) lausuen samalla omasta puolestaan, että kirjoitus „varmaan ansahtee suuremman julkisuuden". Tätä tietä kirjoitus herätti Suomen kreikkalais-venäläisten seurakuntain hengellisen hallituksen „erityistä huomiota". Hengellinen hallitus ei ilmeisesti uskonut „uskonkauppiaan" olleen „turkkilaisen" tai „koirankuontolaisen"; kaipa hallituksella oli tiedossaan, miltä puolelta uskonkäänny-

[1] Suomi 19:nnellä vuosisadalla, 2 pain., s. 344.

tystä tosiaan oli yritetty harjoittaa. Niin ollen hengellinen hallitus kääntyi maan silloisen v. t. kenraalikuvernöörin A. Thesleffin puoleen ilmoittaen kiinnittäneensä „Kanava“ lehdessä olleeseen kirjoitukseen „erityistä huomiota, mikäli kreikkalaisen kirkon menoja ja tapoja mainitussa kirjoituksessa oli ilmeisesti pilkattu“, ja vaatien, että kirjoitus oli pantava syytteenalaiseksi ja laillinen kanne nostettava kirjoittajaa vastaan.

Viipurin painoasiamies, kollegineuvos Johan Thesleff, joka oli hyväksynyt „Kanavan“ puheenaolevan numeron, oli sillä välin kuollut. Sen vuoksi v. t. kenraalikuvernööri, koska sensorit 11 p. toukok. samana vuonna annettujen kovennettujen sensuurisäädösten kautta oli asetettu kuvernöörien silmälläpidon alaisiksi, vaati Viipurin läänin kuvernööriltä selitystä, mistä syystä kyseessäoleva loukkaava kirjoitus oli saatu „Kanavaan“ painattaa. Kuvernöörin oli asiasta helppo suoriutua: hän vain viittasi siihen, että sama kirjoitus oli aikaisemmin ollut painettuna „Suomalaisessa“ ja siitä sanasta sanaan otettu „Kanavaan“.

Maamme painoasiain ylivalvonta oli siihen aikaan sensuuriylihallituksella, johon kuului puheenjohtajana itse v. t. kenraalikuvernööri sekä jäseninä kaksi senaatin jäsentä. Itse varsinaisen painotarkastuksen suoritti pääkaupungissa jäsentensä kautta sensuurikomitea, johon kuului puheenjohtaja ja viisi jäsentä, sihteeri niihin luettuna — jäsenet pääasiallisesti yliopistonmiehiä [1]. Maaseudulla suorittivat tarkastuksen erityiset sensorit kuudessa maaseutukaupungissa. Toimiin ryhtyminen tapahtuman johdosta oli täten siis ensi sijassa sensuuriylihallituksen asiana.

Sensuuriylihallitus kokoontui asiata harkitsemaan 27 p. kesäk. 1846. Puheenjohtaja, v. t. kenraalikuvernööri Thesleff, esitti aluksi mitä asiaan nähden aikaisemmin oli selville saatu sekä jätti ylihallituksen päätettäväksi, mihin toimiin olisi ryhdyttävä sanomalehti „Suomalaista“ ja sitä sensoria vastaan, joka oli tarkastanut sen „Suomalaisen“ numeron, jossa loukkaava kirjoitus oli ollut luettavana. Sensuuriylihallihallitus huomasi kreikkalais-venäläisen hengellisen hallituksen muistutuksen aiheelliseksi, „ja kun ylihallitus samalla otti harkitakseen, että sanomalehti Suoma-

[1] V. 1846 oli puheenjohtajana senaattori tod. valtioneuvos Pehr Törnqvist ja jäseninä professorit Magnus af Tengström, Gabriel Rein, adjunkti Nils Abraham Gyldén sekä yliopistonlehtori Fredrik Granbom; sihteerinä oli yliopiston sihteeri toht. Gustaf Adolf Uhlenius.

lainen sen julkaisemisen alusta alkaen oli usein painattanut kirjoituksia, jotka kirjoitustapaan ja ilmaisumuotoon katsoen ovat loukanneet siivoutta, ja joita sen vuoksi ei olisi pitänyt painettavaksi hyväksyä, oli, toimitettavassa kirjelmässä, sensuurikomiteaa kehoitettava vakavasti nuhtelemaan komitean jäsentä professori Gabriel Reiniä, jolle puheenalaisen sanomalehden sensuuri oli uskottuna, hänen esitetyssä suhteessa osoittamastaan leväperäisyydestä, erityisesti huomauttaen häntä siitä, miten sopimatonta oli ollut sallia mainitun sanomalehden 18:nnessa numerossa ollutta kirjoitusta painettavaksi, ja tuli komitean samalla muistuttaa professori Reiniä vast'edes sensoriviran toimittamisessa osoittamaan huolellista tarkkaavaisuutta sekä tarkoin noudattamaan sensuuriasetusten sisällystä". „Muuten ja kun muistutuksenalaiset kirjoitukset suomen kielen vielä kehittymättömän tilan vuoksi[1] olivat voineet jäädä asianomaiselta sensorilta huomaamatta, minkä ohessa lehden pyrintö näkyi olevan ylläpitää luvatonta kiihoitusta", katsoi ylihallitus puolestaan, että toimitus, joka „ei ollut noudattanut mitä sensuuria koskevat asetukset säätävät", oli menettänyt oikeutensa lehden julkaisemiseen. Ylihallitus päätti siis erityisessä senaattiin menevässä kirjelmässä ehdoittaa, että Keis. Majesteetti (s. o. senaatti) määräisi että lehti olisi lakkautettava. Päätöksen tekemisessä olivat mukana, paitsi puheenjohtajaa v. t. kenraalikuvernööri Thesleffiä, jäseninä senaattorit maaherra Lars Sackleen ja valtioneuvos B. U. Björkstén.

Sensuuriylihallituksen päätöksessä herättää huomiota se kohta, joka yllä oli harvennettuna. On todellakin kummastuttavaa, miten semmoinen kirjoitus kuin „Uskon kauppias" oli päässyt sen ajan sensuurista lävitse. Turhaa siitä oli syyttää „suomen kielen vielä kehittymätöntä tilaa"; todelliseksi syyksi olisi pikemmin voinut luulla — jos kieli jollakin tavoin olisi ollut syynä — sensorin puuttuvaa suomen kielen taitoa. Se seikka, että kirjoituksen oli laskenut lävitse niin hyvä suomen kielen osaaja kuin Gabriel Rein, tekee kuitenkin tämmöisen olettamisen mahdottomaksi; se on siis epäilemättä pidettävä todistuksena professori Reinin omasta vapaamielisestä katsantotavasta.

Sensuuriylihallituksen kirjelmä käsiteltiin Keis. senaatin talousosaston täysi-istunnossa 30 p. kesäk. 1846; käsittelyssä olivat mukana, sen

[1] Minun harventamani.

jälkeen kuin kenraali Thesleff, maaherra Sackleen ja valtioneuvos Björkstén, jotka olivat olleet asiata käsittelemässä sensuuriylihallituksessa, olivat poistuneet, seuraavat senaatin jäsenet: tod. valtioneuvos Jägerhorn, pankintirehtööri Trapp, kuvernööri Cronstedt ja valtioneuvos Pipping, kaksi viimemainittua kutsuttuna semesterilomalta esteellisten jäsenten sijaan. Ilman mielipiteiden eroavaisuutta senaatti katsoi kohtuulliseksi määrätä, että „ennen mainittu lehti (Suomalainen), jonka julkaisemiseen Aleksanterinyliopiston lehtori Carl Axel Gottlund oli viime vuoden joulukuun 23 päivänä saanut oikeuden, tästä lähin oli lakkaava".

Asia käsiteltiin suurella kiireellä: sensuuriylihallituksen lausunto on 27 p:ltä kesäkuuta, kolmea päivää myöhemmin kysymys oli käsiteltävänä senaatissa, jolloin päätös heti tarkistettiin, ja vielä samana päivänä lähetettiin tieto päätöksestä sensuuriylihallitukselle, joka niinikään samana päivänä kokoontui ja lähetti asiasta kirjelmän „sensuurikomitean itsensä noudatettavaksi ja Gottlundille ilmoitettavaksi". Sensuurikomitea kokoontui heti, ja sen toimenpiteen johdosta Gottlund vielä samana päivänä sai asiasta pöytäkirjanotteella tiedon.[1] Sensuurikomitean kokouksessa esitettiin myös sensuuriylihallituksen kirjelmä ankaran varoituksen antamisesta prof. Gabr. Reinille; se „luettiin ja saatettiin sen sisällys sillä tavoin professori Reinin tietoon, mikä pöytäkirjaan merkittiin".

* * *

„Suomalaisen" esiintyminen uskonkäännytystä vastaan, jota varmaankin todella oli yritetty harjoittaa, rangaistiin siis lehden kuolemalla. Gottlund ei kuitenkaan antanut kohdanneen onnettomuuden lannistaa mieltänsä. Saman vuoden loppupuolella Gottlund uudelleen anoi[2] hallitukselta lupaa samansuuntaisen aikakauslehden perustamiseen kuin „Suomalainen" oli ollut. Koska Gottlundin anomus oli hänelle hyvin luonteenomainen, otan sen tähän suomennettuna kokonaisuudessaan:

---

[1] Vrt. GOTTLUND, „Läsning för Finnar" s. 353, alimuist.

[2] Anomus on annettu senaattiin 10 p. jouluk. 1846.

„Suurivaltaisin, Kaikkeinarmollisin Keisari!

Vaikka Teidän Majesteettinne 30 p. viime kesäkuuta armossa on käskenyt lakkauttaa minun tämän vuoden alusta toimittamani suomenkielisen sanomalehden Suomalaisen julkaisemisen, pilan johdosta, joka minun puoleltani ei suinkaan ollut pahoin tarkoitettu ja minusta silloin näytti viattomalta — mutta jonka minä itsekin kumminkin nyt huomaan olleen yhtä ajattelematonta kuin sopimatonta, koska se, muutamien ankarammalta kannalta arvostelemana, on aiheuttanut useampia ikävyyksiä —, rohkenen minä kuitenkin alamaisimmasti anoa saada, „Suomalaisen" sijasta, ensi vuoden alusta alkaen julkaista toista suomenkielistä lehteä, jota toimitettaisiin enemmällä maltilla ja valikoimisella. Ja kun minä aina tähän saakka olen kokonaan turvautunut sensuurin erehtymättömyyteen, olen minä tästä lähin, kokemuksesta ja kärsimästäni vahingosta viisastuneena, koettava, tässäkin tapauksessa, itse johtaa arvostelmiani ja välttää tai ainakin mitä suurimmalla varovaisuudella kosketella aineita, jotka mahdollisesti korkeammassa paikassa voivat olla arkaluontoisia. Ja kun Teidän Majesteettinne ei ainoastaan ole suvainnut antaa anteeksi asianomaiselle sensorille hänen rikkomustansa, vaan myöskin armollisesti on jättänyt rankaisematta sanomalehti Kanavan, joka jälkipainannalla oli julkaissut syytteenalaisen kirjoituksen 21 numerossaan 3 p:ltä viime kesäkuuta, niin — miksikä en näin ollen minäkin uskaltaisi toivoa saavuttavani Teidän Keisarillisen Majesteettinne armahdusta, etenkin kun näyttää olevan sopusoinnussa meidän lakimme itse hengen kanssa, että rikos on tullut sovitetuksi rangaistuksen kautta, tarvitsematta ulottaa sitä (kaikista vähimmin tahattomissa rikkomuksissa) in perpetuum [1]: „inhimillistä on rikkoa, jumalallista anteeksi antaa".

Uusi sanomalehti — jota muuten toimitettaisiin samassa tarkoituksessa ja samaan suuntaan kuin Suomalaista ja joka käsittelisi kaikkea, millä yleisessä tai yksityisessä katsannossa voisi olla suomalaisille maanmiehillemme mielenkiintoa — ilmestyisi painettuna puolen arkin kokoisena, ensi vuonna ainoastaan yksi-, mutta vast'edes kenties kaksinumeroisena viikossa.

Voidakseni, käyttämällä aikaisemmin varta-vasten tähän tarpeeseen valettua leimasinta, välttää muuten tarpeettoman kustannuksen, joka ei minulle olisi niinkään vähäinen, rohkenisin alamaisesti anoa saada nimittää uutta sanomalehteä, jota välisti ehkä tulisi erityinen lisälehti seuraamaan, nimellä „Poika Suomalainen". Jos kuitenkin Teidän Majesteet-

[1] Ainaisiin aikoihin.

tinne armollisimmasti katsoisi itse tämän nimityksen vastenmieliseksi, koska se herättää muiston siitä, mikä on ennen ollut, uskallan minä sen tapauksen varalta alamaisimmasti esittää, että saisin yksinkertaisesti antaa sille nimen Suomi.

Olen alati j. n. e.

Carl Axel Gottlund."

Kuinka vakava Gottlundin katumus lienee ollut, en tahdo mennä sanomaan; ei ainakaan voi olla huomaamatta pientä ivaa Gottlundin leukapielissä, kun hän kertoo kokonaan turvautuneensa „sensuurin erehtymättömyyteen".

Sensuuriylihallitus, jonka lausuntoon Gottlundin alamainen anomus lähetettiin, ei kuitenkaan ollut ensinkään leikkisä. Yksi sen jäsenistä, maaherra Sackleen tosin puolsi anomusta, koska hakija oli, siinä tapauksessa että anomukseen suostuttaisiin, „sitoutunut sanomalehden toimittamisessa noudattamaan varovaisuutta ja valikoimista", mutta yhtä suopeita eivät olleet muut. Kenraaliluutnantti vapaaherra Klinkowström oli sitä mieltä, että „koska hakijan julkaisema sanomalehti 'Suomalainen' tuontuostakin oli sisältänyt kirjoitelmia, jotka olivat antaneet kovin vähän edullisen todistuksen hakijan maltista ja valikoima-aistista sekä hänen käsityksestään siitä, mikä oli sopivata, ja hakija siten oli siihen määrään väärin käyttänyt hänelle suotua armollista oikeutta sanomalehden julkaisemiseen, että Keisarillinen Majesteetti, lehden vasta muutamia kuukausia ilmestyttyä, oli armossa katsonut syytä olevan mainitun oikeuden peruuttamiseen, ja kun tästä oli vain lyhyt aika kulunut, hakijan anomus oli liian aikaiseen tehty", eikä siis katsonut voivansa anomusta puoltaa. Myöskään kenraali Thesleff ei katsonut olevan syytä suostua tehtyyn anomukseen, jonka mukainen lausunto, päivätty 19 p. jouluk. 1846, senaatille annettiinkin.

Senaatissa asia käsiteltiin 22 p. jouluk. Asiata päättämässä olivat — sittenkuin painoylihallituksen jäsenet Thesleff, Klinckowström ja Sackleen olivat poistuneet — varapuheenjohtaja salaneuvos v. Haartman, kuvernööri Cronstedt, tod. valtioneuvos Jägerhorn ja valtioneuvos Pipping; valtioneuvos af Schultén poistui lankouden vuoksi Jägerhornin kanssa, (kun ainoastaan viisi joutui olemaan tuomarina), ja valtioneuvos Björkstén oli pahoinvoinnin vuoksi poissa.

Ensimäisenä lausui mielipiteensä valtioneuvos Pipping, joka myöntyi hakijan anomukseen, ollen sitä mieltä, että lehti saisi käsitellä ei ainoastaan sellaisia aineita, joilla olisi mielenkiintoa isänmaalle katsoen sen kieleen, kirjallisuuteen, historiallisiin, tilastollisiin ja taloudellisiin oloihin, vaan myös sisältää kirjoituksia tieteellisistä ja valtiollisista asioista sekä virallisia ja yksityisiä tiedonantoja. Valtioneuvos Pippingiin yhtyi tod. valtioneuvos Jägerhorn. Kuvernööri Cronstedt yhtyi muuten Pippingin lausuntoon, paitsi että hän tahtoi puolestaan kaikki valtiolliset aineet poissuljettaviksi. Salaneuvos Haartman taas lausui, että „kun hakija nykyisin on menettänyt saamansa oikeuden 'Suomalainen'-nimisen sanomalehden julkaisemiseen, salaneuvos ei missään tapauksessa katsonut sopivaksi myöntää hakijalle lupaa uuden lehden julkaisemiseen, lehden, jolla olisi sama sisällys, vaikka eri nimi, koska semmoinen lupa ilmeisesti tekisi tyhjäksi yllämainitussa katsannossa toimeenpannun lakkautuksen; sen vuoksi ja kun hakija oli ilmoittanut aikovansa suomen kielellä[1] julkaista sitä lehteä, johon hän nyt haki oikeutta, ja koska, salaneuvoksen mielestä, moisten lehtien, jotka eivät oikeastaan ole maan lukevaa yleisöä varten, minkä muodostaa sivistynyt luokka, ei pitäisi sisältää kaikkia niitä aineita, joita hakija tahtoi käsitellä, vaan ainoastaan sellaisia, joista saattoi katsoa olevan hyötyä yhteiselle sivistykselle tai etua elinkeinoihin katsoen maan yleiselle kansalle[1], tahtoi salaneuvos ainoastaan sillä ehdolla sallia hakijan julkaista „Suomi"-nimistä suomenkielistä lehteä, että siihen, Suomen rahvaalle ja maan yhteiselle kansalle tajuttavalla kielellä ja tendensillä, joka pitää yhtä maan yhteiskunnallisten olojen ja sen sivistyksen kanssa, mikä tällä rahvaalla oli, otettaisiin ainoastaan semmoisia artikkeleita, jotka käsittelivät uskonnollisia, siveellisiä ja yleishyödyllisiä aineita".[1]

Kun äänestyksessä täten mielipiteet olivat menneet erilleen, toimitettiin asiakirjat oikeusosaston jäsenen valtioneuvos William Forsmanin tiedoksi lausunnon saamista varten; hetkistä myöhemmin ilmoitti pöytäkirjuri, että tiedoksianto oli tapahtunut ja että valtioneuvos Forsman oli samaa mieltä kuin salaneuvos v. Haartman. Äänestyksen näin päättyen tuli päätös annettavaksi kuvernööri Cronstedtin lausunnon mukaan, jo-

[1] Harvennukset minun.

hon eri mielipiteet paraiten voitiin yhteensovittaa. Gottlund sai luvan julkaista uutta lehteä — ei nimellä „Poika Suomalainen", vaan „Suomi" — sillä ehdolla että se ei saanut kirjoittaa valtiollisista aineista.

Salaneuvos v. Haartmanin, „hänen hirmuisuutensa", antama lausunto, vaikkakaan se ei tullut tällä kertaa senaatin päätökseksi, on joka tapauksessa erityisesti merkille pantava. Ei ole mahdollista olla siinä lausunnossa huomaamatta enteitä 1850 vuoden sensuurikieltoon, jolla kiellettiin suomeksi painattamasta muita kuin semmoisia kirjoituksia, jotka tarkoittivat uskonnollista mielenylennystä tai taloudellista hyötyä. Koko ajatuksenjuoksu — milteipä sanamuotokin — osoittaa niin suurta sukulaisuutta v. Haartmanin sen ajan virkavaltaista käsitystapaa kuvastavien mielipiteiden ja sensuurikiellon välillä, ettei voi olla niitä yhteenasettamatta, vaikkakin 1850 vuoden kiellon toteutumisen välittömänä syynä nähtävästi olivat Venäjän silloiset olot ja tapahtumat.[1] Tuskinpa sensuurikielto saattoi syntyä kokonaan ilman neuvotteluja suomalaisten viranomaisten kanssa, ja näistä tietenkin v. Haartman oli se, jonka puoleen lähinnä käännyttiin.

* * *

Gottlundin uusi lehti „*Suomi*", jonka toimittaja sanoo olevan „sovitettu valaistuneemman kansan seävylle, Herroista niinkuin Talonpojistakin", alkoi ilmestyä edeltäjänsä kokoisena ja tapaisena 31 p. tammik. 1847.[2] Jo Valvojan juhlavihossa olleessa kirjoituksessani olen puhunut tämän lehden sisällyksestä enkä tahdo ennen sanomaani tässä uudistaa. Rajoitun tässä vain muutamiin lisätietoihin Gottlundin rettelöistä sensuurin kanssa, jotka rettelöt lopulta tuottivat surman tällekin lehdelle.

---

[1] Ks. TH. REIN, J. V. Snellmanin elämä, 2 painos, s. 597 (v. Haartmanin lausunto siv. 600). Vrt. sensuurikiellon synnystä E. G. PALMÉN, Historiallinen arkisto XVII, 2, pöytäk. 33—36, M. G. SCHYBERGSON, Censurreskriptet af 1850, Finsk Tidskrift 1903, I, s. 289 seur.

[2] Luvan antamisessa ei kiire ollut yhtä suuri kuin lakkauttamisessa. Senaatin 22 p. jouluk. 1846 tekemä päätös luvan antamisesta esitettiin sensuuriylihallituksessa 15 p. tammik. ja sensuurikomiteassa 25 p. tammik. 1847. Omituista kyllä, ei näiden virastojen pöytäkirjassa puhuta mitään siitä rajoituksesta, ettei lehden ollut sallittu käsitellä valtiollisia aineita.

Jo mainitussa kirjoituksessani oli puhetta siitä, miten Gottlundin lehti ilmestyi kovin epäsäännöllisesti — v. 1848 ilmestyi 56 numeron sijasta vain 28 ja v. 1849 kaikkiaan 7 numeroa — ja että tämän epäsäännöllisyyden suurimpana syynä oli sensuuri. Etenkin „hurja vuosi“ 1848, jolloin vallankumouksen henki liikkui Europan maissa, oli maamme sanomalehdille kovin turmiollinen; kiristysnuorat vedettiin silloin kireätä kireämmälle. Mutta se ankara kohtelu, joka Gottlundin lehteä kohtasi, johtui samalla myös sensorin henkilön vaihdoksesta.

Prof. Gabr. Rein ei tietysti saattanut saamansa ankaran varoituksen jälkeen enää tulla kysymykseen Gottlundin lehden sensorina, vaan se toimi uskottiin kreikan kielen adjunktille prof. Nils Abraham Gyldénille. Tämä pysyi siinä toimessa toukokuun loppuun 1847, ja Gottlund itse sanoo, että sensuuri siihen asti vielä oli siedettävää. Mutta Gyldénin saatua virkavapautta, tuli kesäkuussa 1847 „Suomen“ sensoriksi filosofian adjunkti Germund Fredrik Aminoff, hän, joka on sittemmin tunnettu Snellmanin voitokkaana kilpailijana filosofian professuurista, ja myöskin tunnettu sensuurin „ruumistuneena henkenä“. Tämän jälkeen koittivat „Suomelle“ kovat päivät; rettelöiminen sensuurin kanssa tuli pysyväiseksi.

Kun „Suomen“ 12:s numero v. 1848 (heinäk. 15 p.) suuresti viivästyneenä ilmestyi, oli sen kahdeksasta palstasta kuudetta omistettu ilmoituksille, ja toimittaja puolestaan antoi lehtensä lukijoille tiedoksi: „Tämäki Numero on, niin kuin moni muuki, tullut viivytetyksi siitä syystä — jotta meijän on jo täytynyt kolmasti perin pohjin sitä uuestaan valmistoo“. Gottlund on itse muistelmissaan kertonut että syynä sensorin silloin puhjenneeseen erityiseen epäsuosioon oli ollut eräs pilakirjoitus, joka oli ollut julkaistuna lähinnä edellisessä numerossa. Puheena oleva kirjoitus oli näin kuuluva:

„Talon kukko.

(vertaus).

Kuolipa talosta kukko. — Mistä toista soatanehen, kukon-poika tuottanehen? sanoivatten lapset.

Otetaan kylästä toinen, sanoi isä.

— Eipä otetakkaan, sanoi emäntä; meill' on paraikoa kanan-poika kasvamassa, toinen jo joutuamassa.

Otetaanpa vainenki, isä-kulta, käkesivät toas lapset; tuosta toisesta talosta soahaan kunnon kukkujata, sinisiipi puna-pursto, vaski-varvas kultakynsi, joll' on kauhia eäniki, laulu vielä kauhiampi. Kuuluupa tuo toisinaan aina tähänkin, kuin jo varahin, oamun puhteella, lauloa kajottaa.

Niin! voan sill' on jalassaan pitkät kannukset, hampaat kovat konsanaki, sanoi taas äiti, sek' on tuima tappelia, kapinoimaan kaikkein kanssa. Ei sitä otetak ollenkaan, suuta suurta suvaitakkaan, kanoin kanssa lasketakkaan; eipä vainen annetakkaan toraisan torpan kukon tassia talon kanoja.

Niinpä meijän poloisella ei olek vielä eäntäkään, sanoivatten toas lapset, eik' ouk kuultu laulavankaan.

Kyllähä Jumala sille aina eänen antaa, sanoi emäntä, kuin häntä voan ensin kukoksi tehhään; ja jos on huono lauluillenki, kehno vielä virsillenki, niin on tavoiltahan varsin tyyni, hyvin siisti siskoillensak.

Niin tehtiinpä siitten kukkoa kanan pojasta, varpu talon vartiaksi. Voan minkäs teki?

Oamulla, äkin varahin, aina aivan aikaisehen, lensi ylös orren peälle, lakeisehen laulamahan. Yhtenään siinä yritti, voan ei soanut sanoakaan, eipä puoltakaan puhetta . . . .

Kuin ei löytynyt talossa tässä — oamuilla päivän havahtajata, huomesen huomahtajata, kansan nuoren nostajata, pereensäk herättäjätä, niin — uni petti, päivä jätti, makaisivat kaikki kauvan, torkuivatten toisen kerran vielä uuteenki unehen. Sillä tavoin tuli kaikki talon työtki tekämätäk, ajallansak aloittamatak, josta köyhtyi ja hävisi viimenki koko taloki.

Kennenpä oli nyt vika? Lastenko, vai vanhempiensak? Vai liekö kanassaki ollut syytä, kuin ei kelvannut kukoksi, kyennyt kukahtajaksi? Niinpä sanotaanki:

Ei ouk lapsesta laulajoa,
Maito-suusta mainihtavata."

Julkaistessaan tämän pilajuttunsa oli Gottlund liittänyt siihen seuraavan veitikkamaisen alimuistutuksen:

„Loisimies *Iisak Ilvoinen*, Naurolan kylästä Ilomantsin pitäjästä, mainio Runo-seppä, ja muutenki kuuluisa, niissä tienoin, monesta kirjallisista harjoituksistaan, on ystävällisesti lähettänyt meillen muutamia lystillisiä juttuja, joista kaksi tähän sovitamme — hänenkö siitten lie tekemiä, vai muihen; voan merkillisellä tavalla hään on, kaikissa, harjoittanut tavataksensa kielen-käyttämistämme, yksinki kirjoitus-tapojamme; jopa on nouattanutki, jotta tuskin

omistamme eroitettaisiin.[1] Soisimme mielellämme jotta hään vastakinpäin toimittaisi meillen joita-kuita semmoisia, hauskaksi muillen, ja ratoksi rahvahallen."

En tunne siksi tarkoin Aminoffin personaa, että voisin osoittaa, mitä erikoiskohtaisia viittauksia häneen puheenalainen pilajuttu saattoi sisältää ja soveltuiko erittäin kertomus kanasta, joka kuolleen kukon (= Gyldénin) sijaan oli tehty kukoksi, suorastaan Gottlundin lehden sensoriin; kenpäties ei siinä aivan yksityiskohtaisia viittauksia ollutkaan. Joka tapauksessa kävi niin, ettei tämä „viaton eläinsatu", niinkuin Gottlund sanoo, perästäpäin sensoria miellyttänyt. „Kenties hän luuli", kertoo Gottlund[2], „mitä muut hänelle luulettivat, että se sisälsi jonkinlaisen viittauksen häneen itseensä, jonka vuoksi hän sittemmin hylkäsi ja kielsi yhden numeron sanottua lehteä toisensa jälkeen; ja kirjoitinpa minä mitä tahansa, niin hän luuli sen olevan lähteneen *Naurolan kylästä, Ilamantshin pitäjästä;* minkä perustuksella hän kielsi imprimaturinsa, kunnes minun lopulta, siten tyytymättömänä ja tuskastuneena — oli pakko lakata koko toimesta; sillä oikaisua ei tässä tapauksessa, siihen aikaan, ollut mistään saatavissa. Ja kuitenkin on aina tähän asti 'satujen' muodossa ollut sallittu — ja vieläpä maissa, joita hallitaan absolutististen aatteiden mukaan ja enimmin despootisia periaatteita noudattaen —, vertauksissa ainakin, esittää muutamia *totuuksia,* mikä siellä muussa muodossa tuskin olisi käynyt laatuun".

Edellisestä näkyy siis, ettei Gottlundin „Suomi" lehteä lakkautettu, vaan että hän alituisista sensuurirettelöistä tuskastuneena lopulta itse heitti koko toimen sikseen.

* * *

Kaikista niistä muistutuksista huolimatta, joita voi tehdä Gottlundin sanomalehtimiestointa vastaan, huolimatta siitä kummallisesta asusta, johon hänen kirjoituksensa pukeutuivat, on hänelle annettava tunnustus siitä pelottomuudesta ja terävyydestä, jolla hän julkista sanaa käytti. Palkintoa ei totuuden puhumisesta hänelle, enempää kuin muillekaan, annettu. Hän sai lohduttautua vain sentapaisilla mietteillä, joita hän

[1] Minun harventamani.

[2] Läsning för Finnar s. 353.

itse on ilmilausunut puheenaolleessa kohdassa „Läsning för Finnar“ kirjaa, yhdessä noista monista alimuistutuksistaan:

„Ei vain huvin vuoksi sanota: *Veritas odium parit.* [1] Sen vuoksi ei olekkaan, aina tähän asti, missään koko maailmassa *totuudelle* pystytetty temppeliä eikä sille pyhitetty mitään jumaluutta, sillä tiedetään, että hän on outo ja pakolainen maailmassa. Tämä ei estä kuitenkaan totuutta jossakin löytämästä turvapaikkaa, uskollisessa ja urheassa rinnassa — joka sillä on *palladiumina.*

„Totuutta on tottumatak sanoa, ja kuulla,
Kehumista uskotaan, ja — rehellistä luullaan.“

[1] Totuus synnyttää vihaa.

Kirjallisuutta.

Näytelmäkirjallisuutta.

BERNHARD SHAW, *Ihminen ja yliihminen*. Komedia ja filosofia. Tekijän kieltämättä suomentanut Aino Malmberg. Helsinki 1906. Otava. 334 siv. 8:o. Hinta 3: 75.

Bernhard Shaw on epäilemättä huomattavin Englannin nuoremmista kirjailijoista. Kotimaassaan hän ensin tuli tunnetuksi innokkaana sosialistina ja älykkäänä arvostelijana, mutta nykyään hänen maineensa etupäässä perustuu hänen näytelmiinsä. Ne ovat viime vuosina valloittaneet sangen useita mannermaankin teattereja; tällä hetkellä Shaw on Saksassa vallan „moderni" — varsinkin nuorten äänenkannattajat ylistävät kilvan hänen nimeänsä ja teoksiansa.

Viimeinen hänen julkaisemansa kaunokirjallinen teos on *Man and Superman* — Ihminen ja yli-ihminen — joka nyt on käännetty suomeksikin. „Komedia ja filosofia" on painettu nimen alle kansilehteen, ja kirja jakaantuukin kahteen eri osaan, joista toinen on näytelmä — tai oikeastaan kaksoisnäytelmä — ja toinen näytelmän päähenkilön laatima vallankumouksellinen kirjoitelma.

Näytelmä on teatteriteknilliseltä kannalta jotenkin vaativainen eikä sitä tietääkseni olekkaan sen vuoksi vielä näytelty ulkopuolella anglosaksilaisia maita, mutta niissä se on saavuttanut suuren menestyksen, ja nyt kuuluu tunnettu nuori ja nerokas berliniläinen teatterijohtaja Reinhardt ottavan sen teatterinsa ohjelmistoon. Se on hauska huvinäytelmä, miltei ilveilyn tapainen. Nuori runoilija Octavius rakastaa nuorta naista, An-

naa, joka taas on päättänyt mennä naimisiin holhoojansa John Tannerin kanssa. Mutta Tanner pelkää hirveästi tätä naista ja koettaa kaikilla tavoin saada hänet kihloihin Octaviuksen kanssa; huomattuaan ettei hänen yrityksensä onnistu, hän kauhistuneena lähtee pakoretkelle ensiluokkaisessa automobilissä, mutta joutuu Espanjassa automobilirosvojen käsiin, jolloin Anna, joka salapolisin taitavuudella on seurannut hänen jälkiään toisessa automobilissa, saa hänet kiinni. Rosvo-osakeyhtiön toimiva tirehtööri, onnettomasti rakastunut Mendoza lopettaa komedian sanoilla: „Elämässä on kaksi tragediaa. Toisessa emme saa sydämemme halua tyydytetyksi. Toisessa sen saamme". — Näytelmään on unelman muodossa liitetty kohtaus helvetistä, jossa esitetään keskustelu pirun, Don Juanin, hänen rakastajattarensa Annan ja Annan isän välillä.

Tämä ulkonainen toiminta jää kuitenkin sivuseikaksi näytelmän filosofiseen sisällykseen nähden. Sillä tämänkin näytelmän tarkoituksena on olla „Shawilaisen" filosofian selvityksenä ja todistuksena.

Tanner on filosofi ja puhuu mielellään filosofisista mielipiteistään, ja koko keskustelu helvetissä käsittelee tällaisia kysymyksiä. Mutta näille filosofisille väitteille Shaw on antanut sukkeluuden ja paradoksin terävän muodon, jonka vuoksi ne eivät rasita näytelmää, vaan sulavat yhteen sen yleisen leikillisen sävyn kanssa. Esipuheessa, joka kuitenkin on jätetty pois suomennoksesta, Shaw itse selittää näytelmän syntyä ja tarkoitusta. Hän oli päättänyt sepittää Don Juan-draaman, joka vastaisi nykyajan vaatimuksia, mutta huomasi kohta, ettei sitä varten voisi käyttää Don Juan-tarinaa sen entisessä muodossa, koska se näyttäisi liian vanhentuneelta. Meidän päivinämme jokainen ajatteleva ihminen esim. tietää, että nainen on vahvempi puoli sukupuolten taistelussa. Olisi siis naurettavaa koettaa esittää Don Juania suurena viettelijänä, sillä ei teatterissakaan, joka kuitenkin on valheen pesäpaikka, enää voi tehdä uskottavaksi, että nainen olisi miehen uhri; sen sijaan uusi Don Juan joutuu vastarinnastaan huolimatta naisen pauloihin. Entisestä Don Juanista jää vain jäljelle hänen luonteensa syvin ominaisuus: „Filosofiselta kannalta Don Juan on mies, joka on kyllin lahjakas täydellisesti käsittääkseen eron hyvän ja pahan välillä, mutta kuitenkin seuraa omia ajatuksiaan ja intohimojaan huolimatta yhteiskunnan, valtion tai kirkon laeista". Nykyajan Don Juan on siis filosofinen anarkisti. Hän on jättänyt entiset lapselliset leikkinsä ja tullut vakavaksi mieheksi; hän ei enää pidä Orvidiuksen *Ars amandi*a mielikirjanaan, vaan tutkii perinpohjaisesti — sanoo Shaw — Nietzscheä, Schopenhaueria ja Westermarckia. Vanha espanjalainen ritari Don Juan Tenorio on muuttunut aivan moderniksi herraksi John Tanneriksi.

John Tannerin hahmossa hän esiintyy ajattelijana ja moralistina.

Hän on huomannut, että nykyinen ihmiskunta tuskin enää kehittyy. Niin kauan kuin ihmiset uskoivat jumalaan, he voivat jättää kehityksen hänen huolekseen, mutta nyt heidän pitää ottaa se omaksi tehtäväkseen. Tämän vuoksi heidän etupäässä on pidettävä huolta siitä, että vain sellaiset ihmiset yhdessä synnyttävät lapsia, jotka ominaisuuksiensa puolesta täydentävät toisiansa — esimerkiksi atleetti ja ylen sivistynyt ylimyksellinen nainen j. n. e. Ainoastaan täten uusi ihmissuku voi syntyä, yli-ihmisten suku. Ja tämä tiede — *eugenics*iksi sitä sanotaan Englannissa (Saksassa Frank Wedekind on käsitellyt samaa kysymystä) — on tärkein kaikista tieteistä, koska se osoittaa meille tien tulevaisuutta kohti. Mutta tätä kehitystä estämässä ovat useimmat nykyisen yhteiskunnan laitoksista: avioliitto, yksilön omistusoikeus, rikoslaki, sovinnainen morali, tavallinen kasvatus. Sentähden kaikki nämä ovat poistettavat tai ainakin uudestaan muodostettavat; tulevaisuus ja kehitys, siis siveyskin, vaativat perinpohjaisen vallankumouksen.

— Shaw on rohkea kieltäjänä, mutta hän on ehkä vielä rohkeampi luodessaan uutta. Hänen yksityiset aatteensa eivät ole aivan uusia. — Nietzsche, Ibsen, sosialismin suuret päälliköt, ehkä Strindbergkin ovat hänen edeltäjiänsä — mutta se kokonaisuus, joksi hän ne yhdistää, on hänen omaansa. Ja vielä kuvaavampaa hänelle on se muoto, johon hän ne pukee — paradoksin terävä, mieleen kiintyvä muoto, josta ajatukset eivät enää voi vapautua.

Taiteilijanakin hän on huomattava. Hän luo todellisesti eläviä, tarkasti karakteriserattuja ihmisiä. Hänen dialoginsa on niin sukkela ja virkeä, että vain ani harvoin tulee huomanneeksi, kuinka vähän toimintaa ja kuinka paljon keskustelua näytelmässä on.

Rouva Malmberg on suomentanut kirjan sangen huolellisesti, ja alkuteoksen lyhyet, keskitetyt mietelmät ovat sattuvasti käännetyt. Että alkulause on jäänyt pois, on kuitenkin mielestäni vahinko.

Kirjan ulkoasu voisi olla miellyttävämpi.

Gunnar Castrén.

Historiallista kirjallisuutta.

O. E. TUDEER, Kreikan kansa persialaissotien aikana. (25 liitekuvaa ja 2 karttaa.) Tieteen työmailta 9. Helsingissä 1906, Otava. 286 s. 8:o. Hinta 5: 25.

Ilolla on tervehdittävä prof. O. E. Tudeerin tässä nimitettyä teosta. Se perustuu yliopistollisissa lomakursseissa v. 1900 pidettyyn luentosarjaan, jota sitten on kehitetty ja laajennettu. Mitään varsinaista tieteellistä tutkimusta teos ei tahdo olla, mutta se on kuitenkin esitys, joka nykyaikaisen tieteen tulosten pohjalla antaa lukijalle syvemmälle menevän kuvauksen Kreikan kansan elämästä, kuin mikä tavallisista kompendioista ja oppikirjoista voidaan saada. Suomalaisessa kirjallisuudessa täyttää se kipeän tarpeen. Tietysti on kirjoittaja teostansa varten käyttänyt uusimpien ulkomaisten tekijäin esityksiä samoista aineista, niinkuin saksalaisten E. Meyerin, Belochin, englantilaisen Buryn y. m.

Tekijä antaa aluksi meille kuvauksen Kreikan maantieteellisestä asemasta ja luonnosta ja näiden vaikutuksesta kansan luonteesen. Harvassa kansassa onkin tämä luonnon vaikutus kansaan ja sen vanhimpaan historiaan niin silminnähtävä kuin Kreikassa. Sitten kuvataan niitä kahta pääsuuntaa, joihin kehitys Kreikan eri valtioissa kävi, ja niiden tyypillisiä edustajia: Spartaa ja Ateenaa; lopuksi Kreikan yhteentörmäystä itämaisen kultuurivirtauksen kanssa, siitä syttyviä persialaissotia ja sitä mahtavaa kansallista, aineellista ja henkistä, herätystä, minkä silloin ilmenevä isänmaallinen innostus sai aikaan.

Prof. Tudeerin esitys on läpeensä lämmin ja innostunut; tekijän osanotto kuvattaviin tapauksiin vaikuttaa myöskin lukijaan. Se ei ole mitään kylmää, jäykkää kuvausta meille kaukaisista ja yhdentekevistä tapauksista, vaan meidät saatetaan keskelle ihmiselämää iloineen ja tuskineen, jaloine tekoineen ja alhaisine himoineen, jotka eivät koskaan voi jättää oikeamielistä ihmistä väliäpitämättömäksi. Tekijä saattaa meidät elämään ja tuntemaan sen ajan ihmisten kanssa. Viittaan esim. kuvaukseen Harmodioksesta ja Aristogeitonista, taikka Temistokleen elämäntyöstä, muita mainitsematta.

Mutta tämän rinnalla on prof. Tudeerin teoksella toinenkin ansio, jota en voi olla erittäin esiintuomatta: huolellinen esitystapa. Tässä suhteessa se saisi olla esikuvana meidän sekä tiedemiehillemme että kaunokirjailijoillemme, joista useimmat tätä puolta peräti laiminlyövät. Kun ottaa lukuun kuinka vähässä määrässä he yleensä — poikkeuksia on — siinä täyttävät kohtuullisiakaan vaatimuksia, niin tämän teoksen lukeminen on tosiaankin nautinto. Kreikkalaisten nimien kirjoittamisesta ja taivuttamisesta suomeksi voidaan jossain kohdassa olla eri mieltä, mutta

tekijän menettely on johdonmukainen ja luullakseni pääasiassa paras. Semmoinen „lapsus calami“, kuin kaksinaismuodot „ostrakismos“ (siv. 178) ja „ostrakismi“ (siv. 101) on poikkeus.

Asiallisiin muistutuksiin sisällystä vastaan en ole huomannut paljon syytä olevan. Kreikan vanhimmasta historiasta on tutkijain kesken olemassa eri mielipiteitä muutamista seikoista. Prof. Tudeer on näitä esittäessään menetellyt suurella varovaisuudella ja tasapuolisuudella ja minun nähdäkseni yleensä osunut oikeaan. Kritiikille suodaan sille tuleva kunnia, mutta sen hyperkritiikin, joka joskus viime aikoina on tullut esiin ja vanhemman historian esittämiselle on yhtä vahingollinen kuin kritiikittömyys, jättää tekijä sikseen. Pari pientä muistutusta mainittakoon tässä ohimennen. Siv. 108 sanotaan nuoren ateenalaisen 20:nnestä ikävuodesta asti saaneen ottaa osaa kansankokouksiin; pitää kai tekijän oman esityksen mukaisesti olla 21:nnestä vuodesta alkaen. Tekijän päätelmää (siv 197), että tuomio-oikeuden siirtäminen törkeämmissä rikosasioissa liittolaiskaupungeista Ateenaan edisti rauhaa ja oikeudenturvaa, voitaneen epäillä, ainakiin jälkimäiseen näkökohtaan katsoen. Minkätähden henkilöiden nimien piirtäminen niiden viereen seinämaalauksissa tuntuisi niin kovin vanhanaikuiselta (siv. 218), en oikein ymmärrä, onhan sitä tapaa käytetty paljoa myöhemmin, meidän aikoihimme asti. Agamemnonin puolison nimi kirjoitetaan (siv. 268—270) useamman kerran „Klytaimeestra“, joka kai on painovirhe tavallisen Klytaimnestran sijasta.

Teokseen liitetyt kuvat ovat yleensä hyvät ja onnistuneesti valitut. Ne ovat omansa suuressa määrin lukijalle valaisemaan ja elävämmäksi tekemään annettua kuvausta Kreikan luonnosta ja muinaisista elämänoloista.

Mielestäni on prof. Tudeerille lausuttava kiitos ja kunnia tästä kauniista teoksesta, jolla hän on köyhänpuolista historiallista kirjallisuuttamme rikastuttanut. Ja samalla lausun sen toivon, että suomalainen yleisö kirjaan lukuisasti tutustumalla antaisi sen tekijälle parhaimman palkinnon.

K. G.

Kyläläisten kirjasia. N:o 61—70. Porvoossa, Verner Söderström osakeyhtiö, 1906. Hinta 50 p. (Sisältävät:)

O. P. KOISTINEN, Suomen suvun alkukodista ja leviämisestä. 30 s.
O. A. HAINARI, Silmäys Suomen keskiajan sivistyshistoriaan. 16 s.
A. A. A LAITINEN, Uskonpuhdistuksen aika Suomessa. 16 s.
KAARLO BLOMSTEDT, Nuijasodan ajoista Suomessa. 16 s.
V. WALLIN, Kustaa II Aadolfin aika Suomessa. 14 s.
K. O. LINDEQVIST, Suomen oloja 1600-luvun loppupuoliskolla. Iso viha. 16 s.
GUNNAR LINDSTRÖM, Taloudellinen aikakausi Suomen historiassa. 15 s.
GUNNAR SUOLAHTI, Suomen valistusaika ja sen suomalainen sivistys. 15 s.
O. HANNIKAINEN, Suomen sota vv. 1808—09 ja Porvoon valtiopäivät. 16 s.

Hyvä yritys pienissä vihkosissa tehdä isänmaan historia tunnetuksi laajoille piireille. Ja moni ylempänä mainituista kuvauksista sen varsin kiitettävällä tavalla tekeekin. Jos kuitenkin on totta, että kansalle ja nuorisolle ainoastaan paras on tarpeeksi hyvä, voidaan sarjaa vastaan tehdä se muistutus, että se kahdessakin suhteessa on epätasainen. Ensiksikin on epätasaisuutta esityksissä, toiseksi itse aineiden valinnassa. Varmaankin keskiaika olisi ansainnut osalleen jonkun muunkin kuvauksen kuin nykyisen peräti lyhyen silmäyksen sivistysoloihin; 1600-luvulta kaivataan esitystä Turun akatemian perustamisesta ja siinä vallinneesta elämästä, muuta mainitsematta. — „Uskonpuhdistuksen aika Suomessa“ on hyvin vaillinaisesti esitetty; tavataanpa siinä pari suoranaista virhettäkin (esim. Götrik Fincke s. 15, pro Kustavi Fincke). Mutta erittäin täytyy minun tehdä muistutus sitä kirjasta vastaan, joka kuvaa „Suomen valistusaikaa ja sen suomalaista sivistystä“. Esitys on siinä peräti epäselvä ja muodoton. Toisin paikoin kerrotaan, että Suomen säätyläiset tällä ajalla tunsivat olevansa ruotsalaisista eri kansaa ja paheksuivat Ruotsin hallituksen menettelyä maahamme nähden, sen jälkeen, että niille „alkoi selvitä“ että olivat erityinen kansa; toisin paikoin kuinka he halveksivat kansaa ja pitivät sitä raakana; mutta lopulta kuitenkin „kun eron hetki tuli Ruotsista, ainakin maamme sivistyneet olivat siihen jonkun verran valmistuneet“; väliin on puhe hyväntahtoisista oppineista, jotka kansan parasta ajattelivat, mutta eivät nekään oikeastaan mihinkään kyenneet (? ajatus epäselvä), kaikista sekaisin. Yleensä tuntuu siltä että tekijä vähemmän on tahtonut antaa lukijalle objektiivisen kuvan menneestä ajasta, kuin saada tilaisuuden purkaa omia mielihauteitaan ja morkata „vallassäätyisiä“. Sen vaikutuksen ainakin tekevät muutamaan sivuun tässä yhteensullotut lauselmat semmoiset kuin: „se (herrassääty) eleli yksinomaan itseänsä, omaisiansa ja tuttaviansa varten“, „suomalaiset talonpojat olivat heistä alempiarvoisia raakoja ihmisiä“, „olihan rahvaamme siihen tottunut, että vallassääty sitä kohteli tylysti ja ankarasti kiskoi siltä saataviansa“ j. n. e.

Tämmöinen esitystapa ei yleensä ole sopiva, kaikkein vähimmin kansantajuisessa pikkukirjasessa. Lisäksi tulee ettei se tässä ole oikeudenmukainenkaan. Arvostelu ei ole sen ajan olojen mukainen, vaan nykyajan kiistakysymysten pohjalla.

K. G.

JAAKKO GUMMERUS, *Mikael Agricola. Hänen työnsä ja kirjallinen toimensa.* (Mainioitten miesten elämäkertoja 3.) Jyväskylässä 1903, K. J. Gummerus. 123 (126) s. 8:o. Hinta: 1: —.

„Suomen uskonpuhdistajan ja suomalaisen kirjallisuuden isän muisto ei elä kansamme mielessä niin kirkkaana kuin se ansaitsisi". JAAKKO GUMMERUKSEN alkusanat.

Suomen kielen kirjallinen käytäntö ennen AGRICOLAa supistuu hyvin vähään. Jos jätämme huomioonottamatta ne suomenkieliset nimet, joita tavataan keskiaikaisissa asiapapereissa ja joilla ei tietysti tässä kohden ole mitään merkitystä sen paremmin kuin muutamilla aivan yksinäisillä lauseenkatkelmillakaan, joita tavataan vanhoissa tuomiokirjoissa y. m., niin voimme sanoa, että isämeidän-rukous, Ave Maria, apostolinen uskontunnustus ja rippisanat ovat ainoat yhtenäiset palaset, mitä suomen kielellä ennen Agricolaa on kirjaanpantu; nekään eivät ole jälkimailmalle säilyneet. Suomen kielen kirjallisesta käytännöstä keskiaikana ja uudella ajalla ennen Agricolaa ei niinmuodoin kannata puhua. Siitä huomauttaa Agricola itsekin Uuden Testamenttinsa esipuheessa sanoessaan: „ette temen Maan kieli oli ennen neite aicoija, iuri wähe, ia lehes ei miteken kirioisa eli pockstauisa prucattu taicka harioitettu".

Suomen uskonpuhdistajan Mikael Agricolan tehtävä suomen kirjakielen kehittäjänä on siis ollut aivan toisenlainen ja paljon vaikeampi kuin esim. Lutherin Saksassa ja Olavi Pietarinpojan (Olavus Petrin) Ruotsissa. Nämä molemmat miehet ovat kumpikin saaneet kirjoittaa kielillä, joita jo ennen oli käytetty sekä lain että evankeliumin, jopa muunkinlaisen kirjallisuuden palvelukseen. Heillä on ollut käytettävänään sanoja, termejä ja lausetapoja, joilla on ollut jo joltinenkin historia takanaan. Ja sitäpaitsi, jos heidän merkityksensä, niinkuin erityisesti Lutherin, äidinkielensä käyttäjänä ja kehittäjänä on ollut suuri ja käänteentekevä, niin on heillä myös ollut se erityinen etu, että he kansanlapsina ovat juuri omalla äidinkielellänsä kirjoittaneet. Valitettavasti ei

Agricolalla ole ollut edes tätä etua. Sillä vaikka emme tietäisikään jo hänen syntymäpaikastaan, Pernajan pitäjästä, otaksua, että ruotsi on ollut hänen varsinainen äidinkielensä, niin tulemme siitä horjumattomasti vakuutetuiksi, jos tarkastamme hänen kirjojansa. Niissä on niin viljalta svetisismejä, että voi niiden hyvin usein sanoa olevan ruotsia suomalaisilla sanoilla. Toisaalta tulee kuitenkin tunnustaa, että Agricolan kieli ei sanastollisessa suhteessa ole suinkaan köyhää, ja se seikka tuntuisi viittaavan joko siihen, että hän on jo lapsesta osannut suomeakin tai että hän on sitä sitten vanhempana ei ainoastaan suurella harrastuksella ja innolla, vaan myös jonkinlaisella menestyksellä oppinut, tai että hänellä on ollut työssään syntyperäisten suomalaistenkin apua, mikä myöskin osalta on todistettavissa.

Edellisten vaikeuksien lisäksi, jotka jo ovat suuria kyllä, niin, jopa niin suuria, että täytyy ihmetellä kuinka Agricola ollenkaan on tähän vaivalloiseen työhön ryhtynyt, on vielä yksi, jota en voi olla tässä yhteydessä mainitsematta. Agricolan aikainen Suomi, Ruotsin vallan alainen ja silloin vielä suurimmaksi osaksi sangen harvaan asuttu köyhä maa (asukasmäärä noin $^1/_{10}$ nykyisestään), ei ole ollut henkisesti ja hengellisesti siksi hereillä, että se edes olisi ymmärtänyt jonkinlaisella, en sano innostuksella, mutta edes kiittävällä tunnustuksella ottaa vastaan sen arvokkaan lahjan, jonka tuon aikamme paras poika kansallensa tarjosi. Me löydämme päinvastoin Agricolan teoksista viittauksia siihen, että hän on saanut työstään moitteitakin kuulla. Agricolan teoksilla ei ole ollut vastassaan edes ostokykyistä yleisöä — seikka, jota hän kyllä katkerasti valittaa, sitä suuremmalla syyllä kun hän, niinkuin erityisistä seikoista voi päättää, on suureksi osaksi omalla kustannuksellaan ja palkkatuloillaan kirjansa painattanut.

Ensimäisen herätyksensä kirjalliseen toimintaan on Agricola saanut Saksassa. Hän kirjoittaa jo 1537 Wittenbergistä kääntävänsä Uutta Testamenttia suomen kielelle. Itse käännöstyö vei tietysti sivutyönä opintojen ohella muutamia vuosia, mutta on se kuitenkin ollut painovalmiina silloin kuin Agricolan ensimäinen kirjallinen julkaisu Abckiria näki päivänvalon, luultavasti v. 1542; Rukouskirjansa esipuheessa (v. 1544) hän nimenomaan lausuu toivomuksen:

Joska myös Uusi Testamentti
ilmei tulis läpitse pränttin.

Abckirjasta, jota näyttää ilmestyneen kaksikin eri painosta, ei ole säilynyt yhtään täydellistä kappaletta. Se on sisältänyt noin 20 pientä (vähän suurempaa kuin tavallisen almanakan) sivua: painetun osan kork. 10,6 sm, lev. 6,7 sm.

Toinen Agricolan teos on katkismus, josta ei ole säilynyt nykyaikaan ainoatakaan kappaletta. Agricola mainitsee itse tästä Psalttarin esipuheessa kirjojaan luetellessaan:

Quin Abckiria ensin on,
sijtte AlcuOpista wscoon.

Julius Krohn ja samoin prof. Gummerus asettavat kysymyksenalaiseksi millä tavalla sana „sijtte" tässä on luettava; se voisi olla joko *siitä* (länsimurteissa myös *siittä*), jolloin se viittaisi Aapisen sisällykseen tai *sitte*, jolloin se tarkoittaisi eri teosta, nim. katkismusta. Olen Agricolan teoksia lukiessani koettanut pitää tätä sanaa erityisesti silmällä enkä ole huomannut yhtään ainoata tapausta, jossa „sijtte" olisi *siitä;* se on luettava *sitte (siitte);* joten tässä on varmaan Agricolan oma tiedonanto katkismuksen ilmestymisestä. Huomattava on lisäksi, niinkuin Gummeruskin huomauttaa, että Agricola on käsikirjassaan kerran maininnut suomalaisen katkismuksen, sekä hänen ja Knuuti Juhonpojan helmik. 7 p. 1549 Savonlinnan käskynhaltijalle Kustaa Finckelle lähettämä kirje, jossa pyydetään että Fincke antaisi kappalaisensa „esittää katkismusta kansalle" — vaikka tämän ei vielä ehdottomasti tarvitse todistaa sitä, että katkismus olisi ollut suomenkielinen.

Rukouskirja (Rucouskiria), kolmas Agricolan teoksista, ilmestyi v. 1544. Se on hyvin pientä kokoa, suunnilleen samansuuruista kuin Abckiria (10,5 ja 7 sm, 24 riviä siv.). Sivuluvultaan se voittaa kaikki muut Agricolan teokset (n. 850 s.).

Uusi Testamentti „Se Wsi Testamentti", jonka ilmestymistä etenkin taloudelliset vaikeudet olivat ehkäisseet, tuli julkisuuteen vasta 1548. Se sisältää esilauseineen 720 sivua (14 ja 10,1 sm, 32 riviä sivu).

Seuraavana vuonna ilmestyi kokonaista kolme uutta teosta.

Ensimäinen niistä oli Käsikiria Castesta ia muista Christikunnan Menoista: 80 sivua (14,7 ja 10,5 sm, 34 riviä sivu).

Toisen nimi on Messu eli Herran Echtolinen, jota on 64 siv., siitä kuitenkin 16 siv. nuotteja — se on muuten samaa kokoa kuin edellinen.

Kolmas teos on Se m̃eiden HERRAN Jesusen Christusen Pina, ylesnousemus ia taiuaisen Astumus, niste Neliest Euangelisterist coghottu. Sitä on 50 s.; samaa kokoa kuin edellisetkin.

Agricola tahtoi nähtävästi kääntää koko Raamatun suomen kielelle, joten hänestä olisi tullut Suomen Luther tai Olavus Petri; mutta kun se eri syistä ei ollut toteutettavissa, julkaisi hän vain yksinäisiä osia Vanhaa Testamenttia.

Niin ilmestyi v. 1551 taas kaksi teosta.

Davidin Psaltari (siis psalmit), jota esilauseineen on 233 siv. (Itse teoksessa on paginoiminen erehdyttävä 90:ltä lehdeltä eteenpäin). Koko

on muuten jotenkin tarkoilleen sama kuin Uuden Testamentin (14 ja 9,7 sm.).

Huomiota ansaitseva on kooltaan toinenkin tämän vuoden julkaisu: Weisut ia Ennustoxet Mosesen Laista ia Prophetista Wloshaetut, joka on tarkoilleen samaa kokoa kuin edellinenkin; sitä on 272 sivua.

Se mitä Agricola julkaisi vuosina 1549 ja 1551 vastaa yhteensä Uutta Testamenttia.

Lopuksi julkaisi Agricola v. 1552 Ne Prophetat. Haggaj. SacharJa. Maleachi. sekä otteita Mooseksen laista; esilauseineen 80 s. (14 ja 9,7 sm.) Teos oli ollut valmis jo edellisenä vuonna, mutta painatus oli viivähtänyt [1].

Jos katsomme Abckirjan, kadonneen katkismuksen ja Rukouskirjan yhdessä viimemainitun teoksen kanssa laajuudeltaan vastaavan Uutta Testamenttia, niin voimme saada jonkinlaisen käsityksen Agricolan kirjallisen tuotannon laajuudesta. Hänen omissa sivuissaan tekee se 2,300—2,400, sisältäen 400,000—500,000 sanaa. Maammekirjan sivuissa olisi se noin 1,700 sivua (s. o. noin 3 $^1/_2$ Maammekirjaa). Nykyiselläkin mittapuulla arvosteltuna on tällainen tuotanto kunnioitusta herättävä. Huomattakoon vain että kirjat ovat ilmestyneet kymmenen vuoden kuluessa (1542—1552). joten joka päivälle tulisi $^2/_3$ Agricolan omaa sivua, että työ on suoritettu suuritöisten virkatointen ohella, että painatus on tapahtunut maan rajain ulkopuolella (ja millaiset olivat silloin kulkuneuvot!), osaksi omilla varoilla — niin, jos kaikkea tätä muistamme, niin täytyy meidän tunnustaa, että Agricola on suorittanut suurtyön, joka meillä on aivan yksinäinen ja jolla ei ole monta vertaistaan kansojen aikakirjoissa yleensä. Sitkeydessä ja hellittämättömässä ahkeruudessa on hän ollut oikean suomalaisen perikuva. Varmaan on häntä kannustanut myös kohtuullinen määrä kunnianhimoa.

Mitä Agricolan kirjain sisällykseen tulee, niin ovat ne melkein yksinomaan käännöksiä hengellisistä kirjoista; missä määrin muutamat muistutukset ja selitykset mahdollisesti ovat hänen omaansa, se on tulevan tutkimuksen ratkaistava. Sen sijaan on epäilemätöntä että esilauseet ('alkupuheet'), joita on kaikissa hänen laajemmissa teoksissaan, ovat hänen itse sepittämänsä, mutta ne eivät tee edes viittä sadannesta koko hänen tuotannostaan. Niissä hän on suoranaisesti kääntynyt lukijainsa puoleen, esittäen milloin minkinlaisia tietoja (muun muassa suomalaisten

[1] Uuden Testamentin ja sen jälkeiset teokset on painanut tukholmalainen kirjanpainaja Amundi Lauritsan poika. Tämän miehen ja Agricolan välistä hyvää suhdetta osoittavat viimemainitun teoksen loppulehden sanat: „Somen Turus tulkittu, van Stocholmis on prentettu, silde minun Rackahalda Amunild Lauritzan poialda. Coska sielle palio Rutost cooli ia HERRAN syndyme woosi oli. MDLII. Augusti. IX.

jumalista ja yleishuomautuksia suomen murteista), milloin neuvoja ja kehoituksia, milloin huoliaan kirjojensa huonosta menekistä j. n. e.

Minä en kuitenkaan tahdo tämän puolen tarkemmalla esittämisellä vähentää lukijalta sitä nautintoa, jonka hän saa tutustumalla professori Jaakko Gummeruksen yllä nimitettyyn kirjaan, jossa kaikki ne tiedot, mitä meillä Agricolasta on, ovat kudottuina pirteäksi mielenkiintoiseksi esitykseksi.

Tekijä on esittänyt Agricolan työn ja merkityksen kokonaisuudessaan katsottuna uskonpuhdistuksen ajan suurten historiallisten tapausten taustaa vastaan. Mainittakoon tässä vain hänen otsakkeensa: I. Keskiajan viimeisten vuosisatain kehitys valmistuksena uskonpuhdistukselle. II. Mikael Agricolan nuoruus (Kustaa Vaasa ja muutos kirkon ulkonaisessa asemassa. Pietari Särkilahti ja Martti Skytte. Agricola Skytten palveluksessa. Agricola Wittenbergissä ja hänen paluunsa sieltä.) III. Agricola koulumiehenä ja kirjailijana. IV. Uskonpuhdistuksen aatteet Agricolan kirjoissa. V. Kirkolliset uudistukset 1539—1554. VI. Agricola Turun piispana 1554—1557. (Nimitys. Kirkollinen toiminta. Lähetystö Venäjälle ja kuolema. Luonteenkuvaus ja jälkimuisto.) — Kaikki tämä on saatu esitetyksi 74:lla sivulla.

Kun tekijä pitää „soveliaimpana" tapana „elvyttää Mikael Agricolan jaloa muistoa . . . antaa hänen itsensä kirjoissansa puhua nykyaikaisellekin Suomen kansalle", on hän esityksensä loppuun liittänyt lähes 50-sivuisen Valikoiman otteita Mikael Agricolan kirjoituksista (78 - 123 s.): I. Esipuheita hänen kirjoihinsa (75—92 s.). II. Hengellisiä kehoitus- ja opetusrunoja j. n. e.

Melkein kaikki näytteet on julkaistu nykyisen oikeinkirjoituksen mukaan. Itse transkriboimisesta ja useiden yksityiskohtain selityksistä saattaa Agricolan kielen tuntija olla eri mieltä tekijän kanssa. Tällä kertaa tahdon kuitenkin kysymyksen laajaperäisyyden vuoksi rajoittua vain muutamiin yksityiskohtiin, joissa tekijä on erehtynyt; esim.

Aika tulee, aika tulee,
silles aina rukoele, 77 s.

pitää kuulua: *silläs* (= sillä sinä, sentähden) a. r.

Sama virhe on 87 s.: *Silles* tijunnis, weros ja palkkas saat,
ettäs wirkas waarinotat

langenn' säkeissä: Että me olemme köyhät sangen,
en senwuoksi epäuskoon *langenn'*

= Agricolan: Ette me olema Kieuhet sangen.
en senuoxi Epeuskon *langen.*)

on selitetty olevan = *langennut;* pitää olla *langenne.*

Väärä ja luonnoton on myös *walmistan'* (93 s.) säkeissä

Jumalattomat wiimein syö
kiirastuli ja helwetin yö,
Joille *walmistan'* kuuma pätsi.

Pitää olla *walmistaan* (jollaisia „konsonanttivartaloisia" muotoja Agricolalla on runsaasti) = walmistetaan; ynnä koko joukko samantapaisia.

Sanan *läweys* (97 s.) on tekijä epäillen selittänyt olevan *lepäys;* se on luettava *leväys* ja on = *lepäys;* sana (tai oikeammin sen kantaverbi) esiintyy w:llisenä sangen usein. Toisinaan on tekijä aivan tarpeettomasti jättänyt sanan transkriboimatta esim. 107 s. „hytynynne" = hyytynynnä (hyytyneenä) ja 121 s. löwuytetty = lyövytetty.

Kirjan pieniin epätasaisuuksiin tahtoisin vielä lisätä seuraavat kielivirheet: 14 s. Turun *tuomiorovasti* Jaakko Pietarinpojan testamenttia, pitää olla *T. tuomiorovastin* j. n. e. — 22 s. olen varsin mielelläni tahtonut palvella häntä tällä halvalla suosituksellani *T. K. M:nne luo*, p. o. *T. K. M:llenne.* — 30 s. eri; eläinten *kantawuus-aika,* p. o. *kantamisaika.* — 37 s. *lyhyeeseen* (!), p. o. *lyhyeen.* — 56 s. *heihin itsiinsä,* p. o. *heihin itseensä.* — 70 s. parista *hänen tekemästä tarkastusmatkastaan,* p. o. *parista hänen tekemästään tarkastusmatkasta.* — 73 s. Hänen ahkeruutensa ja työkykynsä *on tarvinnut olla harvinaisen,* p. o. *o. t. o. harvinainen* j. n. e. — Minkätähden tekijä käyttää sanoja synti*anne* ja *anne*kauppa(-oppi), kun kielessä aina Agricolan Rukouskirjasta lähtien viime aikoihin asti on käytetty sanaa *ane* (johdannainen sanaa *anoa,* vrt. *side* ja *sitoa)?*

Toivon että professori Gummeruksen ansiokas esitys Mikael Agricolasta „kuluisi kaikkien suomalaisten käsissä". Levittäköön se laajoihin kerroksiin tietoa Mikael Agricolan suuresta elämäntyöstä, herättäen rakkautta ensimäiseen suomen kielen viljelijään ja suomen kielen viljelykseen yleensä.

Heikki Ojansuu.

Tietoja eri aloilta.

Aloite maailman sanomalehdistön historian tutkimiseen.

OTTO SYLWAN, *Den moderna pressen.* Dess uppkomst och utveckling intill våra dagar. (Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs högskola. Ny följd. II.) Tukholmassa 1906. Albert Bonnier. 164 siv. 8:o. Hinta 2: 25 kr.

Maailmanlehdistö on kauan odottanut kuvaajaansa ja odottaa yhä vieläkin. Mieheltä, joka joltisenkin tyydyttävästi tahtoisi suorittaa tämän tehtävän, vaadittaisin sangen suurta lukeneisuutta, tarkkaa arvostelevaa silmää ja syvällistä eläytymistä eri kansojen sivistyselämään. Nyttemmin on kuitenkin professori Otto Sylwan, estetiikan, taide- ja kirjallisuushistorian opettajanviran hoitaja Göteporin korkeakoulussa, tehnyt tämänsuuntaisen yrityksen. Sanon yrityksen, sillä hänen tutkielmansa, minkä nimen yllä luemme ja mikä lähinnä perustuu hänen viime syksynä mainitussa korkeakoulussa pitämäänsä luentosarjaan, ei pyydä olla muuta kuin koelma, ahtaisiin puitteisiin yhteenpuristettu luonnos.

Professori Sylwanilla jos kellään, on ollut edellytyksiä koettamaan voimiaan tällä alalla. Väitöskirjana lisensiaattiarvoa varten hän jo v. 1892 julkaisi hyväksi tunnustetun tutkimuksen Ruotsin aikakautisesta kirjallisuudesta vapaudenajan edellisellä puoliskolla, ja neljä vuotta myöhemmin häneltä ilmestyi laaja Svenska pressens historia till statshvälfningen 1772. Sittemmin hän on eri julkaisuihin sirotellut joukon huvittavia ja asiantuntemusta todistavia kirjoitelmia sekä isänmaansa että yleisestä sanomistonhistoriasta.

Selvää on, ettei Sylwan puoleentoistasataan sivuun ole voinut mahduttaa mitään yksityiskohtiin menevää selontekoa maailmanlehdistön synnystä ja kehityksestä. Suuri keskitys on ollut tarpeen. Tekijä rajoittuukin kertomaan lehtiolojen kehkeytymisestä henkisissä keskuksissa, s. o. Ranskassa, Saksassa, Englannissa ja Pohjois-Amerikassa sivuuttamalla sivistyksellisissä suhteissa vähäpätöisemmät maat. Toiselta puolen hän e i ole erityisesti tahtonut korostaa lehtien' poliitista vaikutusta eri aikakausina ja erinäisissä tärkeissä tilaisuuksissa, vaan hän on pyrkinyt, kuten hän itse lausuu, pääasiallisesti osoittamaan, kuinka suurten kansojen ju

kisen sanan äänenkannattajat vähitellen ankarien taistelujen jälkeen ovat murtaneet ennakkoluulojen ja yksityisten etujen muurit, kuinka ne ovat rientäneet käyttämään hyväkseen kaikenlaisia teknillisiä keksintöjä, kuinka uudet, yhä täydellisentyneet sanomalehtityypit ovat syntyneet ja syrjäyttäneet vanhentuneet sekä vihdoin kuinka sanomisto täten on tullut siksi erinomaiseksi uutisten ja mielipiteiden levittämisen ja tietojen istuttamisen välineeksi, mikä se nykyisenä hetkenä on.

Johdonmukaisesti ja varmasti, ennakkoluulottomasti ja mukaansatempaavasti Sylwan on ainettaan käsitellyt. Hän ei ole pysynyt vain pinnalla, vaan hän on koettanut syventyä niin sanoakseni entisen ja nykyisen sanomiston yleispsykologiaan. Hän osaa panna eloa esitykseensä, hän loihtii eteemme nykyaikaisen sanomalehtikoneiston suurempine ja pienempine rattaineen, tuo muutamin reippain kynänpiirtein näkösälle meidän päiviemme vapaan sanan ritarien muurahaiskekoelämän. Sylwanin arvostelut ovat ylimalkain täsmällisiä ja naulankantaan osuvia. Voihan kylläkin sattua, etteivät kirjoittajan ja lukijan mielipiteet joissakin erityiskohdissa käy yksiin, että tekijä jossakin sivuseikassa on erehtynyt, varsinkin kun hänen paikoittain on ollut pakko turvautua toisen käden lähteisiin ja näissä tutkimuksissa kun vielä yleensäkin liikutaan niin hyllyvällä pohjalla. Hän ei suinkaan ummista silmiään modernisen lehdistömme nurjilta puolilta; arkailematta hän esiintuo ne kasvannaiset, jotka sitä rumentavat, sen rikkonaisuuden, joka siinä kieltämättä useinkin ilmenee.

Syystä kyllä Sylwan asettaa Englannin sanomiston niin ulkonaisiin kuin sisällisiinkin ominaisuuksiin nähden monessakin suhteessa etualaan, vaikkakin hän myöntää, että muiden maiden, etenkin Pohjois-Amerikan, lehdet koettavatkin riistää siltä tämän hyvin ansaitun kunniasijan. Vakavata harkitsemista varsinaisissa ammattipiireissä ovat epäilemättä teoksen lopussa olevat mietteet ilmoittamisesta ja sanomalehdistöstä yleensä omansa herättämään. Niinpä Sylwan, vertaillessaan nykyisiä sanomalehtijättiläisiä entisiin pikkuisiin nelitaitteislippusiin, kysyy, mihin kehitys vihdoin onkaan vievä. Eri seikat puhuvat eri oletuksien puolesta. Mieleenpantavaa on sekin, mitä hän eräässä kohdassa lausuu europpalaisen lehdistön amerikkalaistumisesta. Omasta puolestaan hän ei arvele olevan aihetta katsoa tuota amerikkalaistumista niin yksipuolisen tummassa valossa kuin ylipäänsä ollaan taipuvaisia.

Kun näin rinnakkain saamme seurata eri kultuurimaiden sanomalehdistöjen edistymistä ja toisinaan taantumustakin, tarjoutuu aivankuin itsestään runsaasti tilaisuuksia vertailuihin ja johtopäätösten tekemiseen. Tulee ehkä kauankin viipymään, ennenkuin kukaan uskaltaa tarttua syvemmältä tähän huvittavaan, mutta samalla ylen vaikeaan aineeseen. Tämmöinen tutkimus on arvatenkin vasta silloin saava olennaisen merkityksensä, kun se on nähnyt päivänvalon jollakin suurella sivistyskielellä. Kaikessa tapauksessa Sylwanin kirjanen, alallaan tietääkseni esikoinen, on osaltaan tasoittanut tietä sille, joka tuon kultuurihistoriallisesti niin tärkeän työn kerran on suorittava.

En saata lopuksi olla lämpimästi suosittelematta Sylwanin oivaa tutkielmaa meikäläisille — ei ainoastaan varsinaisille sanomakynäilijöille, vaan kaikille niille, jotka kolmannen valtiomahtimme arvon oivaltavat. Ja kenpä sitä ei oivaltaisi!

Alpo Silander.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Otavalta: *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789–1799, 28–25 vhk. á —: 50. — *Max Oker-Blom* ja *E. V. Levander*, Kodin lääkärikirja 24–25 vhk, á —: 45. — *Poul La Cour ja Jac Appel*, Maailman rakenne ja luonnon voimat. Suom. Yrjö Tuomikoski, 11 vhk. — 75. — *Eino Leino*, Runokirja, 3: 50. — *Kaarle Halme*, Herran ääni. Kolminäytöksinen näytelmä 2: 50. — *Henry George*, Edistys ja köyhyys, Suom. Arvid Järnefelt 1 vhk. —: 60. — *E. Nervander*, Keisari Aleksanteri I:sen matkat Suomessa, 5: 55. — *E. Bünger*, Mitä meidän tulee tietää sähköstä? Suom. Einar Vahlberg. 1: —. — *Alfred Bramsen*, Syömisen taito, Suom. G. V. Levander, —: 85. — Turun Kaupungin Historiallinen Museo 1 vihk.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: Oma maa tietokirja Suomen kodeille, vhk. 2 á 1: — *K. O. Lindeqvist*. Suomen historia, vhk. 26 á —: 25. — *Z. Topelius*, Lukemisia lapsille, 27–28 vhk. á —: 75. — *Andersén*, Satuja ja tarinoita, 19–20 vhk. á —: 25. — Kodin keittokirja, 15 vhk. á —: 90. — Sosialidemokratian vuosisata, 26—27 vhk. á —: 25 *Aug. Hjelt*, Valtiotiedon opas, II uudistettu painos 4: 25 sid. 5: 25. — *Upton Sinclair*, Chikago, Suom. O. A. Joutsen, edell. osa 1: 50. — Ph. Suuronen. Kyläläisten Kirjasia, Kansalaisen vaaliopas, n:ot 80–20. —: 15. — *Erkki Kaila*, Soveltuuko kristinusko nykyaikaiseen maailmankuvaan? —: 35. — *Yrjö Loimaranta*, Kristinuskon suhde luonnontieteisiin, —: 35.

J. H. Erkko.

Muutamia ääriviivoja.

Manalan maille on mennyt mies. Työn mies, runon mies. Mutta ennen kaikkea itsenäinen mies.

„Itsenäisyys on vapautta, on kaiken vapauden emäjuuri, kehityksesi latvaan asti ylettyvä runko.“

Nämä „Huoneentaulun“ sanat kuvaavat tekijää. Mutta eivät koko tekijää. Täytyy lisätä myöskin:

Niinkuin metsän muuriainen
yhteistä etua etsi,
yhteiskuntasi ylennä,

sekä:

Riita tyhjän riidan vuoksi
halvan mielen on haluja.

Vieläpä ja ennen kaikkea:

„Isiltä peritty, mutta vapaa ja pakoton uskontosi kehitä sydämesi syvyydestä hedelmälliseksi elämänpuuksi. Elämän totuutta etsi.“

Näitä omia neuvojaan seuraten Erkko tuli samassa kansan mieheksi ja tavallansa yksinäiseksi mieheksi.

Kerran hän minulle sanoi: „on minulla ollut se onni että aina olen tuntenut mitä kansan sydämessä sykkii“. Mutta tuntea tätä

sykintää voi olla toista kuin huutaa „kansan tahtoa“, saatikka kuin huutaa „kansan etua“. Sentähden Erkko usein „kynti oman vakonsa“ huolimatta siitä mitä ajan pinnalla liikkui. Hän siis ei kuulunut mihinkään suuntaan, eikä ollut mikään puoluemies, hän oli oma itsensä.

Voisi kysyä miten tämä on ollut mahdollista Suomessa, missä kaikki on suuntaa tahi puoluetta.

Selitys on etsittävä niistä oloista, joissa Erkko kehittyi.

*

Kun hän tuli Jyväskylän seminaariin 1867, oli tämä oppilaitos vielä aivan nuori, ja sitä johti Uno Cygnæus. Luonnollista oli että kansanvalistuksen pyhä asia, jonka palvelukseen Suomen silloisen ainoan seminaarin oppilaat valmistautuivat, täytti mielet nuorekkaalla yleisisänmaallisella ja yleisinhimillisellä innostuksella. Mutta elettiin kaukana tuosta suuresta ampiaispesästä, jonka nimi on Helsinki. Jos kohta helsinkiläisten luulon mukaan juuri Jyväskylä siihen aikaan oli fennomanian kotipesä, niin luultavasti juuri sentähden ei siellä paljon riidelty kieliasiasta. Ainakin Erkko kertomuksessaan „Nuori Aatami“ (Kotoisia tarinoita, 1) lempeällä huumorilla katselee tätä kysymystä; hänen ivansa kohtaa etupäässä niitä jotka „suomen kieltä ruotsiks harjoittivat“ ja niitä nousukkaita jotka pyrkivät ruotsia oppimaan tullaksensa muka herroiksi — se on nurkkasihteereiksi.

Erkko saattoi sitä enemmän kohdistaa ivansa tänneppäin, koska hän nähtävästi itse ei mielellään tahtonut puhua ruotsia. En tiedä oliko siihen syynä se että orimattilalaisille — ainakin minun vähäisestä opettajakokemuksestani päättäen — ruotsinkieli näyttää olevan erittäin vaikea oppia. Pikemmin kuitenkin luulisin että hän, juuri sentähden ettei pyrkinyt „herrojen“ vertaiseksi, ujosteli puhua kieltä jota hän ei hallinnut — samoin kuin moni muukin tekee ulkomaan kieliin katsoen.

Oli miten oli, varma ainakin on että tuo Erkon supisuomalaisuus antoi hänelle aivan erityisen aseman kirjallisuutemme kehityksessä. Se rajoitti, mutta samalla se vapautti.

Huomioon on ensiksi otettava että hän yleensä jäi aivan tuntemattomaksi sille suurelle lukijakunnalle, joka siihen aikaan ei osannut

suomea, ei ainakaan niin paljon että olisi ymmärtänyt Erkon lyriikkaa. Ja yhtä merkillinen on se seikka että hän yhtä vähän on suorittanut käännöksiä ruotsin kielestä kuin ruotsiksi on käännetty hänen teoksiaan. Tästä seurasi että hän jäi aivan ulkopuolelle niitä suuntia, jotka ruotsalaisella taholla vallitsivat 1870- ja 1880-luvuilla, eikä hän siten, varsinkin kun ei itse hyökännyt ruotsinmielisiin, tietääkseni saanut sanottavasti kokea senaikaista viikinkikritiikkiä, jonka morkkailemisen esineeksi Topeliuskin joutui.

Suomenkielisessä kirjallisuudessa taas hän kauan oli melkein ilman kilpailijoita. Oksasen Säkenet ja Suonion runoelmat olivat ilmestyneet ennenkuin Erkko 1870 julkaisi ensimmäisen runokokoelmansa, ja hän oli ehtinyt saada painoon viisi kuusi runokirjaa, jopa valikoimankin runoja, ennenkuin „uusi suunta“ suomalaisessa kirjallisuudessa ilmeni. Ainoat tämän ajan lyyrilliset runoilijat, jotka voisi mainita hänen rinnallaan, olivat Olli Wuorinen (1875) ja Kaarlo Kramsu (1878) — Cajander ja Jännes eivät julaisseet omia runovihkoja.

Mutta ei suinkaan sentään Erkkoon olisi voitu sovittaa sananlaskua „sokeitten valtakunnassa on silmäpuoli kuningas“. Ei, Erkon saavuttama tunnustus riippui siitä että hänessä kohta huomattiin tosirunoilija.

Hänen asemaansa kirjallisuudessamme kuvailee Ahlqvist (Kieletär, 4 vihko, 1872) erittäin sattuvasti näillä sanoilla:

Parina viimeksi kuluneena vuonna on taiteellisen runouden harjoittajia Suomen kielellä ruvennut ilmestymään vähän useampia kuin ne harvat, jotka tätä ennen silloin tällöin ovat taiteellisessa muodossa laulahtaneet tällä kielellä. Kummalta se alkoi jo tuntuakin, että kansa, niin runollinen kuin meidän, kansanlaulun lakastuttua, vuosikymmeniä istui mykkänä ja juuri kuin suu lukossa. Turhaa on tästä syyttää meidän aikamme muka epärunollista luonnetta. Ihmisen luonto on semmoinen, ett'ei se koskaan voi välttää runouden viehätystä ja lumousta, kuin vaan runoilija osaa oikein inhimillisesti laulaa; ja tästä seuraa, ett'ei mikään aikakausi ole epärunollinen, vaikka semmoisia aikakausia kyllä on, jolloin runouden vainio näyttää ikäänkuin olevan kesantona. Meidän alkava taiderunous sitä vastaan on, runokielellä puhuen, vastakylvetty uudispelto, josta levottomin mielin on odotettu orasta nousevaksi, vaan

jossa tähän asti ei vielä ole näkynyt muuta kuin siellä täällä joitakuita piippoja. Taikka jos toista vertausta käytämme, on suomalaisen taiderunouden nykyinen kanta kuin kesäisen aamun varhainen hetki, jolloin päivä tosin jo alkaa olla selvä, vaan lintuja ei vielä laula kuin joku, ja sekin vaan ikäänkuin ääntänsä koetellakseen. Mutta annas vielä hetkisen kulua, niin jo alkaa ääni enetä ja sävelet rohkeammalta helähdellä, ja kuulijan korvaa viehättää se soinnullinen helinä, joka vähitellen ilman täyttää.

Näin kauas emme tosin vielä ole tulleet suomalaisessa taiderunoudessa. Vaan tämä hetki ei saata enää kaukana olla, sillä laululintuja on jo useampia, ja muutamain sävelet eivät enää ole vaan varpusen kainua viserrystä taikka pakastiaisen alakuloista tuitutusta.

Noista laululinnuista Ahlqvist kuitenkin vain sivumennen kosketteli muita kuin Erkkoa. Ja arvostelu Erkon kahdesta ensimmäisestä runovihosta oli epäilemättä nuorelle runoilijalle erittäin rohkaisevaa. Huomautettiin kyllä virheistä, mutta „ei hra Erkko tarvitse niistä tulla alakuloiseksi, sillä semmoisia vikoja tavataan maailman mainioimpainkin runoilijain ensi teoksissa. Vaan täydellisyyteen on taideniekan alinomaa pyrkiminen“. Ja „kaunistettuansa Kielettären sivuja“ muutamilla näytteillä „Paimenelta“ sarjasta arvostelija lopuksi „ei voi muuta kuin toivoa onnea runoilijalle, joka on näin kauniin alun tehnyt, nousemaan runolinnan kukkuloille.“

Yhtä rohkaisevan arvostelun oli Kaarlo Bergbomkin jo 1870 kirjoittanut Kirjalliseen kuukauslehteen. Mainitsen vain alun:

Tällä koelmalla astuu eräs nuori runoilija suomalaiseen laulutarhaan, jossa toivomme tulevaisuudessa vielä usein häntä tapaavamme. Nuorien runoilijain tuotteista on mitä useimmin vaikea ennakolta sanoa, ovatko niissä ilmautuvat runollisuuden siemenet viljakasvien vai rikkaruohojen, mutta emme luule pettyvämme ennustaessa Erkon oraasta kauniita hedelmiä.

Jos nyt muistamme että Ahlqvist oli alituisessa riidassa Kuukauslehteläisten (toisin sanoen „Santta Yrjänän lippukunnan“) kanssa, yhtä hyvin kirjallisuudesta kuin kielestäkin, niin on todelliseksi ihmeeksi katsottava että Erkkoon nähden oltiin yksimielisiä. Mutta vielä merkillisempää oli että molemmat arvostelijat vertasivat Erkkoa — Runebergiin.

Ahlqvist sanoi lyhyesti että „Paimenelta“ sarjan runot ovat „luonteeltaan melkein samaa laatua kuin Runebergin „Idyll och Epigram“ ja vetävät monin paikoin vertoja näille“. Bergbom taas sanoo:

Jos lausumme, että lukiessamme Erkon pieniä lauluja usein on mieleemme juohtunut Runebergin „Idyll och Epigram“, emme ole lausuneet mitään moitetta, sillä näistä kuitenkin tuoksahtaa omituinen henki, ja juuri Runebergin Idyll ja Epigram'issa löytyy suuressa määrässä hänen runottarensa suomalaisimmat omaisuudet, jonkatähden ne mitä parahina malleina tarjouvatkin alkavalle suomalaiselle runoilijalle.

Tietääkseni ei ole Suomessa toista ensikertalaista runouden alalla — saatikka seminarinoppilasta — verrattu Runebergiin. Ja vertaus on sitä merkillisempi, kun Erkko todellisuudessa ei silloin tuntenut niitä Runebergin lauluja, joita pidettiin hänen esikuvinaan. — Mutta epäillä sopiikin onko kukaan 21-vuotias ensikertalainen koko maailmankirjallisuudessa luonut jotakin joka vetäisi vertoja tähän:

Missä kukka,
siellä kesä,
missä tähti,
siellä taivas,
missä lempi,
siellä autuus.

Ajatelkaa: rytmillisesti lujassa, mutta täysin runollisessa muodossa, joka käsittää vain kaksitoista sanaa, yhdistää runo maan, taivaan ja ihmissydämen yhden runokatseen alaisiksi, mutta tämä runokatse täyttää samassa Runebergin runoilijalle asettaman vaatimuksen: se antaa meidän „syventyä äärettömyyteen“.

*

Tällä on ymmärtääkseni sanottu mikä on Erkon onnistuneimpien lyyrillisten tuotteiden salaisuus. Muoto on niissä kirkas ja läpikuultava, sointuva ja luja, mutta muodossa piilevä aate johtaa meidät äärettömyyteen — siihen äärettömyyteen jonka nimi on ihmissydän tahi ihmisyys.

Ja semmoiseen saavutukseen on Erkko voinut tulla sentähden että hän oli mies samalla kuin oli runoilija. Itse hän kirjoitti pari vuotta sitten:

„Olen hyvilläni siitä ettei ole tavattu minua kirjoituksissani pelkkien tunnelmien tuuliajolla ilman aatemaailman tähtitaivasta, jonka johdolla tahto peräsintä hoitaa, milloin aavistellen, milloin selkeästi tajuten. En voi tyytyä olemaan runoilija pyrkimättä samalla olemaan ja kasvamaan ihmisenä, koska jälkimmäinen, pyrkiessään omaan tarkoitukseensa, samalla kannattaa edellistä, mutta sen ohessa pönkittää minua sisästä päin kestämään elämätä ja tuntuu minussa yhtä luonnolliselta kuin korressa pyrkimys luomaan kukostavaa tähkää tai hedelmää.“

Sen tähden, jos kohta hän alotti ensimmäisen runokokoelmansa runolla *Kun vaan laulaa saan,* niin oli samassa kirjassa myöskin runo *Taistele.* Mutta se taistelu, johon hän kehoittaa, ei ole ainoastaan ulkonainen, vaan myöskin ja etenkin sisäinen:

Jos rumat henget raivoten ryöstää,
tahtoen surmaan sielusi syöstää,
taistele vaan!
Taistelu sankarin voittohon vie,
taistelun kautta on taivahan tie:
taistele vaan!

Ja sen päämääränkin, johon taistelu tuli tähdätä, on hän jo ensimmäisessä runokokoelmassaan lausunut sanoilla:

Oi jos oisit, sydämeni,
raitis kuni uusi oras,
puhdas kuni kehdon lapsi,
kirkas kuni lähteen silmä —
niin jos oisit, sydämeni!

Jos taas kysymme millä keinoilla tämä päämäärä on saavutettava, niin tapaamme *Taistele* runon jälkeen *Palkattoman palkka* nimisen, jossa loppu kuuluu näin:

Työn ja kunnon,
jalon tunnon
oma on taivas verraton.

Ja kun toisen kokoelman *Manaus* nimisessä loppurunossa ensin on laulettu niitä vastaan, jotka etsivät „kumarrusten kunniaa“, jotka „vieraan jalkapohjia nuoleevat raukkoina, kuin ruotuvaivaiset“, niin taas runo loppuu tähän:

Työ olkoon ansiomme vaan,
työ kunniallinen!
Jos nostetaan tai poljetaan,
on onni synnyinmaan
työmm' alku, loppu sen.

*

Työtä tarjosikin se elämä, joka avautui Erkolle kun oli seminaarista päässyt. Itse on hän tätä elämää lyhyin piirtein kuvaillut jatkaen samaa kirjettä, josta äsken mainittu lauselma on otettu.

„Pelkissä tunnelmissa ajalehtimista vastaan olen suoranaisesti taistellut Ulla-lauluissa. — Kenties se ei ole onnistunut. Kenties se on liian viileätä ja järkiperäistä. Siihenkin tapaa luonnolliset syynsä niissä oloissa, joiden läpi minä olen kehittynyt. Parikymmentä vuotta väsyttävää koulutyötä 5—6 tuntia päivässä siinä iässä, jolloin nykyiset kirjailijat nuoruuttaan purkavat ja täysmiehen töitä suorittavat — sillä he halveksivat tuota jokapäiväistä kuulutonta ponnistelua, jota ei suosiohuudot palkitse! — Ympärillä arkipäiväisin porvarillisuus, kaikessa ystävyydessä tosin. Minut kiskotaan laulamaan heräävälle kansallistunnolle juhlahetkiä, kirjoittamaan seuralehteä, toimittamaan paikkakunnan lehteä, astua heräävän työväen hommia johtamaan, lyseoin ja tyttökoulujen perustamiskokouksiin ja niiden juhlavirsiä tekemään. Sitte vuosikerta kirjallista lehteä Ilmiötä. Viedään johtamaan porvarinuorison puheharjoituksia y. m. y. m. Kesällä, lupa-aikoina olin uupunut, olisi pitänyt koota luonnossa voimia. Luonto voimisti, mutta se viehätti minut runottareni pariin. Laihat antimet laihtuneen parissa. Sellaisena kesänä kuitenkin muiden muassa syntyi „Kansalaislaulu“. Niin kului vuosia, sillä veljieni avustaminen sitoi minua, kunnes „Havaittuani“ 1886 minut herätti ja „Tietäjä“ 1887 ajoi sisäisesti pakottaen minut pois koulunistuimelta. Sellaisia käskyjä pidin ja pidän vieläkin jumalallisina. Minä

tottelin, mutta vähän päästä palautti leipähuolet minut jälleen kateederiin. Vähän väliä tässä touhussa ja henkisessä hajanaisuudessa ruumiillisestikin sairastuin. Aineellisen ja tietopuolisen puutteen tunto alati mielessäni, kun ajattelin yksinomaan kirjalliselle työlle antautua. Vieraat kielet ja ulkomaan matkat vasta täysikäisenä miehenä. Ja kirjailijavapaus vasta 43 vuoden ikäiselle, kulutetulle koulumestarille — 800 mkan eläkkeellä. Mennäppä sillä sitte lyyrikkona elämään ja kirjailemaan! Minä eksyinkin raatimieheksi ja kontrollööriksi, kunnes huomasin siinäkin erehtyneeni. Käkisalmi minua neuvoi ja Tampere viimeisteli, että osasin palata lestilleni. Mutta sellainen elämä antaa aatteita enemmän kuin luomisvoimia. Jokainen aate olisi pitänyt pilkahtaessaan lämpimältä valaa muotoon. Jokainen ikäkausi olisi pitänyt saada rauhallisessa ja ravitsevassa ruokamullassa kantaa omat kukkansa. Nyt minä olen kuin vanha omenapuu puutarhassani tänä kesänä: siinä oli niin tuuheasti kukkia, ettei se jaksanut niitä kehittää täyskasvuisiksi omenoiksi. Kussakin iässä on taiteilijalla niinkuin kirjailijallakin omanlainen tuotantonsa, joka pitäisi aikanaan päästä taiteellisiin muotoihin. Mutta minä olen ollut liian herkkä kevättemperamenti, jota kansamme varhaiset kevätolot ovat repineet ja hajottaneet. Senvuoksi runoissanikin tuntuu, että passadituulien välillä on käynyt kylmiä viimoja — joka tuulella piti purjehtia. Kysyttiin paljon ja laulajoita oli vähän ja ihmistä kansassaan laulaja luuli palvelevansa. Hautomisaika oli lyhyt ja linnuille kasvoi liian vähän untuvia. Mutta vika on vika enkä siitä selitellen tahdo töitäni puhdistaa. Hyvä on sittekin tuntea syyt tulevien kirjailijapolvien varaksi. He ovatkin jo onnellisempia, kun voivat olla yksinomaan kirjailijoita, vaikka silläkin on tuotteihin nähden varjopuolensa."

*

Muitten Erkon samansuuntaisten lauselmien johdosta on säälitelty hänen ja yleiseen kirjailijain kohtaloa Suomessa, heidän kun täytyy leipähuolien pakoittamina usein jäädä oikein kehittämättä kirjailijalahjojaan. Mutta niinkuin nähdään Erkko ei ehdottomasti hylkää „jokapäiväistä kuulutonta ponnistelua". Pääsyynä siihen ettei lyyrikkona tullut siksi mitä olisi toivonut pitää hän sitä seikkaa että

„kysyttiin paljon ja laulajoita oli vähän ja ihmistä kansassaan laulaja luuli palvelevansa".

Siinä juuri se mikä on painanut ja rasittanut monen muunkin Erkon aikalaisen mieltä. Kansalliset tehtävämme ovat olleet niin laajat, vaatineet niin paljon voimia, ja työntekijöitä on ollut niin vähän, että hyvin harva on voinut keskittää ponnistuksensa siihen tehtävään jonka hän tuntee omaksensa. Eiköhän meillä ole monta tiedemiestäkin, jotka harjoittavat tiedettään samalla tapaa kuin minun aikaiseni ylioppilas opintojaan, hän kun kysymykseen: luetko sinä myös? vastasi: kyllä — joutohetkinä. Pirstaletyötä me kaikki olemme tuomitut tekemään ja ihmispirstaleiksi me jäämme — hyvä ainakin jos edes „palvelemme ihmistä kansassamme" emmekä, puoluemiehinä, petoa.

Ihmeteltävä on siis että näissä oloissa joku kuitenkin niin tarmokkaasti pyrkii sisäiseen eheyteen kuin Erkko teki. Ja kun kerran tämä pyrkimys oli olemassa, niin näyttää siltä kuin juuri ne olot, joissa hän eli, olisivat olleet omiansa edistämään sen ohjelman toteuttamista, jonka hän ihmisenä oli itselleen asettanut.

„Raitis kuni uusi oras" oli hänen runottarensa sydän jo alusta pitäen sentähden että Erkko, samoin kuin Runebergkin, luonnosta ammensi iloa ja sopusointua. Sen todistaa jo *Paimenelta* sarja, mutta Viipurinkin ajalta samoin *Paimenet* ja *Kesäpoimintoja*. Kuinka likelle Erkko viimeksi mainitussakin sarjassa tulee Runebergia, sen voi huomata jokainen joka vertaa *Sopua luonnossa* Runebergin *Kukka*-runoon. — Ja vielä lujemmin hän liittyi luontoon kun kaupunkilaiselämä näytti hänelle sen vastakohdan, kieroon joutunutta kultuuria *(Matkakuvia)*.

„Puhtaana kuin kehdon lapsi" pysyi hänen runottarensa sekä tuon sopusoinnun tavoittelemisessa että myöskin Erkon jokapäiväisen työn kautta. Tämä työ esiintyi varmaan hänelle aatteen palveluksena, saman aatteen, jota jo koulun ulkopuolellakin ruvettiin yhä innokkaammin harrastamaan: kansallisen valistuksen aatteen. Mutta koska hän samassa pyrki kehittämään ihmistä, niin tämä valistustyö oli samassa hänestä ihmiskunnan, ihmisyyden palvelemista.

Lukekaa esim. hänen runonsa *Viipurin Suomalaisen lyseon perustamiskokouksessa* (1879).

„Kansallinen aate“ on Luojan, rakkauden luoma, hengenmahti,

kansan itsetunto on, jok' ohjaa
kansakunnan omast' itsestänsä
etsimään ja kasvattamaan suurta,
korkeaa ja arvon-ansioista,
omituista, mutta ihmiskunnan
ihailuksi, elinrakenteeksi,
palvellen näin kukin kulmallansa
ihmiskunnan suurta tornintyötä,
taivahasen ylttyväistä kerran:
sivistystä suuren ihmissuvun.

„Ihmissukua“ palvellen tuli Erkon runotar „puhtaaksi kuin kehdon lapsi“. Ja valoa, edistystä palvellen sekä vaatien

Nöyristy, ihminen,
liittäy Luojahas,
mainehes, kunnias
unhoittaen!

liittyy hän taas likeisesti siihen katsantotapaan, jota Topelius aikaisemmin oli edustanut. (Vrt. Valvoja 1891 s. 111).

Mutta raittiina ja puhtaana Erkon runotar lopuksi pyrki olemaan myöskin „kirkas kuni lähteen silmä“. Ja tätä pyrkimystä edisti varmaan monessa kohden runoilijan asema Viipurissa.

Johtaessaan koulua, joka oli ulkopuolella virallista järjestelmää, Erkko arvattavasti sai toimia verrattain itsenäisesti. Kansallisessa herätystyössä hänellä samaten omasta kertomuksestaan päättäen oli tavallansa johtava asema. Ja tutustuttuaan eri kansankerrosten aatteellisiin yhtä hyvin kuin aineellisiinkin pyrintöihin hän jo oli koko kansan puolesta laulanut tuon mahtavan edistyksen ja tasa-arvoisuuden hymnin, *Kansalaislaulun* (1883).

Sen tähden hän pyrkiesssään omasta puolestaan hajanaisuudesta eheyteen myöskin samassa runoilijan silmällä huomasi ja runoilijan sydämellä tunsi että edistyksen pohjaksi yhtä hyvin kuin yksilön sisäiseksi tueksi tarvittiin johdonmukainen, elävä mutta

valistunut, edistyskykenevä maailmankatsomus. Sentähden hän „elämän totuutta etsi“.

Näin syntyi ensin *Havaittuani*, jossa hän omasta puolestaan lausuu vapautuvansa siitä uskosta jonka ydin on pelko.

Siis auki hengen kahlehet,
vapaaksi pääskää sydämet,
Jumalan kevät koittaa!
On totuus vapahduksemme
ja rakkaus on voimamme —
tää usko kaikki voittaa.

Mutta samassa hän tunnustaa:

En itse, vaan Isä minussa
on hyvän alkuna, voittona.

Näin saavutettu henkinen itsenäisyys joutuu kuitenkin helposti ristiriitaan ihmisten alhaisempien pyrkimysten kanssa, ja traagilliseksi voi silloin vapautuneen asema käydä, hänen kun samassa täytyy taistella omaa itseänsä vastaan, jollei hän voi kokonaan antautua totuuden käskyn alaiseksi.

Siitä kertoo *Tietäjä*. Kuinka kysymys siinä vielä käsitetään personalliseksi, vaikka samassa kansoja ja ihmiskuntaa koskevaksi, näkyy esipuheesta, jossa tekijä sanoo että hänen täytyi muodostaa tämä teos „ellen tahtonut tehdä henkistä itsemurhaa“.

Mutta omasta persoonastaan hän kertomuksessa *Uskovainen* siirtyy kansaansa. Tässäkin on esipuhe, jossa sanotaan:

„Varsinkin meidän pienissä oloissa, ilman ulkonaista valtiollista elämää, kääntyy kansan mieli sisäistä maailmaansa tutkimaan. Edes tuolla ahtaalla alalla tahtoo se taistella itselleen toimintaoikeuden ja kehittymisvapauden. Niin johtuu pieni kansa aivan omalle urallen: henkisen voiman ja suuruuden tielle. Ainoa mikä sille on mahdollinen. Katalaa on yrittää tätäkin pyrkimystä pakkokeinoilla kuristaa — se on murhanyritys kansan henkistä omantakeisuutta vastaan.

Sitä se on senkin enemmän, koska uskonnollista elämää vainotessa vahingoitetaan kansan muutakin henkistä edistystä. Sillä uskonnolliset liikkeet ovat se käypä seko, se taiteeseen ja runouteen

johtava välikanta, jossa hengen parhaimmat pyrinnöt epämääräisinä temmeltävät. Taiteessa samat hengen pyrkimykset luovat itselleen muotoja ja rajaviivoja, siirtävät äärettömyyden kehien sisälle ja pyrkivät selväpiirteisiksi ja käsitettäviksi. Tässä seuraava kertomuskin on sellainen yritys."

Näistä sanoista huomaamme selvästi kuinka runoilija katsoo velvollisuudekseen syventyä kansansa käsitystapaan kehittääksensä sitä suurempaan selvyyteen, puhtauteen ja sopusointuun. Ja tämä tapahtui juuri samaan aikaan kun „realistinen" suunta kirjallisuudessamme asetti „vanhan" ja „uuden" katsantotavan mitä räikeimpään ristiriitaisuuteen toisiinsa.

Tosin saattaisi sanoa että Uskovainen tavallaan kuuluu juuri tuohon realistiseen suuntaan. Kertomis- ja sanontatapa poikkeavat jyrkästi siitä mitä ennen olemme Erkon teoksissa, Kotoisissa tarinoissakin, tavanneet, tyyliä ei juuri sovi vaatia realistisemmaksi. Mutta omituista tietä on Erkko joutunut semmoista tyyliä käyttämään. Hän antaa kansan miehen itse kertoa elämänvaiheensa, ja kun nämä ovat olleet hyvinkin kirjavia, niin onkin luonnollista että kertomistapa on sen mukaista. Mutta samassa kertominen on niin asiallinen, ettei juuri siinä voida huomata mitään semmoista lyyrillistä taipumusta tunnelmien laajempaan kuvailemiseen, johon varsinaiset realistitkin niin usein antautuivat. Sanalla sanoen: tekijä on niin hyvin aiheen kuin muodon puolesta alistunut kansansa palvelijaksi.

Ja tulos, johon kertomus johtaa, on sekin kansanomainen. Mekaanis-materialistinen maailmankatsomus hyljätään ehdottomasti, mutta nähtävästi tekijän omat mielipiteet esiintyvät näissä Karuliinan sanoissa:

„Isä rakastaa yhtä rajattomasti jokaista. Hän rakastaa meissä ja meitä, koska hän asuu meissä. Sillä jokaisessa meissä asuu Jumala ja ihminen. Jumala, joka kesyttää, nostaa ja vapahtaa, ja ihminen, joka milloin villisti vastustaa Jumalan vaikutusta, milloin antautuu sille ja niin kesittyy, vapahtuu ja kirkastuu. Mutta ainoastaan vapaa, omasta vakuutuksesta antautuminen on Jumalan silmissä otollinen. Sillä hän ei voi tahtoa orjia, koska hän itse on kaiken

vapaudessa kehittyvän elämän alku. Ainoastaan kesyttömyys tuottaa orjuutta ja alaikäisyys sitoo."

Nämä periaatteet kertomuksen sankari omaksuukin, ja kun hän ennen on kuulunut hihhulien seuraan, niin hän kerran seurassa selitti „että koko elämä on uskontoa: väärää, jos luotamme vääryyteen, oikeaa, jos antaumme oikealle ja hyvälle — kaikki rehellinen työ ja toimi on Jumalan palvelusta — jokainen oikea ja totuuteen pyrkivä ajatus on jumalinen ajatus — jokainen mieli, joka vihaa pahuutta ja vääryyttä, mutta rakastaa hyvyyttä ja oikeutta, on jumalinen mieli; koska kaikkia näitä ainoastaan Jumala ihmisessä vaikuttaa.

Mutta se puhe ei miellyttänyt hihhulien johtajia. He ärtyivät pahasti ja tuomitsivat minut Jumalan hylkiöksi niinkuin minäkin ennen olin muita tuominnut."

Vielä kerran, ja nyt runoilijan korkeimpaan tehtävään katsoen, huomaamme kuinka Erkko yhtyy edelliseen kirjalliseen kehitykseemme. Sillä tämä uskontunnustus ei ole muuta kuin Franzénin ja Runebergin uskontoa, mutta samassa se aivan varmaan on täyskristillistä uskontoa. Franzén ja Runeberg tulivat tälle kannalle ikään kuin ylhäältä päin: heitä ei tyydyttänyt heidän aikansa järkiperäinen mutta kylmä filosofia. Erkko tuli siihen alhaalta päin, puhdistamalla, kirkastamalla kansassa elävät uskonnolliset käsitteet. Mutta juuri näin ollen voimme olla varmat siitä että tämä runoilijaimme valistunut kristinusko on se kanta, jota meillä saattaa sanoa todellisesti kansalliseksi, se jolle henkinen tulevaisuutemme on rakennettava.

*

Nyt oli siis Erkon runotar jo „kirkaskin kuin lähteen silmä". Ja nyt oli runoilija valmis luomaan *Ainon* ja *Kullervon.*

Että Aino seurasi Uskovaista, se todistaa oikeaksi mitä äsken sanottiin jälkimäisen realistisesta muodosta: aine on sitä vaatinut, mutta ei tekijän persoonallinen taipumus. Sillä Aino ei ainoastaan liity muotonsa puolesta täydellisesti tekijän edelliseen runouteen, vaan draama kun onkin, se kuitenkin uhkuu mitä hienointa lyrikkaa.

Luonnollista, sillä niinkuin ennen olen osoittanut (Valvoja 1893, s. 174), on Aino oikeastaan runoilijan tragedia, Väinö on sen oikea

sankari. Tämän sisällyksensä puolesta taas näytelmä on Uskovaisen jatkona. Sillä Väinössäkin „asuu Jumala ja ihminen“. Hän edustaa korkeampaa viljelysastetta kuin Joukolan väki, ja samassa hän edustaa valoa, vapautta, runoa ja „ylhäistä lemmen intoa“. Mutta hänessä on ihminenkin: hän tahtoo mieskohtaista onnea, ja yhteiskunnallisen tarkoituksen vuoksi, saadaksensa aikaan tukevan liiton Joukolan ja Suvantolan välillä, hän ottaa Ainon lunnaaksi ja sortaa siten hänen personallisuuttaan, pettää vapauden asian, jota hänen olisi ollut ajaminen. Vasta Ainon kadotettuaan tulee hän kansansa oikeaksi sankariksi, sillä nyt hän on antanut alttiiksi mitä hänellä on ollut rakkahinta. Sen tehtyään hän voi vapautettuna sanoa:

Kansa, nyt olen omasi!
Kuun hopeat, päivän kullat
ovat onnemme unelmat,
haihtuvaiset, vaihtuvaiset.
Viljelyksen yhteistyöhön
rientäkäämme yhteisvoimin!

Ja kansa vastaa:

Yhteistyöhön yhteisvoimin!

Tämä aate personallisen onnen uhrautumisesta on sekin jo Fjalarin kautta kotiutunut runouteemme. Mutta ei sentään armon vuonna 1893 liene tässä maassa ollut monta jotka olisivat tahtoneet tämän opin tunnustaa. Vaativathan puolueet niin paljon kuin mahdollista toisiltaan, mutta eivät tahtoneet mitään toisillensa antaa. Hyvin kuvaavaa on jo se, että Ainon loppusäe pian muutettiin, niinkuin „lentäville sanoille“ usein tapahtuu. Kun runoilija oli antanut yhteistyölle etusijan, niin useimmat päinvastoin käyttivät muotoa „yhteisvoimin yhteistyöhön“ — omat voimat ensin, tarkoitus sitten!

Tuntuu siis melkein siltä kuin olisi runoilija puhunut omassa nimessäänkin antaessaan Väinön lausua:

Koko luonto on minussa
etsinyt edustajansa.
Muissa löydän vaan muruja,

osan siellä, toisen täällä.
Muut osiksi oivaltavat,
yksi ymmärtää minua
kokonani, kaikkineni:
se on Luonnotar emoni.

Varmaa ainakin on että *Kullervossa* runoilija ja „luonnon murtuneet muruset“, toisin sanoen „yleisen mielipiteen“ edustajat esiintyvät täydessä ristiriidassa toisiinsa.

Kullervo seuraa Ainoa samoin kuin Salamiinin kuninkaat Fjalaria: kysymys uhrautumisesta johtaa kysymykseen heikomman oikeudesta, sillä uhrautunut ymmärtää kovaosaisten kohtaloa ja tunteita. Mutta sitä ei 1890-luvun johtomiehet ymmärtäneet, he kun eivät tahtoneet uhrautua, vaan sen sijaan tahtoivat hallita ja hyötyä.

Väinö, runoilija, hän ymmärtää mihin uusi aika pyrkii. Hänen neuvonsa on että orjaa on kohdeltava lempeästi:

Sade lämmin, päivä hellä
pehmittää kivenkin voivat.

Ja tämän neuvon noudattaminen olisi parhaiten naisen tehtävä, sillä, sanoo Väinö Ilvolle, Ilmarin emännälle:

Niin perustat naisen vallan,
lempeän ja rauhallisen,
urosten ohella uuden
vallan, hellän ja vapaan,
ettei orjan kahle paina
eikä ontuen edisty
täst'edes Kalevan kansa,
vaan vakailla askelilla,
kun nainen osansa tuopi
työn yhteisen vainiolle.

Mutta eikö moni nainenkin silloin — samoin kuin kaikki valta- ja hyötypolitikoitsijat — olisi ollut valmis vastaamaan runoilijan neuvoon Ilvon sanoilla:

Toivoa, suloa soitat,
kirkkautta, korkeutta —
mut todellisuus, elämä,
hyöty — unhottuvat aivan.
Leivon laulust' ei eletä,
ei kaunis ajatus ruoki,
työtä tarvitsen väeltä!
Mut orjan masennan ensin,
sitten armoa ojennan.

Sillä siihen aikaan julistettiin korkeimpana valtioviisautena että yhteiskunnan asiat oli ratkaistava „kylmällä järjellä", eikä sydämellä, ja kylmä järki sanoi muun muassa tärkeimmän eroituksen ihmisen ja apinan välillä olevan siinä, että edellinen kokoelee pääomaa, jälkimmäinen ei.

Vieläpä nekin, joissa ehkä sydän puhui vähän selvemmin, olivat useimmiten sitä mieltä että muutamat luokat olivat luodut hallitsemaan, toiset tottelemaan. Että kaikilla oli yhteinen asia puolustettavana, sitä harva oivalsi. Niin Erkon näytelmässä itse Väinökin kyllä tunnustaa että Kullervosta olisi oiva soturi Lappia vastaan;

mut ei orjasta apua
vapauden vainiolla.

Mutta runoilijan silmä näki mitä sokeat politikoitsijat eivät huomanneet. Tämmöisestä katsantotavasta on johdonmukaisena seurauksena että Kullervo lausuu:

Kaikki vierast' on minulle.
Miss' ovat minun etuni,
oikeuteni, osani?
Se omani, minkä ryöstän.
En omista itseäni,
jollen ryöstäy vapaaksi
painosta pohattavallan.

Yhteisonnestakaan hän siis ei tahdo tietää mitään. Ja luonnollista on silloin että toinen orja sanoo:

Ovat liitossa isoiset
köyhiä kuristamassa.
Vastaliitto laittakaamme,
pato vahva, sulku suuri
avuksi osattomille.

Mutta orja on runoilijan mielestä jokainen joka ei ole sisäisesti itsenäinen. Sentähden Väinö sanookin:

Joukossa vapaitten miesten
joka pää on päällikkönä,
hilliten omat himonsa
voiton yhteisen eduksi,
tajuten joka taholla
tehtävänsä toimevasti —
toisin orjien oloissa.

Sillä:

Ei luonnossa kahta kasva
samanluontoista, näköistä;
kuinka kaikille sopisi
samat ohjat, yksi vitsa?

Tämä on runoilijan vastaus siihen oppiin, jota häikäilemättä tähän aikaan saarnattiin: että yksilön tulee alistua, „mukautua" puolueensa enemmistön mielipiteiden alle.

Eikö nyt jokaisen täydy tunnustaa että sydämen mies ymmärsi aikansa luonteen paremmin kuin „kylmän järjen" sankarit? Puhumattakaan siitä että sisäinen yhteiskunnallinen kehityksemme on käynyt juuri sitä tietä jota runoilija ennusti, kuka ei nyt näe, että tuo oppi „mukautumisesta" puolueen tahdon alle johdonmukaisesti vei mukautumiseen sortovallan alle?

*

Kun siis sortovuodet tulivat, kun useimmat joko eivät tietäneet mihin suuntaan oli ohjaaminen, taikka olivat epätoivoon joutumaisillaan, niin Erkko oli selvillä siitä että oli yhä edelleen, vaan yhä

innokkaammin seurattava ihmisyyden lippua. Siinä pelastus, siinä vapautus.

Yksityiseen kansalaiseen nähden hän 1903 *Vapaudesta* laulaa:

Jos vapautesi vaikk' olisi suuri
kuin meren oikkuisten aaltojen,
niin elämän aatetta vailla
sin' olisit mieletön lastunen.

Mut vaikka raskaissa kahleiss' oisit,
kun totuuden tiedät ja oikein teet,
niin lohdutusta ja voimaa tunnet,
vaikk' uhkaa aallot ja pauanteet.

Aivan johdonmukaisesti Erkko siis kerta toisensa perästä muistuttaa että Suomella on oikeutensa yksilönä ihmiskunnassa, samoin kuin henkilöllä on oikeutensa yksilönä yhteiskunnassa. Mutta ainoastaan yhdellä ehdolla: että ihmiskunta ja ihmisyys yksilön kautta siveellisesti hyötyy. Sentähden hän nyt ei vain muistuta parempiosaisille heidän velvollisuuksiaan kovan onnen lapsia kohtaan, vaan hän antaa *Pohjolan häissä* Ilmarin julistaa tämän ohjelman:

Jäsenemmekin alati
toisiansa palvelevat,
toinen toista ei hyleksi.
Kansako tekisi toisin?
Jokainen jokaista varten
työtä tehkäämme tulessa!

Ja Väinö vastaa:

Työtä väljässä valossa.
Runottaret, laulun immet,
valvokaa valon etuja!
Siitä puhkeaa vapaus
kuin kevät povelta päivän.

Mutta taas huomaamme kuinka runoilija näkee loitommalle kuin suurin osa kansasta voi häntä seurata. Ja tunne siitä rasit-

taa välistä häntä. Maailma on hänestä 1903 *Hulluuden kaaos,* ja hän kysyy:

Raakuus, hulluuden kaaos,
vielä on valloillaan;
viljelty mieli, oi milloin
tahtona ohjaat maan?

Jopa hän samana vuonna innostuu huutamaan *Eksyttäjille:*

Totuus, oikeus heill' on suussa,
kukkuessa leipäpuussa: —
totuuden he vatsaan syövät,
vääryydelle työnsä myövät.

Eksyttäjät, tehkää luku!
huutaa kerran uusi suku.
Täynnä tuskaa, häpeätä
muistelee se aikaa tätä.

Mutta hän lopettaa kuitenkin runonsa näin:

Uusi polvi, anteeks' anna,
kehnot kilvet hautaan kanna!
Olkoon oman rintas usko
sulle toivon aamurusko!

Tehkäämme me samoin: säälikäämme pikemmin kuin moitimme niitä jotka vielä nytkin, kuuroina uuden ajan ja ihmisyyden äänille, julistavat eksyttävää oppiansa hyöty- ja valtapolitiikasta, vähemmistön ja yksilöiden sortamisesta.

*

Mutta uusi tahi uudistunut polvikin, onko se antanut runoilijalleen sen tunnustuksen, jonka hänelle olisi pitänyt tulla?

Ymmärtääkö tämä polvi mitä se merkitsee, että runoilija tuntee mitä kansan sydämessä sykkii? Tajutaanko, että kansan sydän sykkii ikuisia aatteita? Oivalletaanko minkä suurtyön se runoilija on suorittanut, joka on nämä aatteet selvittänyt? Käsitetäänkö mikä voima täytyy olla runossa jossa yhtyy kansan kaukainen muinai-

suus, kansan korkeimman sivistyksen johtavat periaatteet ja nykyisyyden jaloimmat pyrinnöt — ja kaikki tämä tosikansallisessa muodossa, jopa niinkin että ikivanhasta supisuomalaisesta runomuodosta on luotu jotakin samalla uutta, uusia runollisia tarpeitamme varten? Tunnetaanko ja tunnustetaanko, että tässä on kuin onkin „suomalainen renässansi“, tässä on Kalevalaa ja Raamattua, mutta tässä on samassa jatkoa edelliseen henkiseen kehitykseemme? Joko siis ollaan selvillä siitä, ettei meidän enää tarvitse valita „suomalaisen“ ja „ruotsalaisen“ sivistyksen välillä, sillä ne ovat yhtä; meidän on valitseminen vain sivistyksen ja raakuuden välillä.

Mutta sivistyksen, tosikansallisen niinkuin tosi-inhimillisen sivistyksen lippua seuraa, raakuuden voittaa ainoastaan se, joka itsenäisesti pyrkii omassa sielussaan raitistumaan, puhdistumaan ja kirkastumaan. Vasta silloin tuntee „viljelty mieli“ mitä kansan ja ihmisyyden sydämessä sykkii, ja vasta silloin se tuntee omassa sydämessään heräävän sen rakkauden, joka yksin voi toteuttaa uuden ajan tunnussanan: jokainen jokaista varten.

Katkeralta tuntuu nyt, kun runoilija on poissa, että kansa niin vähän on häntä seurannut sivistyksen tielle. Mutta tämä on kuin onkin kaikkialla suuren runoilijan kohtalo. Kaukosilmä kun on, hän elää tulevaisuudessa, jonne vain harvat pystyvät häntä seuraamaan. Mutta jos siis nykyisyyden ristiriidat hänen sydäntänsä raastavatkin, niin kansan sydän hänessä taas sykkii uutta luottamusta. Saattaisi suuren runoilijan elämästä Erkon tapaan sanoa·

Missä sydän,
siellä särkymys,
missä toive,
siellä pettymys,
missä murhe,
siellä lohdutus.

Valfrid Vasenius.

J. H. Erkon viimeinen kirje Valvojan toimitukselle.

Vuoden vaihteessa 1905—06.

Ystävyyttään Valvojaa kohtaan J. H. Erkko osoitti silläkin että hän erittäinkin vuoden vaihteissa lähetti toimitukselle tervehdyksensä ja kehoituksensa. Eräs tällainen tervehdys on ennen ollut Valvojassa julaistuna (Valvoja 1901, s. 162); se saapui toimitukselle Valvojan täyttäessä 20 vuotta. Tässä tervehdyksessä, joka oli runomitalla kirjoitettu, oli m. m. seuraavat Erkon katsantotapoja kuvaavat säkeet:

»Elä etsi onneasi
Mielin kielin kirjoitellen,
Etsi ennen oikeutta
Tietehen teräkaluilla,
Puhu suusi puhtahaksi
Tunnolla totuuden miehen »

Tässä julkaisemme sen tervehdyksen, jonka Erkko viime vuodenvaihteessa aikakauskirjamme toimitukselle lähetti.

K. Valvojan toimitukselle

Helsingissä.

Siitä asti kuin Valvoja on ilmestynyt, olen oppivaisena lukijana sitä kunnioituksella seurannut. Olen sille siis suuressa kiitollisuuden velassa. Mutta erittäin kuutena viime vuonna on se perustuslaillisen kantansa vuoksi tullut minulle entistä rakkaammaksi. Useammiten on Spectator ajan painavimmissa kysymyksissä tulkinnut minunkin sydämeni ajatuksia. Ja totuus lausuttuna on valloittava voima samalla kuin se keventää jokaisen totuuden rakastajan mieltä ja lisää voiton varmuutta. Näistä ja muista yhä monitahkoisemmista ajan kysymysten kirkastuksista pyydän lausua arvoisalle Valvojan Toimitukselle vilpittömät kiitokseni samalla kuin lämpimästi toivotan lehdelle nyt alkaneella vapauden valoisammalla ajalla kasvavaa menestystä palvellessaan yhä monihaaraisempia valistuksen, tieteen ja isänmaan asioita.

Kiittäen ja kunnioittaen Teidän

J. H. Erkko.

Tuusulassa $^{31}/_{12}$ 1905.

Kaksi J. H. Erkon runoa.

Tätä Valvojan numeroa varten sai Valvojan toimitus runoilijalta hänen eläessään ne kaksi runoa, jotka nyt julkaisemme. Toisen niistä »Hymni» lähetti Erkko toimitukselle viimeisenä päivänä, jona hän eli, kertoen samassa innostuneesti että hänellä oli toivo saada se piakkoin sävelletyksi. Koska tämä runo satunnaista tietä on joutunut sanomalehden julkaistavaksi, ennenkuin Valvoja sen ehti saada palstoilleen, julkaisemme sen painettuna jäljitelmänä tekijän meille lähettämän käsikirjoituksen mukaan.

Sinä.

Kaikki me sen tunnustimme,
Kaikki oltiin yhtä mieltä.
Muut me siitä juttelimme,
Sinä tuskin käytit kieltä.

Aatokseksi teki työtä,
Sydämesi kuumennusta,
Mielen, innon, tahdon myötä
Käden varman vahvistusta.

Ääneti kuin seinään vaaja
Tahtos pyrki tarkoitukseen.
Harhaan eksyy joukko laaja,
Sun ei liepees tartu ukseen.

Teitkö oikein vaiko väärin?
Mitä tahdoit, kansa tahtoi.
Lain täytit täysin määrin,
Niinkuin ihmisvoima mahtoi.

Yli ihmisenkin täytit: —
Muut ne mietti etujansa,
Sinä sankartyösi näytit,
Itses kaasit — voitti kansa.

Puolest' oikeuden kostit,
Niinkuin toivoi kansakunta,
Lain voiman maahan nostit —
Nuku onnellista unta!

Herää sitten kuin tää kansa
Oikeuttaan joukoin valvoo:
Töissään muistaa Jumalansa
Eikä, kuin nyt, jouten palvoo.

Talvella 1904—1905. J. H. Erkko.

Pet
~~Kans~~
Särky
Kahle
Sydän
Mett
Kiitos
Niinkun
Kiitos
Niinkun
Näkdä
Miele
Sydämi
Kasvaa
~~Hosee~~, ~~H~~
Totuus
Ajat (K
Koko
Laikot
Kausa
Vapaud
Kiito
~~Kaaka~~
Vapau

Kirjoitella

Muistelma.

Erkko on poissa!

Hänen mukanansa on kadonnut taas yksi, joka alituisesti minun mieleeni palautti jo kauan sitten mennyttä aikaa. Hän elävästi loihti silmieni eteen ajanjakson, joka aina on pysyvä kirkkaimpana ja kauneimpana elämässäni. Hän oli kuin rengas siinä ketjussa, joka yhdistää elämän eri ajanjaksot toisiinsa. Ja joka kerta kun joku rengas tästä ketjusta katkeaa, hiipii mieleen sanomaton tyhjyyden tunne.

Siitä on jo hyvin pitkä aika kuin näin hänet ensi kertaa. Eikä sekään voinut olla ensi kerta, vaikka ensi kerta, jolloin muistan nähneeni hänet. Hän oli käynyt usein minun kodissani ja kerran ollessani isäni kanssa Viipurissa joulua viettämässä hän tuli tervehtimään meitä. Se oli varmaan yhteiskouluaatteen ensimäisenä keväänä, sillä muistan, miten hän, meidän jäädessämme hetkeksi kahden kesken, alkoi innolla puhua yhteiskouluista ja kauhukseni tahtoi tietää, mitä neiti (joka todellakin oli varsin pieni neiti) arveli tästä uudesta suuresta aatteesta.

Hän oli siihen aikaan Wilken koulun johtaja. Isäni läksi käymään hänen luonansa ja otti minut mukanansa. Muistan kuin eilisen päivän, miten me astuimme hänen huoneeseensa, jonka maalaamatonta valkeaa lattiaa peitti kirjavat räsymatot ja jossa oli muutamia yksinkertaisia huonekaluja. Kirjoituspöytä paperien vallassa, puusohva pitkällä seinällä ja pieni pöytä peremmällä. Tuo pöytä veti heti huomioni puoleeni, sillä lattialla, sen jalan vieressä, oli vadilla juustonpala ja leivänmuruja. Rauhallisena ateriansa ääressä kyykötti pieni — hiiri. Se oli niin kesy kuin kissanpoikanen. Ja Erkko, joka huomasi minun ihastukseni, alkoi herttaisella tavallaan kertoa, miten se eräänä aamuna oli eksynyt hänen luoksensa ja miten hän oli ottanut sen turvatiksensa.

Vuosia myöhemmin, kun tapasin hänet, muistimme molemmat tuota pientä hiirtä, joka hetkeksi oli tuonut iloa hänen elämäänsä, joka oli tullut häneltä turvaa hakemaan. Ja usein myöhemminkin olen vaistomaisesti tullut tätä pientä tapausta ajatelleeksi, kun näin, miten hän kärsi yksinäisyydestänsä, miten hän olisi tarvinnut jotakuta, joka olisi kiintynyt häneen, jonka puolesta hän olisi saanut huolehtia.

Nyt hän ei kaipaa enää mitään — —

Mutta hänen mukanansa on taaskin yksi rengas katkennut siinä ketjussa, josta kohta ehkä ei enää ole ainoatakaan rengasta olemassa.

Helmi Setälä.

Mietteitä tulevasta sivistystyöstämme.

Kirjoittanut

G. MELANDER.

Kun nyt on kysymyksessä opetuksen täydellinen uudestaan järjestäminen Suomessa ja perustus siis on laskettava seuraavien vuosikymmenien sivistystyölle, niin on mielestäni syytä tuoda esille ne näkökohdat, jotka fysikan ja kemian opetuksen suhteen olisivat huomioon otettavat, etenkin nyt kun vaara on käsissä että nämät saisivat antaa tilaa muille mielestäni vähemmän tärkeille tieteille.

Kun nykyistä koululakiamme valmistettiin, oli kansamme juuri herännyt itsetietoisuuteen, ja tämän herätyksen olivat melkein yksinomaan humanistista sivistystä omistavat henkilöt aikaan saaneet. Harvalla, jos kenelläkään, oli siihen aikaan aavistusta siitä että Suomi tulevaisuudessa voisi kehittyä teollisuusmaaksi. Koskiemme arvoa ei tunnettu ja metsiemme käyttäminen oli vielä ensimäisesssä kehitystilassaan. Käsite energiasta oli fysikassakin hämärä tähän aikaan ja vielä enemmän sillä yleisöllä, joka ei omistanut fysikalisia tietoja. Kummako silloin että isänmaanystävät koettivat antaa sivistyksellemme niin humanistisen suunnan kuin mahdollista.

Tätä suuntaa on nyt vuosikymmenien kuluessa jatkettu ja humanistisen sivistyksen saaneet kansamme opettajat ovat kansallemme antaneet melkein yksinomaan humanistisia tietoja. Vihdoin on tultu siihen johtopäätökseen että Suomen kansalla muka onkin taipumusta yksinomaan humanistiseen sivistykseen ja kaikki harrastukset levittää kansaamme tietoja luonnonlaeista ovat turhia, kansamme luonnon vastaisia.

Meidän mielestämme ei vika ole kansassamme vaan sen opettajissa. Liikuttavia esimerkkejä on olemassa siitä innosta, jolla suomalainen vähäistenkin tietojen nojalla koettaa käyttää hyödykseen luonnonvoimia, kun hän vain on tilaisuudessa siihen. Niin on esim. eräs luonnonhistorian tutkija kertonut erämaan mylläristä muistaakseni Kajaanin tienoilla, jolla kaikki huoneet, tallista tupaan saakka, olivat valaistut sähkövalolla. Myllärin poika oli näet, ollessaan sähkötyössä Oulussa oppinut dynamokoneita käyttämään ja ostettuaan vanhan dynamokoneen

huokealla, yhdistänyt sen myllyn pyörään ja siten valaissut kaikki kotitalonsa rakennukset. Tämä olkoon vain yksi useistakin esimerkeistä. Syy siihen ettei tätä esimerkkiä enemmän ole seurattu, ei liene puuttuva halu kansassamme käyttää hyödyksensä tarjolla olevia luonnonvoimia, vaan useammalla taholla vallitseva täydellinen tiedottomuus siitä mitä luonnon voimat ovat ja miten ne vaikuttavat.

Yliopiston opettajana olen minä usein tullut tekemiseen noitten haaveilevien sielujen kanssa, joilta joku määrätty fysikalinen problemi vie päivän työn ja yön rauhan. Niitä on ollut virkamiehiä, ylioppilaita, koulupoikia ja kouluttamattomia kansan lapsia. Usein on koko tuuma perustunut mitä suurimpaan tietämättömyyteen luonnon perustuslakeihin nähden. On koetettu keksiä „ikiliikkujaa“ y. m. mahdottomia asioita. Mutta näitten ehdoitusten joukossa on ollut semmoisiakin, joitten ajatuksen juoksua on täytynyt ihailla, vaikka ajatustyö väärien perusteitten takia ei suinkaan ole johtanut toivottuun tulokseen. Millä ilon tunteella tämmöinen haaveilija vastaanottaa opetusta, joskin sen kautta koko hänen työnsä näyttäytyisi mitättömäksi, sen ymmärtää ainoastaan se, joka nuoruudessaan on samanlaisen kokemuksen läpi käynyt.

Luonnon voimien arvo on aikoja sitten ollut selvillä korkeammalla kehitysasteella olevilla kansoilla. Meillä ei ole syytä verrata olojamme suurimpiin teollisuusmaihin niinkuin Englantiin, Yhdysvaltoihin ja Saksaan. Lähimpänä vertauskohtana voi mielestämme tuoda esille Sweitsin, jonka olot monessa muussakin suhteessa muistuttavat oman maamme oloja.

Sweitsissä on kysymys siitä miten pieni kansa voi varustautua kestämään tulevaisuuden taistelua teollisuuden alalla jo kauan ollut vireillä ja yksimielisesti on siellä tultu siihen johtopäätökseen että paras ase tässä taistelussa on luonnonvoimain tarkka tunteminen. Tähän suuntaan on Sweitsin hallitus ja eduskunta jo vuosikymmenien kuluessa työskennellyt. Ne rahamäärät, jotka vuosittain uhrataan Sweitsissä fysikan ja kemian ynnä muitten teknillisten tieteitten opetukseen tuntuvat suomalaisen näkökannalta uskomattomilta. Kun allekirjoittanut v. 1892 hämmästyksellä katsoi Zürichin uutta fysikalista laboratoriota, joka on maksanut kaksi miljoonaa markkaa, sanoi laitoksen johtaja, professori Weber, vain katuvansa ettei hän pyytänyt kolmea miljoonaa, kun nuo kaksi miljoonaa aivan ilman vastustusta annettiin. Tämä on todellakin kuvaavaa Sweitsin sivistysrientojen suunnalle. Maassa, jossa köyhim-

mällä kansalaisella on vaikutusvaltaa kaikkiin hallitustoimiin, uhrataan vastaväitteettä kaksi miljoonaa fysikaliseen laboratorioon; sama summa kemialliseen laboratorioon, ja miljooneja on maksettu muitten käytännöllisten tieteitten kohottamiseksi. Sweitsiläinen tietää, että luonto on antanut hänen maalleen suuria aarteita koskien voimassa ja hän varustautuu käyttämään tätä voimaa.

Teollisuuden menestysehtojen kannalta voi Suomea hyvin verrata Sweitsiin, mutta mielestämme on Suomi tässä suhteessa edullisemmassa asemassa mitä itse luontoon tulee, kuin Sweitsi. Totta kyllä että Sweitsin koskissa on suuri määrä hevosvoimia enemmän kuin Suomen koskissa, mutta tämä vesivoima on aivan epätasainen. Ollen keväällä suunnattoman suuri vähenee se syksyllä ja talvella pieneksi murtoluvuksi siitä mitä se on vuoden edullisimpina aikoina. Tämmöinen voiman epätasaisuus tuottaa paljon vaikeuksia teollisuusalalla. Jos koko voima joka hetki on käytettävä, on tehdas varustettava kalleilla koneilla, joista vain pieni osa koko vuoden kuluessa voi olla käymässä. Tehtaan perustuskustannukset tulevat sen kautta niin suuriksi, ettei näin suunnattu yritys voi kannattaa. Tehdas on sentähden pääasiallisesti rakennetteva sille perustukselle että vain se kosken voima, joka talven aikaan on käytettävissä, otetaan huomioon. Toiselta puolen on Sweitsin koskien asema teollisuudelle sangen epäedullinen, koska ne ovat korkealla luoksepääsemättömissä paikoissa. Siellä uhkaavat kaikkia murtavat kevättulvat vuosittain tehtaita perikadolla, ja vuorimaissa tavalliset lumivyöryt ja maanrepeämät ovat jo teollisuudelle tehneet korvaamattomia vahinkoja.

Useissa suhteissa ovat Suomen kosket paljon edullisemmassa asemassa. Olkoon Sweitsillä paljon enemmän hevosvoimia käytettävinä kuin meillä, niin on meillä kuitenkin satoja tuhansia vielä käytettävissä. Pääsy meidän koskillemme on verrattuna Sweitsin koskiin erittäin helppo eivätkä meillä vuorimaissa huomioonotettavat vaarat uhkaa teollisuuttamme. — Yhtä edulliseksi Suomelle tulee vertaus jos tarkastetaan Norjan oloja.

Se on totta ettei meillä paitse metsiämme ole juuri mitään luonnollisia raaka-aineita tulevaa teollisuuttamme varten, mutta yhtä vähän on Sweitsillä tai Norjalla niitä. Verrattuina Sweitsiin olemme me kuitenkin siinä suhteessa edullisemmassa asemassa, että me omien satamiemme ja rannikkojemme kautta voimme olla vapaassa liikeyhteydessä koko kaup-

paa tekevän maailman kanssa, kun taas Sweitsin täytyy naapuriensa alueitten ylitse kuljettaa sekä raaka-aineensa että teollisuutensa tuotteet. Tämmöinen riippuvaisuus tekee Sweitsin teollisuudelle paljonkin vaikeuksia, joitten poistaminen ei ole maan hallituksen vallassa.

Kun Sweitsin kansa näissä oloissa uskaltaa suunnata sivistyksensä käytännölliseen suuntaan ja kehittyä teollisuuskansaksi, kuinka paljon suuremmalla syyllä meidän silloin tulee pitää käytännöllisten tieteitten niinkuin fysikan ja kemian opetusta silmällä. Kansamme velvollisuus on kehittyä siihen suuntaan että itse osaamme maassamme, joka muuten on karu ja rikkauksista köyhä, käyttää hyödyksemme koskiemme rikasta ja rikastuttavaa voimaa, ennenkuin vieras rahavalta saa kaikki koskemme haltuunsa.

Mutta koskien voiman käyttämiseen ei suinkaan kuulu yksinomaan tehtaitten perustaminen. Jos saatua voimaa käytetään huonon ja epäkäytännöllisen tavaran valmistukseen, niin kalliimpi mutta parempi ulkomaalainen tavara voi ennen pitkää anastaa markkinat omassakin maassamme ja vielä suuremmassa määrässä ulkomaalla kilpailla meidän tuotteittemme kanssa.

Koskien voimaa voimme vasta silloin oikein käyttää, kun omantakeisten keksintöjen kautta alituisesti parannamme teollisuutemme tuotteita ja siten voimme tarjota yhä parantuvaa tavaraa ulkomaan markkinoilla.

Kukoistavan teollisuuden perusehto on siis alituinen parannusten ja uudistusten keksiminen. Juuri tämä näkökohta on johtanut esim. Amerikan teollisuuden sen nykyiselle korkealle kannalle.

Kilpailu uusista ja taas uusista keksinnöistä nykyisessä teollisuudessa on johtanut huomioon, ettei insinööri, joka paperille piirustaa koneen, yksin ole ollut sen parantaja. Älykäs työmies, joka todellisuudessa valmistaa koneen tahi käyttää sitä teollisuudessa, voi yhtä helposti ja ehkä helpomminkin huomata koneen vaillinaisuuksia ja ehdoittaa parannuksia.

Työmiehen keksijäsilmän kehittämiseen keskittyy sentähden suuri osa aikakautemme suurteollisuuden harrastuksia. Jo työmiestä vastaanotettaessa tutkitaan hänen taipumuksiaan koneitten rakentamiseen. Hänelle annetaan monimutkainen kone purettavaksi, ja kun hän on jokaisen ruuvin paikoiltaan ottanut saa hän arvaamattaan tehtäväkseen rakentaa koneen uudestaan alkuperäiseen kuntoonsa. Ainoastaan se työmies, joka

hyvin voi suorittaa tämmöisiä ja muita samanlaisia tehtäviä, katsotaan sopivaksi koneenrakentajan ammattiin.

Työmies, joka on keksinnön tehnyt tulee ainakin patenttivoitosta osalliseksi ja hänen asemaansa parannetaan sen mukaan kuin hänen keksintönsä tuottaa lisättyjä tuloja tehtaalle. Tietopuolisesti sivistymättömälle työmiehelle on hänen huostassaan oleva koneisto täydellinen arvoitus. Hän voi juuri oppia sitä hoitamaan, mutta hän ei voi tehdä mitään tämän koneiston parantamiseksi. Keksijällä täytyy olla tietoja, ja kokemus näyttääkin että ainoastaan se teollisuus, joka työssään käyttää valistuneita ja luonnonlakeja tuntevia työmiehiä, voi ajan pitkään kilpailla maailman markkinoilla. Tämä näkökohta on niin tärkeä ettei sitä ainakaan meidän maassamme voi kylliksi usein tuoda esille. Jos tahdomme luoda Suomelle pysyvän aseman teollisuutta harrastavien kansojen joukossa, täytyy meidän siis etupäässä opettaa kansaamme tuntemaan niitä luonnonvoimia, joita teollisuudessa käytetään.

Tämmöisen kehityksen perusteena on fysikka ja kemia, mutta näille tieteille on maamme kouluissa tähän saakka annettu tuskin mitään arvoa.

Kansakoulujemme oppikurssi fysikassa ja kemiassa on niin mitättömän pieni, ettei näiden koulujen läpikäyneellä oppilaalla ole paljon enemmän kuin tieteitten nimi selvillä. Paljon parempi ei asian laita ole oppikouluissamme. Ne neljä tuntia viikossa, jotka klassillisissa lyseoissa tätä nykyä ovat määrätyt fysikan opetukseen, eivät suinkaan riitä tämän aineen perusteiden oppimiseen, ja niitä on usein hätätilassa käytetty matemaatisten probleemien laskemiseen. Kemiaa ei klassillisissa lyseoissa tähän saakka olle laisinkaan opetettu.

Myöskin realilyseoissa on fysikan ja kemian opetus meidän maassamme paljon alhaisemmalla kannalla kuin vastaavissa kouluissa ulkomaalla.

Seuraus näitten aineitten laimin, lyömisestä on todella silminnähtävä. Yksinkertaisimmissa teollisuuslaitoksissamme täytyy meidän yhä käyttää paljon ulkomaalaisia insinöörejä ja työnjohtajia.

Syy siihen, ettei fysikan opetusta meillä ole viljelty samassa määrässä kuin muualla, on osittain yliopistossakin.

Kun nuori kouluopettaja astuu virkaansa, tulee hänen osata tehdä luentokokeita, sekä osata käyttää niitä varten tarpeellisia koneita. Yliopiston fysikalisessa laboratoriossa hän on tutustunut koneisiin, jotka

vuosikymmenien kuluessa usein sattumuksesta ovat sinne kokoontuneet ja joista moni on aivan sopimaton opetusvälineeksi. Suoritettuaan tutkintonsa ei nuori filosofian kandidaatti ollenkaan tunne tavallisimpia kouluja varten rakennettuja konekokoelmia. Vielä vähemmän on hän tottunut kunnossa pitämään ja korjaamaan konekokoelmaa.

Tämä epäkohta ei yksin meillä ole tullut näkyviin. Ulkomaalla on se jo niin suurta huomiota herättänyt, että yliopistoissa on täytynyt järjestää erityinen kurssi tätä tarkoitusta varten. Niin näkee usein Saksan laboratorioissa „Praktikum für physikalische Handfertigkeit", jossa yliopilaat sorvaustuolin ja höyläpenkin ääressä oppivat tekemään ja korjaamaan yksinkertaisia koneita, puhaltamaan lasia y. m.

Tämmöisten kurssien toimeenpaneminen meilläkin tuottaisi varmaan paljon uutta eloa fysikan opetukseen kouluissamme.

Yksityiskohtiin menevää ehdoitusta fysikan ja kemian opetuksen järjestämiseksi en tässä voi tehdä. Se vain näyttää mielestäni selvältä että tuntimäärää näitä aineita varten suuressa määrin on lisättävä. Edullisinta olisi oppikouluissamme siirtää fysikan, meteorologian ja kemian alkeitten opetus koulujen keskiluokille. Silloin tulisi suuri osa niistä oppilaista, jotka heittävät koulunkäyntinsä kesken ja siirtyvät käytännöllisille aloille, osalliseksi tästä opetuksesta. Etenkin niille, jotka tulevat teollisuuden palvelukseen olisi tämä fysikan ja kemian tietomäärä hyödyllinen.

Jotta yllämainittu tarkoitus jossain määrin saavutettaisiin, pitäisi klassillisissa lyseoissa, — jos vanhaa koulujakoa vielä noudatetaan — keskiluokilla olla vähintäin kahdeksan viikkotuntia näitä aineita varten. Realilyseissä tulisi samoilla luokilla tuntimäärän olla vähintäin kaksitoista.

Korkeimmille luokille olisi seikkaperäisempi fysikan ja kemian tutkimustapoja koskeva opetus sijoitettava. Tätä opetusta varten ehdoittaisin klassillisissa lyseissa neljä viikkotuntia ja realilyseissa kahdeksan viikkotuntia.

Tähän suuntaan on fysikan ja kemian opetus järjestetty Sweitsin kouluissa. Niitten tietojen, mukaan mitä olen voinut saada tämän maan kouluista, luetaan esim. Zürichin „Gymnasium"issa fysikkaa ja kemiaa 12 tuntia viikossa. Tämä Gymnasium vastaa kuitenkin meidän klassillisia lyseitä, sillä siinä luetaan latinaa $46^1/_2$ sekä kreikkaa $36^1/_2$ tuntia

viikossa. Meidän realilyseitä muistuttaa sen sijaan Zürichin n. k. „Industrieschule“, joka vastaa Gymnasiumin viittä korkeimpaa luokkaa. Tässä koulussa on neljän ja puolen vuoden kurssiin sovitettu $18^1/_2$ fysikan ja kemian tuntia viikossa.

Baselin vastaavassa oppikoulussa „Obere Realschule“ on fysikkaa ja kemiaa varten varattu $19^1/_2$ tuntia viikossa.

Samanlaisia pyrintöjä huomataan Yhdysvaltain kouluoloissa. V. 1894 antoi National Educational Association ehdoituksen opetuksen järjestämiseksi neliluokkaisissa korkeammissa oppikouluissa. Tässä ehdoituksessa, jonka kymmenen Yhdysvaltain etevimmistä opettajista on laatinut, varataan kaikista 80 viikkotunnista 9 à 12 varsinaisille luonnontieteille. Luonnonhistorialle on sen sijaan ehdoitettu vain 3 viikkotuntia. Kysymyksessä oleva järjestelmä lienee tätä nykyä toimeenpantu useimmissa Yhdysvaltain kouluissa.

Ei ole kylliksi, vaikka se onkin välttämätöntä, että perustetaan erityisiä teollisuuskouluja. Moni nuorukainen, joka alkuaan aikoo opin uralle, siirtyy myöhemmin käytännölliseen elämään ja silloin täytyy hänenkin olla varustettu tiedoilla tätä toimialaa varten.

Seuratessamme nykyajan sivistysrientoja emme voi olla huomaamatta, että Europan kultainen asema muitten maanosien holhoojana on suuressa vaarassa. Siirtolaisuus voi piankin tulla mahdottomaksi, jos siirtomaitten nykyiset asukkaat ottavat itse tehtäväkseen kehittää omia alueitaan ja niitten teollisuutta. Silloin kadottaa Europan teollisuus paraimmat markkinansa ja kova taistelu toimeentulosta syntyy Europan rajojen sisällä. Ainoastaan se kansa, joka ajoissa on varustautunut tätä taistelua varten, voi toivoa kestävänsä tulevaisuuden kilpailua.

Auringon palvelemisesta Pohjois-Europassa esihistoriallisena aikana. [1]

Kirjoittanut

AARNE TALLGREN.

„Ei mikään taivaankappale, ylipäänsä ei mikään ilmiö maailmassa ole tehnyt ihmisiin sellaista vaikutusta kuin tuo kummallinen, hehkuva pallo, joka aamuin merestä nousee, kulkee yli taivaan kannen ja taas illan tullen laskee aaltoihin. Ei mistään luonnonvoimasta ihmisen viihtyminen siinä määrin ole riippuvainen kuin auringosta." Näin lausuu kuuluisa tanskalainen etnografi Bahnson puhuessaan erään austraalialaisen kansan uskonnosta.

Onpa tutkijoita, jotka pitävät aurinkoa *ensimäisenä* jumalana, jota on palveltu. Palvelluista *luonnonvoimista* se kyllä lieneekin vanhimpia, koska tuntuu luultavalta, että ensinnä on palveltu sitä ilmiötä, josta on enin hyötyä ja myös vahinkoa. Täällä Pohjolassa, jossa, kuten saamme huomata, auringon palvelu aikoinaan on ollut hyvinkin valtavaa, selitti syyn siihen muinoin eräs islantilainen näin: „minä palvelen aurinkoa, koska se on korkein ja ihanin ja siunausta tuottavin, mitä minun silmäni voi nähdä ja sieluni ajatella."

Eipä auringon palvelemisen aate ole vieras nykyaikaisellekaan tiedemiehelle; sillä sanoohan kuuluisa Ernst Haeckel että auringon palveleminen jumalana sisältää syvän totuuden: niinkuin kaikki elämä saa alkunsa ja pysyy vain auringon avulla, niin myös kaikki elo lopuksi taas aurinkoon häipyy, maapallon vuosisatatuhansien kuluessa yhä lähetessä hitaasti mutta varmasti aurinkoa siihen lopuksi syöstäkseen.

---

[1]) Lähteinä seuraavaan kirjoitukseen on etupäässä käytetty arkeologista kirjallisuutta:

Kr. Bahnson: Etnografien.

S. Müller: Vor Oldtid.

O. Montelius: eri kirjoituksia Nordisk Tidskrift, Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift ja Archiv für Anthropologie-julkaisuissa.

Monet tutkijat pitävät arkeoloogisiin tuloksiin nojautuvia johtopäätöksiä tähän kysymykseen nähden epäluotettavina.

Vaikkakin vainajain palvelu luultavimmin on varhempaa alkuperältään kuin auringon palveleminen, niin on joka tapauksessa huvittavaa tutkia viimemainitunkin kehitystä, se kun mitä suurenmoisimmalla tavalla on vaikuttanut ihmisen moraaliseen ja sivistykselliseen kehitykseen. Niinpä egyptiläisten yli-isä alkuaan oli auringon jumala, ja useimpiin Etu-Aasian kansojen uskontoihin on auringonpalvelu ja siitä johtuneet käsitykset jättäneet syvälle tunkeneet jäljet, tätä tietä vaikuttaen myös Europan kansojen vastaisiin henkisiin käsityksiin.

Mitä läheisintä sukua auringon palvelulle on tulen jumaloiminen. Sekin on ikivanhaa juurta, kenties yhtä vanhaa kuin ihmiskunnan ensimäinen suurin keksintö, juuri tulen keksiminen. Jo raa'at luonnonkansat huomasivat, että yhteys tulen ja auringon kanssa oli välitön. Niinpä esim. Perussa alkuasukkailla oli tarina, että he ensin olivat olleet täysin elämään pystymättömiä, kunnes *„aurinko“* tunsi sääliä heitä kohtaan ja lähetti kaksi poikaansa (tulen ja valon?) heitä pelastamaan. Bahnson myös kertoo, miten Luoteis-intiaaneilla sama mies, Jelk-sankari, toi ihmisille tulen ja pani taivaalle auringon, kuun ja tähdet.

Mitä puhtainta tulenpalvelusta oli myös Välimeren vanhoilla kansoilla Vestan palvioiminen. Yksi todistus tämän tavan vanhasta alkuperästä on se, että Vestan temppeli oli pyöreä — tämä viimeinen jäännös niiltä iki-ammoisilta ajoilta, jolloin kaikki huoneet, ei vain temppelit, olivat pyöreitä. Kun sitte keksittiin nelikulmainen rakennusmuoto, ei silloisen temppelin rakennustapaa muutettu. Tämä seikka ei voi ketään ihmetyttää, joka tuntee kaiken ritualisen jyrkän konservativisen luonteen kaikkina aikoina.

Vestan tulen palveluksessa muuten selvästi ilmenee personallinen piirre, vanha jäännös auringon *välittömän* palveluksen ajoilta. Vestan neitsyitä katsottiin auringon jumalan omaisuudeksi, johon muut eivät saaneet koskea. Sen tähden pitikin heidän ikänsä pysyä hänelle kuuluvina, maallisesta avioliitosta vapaina. Samanlaisia piirteitä samassa suhteessa on muissakin kansoissa huomattavissa. Niin esim. Perussa, niin Meksikossa.

Sivumennen voi myös ottaa puheeksi pari auringon palveluun perustuvaa käsitettä. Veressä asui muka ihmisen sielu, veri oli ihmisessä ylintä ja suurinta, kuten aurinko muualla maailmassa. Niinpä olikin vuorovaikutus veren ja auringon välillä läheinen. Esim. kertoo Bahn-

son, miten Amerikassa jotkut kansat koettivat lepyttää aurinkoa, joka pimennyksessä osoitti vihaansa, ihmis*verellä*. Joillakin sikäläisillä kansoilla oli tapana aina voiton jälkeen voiton antajalle, „auringolle" toimittaa vangeista kauneimmat uhreiksi. Atztekeilla uhrattavilta veripunainen sydän revittiin ulos, pidettiin aurinkoa vastaan kohoitettuna ja poltettiin. (Bahnson I, s. 431).

Veren punaisen värin mukaan pyhitettiin kaikki punainen auringolle. Auringon jumalan symbooliksi tuli käki ja kukko [1], joka aikoja sitte alkuperäisen merkityksensä kadotettuaan vieläkin kirkonkukkona monen maakirkon itäisellä harjalla istuu nousevaa aurinkoa tervehtien, itse sen kuvana.

Näiden lyhyiden yleispiirteiden jälkeen on tarkoitukseni seuraavassa lyhyesti tehdä selvää niistä hämmästyttävistä tuloksista, joihin muinaistieteellinen sivistyshistoria on tullut pohjoismaiden uskontoihin nähden, sellaisina kuin ne ovat kehittyneet vuosituhansia ennen meidän ajanlaskumme alkua historialliseen aikaan asti, auringon palvelua silmälläpitäen. Sen ohessa on aikomukseni huomauttaa samanlaisia ilmiöitä vieraissa maissa etnografisten tutkijain mukaan, ja kirjallisuudessa runsaasti julkaistujen folklore-kokoelmien avulla vertailla niitä nykyajan vulgärisiin uskonnollisiin käsityksiin.

II.

Kivikauden ihmisille olivat metallit tuiki tuntemattomia; he asuivat pitkin jokien ja järvien rantoja, etupäässä metsästystä ja kalastusta, mutta myös maanviljelystäkin harjoittaen. Kuten muutamat tavattoman haus-

---

[1] Kukon maagillista voimaa, joka erityisesti perustuu sen punaiseen väriin, vrt. esim. Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne:

„För tuppar röda,
Springa de döda."

Kirkonkukkoa vrt. Djurklo, Sv. F. T. B. XI, p. 353. Kukkohan kimeällä huudollaan aamulla ilmaisi auringon nousun. Sen vuoksi tulikin se yhtä voimakkaaksi kuin itse aurinko noituuden tehottomaksi tekemisessä. Samoin kuin taikuutta on harjoitettava auringon ollessa alhaalla, samoin raukee noitien mahti kukon ensi kertaa kiekuessa aamulla. (Gödecke).

kat muinaislöydöt Gotlannissa ja Uplannissa osoittavat, olivat ihmiset täällä silloin todennäköisesti kannibaleja. Kuitenkaan eivät uskonnolliset käsitykset olleet ihan alkuperäisiä. Ruumiit haudattiin suuriin kivisiin sukuhautoihin polttamatta, ja niissä niille uhrattiin. Tämä tapa samoin kuin itse hautamuodotkin ovat epäilemättä kultuurivaikutuksen kautta levinneet Etu-Aasiasta meren rantoja pitkin Pohjois-Europpaan. Vanhimmat nyt kysymyksessä olevat ovat n. v:lta 2500 e. Kr. Kun kivikausi loppuu täällä jotenkin yhtä kauan ennen meidän ajanlaskumme alkua kuin me nyt elämme sen toisella puolen, siis n. v. 1900—1800 e. Kr., oli siis jo tällöin yhteyttä Välimeren maiden ja Pohjois-Europan välillä olemassa. Saman yhteyden tulos luultavasti myös oli se auringon palvelus, joka jo näinä varhaisina aikoina niin selvästi Pohjois-Europassa ilmenee, tullakseen pronssikaudella yksinvallitsevaksi, mahtavaksi kultuuri-ilmiöksi.

Varma piirre siitä, että kivikaudella auringolle ja valolle annettiin maagillinen merkitys, on se että kiviajan suuret „megalitiset" haudat kautta koko satoja vuosia kestäneen kehitys- ja muuttumisaikansa ovat rakennetut oviaukot itään ja etelään, sekä milloin havaintoja on voitu tehdä, ruumiit haudatut kasvot samaan suuntaan. Vain eri kehitysjaksojen rappeutumis- l. dekadensimuodoissa on havaittavissa päinvastaista järjestystä (cf. Vor Oldtid siv. 80, 82, 105).

Paljo selvempiä todistuksia auringon palvelusta tähän aikaan voi kumminkin esittää.

Skandinaviasta — toistaiseksi ei Suomesta — on näet löytynyt muutamia kivikauden aikuisia auringon symbooleja, kirveitä ja kaksoiskirveitä, meripihkasta tehtyjä. Edelliset ovat melko suuria, n. 1 $^1/_2$ dm. pituisia; niiden ainekin jo tekee, että niitä ei ole voitu käytännölliseen tarkoitukseen käyttää. Jälkimäiset taas ovat 3—4 cm. pituisia helmiä, joita on taikakaluina kannettu. Niiden hyvin runsas esiintyminen kivikauden haudoissa ja maalöydöissä tekee varmaksi, että niiden käyttäminen on ollut hyvin tavallinen.

Että ne todella ovat olleet *auringon* eduskuvina, todistaa niiden esiintyminen myöhempinä aikakausina pohjoismaissa ja samanaikuisissa etu-aasialaisissa löydöissä määrättävissä olevassa yhteydessä sangen usein. Niinpä esim. Olympiasta, *auringon* jumalalle pyhitetyltä alueelta, on löydetty satoja kultaisia votiivi-kaksoiskirveitä. Milloin toisten tunnusmerk-

kien nojalla helposti tunnettava auringon jumala esiintyy kalliokorkokuvissa ja vaasimaalauksissa, niin sillä melkein aina on myös kirves kädessä. Huomaamme näin ollen, että ukkosen jumala ja auringon jumala alkuaan on sama[1], vaikkakin ne myöhemmin eriytyvät, ja kirves ja vasara jäävät ukkosen jumalan erikoistunnuksiksi. Kun aurinko ja salama kumpikin valaisevat ja polttavat, niin salamaa katsottiin auringon iskeväksi kirveeksi. Kouraantuntuvan materialistisessa muodossa vallitsi sama käsitys keskiajalla kivikirveisiin nähden.

Puheen ollessa kivikauden valon palveluksesta lienee syytä mainita joku sana uhreista, joiden polttamisesta jo kivikauden haudoissa on pettämättömiä merkkejä. Eiköhän yleensä uhritulen polttaminenkin ole jonkinlaista aavistusta siitä, että tuli oikeastaan on kotoisin sieltä, minne ihminen kuoltuaan joutuisi, ja että hänen kanssaan siis tultiin yhteyteen vain tulen kautta ja avulla? Joka tapauksessa on merkille pantavaa, että jo kivikaudella on uhritulta poltettu.

Kaikki yllä oleva koskee Skandinaviaa kokonaisuudessaan. Mitä *Suomen* kivikautiseen auringon palveluun tulee, niin siitä toistaiseksi ei ole mitään tuttua, mutta kun ainakin tämän ajanjakson loppupuoleen täällä lienee ollut germaanista väestöä, olivat kai sen käsitykset jotenkin samanlaiset kuin Skandinaviassa.

III.

Paljo laveammat tiedot kuin kivikauden on meillä pronssikauden auringonpalvelusta, joka tällä aikakaudella näyttää olleen yksinvaltiaana ja tunkeneen elämän joka soppeen. Kenties perustui se siihen, että ensimäinen tunnettu metalli, kupari, väriltään oli punaista. Ainakin perulaiset, jotka joutuessaan europpalaisten piiriin, elivät alkavassa kuparikaudessa, pitivät metalleja auringon jumalan kyynelinä. Ken niitä varasti, oli kuolemalla kuoleva. (Bahnson I).

Tutkijat jakavat pronssikauden 6:een ajanjaksoon, joista ensimäinen

[1] Vrt. Montelius, Solgudens yxa och Thors hammare i Sv. F. Tidskr. B. X, s. 278 ss. Vielä sellaisessa kirjallisessa lähteessä kuin Ovidiuksella, on siitä muistoja: Ovidius mainitsee auringon hevosten nimet, ja kaksi merkitsee: salama ja jyrinä.

alkaa n. 1900 ja viimeinen loppuu n. 550 e. Kr. Kultakin niiltä on runsaasti muistoja auringonpalvelusta.

Seuraava esitys tulee koskemaan yleensä pohjoismaita. Kun näet verrattomasti suurin osa Suomenkin pronssiajan esineistä on aivan puhtaasti skandinavilaista tyypiä, tuntuu varmalta, että ainakin melkoinen osa Suomen silloisista asukkaista on ollut Ruotsista tai ainakin on lainannut käsityksensä sieltäpäin.

Puhukaamme ensin tähän aikaan esiintyvistä auringon jumalan eduskuvista. Sellaisia ovat kirveet, pyörät, levyt l. laatat („Solskifvan"), astiat, vaunut ja veneet.

Kirveestä, tuosta ikivanhasta auringon jumalan eduskuvasta, on jo yllä ollut puhetta. Pronssikauden sekä alussa että lopussa on se pohjoismaissa hyvin yleinen. Mutta ei vain täällä. Sitä tavataan Kreikassa ja kalliopiirroksissa Italiassa ja Egyptissä. Skandinavilaisista kalliopiirroksista kuuluisimmat lienevät jo 1750-luvulla Skånessa Kivik-haudassa keksityt. Tässä kuten usein muutenkin, esiintyy kirveitä kaksi rinnan, yhdessä lukuisten muiden symboolisten merkkien kanssa.

Monasti esiintyy kirves muutenkin kuin kalliopiirroksissa, milloin olosuhteiden vallitessa, jotka viittaavat sen uskonnolliseen merkitykseen, milloin taas siten, että sen uhrinomaisesta tarkoituksesta ei ole epäilystäkään. Niinpä löydettiin aikanaan Skånessa Borrebyn luona sellainen kirves (kuv. 1). Sen muoto on verrattoman sopusuhtainen; päällystetty on se ohuilla kultakoristuksilla, mutta sisuskaan ei ole pronssia: kirves on savisydämellä varustettu, ja pronssikuori on hyvin ohut. Siksipä onkin se käytännölliseen tarkoitukseen mahdoton, mutta sen uskonnollinen merkitys onkin sitä selvempi. Pari samanlaista on muualtakin pohjoismaissa löydetty.

Auringon pyörä on sitte mainittava. Jo Kivik-monumentissa on se kuvattuna, mutta Etu-Aasiassa on sekin vuosisatoja vanhempi. Alkunsa on sillä epäilemättä auringon otaksutusta vaunuilla liikkumisesta. Muistakaammepa vain Ovidiuksen Phaëthon-satuja. Pohjoismaissakin on sama käsitys ollut yleiseen vallalla. Paitsi Kivikissä esiintyy näet pyörä ylen yleisenä kalliopiirroksissa.

Myös eräässä komeassa uhriastiassa, joka on löydetty Ruotsissa lähellä Ystadia (kuva 2), ja joka kuuluu pronssikauden ensi kauteen, siis ennen vuotta 1600 e. Kr., muodostaa yläosan jono tällaisia nelipinnaisia

Kuva n:o 1.

Kuva n:o 2.

pyöriä. Samaten on laita eräässä Eskelhemin pappilan luota Gottlannissa löydetyssä pronssikauden loppuosaan — n. vuodelle 700 — kuuluvassa auringonkuvassa: tässä on taas keskuksena tuollainen neliosainen auringon ratas — puhumattakaan useista muista löydöistä. Mitenkä tällainen nelipinnainen pyörä jo 1000-luvulla e. Kr. Assyriassa oli muuttunut yhtä-pitkähaaraiseksi ristiksi, jommoisena se sitte tulee kristittyjen uskonnollisiin symbooleihin, vaikka vähitellen aivan muuttaen merkitystä, sen on Montelius huvittavasti ja vakuuttavasti esittänyt Nord. Tidskr. 1904, Solens hjul och det kristna korset.

Edellisessä — Eskelhemin löydöstä puhuttaissa — jo jonkun verran tulin kosketelleeksi auringon kuvaan, tasaiseen ja litteään levyyn, jommoisena aurinkoa primitiiviset kansat aina ovat kuvailleet itselleen. Äsken mainitun Ystadin luona löydetyn astian irtonaisen pohjan muodostaa sellainen levy, joka on koristettu säteilevän auringon tapaan (näkyy hieman kuvassa). Samansuuntainen on Eskelhem-levyn ulko-osa: rattaasta käy joka suuntaan säteitä. Tällaisena, uutena loistavaa auringonkuvaa, on pienissä vaunuissa ympäri kuletettu. Eskelhemin löytö sisälsi näet myös kahden hevosen pronssivaljaan osia.

Eskelhemin löydössä siis saamme otaksua auringon vaunujenkin esiintyneen. Selvän todistuksen tämän tavan paljo varhemmasta esiintymisestä tarjoo meille eräs merkillinen löytö, joka joku vuosi sitte tehtiin Tanskassa Trudholmin luona, ja jonka tri Sophus Müller on julaissut Nordiske Fortidsmindereissä. Löydettiin näet pronssinen yllä esitettyjen kaltainen levy pienenä auringon kuvana, valettuna somille nelipyöräisille vaunuille pystyyn asemaan; vaunuja veti pieni pronssihevonen, joka seisoi nelipinnaisten pyörien, siis auringon jumalan symboolien päällä. Löytö on hauskimpia todistuksia auringon palvelusta ja sen ajan uskonnosta.

Yhdestä auringon symboolista, veneestä, ei vielä ole ollut puhe. Tämäkin uskonnollinen merkki on kotoisin Etu-Aasiasta. Myöskin vanhoissa egyptiläisissä koristeissa kuvataan auringon levy veneessä vaeltavana. Samoin on laita Italiassa, jonka maan kanssa Skandinavia tähän aikaan oli niin vilkkaassa yhteydessä. Niinpä esiintyykin symboolinen laiva usein Pohjois-Europassa, esim. veitsen terään koverrettuna, (1 m. m. Suomesta). Vielä kouraantuntuvamman todistuksen antaa Tanskassa eräästä turvesuosta saatu löytö, n. satakunta kultaista venettä, 1 $^1/_2$ dm.

pituisia (kuva 3). Ne ovat epäilemättä olleet auringonjumalalle uhrattuja [1].

Kun meillä on näin paljo merkkejä auringon jumalasta, ei ole ihmettä, että häntä on koetettu kuvatakin. Niinpä löytyi n. kymmenen vuotta sitte Tanskassa pieni pronssinen jumalan kuva, pronssikirves kädessä: se oli auringon jumala.

Alttareita ja kenties temppeleitäkin on hänelle pyhitetty. Esim. on Mecklenburgista Peccatelin luona ja parissa paikkaa Skånessa tavattu yksinkertaisia kivisiä alttareja, niiden kanssa pronssisia esineitä aikakauden keskipaikkeilta. Peccatelissa seisoi alttarilla pronssinen astia, joka ihan hämmästyttävästi muistuttaa erästä raamatussa selitettyä, kuningas Salomonin Foinikiasta hankkimaa astiaa (vrt. esim. Kgl. Vitt. Akad. Mbl.

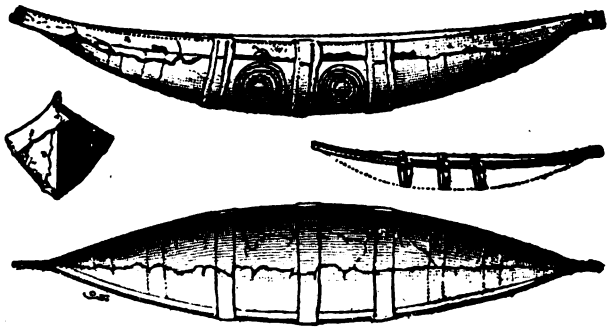

Kuva n:o 3.

1873 p. 55). Tunnetaan, miten Foinikiassa palveltiin aurinkoa, Baalia. Todennäköistä niin muodoin on, että Pohjoismaissakin nämä astiat ovat kuuluneet auringon palveluun. Kaiken yllä puhutun nojalla voi tämän todennäköisyyden katsoa varmuudeksi, joka vielä kasvaa, kun huomaamme, miten Englannissa esimerkiksi on ollut auringon jumalalle pyhitetty temppelikin. Koska sellainen toistaiseksi on pohjoismaissa muualla tuntematon sivistyshistoriallinen ilmiö, mainittakoon siitä tässä yhteydessä pari sanaa. Muinaisjäännöksen on prof. Montelius kuvannut Archiv für Anthropologiessa 1904.

[1] Kun vielä myöhemmin kirkoissa tavataan laivoja katosta riippumassa, niin ne ovat pidettävät jäännöksenä sen palvelun ajoilta, jolloin aurinkoa jumaloitiin. Kokonaan tekaistu on selitys, että laivat kirkoissa milloin kuvaavat muka elämän myrskyissä purjehtivaa ihmistä, milloin ikuisuuden turvallista kulkuneuvoa.

Paikan nimi on Stonehenge, s. o. „riippuvat kivet". Se sijaitsee lounais-Englannissa, lähellä Salisburyä, ja on ympyrän muotoinen, kaksinkertaisella kivikehällä varustettu. Kehät ovat tehdyt niin suurista kivistä, että suurin on 12 jalkaa, siis runsaasti 3 kertaa tavallisen miehen pituus. Ympärillä on summaton joukko hautakumpuja. Merkittävänä ja merkillepantavana tosiasiana on huomautettava, että kivet ovat sellaista kivilajia, jota on olemassa vain Bretagnessa ja Walesissa. Mitään vaivoja ei siis temppeliä rakennettaissa ole kammottu.

Jo kaikesta siitä, mitä yleensä pronssikauden uskonnosta tiedämme, voisimme päättää tämän *temppelin* auringon jumalalle pyhitetyksi. Ettei se mikään *hauta* ole, huomaa jokainen, joka vähänkin tämän ajan hautaustapoja tuntee.

Temppelissä on kivialttari, jonka kohdalta katsoen aurinko joka kesäpäivänseisauksen aikaan muihin kiviin nähden on määrätyssä asennossa. Näkee kuitenkin, että auringon asento on ollut hieman toinen näitä kiviä paikalleen asetettaissa kuin nyt; eräs engl. tähteintutkija on laskenut, että vähintäin 3,500 v. on kulunut siitä ajasta, jolloin aurinko kesäk. 2 p. näkyi alttarin ja kivijonon suunnassa. Siispä olisi tämä suurenmoinen auringon jumalan temppeli rakennettu jo n. 1600 v. e. Kr. Muinaistutkimus Stonehengen kalmistossa on todistanut, että tämä aikamääräys pikemmin on liika alhainen kuin korkea.

Kun kerran auringon palvelus on niin yleistä ollut, on luonnollista, että se niin sanoakseni on antanut muodon koko silloiselle elämälle. Mahdolliselta minusta näyttää, että esim. tatueraus, joka pronssikaudella, mutta ei muulloin, lienee ollut tapana pohjoismaissa, on jonkunlaisessa yhteydessä auringon palvelun kanssa.

Uskonnolliseen käsitykseen ainakin perustuu se äkillinen muutos hautaustavoissa, joka pronssikauden keskipaikkeilla tai vähä ennen, toisen esikristillisen vuosituhannen puolivälissä valtaa koko aarilaisen maailman: ruumiita ei enää haudattu maahan, vaan ne poltettiin.[1] Siihenastisissa käsityksissä oli siis tapahtunut täydellinen revolutsioni.

Ruumiinpoltto ei koskaan — paitsi pari tuhatta vuotta myöhempänä lainana — voittanut jalansijaa seemiläisten kansojen keskuudessa.

---

[1] Kirjallisista lähteistä muistettakoon Odysseia, rhaps. 12, värssyt 11—15, joissa puhutaan Elpenorin hautajaisista.

Minun käsittääkseni oli tähän syynä heillä jo ammoisina aikoina tavattava käsitys tulen pyhästä, jumalaisesta voimasta: tulta ei saanut millään halventaa, joka oli maallista ja alhaista, ja sellainen oli ihmisruumis. Tuli oli siis jotain niin käsittämättömän majesteetillista, että se oli yläpuolella kaiken, maan ja ihmisenkin.

Keskiaikaiseen käsitykseen seemiläinen katsantokanta ei ole vaikuttanut muuten kuin hautaustapoihin nähden. Muuten on keskiajan kristityn suhde tuleen täydelleen aarilaispakanallista alkujuurta: tuli puhdisti, uudisti, pelasti, vapautti. Siihen viittaavat taru Fenix-linnusta, joka *tulesta* nousi uutena ja ihanana, siihen oppi kiirastulesta, siihen noitavainot. Sen vuoksi noidat *poltettiin*, sen vuoksi täytyi sielun kiiras*tulessa* kitua, että *tuli* puhdistaisi rikoksista ja syyllisyydestä asianomaisen sielun.

Seemiläisestä eriävä oli niiden kansojen käsitys, jotka ruumiinsa polttivat. Eri syitä on sen merkillisen tavan alun selittämiseksi keksitty. Että se ei merkinnyt haudantakaisen elämä käsityksen loppumista, on varma: haudoissa näet yhä vielä on vainajien mukana aseita y. m. kuten ennenkin. Niinpä otaksuu V. Rydberg, että tarkoitus vain oli hävittää ruumis tulen kautta ja niin tehdä vainajien kummittelemiset mahdottomiksi. Samaa ajatusta puolustaa Schück kirjoituksessaan Finsk Tidskr. 1898, II p. 32.

Kuitenkaan ei missään kansassa, jonka keskuudessa viime aikoina on ruumiita poltettu, ole tuota ajatusta esitetty. Kalifornialaiset sanovat, että elleivät he ruumista polta, ei sielu tule toiseen maailmaan. Varmaa on, että tämä selitys tällaisessa muodossa on keksitty vasta kun jo ruumiinpolton todellinen syy oli unhoon jäänyt, mutta siinä ilmenevä sielukäsite on merkille pantava. Bahnson arveleekin otaksutun, että sielu ei muka päässyt ruumiista vapaaksi, ellei sen kuorta poltettu, koska kalifornilaiset sanovat, että kun „rovio paukkuu, se on sielu, joka iloitsee vapautumisestaan“.

Ruumiin polttaminen merkitsi siis edistystä kansantietoisuudessa: ennen oli vainaja asunut haudassa tai haudan ympäristöllä, mutta nyt arveltiin hänen lähtevän ikuisen tulen luo. Siellä hän ei ruumista tarvinnut, siellä eli vain sielu. Aseet, jotka hautaan pantiin, myös merkitsivät, että niidenkin vain sielu seurasi vainajan mukana. Usein ovat ne näet aivan tahallaan rikotut ja tehdyt kelpaamattomiksi, tietysti jotta nii-

denkin sielu vapautuisi. Ja sanoohan Ynglinga-taru, kuten Montelius on huomauttanut, että mitä maahan on kätkenyt, sen saa toiseen elämään mukaansa.

Luonnollisesti oli tässä tulella suuri merkitys: tulen avullahan päästiin yhteyteen toisen elämän kanssa, tuli vie ihmisen suuren auringon luo. Eräs intianilainen Shawnie-pappi Amerikassa sanookin: „tiedä että henki ruumiissasi ja tuli liedelläsi on samaa ainetta".

Mikä oli se jumala, joka näin oli aikakauden valtias? Epäilemättä se jumala, jota myöhemmin kutsuttiin Tor-jumalaksi.[1] Tor on yhteinen germaaninen jumala, sittemmin etupäässä ukkosen jumala, mutta varhemmin auringon, niinkuin auringon ja ukkosen jumala alkuaan olivat sama. Odin, joka myös kyllä on oikeastaan auringon jumala, se ei ollut. Odin aasauskontoineen on näet vieras jumala, joka vasta tuli Skandinaviassa tunnetuksi etelästä päin tulleen kultuurivirtauksen ja kansainvaelluksen kautta. Mutta Tor on jo varhaisgermaaninen jumala, samoinkuin auringon palvelus, jonka edustaja hän on, on ikivanhaa.

IV.

Rautakauden uskonnollisia käsitteitä, mikäli ne auringon palvelua koskevat, on vaikeata tuntea. Vaikka Caesar tietääkin kertoa, että germaanit palvelivat „aurinkoa, Vulcanusta ja kuuta", niin auringon palvelu jo näihin aikoihin oli jakaantunut eri jumalille, jotka edustavat eri luonnonvoimia. Niinpä vasara, ent. auringon symboli, nyt jää ukkosen jumalan — Torin — erityiseksi tunnuskuvaksi. Niin pyhät vaunut, jotka pronssikaudella merkitsivät auringon jumalaa, nyt Pohjois-Saksassa Tacituksen mukaan kuuluvat hedelmällisyyden jumalattarelle. Tanskassa ne taas ovat olleet ukkosen jumalalle pyhitetyt, päättäen eräästä Dejbjergin pappilan luona löydetyissä vaunuissa esiintyvästä keltiläisen ukkosen jumalan kuvasta.

Kun auringon jumala näin jakaantuu useaksi erikoisjumalaksi, ei ole kummaa, ettei *tuli*kaan enää näy olleen yhtä mahtavassa asemassa

[1] Vrt. kumminkin Ord och Bild 1906, 181 ss. Mahdollista on että kysymyksessä olisi myös Tyr-jumalan piirteitä.

kuin ennen. Ruumiinpolton asemasta monessa paikassa pääsee taas valtaan hautaus polttamatta.

Kuitenkin jo rautakaudella oli auringolle kriitillisinä päivinä päiväntasausten aikaan tulta poltettu [1], ja myös vietetty juhlia,joista yksi oli nyk. joulun aikoihin. Myöskin etelämpänä, esim. Tarsoossa oli jo Kr. s. seuduilla tapana polttaa jumalan kuva ja viettää uuden jumalan syntymistä talvi- ja kevätpäivän tasausten aikaan. Kertoopa Bahnson, miten atztekeillakin aina uuden vuoden alkaissa oli tapana käydä korkeilla vuorilla sytyttämässä tulta, josta sitte sai jokainen kansalainen osansa. Samoin kuuluu olleen laita eskimoilla.

Solsångenissa, Eddan korkeakristillisessä laulussa esiintyy auringosta suuri käsitys. Gödecken käännöksen mukaan kuuluvat esim. värsyt 41 & 42 näin:

„Solen såg jag:
Så mig tycktes
Som herrans härlighet jag sett."

„Solen såg jag:
Så hon strålade,
Att förståndet mig stilla stod."

Paljo vanhempaa alkujuurta on Hávamálissa 137 värsyssä esiintyvä käsitys, jossa tulelle annetaan maagillinen merkitys. Sanotaan näet:

„jord tar bort ölrus
som *eld* sjukdom,
ek förstoppning
och ax trolddom."

Vielä selvemmin omistetaan tulelle yliluonnollinen voima kansan nykyisessä tietoisuudessa, joka enimmältään on peräisin pakanuuden ajoilta. Arvaamattoman runsaista folklore-aarteista pyydän joitakuita esittää:

Ennen jo on puhuttu ukontulen pyhästä merkityksestä. Tunnettua on myös esim. pääsiäisaikojen sopivaisuus taikomisille. Se kuitenkin voi olla yhteydessä kristillis-katolisten käsitysten kanssa. Sen sijaan ei

[1] Niinpä 600-luvulla eläneet historioitsijat Procopius ja Jordanes, kertovat miten aurinkoa sen ensi kertaa näkyessä talven jälkeen tervehdittiin tulella ja tuliuhreilla pohjoismaissa.

ole epäilystäkään, että kun kerran joulun ja juhannuksen vietto on ikivanhaa alkujuurta, myöskin niiden edellisinä öinä yleisesti harjoitettu taikominen on esikristillistä perua.

Itse semmoisenaan on tuli hyvin tärkeä merkitykseltään. Jos tuli takassa sammuu, sill'aikaa kuin kastamaton lapsi on huoneessa, niin lapsi kuolee. Niinikään kynttilän tulee palaa auringon laskusta sen nousuun siinä huoneessa, jossa on kastamaton lapsi, jotteivät pahan vallat voisi sitä vahingoittaa. Ennenkuin lapsi ensi kertaa pannaan kehtoon, pitää tämä tulikekäleillä puhdistaa. Samoin kulkekoon äiti, joka vielä ei ole kirkkoon otettu, joka päivä kekäleiden yli j. n. e.

Monessa paikoin Ruotsia oli tapana laittaa omituisia tuliaurinkoja. Kuolleiden henget näyttäytyvät useimmiten tulena ja tulen liekkinä. Niin uskovat Australian villitkin ja monet muutkin kansat.

Kun vielä huomautan, että Suomessakin tunnettu käsitys ukontulen kaataman puun hiilien mainiosta lääkitysvoimasta on ollut Ruotsissakin yleinen, niin siis näemme, miten paljo todisteita meillä on ikivanhasta tulen palvelusta skandinavisten kansojen keskuudessa. Tämän jumaloimisen juuria olemme toiselta puolen voineet seurata syvälle kivikauteen ja toiselta puolen ihan omaan aikaamme asti.

Gottlundin pilajuttu sensorista v. 1848.

Täydennys kirjoitukseen »Pieni lisä sensuurin historiaan».

Kirjoittanut

E. N. Setälä.

Valvojan viime vihossa julkaisemani kirjoituksen johdosta antoi prof. V. Vasenius minulle erään tiedon, joka valaisee mainittuun kirjoitukseen painattamaani „Talon kukko"-nimistä pilajuttua, jonka Gottlund oli julkaissut toimittamassaan aikakauskirjassa „Suomessa".

Tunnettu sanomalehtimies Anders Chydenius vainaja oli kerran prof. Vaseniukselle kertonut, että „Suomettaressa" oli ilomantsilaisen kansansadun nimellä ollut eräs kirjoitus, jossa ivattiin G. F. Aminoffin ja J. V. Snellmanin kilpailua filosofian professuurista. Kun lehteen sittemmin oli tullut todellinen kansansatu Ilomantsista, niin Aminoff sensorina oli sen armottomasti pyyhkinyt pois. Prof. Vasenius mainitsi tämän johdosta etsineensä tämäntapaista ilomantsilaista kertomusta „Suomettaresta", mutta turhaan.

Ei saata olla epäilemistä että tämä suullinen traditsioni koskee juuri Gottlundin „Talon kukkoa"; kertojan muisti on vain lehden nimeen nähden hiukan pettänyt. Ja jos puheenalainen tiedonanto sovitetaan „Talon kukkoon", niin koko pilajuttu joutuu aivan uuteen valoon.

Yksi seikka puhuu kylläkin sitä vastaan, että „Talon kukko" tarkoittaisi Aminoffin ja Snellmanin kilpailua, nimittäin „Talon kukon" ilmestymisaika (heinäkuussa 1848). Täysinpalvellut filosofian professori Johan Jakob Tengström oli tosin jo silloin saanut eron virastaan (tammikuussa 1848), mutta viran kilpahakijat Snellman ja Aminoff eivät vielä silloin olleet edes väitelleet — väittelyt suoritettiin vasta syyskuussa —, ja Aminoffin nimitys professuuriin tapahtui vasta tammikuussa 1849. Ja kuitenkin, jos „Talon kukon" katsotaan tätä kilpailua koskevan, olisi edellytettävä, että Snellmanin syrjäytys ja Aminoffin nimitys jo sitä ennen olisi tapahtunut.

Tämä seikka ei kuitenkaan ole ratkaisevaa laatua. Epäilemättä liikkui ilmassa se ajatus, että Snellman ajan hengen johdosta oli tuleva syrjäytetyksi, ja Gottlund osasi siis ennustaa, miten oli käyvä, ja saattoi

näin ollen pilajutun tekijänä kylläkin mennä tapausten edelle. Kaikki muut pilajutun kohdat soveltuvat aivan täsmälleen Snellmaniin ja Aminoffiin. Katsokaamme!

Ensinnäkin kerrotaan, että talosta kuoli kukko: tämä tietysti merkitsee Tengströmin eroa filosofian professuurista. Ruvetaan etsimään uutta, ja kysymys on vanhempien (kaiketikin = yliopiston hallituksen) ja lasten (= konsistorin jäsenten) kesken siitä, otetaanko kukko kylästä, naapuritorpasta, vai tehdäänkö siksi kananpoika, joka on kotona kasvamassa. Tuo torpan kukko, „sinisiipi puna-pursto, vaski-varvas kultakynsi, joll' on kauhia eäniki, laulu vielä kauhiampi", jonka laulu kuuluu „aina tähänkin, kuin jo varahin, oamun puhteella, lauloa kajottaa" ja joka samalla on kovin toraisa: „sill' on jalassaan pitkät kannukset, hampaat kovat konsanaki, sek' on tuima tappelia, kapinoimaan kaikkein kanssa" — se on tietysti Snellman, jonka ääni „torpasta" s. o. Kuopiosta, kuului „taloon" s. o. Helsingin yliopistoon asti. Se kananpoika, jolla ei vielä ollut ääntäkään, jonka ei oltu kuultu laulavankaan, mutta jonka sen sijaan arveltiin olevan „tavoiltahan varsin tyyni, hyvin siisti siskoillensak", oli tietysti Aminoff. Talon kananpoika tehtiin kun tehtiinkin kukoksi, s. o. Aminoff otettiin professoriksi — tässä siis Gottlund käy tapahtumien kulun edelle. Uusi kukko yritti laulaa, „voan ei soanut sanoakaan, eipä puoltakaan puhetta". Ja näin, „kuin ei löytynyt talossa tässä — oamuilla päivän havahtajata, huomesen huomahtajata, kansan nuoren nostajata, pereensäk herättäjätä niin — uni petti, päivä jätti, makaisivat kaikki kauvan, torkuivatten toisen kerran vielä uuteenki unehen." Ja niin jäivät työt tekemättä, „josta köyhtyi ja hävisi viimenki koko taloki".

Ei saata kummeksua, että tämmöinen kuvaus, kun ystävät Aminoffille huomauttivat sen häntä tarkoittavan, koski häneen kipeästi, ja epäilemättä vieläkin enemmän sen vuoksi, että pilajuttu julkaistiin jo ennakolta, ennen professuurin täyttämistä. Eikä siis ollut kumma, jos tästälähin ilomantsilaiset jutut Aminoffiista aina tuntuivat epäilyttäviltä; että sensori siihen aikaan katsoi olevansa oikeutettu käyttämään sensuuria oman henkilönsä suojana, oli nähtävästi kylläkin sen ajan katsantotavan mukaista, ja on tiettävästi semmoisia esimerkkejä sensuurin historiassa paljoa myöhemminkin esiintynyt.

Mietteitä puolueistamme.

Kirjoittanut

V. MALINEN.

„Kaikki puolueet olivat äkkiä muuttuneet hillittömiksi edistyspuolueiksi, jokainen niistä oli kirjoittanut pisimmälle menevät kansanvaltaiset uudistukset ohjelmaansa eikä ollut oikeastaan enää eri mieliä muusta kuin siitä, kuka ehti niitä toisten edellä käytännössä ja julkisuudessa ajamaan."

Tuomas Vitikka.

Keväinen vapauden tuuli puhaltaa yli Suomen, ja mieli täynnä toivoa käy sorrosta vapautunut kansa rakentamaan tulevaisuutensa kohtaloa. Se tahtoo lujentaa ja laajentaa äsken voitetut oikeutensa, se tahtoo täyteen isäntävaltaan korottaa kauan sorretun kielensä, se tahtoo kaikille jäsenilleen luoda ihmisarvoiset aineelliset elämänehdot, se tahtoo suojella siveellisen ja ruumiillisen tarmonsa yleisellä kieltolailla, sanalla sanoen se tahtoo tulla hyvinvoivaksi, raittiiksi, valistuneeksi, vapaaksi kansaksi, ja täksi kaikeksi se tahtoo tulla ensi tulevan valtiopäiväkauden, se on lähimmän kolmen vuoden kuluessa.

Paljon suurta ja kaunista tarjoo katselijalle tämä kansan keväinen herääminen, mutta emme kuitenkaan aio sen kunniaksi virittää mitään lyyrillisvaltiollista ylistysvirttä, jommoisista ei ole puutetta kirjallisuudessamme, vaan päinvastoin tähän kevätpolitiikkiin, joka itsessään on hyvin lähellä runoutta, sovittaa vähän kylmää kritiikkiä ja kokonaan epärunollisesta katsomustavasta lähtenyttä arvostelua. Tehtävä on epäkiitollinen, ettemme sanoisi uskallettu, mutta kenties ei aivan vailla hyödyllisyyttänsä ja miten lieneekään, kun kerran on runoilijoita, niin täytyyhän olla kriitikoita; saattaapa moni kummastella, että niin suunnaton määrä politikoimista, minkä viimeksi kuluneen vuoden aikana olemme nähneet Suomen kansasta purkautuvan ilmoille sanomalehti-artikkeleissa ja kirjasissa, kansalais- ja puoluekokouksissa, alustuksissa, ponsissa ja puolueohjelmissa, niinkin kauan — ja pätevämpien arvostelijain puolelta — on jäänyt vaille niitä mietteitä, joita se epäilemättä monessa ajattelevassa kansalaisessa on ollut omansa herättämään.

Mutta asiaan! Jos siis joltakulta valtiolliseen elämään perehtyneeltä länsi-europpalaiselta, joka sattumalta olisi tutustunut meidän nykyiseen sisäpolitiikkiimme, kysyisi, mikä on hänen päävaikutuksensa siitä, niin hän epäilemättä, lausuttuansa muutamia kauniita kohteliaisuuksia kansan rohkeasta tulevaisuuden luottamuksesta ja ihanteellisista pyrkimyksistä, ilmaisisi kummastuksensa siitä, että siinä niin täydellisesti kysymys *mitä tahdomme?* on syrjäyttänyt kysymyksen *miten tahdomme?* ja *miten voimme?* Vaikka jokainen reformivaatimus tietysti on aiottu käytännössä toteutettavaksi, jos se näet tahtoo olla täyttä totta eikä vain esittäjän omia ja hänen kuulijainsa korvia hivelevää kansanvaltaista sanahelinää, ja vaikka siis luulisi, että sellaisia tehtäessä, juuri asian menestyksen kannalta, erityisen tärkeänä pidettäisiin vastaväitteiden torjumista, esteiden esittämistä ja kumoamista, vaikeuksien voittamista, niin tällaista ani harvoin tapaa, ja sen sijaan lyhyesti ja päättävästi julistetaan: *me tahdomme*, joskus vielä jyrkennettynä: *me vaadimme*. Meidän sanomalehtemme, puoluekokouksemme ja yksityisemmät keskustelumme ovat tulvillaan noita kokonaan ylimalkaisia, pintapuolisia edistyksen tunnussanoja, joiden toteuttamisen suotavuus tahi välttämättömyys saattaa olla enemmän tahi vähemmän ilmeinen, mutta jotka juuri siksi olisivat otettavat mitä vakavimman ja perusteellisimman harkinnan alaiseksi myöskin käytännölliseen toteuttamiseensa nähden. Ottakaamme joku esimerkki joukosta, sillä niitä on todella joukottain. Koululaitoksemme saattaminen yhtenäiseksi tekemällä koko kansakoulu oppikoulun pohjaksi on epäilemättä parannus, joka tuottaisi suuria yhteiskunnallisia etuja ja joka siis kyllä ansaitsee pohtimista. Mutta ei tätä reformia edistetä rahtuakaan sillä, että sen kieltämättömiä etuja hämärän filosofisilla fraaseilla ylistetään tahi että räikeällä liioittelulla väritetään asiain nykyistä tilaa, jättämällä kokonaan sikseen tämän uudistuksen suuret, mielestämme ainakin pitkiin aikoihin voittamattomat vaikeudet. Vai onko kukaan nähnyt kysymyksen alustajain tai innokasten kannattajien koskaan kääntäneen vakavaa huomiota sellaisiin seikkoihin kuin kaupunki- ja maalaiskansakoulujen suureen erilaisuuteen, oppikoulujen kielten paljouteen ynnä moneen muuhun, saatikka kumonneen ne. Tuntuu päinvastoin usein siltä kuin ne eivät koskaan olisi astuneet arvoisten maailmanparantajien tietoisuuteenkaan. Epäilemättä niistä onkin sulaa haittaa; ne estävät ajatusten korkeata lentoa tahi taittavat kärjen siltä repivältä arvostelulta, joka tahtoo nähdä kaikkien epä-

kohtien juuret vain luokkaitsekkäisyydessä, porvarillisen yhteiskunnan ehkäisytoimenpiteissä, sanalla sanoen kaikessa muussa kuin asiain omassa luonnossa. Jos nyt joku asioihin perehtynyt huomauttaa näistä vaikeuksista, niin hänet jo tämän perusteella leimataan vanhoilliseksi ja häntä lohdutetaan sillä erittäin valaisevalla ja sitovalla todistelulla, että vaikeudet kyllä voitetaan „jollakin tavalla“ tahi „hyvällä tahdolla“; reformeista puhuen ei yleensä saa olla puhetta mistään mahdottomuuksista.

Toinen esimerkki! Yleinen kieltolaki on tullut päivän tunnussanaksi. Luulisi niin ollen, että yleinen vilkas keskustelu olisi käymässä tämän lain edellyttämistä kysymyksistä, niinkuin seuraavista: mitenkä tämä laki tulisi vaikuttamaan tullisuhteisiimme niihin valtoihin, joista maahamme tähän asti on tuotu väkijuomia? eikö ole luultava, että ne tuontikieltoon vastaisivat esim. korotetuilla puutavaratulleilla? miten olisi valtiolle korvattava ne lähes kymmenen miljoonaa markkaa, jotka se tähän asti on saanut viinaverosta ja mallassuostunnasta? missä määrin ja millä varoilla olisi viinapolttimoiden ja olutpanimoiden omistajille korvattava heidän tähän asti luvallisen elinkeinonsa lakkaaminen ja sen harjoittamiseen sidottu pääoma? eikö ole luultavaa, että maassa, jossa väkijuomiin vielä käytetään noin 30 miljoonaa markkaa vuodessa, yht'äkkiä toimeenpantu täydellinen kieltolaki synnyttäisi laajaa salakuljetusta, ja miten olisi estettävä tällaisia lainkunnioitusta kaivelevaa ja koko lain kenties tyhjäksi tekevää menettelyä? — Mutta mitä vielä! Olemme sattuneet näkemään yhden (sanoo yhden) sanomalehtiartikkelin, jossa kosketellaan näitä tuiki vähäpätöisiä kysymyksiä, ja sen sijaan eräs vanha raittiusmies suuressa puoluekokouksessa lukemassaan alustuksessa vakuuttaa, että „kieltolaki on niin lyhyt ja yksinkertainen, että sen osaa valmistaa kuka edustaja hyvänsä“ ja että sitä koskevat seikat ovat „kaikki vaan pikkuseikkoja“; ja edustavat naiset, mahdollisesti meidän tulevat lainsäätäjättäret, lausuvat edellä esitettyjen kysymysten johdosta kummastuksensa siitä, että meidän aikanamme vielä on henkilöitä, jotka eivät tiedä mitä tiede sanoo väkijuomista (!). Sanalla sanoen: supisuomalaiseen tapaan koko kysymys käsitellään puhtaana „aatteena“, ja koska aate on hyvä, niin se tietysti heti pannaan ohjelmaan, toteutettavaksi ensitulevilla valtiopäivillä; ja sitte kokous, ratkaistuaan näin onnellisesti raittiuskysymyksen, saattaa siirtyä eteenpäin ohjelmassaan.

Älköön meitä väärin käsitettäkö. Tarkoitus ei ole sanoa näitä vai-

keuksia voittamattomiksi; ei myöskään ole tarkoitus vaatia, että joku puolue, ottaessaan jonkun parannuksen ohjelmaansa, samalla jo yksityiskohtiaan myöten näyttäisi sen mahdolliseksi, tasoittaisi sille toteutumisen tien silkosen sileäksi, sillä sehän on eduskunnan, itse lainsäätäjien asia. Mutta sen verta voidaan mielestämme vaatia, ja on juuri terveen edistyksen kannalta ehdottomasti vaadittava, että reformien mahdollisuuden, niiden käytännöllisen toteuttamisen näkökohtia ei yleisessä keskustelussa miltei täydellisesti syrjäytetä; sillä ilman sitä politiikki muuttuu tietämättömyyden, kauniiden fraasien ja tyhjäpäisen maailmanparantelun temmellyskentäksi, ja kypsymättömien yhteiskuntahoureiden mukana joutuvat, tällaisen idealogisen suunnan kärsiessä välttämättömän haaksirikkonsa, huonoon maineeseen myöskin käytännölliset, järkevät parannukset.

Mutta ei siinä kyllä, ettei näy merkkiäkään mitä tärkeimpien, muualla vielä kokemattomien ja tähänastisia oloja täydellisesti mullistavien uudistusten asiallisesta selvittelystä, vaan lisäksi vaaditaan, että ne siitä huolimatta on sinänsä hyväksyttävä; tarkoitamme esim. Raittiuden Ystävien vaatimusta, että valtiopäivämiesehdokasten on julkisesti annettava sitoumuksensa siitä, että jo ensitulevalla valtiopäiväkaudella äänestävät yleistä kieltolakia. Vähäksi arvataan tosiaankin näin menetellen asianomaisten tunnollisuutta, perusteellisuutta, vastuuntunnetta ja käytännöllistä harkintaa, ja ikäänkuin kasvattamalla kasvatetaan nöyräselkäistä ja tyhjäperäistä valitsijajoukkojen kumartelua. Luulisi toki, että raittiusasian oman edun kannalta Raittiuden Ystävien olisi pitänyt luoda huomiota ei vain päämäärään vaan myöskin keinoihin sen saavuttamiseksi; mutta silloinhan olisikin fraasien ja aatteiden ylevästä ilmakehästä pitänyt laskeutua tämän matoisen maailman vastuksellisiin tosioloihin. Niissä kuitenkin liikkuu kaikki valtiollinen reformityö, ja siksi on meidän valtiopäivämiesehdokkailla syytä Raittiuden Ystävien kysymykseen: kannatatteko kieltolakia? vastata: kyllä, kunhan ensin te, ammattimiehinä ja asiantuntijoina selvitätte kuinka se on aikaansaatava! [1]

Mutta riittäköot nämä esimerkit, ja merkittäköön niiden lisäksi tähän vain se erinomainen finanssiäly, jolla keksitään varat niihin kym-

[1] Ettei kuitenkaan Raittiuden Ystäville tapahtuisi vääryyttä, lisättäköön tähän, että seuran päätoimikunta, sanomalehdissä olleen tiedon mukaan, on päättänyt hankkia kieltolakia valaisevan — seinätaulun! Itse lain alkuunpano näkyy aiottavan lykätä — hallituksen tehtäväksi.

meniä miljoonia kysyviin uudistuksiin, jotka käden käänteessä suunnitellaan valmiiksi, kauniisiin „kansanvaltaisiin“ ohjelmaponsiin: ne maksaa tietysti valtio, itse Ukko-Kruunu, pohjattomista aarteistaan — samalla kuin samassa hengenvedossa päätetään maavero ja manttaalirasitukset poistettavaksi.

* * *

Merkittyämme ilmiön, tutkikaamme sen syitä. Mielestäni tässä hyvin soveltuu käytäntöön kuuluisan ranskalaisen kriitikon Tainen teoria rodun, ajankohdan ja ympäristön *(la race, le moment, le milieu)* vaikutuksesta, jonkun aikakauden kirjailijain henkiseen rakenteeseen. Pohjaltaan epäilemättä jokaisen kansan valtiollisessa elämässäkin kuvastuvat sen omat luonteenpiirteet: englantilaisten käytännöllisyys, toimitarmo ja vapaudenrakkaus heidän vanhassa perustuslaillisessa ja parlamentillisessa valtiomuodossaan, ranskalaisten epävakaisuus ja herkkämielisyys heidän yhä uudistuneissa hallitustavan muutoksissaan j. n. e. Mutta Suomen kansa on ennen kaikkea laulajakansaa, jonka mieli on sisäänpäin kääntynyt, elämän ja yhteiskunnan kysymysten miettimiseen enemmän kuin ulkonaiseen toimintaan, niiden käytännölliseen ratkaisemiseen. Toiminnan maailmassa se aina on ollut heikko, mutta sisällisen maailman aarteena se toi ilmoille Kalevalan. Sattuvasti sanoi J. H. Erkko vuosi takaperin, eduskuntamuutoksen ollessa päiväjärjestyksessä, että kansa runoilee itsellensä yksikamarijärjestelmän. Olemme tosin sitä mieltä, että aivan oikea vaisto, terve „talonpoikaisäly“, silloin johti kansaa, mutta on asioita, joissa pääpaino ehdottomasti on pantava juuri keinojen löytämiseen, ja niissä ei riitä ylimalkainen ihanteiden tavoittelu.

Paljoa tärkeämpi tekijä kuin kansanluonne, joka ei yksin vaikutakaan ulospäin, vaan joka onneksi itsekin aikojen kuluessa on elämän antamien vaikutusten alainen, on nykyisen valtiollisen elämän ymmärtämiseksi kuitenkin se ajankohta jossa elämme. Kansa, joka koko historiallisen elämänsä ajan on ollut vieraskielisen herrassäätynsä holhouksen alaisena ja jonka koko kansallinen ja valtiollinen itsenäisyys vielä äsken oli kuoleman vaarassa, on yht'äkkiä pääsemäisillään isännäksi omassa talossaan ja vapaaksi muukalaisten sorrosta: onko ihme, että se silloin malttamattomalla kiireellä tahtoo saavuttaa kauan kaivatut ja äsken vielä mahdottomilta näyttävät yhteiskuntaihanteet, ja että vaikea, vaivalloinen

ja useain toiveita masentava käytännöllinen valmistelutoimi hetkeksi on jäänyt syrjemmälle?

Ympäristön vaikutuksella valtiolliseen elämään tarkoitamme toisten puolueiden vaikutusta jonkun puolueen suuntaan ja toimintatapaan, ja tämä vaikutus on omansa paljon lisäämään sitä taipumusta perustelemattomaan ja umpimähkäiseen reformiohjelmoimiseen, joka on jo kansanluonteessa, ja johon nykyinen ajankohta meillä niin suuresti kehoittaa. Ei kukaan asioita seurannut saata kieltää, että nykyinen puolueryhmitys on, joskin selitettävissä, aivan luonnoton ja kokonaan taaksepäin tähtäävä. Mutta jota vähemmän tulevaisuuden kysymykset eroittavat etenkin suomenmielisten molemmat ryhmät, sitä enemmän ovat nähtävästi niissä molemmissa päässeet valtaan jyrkimmät ainekset eli sellaiset, jotka katsovat puolueensa arvon sekä terveen kehityksen mukaiseksi kauniiden ohjelmaponsien ja tunnuslauseiden laatimisen ottamatta vähintäkään huomioon käytännöllisyyden ja mahdollisuuden näkökohtia. Kokeneemmat ja järkevämmät tietysti pudistavat päätänsä, mutta ovathan vaalit edessä, riippuuhan niiden tuloksesta niin paljon, onhan siis parasta ummistaa silmänsä vaikeuksille, kulkea virran mukana ja ohjelman laatimisessa pitää yksinomaan silmällä sitä mikä valitsijoita miellyttää. Ja sitäpaitsi: onhan ohjelma eri asia ja sen noudattaminen eri; jo ehdokkaita asetettaessa tyydytään siis siihen, että he *pääasiassa* ovat ohjelman kannalla, mitä sitte kun fraaseilta joudutaan toimimaan kansanedustajan koko vastuunalaisuudella. Niin että Raittiuden Ystävät eivät ole niinkään väärässä, kun he, antamatta vähääkään merkitystä noille ohjelmakulkusille, vaativat ehdokkailta mieskohtaista, julkista sitoumusta, että äänestävät kieltolakia! — Sanalla sanoen, nykyisen puolueryhmityksen luonnottomuus on synnyttänyt sen hillittömän kilpajuoksun kansansuosiosta, jonka ilmauksena osaltaan on nykyinen ohjelmapolitiikka. Tältäkin kannalta katsoen on pidettävä suotavana, että noiden vanhojen kielellisten ja suurpoliitisten vastakohtien raunioille on muodostuva uusi ja luonnollinen puoluejako. Kenties käypikin niin, että tulevan kamarin käytännöllisessä lainsäädäntötyössä, todellisten päivänkysymysten astuessa esiin, moni huomaa ihmeekseen vastustajiensa olevan „omassa" puolueessaan ja samanmielistensä „vastapuolueessa", ja että täten tapausten oma logiikka vapauttaa meidät nykyisestä hämmennyksen tilasta.

Nämä mietteet eivät sisällä mitään uutta, ja moni kenties pitää nii-

den julkilausumistakin tarpeettomana. Eikö tosiaankin parempi antaa asiain mennä menoaan, hymyillä epäilijän hymyänsä ja luottaa siihen että „reki varsan opettaa". Ainakin se on diplomaatisempaa. Saattaa kuitenkin politiikassakin olla toisia näkökantoja kuin puoluetaktiikan, ja niiltä katsoen voi tuo suurisanainen, „vaativainen", vastuuton ja ontto ohjelmoiminen vihdoin ansaita julkisenkin arvostelunsa. Yksityiselämässä katsotaan sanansa pitämistä ei vain gentlemannin vaan tavallisen arkiihmisen velvollisuudeksi. Julkisen miehen ja valtiollisen puolueen on niinikään pidettävä sanansa. Tämä sana on hänen ohjelmansa. Mutta voidaksensa sen tehdä hänen täytyy olla selvillä sen toteuttamisesta, ja tätä voidakseen taas hänen täytyy katsoa suoraan silmiin vaikeuksia ja näyttää ne muillekin eikä niitä peitellä. Se osoittaa kehittymätöntä vastuun- ja oman arvon tunnetta ettei sitä tehdä, ja alhaista arvostelukykyä kansassa, ettei sitä puolueilta vaadita. Ja se on arveluttavaa, saattaapa olla vaarallistakin, että kokonainen kansa, vaikkapa hetkenkin, elää siinä harhaluulossa, että se voi lakipykälien kautta uudesti syntyä, että kuka tahansa voi nuo pykälät muovailla ja että pahan poistamiseen, vanhaan kalevalaiseen tapaan, ei muuta tarvita kuin sen synnyn paljastaminen ja — pahan manaaminen.

Tosiaankin, toisenlaista on se „valtiota-muodostava kyky", jota uusi aika Suomen kansalta vaatii!

Kirjallisuutta.

Näytelmäkirjallisuutta.

KAARLE HALME, *Herran ääni.* Kolminäytöksinen näytelmä. Helsingissä 1906. Kustannusosakeyhtiö Otava. 174 siv. Hinta 2: 50.

Suomalainen näytelmäkirjallisuus ei — muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta — yleensä ole omiaan herättämään lohdullisia tunteita suomalaisen kirjallisuuden harrastajassa. Varsinaisia näytelmiä — en puhu ilveilyistä — ilmestyy harvoin ja suurin osa niistäkin vajoaa omaa heikkouttaan heti kohta unohduksen tomumereen.

Draamallisten merkkiteosten harvinaisuus on tehnyt sen, että jokainen uusi näytelmä herättää meillä ilmestymisensä hetkenä tavallista suurempaa mielenkiintoa. Kieltämättä on sitä myös saanut osakseen Kaarle Halmeen uusi kolminäytöksinen näytelmä „*Herran Ääni*".

Tekijällä on kaikesta päättäen joltinenkin teknillinen tottumus näytelmän sommittelussa. Hän on näppärästi punonut kohtaukset yhteen ja luonut niistä leveän ja vuolaan tapausten virran, jonka kulkua katsoja mielenkiinnoin seuraa. Sitä paitsi on tekijä osannut muutamiin kohtauksiin valaa huomattavaa näyttämöllistä vaikuttavuutta, joka varmasti saa vastakaikua vähemmin kehittyneissä katsojissa, mutta korkeamman maun edustajissa helposti voi synnyttää epäedullisen reaktsionin.

Mutta joskin tapausten kulku näennäisesti tuntuu jotenkin sujuvalta, puuttuu näytelmästä sitä syvempää perustelua, joka sitoisi toiminnan sisäisellä välttämättömyydellä ja antaisi taideteokselle pettämättömän totuuden leiman. Perustelua on, mutta sillä ei ole vakuuttavaa voimaa.

Tämä kaikki johtuu siitä, että näytelmän pohjana oleva tunne on jotenkin matala ja sen käynti enemmän pakoitettua kuin sisäisen kuohun nostamaa.

Näytelmän päätekijöitä ovat: (taka-alalla) kasvava sosialinen heräännys, joka inhimillisyyden voimallaan raivaa tiensä itse tehtaan omistajain piiriin ja synnyttää katastrofiin vievän ristiriidan, sekä (etualalla) vanha rakkaustarina, joka sekin puolestaan tulee palvelemaan sosialistisen maailmankatsomuksen voittoa. Huolimatta siitä, että nämä kaksi elementtiä on muodollisesti jotenkin hyvin sulatettu yhteen, tuntuu niiden yhteissoinnussa jotain särähtävää. Se johtuu siitä että näytelmän erotiikka on liian vanhanaikaista nuoren, kiihkeän sosialistisen virtauksen rinnalla. Menneen lemmen muistelot, huokaukset ja haaveet, sentimentalinen resignatsioni — kaikki se antaa tälle yhteiskuntataistelua käsittelevälle näytelmälle kaihomielisen sentimentalisuuden leiman — jotain à la „Dame aux Camélias". Ja tuo sentimentalisuus esiintyy näytelmässä muuallakin kuin rakkaustarinan yhteydessä — se kuuluu tuontuostakin deklamoivissa replikeissä ja sadunkaukaisissa vertauskuvissa.

Luonteet jäävät jotenkin pintapuolisiksi. Varsinkaan ei rouva Vuorenpää alituisine, kiusallisine huokauksineen ja sentimentalisine laverteluineen herätä uskottavuutta ja vastakaikua katsojassa. Hänen hysterinen tunteellisuutensa kohoaa paikoittain — esim. hänen pahoinvoinninsekaisessa inhossaan omaa poikaansa kohtaan — siihen luonnottomuuteen, joka ei voi olla herättämättä katsojassa joko naurua tai vastenmielisyyttä. Näytelmän sankari, Svante Alhoranta, on myös hyvin ylimalkaisesti kuvattu eikä herätä katsojassa lujaa uskoa apostoliuteensa. Näytelmän muut henkilöt ovat joko samalla tasolla tahi alempana.

Näytelmässä tuntuu pitkin matkaa Ibsenin vaikutus. Paitsi näytelmän yleistä sävyä viittaa siihen läheisesti jokunen näytelmän henkilöistäkin. Jossain määrin tuntuu tekijä saaneen vaikutuksia myös Hauptmannilta („Kankurit") ja Max Halbelta („Väkevä virta").

Näytelmää haittaa täydellinen paikallisvärin puute. Jollei siinä olisi pari kertaa esiintyvää sanaa „sampo" ja suomalaisia paikan- ja henkilöitten nimiä, voisi tapahtuman sijoittaa melkeinpä minne tahansa. Nykyaikaiselle näytelmälle ei mielestäni ole eduksi tällainen abstraktisuus. Sitä paitsi ei teoksessa ole merkkiäkään siitä eri situatsioneihin liittyvien tunnelmien taiteellisesta kiteyttämisestä, johon uusin draama muiden taiteiden rinnalla voimakkaasti pyrkii. Siksi tämä näytelmä nykyaikaisesta katsojasta tuntuukin kovin teennäiseltä ja mekaniselta ja tyytymättömin tuntein palaa hän sitä katsomasta.

E. K—ma.

EINO I. PARMANEN: *Valoon, vapauteen.* Kaksikuvaelmainen näytelmä nykyisistä Venäjän oloista. Kustantaja Yrjö Weilin. 26 siv. Hinta —:60. [Näytelmäkirjasto N:o 28].

EMIL PERTTILÄ: *Tiede ennen kaikkea.* Yksinäytöksinen ilveily. Kustantaja Yrjö Weilin. 63 siv. Hinta —:75. [Näytelmäkirjasto N:o 29].

VUORITSALO: *Hiukan sekava juttu.* Ilveily. Kaksi näytöstä. Kustantaja Yrjö Weilin. 78 siv. Hinta 1:—. [Näytelmäkirjasto N:o 30].

Näitä näytelmä-tekeleitä tuskin lienee tarkoitettu julkisuudessa arvosteltaviksi. Ilmestyyhän n. s. seuranäytelmiä vuosittain melkoiset määrät ilman että niistä julkisuudessa hiiskutaan sanaakaan. Ne saavat kaikessa hiljaisuudessa matkata maaseudulle, missä kaikenlaisten edistysseurojen iltama-toimikunnat koettavat sulatella niitä valitessaan näytelmiä ohjelmistoonsa. Tahtoen tai tahtomattaan tulevat meidän turpeeseensa sidotut maalaisserkkumme juuri näiden seuranäytelmien perusteella muodostamaan käsityksensä suomalaisesta näytelmäkirjallisuudesta ja näytelmätaiteesta yleensä. Mutta meidän kirjallisuuskritiikillämme — jos sellaista on — ei nähtävästi ole mitään tällaisen käsityksen levenemistä vastaan. Se on sille yhdentekevä. Meidän arvostelijoittemme harrastusten maailma ulottuu ani harvoin Helsingin porvarillisia seurapiirejä kauemmaksi.

Kaikki kolme ylempänä lueteltua „näytelmää“ kuuluu kustantaja Yrjö Weilinin Näytelmäkirjastoon. Otamme ne numerojärjestyksen mukaan silmäilläksemme, antautumatta kuitenkaan seikkaperäisempään selontekoon, ettemme turhan tähden kuluttaisi lukijamme aikaa.

Mitä tarjoaa hra Parmanen komeanimisellä näytelmällään „Valoon, vapauteen“? Kuvauksenko Venäjän suuresta vapaustaistelusta? Paha sanoa, mutta ainakin minulla oli lukiessani se tunne kuin olisi näytelmä ennemminkin onnetonta pilantekoa siitä. Mitään venäläistä ei tässä näytelmässä ole. Ensimäisestä repliikistä alkaen leimaa näytelmän mahdollisimman banaali ylimalkaisuus, vaihdellen suursanaisen mahtipontisuuden ja äitelän, nuoleskelevan sentimentalisuuden välillä. Ja tämä kaikki vallankumouksen kireän jännitetyssä ilmanalassa! Missä on tekijän psykologinen vaisto, jollei hän huomaa kuinka särähtävää, kuinka sietämättömän valheellista se kaikki on?

„Toimintaa“ on näytelmässä liiaksikin, jos tämä sana voi merkitä melua, juoksua, huutoa, huitomista, tappelua ja murhaa. Lukija ei sentään — omituista kyllä — kovin pahoin kauhistu sitä eikä — kuten odottaisi — tule pahoinvoivaksi tuosta „vapaustaistelijoiden“ raivo-teurastuksesta, sillä hän huomaa, ettei niistä niin väliä ole, ne kun ovatkin vain — marionetteja.

Kappaleen tarkoittaman aiheen takia lukija kuitenkin tuntee kiusallista tunnetta tekijän vuoksi, joka ei ole käsittänyt, että on asioita, jotka ovat liian kipeitä, että niistä voitaisiin tekaista banaaleja näyttämöefektejä.

Hra Perttilän „Tiede ennen kaikkea“ on tavallinen ulkomaalaiseen tusinamalliin tekaistu ilveily, jossa nauretaan erään tieteessään elävän luonnontieteen professorin heikkouksia ja — tietysti — saatetaan kaksi rakastavaa toistensa syliin. Professorista on tehty täydellinen idiooti ja hirveä lörpöttelijä, kuten tosi ilveily vaatii. Kaikki käy mahdollisimman keveästi. Mistään luonnekuvauksesta ei tietysti voi olla puhettakaan. Siellä täällä väläḥtää joku onnistuneempi repliiki (esim. Talonpojan ja Leenan osissa), mutta todellisuuden vaiston puute tuntuu sentään alusta loppuun.

Mutta jos hra Perttilän tarjoama tavara on kevyttä, on hra Vuoritsalon vieläkin keveämpää. On vaikea käsittää mikä voi inspiroida kirjoittamaan sellaista järjetöntä sekasotkua kuin on hra Vuoritsalon „Hiukan sekava juttu“. Kappaleen huumori, jos tämän nimityksen alle mahtuu kaikenlainen päihtymyksentapainen sekamelska, on liian kulunutta ja likaista voidakseen huvittaa.

Kun ei tekijällä ole ollut niin paljon itsekritiikkiä, että hän olis ymmärtänyt pitää ilveilynsä omassa päässään tai ainakin pöytälaatikossaan, täytyy kummeksua ettei kustantaja ole epäröinyt tarjota sitä yleisölle.

Eiköhän olisi jo aika asettaa ohjia kirjalliselle ilveilylle?

E. K—ma.

Runoutta.

VIKTOR RYDBERG, *Valikoima runoelmia.* Suomeksi toimitti Valter Juva. Porvoossa 1906. Werner Söderström Osakeyhtiö. 100 s. 8:o. Hinta 1:75, koruk. 3: —.

Suomalaiselle yleisölle tarjotaan valikoima Rydbergin runoja.

Rydberg on ajattelija. Hänen runohetteensä — sijaiten koko joukon likempänä päätä kuin sydäntä — kumpuaa kylmänkirkasta, malmipitoista vettä, organisia aineksia siinä on tuskin nimeksi. Ajatuksen ankaruus, muodon tyyniviivainen sopusuhtaisuus ovat hänen tuntomerkkejään. Silloinkin kun hän tuntee tuskaa, vääntää käsiään, hapuilee olemuksen onkaloissa — niihin hän aina palaa päivänpaisteisimmilta maail-

taan — lepää hänen otsallaan joku viileä rauha ja hänen asennossaan on plastillinen lepo. Hänen surunsakin on kirkastunut klassilliseksi.

Hänenlaiselleen ajattelija-hengelle on kaikki näkyväinen vain näkymättömän korrelaati, aistillinen maailma vain merkki, symbooli, jonka takana aineettomat aatteet humisevat. Runoissa elämänilmiöt, ihmiset, pensaat, puut muodostuvat ajatuksen astinlaudaksi, niillä on merkityksensä vain ex analogia hengen maailmaan: poikaressu, joka nukkuu Venetian laguunin partaalla, vie ajatuksen yleispäteviin elämäntotuuksiin, suutelon tuntemus on hänelle:

henkeni kaihoa täynnä
maisia kahleita herkkiä tempoelee.

Itse mietiskelyn jäytävästä madosta vapaan lapsimielikuvituksen herttainen tonttu, jonka ainoa tehtävä sadussa on: elää, tuumii kehdon ääressä olemisen ongelmata:

Polvet polvien tietämiin
nousi, vanheni, läks — mihin niin?
— —

Mutta runojen takana tunnemme runoilijan: personallisuutena eheä, ihmisenä ihana.

Rydberg ei ole niitä, joita voi noin vain suomentaa sanat kääntämällä; hän olisi runoiltava uudelleen suomeksi.

Mutta siihen ei Valter Juva ole oikea mies.

Miksi niin usein täytyy itseltään kysyä: onko tämä Rydbergiä? ja melkein yhtä usein: onko tämä suomea?

Juvan runomuotoisessa sanontatavassa on — ja on aina ollut — jotain kumman konstikasta. Jotain epäsuomalaista konditsionaalisuutta, joka pyöristää ja hivuttaa kaikki kulmat ja särmät. Joka sipultaa ajatuksen pieneksi, niin että lukijan täytyy se vaivaloisesti sovitella palasista yhteen. Jo kielellisesti hän käyttää liiaksi kaikenlaisia ehdollisia sanamuotoja: ehkä, jos, kai, lie, samoin välittäviä pikkusanoja. Rydberg hänen käsissään hämärtyy, menettää varmuuttaan ja miehekästä ryhtiään. Juva ei osaa puhua indikatiivissa. Ja Rydberg puhuu *aina* indikatiivissa.

Otan umpimähkään jonkun joukosta. Esim.: *Untenelämä* (jo otsake voisi olla sanovampi ja vähemmän orjallinen).

Hepo, kiidä jo pois! Toki tuikkeessa yön
unen teillä sun mielesi haaveilla lie

ja jo sun ja jo mun läpi metsien vyön
hepo siivekäs huima, oi kultani, vie.
Sulo lapseni, nähdä on otsallas noin
Valo ihmeisen sees, ikikuulakkain:
kajo viipyvä liekö se illan koin?
Sädehohdeko riemujen vuottavain?

Ymmärrättekö yhdellä lukemalla? Ja jos sieltä *toki* ja *lie* sanojen välistä saa naaratuksi jonkun ajatuksen, on se tämä: runoilija puhuttelee hyväilevin sanoin („sulo lapseni") haavehaluista hevostaan, jonka otsalla on „valo ihmeisen sees" ja kertoo että kohta „kultani" vie heidät molemmat „läpi metsien vyön".

Mutta nyt kuulen Rydbergin kääntyvän haudassaan . . . . Hänen klassillinen rauhansa on häiritty! Profanum!

Samantapaisia säkeistöjä, jotka lukijaan tekevät vain jonkinlaisen oudon sanakeinottelun vaikutuksen, tapaa vähän päästä. Hyvinkin huolellisesti noudatetusta poljennostaan huolimatta ne eivät soinnu runolta, siitä yksinkertaisesta syystä että ne eivät ole runoa. Ei ainakaan Rydbergin. Mitä lievät lirum-larumia.

Mainittava on kuitenkin että eräissä on Juva onnistunut hiukan paremmin. Nuo, joissa lapsuudenaikainen sävel soi, joihin runoilija on henkinyt suuren sydämensä herttaisuuden: Tonttu, Lapsuuden runous, Kylpevät lapset (nimeksi paremmin: Lapset uimassa). Niissä on säilynyt alkuperäistä tunnelmaakin.

Juvan runokielen kukkasiin kuuluvat semmoiset kauniit sanat kuin rusorusko, sinisees, sulohaaveinen. Satunnaista tarvetta varten hän *kaikkeudesta* on tekaissut *kaikkion* ja sille kumppaniksi vielä kummemman *vaition* (= äänettömyys). Mutta hänen lempisanansa — kaikilla runoilijoilla on lempisanansa — on *vuo*. Se palaa aina uudestaan, joka runossa. Ja sitä seuraavat itsepäisesti riimillisen sallimuksen välttämättömyydellä, ei enää neitseelliset suo ja luo-soinnut. Sitä paitse —

Mutta riittäköön.

Y. K.

Kertomuksia ja kuvauksia.

EINO LEINO. *Tuomas Vitikka.* Romaani. Helsingissä 1906. Otava 219 siv. 8:o. Hinta 3: —.

Meistä suomalaisista ei yleensä ole satiirin kultuurinruoskaa heiluttamaan. Milloin joku yrittääkin, huitoo hän tanakkaa kömpelöä maalaisraippaansa jotenkin hyvänsävyisesti. Satiiri edellyttääkin gallilaista runoilijatempperamenttia: ajatusnotkeutta, teräviä liikkeitä, hiukkasen kristallikirkasta ilkeyttä ja oikein jumalallisella juvenaliksella on sen lisäksi eräänlainen huolettomuuden eleganssi itse ruoskan pitelyssä: pitkin poikin, mikään kohta ei ole turvattu, ja missä vastustaja vähimmin odottaa, siellä siima jo viiltää vereslihaan.

Eino Leinon Tuomas Vitikkaa voisi sanoa satiirisen inspiratsionin lapseksi — paremmin sittekin lapsipuoleksi.

Joudumme sangen valittuun seuraan.

Protokollasihteerien, hovioikeudenpresidenttien, salaneuvosten, kunnallisneuvosten — hirmuisia, koukeroisia sanoja, jotka oikein korostettuina vaikuttavat viattomiin lapsiin saman kuin mörkö ja mörökölli.

On kesä. Vitikkain ja Videniusten suku loikoo apilankukkaisella nurmikolla heinäkuun helteisissä tuntemuksissa odotellen kahvin kiehumista. Neljännen luvun lopussa se kiehuukin. *Se* ei siis ollut pääasia. Pääasia oli se meidän päiviemme henkinen kahvi, jota täällä monet Herran ajat on aamuin, illoin nautittu verenkierron vilkastuttamiseksi: politiikka. Ja se kiehuu kiehuttamatta. Kun suvussa on kaksi niin erinimistä kuin salaneuvos, ent. senaattori Konrad Napoleon Videnius ja suurtilallinen, kunnallisneuvos Paavo Vitikka, tiedämme mitä tapahtuu. Eikä ainoastaan mitä tapahtuu, vaan mitä on tapahtunut joka päivä siitä saakka, kun ensimäinen kirottu manifesti tuli jostain idästä.

„— Siinä se nyt seuraus' perustuslaillisten politiikasta, lausui katkerasti ukko Paavo, laskien (kansallismielisen) sanomalehden polvelleen.

— Jos suomenkieliset hallitusmiehet, loihe salaneuvos voimakkaasti lausumaan, olisivat heti alussa panneet jyrkästi vastaan, olisi pelastettu ainakin se, mikä pelastettavissa oli". (Tässä, otaksun, käänsi salaneuvos kokoon oman äänenkannattajansa, niin että näkyviin jäi vaan lihava otsake: Det Suometarianska . . .)

Noista molemmista olemme jo selvillä. Kun he lisäksi ovat vanhoja kielitaistelun aikuisia pukareja, tiedämme etteivät he koskaan saa politiikkaansa puhki puhutuksi, ei elämässä ei kuolemassa. „Muutamilla ihmisillä on oma, yksinkertainen spektruminsa, jossa vain kaksi väriä", sanoo Strindberg tahi joku muu viisas. Kahvipiiriin kuuluu sitäpaitse 90-vuotias presidentti, järkeilijä ja jumalankieltäjä, klassillisen kaunis

Maria Antoinette — Tuomaan äiti ja hänen nuoret suloiset tätinsä, jotka keimailevat oikealle ja vasemmalle, ilman että häät seuraa. Valkealiivinen protokollasihteeri, nuhteeton virkamiestyyppi, ideoissa ja käsitteissä elävä saksalainen estetiikan prof. Meyer — joka kesät oleskelee Vitikkalassa ja nyt maalaa Vitikoista ja Videniuksista „suomalaista kansanelämän kuvausta" — sekä kansallismielisen ylioppilasnuorison edustaja, maist. Aavasaksa (ent. Lindström) ovat välttämättömättä mainittavat.

Tämä on Tuomas Vitikan „miliöu".

Ja romaani kai olisi hänen kehityksensä näistä edellytyksistä.

Tuomas itse? Kuka ja mikä? Tekijän tarkoitus on juuri osoittaa, että hän ei ole mikään — siinä merkityksessä kuin nuo muut. Vain Tuomas-epäilijä. Häntä ei voida lajittaa minkään yleisemmän arvon alle. Muilla kaikilla on ihmeitä tekevä pyhimyskuvansa — millä järki, millä kieli ja kansallisuuskysymys, millä laillisuuden kultainen vasikka — hänellä ei mitään. „Tuomas-paralla ei nimittäin ollut yhtään sellaista valtavaa, ylitsevuotavaa ajatusta, josta hän olisi voinut edes itse haltioitua, saati sitte muita tuleen ja liekkiin sytyttää. Hän oli yksinkertaisesti vaan Tuomas, täydellisemmin merkittynä Tuomas Vitikka, aivan yksityinen ja vähäpätöinen henkilö, vailla mitään yleisempää merkitystä isänmaalle taikka ihmiskunnalle". Siis yksilö tyyppien ja käsitteiden keskellä. Näitä käsiteihmisiä hänen ympärillään on monta ikäkerrosta. Kielitaistelun takainen (presidentti) — joka ehkä enin on sukua Tuomaalle — kielitaistelun pääpolvi (neuvokset) — kieli- *ja* laillisuustaistelun polvi (protokollasihteeri). Näitä seuraa sitte Tuomas, joka tosin on elänyt viime murroksen, vaikkei eläytynyt siihen, Fennia redivivan lapsi, joka henkisesti on vapaa edellisten polvien kultuuriaatteista, niin vapaa että se häntä itseäänkin peloittaa. Se on hänen negatiivikuvansa. Ainoa henkilö, jonka Leino on ottanut hiukan vakavammalta kannalta (äiti ehkä toinen) ja jossa voi huomata psykologisesti syövytettyjä yksityispiirteitä. Ja satiirin terävin särmä on luullakseni juuri siinä missä valonsäteet erilailla taittuvat häneen ja hänen ympäristöönsä.

Mutta negatiivista ei koskaan kehitetä positiivia. Osoitetaan sattuvasti mitä Tuomas *ei* ole, mutta tahtoisimme mielellämme myös tietää, mitä hän *on*. Emme hänen käsitteellistä vaan yksilöllisen sisältönsä. Siitä ei pääse selville. Eikö hänessä olisikaan sisältöä? Mahdotonta: natura abhorret a vacuo. Hänen purettu kihlauksensa, skandaali teatterin lämpiössä (muuten jotenkin tyhjänpäiväinen), ulkomaanmatka — tyhjästäkö tyhjään? Mutta unohdanhan: Tuomas-epäilijästä on kehittynyt Tuomas-hymyilijä! Kehittynyt? Nehän ovat tavallisesti rinnakkaisia ilmiöitä.

Eino Leino on päivälehden palstoilla teroittanut proosakynänsä, kirjoittanut sen sujuvimmilleen. Kynällä on nyt eräänlainen keveä varmuus

ja vallaton vauhdikkuus, mitkään hypyt eivät sille tuota vaikeuksia, mitkään maat eivät sille outoja. Asiasta asiaan se juoksee mitä suurimmalla notkeudella. Ja samaan tahtiin laulaa ruoska, laulaa säälimätöntä lauluaan uhriensa päitten päällä, aina joskus sattuen sapsoon. Ikävä, että se tapahtuu vain joskus — useimmiten se osoittaa tuommoisen maalaisruoskan hyväntahtoisia ominaisuuksia: sattuu, vaan ei koske. Syytä on kai siinäkin, että tekijä on tehtävänsä tehnyt liian helpoksi, s. o. karrikeerannut liiaksi. Liian paksulti väriä. Aavasaksan väärässä äänilajissa kulkeva esitelmä, joka ei juuri muistuta improviseerattua — joskin pedagogisen tyhmää! — kansallisvimman purkausta, on harhaisku. Lasten äänioikeusjuttu on sekin liian paksua — olkoonpa että jo eletään kappaleen matkaa siinä amerikkalaisessa tulevaisuudessa. Vastapainoksi täytyy mainita Tuomaan mietteet, 11:ssä luvussa. Niissä on paljon hyvää, sekä purevaa että pistävää. Muitakin yksityiskohtia tapaa, joista tuntee Eino Leinon käsialan.

Kirjan kielestä on sanottava sana. Todellisuuden sävy, tämänpäiväisen todellisuuden sävy, on sille ollut laki. Ei juuri mikään jokapäiväisen puhe- ja sanomalehtikielen synneistä ole sille vieras. Niin ollaan hirveästi tilaisuudessa tekemään, näkemään, tuntemaan ja tutustumaan, ollaan huvitettuja, indigneerattuja, diskreetin näköisiä, traditionelleja j. n. e. Täydestä menee masinistilakit, prässit, karmistuolit, petsatut piirongit — menköön, „puristin“ nimi on nykyään herjauksista pahimpia. Mutta kun tekijä paikoitellen suorastaan „praakaa ja tikuteeraa“ kuin turkulainen, tekisi mieli autuaan Ahlqvistin kanssa ärjästä:

Heretkätte, heittäkätte,
Kaikki käypi karvoilleni!

Tuomas Vitikka on kaikesta huolimatta pirteästi kynäilty palanen, helposti luettu ja helposti unohdettu. Ja niin tämänpäiväistä: sitä voi lukea vaikka aamuhartaudekseen, sanomalehden verosta.

Y. K.

KAARLO ATRA, *Valhetta.* Helsinki 1906. Otava. 197 s. 8:o. Hinta 2: 75.

Tämä romaani kertoo taiteilija Aarne Arosta ja hänen rakkaudestaan kirjailijatar Nanni Andersiniin. Tarinaan kietoutuu pari kolme muuta henkilöä, äiti, entinen morsian ja eräs ystävätär, kaikki kauniita suhteita, nähtyinä ruusunhohteisessa ampelivalaistuksessa. Väritys on koko ajan sitä hempeää ja epätodellista, jota meillä niin rakastetaan.

Etenkin Nanni Andersin vaatisi voimakkaampia valaistuskeinoja. Tyyppi on muuten itsessään erinomainen, ja joskus vilahtaa se kyllä elävänäkin esille. Esimerkiksi hänen naurukohtauksensa hotellissa on niin oikein merkitty, että se vaikuttaa vakuuttavasti, niinkuin oikean palan tulee vaikuttaakin. Ja huomaa, ettei tekijältä puuttuisi jonkunlaista kykyä ja näppäryyttä, jos hän vain osaisi niitä paremmin käyttää.

Suurta heikkoutta on luonteenkuvauksissa. Ne jäävät tässä teoksessa epämääräisiksi ja ontoiksi. Aarne esimerkiksi. Eikö hänessä ole tunnetta syvempää, eikö lahjoja, eikö mieltäkiinnittävämpiä puolia? Vai tekijäkö on nuori ja lämminsydäminen pidellessään häntä?

Tietysti. Mutta nuoruus ei ole paha vika. Se on korjattavissa. Elää, syventyä, nähdä seikkoja toisinkin voi, jos vain on luotu näkemään ja ymmärtämään. Sillä ei esimerkiksi kuvattavaa luonnetta saada eläväksi vielä sillä, että se tekee jotakin, jota saman luontoinen originaali tekisi. Se on elävä vasta silloin kun sen sanat tahi teot avaavat eteemme sen salatun maailman ja ne salatut liikkeet, joita ihmissieluksi nimitämme. Ja sen tulkitsemiseen tarvitaan edellytyksiä, joita tällä kirjailijalla ei näytä vielä olevan.

Heikkoa on myöskin tyylillinen puoli.

„Eikö maailmassa ensinkään löydy syvyyttä ja uskollisuutta“, huudahtaa tekijä jossakin. Ja johtui mieleeni siitä, että emmekö tähän uudempaan suomalaiseen tyyliin mitenkään saisi sitä samaista syvyyttä ja uskollisuutta? Emmekö kieltämme saisi kirkkaana ja selvänä kuvastamaan sitä, mitä tahdomme ja pitäisi tahtoa, niitä välttämättömiä, elettyjä sanoja, joissa vasta sanat massasta taiteeksi eroittuvat, vai annammeko sen kauankin pysytellä tässä laveassa, pehmeässä höllyydessään, joka ei tee kerrottavaa koskaan oikein uskottavaksi, vakuuttipa sitä kuinka tahaansa. „Valhetta, valhetta“, huudahtaisi entusiasti.

On väärin sanoa sitä yksin tämän romaanin kirjoittajalle, itsekullakin nuorella olisi siinä tehtävää, mutta on paikallansa siitä juuri tässä huomauttaa.

Tämän tapaiset „taiteilijaromaanit“, joissa „taiteilijat“ kertovat toisistansa, alkanevat muodostaa hyvän osan nuorta kirjallisuuttamme ja käynevät vielä makuun meillä.

M. H—J.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Puolueiden asemasta — Valvojan leveneminen v. 1906.

Puolueiden n. s. ohjelmakuumeesta on kirjoittaja, jolla on kokemusta valtiollisesta elämästämme, lausunut tässä Valvojan numerossa muutamia yleisiä mietteitä ja huomautuksia jotka tekijä nähtävästi tarkoittaa jonkunlaisiksi kuumetta lieventäviksi kylmiksi kääreiksi. Tahtoisin niiden johdosta lausua pari vaatimatonta ajatusta.

Kun sovellutan ne mielipiteet, jotka arvoisa kirjoittaja tuo esiin puolueiden ohjelmakilpailusta, oleviin puolueihimme ja erittäinkin molempiin suomalaisiin puolueihimme, niin en saata olla huomaamatta erästä omituista seikkaa. Sitä arvostelun varovaisuutta ja punnitsemista, jota kirjoittaja syystä valtiollisilta puolueilta vaatii, on enemmän olemassa siinä puolueessa, joka on itselleen omaksunut *edistyksen* ja laillisuuden periaatteet, nuorsuomalaisessa eli suomenmielisten perustuslaillisten puolueessa. Tämä puolue on kyllä periaatteensa mukaisesti pannut ohjelmaansa edistysvaatimuksia, sellaisia, että niiden toteutuminen merkitsisi mitä suurinta yhteiskuntamme kehitystä. Mutta useassa kohden kuitenkin se suomalainen puolue, joka ennen on osoittanut taipumusta vanhoillisuuteen, on esittänyt vielä pitemmälle meneviä vaatimuksia kerskaillen „riivatun hyvällä ohjelmalla“ etenkin niissä kohden, jotka koskevat yhteiskunnallisten olojemme kehittämistä, niinkuin kunnallisen vaalijärjestyksen ja väkijuomalainsäädännön uudistusta. Näissä kohden on vanhoillis-suomalainen puolue sangen nopeassa käänteessä hyväksynyt pisimmälle menevät vaatimukset, yleisen kunnallisen äänioikeuden ja yleisen kieltolain, kun taas nuorsuomalainen puolue on näissä asioissa menetellyt hitaammin ja harkitsevammin.

Kysymys miten tämä omituinen tosiasia on selitettävä, että edistysmielinen puolue jää ohjelmavaatimusten asettamisessa muutamissa kohden jäljelle, tuntuu todellakin mieltäkiinnittävältä.

Saattaisi arvella tämän seikan saavan selityksensä siitä, että siihen „perustuslaillisten suomenmielisten“ puolueeseen, joka sortovuosina syntyi ja jonka suoranaisena jatkona nykyinen nuorsuomalainen eli perustuslaillis-suomenmielinen puolue on, kuuluu melkoinen määrä van-

hoillisia aineksia. Liittyihän siihen, kun puolue sortovuosina syntyi, silloisen nuorsuomalaisen eli „päivälehteläisen“ ryhmän lisäksi sellaisia aineksia vanhasta suomalaisesta puolueesta, jotka eivät voineet hyväksyä tämän puolueen oppia, että Suomen laki ja perustuslaki eivät vallitsevissa oloissa sitoneet kansalaisten toimintaa, sekä sitä paitsi suuri joukko kansalaisia, jotka vasta ulkoa tuleva sorto herätti valtiolliseen tietoisuuteen ja toimintaan. Tämän arvelun nojassa voitaisiin selittää, että täten tuli puolueeseen vanhoillisia aineksia, jotka nyt pidättävät sitä astumasta jyrkimmän edistyksen kannalle.

Mahdollista kyllä on että oli vanhoillisiakin aineksia, jotka suomettarelaisten joukosta vainovuosina erkanivat ja perustuslaillisiin liittyivät. Mutta eihän missään tapauksessa voida hyväksyä sellaista väitettä, että kiinnipitäminen Suomen perustuslaillisesta oikeudesta sortoa vastaan todistaisi erityisen — „vanhoillista“ ajatustapaa. Kun Suomen lakia tahdotaan pysyttää ja säilyttää kaiken kansallisen elämän ja edistysmahdollisuuden perusehtona, niin onhan tässä kyllä vanhoillinen ajatus, mutta se on sitä laatua vanhoillisuutta, jota ilman kaikki edistys on vain tuuliajolle joutumista.

Tämä periaatteellinen huomautukseni tekee otaksuttavaksi sen, että ne ainekset, jotka sortovuosina erosivat vanhasta suomalaisesta puolueesta, olivat todellisuudessa tämän puolueen varsinaisesti edistysmielisiä aineksia. Jos voitaisiin yksityiskohtaisesti tehdä luettelo näistä aineksista, niin luulenpa että tämä periaatteellinen otaksuminen osoittautuisi pääasiassa oikeaksi. Olenpa tehnyt monta huomiota siihen suuntaan, että ne perustuslailliset suomenmieliset, jotka sortovuosina nuorsuomalaisiin yhtyivät, ovat kuuluessaan vanhaan suomalaiseen puolueeseen aikoinaan vastustaneet puolueen ahdasmielisyyttä ja vanhoillisuutta. He käsittivät suomalaisuuden asian kansanvaltaisuuden ja edistyksen asiaksi, ja sen vuoksi he eivät tahdo myöntää koskaan kuuluneensa mihinkään „rusthollaripuolueeseen“, vaikkakin he kokemuksesta tietävät, että tällaisia aineksia puolueessa oli.

En saata puolestani löytää pätevämpää syytä vanhoillis-suomalaisen puolueen äkilliseen edistysmielisyyteen kuin sen tottumuksen, minkä opportunismin omaksuminen puolueen johtavaksi kannaksi on tälle puolueelle tuonut. Kun yleinen ja yhtäläinen äänioikeus pääsi maassamme voimaan, täytyi sen puolueen, joka sortovuosina oli kaikista tosiasioista välittämättä huutanut itsensä „koko kansan“ puolueeksi, asettaa ohjelmansa sellaiseksi, että sillä olisi mahdollisuus saada lukuisain äänestäjäin kannatusta. Kun puolue käsitti itsensä oppositsionipuolueeksi, jolla ei lähinnä ollut vastuuta maamme valtiollisen elämän ja edistyksen tasaisesta menosta, niin sen oli sitä helpompi suostua mitä jyrkimmin kansanvaltaiseen ohjelmaan. On vain tähän saakka pysynyt arvoituksena, mihin

puolueen vakaumukseltaan vanhoilliset ainekset ovat hävinneet. Kenties sekin arvoitus joskus selviää, kun tosi tulee.

En ole esittänyt edellä olevia huomautuksiani vanhoillis-suomalaista puoluetta loukatakseni, vaan olen valmis sanomaan, että tällä puolueella kyllä on käytettävänään eteviä isänmaallisia voimia ja että puolueessa on todellista pyrkimystä yhteiskunnallisten epäkohtien parantamiseen. Mutta en saata olla valittamatta, että tämä puolue yhä edelleen itsepintaisesti pitää kiinni historiallisten tapahtumain vääräksi osoittamasta kannasta suurimmassa valtiollisessa kysymyksessämme. Ei ole tietysti voitu odottaa sitä, että puolue julkisesti tunnustaisi kantansa sortovuosina vääräksi; sen on kyllä jokin yksityinen puolueenjäsen julkisestikin tehnyt, mutta puolueelta ja sen johtomiehiltä sellaista ei sovi odottaa. Mutta toivottavaa olisi ollut, että puolue nykyisissä oloissa olisi ryhtynyt toiminnallaan osoittamaan omaksuvansa laillisuuden kannan ja pohjan. Sitä valitettavampaa on, että puolue esiintymisellään yhä edelleen osoittaa puolustavansa horjuvaa käsitystään laillisuudesta. Tuoreimpana esimerkkinä on suomettarelaisen puolueen esiintyminen senaattia vastaan sen kiertokirjeen johdosta, jonka senaatti on lähettänyt kuvernööreille Venäjältä paenneiden rikollisten pidättämisestä. Puolueen lehdissä tahdotaan väittää että senaatin toimenpide oli laiton, ja tämän väitteen todistamiseksi edellytetään kiertokirjeen sisältävän kaikenlaisia myönnytyksiä, joita se todellisuudessa ei sisällä. En sanoisi tästä puolueen menettelystä mitään, jos se samalla rohkeasti tuomitsisi senaatin menettelyn laittomana vääräksi. Mutta sitä se ei tee, sillä se tuomio kohdistuisi samalla sen omaan entisyyteen. Se tahtoo vain lausua ettei nykyinen senaatti ole ollenkaan parempi kuin Bobrikoffin aikuinen, ja tämäkin teki niinkuin — velvollisuus maata kohtaan käski. Suomettarelainen puolue lausuu nykyistä senaattia kohtaan vain sen epäilyksen, että nykyinen senaatti on taipunut laittomuutta noudattamaan muka helpommin kuin aikoinaan suomettarelainen senaatti, mutta hallituksen oikeutta opportunistisista syistä taipua laittomuuteen suomettarelainen puolue ei pane epäilyksen alaiseksi. Ei vieläkään suomettarelainen puolue voi ymmärtää sitä käsitteiden eroitusta oikeaksi, jonka mukaan on kahdenlaista opportunismia. Opportunismi on aina väärä, kun se johtaa poikkeamaan voimassaolevasta laista, mutta opportunismi, joka pysyy lain rajoissa, *voi* määrätyissä olosuhteissa olla oikea. Jotta voisi osoittaa että senaatin kyseenalainen toimenpide *on* asiallisesti oikea, täytyisi voida nojautua seikkoihin, jotka eivät ole tunnettavissani. Mutta periaatteellinen huomautukseni suomettarelaisen puolueen esiintymistä vastaan pitääkin paikkansa huolimatta siitä, millä tavalla senaatin toimenpidettä tässä katsannossa arvostelee.

Valitettava on tämä uusi todistus siihen, että suomettarelaiselta taholta jatketaan taistelua perustuslaillisuuden asiassa. Mikään ei olisi

koko maan edun kannalta suotavampaa kuin että tässä kysymyksessä saataisiin yksimielisyys aikaan puolueiden kesken. Se tekisi puolueolomme paljoa selvemmiksi. Niin kauan kuin eivät maamme kaikki puolueet tunnusta oikeaksi laillisuuden yksinkertaisen selvää kantaa, josta suomettarelainen puolue sortovuosina poikkesi, niin kauan täytyy — niin surullinen kuin asia onkin — käydä taistelua perustuslaillisuudesta. Ennemmin tai myöhemmin on kyllä Suomen kansa kokonaisuudessaan omaksuva sen käsityksen, jota nykyään erityisen puolueen täytyy pitää taisteluun vaativana tunnussananaan: laillisuuden käsityksen.

Jotta puolueolomme saataisiin tarkoituksenmukaiselle kannalle, olisi sen ohessa että perustuslaillisuuden asia saataisiin kansan yhteiseksi asiaksi, vielä tarpeen saada kielikysymys perinpohjin ratkaistuksi, mikäli se valtiollisin keinoin on ratkaistavissa. Kun saadaan toteutetuksi sekä käytännöllisiä tarpeita että oikeudenmukaisuutta vastaava kielilainsäädäntö, jotenka viralliset kieliolot järjestetään maamme todellisia väestösuhteita vastaavalle pohjalle, niin on riistetty kaikki asialliset perusteet niiltä, jotka suuntaan tai toiseen käyttävät maassamme natsionalismin kiihoituskeinoja puoluejärjestöjen koossapitämistä varten. Sekä ruotsalainen kansanpuolue että suomettarelainen puolue saavat etsiä uusia tunnussanoja, jos nuorsuomalaisen puolueen onnistuu toteuttaa kielilainsäädännössä oikeudenmukaisuuden periaate.

Vielä ovat nämä kysymykset ratkaisematta ja taistelu niistä on edelleen välttämätön. Mutta tulevaisuudessa kangastaa kuitenkin puolueoloissamme aika, jolloin toisenlainen puoluejako maassamme vallitsee. Suomen valtio ja yhteiskunta on toiselta puolen edistyneimpiin kuuluva, jos ottaa huomioon maamme eduskuntalaitoksen, toiselta puolen on se suuresti jäljessä, jos ottaa huomioon valtiollisen ja yhteiskunnallisen lainsäädäntömme eri haaroja. On sen vuoksi tarpeen ripeä ja varma edistys. Edistyksen ripeydestä pitää kehittyneissä oloissa huolta sellainen puolue, joka pitää uudistumista ja kasvamista yhteiskunnan ensimäisenä elämänehtona ja sen vuoksi valitsee edistyksen varsinaiseksi tunnussanakseen. Edistyksen vakavuus on taas silmämääränä sillä puolueella, joka ensi sijassa tahtoo saada säilytetyksi yhteiskunnan jo saavuttamat sivistystulokset ja sen vuoksi aina tahtoo tarkasti tunnustella, onko varmuutta siitä, etteivät kyseenalaiset muutokset tee tyhjäksi edellisten saavutusten asettamaa pohjaa. Kummallakin tällaisella puolueella on oikeutettu edistyksen ja kehityksen ehto valvottavanaan, ja kansalaiset liittyvät toista taikka toista kannattamaan terveissä oloissa pääasiallisesti sen mukaan, onko heidän luonteenlaatunsa ensi sijassa rohkeasti muutoksia toivova vaiko varovaisesti vanhasta kiinnipitävä.

Nykyinen puolue-elämä on kaukana siitä valtiollisesta kehitysasteesta, jolloin puolueet periaatteellisesti taistelevat yhteiskunnallisten

edistyskysymysten ratkaisutavasta. Ken tarkastaa nykyistä puoluetaisteluamme, ei mielestäni voi olla myöntämättä, että taistelu suureksi osaksi koskee tunteita ja yleisiä oikeuskäsityksiä. Tämä on perintöä menneiltä vuosilta, toiselta puolen sortovuosilta, toiselta puolen kielitaistelun ajalta. Sortovuosina taisteltiin siitä, mikä oikeuskäsitys oli suhteessamme Venäjän sorronhaluiseen virkavaltaan hyväksyttävä, lakiin nojautuvan vastustuksenko vai laskelmiin nojautuvan alistumisen. Sellaisessa taistelussa on suureksi osaksi kysymys siitä, minkä yleisen maailmankatsomuksen kansalaiset sydämellään omaksuvat. Kielitaistelu on myöskin läheisesti sellainen, jossa enemmän on kysymys tunteista ja mielihaluista kuin todellisista käytännöllisistä edistystarpeista. Katsoen siihen suureen vaikutukseen, joka tällaisilla tunnekysymyksillä on puolueiden esiintymiseen, täytyy niiden, jotka ymmärtävät todellisten käytännöllisten yhteiskuntakysymysten tärkeyden, valppaasti seurata puolueiden todellista suhdetta niihin. Juuri yhteiskunnallisten edistyskysymysten vuoksi olisi mitä tärkeintä, että yleiset, tunteita kuohuttavat kysymykset voitaisiin saada menestyksellisesti ratkaistuksi, sekä tie avonaiseksi Suomen nuorelle, käytännöllistä edistystä ajavalle kansanvallalle.

Esitän tässä tavanmukaisen katsauksen Valvojan levenemiseen kuluneena vuonna:

Paikkakunta.	Tilaajamäärä. v. 1905.	v. 1906.
Ahlainen	1	—
Alajärvi	1	—
Alatornio	—	1
Alavus	2	1
Anianpelto	1	—
Asikkala	—	1
Aura	1	3
Elimäki	1	1
Elisenvaara	1	—
Enso	—	1
Espoo	1	—
Eura	—	1
Evo	1	2
Forssa	7	6
Förby	1	1
Galitsina	1	—
Haapakoski	—	1
Haapavesi	1	2
Halikko	1	2
Halila	—	1
Hamina	24	20
Hammaslahti	—	1
Hankasalmi	—	1
Harju	2	2
Hartola	—	1
Hauho	1	1
Haukivuori	—	1
Heinjoki	1	—
Heinola	8	9
Helsinki	268	266
Helylä	1	1
Hiitola	2	1
Hikiä	1	—
Himanka	1	1
Hirvensalmi	1	1
Hollola	2	1
Humppila	2	3

Hyvinkää	1	1
Hämeenkyrö	3	1
Hämeenlinna	31	27
Högfors	1	1
Iisalmi	14	14
Ikaalinen	5	4
Ilmajoki	4	3
Ilomantsi	1	1
Imatra	1	3
Inari	1	1
Inha	1	1
Inkeroinen	1	2
Isojoki	1	—
Jaakkima	4	3
Joensuu	29	32
Johannes	1	1
Jokioinen	1	1
Joroinen	1	2
Joutsa	1	1
Joutseno	1	—
Juankoski	—	1
Juva	—	4
Jyväskylä	15	28
Jämsä	3	2
Jäppilä	1	—
Järvelä	2	2
Järvenpää	1	2
Kajaani	5	9
Kalajoki	1	—
Kangasala	4	1
Kankaanpää	—	1
Kannus	1	1
Kantala	—	1
Karhula	9	4
Karihaara	—	1
Karjalohja	1	—
Karkku	1	1
Karttula	3	5
Kauhajoki	2	1
Kauhava	2	2
Kaukola	1	1
Kaurila	1	—
Kausala	1	1
Kauvatsa	2	1
Kavantsaari	—	1
Kello as.	—	1
Kemi	8	7
Kemie (Tohmajärvi)	1	—
Kerava	1	3
Kerimäki	—	1
Keuruu	2	1
Kisko	—	1
Kiteen pit.	2	3
Kiuruvesi	—	1
Kivennapa	4	2
Koiviston pit.	1	1
Kokkola	4	2
Konnitsa	—	1
Kontiolahti	—	1
Koria	3	11
Korkeakoski	—	2
Korpilahti	—	1
Kortesjärvi	—	1
Koski H. l.	2	3
Koski T. l.	1	—
Koskue	—	1
Kotka	19	23
Kouvola	3	1
Kovettu	—	1
Kuhmoinen	—	1
Kulju	1	1
Kulovesi	1	—
Kuokkala	2	—
Kuolemajärvi	1	—
Kuopio	63	62
Kurkijoki	5	4
Kuortane	—	1
Kuurila	1	1
Kuusamo	1	—
Kyröskoski	—	2
Käkisalmi	9	4
Köyliö	1	1
Lahti	11	13
Laihia	1	1
Lammin pit.	1	—
Lapinlahti	1	1
Lappajärvi	2	2
Lappeenranta	23	22
Lappfjärd	—	1
Lappila	—	1
Lapua	2	1
Lauritsala	—	1
Lauttakylä	1	1
Lavansaari	1	—
Lemi	2	1
Lempäälä	3	2
Leppäkoski	1	1
Leppävirta	5	7
Lieto	—	1
Liikala	1	—

Liminka	—	1
Liperi	—	1
Lohja	2	3
Lohtaja	1	—
Loimaa	1	2
Lokalahti	1	1
Lovisa	1	1
Luhanka	1	—
Luopioinen	—	1
Luumäki	1	—
Läskelä	—	1
Makslahti	—	1
Malmi	2	2
Matkaselkä	1	—
Mellilä	1	—
Merikarvia	1	1
Metsämaa	1	1
Miehikkälä	6	5
Mikkeli	32	31
Muola	2	2
Murole	1	—
Mustiala	2	4
Mänttä	1	1
Mäntyharju	3	3
Möhkö	1	—
Naantali	1	1
Nakkila	1	1
Nerkoo	1	—
Nickby	1	—
Niittylahti	2	2
Nilsiä	1	—
Nivala	1	1
Noitermaa	2	1
Nokia	—	1
Normarkku	1	1
Nummela	2	3
Nummi U. l.	—	1
Nurmes K. l.	4	7
Nurmen as.	—	1
Nurmijärvi	—	1
Nurmo	1	1
Oitti	1	1
Ojajärvi	1	—
Oravasaari	—	1
Orimattila	2	2
Oripää	1	—
Orivesi	1	2
Ostola	1	1
Otalampi	1	—
Otava	1	1
Oulu	54	76
Oulujoki	—	1
Oulunkylä	—	1
Padasjoki	2	2
Paimio	1	—
Parainen	1	1
Parikkala	1	2
Peltosalmi	1	1
Perkjärvi	—	1
Peräseinäjoki	—	1
Petäjävesi	—	1
Pieksämäki	1	1
Pielisjärvi	1	1
Pietarin rautatieas.	1	2
Piikkiö	1	1
Pirkkala	—	1
Pitkälahti	1	1
Pitkäniemi	1	—
Pitkäranta	1	1
Polvijärvi	2	—
Pori	23	23
Porvoo	11	10
Postivaunu N:o 11	2	1
Pudasjärvi	1	2
Punkaharju	1	1
Punkalaidun	6	6
Puumala	1	1
Pyhtää	1	—
Pyhäjärvi O. l.	—	3
Pyhäjärvi Vp. l.	2	1
Pälkjärvi	1	1
Pälkäne	1	—
Pöytyä	1	—
Raahe	11	12
Raivola	1	2
Rajamäki	—	1
Rantasalmi	1	1
Rauma	31	36
Raussila	—	1
Rautalampi	1	—
Rautu	1	1
Reposaari	1	—
Riihimäki	—	2
Ristiina	1	2
Rovaniemi	8	12
Ruokolahti	1	1
Ruovesi	3	3
Ruukki	—	1
Ryttylä	1	2
Räisälä	—	1

Röykkä	1	—	Toikko	—	1
Saarijärvi	2	6	Toivakka	2	1
Sakkola	2	—	Tornio	8	3
Salo	4	4	Turenki	4	2
Sammatti	1	—	Turku	63	58
Sauvo	—	1	Tuulos	1	1
Sasfmola	—	1	Tyrvää	1	3
Savitaipale	2	1	Ulvila	1	1
Savonlinna	21	22	Urjala	1	1
Seiskari	1	—	Utsjoki	—	1
Selin as.	—	1	Utti	1	1
Selänpää	1	—	Uukuniemi	1	1
Sippola	1	—	Uuras	2	2
Siuro	1	1	Uusikaarlepyy	3	2
Soanlahti	1	—	Uusikaupunki	4	5
Sodankylä	—	1	Uusikirkko Vp. l.	13	3
Soijinlahti	1	1	Uusikylä	3	—
Soini	1	1	Vaasa	32	27
Somero	1	—	Valkeakoski	1	2
Sortanlahti	1	1	Valkeasaari	—	1
Sortavala	28	35	Valkjärvi	2	—
Sotkamo	1	—	Vampula	1	2
Souru	3	3	Varkaus	3	1
Sulkava	3	2	Vehmaa	—	1
Suodenniemi	1	1	Vehmainen	—	1
Suolahti	—	1	Vesanka	1	1
Suomenniemi	4	3	Vesanto	1	—
Suonnenjoki	4	2	Vihti	1	1
Suursaari	4	3	Viipuri	100	107
Sysmä	10	7	Viitasaari	1	2
Säiniö	2	—	Villähti	1	1
Säkkijärvi	2	1	Vilppula	1	—
Sääksmäki	1	—	Vimpeli	1	1
Taavetti	2	—	Virolahti	14	15
Taipale	2	—	Vuoksenniska	1	—
Taipalsaari	2	—	Vöyri	—	1
Tali	1	2	Ykspila	2	—
Tammisaari	2	1	Ylistaro	1	2
Tammisuo	1	3	Yli-Tornio	1	1
Tampere	101	104	Ylivieska	1	1
Terijoki	3	1	Äännekoski	—	2
Tervola	4	2	Öfvermark	1	1
Tohmajärvi	—	1	Venäjälle ja ulkomaille	31	30
Toijala	1	—			
			Yhteensä	1,484	1,509

Ilmaiseksi on Valvojaa lähetetty toimittajille ja avustajille 15, aikakauslehdille 12, ulkomaille 16, yhteensä 43.

Vuonna 1906 on Valvojaa siten levinnyt **1,552** kpl. (v. 1903 1,530 kpl.).

Valvoja on siis saanut 23 tilaajaa enemmän kuin viime vuonna. Entisistä tilaajapaikoistaan on lehti menettänyt 64, mutta uusia on tullut tilalle 67, niin että Valvojaa, paitsi ulkomaille, leviää 257 eri paikkakunnalle. Huomattavin on tilaajamäärän vähentyminen ollut Uudellakirkolla (10 kpl.), Karhula, Käkisalmi, Tornio, Turku ja Vaasa (5 kpl.). Oulussa on tilaajamäärä ilahuttavassa määrin kasvanut (22 uutta tilaajaa). Tilaajain luku on sitäpaitsi enentynyt Jyväskylässä (13 kpl.), Sortavalassa (7 kpl.), Viipurissa (7 kpl.) ja Raumalla (5 kpl.).

30. 11. 06.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Otavalta: *Bering Lisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799, 26 vhk. à —: 50. — *Max Oker-Blom* ja *E. V. Levander*, Kodin lääkärikirja, 26—27 vhk. à —: 45. — *Poul La Cour* ja *Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnon voimat. Suom. Yrjö Tuomikoski, 12 vhk. —: 75. *Gustav Frenssen*, Hilligenlei. Pyhä maa. Suom. Volter Kilpi, 6: 50. — Tohtori *Alfred Bramsen*, Uusi ihminen, Suom. C. V. Levander, —: 85. — *Hannes Gebhard*, Osuustoiminta, —: 50. — *Henry George*, Edistys ja köyhyys. Suom. Arvid Järnefelt, 2—3 vhk. à —: 60. — *Bertha von Suttner*, Aseet pois. Suom. Alli Nissinen, II painos. 1: 50. — Johan Tobias Beckin elämäkerta, koonnut *Eero Hyväriinen*, —: 85. *Rafael Engelberg*, Kotona käymässä. Runoja, 2: —. *Karl Gerokin* runoja, Palmunlehviä. Suom. Hilja Haahti, 1: 75. — *Ilmari Calamnius-Kianto*, Isänmaallisia runoja, 1: 76.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: Oma Maa, Tietokirja Suomen kodeille, vhk. 3 à 1: —. *Sir Donald Mackenzie Wallace*, Venäjä, 4 vhk. à 2: —. *F. W. Farrar*, Kolme kotia. Suom. K. Koskimies, 3: 25. — Joh. Ludv. Runebergin teokset. Suom. 22 vhk. —: 65. — *Viktor Rydberg*, Valikoima Runoelmia. Suom. Valter Juva, 1: 75. — Martti Lutherin saarnoja. Suom. Uusi laitos. 8 vhk. à —: 50. — Keksintöjen kirja, 29—22 à —: 65. — *C. Hilty*, Onni. Suom. K. F. Kivekäs, 3: —. *J. E. Rosberg*, Maa ja kansat, 29 vhk. —: 55. *Lucina Hagman*, Naisten ohjelma tulevissa vaaleissa, 1: —. *Ph. Suuronen*, Valtiopäiväjärjestys ynnä vaalilaki, —: 50. — Sosialidemokratian vuosisata, 28—29 vhk. à —: 25. — Z. Topelius, Titianin ensimäinen rakkaus, yksinäytöksinen näytelmä. Suom. Hilma Suomalainen, —: 60. — Kyläläisten kirjasia, Valtiopäiväjärjestys ja vaalilaki, n:ot 76—79, —: 20. *Hall Caine*, Himo, Novelli, 1: —. *Conr. Ferd. Meyer*, Pescara, Novelli, 1: 75. *Oscar Wilde*, Dorian Grayn muotokuva. Suom. Helmi Setälä. *Emil Lassinen*, Kansan mies. 2: 25.

K. J. Gummerukselta: *Jaakko Gummerus* ja *V. T. Rosenqvist*, Kirkkohistoria tyttökouluja varten, II pain. 2: 25.

Boman ja Karlssonilta: *K. V. Hurmerinta*, Vaalikäsikirja, —: 90.

Yrjö Weilinilta: *Max. Oker-Blom*, Aviopuolisoille, sukuelämä ja terveys IV. 1: 50. — *Felix Dahn*. Taistelu Roomasta, II osa 10—11 vhk. 1: —. *B. Poppius*, Suomen petokuoriaiset. Suom. *U. S.* 2: 75. — *E. Dennert*, Kristus ja luonnontiede. Suom. Yrjö Loimaranta. —: 85. — *Phillips Brooks*, Hengellisiä puheita. Suom. Paavo Virkkunen. 3: 50. — *Jalmari Järviö*, Tehtaantyttö, 3-näytöks. näytelmä, n:o 27. 1: —.

Söderström & C:o: *Albert Lilius*, Naturhistoriens Didaktik. I. 1: —.

K. J. Gummerukselta: *O. A. Hainari*, (Forsström) Yleisen Historian Oppikirja, 1: —. *S. J. Hannikainen*, Sirkkunen, Uusi kokoelma lauluja kansakouluille, V:des vhk. —: 25.

Boman ja Karlssonilta: *Valo Vettenranta*, Lapista. Kertomuksia ja kuvauksia, II, 1: —. — *Birjer Widl*, Togon urhea muukalainen, Suom. Hanna Pakkala. — *K. O. Tanner*, Laittomuuden aikana, Seuranäytelmiä n:o 37, 1: — 50. — *L. E. J.* Syiden kirous, Seuranäytelmiä n:o 38, —: 90. — *A. T. Aili*, Seuranäytelmiä, n:o 39, —: 75.

Osuuskunta Väinämöiseltä: *Bertha von Suttner*, Ihania muistoja, Suom. —: 25. — *Ruth Lamb*, Palvelustyttö, Suom. —: 50.

Heliokselta: *Max Oker-Blom*, För äkta makar, 2: 25. *Thomas Hardy*, En grupp förnäma damer. — *Karl Willgren*, Finlands Finansrätt.

G. V. Edlundilta: *Björnstjerne Björnson*, Mary, Suom. Verner Andelin, 4: —.

Ruotsalaiselta kirjallisuusseuralta: *Herman Vendell*, Ordbok öfver de östsvenska dialekterna, 3 vhk. 5: —. — *P. Nordman*, Bidrag till Helsingfors städs historia III, 3: —.

Suomen historialliselta seuralta: *Henry Biaudet*, Paavinistuin ja Ruotsin väliset suhteet XVI vuosisadan jälkipuoliskolla. Otteita ja asiakirjoja.

Alempi kansanopetus, n:ot 10—11.
Bokhandelstidning för Finland, n:ot 18—22.
Duodecim, n:ot 8—9.
Eesti Kirjandus, n:o VIII
Eesti Postimees, n:ot 211—260.
Finsk Tidskrift 10—11.
Framtid, n:ot 39—47.
Kansakoululehti, n:ot 20—22.
Kuukauslehti, n:ot 10—11.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja, n:o 10 B-sarja, lokak.
Le courrier européen, n:ot 38—46.
Lukutupa, n:ot 16—19.
Mercator n:ot 9—10.
Metsän ystävä, n:ot 9—10.
Luonnon ystävä, n:ot 8—10.
Nuori Suomi, n:ot 31—39.
Pellervo, n:ot 10—11.
Puutarha, n:ot 9—10
Pyrkijä, n:ot 10—11.
Sosialistinen aikakauslehti, n:ot 17—19.
Suomen Teollisuuslehti, n:ot 18—21.
Suomen urheilulehti, n:ot 9—10.
Terveydenhoito Lehti, n:ot 10—11.

VALVOJA 1907.

Valvoja ilmestyy v. 1907 samansuuntaisena aikakauskirjana yleistä kansalaissivistystä varten kuin tähänkin asti.

Valvojan tarkoituksena on edistää ja vartuttaa suomalaista kansallisuutta sillä tavoin että kansallisen kehityksemme ehtoina pidetään sen perustumista oikeuden horjumattomalle pohjalle ja sen läheistä kosketusta kultuurikansojen arvokkaimpien ihmisyysrientojen kanssa.

Valvojan ohjelma pysyy entisessä laajuudessaan. Valvoja tulee sisältämään kirjoituksia ja katsauksia kansallisen ja yleisinhimillisen sivistyksen eri aloilta rajoittumatta mihinkään erikoisalaan.

Niistä monista sivistysaloista, joilla Valvoja pyrkii seuraamaan ajan virtauksia, vaatii kirjallisuus nykyaikana itselleen kasvavaa huomiota. Tähän katsoen Valvojan toimitus on ensi vuotta varten ryhtynyt erityisiin toimenpiteihin *kirjallisen osastonsa kehittämiseksi*. Niinpä tulee ensi vuonna professori **Werner Söderhjelm** antamaan Valvojalle tehokasta avustusta kirjallisen arvostelun alalla. Useammalta nuoremmalta kirjallisuuden arvostelijalta toivoo toimitus niinikään saavansa runsasta avustusta, joten Valvojan kirjallisen katsauksen osasto voi kehittyä tarkoitustaan vastaavammaksi.

Mitä Valvojan *kaunokirjalliseen* puoleen tulee, on Valvojan toimituksella toivo saada kirjailija **Eino Leino**lta ensi vuoden kuluessa useampia alkuperäisiä kaunokirjallisia kirjoitelmia Valvojassa julkaistaviksi.

Valvojan ohjelmaan kuuluu edelleenkin *valtiollisten* ja *yhteiskunnallisten* kysymysten käsitteleminen yleispiirteisemmällä ja syvällisemmällä tavalla kuin mitä on mahdollista jokapäiväisten sanomalehtien palstoilla. Kukin kirjoittaja vastaa kirjoituksestaan, eikä toimitus estä erisuuntaisia ajatussuuntia asiallisesti perusteltuina esiintymästä Valvojan palstoilla. Milloin aihetta ja tilaisuutta ilmaantuu, esittää *Spectator Helsingin kirjeissä* niitä mielipiteitä, joita toimitus päivän kysymyksissä kannattaa.

Juhlavihossaan 25-vuotisen olemassaolonsa johdosta julkaisi Valvoja joukon ulkomaalaisten kirjailijain ja tiedemiesten kirjoituksia, jotka osoittivat näissä kirjoittajissa ilahuttavan suurta harrastusta isänmaamme asioihin. Ensi vuoden kuluessa toivoo Valvoja saavansa *julkaista uuden sarjan näiden kirjoittajain ja kenties muutamien muidenkin ulkomaalaisten Suomi-ystävien kirjoitelmia,* joiden lähimpänä tarkoituksena on esittää, miten ja minkä vuoksi kirjoitelmien tekijät ovat johtuneet kääntämään huomiotansa syrjäisen maamme asioihin ja kultuurikehitykseen.

Ulkomaan valtiollisten olojen seuraamista varten tulee tohtori **K. R. Brotherus** kirjoittamaan Valvojalle *katsauksia ulkomaihin.*

J. H. Erkko

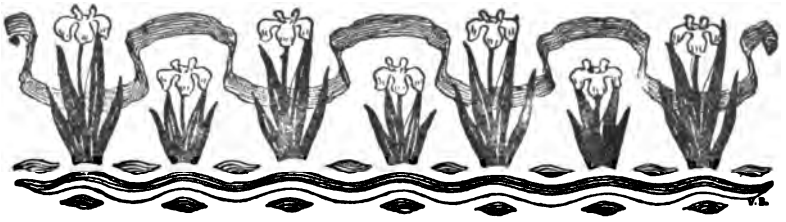

Indogermanisten kansain alkukoti uusimman tutkimuksen valossa.

Kirjoittanut

H. SUOLAHTI.

Indogermanisten kansain yhteisen alkukodin selvittäminen on jo kauvan ollut tieteellisen tutkimuksen mielitehtävä, johon se aina tuon tuostakin on uudelleen palannut. Eikä kummakaan, sillä on tosiaan jotakin viehättävää ajatuksessa voida luoda valoa siihen hämärään, joka verhoaa suurten kultuurikansaimme historiantakaiset vaiheet. Mutta toisaalta on muistettava, että esihistoriallisten aikain tutkija aina kulkee ikäänkuin hyllyvällä maaperällä, josta kyllä helposti nerokkaat mielijohteet versovat, mutta jossa puuttuu varmojen tosiseikkojen antama tuki. Siksipä eivät tuonkaltaisten tutkimusten tulokset usein saavutakaan pysyväistä tunnustusta; suurin osa pysyy aina otaksumana, jota saattaa epäillä ja jonka sijaan saattaa asettaa toisen. Useinhan tieteellisen tutkimuksen myöskin onnistuu saattaa päivän valoon asioita, jotka siirtävät tai kokonaan muuttavat niitä edellytyksiä, joille joku nerokas arvioima oli rakennettu ja niin sortuu auttamatta koko rakennus.

Se runsas kirjallisuus, joka aikain kuluessa on kertynyt koskettelemani kysymyksen johdosta, täytyy tässä sivuuttaa; erittäin selvä ja huvittava esitys siitä on Oskar Schraderin teoksessa „Sprachvergleichung und Urgeschichte“, josta kolmas painos paraillaan on ilmestymässä.

Ennenkuin kumminkaan lähden tekemään selvää tieteen viimeisimmästä ennätyksestä, lienee ehkä syytä luoda katsaus niihin yleisiin metodeihin, joita siinä viime aikoina on noudatettu sekä lyhyesti viitata niitten kautta saavutettuihin tuloksiin.

Kun eri tieteenhaarat ovat käsitelleet kysymystä indogermanein vanhoista asuinpaikoista ovat metoodit muodostuneet hyvin moninaisiksi. Kielimiehellä on vertailevassa kielitieteessä tärkeä apuneuvo. Vertailemalla eri kielten sanavarastoja ja päättelemällä mikä niissä on yhteistä vanhaa perua koetetaan luoda uudestaan indogermanein vanha kultuuri josta historia ei ole meille ainoatakaan suoranaista lähdettä säilyttänyt. Vanhat kasvien- ja eläintennimet antavat — niin ainakin ennen arveltiin — kuvan siitä luomakunnasta, joka indogermania ympäröi; sellaisten käsitteitten nimitykset kuin joki, järvi, vuori y. m. viittaavat hänen asuinsijojensa maanlaatuun ja vuodenaikain nimistä y. m. voi tehdä johtopäätöksiä ilmastoon nähden. Varsinkin vanhemmat tutkijat — niiden etupäässä ranskalainen Pictet — tällä tavalla loihtivat hämmästyneen maailman silmien eteen historiantakaisen kansan, sen asuinsijat, sen tavat, sen koko kultuurin. Sittemmin opittiin kumminkin, että vertaileva kielitiede tosin on tärkeä työ-ase, mutta että sitä on varsin varovasti pideltävä. Niinpä ei jonkun sanan yhteinen esiintyminen useissa tai kaikissa sisarkielissä ehdottomasti todista, että sen merkitsemä käsite oli yhteiselle alkukansalle tuttu, sillä se on voinut lainana kulkeutua kansalta kansalle jo varsin varhaisina aikoina. Merkitys saattaa sekin usein vahvasti vaihdella aikain kuluessa. Semminkin n. s. negativisten johtopäätösten tekeminen osoittautuu varsin vaaralliseksi. Kun esim. tahdottiin todistaa, että indogermanit eivät olleet Aasiasta kotoisin, koska Aasiassa tavattavan tiikerin ja jalopeuran nimitykset eivät ole indogermanisille kielille yhteisiä, niin tuo todistus ei ole suurenarvoinen, sillä olisivathan Europan kansat, vaikka olisivat Aasiasta tulleetkin, helposti voineet unohtaa jalopeuran tai tiikerin nimityksen niissä uusissa asuinpaikoissaan, joissa eivät enää näitä eläimiä nähneet. — Vaikka siis kriitillisempi tutkimustapa onkin koko lailla hillinnyt sitä intoa, jolla ensin vertailevaa kielitiedettä käytettiin vanhan esihistoriallisen kultuurin uudestaluomiseen, niin pysyy tämä tieteenhaara kuitenkin yhä edelleenkin ehkä tärkeimpänä tekijänä indogermanisessa muinaistieteessä.

Mutta toisellakin tavalla alettiin kielitiedettä käyttää kysymyksemme

ratkaisemiseksi. Laajennettiin entisiä rajoja siten, että luotiin katse indogermanisten kielten ulkopuolella oleviin kieliryhmiin, varsinkin seemiläisiin ja suomalais-ugrilaisiin kieliin. Ja kun sitten todistettiin, että näitten ja indogermanisten kielten välillä oli ollut vanhoja kosketuksia, niin arveltiin, että tuo esihistoriallinen naapuruus voisi opastaa tutkijan lähemmäksi vanhoja kotiseutuja. Niinpä esim. Johannes Schmidt kirjassaan „Die Urheimat der Indogermanen und das europäische Zahlsystem" (1890) koetti näyttää toteen, että indogermanien vanha laskutapa kymmenluvuttain oli saanut vaikutuksia seemiläisen kansan keksimästä kuuskymmen-järjestelmästä, jonka babylonialaiset olivat lainanneet. Tämä muka viittaisi siihen, että indogermanit olivat aikoinaan asustaneet sellaisissa seuduissa, jonne babylonialainen kultuurivaikutus ulottui: heidän vanhat asuinsijansa olisivat siis olleet Aasiassa. — Jo aikaisemmin oli tutkittu seemiläisten ja indogermanisten kielten kosketuksia ja niistä tehty se johtopäätös, että nuo kieliryhmät olivat samaa alkujuurta. Nämä teoriat, joitten tarkoituksena oli aasialaisen alkukodin todistaminen, jääköot tässä vanhentuneina sikseen. Mainita ansaitsee sensijaan, että vanha väite suomalais-ugrilaisten ja indogermanisten kielten sukulaisuudesta viime vuosina on saanut suuremman kantavuuden sen kautta, että tunnettu englantilainen kielentutkija Henry Sweet on asettunut sen puoltajaksi.[1] Toistaiseksi ei kuitenkaan mitään sitovia todisteita ole esitetty.

Vielä kolmannellakin tavalla on kielihistoria asetettu indogermanisen muinaistieteen palvelukseen. On tutkittu ja verrattu kaikkia sisarkieliä keskenänsä niiden rakenteeseen nähden: se kansa, jonka kielen rakenne on säilynyt alkuperäisimpänä, on jäänyt asumaan lähimmäksi yhteisiä vanhoja asuinsijoja — niin päätettiin. Yleisesti katsottiin sanskritin kielimuotoa ennen vanhanaikuisimmaksi, nyttemmin on kumminkin esikoisoikeus siirtynyt liettuankielelle ja sen perustalla asettaa nykyään Streitberg „Die Urheimat der Indogermanen" (Feuill. der Frankfurter Zeitung v. 8., 10. u. 15 März 1903) indogermanein alkukodin Liettuan maakuntiin.

Siinä kilpailussa, johon eri tieteenhaarat olivat yhtyneet saadakseen alkukoti-kysymyksen ratkaistuksi, on historiallisella maantieteellä ollut

[1] The history of Language. London 1900.

varsin eteviä edustajia. Mutta kun nämä hunnien y. m. kansojen hyökkäyksistä, jotka historiallisena aikana olivat tapahtuneet, tahtoivat määrätä esihistoriallistenkin kansainvaellusten suunnan idästä länteen, niin oli se historiallisten tapahtumain mielivaltaista yleistämistä. Vaikka tällaiset metodit jo ovat joutuneetkin muodista pois, jää historialliselle maantieteelle kuitenkin vielä tärkeä sija kysymyksemme selvittämisessä, sikäli kuin se pysyy historiallisten puitteitten sisällä.

Suurella riemulla tervehdittiin sitä uutta avustusta, joka näytti antropologiasta koituvan indogermaniselle muinaistieteelle. Tämä tieteenhaara tulisi — niin luultiin — varmentamaan kielitieteen saavuttamia epäluotettavia ennätyksiä. Mutta tulokset eivät vastanneet odotuksia. Muutamien yritysten jälkeen siirtää „valkean rodun" alkukoti Itä-Europpaan tai Skandinaviaan, jossa vaalean pitkäkalloisen tyyppi paraiten on säilynyt, huomattiin, että antropologian oli mahdotonta määrätä mitään puhdasta, selvästi rajoitettua rotua; jo esihistoriallisena aikana ovat kansat kaikkialla sekarotuja. Niinpä eivät myöskään indogermanit olleet mitään yhtenäistä rotua — ainakaan enää sinä aikana, johon tutkimus voi päästä. Tämä havainto antoi tietysti antropologialle indogermanisen muinaistuntemuksen aputieteenä kuoliniskun.

Mutta sitä pettymystä, jonka antropologia aiheutti, on viime aikoina arkeologia koettanut korvata. Nyt alkaneella vuosisadalla on jo ilmestynyt kaksi varsin huomattavaa teosta, joissa on koetettu määrätä indogermanein asuinsijat kivikautisten löytöjen ja niissä tavattavain yksinkertaisempien tai kehittyneempien koristusten avulla. Mitään yksimielistä tunnustusta eivät nämä — Matthaeus Muchin ja G. Kossinan — tutkimukset kuitenkaan ole saaneet osakseen, päinvastoin ovat arvostelut niistä kulkeneet aivan vastakkaisiin suuntiin. Ja lienee lupa epäillä, voipiko esihistoriallinen arkeologia milloinkaan omin neuvoin pulmallista kysymystämme ratkaista. Mutta jos se rinnallaan suvaitsee muitakin tieteenhaaroja, niin luulen, että juuri yhdistetyllä kielitieteellis-historiallis-arkeologisella metodilla tulee olemaan tulevaisuus puolellaan.

Toistaiseksi kait ainakin ollaan yksimielisiä siitä, että ennenkuin pyritään lopulliseen päämäärään, on astuttava historiallisella pohjalla niin pitkälle kuin päästään ja käyttämällä eri tieteenhaaroja apuna on ensinnä määrättävä kunkin eri kansan vanhimmat historialliset asuinsijat, eli voimme myöskin sanoa sen toisin: on eroitettava erikseen ne maa-alueet,

jonne indogermaniset kansat todistettavasti vasta myöhempinä aikoina ovat asettuneet. Tässä on meillä osviittana vanhat historialliset lähteet, kansojennimitykset, paikannimet y. m. s. Kun esim. intialaisten ikivanhoista hymneistä näemme, että he ovat laskeneet vuodenajat ensinnä talven, sittemmin syksyn ja lopulta sade-ajan mukaan, niin voimme m. m. siitä päättää, että he ovat vaeltaneet luoteisesta kaakkoon, s. o. he ovat tulleet nykyisiin asuinpaikkoihinsa Iranista, jossa vielä asuu heidän lähin heimolaiskansansa. Sitävastoin ei ole mitään syytä olettaa, että tämä heimolaiskansa olisi tullut sinne Intiasta. Näin ollen ei meidän tarvitse ottaa Intiaa ensinkään lukuun ja alue, jolta käymme etsimään vanhaa alkukotia, on sen kautta jo tullut vähän rajoitetummaksi.

Mikä on ollut tulos noista monista käytäntöön sovelletuista metodeista? Mitkä ovat tieteen viimeiset ennätykset? Kysymykseen ei ole helppo vastata, sillä yhä edelleenkin on melkein yhtä monta mieltä kuin päätä. Mutta yleisen suunnan voi kaiken kirjavuuden pohjalta kuitenkin huomata. Kun ensinnä vuosikymmeniä, etten sanoisi -satoja, oli pidetty indogermanein aasialaista alkuperää melkein uskonkappaleena — näitten mielipiteitten etevin edustaja oli tunnettu kultuurihistorioitsija Victor Hehn — alkoi jo viime vuosisadan keskivaiheilla usko siihen horjua ja nykyään ollaan jotensakin yleisesti vakuutettuja siitä, että indogermanein kehto on ollut Europassa. Englantilainen Latham, joka ensimmäisenä puhui Europan puolesta, etsi sitä Liettuasta ja nyttemmin on, kuten näimme, Streitberg asettunut samalle kannalle. Mucin ja Kossinan, noitten molempien arkeologien tutkimukset, joista vast'ikään oli puhe, johtavat yhteiseen tulokseen: indogermanein asuinsijat olivat samoilla seuduilla kuin nykyisten germanein: Itämeren läntisillä rantamailla ja niihin sattuvilla Pohjanmeren rannikko-alueilla, siis etelä-Skandinaviassa, Tanskassa ja pohjois-Saksassa. — Jonkun meren likittyvillä entiset indogermanit nähtävästi ovat asustaneet, sillä — lukuunottamatta kreikkalaisia ja indo-iraneja — on kaikilla indogermanisilla kansoilla yhteinen vanha nimitys merelle (latinan *mare*, muinaisslav. *morje*, goot. *marei*, iiril. *muir*). Mutta mikä tämä meri oli, siitä on eriäviä mielipiteitä olemassa. Schrader arvelee sen olevan Mustanmeren: sen pohjoispuolella olevilla nykyisillä etelä-Venäjän aromailla otaksuu hän indogermanisen kansan asustaneen. Siellä se muka eleli paimenkansan elämää, elätellen itseään karjanhoidolla; vasta sen yhdessäolon viimei-

sinä aikoina alkoi sen keskuudessa hyvin alkuperäinen maanviljelys saada jalansijaa. Juuri tuo viimeinen yhdessäelämisen aika se onkin kysymyksemme ydin. Indogermanein aikaisempia vaiheita on mahdoton tarkemmin päästä tuntemaan; kun puhumme heidän alkukodistaan, tarkoitamme niitä — epäilemättä varsin laajoja — alueita, joilla he elelivät, ennenkuin vaellukset alkoivat ja he erosivat eri kansoiksi. — Milloin indogermanit vielä elivät läheisessä yhteydessä, siihen ei mitään varmaa vastausta voi antaa, sillä esihistoriallisena aikana ei ole helppo saada mitään vertaus- tai tukikohtia. Mutta jonkinlainen ajanmääräys on sittenkin mahdollinen. Indogermanisilla kansoilla on näet vielä vanha yhteinen nimitys kuparille, mutta muitten metallien nimet ovat eri kielissä erilaiset. Siitä voi päättää, että eri kansat kuparikautena vielä olivat keskinäisessä yhteydessä, mutta erkanivat pian senjälkeen — ennenkuin varsinainen metallikausi vielä alkoi. Koska kupariaika on jatkona myöhemmälle kivikaudelle, niin indogermanit lienevät eläneet yhtenä kansana myöhemmällä kivikaudella eli arkeologien laskujen mukaan noin 2000—3000 vuotta e. Kr.

Tämä on kaikessa lyhykäisyydessä indogermanisen muinaistieteen ennätys ja sen asema viime vuoden alussa. Mutta vuosi 1905 on tuonut uuden lisän kysymyksemme ratkaisemiseksi: Johannes Hoopsin „Waldbäume und Kulturpflanzen in germanischen Altertum", Strassburg, XVI + 689 siv. Koska tämä monessa suhteessa merkillinen tutkimus toistaiseksi näyttää edustavan tieteen viimeistä sanaa asiassa [1], ansaitsee se laveammankin selostelun. Kuten kirjan nimestä näkyy, koettaa tekijä — kielimies, josta työn kestäessä on tullut täysiverinen arkeologi ja kasvientutkija — puitten ja kasvien avulla tehdä johtopäätöksensä indogermanein alkukodista. Tässä teoksessa, joka — sivumennen sanoen — ei koskettele vain alkukotikysymystä, saavat muinaistiede, kasvitiede ja kielitiede vuoron perään sanoa sanottavansa. Ensinnä on muinais- ja kasvitieteellä puheenvuoro. Me joudumme heti kaukaisiin esihistoriallisiin aikoihin — aina jääkauteen asti.

[1] Aivan hiljattain on ilmestynyt Herman Hirtin laaja teos »Die Indogermanen», joka myöskin koskettelee alkukotikysymystä. Hirt tulee siinä jokseenkin samoihin tuloksiin kuin Hoops.

Kuten tunnettu eroittavat geologit jääkaudessa eri vaiheaikoja, jolloin ilman lämmön laskeutumisen takia rehevän kasvullisuuden peittämät alueet muuttuivat autioiksi jääkentiksi. Näitten eri ajanjaksojen välillä oli väliaikoja — interglasialiset aikakaudet — jolloin ilman lämpiämisen johdosta jäät alkoivat sulaa ja kasvi- sekä eläinkunta palasi takaisin entisille alueilleen, kunnes jääröykkiöt uudelleen alkoivat valloittaa alaa. Jäitten ollessa laajimmillaan peitti tuhansien metrien paksuinen jääkuori suurimman osan Europpaa: koko Skandinavia, melkein koko Iso-Britannia, Tanska, nykyinen Pohjan- ja Itämeri, pohjoinen ja keskimmäinen osa Venäjää oli jäätikköjen peittämänä, samoin pohjois-Saksa vuoriseutujen pohjoisrajaan asti. Keski-Europassa olivat Alpit ja Alppien lähimmät seudut kokonaan jäätyneet, samoin Karpatit sekä muut Etelä- ja Keski-Europan vuoret.

Kun ilman lämpenemisen kautta jäätiköt lopullisesti rupesivat sulamaan ja jääpeite yhä enemmän väistyi pohjoista kohti, niin seurasivat kasvit, jotka olivat kasvaneet Keski-Europan jäästä vapailla alueilla, niiden jälessä. Se arktinen kasvullisuus, joka ennen oli kasvanut jäitten reunalla, nyt lähinnä anasti ne alueet, jotka sulamisen kautta paljastuivat. Näin siis kasvit tunkeusivat jäitten jälissä pohjoiseen päin — osaksi etelästä ja lännestä, osaksi idästä päin.

Katsokaamme ensinnä, missä järjestyksessä puut ovat kulkeutuneet pohjoismaihin. Tämä ei olekaan niin varsin vaikeata, sillä jääkauden jälkeen oli Skandinavia vain kaitaisen maakaistaleen kautta yhteydessä Tanskan ja muun Europan kanssa ja tämä oli pääasiallisin taival, josta jäitä seuraavat kasvit saattoivat päästä pohjoiseen. Niitten täytyi siis määrätyssä järjestyksessä kulkea tuon sillan yli. Viimeisinä aikoina varsinkin Ruotsissa ja Tanskassa loistavasti kehittyvä kasvimaantiede — mainitsen tässä vain nimet Gunnar Andersson, Steenstrup, Nathorst, — on saanut tuon järjestyksen suunnilleen määrätyksi. Ensinnä vallitsi jäästä vapautuneilla alueilla arktinen tundrakasvullisuus mataline pajulajineen, vaivaiskoivuineen y. m. Sitten seurasi jäljetysten varsinaiset metsäkaudet, joita Steenstrupin mukaan eroitetaan neljä: 1) ensimmäinen metsäkausi, jolloin metsät olivat muodostuneet pääasiallisesti koivuista ja haavoista, 2) mäntymetsien aikakausi, 3) tammikausi ja lopuksi 4) kuusi- ja pyökkikausi.

Nämä eri metsäkaudet on saatu määrätyiksi tutkimalla erinäisiä turvesoita. Alkuaan nuo suot ovat olleet mutalampia, joitten rannoilla

kasvoi metsää. Puista putosi siemeniä, havuneulasia y. m. veteen ja upposi pohjamutaan. Toisinaan vaipui oksia ja kokonaisia puunrunkoja pohjaan ja peittyivät liejulla. Aikain kuluessa saapui toisellaisia puita järvien rannalle ja sitämyöden kuin näitten siemenet ja oksat vajosivat pohjamutaan ja peittyivät sinne syntyi eri mutakerroksia. Niitten päälle muodostui sitten sammallajien ja vesikasvien mätänemisen kautta turvekerroksia, joihin taas kerääntyi siemeniä ja jätteitä rannalla kasvavista puista. Näin saatamme turvesoitten eri kerroksista seurata metsänpuitten vuorottaista saapumista seudulle.

Hoops ei kuitenkaan usko Steenstrupin neljää metsäkautta, vaan yhdistää koivu- ja mäntykauden yhdeksi: jotensakin samoihin aikoihin kuin koivu ja haapa tai ehkä vähän myöhemmin saapui muka mänty ja valtasi kuivemmat seudut, kun molemmat edellämainitut puut sitävastoin kasvoivat soisella maaperällä. Tämän yhdistämisen kautta lyhenisi jääkauden jälkeinen aika yhdellä kokonaisella aikakaudella ja siten joutuisivat useat mäntyajan löydöt lähemmäksi jääkautta kuin mitä ennen on luultu. — Emme huoli tässä lähemmin ryhtyä tekemään selkoa niistä syistä, jotka aiheuttivat edellä mainitut metsäkaudet; se veisi liian syvälle kasvibiologisiin ja -maantieteellisiin erikoistutkimuksiin. Pääsyynä arvelee Hoops, kuten yleensä muutkin tutkijat, olleen ilman vähittäisen lämpenemisen, joka nousi korkeimmilleen kuusi- ja pyökkikauden alussa. Sitten tapahtui käänne; ilman lämpö alkoi taasen aleta, niin että Gunnar Anderssonin laskujen mukaan lämpömäärä tammikauden lopusta meidän päiviimme asti on laskenut 2,4 ° Celsius. Tämän takia ovat puitten pohjoisimmat leviämisrajat jonkun verran siirtyneet etelään päin.

Turvesoitten tutkiminen pohjois-Saksassa ja sen saavuttamat tulokset viittaavat siihen, että täälläkin metsäkaudet ovat seuranneet toisiaan samantapaisessa järjestyksessä kuin pohjoismaissa, vaikkakin monessa suhteessa kasvien saapuminen on tapahtunut eriävällä tavalla. — Pohjoismaisen mäntykauden (siis Hoopsin mukaan vanhimman metsäkauden) kestäessä näkyvät kaikki isot puulajit, pyökkiä ja kuusta lukuunottamatta, ennättäneen pohjoiseen Saksaan; viimeisenä niistä saapui tammi. Sen kanssa samanaikuinen näkyy olleen leppä ja tuota yhteistä tammileppäkautta on sitten kestänyt tavattoman kauvan; jos vain leppä otetaan huomioon, on se kestänyt meidän päiviimme asti. Jo tammikauden alussa on todistettu kuusen ilmaantuneen pohjois-Saksaan, mutta se on

sieltä pian hävinnyt — Hoopsin arvelun mukaan ilmaston vaihtumisen takia sille epäedulliseen suuntaan. Kaikkein viimeisenä saapui tännekin pyökki, joka tuskin milloinkaan esihistoriallisena aikana lienee päässyt vallitsevaksi puulajiksi.

Jos siis vielä pohjois-Saksassa meidän onnistuukin saada suunnilleen määrätyksi kasvillisuuden eri kehityskaudet jääkauden jälkeisenä aikana, niin muodostuvat olosuhteet etelämmäksi tullessamme siksi monimutkaisiksi, ettei esihistoriallisen kasvullisuuden vaiheista enää voi saada selvää käsitystä. Tosin on saatu todistetuksi, että kerran on vallinnut koko Pohjois- ja Keski-Europassa arktinen tundrakasvullisuus ja sen perustalla on koetettu Keski-Europpaan sovelluttaa eri metsäkaudetkin. Tämä on Hoopsin mielestä kuitenkin mahdotonta. Sillä vaikkakin jäitten laajimman leviytymisen aikana se leveä kaistale, joka niistä oli vapaa, olikin vaan arktisen kasvillisuuden peittämä, niin eivät jäät kuitenkaan viimeisenä aikana ulottuneet enää yhtä pitkälle ja varmaan oli jo silloin osa tuota kaistaletta aivan metsien peitossa. Sitäpaitsi on huomattava, että täällä eivät kasvit olleet pakoitetut kulkemaan sellaista kapeata taivalta myöten kun pohjoisessa, vaan ne etenivät sekä idästä että lännestä leveissä rintamissa. Keski-Europan esihistoriallisen kasvillisuuden vaiheista ei senvuoksi voi saada yhtenäistä kuvaa, vaan lienee jo varhaisina aikoina eri paikoilla vallinnut yhtä moninainen kasvikunta kuin nykyäänkin.

Tähän asti on käsitelty jääkauden jälkeistä aikaa ottamatta ensinkään ihmisen olemassaoloa huomioon. Varmana saattaa pitää, että ihminen jo jääkauden kestäessä asusti jäistä vapailla alueilla. Mutta epätietoista on, milloin hän jäitten lähdettyä on siirtynyt vapaiksi joutuneille alueille. Muutamia hiiltyneitä runkoja on kyllä löydetty jo mäntykaudelta, mutta kuka takaa että ihminen on ne polttanut. Ovathan ne voineet syttyä palamaan salaman iskusta. Vanhimpia merkkejä ihmisen oleskelusta entisellä jäätikköalueella ovat Tanskassa löydetyt raakkutunkiot eli n. s. „Kjökkenmöddinger“, joita Tanskan Kansallismuseon toimesta eri aloja edustavat tiedemiehet viime vuosikymmenellä ovat tutkineet. Näitten raakkutunkioitten luona olleista ihmisten oleskelupaikoista on tavattu iso joukko puunhiiliä, joista on tehty tarkat luettelot. Kaikkein suurin osa niistä on tammenhiiliä; pyökinhiiliä ei ole ensinkään. Epäilemättä nuo raakkuläjät siis ovat tammikaudelta. Pyökki ei ollut vielä Tanskaan saapunut

ja epätietoista on, liekö sitä ollut Tanskassa vielä myöhemmällä kivikaudellakaan, sillä vanhimmat pyökkilöydöt, joitten ikä varmuudella voidaan määrätä, ovat kotoisin rautakauden hautakummuista. Kuitenkaan ei liene syytä otaksua, kuten Sarauw, että pyökki vasta Kristuksen syntymän jälkeen olisi saapunut pohjoismaihin, sillä eräs hiiltynyt pyökin oksa Örum Aa'sta on nähtävästi koko joukon vanhempi.

Koska kivikautisia aseita on tavattu yhdessä tammenhiilten kanssa ja „Kjökkenmöddinger" todistettavasti ovat vanhemmalta pohjoismaiselta kivikaudelta, niin on kivikauden ihminen täällä elänyt tammikauden aikana. Myöskin Holsteinissa toimitetut kaivamistyöt ovat johtaneet samoihin tuloksiin. Sitävastoin ovat Sweitsin kuuluisat paalukylät myöhemmältä kivikaudelta, jolloin esineet olivat hiottuja ja muodoltaan sirompia. Koska paalurakennusten aikuisessa maakerroksessa on tavattu kaikki tärkeimmät nykyaikaiset puut, on Sweitsin myöhempi kivikausi viimeiseltä metsäkaudelta eli pyökkiajalta.

Paljon on puhuttu siitä, minkälaatuista yleensä se Keski-Europpa oli, jonne ihminen esihistoriallisena aikana asettui asumaan. Usein sitä kuvaillaan yhtämittaiseksi laajaksi metsäseuduksi, jonka sitten indogermanit vähitellen tekivät viljelysmaaksi. Tutkimustensa nojalla Hoops koettaa todistaa vääräksi tämän käsityksen, jossa huomaa vaikutusta roomalaisten kirjailijain kuvauksista. Tosin oli Keski-Europpa esihistoriallisena ja vanhimpana historiallisena aikana metsäisempää kuin nykyään, mutta metsien lomassa oli laajoja aroja ja hiekkakankaita sekä suuria soita. Keski-Europpa oli toisin sanoen metsäistä aroseutua, kuten pohjoisimmat seudut etelä-Venäjällä.

On väitetty — vielä aivan viime aikoinakin — että kivikauden ihminen olisi asustanut aarniometsissä pyydystellen siellä otuksia ja itseään metsästyksellä elätellen. Hoopsilla on asiasta toinen käsitys. Metsä on ihmisen vihollinen; siellä ihminen kuolisi nälkään, sillä syvässä metsässä ei ole riistaa. Mutta metsän syrjässä — siinä missä se yhtyy aukeamiin — on runsaimmin otuksia, siellä ovat karjalaitumet, siellä on ihmisellä tilaisuutta vapaaseen liikkumiseen. Tämmöisille seuduille on yleensä jo paleolitinen ihminen asettunut asumaan ja samoin myös neolitinen; indogermaninen asutus on siis juuri tämmöisistä seuduista etsittävä. Tosin alkoivat metsät Keski-Europassa taasen laajeta, kun kui-

van mannermaan-ilmanalan sijaan vähitellen tuli valtameri-ilmasto, mutta kaikenlaisten ehkäiseväin vaikutteitten johdosta pysyi kuitenkin laajoja maakaistaleita yhä edelleenkin metsättöminä ja tänne kerääntyi juuri taajimmin ihmisasutuksia.

Tätä Hoopsin käsitystä tukee norjalaisen Hansenin tutkimukset, joista selviää, että Norjan vanhimmat asutukset, joitten ikä ilmenee vanhoista *-vin-* ja *-heim*-päätteisistä paikannimistä, sattuvat origanum-kasvin peittämille seuduille, joka juuri kasvaa avoimilla auringonpaisteisilla rinteillä.

Tähän päättyvät muinais- ja kasvitieteen todistelut ja kielitiede pääsee jatkamaan.

Jo kauvan sitte saatiin vertailevan kielitieteen avulla todistetuksi, että indogermanit olivat tunteneet pajun ja koivun, mutta muita yhteisiä puunnimiä ei näkynyt olleen. Tämä seikka kait osaltaan vaikutti Schraderin johtopäätökseen, että indogermanein alkukoti oli ollut verrattain metsätöntä aroseutua. Mutta viime aikoina ovat kielentutkijat — varsinkin Hermann Hirt — näyttäneet, että on olemassa muitakin puunnimiä, jotka ovat vanhaa yhteisindogermanista perintöä. Osaksi näihin tutkimuksiin nojautuen, osaksi niitä vielä omillaan lisäten, koettaa Hoops todistaa, että indogermaneilla oli kolme eri nimitystä tammelle: muinaisint. *daru* 'puu', kreikan *δρῦς* 'tammi', muinaisgallialainen *Dervus* 'tammimetsä', liettuan *derva* 'mäntypuu', muinaisislantilainen *týrr* 'honka' j. n. e.; 2) latinan *quercus* (aikaisemmasta **perqus*-muodosta) 'tammi', saksan *Föhre* (muinaissaksan *forha*) 'honka'; 3) intialainen *karsu* 'tammi', muinaissaksan *harug* 'metsikkö, pyhäkkö' — alkumerkitys 'pyhä tammilehto'. Tästä muka näkyy, että tammi oli indogermanein asumissa seuduissa sangen tavallinen, ehkäpä tavallisin puu. Koska pääasiallisimmat tammilajit kasvavat Uralin vuorten länsipuolella, ei indogermanein alkukoti ainakaan ole ollut Aasiassa.

Sen omituisen seikan että nuo kaksi ensinmainittua nimeä ovat joutuneet germaneilla ja balteilla merkitsemään mäntyä, selittää Hoops siten, että nämä kansat ovat tammimetsien peittämiltä alueilta vaeltaneet sellaisiin seutuihin, joissa kasvoi havumetsiä ja täällä siirtäneet tärkeimmän puulajin nimityksen männylle.

Paitsi tammea ovat indogermanit tunteneet myös jonkun havupuun,

vaikka ei voi tarkemmin määrätä lajia, samoin myöskin saarnin. Ja muutamista turkkilais-tatarisissa kielissä tavattavista haavannimistä päättäen, jotka näyttävät olevan esihistoriallisena aikana jostakin indogermanisesta kielestä lainattuja, liittyy haapakin yhteisten asuinpaikkain kasvullisuuteen. Saarnin ja haavan leviämisalue on siksi laaja, ettei sen nojalla voi indogermanein alkuperäisiä asuinsijoja tarkoin rajoittaa, vaikkakin sen johdosta että nämä puut semminkin menestyvät alavilla mailla, etupäässä tulee ajatelleeksi pohjoisen, keskisen ja itäisen Europan tasankoja, varsinkin pohjois-Saksaa ja Itämerenmaakuntia. Mutta tärkeintä on, että pyökinkin nimitys osoittautuu olevan peritty yhteiseltä indogermaniselta ajalta: eräässä persialaisessa murteessa tavattava *būz* 'eräs jalavalaji' on nimittäin samaa alkujuurta kuin saksan *Buche* 'pyökki'. Ja yleensä on otaksuttava, että jonkun sanan esiintyminen jossakin europpalaisessa ja aasialaisessa sisarkielessä — ellei ole syytä luulla sitä lainatuksi — todistaa sen yhteisen, vanhan alkuperän.

Niinmuodoin on indogermanein vanha koti ollut pyökin leviämisrajojen sisäpuolella. Koska pyökin itäinen raja kulkee Alvesundista Norjassa kaakkoiseen yli Itämeren ja halki Puolan Tonavan suulle asti, niin Itä-Europpa joutuu sen ulkopuolelle. Länsi-Europpaan, Italiaan ja Balkanin niemimaalle ovat indogermanit todistettavasti siirtyneet vasta myöhemmin, näitä maita siis ei voi ottaa lukuun. Skandinavian maihin on, kuten edellä mainittu, pyökki tullut vasta kivikauden päätyttyä — Tanskan kivikautisista kaivauspaikoistahan pyökki puuttui — luultavasti joko pronssi- tai rautakaudella: sen kautta eivät pohjoismaat mahdollisena alkukotina voi tulla kysymykseen. Ja lopuksi: koska on käynyt selville, että indogermanien asumilla alueilla on kasvanut monenlaisia metsiä, niin voimme sulkea pois Etelä-Europan tasangot. Lopulliseksi tulokseksi jää siis Keski-Europpa Königsbergin ja Odessan välisen linjan länsipuolella. — Germanein ja baltein huomasimme siirtyneen tammi-seudusta joillekin mäntyjä kasvaville alueille. Nähtävästi ovat he siis nykyisille asuinsijoilleen saapuneet pronssi- tai rautakaudella lännestä käsin; heidän entiset asuinsijansa lienevät olleet länsi-Saksassa sekä Tanskan mantereella ja saarilla.

Näihin johtopäätöksiin on tultu yksinomaan esihistoriallista puukasvullisuutta tutkimalla. Toisena lähtökohtana Hoopsin tutkimuksissa ovat viljelyskasvit. Niitten avulla koettaa hän täydentää edellä saavutettuja tuloksia.

Ensinnä on taas arkeologialla ja botanikalla sananvuoro ja me siirrymme esihistoriallisille kaivauspaikoille. Aivan viime vuosina on täällä tehty erittäin tärkeitä löytöjä. Ranskassa on nim. des Espélugues-luolasta Lourdes'in luona tavattu poronsarvista veistettyjä tähkäpäitä, jotka kuuluvat n. s. vanhempaan peurakauteen paleolitisella ajalla. Jälkimmäiseltä peurakaudelta on Lorthetin maaluolasta löydetty viljellyn talviohran kuva, joka terävällä piikivellä on piirretty liuskakiveen. Myöhempiä löytöjä emme tässä huoli erikseen mainita. Nämä löydöt ovat todisteena siitä, että ihminen on jossakin alkuperäisessä muodossa viljellyt viljalajeja tuona varhaisena aikana. — Keski- ja Pohjois-Europassa ovat kasvilöydöt paljon myöhäisemmältä ajalta: ne kuuluvat nuorempaan kivikauteen ja vievät meidät siihen aikaan, jolloin otaksumme indogermanisen yhteiskansan eläneen.

Arkeologiset löydöt tältä aikakaudelta näyttävät, että varsinaiset viljalajit olivat levinneet kautta koko Pohjois- ja Keski-Europan, mutta muihin viljelyskasveihin nähden on olennainen ero olemassa etelän ja pohjoisen välillä. Etelässä huomaamme nim. varsin laajan alueen Alppien ympäristöllä, jossa viljalajien ohella tapaa koko joukon muitakin viljakasveja, m. m. vihanneslajeja kuten herne ja linssi, unikukan ja pellavan viljelyksen sekä merkkejä jonkintapaisesta hedelmäpuitten viljelyksestä. Suorana vastakohtana tälle Alppeja ympäröivälle alueelle — siihen kuuluu Alppien pohjoispuolella olevat seudut, pohjois-Italia, Bosnia ja Unkari — on pohjois-Saksa eli yleensä pohjois-Europpa, jossa ei ole tavattu ainoatakaan muuta viljakasvia kuin olkikasvit eli varsinaiset viljalajit.

Näin pitkälle muinaistiede. Viimeiset johtopäätökset jäävät vertailevan kielitieteen tehtäviksi.

Europpalaisissa ja aasialaisissa kielissä on joukko yhteisiä nimityksiä maanviljelykseen kuuluville käsitteille, jotka osoittavat että indogermanein maanviljelys ei ollut niin aivan alkuperäinen kuin miksi Schrader sitä kuvailee. Nähtävästi he eivät enää yksinomaan kuokkaa käyttäneet, sillä yhteinen nimitys vaolle (sanskritin *karṣás*: kreikan *τέλσον*) edellyt-

tää auran käyttämisen. Tosin on maanviljelystä koskevien yhteisten nimitysten luku europpalaisilla ja aasialaisilla indogermaneilla verrattain pieni, mutta Hoops selittää sen siten, että aasialaiset kansat kadottivat useita vanhoja nimityksiä pitkäaikaisilla vaelluksillaan erämaiden halki, jolloin he nähtävästi elelivät paimentolaisten elämää.

Äsken mainitsemiemme maanviljelystä koskevien nimitysten joukossa on myöskin muutamia, jotka merkitsevät viljakasveja: 1) liett. *yavas* 'siemen', monikko *yavaĩ* 'vilja', kreikan *ζειά* 'vehnälaji', muinaisint. *yávas* 'vilja, varsinkin ohra'; 2) kreikan *πυρός* 'vehnä, vilja', liett. *pūrai* 'talvivehnä', muinaisint. *pūras* 'kakku'; 3) gallialainen *(s)asia* 'ruis', muinaisint. *sasyam* 'vilja'; 4) liett. *dûna* 'leipä', muinaisint. *dhānōs* (monikko) 'viljansiemenet'; 5) liett. *dirvà* 'oraspelto', keskialasaksan *terwe* 'vehnä', muinaisint. *dūrvā* 'hirssilaji'. Mutta paitsi näitä sekä aasialaisille että europpalaisille indogermaneille yhteisiä sanoja on vielä joukko nimityksiä, jotka ovat useille europpalaisille kielille yhteisiä: 1) lat. *far* 'vilja, vehnälaji', muinaisengl. *bere* 'ohra', muinaisslaav. *bŭrŭ* 'hirssilaji' y. m.; 2) kreikan *λίνον* 'pellava', lat. *līnum*, iiril. *lîn*, muinaissaksan *lîna*, muinaisslaav. *linu;* 3) lat. *rāpa* 'nauris', kreikan *ῥάπυς*, muinaissaksan *raba*, muinaisslaav. *rêpa;* 4) kreikan *μήκων* 'unikukka', muinaisslaav. *makŭ*, muinaissaksan *mago;* 5) kreikan *μελίνη* 'hirssi', lat. *milium*, liettuan *malnos* 'mannaryyni'; 6) kreikan *ὄροβος* 'virna (hernelaji)', lat. *ervum*, 'vikkeri', muinaissaksan *araweiz* 'herne' y. m.; 7) lat. *cicer* 'virna', kreikan *κριός*, muinaispreuss. *keckers* 'herne' y. m.; 8) lat. *faba* 'papu', albanes. *baϑe* 'papulaji', muinaisslaav. *bobŭ* 'papu' y. m. Näitten sanojen indogermanilaista alkuperää ei voi todistaa, koska aasialaiset kielet eivät niitä tunne. Pellavannimitys Hoopsin mielestä tuskin saattaa olla indogermaninen, sillä vaikeata on uskoa, että aasialaiset vaelluksillaan olisivat näin tärkeästä viljelyskasvista luopuneet. Nauriin nimitys on lainasanana kulkeutunut kansalta kansalle, sen osoittaa selvästi sanan äänteellinen asu ja kun unikukan, vikkerin ja pavun nimi tavataan yhteisenä vain harvoissa europpalaisissa kielissä, niin ei ole syytä olettaa niitten olevan perintöä indogermaniselta ajalta, semminkin kun niitten siemeniä ei ole tavattu kivikautisista asutuksista. Näin ollen ei indogermanisia viljelyskasvien nimiä jää jäljelle muita kuin viljalajien nimitykset.

Indogermanien vanhimmasta viljalajista lienee mahdotonta päästä mihinkään varmuuteen, mutta erityiset seikat näyttävät Hoopsin mielestä

viittaavan siihen, että he pääasiallisesti viljelivät ohraa. Indo-iranisissa kielissä näkyy mainitsemamme *yavas*-sanan alkumerkitys juuri olleen 'ohra' ja koska vanhoillisessa liettuankielessä tämä sana yksikössä merkitsee 'siemen' ja monikossa 'vilja', on syytä olettaa että se samoinkuin saksan *Korn* 'siemen, ohra' merkitsee pääviljalajia ohraa. Muutkin etymologiset seikat viittaavat samaan suuntaan. Latinan *far* on nimittäin Hoopsin arvelun mukaan sukua eräälle laajasti levinneelle sanaryhmälle, joka merkitsee joko neulaa, kärkeä tai neulasten muodostamaa töyhtöä, harjaa ja joka m. m. esiintyy ruots. *barr* 'havu, havuneula', kelttiläisten kielten *bar(r)* sanassa merkityksessä 'kärki, huippu, keihäs, töyhtö' j. n. e. Alkuperäinen *far*-sanan merkitys lienee ollut 'töyhtötähkä', siitä sitten 'sukavilja' eli ohra. Vielä kolmannenkin vanhan ohrannimityksen tapaa Hoops lat. *hordeum*, saksan *Gerste*-sanasta. Nuo monet vanhat laajalle levinneet ohrannimitykset todistavat että indogermanit tätä viljalajia varsinkin viljelivät. Samaa todistaa myöskin se suuri merkitys mikä ohralla vanhimpana historiallisena aikana on ollut intialaisten, germanein ja kreikkalaisten kultuurielämässä. Sekin seikka että ohrajyvä useilla eri kansoilla on ollut pienimpänä mitta- ja pituusyksikkönä, puhuu ohran entisen merkityksen puolesta.

Lopullinen johtopäätös on helppo tehdä. Koska indogermaninen kansa ei ole tuntenut muita viljelyskasveja kuin varsinaiset viljalajit, niin sen alkukoti ei ole voinut olla etelä-Europassa. Sillä täällähän tavattiin kivikautisissa asutuksissa joukko muitakin viljelyskasveja. Sweitsin paaluasutusten rakentajat eivät siis myöskään ole voineet olla indogermaneja, kuten on luultu, vaan ovat kuuluneet johonkin toiseen kultuuriyhteyteen. — Indogermanein asuinsijat ovat siis etsittävät pohjoisempaa eli toisin sanoen Saksasta. Että he pääviljana viljelivät ohraa eikä vehnää, siihen oli tietenkin joku erikoinen syy. Ohralla on vehnän rinnalla se etu, että se vaatii tuleentumiseensa lyhemmän ajan. Nähtävästi ovat indogermanit siis asuneet seuduissa, joissa kesät olivat niin lyhyet, ettei vehnä siellä tuottanut varmaa satoa. Tämän kautta joudumme pohjois-Europpaan ja koska Skandinavian maat edellä esitetyistä syistä eivät saata tulla kysymykseen, jää indogermanein alkukodiksi pohjois-Saksa. Se lähellä tätä alkukotia oleva meri, jota Schrader oli arvellut

Mustaksi mereksi, osoittautuu siis olevankin Pohjanmeri ja Itämeri. Näin ollen onkin helppo ymmärtää, miksi yhteinen vanha merennimitys ei ole säilynyt kreikkalaisilla eikä indo-iranisilla kansoilla. Nämä eteläisimmät kansat tuona yhteisolon aikana varmaankin elivät siksi kaukana merestä, että koko käsite ja sen mukana nimikin vähitellen katosi.

Lopputuloksena Hoopsin tutkimuksista on siis se, että indogermanien asuinsijat ennen heidän erkanemistaan olivat Saksassa, varsinkin pohjois-Saksassa; kreikkalaiset ja indo-iranit asuivat kauvimpana sisämaassa.

Professori Hoopsin tutkimusten tulokset eivät hämmästytä lukijaa uutuudellaan. Viimeksihän juuri Much ja Kossina olivat suunnilleen samoista seuduista löytäneet indogermanein entiset asuinsijat. Mutta teoksen arvoahan ei mitatakaan sen mukaan, onko tekijällä „poikkeava mielipide" vai eikö. Se tutkimustapa, jota Hoops kaikista vastuksista huolimatta on noudattanut ja johdonmukaisesti perille asti vienyt, takaa hänen teokselleen pysyväisen arvon indogermanista muinaistiedettä käsittelevässä kirjallisuudessa.

Epäilemättä ovat juuri nuo kaksi esihistoriallista, ihmistä lähellä olevasta luomakunnasta valittua ryhmää — puut ja viljelyskasvit — paremmin omiansa luomaan valoa alkukotiproblemiin kuin esim. eläimet tai monet muut käsiteryhmät, koska niitten leviämisalue yleensä on jotensakin tarkkaan määrätty. Ja Hoopsin teoksessa saavat ne osakseen monipuolisemman ja perusteellisemman käsittelyn kuin koskaan ennen. Vuorotellen katselee tekijä ainettaan eri tieteitten heijastamassa valaistuksessa kootakseen lopulta kaikki säteet samaan polttopisteeseen. Harvinaisen laajan lukeneisuuden avulla hän tuntee asiata valaisevan kasvitieteellisen kirjallisuuden yksityistutkimuksia myöten ja tietääpä hän toisinaan kertoa arkeologisista löydöistä, joitten kaivamisessa hän itse on ollut mukana. Se rohkeus, jolla hän — englanninkielen professori — lausuu eriävän mielipiteensä kasvimaantieteellisissä asioissa, väitellen botanistein ja arkeologien kanssa kuin vertaistensa parissa, saa toisinaan kielimiehen hiukan ällistymään. Mutta ken tietää, että Hoops nuorena ylioppilaana innokkaasti on tutkinut kasvitiedettä sekä senjälkeen noin parinkymmenen vuoden ajan valmistellut suurta kasvinnimien sanastoa, se ymmär-

tää että hän jo vähitellen on päässyt koteutumaan luonnontutkijainkin seurassa.

Hänen todistelutapansa on sitovaa ja selvää, vaikka toisin paikoin tuntuukin siltä kuin pakoitettaisiin lukijaa vähän väkinäisesti kulkemaan määrättyyn suuntaan. Niinpä Hoops arvelee useitten maanviljelystä koskevien sanojen joutuneen aasialaisilta kansoilta hukkaan heidän vaeltaessaan erämaitten halki, mutta myöhemmin todistaessaan indogermanein tunteneen vain ne viljelyskasvit, jotka on tavattu pohjois-Saksan kivikautisissa löytöpaikoissa, hän lausuu, että pellavan nimitys ei saata olla indogermaninen, koska aasialaiset kansat tuskin olisivat luopuneet niin tärkeästä viljelyskasvista. — Kielitieteellisissä todisteluissa saattaa toisinaan olla eri mieltä tekijän kanssa. Kurdilainen *bûz*-sana ei mielestäni ehdottomasti todista, että pyökki on ollut indogermaneille tuttu puu. — Pahasti kait tekijä iskee kirveensä kiveen, kun hän etsiessään indogermaneille tammennimiä yhdistää muinaissaksan *harug*-sanan intialaiseen *karsu*-nimitykseen ja otaksuu alkumerkityksen olleen tammilehto.

Ne perustukset, joille Hoops on rakentanut esihistoriallisen teoriansa eivät ole niin lujat, ettei arvostelu saisi niitä horjumaan. Mutta luullakseni on hän tutkimuksillaan viittonut sen suunnan, jolta tulevaisuuden tiede — laajempia latuja myöden — lähtee etsimään indogermanein alkukotia.

Paavo Cajander.

24. XII. 1906.

On jaksettu työ, jalo työ,
sota kaunis käyty, saatu on kallis sato,
on tähkät kultaiset korjatut, täynnä lato,
runon kultia täynnä, joita ei ruoste syö.

On poikemmaksi torjuttu Pohjan yö,
pois karkoitettu kalvas, vaaniva kato;
kodin akkunat korkeni, puhki on talven pato,
sulin väylin vallittu on meri välkkyvyö.

Ja riistaa kasvuksi kansalle Kalevan maan
toi töittes sarja ylväs purrelta pursi:
on viimeisen sama into ja miehuus myötä

kuin sen, joka ammoin ensinnä väylän mursi.
Ois köyhempi Suomi vailla suurt' airuttaan.
Sun kunnia! Teit, teet Agricolaista työtä!

O. MANNINEN.

Eikö pronssikautta ole ollut olemassa?

Kirjoittanut

AARNE TALLGREN.

Kun pohjoismaiset arkeologit 70—80 vuotta sitten ensi kerran otaksuivat erityiseksi aikakaudeksi ihmiskunnan historiassa pronssikauden, jona kaikki teräaseet olivat olleet pronssista ja jona rauta vielä oli ollut tuntematon, niin oli luonnollista, että tämä uusi käsitys sekä tieteellisessä että sen ulkopuolisessa kirjallisuudessa oli kohtaava ankaraa vastusta. Olihan tosin ennenkin puhuttu „kupariajasta", mutta aivan toisessa merkityksessä: runoilijain „idealisoiva tarve" oli luonut tarukuvan onnellisemmista alkuajoista, jotka olivat niin kaukana, että useampia aikakausia, yhä huonompia ja onnettomampia, oli siitä ehtinyt kulua; yksi kurjimpia niistä oli kuparikausi, joka siis oli vain haavekuva ilman tieteellistä perustusta. Tutkijain pronssikausi sen sijaan tahtoi olla todellinen, ja sitä tukivatkin yhä lukuisammiksi kasvavat tieteelliset tosiasiat. Sitä mukaa alkoi myöskin ammattimiesten mielipide muuttua ja vakaantua; vaikkakin vielä kauvan etenkin saksalaiset arkeologit, etunenässä etevä maintzilainen prof. LUDW. LINDENSCHMIT jyrkästi vastustivat uutta „pohjoismaista teoriaa". Tätä nykyä ovat jo Europan huomattavimmat muinaistutkijat kaikki yksimieliset pronssiajan olemassaolosta. Vastustajat ovat ulkopuolelta varsinaisen arkeologian edustajain piirin; heistä etevin ja tunnetuin lienee saksalainen LUDW. BECK.

Vaikkakin — käyttääkseni tanskalaisen SOPHUS MÜLLERin sanoja — „se aika ei ole kaukana, jolloin viimeiset vastustajat vaikenevat", ei kuitenkaan arkeologia saa jättää huomaamatta ja kumoamatta niitä syitä, millä pronssikauden olemassaoloa on vastustettu. Kun meilläkin äsken on kysymys pronssikauden kieltäjäin taholta otettu puheeksi [1], niin on

[1] Vrt. esim. J. Walmari: Onko erityistä pronssiaikaa ollut olemassa? Aika, näytenumero siv. 30—33.

mielestäni arkeologisen tieteen puolustajan velvollisuus esittää syyt, joiden nojalla ei voida sallia, että tältä tieteeltä tahdotaan riistää sen todistama kokonainen suuri aikakausi ihmiskunnan kehityksessä. Lienee sen vuoksi paikallaan Valvojassa osoittaa, että arkeologian käsitys prossiajan olemassaolosta ei ole niin löyhästi perusteltu kuin vielä meidänkin aikamme syrjästäkatsojat näkyvät luulevan.

Niistä lukuisista väitteistä, joilla eri puolilta aikojen kuluessa on pronssikauden olemassaoloa vastustettu, mutta jotka aina on huomattu epäpäteviksi, lienevät tärkeimmät olleet seuraavat: 1) rauta on vanhoissa sivistysmaissa ollut tunnettu ammoisista ajoista asti, mutta siitä tehdyt esineet ovat vain poikkeustapauksissa säilyneet kosteuden ja maan hävittäviltä vaikutuksilta; 2) rauta yksinkertaisena metallina on helpompaa valmistaa kuin kahdesta metallista — kuparista ja tinasta — tehty pronssi, jotapaitsi tinaa muinaisuudessa oli hyvin vaikeata saada. Sitä paitsi 3) tarvittiin kuparin valmistamistamiseen niin suuri kuumuus, että sellaista oli noina kaukaisina aikoina vaikeata aikaan saada. Usein myös huomautetaan, 4) että lukuisasti tavatut pronssiesineet, joiden olemassaoloa ei voida kieltää, ovat vain hautaa varten valmistetut, koska rauta oli epäpyhää, eikä ollut luvallista sitä viedä mukanaan haudan tuolle puolen.

Näistä väitteistä on luonnollisesti ensimäinen tärkein; jos se kumoutuu, häviää myös muiden todistusvoima, sillä ne johtuvat pelkästään otaksumasta, eivätkä siis perustu induktiiviseen tutkimustapaan. Käykäämme siis etupäässä ensimäistä väitettä tarkastamaan.

Maa, jossa ennen muita on väitetty raudan olleen käytännössä jo vuosituhansia, yleensä koko se aika, johon historialliset tietomme ulottuvat, on Egypti. Kaksoisvirtojen maiden sivistysseuduilla tunnustetaan yleisesti pronssikauden kultuurin sangen kauvan vallinneen. Mitä Egyptiin tulee, niin kyllä myönnetään sieltäkin rauta-aseita suhteettoman vähä löydetyn, mutta se muka saa selityksensä maan ilmanalasta; sitäpaitsi on eräästä pyramiidista, joka on jo kolmannelta vuosituhannelta ennen ajanlaskumme alun, tavattu muodoton rautapala.

Mitä tähän viimeiseen asianlaitaan tulee, niin kadottaa se kuitenkin suuresti todistusvoimaansa sen johdosta, että löytö on tehty jo v. 1837, jolloin tieteellinen havaintokyky ei vielä ollut kyllin tarkka. Sen vuoksi on hyvin mahdollista, että rautapalanen, joka oli pyramiidin seinässä eikä

itse kammiossa, on joutunut sinne paljo myöhemmin. Jokainen tämmöisiin havaintoihin tottunut tietää miten tavattoman tarkkoja niissä on alkuperäisen ja sekundääri aseman suhteen oltava. Jos taas tämä rautapala oli alkuperäisellä asemallaan, voi se helposti olla luonnollinen rautakappale, joka juuri omituisuutensa vuoksi on pyramiidiin pantu, sillä että rauta *oli olemassa* jo silloin, sitä luonnollisesti ei kukaan ihminen tahdo kieltää.

Lukuunottamatta tätä, ovat ensimäiset rautakalut Egyptistä vasta toisen esikristillisen vuosituhannen loppupuolelta, juuri niiltä ajoin, jolloin arkeologit väittävät muidenkin syiden nojalla raudan alkaneen tulla tunnetuksi siellä. On tosiaankin omituista kuulla väitettävän, että kaikki rautakalut ennen näitä aikoja olisivat ajan vaikutuksesta hävinneet, niin että vain pronssikapineita olisi jäljellä; että siis rautakapineet täällä voivat säilyä maassa noin 3200 vuotta, mutta eivät 3500! Syöpynyt rauta jättää ainakin ruostetta jäljelle. Tässä kohden loistavimman todistuksen koko raudan vanhemmuusteoriaa vastaan tarjoavat kuuluisan Flinders Petrien kaivaustulokset Fayûmissa Egyptissä: n. 2000 rakennusta sisältävästä kylä- tai kaupunkirauniosta v. 1600 seutuvilta e. Kr. kaivettiin päivän valoon arvaamattomat määrät pronssikaluja, mutta „ei rautaa eikä raudanruostettakaan tavattu". Kun vielä otamme huomioon, että Egyptin lukuisissa muinaisissa kivimaalauksissa aseet poikkeuksetta vanhan ja keskisen valtakunnan aikaan (ennen v. 1500 e. Kr.) ovat maalatut punaisella värillä (pronssin väri) ja sitte vasta myöhemmin aluksi milloin punaisella, milloin sinertävällä (pronssi- ja rautakauden väliajat), lopuksi vain sinertävällä värillä (raudan väri), on aivan selvä, että pronssi on Egyptissä paljon varhemmin ollut tunnettu kuin rauta, ja että Egyptissä on ollut mahtava pronssiaika.

Tämä ei ainoastaan sovellu Egyptiin, vaan kaikkiin vanhoihin sivistysmaihin, joten se itse asiassa jo kumoaa kaikki muut väitteet, jotka pronssikautta vastaan on tehty, mutta tarkastettakoon kuitenkin lyhyesti muitakin ylempänä esitettyjä väitteitä.

Tuntuu kyllä luonnolliselta, että yksinkertaisen metallin käyttö — raudan — on ollut helpompi keksiä kuin yhdistetyn, pronssin. Asia on kuitenkin selvinnyt siten, että on voitu todistaa pronssinkin olevan verrattain myöhäinen metalli, joka vasta kolmannen esikristillisen vuosituhannen lopulla on tullut tunnetuksi. Sitä ennen tehtiin kaikki

teräaseet ja koristukset kuparista, joka yksinkertainen metalli esiinpistävän punaisen värinsä vuoksi on ollut helppo keksiä ja ottaa käytäntöön. Niinpä tunnemmekin kupariesineitä jo viidennenkin esikristillisen vuosituhannen alkupuolelta [1]. Koska kysymyksessä olevia esineitä jonkun verran nuorempien kupariesineiden joukossa ei ole ainoastaan takomalla vaan myös valamalla tehtyjä, niin on selvää että jo tällöin on voitu saada aikaan niin suuri kuumuus, että kupari sulaa — millä tavalla, se kysymys ei kuulu tähän.

Se väite, että tinansaanti on ollut kovin vaikeata ja että tämä seikka tekee täydellisen, pitkän pronssiajan mahdottomaksi, koska kaikkiin pronssiesineisiin, jotka silloin olisivat olleet yhtä yleisiä kuin nyt rautaiset, tarvittiin silloin melkein tuntematonta tinaa, on kadottanut aktualisen merkityksensä sen jälkeen kuin on todistettu pitkän *kupari*kauden olemassaolo. Kun kuitenkin varsinainen pronssikausikin on kestänyt satoja vuosia ennen raudan käytäntöön tuloa, lienee syytä mainita, että jo pronssikauden alussa yksin Europassa tunnettiin seuraavat tinamaat: Trakia, Espanja, Englanti, Irlanti, Saksi, Ranskan Dordogne ja Toscana. Huvittavaa on huomata, miten Toscanassa on esihistoriallisista tinakaivannoista, joista on kupari- ja pronssiesineitäkin löydetty, huolittu vain tinasta, mutta jätetty niissä verrattain runsaasti esiintyvä rauta käyttämättä. Dordognessa taas on tinaa ollut vain niin vähä, että 1 kilosta savea saatiin vain — $^1/_2$ gr. tinaa, mutta se on sittenkin ollut niin tärkeätä, että siihenkin vaivaan on alistuttu.

Että pronssiesineitä olisi tehty vain uskonnollisessa tarkoituksessa hautaa varten, sen kumoo jo yksin se tosiasia, että ne usein ovat pahasti kuluneet pitkällisestä käyttämisestä, muita seikkoja mainitsematta.

Kaikesta yllä esitetystä käy selväksi, että on ollut erityinen pitkä aikakausi, jolloin teräaseet tosin jo tehtiin metallista, mutta rauta vielä oli tuntematon. Tämä käsitys ei suinkaan perustu „ihmisluonnon sisäiseen tarpeeseen idealisoida todellisuutta“, ei myös „kreikkalaisten ja roomalaisten runoilijain ja kirjailijain lausuntoihin“, vaan tosiasioihin, jotka uuttera ja monipuolinen tutkimustyö on paljastanut.

Mutta me emme ainoastaan tiedä että on ollut olemassa pronssi-

---

[1] J. Naue, Die vorrömischen Schwerter aus Kupfer, Bronze und Eisen. Pl. I, f. 1.

kausi; me emme ainoastaan tiedä, että varsinainen pronssikausi koko Välimeren alueilla ja suurissa osissa Europpaa, m. m. Skandinaviassa, on alkanut jotenkin samoihin aikoihin, vähä ennen tai jälkeen v. 2000 e. Kr., mutta me voimme myös eroittaa sen kuluessa eri ajanjaksoja, joten nyt vuosisadasta vuosisataan voidaan seurata aineellisen edistyksen kulkua pronssiajan alusta alkaen, siellä missä vain löytöainehisto on kyllin runsas. Ansio tästä on taas pohjoismaisten tutkijain ja ennen kaikkea kuuluisan ruotsalaisen, Europan etevimmän pronssikaudentuntijan Oscar Monteliuksen.

Noudattamastaan menettelytavasta tässä suhteessa on Montelius lukuisissa kirjoituksissaan tehnyt selvää, ja suomalaisenkin yleisön on siihen tilaisuus tutustua erään tämän vuoden Historiallisessa Aikakauskirjassa olleen kirjoituksen nojalla, joka käsittelee vuorovaikutusta Etelä- ja Pohjois-Europan välillä pronssikaudella. Mainittakoon vain tässä, että kaikenlainen aikamäärittely lopullisesti luonnollisestikin perustuu joihinkin historiallisiin tosiasioihin; kun Egyptin ja Etu-Aasian historia aineelliseen kultuuriin nähden on sinä ajanjaksona, jonka pronssikausi käsittää, jokseenkin tarkoin tunnettu, ja taas toiselta puolen Italia on ollut näiden maiden kanssa samoihin aikoihin hyvin vilkkaassa kauppayhteydessä, joten esineitä näistä maista on hyvin usein tavattu yhdessä, on käynyt mahdolliseksi määrätä italialaistenkin esineiden ikä. Ja kun vihdoin Italia pronssikaudella on ollut se maa, joka on ollut kultuuria antavana ja levittävänä, on tällä ollut ratkaiseva merkitys koko Europan ja varsinkin Skandinavian pronssikauden kronologialle. Lopuksi ovat tarkantarkat hauta- ja esinemuotojen kehityksen sekä hautaustapojen tutkimukset antaneet loistavan varmoja tuloksia pronssikausitutkimukseen nähden.

Siitä, mitä yllä on esitetty aikamäärittelyyn nähden, seuraa, että suurin osa Egyptin, Etu-Aasian ja esiklassillisen Hellaan historiaa on pronssi- tai kuparikautista, kuten tiedämme Mexikonkin viimeisen historian olleen ennen espanjalaisten maahan tuloa. Ilman raudan ja teräksen käyttöä ovat raketut Egyptin sfinksit ja pyramiidit, Babelin ja Trojan valtavat harmaakivimuurit, Mykenen ja Orkhomenoksen holvihaudat, aarrekammiot ja kuvanveistokset. Meidän nykyajan ihmisten, jotka olemme niin tottuneet rautaan, että pidämme sitä ikivanhana, kaikkinaisen sivistyksen edellytyksenä, on vaikeata ymmärtää, että jo kauvan ennen sen tunnetuksi tulemista esim. Egyptissä ja Kaldeassa ja kaakkoisessa Etelä-Europassa on

ollut olemassa valtakuntia, kaupunkeja ja palatseja, suurempia kuin Suomen laajimmat kaupunkipalatsit, että on voinut muodostua säätyluokkia ja omituisia hallitusmuotoja, että kirjoitustaito on ollut tuttu, tieteet olleet suhteellisen korkealla ja aineellinen sivistys suuri. Ja kumminkin olivat Egyptin komeat sfinksit ja pyramiidit jo kolmatta tuhatta vuotta juhlallisina silmäilleet ympäröiviä aavikkoja ja vaipuvia aikakausia, monet Kaksoisvirtojen maiden kaupungit aina meidän päiviimme asti hautautuneet sorakumpujen alle, ja pelasgien ihana taidekausi alkanut kuihtua ja kuolla Hellaan maassa, ennenkuin rauta tuli tunnetuksi.

Kuva 1. Muinaiskristillinen sarkofaagi. IV. vuosisata. Vaellus Golgatalle. Orjantappurakruunaus. Ristiinnaulitseminen. Kristus Pilatuksen edessä.

Keskiaikaisen taiteen luonne.

Kirjoittanut

J. J. Tikkanen.

Antiikin ja keskiajan taiteen erilainen kehitys riippuu suuressa määrin vanhojen klassillisten kansojen ja kristinuskon maailmankatsomusten eroavaisuudesta.

Klassillisen katsomuksen mukaan ihmisellä on oman voimansa nojassa ääretön kehityksen mahdollisuus. Jumalallisuus ei ollut muuta kuin inhimillisyyden täydellisyys. Jumalat olivat ihanteellisia ihmisiä. He asuivat temppelissään ihmisten keskuudessa, he astuivat Olympoksesta alas auttamaan heitä, ottamaan osaa heidän riemuunsa, rakastamaan tahi rankaisemaan heitä. Voimakkaimmat ja parhaimmat ihmiset nousivat jumalien vertaisiksi. Ihmiset ja jumalat olivat samaa sukua. Itse luontokin oli jumalallisuudesta osallinen, loisti täydellisyyden kauneutta.

Siten vanhat kreikkalaiset oppivat käsittämään kauneutta idealin muodossa, ja ihanteena oli todellisuuden täydellisyys, sen kaikkien voimien täydellinen ja sopusointuinen kehitys. Ja silloinkin, kun kreikka-

lainen taide esittää kärsimystä ja mahtavia intohimoja, loistaa itse häviössäkin tuskan läpi ihmisarvo, sielun suuruus. Sentähden on kreikkalaisten taidetta verrattu mereen, jonka syvyys aina on tyyni, kuinka korkealle aallot kuohuvatkin.

Kristillisen taiteen edellytykset olivat aivan toista laatua.

Kreikkalaiset olivat itse luoneet jumalansa oman kuvansa mukaan, ihmissuvun ihanteiksi. Raamatun mukaan taas jumala loi ihmisen kuvansa mukaan. Tulos oli kumminkin sama: ihmisen jumalallisuus. Mutta synti — käsite, joka oli ollut kreikkalaisille vieras — oli kohta ja yht'äkkiä tehnyt lopun tästä jumalallisuudesta. Ihminen oli langennut, ruumiin ja sielun sopusointuinen yhteys oli katkennut. Joskin henki oli kuinka altis tahansa, niin liha oli heikko, sentähden että pahuuden päämies siinä oli ottanut asuntonsa. Täydellisyys oli tullut ylimaailmalliseksi, oli saavutettavissa vasta toisessa maailmassa, haudan toisella puolella. Antiikin iloinen itseluottamus oli kadonnut ja sen sijaan oli nyt tullut itsekieltämys, oman tahdon ja oman järjen alttiiksiantaminen. Elämä tässä maailmassa oli muuttunut turhuudeksi, työksi ja vaivaksi, milloin se paras oli, vaellukseksi synnin ja kurjuuden laaksossa, valmistukseksi toista elämää varten. Taiteen täytyi seurata uskonnollista katsomustapaa ja ottaa huomioon ihmisen puutteellisuus. Rumuus sai siten taiteellisen merkityksen. — Mutta viimeksi mainittu muutos ei kumminkaan tapahtunut heti, alun alkaen.

Kauneus on nimittäin jotakin liian yleisinhimillistä, jotta kristillinen taide olisi voinut kieltää sen kokonaan. Mutta sitä ei enää käsitetty antiikin tavalla, jonkunmoisen sisällisen välttämättömyyden luonnollisena tuloksena, ihmisen ihanteena, vaan kauneus tulee nyt ulkoa, niinkuin parannus jumalan armosta, se tuli ulkonaiseksi muodoksi, niinkuin meidän aikanamme räätäli-eleganssi ja sotilas-kuosi. Kauneus ulkomuotona (formalismina) kuuluu kristillisen taiteen ominaisimpiin piirteihin, antiikkiin verrattuna. Kauneus on nyt itsessään kaunis viiva tai väri, huolimatta siitä onko se todellisuuden mukainen vai eikö, se on geometrinen tahi koristeellinen kauneus. Mutta kun tässä yhteydessä puhutaan kauneudesta, niin täytyy pitää mielessä että keskiajan taide, länsi-Europassa ainakin XII-vuosisadan alkuun saakka, on rappeutumistaidetta. Kauneus on siis ainoastaan suhteellista, enemmän tarkoitusperä

kuin tulos. Sitä yleensä ei saa arvostella antiikin tahi uudemman taiteen mitalla.

Samassa kuin siis kauneus muuttui abstraktiseksi, formalistiseksi, muuttui ihanne ylimaailmalliseksi (transcendenttiseksi) ja sen ulkonainen ilmestys taiteessa ylimaailmallisen aatteen edustajaksi. Pyhyys esiintyy perin juhlallisena, luoksepääsemättömänä, ankarana ja synkkänä, rukoilemista vaativana, kirkkojen kullankiiltävillä ja värikkäillä seinillä koroitettuna taivaan tasalle, korkealle maailman syntisyyden ja inhimillisen puutteellisuuden yli.

Kuva 2. Kristuksen vangitseminen. Norsunluinen korkokuva muinaiskristillisestä rasiasta, n. s. »Brescian lipsanotekista». IV. vuosisata?

Mutta keskiajan taide on myöskin aatteiden taide, kuvakirjoitus, jonka ensimäinen ja tärkein tarkoitus oli kertoa silmille samaa, mitä raamatussa ja kirkon hartauskirjoissa oli luettavana, ja sen tehtävä oli sitä tärkeämpi, koska harvat tällä aikakaudella osasivat lukea. Taiteen piti korvata puuttuvaa lukutaitoa, kertoa ja selittää. Sen itsenäisyys katosi kokonaan, se tuli kirkon palvelijaksi.

Sisällys sai tällä tavoin monta kertaa suuremman merkityksen kuin vanhassa, klassillisessa taiteessa. Luonto oli syntinen, luonnollinen kauneus vaarallinen ja viettelevä. Luonnolla oli merkitystä ainoastaan siinä määrin, kuin ihminen siinä osasi lukea luojan aatteet ja tarkoituksen, kuin se oli siveellisesti opettavainen. Itsessään se oli kadotettu ja ilman arvoa, eikä semmoisena ansainnut mukailemista. Todenmukaisuus ei enää ollut taiteen päämäärä, eikä sen lähtökohtanakaan. Koska taiteen

sisällinen tarkoitus oli aatteellinen ja ylimaailmallinen ja sen ulkomuoto koristeellinen (formalistinen), niin luonnon tutkiminen ja mukaileminen ei ollutkaan sille niin välttämätön edellytys ja vaatimus, kuin se meistä näyttää. Myöskin henkilökuvien piirustuksessa oli aivan ylimalkainen todenmukaisuus tarpeeksi riittävä. Ne asetettiin seinän, korkokuvan tahi pergamentin pinnalle yhteen ainoaan riviin tahi koroitettiin takana seisovat henkilöt sen verran, että päät tahi ainoastaan päälaki tuli näkyviin edellä seisovien yli. Perspektiiviä ei ollut ollenkaan olemassa keskiajan taiteessa, ympäristö (esim. maisema) jätettiin kokonaan pois tahi supistui ainoastaan viittauksiin, esim. kallioon, puuhun, alttariin j. n. e., selitykseksi missä kohtaus tapahtuu.

Kuva 3. Muinaisbysantilainen, norsunluinen korkokuva. VI. vuosisata.

Ja niinkuin taide kirkon palveluksessa oli ainoastaan opetuskeino, niin myöskin taiteilijoilta puuttui itsenäisyys ja itsetietoisuus. Kuinka taitavat he joskus olivatkin, niin tämä taitavuus oli käsityön tapainen, taiteilijat olivat käsityöläisiä. He eivät ole jättäneet nimeänsä taiteen historiaan. Ensin he olivat munkkeja, sitten ammattilaisia. Mutta molemmissa tapauksissa he olivat niinkuin muurahaiset yhteisessä keossa. Ei kukaan heistä himonnut tuoda esiin omintakeista, itsenäistä neroansa. Heiltä ei vaadittu mitä he yksityisihmisinä olivat ajatelleet, huomanneet tahi tunteneet, vaan ainoastaan että he käyttäisivät kykynsä ajan yleisen tavan mukaan. Ajan käytännössä olevat mallikuvat määräsivät taiteilijoiden keksintöä, he eivät tunteneet tarvetta eivätkä saaneetkaan pyhiä kertomuksia esitellessään keksiä uutta ja itsenäistä. Keskiaika oli kaikilla aloilla auktoriteetin aika. Aikakausi loi taiteen, eivätkä taiteilijat. Nämä olivat ainoastaan ajan yleisaatteiden esittäjiä.

Traditsioni (perinnäistapa) sai siten tavattoman suuren vallan ja taide tuli tyypilliseksi.

Jo antiikin ja vielä renessansinkin aikakausina taiteellinen omistusoikeus ja alkuperäisyys olivat tuntemattomia aatteita. Mutta keskiaika loi tyyppejä, malleja, joiden mukaan jokainen ja etupäässä tärkeimmät kuvaukset, niinkuin Kristuksen syntymä, kaste, ristiinnaulitseminen j. n. e., olivat esitettävät ja joista yksityinen taiteilija kovin vähän sai poiketa. Tyypillisyys keskiajan taiteessa oli niin suuri, että esim. muotokuvissa näköisyys useimmiten ei tullut kysymykseenkään. Esitettävänä oli ainoastaan henkilön arvo, että hän esim. oli ruhtinas tai piispa, henkilön merkitys, aate, eikä henkilö itse. Pyhimykset olivat kaikki samaa sukua, eroavaisuus supistui ainoastaan vaatteihin, ikään, partamuotoon, tunnusmerkkiin (attribuutiin) j. n. e., ja missä se ei riittänyt, siinä viereen kirjoitettu nimi selitti ketä pyhimystä oli tarkoitettu.

Semmoinen on keskiajan taide yleisimmissä piirteissään ja sentähden se tuntuu meistä yhtä vieraalta kuin esim. kiinalainen taide. Se voi joskus olla hyvinkin kaunis ja mieltäliikuttava, mutta sen kauneus on koristeellinen ja aatteellinen, eikä todellisuuden mukainen, se ei ole luonnon ihanteellinen täydellisyys, niinkuin antiikin taiteessa, eikä luonnon yksilöllinen totuus, niinkuin uudemmassa taiteessa.

Kun kristityt alkoivat käyttää taidetta omien aatteiden esittämiseen, eivät he luonnollisesti voineet muuta kuin käyttää vanhan, pakanallisen taiteen muotoja. Ja vaikka tämä taide jo silloin oli vajonnut rappeutumistilaan, niin sen vaikutus kumminkin oli niin suuri ja niin kestävä, että vasta romanilainen taide, 1000-luvusta alkaen, vapautui sen mahtavasta muistosta. Mutta siitä huolimatta että taiteen, samaten kuin kirkon ja korkeamman sivistyksen kieli, vielä oli niin sanoakseni vanha latina, että se käytti samanlaisia muotoja kuin vanhan ajan taide, niin sen henki kumminkin kokonaan oli muuttunut — ei ainoastaan sillä lailla, että sen sisällys, sen aiheet nyt olivat uusia, mutta myöskin itse käsityksen puolesta. Ensimäisessä, kristityssä taiteessa elää ujo, viaton, rauhallinen ilo, taide on nuortunut, tullut lapsellisen rakastettavaksi. Kuvatut henkilöt ovat usein melkein kaikki aivan nuoria, poikia ja tyttöjä.

Tämä taide nähtävästi pelkää kajota niihin pyhiin aineihin, jotka ovat sen esitettävinä. Se ei ollenkaan tarkoita kuvata niitä sillä lailla kuin ne todellisuudessa olivat esiintyneet. Se tahtoo ainoastaan muis-

tuttaa hartaita mieliä niistä, viitata niihin. Katakombimaalauksissa tämä tapahtuu aivan vertauskuvallisella tavalla. Kristus esim. on ainoastaan

Kuva 4. Muinaisbysantilainen mosaikki. S. Apollinave nuovokirkossa Ravennassa. VI. vuosisata. Kristus valtaistuimellaan (osa).

hyvä paimen, nuori poika, joka kantaa lammasta olkapäällään, taikka Orfeus, joka hurmaa koko luonnon sävelillään. Mutta myöskin silloin, kun taide astui ylös päivänvaloon ja rupesi kuvaamaan raamatun tapauk-

sia, niin se tyytyy viittauksiin, kuvaa ainoastaan pääasian parilla henkilökuvalla, niin tyynesti kuin mahdollista.

Suuret veistokset, vartalokuvat ja arkitehtuuriin kuuluvat korkokuvat katoavat melkein kokonaan, nähtävästi sentähden, että pakanallinen taide juuri niissä niin äärettömällä loistolla oli luonut vanhan jumalaistaruston kuvat. Nyt veistetään pienempiä reliefejä marmorista tehtyihin ruumisarkkuihin (sarkofaageihin) tahi leikataan pienoisreliefejä norsunluuhun. Ensimäinen kuvamme näyttää semmoisen sarkofaagin. Ristiinnaulitseminen on vielä aivan vertauskuvallinen. Kristusta edustaa hänen kreikkalainen monograminsa XP(ιστὸς) voittoseppeleen ympäröimänä. Linnut merkitsevät uskovaisia kristittyjä. Lepäävät soturit muistuttavat vapahtajan ylösnousemista haudasta. Taide oli jo kokonaan vajonnut käsityöksi ja ani harva näistä veistoksista on taiteellisesti tyydyttävä. Mestariteoksista ei ole enään kysymystäkään. Tässä kuvatut norsunluiset korkokuvat (2 ja 3) ovat parhaimpia, mitä näiltä varhaisilta ajoilta on säilynyt meidän päiviimme saakka. Ne näyttävät myöskin selvästi sen muutoksen, joka tapahtui bysantilaisen taiteen syntyessä (kuva 3).

Maalaustaide sai nyt yhä kasvavan merkityksen, sentähden että sen avulla oli helpompi kertoa raamatun tapaukset. Harvoin maalattiin tauluja, niinkuin meidän aikoinamme; sitä useammin kirjakuvia, n. s. miniatyyrejä — taidelaji, joka antiikin loppupuolella oli tullut käytäntöön — mutta etupäässä seinämaalauksia, jotka suuremmissa ja rikkaimmissa kirkoissa olivat mosaikista tehdyt.

Jo tässä tahdon lisätä pari sanaa miniatyyreistä, jotka saivat äärettömän suuren merkityksen keskiajan taiteessa ja joita usein käytettiin myöskin seinämaalauksien malleina. Niissä taide tuli välittömään yhteyteen tekstin kanssa ja käsitettiin sitä helpommin kirjoitetun kertomuksen tahi aatteen näkyvissä olevana ulkopuolena, samalla aikaa kun se yhä enemmän sai kaunokirjoituksellisen (kaligraafisen) leiman. Usein tapahtuikin että kirjoittaja ja maalaaja oli sama henkilö. Niinkuin Japanissa tuli kaunokirjoitus taiteeksi. Tämä yhteys vaikutti myöskin nähtävästi formalistiseen suuntaan. Varsinaisella keskiajalla tämä kaunokirjoituksen ja maalaustaiteen yhteistoiminta, varsinkin länsi-Europassa, tulee näkyviin niissä komeissa alkukirjaimissa (initsialeissa), jotka usein täyttävät melkein kokonaisen sivun ja jotka usein ovat puhtaasti koristeellista laatua, pelkkiä ornamenttejä, tahi muodostuvat haaveellisiksi, eriskummal-

lisiksi kuvioiksi, mutta usein myöskin sisältävät tekstiin kuuluvia kuvia (esim. kuva 11).

Kristinusko oli tullut valtakunnan uskonnoksi ja tämä uusi asema muutti tuntuvasti taidettakin. Kirkko rupesi vaatimaan julkisia kuvia, jotka silmille kertoisivat uskonkappaleet, näyttäisivät ihmisille sanan todellisuutta. Pitkissä sarjoissa tahi riveissä taide sai kertoakseen, kuinka

Kuva 5. Bysantilainen mosaikki Capella palatinassa Palermossa. XII. vuosisata. Gregorius Nazianzilainen, Basilios ja Johannes Krysostomos.

Kristus syntyi, eli ja kuoli ja kuinka lunastustyö valmistettiin vanhassa testamentissa, molemmat sarjat usein vastatuksin, uuden testamentin kuvat toisella ja vanhan testamentin toisella seinällä. Koska nämä kuvat eivät enään puhuneet yksityisille tahi pienelle joukolle uskovaisia kristittyjä, vaan suurille seurakunnille, joitten sydämissä vanhat jumalat vielä usein piilivät, niin esityksen välttämättömästi täytyi tulla laveammaksi, rikkaammaksi, täydellisemmäksi. Sen tosin ei tarvinnut tulla luonnonmukaisemmaksi, mutta sisällykseen katsoen todennäköisemmäksi,

siten luotettavammaksi, uskottavammaksi. Kuva 12 voi meille olla esimerkkinä tästä sisällisestä todennäköisyydestä keskiajan taiteessa, varsinkin jos sitä vertaamme kuvaan 2.

Nyt saivat esitysmallit, tyypit ensimäisen vahvistuksensa, jonka nojalla ne sittemmin kehittyivät vuosisatojen kuluessa. Sillä pyhimpien henkilöiden ja tapauksien päämuodot eivät saaneet riippua yksityisten taiteilijain mielivallasta, vaan kirkon käsityksestä. Sillä tavoin syntyi esim. jo varhain Kristuksen n. s. historiallinen tyyppi, joka taiteessa ja ihmisten ajatuksissa elää vielä tänäänkin (kuva 4). Mutta tämän uuden tyypin rinnalla eli myöskin muinaiskristillinen ihanteellinen Kristus (vrt. kuva 2) nuorena poikana, varsinkin länsi-Europan taiteessa vielä 1100-luvulle asti.

Kuva 6. Evankelista Matteus. Ludvig Hurskaan evankeliumi-kirja vuodelta 827.

Mutta samalla kuin taide tuli kertovaksi illustratsioni- eli selitystaiteeksi, tuli se myöskin välttämättömästi koristeelliseksi. Olihan kuvien tarkoituksena koristaa kirkkoja. Pitkä välimatka, josta ne olivat nähtävät, vaati suurta yksinkertaisuutta esitystavassa. Värin tuli loistaa suurin pinnoin, ilman välivivahduksia, viivojen täytyi tulla niin selviksi ja niin yksinkertaisiksi kuin suinkin mahdollista. Siihen vaikutti myöskin mosaikki-työn hankaluus, ja mosaikin komeus oli syynä siihen, että

niistä tuli tavallisen värimaalauksen esikuvat. Siitä johtui tämä ankara tyylittely, joka on keskiajan maalaustaiteen tunnusmerkki.

Mutta myöskin uskonnollisten kuvien pyhyys vaati jotakin toisenlaista kuin pelkkää luonnollisuutta. Sivistymättömän mielen on vaikea nähdä jotakin jumalallista luonnollisuudessa. Jo vanhat kreikkalaiset pitivät ikivanhoja, kömpeliä puujumaliansa pyhempinä kuin vapaan, huippuunsa kohonneen taiteen mestariteoksia ja vielä tänäkin päivänä uskovaiset pitävät ei ainoastaan Venäjällä, vaan myöskin Italiassa vanhoja aivan ruskea-ihoisia, mantelisilmäisiä, luonnottomia bysantilaisia Maariankuvia paljon suuremmassa arvossa kuin myöhemmän taiteen ihania madonnia — aivan samalla tavalla kuin vanha suomalainen virsikirja juuri kielensä eriskummallisuudella helpommasti voi herättää rahvaan hartautta kuin uusi, jota on helpompi ymmärtää. Kristillinen taide ei tahtonut eikä enää voinutkaan esittää jumalallisuutta yleisinhimillisenä, ihanteellisena kauneutena. Juuri taiteen pyhyys näytti vaativan samaa luonnotonta jäykkyyttä, johon kirkkomaalaus vähitellen, taiteellisista syistä ja taiteellisen taantumisen tähden itsestään vajosi. Tämä pyhimysten liikkumattomuus, jäykät asennot, suuret tuijottavat silmät (esim. kuva 4), teki ylimaailmalli-

Kuva 7. Evankelista Luukas. Ottonilainen miniatyyri. X. vuosisata.

sen, perin juhlallisen vaikutuksen ja tämän vaikutuksen enentämiseksi henkilöt kääntyvät kokonaan tahi niin paljon kuin suinkin mahdollista katsojaa kohden (en face) — myöskin silloin kuin he liikkuvat sivullepäin (vrt. kuva 12); he asetetaan juhlallisen tasasuhtaisesti

Kuva 8. Romanilainen pylväspää Vezelay'n luostarikirkossa Burgundissa. XII. vuosisata.

(symmetrisesti) ja piirustuksen viivat vedetään niin yhdensuuntaisesti kuin mahdollista. Sillä lailla seisovat pyhimykset sinistä, sittemmin kultapohjaa vastaan, niinkuin iäisyyttä varten luotuina, ikäänkuin he ottaisivat osaa taivaalliseen juhlakulkueeseen. Ja tähän kehitykseen vaikutti puolestaan myöskin se ankarasti itämaalaisen tavan mukaan säännetty, seremoniallinen hovijärjestelmä, joka jo Diokletianuksen aikana oli päässyt vallalle roomalaisten keisarien hoveissa, ja samaten

Kuva 9. Romanilaisia patsaita Chartres'in tuomiokirkossa. XII. vuosisadan keskivaiheilta.

yhtä juhlallisen kankeä, ulkomenoinen jumalanpalvelus, jolla kirkko koetti herättää rahvaan kunnioitusta. Taivaan menot, niinkuin ne seinien maalauksissa olivat esitetyt, kuvastivat maallista majesteettia ja maallisen kirkon komeata rikkautta ja juhlallisuutta. Taiteessa kirkko julistaa maailmanvaltaansa.

Tämä piirre on kuvaava koko keskiajan taiteelle, muinaisbysantilaisesta alkaen, Länsi-Europassa noin vuoteen 1200 asti (vrt. esim. kuva 7). Mutta selvimmin ja puhtaimmin se kuitenkin ilmenee keskibysantilaisessa taiteessa kuvariidan jälkeen. Sen melkein yksinomainen tehtävä on kuvata luoksepääsemätön, ankara pyhyys, pyhyys ilman sydäntä ja tämän pyhyyden kunnioittaminen orjamaisella nöyryydellä. Bysantilaisten vapahtaja on yhtä ankara ja vaativa (kuva 4) kuin muinaiskristittyjen oli ollut suopea ja ystävällinen (kuva 2). Jäykkäpiirteinen ilmenemismuoto on tälle taiteelle omituinen. Uskonkiihkoiset, laihat, jäntevät henkilöt, nuoret yhtä hyvin kuin vanhatkin, saavat ukkomaisen leiman, näyttävät luuntuneilta, muumiomaisesti kangistuneilta, niinkuin olisi veri heissä kuivanut, elon henki niistä haihtunut, niinkuin he olisivat vain hengellisen ja taiteellisen kurin tuotteita (kuva 5). Bysantilainen taide on pelkkää seremonia-taidetta, kaikki siellä tapahtuu järjestelmän-mukaisesti, henkilökuvissa ei näytä olevan enemmän tosi-elämää kuin niissä koneellisissa kultajalopeuroissa, jotka Konstantinopolin keisarihovissa hämmästyttivät ristiretkien ritareja. Mutta tämä kuri oli myöskin bysantilaisen taiteen voima, sillä kaavamaisuus piti sitä vuosisatoja verraten korkealla kannalla. Tämän taiteen tyylillinen yhtäläisyys ja muuttumattomuus muistuttaa vanhaa egyptiläistä taidetta. Se vanhentuu vanhentumistaan, se taantuu taantumistaan vuosisatojen kuluessa, mutta vähitellen, varsin hitaasti ja oli kauan Länsi-Europan taidetta etevämpi. Sitä pidettiin sentähden siellä mallikelpoisena. Länsi-Europassa keskiajan taide on paljon epätasaisempi, vaihtelevampi, monipuolisempi, yrittelyhaluisempi. Se nousee ja laskee taasen verraten satunnaisista syistä. Eri taidekoulut eroavat silmiin pistävällä tavalla toisistaan. Mutta jos täällä siis kehityksen vakavuus puuttuu ja jos muinaisaikuinen raakuus ja kömpelyys täällä yleensä on paljo tuntuvampi, niin taiteessa sen sijaan on yhtä paljo suurempi elävyys, joka viimeinkin kohotti sitä verrattoman korkeammalle kannalle. Mutta ennenkuin tämä tapahtui gootilaisella aikakaudella, bysantilainen taide usein välittömästi vaikutti Länsi-

Europan taiteeseen samalla tavalla kuin muinaiskristillinenkin, sillä lailla nim. että sen sirosti ja usein suurella ammattilaiskyvyllä sievästi suoritetut teokset valittiin esikuviksi. Mahtavin oli tämä vaikutus Italiassa, jossa bysantilaiset taiteilijat summattomilla mosaikeilla saivat koristaakseen kirkkoja, esim. Cappella Palatinaa Palermossa, Monreale'a Palermon likellä ja S. Marco'a Venetsiassa. Alppien pohjois-puolella mosaikki-taide sitä vastoin kovin harvoin tuli käytettäväksi.

Kuva 10. La vierge dorée. Amiens'in tuomiokirkossa. XIII. vuosisata.

Mutta ei ainoastaan henkilökuvien-piirustuksessa näytä koko keskiajan, sekä Länsi- että Itä-Europan taide, niinkuin jo huomautin, yleistä yhtäläisyyttä, ainakin jos sitä verrataan antiikin tahi uudemman ajan taiteeseen, vaan myöskin toisessa suhteessa, nimittäin siinä rikkaudessa ja kehityksessä, jota havaitaan puhtaissa koristeissa (ornamentiikissa). Klassillinen taide oli sysännyt ornamentit syrjään ja vielä muinaiskristilliset taideteokset ovat verraten köyhästi ornamenteilla koristetut. Mutta jo tähän aikaan huomataan vanhan maailmanvallan emämaissakin, Italiassa ja Kreikassa, ornamentiikin kehityksen alkua. Ja sen molemmissa äärimmäisissä nurkissa, Egyptissä ja Irlannissa alkoi varhain puhtaasti tahi melkein puhtaasti koristeellinen taide, ja myöskin germanilaiset kansanheimot, skandinavit, frankit, longobardit ja muut, rakastivat ornamentteja, joita he verrattoman suuremmalla menestyksellä ymmärsivät käyttää kuin henkilökuvia. Mutta sama arvostelu koskee myöskin koko var-

sinaisen keskiajan taidetta, sekä bysantilaista että Länsi-Europankin 1100-luvun loppuun asti. Kuvat ovat usein huonoja, mutta ornamentit yhtä usein ihmeteltävän kauniita.

Kummallinen esimerkki keskiajan taiteen samalla aatteellisesta ja koristeellisesta käsitystavasta on kuva 7. Evankelista Luukas kannattaa profeettojen ja enkelien ympäröimää, vertauskuvallista härkäänsä. Hänen sylissään makaavat vanhan testamentin kirjat ja lähteistä, jotka juoksevat kalliosta hänen jalkojensa alla, juo kaksi lammasta. Allekirjoituskuuluu: „Fonte patrum ductas bos agnis elegit undas“ — isien (profeettojen) lähteestä esiintuo härkä (Luukas) vettä lampaille (uskovaisille).

Kuva 11. Goliat ja David. Saksalainen, myöhäisromanilainen miniatyyri. XIII. vuosisata. 51:sen psalmin alkukirjain.

Samalla tahdon mainita mielikuvitusten rikkauden, jossa Länsi-Europan taide kokonaan voittaa bysantilaisen taiteen. Helvetti kansoitettiin eriskummallisilla piruilla ja haaveellisilla hirviöillä (kuva 14) ja yhtä hyvin kuin enkelitkin sekaantuivat perkeleet ihmisten vaiheisiin, levittäen kauhistusta heidän mieliinsä. Mutta Länsi-Europan taiteilijoita näyttää myöskin suuressa määrin huvittaneen leikillä keksiä tuhansia kirjojen alkukirjaimia (kuva 11), sittemmin niitten sivureunoja ja romanilaisella aikakaudella myöskin kirkkojen portaaleja, ulkoseiniä ja pylväspäitä (kuva 8)

koristelevia kummituksia, jotka ensin enimmiten olivat kolkkoa, peloittavaa laatua, muistuttaen germanilaisia muinaistaruja, mutta keskiajan loppupuolella tulivat yhä leikillisemmiksi — samaan aikaan kuin humorisen tuhma piru ilmestyi ja alkoi elämöidä ihmisten keskuudessa.

Länsi-Europan taiteen eri aikakausien luonteesta tahdon ensiksi lyhyesti mainita, että karolingilais-ottonilainen (VIII—XI vuosisataan) ja anglosaksilainen taide (X—XI vuosisataan) oli keisarillista ja kuninkaallista hovitaidetta, romaanilainen (XI—XIII vuosisataan) kirkollista, gootilainen taide (XIII—XIV vuosisataan) taas ritari-ajan haaveksivaisen hengen leimaamaa taidetta ja sen jälkeen 1400-luvun taide (Alppien pohjoispuolella) porvarillista koko suunnaltaan. Siis joka aikakausi osoittaa myöskin taiteessa sen säädyn vaikutusta, joka silloin määräsi sivistyksen yleisen luonteen.

Kuva 12. Kristuksen vangitseminen. Saksalainen, myöhäisromanilainen miniatyyri. XIII. vuosisata.

Kansanvaellukset olivat saattaneet sivistyksen kannalle, joka ei ollut paljoa korkeampi kuin raakalais-heimojen. Vasta Kaarle suuren mahtava tahto ja häntä seuraavien keisarien ponnistukset kohottivat taas sivistyksen ja taiteen korkeammalle kannalle. Eihän siis ole odottamatonta, että tämä taide kantaa alkulähteensä, hovimaun leimaa. Se on usein ulkonaisesti kovin komea, sen aineet ovat tavattoman kallisarvoi-

set: kultaa ja hopeaa, jalokiviä ja kullalla kirjailtua purppura-pergamenttia. Mutta mitä mahtavat keisarit eivät voineet, oli luoda uusi taidetyyli. Yhdennentoista vuosisadan keskivaiheille saakka jatkaa taide pääasiallisesti — suuremmalla tahi vähemmällä menestyksellä — sitä samaa suuntaa, jonka muinaiskristillinen taide oli määrännyt. Tältä puolelta otettiin esikuvat, eikä ole aina niinkään helppo eroittaa esim. karolingilaisia norsunluisia korkokuvia muinaiskristillisistä. Mutta useimmin esikuvat ovat huonosti ymmärretyt ja jäljennetyt. Henkilökuvien mittasuhteet ovat väärät, liikkeet kömpelöitä, päät rumia ja elottomia. Maalauksissa katosi kolmas mittasuunta. Esitys ei enää herättänyt syvyyden tunnetta, se muuttui pintataiteeksi, tyylitetyiksi ääriviivoiksi ja laakeiksi väripinnoiksi. Muovailu (modelleeraus) puuttui, ruumiillisuutta ei ollut enään olemassa. Näyttää usein siltä, kuin olisi luonto kokonaan unhoitettu. Henkilökuvat muuttuivat kirjaviksi siluetteiksi (varjokuviksi). Tähän oli epäilemättä taantuminen, puuttuva taiteellinen kyky osaksi syynä, mutta osaksi myöskin kristillisen taiteen yleinen suunta, josta jo olemme puhuneet. Maalauksien rinnalla, joissa vielä antiikin luonnonmukainen taide on säilynyt, tavataan muita, joissa toinen, keskiaikainen suunta on täydellisesti kehittynyt. Eikä tämä suinkaan tapahtunut ainoastaan vähäarvoisissa nurkkataiteilijoiden teok-

Kuva 13. Enkelit Abrahamin luona. Miniatyyri kuningas Ludvig Pyhän psaltarikirjasta. XIII. vuosisata.

sissa, vaan etupäässä karolingilaistaiteen mahtavimmassa maalauskoulussa, jonka vielä säilyssä oleva pääteos on ollut Kaarle Suuren Ada-nimisen sisaren oma ja joka koulu eli läpi kahden vuosisadan (kuva 6). Vieläpä näyttää siltä, että myöskin tämä koulu olisi käyttänyt muinaiskristillisiä (syyrialaisia) esikuvia, toisin sanoen että myöskin tämä keskiaikainen tyyli olisi ollut valmistettu jo VI:nnella vuosisadalla.

Paavi Gregorius VII:nnen keisari Henrikki IV:nnestä saavuttaman voiton johdosta tuli kirkko kaikkivaltiaaksi ja taide muuttui nyt hieraa-

Kuva 14. Johanneksen ilmestykseen kuuluva, ranskalainen miniatyyri, gootilaista tyyliä. XIII.—XIV vuosisata.

tisen juhlalliseksi, ankaraksi pappistaiteeksi, synkäksi, dogmatiseksi, kangistui kylmäksi, kolkoksi, jäykäksi. Nyt iloinen kauneus, joka menneen aikakauden teoksissa vielä joskus leimahtaa meitä vastaan antiikin tahi muinais-kristillisen taiteen kaukaisena kajastuksena, kokonaan katosi. Tässä yleisessä suunnassa muistuttaa romanilainen taide bysantilaista taidetta, myöskin silloin kun ei mikään vaikutus tältä taholta ole huomattavissa. Pyhyys näyttää nyt olevan ainoastaan tuijottava elottomuus, asketinen elämän kieltämys, dogmatisen jäykkä käsky: „sinun pitää!“

Yhdessä suhteessa romanilainen taide kuitenkin tuotti ylen suuren edistyksen kristillisen taiteen kehitykselle, nimittäin siinä että suuri veistotaide, joka melkein tuhat vuotta oli ollut kuolleena, nyt syntyi uudes-

taan ja rupesi koristamaan niitä suuria kirkkoja, joita yhdennestätoista vuosisadasta alkaen kaikkialla rakennettiin. Nämä veistokset olivat usein kovinkin raakoja ja patsaat joskus niin kankeita kuin pölkyt, oikeita „pilari-pyhimyksiä“ (kuva 9), vaatteet, hiukset ja parta aivan luonnottomasti tyylitellyt, kasvot aivan elottomia tahi päin vastoin irvistäviä. Mutta alku kumminkin oli tehty, ja veistotaide kohosi tältä pohjalta omalla voimallaan siihen etevyyteen, jossa se ilmenee gootilaisten tuomiokirkkojen äärettömän lukuisassa patsaskansassa.

Kirkon kahleissa taide oli jähmettynyt ja synkistynyt. Mutta talven jälkeen tuli kevät, jolloin jää suli, luonto vapautui talven pakkotakista, jolloin myöskin ihmisen suloisimmat ja hienoimmat tunteet herätsivät ja kaikki näytti loistavan uudestaan syntyneen elämän riemua. Semmoista heräämistä oli taiteen historiassa gootilainen aikakausi.

Ei mikään voi antaa selvempää käsitystä siitä muutoksesta, joka tapahtui ensin Ranskan taiteessa 1200-luvun alkupuolella, kuin jos vertaa Chartres'in tuomiokirkon pyhimys-patsaita XII:nnen vuosisadan keskivaiheilta ranskalaisen veistotaiteen kukoistukseen XIII:nnella vuosisadalla (kuva 10). Jo edelliset todistavat että veistotaide pyrkii ylös alkuperäisestä raakuudestaan. Mutta se tapahtui omituisella tavalla. Aivan samalla lailla kuin lapset, jotka koettavat piirustaa jotakin tavattoman kaunista, Chartres'in taiteilijat eivät ruvenneet tarkastamaan luontoa, vaan sen sijaan sommittelemaan niin tasasuhtaisesti kuin mahdollista, vetämään viivojaan niin siististi ja säännöllisesti, niin suoriksi tahi kauniisti kaareviksi kuin he suinkin osasivat. Ja pyhimys-patsaat tulivat yhtä pystysuoriksi kuin pylväät, joitten edessä ne seisoivat (kuva 9). Sitä ihmeteltävämpää on taiteen kohoaminen seuraavalla aikakaudella. Kirkollinen ankaruus pehmenee, muinaisaikainen, raaka kömpelyys ja lapsellinen, jäykkä yhtäsuuntaisuus muuttuu vapaaksi, sulavaksi notkeudeksi, elottomat tahi irvistävät kasvot saavat luonnollisen elämän. Taide saa keväisen nuoren, viattoman onnellisen, neitseellisen leiman, hienon sivistyksen tuoksun, haaveksivaisen tunteen. Se on ritariajan taidetta.

Aika oli kyllästynyt rangaistuksen pelkoon. Ihmiset eivät enää tahtoneet kuulla dogmeja ja peloittavia uhkauksia. He tahtoivat elää armon toivossa, ja tämä armo loisti niinkuin auringon paiste keväällä ja herätti heissä kiitollisuuden onnea. Taide rupesi hymyilemään. Ennen luoksepääsemättömät, ankarat pyhimykset saivat sydäntä ja tulivat inhi-

millisiksi, ystävällisiksi. Mutta mieluummin ihmiset etsivät turvaa madonnasta, jonka sydän oli hellän äidin sydän. He eivät enää tuskassa huutaneet: „Jumala armahda meitä“, he tulivat hänen luoksensa, niinkuin lapset isän helmaan. Ja pyhät enkelit taluttivat heitä kädestä taivaalliseen kotiin ja täyttivät heidän mielensä luottamuksella ja hiljaisella ilolla. Mutta tämä uusi lempeä kauneus ei ollut samaa laatua kuin antiikin ylpeä itsetietoisuus. Se oli ujo, vaatimaton, nöyrä, sillä se tiesi että onni oli tullut armosta eikä ansiosta.

Mutta vaikka tämän aikakauden suuret kivenveistokset osoittivatkin ihmisruumiin tuntemista, joka milt'ei hämmästyttää ja joka on tämän kukoistuksen edellytyksenä, niin havaitsee kumminkin kohta että tämä tunteminen perustuu enemmän hienoon taideaistiin, että se riippuu alttiista luonnontunteesta enemmän kuin säännöllisestä ihmisruumiin yleisen rakenteen ja sen yksityismuotojen omituisuuden tutkimisesta. Taide on yleensä vieläkin tyypillinen, se ei esitä yksityis-ihmisiä, vaan yleisihmisiä; kaikki ovat samaa sukua, kaikki saman hienon tunteen elähyttämiä. He ovat sitä rauhaista sukua, joka saa periä taivaan valtakunnan.

Maalaustaide näyttää aivan selvästi että formalismi vielä on vallalla. Tosin veistokset osoittivat uskottavaa ruumiillisuutta, mutta niiden tunnelma on kumminkin yhtä paljon musikaalinen kuin plastillinen. Maalaajat taas ovat puhtaasti viiva- ja väri-runoilijoita, joille hienosti kaareileva viiva ja pehmeästi sulava väripinta merkitsee enemmän, kuin luotettava todennäköisyys. Parisin kansallis-kirjastossa säilyy erään 1200-luvun taiteilijan, Villard de Honnecourt'in luonnoskirja, josta näkyy kuinka maalaajat suunnittelivat henkilökuvansa harpilla ja viivottimella samalla tavoin kuin joskus havaitsee myöskin japanilaisien maalaajien luonnoksissa tehtävän. Sivumennen tahdon huomauttaa että japanilaisessa taiteessa tavataan myöskin samankaltainen, lyyrillinen viiva- ja väritunnelma kuin gootilaisissa miniatyyreissa. Ja näiltä puuttuu vielä, niinkuin romanilaisilta kuviltakin, ei ainoastaan todennäköinen ympäristö ja perspektiivi, vaan sitäpaitsi muovailukin. Tämä taide on pelkkää pintataidetta, viivataidetta, värisoittotaidetta (kuvat 13 ja 14). Vasta 1300-luvun maalauksissa alkaa luonnollinen muovailu ja yksityismuotojen ominaisuutta tutkiva luonnonmukailu (naturalismi) vähitellen päästä vallalle. Mutta sen voitto tapahtui vasta 1400-luvun alkupuolella.

Mutta gootilainen formalismi riippuu myöskin siitä merkityksestä,

jonka lasimaalaus oli saanut. Gootilainen rakennustaide oli tehnyt akkunat niin suuriksi, että seinät kirkoissa melkein kokonaan katosivat. Maalaustaiteella siten ei enään ollut koristeltavana seinäpintoja, vaan sen sijaan äärettömän suuria lasi-ikkunoita. Mutta tämä taide johtaa vielä suuremmassa määrässä kuin vanha mosaikkitaide tyylittelyyn. Sillä kirjavat lasipalat vaativat vahvoja lyijykehiä, jotka samalla kuin ne lujasti pitävät lasit koossa, myöskin mustina viivoina eroittavat yksityisvärit ja siten muodostavat kuvioiden piirustuksen. Ja koska sitä paitsi muovaileminen on vaikeata lasimaalauksessa, niin tämä tuli keskiaikaisen formalismin selvimmäksi esimerkiksi, joka samoin kuin ennen mosaikkimaalaus mahtavasti vaikutti toisiin maalauslajeihin, etupäässä keskiajan mielitaiteeseen, kirjamaalauksiin (miniatyyriin).

Lisäksi tulee vielä että taiteilijoilta edelleen puuttui yksilöllisyyttä. He olivat nyt ammattilaisia, ainoastaan yhteissuunnan edustajia, samalla lailla kuin entiset munkkitaiteilijat olivat edustaneet kirkon käsitystapaa.

Vasta silloin kuin taide rupesi tutkimaan luontoa, sen perustavaa rakennusta ja sen yksityisiä muotoja ja luomaan kuviin todennäköisyyttä ja kun taiteilijat alkoivat saada esiin omituisuutensa, omaperäisen käsityksensä, syntyi uudempi taide.

Tämä tapahtui ensin Italiassa, ja kuinka siellä uusi taide syntyi tahdomme osoittaa seuraavassa kirjoituksessa.

Kirjallisuutta.

Runoutta.

V. A. Koskenniemi, *Runoja*, Werner Söderström Osakeyhtiö. 110 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

Viime vuonna ilmestyi Mannisen „Säkeitä". Nyt samoilla ajoin Koskenniemen „Runoja". Kaksi niin harvinaista kokoelmaa peräkkäin.

Koskenniemi on runoilijoistamme lähinnä Mannista. Näiden runoilijoiden pyrkimykset ovat yhtä ankarat, saavutukset yhtä tinkimättömästi paikoillaan seisovat. Muuten on Mannisen rekisteri laajempi, sanontatapa yksilöllisempi ja kärjistetympi. Manninen on sisäänpäin kääntynyt analyytikko, elämän ja ihmisen tuntija, välistä saavuttamaton sisäisessä voimassansa ja kosketuksen hienoudessa. Hänellä on hillitty, tarttuva, tumma runosävel jota kannattaa usein rivien välistä tulvivat, äänettömyydellään pakahduttavat säveljoukot. Koskenniemen runosävel on viileä, klassillisen kirkas ja paljas. Koskenniemi sanoo avonaisesti pohjaan saakka sanottavansa, pidättymättä ja käänteitä tekemättä. Mutta elämäntunnoissa on heillä jotakin yhteistä. Yö on heille molemmille suurin tekijä, välttämättömyys, kaiken määrä. „Kuljen kohti yötä", se on se yhteinen teema. Ja muistot menneestä, tuskainen tunto siitä:

kuinka paljon iäks unhoon meni,
kuinka vähän koskaan todeks saikaan!

(Koskenniemi, Nocturne.)

Joskus sivuavat he toisiansa hyvinkin läheltä:

Nyt tunnen mit' en tuntenut ma ennen:
sun oma suvesikin aikain mennen
se katoo, katoo eikä palaja,
(Koskenniemi, Syyssonetti.)

meni, ah iäksi mennen,
kuin meni päivät
niin monet ennen,
jotk' elämättänî jäivät.
(Manninen, Mennyt päivä.)

Koskenniemen kokoelmassa ovat ensimäinen ja viimeinen osa painavimmat. Ensimäisen osan runoista luetteleisi melkein kaikki, ja kaikkikin. Sen tyypillisin runo on ehkä „Öinen katu“:

Salaperäisenä niinkuin aave
talviyössä uinuu öinen katu;
kuin ois elämä vain hullu haave,
sairaan mielihoure, lasten satu.

Useimmat kuvansa ottaa Koskenniemi öisiltä, autioilta kaduilta, piirtää jonkun pienen palan, tahi vain yksitoikkoisen ankaran ääriviivan („yön helmass' uinuu kattoin tummat harjat“), josta jäytävän yksitoikkoinen sävel irtautuu viileään abstraktisuuteensa. Runoilijan subjektiivinen tunto on usein merkitty vain säkeellä tahi parilla, tahi sitä ei ole merkitty ollenkaan. Niinpä toisen osan sonetit (parhaimmat: Sfinxi, Fiat nox) ovat objektiivisen lyyrikon kädestä lähteneltä. Objektiivisella kylmyydellä on myös piirretty suurpiirteinen, voimakas runo: „Yli vaikenevain kattoin“. Siinä ei värähdä enää tunteva ihmisrinta. Ihminen, mitä se oli? Sekö öinen, elämänkammosta huutava, harmaa ääni, joka kerta häiritsi kivettyvän luonnon tyksää rauhaa, kunnes sen kaipaus täyttyi:

Sortuu heikko suku alle unelmainsa omain,
hukkuu kamaralle kylmän, kovan maan:
Kuu ja tähdet jatkaa ylhää kulkuaan
halki avaruutten suurten, sanattomain.

Kylmää perspektiivikuvaa kannattaa voimakas konsonanttimaalaus. Kokoelman viimeisenä osana on Lakeus-sikermä, jonka kolme viimeistä runoa on sangen kaunista. Lakeus VI on herkkää, hienoa subjektiivista lyriikkaa, kokoelman hennoin pala. Samaan lajiin kuuluu „Kevätlaulu“, „Laula mulle laulut nuoruuteni“, „Katson virran kalvohon“, Koskenniemen joutsenlaulu, ja „Siell' on kauan jo kukkineet omenapuut“, jossa sairaan sielun herkkä luonnon kaipaus tummentuu valoi-

sasta näystä ahdistavaksi, raskaaksi painoksi. Vielä mainitseisi „Pohjanmaan“, laulu synnyinseudulle. Runossa „Neero laulaa“ pilkistää sattuvaa satiiria. Aikaisempia runoja lienee kolmas osa, mutta hauskat kokoelmassa. Heikoimmat ovat „Isäin ääni“ ja „Pikakuvat“, jotka ovat varmaankin jonkunlaisen joko sosialistisen tahi muun inhimillisen tendenssin synnyttämiä, ja kun niihin ei ole yhtynyt muuta psykologista momenttia, ovat ne jääneet voimattomiksi.

Koskenniemi näkyy rakastavan erityisesti sonettia. Meillä ei ole vielä suomenkielellä sonettimuotoa sillä kädellä pidelty. Teknillistä puoltaan hallitsee Koskenniemi itsetietoisen taiteilijan tavoin. Säkeet kietoutuvat yhteen plastillisen sulavina, muodostaen lausuttavan kokonaisuuden. Rytmit ovat varmat. Koskenniemi käyttää taitavasti loppusointuja, runsaasti kaksitavuisia, mutta parissa runossa („Nää, oi mun sieluni, auringon korkea nousu“, „Epilogi“) on loppusoinnuttomia daktyylisiä runomittoja, tehden antiikisen vaikutuksen jälkisäiekkeineen (daktyyli + spondeio).

Koskenniemi ei ole niin paljon elämän tuntija kuin sen kaukainen katselija, yksinäisyyteen vetäytynyt erakko, niinkuin hän itsekin laulaa:

Mun orpo sieluni, sun elos retki
On yksinäisyys, jonka sai vain harvat,

on yksinäisyys, jonka hiljaisuutta
yö iankaikkinen jo syleileepi,
on yksinäisyys, jonka ihanuutta
ja tuskaa tuntosi sun vapiseepi.

Hänen tuntonsa eivät vapise verevän elämän ristiriidoissa. Yksinäisyydessäänkään ei hän painaudu kauaksi kuuntelemaan oman sielunsa sairaita säveliä. Sillä hän on nähnyt jotakin, jota hän ei koskaan unohda, ja se on vienyt hänet katselemaan elämää sen välimatkan takaa, josta sen katseleminen ei usein mitään tuskaa enää tuota. Mitä kamppailuja on siihen käyty? Varma vain, että sille, joka on sydänjuurillaan kiinni tässä maankamarassa, jossa luonto on voimakas ja elinvoimat pulppuavat valtavina, ottaa lujille sama Jaakopin taistelu jumalansa, yön kanssa. Monet katkerat tunnot, monet ponnistukset, ponnistukset, joista ei ole jälkiä näissä runoissa. Mutta tuntee, että kamppailua on käyty ja vapauduttu. Sillä ei ole yksin leikkivän fantasian luoma sellainenkaan runo kuin „Kesäyö kirkkomaalla“, sen hieno tuoksu on voinut kasvaa sopiutuneiden ajatusten ja menneiden tuskien rauhallisella kirkkomaalla vasta.

Omaa kirkkauttansa kummeksuin
kesäyöhyt maille laskeuupi.
Syviin aatoksiinsa unehtuin
puiset ristit yössä uneksuupi.

Elon onni, lempi, ystävyys
tänne soi kuin kaiku laulun lauhan.
Kaartuu ikihyvä iäisyys
yli sydämeni suuren rauhan.

Täällä jossain lähelläni liet
— tunnen ohitse sun kulkeneesi —
sa ken kerran uneksijan viet
rauhan kotiin, pyhään kirkkauteesi.

Runoilijan tunnoissa on papillinen puhtaus. Ja tuskan hetkellä hänen rukouksessaan papillinen voima:

Nää, oi mun sieluni, yössäkin korkehin kirkkaus,
tuskassa tummien hetkien rauha ja riemu,
vuossatain valheessa, elämän valheessa valkein
iäisin totuus!

Se on kuin Jaakopin huuto: „en minä päästä sinua, ellet siunaa minua!“

Ja eikö ihmistä ole siunattu silloin kuin hän kirkastunein katsein tyynenä laulaa:

Syvällä, povessa maan, yön kohdussa elämä uinuu.
Uutehen onneen, uutehen suvehen nousee
iäinen nuoruus.

M. H—J.

ILMARI CALAMNIUS-KIANTO, *Isänmaallisia runoelmia.* Helsingissä 1906. Otava 96 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Ilmari Calamnius on yksi niistä, jotka hyvin tulisivat toimeen pelkällä ristimänimellä: laulajalapsi, joka aina pysyy lapsena. Innostuu ja suuttuu yhtä silmittömästi, peuhaa ja pauhaa säkeissä, jotka eivät suinkaan ole virheettömiä ja viimeisteltyjä, mutta sen seikan antaa useimmiten anteeksi, kun tuntee, että ne semmoisinaan ovat purkautuneet „sydämen kyllyydestä". Ei jälkeäkään runollisen feinschmeckerin raffinoidusta sanataiteesta, virsi vieriä häneltä rekilaulun huolettomuudella, ne ovat oikeita suomalaisia tuulahduksia Kajaanista ja Kajaanin takaa:

Posti se tuli Pietarista,
Tuli se kova posti,
Poskilleni kyynelcet
Ja surun punat se nosti.

Miksei ne langat katkenneet
Jotka Pietarista johti?
Miksei ne hevoset langenneet,
Jotka laukkasi länttä kohti?

taikka:

Hän, Perkele, istuvi linnassaan
Ja käskyjä ympäri jakaa,
Kas mitalit on ryötällä rinnassaan,
Vaikk' häntä sen häilyvi takaa.

Ja pikkupirut ne kumartelee
Ja ottavat „oortelit" vastaan,
Kun toiset sarviaan käyristelee,
Niin toiset lantteja lastaa j. n. e. samaan ralliin.

Sen lähemmäksi ei meidän päiviemme „taiderunoilija" voi päästä kansanlaulun naiivia sävyä ja sanontatapaa. Ja Calamniuksen oikea nimi on kansanlaulaja, sanan hyvässä ja huonossa merkityksessä. Turhaan täällä odottaa kuulevansa minkään yksilöllisesti syventyneen kultuurisielun runoksi herkähtäneitä sointuja. Calamniuksen tunteet ja tuntemukset ovat kollektiivisia kuten kansan laulun (kaikki kansanlauluthan voisivat olla saman tekijän tekemiä) ja varsinkin niissä runoissa, jotka lähinnä ovat kokoelmalle antaneet nimen, isänmaallisissa. Sama teema „oikeuden ja totuuden lopullisesta voitosta", joka tässä routavuosina oli

kaiken puhutun, kirjoitetun ja lauletun isänmaallisuuden inspiratsionina, on siinä läpikäyvä. Kuka tahansa kollektiivisen joukon jäsenistä on voinut tuntea nuo runot. Tosin Calamnius sangen ahkeraan viljelee paria sanaa, joita kansanlaulaja tuskin käyttäisi, nimittäin *totuus* ja *aate* ja *vapaus*. Mutta jos ottaa lähemmin tarkastaakseen mitä totuuksia. mitä aatteita ja vapauksia hän laulaa, niin huomaa, ettei hän oikeastaan tarkoita mitään erikoisia, omia, yksilöllisiä totuuksia, mitään määrättyjä aatteita, hän on vain noin ylimalkaisesti ihastunut itse totuuden, itse aatteen ja itse vapauden *abstraktiseen aatteeseen*. Aivan kuin nuorukainen isänmaallisen innostuksensa kehityskautena.

Mutta samalla hänen voimansakin on tuommoisessa yleisessä innostelemisessa. Jos hän yrittää jotain yksityiskohtaista kuvaa innostuksensa esineestä, syntyy siitä semmoinen retorinen saarna ja hirmuinen asialuettelo kuin on viimekeväiseen Snellman-juhlaan sepitetyn runon toinen osasto. 31 värssyä huonoja riimejä, joissa Snellmanin oppeja siteerataan, selitetään ja selostellaan ja aivan viattomia sanoja alleviivataan — täytyy todella olla hyvin isänmaallisella juhlatuulella, ennenkuin tuon mixtura simplexin irvistelemättä nielaisee. Sen kai kuitenkin tekivät ne „sadattuhannet kansalaiset Helsingissä, Turussa“ j. n. e., joille se reunamuistuksen mukaan on samanaikaisesti tarjottu.

Siitä perin kun Calamnius viimeksi julkaisi runovihon — väliaikaa on useampia vuosia — on hänen laulunsa jonkin verran muuttunut, mikä tietysti merkitsee että laulaja on muuttunut. Muutosta on kuitenkin vaikea tuntea ja tunnustaa kehitykseksi. Calamniuksen parhaat laulelmat ovat yhä edelleen tuolla puolen isänmaallisuuden aikakautta — muistan tällä hetkellä pienen salolammen tunnelman, jossa yön raskasmielisyys ja ihmissielun nimetön kaiho oli kauniisti soinnutettu yhteen — ja joskin on ollut eduksi, että entinen itkunihana ja huikeanhaikea (suomalais-ugrilainen) lyyrillisyys elämän ja käytännön kourissa on hiukan karskistunut, tuntuu toisinaan kuin se olisi tapahtunut personallisen välittömyyden kustannuksella. Mutta siihen ehkä vaikuttaa osaltaan kirjan monet juhla- ja ohjelmarunot: eräs onneton runolaji, jonka harjoittaminen olisi meillä sekä yleisön että runoilijain itsensä tähden kieltolaillla ehkäistävä . . . . (Toivottavasti uusi eduskunta —) juuri semmoista runoutta tarkoittaa „Meillä on liiaksi laulettu!“ — tahi ainakin sen tulee tarkoittaa.

Reippaita ovat vanhastaan tunnettu „Laulajan tervehdys“ ja tervamiesten laulu „Oulunjärvellä“, „Ne tahtovat“ ja „Te piirtäkää lehdille historian“ ovat isänmaallisessa intomielessään kai Calamniuksen paraita. Näiden välissä on monta heikkoa ja mitätöntä — „Eläköön Suomi“ on yhtä tarkoituksetonta ja lapsellista eläköön-huutoa, „Oi väärin, väärin“ on kaikin puolin tavallistakin heikompi (sensijaan samanaiheinen „Suo-

menkielen riemulaulu“ on kauneimpia), „Daavid“ ja „ponsilauseet“ ovat runoina mahdottomia.

Taiteilija Calamniusta ei ole olemassakaan; miksi siis hänestä puhua. Sen sijaan on meillä Laulaja-Ilmari ja minä puolestani en ymmärrä miksei hän saisi lauleskella niin kuin luoja on hänet pannut laulamaan. Hänenkin ääntänsä tarvitaan siinä Suomen laulajakuorossa.

Hän laulaa sitä suomalaista sopranoa.

Y. K.

Kertomuksia ja kuvauksia.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON, *Mary*. Suomentanut Werner Andelin. Helsinki 1906. G. W. Edlund. 244 siv. 8:o. Hinta 4: —.

Ei luulisi vanhan miehen tarttuneen kynään, kun „Marya“ on kirjoitettu. Se voima ja tuli, nuoruus ja rohkeus, intohimo ja hurjuus, joka puhaltau kuin voimakas kevättuuli tunturilta lukijata vastaan sen jokaiselta sivulta, sen joka riviltä, tuntuu lähteneen miehuutensa parhaassa voimassa olevan kirjailijan rinnasta. Ja tuo tuuli, se ei ainoastaan puhalla ohitse, vaan se tarttuu kiinni ja riistää mukanansa.

Mutta tämän kirjan voima ja tuli on aito-pohjoismaalaista. Siinä ei koskaan tunnu tuota etelän hehkua, joka tekee ilman raskaaksi ja tukahduttavaksi. Siinä ei ole kevyttä rakkauskuumetta, joka saa uhrinsa yhtä aikaa sekä nauramaan että itkemään. Sillä kaiken takana piilee jotakin raskasta, lahjomattoman kohtalon määräämää.

Mary on hemmoiteltu nainen, joka on kasvanut rikkaissa oloissa. Hänessä on juuri tuota niin usein elämässäkin tavattavaa välinpitämättömyyttä niitä kohtaan, jotka ovat uhranneet kaikki hänen tähtensä — tuota hemmoiteltujen lasten kiittämättömyyttä vanhempia kohtaan, jotka melkein rasittavat lapsiaan liiallisilla rakkauden ilmaisukeinoillaan. Pohjaltaan hän on lempeä ja hyvä, mutta tuo puoli esiintyy selvemmin vasta silloin, kun hän pelkää kadottavansa isänsä. Omituisella voimalla kaikki hyvät ja kelvolliset ainekset hänen olennossansa äkkiä puhkeavat kukkaan, kun onnettomuus kohtaa perhettä ja hän tuntee että hänen työtänsä ja apuansa tarvitaan. Nuo hyvät ainekset ikäänkuin koko ajan ovat odottaneetkin vain sitä hetkeä, jolloin ne pääsisivät esiin.

En sillä tahdo sanoa, että hänessä sitä ennen olisi ollut mitään varsinaisesti huonoa. Olosuhteet ovat hänet vain sellaiseksi tehneet, hä-

neltä ei koskaan ole vaadittu mitään, hänen ei koskaan ole tarvinnut ajatella muita kuin itseänsä. Ainoa keino, millä häntä saadaan taipumaan toisten tahdon alle, on vetoaminen äidin muistoon. Mutta äiti, jota hän ei ole koskaan tuntenut, kadottaa myös vähitellen vaikutusvoimansa, varsinkin kun hän huomaa, että se kuva, joka hänelle äidistä luodaan, onkin suureksi osaksi vain harhakuva.

Maryn uskollinen ihailija on Jørgen Thüs. Mies joka syö ahnaasti ja jonka silmistä hehkuu intohimoa. Mutta hän ei koskaan tuo sitä sanoin esille. Hän ihailee vain kaukaa, alistuu Maryn oikkuihin ja on voittanut kauniilla soitollaan isän sekä kasvatusäidin sydämen. Mary ei välitä hänestä yhtään, pikemmin vain ivaa häntä. Sen sijaan Frans Røy, tuo voimakas, hiukan hurja mies, joka tuntuu täyttävän koko huoneen kun hän astuu sisään, mutta jossa samalla on jotakin niin lapsellisen herkkää, suoraa ja sydämellistä, voittaa hänen sydämensä. Hän ei kuitenkaan tahdo sitä myöntää itsellensä, tuo ylpeä kuningatar, joka ei koskaan ole ketään päästänyt lähellensä, ja hän vetäytyykin pois, kun häntä väkirynnäköllä koetetaan voittaa. Sillä Frans Røy, joka on rakastunut hänen kuvaansakin jo ennenkuin hän on Maryä itseään nähnyt, ei voi peitellä tunteitansa. Mutta hänen rakkautensa on niin luja ja suuri, että se kestää odotusta. Ja odottaa mies parka saakin.

Kun sitten perhettä kohtaa kova isku, suurin osa omaisuutta katoaa ja isän terveys murtuu, niin Jørgen Thüs pysyy heidän uskollisena ystävänänsä. Nyt vasta hän uskaltaa tuoda tunteensa esille, vaikkei suoraan Marylle kuitenkaan. Ja Marykin muuttuu suopeammaksi häntä kohtaan. Hänen tunteensa ei ole kuitenkaan rakkautta eikä edes sääliä tai kiitollisuutta. Mutta se hetki, jolloin hän huomaa, mikä sisällinen tuli Jørgenissä palaa ja jota tämän vuosien kuluessa on täytynyt hillitä ja alituisesti painaa alas, tekee häneen tärisyttävän vaikutuksen. Tarkoitan tapausta uimarannassa, jolloin Jørgen ei ole voinut vastustaa kiusausta, vaan on jäänyt katsomaan Maryä, joka mitään aavistamatta antaa auringon ja aaltojen hivellä hänen häikäisevän valkoista ruumistansa.

Maryn oma luonne on siksi intohimoinen, että hän käsittää mitä itsensähillitseminen toiselle on merkinnyt, ja hän ihailee hänessä tuota voimaa. Ja tämän tunteen vallassa hän ottaa myös sen askelen, joka sitten avaa hänen silmänsä näkemään Jørgeniä oikeassa valossa. Hän antautuu hänelle kuin kuningatar, joka tietää antavansa toiselle suuren lahjan, hän tekee sen itsetietoisesti, tahtoen palkita toiselle kaikkien kuluneiden vuosien odotuksen. Mutta hänen pettymyksensä on hirveä, kun Jørgen käsittää sen vain tavalliseksi valloitukseksi, jommoisia hänellä elämässä on ollut vaikka kuinka monta, eikä ymmärrä panna arvoa siihen lahjaan, jonka Mary on hänelle antanut. Ja siitä heidän suhteensa rikkoutuminen saa alkunsa.

Langenneeksi ei Marya voi sanoa, sillä hän ei ole tehnyt sitä kevytmielisyydestä, tai unohtaen oman arvonsa rakkaushuumeessa. Tuollainen rakkaushuume, samoinkuin viettely toisen puolelta olisi ollut hänelle mahdotonta. Siksi hän on liian syvä ja ylpeä luonne. Hänen erehdyksensä on vain siinä että hän tuhlasi parhaimpansa miehelle, joka ei ollut hänen arvoisensa. Sitä tekijä epäilemättä tahtoo sanoa antaessaan Frans Røyn pelastaa hänet, silloin kun hän epätoivon partaalla on tuhota itsensä, ja pannessaan tämän suuhun seuraavat sanat: „Vaikka olisitte tehnyt kuinka hiton hullusti, — minä tiedän, että kun kerran te olette niin tehnyt, siihen on ollut mitä ylevin vaikutin; te ette muuta voi! Jos teitä on petetty, jos olette kauheasti erehtynyt, — sitä syvemmin teitä rakastan.“

„Mary“ jättää lukijaan syvän vaikutuksen. Sen lehdiltä huokuu elävä elämä, joka tempaa jokaisen mukaansa. Ja se jättää jälkeensä ajatuksia, jotka kytevät mielessä vielä kauan kirjan loputtuakin.

Norjassa on lyhyessä ajassa „Marystä“ ilmestynyt kolme painosta, ja herra Andelinin suomentamana se on nyt suomalaisellekin yleisölle tarjona. Suomennos sujuu varsin hyvin, paikka paikoin tuntuvat kuitenkin pihtien pitimet.

H. S.

K. A. Järvi, *Akilles*, Kuvaus. Werner Söderström. 128 siv. Hinta 2: 25.

Akilles, konsuli Bergin entisen sisäkön poika, joutuu konsulinna Bergin holhokiksi ja kouluutetaan ylioppilaaksi. Hän rakastuu kasvinkumppaliinsa konsulin pojantyttäreen Ellaan, mutta käy selville, että Ella onkin hänen sisarensa. Isku koskee häneen niin, että tulee mielipuoleksi. Siinä juoni.

Kertomuksessaan on Järvellä vauhtia. Hän pysytteleikse asioissa mutkia tekemättä ja onnistumattomiin tunnelmoimisiin hairahtumatta. Ja se on hyvä. Lisäksi on hänellä tyylissä pirteyttä, lauseet lyhyet ja repliikit joskus oikeita, mutta joskus taas mahdottomia kuin huonot teatteriliikkeet. Järvi ei ole itsetietoinen keinoistaan ja siitäkin syystä jo jäävät luonteet varmempia rajaviivoja vaille. Maku on kehittymätön ja käsitykset ahtaat. Järvi eroittaa köyhät ja rikkaat yksilöinäkin vastakohdiksi, puhuu „vallasluokasta“ joskus sosialistiseen maneeriin, ja silloin ei tule puolueeton asioiden katseleminen kysymykseenkään. Näytteeksi siitä, kuinka Annan, Akilleen äidin tunteita viettelijäänsä kohtaan kuvataan, otan omavaltaisesti seuraavat tyypilliset lauseet: „Olisi ollut milloin ta-

hansa valmis mokomaa ryökälettä silmille sylkemään" „— — —" „Ja silloin se julmasti saisi huomata, että köyhänkin naisen poljettu veri maksaa enemmän kuin makeispussin" „— — —" „Mikä mahti köyhänkin naisen poljetulla verellä sopivana hetkenä käytettynä . . !" Ikävää. Paitsi että sananjärjestys on joskus teennäinen, on kielellistä hoitamattomuutta runsaasti. Esim.: „Pienet lapset enkelit kuoltua kantavat taivaaseen", tahi taas: „kokonainen maailma raikasta kevätilmaa hajuvesien sekoittamana tuli huoneeseen lihavan rouvasihmisen muodossa" — j. n. e.

Kieltä olisi sietänyt tarkastuttaa. Ja muutenkin vähäisillä korjauksilla olisi teoksesta saatu mukiin menevä kirja. Kuten sanottu, Järveltä ei puutu edellytyksiä, mutta niinkuin kirjan luettua tuntuu, kouluutusta ja tuuleutusta.

M. H.—J.

MAILA TALVIO, *Louhilinna.* Tarina vanhasta talosta. Porvoossa 1906. Werner Söderström Osakeyhtiö. 248 siv. 8:o. Hinta 3: 75.

Maila Talvion tähänastisessa tuotannossa voimme teosten pohjalla olevaa maailmankatsomusta ja taiteellista käsittelytapaa silmälläpitäen eroittaa kaksi kehityskautta. Aikaisemman kauden teoksissa tuntuu suppeamman, yksilöllisemmän, taiteellisesti itsekkäämmän katsantotavan leima, kun taas jälkimäisen kehityskauden tuotteet ovat luonteeltaan laajapohjaisempia, altruistisempia, sosialisia. Edellisissä rajoittuu kuvaus melkein yksinomaan teoksen päähenkilöihin ja niiden lähimpään ympäristöön, kun taas jälkimäisten teosten pohjana ja vaikuttavimpana tekijänä ovat yhteiskunnalliset olosuhteet ja ristiriidat. Edellisen kauden päätuotteet ovat *Aili* ja *Kaksi rakkautta,* jälkimäisen *Pimeänpirtin hävitys* ja *Juha Joutsia.* Rajalla on *Kansan seassa,* joka selvästi kuvastaa kirjailijan sisäistä murrosta . . . Tätä jakoa ei ole kuitenkaan käsitettävä liian kategorisesti. Edellisessä tuotannossa on selviä viittauksia jälkimäiseen ja jälkimäinen on johdonmukainen seuraus edellisestä.

Nyt on meillä taas tämän kirjailijan kädestä uusi teos *Louhilinna.* Tällä teoksella ei enää ole jälkimäisen kehityskauden yksinomaisia tunnusmerkkejä, vaan se yhdistää piirteitä kirjailijan sekä aikaisemmasta että myöhemmästä tuotannosta ja siten ikäänkuin kruunaa koko hänen edellisen tuotantonsa.

Jo ensimäisistä teoksista alkaen on Maila Talvion lukijalla monesti ollut tilaisuus tutustua tämän kirjailijan lyyrilliseen rikkauteen, joka ilmenee ennen kaikkea hänen teostensa lukuisissa luonnonkuvauksissa,

Haapaniemen keinun lapsellisen raikkaista maalaiskuvista *Pimeänpirtin hävityksen* ja *Juha Joutsian* juhlallisen jylhiin salokuvauksiin saakka. Kaikista hänen huomattavimmista teoksistaan huokuu syvä rakkaus maalaiselämään ja maalaisluontoon, antaen niille erikoisen maalaisen rikkauden.

Louhilinnassa on kirjailija kiteyttänyt maalaiselämänrakkautensa laajaksi suorasanaiseksi runoelmaksi. Kaikki se lyyrillinen luonnonrakkaus ja maalaiselämän kaipuu, mikä on ollut siroiteltuna edellisessä tuotannossa, on siinä yhtynyt syväksi, kiihkeäksi tunnevirraksi, joka voittoisana murtaa kaikki sulut ja ottaa omansa.

Louhilinna on vanha muistorikas, jylhän metsän tuuhean puiston ympäröimä aateliskartano. Siellä on syntynyt ja kasvanut kirjan päähenkilö, herkkä Kaarina, joka tyynen, vakavan ja raittiin maalaiselämän vaikutusten alla ikäänkuin kasvettuu kiinni syntymäkotiinsa. Isän kuolema ja sitä seuraava yksinäisyys kiinnittävät hänet yhä lujemmin siihen. Mutta paha kohtalo kadehtii hänen hiljaista yksinäistä onneaan ja vaanii hänen rakkaintansa, Louhilinnaa. Vanha aateliskartano joutuu vähitellen nykyajan hajoittavaan pyörteeseen. Sosialistisen agitatsionin vaikutuksesta käy työväki yhä vastahakoisemmaksi, ja tuhlaavaa elämää viettävä veli joutuu suunnattomiir pelivelkoihin, joiden maksaminen on kunniankysymys: Louhilinna täytyy myydä. Tämän iskun kivun joksikin aikaa lieventää melkein näkymättömäksi se seikka, että Kaarina suurimman hätänsä hetkellä löytää tukensa kaupan välittäjässä asianajaja Cederissä, jonka kanssa kihlautuu ja joutuu naimisiin. Kuuluisan asianajajan vaimona tulee hän pääkaupungin hienoon ilmapiiriin, jossa kaikki huvit ja mukavuudet ovat hänelle tarjona. Mutta hänen juurensa ovat Louhilinnassa. Jokainen uusi pettymys, jonka hän saa kokea miehestään, raastaa yhä enemmän auki sitä arpeutunutta haavaa, jonka ero Louhilinnasta on hänessä synnyttänyt. Kun Kaarina viimein saa tietää Louhilinnan häväistyn aseman, johon hänen miehensä asianajokonttori on antanut apuansa, ja huomaa, ettei hänen ja hänen miehensä välillä ole olemassa mitään henkistä yhteyttä, on päätös selvä: Kaarina jättää miehensä ja lähtee kotiseudulleen lunastaakseen sieltä pienen maapalstan ja omistaakseen elämänsä rauhalliselle maatyölle ja niiden haavojen parantelemiseen, joita säälitön murrosaika on peloittavasti viillellyt hänen entisten alustalaistensa elämään.

Aihe on erinomaisen onnellinen kirjan pohjana olevan kotiseututunteen vaikuttavalle ilmaisulle. Tässä tarinassa on piirteitä *Ailista* ja loppuratkaisussa on jotakin *Kahta rakkautta* muistuttavaa. Mutta kokonaisuutena on tämä kirja uusi, ja sen taiteellisessa käsittelytavassa, joka suppeudessaan muistuttaa aikaisempaa tuotantoa, on kirjailija astunut uudelle alalle: lyyrillisen suorasanaisen kertomarunon tyyliin.

Kertomus juoksee intomielisenä kaunopuheisena virtana, pysähtymättä seikkaperäisemmin kuvaamaan tai analysoimaan yksityisiä ilmiöitä tai luonteita. Tähän lyyrilliseen virtaan valuvat rantapuroina yksityiset ajatukset ja lauselmat, sitä palvelevat ohimenevät kuvat, jotka kiitävät nopeasti vaihdellen kuin rannat vuolaan virran vieremillä. Ainoastaan Kaarinan yksinäisen koti-ikävän ja Louhilinnan luonnon kuvauksissa levenee se tuontuostakin siimesrantaiseksi suvannoksi, kunnes se kertomuksen lopussa laajenee ja tyyntyy ihanaksi sisämaanjärveksi, jonka surunsekaiseen rauhaan lukijakin tuudittuu.

Mutta kirjailija ei ole tahtonut tehdä siitä ainoastaan lyyrillistä ylistysrunoa maalaiskodille ja kaikki voittavalle kotiseututunteelle, vaan on antanut kertomukselleen muutamia realistisen yhteiskuntaromaanin piirteitä, joilla on pääsija hänen edellisissä suurimmissa romaaneissaan. Tämän kautta on kirjailija kyllä saanut teokseensa enemmän yhteiskunnallista mielenkiintoa, mutta siinä on myös tekijää ollut uhkaamassa tyylin rikkoutumisen vaara, jota hän ei mielestäni aina ole onnistunut torjumaan. Sellaiset suurta realistista kykyä todistavat kuvat kuin kirjan alkupuolella oleva kuvaus navettatytöistä y. m. eivät häiritse sävyn yhteyttä, vaan ennemminkin vahvistavat sitä antaen pirteän lisäpiirteen maalaiselämän raikkauden knvaukseen. Mutta liian kaukana kertomuksen lyyrillisestä sävystä on mielestäni Joili-tarina siinä muodossa kuin se muutamin paikoin kertomusta esiintyy. Olisi mielestäni ollut eduksi tyylin kokonaisuudelle, jos Joilia ei olisi tuotu kertomuksessa niin etualalle kuin varsinkin hänen ensi ja viime esiintymisessään on tapahtunut, vaan kuvattu kauempaa nähtynä. Siksi tuntuukin minusta IV luku kirjan heikoimmalta.

Luonnekuvaukselle — kuten jo ohimennen olen maininnut — ei ole tässä teoksessa annettu tärkeämpää sijaa, mikä muuten on luonnollistakin tällaisessa lyyrillisluontoisessa kertomuksessa. Objektiivisempaa, kiinteämpää psykologiaa korvaavat lyyrilliset affektit, jotka — mitä päähenkilöön tulee — tässä teoksessa ovat voimakkaasti ja kirkkaasti kuvatut. Niiden perusteella saamme selvän kuvan päähenkilön sielunelämän tiloista. Yhtä selvää ja vakuuttavaa kuvaa en ole saanut Joilista, vaikka tekijä on tahtonut antaa hänelle päähenkilön ohella erikoisesti näkyvän sijan, jota eivät muut ole saaneet. Vaikka tekijän pohjakäsitys Joilista olisikin oikea, kertomuksen yksityiskohdissa tuntuu mielestäni liika hentomielisyys ja haaveellinen, läikkyvä herkkyys, joka miehisessä lukijassa herättää epäilystä.

Mutta nämä pikku huomautukset, joihin vielä voisi lisätä dialogin paikoittaisen epätodellisuuden ja ulkonaisen objektiivisuuden ja viileyden puutteen tekijän suhteessa päähenkilöönsä, eivät kykene himmentämään teoksen ansioita.

Maila Talvio on valanut teokseensa äärettömän paljon raikasta maalaisilmaa: kesän lempeää suloa, talven raittiutta ja hankien lemua, syksyn korkeutta, suosammalen ja mullan tuoksua. Hän on syvästi, kipuun saakka tuntenut päähenkilönsä koti-ikävän, hän on valanut kertomukseen palavan rakkautensa maalaisluontoon ja maalaiselämään, hänen päähenkilönsä kotitalon alennustila on ollut hänelle hänen pyhimpänsä häväistystä.

Sellaiset sivut kuin IX luvun alku, jossa kuvataan Kaarinan tuskaa kotitalostaan saamiensa uutisten jälkeen, sekä kuvaus Kaarinan palaamisesta takaisin synnyinseudulleen korkeana syksyisenä sunnuntaiaamuna, ovat kirkasta, tunnepitoista taidetta ja tekisivät kunniaa minkä maan kirjallisuudelle hyvänsä.

Olen arvostellut tätä teosta lyyrillisenä tuotteena ja ainoastaan sellaisena arvostellen tehdään mielestäni oikeutta tälle teokselle. Tekijä ei kyllä itse tunnu tietoisesti — vai sanoisinko teoreetisesti — olleen selvillä siitä, ja siksi on hän joskus hairahtunut syrjään kirjan oikeasta tyylistä, häiriten siten lyyrillisen tunnesisällön harmoniaa, kuten edellä olen huomauttanut. Mutta onhan koko kirjan henki, sen pohjasävy ja käsittelytapa puhtainta lyriikkaa. Lyyrillisyys on painanut leimansa teoksen kieleenkin, joka lyhyin, suppein, sattuvin lausein impressionistisesti kiteyttää näkyviin tahi soittaa kuuluviin tarkoitetun tunnelman.

Kirjan yllä lepää lämmin, humaninen sävy, joka erittäin miellyttävästi vaikuttaa lukijaan. Tälle kirjalle tuskin tarvitsee toivottaa suurta lukijapiiriä, se saa sen ilmankin. Maila Talviolla on paljon juuri niitä ominaisuuksia, joita varsinainen kansa rakastaa kirjailijoissaan.

E. K—ma.

HALL CAINE, *Himo*. Suomensi Aino L. Porvoossa 1906. Werner Söderström Osakeyhtiö. 102 siv. 16:o. Hinta 1: —.

Pieni, sangen pieni kirja sekä ulkonaisesti että sisäisesti.

Tavallisesti Hall Caine järjestää asiansa hiukan paremmin: ulkonaisesti suuri kirja joskin sisäisesti pieni. Kristitty, Ikuinen kaupunki ja jumaloitu Tuhlaajapoika niillä on sekä sivulukua että hintaa. Ja toinen suuri on Hall Caine itse. Istuu linnassaan maailman maineen paistattamana, kirjoittaa tusina-romaaneja, kokoo rikkauksia ja pyhiinvaeltajat

kaikista kansoista ja napapiirin ääriltä käyvät häntä kumartamassa.[1] Ja hän osaa käsityönsä, kieltämättä. Joku yleissensatsioni, jonka alkeellisinkin sielunelämä pystyy sulattamaan, joka herättää vastakaikua siinä kaikkein suurimmassa romaaniyleisössä — siinä pohja, ja tällä pohjalla aihe ja juoni, joka on niin sommiteltu, että se monen mielestä näyttää hirmuisen syvämieliseltä ja kauas kantavalta. (Huomaa mainittujen romaanien raamatulliset nimet ja aiheet). Tähän tulee lisäksi eräänlainen kristillis-siveellinen ilme kertojan suupielissä, jolla hän voittaa nekin, jotka muuten pitävät romaaneja maallisena turhuutena. Kun vielä otetaan lukuun suuret liikkeet ja komeat äänenpaisutukset, joilla on taattu vaikutuksensa romanttisessa ijässä oleviin naisiin ja kepeästi juokseva kynä (jotkut kaksinpuhelut Ikuisessa kaupungissa ovat hyvät), on mielestäni ymmärrettävissä suuren yleisön Caine-ihailu. Meilläkin hänen kirjansa ovat levinneet useina painoksina — moniko kotimainen teos, joka sen todella olisi ansainnut, on elänyt toisen painoksen? — „yleisö" ja kustantajat ovat hänestä tehneet suuruuden — humbuugi-suuruus!!

Mutta *Himo!*

Sir Robert on rakastunut hyvään ja kauniiseen Lucy Clousedaleen, joka potee perinnöllistä, vain ajottain ilmenevää juomahimoa, jonkinlaista deliriumia. He aikovat naimisiin. Robert ei alussa tiedä himosta, sitte hän odottamatta saa nähdä koko kurjuuden ja kauhistuu. Hän ei sentään heitä toivoa ja pura kihlausta kuten tyttö pyytää, vaan koettaa keksiä jonkun pelastuksen. Se löytyy. Hypnotismi! (Mikä oiva keksintö!) Lucy on nukutettava hypnoottiseen uneen kohtausten ajaksi. Ranskalaisen hypnotisoijan avulla se tapahtuu ja ensi koe onnistuu loistavasti. Herätettyään tytön tarjoo hypnotisoija hänelle lasin konjakkia.

Mutta Lucy huudahti:

Ei, ei! Viekää pois!

Siis terve. Hypnotisoimista ei kuitenkaan jatketa: Robert pelkää että ranskalainen saa liian suuren vallan Lucyyn, niin kuin hypnotisoija aina saa hypnotisoitavaan, ja hän on mustasukkainen morsiamestaan. Mutta pelastus? Robert alkaa miettiä: 'Mitä on juomahimo. Se on ajatus että juominen vallitsee tahtoa. Juomari juo, koska hän luulee ettei hän voi sitä auttaa. Juominen on hypnotisoija, ja joka kerta kun uhri antautuu sen valtaan, käy sen vaikutus voimakkaammaksi.' *Mielikuvitus* on kaikkeen syypää. Kohtalo on mielikuvitusta. Siis samaa mielikuvitusta on käytettävä vastamyrkkynä: Lucyyn on istutettava joku vastakuvittelu. Semmoiseksi kelpaa Robertin äidin kuolinvuoteella näkemä tulevaisuudennäky, joka ennusti Robertille onnea. Siunaus-kuvittelu ki-

[1] Aino Malmberg: Hall Cainen luona Greeba Castlessa. — Kts. Valvoja 1900, s. 122.

rous-kuvittelua vastaan! Lucy uskookin siihen, tarttuukin siihen, kaikki käy hyvin. Syleilevät.

Saatiin kun saatiinkin häät — lukijattaret huokaisevat helpoituksesta.

Tämä juttu on kerrottu ensi persoonan nimissä ja eräänlaisella harmaalla asiallisuudella, joka vaikuttaa että kaikki vaeltaa lukijaan koskematta ohitse. Cainella ei tunnu olevan käsitystä siitä mitä *sana* on, ei kaukaisintakaan aavistusta sen valööreistä ja vivahduksista; pinotaan, pinotaan niitä vain jäljekkäin kuin puukalikoita. Lyhyesti: ei tyyliä.

Suomennos on käännöskieltä, joka on eräs esperanton sukuinen kieli.

Toivottavasti tällä kirjalla saamme sanoa hyvästit mr. Cainelle — herrat kustantajat.

Y. K.

Huomautus Valvojan v. 1907 tilaajille!

Tammikuun vihon mukana jaetaan Valvojan tilaajille **„Turun kaupungin historiallinen museo“** nimisen teoksen ensimäinen vihko, joka sellaisenaankin muodostaa arvokkaine kuvineen ja kirjoituksineen eheän kokonaisuuden. Tähän on Valvojan toimitus tilaisuudessa sen johdosta, että eräs asianharrastaja, joka tahtoo pysyä tuntemattomana, on Kustannusosakeyhtiö Otavan välityksellä lahjoittanut Valvojalle riittävän lukumäärän tätä arvokasta jukaisua. Teoksen seuraavien vihkojen ilmestyminen tulee riippumaan siitä, saavuttaako se tarpeellisen määrän tilaajia.

Vihko sisältää *E. Nervander*in koko sivun kuvalla kaunistetun kuvauksen museon n. s. spinettihuoneesta, joka on sisustettu 1800-luvun alkupuolen tapaan. *K. K. Meinander* kertoo Hämeen rykmentin, museossa säilytetyn lipun vaiheista; kirjoitukseen liittyy värillinen kuva lipusta. Sitten on saman tekijän kirjoittama kuvitettu esitys Pyhän Olavin kuvasta Ruskon kirkosta, ja vielä Kaarina Maununtyttären muotokuvasta, mikä on museossa ja jäljennettynä vihossa. Lopuksi on *E. Nervander*in kirjoitukset muutamasta „herraskartanogobeliinista“ (kuva) ja barokkikaapista (kuva).

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Werner Söderström Osakeyhtiöltä: *J. K. Paasikivi*, Kunnallinen äänioikeus. —: 35. — *K. O. Lindeqvist*, Suomen historia. 27—30 vhk. à 25 p. — *Valfrid Vasenius*, Runous ja elämä, 3: 75. — *Sir Donald Mackenzie Wallace*, Venäjä 5—7 vhk. à 1: —. — *Lauri Ingman*, Onko kansankirkkomme eroitettava valtiosta? —; 25. — *Carl G. Laurin*, Taidehistoria. Suom. E. Richter, 1: —. — *Upton Sinclair*, Chikago. Jälkim. osa, 1: 50. — *Selma Lagerlöf*, Peukaloisen retket villihanhien kanssa, Suom. Juhani Aho. Ensim. osa. 3: 50. — *Leo Tolstoi*, Sota ja rauha. Suom. Iivari Walleniu s. II nid. edell. osa 1: 25. — *Lewis Carrol*, Liisan seikkailut ihmemaailmassa. 1: 75. — *D. Gusjev-Orenburgski*, Nuori Venäjä. Suom. Ilmari Calamnius-Kianto, 2: 50.

G. W. Edlundilta: *Werner Andelin*, Esperantokielen sanakirja. 3: —.

Söderström & C:o: *O. M. Reuter*, Dikter. Tredje samlingen. 3: —.

Kustannus- O. Y. Katajalta: *Anton Tshehow*, Kertomuksia I. Suom. Rob. A. Seppänen, 2: —.

Otavalta: *G. Asmussen*, Aate. Romaani. Suom. Tuure Blässar 1: 50. — *Henry George*, Edistys ja köyhyys. Suom. Arvid Järnefelt, 4-5 vhk. —: 60. *Th. Homén*, Passiivinen vastarintamme. 2: —. — *Ain' Elisabeth Pennanen*, „Voimaihmisiä", 2: 75 — *Yrjö Jahnsson*, Miten on kielikysymyksemme ratkaistava? —: 75. — *Börge Janssen*, Saaren keisari. Suom. Helmi Setälä, 1: 75. — *Gustaf Strengell*, Suomalaisia taiteilija-mestareita 1: 75. — *Torsten Söderhjelm*, Gustaf Flaubert. 1: 75.

Boman & Karissonilta: *Aukusti Simelius*, Katovuosina 1: 50. — *Evald J*, Kilpakosijat. —: 75.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *Yrjö Koskinen*, Kansallisia ja yhteiskunnallisia kirjoituksia. Toinen osa 1863—1871, 2 vhk. 1: 75. — *Eliel Aspelin-Haapkylä*, Suomalaisen teatterin historia. I 4: 50. — *Kaarle Krohn*, Kalevalan runojen historia IV. Lemminkäinen, 2: —.

G. L. Söderströmiltä: Torsten Hartman, Borgå stads historia. I. 4: 50

Kustannusyhtiö Osmolta: *Larin Kyösti*, Ad astra. Yömaalarin unelma seitsemässä kuvaelmassa, 2: 25. — *Valfrid Hedman*, Itämaisia haaveiluja, 1: 50.

Gust. Roneliukselta: *Ruth*, Kertomus tytöille. Suomennos, 2: —. Valon pimeydessä. Suom. Helmi G—g. 1: 75.

Eesti Üllöplaste Seltsiltä: Sirwilauad 1907. 10 kop.

Heliokselta: Nyare italiensk lyrik. Koonnnut ja ruotsintanut Aline Pipping. — *G. V. Tegengren*, Längtan och andra skisser. — *Alexis v. Krœmer*, Bröderna Goncourt. — *Gunnar Castrén*, G. Bernhard Shaw. — *Sigurd Frosterus*, H. G. Wells.

Tilastolliselta toimistolta: Väestötilasto. Väkiluvunmuutokset Suomessa vuonna 1903 ja 1904. 2: 50. — Tilastollisia tiedonantoja 2. — *O. K. Kilpi*, Maanviljelysväestön ammattijako Turun ja Porin läänissä vuosina 1815—1890 papiston väestötaulujen mukaan. 1: 50. — Suomen virallinen tilasto XXVIII. Siirtolaisuus vuosina 1903 ja 1904. 1: 50. — Suomen tilastollinen vuosikirja. Uusi sarja. Neljäs vuosikerta 1906. 3: —.

Finsk Tidskrift n:o 12. Rafael Karsten, Till frågan om förhållandet mellan religion och moral. — U. Lindelöf, Skolfrågor på dagordningen. III. Frågan om en mellanskola. M. G. Schybergson, De ledande ideerna i mänskligheten historia tecknade af Yrjö-Koskinen. y. m.

Alempi kansanopetus, n:o 12.
Duodecim, n:ot 10—11.
Eesti kirjandus, n:o IX.
Framtid, n:ot 48—51.
Kanerva, syys- ja lokak.
Kansakoululehti, n:ot 23—24.
Kyläkirjaston kuvalehti, A-sarja, n:o 11 marrask.
Le courrier européen, n:ot 41—51.
Lukutupa, n:ot 20—21.
Mercator n:o 11.
Metsän ystävä, n:ot 11—12.
Nutid, n:ot 11 ja joulunumero.
Luonnon ystävä, n:ot 11—12.
Nuori Suomi, n:ot 40—43.
Pellervo, n:o 12.
Politik och kultur, n:o 1.
Postimees, 261—287.
Puutarha, n:o 11.
Pyrkijä, n:o 12.
Sosialistinen aikakauslehti, n:ot 20—21.
Suomen kauppalehti, n:o 23.
Suomen teollisuuslehti, n:ot 22—23.
Terveydenhoitolehti, n:o 12.

VALVOJA 1907.

Valvoja ilmestyy v. 1907 samansuuntaisena aikakauskirjana yleistä kansalaissivistystä varten kuin tähänkin asti.

Valvojan tarkoituksena on edistää ja vartuttaa suomalaista kansallisuutta sillä tavoin että kansallisen kehityksemme ehtoina pidetään sen perustumista oikeuden horjumattomalle pohjalle ja sen läheistä kosketusta kultuurikansojen arvokkaimpien ihmisyysrientojen kanssa.

Valvojan ohjelma pysyy entisessä laajuudessaan. Valvoja tulee sisältämään kirjoituksia ja katsauksia kansallisen ja yleisinhimillisen sivistyksen eri aloilta rajoittumatta mihinkään erikoisalaan.

Niistä monista sivistysaloista, joilla Valvoja pyrkii seuraamaan ajan virtauksia, vaatii kirjallisuus nykyaikana itselleen kasvavaa huomiota. Tähän katsoen Valvojan toimitus on ensi vuotta varten ryhtynyt erityisiin toimenpiteihin *kirjallisen osastonsa kehittämiseksi.* Niinpä tulee ensi vuonna professori **Werner Söderhjelm** antamaan Valvojalle tehokasta avustusta kirjallisen arvostelun alalla. Useammalta nuoremmalta kirjallisuuden arvostelijalta toivoo toimitus niinikään saavansa runsasta avustusta, joten Valvojan kirjallisen katsauksen osasto voi kehittyä tarkoitustaan vastaavammaksi.

Mitä Valvojan *kaunokirjalliseen* puoleen tulee, on Valvojan toimituksella toivo saada kirjailija **Elno Leino**lta ensi vuoden kuluessa useampia alkuperäisiä kaunokirjallisia kirjoitelmia Valvojassa julkaistaviksi.

Valvojan ohjelmaan kuuluu edelleenkin *valtiollisten* ja *yhteiskunnallisten* kysymysten käsitteleminen yleispiirteisemmällä ja syvällisemmällä tavalla kuin mitä on mahdollista jokapäiväisten sanomalehtien palstoilla. Kukin kirjoittaja vastaa kirjoituksestaan, eikä toimitus estä erisuuntaisia ajatussuuntia asiallisesti perusteltuina esiintymästä Valvojan palstoilla. Milloin aihetta ja tilaisuutta ilmaantuu, esittää *Spectator Helsingin kirjeissä* niitä mielipiteitä, joita toimitus päivän kysymyksissä kannattaa.

Juhlavihossaan 25-vuotisen olemassaolonsa johdosta julkaisi Valvoja joukon ulkomaalaisten kirjailijain ja tiedemiesten kirjoituksia, jotka osoittivat näissä kirjoittajissa ilahuttavan suurta harrastusta isänmaamme asioihin. Ensi vuoden kuluessa toivoo Valvoja saavansa *julkaista uuden sarjan näiden kirjoittajain ja kenties muutamien muidenkin ulkomaalaisten Suomi-ystävien kirjoitelmia,* joiden lähimpänä tarkoituksena on esittää, miten ja minkä vuoksi kirjoitelmien tekijät ovat johtuneet kääntämään huomiotansa syrjäisen maamme asioihin ja kultuurikehitykseen.

Ulkomaan valtiollisten olojen seuraamista varten tulee tohtori **K. R. Brotherus** kirjoittamaan Valvojalle *katsauksia ulkomaihin.*

Kun Valvoja toivoo edelleen saavansa arvokasta apua maamme kirjailijoilta ja tiedemiehiltä, jotka tähän asti ovat Valvojaa avustaneet, niin Valvoja rohkenee maamme sivistyneeltä yleisöltä odottaa ensi tilauskautta varten sitä huomiota, jota suomalaista kansalaissivistystä seuraava aikakauskirja tarvitsee voidakseen kehittyä ja varttua tärkeätä tarkoitustaan vastaavaksi.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikista maamme postitoimistoista** sekä **maamme kirjakaupoista,** esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Kansallisesta, Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n,** *Tampereella* **E. Lyytikäisen,** *Mikkelissä* **Toini Strengin,** *Kuopiossa* **S. Kastegrenin** ja **U. W. Telénin ja K:n,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja **Bergdahlin** ja *Porissa* **Satakunnan** ja **Gust. Roneliuksen** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa** puolelta. Sen lisäksi tulee postimaksuja 60 p. toimitukselta ja 80 p. postissa tilattaessa.

1:o) *toimitukselta* tilattaessa postin kautta siteessä lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) *postitoimistosta* tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 40 penniä puolelta.

Venäjällä voi Valvojaa tilata **Palmgren** Veljesten kirjakaupan kautta Pietarissa tai suorastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä.
Vastaava toimittaja.

Zach. Castrén.
Päätoimittaja.

K. Grotenfelt.

V. Salminen.
Toimitussihteeri.

O. Manninen.

V. Tarkiainen.

3 2044 098 412 828